REPETITIONVM IN IVRE CANONICO PRÆCLARISSIMORVM VTRIVSQVE IVRIS INTERPRETVM

In Primum Decretalium librum.

Tomus Sextus.

REPETITIO IN RVBRIC. DE CONSTITVT.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Rubrica de conſtitutio. continuatio.*
2 *Ius ex ſcripto, & non ſcripto conſtat.*
3 *Papa Dei vices in terris tenet.*
4 *Continuatio fieri debet ad titulos diuerſos.*
5 *Diuina inuocatio in rebus arduis præmittenda.*
6 *Ius ſcriptum nobilius non ſcripto.*
7 *Ius ſcriptum illi cooperatur.*
8 *Ordinaria potiora ſunt.*
9 *Antiquius an ſit ius non ſcriptum.*
10 *Conſuetudinis ortus a iure ſcripto impediri poteſt.*
11 *Ius ſcriptum, & non ſcriptum ſe habeat vt excedentia, & exceſſa.*
12 *Conſtitutionis definitio.*
13 *Definitionis præcepta tria.*
14 *Tantum, & ſimiles dictiones cæteros caſus excludunt.*
15 *Genere, & pro ſpecie idem ſumi poterit.*
16 *Propriè, & impropriè eadem dictio ſæpe ponitur.*
17 *Rubrica debet eſſe conformis nigro.*
18 *Conſtitutio vnde dicatur?*
19 *Ethimologia quæ requirat.*
20 *Conſtitutio de ſenatorum conſilio fieri ſolet.*
21 *Leges imperiales dicuntur, etiam ab alijs conditæ.*
22 *Papa in arduis an abſque Cardinalium conſilio liberè diſponere poſſit.*
23 *Imperator Mundi Dominus?*
24 *Conſilium quod princeps petat non eſt de præcepto.*
25 *Scriptura an ſit de eſſentia legis, vel conſtitutionis.*
26 *Argumentum a cauſa finali.*
27 *Moyſes dedit leges ſcriptas populo.*
28 *Ius omne in ſcriptis redactum.*
29 *Sententia diffinitiua requirit ſcripturam.*
30 *Ex dictio cauſam immediatam denotat.*
31 *Definitio ponit ea, quæ ſunt de eſſentia.*
32 *Regula cancellariæ prohibet iudicari iuxta formam ſupplicationum.*
33 *Materia eſt de ſubſtantia, & eſſentia rei.*
34 *Species ſine materia eſſe non poteſt.*
35 *Scriptura eſt materia legis.*
36 *Eſt dictio ſignificat eſſentiam, & ſubſtantiam.*
37 *Reſcriptio etiam ex genere, & differentia conſtare debet.*
38 *Forma dat eſſe rei.*
39 *Scriptura confert legi faciliorem probationem.*
40 *Gratia Papæ an ſcripturam requirat? & nu. 50.*
41 *Gratia ſolo verbo perficitur.*
42 *Epiſcopos, & Abbates ſolo verbo Papa creat.*
43 *Cathedralium promſiones qualiter fiant.*
44 *Conciſtorialis cedula, & contra cedula formulæ.*
45 *Beneficium per obitum impetrantis, qui literas non expediuit an vacet?*
46 *Ratam, & gratam habuit gratiam clauſula, in articulis. Referendarijs priuilegia conceſſa competunt ante ſcientiam.*
47 *Regulæ Cancel. Rationi congruit declaratio.*
48 *Succeſſor perſpicere debet gratiam a prædeceſſore caſu percipi impeditam.*
49 *Datæ tempus attenditur.*
51 *Regu. cancel. 27. de non indicando quare emanauerit?*
52 *Proœmium finalem cauſam conſtitutionis oſtendit.*
53 *Gratia Apoſtolica per teſtes probari non poteſt: limitatur nume. 54. 56. & 58.*
55 *Circunſtantiæ per teſtes probari poſſunt ſtatuto prohibente debitum aliter quam per inſtrumentum probari.*
57 *Penſio an cum ſola ſupplicatione exigi poſſit?*
59 *Diſtinctione contrarietas remouetur.*
60 *Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum eſt ſubrogatum.*
61 *Sumptum ex regeſto ſupplicationum an fidem faciat?*
62 *Sumptum bullæ probat.*
63 *Inſtrumenta plura ſuper eadem matrice confici poſſunt.*
64 *Teſtes qui & quales debeant ad probandum originale deperditum.*

PRincipium noſtrarum interpretationum a principio ſacrorum canonũ initium ſumit: & ſe ſe offert titulus de conſtitutio. primus in ordine: & in ſubſtantia: & a quo pendent omnes aliæ leges Pontificiæ. Abb. hic (cuius ordinem more maiorum ſequemur) conti-
1 nuat † Rubri. hanc poſt Hoſtienſ. tam ad præcedentia: quàm ad ſequentia hoc modo videlicet ſummus Pontifex de iure tractaturus præmiſit titulum de ſum. Trinita. pro ſui operis fundamento, vt deſuper ædificare poſſet. 1. ad Corinthi. capit. 3. & cap. cum Paulus. 1. quæſtio. 1. A Deo enim (qui nobis fauere dignetur. & ſuggerere præloqui debeamus) prouenit omne bonum: & omnis poteſtas: Ad Roma. cap. 13. Iacto igitur fundamento author ipſe
2 de iure tractaturus, quòd † ex ſcripto, & non ſcripto conſtat §. conſtat. Inſtitu. de iu. natur. gent. & 1. diſtinct. §. cum itaque. Plato lib. 16. qui inſcribitur ciuilis, vel de Regno, poſt medium, vbi inquit, Ac huiuſmodi leges & ſcriptis, & non ſcriptis, ſed patrijs moribus inducet, & poſt ita vt liceat volenti cuilibet litem eis intendere, quod aliter quam leges iubeant, & patria conſuetudo doceat, &c. cum ius ſcriptum ſit certius, & nobilius, præmiſit de iure ſcripto, videlicet de conſtitutionibus, & poſtea ſubmiſit de iure non ſcripto, ſcilicet de conſuetud. Hanc cõtinuationem communiter teneri affirmat Barbat. ſuper hac rubri. Non defuere, qui alias continuationes adduxerint: Inter quas vna eſt, in titu. præceden. tractatum fuit de lege ipſius Dei: conſequenter hic de lege ipſius in terris
3 vices gerentis, & qui † idem tribunal cum eo habet. cap. vt noſtrum. vt eccle. bene. cap. ad Apoſtolicæ. de re iudic. lib. 6. continuatio Abb. tenẽda eſt. Qui autem affirmare vellet nulli continuationi hic locũ eſſe, facile id oſtẽdere poſſet:

Hic enim ſumitur principium operis : vt enim videri eſt
ſummus Pontifex . ſupra in procem.præfetur conſtitutio-
nes, & decretales tam antiquas : quam a ſe promulgandas
hoc in libro, ſeu volumine redigi fecit: quam compilatio-
nem ab omnibus recipi mandat pro fundamento (vt ſ.dixi-
mus)omnium,quæ tractanda erant ſubijcit de ſum.Trini. &
fi.catho. & incidenter damnat quoſdam hæreticos, & eo-
rum libros:in hoc vero tit.de conſti.incipit tractare de iure
illo,de quo præfatus erat:vñ vel qa hic eſt principium cano
4 num,nulla conſiderari pōt continuatio,q̃ † fieri debet ad ti-
tulos diuerſos,& diuerſam materiam tractantes.l.2.ff.de ſta.
homi.gl.ſup rub.ff.de condi.furt.Plura de continuatione vi
dere poteſtis per Cagno.ſuper rub.ff.de reg.iur.nu.6. & ſeq.
Vel quia q̃ præmiſſa fuere ante hunc tit.per ſummum Ponti
5 ficem vident̃ eſſe loco cuiuſdam diuinæ inuocationis † quę
in rebus arduis præmittenda maxime eſt,iuxta illud Lucę 5.
In verbo aũt tuo iactabo recte.c.in noĩe Dñi.23.diſt. c.2. de
teſtib.& in ſuperſcriptione.ff.vbi Bar.& ceteri. Videte quali
ter vir grauiſs.ille Plato, & oĩum ſciẽtiarũ fons vberrimus
ciuitatem conſtituere volens Deum inuocet,lib.34. dialogo
4.de legib.cuius verba græca in latinum ita rectè transferun
tur, Deum in primis ad ciuitatis conſtõnem inuocemus, q
vti nam audiat, exaudiensq; propitius & benignus nobis
adueniat vnà nobiſcum ciuitatem, & leges exornaturũ:Ad
uertatis vos,qui ſcribitis,q Plato inducat Deum,non Deos.
M.item Tullius de legib⁹ tractaturus a Dijs auxilium implo-
rat. Vel ẽt quia de ſum.Trini.incidenter, ſeu occaſionaliter,
vel obiter tractatũ fuit continuationi alicui locus eſſe nõ vr̃,
ex quo habere t relationem ad id,quod ſ.incidenter dictum
fuerat ꝯ ea,quæ volunt Sali.& alij ſuper rubr.C.de ſer. fugi.
Pro quib.& alijs huc ſpectãtib. videre poteritis. Ang.in ꝓœ.
Inſti. verſus fi.& ſuper rub.de re.diui. ac ſuper rub.de actio.
6 ex dictis Abb. ſuper hac rub.elicitur cõcluſio,q † ius ſcriptũ
ſit nobilius,& præſtãtius iure non ſcripto.Pro hac opi. Abb.
arguitur ſic,quod ſcriptum eſt oculis ſubijcit̃, ergo certius.c.
de capitulis.ibi ꝑ certo mendacem.10.diſt.l.certum.vbi Al-
cia.ff.ſi cer.pet.Et per hoc ſcriptũ veritas magis ꝑcipit̃,inqr,
Prob.in c.1.nu.7.de ſent.excom.lib.6.Et ꝓmptior dr̃ ꝓbatio
ꝑ ſcripturam,vt voluit glo.in ver.ſub teſtimonio publico in
extra.execrabilis Io.22.Item certius,quia ꝓbõne non indi-
get, ius.n.ſcriptum patens eſt,& ſemper loquit̃.l. Arriani.C.
de hæret.c.cum Marthæ.de cele.miſſa.vti conſuetudo eſt fa
cti,& ſtricti iuris.c.1.de cõſti.lib.6.l.de quib⁹.cum ſua mate-
ria.ff.de legib. Prob.ſuper rub. de re iud.nu.5.li.6.Et ꝯſuetu
dinem allegans ꝓbare debet.Idem prob.ſuper rub.de cõſue.
nu.11.& 13.lib.6.& D.meus conſ.420.Item ius ſcriptum eſt
nobilius,& præſtantius arguendo ab ordine ſcripturæ,ſeu li
teræ,vel nominationis ad l.quoties.ff. de vſufru. vbi prius nomi
natus præferri in vſusfructus aſſecutione alternis annis reli-
cti.l.Gallus.§.quidam rectè.cum gl.in ver.nõ exprimat̃.ff.de
libe.& poſthu.l.cum pr̃.cum ibi nota.in §.pen.ff.de leg.2.l.q
ſoluendo.vbi gl.ff.de hære.in fi.c.quorundam.cum gl.in ver.
prædicatorum.de elect.lib.6.Quod aũt iura prius loquãtur,
& tractent de iure ſcripto conſtat in rub.ff.de legib.& ſenat.
con.ac longa conſue.Item ex tex.in l.oẽs populi. ff.de iuſti.
& iu.in §.ꝯſtat.& in §.ex non ſcripto.Inſti.de iu.natu.gen.&
§.oĩ aũt.in c.ius gñali.diſtin.1. Ius item ſcriptum eſt certius,
7 †& illico operat̃,abſq; alicuius tꝑis,ſaltem longi interuentu.
Inſti.vbi ſ.& d.l.de quibus.& c.mos eſt.& c.ſeq.diſt.1.Inſup
Ius non ſcriptum extraordinarium eſt:& in ſubſidiũ,& cum
8 deficit lex operat̃.c.conſuetudo.diſtin.1.† ordinaria aũt ꝑfe-
renda,& potiora ſunt.c.peruenit.in fi.1.q.1.c.ad hæc.verſi.
ſic quæ ſit.de reſcr.clem.fi.in 2.rñ.quæ facit in rõne ſui.& ibi
gl.pen.de offi.ordi.vbi q collatio legati non a latere extraor
dinaria eſt,& odioſa conſuetudo item legem ſcriptam imita
tur.§.ex non ſcripto.ibi Diuturni mores legem imitant̃.Inſt.
de iu.natu.gen.& ſic iure ſcripto inferior eſt. Alia eſt opin.
huic ꝯria,q immò ius non ſcriptum ſit nobilius, quia antiquis
9 † a conſtitutione mundi,& ſic ante leges,& conſtõnes condi
tas,vt teſtatur Plato lib.34. in 3. dialogo de legib. inquiens,
An igit̃ illi nec legiſlatoribus indigebant neq; illis tempori-
bus id fieri conſueuerat? Literas enim nondum habebant
illius temporis homines, ſed conſuetudinem, & mores ma-
iorum ſequentes, viuebant. Amplius conſuetudo, & ſic
ius non ſcriptum vincit legem, legique derogat.l.de quib⁹.
vbi omnes.ff.de legib.pro qua etiam opin.contra Abb.addu
citur text.in l.2. §.exactis deinde ibi,Magis incerto iure &c.
ff.de orig.iur.

Reſpõderi poſſet ad primum,quod imò ius ſcriptum fuit
antiquius,ſcriptum inquam in cordibus hominum prout il-
lud præceptum Dei, factum Adam, De hac arbore non co-
medes.Geneſ.1.Rurſus ad illud reſpondetur,q ſcriptę erant
illæ tabulæ datę Moyſi: & alię ſucceſſiuæ leges. Moyſis,cõ-
tinentes ea,quę facta fuerunt a principio creationis mundi,
& ſic ante conſuetudines acceptas in ſcriptis redactæ fuerũt.
Ad aliud reſpondeo,quod illam vim,quam habet conſuetu-
do, ac poteſtatem, & authoritatem ab ipſo iure ſcripto re-
10 cepit præter id, quod a iure ſcripto impediri poteſt † & im-
peditur nonnunquam ortus, & effectus ipſius conſuetudi-
nis autħ.nauigia.C.de furt.& prout per Docto.in alle.l.de
quibus.ff.de legib.

Ad vltimum reſponderi poteſt, quo ad dictum §.exactis
deinde. ſolutio elicitur ex ijs,quæ præcedunt & ſubſequun-
tur. ad quæ etiam reſpondet hic Augu. Bero. Poſſet etiam
11 adduci alia opin.& ſic tertia videlicet, quòd † ius ſcriptum,
& non ſcriptum habeant ſe vt excedentia, & exceſſa, & ſic
vnum non diceretur maius, & potentius, vel nobilius alte-
ro. argu.eorum quę notant glo.& Docto.in l.naturaliter.§.
nihil commune.ff.de acqui.poſſ.omnibus hinc inde perpen
ſis concluſio, ſeu ſuppoſitum ipſius Abb.firmioribus fulci-
tur argumentis tanto magis, quia conſtitutio a Deo, a Pa-
pa, ab Imperatore eſt : conſuetudo a populo, vel ſubditis
12 ſucceſſiue ſequendo ordinem Abb.quæro,quid ſit † conſti-
tutio? reſpondet Gratianus diſtinct.2.Conſtitutio eſt, quã
tantum Rex, vel Imperator conſtituit, vel edit ſuper quo
text.Abb.fundat ſuam definitionem. Hæc tamen defini-
tio difficultate carere non videtur;imperfecta enim,ac man
13 ca ex pluribus arguitur, ſuppoſito quòd † definitionis præ-
cepta tria ſint, Primum quòd non ſit ſuperflua : Secundum
quòd non ſit diminuta. Tertium quod cum definitio ſit con
uertibilis,prout tradunt Docto. in l. 1. ff. de dolo. & Barto.
in l.1.ff.de teſtam.eſt text. in l.fina. iun.glo.in ver.præſenna.
ff.de verbo.ſignifi. & l.omnis definitio.vbi etiam glo.& Do
cto.ff.de regu.iur.Aul.Gel.Noct.Atti.lib.4.cap.1.Alcia.lib.
6.Paradoxorum.cap.9.

Primum quòd ſit ſuperflua probatur, quia inquit text.
eam eſſe conſtitutionem, quam Rex, vel Imperator conſti
tuit : ſuperfluitas apparet, quia ſufficiebat dicere, conſtitu-
tio eſt, quam, ſeu quod Princeps ſtatuit: hæ enim conſtitu-
tiones appellantur.l.1.ff.de conſti.§.ſed & quod princip.In-
ſtit.de iu.nat.gen.& ciui.

Secundum quòd ſit diminuta oſtenditur, quia debebat
etiam addi. Vel quod populus conſtituit : leges enim conſti-
tutiones dicuntur, vt probat text.in cap.lex eſt. 2.diſtin.vbi
text.inquit, lex eſt conſtitutio populi : ergo imperfecta de-
finitio, quia conſtitutio continet ſub ſe legem & loco ge-
neris in definitione legis ponitur : & ideo etiam legem ſub
ſe contineri debet : cum genus contineat ſub ſe omnes ſpe-
cies l.ſi quid catum.§.interemptum. ff.de lega.3.l.ſemper in
generalibus.ff.de reg.iur.

Tertium, quòd non ſit bona, quia non conuertitur cum
ſuo definito, quod eſt maximum præceptum definitionis.
Barto.in l.1.§.doſum. per illum tex.ff.de dolo.Iaſ.ſuper rub.
C.qui admit.colum.4.Intelligo quòd ſufficiat, vt effectua-
liter conuertatur cum definito, vt voluit Socin.ſuper rubri.
ff.de condit.& demonſtr. Et conſtare debet ex genere, &
differentijs, vt per hoc appareat, quòd differt ab alijs ſpe-
ciebus contentis ſub illo genere.Barto.in l.1.ff.de teſtamen.
Bald.in cap.contingit.ad fin.de do.& contum.D.meus Phi-
lip.Dec.ſuper rubr.de probatio.colum.4. verſic.Ex quo in-
fero, quòd in iure ſatis videtur eſſe definitionem conſtare
ex genere, & differentijs &c. Hinc Plato in lib. Defini-
tionum, definitionem vocauit rationem ex differentia, &
genere compoſitam.ſicut videmus in definitione hominis,
quæ conuertitur cum homine, nec alij conuenit : quia cui
non competit definitio, nec definitum. Barto.in l.ſi quis
ſeruo in 2.notab.C.de furt.Felin.in cap.querelam, ante nu-
me.8.de iureiuran. Hoc enim eſt,quod quid dicatur conuer
ti cum alio, quod poſito vno, ponatur aliud : remoto vno,
& aliud remoueatur : Hæc autem non conuertitur, quia
non conuenit omni conſtitutioni : Ita probat ſupra addu-
ctus text.in cap.lex.2.diſtin. quia lex eſt conſtitutio, & ta-
men non conuenit ei definitio conſtitutionis. Non enim
rectè dicemus, lex eſt, quod princeps ſtatuit, quia ſunt di-
uerſæ partes iuris.§.conſt. Inſtitu.de iu.nat.gen. Ius autem
ciuile.ff.de iuſti.& iu.

Non

Non eſt recedendũ a definitione præmiſſa, imò eã optimá aſſimamus, vt ꝓbat̃ ꝑ text. in alle. c. conſtĩ. 2. diſt. vbi ꝙ ꝯſtĩ eſt, quod tñ Rex, vel Imperator ſtatuit, vnde cõgrue cum ſuo definito conuertet̃, vt ꝓbat̃ ex illo tex. ponderando
14 dictionem, tñ, † quæ, & ſimiles taxatiuæ ſunt, cæteros caſus excludentes & in alijs negantes. l. ob æs alienum tñ. & ibi gl. & Bar. C. de præd. mino. l. ſolutum. §. ſi in ſortem. ff. de pign. actio. l. cum prætor. ff. de iudi. c. ſtatutum. §. in nullo. de reſcr. lib. 6. Item rectè aſſignatam definitionem probat text. in l. 1. ff. de conſtitu. & Inſti. de iu. natu. gen. & ciui. §. ſed & qđ principi. vbi ꝯſtões tñ vocant̃, quas princeps ſtatuit. §. ſed & qđ principi. ꝙ autẽ vnũ dicit, aliud excludit vulga. l. cũ ꝑtor. ff. de iud. ergo cęteri iura ꝯſtões nõ dicent̃, & iõ rectè erit conſtitutio definita.

Primum argumentum in ꝯ̃rium adductũ ſoluit̃, cũ. n. definitio ſit, ꝙ naturã, ac ſubſtantiã rei declarat. iuxta glo. in l. oĩs definitio. ff. de reg. iur. dum inquit, quod definitio eſt oratio ſubſtantiam rei ſignificans, neceſſe eſt, ꝙ explicitè, & apertè declaret naturam rei, quod in hac definitione ꝯtingit, & ad maiorẽ euidẽtiã ponit̃ Rex, vel Impator, vt denotet̃ ſupma ꝯditoris facultas, non. n. oĩbus licebat iura condere: quia hęc ptãs tñ in principẽ translata fuerat, vt Inſti. de iu. nat. gen. & ciui. §. ſed & quod principi. vel vt breuius dicere poſſumus, inquit Abb. conſtitutio eſt, quod princeps ſtatuit.

Secundum & tertium argumentum facilè ſoluuntur ſuppoſita Abb. diſtinctione quam hic ſequit̃ D. meus Phi. Dec. & alij. Cõſtĩ hæc eſt, ꝙ definit̃, quã princeps ſtatuit. & de hac ꝯſtõne loquit̃ tex. in c. ꝯſtĩ. 2. diſt. tex. Inſti. de iu. natu. gen. in §. ſed & quod principi. & tex. in l. 1. ff. de conſtit. & ita definitio conuertitur cum ſuo definito.

Secundo modo ꝯſtĩ ſumit̃ largè ꝓut ẽt continet ea, quæ ab inferiorib. a principe ſtatuunt̃: & hoc pacto plures leges cõſtitutiones uocantur, in hac ampla ſignificatione, ita ꝓbat tex. in c. ꝯſuetudo. in §. cum itaq;. vbi ius ſcriptum, ꝯſtõnem vocat: certum eſt aũt ius ſcriptum ex plurib. partib. conſtare: & in hac ampla ſignificatione lex dicitur conſtitutio, & ita procedit tex. in c. lex eſt. 2. diſt.

Argumenta ẽt ꝯ̃ria ſoluent̃ ſi dicamus, quod hæc nõ ſit definitio oĩum ꝯſtõnum, ſed ſolum earum, quæ ꝓprie cõſtitutiones dicunt̃: largè aũt ſumptum verbum cõſtõnis habet ſe vt genus, ſtrictè ſumptum, vt ſpecies: neq; id in iure nouũ
15 eſt † quod idem ſe habeat, vt genus, & vt ſpecies, & eodẽ mõ nuncupet̃: in adoptione perſpicit̃, ꝙ vt genus, & vt ſpecies accipit̃. l. 1. & 2. ff. de adoptio. Ita ẽt ius ciuile videmus qñque latè ſumi: qñque ſtrictè, & ꝓpriè: ſtrictè quidem cum ex lege, & ſenatuſcon. componit̃, & ita differt a iure prætorio. §. ius aũt. ff. de iuſti. & iu. §. ſed iſtæ. Inſti. de actio. & non ſolum in diuerſis partibus iuris ciuilis, ſed & in eadem lege ſæpè ea-
16 dem dictio † & ꝓpriè, & impropriè ſumitur, vt in l. 2. ff. de offi. procon. vbi verbum, manumitti, quò ad ſeruos propriè refertur: filij enim emancipantur, ſerui manumittuntur, tñ ad vtrũque refertur, vt ibi glo. in ver. manumitti: & eſt text. in l. cert. conditio. ff. ſi cer. pet.

Nunc videndum eſt de quibus nam conſtõnibus hic tractabit̃? Abb. primo, inquit, quòd de ꝯſtõnibus largè ſumptis hic tractat̃: & rectè quidem: loquit̃. n. Pontifex, ẽt de ꝯſtõnibus aliorum inferiorum patebit diſcurrẽti ſingulos tex. huius tit. de ꝯſti. præſertim ex text. c. cum oẽs. & ex c. cum M. Ferrarien. ſic aũt largè ſumpta definiet̃, cõſtĩ eſt ius ſcriptũ. Inquit 2. Abb. dici poſſe rub. de conſti. ꝓpriè poni, quod tñ abſurdum vr̃, cum. n. rubrica ſit index eorum, quæ in nigro traduntur, vt inquiunt D. meus, & alij ſuper rub. ff. ſi cer. pet. non eſt dicendum plura in nigro, quàm in rubrica contineri
17 † conformis enim debet eſſe rubrica nigro, & verba conſtõnis rubricæ correſpondere debent: ad gl. in l. vni. C. ne lice. in vna ea. cau. in ver. retractare ante medium, & raró euenit, ꝙ plura in nigro, quàm in rubr. cõtineant̃, vt ꝑ gl. & Doct. ſuper rub. de relig. & ſum. fun. gl. in Auth. de ince. nup. in ver. illicitas. Alex. & alij in rub. ff. de offi. eius. At ſi conſtõnem largè ſumamus, rubrum, & nigrum inter ſe conuenient.

Inſuper cũ ꝯſtĩ pariter duplex ſit ciuilis altera, altera eccleſiaſtica diſt. 3. in prin. dubitari põt de quib. ꝯſtõnib. hic tractet̃? & breuiter Doct. hic cõcludũt, ꝙ de ꝯſtõnib: eccleſiaſticis, & ciuilib. tractari: licet de ciuilib. minus principaliter. ꝓut in c. eccleſia S. Mariæ, hoc tit. & iõ dici poſſet, quòd de ꝯſtõnib. eccleſiaſticis tractet̃, ea. n. ꝙ principaliter fiunt attendi debent, l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. peta. l. 1. in princip. ff. de aucto. tuto. l. nauis aduerſa. ff. ad leg. Rod. de iactu. l. fi. §. fructus antem. ff. de his quæ in frau. credito.

Ex qbus habetis primo, ꝙ duplr ſumit̃ ꝯſtĩ, & eius definitiones tradidi. conſtĩ. n. ꝓpriè eſt quã Princeps ſtatuit. largè oẽ ius ſcriptũ. Secũdo, ꝙ nõ eſt nouũ i iure idẽ diuerſimodè ſumi, & vt genus, & vt ſpeciẽ. Tertio habetis rub. nr̃am de cõſti. largè ſumi. Quartò, ꝙ de ꝯſtõnib. & eccleſiaſticis, & ciuilibus, licet de ciuilib. minus principaliter hic tractet̃. In ſequẽti lectione tractãdę erunt duæ qõnes, prima vñ dicat̃ ꝯſtĩ. Secunda an ſcriptura ſit de eſſentia conſtitutionis?

Quærit Abb. vñ dicat̃ ꝯſtĩ? quod q̃ſitũ poſt diſcuſſam de- finitionẽ merito ſubnectit̃, rei. n. ſubſtantia tractata ad voca-
18 buli deriuationẽ deueniendũ erat. Rñdet ipſe, ꝙ dr̃ a conſt. ſimul, & ſtatutio, ex quo plures ſimul ſtatuunt, & ꝯſtõnẽ ſimul edũt: pro quo adducit tex. in l. humanũ. C. de legib. vbi Impatores illius legis ꝯditores ſtatuũt nouas leges a principe ex ꝯſilio ꝓcerũ ferẽdas fore. Pro quo ẽt facit illud Tobiæ c. 4. Cõſiliũ ſemꝑ a ſapienti ꝑquiri. tex. in c. ne innitaris prudẽtiæ tuæ. hoc tit. & plura ad hoc adducit Rip. ſuꝑ hac rubr.
19 nu. 5. Hæc tñ † ethimologia ſubſiſtere nõ vr̃, qa nõ eſt reſolutio noĩs in ꝓprium ſignificatũ, ꝓut eẽ debet, vt ꝓbat̃ in l. mo tionẽ. §. inſtrorũ. i l. qbus pręcipua, in l. tugurij. in l. vt Alphenus, & in l. pupillus. §. territoriũ. cũ not. vbiq; ꝑ gl. ff. de verb. ſigni. io c. forus. eo. ti. Bar. in repet. l. oẽs populi in 6. q. prin. ff. de iuſti. & iur. verſi. q̃ro vñ ſumat iſta ꝓpria ſignificatio, adde Bar. in l. librorũ. verſ. ſecundo principaliter eſt vidẽdũ. ff. de ver. ſign. & per Gofre. & Imo. ꝑ Rip. hic citatos. Etymologia eſt reſolutio vocis in ꝓpriũ effectũ rei, ꝙ demonſtrat̃ ꝓut dixit Bal. in c. 1. §. ſi qs de manſo. col. fi. de ꝯtro. inueſti. vel ſic Ethimologia eſt explicatio vocabuli ꝑ alia magis nota: ſic iuriſconſulti dicũt teſtñ dictũ, quaſi teſtationem mẽtis. Mutuũ quaſi de meo fiat tuũ. Furtũ a furuo, i. nigro. Tutores, quaſi tuitores, & defenſores, Aeditui, quas ædes tueant̃. De ijs ꝑ Au. Gelliũ Noctiũ atticarũ lib. 1. ꝑ Alcia. lib. Diſpunct. 1. c. 10. Aduertẽdũ ad id, qđ dixit Valla Elegan. lib. 6. ſępè fallacẽ eẽ ethimologiã ſm̃ Iuſtinianũ videat̃ oĩno Catel. Cotta Mino. in ver. Teſtñ ſecundũ itẽ eſt, qđ nõ minus hic cadere vr̃ alluſio vocabuli quã ethimologia, ꝙ qdẽ alluſio ſi nõ ſit diffinitioni ꝯ̃ria attẽdẽda eſt, & tunc valet argumentũ ab alluſione. ad nota. in l. 1. in prin. ff. de acqui. poſ. & Inſtit. de teſta. in prin. Cõgruere ẽt hic vr̃ deriuatio, nõ multũ ab ethimologia differẽs ſi. n. eſſet in ꝓpriũ ſignificatũ ſequeret̃ ꝙ ſolus princeps legem condere non poſſet, cuius contrarium probatur in §. ſed & quod principi. Inſti. de iu. natu. vbi quod in ſolum principem legis condendæ poteſtas translata eſt. Ad idem tex. in l. fi. C. de legi.

Quod maximè in Papa dicẽdum eſt, qui liberã habet poteſtatem legem condendi cle. 2. vt li. penden. c. a. de præben. lib. 6. c. ſignificaſti. in fi. de elect. Et ꝙ Papa, vel Imperator poſſint ẽt in eorum cubiculis, abſq; alicuius cõſilio leges facere voluit Cy. in l. humanum. C. de legib. quod ẽt ſentire videnẽ Bar. & Bald. in l. fin. C. eo. idem tenuit Boni. de vita. in proœ. clem. §. hæc ſane. nu. 36.

Inſuper in indiuiduo adduci poteſt contra Abb. text. in l. 1. ff. de conſtitu. princi. vbi quod conſtitutiones appellantur, quas princeps facit. ad idem text. in cap. conſtitutio. 2. diſtin. vbi dictio, tãtum, ponderari debet ibi Rex, vel Imperator tantum; quæ dictio eſt taxatiua, & aliorum excluſiua. l. ob æs alienum. & ibi glo. C. de præd. mino. non ergo ſimul cum alijs.

Secundo Abb. conſtitutionem dictam aſſerit ex quo ſit communis ſtatuitio, quia lex debeat eſſe communis omnibus, & non contra certas perſonas per tex. diſt. 4. §. erit autẽ lex. ibi, Nullo priuato commodo, ſed quod communi ciuiũ vtilitate & c. ex quo infert. Abb. ex mente Barto. in l. omnes populi, quod ſi conſtitutio fiat contra certam perſonam, vel generaliter in eius tamen odium dabitur appellatio. argu. l. 1. §. ſolet. ff. quan. appel. ſit verum, vt inquit hic Barb. hæc eſt materia. cap. cum omnes, infra titu. noſtro, ibi hæc materia videnda eſt.

Contra hanc ſecundam ethimologiam. Abb. adducit̃ tex. per Dec. hic in §. ſed quod principi. Inſti. de iu. nat. ibi, ẽt quę in perſonam alicuius conſtituta ſunt coſtõnes vocant̃, non ergo cõſtĩ erit tñ cõis ſtatuitio. Addo tex. in l. 1. ff. de cõſtit. princi. vbi eadem verba. Item arguit̃ per tex. in l. fi. C. de legi. vbi ſnĩa principis inter priuatos lex eſt: at lex eſt conſtitutio. vbi c. lex eſt. 1. diſt. ergo non eſt cõis ſtatuitio. ex quib. cõſtat hãc deriuationem inſipidam videri. Nec ob. per Abb. adductus in c. erit aũt lex. diſt. 4. vbi quod lex debet eſſe gñalis, ſeu cõis.

quia tex.non dicit conſtõnem debere eſſe ꝓ cõi, vtilitate, cõſtitutio.n.latè ſumpta latius patet, quam lex, nam dat̃ conſtitutio particularis, & gñalis, ſeu cõis, lex aũt cõis tñ eſſe debet ad ſupra adducta. Videndum nunc eſt an prima deriuatio, ſeu ethimologia ſuſtineri poſſit? & illam vltra Abb. & alia ſupra adducta ſic comprobo per text.in c.pudenda.24.q.1.vbi ethimologia verbi conſecrari exponit̃.i.ſimul ſacrari, ita dicatur conſtitutio.i.ſimul ſtatuitio.

20 Et in proprijs terminis † conſtitutionis Pontificiæ quod ſimul cum alijs, & de ſenatorum, ſeu Cardinalium conſilio fieri ſoleat habemus pulchrum tex.in c.ad apoſtolicæ, ibi cũ fratrib.nſis, & ſancto concilio deliberatione habita diligenti. de re iud.lib.6.in extra.execrabilis verſ.ſtatuimus itaque, & de fratrum noſtrorum ordinamus.Io.22.de præb.in cle.vni. verſ.idemq; Boni.de iurciur.& in extra. Ad conditorẽ.verſ. de fratrum noſtrorum conſi.Io.22.de verb.ſigni.

Ad ꝯria ſupra adducta rñderi põt primo ad primũ, ꝙ licet ſolus princeps poſſit legem condere, conuenit tñ quod de cõſilio procerum id fiat.iuxta tex. in l.humanum. C.de legib. Hinc videmus in arduis, & magni ponderis ſummos Pontifices vti ſolitos illa cauſula, De fratrum noſtrorum conſilio. ad ſupra adducta.& ad tex.in alle.extra. Ad conditorẽ.verſ. De fratrum noſtrorum conſilio.Io.22.de ver.ſigni.& extra. Quia quorundam.poſt prin.eiuſdem Io.22.co.tit.

Ad ſecundum rñdet̃, ꝙ licet conſtitutiones ſint quas principes faciunt, non ideo tñ excluditur quin ex conſilio procerum factæ conſtõnes dicantur, neq; id nouum videri debet

21 cum etiam † leges imperiales dicantur, etiam ab alijs conditæ q̃ ab ipſo Imperatore per ſolam ejuſdem comprobationem.l.1.C.de vete.iu.enucle.omnia enim merito noſtra facimus.c.ſi apoſtolicæ.de præb.lib.6.

Nec ẽt ob.dictio illa taxatiua, tñ, in c.conſtitutio.diſt.2. poſita, quia non ex quo proceres conſiliũ adhibent ipſi legẽ condunt, ſed ſolus princeps ſimul cum illes quantum ad cõſilium, ad ſ.adducta. Verũ hæc pendent ab illa ardua qõne an ſolus Papa abſq; Cardinalib.ſtatuere, & ſu p arduis diſponere poſſit illam in altera lectione plenè tractabimus.

Non tñ omitto, ꝙ tenenda non erit illa ethimologia per Rip.hic data, ꝙ conſtitutio dicatur quaſi conſiderata, & deliberata ſtatuitio, vel quaſi conſtans ſtatuitio, ꝓ ut etiam iuſtitia dr̃ conſtans, & perpetua ad text in l.iuſtitia.ff.de iuſti. & iu. Addo quod conſtitutio dici poſſit bona, & valida ſtatuitio pro ut in ſimili dicunt conſtitutum corpus.i.benè cõpoſitum, quod medici vocant benè cõplexionatũ, vt per Gal.ĩ li. de optima ꝯpoſitiõe corpis c.1.& 2.qđ Greci vocãt εὐκρατον.

22 Eſt nobis hodie grauiſſima qõ terminanda † an ſolus princeps abſq; ſenatorum, ſeu procerum conſilio poſſit ẽt in arduis liberè diſponere, idq; in ſummo Pontifice, & Imperatore quærendum eſt, quod.n.ijs non licet, nec alijs inferioribus licebit.arg.tex.in c.ſi Paulus.32.q.5.c.cum in cunctis.vbi gl. magiſtra.in ver.multo fortius.de elect.& Exo.c.6. Ecce filij Iſrael non audiunt me, & qñ audiet Pharao? Et iſti vocant duo luminaria quib.vniuerſus orbis fulget.c.ſolitæ.§.præterea noſſe debueras quod fecit Deus duo magna luminaria. de maio.& obed.

Primo quòd Pontifici non liceat abſque conſilio Cardinalium in ijs, quæ ardua ſunt ad libitum diſponere, ꝓbare vr̃ tex.in c.per venerabilem, qui fil.ſint legi. vbi Papa cõcludit fratres ſuos Cardinales eſſe illos, q figurati erant a Deuteronomio Leuitici gñis coadiutores ſibi in executione ſacerdotalis officij.

Secundo, q̃a ita eſt de cõſuetudine q̃ vim legis obtinet c. cõſuetudo.1.diſt.& ꝙ hęc ſit cõſuetudo ꝓbant tex.in c.1.de ſciſma.li.6.ac in c.apoſtolicæ.de re iudi.li.6. vbi diſponit de fratrũ cõſilio.& extra.execrabilis Io.22.de p̃bẽ.§.ſtatuimus itaq;.& de fratrum noſtrorum conſilio deliberamus.

Tertio hoc idẽ ꝓbat̃, ꝙ nõ liceat Imperatori ꝑ tex.ĩ l.humanũ.C.de legib.vbi Imperatores in nouis iurib.ſtatuendis cõſiliũ ſenatorũ, ac ꝓcerum requirendum mandant.

Quarto idem ꝓbatur in auth.habita.C.ne fil.pro pat. vbi Imperator Iuſtinianus.in l.condenda adhibet conſilium ꝓcerum ſuorum ad idem tex.in l.1.C.de vete.iu.enucle.

Contraria verò opin.ẽt ex plurib.comprobari põt, & primo, quia ſummus Pontifex habet circa oĩa liberam ptãtem, ac poteſtas dr̃ libera ad cuius exercitium aliud non requirit̃. & primum quod ſummus Pontifex habeat liberam ptãtem probat tex.in cle.1.vt li.penden.& in c.2.de præb.lib.6.& in c.cuncta per mundum.9.quæſt.3. ſecundum quod ſuppoſui mus, quod hñs liberã ptãtẽ non teneat̃ alterius cõſiliũ requirere, imò alijs inuitis facere, & exeq poſſit ꝓbant tex.in cap.1. poſt prin.ibi liberè põt.& ibi Doct.ad hoc notant. ff.de reg. iur.lib.6.& Dec.in c.ſi pro debilitate de offi.de leg.gl. in cle. fi.in ver.liberè.de iu.patro.

Secundo cum eccleſia militans ſit ad exemplum eccleſiæ triumphantis.ad tex.in c.fundamenta militantis eccleſiæ.de elect lib.6.conuenit vt ad ſimilitudinem Dei, eius uices gerens hic omnia ſolus gerere, & ſtatuere poſſit, quo argumẽto vtitur Rip.ſuper hac rub.nu.4.

Tertio, quia ſi de aliquorum conſilio ſummus Pontifex ſtatuere, vel diſponere deberet, deberet inquã diſponere de conſilio ſuorũ fratrũ videlicet Cardinaliũ, at Papa ſuper eos ſacerdos, & iudex exiſtit.ꝑ alle.c.ꝑ venerabilẽ.§.rõnib. q. fil. ſint legiti.ergo ſolus abſq; Cardinalibus diſponere poteſt.

Quarto in Imꝑatore ꝓbat̃ cũ qlibet in re ſua ſit modera-

23 tor, & arbiter.l.in re mãdata.C.manda. † & Imꝑator ſit mũdi dñs.l.deprecatio. ff.ad leg.Rod.de iac.l.bene a Zenone.§. ſed ſancimus.C.de quadri.pſcri.l.ſi duas.§.grammatici.ff.de excu.tuto.c.in apib.princeps unus.7.q.1.gl.in ver.tranſtulit. ad fi.in c.venerabilem.de elect.And.de Iſern.in c.imperialẽ. §.inſuper filius.nu.69.de ꝓhi.feu.alie.per Fede.& in c.1.nu. 48.de pace iura.firman.Caſſen.in cata.Glor.mun.par.5.con ſid.28.Cagno.in proœ.ff.nu.28.idem in Papa, qui ẽt eſt mũdi Dñs.22.diſt.c.1.ſequitur ergo, quod ſolus Imperator, ſeu Papa in oĩbus diſponere põt: nam vt inquit Bal.in c.1.col.1. qui feud.dare poſ.habens plenam, & integram adminiſtrationem non tenetur alterius conſilium requirere.

Quinto, quia id nulla lege cauetur, ꝙ Imperator, vel Papa teneatur alios conſulere, vnde ſuccedit vulgata regula, quod tex.non dicit nec nos dicere debemus.l.ſi verò.§.de viro. ff. ſol.mat.l.vni.§.ad deficientis.C.de cadu.tollen.& dato ꝙ lege, vel cõſtõne id cauet̃ nõ aſtringeret̃ Papa, & Imꝑator.par .n.in parẽ nõ habet imperiũ.l.3.in fi.& l.nã magiſtratus.& ibi gl.in ver.imperio.ff.de arbit.l.ille.§.tẽpeſtiuũ.& ibi gl.in ver.imperiũ.ff.ad Treb.c.innotuit.cir.medium.de electio.

Sexto & vlti.de Imꝑatore ꝓbat̃, q̃a in eũ ſolũ legis cõdẽdæ ptãs trãſlata extitit.l.1.ff.de cõſti.& §.ſed & qđ principi. Inſtit.de iu.nat.& ꝑ hæc ſex fundamenta adducta in hac poſteriori opi.ꝙ Papa, & Imꝑator abſq; aliquorũ ꝯſilio ſtatuere, & aliàs diſponere poſſint res:iõ, & hãc cõiter teneri affirmo.& cõiter atteſtant̃ And.Barb.ꝯſ.1.nu.14.& ſeq.ac nu.19. & ſeq.li.1.& Cur.ĩ c.fi.de ꝯſue.fol.14.iuxta paruã impreſſio.

24 Quod.n.princeps † ꝯſilium petat, de ꝯſilio eſt, potius quã de præcepto, & potius de honeſtate, quàm de neceſſitate.c. fundamenta.§.decet.de elect.lib.6.vbi quod decet Rn.Pontificem fratres ſuos cõſulere, & hoc tenet ẽt gl.in ver. ꝯtingeret, vbi inqt ꝙ nõ cõpellit̃.Idẽ tenet gl.in c.ad apoſtolicæ. de re iud.li.6.& ĩ cl.vni.§.cęterũ.ver.Idẽq; Bouſa.de iu.iur.

Ad ꝯtra rñdeo, & primo ad primũ, videlicet ad tex.ĩ c.ꝑ venerabilẽ.§.rõib.qđ tex.ille ꝓcedit de honeſtate, nõ de neceſſitate, inquit enim ibi text.quod Pontifex ſupra Cardinales ſacerdos, ac iudex exiſtit.

Ad ſecundũ rñdet̃, dũ dr̃ de ꝯſuetudine Papã fratres ſuos conſulere, quod vti lex ipſum non ligat, ita nec conſuetudo: Verũ eſt tñ qđ multi affirmant, Cardinales eſſe in quaſi poſſeſſione, vt ardua nõ expediantur per Papam abſq; ipſorum conſilio ſuper quo diffuſe diſcutit Barba. intinua adducens in tracta.Cardi.in 2.q.1.par.præſertim.nu.21.

Ad tertium de l.humanum.C.de legib.pariter rñderi põt ex principio eiuſdẽ legis id ꝓcedere, ex honeſtate, ſeu humanitate, vt dicit illa lex, & hinc patet erraſſe Barb.in hac rub. noſtra, qui per illum text.& tex.in auth.habita.C.ne fil.pro pat.(qui ſimiliter de honeſtate loquitur) concludit Imperatorem teneri proceres ſuos conſulere.

Ad quartum per tex.in d.authen.habita.patet reſponſum ex proximè dictis, ꝙ procedat de honeſtate.

Sũt q limitãt Papæ liberã ptãtẽ in priuatione Cardinaliũ, & canonizatione ſanctorũ, verũ q̃a ampliſſima eſt Papæ poteſtas vltra ꝓgredi mihi licere nõ vr̃.Hic.n.eſt ſacerdos maximus: Hic maximus Pontifex: Hic ſucceſſor principis Apoſtolorũ: Gubernatu Noe: Patriarchatu Abraã: Authoritate Moſes: Iudicatu Samuel: Poteſtate Petrus, cui dictum fuit: Quodcunque ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erit ligatũ, vel ſolutum in cęlis, c.ſolitæ.de maio.& obed.

Explicauimus illam arduam qõnem an Papa, vel Imperator abſq; conſilio procerum, ſeu ſenatorum poſſint legẽ condere, & ardua tractare, concludentes ꝓ opi.affirmatiua. Vide

etiam

ẽt q̃ refert Cotta in ſuis Memor. in verbo Papæ. ſed ꝑter tõ-
nes iam adductas vide ẽt ipſis oculis maximã, & ineffabilẽ
ſummi Pontificis authoritatẽ ac pt̃ãtem, de cuius ẽt ſupre-
ma poteſtate tractant Bal. in l. reſcripta. col. 2. & ſeq. C. de ꝓ-
ci. l. in pe. offe. verſ. ſed de D. Papa aliquid dicam. & And. Bar-
ba. in alleg. conſi. 1. col. 20. lib. 1. Nunc nõ minor dubitatio ſe
25 ſe offert. videlicet, an de eſſentia † legis, vel cõſtitutionis ſit
ſcriptura. Abb. concludit pro negatiua.
Primo contra opi. Abb. ꝙ ſcriptura ſit de eſſentia legis ar-
guit̃ per tex. in l. imo. ff. de legib. vbi patet, ꝙ hæc ꝓrogatiua,
ꝙ non requirat̃ ſcriptura ſpecialiter concedit̃ conſuetudini,
& hoc ꝓꝑ diuturnã ꝓbationẽ: ergo rñr ad legis validitatẽ req
reĩ ſcriptura arguẽdo a ſpãli ad no. ĩ l. 1. ff. de offi. ci⁹. cũ vulg.
Secundo ꝑ tex. in c. duæ ſunt. 14. q. 2. vbi quod lex publica
fuit confirmata ſcriptis ſanctorũ patrũ, hoc eſt ꝙ accepit ro-
bur ex ſcriptis eorũ: illud aũt ꝓpriè confirmat̃, quod ꝑ ſe nõ
ſubſiſtit: nõ id qđ ex ſui natura validũ eſt, juxta no. in l. & qa.
ff. de iuriſ. om. iud. & in c. inter dilectos. ĩ. de fi. inſtr. c. 1. & ro-
to tit. de confir. uti. vel inuti. Abb. in c. ea q̃. nu. 3. de re iudi.
26 Arguendo † a cauſa finali, q̃ maximè in iure attendit̃ l. rẽ
non nouam. C. de iudi. Bar. in l. 1. ff. de ori. iur. Bal. in §. qbus.
in 1. conſt. C. finis legis eſt, ꝙ ſubditi illã ſeruent. c. 1. ĩ. tit. no-
ſtro. & l. leges ſacratiſsimæ. C. de legib. ſed hunc finem vni-
uerſaliter, aut nullo mõ, aut difficillime lex cõſequeret̃ ſi nõ
eſſet ſcripta. iuxta tex. in l. 2. cir. mediũ. ff. de ori. iur. vbi text.
inquit, quòd leges 12. tabu. ſunt redactæ in ſcripturã, vt faci-
lius percipi poſſint, ergo ſcriptura erit de eſſentia legis.
Quarto arguit̃ ab exemplo veterũ legũ latarũ in teſtõ ue-
27 teri † primus. n. legiſlator Moiſes volens leges populo dare
eas ab ipſo Deo, Dei digito in tabulis lapideis ſcriptas rece-
pit, & populo manifeſtauit, vt ꝓbat Exo. c. 31. verſicu. Dedit
quoq; Dñs Moiſi cõpletis huiuſcemodi ſermonibus in mõte
Synai duas tabulas teſtimonij lapideas ſcriptas digito Dei.
& Deute. c. 10. in prin. cũq; duas tabulas lapideas inſtar prio-
rũ & c. de quo ẽt in c. Moiſes. 7. diſt. ſi ergo primus legiſlator
cuius actio nr̃a eſt inſtõ, in ſcriptis legẽ ꝓmulgauit, idẽ & nos
agere debebimus a ſacra pagina inſtructi ad c. Deus. 2. q. 1.
Quinto in teſtõ nouo idem habemus D. noſtrũ Ieſum di-
gito ĩ terra ſcripſiſſe legẽ ꝯſtituẽtẽ criminoſos a iudicio, & ab
accuſatione repellẽdos eẽ Io. c. 8. ibi Ieſus aũt ĩclinãs ſe deor-
ſum digito ſcribebat, de quo ẽt hẽm⁹ tex. ĩ c. poſtulat⁹. 3. q. 7.
Sexto ꝓbat̃ ex origine juris ciuilis, nã ius ſcriptũ fuit ĩ 12.
tabulis l. 2. poſt prin. ff. de ori. iu. quod ẽt dè iure ciuili Roma
28 norũ, & de iure canonico obtinuit † oẽ. n. ius ꝑter cõſuetudi-
nẽ in ſcriptis redactũ fuit. §. ex nõ ſcripto. Inſti. de iu. nat. & 1.
diſt. c. 2. cũ ſeq. vnde cũ oẽ ius excepta conſuetudine dicatur
ſcriptũ, neceſſe eſt ſcripturã intercedere, ut nomẽ ſit ꝯñs rei.
iuxta tex. in §. ſed aliud. Inſti. de donat. & in l. a nullo. in fi. C.
de ferijs & in c. corepiſcopi. in fi. 68. diſt.
Septimo arguendo a ſimili ad tex. in l. illud. ff. ad leg. Aql.
29 & in l. Gallus. §. & qd ſi tñ. ff. de lib. & poſthu. ſicut † ſñia diffi
nitiua requirit ſcripturam. toto tit. C. de ſenten. ex breui. te-
ci. c. fi. de re iud. li. 6. Ampliat Corn. cõſi. 243. lib. 4. & ſi iudex
haberet in ſuis facultatib. ꝙ ꝓcederet ſine ſtrepitu, & figura
iudicij, qa de iure canonico ſñia in ſcriptis ferenda ſit ex mẽ-
te Bar. in extra. ad reprimen. in ver. figura. ergo & ſñia populi
q̃ lex eſt. §. lex eſt. Inſti. de iu. nat. imò multo magis arg. tex. ĩ
auth. multo magis. C. de ſac. eccle. lex ipſa reqrat ſcripturam
cũ firmior debeat eſſe, ac certior lex. quã ſñia, q̃ nõ hẽt vim
legis, niſi qñ lata eſt a Principe. l. fi. C. de legib. & a lege nõ ap
pellat̃, ſecus a ſñia toto tit. ff. & C. de app. & extra co. tit.
Octauo ꝙ neceſſaria ſit ſcriptura ꝓbat̃ ꝑ tex. in l. humanũ.
C. de legib. qua cauet̃ in nouis iurib. condendis eius legis for
mã eſſe ſeruãdã, q̃ inter cętera requirit legẽ debere dictari, &
ſic ſcribi, ꝓut habemus tex. in l. 1. 2. & 3. C. de his q ſibi aſcri.
vbi dictante teſtatore eius diſpoſitio, & voluntas ſcribitur,
& annotatur: cum ergo lex dictari debeat, ergo & ſcribi.
Nono qa ſi ſcriptura nõ eſſet neceſſaria in lege, nulla eſſet
dr̃ia inter legẽ, & conſuetudinẽ. §. ꝯſtat. Inſti. de iu. natu. cum
alijs, & ſic tñ eſſet vna ſpecies iuris, nõ duæ: & fruſtra in iure
tradita fuiſſet diſtinctio inter ius ſcriptũ, & nõ ſcriptũ, ſeu le
gem, & conſuetudinẽ & ſic Iurecon. ſeu Imperator argueret̃
de ſuperfluitate, quod nullo mõ dicendũ eſt. ad tex. in l. ſi ſti-
pulatus. cũ gl. in verſi. verba. ff. de verb. oblig. glo. 1. in l. 1. ff.
quod met. cau. vbi ꝙ nec ſillaba non neceſſaria apponi debet
Bal. ſuper rub. C. de contrah. empt. q. 9.
30 Decimo contra Abb. ponderari poteſt dictio † ex, in d. §.
cõſtat. Inſti. de iu. natu. q̃ denotat cãm immediatã. iuxta text.
in l. ex hoc iure, & ibi no. ff. de iuſti. & iu. & tex. in l. nõ dubiũ.
C. de legib. & in l. co t. pe. §. fi. ff. de pecul. Cũ ergo habeamus
in d. §. quod ius noſtrum conſtat ex ſcripto, ſequitur ꝙ imme
diatè ius noſtrum habebit eſſentiam a ſcriptura.
XI. Arguo per tex. in l. inciuile. ff. de legib. q̃ ꝓhibet iudi
cari, niſi tota lege ꝑſpecta, vt aũt ꝑſpici poſsit in neceſſariam
ꝯñtiam ſcriptura requirit̃, publicè. n. lex patere debet. c. 1. de
poſtu. pręla. nec alias ꝑſpici poterit, niſi ſit ſcripta. Et illud ꝓ
priè dr̃ ſcriptũ, quod oculo corporali legi põt, juxta text. in l.
1. cir. prin. ff. de ijs, q̃ in teſta. delen. Bar. in l. qui Romæ. §. duo
fratres. in 4. q. ff. de ver. obli. Bal. in l. legẽ. in princ. C. loca. idẽ
Bal. in l. 2. col. vlt. uerſ. ſi aũt. C. de patri. qui fil. diſtrac. Fel. in
c. tranſlato. col. 3. hoc tit. de cõſti. Catel. Cotta in ſuis memo
ria. in uer. ſtatuto cauet̃. uer. Et illud dr̃ ꝓpriè ſcriptum. Si igi
tur tex. in d. l. inciuile vult, ꝙ tota lex perſpiciat̃ ꝯñs, volens
cẽſẽrĩ ẽt velle antecedẽs, ſine quo antecedẽte ꝯñs ſtare nõ pt̃,
l. 2. ff. de iuriſ. om. iud. c. ꝑterea. de offi. dele. Bal. in l. cõuẽticu
lam. col. 4. circa med. C. de epiſco. & cler.
XII. Per tex. in c. conſuetudo. §. cum itaq;. diſt. 1. vbi defi-
nit̃ conſtitutio, quę in ſcriptum eſt redacta, ergo ſcriptura eſt
de eſſentia conſtitutionis, ergo ẽt de eſſentia legis, qa lex cõ
31 ſtitutio ſcripta eſt. c. lex eſt. 1. diſt. in definitione † aũt ponunt̃
ea q̃ de eſſentia ſunt, & definitio eſt ſermo indicans qd eſt eẽ
ꝑ eſſentialia Ariſto. 7. Metaph. & l. 1. ff. de dolo. l. oĩs defini-
tio. & ibi no. ff. de reg. iur. Rocc. Cur. ſuꝑ rub. de conſuetud.
col. 3. vbi ꝙ continere debet ſubſtantiam, & quidditatem: &
gñaliter dicimus ꝙ cui competit definitio, competit, & defi-
nitum, & ꝯ ut docet Philoſ. cir. prin. 6. lib. Topico. Bald. in l. ſi
quis ſeruo. in 2. not. C. de furt. Fel. in c. q̃relam. ante nu. 8. de
iureiur. Et dixit Bal. in l. maximum vitium. C. de libe. prete.
ꝙ definitio eſſentiã, deſcriptio verò rei intelligẽtiã claudit,
& hoc ſenſit gl. uni. uerſus fi. ff. de legib.
XIII. & vlti. videamus in conceſſionibus, & gratijs apo-
ſtolicis conſtitutum per regulam cancel. 27. de non iudi. iux.
for. ſup. ſuper qua latiſſimè ſcripſi, quòd a iudicibus tam Ro
32 mæ, quàm extra eam non † debet iudicari iuxta formam
ſupplicationum, ſed literarum expeditarum, ſeu confectarũ
ſuper eiſdẽ impetrationibus, & cõceſsionibus, q̃ conſtitutio
pontificia continet decretũ irritans. at ſupplicatio ſcripturã
ſupponit: nõ ſolũ aũt requirit̃ illa prima ſcriptura ſupplica-
tionis, q̃ matrix dici põt, ſed ẽt ſcriptura vberior, & ab offi-
ciarijs ad id deputatis purgata, vt ad meliorẽ formã redacta,
alio qui gratia non attendetur. idem dicamus in lege.
Hæc ſunt q̃ ꝯ opi. Abb. magis vrgere vident̃: ponunt̃ per-
ſcribentes hic non nulla alia argumenta, q̃ tanquã debilia, &
parũ ad rem facientia omiſi: ſat mihi fuit ꝑnarrata in mediũ
adduxiſſe. alia verò q̃ ꝓ opi. ipſi⁹ Abb. fieri poſſent nũc dedu
cere tp̃s nõ patit̃, ĩ ſequẽti illa afferã, & qd ſẽtiã declarabo.
Vltra ea q̃. ſ. poſui in diſputatione in circulis iuxta morẽ
33 ſic arguebã ꝯ opi. Abb. Materia † eſt de ſubſtantia, & eſſentia
rei, ſcriptura eſt materia legis: ergo ſcriptura eſt de eſſentia
34 legis. Maiorẽ ꝓbo, qa † ſpecies ſine materia eſſe non poteſt
l. Labeo. §. cũ qs. vbi verba expræſſa. ff. de acqui. re. domi. Mi-
35 norẽ ꝓbo ꝙ † ſcriptura ſit materia legis. per tex. in §. conſtat
autem. Inſti. de iu. na. gen. ibi, Aut ex ſcripto, ponderãdo di-
ctionẽ ex, q̃ ex ꝓpria ſignificatione cauſam materialẽ, & im-
mediatam ſignificat. l. ex hoc iure vbi Bal. & alij. ff. de inſt. &
iu. l. 1. §. ex incendio. & ibi Bar. ff. de incen. rui. naufra.
Secundo arguebam per tex. in c. lex eſt cõſtitutio ſcripta.
diſtin. 1. In definitione ea poni debent, q̃ de eſſentia ſunt. l. 1.
& ibi no. ff. de dolo Bart. in l. 1. ff. de teſta. ſequit̃ ꝙ ſcriptura
de qua in definitione legis ſit de eius eſſentia, & quod ſit de-
finitio patet, quia habet definitionis partes: conſtat. n. ex ge-
nere & differentia: genus eſt ꝯſtitutio, differentia uero, ſcri-
36 ta. Inſuper pondero dictionem eſt † q̃ ſignificat eſſentiam, &
ſubſtantiã. l. His verbis Titius hæreditatis meę dñs eſto. ff. de
hære. inſti. Bar. in l. ſi maritus §. legis Iuliæ. ff. de adul. qđ tãto
magis ꝓcedit qñ ꝓfert̃ a lege ꝑ text. iũcta gl. ĩ c. ſi cã. 33. q. 4.
ibi, non. n. dixit nõ eſt. In quãtũ circa primũ arg. negabat̃ di-
ctionẽ, ex, in alle. ver. Aut ex ſcripto, in §. ꝯſtat aũt denotare
materiam vltra alias rñſiones quas dabã, ponderabã ea, q̃ ibi
ſubijciunt̃, dũ diuidit̃ ius ſcriptũ in plures partes, in plebi-
ſcita: ſenatuſcon. principum placita & c. nam rõne materiæ
res eſt diuiſibilis, quia quanta: alioqui iuxta primam animi
conceptionem punctus, & unitas non diuiduntur, quia non
eſt in eis quantitas, nec materia: cum igit̃ diuidatur ius illud
ſcriptum: igitur ſcripta erit materia, quæ diuiditur: ſi ma-
teria, igitur de eſſentia.

Ad id quod ꝫ ſecundum argumentum meum rñdebatur,
quod non eſſet definitio, ſed deſcriptio, rñdebam hoc dato,
& non cõceſſo, adhuc deſcriptionis effectum eſſe, rei naturã
37 declarare, & q̃ ẽt conſtare debet ex gñe, & dña. vt & p Bar-
ba. hic in rub. nu. 89. ergo tangit eſſentiã: quia reſcribi nõ põt
niſi p accidentia ꝓpria, q̃ fluunt a forma, & ſic ſunt de ſubſtã
38 tia: fama. n. dat † eſſe rei l. ſtipulatio. §. opus. ff. de no. ope. nũ.
l. Iulianus. §. ſed & ſi. ff. ad exhi. l. ſi is qui quadringenta. §. ſed
ſi opus. ff. ad leg. Falci. c. ſi motum. uin. gl. 1. de conſec. diſt. 1.
Philoſoph. in 7. & 8. Metaph. Nec ſine materia põt eſſe for-
ma: non. n. poteſt eſſe albedo ſine ſubiecto, & ſic lex non põt
eſſe ſine ſcriptura, inſuper lex dicitur ius ſcriptum vt dixi, de
noiatio fit a potentiori l. cum q̃rit. ff. de ſta. homi. & forma eſt
dignius, & potentior, q̃ ut probaui dat eſſe rei, & ſic denoia-
tio eſſentiam demonſtrat, ergo ſcriptura eſt de eſſentia.

In præcedenti ꝯnpin. Abb. tria & decem argumenta adduximus ad probãdum ſcripturam eſſe de eſſentia legis: reſtat ut ꝓ ſententia ipſius Abb. aliqua fundaméta afferamus, vt re ipſa diſcuſſa quid tenendum ſit ſtatuamus.

Primo igitur pro opinio. Abb. quòd ſcriptura non ſit de ſubſtantia legis adducuntur iura per ipſum citata videlicet text. in cap. 1. de renun. lib. 6. vbi Boniſa. Papa VIII. conſtitutionem a Celeſtino V. factam, quòd ſummus Pontifex poſſit papatui renunciare firmam, ac validam cenſens, eam inter pontificias cõſtõnes redigit, ne illa tpis curſu obliuioni mandaret: ex quo apparet ſcripturam non eſſe de eſſentia legis, quia d. conſtitutio Celeſtini ẽt non ſcripta valida erat, & ſcriptura addita fuit tñ ad vitandam obliuionem. Adducit idem Abb. tex. in §. ſed quod principi. Inſti. de iu. nat. gẽ. & ciui. qui tex. dupliciter induci põt ad ꝓbandum ſcripturã non eẽ de eſſentia legis, primo cũ dicat tex. qđ principi placet legis habet vigorẽ: ſiue ergo hoc placitũ voce viua principis, ſiue p ſcripturã, ſiue p teſtes appareat legis vim obtinebit: non eſt ergo de ejus eſſentia ſcriptura ad idem adduci poteſt, tex. in l. 1. ff. de conſt. prin.

Altero modo poteſt induci dictus tex. dum inquit legem eſſe quod princeps cognoſcens, decreuit hoc eſt iudicauit, q̃ ſnĩa principis legis vim obtinet. l. fi. C. de legib. At ſnĩa principis ẽt abſq; ſcriptura ſubſiſtit gl. in c. fi. de re iud. lib. 6. ergo de legis eſſentia non eſt ſcriptura.

Præterea Abb. ad idẽ adducit text. in §. cõſtat Inſtit. de iu. nat. q tex. vr̃ facere in ver. lex eſt, vbi dũ definitio legis ponit̃ nulla fit mentio de ſcriptura: ea aũt q̃ de eſſentia ſunt in definitione ponunt̃. l. 1. ff. de dolo. Bar. in l. 1. ff. de teſta. vnde valebit argumentũ id nõ eſt poſitum in definitione quod dẽat intercedere ſcriptura, ergo nõ eſt de eſſentia; ita argumentũ Doct. in §. actionũ. Inſti. de act. dum cõcludunt oẽs actiones ꝑter numeratas in d. §. actionũ. eſſe ſtricti iuris, quia ibi inter actiones bonæ fidei non reperiuntur nominatæ.

Secundo ad ꝓbandũ, q̄ ſcriptura non ſit de eſſentia legis adducit tex. in c. 1. de iureiu. li. 6. vbi ſummus Pontifex mandat nõ recipi ꝑlatos, vel canonicos, niſi iurẽt ſtatuta, & ꝯſuetudines ipſarũ eccleſiarũ ſcripta, & nõ ſcripta inuiolabilit̃ obſeruare: ſtatuta igit̃, ſeu cõſtõnes ſiue ſcriptæ, ſiue nõ ſcriptæ valebunt: non ergo de earũ eſſentia eſt ſcriptura.

Hoc argumẽtũ Dec. hic ſubuertere conat̃, inqt. n. q̄ verba illa nõ ſcripta in tex. in illo c. 1. appoſita referunt̃ ad cõſuetudines, ſicut verba illa videlicet, ſcripta referunt̃ ad ſtatuta: ipſe tñ Dec. nõ rectè aduertit ad tex. & eẽt falſa latinitas ꝫ tex. in l. Plautius. ff. de au. & arg. lega. & in c. ad audiẽnã. de reſcr. Inqt. n. text. in d. c. 1. de iureiurã. & hæc ſunt verba formalia tex. Niſi iurent ſtatuta, & conſuetudines ipſarum eccleſiarũ ſcripta, & non ſcripta inuiolabiliter obſeruare, non. n. rectè dici põt conſuetudines non ſcriptas, ſed tene ſtatuta ſcripta, & non ſcripta, argumentum ergo in ſuo robore remanebit.

Tertio ad idẽ, q̄ ſcriptura nõ ſit de eſſentia ꝓbat̃ ex tex. in c. ſi qs oẽm. 1. q. 7. cuiꝰ verba ſunt ſi qs oẽm traditionẽ eccleſiaſticã ſcriptã, vel non ſcriptã violat anathema ſit: ergo etiã traditio, ſeu cõſtitutio eccleſiaſtica abſq; ſcriptura valida eſt: ita afficit ſicut ſcripta. Nam eadem pœna excommunicationis contra quemlibet illarum tranſgreſſorem infligitur.

Quarto Leuiti. c. 19. ſcriptũ erat Diliges amicũ tuũ ſicut te ipſum Dñs nr̃ in teſtõ nouo Matth. 5. verſus fi. inquit, Audiſtis quia dictũ eſt, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuũ, ego aũt dico vobis diligite inimicos veſtros. Quòd idẽ reperit Lucæ c. 6. inquiens ſed vobis dico q audítis diligite inimicos vr̃os &c. ex quo patet, q̄ leges dat viua voce, & abſq; ſcriptura, & ſic ſcriptura nũ eſt de eẽntia legis.

Plura alia fundaméta p Barba. Aret. Dec. & Rip. hic adducunt ꝓ hac opi. Abb. q̃ parũ vrgent: & certè vtraq; opi. via diſputatiua facilè ſuſtineri poſſet, nõ tñ cẽſeo recedendũ eẽ ab opi. Abb. q̃ cõis eſt, & cõem affirmant idem Abb. in c. paſtoralis. col. 2. circa med. de fi. inſtru. & Aret. hic col. 2. ac Feli. ẽt col. 2. verſ. tangunt etiam hic.

Supereſt rñdere ad oĩa argumenta per me in ꝯrium addu
39 cta q̃ oĩa tollunt̃ ſi dicamus ſcripturam † conferre legi ad facil
iorẽ ꝓbõnem. arg. tex. in l. ꝯuẽt. ff. de pign. vbi q̄ ſcriptura
nõ eſt de eſſentia ꝯctus, ſed adhibet̃ ad faciliorẽ ꝓbõnem, ad
maiorẽ tñ euidentiam ſigillatim argumentis rñdebo.

Primo nõ ob. tex. in l. imo. ff. de legib. quo iure arguẽdo a ſpãli cõcludebamus ſcripturã eſſe de ſubſtantia legis: nam ex illo tex. nõ cõcludit̃ ſcripturã eſſe de eſſentia legis, ſed potiꝰ q̄ cõferat ſcriptura ad maiorẽ euidẽtiã legis. 2. rñdet̃ & melius ꝑter ceteros retorquẽdo text. ac ꝯſiderãdo rõnẽ eius legis: rõ quare cõſuetudo nõ requirat ſcripturã, eſt, quia tacito cõſenſu populi eẽſet cõprobata, vt colligit̃ ex d. l. imò. & in l. ſed ea. ff. de legib. ergo ꝑ identitatem rõnis ſi legaliter quam per ſcripturam innoteſcet non valebit ſcriptura.

Ad ſecũdũ rñdet̃, q̄ licet lex publica fuerit ſcriptis ſãctorum patrum confirmata, non iõ ſequit̃ q̄ prius inualida eſſet, quia etiam quæ valida ſunt ad maiorem cautelam cõfirmãtur. c. interdictis. de fi. inſtr. & toto tit. de cõfir. vti. vel inuti.

Ad tertium rñdet̃ verum eſſe cãm finalẽ legis eam eſſe vt ipſa lex ſeruet̃; at ẽt obſeruari põt abſq; ſcriptura, q aliter põt innoteſcere. vel 2. rñdeo q̄ lex ſcribat̃, non tangere cãm finalem, quia de eſſentia legis eſt, vt ſit de rebus, quæ frequẽter accidunt, vt proueniat ab eo, qui pt̃atem legis condendæ habet, vt ſit honeſta & vtilis, toto tit. ff. & C. de legib.

Ad quartũ rñdet̃ dũ arguebã ex veteri teſtõ, quod oĩs inſtõ ſacra eſt nr̃a inſtõ, q̄ nõ oĩa q̃ in eo dicunt̃ ſunt de præcepto, & neceſſariò ſequẽda ꝓut p Docto. in c. ex parte. de reſcrip. Præterea videmꝰ ẽt Deũ ipſum poſt creationẽ primorũ parentum illis verbo legem dediſſe ne comederent de illo fructũ ꝓut Geneſ. c. 1. lex illa non erat ſcripta: & tñ eiꝰ trãſgreſſores in pœnã inciderunt, quæ etiam ad nos eſt tranſmiſſa.

Ad quintum reſpondetur, quòd Dominus noſter etiam viua voce leges plures tulit. d. c. 5. Matthęi.

Ad ſextũ rñdet̃ quòd licet ius fuerit ſcriptũ in 12. tab. l. 2. ff. de ori. iu. nõ ſequit̃ ergo ſcribẽdũ ad eẽntiã legis: q ad faciliorem ꝓbationem. d. l. ꝯhitur. ff. de pigno.

Ad ſeptimũ rñdet̃, q̄ nõ valet argumentũ ſnĩa iudicis requirit ſcripturã, ergo & lex: q ideo ſcribit̃ ſnĩa, ne iudex poſtea addere, vel detrahere aliqd poſſit. l. 2. C. de ſẽt. ex breui. reci.

Ad octauũ rñdet̃ tex. in l. humanum. C. de legi. dicit dictãdam legem, non ſcribendam: ac diuerſa ſunt ſcribere, & dictare. l. 1. 2. & 3. C. de his qui ſibi aſcribunt.

Ad nonũ rñdet̃ negãdo, q̄ nõ eẽt dña ĩter ius ſcriptũ, & nõ ſcriptũ: differũt. n. nã ĩter cętera ꝯſuetudo ex tacito ꝯſenſu, lex ex exꝑſſo ꝯſẽſu fluit. §. lex ẽ. & §. ex nõ ſcripto. de iu. nat.

Ad decimum reſpõdetur, q̄ nõ ſemper dictio, ex, denotat cauſam immediatam. Docto. in l. 1. §. ex incendio. ff. de incẽ. rui. naufr. Iaſ. & Dec. poſt alios ĩ l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iu.

Ad vndecimũ rñdet̃, quòd tex. in l. in ciuile ꝓbat inciuile. eſſe rñdere de iure, niſi tota lege cõſiderata. & verbum perſpicere tum ibi quã alijs in locis de quibus ſupra poſuimus, etiam refertur ad oculum intellectus, iuxta text. in l. ipſe diſpice. C. de eden. ſic apud M. Tullium lib. 1. epiſto. ad Lentu. Perſpiciebant enim in Hortenſij ſententiam multis partibus plures ituros. & apud eundem pro lege Manilia. Multa prætereo conſultò, ſed ea vos coniectura perſpicitis, ac apud Cæſarem lib. 2. Belli Galli. Qua de cauſa diſcederet nõdum perſpexerat.

Ad XII. reſpondetur ad c. conſuetudo. §. cum itaque. 1. diſtin. quòd ibi non deffinitur lex, ſed ponitur id, quod frequentius fieri ſolet, quòd lex ſcribatur vt vulga. l. nam ad ea. ff. de legib.

Ad XIII. & vltimum reſpondetur non valere argumentum de regulis cancellariæ ad leges, tum quia diuerſæ ſatis ſunt, ac temporariæ, imò etiam non poteſt argui de vna regula ad aliam, quia exorbitant a iure communi, & non ſunt iura communia, ſed ſpecialia, ut per Caſſa. dec. 33. col. 4. ſuper regulis cancel. quod etiam ſuper illis regu. pluribus in locis probauimus. Imò verior, & communior opin. eſt, q̄ gratia apoſtolica etiam abſque ſcriptura perfecta eſt. De quibus tractandum erit in ſequenti, & etiam de alijs quæ Docto. hic inferunt ad nonnullas vtiles quæſtiones.

Firmata fuit concluſio ex mente Abb. ac communi Do-
ctorum ſententia, quòd ſcriptura non ſit de eſſentia legis, ſed
potius ad faciliorē probationem, hinc ſumpta occaſione q̄-
runt Docto. quid dicendum ſit in gratia Papæ? inferunt etiā
ad multas alias quæſtiones, quarum non nullas principalio-
res, & magis vtiles diſcutiemus, Nūc attingemus illam quę-
40 ſtionem, an ſcriptura requiratur in gratia † Papæ? Dum au-
tem huc quærimus duo tractanda venirent: primum erit an
ſcriptura ſit de eſſentia gratiæ Papæ: ſecundum an dato, ꝙ
ſcriptura non ſit de eſſentia gratiæ ſit tamen neceſſaria ad
eius probationem.
Primū ꝙ ſcriptura non ſit de eſſentia gratiæ Papæ tenent
communiter Docto. hic, affirmantes etiam hanc eſſe praxim
Ro. Cu. pro ut etiam per Hiero. Gig. in tracta. penſio. q. 34.
per Rip. reſpon. 20. lib. 1. Dec. in c. relatum. col. 2. de offic. de-
leg. & ante ipſos idem voluerūt Archid. & alij in proœ. lib. 6.
in fi. verſ. In hac altercatione. Bal. in l. falſus. col. 4. verſ. priui-
legia etiam. C. de furt. & Docto. in anti. deciſ. 883.
41 Ratio eſt quia † gratia ſolo verbo perficitur, perfectum au-
tem eſt quod ex omnibus partibus conſtat, & cui nihil de-
eſt, prout per Philoſo. in 5. Metaph. & l. 1. ff. de orig. iur. l. ſi is
qui quadringēta. §. quædā. ff. ad leg. falci. c. nihil cōtra. 5. q. 1.
42 Hinc inferunt Docto. quòd † Papa ſolo verbo creat Epi-
ſcopos, & Abbates, & Docto. Ange. in l. cum ſalutatus. C. de
ſentē. paſ. Bal. in l. humanū. in fi. C. de legib. Verum ne in tene
bris ambulemus ſciendum eſt, ꝙ talis epiſcopus abſq; literis
apoſtolicis expeditis nō admitteret ad poſſeſſionē ſuæ eccle
ſiæ, ad quā ꝓmot⁹ fuit, nec poſſet adminiſtrare añ l'ras expe-
ditas & talē recipientes in pœnas incurrunt, prout ſtatutum
fuit in extra. Iniunctæ Boni. Papæ. VIII. ſub tit. de elect. in-
ter commu. quæ eſt in uiridi obſeruantia, & quæ confirma-
ta, & innouata fuit per Alexan. VI. Pium II. Innoc. VIII. &
43 alios ſummos Pontifices. Vtq; domini mei ſciant † modum
prouiſionum cathedralium diuerſum inquam a prouiſioni-
bus beneficiorum illis declaro, & ante oculos pono praxim
Romanā ſuper iis eccleſiis cathedralibus, ſiue enim eccleſia
vacet per obitum, ſiue per reſignationem, vel priuationem,
ſeu alio modo proponitur in conciſtorio ſecreto. ꝑ aliquē
44 Cardinalem, † qui poſtea cedulam ſignat, quæ incipere ſolet
Hodie ad relationem noſtram ſanctiſſ. D. N. de cathedrali
eccleſia Piſana & c. fit etiam contra cedula per Vice cācelle-
rium, quæ ſimiliter incipit Hodie ad relationem Reuerend.
D. mei Cardinalis. Medices & c. ſanctiſſ. D. N. de eccleſia ca-
thedrali Piſana prouidit Reuerend. Petro Iacobo Borbono
de Monte & c. & contra cedula conſueuit eſſe breuior præ-
dicta cedula, ſuper qua contra cedula poſtea literæ expe-
diuntur quæ autem præcedere debeant propoſitionem hu-
iuſmodi conciſtorialem, & de qualitatibus præficiendi ha-
bemus nouiſſimi in conci. Triden. cap. 1. decreti Reforma.
ſeſſio. XXIIII.
Hinc etiam Docto. hic inferunt, quòd adeò perfecta eſt
gratia ſolo verbo facta abſque alia ſcriptura, vt ſi contingat
impetrantem beneficium, mori ante confectas literas, tale
beneficium per eius obitum vacet: ad quod addunt Rip. Ar-
chid. in c. ſi elect. de elect. lib. 6. Ioan. And. in proœ. 6. & Ro.
ſupra adductam 883. in anti.
45 Verum aduertendum eſt ad duo, primum ſit, ſi quis † be-
neficium obtinuerit ſolo verbo, & decedat: Alterum ſi ſup-
plicatione ſignata ſuper gratia ſibi facta moriatur: Quo caſu
Aegid. Bellam. Dec. Rotæ. 69. ac Dec. 644. incipien. ſi Papa
tenuit, quòd ſi prouiſus ante literas confectas cum ſola ſup-
plicatione moreretur: aut matrimoniū contraheret: ſeu re-
ligionem profiteretur, nihil per eius obitum, matrimonium,
vel profeſſionem vacaret contrarium tenendum eſſet, & in
hoc ſecundo caſu procedunt quæ Rot. 883. & Doc. in Proœ.
6. dicunt: In primo vero dubia ſatis redderetur quæſtio: & in
vtroq; caſu magis dubia, ſi non probaretur, quòd ille cui ab-
ſenti (pro vt cōmuniter accidit) de beneficio prouiſum fuit,
gratiam ratam, & gratam habuiſſet. per tex. in cap. ſi tibi ab-
ſenti. verſi. licet per collationem huiuſmodi donec eam ra-
tam habueris, ius in ipſo beneficio vt tuum dici valeat non
acquiras, & ſic ante conſenſum, ſeu ratihabitionem ille pro-
uiſus decedens nihil habebat, vnde ex eius perſona benefi-
cium non poterit diu vacare. d. cap. ſi tibi abſenti Dec. conſi.
226. Cur. iun. conſi. 12. lap. alleg. 89. nu. 6. vbi alios ad idem
cito in mea addi. Ex proxime dictis infero ad praxim bene-
ficiariam tam Romæ, quàm vbique locorum, quòd inuenta
fuit clauſula, quę in articulis, (ſeu vt hic frequentius vocant)
capitulis, ponitur, in quibus dicitur quòd Meuius a ſede
Apoſtolica, ſeu ab Archiepiſcopo Piſano prouiſus de tali
46 beneficio † gratiam illam ſciuit, & ſcit, ac ratam & gratam
habuit, & habet. Et hoc ſupponunt Dec. Rotæ prędicta 883.
in anti. & Doct. ſuper proœ. lib. 6.
Eadem clauſula, quòd ſciuit, & ſcit vtimur etiam in arti-
culis circa priuilegia conceſſa ſuppoſita communi Doct. cō-
cluſione, quòd priuilegium non quæratur alicui, niſi a die
ſcientiæ, non autem a tempore conceſſionis. ad tex. in l. vlt.
ibi illicò ab imperialibus codicillis præſtitis. ini. glo. 1. quæ
exponit, præſentatis ſibi. C. de conſulib. lib. 16. & per Doct.
in cap. 1. de conceſ. præben. lib. 6. & per alios, quos refert Iaſ.
hanc communem affirmans in l. beneficium. num. 46. & ſeq.
ff. de conſti. prin. vos ſcire volo, quòd licet priuilegium per-
ſonæ priuatę conceſſum non quęratur illi ante ſcientiam, ſe-
cus tamen dicendum ſit quando datur ratione officij, quia
acceptando illud, acceptare videtur cum omnibus oneri-
bus, & honoribus in genere. ita diſtinxit Rota Romana, pro-
ut videre eſt Deci. Purei 21. incipien. ſeptima Maij 1543. lib.
2. vbi etiam deciſum fuiſſe ſcribitur, priuilegia data Referē-
darijs Pontificis, ſeu Ro. Cu. competere eis etiam quòd ea
ignorent, & ſic ſciētiam illorum. Rurſus ſciatis bullam. pro-
thonotariatus, etiam motu proprio, & in perſonam abſen-
tis licet non conſtet illum ratum habuiſſe, probare pro-
thonotariatum. eſt in ſpecie Dec. Creſcen. 15. lib. 1. incipiens
Bulla prothon. ad quod adducuntur Docto. in l. cum ſeruus.
ff. de verb. oblig. vt in intelligatis ſuppono vobis, ꝙ ibi con-
cluſionem firmant vbi factum, requirit ſumptum factum ab
eo præſumi, qui ſuis expēſis facere tenebatur, in expeditio-
ne autem prothonotariatus expenſa requiritur vt oſtendo
ſuper ſignat. Grat. dum de prothonotariatu tracto, ergo &c.
Illam regulam, quam paſſim tenet Rota non præſumi in
dubio ratificationem, ſeu quòd quis gratiam ratam, & gra-
tam habuerit ſi interuenerit modica expenſa, puta faciendo
expediri ſupplicationem, illamque redimendo ad Cōc. Car.
20. colum. 1. & Gemini. conſi. 33. ac per Sarnen. ſuper reg. de
Anna. q. 32. vtiliter limito, niſi in contrarium adſint conie-
cturę, vt deciſum fuit in Rota Romana prout Deci. Mohed.
350. incipien. An in dubio pręſumatur ratam fuiſſe habitam
commendam. Quærebatur an commenda parochialis Sa-
lamantin. de palatios Ruuios in fauorem epiſcopi cenſere-
tur per ipſum habita rata, cōcluſum fuit pro affirmatiua per
omnes, primo quia commenda facta epiſcopo fuit plurium
beneficiorū, & magni valoris, quæ Papa non conſueuit con-
cedere ſine precibus, & magna inſtantia: vnde arguendo ab
vſu patris familias. ad l. vel vniuerſorum. ff. de pigno. actio.
l. qui ſemiſſis. §. vlt. ff. de vſu. l. hæredes palam. §. ſed & ſi no-
tum. ff. de teſt. Ita dicendum eſt in caſu noſtro. ſecundo con-
ſiderandum fuit, quòd ille epiſcopus tempore commendæ
reperiebatur in arces. Angeli vbi aderat Cle. 7. qui beneficia
eidē commendauit. Tertio ponderabatur eundem epiſcopū
fuiſſe acceptiſſimum dicto Clem. ſummo Pontifici. Et quia
commenda erat in fauorem epiſcopi præſumi illum certio-
rem factum. Ceſſionarij comparitio pro ſuo intereſſe ac ꝓ-
teſtatio quòd nihil fiat in cauſa, niſi ipſo citato an operetur
acceptationem ſeu ratihabitionem diſcuſſum fuit in Rota
Romana in cauſa Hiſpalen. Archi. ꝓut. Dec. Mohed. 211. in-
cipien. in eadem cauſa Hiſpalen. Inferunt etiam hic Felyn.
Deci. & Rip. quòd ſi Papa moriatur conceſſa gratia ante ex-
peditionem literarum gratia non expediret, quòd debeant
tamen literæ ſucceſſionis facere mentionem de diſpoſitio-
ne prædeceſſionis. ad ea quæ tradit Bal. in l. humanum. in fi.
C. de legib. & adducunt quandam regulam cancellariæ, ꝙ
rationi congruit. Qui non eſt verſatus in Cu. Ro. ex dictis
Doct. hic nullum fructum percipiet, nec quid velit, aſſeque-
47 tur: Ideo dominis meis declaro † Regulam cancellariæ, quā
hic Felyn. & recentiores citant quæ eſt, 8. in ordine quæ
vulgo dicitur, rationi congruit, non quia regula ſic incipiat,
ſed literę quę in illius vim expediuntur, puta ſi quis habue-
rit gratiam a fe. re. Pio. V. & non expediuerit literas Papa
illo, qui gratiam conceſſit viuente, nunc expedire poterit
ſub hac forma. videlicet Gregorius epiſcop⁹ ſeruus ſeruorū
Dei Dilecto filio. N. Rationi congruit, & conuenit honeſta-
ti vt ea quæ de Ro. Pont. gratiam proceſſerunt, licet eius ſu-
perueniente obitu literæ apoſtolicæ ſuper illis confectæ
non fuerint, ſuum cōſequantur effectum: Dudum ſiquidem
fe. re. Pius V. prædeceſſor noſter volens tibi & c. Verba au-
tem regulæ ſunt Item voluit idem D. N. Papa, quòd conceſ-
ſa per

ſa per Pium prædeceſſorem ſuum, & de eius mandato ex-
pediantur in forma rationi congruit ſub die coronationis
ſuæ vt moris eſt Ideo autem dicitur rationi congruit, quia
48 rationabile eſt, vt† ſucceſſor perficiat gratiam, quæ caſu fuit
impedita perfici. Rot. in anti. 295. incipit nota quòd vbi cō-
mittitur. Bifigne. 10. in antiquis. de reſcrip. ac Bellam. 329.
in cauſa & c. ſimile huic regulæ cancellariæ habemus in lex.
cap. literis de reſcrip. vbi Papa ſucceſſor dat literas, faciendo
mentionem de conceſſione facta a prędeceſſore, nil noui cō-
cedendo, vel diſponendo & dixit Ioan. And. in c. cum ſunt
partium, col. 3. verſi. quinto ad hanc partem inducuntur, de
reg. iur. lib. 6. quod gratia attribuitur Papæ inchoāti, non au-
tem ſucceſſori perficienti. Quod ſucceſſor factum prædeceſ-
ſoris implere debeat tractabo in c. 1. de proba. num. 8. & ſeq.
Et conceſſio, ſeu donatio principis liget ſucceſſorem volue-
runt Bar. & alij in l. ſi mihi, & Titio. §. ſi. ff. de leg. 1. Bal. in c. 1.
de natu. feu. in l. mortuo. ff. de iudi. & in l. 2. C. quæ ſenten. re
ſcin. non poſ. Alberi. in l. digna vox. C. de legib. Alexā. conſi.
215. lib. 2. Afflic. deciſ. 392. quæ regula procedit tam in vni-
uerſalibus, quàm in particularibus, vt per Tiraq. de vt. retra.
lib. 1. §. 32. glo. 1. nu. 25.

Ex ijs quæ diximus intelliget Domini mei quid ſenſerint
Docto. hic allegando regulam cancellariæ rationi congruit
qui autem videre amplius voluerit dubia quę circa illam re-
gulam cancel. contingere poſſunt eos reicio ad commenta-
rios meos regularum huiuſmodi, qui apud manus omnium
ſunt, & etiam ſcripſimus ſuper dicta 8. Regula. & per hęc ſit
expedita quæſtio, ꝙ ſcriptura non ſit de eſſentia gratiæ Pa-
pæ, quæ quidem communiter tenetur per ſupra citatos. Vi-
debimus an ſcriptura ſit neceſſaria ad gratiæ probationem,
& conſequenter loquemur de alia reg. cancel. 27. in ordine
iuxta modernum ſtilum, cuius titulus eſt de non iudicando
iuxta formam ſupplicę.

Concluſimus ſcripturam non eſſe de ſubſtantia gratiæ.
Verum dum tractauimus illam concluſionem incidentem,
ſeu illationem, quam faciebāt Feli. Dec. & Rip. ꝙ ſi Papa mo-
riatur conceſſa gratia ante expeditionem literarum gratia
non expiraret, vidi poſtea Aug. Bero. uirum alioqui doctū,
qui tamen in terminis errare videtur, ideo mihi viſum eſt
id aduertere, ne quis in eundem errorem incidat. Ponens. n.
& ipſe eandem illationem inquit: infert enim, quòd ſi ante
litterarum expeditionem, & datam Papa moreretur & c. er-
ror inquam eſt manifeſtus quia data ponitur ſub die factæ
49 gratiæ, cuius † datæ tempus attenditur. c. cam te. §. nullaten*
ibi, ſi datam litterarum diligentius attendiſſes. de reſcrip. c. ſi
eo tempore. eo. lib. 6. Mil. in repet. in uer. gratia impetrata ſu
per beneficio: & quomodo data apponatur, & attendatur
declaro in voce.

Supereſt videre an ſcriptura ſit neceſſaria ad gratię Pon-
tificiæ probationem: & licet videatur pro opin. negatiua cō
cludendum, pro ut reſolutum fuit ad probationem legis non
eſt neceſſaria in ſcripturam, tamen aliqui contrarium tenent
infra citandi: & quia per regulam cancellarię Apoſtolicæ
ſub num. 27. iuxta ordinem modernum, ſub titu. de non iud.
iux. for. ſuppli. diſponitur, per iudices tam in Cu. Ro. quàm
extra eam non debere iudicari iuxta formam ſupplicatio-
num, ſed iuxta literarum expeditarum tenorem, aliter prę-
ſens quæſtio decidenda venit, vt dicamus gratiam Papæ
omnino ſcripturam ad eius probationem requirere, & hoc
ex tenore, & diſpoſitione præfatæ regulæ cancellariæ. An-
tequam ad declarationem dictæ regulæ cancellariæ deueniā
ſciendum eſt, ꝙ etiam gratia, ſeu conceſſio imperialis non ꝓ
ut eſt in fieri, ſed pro ut eſt in eſſe producta, ut probari poſ-
ſet, requirebatur certa forma, & ſcriptura eo modo quo ca-
uetur in l. ſacri affatus. C. de diuer. reſcri. in l. bene a Zeno-
ne. §. quæ omnia. C. de quadri. præſcr. Bal. in l. humanum, cir.
50 fi. C. de legib. Fel. in c. cam te. col. 3. de reſcr. vbi volunt † gra-
tiam Papæ literarum expeditionem requirere, vt de illa con
ſtare poſſit. & dixit Aegidius Bellame. conſi. 34. col. 3. uerſi.
& puto quod de iure communi gratia ſub quadam condi-
tione ſi literæ expediantur concedi videtur. & per expedi-
tionem forma, & perfectio gratię datur, ut habemus in Dec.
Rotæ 27. ſub titu. de reſcri. in no. & in Dec. eiuſdem Bellam.
746. & ratio huius opin. ꝙ ad eſſentiam gratiæ non requira-
tur ſcriptura, tamen quo ad probationem neceſſaria ſit, illa
adduci poteſt, quam conſiderat idem Aegid. Bellame. deciſ.
609. incipien. impetrans quia ſola ſupplicatio ex eo conclu-
denter non probat ius alicui competere, quia fortè qñ literę
expediri poſtea debebūt cācellariæ officiarij clauſulas ſuppli
cationis aūt extēdēt, vel reſtringēt, & forte ſup tali ſupplica-
tione literas nō dabūt, multoties. n. plures clauſulę in ſuppli-
cationib. ꝯceduntᷣ, ꝗ poſtea in literis, vel denegantᷣ, vel limitā
tur, vel alterantᷣ, vt ſtilus Ro. Cu. & cancellariæ docet. Ideo
antequā literæ expediantur ſupplicatio non vr̄ certitudinē
continere, & propterea gratia cum ſola ſignatura informis
per Rotam appellari ſolet, vt patet in Deci. 19. de conceſſ.
præben. Ad tollendum diſputationes Docto. & opinionum
51 contrarietates emanauit dicta regula cancel. † de non iudi.
iux. for. ſcrip. ſed literarum expeditarum. & ſic habemus ca-
ſum legis vnde amplius diſputationi alicui deſuper locus eſ-
ſe non poterit. per tex. in l. ancillæ vbi Bal. & alij. C. de furt. l.
illam. C. de collatio. Deci. conſi. 452. viſa. col. fi. ante nu. 25.
& conſi. 484. num. 1. vbi ampliat etiam ad ſtatuta ac conſi.
685. incipien. ſtatuto. in princ.

Redeo ad ipſam regulam cancel. de non iudi. iux. for. ſup.
quam licet aliqui minus prudentes hic, & alibi falſo aſſerunt
emanaſſe primò & principaliter ꝓ pecunijs acquirendis offi
ciarijs Ro. Cu. ad alium effectum factam fuiſſe probatur ex
illius procemio, quod finalem cauſam conſtitutionis oſten-
52 dit † & ab illo arguere licet. l. fi. & ibi Bar. num. 5. ff. de hære.
inſti. Bal. in l. cum hi. cir. prin. ff. de tranſac. & in l. 1. in prin. ff.
ad Macedo. D. meus Phi. Deci. conſ. 379. num. 5. & 388. ante
num. 3. procemium autem eſt cum ante confectionem lite-
rarum gratia apoſtolica ſit informis, ideo ſtatuit & c. & ꝙ
53 ſupplicatio dicatur informis, & quod† gratia apoſtolica per
teſtes probari non poſsit oſtendi ſupra: & hoc etiam volue-
rūt Cardi. in proce. clemen. in verſi. ſane in fi. & Fely. in c. ex
diligenti. in fi. de ſimo. Idem affirmant Oldr. conſi. 324. num.
5. Bal. in c. 1. colum. 2. per quos fiat inueſti. & Rot. 458. num.
5. verſic. ſed quia gratia facta per principem ante confectas
literas eſt quædam res informis, & imperfecta in no. & quod
gratia principis ſcripturam exigat vltra ſupra citatis volue-
runt Afflict. Deci. Neapol. 243. num. 4. ac Bar. Caſſen. conſi.
20. num. 22.

Firmata concluſione, quòd gratia Papæ per literas apo-
ſtolicas probanda ſit, non autem per ſolam ſupplicationem,
ſeu per teſtes, Feli. ſuper hac rub. melius cæteris hanc mate-
riam tractans, limitat hanc concluſionem tribus modis, pri-
54 mo quando ſumus in probanda † qualitate gratiæ, ꝙ tunc
per teſtes, ſupple tu, & per ſolam ſupplicationem probatio
fieri poſsit vltra tex. in c. auditis. & ibi Ant. de But. & Abb. in
2. not. de in inte. reſti. & glo. in c. duobus. in verſi. ſi non ap-
pareat. de reſcrip. lib. 6. vbi tempus conceſſæ gratiæ ita pro-
bari poteſt per teſtes, ſeu aliàs, ſicut per litteras, per Fely. ad-
ductis. addo Rot. 332. licèt Romana. in prin. in no. vbi quòd
licet gratia apoſtolica probanda ſit per litteras, tamen certa
ſcientia Papæ probari poteſt per teſtes. Idem voluit Bellam.
Deci. 746. quæ incipit licèt obſeruet. poſt prin. Deci. Neapo.
Afflit. 253. num. 8. & hæc eſt communis opin. pro vt teſtatur
Hic. Boc. in tracta. de poſſe. lega. a late. in prima q. ante num.
79. uerſi. & iſta eſt communis.

Addo ad ſtatutum prohibēs debitum aliter probari quā
55 per inſtrumentum, quod intelligendum ſit immediatè, circ-
cumſtantiæ autem, puta damna & intereſſe bene per teſtes
probari poterunt pro vt voluit Bald. in l. certi. conditio. §.
quoniam. num. 4. cum quo tranſit Pau. Caſtren. nu. 7. Alex.
num. 3. & 5. ac Iaſ. num. 10. & communiter ſcriben. ff. ſi cert.
peta. Idem uoluerunt Ang. conſ. 200. in ciuitate Lucana. nu.
5. uerſic. prætetea prout dixi, ubi ſtatutum huiuſmodi dicit
procedere circa factum principale cohęrentia uero, & reli-
qua factum liquidantia uult taliter quam per inſtrumentum
probari poſſe. idem concludit D. meus Phi. Deci. hanc com-
munē affirmans conſi. 137. & diligenter num. 4. pro præmiſ-
ſis uidere poteritis Caſſa. deciſ. 20. incipien. quotidiana eſt
num. 2. de prob.

56 Secunda limitatio Felin. eſt † quando ſumus in foro con-
ſcientiæ, quia tunc quis vti poterit gratia conceſſa per Pa-
pam, licet non habeat literas, allegat Abb. in cle. dudum. ad
fi. de ſepult. per illum text. contrarium tenuit gloſſator anti
quus regulę cancel. de non iudi. iux. for. ſup. volens cum cui
57 penſio reſeruata fuit non poſſe cum ſola ſupplicatione † pen
ſionem exigere, & idem etiam voluit Hyero. Rau. antiquus
cancellariæ apoſtolicæ corrector in lib. nuncupato prouin-
ciale. fol. 34. loquens in foro poli, ſeu in caſu conſcientiæ, qui
liber in Cu. Ro. ab omnibus comprobatur, ſubdens quòd
ſalua conſcientia non poſſit quis recipere, aut ſoluere pen-
ſionem

ſionem ſuper aliquo beneficio eccleſiaſtico aſſignatam niſi
literis expeditis,cum conſenſus partis non poſſit operari vl-
tra conſenſum principis, qui vult ſaltem tacitè vt ad perfe-
ctionem gratiæ literæ expediantur, & opi.Hyero.Rau.licet
ad alium effectum ſequitur Sarnen.in 9.quæſt.dictæ Regulę
de Non iudi.nu.3.per clauſulas ſupplicationum & per obli-
gationes in conſenſibus præſtandis,cautelis locus eſſe pote-
rit, quas hic non inſero.
58 Tertia limi.per Fely.datur † quando agitur de probando
tenore gratiæ,cuius literæ ſunt deperditæ,quia ꝓbata amiſ-
ſione, probatur tenor per teſtes.ad Bart.in l.ſicut iniquum.
C.de fid.inſtru.verum quia hæc limitatio per moderniores
etiam hic traditur, & imperfectè quidem mea ſententia,&
plures dictiones pro illius terminatione requiruntur, ideo
illam,quæ magni ponderis eſt declarandum reſeruo.

Declarauimus concluſionem illam, & probauimus ve-
ram eſſe,probationem gratiæ Pontificiæ per literas,non au-
tem per ſolam ſupplicationē, nec per teſtes: retulimus duas
limitationes hic per Fely.& alios datas, eaſq; plenè diſcuſſi-
mus,& ampliauimus reſtabat tertia limi.quæ erat ꝙ quando
agitur de probando tenore gratiæ deperditæ,probata amiſ-
ſione, tenor gratiæ per teſtes probari poſſit. Hæc limi.ſeu
concluſio abſque diſtinctione inextricabilis, & obſcura ni-
mis apparebit, & quia eſt magni effectus, & contrarietates
59 plures colliguntur, ad diſtinctionem deueniemus: † diſtin-
ctione enim contrarietas remouetur, & tollitur ad.l.inter
ſtipulantem.ff.de verb.oblig.l.pupillus.vbi diſtinguimus an
per gratificationem &c.ff.quæ in frau.credi.per Barto.in 1.
conſti.C.nu.13.verſi.No.quòd contrarietas.Cur.Iun.conſ.
145.incipien.contra ea num.4.& 6.& amplectendo omnia
membra,quæ circa hæc conſiderari poſſent ſic diſtinguo.

Aut ſupplicatio porrecta ſufficienter ſignata antequam
ſit regiſtrata deperdita eſt, & tunc probatio quòd gratia ſit
conceſſa,etiam deperdita,non plus operabitur,quam ſi ſup-
plicatio ipſa produceretur, verum quia ſupplicatio fidem
non faceret,nec etiam iſta probatio ſupplicationis conceſſę,
ſeu gratię factæ illiuſque tenoris,quæ quidem ſubrogata eſ-
ſet in locum probationis faciendæ per ſupplicationem: dicē
60 enim, & iudicari debet de ſubrogato idem,quòd † de eo in
cuius locum ſubrogatum eſt in quacunque materia tam fa-
uorabili,quam exorbitandi.ad.l.is qui in poteſtate.§.1.ff.de
bono.poſſeſ.con.tabu.l.libertum.ff.de ritu nuptia.vbi ſicut
tutor prohibetur puſillam in vxorem ducere, ita & hæres
tutoris, etiam extraneus,qui ſubrogatur in locum prohibi-
ti.l.hæreditatis appellatione.2.ff.de verb.ſignifi.Iaſ.in l.1.§.
bonorum num.5.& ſequen.in 2.lectu.ff.ad Trebel.& eſt tex.
in l.ſi cum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cautio.& hanc regu-
lam firmat Alex.conſi.193.colum.3.lib.2. Ampliamus hanc
regulam procedere ſiue ſimus in ſubrogatione hominis, ſi-
ue legis: In ſubrogatione legis concludunt Bald. in l.1.§.ſed
ſi cum.C.de rei vxu.actio.Bar.in l.1.§.fi.colum.2.in 2.caſu.
ff.ſi quis teſta.lib. eſſe iuſſus fue. Henri.Boic.in c.eccleſia.
colum.1.& 2. vt lit.penden.Soc.conſi.268.colum.fi. In ſub-
rogatione vero hominis quando concurrit eadem æquitas
concludunt ijdem Henricus Boic.& Soc. in locis ſupra ci-
tatis.ſequitur iuxta primum membrum huiuſmodi, quòd
probatio per teſtes releuans non eſſet:cautela dari poſſet ne
quis tali gratia obtenta fruſtretur,vt facta fide Datario, vel
alijs, aliam ſupplicationem ſignandam porrigeret, in qua
poſſet apponi eadem data, quæ erat in prima ſupplicatione
ſignata iam deperdita ſi de ſupplicationis ſubſtantia, & de
data fides fieret: vel Datarius memoria retineret, & ſuper
tali ſupplicatione denuo ſignata, & data litteræ expedi-
rentur, iuxta formam quarum poſtea iudicaretur.

Aut ſupplicatio deperdita aſſeritur poſt quam regiſtrata
fuit,& tunc ad effectum literas expediendi ſumi poteſt ſum-
ptum a regeſto ſupplicationum,quod ad iſtum effectum da-
bitur apertum, alias verò capud Rotam, ſeu alios iudices
producendum dabitur,ſeu ſumi debebit clauſum, ſed vtro-
que caſu quibuſdam cum ſubſcriptionibus officiariorum,
ac ſigillo munitum,& hic eſt ſtilus Rom.Cu.& cancellariæ
Apoſtolicæ,qui omnino ſeruandus eſt.c.quam graui.de cri-
mi.falſi.c.porrecta: ibi, cum igitur a cancellaria noſtra hu-
iuſmodi literas emanaſſe non credamus.de confir.vti.vel
inuti.Roma.conſi.376.quæſtio eſt nunquid num.12.verſic.
ſecunda ratio. Abb.& Fely.in c.ex parte.1.de reſcrip.Gemi.
conſi.120.quia in facto nu.7. Nec ſtilum huiuſmodi, ac cō-
cluſionem noſtram conturbabunt,& ſubuertent Deci.Rotæ.
in antiq.620.nota ſumptum ac.680.not.quòd ſumptum.&
Bellame.252.ſumptum de regeſto.ac conſi.Roma.336.cir.
propoſitum.nu.5.verſic.Cæterum nec ſufficit adhibere re-
61 ſcripti tranſumptum.vbi concludunt † ſumptum ſupplica-
tionis ex regeſto extractum fidem non facere,quia loquun-
tur in terminis a noſtris diuerſis: & ratio ibi eſt aperta,
quia ſi non probat ſupplicatio ipſa originalis literis non
expeditis, fortiùs nec illius tranſumptum ad eundem effe-
ctum ad tex.in authen. multomagis. C.de ſacroſan.eccleſ.
cum ſimi.

Tertium membrum erit Aut ſupponimus literas expedi-
tas fuiſſe, ac regiſtratas, & ſucceſſiuè deperditas. hoc caſu
62 ſumptum † a regeſto bullarum ſumendum erit, quod plene
vbiq; ſicut bulla ipſa originalis probabit, vt voluerunt Do-
mini de Rota Deci.ſupra citatis.620.no.ſumptum.& 680.
in antiq.Ant.de But.conſi.2.viſis literis num.3.verſicu.His
non obſtan.Belenci.de charita.ſubſi.quæſt.113.& ita intel-
ligi debent, quæ ſcribit Aegid.Bellame.Deci.612.incipien.
licet cappella.verſus fi.ex quo enim de facili tranſumptum
ex regeſto bullarum haberi poteſt reici conſueuere articuli
ad probandam gratiam apoſtolicam per teſtes.

Quartum mēbrū diſtinctionis erit, Aut ſupponimus de-
perditam eſſe bullam expeditam,& regeſtum ipſum, ſeu li-
brum in quo literæ Apoſtolicæ, ſeu bullæ huiuſmodi regi-
ſtrantur, & tunc ſi reperiatur ſupplicatio originalis, ſuper il-
la denuo, vel ſi illa non reperiatur ſuper tranſumpto a re-
geſto ſupplicationum extracto iuxta modum ſupra declara-
tum literas expediri faciat,ſuper eadem enim matrice plura
63 † inſtrumēta confici,& dari poſſunt, prout per omnes in au-
then.ſi quis in aliquo.C.de eden.ita & ſuper eadem ſuppli-
catione,quæ pro matrice habetur,& bulla pro inſtrumento
publico,vt concludit Petr.Rebuff.in praxi.beneſi.in 3.par.
ſigna.num.9.plures bullæ expediri poterunt: quod intelli-
gere, niſi noua expeditio in fraudem quæreretur,puta quis
narrauit in prima expeditione fructus beneficij non aſcen-
dere ad ducat.500.poſtea vult narrare non aſcendere ad.
800.ex quo habeat clauſulam in ſupplicatione augendi, vel
minuendi.

Quintum & vltimum membrum noſtræ diſtin.erit Aut
omnia deperdita eſſe ſupponimus videlicet bullam expedi-
tam: librum, quinternum,ſeu folium regeſti bullarum illius
temporis, ac ſupplicationem originalem, & librum ipſum
ſupplicationum regiſtratarum illius anni, menſis, vel diei.
quod tamen ratio euenit, vt nullum præmiſſorum reperia-
tur,eo tamen caſu putarem iudicari poſſe, & debere nō ob-
ſtante regula de Nō iudi. &c. iuxta teſtium depoſitionē,quē
quidem teſtes, bullam, bullarumque regeſtum, ſupplicatio-
nem, ſupplicationumq; regeſtum deperdita eſſe deponant,
puta tempore infœlicis vrbis excidij: vel propter incendiū,
ſeu alios ſiniſtros caſus: & qui teſtes concludenter depo-
nant de ſubſtantialibus, & circumſtantijs, ſeu accidentalibus
huiuſmodi gratiæ, & literarum expeditarum: ad quæ qui-
64 dem probanda debent † eſſe homines valde experti,practi-
ci,ac literati: quibus probatis,plena fides adhibenda erit ta-
libus atteſtationibus pro vt adhiberetur ipſi authenticę ſcri-
pturę deperditę.l.ſicut iniquum.& ibi glo. Bart.& alij C. de
fi.inſtru.l.teſtium.in fi.C.de teſtib. Barto.in alleg.authen.ſi
quis in aliquo.nume.6.C.de eden.Bald.in l.2.colum.penul.
verſicu.ſi enim.ff.ſi cert.peta.cap.cum olim.1.cum glo.ma-
gna in princ.vt in fi.de priuileg.Cardi.in proœ.clem.verſ c.
Hæc ſane.in 5.quæſt.Rot.332.licet Romana.poſt princ.in
no.Abb.in c.Albericus. colum.2. & ibidem Fely.de teſtib.
Idem Abb.& Felyn.in cap.ſicut ille.colum.1.hic nume.2.&
ibidem Fely.de teſti.Ijdem Abb.& Felyn.in capit.ſicut ille.
colum.1.hic nume.2.verſicu.vbi ſcriptura eſt de ſub-
ſtantia de re iudi. Alex.conſi.196.viſo teſtamen-
to nume.9.& ſequen.lib.2.optime Afflict.
Deci. Neapol.302.aliud nume.3.vſ-
que ad fi.Deci.& per hæc ſit ex-
pedita,& declarata hæc am
bigua limi.& hęc rub.
de conſti.

REPE-

REPETITIO IN CAP. PRIMO, DE CONSTITVTIO.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Canones an ab omnibus, & ſemper ſeruandi? & nu.25. et nu.50.*
2 *Iudæi an arctentur ad canonum obſeruationem?*
3 *Papa omnes iudicat, & a nemine iudicatur.*
Papa citare poteſt in terris imperij.
4 *Canonis appellatione quid veniat?*
5 *Canon etiam legem ſecularem comprahendit.*
6 *Canon pro annua præſtatione.*
7 *Canon pro conciliari conſtitutione. & nu.10.*
8 *Prouinciale concilium non poteſt epiſcopum deponere.*
9 *Sinodalis conſtitutio non dicitur proprie canon.*
11 *Genus prædicatur de ſpeciebus indifferenter.*
12 *Proprium, & commune opponuntur.*
13 *Decretum quod dicatur.*
14 *Decretum latè ſumptum.*
15 *Decretalis epiſtola quæ?*
16 *Dogma quid?*
17 *Melantho ſerua impudiciſſima.*
18 *Caluinus porcus.*
19 *Mandatum quot modis ſumatur.*
20 *Præceptum, & mandatum in quo differant.*
21 *Interdicti plures ſignificationes, & quare ſic dictum fuit?*
22 *Interdictum ſæpiſſimè pœna afficit.*
23 *Interdictum eccleſiaſticum in quod differat ab excommunicatione, & ſuſpenſione.*
24 *Sanctio quod?*
25 *Conſtitutio canonis ligat omnem creaturam.*
26 *Concilio Papa auctoritatem præſtat, & ipſe maior eſt concilio. nu.44.*
27 *Anima omnis Papæ ſubijcitur.*
28 *Dei, & Papæ idem tribunal.*
29 *Cap. gaudemus. de diuort. quomodo procedat?*
30 *Matrimonium contrahere non licet vſque ad quartum gradum incluſiue.*
31 *Conuerſi ad fidem, pro vt alij habendi.*
32 *Facienda facilius impediuntur.*
33 *Publicæ vtilitatis fauore plura conceduntur.*
34 *Eccleſiaſtica iudicia ſecundum canones eſſe regulanda.*
35 *Ius naturale primæuum in ſui totalitate ab omnibus ſeruandum.*
36 *Naturalia iura quando mutabilia.*
37 *Moralia præcepta immutabilia quo ad ſui totalitatem.*
38 *Miſtica dicuntur figuratiua.*
39 *Ceremonialium ratio reddi non poteſt.*
40 *Euangelium Papa ſeruare tenetur.*
41 *Diuina lex quando a conditore canonis interpretationem recipiat.*
42 *Apoſtolica ſtatuta ad deciſionem cauſarum allegantur.*
43 *Concilia quatuor principalia.*
45 *Ius gentium pro parte mutari, vel tolli poteſt.*
46 *Rem ſuam quandoque quis inuitus vendere cogitur.*
47 *Ius gentium per conſuetudinem tollitur.*
48 *Leges quando ſeruandæ?*
49 *Leges contrariæ iuri naturali, vel diuino non valent.*
51 *Papa quo ad ſpiritualia mundi dominus.*
52 *Spiritualibus omnes per canones ligantur.*
53 *Imperare ſibi ipſi nemo poteſt.*
54 *Canonibus ligantur etiam qui extra eccleſiam ſunt, ſaltem indirecte.*
55 *Canones in temporalibus quando ſeruandi?*
56 *Poteſtatis plenitudo reſidet penes ſummum Pontificem.*
57 *Baculo paſtorali Papa non vtitur.*
58 *Teſtamentum quando cum duobus, vel tribus teſtibus ſubſiſtat?*
59 *Peccatum ſi ſequatur lex nulla valet.*
60 *Sacerdotes, & Prophetæ ſe non intromittebant in cauſis ſeculi.*
61 *Fori lex quæ ad ordinem iudicij ſeruari debet.*
62 *Teſtamenti locus vbi factum eſt attendi debet, quo ad ſolemnitates.*
63 *Contractus locus quantum ad ſolemnitates attenditur.*
64 *Deciſoria quando ſtatutum reſpiciat, quando ordinatoria.*
65 *Guarentigiata inſtrumenta ex forma ſtatutorum Tuſciæ habente executionem paratam.*
66 *Ordinatoria, an deciſoria ſint plura ſunt, quæ difficile ſit iudicare.*
67 *Romanum ſtatutum 157. lib. 1. de anno ad agendum an comprahendat clericos.*
68 *Clericus poteſt vti ſtatuto, & conſuetudine in ſui fauorem.*
69 *Canones perſonales qui.*
70 *Localis canon qui.*
71 *Conſtitutio cauſalis quæ.*
72 *Temporales canones qui.*
73 *Regulæ cancellariæ ſunt conſtitutiones temporariæ.*
74 *Legis in corpore iuris non inſertæ ſex ſigna ad cognoſcendum an ſit generalis.*
75 *Particularis conſtitutio cognoſcitur ex illius verbis.*
76 *Abrogatæ leges allegari prohibentur.*
77 *Legum tranſgreſſores non dicuntur leges vſu non receptas non ſeruantes.*
Abrogatam legem allegans in pœnam falſi incidit.
78 *Derogare aliud, aliud abrogare.*
79 *Correctio legum non inducitur, niſi expreſſè appareat de illa.*
80 *Lex approbata a iure canonico, poſtea abrogata allegari poterit ſicut alij canones.*
81 *Canonizata lex a Papa quando dicatur.*
82 *Abrogata lex pro habentibus tractum de præterito allegari poteſt.*
83 *Iuramentum de ſeruanda lege, illa abrogata non ligabit.*
84 *Correcta lege an illius ratio tollatur.*
85 *Ratio eſt anima legis, vel ſtatuti.*
86 *Argumentum an ſumi poſſit ex lege abrogata.*
87 *Principali annullata omnes clauſulæ corruunt.*
88 *Guarentigia non tenet ſi principale non valet.*
89 *Priuilegium perſonæ non ſubditæ irreuocabile.*
90 *Princeps ex contractu obligatur.*
91 *Præcepta cuiuſuis ſuperioris ſeruanda.*
92 *Conſilijs non eſt omnino parendum.*
93 *Conſilijs perfectionis nemo ligatur: limitatur. nu.94. & 95.*
96 *Veniale peccatum ex vſu, efficitur mortale.*
97 *Reuerentiæ conſilium an obliget?*
98 *Cap. teſtamentum verſ. ſed ab inuolatione diſt.6. intellectus.*
99 *Debet, & oportet verba, neceſſitatis ſunt.*
100 *Omnibus ab hominibus ciuitatis audiuiſſe, ſcilicet de hac materia loquentibus.*

CAnonum. Accedam' ad tex. cap. 1. de conſtitu. in cuius declaratione iuxta ordinem Docto. & præcipue Abb. procedemus. primo a diuiſione text. exordium ſumemus, qui licet propter breuitatem diuidendus non videretur, tamen iuxta morem aliorum eum in duas partes diuidemus, prout hic Abb. quem Felyn. & Deci. ſequuntur. In prima parte text. ſtatutum concilij Melden. recitatur, diſponẽs canones ab omnibus ſeruari debere. In ſecunda quę eſt ibi & nemo, Papa id confirmando declarat, puta dum inquit tale ſtatutum procedere debere in actionibus, & in iudicijs.

Summatur text. tam in prima, quàm in ſecunda par. per Abb. dupliciter, primo. Quòd conſtitutiones canonum ab omnibus ſunt ſeruandæ: hoc tamen ſummarium nimis generale videtur, nec enim tangit, quod in 2. par. tex. habemus hanc generalem regulam, quod ſtatuta canonum ſint ab omnibus ſeruanda.

Secundo aliter redigit tex. in compendium Abb. dum inquit Iuris canonici ſtatuta omnes ligant, & eorum ritu tam in pronunciando, quàm in decidendo iudicia ſunt regulanda: Verum hoc etiam ſummariũ, minus perfectum videtur quia non declarat perfectè quid in c. hoc diſponatur, inquit enim Abb. in ſummario, canones ſeruandos in pronunciando, & decidendo, at in tex. habemus etiam in actionibus canones, ſeruandos: cum ſecundum ius canonicum ordo ſeruari debeat. c. ad noſtrum. 2. de iureiur. c. quoniam contra. de proba.

Tertio igitur, & melius ſummari poterit ſtatuta canonum in omnibus negocijs eccleſiaſticis ab omnibus ſunt ſeruanda.

Factu ſpecies, ſeu caſus talis eſt. Dubitabatur in concilio
1 Malden. an, & quando canones † ſeruandi eſſent, concluſum fuit, ab omnibus, & in omnibus negocijs eſſe cuſtodiendos: contrarium tamen decidendum eſſe uidebatur, ſcilicet non ſemper & generaliter ſeruandos eſſe canones, non enim vera eſt concluſio canones ab omnibus ſeruandos eſſe. vniuerſalis enim propoſitio in vno falſa, in omnibus redditur falſa. ad tex. in l. 1. ff. de reg. iur. & in l. ſi is qui ducenta. §. verum. ff. de reb. dub. quia qui omne dicit nihil excludit. l. Iulianus. ff. de lega. 3. l. a procuratore. C. manda. cum vulga. At ſunt etiam qui per canones non ligantur, ergo falſa vniuerſalis propoſitio, Canones ab omnibus eſſe cuſtodiendos. Antecedens quòd canones non om ligetur probatur per text. in c. gaudemus. de diuor. & in c. multi. 2. q. 1. in quibus iuribus habemus † Iudęos, & cœlicolas non arctari canoni-
2 bus, ſeu ad canones ſeruandos † Et in ſucceſſionibus iudæi vtuntur legibus veteri teſtamenti, prout per Cade. cõſ. 13.

sub

ſub titu.de teſta. Imò quod plus eſt iudicandi ſunt præfati
iuxta leges Cæſareas.toto titu.C.de iudę.& cœlico.& hoc
etiam approbat ius canonicum,prout in c.iudęi.de iudę.vbi
ſecundum iuris ciuilis ſanctionem ſtatuitur ſinagogas iu-
dęorum denuo non eſſe erigendas,cum igitur in ijs ſeruetur
ius ciuile , vt dixit etiam glo.2.in c.ius quiritum.1.diſtinct.
non rectè videtur ſancitũ canones ab omnibus , & in omni-
bus ſeruandos , & hæc erit prima ratio dubitandi in text.
noſtro .

Secundo pro ratione dubitandi adducitur text.in l.leges
ſacratiſſimæ.C.de legib.vbi habem⁹ leges Cæſareas ab om-
nibus cuſtodiendas , non ergo canones ab omnibus ſeruari
debent,cum qui vnum dicat ſeruãdum aliud excludat.vulg.
l.cum prætor.ff.de iudi.& cum implicet contradictionem
quòd iura inter ſe diuerſa, & ſæpè contraria in omnibus ſer-
uentur.Auget etiam difficultatem cum Imperator ſit mun-
di dominus.l.deprecatio. ff.ad leg.Rod.de iactu.l.bene a Ze-
none.§.ſed ſancimus.C.de quadri.præſcri.l.ſi duas.§.gram-
matici ibi vniuerſo autem orbi conueniens eſt.ff.de excu.
tuto.l.1.C.de rapto.virgi.ibi noſtri.orbis regiones.

Tertia dubitandi ratio adduci pôteſt per text.in c.ſcien-
dum.29.diſtinct.vbi,quòd diſpoſitiones canonicæ non ſunt
ſemper ſeruandæ non ergo vera regula canones ab omni-
bus cuſtodiendos .

Ratio decidendi,ꝙ canones ab omnibus ſeruari debeant ,
ea eſt , quia proceſſerunt ab eo, qui habet ſupremam pote-
3 ſtatem,& a Dei in terris vicario,& † qui omnes iudicat , & a
nemine iudicatur.c.cuncta per mundum.1.& 2.9.q.3.c.ſoli-
tæ.verſic.Ecce conſtitui te ſuper gentes , & regna.& verſicu.
Quodcunque ligaueris ſuper terram.de maio.& obedien.c.
per venerabilem.qui fil.ſint legi.c.2.de re iudi.lib.6.vbi ꝙ
Papa Imperatorem deponere poteſt , & eſt rector vniuerſa-
lis eccleſię Archid.& Ioan.And.in c.1.de ꝯſti.eo.lib.6.Hinc
optimè dixit Bar.in extra.Ad reprimen.in ver.per edictum.
tium.10.verſic. Duo ergo. quòd licet Imperator citare non
poſſit in terris eccleſiæ , pôt tamen Papa citare in terris Im-
perij,& quemlibet vbicunque exiſtẽtem,ea ratione,quia ip-
ſe Papa eſt vicarius ipſius, cuius eſt terra, & plenitudo orbis
terrarum,& vniuerſi,qui habitant in eo.prout pſal.23.Idem
voluerunt Aret.conſi.158.col.2.& Aegid.Boſſ.in ſua praxi
crimi.titu.de crimi.læſæ maie.num.110.verſi.Et ob tale ius.
Tolluntur nunc contraria : & quo ad primum reſpondetur
quòd text.noſter loquitur in ſubortis eccleſiæ , ac fidelibus .
Nec enim fidelibus infideles ſunt aggregandi,infideles enim
extra gremium eccleſiæ,ac foris ſunt.iuxta verba Apoſtoli.
1.ad Corint.5.ad fin.vbi inquit . Quid enim de his qui foris
ſunt iudicare? & c.gaudemus de diuor.c.multi.5.q.1.

Ad ſecundum reſpondetur leges imperiales regulariter
ſeruandas eſſe in terris ſubiectis imperio , & ibi circa perſo-
nas non eccleſiaſticas.& ideo leges Cęſareę nõ ab omnibus
ſeruandæ,Pontificiæ vero leges , ſeu conſtitutiones ab om-
nibus cuſtodiẽdæ ſunt,in terris Imperij ſpirituales, per quas
in toto orbe Papa diſponere poteſt prææalleg.cap.cuncta per
mundum.9.q.3.& d.c.ſolitæ.de maio.& obedi.In terris ec-
cleſiæ omnes eius conſtitutiones ſeruari debent, quia habet
poteſtatem vtriuſq; gladij.iuxta illud Lucæ c.2. Ecce gladij
duo hic extra.Cum ſanctum.verſi.Nam dicentibus apoſto-
lis.Boni.VIII.l.inter commu.ſub eo.titu.de maio.& obedi.
ac extra.ſi fratrum poſt princ. ſub tit.ne ſe.vacan.Io.22.&
hinc eſt,quòd Imperatores confirmationem Imperij a ſum
mo Pontifice obtinere volentes , iurant Pontificis auctori-
tatem , ac iuriſdictionem non modo, ſe non violaturos , ſed
ſeruaturos, ac de ea manutenenda pro vt in cle.vni.de iure-
iur.& contra Imperatores, Reges,& alios vſurpantes bona ,
ac iuriſdictionem Ro. eccleſiæ habemus conſtitutionem il-
lam tremendam , nuncupatam in cęna Domini , eo quod in
die cenæ Domini Iouis ebdomadæ ſanctæ publice legi , &
publicari ſolet per duos Cardinales Romę ante faciem om-
nium populorum,etiam ſummo Pontifice , & Cardinalibus
aſtantibus & hæc breuiter dicta ſint pro reſponſione ad ſe-
cũdam rationem dubitandi:Quærere enim a quibus, in qui-
bus , & quãdo ius canonicum ſeruandum ſit altioris eſt ſpe-
culationis , ſufficiat hæc obiter dixiſſe,de his enim ſuo loco
latius diſſeremus .

Ad tertiam rationem dubitandi per text.in c.ſciendum.
29.diſtin.reſpondetur,quòd ideo conſtitutiones canonicæ
quandoque non ſunt ſeruandæ,quia ſpecialiter pro tempo-
re,alicui loco conſtitutæ ſunt , & ideo ſufficiet eas ſeruari in
perſonis,locis,ac temporibus quibus prouiſum fuit: deciſio
autem text.noſtri veriſſima eſt,quia loquitur in ijs , quæ ge-
neraliter , ac vniuerſaliter ſancita ſunt, pro vt leges,ac con-
ſtitutiones generaliter ſeruandæ eſſe debent.iuxta pulchrũ
tex.in c.erit autem lex.4.diſtin.

Explicauimus iam ea, quæ ad text.præmittenda erant,&
pro ratione dubitandi , & pro ratione decidendi , reliquum
eſt nũc , vt ad primum notabile accedamus,& hic plures ter
mini iuris Pontificij explicandi venient , quorum frequens
eſt vſus. Primo igitur notat ex text. Abb.quòd appellatione
4 canonis venit omnis conſtitutio eccleſiaſtica, vel canonica ,
& in hoc rectè quidem ſentit Abb.animaduertendum tamẽ
eſt,quòd canonis appellatio latior eſt,quàm ipſe Abb.dicat:
5 canon † enim legem etiam ſecularem ſignificat : canonibus
enim ſoluere , idem quod legibus ſoluere : & canonis gratiã
facere,idem quod legis gratiam facere,ac diſpenſare impor-
tat, ita tradit Bal.in l.princeps.ff.de legib.Et quòd canones
dicantur leges probat tex.iun.glo.in c.Nicena.31.diſtin.vo-
luit Abb.in c.& ſi neceſſe.in fi.de dona.inter ui.& vxo.Ple-
runque tamen pro conſtitutione eccleſiaſtica ſumitur , & in
hac ſignificatione vſurpatur in l.priuilegia.C.de ſacroſanct.
eccl.dum inquit ibi Imperator omnes pragmaticas ſanctio-
nes contra canones eccleſiaſticos factas nullius eſſe roboris.
& certe per excellentiam ad text. Inſti.de iu.natu.§.ſed ius ,
conſtitutio eccleſiaſtica canon dici debet,ea enim eſt recta ,
6 ac vera viuendi norma nobis tradita . † canon etiam an-
nuam collationem , & præſtationem ſignificat . l. fina. C.
de condi. fundo. patrimo. lib. 11 . ibi canon exigatur , de
quo etiam eſt text. in l.vni. C.de collatio. donato. lib.10.
& habemus text. in cap. propter ſterilitatem. ad fin.& cap.
ſeq.ibi,vel ceſſando in ſolutione canonis per bienniũ.loca.
& ita ſæpiſſimè in iure vſurpatur hæc dictio,canon, Et pro
eo,quod emphyteuta ſoluit , & in hac ſignificatione accepit
Azo in ſum. C.de iure emphi. verſicu. Ex hoc autem con-
tractu.ſumitur etiam pro pedagio,vel vectigali.vt in rub.ff.
de publica.& vecti.Hinc & canonica illatio.in l.placet. C.de
ſacroſan.eccle.pro ordinaria tributi præſtatione . Prout ta-
men ad rem noſtram facit canon idem quod regula ſignifi-
cat.c.canon.diſtin.3.canon grecè,latinè regula nuncupatur.
& verè canon eſt regula, quia,vt inquit Ab.ducit hominem
ad rectè , & regulare viuendum, ſecundum enim canonem ,
hoc eſt ſecundũ regulam viuere debemus Regula enim di-
cta eſt, eo quod rectè ducit.c.regula.3.diſtin.
7 Subdit deinde Abb.quòd ſtrictè canon † ſumitur pro cõ-
ſtitutione facta in concilio generali, vt notatur 3.diſtinct.in
ſumma.vbi glo.adhoc citat text.in c.vni.de bigam.lib.6.qui
tamen tex.non probat id,quod ſtatuitur in vniuerſali conci-
li canonem dici, ideo ad id adduco text.in c.1.20.diſtin.vbi
quòd decretales epiſtolæ canonibus conciliorum pari iure
exequantur:dicetur igitur canon,quod in generali, ſeu vni-
uerſali concilio ſtatuitur & ita probat tex.in d.c.1.20.diſtin.
qui de concilio prouinciali intelligi non poteſt , ſed ſolum
de concilio vniuerſali:concilium enim prouinciale non ha-
bet eam auctoritatem,quam Papæ conſtitutio,nec eſt ęqua-
lis potentiæ : Hinc videmus Papam poſſe epiſcopum depo-
8 nere , concilium autem † prouinciale non poſſe, vt voluit
Abb.Deci.& Rip.in c.1.de iudi.per text.in c.accuſatus.& c.
quamuis.3.q.6.Nec mirum,quia prouincialis concilij caput
eſt Metropolitanus, comparatio igitur facta, ſeu æquipara-
tio , vel adęquatio de decretalibus,& canonibus cõciliorum
intelligi debet de concilijs vniuerſalibus : ex quibus confir-
mata eſt opin. Abb.quòd canon propriè dicatur conſtitutio
concilij generalis: quod etiam voluit Archid.in alleg.c.1.3.
diſt.Hinc etiam habemus conſtitutiones & decreta nouiſſi-
mi concilij Tridentini canones nuncupari .

Si tamen latè , ac generaliter canon ſumatur, eius ſignifi-
catio latiſſima erit, ac etiam in prouinciali concilio facta cõ-
ſtitutio, canon dicetur,ita probat tex.in c.regula. 3.diſtin.in
§.porro.vbi tex.inquit,canonum alij ſunt decreta Pontificũ,
alij ſunt ſtatuta conciliorum : cõciliorum vero alia ſunt vni-
uerſalia , alia prouincialia. Quare autem propriè facta con-
ſtitutio in vniuerſali concilio dicatur canõ:impropriè verò
illa facta in concilio prouinciali , ea ratio reddi poteſt , quia
illa eſt propriè , ac vere regula , quæ inter omnes , vbique &
ſemper locum habet.ad text.cum ibi tradi.per Docto.in l.1.
ff.de reg.iur.talis eſt conſtitutio facta in vniuerſali concilio ,
ſecus eſt in ijs,quæ diſponuntur , ſeu ſtatuuntur in prouin-
ciali concilio , quia hæc quæ ibi decreta fuerint in propria

tantum prouincia ſeruanda erunt ex quo apparet conſtitu-
tiones in prouinciali concilio factas propriè canones non
dici, cum canon, a regula dicatur, & tales conſtitutiones p-
uinciales regulæ non propriè dici poſſint, quia non ſint vni-
9 verſales: Et ideo quia conſtitutio † ſinodalis propriè canon
non dicitur, appellatione canonis tantum in materia fauo-
rabili, & extenſibili veniet, ac canonis appellatione com-
prehendetur ſinodalis conſtitutio, pro vt per Calde.conſi.
16.ſub hoc tit.de conſti.vbi dicit, quòd habens poteſtatem
diſpenſandi cum celebrante poſt excommunicationem la-
tam a canone, poterit diſpenſare cum celebranti excom-
municato ex conſtitutione capituli, vbi loquitur in materia
fauorabili, & extendenda, videlicet in facultate diſpenſandi,
q̃ eſt fauorabilis, vt ↄcludũt Io.An.Fel.& alij in c.fi.de ſimo.

Contra huiuſmodi primum nota. Abb.ſeu illationem, ꝙ
10 canon ſtrictè ſumptu † pro conſtitutione conciliari tantum
ſumatur in diſputationibus circularibus more Gimnaſij Pi-
ſani erga D. Hyppolitum ſe tam vnum ex excellentiſſimis
collegis meis inter alia hæc proponebam canon eſt propriè,
ac ſtrictè regula: conſtitutio Pontificia eſt propriè, ac ſtrictè
regula: ergo conſtitvtio pontificia eſt propriè, ac ſtrictè ca-
non. Maiorem probabam per text.in c.canon grece, latinè
regula nuncupatur. 3.diſtinct. & ex verbis Platonis lib.10.
qui inſcribitur Philebus, vel ſummo bono, quæ ſic in latinũ
transferunt. Et ab iis ea, quę formis fiunt plana, vel ſolida &
quæ canonibus, ideſt regulis, atque angulis conſtituuntur. &
poſt ſub ijs verbis Dum in architectura, ſimilibusque ope-
ribus canonibus ideſt regulis, circuliſque vtetur. Minorem
probabam per tex.in c.regula ea.diſtinct.3.vbi quòd regula
ex eo dicta, quod rectè dicit: talis eſt conſtitutio pontificia,
vt ibidem ſubditur videlicet.decreta pontificum eſſe cano-
nes: conſequentia probatur, quia quæ ſunt æqualia vni ter-
tio, inter ſe ſunt æqualia ex communi animi conceptione.

Item arguebam proprium eſt, quod cõuenit vni ſoli, ſem-
per. Porphi.in eius definitione. Cõſtitutio conciliaris ea ſo-
la non vocatur canon, ſed ea, & conſtitutio Pontificia, quæ
ſunt ſpecies canonis.d.c.regula.3.diſtin.& canon eſt genus
11 vtriuſque † quod prædicatur de illis ſpeciebus indifferen-
ter.l.ſi quid earum.§.interemptum. ff.de lega. 3.l.in genera-
libus.ff.de reg.iur.Bart.in l.quæſitum. §.ſi quis.ff.de fun.in-
ſtru.ergo malè dixit Abb.quod ſola conſtitutio concilij ge-
neralis ſtrictè & ꝓpriè dicatur canon, & quod vocauit pro-
12 prium, debuit dicere commune. At † proprium, & commu-
ne ſunt oppoſita iuxta tex.in l.2.§.ne diutius.ff.de ori.iur.in
l.vt tantum verſi.ſeruus communis meus, vt tuus proprium
meum ſeruum corruperit.ff.de ſeruo.corrup.

Declarauimus quid ſit canon, & quot modis accipiatur, &
quia idem Abb.poſtquam tractauit de canone curſim, ſeu
potius remiſſiuè de decreto, ac nonnullis alijs terminis, qui
in iure noſtro frequentes ſunt loquitur, ideo nobis latius in
13 eorundem terminorum declaratioñe morandum erit † De-
cretum igitur inquit glo.in c.1.3.diſtin.(ad quam Abb.ſe re-
mittit) dicitur id, quod Papa ſtatuit de conſilio ſuorum car-
dinalium ad nullius conſultationem, & huiuſmodi ſunt de-
creta illa, quæ habemus in libro decretorum, qui hac ratio-
ne decretum nuncupatur. & decretum, & verborum decer-
no neceſſitatem important, vt neceſſario parendum ſit de-
creto, vel id, quod decernitur effectui, & executioni deman-
detur.c.fi.ad fi. verſi.Decretum verò neceſſitatẽ facit.4.diſt.
14 Arch.in c.1.in ver.decernimus.56.diſt.† Decretũ latius ſum
ptum ꝓ edicto citatorio, ſeu pro ſñia accipiť.l.decreta.& ibi
gl.& Imo.ff.de re iudi.& ẽt ꝓ edicto, ſeu banno, ꝓ vt Eſdræ
1.c.6.A me poſitum eſt decretum & c.& 2.Machabeo.c.6.
Decretum aũt exijt in ꝓpinquas ciuitates gentilium ſuggeren-
tibꝰ Ptholomeus & c.Decretũ definiuit Plato in libello de-
finitionum (ſi mõ ij ſuus eſt) hoc mõ Decretum, eſt edictum
ciuile ad aliquod tp̃s definitum. Dr̃ ẽt decretum Dei.prout
habemus.3.Reg.c.8.Sitq; cor noſtrum perfectum cum Dño
Deo noſtro, vt ambulemꝰ in decretis eius.& ad Epheſeos.c.
2.legem mandatorum decretis euacuans. De decretis ma-
giſtratuum, & quot alijs modis decretum ſumatur videre
poteris toto titu.ff.de decre.ab ordi.facien.in l.decreta.vbi
glo.ff.de re iudi.per Spec.in titu.de primo, & ſecun.decre.&
per Pet.Rebuf.ſuper concor.rub.de conclu.Lateranen.con-
cilij in verſi.decretis.quæ etiam habemus in rub.& nigro.C.
de decre.decur. in l.nequaquam.§.vbi decretum.ff.de offi.
procon.& ibi Bal.& Iaſ.

15 Tertiò eſt † decretalis epiſtola, quàm ſtatuit Papa, vel ſo-
lus, vel cum Cardinalibus ad cõſultationem alterius, vt prò
bat tex.in c.ſi Romanorum.19.diſtin.dum dicit, Decretales
epiſtolas, quas Beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vr-
be Romana pro diuerſorum patrum conſultatione dederũt
venerabiliter ſuſcipiendas decernimus. Hæ decretales ad
conſultationem, ſeu petitionem alterius ſunt penè omnes
in decretalibus cõtentæ, vt illa in c.cum acceſſiſſent. in c.ex
literis.in c.ex parte.hoc titu.in c.2.in c.inter cæteras. in c.ad
aures.in c.ſuſcitatus es.in c.ad audientiam.ĩ.de reſcrip.& in
finitis aliis in locis. & propterea hic liber Decretalium nun-
cupatur. in quo vt plurimum ſunt hmõi decretales epiſtolę.
16 Quartò dr̃ † dogma, & eſt illud, quod conſiſtit in doctri-
na fidei Chriſtianæ, c.qui eps.23.diſt.vbi quod eps ordinan
dus inter cætera debet eſſe in dogmatibus eccleſiaſticis exer
citatus, vt per glo.in alleg.c.1.3.diſt.c.qui ſine.26.q.2. glo.in
c.ſatis. 96.diſt.& dogma cum deriuatur a doceo generaliter
ſumptum ſignificabit doctrinam.ſeu cuiuslibet ſectæ decre-
ta, c.qui de menſa.& ibi dogmata Philoſophorum.37.diſtin.
& in Auth.quom.opor.epiſc.in prin. Hinc dogmatiſtes, qui
alicuius dogmata ſequitur, etiam ſi dogma ſit hæreticorum,
vt in l.1. C.de ſum.Tri.ibi hæretici dogmatis infamiam ſuſ-
ſtinere, & in c.fi.extra eod.in fi.ibi, condemnamus peruerſiſ-
ſimum dogma impij Almerici: At quot dogmata hæretico-
rum modernorum hodie habeamus, omnes norunt, inter
quos duo illi impuriſſimi Melãto, & Caluinus, neſcio quo nu
17 mine ſortiti ſunt nomen eis congruum. † Melantho enim,
(vt Dioge.Laert. tradidit) fuit ſerua impudiciſſima Penelo-
pes. Melantum item vnum inquiunt Poetæ eorum, quos
18 Bacchus in Delfines mutauit. † Caluinus verò, ſeu caluina-
rius porcus is eſt, qui in cibo commixto ex colluuie hieme
nutriť. Hæ proprietates his duobus hæreſiarcis maxime con
ueniunt. Cum ꝙ porcorum ſtercus peſſimum, cineres opti-
mi habeatur, vti apud Palladium Rutilium de re ruſtica, li-
bro 1.tit.33. vtinam horum porcorum non ſtercorum con-
geſtionum propter fœtoris horrenda, ſed cineres ante præ-
torium aſpiceremus. Dogma item in l.2.ff.ad ſenatuſconſ.
Velleian.pro decreto, & ſenatuſcon.vſurpatur.

Declarauimus quatuor terminos in iure noſtro frequen-
tiſſimos, videlicet, canonem, decretum, decretales epiſtolas,
ac dogma, de quibus hic tractarunt Abb.& latius alij, Alij
termini per eoſdem tractati nunc clarius, & lucidius per nos
18 declarandi erunt: quorum primus ſit † mandatum, quod gl.
in c.1.diſt.3.inquit conſiſtere in doctrina de moribus, addu-
cit tex.in cap.his igitur.23.diſt. qui tamen tex. non facit ad
rem, licet de moribus loquatur, prout etiam aduertit hic
Do.meus Phil.Dec. ſuper rub. vbi etiam tex.alium ad idem
adductum per Hoſt. dicit, nihil probare ad hoc adduci poſ-
ſit illud. Prouerb.cap.10. Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit
animam ſuam: Et Eccleſiaſt.cap.29. Peccator tranſgrediens
mandatum Domini, incidet in promiſſionem nequam. cle-
men.1.ibi, ipſo Papa ſpecialiter, & ex certa ſcientia id man-
dante, & ibi Card.in 8.not.de iudic. Animaduertendum eſt
tamen, ꝙ omnia legum præcepta poſſunt dici mandata, &
mandatum pro decreto, ſeu cõſtitutione principis ſumitur,
in l.3.verſ.Nam & in mandatis principum eſt.& l.obſeruan-
dum, verſ.vnde mandatis adijcitur. ff.de offic.præſid.l.vni,
ff.de offic.præfec.auguſt.l.vni. C.de mand.prin.Mandatum
item accipimus pro commiſſione, l.1.& toto tit.ff.manda.&
C.& Inſtit.Cod. Mandatum etiam vſurpatur pro delegatio
ne iuriſdictionis, l.obſeruare.§.fi.l.aliquando, l.ſolent, & l.le
gatus.ff.de offi.procõ.l.1.§.qui mandatam.& ibi Lud.Rom.
poſt num.3. verſ.& nihil differt, inter mandare, & diligere,
l.mandata iuriſdictione, & l.pen. ff.de offic.eius & c.eam te,
de reſcript. Mãdatum item pro præcepto, ſeu iuſſu ſumitur,
præſertim qñ fit, ſeu dirigitur ſubditis, vel in poteſtate man-
dantis exiſtentibus: prout Deuter.cap.31. Faciesq; vniuer-
ſa mandata, quæ ego præcipio tibi hodie, & poſt: Mãdatum
hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, l.1. verſ.
ſed ſi mandauerit, vbi glo.in ver.ex hoc, & Pau.Caſtren.qui
clarius loquitur, num.2.& 6.ff.quod iuſſu.& eſt tex.in proę.
Inſtit.§.cumq; hoc, iuncta glo.in verſ.mandauimus, quæ ex-
ponit, præcepimus.& in l.ſi quidem.C.de actio.& oblig.pro
20 eodem accepit, verbum præcepit, & mandauit. † Nonnulli
differentiam conſtituunt inter mãdatũ, & pręceptum, prout
glo.Bart.& alij in l.ſæpe, ff.de offi.præſi. pro quo eſt tex.in l.
etiam, & in l.ſi mandator. vbi hæc tanquam diuerſa ponun-
tur. C.quod cum eo, qui in alie.poteſt.c.ſi.iuncta glo.fin.14.
q.1.l.omne verbum, & ibi Bar.& Iaſ.in rub.C.comm.de leg.

Abb.&

Abb.& alij,in c.cam.te.de reſcrip.vbi videatur Fely.nu.10.
& Alex.in l.& quia.ff.de i omn.iudi. Nonnulli dicunt
mandatum eſſe quoddã medium inter præceptum, & con-
ſilium,quod ſit vltra conſilium,& citra præceptum. Archi.
in c.penul.& vlt.14.q.1.Abb.& Felyn ante nu.12.vbi plura
de mandato, & præcepto ponit a nu.9.vſq; ad 12.in c.cam
te.de reſcr.& Rip.ibidem, num.12.& ſeq.tractat in quibus
differant,& conueniant inter ſe mandatum,& præceptum.
Differentia etiam conſtituitur inter mandatum, hortatio-
nem,ſuaſionem,monitionem, & demonſtrationem, prout
in l.ob hæc.iun. gl.in ver.exhortatur.ff.de his qui not. infa.
& quando hortatio æquipolleat mandato,ſeu præcepto,vi
dere poteritis tex.in clem.j.iun.glo.in ver. exhortamur.de
teſtib. Poſtremo ſciant Domini mei pro praxi Ro.Cur.ac
pro reſcriptis iuſtitiæ tam pro ipſa Ro. Cur.quam pro alijs
extra eam trãſmittendis,q; ſemper vtimur iſtis verbis, com
mittere,& mandare:Quæ duo verba, licèt idem ſignificare
videantur,& hoc verbo committere, vtitur Papa in c.inter
R.§.fin.de elect.aliquid tamen vltra infert verbum,manda
re,quod etiam magis præceptiuum eſt. Committere enim
propriè eſt quando alicuius fidei,curę,ſeu cuſtodię aliquid
traditur, dimittitur, cõmendatur,iuxta illud Terentij,Oue
lupo commiſiſti, & iuxta tex.in l.1.§.relegandi,verſic.cum
vrbem noſtram fidei tuæ commiſerimus. ff.de offi. præfec.
vrb. De his verbis committere, & mandare, latè tracto ſu-
per prima formula commiſſionum.
21 Præterea quęrunt hic Doct. quidnam ſit † interdictum.
gl.in alle.c.1.dist.3.interdictum,inquit,eſt in quo nulla pœ
na adijcitur:adducit tex.in c.interdixit.32.diſtin.vbi habe-
mus interdictum,quod fecit ſancta ſynodus,Ne is qui in cle
ro eſt habitet cum mulieribus,niſi cum matre, ſorore, ami-
ta,& ſimilibus, quæ omni ſuſpitione careant:& q; ſit inter-
dictum ind nſt t quia pro ibet. interdicere enim in hoc
ſenſu nihil aliud eſt quam prohibere.§. ſunt tamen,Inſti. de
interdi. Alij dixerũt interdictum hinc appellatum, quia in-
ter duos dictum: vel etiam ex eo,q; ſit interim dictũ.exem-
plum poni poteſt in interdicto vti poſſideris,conſiderando
hæ ipſius interdicti præt rij vti poſſidetis,ita po ideatis.cũ
igitur ſit pluralis uti ad duos ad minus referetur.l.ubi
numerus.ff.de teſtib. Poteſt etiam comprobari q; ſit interdi
ctum,quaſi inte im t num,quia hoc interdictum poſſeſſo-
rium locum habet d q quæſtio principalis dirimatur,to-
to tit.ff.& C.vti p . Quod autem ad nos attinet,interdi-
ctum nihil aliud ſonat quam prohibitionem.Hinc banniti,
ſeu exules dicuntur int rdicti, quia prohibitus eſt eis ad pa
triam regreſſus.l.r legatorum.ff.de interdi.& releg.l.nulli.
C.de ſenten.& interdi. Hinc prohibitus a lege de bonis ſuis
diſponere dicitur bonis interdictus.l.is cui bonis. ff. de
uer.obl. Hinc prohibitus poſtulare,vel officium ſuum exer
cere dicitur interdictus officio.l.moris.& l.ſi.ff.de pœnis.&
Inſti.de ſuſpe.tut.§.ſi quis autem.Hinc in iure noſtro prohi
bitio de non cõtrahendo matrimoniu dicitur interdictum,
de quo habemus infra titu.de matri.contra.contra interdi.
eccleſię.& ex his ſatis cõprobatum eſt in iure interdictum
eſſe prohibitionem. Animaduertendum tamen eſt, q; licet
interdictum ſit prohibitio, prout dicta gl.ſupra alleg.ſentit,
non tamen quod ipſa ſubdit indiſtinctè verum eſt, dum in-
quit,interdictum eſſe,in quo nulla pęna adijcitur: quia etiã
22 interdictum ſæpiſſime,tam de iure ciuili, q̃ canonico pœna
afficit.In iure ciuili habemus plura interdicta, quibus etiam
pœna non parenti prætoris interdicto irrogatur. Inſtitu.de
interdi.§.j.l.ſi quis in tantam.l.meminerint.C.vnde vi.cum
alijs infinitis. In iure canonico habemus tex. in c.1.& 3.de
matri.contra.contra interdi.eccl. Ad idem etiam habemus
in iure noſtro interdictum,per quod quis prohibetur a diui
nis, & dicitur interdictum eccleſiaſticum. c.alma mater.&
c.ſi ſententia.de ſenten.excommu.lib.6.Interdictum igitur
& prohibitionem, & pœnam importabit, & præcipue hoc
interdictum eccleſiaſticum, quod maximè pertimeſcẽdum
23 eſt. In quo autem interdictum † huiuſmodi differat ab ex-
communicatione,& ſuſpenſione, paucis oſtendam.Excom
municatur, ſeu ſuſpenditur perſona: interdicitur verò lo-
cus,regnum,prouincia,ciuitas,caſtrum, populus, commu-
nitas,clerus, capitulum, collegium, villa, prout videre eſt
Ioſue cap.6.Vociferamini,tradidit enim nobis Dominus ci
uitatem, ſitque ciuitas hæc anathema, & omnia quæ in ea
ſunt Domino.eſt tex.in c.P.& G.de offi. deleg.in c.cum ab
eccleſiarum. de offi. ordi. & de hoc interdicto eccleſiaſtico
habemus tractatum Ioan.de Ligna.& poſt princ. ponit dif-
ferentias,in ver.differunt. Vos autem qui quædam magis
expolita cupitis,videte de hoc interdicto verba Cęſaris, li.
26.Belli Gallici,parum poſt prin.dum mores, & ritus Drui
dum Gallię,qui ſacra tractabant refert ſub ijs verbis.Si quis
aut priuatus,aut populus eorum decreto non ſtetit,ſacrifi-
cijs interdicunt.hæc pœna apud eos eſt grauiſſima, quibus
ita interdictum eſt, ij numero impiorum, & ſceleratorum
habentur: ab ijs omnes decedunt: aditum eorum, ſermo-
nemque diffugiunt,ne quid ex contagione incommodi ac-
cipiant: neque ijs petentibus ius redditur, neque honos vl-
lus communicatur.Vltimo glo.prædicta in cap. 1.3. diſtin.
24 (ad quam Abb. hic ſe remittit) inquit, quod † ſanctio eſt
prohibitio cum pœna, ad quod probandum dicta glo. citat
c.illiteratos. ibi ſanxerunt, diſtin. 36.id melius probat tex.
in §.ſanctæ.Inſti.de re.diui.dum tex.inquit,eas partes,qui-
bus pœnas conſtituimus aduerſus eos, qui contra leges fa-
ciunt, ſanctiones vocamus. ad idem eſt tex. in l. ſanctio le-
gum.ff.de pœnis. Large tamen ſanctionis verbo omnis lex
continetur, tam ciuilis, quàm canonica.l.a.§.omni. C.de
vete.iu.enucle.& l.vni.C.de no. Codi.facien.c.ſic omnes,
19.diſtin.& ibi Archi.& tam larga eſt hæc ſanctionis dictio
vt etiam teſtatoris voluntas ſanctio dicatur. l.filium quem
habentem.C.famil.erciſ. Nec mirum,quia teſtatoris diſpo-
ſitio lex eſt.l.verbis legis.ff.de verb. ſignifi.& Inſti.ad l.Falc.
in prin.c.vltima volunt.as.13.quæſt.2. Eſt præterea pragma
tica ſanctio, & annotatio, quos terminos tanquam minus
frequentes in iure communi aliter non explicabo, & de
pragmatica ſanctione eſt tex.& ibi glo. in c.1.de re.permut.
& de qua pragmatica ſanctione videri poterit Gloſſator
pragmaticæ ſanctionis Galliæ. De annotatione habemus
tex. iuncta glo. in l. non aliter. C. de palati. ſacra.largitio.
libro undecimo, & per hoc ſit expeditum primum not.
Abb.hic.
25 Secundũ not. Ab.ex tex.noſtro colligit, qđ † conſtitutio
canonis ligat oẽm creaturã: Vnde dicebat Inn.q; conditori
canonis, & vicario Creatoris oĩs creatura eſt ſubiecta. Et
hæc eſt rõ quare canones ab oĩnibus ſeruari debeant,quia.ſ.
proceſſerunt a ſuprema poteſtate ipſius Papæ.&.q; hoc ita
ſe habeat,conſtat non ſolum in ijs quę Papa immediatè ſta
tuit,ſed ẽt in ijs,quę in generali concilio decernuntur, quia
licet non immediatè,mediatè tamen a Papæ poteſtate pen-
dent,quippe q ipſe eſt qui cõcilio pręeſt,ac illi autoritatem
præſtat,prout de hoc ſunt expreſſa iura in diſtin.17.per to-
tum, optimus tex.in c.ſignificaſti.de elect.imò ipſe Papa iu
dicat de conſtitutionibus concilij, & illis quando ſibi vide
tur derogat. clemen.ne Romani.de electio.cum glo.in cap
cuncta per mundum.9. quæſtione tertia, capitu. nonnulli.
vbi omnes.de reſcrip. Archidia. in capitu. primo, hoc ti-
tulo, de conſtitutio. libro ſexto, Bald.in l.humanum.C.de
legit. capitulo,ex parte. de cappell. mona. & ad hoc, quòd
conditori canonum omnis creatura ſit ſubiecta allegat Ab.
illud Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus paſtor. Et ab
hoc ouili Chriſtus neminem excepit.capitulo fina. de ba-
ptiſ. & tradit Innocen. in capitulo, maiores. eodẽm titulo,
de baptiſ.& ad hoc, quòd conſtitutio canonis liget omnem
26 creaturam,& † q; omnis anima ſummo Pontifici ſubdita ſit
probant illa verba Domini noſtri,& quodcunque ligaueris
ſuper terram &c.Matth.c.16.c.in nouo.21.diſt. c.aliorum.
9.q.3.c. quodcunque. 24.q. 1.quæ fuerunt verba vniuerſa-
lia,prout animaduertit Inn. quem refert hic Abb. pro qui-
bus etiam adduco tex.in c.omnis anima.de cenſib.& in c.ſo
litæ. de maio.& obed. Hoſt.in c.antiqua.col.2.verſ.& hinc
ideo.de priuil. & talis poteſtas data fuit non ſolum Petro,
ſed eius etiam ſucceſſoribus.dicto c.ſolitæ.verſ.nobis enim
in beato Petro ſunt oues Chriſti commiſſæ. extra. vni. Io.
22.ſubditu. ne ſe.vacan. poſt princ.ibi, Ad ſummum Pon-
tificem cui in perſonam beati Petri terreni ſimul & cœle-
ſtis imperij iura Deus ipſe commiſit. Et ideo cum genera-
lem, ac vniuerſalem poteſtatem ſortiatur ſummus Pon-
tifex, non mirum ſi conſtitutiones ab omnibus ſeruari
debent. Huc ſpectat illud Hierem. Ecce conſtitui te ſu-
per gentes, & regna, vt euellas, & diſſipes, & plantes,
figurando apoſtolicam auctoritatem. Huc etiam perti-
net quod dixit Dominus noſter Petro, Paſce oues meas
indefinitè, non diſtinguendo has ab illis, præællegato ca-
pitulo, ſolitæ. de maiorita. & obedien. vnde nec nos di-
ſtinguere debemus,argu.tex.in l.de precio. ff.de publi.gl.&
Bar.

Bar.in l.3.ff.de offi.præſid.Bar.in l.ea mente.ff.de furt.c.Ro
manorum.9.diſt.c.quia circa.de priuileg.l.quamuis, & ibi
Iaſ.in nota.1.ff.de in ius voc.& ideo indiſtinctè,& generali-
ter concludendum eſt,quod in ijs præſertim quę verſantur
circa ſalutem animarum,quibus Papa preeſſe dicitur.c.im-
perator.c.duo ſunt.96.diſt.c.quoniam.9.diſt.omnes homi-
nes ſubiecti intelliguntur Papę,tanquã capiti ipſius eccleſię
preallega.c.omnis anima.de cenſ.& Papa, ꝙ ſit caput appa-
ret, cum illi in perſona Petri,qui & Cœphas dictus fuit,di-
ctum fuerit,Tu es Simon filius Iohanna, tu vocaberis Cœ-
phas.Luc.c.6.& Iohan.c.1.verſus fi.cap.ſacroſancta.verſ.&
poſt pauca.22.diſt.c.dudum. 3.q.6. Nec ſunt plura capita,
ſed vnum tantum, Chriſtus videlicet & Chriſti Vicarius,
Petrus, Petrique ſucceſſor.extra,vnam ſanctam.de maio.&
obe.inter commu.Papæ tribunal tantę eſt authoritatis,po-
28 teſtatis, maieſtatis, vt † Dei, ac ipſius ſummi Pontificis tri-
bunal idem dicatur.c.2.ibi,cum Ieſu Chriſti vices,&c.de re
iud.lib.6.Hoſt.in c.antiqua.de priui.& B.Tho.quem refert
hic Fely.inquit, quòd dicere Papam non habere vniuerſa-
lis eccleſiæ primatum,eſt error ſimilis errori dicentium ſpi
ritum ſanctum non procedere à filio.neq; de ampliſſima po
teſtate Papę diſputandum eſt, quia ſicut ea maxima ęſt, ita
etiam certiſſima,& indubitata:& ipſe omnes iudicat,impe-
ratores,& reges deponit,& excommunicat, ipſe autẽ à ne-
mine iudicat.c.Conſtantinus.2.96.diſt.c.ſignificaſti.de ele.
c.epiſcopo.& c.ſeq.c.aliorum, & c.ſeq.q.3.

Contra tamen hoc not.Abb. qui voluit conſtitutionem
29 canonis omnem creaturam ligare, valde vrgere vĩ tex.in c.
gaudemus. de diuort. vbi quæritur, an infideles, vel iudęi,
qui in ſecundo,vel tertio gradu matrimoniũ contraxerunt
poſt conuerſionem,& poſtquam fuerint baptizati, ſeparari
debeant, & hoc matrimonium diſſolui debeat? Papa nega-
tiuè reſpondet: obſtat tex.iſte, vt non modo probet eccle-
ſiaſticos canones ab infidelibus non cuſtodiendos, ſed nec
etiam à fidelibus. De infidelibus tex.eſt expreſſus: dum de
infidelibus enim loquitur refert verba Apoſtoli.Quid.n.ad
nos de ijs,qui foris ſunt iudicare? De fidelibus etiam loqui-
tur tex.quia iam infideles ad fidem noſtram conuerſos non
iubet ſeparari, cum tale matrimonium ſit contra Canones
contractũ, cum non liceat vſq; ad quartum gradũ incluſiuè
30 †matrimoniũ contrahere,de iure canonico:nam licèt prohi
bitio copulę coniugalis olim eſſet vſq; ad ſeptimũ gradum.
c.ad ſedem.verſ.In Canonibus aũt, vſq; ad ſeptimam diſtin
guitur generationem.3.q.5.Hodie vſq; ad quartam incluſi-
uè,ad quam reduxit Inn.4.vt eſt tex.in c.non debet.de con
ſang.& affi.in cle.vni. iun.glo.in ver.interdictis.eo.quod &
affirmat Scotus.4.diſt.40. vſque enim ad quartum gradum
(inquit) manet amicitia ratione conſanguinitatis, & ex tũc
incipiunt eſſe extranei & c.Diuus Tho.2.2.q.14.ar.9.Cum
igitur nec fideles, nec infideles arctare videat præmiſſa con
ſtitutio.c.gaudemus, verum non videtur quod notat Abb.
canonis conſtitutionem ligare omnem creaturam.

Nec reſponderi poteſt, ꝙ dictum notabile Abb. intelligi
debeat ſolum in ſpiritualibus, & ſic nõ quo ad matrimonia,
& conſequenter non quo ad terminos d.c.gaudemus. quia
abſonum eſſet dicere,& cõtra iura canonica,matrimonium
non eſſe quid ſpirituale. contrarium enim probatur ex tex.
in c.accedentibus.de exceſ.pręla.vbi matrimonialis cã,quia
ſpiritualis,ſolum ab epõ cognoſci poteſt:quod etiam voluit
gl.in ſum.11.q.1.& eſt tex.in clem.diſpendioſam.verſ. Nec
non ſuper matrimonijs, & vſuris.de iudi.

Nec etiã dicatur,ꝙ inter infideles non dicatur matrimo-
nium,ſeu coniugium,quia hoc apertè habemus in prin.d.c.
gaudemus. de diuort. dum ibi dicitur, cum ſacramentum
coniugij apud infideles,& fideles exiſtat.

Quid dicemus? Certè quo ad infideles dubitatio oĩs ceſ-
ſare debet,illa ratione,quia foris ſunt, & extra eccleſię gre-
mium,ideo non mirũ ſi conſtitutiones, diſponẽtes circa ſpi
ritualia illos non ligant. Tota difficultas remanet in infide-
libus prius, poſtea conuerſis, qui † non ſunt amplius foris,
31 nec ſunt amplius extra gremiũ eccleſiæ, & qui vt fideles in
oĩbus haberi,teneri, & reputari debent, & de conuerſis iu-
dęis fundata eſt eccleſia.c.in nouo. 21.diſtin. c.recurrat.32.
q.4. Et licet nonnulli dixerint nouiter conuerſos non de-
beri circa beneficia, & alia haberi ſicut alij fideles Chriſtia-
ni,adducentes illud Timoth.j. c.3.oportet epiſcopum irre-
prehenſibilem eſſe,vnius vxoris virum, non neophitum,&
c.& Neophitus dicitur nouum germen. Et licèt Apoſtolus
locutus fuerit tantũ de epiſcopis, extenditur, etiam ad alia
beneficia.c.cognoſcentes.iun.glo.34.diſt.c.1.21.diſt.Hoſt.
in ſum.de temp. ord. §.& cui Mar.Soc.in c.ad audientiam.
poſt nu.62. de homici. Pro qua etiam opin.adducunt tex.
in c.j.& tota.42. diſt.vbi quòd iudęi de nouo conuerſi dua-
bus de cauſis promoueri prohibentur, vna ne exiſtiment
eccleſiã illis valde indigere. Altera,quia ruit murus nouus
propter pondus magnum. Tamen verior ſnia eſt, ꝙ vt alij
habeantur, per tex.in c.non poteſt, iun.gl.1.in prin. 2.q.5.
quicquid ſentiat Fely.in c.iudęi.de teſtib. Diſtinguens,aut
de eis habetur firma ſpes,&c. Concludendum eſt, ꝙ prout
alij habendi ſint,& ex regula multa fieri prohibentur,diſpo
ſitio.d.c.gaudemus, iuxta no. Abb.non obſtet quo ad ma-
trimonium contractum, argu.tex.in l.patre furioſo,& in l.
non permittitur.ff.de his,qui ſunt ſui,vel alie.iur.

Explicauimus ſm no. Abb.hic concludendo, ꝙ conſtitu
tio canonis liget oẽm creaturã,& rñſum dedimus ad tex.in
c.gaudemus.de diuor.ꝙ ea rõne canones permittant eos,q
ad fidẽ noſtrã veniunt in matrimonio(qđ de iure canonico
cõtrahi nõ põt) remanere ex illa rõ.l.patre furioſo.ff.de his
32 q ſunt ſui vel alie.iur.Hinc & dicimus, qđ † facienda facilius
impediunt, quã iã facta tollant, ſeu impediantur.l.iudex da
tus.ff.de iudi.l.1.§.caſum. verſi.quamuis autem ſecus. ff.de
poſtul.l.relegatorum.§.ad tempus.ff.de interdi.& relega.c.
biduum, poſt princ.2.q.6.c.ſicut.ne cleri. vel mona. Altero
etiam modo reſpõderi poteſt d.c.gaudemus,ꝙ id ſtatutum
ſit fauore religionis,& ampliationis Reipu. Chriſtianę:ſi.n.
33 fauore Reipub.alicuius,vel fauore † publicę vtilitatis ple-
raq; conceduntur, quæ alias denegarentur, fauorabilemq;
in omnibus recipiunt interpretationem.l.ſi quis in graui.§.
vtrum.ibi, potuerunt propter hoc,quod in cõe vtile eſt,&
ibi Bar.ff.ad Syll. Bar.in l.2.§.exercitus. ff.de his qui notan.
infa.& l.quemadmodũ.nu.4.C.de agri.& cenſ.lib.11.Alex.
conſi.34.viſis,& ponderatis.nu.9.vol.5.D.me[illegible] Ihu.Dec.
conſ.352.viſo puncto.nu.1.conſ.361.viſo & diligenter.nu.
3.ac 540.in cauſa Piſtorienſi,ante.n.10.Rui.conſ.60.in cau
ſa quæ vertitur. num.5.volu.5.quanto m[illegible]s igitur fauore
Reipub.Chriſtianæ,& pro ampliatione relig[illegible]nis fauendũ
eſt infidelibus ad fidem noſtram accedentibus, & ad id inui
tandi,alliciendi,trahendi,& penè compellendi eſſent,nõ di
co coactè,ſed omni via licita,etiã eos diſputationibus con-
uincendo:& quia ſi ad fidem noſtrã tranſire vellent, & vxo
res priores retinere nõ poſſent,facilè à cõuerſione retrahe-
rentur,idcirco etiam vt facilius,& libentius veniant,indul-
tum eis fuit, vt illas vxores quas habebant retinere poſſent
canonibus non obſtantib.non autem vxores de nouo con-
tra canones matrimonia impedientes accipere, & hoc ex-
preſsè probat tex.in d.c.gaudemus, dũ inquit, In fauorem
præſertim Chriſtianæ religionis,& fidei,&c. Firma [illegible]t re-
manet Abb.cõcl'o,ꝙ cõſtitutio canonis liget oẽm creaturã.

Accedamus ad tertium not. Abb.vbi no.ꝙ & iudicia ec-
cleſiaſtica ſunt regulanda ſm canones,& non ſm leges.hoc
notabile pendet à ſuperiori.§.ſecundo in ordine,quod erat
conſtitutionẽ canonis ligare oẽm creaturã. ex hoc.n.indu-
34 bitatum eſt iudicia † eccleſiaſtica eſſe regulanda ſm cano-
nes,non ſm leges. Ad huius tñ notabilis, & etiã huius ma-
teriæ vberiorẽ declarationem circa oĩa iura quæ ſint,vel non
ſint ſeruanda,diſtinguendum eſſe cenſeo:cum ius naturale
quatuor modis dicatur,ac oẽ ius diuinum poſſit dici natu-
rale ius,vt nota.1.diſtin.§.ius autem: tunc.n.aut quærimus
35 † de iure naturali primęuo ex inſtinctu, & abſq; aliqua con
ſtitutione, inclinatione naturali introducto, qđ natura oĩa
animalia docuit,vt eſt maris & fęminæ cõiunctio, liberorũ
procreatio,ac eorum educatio.de quo in §.ius aũt.1.diſt.&
ff.de iuſt.& iu.l.1.§.ius naturale.Inſti.de iu.natu.in prin.ta-
le ius ab oĩbus ſeruari debet,quia immutabile eſt.§.ſed na-
turalia.Inſti.de iu.natu.Quod verum eſt quantum ad ſui to
talitatem: in caſibus enim particularibus etiam quæ de hoc
iure naturali ſunt,quandoq; non ſeruantur,prout in cõiun
ctione maris & fœminæ videmus,quæ de iure naturali pri-
męuo eſt,tñ per votum religionis, & continentiæ impedit,
contra illud ius diuinum,Creſcite,& multiplicamini,& re-
plete terram.Gene.cap.9.in prinip.Generaliter tamen,ita
uerum eſt ius naturale primæuum ſeruari debere, vt Pa-
pa generaliter non poſſit tollere maris & fœminæ con-
iunctionem, quia per hæc nedum vniuerſalis ſtatus ec-
cleſiæ deſtrueretur, ſed & totum genus humanum peri-
ret, quod ſoli Deo reſeruatum legimus in fine mundi,

prout

pro vt Matthæi cap.24. ſtatim autem poſt tribulationem
dierum illorum Sol obſcurabitur, &c. ac Lucæ capit. 21.
Quandoque etiam hoc ius mutatur per conſuetudinem,
quæ eſt altera natura, per quam feræ beſtiæ mites, ac man-
ſuetæ fiunt, per conſuetudinem, & per vſum, ſeu abuſum
natura immutatur.cap.flagiria.32.quæſt.7.cap.fina.de con
ſuet.quod quidem ius naturale neque per conſtitutionem,
nec per pactum, nec per diſpenſationem immutari poteſt.
cap.ſunt quidam.21.quæſt.1.l.ius agnationis.ff.de pact.l.iu-
ra ſanguinis.ff.de reg.iur.Nec alio modo tollitur, quicquid
enim iuri naturali contrarium eſt, iniquum eſt.c.ſi.25.q.1.

Aut ſumus in iure naturali ex quadam naturali, & com-
muni ratione ab humano genere comprobata, hoc eſt de iu
re naturali primæuo, quo iure omnia communia erant quo
ad vſum, non ſolum hominibus ſicut Sol, & aer. c.dilectiſſi-
mi.12.q.1. ſed etiam omnibus animantib.& hoc erat ius na-
turale primæuum diuinum, a Deo.ſ.inſtitutum, vt patet Ge
neſ.c.1.in fi.ſed etiam quo ad dominium omnia erant com-
munia, & hoc ex quadam ratione naturali, quæ conſiderat
omnes homines ex eiſdem parentib.& ex eodem ſtipite ꝓ-
ceſſiſſe, ac pares eſſe conditionis, fuerat introductum, vt ha
betur Actuum 4. Et quia pauperes, & diuites de vno limo
Dominus fecit, vt habetur Actuum dicto c.4. & 8.diſtin. in
36 princ.& c.quo iure, & ſtatuta talis iuris ſunt † mutabilia ſal-
tem in particulari de iure gentium.ſ.per acquiſitionem, ſeu
occupationem dominij per ius gentium poſtea factam, l.ex
hoc iure.ff.de iuſti.& iure & per vſucapionem, & præſcrip-
tionem de iure ciuili introductam.l.ſi quiſquam.ff.de diuer.
& tempo.præſcr.l.1.in fi. ff.de aqua plu. arcen. & etiam alijs
legitimis modis, quib.hodie dominia acquirũtur.ff.de acq.r.
re.domi.per totũ, & ſolo tit.Inſtit.de re.diui.reperiũtur im-
mutata prædicta iura naturalia.Idem videre eſt in ſeruitute,
quæ eſt contra ius naturale d.l.ex hoc iure.ff.de iuſti.& iu.&
Inſti.de iu.nat.§.ius aũt. Aut q̃rim⁹ de ſtatutis (& ſic ſum⁹ in
3.mẽbro diſtinctiõis) de ſtatutis dico legis diuinę, & veteris
teſtã, & tũc ſubdiſtinguẽdũ eſt, q̃a ſtatutorũ legis diuinę, q̃dã
ſũt pcepta iudicialia, q̃dã moralia, q̃dã cerimõialia: Per mor-
tẽ Chri iudicialia mitigata ſunt, & illorũ rigor placat⁹: Mora
lia pfectiora reddita fuere: Cerimonialia verò ſublata. Alij
diſtinguũt q̃dã ſũt moralia, alia miſtica, ſiue ſint ſacr̃alia, ſiue
37 ceremonialia, aut ergo q̃rim⁹ de ſtatutis, ſeu pceptis † mora-
lib.i.qb⁹ mores informant̃, vt ſunt pcepta Decalogi, & alia
moralia ĩmutationẽ nõ recipiũt in ſua totalitate, ſed particu-
lariter, & ex cã ĩmutari pñt: de qb⁹ dicẽdũ eſt, vt in §.is itaq;
31.diſt.& p Hoſt.ĩ c.a nobis.ĩ.de deci.vbi dicit, q̃ talia pce-
pta moralia nec pſcriptionem, nec exemptionem, nec com-
poſitionẽ, nec diſpẽſationẽ admittũt.c.fi.ĩ.de trãſac.Aut q̃ri
38 mus † de miſticis, q̃ figuratiua dicunt̃, q̃ aliud ſignificãt, quã ſu
pficies lr̃æ demõſtrat: vt erat pceptũ de ſabbato ſeruãdo, put
Exo.c.20.& Hiere.c.17.qđ fiebat, q̃a eo die De⁹ reqeuit ab
oĩo pe, qđ patrarat, vt in prin.Geneſ.dr̃.n.figuratiuè, q̃a ſab-
batũ illud, qđ ad literã ſeruabat̃ in lege ſignificabat Dñicã,
quã hodie ſeruam⁹: ſicut.n.ad lr̃am illud tpalẽ reqẽ repreſen
tabat, ita iſtud hodie ad ſpũalẽ nos ſignificat reqem puenif-
ſe. Itẽ ſicut p circũciſionẽ dabat̃ olim remediũ licet inefficax
ad ſalutẽ, ita p baptiſmũ hodie dat̃ remediũ efficax humano
gñi ad ſalutẽ, vt ad Ro.c.6.l prin.ad Gala.c.3. & ĩ c.maiores.
ĩ.de baptiſmo, & hęc dñr pcepta ſacr̃alia, de qb⁹ rõ reddi põt
39 quare ad lr̃am ſic fuerũt pcepta. † Ceremonialia verò ſunt de
qb⁹ rõ reddi nõ pt, vt illud, Nõ arabis ĩ boue, & aſino, Nõ ſe-
ras veſtẽ lana linoq; ꝯreſtã. Nõ ſeminabis agrũ diuerſo ſemi
ne.16.q.7.c.ĩ nona.c.cũ cãm.ĩ.de elec.Prędicta oĩa pcepta mi
ſtica ſiue ſint ſacr̃alia, ſiue ceremonialia mutant̃ q̃tũ ad ſupfi
ciẽ lr̃ę, nec pp hoc dr̃ 1⁹ diuinũ ĩmutari, vñ lex nõ dr̃ mutata,
c.Marchio.1.q.1.de quo eſt ad literã tex.in §.his itaq; diſt.6.

Verum maxima orta fuit controuerſia inter duos theo-
logicæ ſcientię inuictiſſimos Principes, eorumque ſequaces
videlicet.inter ſanctos Hyeronimum, & Auguſtinum ſuper
illo themate Paulus reprehendit Petrum quia reprehenſi-
bilis erat: dicunt enim Cyprianus, & Auguſtinus ad Galat.
2.quòd Paulus Petrum ex animo reprehenderat: Greci ve-
ro cum diuo Hyeronimo non animo, ſed arte reprehendiſſe
quòd legalia, ceremonialia, & huiuſmodi permitteret, ac to
leraret. Doctiſſimus Alex.de Alex, huiuſmodi difficultatem
euacuans dicit Petrum, & Paulum fuiſſe latenter cõcordes.
& apparẽter diſcordes. Pro negocij veritate tria tpa ꝯſiderã
da ſunt: primum ante Chriſtum: ſecũdum poſt Chriſti mor-
tem: Tertium, & vltimum poſt publicationem, ac promul-
gationẽ legis euangelicæ in vniuerſum. Primo tempore le-
galia obſeruãtes, vel ceremonalia, ſcilicet ſacrificia, circum-
ciſionem & huiuſmodi, aſſequebantur intentum: & illa viua
erant. In ſecundo verò tempore illa mortua erant.i.non ha-
bebant vim pro qua re efficiebantur: & ſic obſeruantes le-
galia non merebant, neque demerebantur. In tertio verò, &
vltimo tempore legalia obſeruantes quia poſt pmulgatio-
nem euangelicæ legis per vniuerſum, male agebant, maleq;
operabantur: quippe quæ non ſolum mortua erant, ſed &
mortifera dicẽte Auguſtino, legalia ante Chriſti paſſionem
viua: in paſsione mortua: ſed poſtquam mundus clarut per
euangelium, ſepulta, & mortifera. Intentio igitur Pauli in
negocio de quo ſupra hæc erat, vt legalia, & huiuſmodi om-
nino tollerentur: Petri verò qui mitius procedebat cum in-
firmis, vt infirmos lucri faceret finis erat iudęos paulatim
ad fidem veram perducere: illoſque non irritare, & exaſpe-
rare. Paulus aperto marte querebat, ac totis, (vt aiũt,) neruis
inſiſtebat legalia, & id genus ſtirpitus euellere, eradicare, de
ſtruere, vt facilius, ac citius introduceretur euangelium, &
tolleretur dubitatio, ac ſcandalum Gręcorum Antiocheno-
rum, qui a Paulo fidem Chriſti edocti ſcandalizabantur de
Petro quòd iudaizaret cum iudęis a Hyeroſolimis venien-
tibus ab ipſo Petro, vel a Iacobo Hyeroſolimitano epiſco-
po inſtructis, ex quo Petrus non prohiberet illis legalia.

Aut & quarto loquimur de ſtatutis legis diuinæ, & natu-
ralis noui teſtamenti, vt quatuor euangeliſtarum, & tunc
aut quærimus vtrum in totum valeant abrogari, vel mutari,
& non ſeruari, & dicunt Docto.quòd non, etiam per Papam:
40 Nam Papa legem † euangelij ſeruare tenetur, quòd ſi con-
trarium faceret non diceretur legem dare, (ſed vt dicunt
errare) 25.quæſt.1.cap.ſunt quidam, & ibi nota. Fallit in ijs
quæ ſunt perfectioris conſilij. cap.quiſquis.14.quæſt.1. Aut
quærimus nunquid poſſit eis addi, vel pro parte derogari,
vel interpretatio fieri per conditorem legis, vel canonis, vel
per conſuetudinem, & tunc aut poteſt fieri ſine peccato, &
tunc dicendum eſt, quòd ſic. Nam in euangelio Matthęi cap.
16.dicitur, quòd in ore duorum, vel trium ſtat omne ver-
bum.cap.in omnibus.infra de teſtib.& tamen per canones,
vel leges requiruntur in aliquibus caſibus plures teſtes.c.
41 relatum.vbi Docto.de teſtamentis: & in hoc lex † diuina re-
cipit interpretationem a conditore legis. Aut hoc non po-
teſt fieri ſine peccati, & tunc non poteſt, vt infra de conſue.
c.ex parte & c.cum tanto.vbi de hoc per Innoc.& Hoſti.vn-
de Papa ſpãliter põt ſup dubijs fidei declarationẽ, & cõſtitu
tionẽ facere.c.quoties.& c.hęc eſt fides.& c.qñ ver⁹.24.q.1.

Quatuor iuris ſpecies iã ſunt explicitę quonã pacto, qñ, &
a qb.ſeruari debeãt, & an mutationẽ recipiant, an nõ. Dixi-
mus.n.ius naturale primęuũ ex natura ſua immutabile eſſe,
licèt I caſib.particularib.qñq; mutationẽ patiant̃. Dixim⁹ ẽt
ius naturale, qđ oĩb⁹ hominib.cõe eſt a diuina ꝓuidẽtia inſti
tutũ eſſe immutabile, ĩ partib.tñ eius aliquã mutationẽ ſub-
ſtinere. Preterea tertiũ ius, hoc eſt leges naturales, ac diuinas
veteris teſti ſeruari debere cõſtituimus: nec mutari, neq; in
pceptis moralib.nec miſticis, niſi quãtũ ad ſuperficiẽ litera-
lẽ.& aliàs vt ſ. Vltimo ꝯcluſum fuit quartũ ius, hoc eſt legẽ
noui teſti, puta quatuor euangeliſtarũ in totũ abrogari non
poſſe, licèt illud limitari poſſet in ijs q̃ ſunt ꝯſilij pfectionis.
Reliquũ nũc ẽ, vt cęteras partes iuris pſequamur, vt plenã,
ac verã iuriũ oĩum, q̃ ſeruari dẽnt diſtinctionẽ aſſequamini.

Quinto erit alia iuris pars, ſunt.n.ſtatuta legis ap̃licæ, de
qb.in c.ſi ſubdiaconus.& in c.ſeq.34.diſt.q̃ ſunt maximę au-
thoritatis, cũ ab apoſtolica pẽdeãt cẽſura, vt ſunt epiſtolę Di
ui Pauli, Actus ap̃lorum, epiſtolę canonicę Petri, & Iacobi.&
vltra qđ ſint cõprobatæ p ꝯcilia hactenus celebrata, pſertim
p vltimũ ꝯciliũ gñale Tridẽtinũ, ſunt ẽt citatæ p canones, &
valet hęc ꝯſequẽtia talis liber p legẽ, ſeu canonẽ allegat̃, er-
go eſt approbatus. ita voluerũt Hoſt.& Io.And.in c.ꝯſuluit.
42 de ſer.nõ ordi. Quòd aũt ſtatuta † ap̃lica ad deciſionẽ cãrũ al-
legent̃ ꝯſtat ex tex.in c.cũ ſcđm apoſtolũ de pb.in c.cũ ap̃lus.
de cẽſi.& alijs ĩ locis de qb.p Alex.Iaſ.& Rip.ĩ l.j.ff.ſi cer.pe.
43 Sexto ſũt quatuor † ꝯciliorũ principaliũ ſtatuta, videlicet.
Cõciliũ Nicenũ, Epheſinũ, Cõſtãtinopolitanũ, & Calcidonẽ
ſe, de qbus habemus tex.in c.ſicut.15.diſt.quorũ quatuor cõ-
ciliorũ, & aliorũ vniuerſaliũ ꝯciliorũ interpretatio ad ſolum
ſummũ Pontificẽ ſpectat, & ꝯciliũ ꝯſtãtinopolitanũ ab ipſo
interpretatũ fuiſſe ꝯſtat in c.poſt trãſlationẽ.de renũ. Et ijs
ꝯcilijs oẽs ligant̃, nõ aũt ipſe Papa, a quo ꝯciliũ authoritatẽ
ſumit.c.ſignificaſti.de ele.& rota diſ.17.& ideo ipſe iudicare

nus.2.vir.prin.96.diſtinct.c.vni.verſi.Quoniam & ſi locum
Dei teneamus in terris.vt eccl.benefi.c.vbi periculum.§.cę-
terum.& c.fundamenta.§.decet.de electio.lib.6.Innoc.in c.
qđ ſuper.poſt nu.3.de voto Bal.in l.1.poſt princ.C.de ſum.
Tri.Et ideo generaliter loquitur texe.noſter quòd canonum
ſtatuta ab hominibus ſeruari debeant. Et in materia peccati,
& ad peccatum tollendum omnis ciuilis conſtitutio a cano-
ne ſupprimi,& tolli debet.ita probat tex.in c.fi.de præſcrip.
vbi cum loquitur ſummus Pontifex de bona fide,quæ de iu-
re canonico in omni præſcriptione requiritur, licèt ſecus ſit
de iure ciuili in præſcriptione 30.vel 40.annorum.cap.vigi-
lanti.de præſcriptio.ſubdit cum generaliter ſit omni conſti-
tutioni,atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mor-
tali peccato non poteſt obſeruari,vnde oportet, vt qui præ-
ſcribit in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alie-
næ. Pro quo etiam facit text.in cap.1.de nou.ope.nuncia.&
text.in alleg.cap.per venerabilem.verſic.Rationibus qui fil.
ſint legi. Et hæc eſt communis Docto.ſententia quòd ſcili-
52 cet † canones quo ad ea,quæ ſapiunt ſpiritualitatem omnes
ligent.ita dixit glo.in alleg.cap.fi.de præſcriptio.per text.in
cap.nouit.de iudi.& hanc ſequuntur communiter Docto.in
cap.noſtro. Animaduertendum eſt tamen id limitari debe-
re,in Papa,ac ſucceſſore ſuo: In Papa quia princeps ſolutus
eſt legibus, licet dignum ſit ab eo leges ſeruari.l.digna vox.
C.de legibus. Et principem decet ſm leges ciuiles viuere.l.
ex imperfecto.ff.de leg.3.& l.ex imperfecto.C.de teſta.Huc
pertinet ſapientiſſimũ reſponſum. Antigoni Regis, de quo
in Apophtegmatibus Plutarci,dum enim quidam dicto Re-
gi dixiſſet,omnia regibus,& honeſta:& iuſta eſſe,Per Iouem
(inquit) Regibus Barbarorum, ſed nobis ſola honeſta, ſunt
honeſta:& iuſta, ſola iuſta. Tamen ſi Princeps legem a ſe la-
tam ſeruare nolit id poteſt, quippe qui conſtituendo nõ im-
ponit ſibi ipſi legem, quin ſaltem ad ſui libitum ab ea rece-
dere poſſit.l.princeps.ff.de legib.l.pen.ff.de arbit.vbi quod
53 † nemo ſibi ipſi imperare, vel legem imponere poteſt Idem
dixit Hoſtien.in c.bonæ memoriæ.col.2.verſi.ſed nunquid
conſuetudo.de poſtu.præla.Spe.tit.de inſtru.editio. §.com-
pendioſè tranſcurrimus.nu.25.verſi.Quid ſi quis iurauerit.
Succeſſor item quòd non ligetur lege prædeceſſoris proba-
tur ex illa regula,quòd par in parem non habeat imperium.
l.3.in fi.& l.nam magiſtratus.& ibi glo.in ver.imperio.ff.ad
Trebel.l.ille.§.tempeſtiuum.& ibi glo.in ver.imperium.eo.
tit.ff.ad Trebe.c.innotuit.ante medium de elect.Roma.ſing.
454.inci.Papa imponit. Et principalis concluſio, vt canones
in materia peccati, & circa ſpiritualia omnes ligent. ita verã
54 eſt,vt etiam illis ligentur,† qui extra eccleſiam ſunt, vt ſunt
infideles.c.gaudemus.de diuor.ſi non directè,ſaltem indire-
ctè,vt no.Hoſti.& alij.in d.c.gaudemus.in c.poſt miſerabilẽ.
de vſur.ac in c.quãto.eo.& de iudę.c.iudęi.2.& c.& ſi iudęis.
55 Aut † ius canonicum diſponit quo ad temporalia: & tunc
Aut diſponit de ijs,in quibus non habemus ius ciuile ſcrip-
tum:& in quo ius ciuile deficit: & tunc indiſtinctè ligat om-
nes.c.ſæpe.cũ ibi not.28.q.1.& hoc etiam imperator ſtatue-
re videtur in l.vni.C.de Iuſtinia.codi.confor.ibi,ſi vero pro
certis capitulis,vbi ſtatuit idem Iuſtinianus,quòd iura,ac le-
ges,quæ ſuis legibus contrarium non ſtatuunt ſeruentur,Ita
& de his voluerunt Hoſti.& alij in c.1.infra de no.ope.nun.
Abb.in c.licet ex ſuſcepto.in 4.col.de fo.compe. D.meus
Phil.Deci.in c.ſuper literis.poſt prin.de reſcrip.Et ex dictis
Deci.vbi ſupra, ac aliorum in d.cap.ſuper literis,& etiam ex
verbis, mente, ac ratione illius text.elici poteſt magna am-
pliatio,videlicet, ꝙ nõ ſolum ius canonicum in quauis ma-
teria ab omnibus ſeruandum ſit, quando non adeſt deciſio
iuris ciuilis,ſed etiam ſi adſit, ſed ſit dubia & inter Doctores
controuerſa,a iure autem canonico ſit declarata.

Aut ius canonicũ diſponit ſuper ijs ſuper quibus diſpo-
nunt leges ciuiles,& tunc etiam ſubdiſtinguendum eſt. Aut
enim cõcordant, & tunc ab omnibus & canones,& leges ci-
uiles ſeruari debent,cum idem diſponant.præalleg.cap.1.de
no.ope.nun.vbi ſummus Põtifex inquit, quia vero ſicut le-
ges non dedignantur ſacros cannnes imitari,ita & ſacrorum
ſtatuta canonum Principum conſtitutionibus adiuuantur:
vbi etiam habetis gloſſ. quæ inquit, quòd etiam in cauſa
eccleſiaſtica ſecundum leges ciuiles iudicari debet canone
deficiente: aliàs ſecus: Vel vbi eſt inter ius ciuile, & cano-
nicum differentia cap.1.10.diſtinctio.ſtat igitur firma con-
cluſio, quòd ſi canones, & leges ciuiles conſonant cano-
nes ligant omnes, ac ſeruari debent, ſicut & leges.& ideo
in fi.d.capitu.1.de nou.oper.nuncia. ſubdit ſummus Ponti-
fex Negocium ipſum ſecundùm legum, & canonum ſtatuta
non differas terminare. Aut canones, & leges inter ſe di-
ſcrepant,& contraria diſponunt, & tunc in omnibus cauſis
eccleſiaſticis,vel ſpiritualib.ius canonicum attendi, & ſerua-
ri debet per vniuerſum orbem, cuius in ſpiritualib. ſummus
Pontifex eſt dominus abſolutus,vt ſ.probaui:& cui in perſo
na Petri dictũ fuit,Paſce agnos meos.Io.21.& ſic oẽs agnos.
Et ſi Chriſtus nuncupatus & fuit Paſtor animarum. pro ut
1.Pet.c.2.in fi.ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem, & epiſco
pum animarum veſtrarum.Pariter & Papa eius vicarius om-
nium ouium,& omnium animarum totius orbis curam hr̃e
56 debet.& quod † poteſtatis plenitudo remaneat penes ſummũ
Pontificem declarat,& firmat diuus Thomas q.4.art.7. addi.
ad 3.par. verſ. Præterea poteſtatis plenitudo reſidet penes
Rom. Pontificem. Hinc dicunt ſummum Pontificem nõ vti
57 † baculo paſtorali pro vt alij Epiſcopi, per quem baculũ pa-
ſtoralem cura paſtoris deſignatur,ea præſertim rõne, ꝙ cur-
uatio baculi coarctatam poteſtatem ſignificet.c.vni. iun.gl.
pen.& vlt.de ſacra vnctio.at Papa non habet coarctatam po
teſtatem,vt per dictam glo.fi. Aut ſumus in cauſis non ſpi-
ritualib.ſed prophanis in terris eccleſiæ,& tunc diſcordanti-
bus pariter canone,& le ge ciuili,canon attendi debet.c.ſoli-
tę.& ibi nota.de maio.& obe.c.Romana.§.debet aũt ad eos.
& ibi gl.in ver.temporalem.de app.lib.6. Idem ꝓbatur per
tex.in c.cum eſſet.de teſta.licet.n.de iure ciuili,vt teſtamen
tum ſubſiſtat ſeptem teſtes requiratur, & nonnunquam ad
minus quinq;.l.ſcimus.l.hac cõſultiſſima.& l.vlt.C.de teſta.
58 Papa in d.c.cum eſſet.decernit valere † cum numero duorũ,
vel triũ teſtium pñte parocho:ea rõne,quia in ore duorũ,vel
trium,ſtat omne verbum, pro vt Matthæi cap.18. Si autem
te non audierit adhibe tecum ad huc vnum, vel duos,vt in
ore,duorum,vel trium ſtet omne verbum.

Aut querimus de ſtatutis legis ciuilis: & tunc aut non
59 poſſunt ſeruari ſine peccato, & non ligant in foro aliquo,
vt infra de præſcriptio.c.quoniam omnes. & per omnes in
c.1.de no.ope. nunc. & toto titu.de purga. vulga. vbi quæ-
dam purgationes per duellum, & per pugnam non obſtãte,
quod de iure ciuili permitterentur,prohibentur. Et ne quis er-
ret legẽs extra Io.22.Quia in futurorum ſub tit.de Tornea-
men.quæ reuocat conſtitutionem Clem.V.qui prohibuerat
torneamenta in quibdſdam regnis ſub pœnis, & cenſuris,
ſciat quòd hodie plenè, piè, ac ſanctè prouiſum eſt per Cõ-
cilium Triden.contra duellorum vſum, & ſimilia tornea-
menta.

Si leges ciuiles ſine peccato ſeruari poſſint, in terris impe-
rij indiſtinctè ligant.l.leges ſacratiſſimæ.C.de legib.l.prope-
randum.C.de iudi.Et etiam ligant infideles, vt C.de iudæ.
per totum. Et quòd in terris imperij indiſtinctè ſeruari de-
beant,etiam canonibus contrariæ, ſi ſine peccato,commu-
nem eſſe ſententiam affirmat Cur.Iun.conſi.136.nu.4.& in
fi.con.Hinc videmus,ꝙ a ciuili iudice non ſubiecto tpali iu-
riſdictioni ipſius Papæ appellatio ad Papam non tenet.c.ſi
duobus.§.deniq;.de appel.Quia Papa non vult ſe in iuriſdi-
ctione temporali aliorum intromittere in prẹiudicium iudi-
cis ſecularis,pro vt per glo.in ver.credimus.in d.c.ſi duobus.
60 Et videmus quod † ſacerdotes, & Prophetæ non ſe intro-
mittebant in cauſis ſeculi.c.nos ſi competenter.§.ſed notan-
dum.2.q.7. Et adeo iuriſdictinnes diſtinctæ ſunt,vt ipſe Do
minus noſter vniuerſalis Dominus dixerit, Date Cęſari,
quæ ſunt Cęſaris, & Deo, quę ſunt Dei. Et Papa priuilegia
a ſede Apoſtolica conceſſa ab ipſa tantum interprętari poſ-
ſe decernit.cap.cum veniſſent.de iudi. Fallit præmiſſa con-
cluſio quando vacat imperium, quia tunc appellatio ad Pa-
pam interpoſita tenebit, propter defectum iudicis ſecula-
ris. & etiam in alijs caſibus, de quibus in cap.adminiſtrato-
res planè 23.q.5.in c.ex tenore.infra de fo.compe.& per me
ſuper 4.formula commiſſionum.

Quæ dixi de iure ciuili ſeruando generaliter: locum ha-
bet in legibus generalibus: nam ſtatuta localia, ſiue particu
laria non ligant,niſi in loco ſtatuentis.c.nihil eſt.infra de ele
ctio.in fi.c.2.de conſti.lib.6.

Tertium,ac vltimum notabile Abb.iam declaratum fuit,
quòd iudicia eccleſiaſtica ſint regulanda ſecundum cano-
nes, & non ſecundum leges: reliqnum eſt videamus,an ve-
rum ſit, quod Abb. hic ex ſententia Guigliel.Naſo.refert,
quòd ſi de re eccleſiaſtica agatur, debeant ſeruari cano-
nes, non leges,etiam ſi coram iudice ſeculari agatur, & hoc

in decidendo:nam vt declarat hic Abb.ſecus eſt in præpara-
torijs iudicij:huius rationem reddens , quæ eſt,quia ſemper
ſeruari debet lex fori , vbi iudicium agitatur. Ita dixit glo.in
clem.diſpendioſam,in ver.vi iuris.de iudi. Papa (inquit glo.)
non intendit iudiciarium ordinem tollere, niſi quo ad ſuum
forum , & inquit Abb.Dixit Guigliel.ſeruari debere cano-
nes ſi de re eccleſiaſtica coram ſeculari iudice agatur in deci
dendo,& non in tractando cauſam,hoc eſt in ordine proce-
61 dendi in cauſa . Et quod lex † fori ſemper attendi debeat
quantum ad preparatoria,& ordinem iudicij:deciſio autem
ſecundum canones fieri debeat probat text.in c.quod cleri-
cis,de ſo.compe.vbi ſummus Pontifex,inquit cauſas clerico
rum ſecundum canones eſſe decidendas:ſufficiet igitur illas
ſecundum canones decidere : iudicium verò , ſeu iudiciariā
telam regulare ſm ordinem fori.arg.text.in l.cum prætor.ff.
de iudi.& prædicta concluſio,ꝙ quo ad ordinatoria iudicij ,
ac præparatoria attendatur ſemper lex fori , eſt cōis Docto.
opin.in d.c.quod clericis.& in rub.de conſue. & tenet Inno.
& in c.fi.de ferijs , Et de cōi teſtatur inter cęteros Franc.de
Aret.in d.c.quod clericis,de ſo.compe.Et hoc etiam probat
text.in l.1.C.quemad.teſta.aper. Vbi ſtatuunt Imperatores
teſtamentum aperiri debere ſecundum loci mores ; hoc eſt
ſecundum conſuetudinem loci vbi fit apertio, licet teſtamē
tum eſſet alibi factum. Verum contra hanc deciſionem op-
ponit Pau.Caſtren.per tex.in l.ſi fundus.ff.de euict.vbi Ca
ius iurecon.dicit cōſuetudinem loci contractus attendi de-
bere,ac eius regionis,in qua negocium geſtum eſt:non ergo
lex fori attendi debet. Diſtinguendum eſt pro ſolutione hu-
ius difficultatis,ꝙ quantum ad ſolemnitatem actus,debet in-
ſpici locus,ac regio vbi actus geritur , quantum verò ad ſo-
lemnitates,ac ordinationes iudicij legem fori ſequi debem⁹:
Et ita allegata iura inter ſe non diſcordant.text.enim in d.l.
2.C.quemadmo. teſta. aperi. diſponit conſuetudinem loci
ſeruandam quantum ad aperturam teſtamenti , ſeu quo ad
modum,& ordinem illud aperiendi : non quantum ad ſolē-
nia,quæ ad teſtamenti validitatem requiruntur:in ijs enim
62 debet attendi conſuetudo loci,in quo teſtm̄ conficitur, † tex.
in l.ſi fundus.ff.de euict.loquitur de validitate ipſius actus ,
hoc eſt contractus venditionis, & ideo diſponit,ꝙ conſuetu
do regionis vbi contrahitur inſpici debeat. Ex quo conclu-
dit Pau.Caſtr.in alle.l.2.C.quemad.teſta.ape. ꝙ ſi in vno lo
63 ço lis mouetur de † contractu,vel teſtō alibi facto, quantum
ad ſolemnitates,ac ordinaria iudicij inſpici debeat locus fo-
ri , in quo vertitur controuerſia. Quo verò ad validitatem
actus:puta contractus, vel teſtamenti inſpici debeat locus ,
ſeu regio,vbi geſta ea fuerunt,ſuper quibus controuertitur :
& ita tenent communiter Doct.in l.cunctos populos. C.de
ſum.Trin.Firma igitur eſt concluſio,quam hic refert, ac de-
clarat Abb.ex ſententia Guigliel.Naſo.quòd lex fori atten-
di debeat,in præparatorijs,ſeu ordinatorijs iudicij.

Et in ijs rectè aduertendum eſt , quandoque enim quędā
videntur ſpectare ad ordinatoria,& ſunt deciſoria , pone.n.
ꝙ ſtatutum prohibeat appellationem in cauſa inſtrumenti
executiui : vel quod ſtatutum prohibeat inquiri:vel accuſa-
tionem poſt certum tempus,erunt ne hæc ſtatuta ordinato-
ria,vel deciſoria? Ant.de But.in d.c.quod clericis, inquit ſta
tutum , quod a pnunciatione exequendi inſtrm̄ non liceat
appellare ſeruari debere ↄ clericum in foro ſeculari,& etiam
ↄ eccleſiam:ratio eſt,quia reſpicit hoc ſtatutum ordinatoria
pceſſus,non aūt deciſoria.Hanc tn̄ ſententiam non compro
bo:quia non poſſe amplius appellare a pronunciatione exe-
quendi inſtrm̄:vel non poſſe procedere ſuper maleficio vl-
tra certum tempus extinguunt ius partis; & ea,quæ ſunt fun
damentum iuris proſequentis:vnde ſicut interlocutoria per
quam pronunciatur non poſſe procedi,vel per quam pronū
ciatur non poſſe appellari habet vim diffinitiuæ . pro ut ſen-
tit Bar.in l.Titia.ff.de accuſa.& Bal.in rub.ne lice.in vna,ea-
demque cauſa.& nota.in cle.cum a repulſione.de appel. Ita
dicendum erit,quod ſtatuta diſponētia circa præmiſſa,dicā-
tur reſpicere deciſoria; quia.ſ.extinguant ius partis : ſaltem
quo ad ius pſequendi.Et hæc ſnīa magis mihi placuit,quam
tenuit Fran.de Aret.in d.c.quod clericis.de ſo.cōpe.& p ea
adducit dictum Bal.in l.1.C.ne fil.p pat.col.fi.vbi dicit Bal.
ꝙ ſi ſtatutum dicit,quod nulla exceptio peremptoria poſſit
64 opponi ↄ inſtrm̄ guarentigiæ,iſtud ſtatutum reſpicit† deciſo
ſoria,non ordinatoria.quod ēt voluit idem Bal.in ſimi.qōne
in l.cunctos populos.col.pen.C.de ſum.Trinit. vbi tenuit ↄ
Cy.in diſputatione ſua,ꝙ ſtatutum excludens accuſationē,
vel inquiſitionem , & ſimiliter concedens reſpicit deciſoria
iudicij,& non ordinatoria:quia.ſ.talia ſtatuta ſunt fundamē
ta iuris ſuper quib.pronūciatur:Et ideo cauti eſſe debēt ad-
uocati in diſpiciendis his,quæ circa iudicia emergunt,an ſint
de deciſorijs , an de ordinatorijs . Et quia locuti ſumus de
guarentigia,declaro quid operetur.Et ſciendum eſt quod in
Tuſcia,vt plurimum proceditur vigore inſtrorum guaren-
65 tigiarorum,quæ ex forma ſtatutorum Etruriæ habent † exe-
cutionem paratam non ſecus ac ſnīa, & res iudicata Bald.in
l.cum vnus.in fi.in prin.ff.de bon.aucto.iud.poſſi.Idem,Bar.
in l.ſi & iure.in fi.ff.q porio.in pegno.habe. Bal.in l.conſenta
neum.poſt nu.43.C.qūo & qn̄ iud.Alex.in l.a diuo Pio. §.ſi
ſuper reb.col.6.ff.de re iud.Bar.in l.error.col.2. ver.Et eodē
modo dico in inſtris guarentigiatis.C.de repu.vel abſti.he-
re.& Bal.in l.a.nu.7.C.de exe.rei iudi.Soci.conſi.79.nu.49.
volu.4. Statutum Florentinum ſuper Guarentigia eſt lib.1.
rub.42.ſub titu.de præcepto guarentigiæ.de quo per Ange.
conſi.234.& per Rom.conſi.76.in caſu nobilis.per totum.&
conſ.373.in caſu.ſimile huic inſtro guarentigiato eſt Romæ
frequentiſſimum,parem,ac fortè maiorem potentiam habēs
q̄ inſtrm guarentigiatum;inſtrum quod vocamus in amplio
ri forma cameræ.Et ꝙ inſtra guarentigiata executionem pa-
ratam habent affirmant etiam Cyn.& Io.Fab.in l.ſi certum.
C.ſi certum peta. Ang.in l.4.§.condemnatum. ff.de re iudi.Boe.
deciſa 95.nu.6.dicens guarentigiam,nil aliud eſſe, quam p-
ceptum quoddam,quod fit per notarium de inſtro rogatū,
parti roganti,vt obſeruet in inſtro contenta,quod ēt volue-
runt Bar.in l.1.ff de iudi.Iaſ.in l.error.nu.26.ff.de iur.& fac.
igno.Rip.in l.ſi inſulam.nu.15.ff.de verb.obli.ac Soci.conſi.
79.num.49.& 55.vol.4.docens quæ concurrere debeant , vt
hæc guarentigia adhiberi poſſit.Et horum inſtrorum execu-
tio impediri non pōt , niſi debitor opponat exceptionem ,
quam ſtatim probare velit.vt per Roma.conſi.76.col.fin. ac
conſi.244.ad fi.Nettiza.conſi.56.num.9.D.meus in l.fin.nu.
43.C.de edi.di.Adri.tollen. in c.ex parte.2.nu.6.in 7.fallen.
de offi.deleg.& in c.cum ſit.in 3.not.de appel.ac conſ.466.in
fi.Iaſ.in l.iuriſgentium.§.quod ferè.nu.13.ff.de pact. ac Boe.
dec.295.num.7.& Aimo.conſi.156.num.17.

Cum autem plura ſunt , quæ difficilè ſit dijiudicare an
66 † ordinatoria , an deciſoria ſint , & cuius naturam ſequātur,
hæc altiorem requirerent indaginem. Sciendum tamē eſt,
inter alia dubitari circa ſtatutum,quo cauetur debitum ſolu
tum non poſſe probari per teſtes.Io.de Imo. dixit ſtatutum
huiuſmodi ligare etiam clericos in ſoro ſeculari , quia mo-
dus probandi,licet conſequēter reſpiciat deciſoria,principa-
liter tamen ordinatoria,vnde ex hoc ſtatuto fieret præiudi-
ciū clerico in foro ſeculari , vt nō poſſit pbari debitū ſolutū.
Ioā.Cal de.aliud ſenſit , quem refert,ac ſequitur Aret.in d.c.
quod clericis.de ſo.cōpe.vbi ꝙ ſtatutum huiuſmodi potius
cenſetur reſpicere deciſoria,quàm ordinatoria.

Pro proximè dictorum declaratione,& pro ſtatuto Vrbis
lib.1.c.157.in concernentib.capitaneum,per quod datur an-
nus ad agendum de nullitate inter Romanos, a die ſnīæ latæ
numerandus:ꝙ ſtatutum concernit deciſoria inquantū peri-
mit litem,& inſtantiam , & dubitari poteſt an ſeruari debeat
67 in vtroque foro,& an † ſtatutum hmōi & ſimilia habeant lo
cū in clericis, & rebus eccleſiaſticis ? Videtur diſtinguēdum,
aut loquimur in capite incluſiuo:aut excluſiuo : & in primo
capite clerici includantur : in ſecundo non . Declaro ſtatuti
pręnu ſſi Romani caput incluſiuum eſt fauorabile , compre-
hendens clericos , eccleſias , & bona eccleſiaſtica : Alterum
caput eſt excluſiuum , ne victus allegare poſſit nullitates
poſt annum:& hoc eſt odioſum : & clericos , & bona eccle-
ſiaſtica non comprehendet : ſimilem conſiderationem , ſeu
diſtinctionem faciunt Bald.& cęteri in l.vni.C.de in ius vo-
can.& Corn.conſi.95. volum.5. Et quòd diſpoſitio ſtatuti
generaliter loquentis in capite incluſiuo comprehendat ec-
cleſias , & clericos voluerunt Ioan.Calder.Anton.de Butr.
Abb.col.fin.& alij in c.eccleſia S.Mariæ.hoc titu.Roma.ſin-
gu.442.incipien.capitulum eccleſiæ Alex.conſi.121.col.fin.
lib.2.& conſi.122.colum.pen.ac conſi.ſequ.volu.5. Et hanc
opin.communem affirmat idem Alex.conſi.114.lib.2.& So-
ci.conſi.241.col.1.& ſeq.etiam lib.2.

68 Et quòd † clericus poſſit ſtatuti diſpoſitionem pro ſe re-
cipere , in quantum eius fauorem concernat : non autem
recipere teneatur ſi contra ſe faciat , voluerunt glo.in ver-
ſic.quicunque.circa fin.& Abb.num.28.verſicu.vltimo.glo.
de iudi.Barbat.in alleg.cap.eccleſia S.Mariæ.col.4.nu.9.

Sic

Sic & quòd clerici vti poſſint ſtatutis, & conſuetudibus
laicorum vbi commodum, & fauorem ex illis conſequun-
tur. eſt text. in c. 1. de no. oper. nunc. & voluerunt Bal. in re-
pet. l. de quibus. in 17. q. & ibi Iaſ. num. 11. ff. de legibus, Lap.
alleg. 101. in ciuitate Florentiæ. Ruin. conſi. 143. colum. fina.
vol. 4. Grat. conſi. 162. col. 2. lib. 2. & notanter dixit Abb. in
c. fin. in 1. not. de vi. & hone. cler. quòd clerici vti poſſunt ſta-
tuto contra laicum, quòd inſtrumenta habeant executionẽ
paratam. & hæc eſt communis opin. teſte D. meo Phili. Dec.
in d. c. Eccleſia S. Mariæ hoc tit. nu. 52. Expeditis notabilib.
per Abb. ſuper hoc tex. poſitis, & alijs q̃ tex. noſtrũ illiuſque
intellectũ conuenerunt, deuenio ad gl. 1. q̃ poſita eſt ad decla
rationem tex. dũ inquit, Canonũ ſtatuta cuſtodiant̃ ab om-
nib. cum. n. canones ſint in duplici dr̃ia: alij. n. gn̄ales, ſeu vni-
uerſales: alij verò particulares, ſeu ſingulares, dubitari pote-
rat, qui nam ab omnib. cuſtodiendi eſſent, & ideo Gloſſator
occurrens huic difficultati declarat tex. ꝓcedere in canonib.
gn̄alib. non in particularibus. Duplex igitur cõcluſio ex hac
1. gl. elici põt: prima, quod ſtatuta canonum ab omnib. cuſto
diri debent qñ gn̄alia ſunt: ſcd̃a ꝯcluſio, quæ ex prima elicit̃
eſt, ꝙ ſtatuta perſonalia, localia, cauſalia, & temporalia nũ ab
omnib. indiſtinctè ſeruari debeant. In prima concluſione, q̃
iam ſatis fuit diſcuſſam in 2. & 3. nota. ipſius Abb. non erit
inſiſtendum. Sed tantum in 2. conclu.

Pro cuius ſcd̃æ cõcluſionis intellectu declarandi veniunt
termini quatuor canonum particularium, videlicet, q̃ nam
dicantur canones perſonales, qui locales, qui cauſales, & vlti
69 mo, qui temporales, de quib. hic remiſſiue loquitur gl. † Ca-
nones perſonales ſunt, qui intuitu alicuius perſonæ conſti-
tuuntur: illiuſq; perſonam non egrediunt̃, nec in conſequen
tiam trahi poſſunt iuxta tex. in l. 1. ff. de conſtitu. & §. ſed qd̃
principi. verſ. planè. Inſti. de iu. natu. gent. & ciui. Et huius ꝑſo
nalis conſtitutionis exemplum habetis in text. per glo. 1. hic
adductam in c. cum longe. 63. diſt. vbi Archiepiſcopo Tole-
tano tantum datur poteſtas confirmandi, ac ordinandi in
quibuslibet prouincijs epiſcopos a Rege electos.

70 Localis † canon, is dici poteſt certum locum concernẽs,
illumq; non egrediens, cuius exemplum poni põt per tex. s̃.
adductum vbi ratione loci conceditur, vt in confirmatione
Epiſcopi a Rege electi ꝓꝑ diſtantiam loci ſolus Toletanus
Pontifex ſufficiat: ad quod ẽt gl. prædicta adducit text. in c.
nihil eſt. de elect. vbi ꝙ ratione diſtantiæ loci prælati extra
Italiam conſtituti ẽt ante cõfirmationem adminiſtrare poſ-
ſint. Hodie hæc parum conſiderabilia videntur, tum ꝓpter
regulam cancellariæ. 2. ac 3. reſeruatorias cathedralium, &
aliarum dignitatum maiorum, & principalium ſuper quib.
ſcripſi, tum propter extra. Iniuncta de electio. inter commu.
De locali etiam conſtõne prohibitiua habemus tex. in l. pen.
iun. gl. in verſ. orientis. C. de fund. patrimo. & ſaltuen. lib. 11.
vbi prohibitio facta de non alienandis fundis patrimonia-
libus. i. ipſius principis proprijs, qui in oriente exiſtunt, non
extenditur ad patrimonialia alibi exiſtentia. Hodie etiam
ceſſat hæc conſtitutio localis, quia Imperator nihil habet in
Oriente. Rurſus aliquando conſtitutio aliqua videtur loca-
lis, quæ tamen ſuadente æquitate, & rationis identitate ge-
neraliter, & vbique ligare debet: & tunc loci demonſtratio
facta potius dicitur ratione frequentioris vſus. iuxta text. in
auth. caſſa ibi. per totam Italiam. C. de ſacroſ. eccle. & ibidem
per glo. & Docto. c. 1. iun. glo. in ver. Franciæ. de immu. eccl.
lib. 6. c. 1. cum gl. in ver. Italiæ. de tempo. ordi. eod. lib. ſimilis
quæſtio orta fuit hic Piſis, de qua per D. meum Philip. Dec.
conſi. 70. & pro tenui. col. 2. circa med. vbi pulchrè de con-
uentione Doctorum facta de legendo Piſis, quòd ſe etiam
ad alia loca extenderet conſuluit.

71 Cauſalis † conſtitutio dicitur cum ex cauſa quid ſtatuit̃,
qua ceſſante ceſſet conſtitutio. glo. in c. ſciendum. 19. diſtin.
exemplum huius cauſalis conſtitutionis ponunt in neophi-
tis, qui per annum probandi ſunt: & prohibentur ſtatim ad
epiſcopatum promoueri ex cauſis, de quibus in tex. c. 1. 48. di
ſtin. Et quia in Ambroſio ceſſabant duæ cauſæ, quę iã iam,
& alios docere poterat: Superbia item elatus non erat, ideo
ad epiſcopatum contra iuris regulas ex cauſa promotus
fuit. Pro quibus eſt etiam tex. in §. ijs omnibus. 61. diſtin. vbi
de promotione ad epiſcopatum eiuſdem Ambroſij cathe-
cumini.

72 Temporales † canones dicuntur qui rõne t̃pis ſtatuuntur:
horum exemplum habemus in c. quædam. 35. quæſt. 2. & 3.
vbi Anglis ex quo paulo ante ad fidem peruenerant, ne
metuentes eius auctoritatem a fide recederent, conceſſum
fuit vt in quarto gradu exiſtentes matrimonium cõtrahere
poſſent, vel hæc erat temporalis conſtitutio, ea ratione vt ꝓ-
miſi, quia tũc recentes erant in fide, & ideo ſubdit tex. quod
poſtquam erunt firmi in fide diſpoſitio huiuſmodi, ꝙ intra
quartum gradum exiſtentes cõiungi poſſint ceſſabit. ex quo
etiam conſtat ꝙ dicta conſtitutio eſt temporalis duplici re-
ſpectu: & quia ratione breuis temporis, in quo in fide per-
manſerant a diſpoſitione iuris communis receditur: & quia
erat duratura dicta cõſtitutio, donec Angli firmi, & conſtan-
tes in fide eſſent, & ſic vſque ad certum tempus.

Temporales item canones vltra glo. & Doc. hic alio mo-
do, & alia conſideratione dici poſſunt, exemplũ ponere poſ-
73 ſumus † in regulis cancellariæ, quæ conſtitutiones ſunt, ſed
temporariæ, videlicet durante vita illarum conditores. pro
vt per Nic. Mil. in ſuo Reperto. in ver. legis vim obtinẽt. per
Ioan. Fran. Paui. in proœ. extrauagan. Ioan. 22. verſi. Regulæ
cancellariæ per Fely. in c. ex parte. 1. de reſcrip. in ver. Diuer-
ſorum librorum colum. penul. & ibidem per Rip. num. 84. &
ſeq. per Iaſ. nu. 24. D. meum Phi. Deci. num. 74. & Rip. num.
65. in l. 1. ff. ſi cer. pet. per Stepha. Bertran. conſi. 285. viſo ca-
ſu. nu. 11. verſi. Et quia regulæ cancel. lib. 1. & conſi. 292. viſis
copijs. num. 8. lib. 3. Et vltra omnes id expreſsè probatur ex
ipſarum regularum cancellariæ proœmio, a quo proœmio ar-
guere licèt, & ab illius ratione. l. fi. & ibi Bar. num. 3. ff. de hę-
re. inſti. idem Bart. in l. cum hi. cir. princ. ff. de tranſactio. & in
l. 1. in prin. ff. ad Macedo. D. meus Philippus Deci. conſi. 373.
nu. 12. & 379. num. 5. Procemium autem regularum cancel.
eſt Santiſſimus: in Chriſto Pater, & D. N. D. Gregorius diui-
na prouidentia Papa. XIII. ſuorum prædeceſſorum veſti-
gijs inhærendo normam, & ordinem gerendis dare volens
in craſtinũ aſſumptionis ſuæ ad ſummi apoſtolatus apicem.
&c. reſeruationes, conſtitutiones, & regulas infraſcriptas,
quas etiam ex tunc ſuo t̃pe obſeruari voluit, & c. Et ſic vita
Papæ illas regulas conſtituentis, regulæ hmõi vim obtinent,
& per illius obitum expirant, & extinguntur: vnde tempo-
rales canones, temporiariæque conſtitutiones dicuntur: &
alia ratione, quam canones temporales, de quibus per gloſ-
ſas prædictas: & non minus hę regulę cancellariæ ligant om-
nes, quàm cęteri canones vt per ſupra citatos.

Ex præmiſsis iam conſtat, quæ nam ſint conſtitutiones
perſonales, cauſales, locales, & temporales, de quibus habe-
mus text. ad literam per dictam glo. 1. adductum in c. ſcien-
dum. 29. diſt. ex quo ſequitur huiuſmodi conſtitutiones de
quibus locuti ſumus nõ eſſe ſemper, & indifferenter ab om-
nibus ſeruandas: ſed tantum canones generales de quibus in
tex. noſtro ſunt ſemper ab omnibus cuſtodiendi: pro quo eſt
etiam text. in cap. ſtatuimus. §. his omnibus. 61. diſtinct. & in
cap. non autem. ac in cap. periſti. 6. quæſt. 1. in §. ſed & quod
principi verſicu. planè Inſtitu. de iure natura. & in l. 1. ff. de
conſtitu.

Obſtare tamen videtur prædictis tex. in c. erit autem lex.
4. diſt. vbi, quòd inter cætera, quæ in lege condenda obſer-
ti debent, illud vnum eſt, quòd nullo priuato commodo, ſed
pro communi ciuium vtilitate lex ſit conſcripta: quomodo
igitur cõſtituti fuerunt canones, qui communem vtilitatem
non concernunt? Hæc difficultas ſoluitur per D. meum Phil.
Deci. hic in 1. lectu. videlicet, quod talis conſtitutio particu-
laris non erit lex, ſed quoddam beneplacitũ ipſius Principis.
vt no. Bal. in l. iudicibus. C. de appel. & And. Barba. hic.

Diximus conſtitutionem principis ſtatui poſſe etiam nõ
pro communi vtilitate, quod tamen nõ ſemper ita ſe habet:
certum eſt enim, quòd cum princeps vult quid generaliter
ſeruari, lex eſt. d. §. quod principi Inſti. de iu. natu. & l. 1. ff. de
conſtitu. neceſsè eſt ergo, quòd talis conſtitutio habeat legis
partes eſſentiales, de quibus. in d. c. erit autẽ lex. Et tunc cõ-
ſequenter generalis eſſe debebit, cuius generalitas ex pluri-
bus elicitur, de quibus habemus text. in l. 3. C. de legib. vbi
Barto. & Pau. Caſt. & glo. in c. vt circa. de electio. in ver. per-
petuò. In quibus iuribus habemus ſex ſigna cognoſcendi le-
ges, quę generaliter ſeruari debent: loquor de ijs, quę in cor-
pore iuris non ſunt clauſæ, has enim, quæ in corpore iuris
clauſæ ſunt indubitati iuris eſt ſeruari debere, ꝓ vt habemus
tex. in 1. conſti. C. ad ſi.

Quantum attinet ad ea, quæ in corpore iuris inſerta non
74 ſunt: † inſpicienda ſunt dicta ſex ſigna, quorum primum eſt
ſi conſtitutio edictum nuncupatur. d. c. vt circa. de elect. lib.
6. & ſecundum ſignum erit ſi cõſtitutio mittatur cętui ſena-

torum, tunc enim generalis cenſenda eſt.d.l.3.C.de legib.&
l.1.C.de cadu.tollen.tertium ſignum erit ſi præcipiatur pu-
blicari per omnes populos.d.l.3.& per præalleg.glo.in d.c.
vt circa.quartum ſi dicatur idem in ſimilibus obſeruandum
fore.ad ſupra adducta :quintum ſi lex, vel canon appellatur
generalis, vt per dictam gl.& Pau.Caſt.in d.l.3.C.de legib.
ſextum & vltimum ſi videtur expreſsè ad omnes pertinere
vt per præalleg.vbi ſupra.
His addenda ſunt, quæ tradit Bal.in alleg.l.3.C.de legib.
75 vbi dicit, quòd ex verbis cognoſcitur conſtitutio † particula-
ris: puta ſi ſit interlocutoria principis non redacta in corpo-
re iuris : vel ſi eſt ibi verbum, concedimus: vel verbũ dona-
mus : vel verbum, diſpenſamus : ſed aliud ſonans in relaxa-
tionem iuris communis : his enim caſibus nõ cenſebitur ius
generale. Fallit in conceſſione facta in fauorem eccleſiæ in-
telligeretur enim eſſe ius generale, niſi cõtrarium eius, quod
diſponitur in iure reperiatur expreſſum. vt per Bal.in auth.
niſi rogati.C.ad Trebel.col.3.ꝑ tex.in §.hoc ergo.in Auth.
de reb.alie.quem etiam hic refert Fely.nu.15.
Glo.2.in verſi.ſtatuta, quæ in duas partes diuidi poteſt.
In prima limitat deciſionem noſtri text.non procedere in
ſtatutis canonum abrogatis per contrarium canonem, vel
per conſuetudinem. In ſecunda quæ eſt ibi & die ſtatuta li-
mitat non procedere in ijs, quæ ſunt conſilij.expediemus
primo primam par.glo.
Vt occurreret Gloſſator ijs, quæ contra text.obijci pote-
rãt in ver.ſtatuta reſpondet tacitæ obiectioni: Poterat enim
opponi contra text.quòd imò non omnia ſtatuta cuſtodiri
debeant, dato etiam, quòd ſint generalia: Videmus enim ca-
nonum ſtatuta abrogata a nemine cuſtodienda eſſe pro quo
glo.citat tex.in c.1.26.diſtin.& in c.fi.36.q.vlt.q̃ iura parum
faciunt: ego ad id, & ad probandũ, quod leges abrogatæ, ſeu
correctę non ſint ſeruandę, & pro deciſionibus cauſarum al-
76 legari prohibeantur, † adduco tex.in l.vni.poſt prin.C.de la-
ti.liber.tollen.& ibi glo.in ver.imaginem. Idem voluit Fely.
in c.paternitatis.nu.2.ſuper gl.1.de hęreti.& dixit Bal.quòd
re iam ſublata abſurdum eſt relinqui imaginem, ſeu ſimili-
tudinem in l.de quibus.num.33.verſi.Quo ad tertium.ff.de
legib.Et quod per contrariam legem, vel conſuetudinem
contrariam conſtitutio, ſeu lex tollatur, probatur etiam ex
d.l.de quibus.& ex tex. Inſti.de iu.natu.gen.& ciui.verſi.Ea
verò, quæ ipſa ſibi ciuitas conſtituit ſæpe mutari ſolent, vel
tacito conſenſu populi, vel alia poſtea lege lata. Communis
igitur eſt ſententia gl. Abb.& aliorum hic, quòd per contra-
riam legem, & per contrariam conſuetudinẽ leges non nun-
quam abrogentur. Hinc dicimus non eſſe transgreſſores le-
77 gum, leges vſu † non receptas non ſeruantes, vt voluit Ol-
dra.conſi.259.impugnatur.colum.2.num.1.verſic.ſecundo
quia illud ſtatutum nunquam fuit obſeruatum Idem voluit
Ancha.conſi.283.iure ſtricto poſt prin.vbi concludit, quòd
ſicut leges moribus vtentium confirmãtur: ſic moribus vtẽ-
tium in contrarium nonnullæ leges abrogatæ ſunt Anto.de
Butr.in c.quia circa.de conſang.& affi.vbi quòd quando lex
non recipitur ab omnibus ſciente ſuperiore, talis lex non li-
gat: quia ſuperior videtur eam tacitè tollere, ex quo ſcit cõ-
trarium obſeruari, & patitur:ſequitur Aret.conſi.11.proce-
dendum eſt.num.5.& Iaſ.in l.ſi filius qui.in 6.not.num.22.
& ſequen.ff.de libe.& poſthu.& D.meus Philip.Deci.conſi.
486.viſis.colum.penul.verſi.Tertio non obſtat & conſ.649.
procedendo.num.8.
Circa hanc materiam quærit Abb.an omnes conſtitutio-
nes poſſint abrogari, & remittit ſe ad ea, quę dixit in c.nouit.
de iudi.de quo inferius tractabimus cum cõſtabit, quid nam
operetur legis alicuius, ſeu canonis abrogatio. Et hoc ex iu-
re facilè colligitur : cũ enim lex aliqua abrogata eſt, ſeu ſub-
lata nullas amplius uires habet:imò eam allegans pęnam fal-
ſi ſuſtinet.l.fi.§.hæc igitur omnia.C.de vete.iu.enu.glo.in c.
nouit.in ver.quicunque de iudi.Et no.Bar.in l.1.ff.de falſ.&
in l.omnes populi.ad fi.ff.de iuſti.& iur.pro quo videtur tex.
in l.1.§.hunc igitur.C.de Iuſti.Codi.confir.Et hæc eſt com-
munis opin.Pro ijs videre poteritis Hyppo.de Marſi.in l.is
qui cum telo.nu.23.ff.de ſicar.& eundem Hyppo.conſi.70.
ac Zucchar.in l.fi.nu.145.C.de edic.diui Adri.Tollen.Et q̃a
(vt præmiſi) hanc opi.omnes comprobant, difficile eſſet cõ-
trarium obtinere, verũ ſi quis ſubtilius perſcrutetur cogno-
ſcere iura pro cõmuni citata parum, vel nihil facere, nec lo-
qui in allegante legem correctam, Et cum nulla ſit lex, quæ
pœnam falſi imponat allegãti legem correctam, pœna in-
curri non poterit, niſi expreſsè de ea incurrenda caueatur
iuxta tex.meliorem in iure in §.cum igitur, verſic.ſin autem,
ibi Nec qualibet eſt lex aliquid tale dicens in Auth.de non
eli.ſe nuben.in l.& ſi quis.§.idem labeo.ad fi.ibi, pęna tamen
in eum ſtatuta non eſt.ff.de reli.& ſump.fune.& voluerunt
Bald.in authen.ex teſtamento.colum.fi.verſi.Illa allegano.
C.de ſecun.nupt. Fely.in c.querelam.nu.2.de iureiuran.&
Cur.Iun.cõſi.119.pro clara.nu.9.& conſ.137.habito.nu.17.
Animaduertendum item eſt pro vt hic Do.meus Deci.&
communiter Docto.admonent id, quod communiter tene-
tur pœnam falſi incurri, procedere quando lex in totum eſt
abrogata, prout intelligere debemus glo.noſtram, dum ex-
ponit ſtatuta non abrogata:abrogata enim vt ſubdit ſeruan-
da non ſunt:ſecus autem erit ſi ſit derogatum legi: & ſic pro
parte tantum lex ſublata ſit, quæ propriè non dicetur abro-
78 gata, ſed ei derogatum. Aliud enim eſt † derogare, aliud ab-
rogare.l.derogatur.ff.de verb.ſignifi. Derogatur legi.(inquit
Iureconſ.cum pars detrahitur : abrogatur legi, cum prorſus
tollitur. Cum legi derogatum fuerit non incurrit pœnam
falſi aliam partem legis allegans ſiquidem imò in alia parte cui
derogatum non fuit lex obſeruari debet, vt not.Bal.in l.1.§.
fi.verſi.Item no.C.de lati.liber.tollen.
79 Huius ratio eſt, quia legis † correctio facta non intelligi-
tur, niſi id expreſsè appareat, vt in iure cautum ita probat
text.in l.ſancimus.C.de appella.in fi.vbi inquit Iuſtinianus
poſtquam circa appellationes a diuerſis iudicibus diſpoſuit,
ac plura conſtituit, ſubdit Quicquid autem hac lege nõ ſpe-
cialiter videtur expreſſum id veterum legum, conſtitutio-
numque regulis omnes relictum intelligant. Ad idem etiam
facit tex.in l.præcipimus.in prin.C.de teſta.ibi, Quod enim
non mutatur, quarè ſtare prohibetur? Ad idem etiam eſt gl.
in verſi.niſi.in Auth.de nũ alie. §.fi.& tex.in l.penul.vbi Bal.
c.per quas perſ.nob.acqui.
Secundo, vt lex abrogata allegari non poſſit, requiritur
quòd non ſit canonizata : tunc enim etiam, quòd abrogata
per ius ciuile fuiſſet, tamen vbi ius canonicum ſeruandum
eſſet, puta in terris eccleſiæ, vel in materia ſpirituali in toto
orbe, illa lex ciuilis canonizata in iure canonico, licet po-
80 ſtea † abrogata a iure ciuili, pro valida allegari poſſet, ſicut
alij canones, ita dicit glo.nota.in cap.in primis.2.q.1.ſuper
verſi.lege. Cuius dictum probatur ratione vltra Doct.quia
poſtquam lex ciuilis eſt confirmata, comprobata, ſeu rece-
pta a canone, virtute comprobationis dici poterit canon.
vt in c.cum aliquibus.de reſcrip.lib.6.& in l.1.§.hæc omnia.
C.de vete.iu.enu.& not.Barto.in l.ambitioſam cir.fi.ff.de
decre.ab ordi.faci.
Tertio requiritur, vt lex abrogata allegari non poſſit, ꝙ
conſtitutio corrigens tenuerit: nam ſi non tenuiſſet, prima
conſtitutio teneret, ac obſeruanda eſſet. pro hoc facit tex.in
c.cum omnes.infra hoc ſitu.vbi per conſtitutionem capituli
contrariam non fuit ſublata antiqua conſuetudo, & hoc vo-
luit etiam Barba.hic colum.4.
Verum quia de derogationibus locuti fuimus, aduertite
ad praxim Do.Cu.& ad clauſulas derogatorias, quæ in re-
ſcriptis poni, concedi, & limitari conſueuere. In reſcriptis
iuſtitiæ in materia commiſſionum ſuper cauſis appellatio-
num peti ſolet derogatio.cap.oblatæ.de appel. ne nimium
quis præcurrat. De alijs derogationibus tractat latè Fely.in
c.nonnulli.in 2.fallen.de reſcrip.ſuper derogationibus in re-
ſcriptis gratioſis infinitæ clauſulæ inuentæ fuerunt, nos ali-
quas ſubijciemus. Derogat regulæ de Inſordes cõ.Itẽ dero-
gat Iuri patronatus.de his tracto ſuꝑ ſigna. Gratiæ. Derogat
regulæ de Annali, ſuꝑ qua latè ſcribo. Derogat ſtatutis, &
priuilegijs eccleſiarum pręterquam pro illegitimis in cathe-
dralibus, & Metropolitanis, ad quæ ſunt omnino inhabiles.
c.fi.de fil.presb. Alias derogationes videre poteritis in meis
ſcriptis ſuper dicta ſigna. Gratiæ.
Hactenus tres limitationes attulimus ad ꝯcluſionẽ, ꝙ lex
abrogata nõ liget: diximus.n.limitari vt ꝑdicta ꝯcluſio nõ ꝓ-
cedat in lege ꝓ parte abrogata : nec ẽt illã ꝓcedere in lege a
iure ciuili iã ꝯſtituta, & poſtea reuocata, cũ ꝑ canones fuerit
cõprobata, & canonizata: Verũ ad vnũ aduertitẽ qñ videli-
81 cet dici poſsit † lex ciuilis ꝑ Papã cõprobata, & canonizata
rñdet, ꝙ illa q̃ reperitẽ in canonibus incorporata ꝓut voluit
glo.in ver.capituli.in c.in primis.2.q.1.& in c.1.de reb.eccl.
non alien.Iaſ.in l.1.col.9.C.de ſum.Trini. Verum aduerten-
dum eſt, quod leges regiſtratę in decreto ꝑ Gratianum non
dicentur canonizatę, ſed tñ per Gratianum tranſportatæ

pro ut concludit Rip.in l.1.nume.67.ſi cert.petat. qui ad id adducit duas gl.videlicet in c.2.de reſcr.& in c.j.de excep.ꝙ id non dicunt: Nec denique locum eſſe prædictæ concluſioni probauimus, cum lex abrogata fuit per cõſtitutionem cõtrariam, quę non tenuit: tunc.n.lex taliter inualidè abrogata allegari poteſt: paria enim ſunt aliquid non facere, vel nulliter, ſeu inualide facere.l.2.cum duab.ſequen.ff.de optio.lega.c.illud.de iu.patro.c.non præſtat impedimentum.de reg.iur.lib.6.ſic & iuramentum non ritè præſtitum pro non iuramento habetur.l.qui per ſalutem.ff.de iureiur.

Quarta igitur limitatio in ordine ſit, quòd non procedat dicta concluſio in habente poteſtatem legis condendæ, is enim poteſt legem correctam, ſeu abrogatam allegare: de hoc tex.in c.nouit ille.iun.glo.in ver.quicunque.de iudi. in c.quicunque.11.q.1.io c.auctoritatem Martini de præb.lib.6.Barba.ad id citat tex.in c.Ranutius.de teſta.vbi Papa allegauit legem lombardam abrogatam.

Quinta limitatio dari poteſt, quòd lex abrogata allegari poſſit ſi lis fuiſſet mota, ac ea pendente lex abrogata: & ſic
82 ſimus † in habentibus tractum de præterito, eſt tex.in Auth. vt cum de appel.cogno.in prin.Bar.in l.fin.ad fi.ver.ſolutio, aut quis vult allegare leges correctas ad deciſionẽ cauſarũ.ff.de falſ.Feli.hic nu.22.& in c.fraternitatis.nu.3.ver.quarto uiſis.de hæreti.Hinc videmus, ꝙ expirata tutela per aduentũ pubertatis.Inſti.qui.mod.tute.fini.in prin.licet ꝙ tutor fuerat non poſſit amplius noie pupilli conueniri, hoc intelligi debet principiando negociũ de nouo, ſecus in cauſis inchoatis. hæc ſunt verba Abb.in c.ex parte vlt.in 3.not.de appell. Amplio ad ſtatutum reuocatum, ꝙ allegare poſſit pro deciſione eorum, quæ ante correctionem emerſerunt Barto.in l.oẽs populi.verſus fi.num.68.verſ.Quid de ſtatutis antiquis correctis.ff.de iuſti.& iur.Idem etiam voluit Bal.in l.vni. C.de Iuſti.Codi.cõfir. Hęc vera intelligatis, niſi in lege, vel ſtatuto corrigente, & abrogante caueretur, ſeu ſtatueretur circa præterita, & futura: licèt enim lex reſpicere ſolum ſoleat futura per Docto.infra in c.cognoſcentes.& in c.fina.& per Bar.in alle.l.omnes populi.in 5.q.prin.tamen Imperator, & Papa poſſunt legem ſuam extendere, etiam ad præterita.d.c.fi.hoc titu.ibi Niſi nominatim in eis de præterito caueatur. Curt.Iun.conſi.56.num.10.vbi hanc communem affirmat. Ratio huius eſſe poteſt, quia cum leges generales, vel municipales abrogantes caueant etiam circa præterita, nec in eis veteres leges locum habeant: tunc nec robur, nec nomen retinebunt legis generalis, vel municipalis: Et hinc eſt, ꝙ quia
83 lex abrogata legis nomen non meretur, † iuramentum, vel factum appoſitum de ſeruanda lege, ea abrogata nec iurantẽ, nec paciſcentem ligat: per ea, quæ habentur in c.1.de his ꝗ fi.a maio.par.cap.ſecus tamen erit.ſi iuramentum fuerit pręſtitum, vel pactum factum de obſeruandis ijs, quæ in lege, ſeu ſtatuto continentur: tunc enim paciſcentes, ſeu iurantes ad ea obſeruanda aſtringi poterunt. ita tenet Bal.in pręlud.feud.col.4.quem refert, & ſequitur Andr. Barba.in c.noſtro. Ratio differentiæ eſſe poteſt, quia vt diximus lex, vel ſtatutum abrogatum tale nomen legis, vel ſtatuti non meretur: ea autem, quæ in lege, vel ſtatuto continentur remanent in ſuo eſſe, ſaltem vt materia.

84 Sexto limitatur, quo ad † rationem legis, quæ non tollitur, etiam ſi lex ſit correcta, prout voluerat Anton.de Butri.& Imol.l.hic per text.in l.eas.ff.de capi.diminu.vbi Iurecon.inquit, quod ea, quæ naturali ratione ſunt fulcita iure ciuili non dirimuntur. nec mirum, quia ius ciuile ius naturale tollere non poteſt, cum immutabile ſit.§.ſed naturalia. Inſtitu.de iure natu.gent.& ciui. Ciuilis enim ratio ciuilia iura tollere poteſt: non naturalia.§.fina.Inſtitu.de legit. agnat.tute.Ratio huius eſſe poteſt, quia ratio ſeparata eſt a dicto.l.fina.& ibi Barto.ff.de offi.procurat. Cæſa.l.qui interogatus.vbi Barto.ff.de peti.hære.vnde abrogata lege non erit abrogata ratio, cum diuerſa ſint, & conſequenter ex ijs illatio fieri non poſſit, cum ex diuerſis non fiat illatio.l.Papinianus.ff.de mino. Vnde non valebit dicere, eſt abrogata lex, igitur etiam eſt abrogata ratio legis Contra hoc tamen videtur vrgere conſideratio hæc, quòd imò abrogata lege, etiam ratio cenſeatur abrogata: quia dictum, & ratio ſunt partes legis: igitur cum ratio ſit in lege tanquam pars in toto: ac in toto pars inſit.l.in toto.ff.de regu.iur.cap.in toto partem.eo.lib.6.& hæc ad ſenſum patent: abrogata lege, & ſic toto, cenſebitur abrogata ratio, & ſic pars legis, ac conſequenter pars totius.

Solui poterit hæc obiectio ſi dicamus rationem legis abrogari, quantum ad hoc, quòd non ſit neceſſariò cõcludens, ac liget ſubditos ſicut lex: nõ ideo tamẽ ceſſabit quin ratio, tanquam ſimplex ratio allegari poſſit, etiam ad deciſionem cauſarum, ꝓ quarum deciſione, & terminatione ẽt rõ naturalis allegari põt, & ꝗ ꝓ lege hr̃ text.eſt in l.cum rõ naturalis in prin.ff.de bon.damn.in l.ſcirè oportet.§.ſufficit.ibi, ex ipſa naturali iuſtitia.ff.de excu.tut. c.cum vobis in fi.ibi Tam rationes, quàm canones.de elect. Abb.in c.cum ſint homines.in vlt.not.de deci.& in c.ſecundo requiris.de appel.vbi colum.2.per illum tex.ponderat, quòd ſola ratio naturalis licitè allegatur ad deciſionem cauſarum. Idem voluit Iſern.in prælud.feud.in 6.quæſt.num.48.verſi. Nam rationabile dictum.

Dubium autem maius videtur eſſe in ratione ciuili, nam tex.prædicti loqui tantum videntur de ratione naturali: ego in ratione ciuili putarem diſtinguendum eſſe: Aut ratio eſt generalior lege: & tunc ex generali ratione infertur ad id, quod eſt particulariter deciſum: & tunc abrogata lege poterit ratio allegari; ſicut remota vna ſpecie, non remouetur genus.l.ſi quid earum.§.interemptum.ff.de lega.3.Aut ratio nõ eſt generalior, & tunc putarem eam etiã eſſe abrogatam: nec poſſe allegari, ſolo enim iure ciuili fulcita, iure ciuili tolluntur, & in ſufficientia tacitè in eo caſu deciſo declarantur.

Cum igitur ratio legis eſt naturalis: vel ciuilis generalior lege correcta, poterit allegari, cum (vt ſupra dixi) aliud ſit ratio, aliud dictum.& cum correctio legis vitanda ſit, & ea ſolum correcta cenſeri debeant, de quibus expreſſe in iure cantum ſit.l.præcipimus.C.de appel.l.ſancimus.C.de teſta.& dixit Barto.in dicta l.præcipimus, quòd antequam dicatur aliquid correctum, oportet quòd ſpeciali, & ſpecificè illud dicatur, adeo quòd verba generalia non ſufficerent ad inducendam correctionem, vt voluit Iaſ.conſi.164.colum.1.in fin. lib. 2. correcta igitur lege, non cenſebitur correcta ratio.

Nec obſtat, quòd lex nihil aliud videatur, quàm ipſa ratio. c.conſuetudo.diſt.1.l.cum mulier.ff.ſolu.matri.quia iſto reſpectu dicitur lex ratio, quia lex ſemper debet a ratione regulari.l.adigere.§.quamuis.ff.de iu.patr. Et ita etiam ad hoc reſpondet hic D.meus Phi.Dec.in 2.lect.nu.14. ex quib.firma remanet concluſio, ꝙ ratio legis cum eſt naturalis: vel ciuilis, lege tamen generalior, allegari poteſt: quia tunc ratio ſeparata a dicto reperitur, & dicto ſublato ratio nõ tollitur.

Huius exemptum in naturalibus habemus, & maxime ad rem noſtram: ſicut enim ſe habet anima ad corpus, ita ratio
85 ad legem: ratio enim † eſt anima legis, vel ſtatuti Bald.in l.ſi quis ſeruo.nu.5.verſic.ex ijs apparet.C.de fur.glo.in c.conſuetudo in ver.ratione.1.diſt.Abb.in c.ratio nulla.in 1.not.de præb.D.meus Phi.Deci.conſi.64.& diligenter pro viribus.nu.6.verſi.Ratio enim legis.

Sicut igitur corrupto corpore anima rationalis ꝑmanet, & non expirat ab ipſo corpore: ita lege abrogata ratio generalis firma erit: quia quæ generalis eſt: apta eſt ad informandas plures leges, & ad plures caſus decidendi ſic, & anima rõnalis eſt apta ad plures ſtatus in corpore, & extra: & ideo mortuo corpore ea firma, ac immortalis permanet.& ſicut anima irrationalis, quia nõ eſt apta ad informandum, puta niſi illum equum, vel illum canem: & non ad aliũ ſtatum, equo, vel cane corrupto corrumpitur. Ita illa rõ, quæ non eſt apta ad decidendum, niſi illum caſum.& illud dictũ, dicto abrogato cẽſebitur abrogata, ſecus autem ſi tollatur ratio, & illa dẽ propria, & vera ratio, qua ſublata tollitur dictum Barto.in l.ſi cum exceptione.§.poſt annum in fin.ff.quod met.cau.Pariſ.conſi.12.num.189.lib.2.

Contra autem noſtram principalem diſputationẽ obijci poſſet, ꝙ inutilis ſit circa rationem particularem: quia ratio ſit particularis tantũ ad illum caſum non poterit ad alios caſus allegari: igitur friuola hęc dubitatio: Ad id reſpondeo, ꝙ poterit ſaltem dubitari, an poſſit in argumentum adduci. And.Barbat.hic tenet, quòd lex abrogata poſſit in argumentum adduci.Contrarium tenet Dec.quid tenendum ſit ſubijciemus: Concluſio, quòd lex abrogata non poſſit allegari iam fuit ſex modis limitata, reliquum eſt, vt cęteras limitationes proſequamur. & ꝗa quo ad illam, quã tradũt Docto,
86 limitari prędictam concluſionem, cum in argumentum † lex abrogata adducitur crederem aliter dicẽdũ eſſe (licet Bar.in l.ſi.ff.de fal.& in l.1.in fi.ff.de coniun.cum eman.libe.Barb.

in hoc c.ac plerique hanc limitationem admittant) & ſic cū
D.meo Philip.Dec.hic in 1.& 2.lectura, qui hanc limitatio-
nem reprobat res ideo:ea qoippe ratione,quia quod allega-
tur in argumentum probata ſimu li, vnde ſi lex correcta non
probat,quod principaliter diſponit : nec etiam probabit a
ſimili : & in hac upin.eſt etiam glo.in l.1.in princi. C.de lati.
liber.tollen. vbi inquit, Iuſtinianus legem per ſe abrogatam
eſſe tanquam ſi nec ſcripta fuiſſet memorata lex : ceſſante
igitur principali,hoc eſt ipſa lege,ceſſabit & acceſſorium,qđ
in argumentum, & a ſimili allegari poſſit.l.cum principalis.
ff.de reg.iur.c.acceſſorium.eo.lib.6.ſic etiam dicimus annul-
87 lato principali † omnes clauſulas in eo contentas annullari
gl.in l.patronus.§.patronum. in ver.ſauianam.ff.ſi qd in fra.
patro.Bar.in l.ſicut.§.ſuperuacuum.ff.qui.mo.pig.vel hypo.
ſolu.glo.fi.in c.ſignificantibus.cir.medium.de offi.dele. Bal.
in c.1.tit.de feud.dat.in ui.leg.commiſ.& in l.ex teſtamēto,
verſus fi.C.de fideicom. Vbi ꝙ precarium non valet ſi ꝯctus
corruit.Rom.conſi.171.pro deciſione.poſt num.4. verſi.ex
quo conſecutiuè apparet nullam eſſe clauſulam precarij di-
ctæ donationi adiectam idem voluit Iaſ.in l.ſi ita ſtipulatus.
§.Ghriſogonus.poſt nu.48.ff.de verb.obli.& And.Tiraq.de
iure conſti.par.3.limi.7.nu.15.& 32. ſic & ſi principale non
88 valet nec † guarentigia tenet Bal.in l.ſi abſentis.col.fi.ver.ſi
ſcias.C.ſi cer.pet.per text.in l.fi.ff.de conſti.pecu. Rom.con
ſi.42.uiſis poſt num.3. verſ.Quia nullo exiſtente contractu.
conſi.57.in cauſa.verſus fi.& conſi.76.in cauſa nobilis.col.fi.
Barba.conſi.28.ſcripſit belliſſimè.col.5.nu.13. lib.1. D.meus
Phil.Dec.conſi.247.in cauſa.col.2.

Nec eſt eadem ratio in tota lege allegāda in argumentū,
ac in ratione legis : nam lex allegata, quæ abrogata eſt, non
habet amplius uires:quia deciſio legis eſt correcta : ꝙ ſi dica-
mus in argumentum allegari poſſe rationem legis, hoc non
erit inconueniens:quia ratio ipſa lege abrogata(vt in præce
denti lectione dictum fuit) etiam viget:ac robur habet.

Septimo limitatur quando lex abrogata concordaret cū
noua ſecundum Archidia.in c.fina.de offic.deleg.lib.6. Sed
Imo.quem refert hic Dec.dicit ſe non videre quomodo lex
noua concordari poſſit cum antiqua correcta. Moderni re-
ſpondent id exemplificari poſſe, quando nouus legislator
prius omnes leges veteres annullaret : & poſtea nouas cōde
ret in aliquib.conformeſ:& certè prout voluit idem D.meus
Dec.hic inane eēt legem veterem allegare: quia tota uis eſt
in lege noua.Et ad hoc,quòd lex vetuſta abrogata nō poſſit
allegari,etiam ſi conformis ſit legib.nouis adduci poteſt tex.
in alle.l.1.C.de lati.liber.tollen.vbi diſponitur legem abro-
gatam eſſe, ac ſi illa ſcripta non eſſet. Præterea text.in l.vni.
C.de Iuſti.codi.confir.vbi pœnam falſi ſtatuit imperatur in
eos,qui inter cęteros libros quid ex conſtitutionib.trium li-
brorum Codicum Theodoſiani, Gregoriani, & Hermoge-
niani allegauerint,& tamen certum eſt conſtitutiones, quæ
in Codice Iuſtiniani ſunt pluribus conſtitutionibus in prędi
ctis codicib.ſimiles eſſe,imò idem diſponere, cum plerǫque
leges,ſeu conſtitutiones,quas in Codice habemus inde de-
promptæ fuerint pro ut ex inſcriptionibus legum conſtat,
quibus veterum Imperatorum,qui eas conſtitutiones con-
diderunt nomina recēſentur,& ideo putarem dici poſſe hāc
limitationem locū habere ſi legislator in lege noua diceret
ſe ꝯfirmare legē,quæ aliàs idē diſponebat,quod lex noua.

Octauo limitari poteſt cum lex eſt conceſſiua priuilegij :
tunc.n.abrogata ēt ſæpè poterit allegari:ex quo tolli nō po-
tuerit,quo ad ius quæſitum tertio:& præcipuè cum eſt con-
89 ceſſum perſonæ † non ſubditę,tunc.n.non pōt reuocari, vt
dixit Inn.in c.nouit.de iudi.& in c.dilectus.de tempo. ordi.
Ioan.And.in addi.ad Specu.in titu.de cenſib. §.nunc dicen-
dum.& in titu.de inſtru.editio. §.nunc vero aliquæ.& Ant.
de But.in c.cum M.Ferrarien.hoc titu.& plures ad id addu-
cit And.Barba.hic : & hæc limitatio incidit in aliam ex ſupra
dictis,quod lex abrogata allegari poſſit quādo abrogata fuit
a non habente poteſtatem,huiuſmodi enim eſt hęc limitatio
quantum ad perſonas non ſubiectas : quia abrogatio facta
non extenditur ad non ſubditos : & in hac limitatione tota
difficultas eſt circa ſubditos.

Et in hac quæſtione circa ſubditos dicendum eſt,ꝙ lex, ꝗ
cum ſubditis tranſiuit priuilegium, vel contractum poterit
a principe ex cauſa abrogari, ex quo ſequitur, ꝙ ſubditus
tunc non poterit illam legem, vel conſtitutionem abrogatā
pro ſe allegare : iſtud fuit ſingulare dictum Inno.quem re-
fert hic Barb.& ſequitur Ant.de But.in alleg.c.cum M.hoc
tit.pro quo dicto Moderni plura cumulant in l.ſi verò.§.de
viro.ff.ſolu.matri. Et hoc pendet ex quæſtione an contra-
ctus celebratus inter principem, & ſubditum, a principe
poſſit reuocari : Si enim reuocari poterit, tunc lex contra-
ctus,ſeu priuilegium abrogari poterunt : & conſequenter al
legari non poterunt : Dicendum igitur erit, quòd conceſſa
ſubditis reuocari poſſint, etiam ſi ſit translatum dominium
vel ius,vt tenent communiter Docto.in c.nouit. de iudic.&
hic.& Bald.in l.qui ſe patris. C.vnde libe. & hæc eſt verior
opin.licet contra eam tenuerit Bald.in c.1.de feu. ſine cul.
non amit.cir.prin.vbi dicit, quòd non poteſt reuocari ſine
cauſa.

Eſt tamen ſciendum,quòd doctrina præmiſſa,quòd Prin-
ceps priuilegium reuocare poſſit ſine cauſa procedit in ſim-
plici priuilegio : nam ſi priuilegium, vel gratia concedatur
in remunciationem,vel ſeruitij, vel pecunijs receptis : tunc
non ſumus in natura ſimplicis priuilegij : ſed tranſit in con
tractum,licet conceſſio ſit facta in forma gratiæ : & propte-
rea non poterit etiam inter ſubditos ſine cauſa reuocari : &
ad cognoſcendum qualitatem conceſſionis non inſpicitur
nomen,quod imponitur conceſſioni, ſeu diſpoſitioni : Sed
effectus,& forma facti.iuxta tex.in l.inſulam.ff.de præſcrip.
ver.& per Bald.in rub.C.de iu.emphiteu. verſus fin. & facit
text.in l.fundi.C.de fun.patrimo.lib.11.

Quòd autem princeps reuocando priuilegia, gratias, &
facultates ſub quibuſuis fortiſſimis clauſulis, non reuocet
conceſſas recepto precio.& in vim pacti patet,quia reuoca
ret conuentionem, quod non poteſt, vt optimè concludit
Bald.in alle.l.qui ſe patris.col.7.verſ.Hoc ſcias, quòd ſi prin
ceps recipit precium ſignificat venditionem & c. C.vnde li-
be.Ancha.in cap.1.nu.8.hoc titu.de conſtitu.lib.6.Roma.cō
ſi.252.pro deciſione.num.3.Abb.in c.nouit.nu.25.de iudi.
90 ibi,Quia illud tranſiuit in quaſi contractum † quo etiā prin-
ceps obligatur Feli.in c.quæ in eccleſiarum.nu.51.verſ.ſecū-
do confirmatur.infra hoc tit.D.meus Phil. Dec. conſil.286.
in cauſa communitatis.nu.6.& conſi.292.& pro tenui.nu.7.
Curt.Iun.con.174.in cauſa vertente.nu.24.& nu.33. vbi di-
cit opin.Bal.de qua ſupra communiter teneri. Ludo. Goza.
conſi.14.num.28.& Pariſ.conſi.82. incipien. aduertendum.
nu.48.& ſeq.& nu.52.hanc cōem opin.affirmat.lib.1.

Ratio autem præmiſſorum ea eſt, quia in contractib.prin
ceps cēſetur vti iure priuati.Pau.Caſtren.in l.digna vox.C.
de legib.Roma.cōſi.436. quod indultum.nu.17.& ſequ.Iaſ.
poſt alios in l.traditionibus.C.de pact. & Dec. d. conſi.286.
nu.6.& ꝙ princeps ex ꝯctu ēt ſubditis,& fidelib.teneatur de
iure gentium,& ciuili voluit Cyn.in alleg.l.digna vox.C.de
legib.Bal.in l.princeps.in 1.lectu.C.eo.vbi inquit,ꝙ ſi prin-
ceps non obligatur alijs,nec alij obligarentur ei, & ex regu-
la correlatiuorum :iſte enim terminus princeps, dicitur ad
aliquid,ſeu (vt dicunt)ad conuertētiam,& ſic princeps,ſub-
ditorum princeps:& ſubditi ſunt principis ſubditi:correlati-
uorum autem idem eſt ius.l.fi.& ibi Bar.in vlt.nota.ff.de ac-
ceptila.l.1.& ibi Bar.ff.quod met.cau. Principi igitur inter-
dictum eſſet commercium,& eſſet tanquam exul, vt ſubdit
Bal.in d.l.princeps.Et dixit Bal.in l.1.in prin.ff.de nauti.fœ-
no.Quòd licet Deus ſummo Imperatori ſubiecerit leges:nō
tamen ſubiecit contractus, ex quibus obligatur,ſequitur.
Mat.Soci.Iun.conſi.76.cum dicbus.num.15.lib.1.Idem cō-
cludunt Abb.& Feli.in c.1.de probat.

Demum ſciatis,quòd ſi Princeps motu proprio reuocat
ea, quæ obſeruare tenetur fingitur circumuentus, adeo ꝙ
contrarium probari non poſſit, quaſi ſit præſumptio iuris,
& de iure D.meus Phil.Dec.conſi.588.viſo puncto. nu.19.
Hinc ego inferebam dum eſſem defenſor Militum S.Petri &
non ſeruarentur quædam priuilegia puta doctorandi,notá-
rios creandi,& exemptiones ab honeribus,& gabellarum ſo
lutione,ꝙ id fieri non poterat,ex quo nobis conceſſa fuerāt
per contractum initum cum ſede Apoſtolica.

Proſecuti etiam fuimus octo limitationes ad regulam il-
lam, quòd lex abrogata non poteſt allegari, ſuperſunt non
nullæ aliæ limitationes per Docto. hic traditæ, quæ faci-
liores præmiſſis ſunt, illas per vos videre poteritis. Tran-
ſeo igitur ad 2.par.gloſ.& conſequenter ad ea,quæ ſuper il-
la Abbas hic tractat.Concluſio glo.& Abb.eſt,ꝙ tex.noſter
procedit in canonibus præcipientibus, ſeu prohibentibus,
non autem in conſulentibus.iuxta tex.in §.fi.14.q.1. vbi ex
epiſtola Gregorij ad Iouianum dicit, Quòd præcipitur im-
peratur,quod imperatū neceſſe eſt fieri,ſi nō fiat pœnā haben

Vbi conſilium datur offerentis arbitrium eſt.ad idem addu-
cunt text.in §.& ſi legibus qui eſt finalis.4.diſtinct.vbi idem
dicitur videlicet,ꝙ decretum neceſſitatem facit, exhortatio
verò liberã volũtatẽ excitat.quo ad primã par.ꝙ canones,q
præcipiunt ſeruare debeant omnes concludunt cum glo.&
Abb.hic,quod etiam voluit Abb.ſuper rub.de obſer.ieiu.
verſus fi.Amplio vt etiam præcepta Imperatoris præcepta
91 legis: & † ꝑcepta cuiuis ſuperioris:ſiue affirmatiue, ſiue ne-
gatiuè ſeruanda ſint.c.ſi quis teneat.& c.omnes.de maio.&
obe.c.nouit.de iudi.toto tit.ff.ſi quis ius dicen.non obtem.
Sic & præceptis ducis exercitus parẽdum ab omnibus mili-
tibus eſt,imminente alioqui capitis pena l.3.§.in bello, & l.
omne.§.contumacia.ff.de re mili.& habemus apud Cæſarẽ
lib.5.Belli Galli; Quo ꝑcepto ab his diligentiſſime obſerua-
to &c.Habemus exemplũ Mallij Torquati, q ꝓprio filio nõ
pepercit, ẽt ꝙ res ꝓſperè ſucceſſiſſet vti apud Titũ.& Vale.
Max.Quanto magis ꝑcepta diuina ſeruari debebunt? Hinc
ſcribit Deute.c.4.Cuſtodite ꝑcepta atq; Mãdata Dei, q̃ ego
ꝑcipio ſibi,vt bene ſit tibi.& filijs tuis poſt te.& Oſee.4.obli
ta es legis Dei tui: obliuiſcar et ego filiorũ tuorum.c.quę ꝯ
mores.verſ.Quanto magis Deo. 8.diſt.Saul ꝑꝑ trãſgreſsio-
nẽ diuini ꝑcepti a regno expulſus fuit.1.Reg.c.51.& ante ip
ſum, & diu ante primi parẽtes ꝑꝑ tranſgreſsionẽ ꝑcepti di-
uini a paradiſo terreſtre expulſi fuere. Geneſ.c.21.Animalia
irrationalia,& ſol et elementa ꝑcepto Dei parent. Iob.9.Itẽ
ꝑcepit ſoli,& nõ oriẽ.ac Ioſue.c.1.ſol ꝯ Galaon nõ mouearis
Præcepit Dñs coruis vt paſcerent Eliã, & fecerunt.3.Reg.c.
17.Amplio deciſionẽ gl.& Abb.hic volentiũ canonibus ꝑci-
pientibus omnino parendũ eſſe, nõ aũt conſulentibus, ad ꝑ-
cepta, & conſilia teſtatoris: vt illis heres oĩno parere debeat,
92 nõ aũt † concilijs: ꝓ vt ꝓbaẽ in tex.l.peto.§.fratre.ff.de leg.
2.in l.pater.§.filius Agrippa.& in l.Lucius.ff.de leg.3.in l.fi-
lius familias.§.diui.vbi Bar.& latè Iaſ.in vtraq; lect.ff.de leg.
Grat.reſpon.66.viſis.lib.2.& ꝙ canonibus cõſulentibus nõ
tenamur parere pondero text.iun.glo.in c.omnis homo.de
conſecra.diſt.2.vbi ꝙ ante ſacram communionem a propria
vxore, quis per plures dies abſtinere debet ſupplet gl.ꝙ eſt
de concilio non autem de præcepto.

Pro clariori cognitione eorum,quæ glo.& Abb.hic con-
cludunt circa canones conſiliũ cõtinentes,tres caſus a Doct.
conſiderant. Primus eſt in conſilio ꝑfectionis. Videlicet vt
hoĩes ꝑfectiores reddant, exempla habemus Mathei.c.5.&
Lucæ.6.ac 1.ad Corinth.c.6.Diligite inimicos veſtros:bene
facite his, q oderũt vos.& orate ꝓ ꝑſequentibus, & calum-
niantibus vos. Si qs te ꝑcuſſerit in dexteram maxillam tuã,
ꝑbe illi & alterã, ei q voluerit tunicã tuã tollere dimitte ei,
& palliũ. Quare nõ magis iniuriã accipitis? Quare nõ magis
fraudem patimini?hæc ſunt exempla ꝑfectionis.& conſilij,
quo qs ꝑfectus euadere poterit, de qbus in c.t.& in c.fi.14.
q.1.& gl.ibi in ſum.in locis ꝓximè citatis Illud ẽt eſt cõſiliũ
ꝑfectionis ſi uis ꝑfectus eſſe, vade,vende oĩa q̃ habes, & da
pauperibus,& habebis theſaurũ in cęlo.Matthei 19.& Lucę.
93 12.Talibus † concilijs concordaẽ oẽs hic neminem ligari, ẽt
ſi ſit religioſus,adducunt tex.in cle.exiui, de ver.ſigni.q op-
timè facit.verſ.Nos circa hunc articulum, vbi ꝙ fratres mi-
nores non tenenẽ ad conſilia euangelica,q̃ in cotũ regula nõ
94 continetur, Hæc,& ſimilia conſilia dñr exortationis,q̃ liberã
volũtatẽ excitãt.c.fi.§.fi. 4.diſt.c.quod debeẽ.14.q.4.limita-
tur iſte primus caſus,ne quis ad conſilium ꝑfectionis teneaẽ,
Primo niſi quis ſe adſtrinxerit conſilijs, vt faciunt religioſi
ꝓfitentes,& vouentes caſtitatem, paupertatem:& obedien-
tiã:q̃ licet ꝑfectionis ſint, qs obligaẽ, nõ ex iure canonis cõ-
ſulẽtis:ſed ex vi voti,& obligationis ꝓ quo optimè facit di-
cta cle.exiui.de verb.ſignifi.vbi ꝙ fratres minores ad hæc,&
alia, de quibus in eorum regula, quam ſeruare profitentur
tenentur, licet aliqñ hæc concilij ſint pro quo etiam eſt tex.
in c.cum ad monaſterium.in fi.de ſtatu mona.vbi quòd ſu-
per paupertate, & caſtitate huiuſmodi nemo diſpenſare po-
teſt:Subdit tex.quòd nec etiam ſummus Pontifex,quod vl-
timum intelligere vos ſane,videlicet,niſi ex magna cauſa:le-
gimus enim diſpenſatum aliàs fuiſſe cum monaco, vt vxorẽ
duceret,vel ad tempus cũ ea moraretur,donec prolem ſuſci
peret,ac poſtea ad monaſterium rediret ſuper quo videri
poterit apud diuum Thomam.2.2.q.88.artic.9.per Innoc.
in allega.capitu.ad monaſterium de ſtatu mona.per Ioan.
And. in capitu.ſemel Deo, & in cap.actus legitimi.de regu.
iur.lib.6.De iis tractaui ſuper ſigna.gratiæ text.de diſpenſa.
matri.

Secundo limitatur ille primus caſus, quando quis venit
95 contra † conſilium ex contemptu,ſeu in contemptum: tunc
enim quis mortaliter peccaret. c.quis autem leges principũ,
iuncta glo.10.diſt.Ioã.And.in c.ſacris.quod met.cau.Feli.&
alij in c.2.de maio.& obed.D.meus Phil.Dec.hic in vtraque
lect.& in c.cum non ab homine,in 6.not.de iud.& vbiq; no-
tant præallegati ex contemptu aggrauari delictum:aliàs le-
ue. pro quo etiam adduci poteſt illud.4.Eſdr.c.1.poſt princ.
Ipſi autem irritauerunt me: & conſilia mea ſpreuerunt. Et
dixit diuus Thom.2.2.q.186.art.vlt.circa medium. & Felin.
hic poſt num.26.ꝙ ratione contemptus aliquid efficitur de-
lictum,quod non erat,prout etiam voluit glo.magna in fi.in
l.1.§.fin.ff.ſi quis ius dicen. non obtemp. Et dixit Gemin.in
96 §.omnis,col.2.diſt.25.ꝙ peccatum † veniale ex vſu, & con-
temptu efficiẽ mortale. Et voluit Alex.de Ales in 4.par.ſuæ
ſummæ,q.104.memb.3.licet hora comedendi tempore ieiu
nij ſit de conſilio, eum tamen, qui ex contemptu illum non
ſeruat, peccare.

97 Secundus caſus conſideratur in conſilio † reuerentiæ, qđ
98 quidem Doct.hic obligare affirmant,adducunt tex.† in c.re
ſtamentũ. verſ.ſed ab imolatione ſacri miſterij (vt arbitror)
abſtinere debet humiliter, diſt.6. vbi gloſ.in verſ.humiliter,
inquit,illud eſſe conſilium. Verum licet d.glo.ibi,& Doc.hic
concludant illud eſſe conſilium reuerentiæ, ſubtilius intuẽti
apparebit illud potius eſſe præceptũ, ponderando verbum,
99 †debet, ꝙ de ſui natura neceſſitatem infert, vt omnino quid
faciendum ſit,vt probatur 2.ad Theſſal.1.ſub ijs verbis.Gra
tias ſemper agere debemus Deo,pro quo adduco tex.in l.ꝑ-
tor,in prin.ff.de eden.& in l.1.in prin.ff.quod quiſq; iur.in c.
oblatæ,§.ſuperior.ibi,poteſt,immo debet, de app.glo.in l.ſæ
pe,ff.de off.præſi.Bar.in rep.l.creditores,num.3. C.de pign.
Pondero etiam vltima verba d.c.teſtñi,quæ ſunt ea die abſti
nere oportet,quod quidem verbum,non poteſtatis, & volũ
tatis,ſed neceſſitatis eſt,l.verbum oportere.vbi omnes, ff.de
verb.ſign.Adducunt etiam Doct.hic,tex.in c.ad aures,ad fi.
iunc.glo.de ęta.& qual.ꝑficiẽ.vbi Papa ꝯſulit medicum,ꝙ ſi
eius conſcientiã cũ remordeat,ad maiores ordines nõ aſcen-
dat? quod quidem conſilium, ſi conſcientia remordeat,præ-
cepti vim obtinet ſuper conſilio reuerentiæ,Fely.hic nu.29.
remittit ſe ad ea, q̃ tractabit: in c.nã cõcupiſcentiã ĩ.hoc tit.

Tertius caſus adducitur,quando materia eſt de pręcepto,
& tunc in effectu ſit præceptum,licet verba aliud ſonent, vt
per Dec.hic, num.47.in prima lect.per tex.in c.2. de maior.
& obed.& ad ſupra adducta num.91

Venio ad glo.in verſ.ab omnibus,quæ in duas partes diui
di poteſt. In prima enim corroborat dictũ tex.noſtri,arguẽs
a ſimili. In ſecunda parte,q̃ eſt ibi. Et dic ab omnibus,decla-
rat,ſeu limitat tex.noſtrũ. Redeo ad primam partem gl.quæ
volens oſtẽdere veritatẽ noſtri tex. ꝙ canones ſeruandi ſint
ab omnibus,dicit,ſic,& leges ab omnibus ſunt ſeruandę,l.le-
ges,vt gñales ab omnibus ęquabiliter in poſterũ obſeruẽtur,
C.de leg. Adducit etiam tex.in l.pen.C.de iu.& fac.ign.vbi
ꝙ nemo legum ignorantiam prætendere poteſt. Ad idem
etiam eſt tex.in l.leges ſacratiſſimæ, quæ conſtringunt homi
num vitas, intelligi ab omnibus debent, C.de leg. Igitur ad
ſimilitudinem legum ciuilium,quæ omnes ligant: ſic & con-
ſtitutiones canonicæ omnes ligabant.

Dũ verò glo.ſubdit ab omnibus.ſ.ſubditis, reſtringit tex.
(inquit Abb.)ad ſubditos,vt canon ſolos ſubditos coerceat.
Et ſic reſtringitur dictio,omnibus,quæ vl̃is eſt,neminem pe
nitus excipiens,l.teſtoribus.& l.Iulianus.ff.de leg.3. Et in ſa
cra pagina habemus Pſal.8. Omnia ſubiecisti ſub pedib.eius
iuxta declaratione Pauli ad Hebr.2.ſub ijs verbis:In eo enim,
ꝙ omnia ei ſubiecit,nihil dimiſit non ſubiectũ.& ad tex.iun.
glo.in ver.aliorum,in c.vt circa,de elect.lib.6. Reſtringiẽ hic
dicta dictio vl̃is,vt tantũmodo comprehendat ſubditos,ſeu
ſubiectos,vt per Abb.& alios hic:& ſic interpretatio fieri vł.
i.ab aliquibus ex omnibus, iux.tex.in c.mulier, quæ acceſſe-
rit ad omne pecus,iuncta gloſ.15.q.1.& in c.ſi quis omnem
traditionem. vbi gloſ.exponit.i.aliquam ex omnibus.1.q.7.
Hinc ad praxim infertur, ꝙ ſi teſtis dicat: Audiuiſſe ab om-
100 nibus dici, videlicet † ab omnibus hominibus ciuitatis, non
incurrit in periurium, ſeu in crimen falſi,quia ſubaudire de-
bemus. Ab omnibus huius ciuitatis. ſ. loquentibus de hac
materia, iuxta gloſ.in c.ſi verò.2. in verſic.omnes leges.ſ.de
materia loquentes, de ſenten.excommun.in c.omnes leges.
1.diſtin. Et licet Innoc.hic improbet hanc expoſitionem il-
la ſatis probabilis videtur.

REPE-

REPETITIO IN CAP. SECVNDO DE CONSTITVT.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Lex futura reſpicit.*
Cap. 2. de conſtit. ſubordinatur ad cap. primum
2 *Diuiſionis effectus.*
3 *Conſtitutio noua, an reſpiciat præterita, & futura?*
4 *Pœnam ſubſiſtere non debet culpa carens, & numero 10. ac 26. ac numero 44.*
5 *Lex abrogata licitè allegatur pro cauſa inchoata ante renocationem legis.*
6 *Præterita etiam reſpicietlex, ſi hoc caueat.*
7 *L. ſancimus nemini. C. de ſacroſan. eccleſ. intellectus.*
8 *Statuta ſtricti ſunt iuris, & non extendenda.*
9 *Pecuniaria pœna pro homicidio per ſtatutum imponi non poteſt.*
11 *Præterita tantum lex quæ indulget, quando reſpiciat?*
12 *Ius canonicum præcipuè ſalutem animæ reſpicit.*
13 *Rationibus duabus ſtantibus vna ſublata conſtitutio remanet in ſuo robore.*
14 *Maleficia non expedit remanere impunita.*
15 *Corporales pœna minima qualibet pecuniaria maior eſt.*
16 *Peccandi materiam ſtatuta dantia non valere.*
17 *Bannitus quòd ſoluens centum remittitur ſtatutum ex aliqua cauſa fit.*
Et quid ſi deliquerit ante ſtatutum, poſt ſtatutum vero bannitus fuerit, numero 22.
18 *Publicam ob vtilitatem conceduntur alijs prohibita.*
19 *Dominijs rerum, & proprijs vſibus aliquos priuari ob publicam vtilitatem, & num. 28.*
20 *Aedificari mandat eccleſiam epiſcopus, eſto, quòd fiat alteri, præiudicium perpetuum, & num. 28.*
21 *Sanguinis pœnam archiepiſcopus, vel epiſcopus inferre non poteſt.*
23 *Exorbitantis diſpoſitionis excluſio fauorabilis cenſetur.*
24 *Lex ſemper loquitur, qualiter accipi debeat?*
25 *Tempus conſtitutionis non ſeruans eius formam non ſeruare dicitur.*
27 *Cauſa quæ eſſe debeat, & ſine culpa quis puniatur?*
29 *Corpore vitiati ab eccleſia Dei repelluntur.*
30 *Statutum quem abſque culpa pro alio puniri, an valeat?*
31 *Culpa ex aliena quis tenetur. & num. 37.*
32 *Vnius ex delicto plures puniri.*
33 *Naturalia iura diſpoſitio contra non valet.*
34 *Pœnam quem pro alio ſubſtinere, iniquum eſt.*
35 *Anima quæ peccauit, ipſa morietur, & num. 41.*
36 *Filius non portabit iniquitatem patris.*
38 *Pœna pecuniaria mulctari poſſunt culpa carentes.*
39 *Pater quando pro filij delicto puniatur?*
40 *Dura lex, dura conſtitutio, dura conſuetudo ſeruanda.*
41 *Ipſa dictio, eſt perſonaliſſima.*
42 *Peccatum vnius, animam alterius non afficit.*
43 *Peccatum primorum parentum, genus humanum afficit.*
44 *Delicti propter atrocitatem vnus pro alio quis punitur.*
Feudis in delictum paternum nocet filijs.
45 *Actus retractatio an ſit damnum, vel pœna?*
46 *Annullatio actus an ſit pœna?*
47 *Et, dictio eſt implicatiua ſimilium.*
48 *Pœna eſt vbicunque lex perſonam pro vindicta lædit.*
49 *Præteritionis pœna eſt annullatio teſtamenti.*
50 *Ignorans ſtatutum, ſeu legem culpa carens, pœnam euitat.*
51 *Concilium Tridentinum prouidè denunciationes matrimoniales inſtituit.*
52 *Simoniacè ignoranter ordinatus, quomodo excuſetur.*
53 *Clericus quis non præſumitur.*
54 *Lata culpa, an æquiparetur dolo.*
55 *Duntaxat, dictio reſtrictiua.*
56 *Lata culpa non æquiparetur dolo, quando pœna eſt corporis afflictiua.*
57 *Homicida non doloſus an ex ſtatuto pœna mortis puniri debeat?*
58 *Cap. ſi quis ſuadente, an procedat in lata culpa?*
Commentarienſis pœna capitis punitur, ſi carceratus aufugerit.
Poculum amatorium, vel abortionis dans, pœna capitis punitur.
Medicamento mulieri dato, vt pariat, ea mortua, non incurrit pœna capitis.
Arcem perdens, capite puniatur.
Medicus imperitus, quando pœna corporis puniatur.
Aſſeſſor imperitus aliquem indebitè parere faciens, qualiter puniatur?
59 *Ignorans, an, & quando ſtatuto ligetur? & num. 63.*
60 *Soluendo, qui non eſt, luat in corpore, regula, quomodo procedet?*
61 *Conſtitutio vt liget, an requiratur lapſus duorum menſium?*
62 *Ligat lex a tempore a iure ſtatuto.*
64 *Conſtitutio inferioris a principe quando liget?*
65 *Prouincialis conſtitutio, a quo tempore liget?*
66 *Priuilegium quando liget?*
67 *Dominium non acquiritur ante acceptationem.*
Gratia alicui conceſſa, an præſumatur acceptata?
Preſens in loco præſumitur ſcire quæ ibi fiunt.
Impenſa vbi modica requiritur, actas factus non præſumitur ad inſtantiam eius, ad quem ſpectat.
68 *Beneficium ante acceptationem prouiſi non dicitur ſuum.*
69 *Executor Apoſtolicus iuriſdictionem exercere non poteſt ante literarum receptionem.*
70 *Ciuilitatis priuilegium in abſentem ante ſcientiam non operatur.*
71 *Familiaritas eſt quidam conſenſus reciprocus.*
72 *Decretum in conſtitutione, an operetur, vt ſtatim liget.*
73 *Decreti irritantis formula.*
74 *Decretum irritans ligat ignorantes.*
75 *Lex habens decretum irritans, an liget ante publicationem.*
76 *Decretum ſub conditione, an ſuſpendatur in euentum conditionis.*
77 *Menſes duo, qui dantur ad hoc, vt conſtitutio liget, a quo tempore currere incipiunt.*
78 *Publicatio generalis in curia Romana ad hoc, vt conſtitutio liget, an ſufficiat.*
79 *Pontificia conſtitutio ſatis eſt, vt Romæ publicet.*
80 *Ignorantia per iuramentum probari poteſt.*
81 *Iuramento probari poteſt, quæ in animo conſiſtunt.*
82 *Ignorantiam conſtitutionis promulgatæ modus probandi.*
83 *Banna vbi fieri debeant?*

EXpeditis ijs, quæ præcipua erant in præcedenti capitulo primo de conſtitutionibus, vt nouum quid, non tamen a propoſito noſtro extraneum ſumeremus, obtulit ſe ſe nobis tex. in cap. 2. eod. tit. de conſti. qui (vt infra videbimus) continet materiam & vtilem, & frequentem, ac quodammodo neceſſariam, (arbitro etiam doctiſsimo D. Doctore Romuleo, qui dignatus eſt pro ſua immenſa humanitate principio noſtrarum lectionum ſuper hoc c. 2. adeſſe ad perfectam intelligẽtiam cap. primi, & ideo in eo aliquantulum exponendo mihi elaborandum eſſe cenſui, vt non minus vtilitati veſtræ, quàm mihi ipſi ſatisfaciam.

Tex. noſter in c. cognoſcentes, non indiget alia continuatione ad præcedentia. Sicut enim de lege, ad legem continuatio non eſt facienda, vt volunt glo. & Docto. in l. Gallus, ff. de liber. & poſth. ita nec erit neceſſaria continuatio de capitulo ad capitulum. Tamen, vt ordo maior ſummi Pontificis appareat in hoc tit. noſtro de Conſtitutionibus, non ab re erit, capit. huius cognoſcentes: & ſic capitulũ ſecundũ ad capitulum primum connexionem detegere, & oſtendere: eo maximè, quia tex. præcedens quodammodo mancus videbatur, niſi ſummus Pontifex in hoc capitulo ſecundo declarationem, ac ſuppletionem ad ea, quæ in primo capitulo dicta ſunt, attuliſſet. Erat enim concluſio præfati capituli primi canones ab omnibus cuſtodiendos: & in actionibus, & in iudicijs eccleſiaſticis. Vnde dubitari poterat, an id ſemper ita ſe haberet, & ideo deciditur, ac quodammodo limitatur præcedens concluſio per hunc text. in cap. noſtro, q non habeat
1 locum in negotijs præteritis: natura enim † legis eſt futura reſpicere, vt docet Plato lib. 13. cui titulus Theætotus, vel de ſcientia, circa med. vbi inquit. Nam quoties leges condimus, vt in poſterum profuturas condimus: & parum poſt. An non legum quoque lationes, vtilitaſq; ad futurum ſpectãt? & habemus tex. in c. fi. ĩ. eo. vbi late Doct. ad quod eſt etiam tex. in l. leges. 1. & 2. C. de legib. & in Authen. vt factæ nouæ conſtit. Bart. in l. omnes populi, in 5. q. ff. de iuſtit. & iu. & eſt communis Doct. ſententia, de qua infra latius videbimus: & hæc erat connexio, ſeu ſubordinatio huius cap. 2. ad capitulum primum hoc tit. noſtro. Et ſimiles continuationes nõ inconueniunt, prout etiam videmus Inſtit. de ſuſpect. tuto. §. oſtendimus, & §. conſequens. vbi fit continuatio ad §. præcedentem.

Nunc cum diuiſio ea ſit, quæ (vt tradit gloſ. in proœ. In-
2 ſtit. in §. igitur. † animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, memoriam artificioſè reformat. Et per diuiſionem quid clarius, & apertius intelligitur gloſ. in l. 1. ff. de doli excep. & eſt bonus tex. in §. ſed non vſque. Inſtit. de leg. Ioan. Monach. in c. locupletari, de regu. iur. lib. 6. a diuiſione tex. noſtri eius explicatio exordium ducet. Diuiditur igitur tex. noſter in tres partes. In prima enim ponitur regula, ex qua

qua ſumitur ratio. In ſecunda, quæ eſt ibi, quoties, ponitur ipſa conſtitutio. In tertia, quæ eſt ibi, ne detrimentum. applicatur ratio ad factum. Ita diuidit hic Abb. Melius tamen erat dicere, quod in tertia parte applicatur ratio ad deciſionem factam.

Summarium per Abb.hoc ex tex.habemus. Conſtitutio reſpicit futura, non præterita, quod communiter admittunt Doctor. Aret. Felyn.& Bernar.& cæteri. Poſſet tamen dici hoc eſſe ſummarium tantum ſecundæ partis huius capit.cognoſcentes, non autem totius capit. prout eſſe debet: nam vtinquit Barbar.hic, & ſupra cap.1. debet ſummarium, (vt eius verbis vtar) exuiſcerare totam decretalem. Et Cagnol. in l.ſi quis maior. numero 2. C.de tranſactio.redarguit ſummarium ſcribentium ibi, quia non complectitur totam medullam tex.illius legis:& ideo aliter ſummari poſſet in hunc modum, ſine culpa damnum ſentiri non debet: ideo conſtitutio non reſpicit præterita, ſed futura: ne quis detrimentum ante prohibitionem ſentiat. Vel etiam ſummari poteſt, prout hic per Barbat. Conſtitutio noua, & pœnalis regulariter futuros caſus comprehendit, non præteritos. Sed etiam hoc ſummarium minus perfectum exiut, quia tantum tangit vnam partem text. & non minus reprobari debet, quam ipſe Abbatis, & aliorum ſummaria reprobet, licet ſuam pro meliori tradat:& ideo tranſeundum erit cum ſummario, quod ſupra poſui, cui ſimile eſt illud Baldi in hoc cap.quod tale eſt. Vbi non eſt culpa, ibi non debet eſſe pœna: Et nouum ſtatutum futuris dat formam, non præteritis, ne iuſta ignorantia puniatur.

3 Caſus, ſeu quæſtio erat, an † noua conſtitutio reſpiceret præterita, & futura, an verò futura tantum:& quod etiam ad præterita extendi deberet, ſuaderi videbatur.

Primo per textum in l.ſancimus nemini licere, C. de ſacroſanctis eccleſiis.qua lege probetur alienatio rerum eccleſiæ: & tantum permittitur in caſum redemptionis captiuorum: & poſtea in fine ſubditur eam legem, non ſolum ad futura negocia referri: ſed etiam in iudiciis pendentibus locum habere. Igitur conſtitutio non determinat ſolum futura. Verum ne quis exiſtimet materiam alienationis rerum eccleſiarum pendere in omnibus a iure ciuili ante illam penitus decidi a iure canonico, iuxta quod alienatio prohibetur, niſi adſit euidens vtilitas, prout toto titulo de rebus eccl.non alie.ac in extrau. Ambitioſæ Pau.2. inter commu. Et iuxta praxim Romanam.

Secundo per textum in l.ſancimus,res ad venerabiles,eodem titulo. C.de ſacroſanctis eccleſiis. vbi diſponit Imperator, quòd curialis dans bona ſua eccleſiæ, vel hoſpitali, & ſimilibus locis, liberè diſponere poſſit: nec ſit neceſſe quartam partem bonorum ſuorum apud curiales remanere debere: ſed omnia bona integrè ad prædictas eccleſias ſpectare fauore eccleſiæ, licèt ſecus ſit in his, quæ priuatis dantur. Vltimo in fi. legis prædictæ cauetur illam legem non ſolum in caſibus, quos in futurum tempus creauerit, ſed etiam in caſibus pendentibus obtinere. Non igitur ſolum ad futura conſtitutio arctari debet.

Tertio per textum in l.finali, C. de ſacroſanctis eccleſiis. diſponitur enim ibi, quod relictis, vel donatis locis piis, vel ciuitatibus non obſtat alia præſcriptio, quam centum annorum: & quòd ea lex obſeruatur, & in his caſibus, qui vel poſtea fuerint nati: vel in iudicium deducti ſunt. Ecce igitur, quòd etiam ad caſus præteritos extenditur conſtitutio, ſeu lex: neceſſe eſt enim prius caſum emergere: deinde in iudicium deduci.

Quarto,quòd conſtitutio etiam ad præterita extendatur, probatur per tex.in l.leges, & conſtitutiones. C.de legi. vbi ſtatuitur leges, & conſtitutiones ad pręterita,ita etiam referri, ſi adhuc pendentibus negociis lex lata ſit: non igitur reſpiciet tantum futura.

Quinto per text.in l.2.§.fin. ff.de iureiuran.propt.calum. vbi cauetur iuramentum calumniæ in primordio litis præſtandum eſſe: In cauſis autem pendentibus, cum primum partes ingrediuntur iudicium: Lex igitur, ſeu conſtitutio, etiam ad præterita extenditur: quia ad caſus, qui iam emerſerunt, ac in iudicium deducuntur.

Sexto, cum lex in præteritum quod indulget, in futurum vetat. l.cum lex, ff.de legibus. ergo a contrario ſenſu, quod argumentum in iure eſt fortiſſimum, l.prima, ff.de offi.eius, capit.cum Apoſtolicum, de his quæ fiunt a prælato ſine conſenſu capituli. cum lex in futurum vetat, in præteritum indulget, dicta l.cui lex: ergo lex, ſeu conſtitutio diſponit etiam circa præterita, quia indulget: & talis indulgentia conſtitutio eſt.§.ſed & quod principi. Inſtit.de iure natur.gent. & ciui.& indulgere eſt effectus diſpoſitionis principis,vt dicto §. ergo, & ad præterita noua lex, ſeu conſtitutio extenditur.

ſeptimo per textum in l.diui, C.de natu.liber.in qua lege Imperator Zeno ſtatuit licere his, qui vxorem non habent, nec ex vxore habita legitimam prolem ducere in vxorem mulierem ingenuam eam, ex qua filios habuit, ac eius concubina fuit, quo caſu filij in poteſtate redigintur, prout ad idem eſt textus in §.finali. Inſtituta de nuptiis. Et hæc, inquit, Imperator locum habere etiam in his, qui ante eam legem tales filios naturales ex concubinis erant conſequuti: ergo lex etiam ad præterita extenditur, non ſolum ad futura.

Octauo, quia ſi aliqua lege municipali caueatur, quòd bannitus centum ſoluendo, liberetur a banno, talis lex non prodeſt ei, qui commiſit delictum poſt ſtatutum. Bartol.in l.cum lex, ff.de legibus. ergo conſtitutio non refertur ad caſus ad futuros tantum, ſed ad pręteritos etiam: immo quòd magis eſt ad pręteritos tantum. Nec obſtant, quòd ſtatuta ſint leges particulares, quia eadem eſt ratio totius,& partis, l.quæ de tota, ff.de rei vendicat.l.qui ſit, primo reſpon.ff.de vſur.l.ſi duo, in fi. ff.de adminiſtr.tutor.l.ſi ſeruus,in fi. ff.de acquiren.hæred.

Nono per tex.in cap.cum tu, de vſur. vbi ſummus Pontifex vult vſurarios etiam ante conſtitutionem factam ea conſtitutione noua coercendos eſſe: non ergo futura tantum reſpicit.

Decimo, & vltimo per textum in capitu.ſi quidem, decima quæſtione prima. vbi ſtatuitur dotes eccleſiarum ad epiſcopi ordinationem pertinere, & hoc habere locum in præteritis: quia pręterita ea conſtitutione corrigi debent, ac futura prohiberi: ergo conſtitutio etiam ad præterita extenditur. Ad idem eſt textus in capitu. cum in cunctis, de electionibus. Diſponit idem ſummus Pontifex vigeſimumquartum annum attingere debere eum, qui ad beneficia curata admittitur, & infra tempus ſtatutum ordinari debere: aliàs priuandum fore non obſtante appellatione, niſi ex cauſa legitima: & id locum habere in promouendis: & etiam in his, qui iam promoti ſunt: conſtitutio ergo ad præterita extenditur: Ex quibus omnibus deciſio texti noſtri dubitabilis videtur, immo quòd indiſtinctè dicendum eſſet conſtitutionem præteritam reſpicere. Contrarium ſtatuit ſummus Pontifex prædictis non obſtantibus. Et qua ratione id fecerit, ac quo pacto contraria tollantur, videndum erit: Excogitandæ igitur erunt rationes decidendi in tex.noſtro, & ſolutiones ad ea, quæ contra tex.huius deciſionem allata ſunt, de quibus nobis agendum erit.

Habuiſtis plures rationes, quibus tex.noſtri deciſio in dubium reuocatur, reliquum eſt nunc, vt inſpiciamus, quibus nam rationibus motus ſummus Pontifex conſtitutiones ſutura tantum reſpicere ſanxerit.

Ratio decidendi manifeſtè apparet in textu,& vna eſt, licet duplex eſſe videatur. Ideo enim conſtitutum eſt nouas conſtitutiones reſpicere futura, non autem præterita: ne ignorantes puniantur. Ratio rationis eſt, quia culpa carent: & † pœnam, qui culpa caret, ſubſtinere non debet: vulga.capit.ſine culpa, de regulis iuris, libro ſexto. ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus: & in ſimili eſt text.in capit.ſatis peruerſum.56.diſtinctio.in aliud eſt fraus. ff.de verborum ſignificatio.in princip.& in l.abſentem, ff.de pœnis,in principio. & in l.ſi putator, ff.ad legem Aquiliam. Vnde cum habeamus expreſſum in textu noſtro, cur ita conſtitutum fuerit, non erit in hoc immorandum, maximè cum infra iuxta ordinem Abba. quærendum ſit ignorantes, quomodo, & quando cenſeantur culpa carere. Et in ſimili, quòd lex, ſeu conſtitutio futura reſpiciat, & non præterita, habemus tex.in capitulo finali.infra hoc titulo noſtro, in capitulo, ante triennium. trigeſimaprima diſtinctio.in capitulo, propoſuiſti. octuageſimaſecunda diſtinctione. quos adducit gloſ.in dicto capitulo finali. in verſiculo, futura. Habemus etiam textus in l. leges. prima, & ſecunda. C.de legibus. & in Authentico, vt factæ nouæ conſtitutiones, in principio.

Reſtat nunc deuenire ad ſolutionem eorum, quæ in contrarium pro ratione dubitandi adducta fuerunt. Ad primũ reſpon-

reſpondetur, ſcilicet ad text. in l. ſancimus nemini licere. C. de ſacroſ. eccle. quòd Imperator ibi non dicit illam conſtitutionem referri ad præterita, ſed ad ea, quæ in iudicio pendēt: & ſic non deciſa, & ſic pendentia etiam poſt legem latam, & ſic ad futura, vel ad plus præſentes caſus, verum hæc ſolutio non ſatsfacit: ſi enim caſus, qui in iudicio deducuntur lata lege, ipſa lex reſpicit, certum eſt, ꝙ præterita determinabit, quia ſecundùm illam legem iudicandum erit de his, quę ante eam legem cōtingerūt, ac poſtea in iudicio deducta ſunt, quod eſſe non debet: quia imò caſus ante legem, ſeu ſtatutū contingentes non ex noua lege, vel ſtatuto, ſed veteri ſunt
5 iudicanda: lex enim † abrogata licitè producitur, & attendi debet ꝓ cauſa inchoata ante reuocationem legis, ſeu quę habet cauſam de præterito in Authent. vt cum de appel. cogno. in prin. Bar. in l. fi. verſus fi. verſ. ſolutio, aut quis vult al legare leges correctas ad deciſiones cauſarum. ff. de falſ. Feli. in c. fraternitatis. nu. 3. verſ. Quarto ad deciſionem cauſæ inchoatæ. de hæret. Amplio ad ſtatuta correcta, vt pro deciſione eorum, quæ ante correctionem emerſerunt allegari, & produci poſſit. Bar. in l. omnes populi. num. 68. verſ. Quid de ſtatutis antiquis correctis. ff. de iuſti. & iur. Idem Bar. in l. leges. 2. num. 2. verſ. & ideo ſtatuta correcta. C. de legi. Nō erit ergo ſublata difficultas ſi dicamus eam legem referri ad caſus præteritos, qui tamen poſt legem latam ſunt in iudicium deducti: quia imò præteriti caſus debent ex veteribus legib. etiam abrogatis iudicari, ad ſupra adducta & ideo cogitabā aliter reſponderi poſſe, vt dicamus id fauore piæ cauſæ conſtitutum, vt in fauorem eccleſiæ etiam nouæ leges, ſeu conſtitutiones ad præterita trahantur, qui rerum eccleſiaſticarum fauor maximus eſt, & de hoc eſt tex. expreſſus in l. ſancimus res ad venerabiles. C. de ſacro. eccle. Cur enim non faciemus diſcrimen inter res diuinas, & humanas: & quare nō competens prærogatiua cęleſti fauori concernetur, quam oportet non ſolum in caſibus, quos futurum tempus creauerit: ſed etiam in adhuc pendentibus, ne dum ſcriptis obtinere. Et ita fauore eccleſiæ id conſtitutum dicamus.

Tertio, reſponderi poteſt, quòd licet regulariter lex ad fu
6 tura referatur, futuraque reſpiciat: tamen ſecus eſt † vbi lege cauetur illam etiā præterita reſpicere, de hoc eſt text. in l. leges & conſtitutiones. C. de legib. vbi quòd leges futura dirimunt, non præterita, niſi id expreſſum ſit: ac nominatim dictum: Cum igitur ea lege ſancimus id ſpecialiter, ac nominatim ſit dictum non habebit locum in cęteris iuribus vbi id non cauetur.

Quarto cogitabam præter cęteros reſponderi poſſe, & ſa
7 tis ſubtiliter, quòd † text. in d. l. ſancimus. nihil probet, ꝙ ſcilicet conſtitutio ad præterita referri poſſit, ſeu debeat. imò oppoſitum: inquit enim caſus omnes ea lege decidendos, ꝙ ſcilicet alienationes rerum eccleſiæ regulariter inualidę ſunt etiam in iudicio pendentes: quia, & cęterę leges hoc idem ſtatuebant. ita habemus in d. l. in princ. ibi, cum etiam leges veteres ea, quæ iuris diuini ſunt humanis nexibus non alligari ſanxerint. Et ita tollitur primum dubitandi fundamentū ex d. l. ſancimus.

Ad ſecundum, & tertium reſpondetur ex prędictis, quòd licet in l. ſancimus res ad venerabiles. & in l. fin. C. de ſacroſ. eccle. diſponatur illas leges non ſolum vindicare ſibi locum in futuris, ſed etiam in præteritis: tamen id eſt fauore eccleſiæ, ac Reipub. & propterea dicta iura, etiam præterita concernunt, quia id illis legibus cauetur, iuxta præalle. text. in l. leges & conſtitutiones. C. de legibus. Vnde ſpeciale eſt, vt lex ad præterita trahant quando id iure cautum eſt: ergo cū in iure id cautum non eſt ſecus dicendum erit arguendo a ſpeciali.

Ad quartum reſpondetur, videlicet ad text. in l. leges, & conſtitutiones. C. de legib. Verum eſſe etiam, vt dictum eſt ad præterita legem referri cum id iure cautum eſt. Et ex hoc ſoluitur etiam quintum argumentum de tex. in l. fi. C. de iureiur. prop. calum. dando. vbi quòd in cauſis etiam pendentibus iuramentum calumniæ præſtari debet: id enim ea lege exprimitur.

Altero modo reſponderi poteſt ad dictum text. in l. fina. C. de iureiur. prop. calum. videlicet, quòd diſponat tantum de futuro, inquit enim in litibus pendentibus eam legem locum habere, cum primum partes in iudicium venient: reſpicit igitur futura.

Ad idem quintum contrarium reſpondetur etiam aliter, & tertio in ordine, ꝙ leges nouæ non referunt ad præterita caſu, quo lex reſpicit litis deciſionem, ac deciſoria iuxta tex. in auth. hæc ꝯſtitutio interpræ. prio. & l. iubemus. in fi. C. de teſta. Secus eſt quando lex pertinet ad litis ordinationē: tūc enim etiam præterita reſpicere poteſt ita procedit tex. in d. l. 2. C. de iureiur. prop. calum. dan. loquitur enim de iuramento calumniæ, quod non eſt deciſorium, ſed ordinatorium iudicis, ita diſtinguit Barto. in l. leges, & conſtitutiones. C. de legibus.

Ad ſextum de tex. in l. cum lex. ff. de legi. reſpondetur primo, quòd ille text. non dicit cum lex in futurum vetat, in præteritum indulget, prout vult glo. in d. l. cum lex: Hanc. n. conuerſionum non probat Bar. ſed dicit. cum lex in præteritum, quid indulget, in futurum vetat. Secundo dato etiam ꝙ prædicta propoſitio vera ſit, non probat legem diſponere circa prętérita: ſed totum oppoſitum: Cum enim in futurum vetat in prętéritum indulget, quia pœnam lex non irrogat cum prohibitio non præceſſerit. non quod in præteritum aliquid permittat.

Ad ſeptimum, videlicet ad text. in l. diui. C. de natu. libe. & ad nonum de tex. in c. cum tu. de vſur. ac ad decimum, & vltimum de tex. in c. ſic quidā. eo. tit. de vſur. & ad alia adducta reſpondeo, quòd nihil probant, quia ibi expreſsè ſtatuitur, vt dicta iura etiam præterita reſpiciant. Vnde vt quinto dictum fuit arguendo a ſpeciali, in contrarium regula generalis eſſe debet: quod ſcilicet lex non debeat præterita reſpicere. Ad tex. autem in cap. cum tu, reſponderi etiam poteſt, ideo vſurarios etiam ante conſtitutionem afficere, quia vſuræ etiam ante prohibitę erant, cap. quia in omnibus. eod. tit. de vſur.

Supereſt reſpondere ad octauum, ad quod in ſpecie reſpondendum eſt: cur arguebamus ex ſtatuto, quo cauebatur bannitum centum ſoluentem a banno liberari, tale ſtatutum nō habere locum in his, qui banniuntur poſt ſtatutū: ſed in iam bannitis: ergo conſtitutio refertur ad præterita.
8 Reſpondetur primo, ꝙ cum ſtatuta † ſint ſtricti iuris, & extra caſum ſuum non extendenda, prout per Bar. & alios in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. Imo. in l. ſi verò. §. de viro. col. 4. ff. ſolu. matr. Roma. conſi. 318. quæritur etiam. verſus fi. Feli. ſuper rub. de præſcrip. col. 2. verſ. Reſponde ex doctrina. & hanc communem affirmat Cur. iun. conſi. 7. num. 8. & conſi. 105. num. 2. Non erit igitur ex his ad alia inferendum: cum plerunque ſtatuta a iure communi exorbitent.

Secundo reſpondetur id eſſe ſpeciale in hoc ſtatuto, vt præterita, non futura reſpiciat, ea ratione ne delinquendi occaſio detur: ſi quis enim videret ſe centum aureorum ſolutione ab homicidio, vel alio graui delicto abſoluendum eſſe, facilius delinqueret, ita dixit Bar. in l. cum lex. ff. de legib. ſequtur Aret. in hoc cap. noſtro cognoſcentes, & communiter Docto. Et ideo hoc ſtatutum ſic interpretandum eſt, quia ſi futura reſpiceret eſſet cauſa delinquendi, & inualidum eſſet.
9 Non enim valet ſtatutum imponens † pœnam pecuniariam pro futuro homicidio, ea ratione, quia eſſet cauſa delinquēdi, iuxta communem ſententiam de qua hic D. meus Philip. Dec. num. 5. alios ad id citans. & hanc communiorem, & veriorem teſtatur Fran. Curt. in cap. fina. fol. 20. iuxta paruam impreſ. de conſue.

Primum nota. Abb. ex text. noſtro colligitur, quòd ſine
10 culpa † non eſt aliquis puniendus, id ex prima par. tex. noſtri colligitur, & ad hoc plura iura habemus, quibus hoc idem cauetur: tex. in c. ſine culpa. de reg. iur. lib. 6. in c. ſatis peruerſum. 56. diſt. c. inuentum. 16. q. 7. c. 1. de cler. ægro. & in l. aliud eſt fraus. ff. de verb. ſigni. in prin. & in l. abſentem. ff. de pœn. in prin. & denique in l. ſi putator. ff. ad leg. Aquil. Huius autem regulæ, ſeu nota. ratio eſt (inquit hic glo.) quia quod legitimè factum eſt pœnam non meretur. l. Gracchus. C. de adulter. Hoc nota. in glo. 1. iuxta ordinem Abb. diſcutiendū venit ideo tranſeundum eſt ad ſecundum.

Natura legis, ſeu ꝯſtōis eſt, vt concernat futura tm̄, non præterita: ne afficiat aliquos ſine culpa. Limitat ipſe Abb. id non ꝓcedere cum lege, vel ꝯſtōne cauetur illam ēt extendi ad præterita, de quo Abb. remittit ſe ad ea, quæ dicit ĩ. in c. fi. vbi latè ſuper hoc conſiſtit. ſufficiat tm̄ vobis pro hoc, tex. aliàs citatus in l. leges, & conſtitutiones. C. de legibus, vbi, quòd tunc lex ad præterita extenditur, cum id iure cautum eſt: aliàs enim futura tantum reſpiciet: Authenti. vt cum de appellat. cogno. in princip. Nec in hoc inſiſtendum erit.

Secundo limitat Abb. prædictum nota. quòd non habeat

locum

11 locum † vbi lex, vel ſtatutum aliquid indulget, & loquitur
per verba præſentis temporis, ne materia delinquendi det̃,
ad quod adducit tex.ſingu.in l.cum lex.ff.de legib. Dr̃ in ea
lege, ꝙ cum lex aliquid in præteritum indulget: in futurū ve-
tat. Cum igitur pęna aliqua irroganda in præteritum remit-
tatur, & ſic indulgetur: in futurum aliter ſe habebit: cum id
committetur, quod iure vetitum eſt. & per prædictam legē
cum lex. dixit Bart. quòd ſtante ſtatuto bannitum ſoluen-
tem centum de banno extrahendum, non extrahentur de
banno, niſi ij, qui erant banniti tempore ſtatuti: non autem
hi, qui poſt ſtatutum deliquerunt: ac banniti fuerunt: cu-
jus nulla alia eſt ratio, niſi vt vitetur occaſio delinquendi:
Nellus tamen de ſan. Geminia. in ſuo tracta. bannito. in ter-
tia par. 2. tēpo. in 10. quæſt. cir. fin. quem refert hic, & impro-
bat Deci. ſentit prædicta vera eſſe quando lege, vel ſtatuto
pęna ita remitteretur, vt delinquēs peritus impunitus rema-
neret. Tunc enim maxima eſſet occaſio delinquendi: ſecus ſi
aliqua pęna ſtatuitur. Vnde inquit, quòd ſi ſtatuto banniti
remittuntur ſolutis decem remittentur etiam delinquentes,
ac banniti poſt ſtatutum. & pro eius opinione argui poſſet
per tex. in l. interpretatione. ff. de pęn. vbi quòd pęnę potius
ſunt molliendæ, quàm exaſperandæ ad idem eſt text. in l. in
teſtamento i. & ibi not. Bal. ff. de condi. & demon. c. pęnæ. de
poeniten. diſtin. 1. Bal. in l. 1. col. ſi. quali. domi. prop. feu. pri-
ue. Alex. conſi. 83. viſo themate. lib. 2. D. meus Philip. Deci.
conſi. 306. licet. & conſi. 452. viſa. num. 1. & ſequen. rectè er-
go referetur ſtatutum etiam ad futura, vt pęnæ molliantur,
ac minuantur: & ſatis minuentur, quia bannitus puta ob cri-
men capitale, vel aliam poenam corporis afflictiuam pro-
pter ſtatutum præmiſſum ſolutione poenæ pecuniariæ libe-
rabitur & ita minorem pęnam ſubſtinebit: omnis enim cor-
poralis poena, licet parua, quacunque pecuniaria maior, &
grauior erit. l. in ſeruorum. in fi. ff. de poen. l. quid ergo. §. poe-
na grauior. ff. de his qui notan. infa.
Secundo, quia tale ſtatutum ſi referatur etiam ad futura
erit maximè æquum, ac ſanctum cum concordet cum iure
canonico: & potius habebit vim legis generalis, quam ſta-
tuti. & quòd cum iure canonico concordet probo per text.
in cap. archiepiſcopatu. de rapto. vbi in ſaracenos mulieres
chriſtianas, & pueros rapuentes, & alia delicta grauiſſima
perpetrantes, poenam inſligendam eſſe ſancitur pecunia-
riam: certum tamen eſt, quem de iure pęna capitali, plectēn-
dum eſſe. l. vni. C. de rapt. virgi. vbi in rapientem mulieres
mortis poena ſtatuitur. Ad idem eſt text. in l. qui cetu. ff. ad
legem Iul. de vi. publi. facit text. in l. 1. & rubri. ipſa. C. ne
chriſtia. manu. & in §. item lex Iulia. Inſti. de publi. iudi. & ta-
men ius canonicum vult pecuniaria poena plecti ante dictos
12 delinquentes: cum † ius canonicum pręcipuè ſalutem animę
reſpiciat, dum peccata vitat. cap. poſſeſſor. de regu. iur. lib. 6.
cap. vt famæ. de ſenten. excommu. Ac etiam ita mites pęnas
in futuris caſibus inſligat, ita etiam prædictum ſtatutum ad
futura extendetur. Non enim obſtat, quòd daretur occaſio
delinquendi, ex quo poena mitiori delinquentes punirentur,
tur, quia pari ratione nec canonibus locus eſſet cum pęnas
ſtatuant mitiores, quàm ius ciuile ſanciat. Ex his tamē prę-
dicta Nelli opinio. mihi nō magis ſuadetur. imò illa ſicut eſt
contra communem Docto. ſententiam, de qua teſtatur hic
Deci. ita etiam falſiſſima eſt. Hoc probat text. per eundem
Deci. adductus in l. operis. C. de pęnis. vbi text. inquit. Pę-
nam minuendam non eſſe, publice enim intereſt, ne ad ma-
leficia temerè quiſquam proſiliat: ergo non ſolum tollere in
totum pęnam, ſed & minuere non debebit ſtatutum: cum
ex ſola diminutione pęnæ detur occaſio delinquendi contra
publicam vtilitatem.
Quidam moderni dicunt prædictam. l. operis. C. de pęn.
nihil probare, quia text. non loquatur de pęna per ſenten-
tiam impoſita, quæ minui non poteſt amplius ab eo iudice,
qui ſententiam tulit: cum lata ſententia officio ſuo functus
fuerit. de quo habemus tex. in l. iudex poſt quam. ff. de re iu-
di. Ad quod inquit Bero. eſt text. in l. pęnam, quæ immediatè
ſequitur poſt alleg. l. operis. C. de pęn. Dicitur in ea lege prę-
ſidem non poſſe reuocare pęnam, quam per ſuam ſenten-
tiam dedit: ergo aliud erit in lege, ſeu ſtatuto: quia in dicta l.
operis. nō poterat pęna minui: nam iudex lata ſententia nō
habet amplius facultatem illam mutandi: Et hæc reſponſio
ſubtilis quidem videtur, ſed non tollit argumentum pro cō-
muni ſententia factum: ſi enim pęna immutari nō debet per
ſententiam iudicis impoſita: ſeu minui: multo minus mutari
debebit pęna legis, quippe quæ ſemper in viridi obſeruantia
eſt, ac ſemper loquitur. l. Arriani. C. de hære. & man. Cardi.
in cle. ſi. de reſcrip. col. 3. verſ. Et concernit futura, vt diſpoſi-
tio legis, quia ſemper loquit̃ & ibi Imo. nu. 25. verſ. ſi a lege.
Præterea dato ꝙ vna ex duabus cauſis propter quas pęna
ſtatuta minui non debet, ex eo ꝙ iudex nō poſſit ſententiam
ſuam, ac pęnam in ea inflictam immutare ceſſet: remanet ta-
men alia ratio, & principalior noſtri tex. propter quam pęna
minui non debet, cū in ea lege dicatur pęnam non facile mi-
nuendam, quia publicè intereſt ne ad maleficia temerè quiſ-
quam proſiliat. Duplex igitur erit ratio illius legis, vna quia
iudex non poſſit amplius ſententiam mutare, & ſic ex defe-
ctu poteſtatis iudicis: Altera ne detur occaſio delinquendi
& ſic ratione publicæ vtilitatis: habemus autem regulam, ꝙ
quando duæ rationes adducuntur, quibus aliquid conſtitu-
13 tum eſt vna ceſſante † altera remanet: altera autem remanē-
te conſtitutio ſtat in ſuo robore. §. affinitatis. Inſtit. de nupt. l.
qui neque ſequantur. §. ſolutum. ff. de ver. ſigni. c. paſtoralis.
de priuileg. c. ex tuarū. de autho. & vſu pal. Dato igit̃, quod
pęnam non per iudicem, ſed per ipſam legem, vel cōſtitutio-
nem irrogam ſit propter publicam vtilitatem minui nō po-
terit, ne delinquēdi occaſio det̃ ꝑ dictū tex. in alle. l. ſi operis.
Secundo arguit pro ſententia Bar. Abb. & communis per
l. ſi ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. vbi ꝙ maleficia non opor-
tet pro communi vtilitate eſſe impunita. ad quod eſt etiam
text. in l. ſi a reo. ff. de fideiuſ. Nam pęnas ob maleficia per-
14 ſolui magna ratio ſuadet. Ad † quod etiam eſt tex. in l. bona
fides. ff. depoſi. & in l. quicunque. §. quod ſi fecerint. C. de hę-
ret. cum ſimi. At ſi pecuniaria pęna pro corporali inſligere-
15 tur † quia ea, licet minima, qualibet pecuniaria maior eſt d.
l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his qui notan. infa. l. in ſer-
uorum. in fi. ff. de pęn. ergo prædictum ſtatutū imponens pę-
nam pecuniariam bannitis: non debet cenſeri pęnam impo-
ſuiſſe: quia factum minus idoneè, & non factum æquiperan-
tur. l. quoties. ff. qui ſatiſ. cogan. l. 4. §. condemnatum. ff. de re
iudi. l. 1. §. & quod nō eſſe. ff. quod cuiuſ. vniuer. c. inter cor-
poralia. §. ſed neque. de transla. epiſco. l. quamuis. §. ſi conue-
nerit. ff. ad Velleia. ergo pęna prædicta pecuniaria non erit
pęna: quia non erit legitima pęna: prędictum ergo ſtatutum,
ꝙ banniti extrahātur de banno ſi ſoluant centum ad pręteri-
ta non referetur, ne detur occaſio delinquendi ex hoc, ꝙ nō
irrogatur pęna debita, ex quo ſequitur, quòd ſi ſtatutum ꝑ-
dictum ad futura deberet extendi, nullum eſſet, & inualidū,
ac non ſeruandum, quia neminem ligaret, ne detur occaſio
delinquendi, ac peccandi. c. quoniam omnes. de præſcrip. &
ibi poſt Bernar. Hoſtien. & Henri. Boic. in c. 1. hoc tit. noſtro
de conſti. vbi ad hoc plura cumulat ipſe Boic. cōcludens ſta-
16 tuta, quæ dant materiam † peccandi non habere locum in
terris eccleſiæ, imo nec etiam in terris Imperij.
Non obſtant ſuperius adducta: primum ſoluitur, ꝙ licet
pęnæ ſint molliendæ, non exaſperandæ. l. interpretatione. ff.
de pęn. non ſequitur valere ſtatutum prædictum: etiam ſi ad
futura extendatur: quia tex. vult potius molliri, quàm exa-
ſperari, hoc eſt ꝙ quando pęna immutanda eſt in aliquo: vel
dubium eſt, quæ pęna intelligenda ſit, mitiorem ſententiam
ſequi debemus: At pecuniaria pęna in delictis futuris, vbi
corporalis pęna debetur, ſi ſtatuitur non eſt mollire pęnam,
ſed tollere, quia (vt dictum eſt) quælibet pęna corporalis
maior eſt quacunque pecuniaria.
Reſpondetur ſecundo, ꝙ licèt pęna mutari poſſit tamen
condigna delicto eſſe debet c. quæſiuit: in fi. de his, quæ fi. a
maio. par. cap. c. fęlicis. §. illud. de pę. in 6. c. nō afferamus. 24.
q. 1. Talis autem, pęna præmiſſa, quòd bannitus ſoluendo
centum remittatur in caſibus futuris non eſt condigna.
ergo &c.
Nec dicatur ergo ſtatutum præmiſſum nec etiam præte-
ritos caſus concernere deberet: Nam reſpondetur, quòd
17 ſtatuta † huiuſmodi ex aliqua vrgenti cauſa fieri ſolent, puta
quia ciuitas, dominiū, vel princeps pecunijs, vel hominibus
indiget, quibus caſibus conceduntur ea propter vtilitatem
18 publicam † quæ alias prohibita ſunt. l. actione. §. Labeo. ff. p
19 ſocio. l. vtilitas. C. de primipila. lib. 12. Hinc videmus † dños
rerum dñis, & proprijs vſibus, ac commoditatibus priuari
ob publicam vtilitatem. l. item ſi verberatum. ff. de rei vend.
in §. 1. & l. Lucius. ff. de euictio. l. quod ſemel. ff. de decre. ab
ordi. faci. Old. conſi. 224. col. 7. Bal. in l. bene a Zenone. col. 1.
C. de quadrien. præſcrip. idē Bal. in l. cōuentionū. ff. de pact.
& ibidem clarius Ang. & Ang. in l. venditor. §. ſi conſiſtat. ff.
commu.

comm.præd. no.in c.quæ in eccleſiarum,in hoc ti.noſtro.& no.Bar.in l.fi.ſi contra ius,vel vtil.publ. & ad alia,quæ adducam infra num.28.Hinc etiam videmus,ꝙ renuente aliquo, ſeu contradicente ędificationi eccleſiarum,quę pp vtilitatē
30 publicam fit, epūs ędificari † mandat, poſito ꝙ illa ędificatione fiat perpetuum præiudicium illi, qui conſentire recuſat, c.ad audientiam.t.de eccleſ.ędif.Gemin.conſ.50. quæritur, an epiſcopus. verſus fi.inferens ad permutationem in publicam vtilitatem eccleſiarum redundantem abſq; patroni diſſentientis conſenſu faciendam.

Ad fin,videlicet ad tex.in c.archiepātu,de rapt. rñdetur, ꝙ ideo ibi decernit ſummus Pōtifex, vt etiam in illis delictis grauiſſimis pœna pecuniaria infligatur, quia archiepūs nō po
31 terat † pœnam ſanguinis inferre.c.is a quibus.& c.ſeq.20.q. vlti.ne delinquentes condignam pœnam euitent, vult Papa regiæ Poteſtati committi, a qua cauſa erat archiepō delegata. Ex quo apparet ex d.tex.contrarium probari,ꝙ immo Papa non mutet pœnam ſanguinis in pecuniariam: ſed ꝙ velit ſanguinis pœnam, cum res exigit, infligi, prout ex vlti.par. tex.prædicti cap.habemus.ibi, ſi vero fuerit grauis exceſſus, ꝙ mortem, vel detruncationem membrorum debeant ſuſtinere vindictam referues regiæ Poteſtatis: Vult ergo ius canonicum,ꝙ condigna pœna inferatur.Idem & ius ciuile per ſupra adducta.Ergo dictum ſtatutum futura non reſpicit,ne det occaſio delinquendi:& in ſimili tradit Hoſt.in c.t.col.fi. verſ.quid ſi epūs,de fil.presb.lib.6.vbi vult,ꝙ conſtitutio habilitans illegitimos ad beneficia,non intelligitur de futuris,ne detur occaſio delinquendi,vt tradit D.meus Phi.Dec.hic in 2.lect.vbi plura adducit ad aliam quæſtionem huic ſimilem.

Statuimus hactenus ex communi Doct.ſententia,ꝙ ſtatutum,quo cauetur bannitos centum aureos ſoluētes remitti, non extendatur ad futura,ſed tm̄ ad pręterita,ne detur occa
32 ſio delinquendi; nunc inſpiciendum eſt, an † ex hoc ſtatuto remitti debeant, qui deliquerunt ante ſtatutum factum, poſtea autem banniti fuerunt?

Hæc quæſtio vr̄ facilè dirimi poſſe, ſi inſpiciamus rationem,quare ſtatutum de remiſſione bannitorum non referatur ad futura: ratio enim, (vt præmiſimus) eſt, ne detur occaſio delinquendi,at in hoc caſu noſtro ceſſat ratio delinquēdi: igitur ſtatutum reſpiciet etiam caſum,in quo delinquens ante ſtatutum, bannitus fuit poſt ſtatutum, quia iam delictū erat commiſſum: non ergo dabitur occaſio delinquendi:certum eſt autem,ꝙ ceſſante ratione, ſeu cauſa ceſſare debet diſpoſitio l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patrona.l.quæſitum. ff.de teſtib.l.cum fideicommiſſum,ff.de mun.& hono.l.ſuggeſtum,de deci.c.cum ceſſante, de appell. ceſſante igitur ratione, ceſſabit etiam reſtrictio ſtatuti, ꝙ non extendatur ad delinquentem ante ſtatutum,& bannitum poſt ſtatutum: & hæc fuit Abb.ſententia,dum dixit ſuper 2.nota. ꝙ ſi ceſſaret hæc ratio, puta occaſio delinquēdi, licet ſtatutum loquatur per verba præſentia, vel præterita, tamen extendetur etiam ad futura. Animaduertendum eſt tamen,ꝙ non ſufficeret in caſu noſtro non dari occaſionem delinquendi: ſed oportet, ꝙ verba ſtatuti non reſpiciant tantum tempus præteritum: & hoc eſt,quod affert difficultatem in hac quæſtione, quàm pręmanibus habemus: ſtatutum enim loquitur de bannitis, non de delinquentibus: ergo neceſſe eſt bannitos iam fuiſſe ante ſtatutum: non enim dicit ſtatutum banniendos, ſed loquitur de præterito:& quibus verba legis,vel ſtatuti non cōueniunt, nec etiam diſpoſitio l.dies cautioni, §.toties.& ibi not.Bart.ff.de dam.infec.l.ita autem, in prin.& ibi Bar.ff.de admin.tuto.c.indemnitatibus.§.pen.de elect.lib.6. Dec.conſil.222.viſo puncto,num.2. Item ſtatutum huiuſmodi exorbitat a iure communi,cum pro pœna corporali, quā plerunque banniti merentur, pecuniaria ſtatuatur: & conſequenter non erit extendendum, niſi ad caſus in eo expreſſos.cap. odia.& ibi glo.& Dyn.de reg.iur.lib.6. Et excluſio,ſeu reſtri
33 ctio diſpoſitionis † exorbitantis fauorabilis cenſetur.gloſ.in c.ſtatutum,in verſic.numerandum.circa med. & ibi Doctor. de præben.lib.6. Alexan.in l.ſi conſtante,num.5. ff.ſol.matr. Iaſ.in l.ſi ſeruus.§.pactus ne peteret,num.6.de pact.

Ad hoc tacitè reſpōdet Abb.dum inquit ſtatutum ceſſante occaſione delinquendi extendetur ad futura: quia l.ſemper loquitur.l.Arriani. C.de hęret.voluit enim dicere Abb. quia licet poſt ſtatutum quis fuerit bānitus,tñ in ſtatuto cōprehendetur, quia ſtatutum ita eſt in viridi obſeruantia: & ita loquitur hodie, ſicut tempore conditi illius ſtatuti: ergo cum quis poſt ſtatutum factum, bannietur,per ſtatutum remitti poterit: quia poſtquam fuit bannitus, etiam ſtatutum loquitur: & ita talis caſus reſpectu ſtatuti ſemper erit præteritus: licet non conſiderato tempore,quo ſtatutum fit: conſiderato tamen tempore futuro, quo etiam tempore lex loquitur. Contrarium tamen tenuerunt Bal.& Pau.Caſtren. in l.cum lex,ff.de legib. Non tamen facile recedendum eſſet a prima ſententia, quam etiam tenet hic D.meus Phil. Dec.

Subtilius tamen intuenti prædicta ratio Abb.nullius momenti eſſe apparebit; videlicet,ꝙ lex ſemper loquatur, lex ꝗ de præterito ſit concepta,de futuris intelligatur,contra tex. in l.cum lex,ff.de legib.Si enim lex,cum in pręteritum,quid indulget,in futurum vetat: ex hoc,ꝙ lex ſemper loquatur,ſi indulget in præteritum, & indulgebit in futurum: quia lex ſemper loquitur,quod eſt abſurdum:ex hoc enim, quòd lex
24 † ſemper loquatur, non per hoc caſus futuros faciet præteritos: ſed bene verum erit,ꝙ lex ſemper viget, ac robur habet de diſpoſitis, & ſtatutis in illa lege. Si igitur ſtatutum loquitur de præterito, hoc eſt de bannito: non erit hoc idem de banniendo dicendum; Et ideo puto Bal.& Caſtren. ſententiam in d.l.cum lex,ff.de legibus.ſuſtineri poſſe,ꝙ prædictum ſtatutum nō habeat locum in banniendis. Verba enim ſtatuti circa tempus diſponentia ad vnguem ſeruanda ſunt: aliàs quid ipſo iure irritum erit. Bal.in l.ordo,col.2. verſ.nota tamen, C.de exec.rei iudi.& in auth.qui ſemel, col.5. vbi etiam Iaſ. C.quomo.& quan.iud. Et qui conſtitutionis tem
25 pus † non ſeruat, formam non ſeruare dicitur. l. ſcire oportet.§.conſequens.ibi,niſi obſeruauerit conſtitutum tempus. ff.de excuſ.tutor. Bal.in auth.quæ ſupplicatio.in 3.nota.& Salyc.& alij. C.de precib.imper.offer.ſequitur Pau.Caſtrē. in l.qui Romæ,§.Callimachus,in fi.ff.de verb.oblig. Et hanc communem affirmat Curt.Iun.conſil.166. circa controuerſiam, num.4. Cum ergo ſtatutum de bannitis, & ſic in præteritum loquatur, non habebit locum in banniendis: & maximè cum tale ſtatutum ſit contra ius commune, quod grauiter delinquentes corporali pœna coercet, nō pecuniaria. Vnde locus erit regulæ diſponenti ea, quæ ſunt contra ius commune, comprehendere ſolum perſonas ſpecificatas, vt per Dec.conſil.309.viſo puncto, num.8.conſil.346.omiſſis. verſus fin.& conſil.315.incipien.ſuperiori lata. Vt igitur ſtatutum huiuſmodi ad perſonas ſpecificatas, duntaxat,referatur, neceſſe eſt,quòd ad bannitos, qui erant ſpecificati, non ad banniendos, qui in ſtatuto ſpecificati non erant, referri debeat. Et ne in exorbitantibus fiat extenſio contra iuris regulas tutior videtur opin.Bal.& Pau.Caſt. quicquid dicant Dec.& alij Moderni. Et hæc circa notabilia dicta ſufficiant.

Ex principio glo. (vt inquit hic Abb.) hęc concluſio eli
26 ci poteſt, quòd † ſine culpa, & cauſa non ſit quis puniendus, iuxta tex.in l.ſine culpa,de reg.iur.lib.6. Et ꝙ abſque culpa, non tamen ſine cauſa poſſit quis puniri, tenuit gloſ.in c.antiqua, de priuilegiis,& exceſſ.priuil.in ver.Alexandrina. Sine cauſa enim, cum non adeſt culpa, non priuatur quis iure ſuo.c.quoniam.§.2.vt li.non conteſt.

27 Declarat Abb.de qua † cauſa id intelligendum ſit, ꝙ ſine culpa ex cauſa quis damnum, ac pœnam ſentiat, & inquit id intelligi debere de cauſa legitima, ſi enim non eſt cauſa legitima,potius occaſio, quàm cauſa vocanda erit, vt in capit. nouit,de iudic.& in c.ſolitæ, de maior.& obed. ponit exemplum, huius legitimæ cauſæ de publica vtilitate, quæ eſt le
28 gitima cauſa, propter quam poteſt quis dominio † rei ſuæ, tam de iure ciuili, quām gentium quæſito priuari. l.ſi ita vulneratum,ff.de rei vendicat. vbi priuatur quis dominio agri, ex quo militibus aſſignatur. & notat Innoc.in cap.quę in eccleſiarum, hoc titu. Et quòd quis abſque culpa ex cauſa priuatur iure ſuo: melius probat tex.per glo.in allegat.l.item ſi verberatum.adductus, qui eſt tex.in l.Lucius,ff.de euict.vbi quòd Lucij Titij poſſeſſiones,quas ipſe emerat,principis pręcepto, partim diſtractæ,partim veteranis in præmia aſſignatæ fuere,earum valore domino poſſeſſionum nō ſoluto. Pro quibus etiam faciunt alia,quę adducit Damaſ.in Broccar.regu.2.ego ſupra.num.19.& quæ voluerunt Bar.in l.quęcunque,in fi.C.de fide inſtrum.lib.10. Cyn.in l.reſcripta,ad fin. & Bal.col.fin.q.3.C.de precib.imper.offer.Cardi.conſil.85. col.fin.Rom.conſil.310.& 352.ad fin.Alex.conſi.101. col.5. lib.1.& conſil.47.col.1. ad fin. vol.5. Iaſ.in l.quominus,colum.2.ff.de flumin.Gozad.conſil.5.numero 18.Pariſ.conſilio 11.colum.penult.lib.1.Ioan.de Ami.de Venat.conſil.12. colum.3. Aymo conſi.5.colum.3. An autem valeat conſuetudo, quod etiam in fundis priuatis, etiam dominus nihil

agere

agere poſſit in argenti foditus ſoluendo precium, vel non
ſoluendo videre potentis per Aegid.Boſ.in ſua praxi crimi.
titu.de metal.& argenti fodi.num.7. verſicu.non tamen eſt
omittendum.
Et hinc eſt, quòd ex cauſa poteſt quis ſine culpa puniri,
29 vt etiam videmus in † corpore vitiatis, qui non admittun-
tur: & ad miniſteria diuinorum pro vt Leuiti.21. Qui ha-
buerit maculam non offerret panes Deo ſuo: nec accedat
ad miniſterium eius. Hieron.ſuper Malachiam, Indignum
enim (inquit) eſt dare Deo, quod dedignatur homo. cap.
fina.in fine.49.diſtinct. Et de cœcis, & claudis habemus 2.
Reg.cap.15. Iccirco dicitur in Prouerbio cœcus & claudus
non intrabunt in templum.& habemus tex.in cap.2.& toto
titu.de corpo.vitia. Et quòd aliquando quis ſine culpa pu-
niatur concludit etiam Lap.alleg.120. Fulcinius.col.2.ver.
Et habet locum,quòd ſine culpa punitur.
30 Quærunt an valeat † ſtatutum, quo cauetur quem abſ-
que culpa pro alio puniri debere? affirmatiuè reſpondent
ſi ex legitima cauſa factum ſit, & ita communiter tran-
ſeunt:poteſt enim puniri quis propter culpam ab alio com-
miſſam, vt voluit hic Bald.& probat text.in l.miles.§.de-
cem.ff.de re iudica. vbi pro damno illato non a domino,
dominus tenetur noxali actione, & ſic propter culpam
31 † non a ſe, ſed ab alio commiſſam. Inſtitu. de noxa. actio.
in princip. Ex maleficijs ſeruorum noxales actiones pro-
ditæ ſunt, per quas à dominis vel noxam.i.ſeruum delin-
quentem: vel litis extimationem conſequemur, Id etiam
conſtat ex actione de pauperie, qua tenetur is, cuius ani-
mal damnum dedit: & ſic alterum pauperiorem reddidit.
toto titu. ff. & Inſtitu. ſi quadru. pau. ſe. dic.
Quæ concluſio, quòd quis pro alio pœnam ſubſtineat,
ita vera eſt, vt præter verba legis 12. tabu.etiam ad alios
caſus in lege non contractos extendatur: & tunc vtilis actio
detur l.pen.ff.ſi quadru.pau.fecíſ.dica.
32 Et pro delicto † vnius, quòd plures puniantur eſt text.
in l.ne quid.ff.de incen.ruin.naufra.vbi cum ex naufragio,
quid raptum eſt, omnes vicini poſſeſſores conueniri poſ-
ſunt: ac in eos iudicium datur, licet non conſtet aliquid
eos rapuiſſe. Super hoc text.fundari affirmabam dum eſ-
ſem in Rota Florentina ſtatutum rub.74. de incendijs, &
vaſtis, dum abſolui plebatum, & homines Ripuli a petitis
a nobilibus de Bartholinis occaſione aſſerti furti perpe-
trati ab incerto authore, in qua cauſa egregiè more ſuo
ſcripſit clariſſimus,& doctiſſimus D. Dominicus Bonſius.
Contra hoc tamen, quòd quis per ſtatutum ex aliena,
& ſine propria culpa puniatur, pondero quòd diſpoſitio
33 † contra ius naturale non valet.§.ſed naturalia.Inſtitu.de iu.
natu.gent.& ciui.§.fina. Inſtitu.de legi.agna.tute.l.eas obli-
gationes. ff.de capit. diminu. Sed tale ſtatutum eſt contra
ius naturale, quod æquiſſimum eſt cum ſit diuina proui-
34 dentia conſtitutum: ſed iniquum ſit pœnam † aliquem pro
alio ſubſtinere, quia abſque culpa nemo puniendus eſt,
cap.ſine culpa. de regul.iur.lib.6.l.aliud eſt fraus.ff.de verb.
ſignifica.l. crimen. & l. abſentem. ff. de pœn. l.ſi putator. ff.
ad leg. Aquil.l.prouidentia.C.de decurio.lib.10.l.ſancimus.
C.de pœn.in rubri.& in toto titu. C.ne fil.pro pat. & C.ne
vx.pro mari.l.ſi maritus.ff.ſolu.matrimo. l.fina. ff.ad Sylla-
nia.l.2.§.nullum patris delictum innocenti filio pœnæ eſ-
ſe.ff.de decurio.glo.in l.ſi quis ſuo teſtamento. C.de inoffi.
teſtamen.c.ſatis peruerſum, & tota 56. diſtinct. Et hoc ſta-
tutum videtur eſſe contra ius diuinum dicente Ezechie-
35 le cap.18. † Anima, quæ peccauerit ipſa morietur † Filius
36 non portabit iniquitatem patris: & pater non portabit
iniquitatem filij. Et ſcribitur Deutero.24. Non occiden-
tur patres pro filijs, nec filij pro patribus: Sed vnuſquiſ-
que pro peccato ſuo morietur. Idem etiam habemus 2.Pa-
ralipo.cap.25.poſt princi. pvnde ſtatuta huiuſmodi contra
ius diuinum neminem ligabunt, pro vt diximus ſupra in
capit.1.
Contrarium iuxta communem Doctor.ſententiam ve-
rius affirmamus: vidimus enim ſupra ex iuris diſpoſitio-
37 ne plures ex aliorum † culpis pœnis affici pro quibus etiã
adduco text.in l.quiſquis.C.ad leg.Iul.maieſt.canonizatum.
6.q.1.ſi quis cum militib. vbi filijs ſine eorum culpa: non ta-
men ſine cauſa puniuntur, cap.vrgentis. de hæreti. c.in qui-
buſdam. de poen.cap.cum multæ.ibi. Vt non tantum infer-
retur vltio in auctores ſcelerum, verum etiam in progeniẽ
damnatorum.15.q.8. Idem etiam videmus de iure diuino:
pro peccato, namq; ſodomitarum paruuli eorum, qui bene-
ficio ætatis paterna flagitia neſciebant cœleſti igne ſunt con
ſumpti.Geneſ.capit.19. Igitur Dominus pluit ſuper Sodo-
mam, & Ghomorram ſulphur, & ignem a Domino de cœ-
lo, & ſubuertit ciuitates has,& omnem circa regionem vni-
uerſos habitatores Vrbium, & c. Idem habemus Amos cap.
4.verſus fin. & ſcribitur Lucæ 17. Qua die exijt Loth, a Sodo
mis pluit ignem,& ſulphur de cęlo, & omnes perdidit: pro
peccatis etiam Amalechitarum non ſolum paruuli eorum,
ſed etiam bruta animalia periere. 1.Reg.cap.15. Et etiam ꝑ
præmiſſis, & alijs huc ſpectantibus eſt text.vbi pluta huiuſ-
modi exempla in cap.eccleſia.a principio vſq; ad fin. 1.q.4.
Nec obſtat, ꝙ ius naturale, ſeu gentium contrarium ſua-
dere videatur: poteſt enim ex cauſa limitari: & in parte im-
mutari, vt communiter concludunt. Docto. in §.ſed natu-
ralia.Inſtit.de iure nat.gen.& in cap.1.ſupra hoc titu. Deli-
ctum autem patris an, & quando noceat filijs tractat Augu.
Bero.conſi.155.viſis nonnullis.lib.3.vbi diſtinguit, videatur
illud conſi.& in materia ſinodali infra poſt num.44. Videan-
tur Ioan.Igneus in l.ſi de pluribus. nume.23.ff.ad Syllania.
Afflict.in conſtit.Neapo.lib.1.Rub.2.num.70.Dida.Couar.
lib.2.Varia.reſolut.cap.7.
Magnum nobis pelagus hodie intrandum eſt. & cum
Poeta dicemus, Apparent rari nantes in gurgite vaſto.
Quod ſine culpa ex cauſa quis damnum, & pęnam ſentire
poſſit iam ex communi Doct.ſententia conſtituimus, reli-
quum eſt videamus, quod nam ſit hoc damnum, ſeu poe-
na? In hoc enim ſatis Doct.dubitant. Et circa pęnã pecunia-
riam ꝯueniunt inter ſe Doct. quòd valeat ſtatutum, quòd
38 etiam culpa carentes pœna † pecuniaria mulctentur, & ita
inquit hic Dec.ſe conſuluiſſe Florentiæ vbi ex ſtatuto, quis
pro alio obligatur: conſilium eius eſt 359. item 525. idem di-
xit Bal.hoc noſtro c. vbi ꝙ ſtatuta locorũ quædam puniunt
39 † patrem pro filij delicto, ad quod allegat notabilem, & ſin-
gu.glo.quam approbat Ioan.de Plat.ibi, in rubr.C.de decre.
decu.lib.10.& idem Bald.quem refert hic Barba.C.res inter
ali.acta, vbi dic,ſ,ꝙ ſtatutũ, quo cauetur conſortem caueri
ad ſoluendas pœnas conſortis banniti eſt tollerabile: non
laudabile, allegat glo.in præalleg.rubri.C.de decre.decu. &
nota.in Authen.vt nulli iudi.§.quoniam.vbi glo.in verſi. ci-
uis inuehitur contra poteſtates punientes vnam contratam
pro delicto vnius: id enim Imperator prohibet.
Aduertendum tamen eſt, quòd dictum glo. quod adducit
Bald. videtur contra ipſum facere, dum ipſe vult ſtatutum
puniens vnum pro alio eſſe tolerabile: Si lex prohibet quo-
modo tolerabile erit? Soluit hoc Barbat.inquit enim puni-
re vnum pro alio iudicibus eſt prohibitum: quippe qui ſuo
iudicio, & proprio ſenſu iudicare non debent, iuxta text.
in cap.1.hoc tit.noſtro: Secus vbi lege vel ſtatuto id ex cau-
ſa cautum eſt: tunc enim ea, quæ lege ſtatutove cauentur
40 ſeruanda ſunt: licet enim † lex dura ſit, ſeruanda tamen eſt
l.proſpexit.ff.qui & a qui. Amplio ad durum canonem, vt
etiam ſeruandus ſit.c.memoriam.19.diſtin. Gemi. conſi.53.
num.8. Amplio etiam ad duram conſuetudinem, vt etiam
ſeruanda ſit Rot.11.in antiquis ſub titu.de conſuet. quæ eſt,
iuxta alium num.840. Et quod dura conſtitutio ſeruanda ſit
voluerunt etiam Felin.in cap.ſi quando.num.11. verſi.circa
rationem legis, de reſcrip.& Dec.conſi.37.num.4.452.in fi.
& 455.etiam in fi. Nec obſtat text.in l.ſancimus.C.de pęn.
vbi ꝙ pęna delinquentes tenere debet, ac ſuos auctores: id
enim regulariter verum eſt: quod enim quis pro aliquo
puniatur tantum ex cauſa concedi dicimus: Et ita pariter
reſponderi poteſt ad id, quod habemus.C.ne fil.pro pa-
tre, & alia huiuſmodi. Pro quibus videatur etiam Damaſ.
in Broccar.Regula 21.
Sed difficultas maxima eſt vltra pecuniarias pœnas, &
primo, quo ad animam, indubitata eſt propoſitio illa
Ezechiel.18. Anima, quæ peccauerit ipſa morietur, ergo
non alia anima pro peccato alterius, quod etiam demon-
41 ſtratur ex ui dictionis illius ipſa, † quæ perſonaliſsima eſt,
& ſic, omnem aliam animam a nominata excludit. iuxta il-
lud Ioann.1. & omnia per ipſum facta ſunt; Et ſine ipſo
factum eſt nihil. ad Roma.11. in fi. Quoniam ex ipſo, &
per ipſum ſunt omnia, & iuxta illud Ioh. Quem viſurus
ſum ipſe & non alius.i.non factus alius, & ſic idem numero.
& ad tex.in §.fuerat.ad fi.iuncta glo.Inſti.de actio. Et quod
42 peccatum † vnius animam alterius non afficiat, probatur ex
tex.in ſumma, verſic.ſpiritualiter autem peccatis parentum.
24.quæſt.3.

24.quæſt.3.& in cap.illud.ibi, innmeritam nulli ingerit pœnam, iuncta gloſ.11.quæſt.3. pro quibus etiã adduco text.in c.vndecunque.iuxta gloſ.in verſicu.ſic mali.& ca.nunquam. ac cap.ſequen.56.diſtinct.

43 Illud obſtare videtur huic concluſinni, quòd † peccatum primum parentum genus humanum afficit:& nos filij irę naſcimur. ad Epheſ.cap.2.circa princip.cap.firmiſſimè.verſic. eramus enim, natura filij iræ, de conſecrat.diſtin.4. Reſponderi poteſt, quòd omnes eramus in Adam, qui eſt forma futuri.ad Roman.cap.5. Et quòd per fidem,& per baptiſmum liberamur, dicto cap.firmiſſimè,& cap.per aquam,& in aliis. dicta 4.diſtinct.24.quæſt.3.in ſumma. ibi, ex quo per ſacramentum regenerationis ab originali peccato fuerunt emendati.ad Roman. capite ſexto. Et Galath. capite tertio. verſus finem.

Reliquum eſt videre circa pœnas corporales, circa carentiam ſucceſſionum, officiorum publicorum, ac dignitatum, nec nõ circa infantiam, & inhabilitatem, an omnia hæc, vel illorum aliqua ex culpa, vel delicto alterius procedant. Et multa paucis perſtringendo regulariter horum nullum ex perſona alterius prouenire affirmamus, præalle.l.ſancimus, C.de pœn.l.ſi pœna,ff.eod.& l.crimen,l.fina ff.ad Syllanian. gloſ.in verſic.ſupplicium,in cap.ſi homo. 23.quæſt.5. quàm glo.ſequitur Roman.ſing.130. incipien. tu ſcis.& Barth.Cępol. conſil.40. Lucius. Verum quicqnid ſupponant Docto. non colligitur ex illa gloſſ.quòd lege, vel ſtatuto caueri non poſſit, immo contrarium ſuadetur, inquit enim propter loci conſuetudinem id fieri poſſe, quòd vnus pro alio puniatur. Si igitur conſuetudo inducit: ergo & lege, vel ſtatuto id caueri poterit ex mente ipſius glo.præſertim quia talis conſuetudo rationabilis eſt: aliàs nõ dixerit glo.ſecundum eam iudicandum: tunc enim non eſſet conſuetudo, ſed corruptela, & obtinere non deberet, l.quod vero, & l.quod non ratione, ff.de legibus. Ex gloſ.igitur prædicta non colligitur, quòd ſtatutum huiuſmodi inualidum ſit. Fallit prædicta
44 regula propter atrocitatem † delicti, quo caſu in his, quę proximè diximus ſæpe vnus pro alio punitur: exemplum dari poteſt in crimine læſæ maieſtatis humanæ, vel læſæ maieſtatis diuinæ, ideſt hęreſis, & in nonnullis aliis grauiſſimis delictis. ad tex.in alleg.l.quiſquis. C.ad leg.Iul.maieſt. cap.vergentis, de hæret.cap.quibuſdam, de pœn.glo.24.quæſtio.3. in ſumma.cap.ſtatutum, de hæret.lib.6.cap.fœlicis, de pœn. eod.lib.in cap.vni.de ſciſmat.dicto lib.6. & in clementi.1.de pœnis. Cauſa fuit, vt homines magis abſtinerent ab huiuſmodi delictis enormibus propter amorem filiorũ, & coniũctorum: ne ij quoque hanc iacturam, & infamiam ſentiant, iuxta tex.in l.iſti, in fi.ff.quod met.cau.ibi, cum propter affectum magis in liberis parentes teneantur: Nec minor eſt timor infamiæ, quàm mortis, dicta l.iſti, circa medium. An pater pro filio, & conſors ꝓ conſorte, & in quibus caſibus puniri poſſint, tractat etiam Felyn.in cap.ius generale, nume.21. & ſequen. prima diſtinctio. in additio. ad princ. Abb. ſuper Decreto.

Fallit regula pręmiſſa, quòd delictum parentum non noceat filio, quę probatur ex tex.in l.adoptiuum, ff.de in ius vocan.ex l.emancipatum.& l.filiam.ff.de ſenator. & ex aliis ſupra adductis in feudis: de iure enim conſuetudinario, & feudorum delictum, & culpa patris nocet filio in feudo, vnde ſi pater delinquat, priuatur ipſe, & eius filius indiſtinctè feudo, vt in capit.ſi vaſallus culpam.ſi de feud.fue.controuer. & in cap.1.ſi vaſal.feu.priu.licet glo.in dicta l.emancipati. & in al leg.l.adoptiuum, contrarium dixerit.de quo per Caccialup. in cap.1.de feud.cognit.in 6.principali quæſito, de concord. & differen.in 13.differẽ.quæ remittit ſe ad Cyn.in l.2.C.de libert. & eor.lib.colum.5.ad Bart.in l.3.C.de interdic.& releg.& ad alios ibi per eum citatos, videri poterunt, quæ ſcripſi ſupra num.37. & ſequen.

Terminauimus iam arduam illam quæſtionem, an & quãdo quis ex aliena culpa, ſeu delicto damnum, & pœnam ſentire debeat: tranſeundum modo eſt ad not.Abb.ſuper gloſ. in verſic.diſpendiis. ex qua elicit, quòd retractatio actus nõ
45 ſit † damnum, vel pœna, quod colligit ex glo.dum exponendo dictionem, diſpendiis in tex.poſitam: inquit, vel damnis, ſiue retractationibus: vnde videtur gloſſator tanquam diuerſas res ſtatuere damnum, & pœnam, & actus retractationem, ſeu actus nullitatem ex gloſſæ tamen ſententia, hæc cõcluſio non colligitur, ſi intelligemus glo.pro eodem ponere damna, & retractationes, immo tunc contrarium eliceretur, quòd ſcilicet retractatio, ſeu nullitas actus, ſit pœna. Nec ita glo.intelligi inconuenit, vt ad idem ſignificandum ea verba ponat: id enim factum eſſe, aſſerere poſſumus ad maiorem explicationem, & clariorem intelligentiam illius dictionis in tex.poſitæ diſpendiis, vnde per duo ſynonima declarata eſt: nec ex hoc diuerſitas rei argui poteſt: ea enim, quæ diuerſis nominibus nuncupantur, quando ea nomina idem ſignificant vnum, & idem ſunt, & maximè idem, quia vnitate numerali, qua nulla maior eſt vnitas: talis erit ſi dicamus veſtis, & indumentum, & id genus. Hoc modo loquendi vtitur Imperator in l.ad protegendum. C.de in lit.dan. tutor. vel curat.in princip.dum inquit tex. Tutor, ſiue curator datus: pro eodem.n. ponitur ibi tutor, ſeu curator, vt rectè animaduertit ibi gloſ.quia tutor certæ rei non datur. Inſti.qui teſtamen.tuto.dari poſſ.§.certè. Ita enim concepta eſt rubr. de in lit.dan.tuto.vel curato. Et tamen ex prædicta ratione, quia rei certæ tutor non datur, pro eodem ponuntur ambæ dictiones. Qui ſcire voluerit, quæ dicantur eadem numero, quæ eadem ſpecie, & quæ eadem genere videre poterit: apud Philoſophum in Topicis libro primo, & in l.finali. cum glo.fin.ff.de magiſtr.conuent. Abbas igitur non elicit ex dictis glo.quòd retractatio actus non ſit damnum, vel pœna.

Accedit, quòd inter verbum, damnis, & retractationibus ponitur dictio, ſiue, quæ ſupponit idem in ſubſtantia.de hoc eſt glo.in l.ſi quis Titio, ff.de legatis ſecundo, quæ inquit. Niſi ſit relictum pro anima, ſiue ad pias cauſas: & tamen certum eſt, quòd relictum pro anima eſt ad pias cauſas.

46 An annullatio † actus ſit pœna. Abb.hic inſiſtit, & vltimo concludit ex Bald.ſententia, in l.non dubium. C.de legibus. diſtinguendo in hunc modum, aut anullatur actus in odium facientis contra legem: & tunc talis annullatio actus erit pœna. Aut actus annullatur, quia nõ interuenerunt ea in actu, quæ ſunt de forma: & tunc talis annulatio actus non erit pęna, cum annulletur, ex quo non eſt ſeruata forma requiſita, ſequuntur Anchar.in cap.primo, colum.quadrageſima.verſic.ex prædictis, hoc tinı. Alexand.in l.turpia, ff.de legat.primo.& quòd annullatio actus ſit pœna, probat Abb.per glo. not.in cap.decet, de immun.eccleſia.in verſic.proceſſus. vbi glo.inquit conſtitutionem, de qua in eo tex.annullantẽ proceſſus, ac ſententias latas in eccleſiis non debere extendi ad contractus initos in eccleſia, quia eſt conſtitutio pœnalis,& conſequenter extendi non debet, cap.in pœnis, de reg.iur.libro ſexto. Ex prædicta tamen gloſ.concluditur conſtitutionem annullantem actum eſſe pœnalem, & actus annullationem eſſe pœnam. Non obſtat, quòd dicat prædicta gloſſa conſtitutionem dicti cap.decet, eſſe pœnalem: quia non eſt pœnalis reſpectu annullationis actus: ſed eſt pœnalis, quia ſententia excommunicationis, vel alia pœna arbitraria infligitur contra eos, qui non parebant conſtitutioni, de qua in dicto cap.decet.

Nec quòd annullatio actus ſit pœna, probat text.per Abbatem adductus de lege, non dubium. C.de legibus. Dicitur ea lege, quòd qui facit contra mentem legis, non euitat pœnas legis: poſtea ſubdit actus factos cõtra legem, eſſe nullos: Non ſequitur modo ex eo tex. quòd annullatio actus ſit pœna. Non enim in eo hoc dicitur, ſed quod pœnam legis, qui contra mentem legis facit, non euitat, hoc eſt pœnam legis, contra quam facit, cui etiam dicta lex addit, vt actus nullus ſit: non ſequitur igitur ex dicta lege, quòd annullatio actus ſit pœna.

Et quòd annullatio actus non ſit pœna propriè, voluerunt Ioann. And.& Pet.de Ancharano in capitulo finali, de electionibus, libro ſexto. Bal.in l.nemo martires, verſus fin. verſiculo, ego dico. quòd annullatio actus non eſt propriè pœna, C.de ſacroſanctis eccleſiis. Alexand. latè in additio. ad Barto.in l.prætor ait. verſiculo, item nota. ff.de noui operis nunciatio.

Pro opinione affirmatiua, quòd annullatio actus ſit pœna, adduci poteſt gloſ.in capit.quanquam, de vſur. quam ad id hic adducit Barbat. & inquit, aperto ore, quod nullitas actus eſt pœna?

Secundo ad idem comprobandum eſt text.in §.fin. Inſtit. de nupt. vbi ſtatuitur matrimonium non legitimè factum, nullum eſſe. Nec virum, nec vxorem, nec dotem eſſe, ſubdit paulo infra Imperator. Sequitur igitur vt diſſoluto, &c. & in fin. illius. §. inquit: & alias pœnas patiuntur. Ergo cum ſupra dictum fuerit de diſſolutione, ac annullatione matrimonij, talis annullatio illius actus erit pœna: idque ma-

ximè

47 xime colligitur ponderando dictionem. &, quæ eſt † implicatiua ſimilium, & repetitiua præcedentium qualitatum. l. namquod. ff.de penu lega.l.Seiæ.§.Caio.ff.de fund.inſtruc. vbi ſi Caio fundos inſtructos, & domum ſuperiorem lego, veniet domus inſtructa, licet illa qualitas in donatione domus non ſit repetita. & ibi Bartolus numero quinto, exemplificat, Titio ſi nauis ex Aſia venerit: & Seio lego fundum intelligitur fundus legatus ſub ea conditione ſi naui ex Aſia venerit. idem Bartolus in l.ſi ita ſtipulatus. §. Griſogonus. columna tertia. ff. de verborum obligationib. Grat.reſpon.primo. numero vigeſimoſeptimo. Socinus cōſilio 280.conſiderata contingentia.numero ſecundo, lib.2. Et hæc eſt vera, & approbata concluſio teſte Curtio iun. conſilio centeſimoſexageſimoquarto, pro habendo.numero tertio. Vnde cum dicat textus. & alias poenas, intelligere debemus præter prædictas poenas, quas enumerauimus.

48 Accedit, quòd ſi lex lædit † perſonam pro vindicta, dicitur poena. capitulo poenitentia eſt quædam dolentis vindicta de poeniten. diſtinctione tertia. a lege per annullationem actus quis læditur. nullitas enim actus aſflictio eſt intentionis agentis, naturaliter enim quod quiſque facit vult valere, & de oppoſito contriſtatur, vt tradit hic Barba. per textum in l.3. ff.de milit.teſtamen. ergo annullatio actus eſt poena.

Tertio hoc idem probatur per glo.in cap.porro.de diuot. vbi q̧ ſententia diuortij eſt pęna: ergo annullatio matrimonij: ſed actus erit poena.

Quarto hoc probatur per textum in l.ſenatus.de contrahenda emptione, vbi poena imponitur in eum, qui aduerſus Senatuſconſultum feciſſet, emptori vt duplum in ærarium inferat: contra venditorem, vt irrita ſit venditio, ecce igitur, quòd annullatio venditionis ſeu actus eſt poena.

Quinto eſt textus in l.fin.C.de poſthu.hære.inſtit. Quærebatur in ea lege, an valeret teſtamentum, in quo pater filios ita inſtituerat, ſi filius, vel filia infra decem menſium ſpacium poſt mortem meam editi fuerint, hæredes ſunto, vel ſic, filius, vel filia, qui intra decem menſes mortis meæ naſcentur, hæredes ſunto: concludit Imperator valere huiuſmodi teſtamentum, ne poenam patiatur præteritionis, qui filios non præterijt: poena autem præteritionis eſt annullatio teſtamenti: ergo annullatio actus eſt poena. Et quòd pę-
49 na † præteritionis ſit annullatio teſtamenti: & quòd teſtamentum præteritione rumpatur eſt textus in l.Gallus. ff.de lib.& poſthu. qua lege cautum fuit quomodo poſſent etiam poſthumi inſtitui: ne eorum natiuitate ob præteritionem teſtamentum rumperetur: ac annullaretur: & conſequenter quis eam poenam ſuſtineret: vt inteſtatus decederet, ſicut enim inteſtatus deceſſiſſe dicitur, qui nullo facto teſtamento deceſſit: ita inteſtatus dicitur, qui teſtamentum inualidum: ac nullum fecit Inſti.de hære.quæ ab inteſta.defe. in princip. Quid dicendum? Certè diſtinctio Abb. maximè probanda eſt, quòd cum quid annullatur in odium facientis contra prohibitionem dicatur poena: hoc enim expreſsè probatur per textum in alleg.capitulo, poenitentia eſt quædam dolentis.de poeniten.diſtinctione tertia.vbi quòd ſi lex lædit perſonā pro vindicta dicitur poena: Cum ergo, vt perſona lædatur, in eius odium quid annulletur, erit poena.

Quando vero non ſeruatur forma requiſita in actu ſecundum diſpoſitionem iuris, meritò non erit pęna: quia lex non lædit pro vindicta, ſed non præſtat auctoritatem actui.

Supereſt modo reſpondere ad contraria. Non obſtat igitur, quod dictum fuit per textum in l.fin.C.de poſthu.hære. inſti.vbi annullatio teſtamenti vocatur poena: quia reſponderi poteſt prout hic per præceptorem meum domi. Philip. Dec. quòd non vocatur ſimpliciter poena, ſed poena præteritionis, & ideo erit impropriè poena: immo iuxta communem ſententiam quælibet annullatio actus latè pęna dici poteſt. Curt.Iun.conſil.octauo. numero primo.qui hanc communem affirmat.

Secundo reſponderi poteſt etiam propriè dici poenam, quia in odium patris prætereuntis filios eſt conſtitutum, vt eius teſtamentum nullum ſit: Nam non ſolum pater prætereundo filium errat, omittendo formam, ac ſolemnitatem de iure ciuili ad teſtamentum neceſſarias, cum quis filios habet, ſed contra paternum debitum diſponit: cum naturali iure parentū hæreditas liberis debeatur: licet non ita econuerſo iuxta tex.& glo.in l.cum ratio.ff.de bon.dam. Et Ideo non mirum ſi leges in parentum odium diſpoſuerunt, vt ex eo teſtamento hæredem non habeant. Et ex ijs apparet, q̧ comprobanda, & defendenda venit diſtinctio Abb.

Hactenus Abb.diſtinctionem proſequuti ſumus, quę bimembris fuit: verùm addi etiam poteſt, prout addit Decius hic aliud membrum: ipſe enim tria membra diſtinctionis facit, addens illud quando actus in fauorem annullatur, tunc non ſit poena: puta cū quid annullatur fauore minoris, vel mulieris: tunc enim illa annullatio non erit poena. l. ſancimus. C. de poen. Nec attendi debet annullatio actus penes contrahentes cum prædictis perſonis: licet enim reſpectu eorum ſit poena, tamen id conſequenter venit, & diſpoſitio dicitur fauorabilis, quamuis actus annulletur. Alex. per illū tex.in l.2.ff.de libe.& poſthu.

Qui alios vltra ſupra citatos videre voluerit, tractantes an, & quando annullatio actus ſit poena videre poterit Rui. conſi.70.numero 17.lib.5. Alexan.conſil.90. omiſſis.numero 3. volum.7. vbi concordat opiniones diſputantium, an annullatio actus ſit poena. Pet.Rebuf. late ſuper concor.rub. de colla.§.monemus, & vltra Bero. hic numero 27. eundem in capitulo, ſuper literis.numero 22.& in repet.numero 32. infra de teſcript.

Elicit Abb. ex gloſ. fina. capituli noſtri quatuor concluſiones. Prima eſt, quòd lex, ſeu ſtatutū non afficit vere ignorantes, licet ſtatutum præceſſerit: & in hoc ipſe ſatis inſiſtit eam declarando per plures concluſiones.

50 Prima concluſio eſt, quòd † ignorans ſtatutum, vel legē, & carens omni culpa, omnem poenam legis euitat. Ad hoc inquit Abb. eſt tex.in cap.fin.qui matrimonium accuſa.poſſ. qui tex. ad rem facit ex quo diſponitur in ea conſtitutione, quòd ab accuſatione non ſunt repellendi, qui denunciationis factæ tempore tacuerunt, ſi probabile eſt eos denunciationem ignoraſſe, & ſi publice facta ſit, ex quo apparet, quòd ex legitima cauſa ignorantiæ ac probabili quis excuſatur: & ſcientes tantum ligantur: & ſic Papa in illo text.excuſat illos, qui denunciationis tempore erant extra diocęſim: vel ſi præſentes in illo oppido vbi denunciatio facta fuit, graui infirmitate detinebantur. Videtis ex illo text. & toto illo tit. qui matrimonium accuſare poſſunt, quòd forma data no-
51 uiſſime a † concilio Tridentino ſuper denunciationibus matrimoniorum faciendis: per quas inuitantur omnes impedimenta matrimonialia ſcientes reuelare, non eſſe a iuribus antiquis extranea, & conſequenter non debet rigoroſa cenſeri: ſed potius prouida, ac prudentiſſima conſtitutio ad remouendum infinita ſcandala, quæ ante concilium in dies ſcaturiebantur.

Sic etiam intelligi debet text.hic per Abb.adductus in l.fi. ff.de decre.ab ordin.faci. qui loquitur de lege municipali. & ſupponit ſcientes tātum ligari. Dum enim loquitur ibi Scęuola de poena, quæ ea lege municipali cauta erat inquit, Reſpondi huiuſmodi pęnas aduerſus ſcientes paratas eſſe: Hoc tamen intelligendum prout in dicta l.fina.aduertit glo. quæ dicit ignorantem non puniri, ſecus ſi ignoranti imputari poteſt cur neſciat: puta ſi lex ſit publice poſita, vt cuique pateat. Et hoc voluit Abbas dum dixit, quòd ignorans carens omni culpa non ligatur. Ad idem eſt tex.noſter ibi, quæ culpa caret: & ibi ne detrimentum poſſent ignorantes incurrere. Ad idem, quòd ignorantes puniri non debeant eſt text. in capitulo ſecundo. in principio. ibi, ligari nolumus ignorantes hoc rit.de conſtitutionibus. libro ſexto. Ad idem eſt text.in capitu.imputantur. 1.quæſtio.quarta.vbi excuſatur,
52 qui per ignorantiam ſimoniace † ordinatur, excuſatur ſcilicet a reatu poenæ, non autem quin beneficio priuetur, vt ibi dicit glo.per tex.in capitulo primo.& in capitulo præſertim. 1.quæſt.5. quibus iuribus ignoranter per ſimoniam ordinatis ex miſericordia, ac bonitate relinquuntur ſimoniace requiſita. & ita non ſolum a poena, ſed etiam a lucro ne quis excludatur excuſat ignorantia: ex humanitate tamen magis quàm ex rigore. Ad idem eſt text. in l.fin. ff.de lega.1.& tradit Barto.in l.auunculo.colum.fina. ff.de condi. ſine cau. & cum hac concluſione tranſeunt communiter Docto. Et legitur apud Platonem lib. 19. in Hippia minore quādoquidem multum ignoſcitur illi, qui per ignorantiam iniuriam infert, mendacium loquitur, vel aliud quicquam committit mali: Legesq; in eos ſeuerius animaduertunt, qui volentes mala faciunt, mentiunturq́ue, quam qui nolentes.

Secunda concluſio Abb. eſt quòd ſi ignorans caret dolo: eſt tamen in lata culpa, & ſtatutum, vel lex dolum tantum requirit tacitè, vel expreſsè talis ignorans, nec punietur, nec ſtatuto, vel lege ligabitur: punietur tamen alias quam lex dicat, vel ſtatutum propter latam culpam: dicetur autem quis eſſe in lata culpa ſi id ignorabat, quod omnes communiter ſciebant iuxta textum in l. latæ culpæ. ff. de verborum ſignificatione. Et prædicta concluſio inquit Abb. probatur per textum in capitulo, ſi quis ſuadente diabolo. decimaſeptima quæſtione quarta. iuncto textu in capitulo, ſi vero. 2. de ſententia excommunicationis, quibus iuribus eadem pœna ſtatuitur in percutientem clericum. Tamen quia lex dolum requirit, quòd ſciat quis clericum eſſe eum, quem percuſſit: illum, qui eſt in dolo pœna excommunicationis afficit: ita vt, niſi in caſu mortis ab alio quàm ſummo Pontifice abſolui non poſſit. dicto capitulo, ſi quis ſuadente. Et quia dolus non adeſt vbi quis ignoranter clericum percuſſerit, ſed tantum culpa. dicto capitulo, ſi vero. 2. de ſententia excommunicationis percutiens clericum, ignorans eum clericum eſſe, non ſuſtinet pœnam excõmunicationis. Ecce igitur, quod vbi lex requirit dolum culpa non ſufficit, & non æquiparatur dolo, vt quis eandem pœnam ſuſtineat: & idem eſt ſi lex, vel ſtatutum tacitè exigat dolum vel expreſſe: puta quando ratione doli ſtatutum, vel lex ſpecifice aliquid ſtatuit per verba, quæ dolum exprimant, vt ſi caueatur, vt qui dolo, ſeu fraudulenter fecerit, quominus quis aliquid faceret, &c. Tacitè autem requiritur dolus, quando punitur lege, vel ſtatuto, actus, qui eſt illicitus, & ſine iniuria perſonali fieri non poteſt: puta ſi qua lege cautum fuerit, quòd ſi quis percuſſerit clericum, vel laicum puniatur aliqua pœna: nam talis iniuria non poteſt eſſe ſine dolo. capit. 1. & 2. 15. quæſtio. 1. Et hæc ſunt quæ in dicta concluſione affert Abb.

Verum quòd cum lex dolum requirit lata culpa non puniatur non rectè probat textus in præallega. capitulo, ſi vero: quia non ſolum percutiens carebat dolo: ſed etiam lata culpa, & Abb. ſupponit, quòd ibi percutiens clericum eſſet in lata culpa: ſed certè lata culpa eſt neſcire, quod omnes ſciunt. At ignorare quem clericum eſſe non incedentem in habitu clericali non eſt lata culpa: ibi enim eſt probabilis ignorãtia, quia erat clericus in habitu laici: & talis eſſe præſumitur qualem habitus eum demonſtrat: & in dubio quis
53 præſumitur laicus, non autem † clericus, quia nemo clericus naſcitur: Hinc dixit Innocentius in capitulo, ſuper his. de accuſat. in fin. quòd excipiens contra electum quòd non ſit clericus habet intentionem fundatam ſequitur Abbas in capitulo bonæ. prima columna penultima, de electio. & in capitulo primo. columna prima, de litis conteſtatio. Ripa in capitulo, decernimus. numero quarto. de iudic. Idem etiam dicimus in alijs qualitatibus extrinſecis, quæ pariter cum perſona non naſcuntur, puta quòd aliquis ſit literatus, vel ſit muſicus. capitulo ſi fortè. cum glo. communiter approbata, in ver. ſcientiæ. de electio. Abb. in cap. dudum. numero 6. de præſumptio. Idem Abb. in cap. cum in iure peritus. numero 2. verſi. ſed hæc ratio. de offic. deleg. videtis ſupra poſt num. 30. in 8. limita.

54 Præterea, quòd in dicto caſu, & ſic contra Abb. † lata culpa æquiparetur dolo, tenuit glo. in alleg. capitulo, ſi vero. vbi inquit pœna excommunicationis in dicto capitulo, ſi quis ſuadente. & in capitulo, ſi vero. afficiendum eum, qui clericum habentem tonſuram vidit, & non credens clericum eſſe percuſſit: & certè in tali caſu percutiens non eſt in dolo, quia non credit clericum eſſe: ſed eſt in lata culpa: quia non cognoſcit, an ſcit, quod omnes ſcire debent, quòd ſcilicet ille eſſet clericus, cum tonſuram geſtaret. Ergo in dicto caſu veniet puniendus ex lata culpa, ac ſi in dolo eſſet.

Inſuper ſi hæc Abb. cõcluſio vera eſſet, ſequeretur, quòd nunquam lata culpa æquipararetur dolo. contra textum in l. quod Nerua. ff. depoſi. Dolus enim expreſsè, vel tacitè ex lege requiritur, vt quis pœnam ſuſtineat: lata culpa non æquiparatur dolo expreſsè, vel tacitè ſecundum Abb. ergo nunquam æquiparabitur dolo.

Rurſus contra Abb. eſt textus in l. prima. §. hæc actio. ff. ſi menſ. fal. mo. dixe. vbi dicit textus quòd agrimenſor non tenetur de culpa, ſed tantum de dolo: Et tamen etiam ex lata culpa tenetur, vt ibidem ſubijcitur. Ergo etiam, quòd dolus expreſsè requiratur, ex lata culpa pariter quis puniendus venit: & ille textus id optimè probat, ſi ponderemus
55 dictionem illam, duntaxat, † ibidem poſitam, ibi ſed duntaxat de dolo. quæ eſt reſtrictiua, ac omnes caſus excludens. Et iuncta orationi affirmatiuæ affirmat illud, quod ponit, & omne aliud excludit, & negat. l. ſolutum. §. ſi in ſortem. ff. de pigno. actio. l. ob æs alienum tantum. C. de præd. mino. & ibi Bart. capitulo, ſtatutum. §. in nullo. ibi, & perſonis duntaxat deſignatis. de reſcriptis. libro ſexto. clementina prima. verſic. Nos igitur. & ibi notat Cardinalis de ſumma Trinitate, & fide catholica. clementina prima. & ibi idem Cardinalis in tertio notab. de ſequeſtr. poſſeſſionum. Rom. conſilio 512. quo ad primum. numero ſecundo. Cum igitur textus ille (vt præmiſi) agrimenſorem teneri velit ex dolo duntaxat: & tamen eadem lex velit eundem teneri ex lata culpa: ergo dolus, & lata culpa æquiparantur: & ideo dico, quòd quia regulariter lata culpa dolo æquiparatur, præalleg. l. quod Nerua. ff. depoſi. ſiue tacitè, ſiue expreſsè ſtatuto caueatur dolum requiri: etiam ex lata culpa eandem pœnam infligendam eſſe. Pro dicta dictione, duntaxat, & alijs taxatiuis, ac reſtrictiuis videatis per Anton. Gomez in ſuis varijs reſolutio. in tit. de quali. contract. numero 13. ver. Dubium tamen.

Excipiendi tamen veniunt plures caſus, vt quando pœna
56 eſt corporis afflictiua, tunc enim † lata culpa non æquiparatur. l. ſecunda. ff. ad legem Corneliam. de ſicar. glo. in l. is qui cum telo. C. eodem l. in actionibus. ff. de in lit. iuran. & ibi glo. quæ excipit plures caſus, in quibus lata culpa non æquiparatur dolo. De quibus etiam per Barto. in allega. l. quod Nerua. ff. depoſi. Bartolus in l. prima. §. non autem. ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue. Hyppol. de Marſil. in l. de minore. columna ſexta & ſequen. ff. de quæſtio. Socin. in regu. 95. incipien. Dolus latæ culpæ. in prima fallen. & ſequent. & hanc communem ſententiam affirmat in dicta l. in actionibus. Idem voluerunt glo. in l. mora. ff. ſoluto matrimonio. Azo in ſumma. C. ad legem Aquiliam. Marſil. conſilio vigeſimo quinto. vltra ea. numero ſexto. & conſilio 62. numero ſecundo. Nec etiam æquiparatur dolo quantum ad infamiam irrogandam, vt Inſtitu. de ſuſpect. tuto. §. ſuſpectus. Nec etiam quoad iuramentum in litera: quia irrogatur pœna reo ex ſola voluntate iurantis, & in ſimilibus caſibus. In alijs vero regulariter lata culpa dolo æquiparatur, vt in l. magna negligentia. ff. de reg. iur. & in dicta l. quod Nerua.

Et in materia ſtatuti vt ſciamus an lata culpa æquiparetur dolo, attento, quòd ſtatutum debet intelligi ſecundum ius commune, & a iure communi interpretationem recipit l. vt gradatim. verſic. Et ſi lege municipali. ff. de mune. & hono. gloſ. in l. vltima. §. in computatione. in ver. non hæ. in fin. C. de iur. deliberan. & ibi Paul. Caſtren. ad hoc notat gloſſam, & dicit eam ſemper allegari. Eſt etiam textus in capitulo, cum dilectus. verſic. Cæterum cum ſupra dictum ſtatutum. de conſuetud. capitulo, ad audientiam. cum glo. in ver. in Apoſtolica. & glo. ſequen. de cleric. non reſidentibus. l. ſi quando. C. de inoffic. teſtamento. Lap. allega. 101. In ciuitate Florentiæ. numero decimo. Ancha. conſilio 126. incipien. legitur. poſt numerum tertium. Videndum eſt, an de iure cõmuni, & in illo caſu dolus requiratur præciſè, & lata culpa tantum, non ſufficiat: tunc enim in ſtatuto etiam præciſe dolus requireretur. Et ſi pœna in ſtatuto contenta de iure communi propter latam culpam imponi poteſt, tunc etiam pœna ſtatuti ex culpa inferetur, Hæc fuit diſtinctio Angel. in l. prima. ff. de legibus. verſicu. Item quæritur ſi ſtatutum, vbi concluditur, quòd ſi pœna capitalis imponitur, debet ſubintelligi, ſi dolo quid fiat. Ex quibus infertur, quòd
57 ſtatutum imponens pœnam mortis pro homicidio † intelligendum ſit ſi homicidium dolo fiat. Ita tradit Baldus in l. data opera. C. qui accuſa. & ad hoc plures hic adducit dominus meus Philippus Decius. numero trigeſimotertio. qui poſtea concludit, ſecus fore ſi loqueretur de homicidio qualitercunque commiſſo: quia etiam abſque dolo locum haberet pœna ſtatuti. Iaſ. in l. ſecunda. §. prætor ait. ff. qui ſatiſda. cogan. & in l. in actionibus. columna ſeptima. ff. de in lit. iuran.

Sed redeundo ad dicta Abb. quo ad illam conſtitutio-
58 nem, ſi quis ſuadente diabolo † ſufficiet ne lata culpa, vt quis clericum percutiendo in excommunicationem incidat? Ego reſponderem ſufficere, & quia regulariter lata

culpa

culpa dolo æquiparetur: & quia ita ſentit gloſſ.in alleg.cap. ſi vero.ſi tamen velletis tenere contrarium, ſuggero vobis hoc fundamentum. Cum pœna corporis afflictiua lege, vel ſtatuto imponitur, tunc lata culpa non æquiparatur dolo.gloſſ.in dicta l. in actionibus. ff. de in lit. iuran. quam ſequuntur Bartolus & alij communiter in allega.l.quod Nerua. ff. depo. ſed pœna excommunicationis maior eſt, quam quælibet pœna corporis afflictiua, quia anima corpori præfertur, vt omnibus notum eſſe debet, & in ſacra pagina ſcribitur, Nolite timere eos, qui corpus occidere poſſunt, ſed eum, qui animam. Ergo ſicut in pœna corporis afflictiua lata culpa dolo non æquiparatur: ſic nec pœna animæ afflictiua, quæ dolum requirit, ob latam culpam irrogabitur.

Ad hoc etiam reſponderi poteſt, quòd non ſemper verum eſt, quòd vbi pœna corporalis venit infligenda non æquiparetur lata culpa dolo. De hoc eſt textus in l.milites. ff. de cuſtod.reo.& & in l.penultima. C. eodem vbi propter latam culpam commentarienſis, ſi carceratus aufugerit, interdum punietur pœna capitis, & ſic ſine dolo. Ita limitat Angelus in l.lege Cornelia.ff.ad legem Corneliam.de ſicar. & ibi Hyppo.de Marſi.columna prima.Iaſ.in alle.l.in actionibus.columna quinta.ff.de in lit.iuran. ac Iacob.Boullent. in repet. §.famoſos.in l. capitalium.columna ſecunda. ff. de pœnis. & hæc ſententia communiter tenetur per Doctores in l.commentarienſes.dicto tit.C.de cuſto.reor. Quam quidam communem opinionem limitant non procedere quando commentarienſis nobilem carceratum non arctè detinuit, ſi ille nobilis à carceribus aufugerit: tunc enim cuſtodem carceris excuſandum eſſe affirmant, Ange. in l. ſi à bonæ fidei.verſicu. Item hic eſt caſus. ff. de rei vindica. Idem Angel.in l.qui in carcere. ff. quod met.cauſa. ſequitur Iaſ.in l.ſi pecuniam. §.ſed ſi acceperit. ff.condit.cau.dota. & And. Barba.idem tenuit in capitulo primo.columna tertia. verſiculo vide optime tex.de commoda. & conſilio 91.columna ſecunda verſiculo Facit lex.libro 3.Gerar.ſingu.30.Felyn.in capitulo cum contingat.columna tertia.verſicu.prima concluſio.de reſcript. Curt.Sen.in repet.l.admonendi.numero 139.verſiculo Ex ideo. ff.de iureiuran.Boc.Dec.217.numero nono.in tertia limita.Syl. Nuptial. libro quarto. in verſiculo eſt nubendum.poſt numero 55.verſiculo per quam inferunt.Alcia.in tracta.præſumptio.in 1. Regu.præſumptio. 48. columna prima. verſic. Ex iſta præſumptione.Tiraquel. de Nobilita. capitulo 20. numero 28. verſicu. Hinc quinto. Catel. Cot. in Memoria. incipien. Nobilitas habetur. & in verſiculo carceres variantur.In contingentia facti aliter ſeruari vidi. Materia hæc ſatis periculoſa, valdeque arbitraria eſt: conſiderandumque eſt carceris cuſtodem ſimilem eſſe depoſitario, quippe qui hominum carceratorum depoſitarius eſt, vt per Pau.Caſtren.conſilio 42. argumento.l.prima in principio.& in l.Lucius.verſicu. Quid aliud ... propter quod officium, & cuſtodiam habet a publico ſalarium, & qui mercedem pro cuſtodia alicuius rei accipit, is illius rei periculum præſtare debet. l.qui mercedem. ff.loca.vbi glo. vult illum de omni culpa teneri. Idem voluerunt gloſſ. & Bartol.in l.eum qui. §. ſi epiſtolam. ff. de furt. vbi quòd qui ſuſcipit rei cuſtodiam, & pretium tenetur de periculo ſuccedente. Et niſi carcerum cuſtodes ſeuerè punirentur, ſæpe conniuentibus oculis, præſertim auri ſacra fame allecti permitterent & ignobiles, & nobiles aufugere. Quod maximè præſumendum eſſe affirmo, quia genus huiuſmodi carcerariorum vile plerunque, ac penè infame habetur.

Punitur pariter vltimo ſupplicio, is qui dedit poculum abortionis vel amatorium mulieri, & ſine dolo, ſi ſecutus fuerit abortus, vel peremptio mulieris. l. ſi quis aliquod. §. qui abortionis.ff.de pœn. Angel.in allega.l.in actionibus.ff. de in lit.iuran.vbi dicit ſe conſuluiſſe contra Barto. Paduæ. & illud conſ.fuiſſe confirmatum per collegium Paduanum, & allegauit prædicta iura. ſecus tamen ſi mulieri vt conciperet medicamẽtum quis dederit, quo ſumpto mulier mortua fuerit, vt in l. 3. §. adiectio.verſicul. Sed ex ſenatuſconſulto. ff.ad legem Corneliam. de ſicar. Ratio diuerſitatis ſecundum Barto. & Hyppol. eſt, quia primo caſu dabat operam rei illicitæ. ſecundo verò licitæ. Et hanc limita. ponit etiam Iacob.præfatus in dicta repet.§.famoſos.

Tertio fallit in Arcis cuſtode, ſeu caſtellano, qui punitur capite ſiue dolo, ſiue culpa perdat arcem, vt voluit Oldrad. conſilio nonageſimoſecundo.incipien. Rex habebat arcem. ac Bald.in l.ad commentarienſem.ff.de cuſtod.reo. ſequitur Iaſ.in allega.l.in actionibus.columna quinta.& Alciat.in tracta. præſumptio. Reg.3. præſumpt.15. numero tertio, & ſequentib. Quid autem ſi cuſtos arcis nominis ſui virum alias probatæ conditionis ſubrogauit, & ſubrogatus perfidè agẽs arcem perdiderit, an arcis cuſtos excuſetur? Pro opin. affirmatiua concludit Ioan.And.in addi. ad Specu. titu. de loca. ad finem verſic.nouiſſimè audiui, quem ſecuti ſunt Alberic. de Roſa.in l.vltima.columna prima.verſicu. Et pro declaratione.ff.de cuſtod.reor. Barba.conſilio 62.verſicul. Et Ioan. And.libro 1. & conſilio 34. columna antepenultima. verſic. Et quod voluit libro ſecundo. Idem Barba. in capitulo, accedens.2. columna ſecunda. verſicul. Et adduco celebre. vt lit.non conteſta.

Quarto fallit in caſu l. penult. ff.de incen. rui. naufra.ſecundum Ange. in allega. l.lege Cornelia, quem ibi ſequitur Hyppol.in l.prima. vt etiam limitat Iacob. vbi ſupra citans l. qui ædes.in dicto titu.de incen.ruin.naufra.in 1.limita. ad dictam regulam.

Quinto fallit in medico imperito, ſi eius imperitia moriatur infirmus, quia puniretur pœna corporali. prout ſingulariter tenet Floria.in l.idem iuris.§.mulionem. ff. ad legem Aquil.ad quod citat glo.in l.2.ff.quod quiſque iur. ſequitur Hyppo.in alleg.l.lege Cornelia.col.1.

Sexto fallit in aſſeſſore imperito, peritum ſe iactante, qui aliquem indebitè perire fecit, vt voluit Floria. in ſua diſputatio.incipien.quæſitus de crimine capitali.ſequitur Hyppo. vbi ſupra.

Septimo fallit in caſu l.quoniam multa. C. ad leg. Iuli.de vi publi.ſecundum Floria.& Hyppo.in locis ſupra citatis.ac Iacob.in dicto §.famoſos.

Octauo fallit in caſu l. omne delictum. §. exploratores. & §.qui aciem.& in §.ſi caligatus. ff.de re milit. ſecundum eoſdem, vbi ſupra.& per eundem Hyppo.in l.3.§.diuus.colum. penulti.ff.ad leg. Corneliam.de ſicar.vbi nonnullos ex prædictis caſibus ponit.

Nono fallit in dicto Bartoli.in l.iuſtè poſſidet. in fin.ff. de acquirenda poſſeſſione. vt per Hyppol.in dicta l. lege Cornelia.colum.1.

Decimo fallit quando ex lata culpa oritur dolus a lege præſumptus: nam tunc ex culpa quis incidit in pœnam l. Cornel.de ſicar.ita limitat præfatus Iacob. in alleg. repet.§. famoſos.in vltima limita. ad hanc regulam, ſubdens exemplum.

Vltimum dictum Abb.circa primam cõcluſionem, quòd
59 † ſtatutum non ligat ignorantes, Hoc eſt, quod ſi ignorans fuit in leui, vel leuiſſima culpa, & delictum commiſit, ex quo ciuiliter puniri non poteſt, ſed tantum criminaliter: tunc criminaliter pro modo culpæ puniatur.

Et quando quis ciuiliter, vel criminaliter puniatur: Et quid ſit agere ciuiliter ex delicto, quid criminaliter eſt optimus textus iun.ibi not.in l.vlti.ff.de furt.& glo.& Barto.declarant in l.3.in principio. ff.de ſepul. viola. Et in hac materia ſatis dubitarunt Docto.Cyn.enim in l.ſi quis non dicam. C.de epiſcop.& cleri.& in l.data opera. C.qui accuſare non poſſunt, quem refert hic Abb.tenuit, quòd non poſſit puniri criminaliter, ſed ciuiliter, vt reſarciat damnum pro modo culpæ. Ad quod adducit Cyn.& textum in l.qui ædes.ff.de incen.rui.naufra.vbi quòd dolo comburens ædes, vel aceruum frumenti cremari debet, ſi vero negligentia, & caſu id faceret, tenetur comburens damnum reſarcire. pro quo etiã eſt textus in l.ſi fortuito.eodem titu. Non ergo criminaliter & corporaliter puniri quis debet ex leui culpa, ſed tantum ciuiliter.

Pro opin. Cyn. facit, quia leuis culpa leuiter eſt punienda.c.cum dilecti. de accuſa. Ergo ex leui culpa non erit quis criminaliter puniendus: culpa enim leuiſſima non eſt maleficium.l.ſi cutus.§.de præteritis. ff.ad legem Aquiliã. & ideo ciuiliter puniri debet non criminaliter & corporaliter puniendus, quia culpa leuiſſima non eſt maleficium. l. ſi cutus. §.de præteritis.ff.ad legem Aquiliam. & ideo ciuiliter puniri debet, non criminaliter, & corporaliter, quia (vt dixi,) quælibet pœna corporalis quantumcunq; pecuniaria. etiam magna, maior eſt, ac grauior. l.quod ergo. §. pœna grauior. ff. de ijs, qui notan. infam. & in l. ſeruorum. ff. de pœnis.

Secundo pro eadem opin. faciunt, quæ adducta fuere ad probandum, ꝙ vbi poena corporalis venit inſligenda, lata culpa regulariter non ęquiparatur dolo, vt etiam dixit Abb. ergo multominus ex leuiſſima culpa quis perſonaliter puniendus erit.

Contrariam ſententiam tenuerunt glo. & Barto. in l. reſpiciendum. ff. de poen. & Antonius de Butr. hic. Et mouebatur ibi Bartolus per illum text. & per gloſſ. ibi in fin. vbi, quòd quidam delinquunt ex propoſito, vt ſunt latrones. Quidam impetu, vt qui per ebrietatem. Quidam vero caſu. Exponit ibi gloſ. caſu, ideſt abſque dolo. Si autem lata, leuis, vel leuiſſima interuenerit, non tenebatur: nec punietur, perinde ac ſi in dolo fuiſſet, mitius tamen, licet criminaliter, prout intelligit gloſ. illam Barto. Mihi tamen videtur, quòd immo ciuiliter, & ita intelligat gloſ. ad idem citans inter alia iura, l. ſciendum. ff. ad legem Aquiliam, vult enim gloſſ. quòd quis tunc teneatur lege Aquilia: At poena legis Aquiliæ eſt tantum reſarcitio, & emendatio damni. capitulo ſi egreſſus. & capitulo vltimo. de iniur. & dam. dat. & ibi notatur. Et eſt text. Inſti. de leg. Aquil. Allegat etiam Bald. pro ſe. text. in l. abſentem. ff. de poen. in fin. vbi quòd in delictis diſtingui debet, an quid dolo, vel caſu factum ſit: & ſecundum huiuſmodi diſtinctionem poenę temperari debent. Ergo licet temperatè, tamen etiam quis criminaliter ceſſante dolo etiam ex leui culpa punietur. Ad idem facit textus in dicta l. qui ædes. vbi quòd leuius caſtigatur, qui nõ fuit in dolo. ergo etiam criminaliter punietur, licet leuiori poena criminali.

Verum reſpondere poſſumus iura in contrarium adducta nihil probare, fateor enim eum, qui eſt in leui culpa mitius puniendum eſſe, eo, qui eſt in dolo: ſed intelligo iura huiuſmodi, minus puniendum, hoc eſt poena ciuili, quia non ſit in dolo, non quòd minori poena, ideſt criminali teneatur.

Vel ſecundo reſponderi poteſt, criminaliter etiam licet minori poena puniendum, cum qui ciuilem poenam ſoluere non valet, puta quia non ſit ſoluendo. Et hoc probat textus in dicta l. qui ædes, dum inquit, ſi caſu fecit, ſi minus idoneus ſit, leuius caſtigatur, qui enim non eſt ſoluendo in ære, ex vulgari regula in corpore luet. Et ita etiam ſi intelligere volumus tex. in l. abſentem. ff. de poen. quòd loquatur in poena criminali mitiori, quando quis caſu deliquit, rectè intelligemus. Nec eſt nouum, quòd vna lex ab altera interpretationem recipiat. ad text. in l. non eſt nouum. ff. de legibus, l. vt gradatim. ibi, Et ita reſcripto diui Marci continetur. ff. de muneribus, & honoribus. l. vltima. C. qui teſtamenta facere poſſunt. Et ſic punitur quis criminaliter tantum ex geſtis contra legem: licet enim propter ignorantiam, quam quis habet ratione leuis, vel leuiſſimæ culpæ non ſit delinquens abſoluendus, tamen venia dignus eſt, vt mitius puniatur. capitulo, propoſuiſti. octuageſimaſecunda diſtinctione.

Concordat Abb. ſententiam Cyni, & Barto. diſtinguendo, quod aut pro leui, ſeu leuiſſima culpa puniri poteſt quis ciuiliter, & tunc procedat dictum Cyni, quod poena criminalis non ſit irroganda. Aut non poteſt puniri ciuiliter, quia non dedit damnum, & tunc procedat opinio Barto.

Animaduertendum eſt tamen, ꝙ ex duplici cauſa quis dicitur non poſſe puniri ciuiliter: aut quia non eſt ſoluendo, & Abb. non intellexit ita: aut quia delictum non continebat factum pecunia ęſtimabile: Et de hoc ſenſit Abb. dum dixit, aut non poteſt puniri ciuiliter, quia non dedit damnum.

Sed quid ſi intelligeremus Abb. in primo caſu, cum quis non ſit ſoluendo, an poena criminalis erit irroganda? Certè reſponderi poſſet affirmatiuè, prout Abb. intelligit text. in l. qui ædes, dum dicit, Quemadmodum ſit commutatio poenæ ex impotentia facti, quia quis ſoluere non poteſt: ita etiam ex impotentia iuris: Dum tamen illa poena pecuniaria irrogaretur in cauſa criminali, non autem in ciuili. iuxta gloſſ. in capitulo, non ſatis. in verſic. & propter. diſtinct. 86. & in capitulo primo. 14. quęſtione ſexta, ac in capitulo, pec-
60 catum. de regulis iur. libro ſexto. & ita procedit † illa regula, quòd qui non habet in ære luat in corpore: cum ſcilicet æs, ſeu pecunia ex aliqua criminali cauſa ſolui debet, & ita intellexit etiam Aegid. Boſſ. in ſua praxi crimi. tit. de homicid. numero 69. verſic. Aduertendo tamen, quòd qui eſt in leuiſſima culpa.

Secundo principaliter quærit Abb. an indiſtinctè requi-
61 ratur lapſus duorum menſium, vt † conſtitutio liget? & in hac quæſtione plures concluſiones firmat, quarum prima
62 eſt, quòd † quando in lege tempus eſt expreſſum, intra quod ligare debeat, ſtandum eſt tempori determinato. iuxta tex. in cap. cum ſingula. de præbend. libro ſexto. vbi quia exprimitur tempus, poena in non parentem ſtatim inſligitur, vt prioratu priuetur, & ineligibilis euadat. Idem voluit hic Felyn. numero ſeptimo. in quinta limita. dominus meus numero decimoquarto. ac Bero. numero 44. & ita intelligunt dictum capit. cum ſingula. de præbend. libro ſexto. vbi ſolum vnius menſis terminus ſtatuitur a die publicationis, vt illa conſtitutio obſeruetur: ſic & in Authen. vt neque miles, neque foedar. §. ſi igitur. & in Authen. vt in priua. domi. facie. mil. non ſi. verſus fin. in quibus tempus triginta dierum ſolum conſtituitur. Immo dicunt, quòd ſi lex ſanciret, quòd ſtatim ligaret, ligaret illico. gloſ. in ver. ex nunc. in clementina ſecunda. de hæreti. Non minus enim diſponere poteſt lex, quòd ipſa ſtatim liget, quàm quòd intra bimeſtre, vel poſt. Et hæc concluſio procedit, vt declarat hic Abbas reſpectu retractationis actus, puta quia actus ſit nullus: non tamen procedit reſpectu poenæ, vt declarat glo. in alleg. clementina ſecunda. de hæreti. Ratio eſt, quia abſurdum eſſet poena teneri ignorantem, & contra textum noſtrum. Et ad hoc inquit Abb. eſt glo. in dicta clementina ſecunda. de hæreti. in verbo, ex nunc. Et quia poena culpam ſupponit, quæ non cadit in ignorante. Quo ad poenam igitur non debet intelligi, quòd ſtatim valeat, licet lex generaliter loquatur. Quia verba generalia ita intelligi debent vt abſurdum euitetur, vt notant Docto. in capitulo primo. hoc titulo. & eſt textus in l. nam abſurdum. ff. de bon. libert. Et dixit Lap. alleg. 128. non quod ad hoc vt abſurdum vitetur debet fieri violentia literæ.

Contra hoc tamen videntur adduci poſſe plura iura, quibus cauetur, quòd immo etiam poena ſtatim lata lege, vbi eſt tempus expreſſum ſuſtineri debeat. Ita probat textus in l. ſancimus. C. de ſacroſanctis eccleſijs, vbi quòd ementes res eccleſiæ pretium amittant: & eam legem habere locum non ſolum in caſibus futuris, ſed etiam in emergentibus: & ſic ſtatim ligare incipiunt, pecuniam autem amittere poena eſt: diminuitur enim patrimonium. l. 3. ff. de damno infec. Ad idem eſt textus in capitulo, cum tu. de vſur. vbi Pontifex vult vſurarios, qui etiam fuerunt ante conſtitutionem coerceri, vt vſuras reſtituant: & ſic etiam reſpicit facta ante conſtitutionem. Ergo cum ſtatuitur tempus, ex quo lex ligare debeat, ligabit non ſolum quo ad annullationem actus, ſed etiam quoad poenam. Ex ijs ſi rectè inſpiciatur Abbatis ſententia non impugnatur, quia licet prædictis caſibus non ſolum annullatio actus ſequatur, ſed etiam poena, id locum habet, quia lege cautum eſt, ac expreſſum, quòd contrafacientes ſtatim poenam incurrant: ſecus in caſu noſtro, loquitur enim Abbas cum dictum fuit, quòd ex tunc lex ligare debeat, non quòd etiam ex tunc poena incurratur: Tunc enim ſi id adeſſet in lege, eſſet de caſu indubitabili: ſtatim enim legi non parentes poenam incurrerent.

Reſpondetur & aliter prædictis iuribus, quòd ideo ſtatim poenam incurrunt, qui contra ea iura faciunt, quia & vſuræ, & alienationes rerum eccleſiaſticarum ante illas conſtitutiones prohibitæ erant, & ideo ſtatim ligabant, etiam ignorantes illarum nouarum conſtitutionum. & in ſimili voluerunt Cynus & Bartolus in l. prima. C. de ſumma Trinitate, quòd ſtatutum addens poenam in facto damnato
63 de iure communi, † liget etiam ignorantes: quia ignorantia non eſt probabilis, ex quo factum eſt damnatum de iure communi, licet Modern. Ferrarien. aliter ſentiant, ſuper hoc latè dominus meus Philip. Dec. inſiſtit, numero trigeſimoquinto, reſidens in opinio. Bartol. quam veriorem in iure affirmat: ponderans etiam, quòd exercens actum damnatum, dat operam rei illicitæ. & reſpondet omnibus fundamentis Fely.

Secunda concluſio Abb. hic, quam reaſſumit domi. meus.
64 numero trigeſimonono. eſt, quòd † conſtitutio inferioris a principe, puta alicuius collegij, vel ciuitatis ſtatim liget a die ſcientiæ, & reſpectu ignorantium tempus arbitrarium ſit:

prout

prout etiam voluerunt Hoſtien.in ſumma hoc tit.& Bartol.
in l.omnes populi, in quinta quæſtio.ff.de iuſtitia,& iure.ad
ducunt tex.in l.vltima.ff.de decret.ab ordine faciend. vbi ꝙ
ignorantis ſtatuta non ligantur:ergo ſcientes ſtatim ligabun
tur abſque alio temporis curſu, & abſque alia publicatione,
ex quo certus certiorari amplius non debet.l.prima.§.aiunt.
& §.ſi intelligatur.ff.de ędilitio edicto,capi.eum, qui certus.
de regulis iuris,libro ſexto.Bald.in l.leges ſanctiſſimæ.C.de
legibus. Et abſurdum eſſet, quòd tempus idem duorum mē
ſium daretur legi inferioris, quæ nō ligat,niſi ſubditos ſuos,
capit.vlti.hoc tit.libro ſexto. quod legi principis,quę totum
orbem ligat. Idem quod dixit Abb.hic. voluit idem Abb.
conſilio trigeſimoquinto,numero primo,libro primo.Barto
lus in l.omnes populi,numero trigeſimoſeptimo. Crot.nu-
mero centeſimo vigeſimoſecundo.Caccialup.numero cen-
teſimo quadrageſimoquarto,ff.de iuſtit. & iure. Bal. in l.le-
ges ſanctiſſimæ, C.de legib.

Tertia concluſio Abb. eſt, quòd conſtitutio principis li-
get poſt duos menſes, iuxta text.in Authent.vt factæ nouæ
conſtitutio.per gloſſ.citatum. Et voluerunt Bartol. in dicta
lege,omnes populi,numero trigeſimoſeptimo. & Crott. ac
Caccialup.in locis ſupra citatis, & alij communiter ibidem.
ac Felyn.hic,numero ſeptimo. Dominus meus,numero de-
cimoſexto.& Boro.numero quadrageſimonono. de hoc in-
fra latius tractabimus. Intelligenda eſt hæc concluſio,quan-
do lex ſimpliciter loquitur: & ſic non exprimendo tempus
aliquod, infra quod, ſeu poſt quod ligare debeat: Vel non
appoſita clauſula, ex nunc, vel ſimili:ſi enim exprimitur ma-
ius, vel minus tempus, illud expreſſum attenditur,prout di
ximus ſupra per textum in capitulo,cum ſingula,de pręben.
libro ſexto.ibi,infra menſem. poſtquam præſens conſtitutio
peruenerit ad eoſdem. & ad textum in capitulo, ſtatutum.
eodem titulo,& lib. ibi, poſt menſem a die,quo beneficium
vacauerit,numerandum. & ad textum in l.in diem,in princi
pio.ff.de conditionibus,& demonſtrationibus.& per Gemi
nianum in capitulo,ſeruus.quinquageſimaquarta diſtinctio
ne.ſuper glo.prima,ad finem.Et ſic ſeruabitur tempus in le-
ge appoſitum, ſeu expreſſum: in iis enim, quæ certa ſunt,
non eſt locus coniecturis.l.continuus.§.cum ita. iuncta gloſ.
in verſic.nullus, ff.de verborum obligationib. l.ille, aut ille.
ff.de legatis tertio. pro iis plura adducit Ioann.Andr.in vlti
ma glo.Daræ libro ſexto.

Quarta concluſio, ſecundæ ſupra poſitæ ſimilis, cum qua
hic alij tranſeunt, & voluit Præpoſitus in capitulo,quod di-
65 citis. ſexta diſtinctione. eſt, † quòd conſtitutio prouincialis
a die publicationis immediatè liget ſcientes: ignorantes ve-
ro arbitriu iudicis, quod arbitrium in perpendendo ampli-
tudinem, vel magnitudinem, & alias qualitates ipſius pro-
uinciæ, & diſtantiam a loco, vbi conſtitutio facta fuit: vt
per Ioannem Andræam, & alios in prooemio Clementina.
& arguit textus in capitulo, cum ſit Romana, de appellatio-
nibus. Gloſ.vero in capitulo.propoſuiſti. (vt nonnullis ſup-
ponunt) voluit conſtitutiones prouinciales non ligare ante
ſex menſes:per textum in capitulo,decernimus.decimaocta
ua diſtinctione. Verum ſi illa gloſſa habuit hanc mentem,
malè loquuta fuit, & (vt ſupra dixi) maximum eſſet abſur-
dum, quòd maius tempus requiretur in ligādo aliquem per
legem inferioris, quàm per legem principis: & ſic darentur
duo menſes legi principis, quæ totum orbem ligat: conſti-
tutioni vero, quæ ſolos prouinciales, darentur ſex menſes.
Hanc rationem adducit Barbat. hic, & Moderni, de eo ta-
men mentione non facta. Verum aduertatis ad id, quod
mihi nunc in mente venit, quod conſtitutio, & quælibet a-
ctio principis in inſtanti, & per omnium ora, omnibus au-
res arrigentibus diuulgari ſolet non ſolum in loco factæ con
ſtitutionis, ſed vbique locorum, etiam per nuncios, per epi-
ſtolas, per curſores publicos,& priuatos,etiā mutatis equis,
& alijs modis, quibus in remotis regionibus dignitas de om
nibus,quæ fiunt Romæ,apud Imperatorem, apud Reges &
Galliæ,ac Hiſpaniarum, & alios ſimiles breui temporis ſpa-
cio certiores redduntur, & ſic veriſimile eſt, ꝙ ſcientia legis
vniuerſalis a principe emanatæ apud omnes, etiam exteros
citiſſimè perueniat, vt in alia materia deduco in 4.quæſtio.
Reg.30.de Vari.num.4.& ſequen.

Quinta concluſio A[illegible], quòd conſtitutio priuilegia-
66 tiua ſtatim liget, ſeu eff[illegible]ctum ſuum porrigat,ſicut † priuile-
gium. Idem voluit Barto. in l.omnes populi. in 5. quæſtio.
nume.37.ff.de iuſti.& iur.& in l.penulti. C.de decurio.libro
decimo.Quod etiam voluit glo.in prooem. Clemen. in ver-
ſicul.de cætero. verſic. Idem dico de his, quæ priuilegiant.
Idem etiam voluit Iaſ.in l.beneficium. nume.46. ff. de con-
ſtit.princip.ex tex.in cap.1.verſ. Nam ſi alicui. & verſi.ſimi-
liter.de conceſ.præben.lib.6.

Verum Barto.vbi ſupra,& Abb.hic,& cæteri intelligunt,
quòd ſi ſtatim liget eum, in cuius præiudicium tendit pri-
uilegium, quod etiam voluit Romæ conſilio 330. circa pri-
mum,colum.penultima,quo vero ad eum, in cuius fauorem
tendit priuilegium, priuilegiati ſcientia requiratur.ad quod
Abb.adducit textus in capitulo primo.de conceſſ.præbend.
libro ſexto.verſic.Ex parte vero, ibi, quæ vim ſuam habent
mox, cum ad illos, quibus conceduntur peruenient. ſubdit
Abb.hoc ibi communiter tenere Docto.Adducit etiam tex.
in l.qui abſenti ſeruo.ff.de acquiren.poſſeſſio. vbi quòd do-
minus non perdit poſſeſſionem ſerui abſentis, donec ad il-
lum ſeruum literæ libertatis perueniant. Idem probat text.
in l.abſenti.ff.de donatio.ab eodem citatus.vbi quòd dona-
tarius ante ſcientiam non acquirit dominium rei donatæ.
Ad idem Abb.citat glo.in verſic. epiſtolam. in cap. quanto.
ſecunda quæſtione quarta. vbi quòd antequam literæ abſo-
lutionis ab excommunicatione perueniant ad abſolutum,il-
læ non operantur. Idem etiam voluerunt Barto. in l.vlti.ff.
de conſtitutio.princip.& Cardin.in prooem.Clemen.§.vni-
uerſitati.in quinta quæſtione. Pro præmiſſis,& quòd domi-
nium non acquiratur ante acceptationem, adduco text. in
l.ſi ego.ff.de nego.geſt.per quem text. concludit Pau. Caſt.
conſi.197. viſis ijs, quæ narrantur. in 2.dub. ſecundum no-
uam impreſſio. quòd donatio abſenti facta ante ratificatio-
nem,non dat ius in re.Idem concludit conſi.182. qui loqui-
tur in donatione facta per patrem Margaritæ filiæ: & dicit,
quòd ante ratificationem non fuit ius quæſitum. ſequitur
Curt. Iun. conſilio 52. circa controuerſiam. numero 13. &
conſilio 120.præſupponitur. numero 1. & 4. & domi.meus
Philip.Decius. conſi.436.viſa inſtructione verſus fin.verſic.
vltimo in caſu iſto.conſilio 442.in cauſa in qua.numero 38.
& conſilio 511.accuratè,verſus fin.verſic. Non obſtat,quòd
notarius.Idem voluerunt Pariſ.conſilio 88. numero 15. lib.
tertio.Couar.libro 3.varia.reſo.cap.16.nume.1. ac Neuiza.
conſi.35.num.17.

Ex præmiſſis vtiliter infertur ad praxim Romanam, &
68 omnium ordinariorum collatorum, quod † beneficium ab-
ſenti collatum ante ratificationem, ſeu acceptationem non
dicatur ſuum: eſt text. in ſpecie in cap. ſi tibi abſenti, ibi vt
tuum dici valeat, non acquiris. de præbend. libro ſexto. &
ibi Philip.Franc.poſt omnes.in ſecundo not. Eſt etiam text.
in cap.gratia.cum glo.in verſicu.ignoranti.in princip. de re-
ſcrip.eodem libro.voluit glo. in clementina auditor. in ver.
debitum.eodem titu.de reſcript. Gui.Papæ deci.49.in pro-
ceſſu Felyn. hic numero 9. & in capit. in noſtra. ante nume-
merum 4.de reſcript.Lapp.alleg.89.numero 6. Pariſ. conſi-
lio 142.quòd reſeruatio.numero decimo, volu.4. Et de ſty-
lo Romanæ curiæ eſt, vt fiat articulus hoc modo, Item di-
cit, quòd præfatus N. gratiam conceſſionis huiuſmodi ſci-
uit,ac ſcit,illamque gratam, & ratam habuit, & habet, ac li-
teras deſuper neceſſarias, & opportunas expediri fecit, &
procurauit &c.

An autem in dubio prouiſio alicui facta præſumatur ra-
tificata, ſeu acceptata? In Rota Romana diſcuſſum fuit co-
ram Marſicano in cauſa Salamantin. facti ſpecies hæc erat,
facta fuerat commenda beneficiorum valoris 150.duc.tem-
pore excidij vrbis epiſcopo Salamantino, tunc in caſtro S.
Angeli exiſtenti, non conſtabat, quòd illo tempore factæ
commendæ notitiam habuiſſet, ideo quærebatur, vt præ-
miſi, an in dubio præſumeretur ratihabitio? & licet Rota
ſoleat tenere, quòd vbi actus requirit modicam impenſam,
non præſumatur factus ad inſtantiam eius, ad quem actus
ſpectat iuxta doctri.domi.mei in capitu.primo. colum.9. de
iudi.quicquid dixerit Specu. titu. de appella. §. nunc breui-
ter.verſic.quia ſi appareat. Oldra.conſilio 136.colum.2. vbi
quòd ſupplicatio in dubio impetrata præſumitur ad illius
inſtantiam cuius fauorem concernit. Cardina.conſilio 25.
colum.ſecunda. Pro parte affirmatiua concluſum fuit in ca-
ſu iſto, propter præſentiam epiſcopi in arce S. Angeli, vbi
etiam erat Clem. VII. qui ſignauit: & ſic præſens in loco
ſciēs præſumi deberet.l.regula. §.1. & l.nec ſupina. ff.de iur.
& facti ignorantia.capitu.vltimo.verſicu.ſuper quo,qui ma-
trimo.accuſa.poſſunt.Bart. in l. is poteſt.ante numerum 17.

verſic. Niſi forte ipſe. ff. de acquirenda hæred. Et ſi præſumi-
tur ſciens, ergo etiam ratificans, ex quo de eius commodo,
& non de aliquo incommodo tractabatur. ad theo. Barto.
in l. quæ dotis. num. 21. & ſequen. ff. ſolu. matrimo. & per D.
meum Philip. Dec. in l. ſemper qui non prohibet. in princip.
ff. de regu. iur. & per Cardin. in clemen. cauſam. §. intimatio.
in 5. quæſtio. de electio. Ad quod tamen reſponderem, quòd
hæc coniectura non videatur concludens, eo quia ſola exi-
ſtentia dicti epiſcopi in arces Angeli non arguebat eius ſciē-
tiam, niſi fuiſſet in eodem loco, vbi erat Papa. argu. eorum,
quæ notat Alexand. & Repeten. in l. de vnoquoque. ff. de re
iudica. vbi volunt, quod præſens in iudicio non ſit citandus,
quod intelligunt quando quis eſt præſens vbi iudex ſedet:
ſecus ſi eſſet ſeparatus a tribunali, licet in eodem loco, quia
tunc non præſumeretur ſcientia. Et quot ſunt qui continuò
habitant in palatio Papæ, & per plures dies non vident eius
faciem? præſertim quando illi eſt grauatus mole, vel ma-
gnitudine negotiorum. Et ad id, quod dicit Cardin. reſpon-
derem, quòd dictus §. intimatio. procedit in proclamate fa-
cto in loco, quia præſumitur, q vnuſquiſq; de loco ſciat, quæ
fiunt in locis publicis. Et ita etiam procedat tex. ſupra cita-
tus in cap. vlti. qui matrimo. accuſ. poſſ. Et quantum attinet
ad illam diſtin. an actus requirat modicam impenſam, an ma
gnam, quòd in primo membro nō præſumatur factus ad in-
ſtantiam intereſſe habentis: In ſecundo vero ſecus, de quo
etiam per Fely. in cap. nonnulli. §. ſunt & alij. colum. 7. de re-
ſcript. & pulchrè per Sarnen. in 32. quæſt. poſt num. 6. verſic.
Rota tamen ſæpius ſuper regu. de anna. & in 38. quæſt. regu.
de Trien. nume. 2. Rota intellexit, q licet in actibus ordina-
rijs, qui via ordinaria conceduntur, puta in nouis prouiſio-
nibus, gratia ſi neutri, commiſſione cauſæ, citatione, & ſimi-
libus præmiſſa diſtinctio aptari poſſit, an ſit modica, vel ma-
gna impenſa: In ijs tamen, quæ concedi non ſolent abſque
magna ſolicitudine, & fauore, ac gratia, vt puta in prouiſio-
nibus, maxime beneficiorum notabilis redditus, non eſt ve-
riſimile, quòd alius, quàm qui præſens erat, & de cuius com-
modo tractabatur ſolicitauerit expeditionem gratiæ. Per-
ſona enim extrinſeca non ſubintelligitur. l. ita ſtipulatus. §.
Griſogonus. & ibi Barto. & Iaſ. in vlti. not. num. 40. & ſeq. ff.
de verbo. obliga. Ipſe igitur præſumatur impetraſſe, & non
alius eo non mandante, vel inſcio.

69 Sic etiam dicimus † executorem Apoſtolicum non poſſe
iuriſdictionem exercere ante literarum receptionem. Rota.
793. pronunciatio facta in anti. & in no. 459. circa tertium.
nume. 5. & 7. Fely. in cap. eam te. nu. 21. & in cap. ſciſcitatus.
verſi. pro tanto. num. 13. de reſcrip. Caſſad. Dec. vlti. nu. 12.
de reſti. ſpol. Pariſ. conſi. 12. in iſto. num. 18. lib. 3.

Hinc etiam Felyn. hic nume. 12. quærit poſt Dominos de
Rota deciſ. 457. in no. vtrum teneant geſta per executorem
Apoſtolicum, qui iam reuocatus erat, ſed id neſciebatur?
Plura hincinde adducit, vide per ipſum. Et licet pulchra ſit
quæſtio alibi tamen plenius, & ſubtilius diſputanda veniet
vbi melius cadet.

70 Conſuluit Anchara. priuilegium † ciuilitatis in abſentem
collatum, ſibi non prodeſſe antequam ad eum peruenerit,
& de illo ſcientiam habuerit, motus per tex. in alleg. l. abſen-
ti. ff. de donatio. & in l. qui abſenti. ff. de acquiren. poſſeſſio.
vbi etiam de hoc Roma. in fin. princip. & Alexan. nume. 3.
& ſequen. & illud conſi. Anchara. eſt 169. quod incipit Vi-
ſis punctis, ſtatuto & capit. de quo etiam per domin. meum
Philip. Dec. conſi. 661. poſt num. 8. & Ancha. ſequitur etiam
idem Dec. hic poſt num. 43.

Hinc etiam voluit idem Ancha. conſi. 398. incipien. Præ-
mitto pro clariori, q literæ familiaritatis Papę nihil operent
antequam veniant ad notitiam illius, qui in familiarem reci-
71 pitur. ſequitur dom. meus hic nume. 17. Ratio eſt, quia † fa-
miliaritas eſt quidam conſenſus reciprocus, ideo ante noti-
tiam nihil operatur: & familiaris dicitur Domini, ſeu ſupe-
rioris familiaris: & ſic terminus iſte dicitur ad aliquid, ſeu
ad conuertentiam. Hoc conſi. citate voluit hic Barba. qui ſe-
quitur Ancha. quem etiam ſequuntur Fely. in cap. inſinuan-
te. poſt num. 5. verſic. Item nota, q literæ familiaritatis nihil
operantur. de offic. deleg. Caſſado. Dec. vni. de verbo. ſignif.
Sarnen. ſuper regu. 32. de impetran. bene. vacan. Prob. ſam.
Cardin. quæſt. 13. poſt num. 2. & quæſt. 18. nume. 5. Pet. Re-
buf. ſuper concord. in for. manda. Apoſto. ver. Item quando.

Demum aduertite ad illud contrarium, quod adducunt
hic Imo. Barba. & dominus meus. nume. 44. ſuper eo, quod
dixit Barto. in l. omnes populi. in 5. quæſtio. in princip. vide-
licet quòd ſtatutum priuilegiarium ſtatim operetur ſuum
effectum abſque ſcientia eius, cuius commodum reſpicit, ad
ſimilitudinem legati. Et idem Barto. poſtea num. 38. inquit,
quòd qui bannitum capit debet præmium conſequi a ſtatu-
to impoſitum, etiam ſi ſtatuti diſpoſitionem ignorauerit:
quem ſequutus fuit ibi Crot. nume. 127. Imo. hic dicit aliud
eſſe in priuilegio cōceſſo per modum legis, vel ſtatuti: aliud
per modum reſcripti, quam reſponſionem confirmat hic do
mi. meus. nume. 17. verſicu. ſed aduertendum, quia ſtatuta
æquiparantur vltimis voluntatibus, vt voluerunt Barto.
in l. 1. C. de ijs, qui. vt indi. Anno. conſi. vlti. nume. 12. Tiraq.
de vtro. retract. in fin. nu. 15. Soc. Iun. conſi. 181. nu. 38. lib. 2.
et valet argumentum a legato, ad ſtatutum, vt præuiſi, &
voluit Bart. in alleg. l. omnes populi. num. 37. Hæc concilia-
tio per do. meum hic confirmatur, nulla enim in hoc differē-
tia cōſtitui poteſt inter naturam reſcripti, & legis. ſuper qua
conciliatione dubitat etiam Iaſ. in l. beneficium. num. 50. de
conſtit. in princip.

Alio modo conciliat hic Bero. poſt nume. 48. Aut priui-
legium, inquit, tendit ad alterius præiudicium, & tunc requi-
ratur ſcientia vtriuſque: priuilegiati, videlicet & illius in de-
trimentum cuius conceſſum eſt priuilegium, & ita procede-
re dicit communem opin. aut priuilegium reſpicit ſolum fa-
uorem priuilegiati, & tunc ſola eius notitia ſufficiat & hoc
inquit ſentire Barto. in hoc ipſe errat, contrarium enim ſen-
ſit Barto. ipſe Bero. relinquit cogitandum: verum cum eius
conciliatio in iure non probetur, ſuper ea non inſiſto, ſolu-
tio vera colligitur ex diſtin. Cardina. in procem. clemen. in
verſi. vniuerſitatem, quæ eſt, vt ſtatim priuilegiato ignoran-
ti ius quæratur, ne priuilegium reuocari poſſit: ſed cum ef-
fectu ante notitiam non dicitur eſſe ius quæſitum. Hæc diſt.
communiter tenetur.

Subijcit poſt Anto. de But. Felyn. num. 13. quartam limi-
tationem, quæ magni ponderis eſt, & non verſatis in Roma.
cur. vbi iura canonica verè trutinantur, & digeruntur valde
72 difficilis videbitur, quod † conſtitutio habens clauſulam de-
creti ſtatim liget, ſuper hoc inſtabimus, & poſtea proſequi-
mur aliam concluſionem Abb. verum, vt melius ſuper hac li-
mitatione inſiſtere poſſitis, declarabo quorſum tendat de-
cretum, de quo loquitur hic Fel. & ne per terminos ignotos
procedamus, hic ſubijcio formulam huius decreti.

Decreti formula poſt conſtitutiones, ſeu in illarum, ac li-
terarum Apoſtolicarum, & priuilegiorum calce apponi ſo-
73 liti, † ſub ijs verbis concipitur. Irritum quoque decernimus,
& inane, ſi ſecus ſuper ijs, a quoquā quauis auctoritate ſcien
ter, vel ignoranter contigerit attentari. Hanc formulam in-
uenietis etiam in clem. 1. de concel. præben. ibi, ex nunc etiā
inane decernentis, & irritum. & in c. ſi eo tempore, vbi eadē
verba. de electio. lib. 6. vnde quicquid ſit contra decretum,
irritum eſt. Oldra. conſi. 319. colum. vlt. Abb. in cap. dilectus.
num. 14. de præben. Et de illa clauſula, ſublata aliter iudicā-
di facultate, videte quæ ſcripſi ſuper ſigna. gratiæ in licentia
teſtan. verſi. illa clauſula. ad fin.

Limitationem magnam dat Anto. de But. Imo. & Felyn.
hic nume. 13. quòd conſtitutio, priuilegium, vel reſcriptum
principis ſi contineat prædictam clauſulam decreti irritan-
tis ſtatim liget, & ſic ante illos duos menſes, de quibus ſu-
74 pra. Ratio limitationis eſt, quia † decretum huiuſmodi li-
gat ignorantes, vt ex illius verbis, & tenore apparet, & pro-
batur ex text. in cap. primo. & in cap. ſi ſolt. de conceſ. præ-
ben. lib. 6. in c. ſi poſtquam. & in c. ſi beneficia. de præben. eo.
lib. Abb. in cap. cæterum. colum. vlti. de reſcript. Zenzel. in
extra. Execrabilis Ioan. 22. §. quæ omnia, in glo. in ver. irri-
tum. ſub titu. de prēb. Ruin. conſil. 70. Quia id. nu. 8. volu. 5.
Caſſad. Dec. 3. de Decre. in reſerua. Gemini. in c. ſi eo tem-
pore. in 3. not. de electio. lib. 6. & in c. ſi apoſtolicę. col. 2. verſ.
ſed Archidiaconus hic & in cap. ſtatutum. col. vlt. verſi. Quę-
rit vltimo. & ibidem Fran. etiam colum. vltim. verſic. Gloſſ.
ſuper ver. ignoranti. de præbend. libro 6. ſi igitur lex, conſti-
tutio, priuilegium habens decretum irritans ignorantes
ligat, ergo à principio, & autem aliquam notificationem;
ſeu ſcientiam ligabit. In proprijs autem terminis noſtris,
quòd lex, ſeu conſtitutio habens decretum liget ante il-
lius publicationem, & a principio valuerint, voluerunt An-
ton. de Butr. hic colum. 4. verſicu. Quod tempora. & Imol.
col. 2. in 2. fallen. qui dicunt eſſe de mente Paul. de Eleaz.
in procemio. clemen. & Lap. in clementina prima. de electio.

Idem

Idem etiam dicunt teneri. Boic hic colum. 1. & Fely. in præalleg. 4. limi. Idem tenuerunt Tur. Crema. in cap. 4. §. leges. column. 2. verſicu. ad tertium. 4. diſtinctio. Barb. in clemen. 1. not. 25. & ſequen. de electio. Caccialup. in repet. l. omnes populi. not. 145. ff. de iuſti. & iur. ac Sarnen. in proœm. regu. Cancel. nu. 14.

76 Contrarium tenuit Cardi. in cle. 1. in 18. q. de electio. † quia decretum appoſitum ſub conditione, vt in caſu noſtro videlicet ſi lex, ſeu conſtitutio publicata fuerit, ſuſpenditur interuentu conditionis. clem. vniuer. Quia decretum. Rot. 95. quæ incipit paragraphus. no. 2. & 383. ſi Papa. no. 3. latè Roma. conſi. 330. circa primum. no. 13. & ſeq. vbi confutat dicta multorum, faciũt not. per Caſſad. Dec. 3. no. 15. de præb. Idem voluerunt Cardi. Alexandri. in alleg. cap. 4. §. leges. colum. 2. verſi. Facit, quod not. 4. diſtin. Prob. in cap. tibi, qui. colum. 7. verſicu. & limitando ſecundo de reſcrip. lib. 6. Fely. in cap. cęterum. colum. 14. verſic. ſolutio forte. de reſcrip. Fran. in c. 2. §. ex parte. colum. vlt. de præb. libro 6. Soci. conſi. 117. colum. 1. verſic. Aliquando & ſecundo. & verſic. Aliquando & tertio. Alex. conſi. 97. colum. 1. vol. 5. Paul. cõ. 82. no. 14. vol. 4. Amplio ẽt ſi decretum adiectum in diſpoſitione conditionali habeat clauſulam, Ex nunc, prout ex tũc gloſſ. in alle. clem. vnica. de con. præb. & ibi Cardi. in 1. oppo. Ancha. in 5. not. Imol. col. 3. verſi. Et ex nunc Boni. de Vitali. not. 32. & ſeq. Amplio item, vt non ſolum expreſſa conditio, ſed etiam tacita, & ſic ſubintellecta ex veriſimili mente diſponentis regulet vim ipſius decreti. Hoſtien. in cap. dilecto. colum. 4. verſi. vel dic. & ibi Ioan. And. column. penulti. verſic. Hoſtien. tamen. & Ioan. de Imol. colum. 14. de appel. Crot. in alle. repe. l. omnes populi. no. 63. in 7. conclu. Dom. meus in alle. cap. cęterum. de reſcript.

Prima opin. videtur verior de iure, hæc autem ſecunda æquior & antequam veniamus ad limitationẽ, ſeu ſublimitationem Fely. hic ad primam opin. quatenus illa ſubſiſtunt ego illam primam ſatis reſtringerem, & ſubdiſtinguerem, Aut ſumus in decreto irritante notorio ex ratione, quòd ignorari non debeat, vel præſumatur, & hoc caſu pcedat prima opin. arg. tex. in l. penul. C. de iu. & fa. ign. eccl. ſacratiſſimæ. C. de legib. Sarnen. in 49. quæſt. reg. de Trien. ante nu. 6. verſicu. Et eodem modo in alio caſu. & ita concluſerunt domini Rotæ Romanæ in cauſa Rauennat. ſanctorum Iacobi, & Philippi coram Capizucco 2. Iunij. 1550.

Limitat alio modo illam primam concluſionem, quam ſupra poſuimus, quatenus vera eſſet, Felyn. hic ante nu. 14. non procedere in conſtitutione pęnali, ex quo decretum irritans reſpectu poenæ, nunquam afficiat ignorantes. ſecundum gloſſ. 3. in clemen. nolentes. de hæret. & Ioan. And. in cap. ſi liquide. de reſcrip. lib. 6. ſubdit Fel. hoc ſentire Archi. 19. diſtin. §. 1. allegantem bonum text. in l. fin. ff. de decre. ab ord. facien. vbi quòd pœnam non incurrit ignorans, faciens contra decretum, de quo ibi. Cui text. reſponderi poteſt, quòd ibi de alio decreto, quàm irritanti, in quo decreto licet prohibitio adeſſet non tamen non cum clauſula noſtra decreti irritantis, & ſic Fely. non videtur bene probare ſuam ſublimitationem.

Mihi autem videtur limitationem huiuſmodi, quod reſpectu pœnę decretum irritans non liget ignorantes, verã eſſe, & rationabilem pro qua limitatione, ſeu concluſione vltra Felyn. & alios his, pondero text. in cap. ſi beneficia de pręb. lib. 6. vbi ignorans non obſtante decreto euitat pęnam priuationis, ſeu amiſſionis beneficij, vt etiam voluit ibi Ancha. in 2. not. idem voluit gloſſ. in verſi. ex tunc in clem. nolentes. de hæreti. Ioan. And. in cap. tibi qui. verſus fi. & Gemi. colum. fin. verſi. Vel dic. & melius. & Prob. nume. 18. de reſcrip. lib. 6. Imol. hic in 2. fallen. & idem Imol. in clemen. 1. colum. penult. verſicu. Quid de electione, & ibi Barba. nota. 55. de electio. Geminia. in cap. ſi Apoſtolicæ colum. penult. verſic. ſed hodie legati. de præben. libro 6. & conſi. 33. verſic. Nam qua ratione. colum. 6. Idem Fely. in cap. prima colum. 7. verſiculo, & dicit Ioan. And. vt li. non conteſta. Quod & voluit Sarnen. in tracta. manda. de Prouiden. num. 137.

77 Quærit hic Abbas † quando incipiant currere illi duo menſes, qui ſecundum omnes dantur ad hoc, vt conſtitutio principis liget per Authen. vt factę nouæ conſtitu. vbi quod duo menſes currunt a tempore publicationis factæ in prouincia. Vt diſtinctè procedamus ex dictis Abba. hic, & ſupeius quærendum eſt, quando noua conſtitutio principis ligare incipiat? reſpondendum eſt, quòd ſtatum poſt duos menſes à die publicationis illius iuxta dictum tex. in Authẽ. ut factæ nouæ conſtitu. in princip. gloſſ. fin. hic verſicu. quia ex quo gloſſ. in c. 1. in verſicu. ſolemniter. de poſtu. prælato. glo. cum ſua addi. in fin. libro 6. in verſicu. anno quarto. & in proœ. decreta. in verſicu. commorantibus. verſicu. & conſtitutio. Hoſtien. in capitulo noſtro. colum. 1. ſuper verſicul. prohibitionem. & Anto. de Butr. colum. 5. verſicu. Venio ad gloſſ. primam. vbi etiam Henri. Boic. Idem Hoſtien. in ſum. verſicu. quando conſtitutio. in prin. ſub tit. de conſti. Goſfred. in ſum. eod. titulo circ. fin. verſi. incipit autẽ Tur. Crem. in cap. 4. §. leges. verſicu. ad quartum. 4. diſtinct. Alberic. de Roſa. in verſi. leges. Gemi. in cap. cum ſingula. ad fin. verſic. Vnde ſic ſtatim. de pręben. lib. 6. Barto. in alle. Authen. vt factæ no. conſti. in princip. & in l. omnes populi. in 5. q. princ. ff. de iuſtit. & iur. Specu. in titu. de conſtitut. colum. 2. verſicu. item quod duo menſes. Cardi. in clemen. 1. §. nos etenim. in 5. quæſt. de ſepult. Idem Cardi. in proœ. clemen. in verſicu. vniuerſitate. in 1. quęſt. & ibidem Bon. de Vitali. in 4. quæſt. Corn. conſi. 247. nu. 15. lib. 1.

78 Subdit Abb. hic, quòd alij dicunt ſufficere † publicationem generalem in curia Romana, & poſt Paul. de Eleaz. citat Ioan. And. ſuper data lib. 6. diſtinguentem hoc modo, aut loquimur in conſtitutione Imperatoris, & prima opin. procedat videlicet. quod duo menſes currant a die publicationis in prouincia. Aut loquimur in conſtitutione Papæ, & procedat ſecunda opin. ſcilicet, quòd ſufficiat generalis publicatio in Roma. cura. duntaxat, a qua publicatione in Roma. curia. duo menſes current. Adducunt ferè omnes hanc rationem differentiæ, videlicet ꝙ Imperator diſcurrit per prouincias, & quòd habeat pedes plumbeos. Papa vero non ſic diſcurrit, & habet pedes plumbeos. Quam ſit inſipida hęc differentiæ ratio per Docto. communiter adduci ſolita, nemo qui ſapiat negabit. Et tempore nudo vidi aliquos ſummos Pontifices non minus diſcurrentes per ſua loca, quàm imperatores nec diſcurſus per prouincias induceret ſcientiam, non Imperator diſcurrit tanquam tibicen, vel curſor, ſeu nũcius publicus: & dato, & non conceſſo quòd iſte curſus operari poſſit ſciẽtiam talem, quæ publicationi legis æquipararetur, procederet tamen in illis partibus in quibus fit talis curſus: Vnde ne nos etiam nimis cumamus, & verba effundamus ſuper hac leui, inani, ac frigida ratione differentiæ per multos Docto. comprobata illam omnino reijciendam eſſe affirmamus: & concludamus conſti-
79 tutionem pontificiam † ſatis eſſe publicare in Rom. curia, à qua publicatione in ipſa cur. Roma. ſi currãt duo menſes illa omnes ligabit, & id ſiue dicamus eſſe de iure canonico, ſiue ex antiqua Roma. curia obſeruantia, vel conſuetudine hoc iure vtimur & hoc indifferenter ſeruatur, & per quinquaginta annos, & vltra ſeruari uidi: Et ab antiquioribus tamdiu ita obſeruatur audiui, & vltra Ioan. And. in Data lib. 6. hoc idem voluerunt Pau. de Eleaza. in proœ. clem. vbi dicit ſufficere quamlibet conſtitutionem Papæ publicari Romæ, quæ eſt caput omnium eccleſiarum, & orbis. Nec requiritur quòd in ſingulis locis fiat publicatio. Idem voluit Cardi. Alexan. in cap. 1. de poſtu. præla. Et quoad conſtitutiones, ſeu regulas Cancellariæ, quòd ſufficiat publicatio facta Romæ, quo ad hoc, vt vniuerſaliter ligent: concluſit in contingentia facti parlamentum Tholoſan. Deci. 444. in 2. dubi. Idem etiam tenuit Sarnen. in quæſt. proœ. Regu. nu. 13. verſi. Nec obſtat ꝙ regulæ non publicantur niſi Romę.

Ex proxime dictis tollitur ſubſequens hęſitatio, ſeu illatio Abb. concludentis ſi publicatio fiat Romæ tempus infra quod conſtitutio liget fore arbitrarium: probaui. nu. ſufficere illam publicationem Romæ factam ad hoc vt vbique liget conſtitutio, non ſecus ac ſi vbique publicata fuiſſet, & conſequenter quælibet conſtitutio pontificia Romæ publicata poſt duos menſes, a die huiuſmodi publicationis numerandos omnes vbique exiſtentes ligabit: Et hæc eſt veritas. Nec defenſio Abb. de qua per Dec. hic in 2. lectu. poſt nu. 44. prædictis obſtabit.

Vltimo Abb. hic quærit vtrũ quis admitti debeat ad probandam ſtatuti ignorantiam, & qualiter probari debeat: quo ad primũ concludens, quem ad illam probandum, admitti, ad quod adducit duos text. videlicet in cap. ſi. qui matri. accuſ. poſſ. & in l. fin. ff. de decre. ab ordi. facien. quorum vterque ſupponit ignorantiam probandam eſſe. Qualiter autem probanda ſit in dicto cap. ſi. deciditur quòd proprio iuramento.

80 Pro hac opin. q per proprium iuramentum † ignorantia probari poſſit Abb. adducit duas gloſſ. videlicet. gloſſ. fina. in fi. in cap. qui diuinis, & humanis 12. quęſt. 2. alias cap. huiuſmodi incipit, qui & humanis. dicta glo. in vltimis verbis, dicit, vel & probabit proprio iuramento. Quod etiam dicit altera glo. in cap. propoſuiſſe in verſi. non probatur verſicu. Dico ſuo ſacramento. 82. diſtin. vltra. text. hic per Abb. citatos, idem etiam, & quòd, quæ in animo conſiſtunt, vt eſt
81 ignorantia, vel ſcientia † per iuramentum probari poſſit adduco text. in c. paſtoralis. in fin. de exceptio. vbi iuramento quis probat dilatorias exceptiones non prius ſciuiſſe. comprobat Rot. 502. nota exceptiones in antiquis. & 30. Fuit dubitatum. in fin. in nou. Facit etiam text. in cap. in lectum 34. quæſt. 2. ibi, per ſecuritatem, veram iuncta glo. in verſicu. per ſecuritatem. Idem voluerunt idem Abb. & Felyn. in c. quia ſ iam. numer. 5. vſque ad fin. de præſumptio. & D. meus Phi. Dec. conſi. 452. viſa inſtructione, verſus fin. verſic. Et ſi ignorantia deberet probari.

Præmiſſa concluſio, q regulariter ignorantia proprio iuramento probari poſſit vera in iure videtur, quæ tamen limitatur in quibuſdam caſibus de quibus per Fely. hic. Vnde non eſt recurrendum ad arbitrium iudicis, vt Abb. hic tandem ſentire videtur. Vel text. in cap. innotuit cum gloſſ. de electio. probat, quod hoc ſit arbitrarium, immo gloſſ. abſolutè dicit, quòd ignorantia iuramento probetur. Minus etiam alter text. per eundē adductus id probat diuerſa enim eſt materia illius arbitrij a noſtra. Arbitrium. n. de quo ibi conſiſtit circa delationem iuramenti, vni parti magis, quàm alteri, & ſic nihil ad rem noſtram.

82 Notat Abb. ex glo. fi. vnum modum probandi † ignorantiam conſtitutionis, ſi abſentia probetur a loco, pro quo gl. & Abb. adducunt cap. fin. qui matri. accu. poſſ. vbi ſi adeſt a diœceſi tempore banni, ſeu proclamatis, qui matrimonium accuſare poterat, propter præſumptam ignorantiam ratione abſentiæ poſt tempus admittitur ad accuſandum pro quo eſt text. in l. planè, & ibi Barto. & Bal. ff. de excu. tuto. eſt etiam text. in cap. ex tenore. de teſti. Idem voluerunt gl. in cap. qui in humanis. 12. quæſt. 2. Abb. in c. de his. ad fi. de accu. Bald. & alij in l. Titius. §. Lucius. ff. de libe. & poſthu. Roma. con. 19. ad diſcutiendum. colum. 2. vbi de ignorantia decreti. Alexan. conſi. 146. in princip. volū. 5. Dec. conſi. 64. colum. 3. & conſi. 460. viſo puncto. colum. penult. Soci. con. 301. num. 2. lib. 2. Idem Soci. vel quiſquis ille ſit in regu. 98.

Vltimo Abb. ſic referens Archidi. in cap. quod dicitis. 16.
83 diſtin. concludit † bannum ad hoc, vt liget neceſſe eſt, vt fiat per totam ciuitatem: declarando ſufficere fieri banna, ſeu conſtitutionem publicari in locis eminentioribus, & conſuetis. nec eſſe neceſſe diſcurrere per ſingulos vicos, q a hoc eſſet ſingularum aures inculcare. idem voluerunt. Geminianus in dicto cap. quod dictis. Bald. in cap. 1. in 5. colum. de mili. vaſal. qui contu. eſt. Aret. conſi. 110. Ange. in l. 1. §. hæc ſtipulatio. colum. 8. ff. ſi cui pluſquam per leg. falci. Ioan. An. in clem. grauis. in verſic. preconio, & videmus Romæ, & alibi deſtutata eſſe ſaltem ex conſuetudine quædam loca vbi preco legit alta voce banna, & ſæpè huiuſmodi banna ſcripta, ſeu impreſſa affiguntur in quibuſdam locis publicis, & per quæ totus populus tranſire conſueuit: puta Romæ ad ualuas diui Petri: in acie campi flore, & alibi: Venetijs apud ſanctum Marcum, & apud Riuum altum: Florentiæ apud tribunalia & alijs in locis publicis, & hic Piſis (ubi primā catedrā in iure pontificio tenens hęc ſcribo,) apud pontē plateā mercati, apud ueterē, apud porticus, & alijs in locis. Et ſimiliū bannorum publicatorum oēs præſumūtur habere notitiam, qui ſunt de loco, & ibi commorantur. Inno. in cap. 1. de poſthu. prela. Roffred. in libello ſuper titu. ſi quis ius dicē. non obtemp. colum. 3. verſicu. Item illud quæritur. Bald. in l. doli mali. ff. de nouano. & in l. noſtram. colum. fina. de teſtam. ſequitur Alexan. conſil. 65. colum. 2. libro 3. Idem voluerunt. Iaſ. conſil. 46. colum. 3. lib. 3. & in l. is poteſt columu. 12. ff. de acquirend. hære. & Afflit. ſuper conſt. Regni. titu. de armis deponen. nu. 4. Hæc ſufficient pro congrua dote huius cap. 2.

REPETITIO IN CAP. CVM M. DE CONSTITVT.

Præclariſſimi I. V. C. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Diuiſio congrua quæ?*
2 *Canonia quid?*
3 *Præbenda quid?*
4 *Canonicus præbendam habere debet.*
5 *Scribenda ſunt nomina, & alia extensè.*
6 *Nomen & cognomen extenſum in libello, & reſcripto ponendum.*
7 *Mutatio fit addendo, vel minuendo.*
8 *Procurator falſus dicitur non habens mandatum.*
9 *Procurator de ſuo mandato certus eſſe debet.*
10 *Manus Papæ appoſitio.*
11 *Induſtria alicuius redditus creſcentes illius proprij eſſe debent.*
12 *Beneficium ſpiritualitatem, & temporalitatem continere debet.*
13 *Primum ad ſtatum res ſua de reuertitur.*
14 *Aequipollentium quid fiat non refert.*
15 *Aequiuocatio tollitur etiam per indicia.*
16 *Vniuerſale per circumſtantias efficitur indiuiduum.*
17 *Ordo non ſeruatus non vitiat actum.*
18 *Claræ debent eſſe leges.*
19 *Nominis propter mutationem ceſſante fraude quis in pœnam non incidit.*
20 *Conſors pro conſorte abſque mandato agit.*
21 *Confirmatio Papæ non impedit augmentum præbendarum fieri.*
22 *Inſtituendi ſunt tot in eccleſia, quot poſſunt congruè viuere.*
23 *Canoniarum & præbendarum numerum reſtringendi legitima cauſa eſt exilitas redditaum præbendarum.*
24 *Numerum antiquum præbendarum epiſcopus cum capitulo reſtringere poteſt.*
25 *Statutum capituli priuatæ vtilitatis nutritiuum contra antiquam conſuetudinem fouentem publicam vtilitatem quando valeat?*
26 *Variantur ſtatuta iuxta varietatem temporum.*
27 *Ordinarijs legibus ſubijciuntur.*
28 *Canonicus abſque præbenda recipi poteſt.*
29 *Doctoris dictum intelligendum eſt iuxta tex. cui innititur.*
39 *Canonicatu conceſſo venit etiam præbenda annexa.*
31 *Differentia per plus & minus non differunt ſpecie.*
32 *Canonicus ſupernumerarius an ſit propriè canonicus.*
33 *Diſtributiones quotidianæ an debeantur canonico ſupernumerario.*
34 *Canonici in herbis ſupernumerarij.*
Epiſcopus nullotenenſis comes ſine comitatu.
35 *Conſuetudo in interpretatione cuiuſcunque diſpoſitionis ſequenda eſt.*
36 *Preces an vitient collationem.*
37 *Menſa groſſa quæ?*
38 *Clauſula niſi redditus eccleſiæ intantum creſcant &c. in confirmatione Papæ ſubintelligitur.*
39 *Rebus ſic ſe habentibus intelligi debere quamlibet diſpoſitionem.*
40 *Clauſula apponi ſolita de ſtylo curiæ Ro. ſubintelligi debet.*
41 *Clauſula apponi ſolitæ in literis apoſtolicis cenſentur miſſa, licet appoſitæ non ſint.*
Reſidere ut quis non teneatur in priuilegio ſubintelligitur clauſula. Quid tamen in debitis non fraudetur obſequijs.
42 *Conſuetudo interpretatur omnem diſpoſitionem.*
43 *in Contractu omiſſa apponi conſueta habentur pro appoſitis.*
44 *Notarius præſumitur rogatus apponere omnes clauſulas conſuetas.*
45 *Conſuetudo interpretatiua an debeat eſſe decennalis, & præſcriptam.*
46 *Precarij clauſula an in contracto addi poſſit?*
47 *Conſtituti clauſula apponi omiſſa, an in contracto addi poſſit.*
48 *Guarentigiata inſtrumenta in Tuſcia habent executionem paratam.*
49 *Codicillaris clauſula an cenſeatur appoſita de voluntate teſtatoris.*
50 *Clauſulam omnem in contractu cenſeri appoſitam de voluntate contrahentium.*
51 *Subſtantialia omnino exprimenda eſſe, etiam alias apponi conſueta.*
52 *Inſtitutionis iure clauſulam in relicto filio facto an notarius apponere poſſit.*
53 *Pœna in contractu apponi conſueta an poſſit per notarium ſuppleri.*
54 *Falſus procurator dici poteſt de mandato non docens.*
55 *Notarius in contractu celebrando clauſulas conſuetas apponere debet.*
56 *Notarius rogatus an ſolus clauſulas conſuetas ſupplere poſſit.*
57 *Sapientis ad ſenſum notarius rogatus conficere inſtrumentum, clauſulas conſuetas ponet.*
58 *Scripturam contractus requirenti nihil addi poteſt.*
59 *Copia inſtrumenti data parti notarius clauſulas extendere non poteſt.*
60 *Statuentes an venire poſſint contra ſtatutum a ſuperiore confirmatum.*
61 *Decreti irritantis clauſula an apponatur ne ſtatuentes ſtatutum confirmatum*

ium renunciare poſſiet.

61 *Decreti clauſula habet tacitam conditionem ſi is in cuius fauorem eſt appoſitum eo vti velit.*

63 *Commodum ſi cui aſſertur intelligitur ſi ipſe velit.*

64 *Scholares, vt tractentur vti ciues ſtatuto diſponente intelligitur ſi ipſi velint.*

Fauori ſuo quilibet renunciare poteſt.

65 *Præbendæ pares eſſe debent.*

66 *Fructus excreſcentes deputari debent pro nouis canonicis.*

67 *Præbenda ex fructibus excreſcentibus.*

68 *Conſors litis pro conſorte agere poteſt.*

69 *Lis verè, & propriè dicitur poſt conteſtationem.*

70 *Lis pendere dicitur executa citatione.*

71 *Vltima opin. Doctoris in dubio ſequenda eſt.*

72 *Communi ab opin. recedere quando liceat?*

73 *Ordinare litem quid ſit.*

74 *Cauſa, lis, & controuerſia pro eiſdem.*

75 *Lis quando quo ad actorem, quando quo ad reum dicatur.*

76 *Comparere qui poſſunt abſque mandato, non admittuntur contradicentibus ijs pro quibus comparent.*

77 *Conſors litis an agere poſſit in requirentibus ſpeciale mandatum.*

78 *Coniunctus pro coniuncto an agere poſſit on requirentibus ſpeciale mandatum.*

79 *Concors litis an in criminalibus agere poſſit?*

80 *Criminalibus in cauſis vbi imponitur pœna corporalis procurator non admittitur.*

81 *Membrorum ſuorum an quis ſit dominus?*

82 *Talionis pœnæ quando locus ſit.*

83 *Correlatiuorum delictorum natura.*

84 *Conſors pro conſorte, vt admittatur in iudicio an debeat aliàs eſſe habilis?*

85 *Specialia ex eodem fonte non deſcendentia concurrere poſſunt.*

86 *Duo ſpecialia ſi vnum ab altero pendeat concurrere non prohibentur.*

87 *Fictiones duæ circa idem concurrentes quando impediantur?*

88 *Excommunicatus non admittitur ad litis conſortis defenſionem.*

89 *Coniunctus non admittitur vbi requiritur ſpeciale mandatum?*

90 *Coniuncta perſona pro coniuncta admittitur.*

91 *Coniunctam perſonam in ſpiritualibus, & beneficiarijs non admitti.*

92 *Canonicus pro canonico an agere poſſit?*

93 *Coniunctio ſpiritualis an idem quod coniunctio ſanguinis operetur.*

94 *Papa, & Cardinales vnum corpus conſtituunt.*

95 *Homo nouus propter mutationem ſtatus.*

96 *Abſolutionem ab excommunicatione canonicus pro canonico petere poteſt.*

97 *Capitulum inter, & prælatum maior coniunctio videtur, quam inter canonicos.*

98 *Præbendarum ſectio prohibita.*

99 *Duo ad eandem præbendam recipi poſſunt.*

100 *Diuiſio rei in facto conſiſtentis factum requirit.*

101 *Proteſtatio de non conſentiendo in iudice recuſato an valeat?*

102 *Proceſſus per iudicem recuſatum an ſit nullus?*

103 *Proteſtatio reſeruat ius docendi de recuſatione.*

104 *Proteſtatio conſeruat ius.*

105 *Proteſtatio quòd non intendit renunciare appellationi an valeat?*

106 *Appellans ad iudicem a quo rediens appellationi renunciare dicitur.*

107 *Appellationi non renunciat comparens pro reuocatione grauaminis.*

108 *Formula proteſtationis in ſuſpenſione petitorij quæ ſit, & quid operetur hæc proteſtatio?*

109 *Cauſa ſimpliciter commiſſa venit petitorium, & poſſeſſorium.*

110 *Poſſeſſorij cauſa prius terminari debet.*

111 *Siue ſummus in poſſeſſorio recuperandæ.*

112 *Siue adipiſcendæ.*

113 *Siue retinendæ.*

114 *Suſpenſio petitorij quandocunque fieri poteſt.*

115 *Proteſtatio feudatarium, ſeu emphyteutam an iuuet.*

116 *Arguitur de feudo ad emphyteuſim.*

117 *Conſenſus domini directi an ab initio requiratur?*

118 *Cautela qua vti debemus in alienatione rei feudalis, vel emphyteuticæ.*

119 *Qua proteſtatione vti debeant circa fidem Doctores legentes, ſcribentes, & diſputantes, ac concionatores?*

120 *Proteſtationis circa fidem definitio.*

121 *Fides implicita ſufficit in idiota.*

122 *Fides explicita in quibus requiratur?*

123 *Docti nonnunquam ſubtilia ignorant.*

124 *Aduocati defendentis inquiſitum de hæreſi proteſtationis formula.*

125 *Proteſtatione aliqua an vti poſſit habens facultatem proprium poſſeſſionem capiens iudicem adiens.*

126 *Poſſeſſionem propria auctoritate facultatem capiendi habens perdit iudicem adiens.*

127 *Viam quam quis elegit ſibi pateat.*

128 *Impeditus facto ſuper expeditione iudicis cauſa an abſque proteſtatione excuſans veniat?*

129 *Proteſtatio an ſit neceſſaria ad excuſandum impeditum facto iudicis?*

CVm M. Ferrarien. Hactenus ex titu. de conſtitu. primum, & ſecundum cap. expoſuimus, nunc cum hæc conſtitutionum materia ampla ſit, & poſt feſta Paſcatis deueniendum ſit ad titu. de reſcript. conſtitui interpretari aliquam decretalem ex cuius explicatione omnis ferè conſtitutionis doctrina eluceſcat. tex. in cap. cum M. Ferrarien. hoc titu. noſtro ad hoc maximè videtur opportunus, qui, (vt inquit hic Abb.) habet materiam prolixam, & ſubtilem. Vtq; inquit Barba. famoſa, quotidiana, vtilis, ac ſubtilis eſt præſens decretalis, ex re igitur erit in hoc tam celebri capit. aliquantulum elaborare, vt veſtræ vtilitati conſulam.

Et iuxta Docto. conſuetudinem diuidendus erit iſte tex. in cap. cum M. cum ſit inquam valde prolixus, & ſecari poterit, prout per Abb. in tres partes. In prima ponitur allegatio pro M. & ſocijs. In ſecunda pro capitulo, quæ eſt ibi verum. In tertia deciſio, ibi mandamus. And. Barba. & Rip. ſubdiuidunt tex. in plures partes, ſufficiat Abb. diuiſio, ad quam ſe remittit. D. meus Phil. Decius. Sicut enim diuiſio † maximè ad intelligentiam, & memoriam confert, iuxta glo. in §. penult. in procem. Inſtit. ita etiam & minutiſſima diuiſio, & memoriam turbat, & legentem, ſeu audientem faſtidit. Et dixit Philoſophus bonam diuiſionem bimembrem, vel ad bimembrem reducibilem & ex noſtris Ange. Inſtit. de actio. §. 1. Iaſ. in rub. ff. de vulga. & pupilla. & idem Rip. in l. 1. nu. 1. ff. ſi cert. peta. Sic etiam videmus iuriſconſultos bimembribus diuiſionibus vti, prout in l. 1. in princip. ff. de rer. diuiſ. & poſtea gradatim. in §. id vero. in §. hæ autem, & in §. quędam idem videre eſt in l. 1. ff. de adoptio. & in primis tribus legibus. ff. de ſtatu hom. & in l. 1. illa trimembris ad bimembrem reduci poteſt. Qui philoſophiam profitemini videte infinitas diuiſiones bimembres apud Platonem lib. 16. cui titulus ciuilis, vel de regno a principio vſque ad fin. & poſt medium habetis, quòd quando poſſibile eſt omnis diuiſio ad bimembrem reduci debet, quando vero partitio bimembris difficile fieri põt, & in gemina ſecare non valemus, tunc per membra inſtar victimæ diſcerpamus.

Summatur hic per Abb. Primo ſi capitulum contra ſuam conſtitutionem decreto canonicorum numero aliquos recepit in canonicos deſuper excreſcentibus fructibus eis prouidere tenetur. Secundo ſic Non obſtante certo canonicorum numero, etiam per Papam confirmato prouidendum eſt receptis vltra numerum deſuper excreſcentibus fructibus, maximè ſi volũtariè per canonicos fuerint recepti. Barba. ſequitur primum ſummarium. Dec. etiam ſe remittit ad ſumma. Abb.

Plenius tamen ſummari poſſet, prout hic per Aret. Proteſtatio contraria facto non releuat proteſtantem, & ideo ſi capitulum contra ſuum ſtatutum recipit aliquos in canonicos, non obſtante proteſtatione de redditibus ſuper excreſcentibus eis prouidere tenetur. Nec videantur vobis hæc ſummaria prolixa, cum ſumma breuis eſſe debeat argumen. text. in l. ſumma. iuncta glo. 1. ff. de ſtatu homi. Inſtitu. de iu. perſo. in princi. & ibi glo. in §. omnium. Inſtitu. de obligatio. Decretalis enim noſtra, quæ ſummatur prolixa eſt, & conſequenter compendium illius, vt proportio ſeruetur ad tex. in l. ſufficit. iuncta glo. ff. de condi. inde. in verſi. ita prorſus. l. filiusfam. cum glo. ff. ſi cer. pet. & ſi ſummarium breuius concipere vellemus carmini Horatiano locus eſſet, obſcurus fio, dum breuis eſſe laboro.

Antequam caſum figurem præmitto ad euidentiam quid ſit canonia, quid præbenda, quid etiam communis menſa.

2 Canonia † vt inquit glo. in ver. receperunt, quam communiter ſequuntur Docto. eſt ius prouenìens ex electione,
3 & receptione in fratrem. Præbenda † eſt ius percipiendi certos prouentus in eccleſia ratione diuini officij, cui quis inſiſtit tanquã canonicus. Ex quo conſtat, quòd inter ſe differunt canonia, & præbenda: differunt enim origine, quia canonia oritur ex electione, & receptione in fratrem: præbẽ-
4 da vero oritur ex canonia, † eo. n. ipſo q; eſt canonicus præbendam habere debet. c. relatum. de præben. c. cum ſuper. de con. præb. & eſt quaſi eius filia, prout etiam dicimus actionẽ eſſe filiam obligationis. l. licet. §. ea tamen. ff. de procu. Inſti. de verb. obliga. in prin. & glo. rub. Inſti. de, obliga Differunt etiam effectu, quia ex iure canonię cõſequitur canonicus ea, quæ ſunt diuini officij, vt ſedere in choro, cantare, & alia huiuſmodi, vt tradunt infra Docto. ſuper dicta glo. in ver. rece-

peruns

perunt. ex iure autem præbendæ conſequitur canonicus ius percipiendi fructus, decimas, & ſimilia, debita ratione præbendę.

Communis mēſa ea dicitur, quæ diſtributiones quotidianas ſeruientibus tribuit: & ea quæ ad hunc vſum deputātur, communi menſæ deputata dicuntur, de quibus ſufficiat hęc dixiſſe ad intelligentiam terminorum. De iis enim infra latius ſuo loco tractabimus.

Facti ſpecies breuiter ita ſe habet, ne miſceamus rationes dubitandi, quæ in tex. ponuntur. Canonici Ferrarien. vt maiores redditus haberent, ſtatuerunt numerum 14. prębendarum, præter id, quod menſę communi deputarunt cōtra antiquam conſuetudinem. plures enim præbendæ olim erant, & plures canonici. Poſtea contra conſtitutionem factam canonici Ferrarien. quinque in canonicos receperunt, quibus aggregatis vnam præbendam vacantem aſſignarunt: nolebantque illis de præbendis prouidere, licet eccleſię redditus excreuiſſent, ſed illos menſæ communi deputauerant. Dubitabatr quid iuris: Pro nouis canonicis, ac pro ſe M. Ferrarien. inſtabat, vt prouideretur omnibus de præbendis: & de hoc erat ab Innocen. III. Epiſcopo Clugien. reſcribendum. Quæſtio dubitabilis erat: & rationes dubitandi, & decidendi plures in tex. habentur, ex quibus præcipuas adducemus, nonnullas alias addentes, vt vobis bene dubitantibus eueniat, quod dicit Philoſophorum princeps, quòd qui bene dubitat, bene intelligit.

Primo videtur dicendum, ꝙ dictus M. nihil obtinere deberet, quippe qui ineptè intentionem ſuam propoſuerat: Multi enim vocari poſſunt hoc nomine M. Ferrarien. ſeu nomine incipiente M. puta Marcellus, Mutius, & infinita ſunt nomina ſic incipiētia: vnde videtur quod commiſerit fraudem, non ponendo, ſeu exprimendo nomen proprium, & integrum, quod poni debet, nec ſufficiunt ſigna, & characte-
5 ra † ſed extensè quid ſcribi debet. §. illud autem iuncta glo. in ver. ſigna. in 1. conſtit. ff. l. ſi cum patrono. §. fin. & ibi glo. penul. in verſi. notis. ff. de bono. poſſeſ. l. 1. verſi. fin. C. de vete. iur. enucle. ibi non ſignorum captiones, & poſtea ibi. Nec enim per ſpecialia ſigna numerorum. & l. 2. C. eodem. §. eandem pœnam, ibi, numeros per conſequentias literarum volumus non per ſigna manifeſtari. l. vni. uerſus ſi. C. de emen. Codi. Iuſti. ibi, ſine vlla ſignorum dubietate. Specu. in tit. de inſtru. editio. §. inſtrumentum ergo. num. 16. verſi. Item opponitur, ꝙ inſtrumentum eſt ſcriptum per notas, ſiue per ſigna. Cardin. in clemen. 1. §. regula. in 1. not. de ſtatu monac. Alexan. conſi. 153. videtur prima conſideratione. colum. 2. num. 6. lib. 2. Et ad rem noſtram optime facere videtur tex. in cap. fin. de reſcript. vbi faciens citari aliquem ad aliquam villam indeterminatè, quæ cum pluribus eiuſdem prouinciæ villis habet vocabulum calumnioſus habetur, & in expenſis condemnandus venit, puta ſi quis aliquem citari feceri ad comparēdum in villa Ripuli, & in Tuſcia plures ſint villæ Ripuli, eodem modo exprimitur hic M. Ferrarienſis, poterūt eſſe infiniti habentes nomen cuius prima litera erat M. puta (vt dixi) Marcellus, Mutius, Matthęus &c. Et in li-
6 bello, & reſcripto † debet poni nomen & cognomen extenſum libellantis, vel impetrantis, vt concludunt Docto. per text. in l. Aemilius. ff. de adminiſt. tuto. vbi nomina, & cognomina eorum inter quos cauſa vertebatur exprimūtur, ſicut & in l. quæro. §. Lucius. ff. de teſta. tute.

Secundo dictus M. nihil obtinere, immo pœna falſi affici debebat, ex quo immutauerat, ſeu diminuerat ſibi nomen. l. falſi nominis, vel cognominis aſſeueratio pœna falſi coercetur. ff. ad leg. Corne. de fal. Socin. conſi. 62. in præſenti. nume. 7. & Socin. Iun. conſi. 38. in caſu in princip. lib. 2. Et ꝙ diminutio dicatur mutatio probat tex. in l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iur. vbi inquit Vulpianus, quod cum iuri naturali aliquid addimus, vel detrahimus, ius ipſum naturale, fit ciuile ius, certum eſt autem, ꝙ ius naturale, & ciuile ſunt diuerſæ ſpecies iuris. toto titu. de iur. natu. gen. & ciui. ergo erit mutatio & quidem magna, quia vna ſpecies in alteram immutatur: cū ergo, qui nomen ſuum minuit, mutet nomen conſequen-
7 ter ſuſtinebit pœnam falſi, cum ſicut additio eſt † immutatio, vt voluit Bart. C. de proxi. ſacro. ſcrinio. lib. 12. ita etiam diminutio facit text. in l. 1. §. opus nouum. ff. de nnu. oper. nuncia. vbi inquit text. quòd opus nouum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo priſtinam faciem operis mutat. Ergo videtur, quod diminutio, ſeu detractio mutatio ſit. Ergo dictus M. dicetur ſibi mutaſſe nomen, & conſequenter obtinere non debebit.

Tertio ꝙ dictus M. nihil conſequi deberet ſaltem pro alijs nouis canonicis probatur, quia non habebat mandatum ad agendum, nec de eo conſtabat, ergo comparere, & inſtare nō poterat, & non habens mandatum falſus procurator † dici
8 poterat, & omnino repellendus erat. l. ſi procuratori falſo. ff. de condi. ob cau. l. licet. C. de procur. cap. 1. extra eod. Ioan. de Ana. conſi. 95. viſo dubio. nume. 1. & conſ. 104. nu. 515. & ponderatis. num. 2. & vtrobique addi. Ludo. Bologni. Boct. Dec. 274. an valeat procuratorium. ante numerum 6. verſic. & tunc ſi non conſtet de mandato dicatur proprijſſimè falſus procurator. l. cum non iuſto. ff. de collu. detegen. Et ſic falſus procurator nullo modo pro alio admittendus veniebat, qui neque agere, neque defendere poterat, neque reſpondere. Bald. in l. falſus. in 2. oppo. nume. 5. & poſt numerum 26. C. de furt.

Nec dicatur iſte M. fuerat conſtitutus procurator, quia de hoc non apparet, & eſſet diuinare, quod non licet, vt dicunt Docto. in rub. ſolu. matrimo. præcipuè quia, ꝙ quis mādet alteri, vt pro ſe agat ſit quid facti, facta autem non præſumantur, ſed probari debeant. vulga. l. in bello. §. capræ. ff. de capt. & poſtli. reuer. Immo non ſolum probari debet, ꝙ con-
9 ſtitutus eſſet procurator, ſed etiam de ſuo mandato † certus eſſe debebat. clemen. 1. & ibi glo. in verſi. receptis. de procur. Bar. conſ. 71. quæritur vtrum procurator. Lap. alleg. 81. poſt numerum 6. verſicu. nec procurator. Rot. 145. ſi procurator. in addi. in nou.

Nec etiam reſponderi poteſt, ꝙ M. id licebat ex quo eſſet conſors litis, quia res inter alios acta alijs nocere non debet. vt in titu. C. res inter ali. acta. Immo nec etiam fratri. l. fin. C. eod. titu. Hinc etiam dicimus rem iudicatam non nocere ei qui non mandauit l. 1. C. quibus res iudi. non nocet. Nec etiam reſponderi poſſet dictum M. potuiſſe meliorem facere conditionem illorum canonicorum, non deteriorem, q̄a habemus tex. expreſſum in l. 2. dicto titu. C. qui. res iud. non no. ꝙ res inter alios iudicatæ, neque emolumentum afferre his, qui iudicio non interfuerunt, neque præiudicium ſolent irrogare. Ex quo patet, ꝙ cōſtare debebat de mādato dictorum canonicorum: & cum dictus M. non eſſet legitima perſona omnino repellēdus veniebat a petitione, ſeu defenſione, ac diſcuſſione cauſæ.

Quarto contra omnes obſtabat ꝙ iam cōſtitutus erat certus numerus præbendarum & auctoritate Papæ, vnde videtur, ꝙ non potuiſſent canonici etiam volentes præbēdarum numerum augere: nec etiam epiſcopus: cum enim Papa ſe intromittit ſuper aliquo beneficio, in aliqua cauſa, vel in ali-
10 quo negotio, videtur ligare manus inferiorum † per manus appoſitionem. cap. multum ſtupeo. 3. quæſt. 6. capit. cum veniſſent. cum glo. in fin. verſi. vel poteſt exponi. de iudi. cap. vt noſtrum. de appel. cap. quod translatum. de offic. lega. vbi legatus prohibetur exercere ea, quæ Papa tractauit Rot. 181. beneficia collectorum. Inno. c. ſi ſoli. & c. ſi capitulo. de conc. præben. lib. 6. Calder. conſi. 7. ſub titu. de præben. Ancha. in cle. 1. col. pen. de ſupplen. negli. præla.

Quinto excludendi veniebant dicti canonici nouiter recepti, quia ita recepti fuerunt, vt de canonia nihil perciperent: ſibi ergo præiudicarunt: fauori enim ſuo quilibet renunciare poteſt. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. præter id, quod petentes ſibi aſſignari præbendas veniunt contra factum proprium, propriamque promiſſionem, ac conſenſum expreſſum, vel ſaltem tacitum, contra tex. in l. iuriſgentium. §. prætor ait. ff. de pact.

Sexto, & vltimo contra nouos canonicos adduci poteſt,
11 ꝙ redditus excreuerat induſtria † canonicorum, ergo illos proprios habere debebant, non alijs communicare. l. 3. C. de alluuio. vbi diſponit eos, qui fertiles agros reddunt ſua diligentia nullatenus eſſe onerandos: nec etiam functiones ab alijs exigi ſolitas ab ijs exigendas, ne diligentiam ſuam ſibi damnoſam iudicantes intelligant. Ad idem eſt tex. in c. requiſiuit. in fin. de in integ. reſtitu. & in l. cæterum. ff. de rei rei vindi. quæ iura citat glo. in noſtro c. pro quo eſt glo. not. in ver. penſiones. in c. cum clerici. de pact.

Contrarium tamen, & ſumma ratione decidit ſummus Pontifex quòd immo ex excreſcentibus redditibus, præbēdæ conſtituendæ eſſent, canonicis nouiter receptis aſſignādæ: quia cum facultates eccleſiæ excreuerint non ſolum receptis eſt prouidēdum, ſed de nouo etiam alij canonici eligendi ſunt. iuxta glo. in c. ex parte. uſi a hoc titulo de conſti.

ſicuti

ſicuti tum propter exiguitatem redditnũ canonicorum nu-
merus minuitur,& præbendarum d.c.ex parte.& ibi gloſſ.in
verſi.diminuti.quæ ad id plura iura adducit.
Accedit quòd ſpontè,& voluntariè dicti canonici nouos
in canonicorum numerum receperunt,vnde ſibi imputent,
qui nullo cogente id fecerunt: & quod ſemel illis placuit,
non debet poſtea diſplicere.cap.quod ſemel.cum vulga.de
reg.iur.lib.6.
Præterea mouit ſummum pontificem vt nouis canonicis
præbendæ ex ſuperabundantibus fructibus conſtituerentur,
illa ratio,quod qui altari ſeruit,ſeu ſeruire paratus eſt de
altari viuere debeat c.cum ſecundum Apoſtolum. de præb.
Nec congruit, vt habemus in text.in cap.relatum.in fi.eo.vt
præbenda careat,qui in canonicatu nouiter eſt receptus.Ad
idem eſt tex.in c.dilectus.eo.titu.de præben.vbi quod videtur
indignum, vt receptus in canonicum præbendę beneficio
defraudetur.Ad idem etiam eſt tex.in c.cum ſuper quæ-
ſtione.de con.præben. Et ideo congruum fuit ex ſuperex-
creſcentibus fructibus canonicis præbendas conſtitui: Ne
etiam daretur occaſio nouis canonicis dicendi Quãti mer-
cenarij in domo patris noſtri abundant panibus, & nos fa-
me perimus,quippe qui nõ habent redditus ab eccleſia vn-
12 de ſe alant.& ſciendum eſt,quòd † beneficium duo in ſe cõ-
tinere debet ſpiritualitatem videlicet & temporalitatem, ſi-
ue introitus ſuper rebus prophanis.c.ſanctorum.c.ſi quę.ibi
& tam de poſſeſſionibus, quàm de eccleſiaſticis capellarum
officijs & c.70.diſtin.c.eos qui.81.diſtin.Ancha.in c.1. nu.4.
verſi.Quo ad tertium de reg.iur.lib.6.Oldra.conſi.266.the-
ma ordinarius ad inſtantiam.nu.2.verſi.ad ſecundum.Ioan.
de Syl.de Bene.in 1.quæſt.2.par.nu.5.verſ.quo ad tertium.
13 Addo etiam, quod † res de facili reuertitur ad ſuam pri-
ſtinam naturam & ad primeuum ſtatum. l.ſi vnus. §.pactus
ne peteret.ff.de pact.& melius verſicu. Quoties enim ad ius
&c. l. filio, quem pater, ibi, Non translatus,ſed redditus, &
ibi not.glo.in ver.ſed redditus.ff.de libe.& poſtu.c.ab exor-
dio 35.diſtin.glo.in c.ſtatutum in verſi. numerandum. circa
medium.verſi.Item per hanc.de præb.lib.6.Vnde cum prius
etiam eſſent plures præbendæ, facile fuit earum numerum
augere,vt omnibus canonicis ſatisfieret,vt quæ cultus diui-
nus augeretur.
Supereſt modo reſpondere ad argumenta contraria pro
ratione dubitandi adducta:& primo ad primum argu.addu-
ctum reſpondeo, ꝙ immo expreſſio facta per M. Ferrarien.
ac petitio non fuit inepta, cum perinde ſit, ac ſi expreſſum
fuiſſet notorium nomen, ex quo ex circunſtantijs clare ap-
parebat quis eſſet iſte M.Ferrarien.nempe vnus ex quinque
14 canonicis nouiter receptis, & ſic non refert † quid ex ęqui-
pollentibus fiat l.ſi mulier ff.de condi.cau.dat.l.Iulianus ait.
ff.de condi.& demon.l.mulier,quę duobus primo reſpon.ff.
ad Trebel.l.3. C.de inſti.& ſubſti. ſub condi.fact. & licet li-
tera M.ſit cõmunis pluribus nominibus, puta Meuio,Mar-
cello, Martino, & alijs, ſubijciendo Ferrarien.excluduntur
homines aliorum oppidorum,vel locorum.Addẽdo poſtea,
ſeu ſupponendo,vt hic quòd M.Ferrarien.ſit (ut in tex.no-
ſtro) vnus ex quinque nouis canonicis, nulla dubitatio re-
manet quin intelligatur qui ſit iſte M. & ſic quod alias du-
bitatem & perplexitatem parere poterat, per circunſtantias
15 clatum redditur & ceſſat omnis æquiuocatio † quæ tollitur
etiam per inditia.vt per gloſſ.ſingu.in l.hac conſultiſſima. in
verſi.& indicia C.qui teſta. face.poſſ. quam etiam citat hic
16 And.Barba.Hinc ẽt videmus,quod illud quod erat† vniuer-
ſale, efficitur ſingulare, ſeu indiuiduum per circunſtantias,
ſeu demonſtrationes additas, vt per Porphi. in prædicabi.
dum de ſpecie tractat, docens non ſolum dici indiuiduum
Socratem,ſed & hoc album.& ſic illa dictio,hoc, addita di-
ctioni album,quod vniuerſale erat, ſingulare reddit. Hinc
etiam dicimus hęredem certum inſtitui per hæc verba, Hic
mihi hęres eſto,quaſi dixerit teſtator,hic homo, & ſic de in-
diuiduo conſtat ad l.nemo dubitat.ff.de hęre. inſtitu.
Nec obſtat quòd Iuſtinianus mandauerit leges ſcribi per
literarum conſequentiã in l. 1. C.de vere.iu.enucle. id enim
egit,vt ibi inquit ad tollendas æquiuocationes,& contrarie-
tates,quæ in caſu noſtro ceſſant cum conſtaret quis eſſet iſte
M.Ferrarien.vt dixi. Addo, quod non ſequitur Iuſtinianus
id mandauit obſeruari in deſcribẽdo leges: ergo hic M.Fer-
rarien.id in ſua ſupplicatione, ſeu petitione obſeruare de-
bebat.Non ſumus enim in deſcriptione legum: Vltra quod
plura ea lege cauentur, quę non ſeruata actum non vitiant,
præſertim ſi ſimus extra terminos illius legis, Mandat enim
ibi Iuſtinianus compilatoribus legũ,vt ordinatè procedant &
non ſequitur autem,quod extra illos terminos ſi quis inor-
17 dinate † procedat actus vitietur ad text.in l. cum pater. §.fi-
dei tuæ.ff.de lega.2.l.nec enim. ff.de ſolu.l.ſi finita.§. ſi plu-
res.& ibi glo.in ver.ordinem.ff.de dam. infe. Mandatur etiã
compilatoribus,vt dilucide,& clare procedant,quia claritas
18 debet † eſſe propria legum,legesque eam deſiderant, Alber.
in l.1.C.de no.Codi. compo. Luc. de Pen.in l.ea lege.C.de
excuſ.munc.lib.10.Et tamen non ſeruato ordine certum eſt
res nõ reddi dilucidas, ſed obſcuras iuxta illud Horatij Nec
facundia deſeret hunc: Nec lucidus ordo. Ergo actus ſicut
propter malum ordinem:nec propter obſcuritatem vitiabi-
tur præter id quod(vt probaui)nulla obſcuritas in terminis
noſtris ſupponi poteſt.
Ad ſecunda reſpondeẽ,ꝙ dato ꝙ mutatio nominis colligi
poſſet propter illius diminutionem, ſeu truncationem, vel
19 abbreuiationem, † nulli tamen pœnę locus eſſe poterat ceſ-
ſante fraude.ad text.in l.vnica. C.de mutatio. nomi. l. falſi.
iun.glo.1.ff.de fals.glo.fi.in §.ſiquidem.Inſtitu.de lega. cum
alijs,quæ adduco in gloſſ.facultat.§.volentes.in ver.nomen.
Ad tertium reſpondetur,ꝙ non erat neceſſarium manda-
tum ad agendum,quia M.Ferrarien.conſors erat eiuſdẽ litis
20 †qui cõſors pro conſorte agere poteſt ſine mandato. præſti-
ta cautione,ꝙ conſors ratum habebit. ita dicit gloſſ.infra in
ver.ſucijs.per text. in l.2.C.de conſors.eius.lit. vbi text.ex-
preſsè inquit,ꝙ ſine mandato præſtita cautione de rato pro
communi negocio agi poteſt,quem tex.citat glo.in ver. ca-
nonicorum.in cap.cum dilecti. de do.& contu.Iſtud autem
conſortium contrahitur ex communione litis, & cauſæ,
vt tradit hic Abb.per tex.in l.ſi petitor.ff.de iudi. & nota. in
cle.ſi religioſus.de procura.Nos clarius dicere poſſumus, il-
los litis conſortes,qui habent communem cauſam, & com-
munem litem,ac idem ius agendi,vel defendendi, prout ſin-
gula hæc declarat hic Rip.poſt nu. 52.Et ita tolluntur con-
traria: Et ſic alij canonici nullum pati poterunt detrimẽtum
niſi ratificent acta per M.Ferrarien.facta:Nec etiam ex peti-
tione dicti M.vtilitatem conſequentur, niſi ratum habeant.
De conſorte litis in beneficialibus, & an ſententia lata in fa-
uorem litis conſortiũ petita per procuratorem vnius tantũ
nomine vtriuſque valeat etiam in fauorem illius,qui nec per
ſe, nec per procuratorem ſuum aliquid petierat habemus
Dec.Creſcen.121.incipien.In beneficialibus lib.1.
Ad quartum reſpondetur,ꝙ ex quo Papa ſe intromiſerat
ac confirmauerat certum numerum præbendarum, quia ca-
nonici,vel alij non poterant ſe intromittere, fuit ad ſummũ
Pontificem recurſum.ad text.cum materia in alleg.c.vt no-
ſtrum.de appel.
Secundo & melius reſpondetur,ꝙ confirmatio Papę non
21 impedit augmentum fieri, licet ſecus dicendum ſit in dimi-
nutione, vt dicit in Abb.in c.cũ acceſſiſſent. hoc titu.noſtro,
quem ibi ſequitur D.meus Phil. Dec. nu.43.Nec eſt eadem
ratio in augmento canonicorum. & pręhendarum, ac in di-
minutione: In augmento enim diuinus cultus ampliatur: in
diminutione minuitur, ita dicit text.in cap. ex parte. infra
hoc titu.
Ad Quintum reſpondetur,ꝙ licet recepti fuerint ita ꝙ de
canonia nihil perciperent,non proderat proteſtatio,quippe
quæ contra ſubſtantiam facti erat: & ideo proteſtatio facta
ſuper eo,quod recipiendo aliquem in canonicum, is non ha
beat præbendam, non valet,eſt enim præbenda de ſubſtan-
tia negocij, quia qui receptus eſt in canonicum non debet
carere præbenda.c.relatum,de præb. Cum igitur dicta pro-
teſtatio fuerit contraria facto,non excludentur a præbendis
canonici nouiter recepti.
Nec etiam vrget,ꝙ excludi debeant canonici nouiter re-
cepti,quia veniant contra factum proprium,ex quo conue-
nerunt, ꝙ ſine pręiudicio conſtitutionis canonicorum ca-
nonici fierent: quia reſpondetur, ꝙ etiam venire poſſumus
contra factum proprium quando eſt factum, quod contra
materiam actus tendit: & quia de natura recepti in canoni-
cum eſt,ꝙ debeat habere prębendam, ſi conuenerit de ea nõ
petenda,poterit nihilominus eam petere: etiam ſi conuen-
tio iuramento firmata eſſet,dum tamen illo caſu peteretur,
& obtineretur abſolutio à iuramento ad effectũ ſaltem agẽ-
di.ad tex.& quod notat ibi Bar.in l.precario.ff.de preca. vbi
quod quia de natura mandati eſt,quòd poſſit reuocari quã-
docunque,ſi conſtituatur quis procurator irreuocabilis cum
medio

medio iuramento, reuocari tamen poterit, quia eſt contra naturam contractus, quod procurator reuocari non poſſit: Et ſi non obtineretur abſolutio a iuramento, adhuc tamen reuocatio procuratori ſubſiſteret, licet reuocans in periurium incideret. gloſſ. in cap. fin. in verſi. reuocatos de procu. lib. 6. Ange. in l. & in perpetuum. ff. eod. & in l. etiam. §. vſumfructum. ff. de ſolutio. vbi etiam Imo. Rom. in l. 1. §. ſi ſtipulanti. col. 7. ff. de verb. obli. & in l. alia. §. eleganter. ad fi. ff. ſolu. matri. Fede. de Sen. con. 100. ad fi. Rot. in anti. 104. Feli. in cap. ex parte decani. col. 5. de reſcr. no. 11.

Præterea reſpondetur, quòd proteſtatio facta a capitulo, & eius admiſſio per nouos canonicos non operatur: pacta enim, ac conuentiones, quæ ſunt contra leges, conſtitutiones, vel bonos mores nullius ſunt roboris, vel momēti. l. pacta. C. de pact. l. contra iuris. & l. iuris gentium. §. prætor ait. ff. eod. Et contra iuris regulas eſt, quod canonicus non debeat habere præbendam. præalle. cap. relatum. de preben. cum alijs ſupra adductis. ergo &c. Addo, quòd eſt in dedecus eccleſiæ ne canonici habeant præbēdas, vt per Abb. hic in 1. not. vbi alia adducam. Vnde conuentio facta contra iura, & contra bonos mores nulla dici debet. Addo etiā quod ea, quæ iuris publici ſunt per actus priuatorum lædi non poſſunt: ampliatio numeri canonicorum, & præbendarum eſt ampliatio diuini cultus. præalle. c. ex patre. infra hoc tit. qui diuinus cultus, etiam ad ius publicum ſpectat, ergo meritò non læditur, nec per proteſtationes factas à capitulo, nec aliter. Et quod ea, quæ ſpectant ad diuinum cultum ſint iuris publici probat tex. in l. 1. ff. de iuſti. & iur. ibi, publicum ius in ſacris ſacer dotibus, & magiſtratibus. conſiſtit.

Accedit, quod in confirmatione ſummi Pontificis quando minor numerus præbendarum conſtitutus fuit, ſubintelligi debebat illa clauſula, Quod ille numerus canonicorum, & præbendarum perſiſteret, donec in tantum excreſcerent eccleſiæ redditus, quod pluribus poſſent ſufficere competenter.
22 Tot enim ſunt † inſtituendi in eccleſia, quot poſſunt commodè, ſeu congruè viuerè, vt in cap. 1. de inſtitu. & in cap. vni. de ſta. regula. lib. 6. §. ſanè. vbi de monialibus recipiendis in eo numero, quòd ſine penuria illæ ſuſtentari poſſint & Abb. in dicto cap. 1. de inſtitu. nu. 2. aduertit, quòd prælati ſiue ſeculares, ſiue regulares compelli poſſunt à ſuperioribus, vt tot recipiant, quot poſſunt de redditibus ſuſtentari, quod dicit non eſſe tradendum obliuioni.

Reſponderi etiam poteſt, quòd noui canonici non veniūt contra factum proprium, petendo ſibi aſſignari præbendas, quia non conſtabat, quòd interueniſſet aliqua conuentio, ſeu pactum, hoc enim definitur eſſe duorum, pluriumue in idem placitum, & conſenſus. l. 1. circa princip. ff. de pact. quę pacta ex diuerſis animi motibus in vnum conſenſus, vel plurium in vnam ſenetētiam decurſu cauſantur. d. l. 1. ff. de pac. de ijs autē non conſtat, ergo illa interueniſſe diuinare non debemus. ad l. ſi fideiuſſor. §. ſi cum debitor. ff. manda. l. ſi putator. ff. ad l. Aquil. Nunc Marc. Tullius inquit in oratio. pro P. Quinno. Neque enim quiſquam diuinare poterat te poſtulaturum. Nec etiam ſummus Pontifex, ſi ea ſibi non conſtitiſſent diuinare poterat, ſeu debebat, licet Dei vices in terris gerat cap. vni. §. cum enim. ibi Non tamen de occultis potuimus iudicare. vt eccleſiaſt. benefi. ſi. dimi. confe.

Ad vltimum argumentum pro ratione dubitandi adductum reſpondetur, quòd licet ex induſtria antiquorum canonicorū redditus acquiſiti, eis excreſcere deberent, tamen dicti canonici ſibi præiudicauerunt admittēdo nouos canonicos: ex quo enim nouos canonicos receperunt, conſequēter nouas præbendas conſtituere debebant: ſibi igitur imputent, qui eos in canonicos receperunt ſcientes, vel ſcire debentes, quæ paria ſunt: l. quod te. ff. ſi certum peta. quod canonicis debitæ ſunt præbendæ, vt ſupra probaui.

Secundo reſpondetur pront inquit glo. hic in verſi. induſtria, quia tot canonici, in eccleſia eſſe debent, quot poſſunt commodè ex illius reddinbus (vt ſupra etiam dixi) ſuſtentari cap. vlt. de verbo. ſignificatione c. 1. de inſtitutio. Vbi enim multa eſt meſſis & operarij pauci, alij admittēdi ſunt. cap. in nouo. 21. diſtinctio. Nec refert vnde redditus augmententur, & vnde procedant. Nec eſt curandum de induſtria canonicorum: ad hoc enim tenentur canonici, vt vtilitati eccleſiæ incumbant, & conſulant, quippe qui ab ea alūtur, & ſic operari debēt cōtrium illius, cui dictum fuit Pſal. 40. Qui edebat panes meos, magnificauit ſup me ſupplantationem. iterum pſal. 54. Qui ſimul mecū dulces capiebat cibos

Rationibus dubitandi, & oppoſitionibus contra tex. nſm radicitus euulſis, & extirpatis, ſi quando ordinem Abb. capio, eius primum not. quod eſt Legitimam cauſam reſtrin-
23 gendi numerum † canonicorum, & præbendarum eſſe, quādo redditus prębendarum non ſufficiunt ad congruè ſuſtentandum canonicos, tot enim (vt diximus) inſtituendi ſunt in eccleſia, quot poſſunt commodè, ac congrue viuere ex redditibus illius. Ad quod adducit Abb. text. in alle. c. 1. de inſtitu. vbi quod tot monaci, vel clerici recipiendi ſunt, quibus facultates eccleſiæ, ſeu monaſterij ſufficiant. Ad idem etiam adducit tex. in cap. vni. de ſta. regu. lib. 6. vbi in §. ſanè. Papa inhibet monaſterijs ordinum mendicantiū recipi in monialibus, niſi quot ex illorum monaſteriorū bonis, ſiue prouentibus abſq; penuria ſuſtētari poſſunt. Et Abb. ſequunt Aret. & D. meus hic poſt prin. Aduertendū tamen eſt, quod dicti tex. per Abb. & alios hic citati non videntur concludere id, ad quod adducuntur. videlicet quod reſtringendus ſit numerus canonicorum, quando redditus non ſufficiunt ad congrue ſuſtentandum canonicos.

Primò, quia diuerſa videtur ratio, ne plures canonici admittantur, quàm redditus ſuppetant, a rōne vt reſtringatur numerus canonicorum, ex quo redditus decreſcunt, ſeu diminuti ſunt: In primo enim caſu ad oculum patet, inconueniens eſſe recipere aliquos in eccleſia non valente eos commode alere. In ſecundo autem ex quo iam ſtatutus, & fixus eſt numerus, videtur ille conſeruandus eſſe: tum ex regula, Multa fieri prohibentur &c. l. patre furioſo. cum vulga. ff. ijs qui ſuum ſui, vel alie. iuris Tum ex eo, quia ſi caſu diminuti ſint redditus. caſu etiam, vel ſorte, vel aliqua induſtria adhibita, vel ex aliquo pio legato donatione, vel alia via augeri poterunt, iuxta illud Omnium rerum viciſſitudo. Vel melius iuxta illud, Dominus prouidebit. Ad rationem text. in l. ſi vno. ff. loca. in l. licet certis. ff. eo. in c. propter. ſterilitatem. extra eo. & ad ea, quæ volunt Docto. in l. precia rerū. ff. ad leg. Falci. ſi vero facto, negligentia, vel culpa canonicorum diminuti ſunt, puta vt morem gererem alicui Domino temporali, ſeu cuidam potenti, vel magnati penſiones, reſponſiones, ſeu cenſum, vel canonum, ac redditus bonorum minuerit, vel exiles reddiderint, puta ex cauſa ditandi conſanguineos, illis res eccleſiæ parui, vel minoris, quàm alijs iam locatę fuiſſent locaſſent, aut in emphyteuſim conceſſiſſent: vnde dicunt cœcos eſſe beneficiatos erga nepotes, & conſanguineos ad nota. per glo. vlt. in c. peruenit. ad fi. 1. q. 3. imputari illis debebit, non autem per hoc canonicorum numerus coarctandus fuit.

Altera etiam diuerſitatis ratio militare videtur tex. enim præfati, vt plurimum conueniunt, ac adaptātur monacis, & monialibus, qui quidem cum proprium regulariter habere non debeant, nec ſecularibus immiſcere ſe poſſunt toto titu. de ſta. monaco. & prę alle. c. vni. de ſta. regu. lib. 6. vnde non mirum, quod admitti non debeant, ſi non adſint redditus congrui ad vitæ ſuſtentationem. Quantùm verò ad canonicos attinet, qui proprium habent, & illorum nonnulli ſe ſecularibus immiſcent, diuerſiſque negocijs impliciti acquirunt, ac lucrantur ſibi, ac ſuis præter redditus prębendarum, & diſtributionum quotidianarū ſubſtantias, ac facultates: vnde inter primum membrum, & ſecundum vrgentes differentię, ac rationis diuerſitates colliguntur.

Tertio, ſi teneremus differentiam, quam conſtituit glo. in alle. c. vni. §. ſanè. in ver. abſq; penuria. de ſta. regu. lib. 6. inter redditus ad ſubſtentationem congruam: & ad victum ſine penuria: & tunc de vno caſu ad alterum, tanquam ſat diuerſum inferri non poſſe l. ſi duo. in fi. ff. vti poſſi. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquit. poſſ. cum alijs. Vnde text. per Abb. citati ad victum ſine penuria, & ſic extra terminos noſtros loquentes, ad ſubſtentationem congruam applicari poſſe non videntur.

Ex eodem primo nota. infert Abb. quòd epiſcopus cum
24 capitulo poſſunt † numerum antiquum reſtringere, ex pluribus præbendis conſtituendo pauciores, ex quo propter diminutionem redditnum præbendæ non ſufficiant ad ſuſtentationem canonicorum. ad ea, quæ idem Abb. nota in c. præceden. cum acceſſiſſent. ſuper glo. 2. vbi diſtinguit, concludens ex cauſa id fieri poſſe, niſi confirmatio Papæ interceſſiſſet, & hunc communem affirmat. col. 3. ver. an autem poſſunt diminuere. Poſtea vero concludit quo ad caſum noſtrū verſi. Ego limitarem, quòd ſi diminutio redditnum emerſerit ex poſt facto, hoc eſt poſt numerū canonicorum, & pręse-

bendarum

bendarum conſtitutũ,& poſt confirmationem de ſuper à ſe-
de Apoſtolica emanſtam, quemadmodum poteſt fieri aug-
mentum excreſcentibus fructibus,ſeu facultatibus non ob-
ſtante confirmatione Papæ, vt hoc cap. noſtro, ita & dimi-
nutio, diminutis facultatibus. Hanc Abb.concluſionem ſe-
qui videntur Docto.tam in præceden. proximo cap. quàm
in hoc noſtro.

35 Capio 2.not. Abb.quod eſt,vt valeat † ſtatutum capituli
priuatæ vtilitatis nutritiuum contra antiquam conſuetudi-
nem,fouentem vtilitatem publicam, & ſpiritualem: ſubdit
hoc intelligendum eſſe quando ſubeſt rationalis cauſa ſic
ſtatuẽdi,& recedẽdi a dict.ſtatutis qđ à iure admittitur vt in
tex.hic per eundem citato, in cap.non debet reprehenſibile
26 iudicari,ſi ſecundum † varietatem temporum ſtatuta quan-
doque varientur humana,pręſertim cum vrgens neceſſitas,
vel euidens vtilitas id expoſcit.de conſan.& affi. & glo. hic
in ver.conſuetudinem.ad idem eſt text.in c. erit autem lex.
4.diſtin.& pro quo adducitur etiam text.in l. ſi hominem.ff.
manda.ibi Reſpondi ſi procurator iuſtam cauſam habuerit.
Per quem tex.Bal.in l.omnes populi.ff.de iuſ.& iur. & Abb.
in cap.at ſi clerici.§.de adulterio.col.5.de iudi.volunt, quòd
epiſcopus ex cauſa ſtatuere poſſit contra ius, quod regula-
riter,& abſque probabili cauſa & ordinarijs, & legatis ipſis
27 inhibitum eſſet, quippe qui legibus † ſubijciũtur, vt per Ar-
chidi.in c.vlt.circ.medium de offi. lega.lib.6.& in c. ſi motu
proprio.poſt prin.de præb.eo.lib.Calde.con.3.an ſi legatus.
col.2.verſi. Hoc tamen non eſt conceſſum in literis legato-
rum.ſub titu.de præbend.Plura huc ſpectantia congerit hic
Barbat.col.21.verſi.Ex tẽpera iſtũ tex.quæ videre poteritis.

Tertium nota. Abb.quod amplam habet materiam, & ſa-
28 tis inexplicatam,eſt,quòd poteſt quis † in canonicum recipi
abſque præbenda: & ſic ius canoniæ ſine præbenda eſſe po-
teſt, non tamen multi recipiendi ſint, ne tendat in dedecus
eccleſiæ. Adducit glo.& ea,quę ipſe ibi dixit in c.dilectus fi-
lius.infra de præb. Antequam vltra progrediamur, videa-
mus de qua receptione in canonicum Abb.hic loquatur. Et
concludendum eſt,quòd intelligat de canonico ſupra nume
rum,quem ſupernumerarium vocant: de quo etiam Oldra.
con.infra citando,& alij infra adducendi. Et hoc colligitur
ex ipſo notabili,quod ex text.noſtro colligitur: quiquidem
tex.de canonicis.ſupra numerum eſt quãtum ad materiam
29 de qua tractamus,loquitur Et ſic † Doctoris dictum intelli-
gẽdum erit iuxta tex.cui innititur. Bar.in l.non ſolum. §. li-
berationis.ante nu.8.ff.de lib.lega.& in l.cum quidam. ver.
ſolutio intelligo.ff.de ijs quib. vt indi. Ioan. And. in c. cum
nuncius.verſus fi. de teſtib. Item quia ſi loqueremur de ca-
nonico recepto intra numerum, non caderet diſputatio, an
canonia ſine præbenda ſtare poſſet: ſtatim enim illam præ-
bendam habere deberet,quæ cum canonia vacauit, vel aliã,
ſi fortè adſit conſuetudo optandi. Annexa enim hoc caſu
30 eſſet præbenda canonicatui,† quo conceſſo venit præbenda
annexa,etiam ſi de illa non fiat mentio.prout probat text.in
c.mandatum.de reſcrip.vbi Papa mandauit alicui prouideri
de canonicatu,de præbenda mentione non facta, tamen de
illa etiam prouideri mandatum fuiſſe deciditur.

Videndum etiam erit quid inferre voluerit Abb. per illa
verba.Non debent recipi multi, ne tendat in dedecus eccle-
ſiæ. Contra eum enim arguo ſic, Aut recipere aliquos in ca-
nonicos,eſt bonum: aut malum: ſi bonum, quo plures reci-
pientur melius erit: vel ſaltem ita bonum, ac ſi pauci reci-
perentur.ſi malum: malum etiam nimium, vel duos recipe-
re.Rurſus ſi bonum,quotquot recipiantur non tendet in de-
decus eccleſiæ: Immo in honorem, & in augmentum cultus
diuini.ſi vero malum etiam ſi vnus (vt dixi) recipiatur, ten-
det in dedecus. Nec differentia hæc, ꝙ ſint plures, vel pau-
31 ci,erit ſpecifica,conſiderabilis, & rationabilis. † Quæ enim
differunt per plus,& minus,non differunt ſpecie. l.vlt. & ibi
Bart.poſt prin. ff.de fun.inſtr.l.ſchapham.ff. de euictio. Bar.
in tracta.de Alueo.col.5.no. 2.Defenſio Abb. colligetur ex
proximè dicendis.

32 Subſtantia,& neruus huius notabilis in hoc conſiſtit, † an
canonicus ſic receptus ſit verus,& propriè canonicus, & illi
ea competant,quæ alijs canonicis: & inter hunc, & illos dif-
ferentia conſtituenda non ſit,vel ſaltem modica. Quòd ſit
verus canonicus,ac vt alij habendus, præſertim quando ha-
bet clauſulam, Cum plenitudine iuris canonici, quæ in lite-
ris Apoſtolicis paſſim apponitur,& quòd de iure omnia ha-
bere debeat, quæ alij canonici præter redditus præbendę,
donec præbenda vacans ſibi aſſignetur, probatur ex text.in
c.pro illorum.in fin.& ibi Abb.in 3.not.& in c.dilectus.1.&
ibi idem Abb.in prin.& in vlt.not.de pręb.Inn. hic in c. no-
ſtro.nu.4.verſi. ſed quæritur an huiuſmodi recepti in cano-
nicos.& Hoſtien.col.1.verſi.Quęritur autem vtrum talis ca-
nonicus.Idem etiam voluerunt.Hoſti.in c. ſtatuimus. col.2.
verſi.Tunc enim quando præbendæ diſtinctæ ſunt.de maio.
& obe.Fede.de Sen.conſi.290.incipiente. Quæ in præſenti.
col.3.verſi.An iſti recepti vltra numerum.& verſ. Alio mo-
do dicitur recipere.Abb.in c.relatum.in 2.not. de pręb. Bal.
in Margari.in ver.canonicus ſtatim quod eſt factus.Et in lo-
cis ſupra citatis dicunt etiam, quod talis canonicus præ-
33 bendam expectans debeat habere † diſtributiones quotidia-
nas,& etiam communiter teneri affirmat Ioan. Fran. Paui.
in tract.de offi.& pote.capi. ſede vacã. in 15.pręlud.not.55.
Idem voluit Staphi.in tracta.vt ſigna.fol.7.& ſeq.iuxta prin.
impreſſio.verſi.Primo,quod creatus canonicus, cuius dicta
ad literam ſcripſit Sarnen.in tracta.Expectati. not.20.& ſeq.
nulla penitus Staphilei ante ipſum Rotæ Romanæ Audito-
ris mentione facta. Ex pręmiſſis ſequi videtur contra Abb.
quòd multi recipi poſſent vltra numerum,nec id in dedecus
eccleſiæ vergere poſſit: non ſecus, ac ſi recipiũtur alij cano-
nici numerarij: cum vtrique (vt probaui) ſimiles, vel pares
ſint quo ad honores,authoritatem,commoda, ac ſtipendia.
Contrariam opin.puto veriorem, ſaltem de generali con-
ſuetudine,ac communi obſeruantia: Immo ſic in canonicos
vltra numerum recepti,nec dicantur vere, & proprie cano-
nici, nec etiam beneficiati, ſed cum adiuncto videlicet ca-
34 nonici † in herbis (ſic vulgo nuncupati) ante adeptionem
præbendarum. Per.de Ancha.in c.cum cui.de præb.libro 6.
Ioan. And.in c.dilectus. eod.tit. Rot.in no.445.colv.vlt.vbi
quod tales dicuntur in herbis,& conſuetudine,& obſeruan-
tia vniuerſali eccleſiæ. nec participant de diſtributionibus
quotidianis: nec pro veris canonicis habeantur,prout con-
ſuetudo vrbis habet.Et dicit Imol.in cle.vlt.no.5. ver.Quæ-
ro an canonicus ſine præbenda.de præb. Immo conſuetudo
quaſi vniuerſalis hoc idem nos docet, de qua per Staphi. vbi
ſupra.fol.8.verſ.Et iſta licet ſint veriſſima de iure, nihilomi-
nus de conſuetudine fere vbique, ſeruatur contrarium. Idẽ
repetit. fol. 97.verſi.ſubſequenter dr̃ in literis expectatiuis.
no.37. vbi dat ſimilitudinem epiſcopi ſine epiſcopatu, qui
vulgo dicitur epiſcopus nullatenentis, ſeu nulla tenens ad
Bal.in l.vni.in fi.C.de nu.iu.quiri. Iaſ.in l.id quod apud ho-
ſtes.nu.22.& ſeq.ff.de lega.1.vbi de comitibus ſine comita-
tu. Quod etiam voluit Alcia.in tracta. de ſingul. certa.di-
cens marchiones,& comites bonis fortunæ lapſos non reti-
nere dignitatem,quanquam nudum nomen retinere dican-
tur,loquens de marchionibus Ligurię. Idem concludit Sar-
nen.in dicto Tracta expectatiuæ not.38.verſi. Et iſta omnia
procedunt poſtquam fuerit receptus.Et poſtea ſubdit,quod
propterea in regulis reuocatorijs gratiarum facile denega-
tur huiuſmodi creationibus,& receptionibus in canonicos.
Idem concludit in 2.quæſt. Pro. Regu. no. 14.vbi aſſerit ita
iudicatum in Rota.Idemque repetit, optime diſtinguens in
1.quæſt.Reg.de Non tollen. iu. quæſi. not.33. pro ijs plene
Catel.Cot.in ſuis memoria in verſic.Comes ſine comitatu.
Aduertite tamen, ꝙ Patriarcha, & epiſcopus ſine redditi-
busve Patriarcha eſt, & verus epiſcopus, prout poſt Abb.
in c.1.in titu.de cleri.non reſi.docet Alcia. in l. liber homo.
nu.6.& ſeq.ff.de verbo.obli.exemplum ponens in epiſcopo
Theſſalonicen.argu.tex. in c. legimus. 93. diſtin. Contraria
pro prima opin.adducta procedunt de ſubtilitate iuris. Hęc
35 ſecunda opi.potius ex obſeruantia, ac conſuetudine, † quæ
in interpretatione cuiuſcunque diſpoſitionis ſequenda eſſe
etiã ꝙ ſubtilitas iuris,vel verba aliud ſuadeant.pręalle. l.vni.
C.de nudo nudo iu.quiri.& ibi not.Bal.ver.In tex.ibi nudũ
nomen. Inn.in c.olim.no.2.ver.Recipiunt aliquando inter-
pretationem.de ver.ſign.Abb.in c.certificari.de ſepul. Are.
con.11.procedendũ.col.3.ver.Ex ijs infertur modo & ver.
ſed tamen ex ſuperabũdanti.late per Fel.hic col.3.& per D.
meum Phi.Dec.con.441.præſens conſultatio. no.15.& ſeq.
Hinc colligitur defenſio Abb. quippe qui melius alijs ſciẽs
de iuris ſubtilitate canonicos ſupra numerum receptos ve-
re canonicos dici poſſe: ſciensq; de iure pontificio,& ex ſta-
tutis capitulorum,ac cõi obſeruantia tales canonicos ſupra
numerũ,& creari,& recipi ſolitos: ſciensque.& alios docens
cõſuetudinẽ vniuerſalem hos canonicos ante præbendarũ
aſſecutionem nõ haberi pro veris,& integris canonicis, mo-
net

net meritò hoc parcè recipi: ſi enim ex talibus infiniti reci-
perentur, eſſent fere fruſtratorij, ac inanes, ſeu vacui, & ante
deficerent illorum dies, quam tot prębendę vacarent, vt om
nibus ſufficerent, & eſſet locus illi adagio, vertagi, ſeu canes
odori, vel accipi tres plures, ꝗ coturnices. Et illam diutinam
expectationem conſiderat etiã glo. in ver. approbantes. in fi.
in c. dilectus. 1. de præb. ſequitur Aret. hic in 5. not.

Quartò no. Abb. ex hoc tex. in ver. ad inſtantiã. & in verſ.
36 ad preces. † ꝙ tenet collatio facta ad inſtantiam, & preces ali
cuius, declarãs intelligi debere de precibus iuſtis, & ſpiritua-
libus, non autem carnalibus: pro quo adducit glo. in c. tuam,
de ęta. & qual. in verſ. nullum. Dicebatur ibi in tex. ꝙ Cardi-
nalis inſtituendo Abbatem monaſterij S. Quirici, nullũ pror
ſus reſpectum haberet ad petitionem illicitam quorundam
laicorum: Rationem illius conſtitutionis ſubdit d. glo. ꝙ pre
ces carnales non debet reſpicere, qui eſt ordinator, ſed tantũ
merita ordinandorum. Idem Abb. adducit etiam text. in ca.
ſunt nonnulli. 1. q. 1. vbi ꝙ non minus malũ eſt ordinare ali-
quem ad fauorem aliquorũ, quàm pecunia recepta: Ad idẽ
glo. præmiſſa in c. tuam, citat tex. in c. quibuſdam. ea. quæſt.
& cau. & alia iura adducunt tam glo. illa, quàm Doc. hic, quã
etiam apoſtillæ ad Abb. in hoc cap. Et hanc materiam latius
tractat hic Barb. col. 33. ver. nota ibi, ad preces epiſcopi. quẽ
videre poteritis. Addo, ꝙ tanto magis hæc procedent, quan
do preces, vel fauores emanarent ab aliquo primario, vel ſu
premo, cuius præces, ſeu exortationes adeo poſſent, vt man
datis, & præceptis ęquipararentur. clem. 1. iuncta glo. in ver-
ſic. exortamur, de teſtib. c. rogo, cum glo. quæ exponit roga-
re, pro mandare. 11. q. 3. gl. in l. 1. ff. quod iuſſu. Bal. conſ. 1 a 1.
incipien. A capite, num. 1. ver. Et licet rogare ducum, ſit ſpe
cies violenta iubẽdi. lib. 3. c. cum inter ſeniorem. ibi, ad com-
ponendum coegit inuitum, iuncta ibi declaratio. Inno. expo
nentis inuitum, id eſt inſtantia precum deuictum, de elect.

Quintò not. Abb. ꝙ licitè capitulum vltra præbendas di-
ſtinctas pro ſingulis canonicis, poſſident bona communia,
quæ dicuntur de menſa illius capituli: Ex illis enim capitulũ
ſubſtinet onera communia, puta pro dando ſalario Theolo-
go Doctori, Aduocato, Procuratori, pro expenſis litium, &
37 aliis oneribus, & vocatur † mẽſa, ſeu maſſa groſſa, de qua per
glo. pen. in c. vni, verſ. plus dico, ꝙ in eccleſiis, de cler. non re
ſid. lib. 6. Et in quo differat menſa groſſa a præbenda, & di-
ſtributionibus quotidianis. declarat idẽ Abb. in c. licet, in fi.
& in c. relatum, de præb. & in c. tuæ, de cler. non reſiden. Pro
quibus etiam videri poterunt Archid. Io. And. & Gemin. in
alleg. c. vnico, eod. tit. de cler. non reſid. lib. 6. & Felyn. in c. Ia
cobus, de ſimo. Subdit Abb. vbi ſupra, ꝙ dicta bona menſæ
communis in fine cuiuslibet anni (ſupple quæ remanſerunt
vltra arrogata pro oneribus capituli) diſtribuuntur inter ca-
nonicos. Rip. hic, nume. 34. videtur impugnare hoc dictum
Abb. dicens, ꝙ immo reſiduum bonorum maſſæ groſſæ de-
beat diſpenſari in vtilitatem eccleſiæ, per text. in c. vlti. 12.
q. 3. vbi qui priuatim habet, quod ſibi ſufficiat, non debet ex
ſententia diui Auguſtini illa ſibi applicare, quorum quodam
modo procurationem habet. Ad quæ ipſemet Rip. reſpon-
det, ꝙ poterit ipſe canonicus portionem ſuam diſtribuere
in pios vſus: ſed videtur ſibi obſtare regula illa circuitus vi-
tandi, de qua in clem. auditor, de reſcrip. Facilis eſt reſpon-
ſio, ꝙ hic circuitus conſiderari non poſſit, præſertim quia ali
ter fortè diſtribuet vnus canonicus illam portionem ſibi tã-
gentem, quam capitulum ipſum integrum reſiduum illius
maſſæ. Pręter id, quod dato, ꝙ ſupponamus in hoc capitu-
lo noſtro, a quo illud notabile elicit Abb. pręb endas ſingu-
las ſufficientes feciſſe, tamen ex quo conſtituit regulam ge-
neralem ſuper menſæ communis bonis, non videtur reſtrin-
genda eius concluſio ad menſam capituli Ferratien. poterit
habere maiores, & minores redditus in illis pręb endis, iuxta
varietatem temporum, prout etiam in hoc tex. noſtro ſup-
ponitur eueniſſe, & euenire non potuiſſe, nemo negabit. Rur
ſus negari poteſt, quòd ſimus in terminis illius c. vl. Et ꝙ pro
curatio tantum ad illos canonicos de bonis menſæ commu-
nis, ſeu maſsę ſpectaret, igitur cum Abb. concludendum eſt.

Sextum nota. Abb. eſt, quòd in conſtitutione de certo nu
mero per Papam confirmato ſubintelligi debeat clauſula, ni
38 ſi † redditus eccleſiæ in tantum creſcant, ꝙ pluribus ſuffice-
rẽt, quo caſu canonicorum numerus augeri debebit, antiqua
conſtitutione ſublata. Pro iis facit tex. in Auth. vt determi.
ſit nume. cler. verſic. poſtea vero, & ibi Ang. Cum Abb. tran
ſeunt hic Felyn. numero 5. in ſecundo notab. Dom. meus, nu
mero 12. in quarto notab. & Rip. num. 35. in 26. notab. Am-
pliant hic Bal. & Anch. etiam ſi in confirmatione nõ adeſſet
decretum irritans, ꝙ nihilominus dicta clauſula ſubintelli-
gatur, & operetur. Et nonnulli ampliant, etiam ſi ſtatutum
capituli eſſet iuratum, & quòd ſemper, & in qualibet diſpo-
39 ſitione intelligatur † rebus ſic ſtãtibus, ſeu ſic ſe habentibus.
l. quod Seruius. ff. de condict. ob cauſ. capit. quemadmodum.
& ibi glo. & Doctor. de iureiuran. Bal. in l. vltima. C. de non
numer. pecun. idem in l. clari. C. de fideicomm. Verum And.
Barbat. hic. colum. 44. ſuper hoc nota. & ampliationibus plu
ra adducit, & ad diuerſa infert, reaſſumens dicta Bal. & An-
char. quorum diſcuſſio longum tempus requireret, vnde ad
aliud not. Abb. tranſeundum cenſui.

Septimo notat Abb. ſuper illis ver. tex. noſtri, ſicut conſue
40 tum, ꝙ clauſula † apponi ſolita de ſtylo curiæ debeat ſubin-
telligi, ſi caſu appoſita non fuerit. Hoc etiam notant ex hoc
tex. Anton. de But. col. 6. Imo. col. 3. Barbat. conſil. 42. verſic.
nota ex iſtis verbis, ꝙ clauſula ſolita. Felyn. hic, numero 7. in
quarto not. Dominus meus, nume. 18. in quinto not. ac Rip.
41 numero 39. in 27. notab. Hinc dicimus † clauſulas apponi ſo
litas in literis Apoſtolicis cenſeri ineſſe, licet appoſitæ non
ſint, cap. accepimus. & ibi notat Ant. de But. de ęta. & qual.
Alexan. conſilio 107. colum. penult. libro 2. Iaſ. in l. vt liberis.
col. 3. & ſeq. C. de collatio. in l. certi condictio. §. ſi nummos.
colum. 3. ff. ſi cer. pet. in l. Gallus. §. idem credendum. col. pe.
in fi. ff. de lib. & poſth. in 1. & 2. lect. col. 3.

Inter alia exempla, quæ adduci poſſunt, illud affero de di
ſpenſatione, ſeu priuilegio de non reſidendo, licet enim in li
teris, vel ſupplicatione non ſit appoſita clauſula, ꝙ interim
beneficium debitis non fraudetur officiis, illa tamen ſubin-
telligi debeat, vt voluit Cald. can. vni. num. 2. de cler. non re
ſid. incip. confirmatur hoc per tex. in c. pen. eo. tit.

Limitat hic Card. col. 1. vt hoc procedat in præiudicium
impetrantis, non autem in fauorem. Hæc eſſet maxima limi
tatio, ſi vera eſſet indiſtinctè, cuius ratio reddi poſſet, vt im-
petranti impetraretur, ſi nõ appoſuiſſet, vel apponi curaſſet
clauſulas, quas debuiſſet. Do exemplum in impetratione be
neficij indiſtinctè apponi ſolet clauſula, Et cum abſolutione
a cenſuris ad effectum, & c. ne fortè, ſi impetrans, excommu-
nicatus eſſet, prouiſio inualida redderet, c. poſtulaſti. de cler.
excom. min. c. cum dilectus. cum glo. in ver. a ſuſpenſis. de cõ
ſuet. Exemplum item adduco, ſi omiſſa ſit derogatio iuris pa
tronatus in caſibus illis, in quibus concedi ſolet. Vel deroga-
tio regulæ de annali, quo eius primã partem. Aliud pulcher-
rimum exemplum ſubiiciam, vt vos cautiorem reddã, ne qñ
tractabitis Romæ negocia beneficiaria ſub generalitate hu-
ius ancipitis nõ decipiamini. Clari iuris eſt penſiones primę,
in conſtõne ſecundę penſionis mentionem faciẽdam eſſe, ea
ꝓſertim ratione, ne beneficia duplici onere grauentur, qđ nõ
pręſumitur Papam velle, niſi id exprimatur. c. mandatũ. in fi.
& c. ſeq. de reſcrip. Caſſad. ſuper reg. cancel. deci. 34. nu. 3. ac
dec. 3. de penſio. Et quia de ſtylo conſueuit apponi cla. dum
modo penſiones non excedant medietatem, quærebatur in
Rota, an ꝓꝓ hanc clam apponi cõſuetã, defendi poſſet impo
ſitio ſecundę penſionis, de prima mẽtione aliqua non factã,
concluſum fuit in cauſa Terdon. penſio. ſuper fructib. mona-
ſterij S. Marię de Ripaul. ord. Ciſterc. impoſitionem ſecundę
penſionis nullam eſſe, ꝓꝓ nõ factam expreſſionem primæ, &
illa conſideratio, ꝙ clauſula pręmiſſa apponi communiter cõ
ſueta habeatur pro appoſita, vana, & facilis habita fuit, pro-
ut deciſ. Mohed. 229. ſeu 259. aliàs ſub tit. de penſio. 9.

Vt ex hoc tex. & ex no. Abb. & aliorum vberiores fructus
percipiamus, & fundamentũ huius not. inueniamus, ac quor
ſum reddat, & quãtũ ſe extendat, percipiamus magnũ nobis
opus aggrediendũ eſſet, pluribusq; diſtinctionibus vti debe
remus: percurrendaq; eſſent infinita, cũ in praxi, tum in theo
nia. Ponderabimus verba tex. & ea, ꝗ Abb. hic dicit, cuius or
dinẽ in principio noſtrarũ lectionum nos ſequuturos pollici
fuimus: Non aũtẽ ita adamuſſim, vt nobis non ſit ſaluum cum
poeta Venuſinio dicere: Nullius addictus iurare in verba ma
giſtri. Verba tex. noſtri, vnde Abb. elicit, dictũ notabile ſunt.
Cum in conſtõne prędicta, & confirmatione ſedis Apoſtoli-
cę, vel fuerit, vel eſſe debuerit (ſicut cõſueuit) expreſſum, niſi
in tm̃ creſcerẽt eccleſię facultates, ꝙ pluribus poſſent ſuffice
re cõpetenter. Siue capiamus dictionem, &, propriè, & ſic ꝑ
copula inter duo diuerſa poſita, videlicet ꝯſtõne, & cõfirma-
tione, & amborum ꝯcurſum requirat. l. ſi heredi plures ꝯdõ-
nes. ff. de ꝯd. inſt. Bar. & Iaſ. in l. 1. vterq; nu. 2. ff. de iuſt. & iu.

Fel. in

Fely.in c.2.nu.31.in ver.coppula.de reſc.D.meus Phi.Dec. conſil.417.nu.1.& 433.nu.6.Et ſic ex hoc tex. probabitur, ꝙ tam in conſtitutione capituli ꝑdicta, quàm in illius cõfirmatione Apoſtolica ſubintelligenda ſit clauſula præmiſſa, de qua in tex.ſic etiam dictionem,&c, ex aliqua cauſa hic pro diſiunctiua capere velimus,& ſic pro vel, ad l.ſi Titio fundus.ff.de vſufru. lega. & in praxi. papien. in formula libelli pro legato rei ſingularis,in ver.valere.col.1.in 2.caſu, & ſic vt exponamus in conſtitutione, vel confirmatione, notabile huiuſmodi Abb.videtur mancum,& imperfectum, quippe,quod non continens vtrunque membrum,de quo in tex. debebat enim dicere, Nota, ꝙ clauſula apponi ſolita in conſtitutione,ſeu ſtatuto capituli, ac, ſeu vel in confirmatione, ſeu alijs literis Apoſtolicis ſubintelligi debet, ſeu ꝓ expreſſa habenda eſt. Et propterea tutius mihi viſum fuit, & textui noſtro magis conueniens notabile, quàm cęterorum Doct. hic,Fran.Aret.dum inquit,Nota octauo ex eodem verſicu. clauſulam conſuetam apponi nedum in reſcripto, ſed etiã in ſtatuto,ſi non apponatur expreſſa, videtur ſubintellecta, & habetur pro poſita.

Pro clariori intelligentia tex.noſtri,& præmiſſæ clauſulę, quàm ſubintelligi tum in ſtatutis capituli,quã in literis confirmationis dicunt ſubijcio praxim, ac formulam ſtatuti huiuſmodi,illiusq; confirmationis per ſedẽ Apoſtolicam,quas formulas in voce accipite.Redeo nũc ad Abb.ipſe poſt dictũ notabile,ad illud probandum arguendo à ſimili,vel ad ſimilia inferendo ſubdit,ſic dicimus in contractibus, vt videantẽ geri ſecundum conſuetudinem loci, licet hoc non exprimatur in cõtractu pro quo citat tex.in l.ꝙ ſi nolit.§.qui aſſidua. ff.de ædili.edi.vbi Vlpia.inquit, Quæ ſunt moris conſuetudinis in bonęfidei iudicijs venire.Citat idem Abb.Bart. in l. nemo eſt qui neſciat. ff. de reb.dub. inferentem ad cõtractũ conductionis Doctoris ad legendum, vt poſſit is legere per ſubſtitutum,ſi in loco illius ſtudij adſit talis cõſuetudo. ſubdit Abb.ꝙ ad prædicta facit bonus tex.in c.cauſam. de reſcr. vbi ꝙ ſi clauſula in vno loco reſcripti poni ſolita, in alio collocata ſit,debet cenſeri poſita in ſuo loco. Vel aliter ſummatur ille text.videlicet Clauſula in reſcripto poſita ad terminos iuris reduci debet vbicunque reperiatur ſita. Aliud non dicit hic Abb.ac And.Barb.col.41.ver.Nota ex iſtis verbis, ꝙ clauſula ſolita.ac con.6.ad fi.& cõſ.54.col.15.lib.3.& cõſi. 21.in fi.vol.4.& alijs in locis hic per D.meum nu.23.citatis. ac Fely.hic in 4.not.a nu.7. vſque ad 19. plura adducunt & ad plura inferunt,prout etiam Rip.in 27.not. nu. 39. & pluribus ſequen.quorum nõnulla principaliora reaſſumemus.

Regula generalis ſit, ꝙ omnis diſpoſitio,ſiue legis,vel canonis,ſiue vltimarum voluntatum,ſiue contractuum,a conſuetudine interpretationem recipere debeat prout dixit Inn.in c.olim.de verb.ſignifi.ſequitur Abb.in c.certificari.in prin.de ſepult.Pet.de Ancha.in c.ſi propter tua debita.in 4. oppo.de reſcri.lib.6.Alex.conſi.37.nu.9.lib.2.D. meus Phi. Dec. hic nu.21. alios etiam referens.Idem Dec. alios citans in l.ſemper in ſtipulationibus.nu.12.ff.de reg.iur.Rui.conſ. 160.col.3.lib.1.Bertran.con.290.nu.13.lib.3.Soc.con.111. abunde.Nec in talibus.lib.1.

43 Concluſio Docto.communis eſt, ꝙ † conſueta apponi in
contractu omiſſa haberi debeant pro appoſitis, quod notãt
ex hoc tex.& ex l.vlt.C.de fideiuſ.tun. gl. & ibi Bal. in prin.
in l.huiuſmodi.& ibi Modern. ff.de leg.1.l.ſi prius. §.placuit
& ibi not.Bart. ff.de aqua plu.arcen. Iaſ.in l.vt liberis.nu.7.
eo.de collatio.Bal.in l.1.ad fi.ff.ſolut.matri. Et hoc, ex quo
44 notarius † præſumatur rogatus apponere omnes clauſulas
conſuetas.ad tex. in præalle. l.ſi prius. §. rectè placuit. & ibi
Bar.not.ff.de aqua plu.arcen.Idem Bar.in l.de die.in fi. prin.
ff.qui ſatis.cogan.in l.ſi pignor.§.vlt.ff.de pigno.actio.Bald.
in alle.l.huiuſmodi.in prin.ff.de lega.1.& in l.ſi quis ſub cõditione.in fi.ff.de condi.inſti.& in l.ꝙ ſi nolit.§. aſſidua. ff.de
ædili.edi.& Bald.in l.ita demum. §.1.C.de procu.vbi,ꝙ notarij poſſunt apponere oẽs clauſulas cõſuetas qñ ſunt plenè
rogati de inſtrumento.Barba.late hic col.46.& in c. qđ trãſlationẽ.col.6.& ſeq.de offi.lega.ac con.5.col.pen.& vlt.li.1.
conſi.101.col.2.lib.3.Alex.conſ.28.col.2.lib.2.& conſi.89.
colũ.vlt.lib.3.Iaſ.in l.1.§.ſi procurator.colũ.vlt.ff. ſi quis ius
dicen.non obtẽ.& in l.vl.col.9.C. de iure emphi.Fely. vltra
ea,quæ ſcribit hic col.3.in c.ex literis.col.5.de fi.inſtru. & in
c.ſicut.col.pen.in 7.limi.de re iudi.Crauet.con.75.col.1.Tiraq.de conſtitu.in 3.par.in 31. limita.nu.7.& ſeq.Sarnen.in c.
1.de conſtitu.li.6.Et ꝙ notarius intelligatur per partes rogatus ponere in inſtrumento omnes clauſulas ſolitas apponi,
voluerunt ẽt Cagnol.in proœ.ff.nu. 105.Aflic.in cõſti. Baiulos.n.13.Mar.Frecc.de preſen.inſtr.4.p.in prin.& p.6.in fi.

Amplio communẽ cõcluſionẽ,ẽt in breuiatura, ſiue prothocollum notarij ſuppleri poſſit ex clauſulis cõſuetis. Specu.in tit.de inſtru.editio.§.oſtẽſo.ver.Quid ſi imbreuiatura. Bal.ſuper rub. C.de fi.inſtr.col.5.ver.ſed de tertio.& in l.ꝯtractus.col.3.verſ.Quæro circa iſtã ſecũdã perfectionem. Ant. de But.in c.ex literis.col.vlt.extra eo.Ang.& alij in l.Gallus §.Idẽ credendũ.ff.de libe.& poſthu.Alex.con. 37.col.2. vol. 3.Soci.cõ.94.col.3.Fely.in c. cũ P.tabellio. col.3.de fi.inſtr.

45 Dubium magnum videtur an † conſuetudo, de qua tractamus,debeat eſſe decennalis,& pręſcripta? Et affirmatiue reſpondendũ eſſe vř per tex. in l.minime. & in l. ſi de interpretatione.ff.de legib.ac per oẽs in l.de quibus. ff.eo.ad tex. in c.cũ dilectus.vbi Abb.nu.7.& cęteri Doct.de cõſue. Doc. in c.certificari.de ſepult.Car.in cle.exiui.§.Itẽ ordo. de ver. ſign.Et ad inducendam conſuetudinẽ,ꝙ tria requirantur videlicet Diuturnitas tẽporis:Frequentia actuũ: Populiq; totius, vel maioris partis conſenſus expreſſus, vel tacitus. Et hanc cõmunem affirmat Io.de Ami.de Vena.conſ. 151. n.7. Pro negatiua concludunt hic Aret.& con. 11. col.vlt.Alex. conſi.107.Pro inueſtiganda.col.pe.lib.2.Rocc.Curt.in rub. de conſue.in 4.q.prin. verſi. Ex præmiſſa doctrina D.meus conſi.11.Quoniam iudicantium.col.8.& hic nu.26. vbi etiã Rip.poſt nu.43.ver.Tertio adde.

Infert hic Fely.nu.15.ex theorica Io. And.in addi. Spe.in
tit.de inſtru.editio.§.inſtrumentum.verſ.Quid ſi in ꝯhentibus, vbi dicit in ſimplici rogatione notarij tacite venire cõ-
ſueta,& ꝙ in ꝯtu,quo transfertur dominiũ,poſſit addi.clau
46 ſula † præcarij,quia per eã facilius deuenitur ad mentẽ ꝯhẽ-
tium.Idem voluerunt Ant.de But.in c.ex literis.ac Imo.col.
vlt.& Fely.col.5.& ſeq.de fi.inſtru.Soci. in alleg.l. Gallus.§.
Idem credendum.colũ.vlti.ff.de libe.& poſthu.Dec.Neapo.
15.in nou.Afflit.ſu ꝑ ꝯſ.Regni.rub.de Ferijs, & ſalar.iu.n.13.
Addo,ꝙ Ioã.And.in addit.magna.ad Spec.vbi ſ.notat, ꝙ
47 qñ de conſuetudine in inſtrumento apponatur clauſula † cõ-
ſtituti notarius debet illam clauſulam in inſtrumento apponere, quaſi de hoc videatur notarius rogatus,vt dixit Socin. conſi.101.col.1.& ſeq.lib.3.Idem voluerunt Oldr. con.139. col.vlt.Pau.Caſtren.con.10.col.1.li.1.Iaſ.in l.vt liberis. col. 4.C.de collatio.& in l.ex ea parte.col.2.ff.de ver.obli. Grãma.Dec.103.nu.109.Tiraq.de conſtitu.in 3.p.in 31. limita. nu.3.& ſeq.Contrarium tenuerunt Alex.con.28.col.2. ſeq. lib.2.D.meus in l.ſemper in ſtipulationibus.nu.16.ff.de reg. iur.& in l.cõtractus.nu.13.ff.eo.ac in l.vt liberis.col.3. C.de collatio.Cagno.in l.ſi librarius.2.nu.50.ff.de reg.iu.Crot.in Repet.l.ſi is qui pro tempore.col.pen.verſ. vltimo quęritur. ff.de vſucap.Gerar.con.94.col.2.lib.1.

Ex mente Ioan.And.vbi ſupra in Apoſtil.ad Spec. & Fely.hic d.nu.15.tam quo ad pręcarij clauſulam,quàm conſtituti,ac in omni alia materia diſtingui poſſet, Aut loquimur de conſuetis generalibus,& prima opi.procedat.Aut loquimur de ſubſtantialibus, & ſecus dicendum ſit: quippe quæ omnino exprimi debent: & omiſſa vitiant, vt etiam voluerunt Ange.in l.licet.C.loca.& D.meus Phi. Dec. hic nu.29. Vel dicamus iuxta pręalle.con. Alex.28.lib.2.ꝙ ea,quę ſunt de natura contractus ſuppleri poſſunt, ſecũdum conſuetudinẽ,& ſtilũ qñ fuerint omiſſa.Ea autem quę ſunt de ſubſtãtia ꝯtus minime ſequitur Ne guſan.de pign. mem.1.3.parte nu.21.ver.Et pro concluſione, & ibidem declarat quæ ſint ſubſtantialia ꝯtus,quę naturalia.Vos aũt pro clariori intelligentia præmiſſorum,& infra dicendorũ ſciatis in quibuſdã inſtrumentis hęc conſiderari videlicet ſolennia, ſubſtãtialia, & naturalia.ſolemnia vocant illa,quæ verſantur circa appoſitionẽ temporis,loci,teſtium,ſubſcriptionis proprię, vel ipſorum teſtium,& cętera,quę explicat glo.in l. generale C.de tabula.lib.10.& latius Aimo conſi.116.col.1.Hęc ſolemnia, & illorum appoſitio ad ipſum notariũ pertinent,prout oſtẽdũt Bar.in l.ſi librarius.poſt nu. 1.D.meus ibidẽ nu.5.& Cagno.nu.16.ff.de reg.iur.Et ſi notarius omittat ſolemnia apponere,& inſtrumentũ ob ſolẽnitatis defectũ corruat, notarius tenebit partibus ad intereſſe l.vlt.& ibi Bar. C.de magi. conueni.Io.And.in Addi.ad Spe.tit.de inſtr. ædit. §. oſtẽſo. in ver.intellectũ.Et notarius omittẽs apponere ſolẽnitates, falſi ſuſpectũ ſe reddet,vt dixit Bart.in alle.l.ſi librarius.poſt nu.7.& ibidẽ D.meus.Ange.in l.iubemus. C.de teſta. Curt. ſen.conſi.56.ſuper proceſſu.colũ.3.Fely.in c.ex literis.nu.4. de fi.

de fi.inſtru.Lanfran.in c.quoniam contra.in ver. inſtrumentorum productiones.nu.29.de probatio Alua.in tract. præſumptio.regu.3.præſumptio.13.nu.9.ac Aimo con.75.n. 6. Has ſolẽnitates ipſe notarius,etiam non rogatus ex ſuo officio apponere debet.

Subſtantialia inſtrumenti ſunt ipſi actus, qui ab vno ſolo gerũtur,vt teſtari,donare,legare,vel a partibus, ſine quibus actus eſſe nõ põt, prout videre eſt in ɔ̃ctu emptionis,& vẽditionis: ɔductionis,& locationis,q actus aliq̃ hñt ſubſtãtiã ſolo cõſenſu,vt pacto,& conuentioni conſentire.l.1.§. cũ q. ff.de cõſti.pecu.l.obligationũ ſubſtantia.§. vlt. ff.de actio. & obli.Bar.in l.1.nu.10.ff.de condi. inde. Aliq̃ verò a re ipſa ſubſtantiã recipiunt:In quibus ɔ̃ctibus emptionis, & venditionis res,& precium ſunt pro ſubſtantia.l.2.ff.de ɔ̃.emptio. §.precium.Inſti.de empt.& vendi.Hęc ſubſtantialia nõ ſpectant ad officiũ notarij,ſed pẽdent à facto partiũ, quo fit,vt ſi notarius rogatus conficere inſtrumẽtũ, nõ apponat preciũ a partibus non expreſſũ,inſtrumentũ corruit non facto notarij,ſed ipſarũ partiũ,nec poterit dici inſtrumẽtũ.Ioã. And. in Addi.ad Specu.titu.de Inſtru.editio.§.inſtrumẽtũ.nu.13. ver.Quid ſi ɔ̃hẽtibus.ſequitur Fely.in c.ex literis. nu. 13.de fi.inſtru.Quòd ſi res,& preciũ à partibus in vẽditione exprimantur,à notario verò apponi omittantur : ſi dolo notarij, ipſe de falſo tenebitur: ſi per errorẽ, emendationi quandoq; locus erit,vt per D.meum poſt alios in alle.l.ſi librarius. n.8. & Cagno.nu.14.ff.de reg.iur.

Naturalia inſtrumenti dicũtur, quæ tacitè intelligũtur de natura actus.iuxta tex.in l.pacta cõuenta.cũ gl.ff.de ɔ̃. emp. & per Bal.in l.ad exactionẽ.in fi. C.de dot.promiſ.per Iaſ.in l.cũ qd.in 1.lectu.col.1.ff.ſi cer.pet.& per Neguſan. de pign. in 1.memb.3.par.nu.26.ver.Naturalia autẽ. Naturale eſt in præcario,q precibus petenti vtendũ cõceditur, quandiu is, q cõcedit patitur.l.1.ff.de pręcar.Contra naturã pręcarij eſſet,vt re vocari non poſſet,vt per Zaſ.lib.1.ſingu.reſpon.cap. 12.n.1.& Coraſ.lib.3.Miſcella.iuris c.10,ſic in ſocietate agi nõ põt,vt leonina ſit,vt videlicet alter lucrũ,alter dãnũ ſentiat,vt cõſiderabã in fauorẽ reueren.& excellentis D. Tullij Palamundi Ceſenaten.pro quo citabam tex. in l. ſi non fuerit.ff.pro ſocio.Hæc naturalia actus non ſpectant ad notarij officiũ,quippe qui nec ea immutare, nec quicq̃ circa ea agere põt,nec a partibus,vt ɔ̃ illa naturalia veniat rogari poteſt. Quędã verò dicũtur naturalia actus ſimpliciter,de quibus p Paul.Caſt.in l.iuris gentium.§.quinimmo.nu.7.ff.de pac.per Zaſ.& Coraſ.vbi ſ.Et hæc ad notarij officiũ pertinent,vt dicimus,de euictionis clauſula,quæ eſt de natura emptionis,& venditionis, quã notarius tacite rogatus dr̃ adhibere in inſtrumẽto,vt per Alex.conſi.28.nu.2. lib.2. & pręalle.l. Gallus.§.Idẽ credendũ.& ibi Doct.ff.de libe.& poſthu.Idem dicũt in clauſula in ɔ̃ctu mutui, vt res in eadẽ bonitate reddatr̃, quod eſt de ſimplici natura mutui,vt per Bart.& oẽs in l.cũ quid.ff.ſi cer.peta.Rogatus igitur de contractu mutui, ex ſe apponere poterit illa verba,Quòd æquè bonum reddat.

Si tamen notarius omiſerit aliquid ſubſtantiale cautela ſibi datur, vt impetret licentiam à iudice addendi illa ſubſtãtialia,quæ ſcribere omiſit,vt voluerunt Bar.in l.vlt.C. de fi. de inſtru.& Fely.in c.cum p.tabellio.col.1. extra eo.de hoc tamen infra latius tractabimus.nu.51.

Alio modo quo ad clauſulam conſtituti declarat Hyero. Grat.con.70.cir.fi.lib.1.videlicet q notarius clauſulam conſtituti tunc apponere poſſit, qñ in inſtr̃o habet facultatem apponendi clauſulas conſuetas : ſecus aũt ſi notarius volebat clauſulã conſtituti apponere tanq̃ ex iuris permiſſione.

Ampliari poſſet tex.noſter, & theorica Abb. ac cęterorũ hic ad hypothecã,vt ſi conſuetũ eſſet apponere hypothecã, illa extendi poſſit per notarium in inſtrumento, vt voluit Bal.in l.bene à Zenone.col.1.in fi. C.de quadri. præſcript. & in l.1.col.pen.ſolu.mat.ver.ſed ponamus.Idẽ Bald.in l. cum de conſuetudine.ff.de legib.per dictã l.vlt.C.de fideicom.& in l.errore.C.de teſtib.vbi dixit,q ſi notarius eſt ſolitus apponere in inſtrumentis hypothecã,ſi omiſerit,vr̃ tacitè actũ, vt ponatr̃.Idẽ voluit Iaſ.in l.certi ɔdictio. §.ſi nũmos.nu. 25. ff.ſi cer.peta.& con.153.col.3.lib.4.Fely.in c.ex literis.n.12. de ꝓbat.Capit.Dec.Neapo.159.nu.39.D.meus in l.vt liberis.nu.15.C.de collatio.& hæc eſt vera,& cõis opi. Ratio eſt, qa tacitũ exprimẽdo,ius cõe nõ lędit.l.q mutuã.ff.mãda.Et qd̃ tacitè ineſt ꝑ modũ fauoris hr̃ ꝓ expreſſo.l.non rectè.C. de fideiuſ.Et qa notarius vr̃ rogatus ſ'm naturã ɔtractus, vt poſſit opponere oĩa,q̃ ſunt de eius natura.pręalle.l.vlt.C.de fideiuſ.Poſtea verò Barb.arguit in ɔ̃riũ,q notarius nõ poſſit ɔficere inſtrumentũ de eo,qd̃ ipſe intelligit via rõnis : ſed de eo,qd̃ ꝑcipit ſenſu,ſ. vel viſu,vel auditu. Et ſicut teſtes, qui dicerẽt hypothecã fuiſſe expreſſã,q̃ nõ eſſet expreſſa, deponerẽt falsũ,ita & notarius.R'ndet tñ ad hoc,q aliud eſt in tabellione, q̃ ſit in teſtib. qa ad tabellionẽ recurrir̃ rõne pitię: vñ vr̃ rogatus,q ſ'm peritiã faciet inſtrumentũ, vt not.in l.1. C.de vſu.& ita reſidet.Idẽ voluit Bart.Cępol. in l.q ſi nolit. §.q aſſidua.col.3.ff.de ædil.edi.vbi q hypotheca nõ appoſita in ɔ̃ctu hr̃ ꝓ appoſita, ſi notarius ɔſuetus erat eã apponere in ſuis inſtrumẽtis. ad tex.in l.ſi filiæ.in princ.ff.fami.erci.Et ꝓ opi.Bal.cõcludũt Rui.cõ.132.col.pe.vol.5. ac D. meus in l.ſemper in ſtipulationibus.nu.14.ff.de reg.iur. & Neguſan. de pignori.mẽb.1.p.3.nu.24.in 8.q.Immo,qd̃ plus eſt, omittẽs apponere conſueta poterit puniri de falſo, vt ſ.annui, & voluerũt Cy.in l.iubemus.C.de teſtib.Bar.in l.pe. C.de epi. & cleri. vbi ẽt q falſitas nõ ſolũ cõmittir̃ dicẽdo falſum, ſed ẽt tacendo verũ,qd̃ ẽt dixerunt idẽ Bar.in l.ſi qs filiabus. ff. de teſta.tute.D.meus conſ.185.ver.fi. & in alle.l.ſi librarius. vbi ẽt Cagno.nu.10.ff.de regu.iur.Luc. de Pen. in l.2. C.de ɔuen.fiſci.debi.lib.10. Hyppo.de Marſi.ſingu. 123.incip.de prædictis.Corſet.in verſi.conſuetudu.nu.2.Capit.Dec.Neapoli.159.præcipue.nu.39.Iaſ.in l.certi cõdictio.§. nummos. ff.ſi cer.peta.& in l.vt libertis.C.de collatio.

Amplio ẽt vtiliter ad totũ hoc regnũ Etrurię vbi regulariter apponi cõſueuit clauſula guarentigię, & † inſtrumenta
48 guarentigiata habent in Tuſcia executionẽ paratã, nõ ſecus ac ſententia, & res iudicata. Bar.in l.cũ vnus.in fi.prin. ff. de bon.auth.iudi.poſſi.& in l ſi & iure.in fi.ff.qui potio.in pign. habe.Bal.in l.conſentaneũ.poſt nu.43.C.quomo. & quand. iud.& in l.2.nu.7.C.de exe.rei iudi.Ange.conſi.234.Roma. conſi.76.in cauſa nobilis.per totum.& cõſi.373.in caſu. Soc. conſi.79.nu.49.vol.4.Neguſan.de Pigno.& Hypote.ad fi.3. memb.3.p.prin.poterit igitur in Tuſcia ſtante hac vniuerſali ɔſuetudine notarius in ſuis inſtrumẽtis addere guarentigiã,vt voluerũt Bal.in alle.l.Gallus.§.Idẽ credẽdũ.ff.de libe. & poſthu.col.2.ac vterq; Imo.alter col.ẽt 2.alter verò col.3. & Iaſ.ibidẽ in 1.Lectu.col.vlt. Idẽ forte dicere poſſemus in obligatione in forma camerę. Hęc maiorẽ requirerẽt diſcuſſionẽ,& tã in guarẽtigiæ, q̃ formę camerę ſuppletione ɔ̃riũ ſeruari vidi,& ſic vt ſi expreſſim de ijs dictũ ſit,illa non ſubintelligantur.

Ampliauit ad clauſulã renũciationis hinc inde,& ceſſionibus in trãſactionibus,& nõnullis alijs ɔ̃ctibus, in quibus de ɔſuetudine loci hęc apponi ɔſueuerũt ꝑ notariũ, ſolet.n.dici,q tranſigentes hinc inde iura ſua,quęcunq; ſint cedunt,ac remittũt,vt à litibus recedãt:& in poſterũ quieſcant, renũciãtes hinc inde oĩbus viribus,actionibus & c.voluerunt de clauſula nunciãtes loquẽtes, Bal.in rub. C.de reuo. his q̃ in frau.credi.col.pe.verſi.Et nota,q ac Iaſ.Bal.ſeq.in l.certi cõdictio.§.ſi nũmos.nu.25.ff.ſi cert.pet. Cũ Bal. ẽt tranſit Fel. hic nu.6.& in c.ex literis.nu.12.de prob.Capit.Dec.Neapo. 159.nu.39.Et idem voluit, de ceſſione iurium, & actionum tractans Soci.conſi.101.colum.1.in fi.lib.3.

49 Ampliat ẽt D.meus hic nu. 24. ad clauſulã Codicillarem † vt appoſita cenſeatur in teſtamento ex voluntate teſtatoris,cũ ſit cõſuetũ,q apponatur,ɔ̃ Bar.in l.1.ff.de iu.codicil.in 6.q.Et ita dicit cõcludere Alex.conſi.1.colũ.9.lib.5.& And. Barba.in c.quod ad tranſlationẽ.de offic. lega. & nihil aliud dicit.Videamus an hæc illatio, ſeu cõcluſio Dec.vera ſit pro opi.eiuſdem D.mei adduco Imo.in l.filio ꝑterito.col.8.ff.de in iuſ.rup.& irri.teſta. Barba.conſi.6.col.vlt.& conſi.54.col. pe.lib.3.Alex.conſi.102.col.4.& ſeq.lib.3.& conſi.53.col.2. vol.7.Corn.conſi.158.col.vlt.lib.2.& conſi.150.colum.2.& 225.col.vlt.lib.3.Fran.Curt.qui hanc magis cõmunẽ dicit, in authẽ.ex cauſa nu.74.C.de libe.præteri.Rui.conſ.15.col. vlt.lib.2.Quod & voluit idem Dec. in l. ſemper in ſtipulationibus.col.2.ff.de reg.iur.& conſi.490.col.penul.

50 Immo generalius dicimus † omnẽ clauſulã in inſtrumẽto adiectam,in dubio præſumi appoſitã de vlõtate contrahẽtium,vt in Dec.Neapol.59.in nou.vbi in pen. col.ita cõcludit.Idẽ ɔcludit Rui.ɔſ.73.col.2.vol.5.in verbis notarij ſcripptis ĩ actis.Et ĩ alijs clauſulis idẽ tenet Grãma.ɔſi.128. nu.6.

Contrariũ in principali quæſito,q immo clauſula codicillaris ceſeatur appoſita de conſuetudine notariorũ, non autẽ ex voluntate teſtatoris cõcludũt Bar.per D.meũ hic citatus. ac Calcan.cõſ.27.col.antepe.Barba.conſi.42.col.8. conſ.48. col,7.& conſi.58.col.8.lib.1.ac conſi. 9,colũ.vlt.vol.4.Aret.

conſi.

cóſ.vlt.col.vlt.Alex.cóſ.48.col.6.ver.Nec obſtat,ꝙ notari⁹. vol.4.Rui.conſ.98.col.vlt.lib.1.Io.Ant.Alexãdri.conſ.122. in fi.deci.Neap.159.in no.vbi etiam de aliis pluribus,quę ex conſuetudine potius notariorum, quam voluntate diſponẽtium apponuntur. Cur.Iun.conſ.101.col.vlt.opi.Bar.communem affirmans,num.11. quàm etiam communem aſſerit idem Dec.conſ.394.col.5.& ſic ſibiipſi contrarius eſt. Idem voluerunt Tiraq.de conſtit.in 31.limit.num.12.alios citans, ac etiam Pariſ.cóſ.19.col.3.lib.3.& Mar. Soc.iun. conſ.116. col.3.lib.2.qui loquitur etiam de aliis clauſulis.

Ex diſtinctione Lancell.Galiaul.in l.1.col.2. verſicu.Item contra facit.ff.de verb.oblig.concordari poſſe videntur præfatæ opin. contrariæ inter ſe: Et ſic loquendo de omnibus clauſulis dicamus, Aut illæ per notarium appoſitę continẽt aliquid contra veriſimilem mentem diſponentium,vel contrahentium: & tunc illas dicemus appoſitas non de voluntate diſponentium, ſeu contrahentium; ſed ex conſuetudine notariorum: ſecus ſi non importent,aliquid contra veriſimilem mentem diſponentium, vel contrahentium.

Si volumus tenere primam opin.contra Bar.& ſic in clauſula codicillari, vt appoſita cenſeatur ex mente teſtatoris,vt voluit Dominus meus hic. Dicemus illam opinionem, quæ eſt magis communis procedere ſolum, quando illa clauſula codicillaris per notarium ſit lecta coram teſtatore, & illi declarata, ſi imperitus erat, vnde ſi teſtator non contradixit, eam approbaſſe viſus fuerit, vt per Aret.pręalleg.conſil.vlt. Corn.conſil.150.col.2.& conſil.225.col.vlt.lib.3. Alex.conſil.142.lib.2.col.3.

Dum ſupra de præcario,& cóſtituto tractabamus,vſi fuimus diſtinctione illa, an ſimus in conſuetis generalibus, vel in iis, quæ ſunt de natura contractus: An in ſubſtantialibus, & adduximus præter alios Dec.hic,num.29.limitantem to-
51 tam hanc materiam, & concludentem † ſubſtantialia omnino exprimenda eſſe, etiam ſi aliàs apponi conſueta eſſent: alioqui omiſſa vitiarent, vt per Io.And.& alios per eundem citatos. Sequitur etiam hic Rip.num.44.in 1.limitatio.Idem etiam voluerunt idem D.meus in l. ſemper in ſtipulationibus.col.vlt.ff.de reg.iur. Felyn.in c.ſicut,col.pen.in 7.limit. de re iudic. Iaſ.in l.ſciendum.col.7.in 8.limit.ff.de verb.obl. Grat.reſpon.102.lib.1.Claud.Seiſſel.in l.2.col.penul.& vlt. ff.ſoluto matrim.

Contrarium ſentiunt Aret.in c.1.col.4.de re iud. ac Imo. in l.illa inſtitutio.ff.de hæred.inſtit.vbi contra Bar.ibi,quòd
52 notarius poſſit apponere clauſulam,iure inſtitutionis,† in relicto facto filiæ: Quæ opin. contra Bart.communiter tenetur, vt affirmat Phil.Fran.in repet.c.ſi pater.col.22.de teſta. lib.6.Mar.Soc. iun.conſ.124.col.10.lib.1. & Bertran. conſil. 144.col.2.lib.2. in poſteriotibus.

53 Quæro vltra omnes hic, an † pœna apponi in contractu conſueta poſſit per notarium ſuppleri, ſeu appoſita intelligi debeat? Pro opin.negatiua pondero,ꝙ pœna,niſi ſit expreſſa, nunquam ſubintelligitur: nec in extenſionis contractus notarius illam exprimere poteſt, concludit Bal.in l.ſi duo patroni. §.ſi quis iurauerit.in prin.verſ.Nó tamen,præſumitur. ff.de iureiur.Alex.conſ.28.col.2.lib.2.Soc.in l.Gallus.§.idẽ credendum.col.2.ff.de liber.& poſth. Afflic.ſuper conſti.Regni.rub.de Fer.& ſala.iudi. num.16. D.meus in alleg. l.ſemper in ſtipulationibus. col.vlt.ff.de reg.iur.

Pro affirmatiua, quòd immo pœna conſueta apponi, veniat in contractu, voluerunt Ange.in l.2.poſt princ.ff.de iuriſdi.omn.iudic.in l.bene a Zenone. ad fin. C.de quadrienn. pęſcrip.& ibidem Bal.col.1.ad fin.Bart.Pau.Caſtren.& Iaſ. in l.ex parte. ff.de verb.oblig. Alex.in addit.ad Bart.in l.illa inſtitutio.ff.de hæred.inſtit. & in apoſt.ad eundem in l.ſolutam.§.vlt.ff.de pignor.actio.Abb.in c.2.de præcar.And.Barbat.conſil.14.col.pen lib.2.Felyn.in c.ex literis. col.6. de fi. inſtrum.Grat.reſpon.159.colum.vlt.lib.2.

Quid tenẽdum? Ego ſic diſtinguerem,Aut pœna ſemper apponi conſueuit vniformiter: Aut non; ſi ſic, procedat ſecunda opin.affirmatiua; ſi non, locus ſit primæ opin.negatiuæ: Hæc diſtinctio colligitur ex verbis. Bald.in l.cum quid. col.1.ad fin.ff.ſi cer.pet.& clarius ex iis,quæ ſcribit D.meus. Phi.Dec.in d.l.ſemper,in ſtipulationibus.verſus fi.ff.de reg. iur.Comprobatur etiam ex iis,quæ voluerunt Bar.in l.ſciendum.in 4.oppoſ.ff.de verb.oblig. Alex.conſ.5.ſi vera. col.2. & 4.vol.5.& conſ.28.lib.2.Grat.reſpon.102.lib.1. Tiraq.de conſtit.limit.vlt.num.15.Soc.in prælle.l.Gallus.§.idem credendum.col.2.ff.de lib.& poſth. Subdo duo exempla diuerſa ad cognoſcendum,quando pęna vniformiter apponi conſueuerit,puta in inſtrumento emptionis,& venditionis. Vẽditores paſſim ſe obligare ſolent ad duplum rei euictæ, loco pœnę,& intereſſe:vt etiam ſupponit in 2.par.rub.ff.de euic. & duplæ ſtipulationis.in l.euicta.§.duplæ.l.ſi mancipium,§. duplę.l.emptori,duplam promitti a venditore oportet.& toto tit. ff.de euict. Item ex ſtylo Romanæ Curiæ procurator, qui obtinet citationem ad partes, non docto de eius mandato,ſolet ſemper ſe obligare ad pęnam 200.ducatorum,quòd eius principalis rata habebit per ſe geſta, ꝙ ſi ratihabitio nó ſequatur meritò mulctandus veniret,hic qui alterius nomine comparuit,qui cum non doceat de mandato,falſus pro-
54 curator † dici poterit.l.ſi procuratori falſo.ff.de cód.ob cauſ. l.licet.C.de procur.c.1.extra eo.Io.de Ana.conſ.25. viſo dubio.num.1.& conſ.104.viſis,& ponderatis,num.2.& vtrobique in addit.Ludo.Bolo.Nic.Boer.deciſ.274.an valeat procuratorium.ante num.6.

Inquãtum Barb.hic col.42.ſuper præmiſſo no.Abb.limitat hoc no.ſeu hanc concluſionem procedere tm̃,ꝙ notarius
55 poſſit apponere clauſulas conſuetas,quando † contractus eſt in fieri,& ſic quando celebratur,non poſt,quando eſt factus. per doctr.Bal.in rub. C.de reuoc.iis,quæ in frau.cred. Idem etiam dixit idem Barb.in c.quod translationem, col.6.de off.leg.& in c.2.col.1.in fi.de præcar.ac idem Barb.in tract.de præſtan.Cardin.in 4.q.2.par.col.2. Idem tenuerunt Ang.in l.licet. C.loca.Iaſ.in l.vt liberis. col.5.in 2.limit. C.de collatio. Alexã.in l.Gallus.§.idem credendum. ad fin.2.col.ff.de liber.& poſth.Afflict.ſuper conſtit.Regni.rub.de fer.& ſalar. iudi.num.17.Pariſ.conſ.45.col.3.in fi.lib.1.

Rip.hic num.47.in 5.limit.refert hanc limit.Barba.quam dicit reprehendi a Fely.in c.1.col.6.vt lit.non conteſt. Et ſic tranſit cum opi.Fel.contra Barb.Hanc limit.Barb.non puto veram,per ea,quæ voluerunt Alex.conſ.105.col.vlt.lib.2.& Fel. vbi ſupra. Et per rationem, ꝙ clauſulæ conſuetæ haberi debeant pro appoſitis,tam in literis Apoſtolicis,quàm in cótractibus,vt ſupra latè probauimus,num.41.cum ſeq.Et voluerunt Bar.in l.dominus,prædiorũ.C.de agri.& cẽſi.lib.11. Iaſ.in l.diem functo.col.3.ff.de off.aſſeſſ.Zaſ.conſ.17.lib.1.

Subiicio pulchram,ac quotidianam qõ.Notarius rogatus de venditione per Mæuiũ Seio factam de quodam p̃dio, in cuius notarij p̃ntia Seius in mediũ proferri fecit ſacculũ monetę argenteę; ſed non fuit in eiuſdem notarij p̃ntia facta numeratio: quæro, an ille notarius poterit in inſtr̃o apponere clãm,pecuniã fuiſſe numeratamẽ Conſuetudo,ac ſtilus ordinarius notariorum vr̃ eſſe vbique,ꝙ hãc clãm, in ſpecie facti propoſiti apponant. At in ꝯtrĩbus,& aliis diſpõnibus a conſuetudine interpretationẽ recipere debemus. Inn.in c.olim, de verb.ſign. & alij,quos retuli ſupra num.42. Contrarium iuxta terminos noſtros, ꝙ notarius non poſſit illa verba apponere,niſi verè fecerit illa numerare ſe præſente, voluit ſingul.Bal.ſuper rub.C.de fi.inſtr.col.4. ſequitur Iaſ.in l.ſingularia.poſt num.48.verſ.Bene facit illud. ff.ſi cer.per.Aduertatis tamen,ꝙ Bal.non dicit,ꝙ non propterea puniri debeat notarius de falſo,vt refert Iaſ.vbi ſ.imò ꝙ nó debeat puniri. Pro quib.videre poteritis Catel.Cot.in ſuis Memor. in ver. Notarius in inſtr̃o nó debet ſcribere pecuniam numeratam.

Limitat etiam Bal.hanc noſtram concluſionem, ꝙ idem-
56 met notarius † poſſit extendere clauſulas conſuetas in inſtrumento,non alius,in rub.C.de fi.inſtru.col.6.in 4.q.1.& c.cũ in iure peritus. col.pen.verſ.Quæro,ſi in protocollo,de offi. dele.Idem voluerunt Barb.conſ.9.col.vlt.vol.4.& Hypp.de Marſil.ſing.123. Et illam limit.Bal.pro ſing.& notabili commendat Iaſ.in l.vlt.in 10.notab. C.de iure emphyt.

Contra hãc limit.ſentire vr̃ Spec.in tit.de inſtr.edi.§.oſtẽſo.verſ.Quid ſi imbreuiatura. Bar.in l.argẽtarius.ff.de eden. Ant.de But.& Abb.in c.cũ P.tabellio,de fi.inſtru.D.meus in l.ſemper,in ſtip̃lonib.verſus fi.nu.14.ff.de reg.iu.ac Alex.in l.Gallus.§.idẽ credendũ.col.2.& Iaſ.col.pe.& in 2.lec.col.3. ff.de lib.& poſth.Hęc ſecunda opi.mihi verior vr̃:ratio enim ꝯcluſionis noſtræ eſt,ꝙ omiſſa ſuppleri poſſint,eo quia conſueta ſint apponi: A quo autem apponuntur, parum referre vr̃,dumtamen apponi conſueta ſint: Et ea conſueta apponi, apponere poterit tam idem notarius, q̃ alius. Quòd ſi alius extendere vellet imbreuiaturam, & addere, vel extendere clauſulas ex coniecturata mente contrahentiũ, fateor,quòd non poſſet,niſi iudice,vel ſuperiore id mãdante, vt per Bar, & Alex.in d.§.idem credendum. & ita Iaſ.ibidem opin.contrarias conciliat,num.21.verſic.ſed concordo.

IdemBal. multum reſtringit hãc concluſionem, videlicet,
vt ſolum procedat quando notarius eſt rogatus cõficere in-
57 ſtrumentum ad ſenſum† ſapientis, tunc enim dicit ipſe, pote-
rit clauſulas conſuetas in inſtrumento apponere. Hæc eſſet
magna limitatio, quam poſuit io rub. C. de reuo. ijs, quæ in
frau. credi. q. 10. Idem etiam ſenſit in l. ita demum. §. 1. ff. de
arbi. Calca. conſi. 27. col. pen. & Bertran. conſi. 74. col. 2. lib.
2. Et quidam adducunt dictum Bart. in l. illa inſtitutio. ff. de
hære. inſti, vbi quod ſi fuerit dictum, ꝙ teſtamentũ extenda-
tur ad dictamen ſapientis, ſapiens poterit apponere clauſu-
las conſuetas, & omnia, quæ ſunt de natura cõtractus: Vnde
ſi id non ſit dictum, dictæ clauſulæ apponi non poſſint.

Cõtrariũ, & melius cõcluſerunt Barba. in c. quod transla-
tionem. col. 6. de offi. leg. Fely. in c. ex literis. col. 6. in 7. decla.
de fi. inſtr. Purpurat. in l. 1. col. 15. C. de ſum. Tri. Claud. Sei-
ſel. in l. 2. col. pen. ff. ſol. matri. ac Rip. hic uu. 42. qui congrue
reſpondet ad fundamentum contrarium, quod fit ſuper illo
dicto Bar. in l. illa ſtipulatio.

58 Limitatur concluſio noſtra, vt non procedat† in cõtractu
requirente ſcripturam, poſtquam enim ſcriptus fuerit, nihil
addi poterit, vel ſuppleri. Bar. in alle. l. Gallus. §. idem credẽ-
dum. ac Bal. & Alex. vterq; col. 2. Imo. col. 1. Iaſ. col. 3. Soci. &
Claud. ff. de libe. & poſth. Hoſt. io c. cum P. tabellio. col. 2. Io.
And. & Imo. col. pen. Abb. col. 3. & Fely. col. 2. de fi. inſtru. ac
Abb. in c. 1. col. 3. io 11. requiſito, eo. tit. Et hęc eſt communis
opi. quicquid ſenſerint Ang. & Are. in d. §. idem credendum.

59 Limito etiam, ꝙ notarius† clauſulas in inſtrumento extẽ-
dere, vel ſupplere non poſſit poſt authenticatum inſtrumẽ-
tum, vel poſt datam copiam inſtrumenti partibus iam enim fun
ctus eſt officio ſuo, & ſe ſuſpectum redderet. Bar. quem com-
muniter ſequuntur in l. Imperator. ff. de ſta. homi. & in l. ſi li-
brarius. ff. de reg. iur. Bal. nu. 8. & Fely. nu. 6. in c. ex literis. in
4. conclu. de fi. inſtr. Soci. cõſi. 127. col. 4. lib. 2. & in proprijs
terminis noſtris Afflit. ſuper cõſt. Regni rub. de For. & Salu.
nu. 17. ac Grat. alios referens conſi. 102. lib. 1.

60 Tranſeamus ad aliud not. Abb.† ꝙ ſtatuentes venire poſ-
ſint contra ſtatutum, etiam per ſuperiorem confirmatum, li-
cet materiam talem contineret, ꝙ ſine ſuperiore ſtatutũ non
valuiſſet, quod dicit not. & limitandum iuxta ea, quæ dixit
in c. proximo videlicet. in c. cum acceſſiſſent. in 5. no. In quo
c. cum acceſſiſſent Abb. refert, & ſequitur Barto. in l. omnes
populi. col. 3. verſi. Iuxta prædicta quæro. ff. de iuſt. & iur. Ex
dictis Bart. & aliorum in alleg. l. omnes populi, ac Abb. Are.
Barba. & cæterorum in d. c. cum acceſſiſſent, & in hoc c. no-
ſtro hęc videtur vera diſtin. Aut loquimur in actu confirma-
to a ſuperiore, in quo cõfirmatio non requirebatur, Et tunc,
Aut principaliter tractatur de fauore publico: ſeu fauore, vel
commodo tertij, & non põt. Aut principaliter de fauore ip-
ſius inferioris, & ille ab inferiore reuocari poterit. iuxta tex.
in l. omnium. C. de teſta. & ibi, & hic, & vbi ſupra communi-
ter per Docto. & per Abb. io c. dilecto. de præben. Aut infe-
rior non poterat ſtatuere abſque confirmatione ſuperioris,
vt in terminis noſtris, & tunc, Aut ſtatuentes a ſtatuto rece-
dentes volunt ad primeuum ſtatum iuris communis redire:
Aut volunt primum ſtatutum tollere, aliter ſtatuendo, ſeu
nouum ſtatutum faciendo & tunc primo caſu poterunt: Se-
cundo verò non Quia eadem ſolennitas requiritur in de-
ſtruendo, quæ in conſtruendo. vt in Authen. de defen. ciuit.
§. non habente. l. cum proponeretur. & ibi glo. ff. de lega. 2.
Bal. in l. vlt. colum. peoul. C. de cadu. tollen. Hinc ex iuris re-
gula dicimus, Nihil tam naturale eſſe, quàm eodem vinculo
quodque diſſolui, quo colligatum eſt. & l. prout quiſque. ff.
de ſolutio. l. quamuis ſaltus. ff. de acquir. poſſeſ. c. omnis res.
27. q. 1. Et dixit Philoſophus de Generatio. & corrup. quod
ea, quæ ſunt principia generandi, ſunt etiam principia cor-
rumpendi. Hinc etiam dicimus teſtamenti reuocationem
tot teſtes requirere, quot teſtamenti confectio. l. hęredes pa-
lam. §. ſi quid. ff. de teſta. l. ſancimus. C. eo. arguendo a ſpecia-
li. & l. cum proponebatur. ff. de leg. 2.

Aduertendum eſt ad illud, quod dicit Fely. in d. c. cum ac-
ceſſiſſent. in 3. declara. quòd vbi in confirmatione ſtatuti eſt
61 clauſula† Decreti irritanns, videlicet: Irritum quoque, &
inane decernimus ſi ſecus factum fuerit & c. non poſſint ſta-
tuentes illud reuocare. per tex. in c. dilecto. ad fi. verſicu. Niſi
fortè. & ibi glo. Anto. de But. Imo. & Abb. de præben. Quod
procedere dicit idem Fely. etiam ſi confirmatio ſit in fauo-
rem ſtatuentium: ex quo per dictam clauſulam ſuperior pro
illicito habere videtur, quod fieret in contrarium. Præter
eos, quos citat ibi Fely. idem voluerunt Ancha. in c. ſtatu-
tum. in fi. de reſcrip. lib. 6. Aret. in l. nemo poteſt. colum. 3. ac
Seyſel. colum. 4. ff. de leg. 1. vbi voluerũt in reſcriptis ad be-
neficia non poſſe partem renunciare decreto annullatiuo,
in ſui fauorem appoſito. Idem voluit Fely. in c. cum ex offi-
cij. de præſcrip. pro præmiſſis cito ẽt Iaſ. in l. poſthumo. col. 9.
C. de bono. poſ. con. tabu. & in l. oĩum. col. 2. in fi. C. de teſta.

Contrarium in terminis noſtris contra Fely. & contra p̃-
dictum Fely. limita. cõcludit D. meus in d. c. cum acceſſiſſent.
num. 22. & præter adductos per Deci. idem voluerunt Rot.
62 422. in anti. vbi quòd† clauſula decreti habet condiõnem,
ſi is in cuius fauorem eſt appoſitum decretum, eo vti velit. &
not. 834. pro quo adduco text. in l. & eleganter. §. 1. cum glo.
in verſi. nullam. ff. de dolo. in c. 1. §. ſubiectum. cum gl. in ver.
referri. de conceſ. præben. lib. 6. Idem voluerunt Oldr. conſi.
305. Calde. conſi. 1. ſub titu. de transla. præla. poſt medium.
Gemini. conſi. 121. in fi. & conſi. 141. Fely. in c. cæterum. col.
3. & ſeq. de reſcrip. Cur. iun. in l. poſthumo. col. 8. verſicu. ſe-
cunda dubitatio. & D. meus col. 7. de bono. poſſeſ. con. tabu.
Alex. conſi. 96. colum. 1. vol. 4. Brun. in tracta. de forma, titu.
Quando aliquid cenſeatur traditum pro forma. col. 4. Go-
mes. in §. Item ſi quis poſtulante. col. 13. Inſtit. de actio. ac in
4. q. Reg. de Anna. nume. 3. & in 49. q. de Trien. nume. 11.
Barba. conſi. 42. num. 34. lib. 1. Philip. Fran. in c. diſpendia. in
prin. col. vlt. de reſcrip. lib. 6.

Imò generaliter dicemus, quòd ſi lex, vel ſtatutum alicui
63 † commodum de ſe ferat, intelligitur, ſi ipſe velit cui com-
modum affertur. l. 2. C. de iu. emphyt. ibi Domino volente.
64 Et ſtatutum vt† ſcholares tractari debeant, vt ciues, intel-
ligitur ſi ipſi ſcholares velint. Bar. in l. 3. §. ſi emancipatus. ff.
de bon. poſſeſ. con. tabu. Bal. in l. ſi Ruffinus. C. de mili. teſta.
Et alia ijs ſimilia ponit Fely. in c. vlt. col. 6. verſi. Ex quo no-
ta. de iudi. vbi generaliter infert, quod conceſsio facta in fa-
uorem, operatur ita demum ſi priuilegiatus velit: Ratio eſt,
quia a lege nunquam defertur cõmodum inuito, ſed volen-
te. l. hoc iure. §. non poteſt. ff. de donatio. l. inuito. ff. de regu.
iur. Hinc etiam dicemus fauori ſuo quemlibet renunciare
poſſe. l. pactum. ff. de pact. l. ſi quis in conſcribendo. C. eo. l.
cerdonem. ff. de ope. liber. l. quod de bonis. §. vlti. ff. ad leg.
Falcid.

Notat etiam hic Abb. quòd vbi numerus canonicorum
ex cauſa venit ampliandus, non confunduntur præbendæ
antiquæ, ſed eis in ſua integritate manentibus, nouæ ex alijs
65 redditibus præbendę conſtituuntur† quę pares eſſe debent:
& præbendæ antiquorum canonicorum nõ debent eſſe ma-
ioris, vel redditus præbendis nouiſsimorum. Abb. nihil ad
hoc adducit, ſed eſt text. in c. cum omnes. ibi Omnes in hoc
conſueuerunt eſſe pares. & poſt, verſi. Mandamus quatenus
antiquos canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione
fructuum, tam prębendarum, quam vinearum coæquans. hoc
tit. de conſtitu. & ibi glo. pen. ad idem citat text. noſtrum. Et
dixit ibi D. meus in 2. lectu. in 5. no. nu. 11. ꝙ omnes canoni-
ci antiqui, & iuniores debẽt eſſe ęquales in perceptione fru-
ctuum, quod etiam videtur procedere de omni iure Non ta-
men negant ibi quin ex conſuetudine, ſeu melioratione, vel
deterioratione, vel aliàs vna p̃benda pinguior eſſe poſsit al-
tera. Verum rñderi poſſet, ſufficere, ꝙ ab initio p̃bendę pares
ſint: & multoties ad æqualitatem reducunt, q̃ ẽt ſupponit gl.
in ver. potiorem. in c. ſtatuimus. de maio. & obe. Et in d. c. cũ
omnes diſtinguunt circa victum præſtandum clerico nobili,
vel ignobili, Doctori, vel alias graduato, ſeu viro mediocri.

Vlnmo notat Abb. hic, quòd redditus eccleſiæ ſuper ex-
creſcentes debent deputari pro canonicis nouiter receptis,
66 † vel ex illis nouæ fieri debent prębendæ: vel illi ad aliam ec-
cleſiæ vtilitatem conuerti debent. Ad hoc Abb. nihil alleg.
text. eſt in c. vlt. ad fi. de verb. ſignifi. iuxta terminos noſtros
inquiens, in vtilitatem eiuſdem eccleſiæ conuertentes au-
gumentum ſuorum redditũ, donec duxerimus aliter diſpo
nendum. tex. noſter hic diſtinctè, & clarius procedit, & con-
ſequenter eòam ipſe Abb. voluerunt enim, vt fructus excre-
ſcentes ſint pro nouis canonicis. ſeu ex illis præbendæ nouæ
67 fiant† Quòd ſi quid ſuperfuerit, id in canonicorum, vel in
eccleſiæ vtilitatem conuertatur. Et ex illis verbis, ſiue aliter
vt melius videbitur, Quia remittetur ad arbitrium poterunt
redditus, qui ſuperſunt in quoſcunque vſus pios conuerti
authoritate huius noſtri canonis. & capitu. penult. verſicu.
Reliqua, quæ ſuperſunt fidelium vſibus miniſtraturus. 12.
quæſt. 1.

Ex dictis gloſ.1.& Abb.hic, & aliorum tres concluſiones
68 eliciuntur, prima ꝙ † conſors litis,pro conſorte agere poſſit
ſine mandato,præſtita cautione de rato,l.2. C.de ↄſor.eiuſ.
lit.l.ſi petitor.ff.de iud.ibi,inuito cohærede,a contrario ſen-
ſu. iuncta glo.in ver.egerit.verſ.ſolutio hic,inuitis aliis, non
poteſt.clem.religioſus.ibi,Niſi pro ſuo.in eadem lite conſor
te,de procur. Et ꝙ appellatio,ac fatalium prorogatio vnius
ex conſortibus alteri proſit,concluſit, Rota Romana, prout
deciſ.Put.169.incip.in vna Abulen.Bonorum.lib.2.

Inter alias limitationes,quas dant hic Doct.illa præcipua
eſt,ꝙ præcedere debeat litis conteſtatio, & hæc limita.com-
muniter tenetur,& fundatur ſuper text. in d.l.2. C.de con-
ſort.eiuſd.lit. vbi requiritur,ꝙ lis fuerit ordinata: declarant
Doct.i.conteſtata, quia tunc verè lis ordinata dicitur, quan
69 do eſt conteſtata: immo † ante conteſtationem non dicitur
verè,& propriè lis.l.placuit.C.de peda.iudi.l.nemo.C.de iu
riſd.omn.iud.glo.pen.in l.& quia.in prin. dum primam opi.
probat.ff.eo.c.ex parte.2.de verb.ſigni.gl.2.in l.cauſas.& ibi
Bar.& alij. C.de tranſact.Bal.in auth.clericos. C.de epiſc.&
cler. Et ratio ſecundum Pau.Caſtr.in d.l.2. C.de cõſor.eiuſ.
li.prout refert etiam hic D.meus poſt num.31.eſt quia,cum
lis conteſtetur cum omnibus:cenſentur alij velle,ꝙ termine
tur, arg.tex.in l.ſi ſeruos.ff.de pigno.actio. vbi de tacita,ſeu
præſumpta voluntate debitoris.

D. meus ſubtiliter (more ſuo) annuit huiuſmodi limita-
tionem non ita validam eſſe, quia impugnari poſſit, ſentiẽs,
ꝙ etiam ante litem conteſtatam conſors, pro conſortibus
admitti debeat, quando citatio,& petitio nomine omnium
facta fuiſſet: Militat enim eadem ratio.Pau.Caſtren.vbi ſu-
pra,arguit tex.in l.vbi cœptum.ff.de iudi. Si enim in eodem
loco,vbi cœptum eſt iudicium, finiri debet: ſic & per eaſdem
perſonas,quæ agere cœperunt, arguendo de loco, ad perſo-
nas,& econtra,vt per Calder.cõſ.21.num.3.ſub tit.de conſt.
ac D.meum,conſ.65.ante nume.4. Alio etiam modo induci
poteſt ille tex.pro intentione Dec.videlicet,ſi iudicium dici
tur ante litis conteſtationem,ſic & lis dicatur,etiam antequã
conteſtatio facta ſit. Adducit etiam tex.in clem.2.vt lit.pen.
vbi ante litem conteſtatam,videlicet,poſt citationis execu-
70 tionem, & ſic aduerſario citato dicitur † pendere lis. Addo
tex.in c.propoſuiſti.de fo.compe.in c.gratum. & in c.relatũ.
de off.deleg.in l.& quia.iuncta glo.pen. ff.de iuriſ.omn.iudi.
pro quo etiam Inno.in c.vlt.num.2.& ibi Hoſt.& Abb.vt li.
pend. Idem Abb.in c.vlt.col.vlt.verſ.ſed ſi agitur.de off.leg.
Iaſ.in l.2.col.1.verſ.tu tamen. C.vt li.pend.Ant.de But.poſt
Io.And.in c.cauſam quę.2.& ibi Abb.nu.5.de teſti.Ro.425.
Nota vtrum poſtquam.in anti.& Bellam.380.incip.ſi faciẽs
committi. Iafre.deciſ.129.incip. lis pendens.

Reſpondet Dec.ad tex.in l.2. C.de conſor.eiuſd.lit.quòd
non dicat expreſſe de lite conteſtata,ſed de lite ordinata,qđ
etiam ante litem conteſtatam verum redditur, vt per glo.in
l.1. C.qui da.tuto.poſſ.quæ inquit, Fit ordinatio ante litem
conteſtatam. Subdit idem D.meus, communiter tamen te-
netur, quod dictum eſt,videlicet, ꝙ pręcisè litis conteſtatio
requiratur,ex quo propriè lis dicitur lite conteſtata.

Inſurgit contra Dec.Ioan.Franc.Rip.hic,poſt num.55. di
cens,quòd fallitur, cum dicat, poſſe teneri,quòd etiam ante
litem conteſtatam conſors pro conſortibus agere poſſit.Re-
ſponderi poteſt, quòd immo ipſe Rip.decipitur, poſtquam
enim pręceptor meus ſubtiliter impugnaſſet,communem li
mitationem ſubiicit (vt præmiſi) communiter tamen tenẽt,
quod dictum eſt, & ſic cum communi limi.expreſsè reſidet:
vel ſaltem,quia hanc communem opinionem vltimo addu-
71 cit,in ea tacitè reſidere videtur. † Vltima enim opin.Docto.
comprobata ab eo videtur, tanquam illa ſit ex mente illius,
qui plures opin.poſuit. ca.capellanus. verſic.poſteriori ſen-
tentiæ, de fer.l.ſi idem cum eodem.§.ſi iura. vbi Bal.Ang.&
Iaſ.ff.de iuriſd.omn.iudic.glo.not.in l.qui filium.§.Sabinus.
in verſic.& alia.verſus fin.ff.ad Trebell. Bart.in l.bona fides.
num.2.ff.depoſi. Et quòd in eadem communi opin.pręſtite
rit, probatur, ſeu colligitur etiam ex ijs,quæ poſtea ſubiicit,
in 3.limit.ibi,Et communi nomine litis conteſtatio facta ſit.

Verum dato etiam, quòd Dec.(vt Rip.ſupponit) a com-
muni opinione receſſiſſet, nõ per hoc reprehendi meruiſſet,
72 † a communi enim opi.recedere licet,quando contraria opi
nio meliori, & ſubtiliori ratione fundatur. ad text. in alle-
gat. capit.capellanus. ibi, ſubtiliori ratione fundetur,de fer.
Ioan.Andr.Abb.& alij in cap.1.hoc tit.noſtro. Abb.in cap.
ex literis,de ſponſal. Alex.in l.cum prolatis.col.vlti.ff.de rę
iudic. Et hanc communem affirmat Cur.Iun.conſil.29.Ha-
bita diligenti. col.3.num.11.

Videamus nunc quę rationes præponderent,an pro com
muni opinione, an contra eam? Pro communi duæ ratio-
nes,ſeu ponderationes adducunt per Rip.vbi ſupra,& alios.
Vna eſt, quod lis (vt diximus) propriè dicatur, quando eſt
conteſtata. Ad hoc dupliciter reſpondeo, quòd etiam ante
dicatur,præſertim iuxta ſubiectam materiam, vt ſupra pro-
baui. Altero modo reſpondeo, ꝙ ratione adiuncti aliter di-
cendum eſt in caſu noſtro: tex.enim ille in l.2. C.de conſor.
eiuſ.lit. dicit lite ordinata, non dicit lite ſimpliciter, vel lite
conteſtata. Vnde tota noſtra diſputatio conſiſtit in hoc, ꝙ
velint illa verba, lite ordinata: Ratione enim adiuncti ver-
ba mutant ſignificationem. ad l.vlti.§.cui dulcia. ff.de vino,
& oleo leg.l.pediculis.§.item cum quæritur.& ibi glo.in ver
ſic.non videri.ff.de auro,& argen.leg.
73 Ordinata † lis dici poterit, quando actores paratis ſcriptu
ris,teſtibus,& aliis pro ipſis facientibus, habito colloquio.&
conſiliorum aduocatis, & procuratoribus, an litigare expe-
diat, & qualiter iudicium inſtitui, & tractari debeat,conclu-
dunt tandem aduerſarium citandum fore, quod tanto ma-
gis procedit, ſi libellum confectum afferamus,ac iudici præ-
ſentatũ,& partem aduerſam ad iudiciũ euocatã fuiſſe. Sic &
in re militari, q̃ lite, ſeu bello ciuili ſimilis eſt,ordinatos mi-
lites dicimus, poſtquam ij in quendam ordinem redacti, &
numerati ſunt: puta in centurias ordinati, vti apud Titum
Liuium lib.29. Scipio voluntarios milites ordinauit, centu-
riauitque. Et ſic antequam manus conſerantur: antequam
bellum incipiatur, milites ordinantur,& centuriantur: ſic &
ſtatum,& Rempublicam ordinare, non aliud ſonat, quàm di
ſponere, & præparare, qualiter reſpub.regenda veniat, quod
& ſenſit Sueto. in Iulio Cæſare: ſic & partes orationis ordi-
nare, dixit M.Tullius lib.1.de Inuentio.

Rationis item identitas, quæ potiſſimum circa quaſcun-
que interpretationes attendi debet. Alex. in l.ſi extraneus,
ff.de condict.ob cauſ. D.meus conſ.213.& 333.idem etiam
ſuadet, ante litem conteſtatam, vt poſtquam conſortes cau-
ſa præparata, oſtenſis iuribus cauſarum patronis, & conclu-
ſo litigandum fore, omnes ſimul conuenerunt, vt aduerſa-
rius citaret, & conſequenter citatus fuerit, pręſumendum,
& ita credendum ſit, quòd ſimul ſtatuerint, & voluerint ad
finem cauſam eorum perducendam eſſe: Et ſic intero in ſe-
cundam rationem per Rip.& ante ipſum per Paul.Caſtren.
& dominum meum hic adductam. Et retorqueo præalleg.
argumentum de l.ſi ſeruos.ff.de pigno.actio. Cum enim (vt
dixi) omnes tractauerint,& concluſerint, & diſpoſuerint li-
tigandum eſſe,& partem citandam,cenſentur omnes voluiſ
ſe, quòd cauſa terminetur.

Adduxit idem Dominus meus (vt dixi) gloſ.in l.1. C.qui
da. tuto. poſſ. vbi quòd fit ordinatio ante litis conteſtatio-
nem. Replicat Rip.vbi ſupra, quòd glo.illa loquitur de cau
ſa legitimè ordinata, quæ bene dicitur ante litem conteſta-
tam,ſecus de lite. ad l.cauſam, vel lites. C.de tranſactio. Ille
tex.hoc non probat: ſi enim illum ponderauit propter dictio
nem, vel, poſitam inter dictiones, cauſas, vel lites, tanquam
inter diuerſa. ad l.filiæ. vbi Bal.in prima oppoſ.C.de collat.
& Bart.in l.ſi is,qui ducenta. §.vtrum. in 6.oppoſ. ff.de reb.
dub. Cardin.in clemen.2.quæſt.2.de ęta.& qualita. per hoc
non ſequeretur, quòd lis, & cauſa in omnibus differrent, &
ſic etiam quo ad rem noſtram. Nec etiam eſſet nouum, vel
abſonum, illam dictionem, vel, ſumere ibi declaratiuè, &
ſic vel, pro ideſt, tanquam idem ſignificent. ad tex.in §.ter-
tiò vero anno. iuncta glo.in verſic.vel,in prooem.Digeſt.ac
in rubr.ff.ſi ager vectig.vel emphyteu.cum gloſ.& l.2.iuncta
glo.in verſicu.vel pecudem. ff.ad legem Aquiliam. Bald.in
cap.primo, in ſecunda lectu.ad finem, de iudic. Quòd ſi Ri-
pa citando l.cauſas innitebatur, vltimę opinioni gloſſæ tan-
quam firmiori, ad ea, quæ dixi ſupra, & ſic intellexit, quòd
lis tanquam genus, & ſic ante, & poſt litem conteſtatam,cau
ſa verò tanquam ſpecies, & ſic poſt litem tantum conteſta-
74 tam, illa gloſſa ſubuerteret eius intentionem. † Verum nos
dicamus cauſam, litem, controuerſiam, conflictum iudicia-
rium, iurgium, contentionem, & id genus, vt plurimum
pro eiuſdem poni: & ante litem conteſtatam, quam poſt iis
terminis vti ſolemus. Sic Nume. capite trigeſimoquinto:
Donec ſtet in conſpectu multitudinis, & cauſa illius iudice-
tur. Deuteron. vigeſimoquinto: Si fuerit cauſa inter ali-
quos, & interpellauerint iudices. Prouerb. decimoſexto:

Homo peruerſus ſuſcitat lites. Eccleſiaſti. 28. Abſtine te a li-
re, & minues peccata. M. Tullius 2. de Orato. Atq; in ciuium
cauſis, diſceptationibusq; verſatur. l. ſeruus. ff. de ſta. homi. l.
ne quicquam. §. 1. ff. de offi. procon. l. 1. §. ſexum. ff. de poſtu.
75 Et q indiſtinctè † lis quoad actorem, vere, & propriè dica-
tur decreta citatione, etiam ante illius executionem, quo ve
rò ad reum, illo citato, etiam ad effectum, vt attentata re-
uocentur, voluerunt Rot. Buligne. 2. de appel. in antiquio. Et
456. no. clem. in anti. ac 75. quod dicitur. in not. Caſſad. Dec.
6. ſuper Reg. Cancel. Et hæc ego latè diſcutio in 37. q. Regu.
de Anna. Et ſic patet, quòd impugnatio Ripæ, potius fuit
ſtudio contradicendi, quam veritatis indagandæ. Et ex ijs
præceptor meus defenſus remanet, & communis diſtinctio
præfata facile ſubuerti poteſt.

Limitatur ſecundo concluſio prædicta per D. meum, &
alios hic, vt conſors pro conſortibus inuitis agere non poſ-
ſit, iuxta text. in l. Pomponius. §. vlt. ff. de procura. vbi datur
76 regula generalis, Eos, qui † abſque mandato interuenire poſ-
ſunt, repellendos eſſe contradicentibus his, pro quibus in-
teruenire volunt, quod etiam affirmant glo. & Docto. in al-
leg. l. 2. C. de conſor. eius. lit. & in l. petitor. ff. de iudi.
77 Tertia limi. ex dictis Abb. elicitur, † q conſors litis agere
non poſſit in requirentibus ſpeciale mandatum, quod pro-
bari videtur arguendo ab æquiperatis. ad glo. & Barto. in l. ſi
quis ſeruo alieno ſuaſerit, in fi. C. de furt. glo. in l. quod ve-
rò contra. ff. de legib. Bart. in l. Marcellus. in princ. ff. ad Tre-
bel. Quod argumentum procedit etiam in pœnalibus. glo. in
c. quamuis. §. vlti. & ibidem Geminia. de electio. lib. 6. Con-
ſors litis (vt Abb. hic ſupponit) æquiparatur coniunctæ per-
78 ſonæ. ac † coniunctus pro coniuncto in requirentibus ſpe-
ciale mandatum agere non poteſt. l. patri. & l. illud. ff. de mi-
no. D. meus hic nu. 36. Ripa nu. 58. concludunt contra Abb.
ſubuertentes hanc limi. vt adducentes rationem differentiæ
inter conſortem, & coniunctum: ille enim agit de communi
commodo, vel damno: hic non. Et reſpondent ad contra-
ria, quorum opinio mihi magis placet.

Quarta limitatio Domini mei hic, a qua ipſe poſtea rece-
dere videtur, declarans, vt per eum num. 38. & ſeq. & quòd
79 prædicta concluſio nõ procedat in † criminalibus. prout vo-
luerunt Ant. de But. in c. cum dilecti. col. 5. verſi. Gl. 1. de do.
& contu. idem But. in hoc c. nostro cum M. col. 9. verſi. Item
nec ſuppler. Imo. in c. licet. nu. 6. de accuſa. Præpoſi. Alex. in
c. ſi quando. col. pen. 2. q. 6. Et hæc eſt magis communis opi.
80 Et ratio eſt quia † in cauſis criminalibus, vbi venit imponen-
da pęna corporalis non admittetur procurator. l. penul. §. ad
crimen. ff. de publi. iudi. c. veniens. de accuſa. & ibi Docto.
communiter tenent, quòd procurator non admittatur quã-
do pro crimine venit imponenda pęna a relegatione ſupra.
Quod etiam voluit glo. 3. in princi. l. ſeruum quoque. §. pu-
blicę. ff. de procura. Arch. in c. 1. col. 1. in fi. de iudi. lib. 6. Spe.
in titu. de procura. §. igitur ratione. col. 9. Cepol. conſi. crimi.
47. col. 2. in fi. & conſi. 72. col. 2. Iaſ. in l. cum rem. in 2. not. C.
de procura. Nic. Boe. Deci. 285. Quæ quidem procedunt, ſi-
ue loquamur de cauſis capitalibus prouenientibus ex iudi-
cio publico, de quibus in d. §. ad crimẽ. in l. de fide. C. ad leg.
Corn. de falſ. & in l. huic conuenit. C. de accuſa. ſiue proue-
nientibus ex delicto priuato, ad quod adduco tex. in l. 1. §. 1.
& 2. reſpon. ff. quan. cau. appel. per alium agi po. qui tex. non
diſtinguit inter cauſam capitalem prouenientem ex iudicio
publico, vel priuato: Et hanc communem affirmat, quòd in
cauſis capitalibus procurator conſtitui non poſſit, ſiue pro-
ueniant ex iudicio publico, ſiue priuato Ioan. Ant. Rub. de
pote. procura. & defenſo. in caut. crimi. par. 2. nu. 2. Si igitur
procuratorum expreſſo mandato nõ admittitur, multo mi-
nus admitti debet conſors cum tacito ratione conſortij. Et
ſi conſors, vel alius cum mandato tacito, vel expreſ-
ſo reum defendere vellet, iudicium, redderetur eluſorium,
per Bar. in alleg. §. ad crimen. col. 1. & Cępol. conſi. crimi. 45.
cum ſequen.

Quæ tamen limitatio, ſublimitanda eſt, vt non procedat
quando delictum eſt connexum, vel correlatiuum, prout eſt
adulterium, vel inceſtus, quo caſu conſors admittetur pro
conſorte, prout concludit Mari. Soci. in c. veniens. col. 54. in
35. fallen. ſequitur Fely. hic poſt nu. 19. verſi. ſed D. Maria.

Ripa hic poſt nu. 54. conatur hanc ſublimitationem ſub-
uertere, inquit enim oportere iuxta dictam l. 2. C. de conſor.
eius. litis, ad hoc vt litis conſors admittatur ad defenſionem,
quòd caueat de iudicato ſoluendo: ſed in cauſa capitali non
poteſt præſtari dicta cautio, cum nemo ſit dominus mem-
brorum ſuorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & per D. meũ
in l. Imperium. col. 4. ff. de iuris. omn. iudi. Inſuper in delictis
correlatiuis dari poteſt, q non ſit eadem cauſa defendendi,
vel agendi: cum poſſit eſſe inceſtus ex parte vnius tantum. c.
in lectum. 34. q. vlt. Et ſic ſuppoſita per dictam l. 2. & Docto.
ibi locum non haberent: ergo conſtitutioni illi, & theoricæ
Bald. ac aliorum ibi, locus eſſe non poterit ad ea, quæ volue-
runt Iac. But. cum Fulg. & Saly. in l. mancipia. C. de ſer. fugi.
Roma. Singu. 489. ſtatutum puniens. ac D. meus conſi. 466.
ſtante ſtatuto. nu. 8.

Ad primum obiectum Ripæ reſponderi poſſet, q ſi non
concurrerent omnia requiſita, de quibus in dicta l. 2. & per
Docto. ibidem. C. de conſor. eius. lite Et ſic ſi cautio de iudi-
cio ſoluendo præſtari non poterit, ſeruabuntur cætera, quæ
ſeruari poterunt. Hanc ſolutionem ad ſimile argumentum,
licet in materia ſit diuerſa, dat Sarnen. in 12. q. Reg. de An-
na. poſt num. 3. concludens impetranti beneficium anno per
capitulum poſſeſſum, obſtare illam Reg. de Anna. licet om-
nia verba illius Regu. non conueniant capitulo, puta vt ex-
primat nomen, cognomẽ, & gradus poſſeſſionis. Altero mo-
do reſponderi poteſt, q non eſt ita abſolutum, q quis non ſit
81 † dominus membrorum ſuorum, quia ex cauſa illa obligare,
& pœnæ futuræ, ſeu periculo etiam mortis ſubijcere poſſit,
lege id quando permittente, quandoq; mandante, vt videre
82 eſt in inſcriptione ad pœnam talionis, † vbi pœna delicti eſt
certa, & in ijs, manibus cadit ſimilitudo ſupplicij: ſiue ſimus
in publicis iudicijs, ſiue priuatis. l. ſi cui. ff. de accuſatio. l. vlt.
C. eo. l. vlt. ff. de priua. deli. Alber. in l. ſi priuatis. ff. ad Turpil.
l. vlt. C. de iniur. c. ſuper his, cũ gl. in ver. oportet. de accuſ. Et
etiã videmus, q licet ſe in obſidem dare, vbi facile imminere
poſſet vitæ diſcrimen qñ id ob publicã vtilitatem & ꝓ bono
pacis ſit, vt nunc contingit in bello ciuili inter Genuenſes.

Ad ſecundum obiectum Ripæ. facilis eſt reſponſio: dum
enim ipſe ad probandum, quòd in delictis correlatiuis non
ſemper ſit eadem cauſa defenſionis, adducens c. in lectum.
34. q. vlt. aduertendum eſt, quòd non ſolum ille tex. nõ pro-
bat, quod Rip. intendit, imò eſt extra terminos. decernitur
enim ibi, quòd dormiens cum ſorore ſuę vxoris, putans cum
ſua vxore dormire, nec deliquerit, nec pœnam mereatur: &
ſic ex parte viri nullum delictum: ergo non cadit ibi conſi-
83 deratio delicti correlatiui † correlatiuorum enim natura eſt,
vt diſpoſitum in vno ſolo & in altera non expreſſo etiam di-
ſpoſitum eſſe cenſeatur. l. vlt. & ibi Bart. in vlt. not. ff. de ac-
ceptila. l. vlt. vbi idem Barto. C. de indic. vidu. tollen. l. 1. vbi
Barto. ff. quod met. cau. l. 1. & ibi etiam Barto. C. de cupreſ.
lib. 11. quem tex. dicit meliorem de iure Iaſ. in authen. ſacra-
menta puberum. colum. 13. C. ſi aduer. vendi. Roma. conſi.
167. Antonius. nu. 2. & conſi. 179. Ampliſſime. nu. 3. Hyppo.
de Marſi. in l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio. Et ſi vnum cor-
relatiuorum prohibetur, & punitur: reliquum & prohibi-
tum cenſebitur, & puniendum veniet. Bar. in l. nemo marti-
res. ad fi. C. de ſacroſan. eccle. Et correlatiua quando vnifor-
miter ſe habent, quod eſt diſpoſitum circa vnum, etiam re-
ſpectu pœnæ extenditur ad reliquum, Abb. in proœ. Decre.
quomodo igitur dicere poſſumus in illo c. in lectũ. conſide-
rari poſſe delictum correlatiuorum, cum mulier tantum
delictum committat, ac mulier tantum puniatur? Præter id
quòd alio modo reſpondere poſſem ad argumentum con-
trarium Ripæ videlicet. Ille caſus c. in lectum, eſt de rarò ac-
cidentibus, quos iura regulariter non reſpiciunt. l. nam ad
ea. ff. de legib. l. ea, quæ raro. ff. de regu. iur. l. iuſto. 1. reſpon. in
fi. ff. de vſucap. cum vulga. Vos pro præmiſſa regu a corre-
latiuorum, pro illiuſque ampliationibus, & limitationibus
videatis Fely. in proœ. Decret. in verſi. Gregorius. a nu. 3. vſ-
que ad nu. 12. & eũdem in c. vlt. de iudę. plenius aũt per Bap.
de ſan. Blaſio in tracta. Correlatiuo. vbi ponit centum & de-
cem. ampliationes, ac totidem limitationes.
84 Quinta limitatio eiuſdem D. mei eſt vt † conſors pro con-
ſorte admittatur, ſi alias eſt habilis ad agendum: ſecus ſi non
haberet legitimam perſonam vt poſſet in iudicio agere ꝓut
concludit hic Ant. de But. col. 9. verſi. Quid etiam operetur
litis conſortiũ. Hãc limitationẽ firmat, in ea reſidens Rip. hic
nu. 59. alios pro ea citans, ac argumenta adducens, & rñdens
ad contraria, vt hic latè per ipſum. Ab eadem rñ limitatione
recedunt Barba. hic col. 12. Fely. nu. 23. & ſeq. & idẽ Dec. nu.
41. vbi ẽt dicit hanc ſecundã opi. videri veriorẽ. & rñdent ad
ꝯria a pluribus facta, & etiam per Rip. hic relata: ponderant

item

item clem.religioſus, de procur. quæ in effectu vult monacũ
pro alio agere non poſſe: niſi ſit conſors litis: ſi ergo mona-
cus ſit coſors litis, etiam ſine mandato agere poterit:prout
concludit etiam Card.in 11.q. ad fi. Et ſi monacus factus ſit
conſors litis,ex illo tex.poterit omnia,quæ litis conſors per
illum tex.in alleg.l.2.C.de conſor.eiuſ.lit.Pro quo etiam ad
duci poteſt illud ſimile glo.in l.tutores,qui poſt. ff.de admi.
tut.vbi ꝙ coniunctus,etiam ſi ſit minor,pro coniuncto agere
poteſt, licet aliàs non admitteretur, niſi pro coniuncto . de
quo per Bart.in l.exigendi, C.de procur.

Ex traditis,& põderatis hic per eoſdẽ Barb.& Fel.& Dec.
ſolutio colligitur (vt dixi) ad ea, quæ colligit hic Ripa. Di-
ſtinctius autem reſpondendo dico, ꝙ non obſtat primum, ꝙ
dicta cle.religioſus.eſſet de caſu indubitabili.Ex verbis enim
Domini mei, verſ. Nec obſtat, ꝙ dicta clem.elicitur ſolutio,
reducendo eius verba ad meliorem ſenſum , confusè enim,
& ſubobſcure ibi poſita ſunt. Sic igitur dicendum erit.Non
obſtat,ꝙ in dicta clem.religioſus.dicatur,Non poteſt procu
rationis officium ſuſcipere, quia illud intelligitur pro eo, ac
ſi diceretur ſimpliciter, pro alio agere non poſſit.

Ad ſecundum de duobus ſpecialibus , ꝙ concurrere non
poſſunt circa idem, iuxta tex.in l.1.iunc.gloſ.C.de dot.pro-
miſſ.glo.in l.cum poſt,§.gener.ff.de iure dot.Bal.in l.conuẽ-
ticulam,C.de epiſc.& cler.Luc.de Pen.in l.iubemus nullam
nauem.C.de naui.non excuſan.lib.11. Reſpondet hic Fely.
poſt nume.24. verſ.primo negando , ꝙ iſta duo deſcendũt
ex eodem fonte: quia quòd inhabilis habilitetur,eſt ex indi-
uiduitate materiæ:& quòd ſuppleatur mandatum,eſt ratio-
85 ne conſortij, quo caſu † duo ſpecialia, quando ex eodẽ ſon
te non veniunt , ſeu naſcuntur , concurrere poſſunt . Et ſic
limitatur regula, quòd duo ſpecialia cõcurrere non poſſint:
ſuper qua regula fundat ſe hic Ripa.Quam limitationem ad
illam regulam probo, vltra Felyn.vbi ſupra,& vltra tex.in l.
ſi quis rem.§.1. ff.de pollicit.iuncta l.vlt. C.de ſacroſanc.ec
cleſ.per ea,quæ voluit Bart.in l.is qui pro emptore.num.71.
verſic.Aut procedunt ex eodem fonte ęquitatis , & ibidem
Imo.in vlt.q.ff.de vſucap.& Bonif.de Vitali. in cle.1.§.ſanè,
num.6.de f .compet.Card.in clem.quod circa,de elect. Se-
cundo reſpondet Fel.vbi ſupra,quod regula illa fallit,quan-
do duo ſpecialia ſunt inducta a iure cõmuni,prout in termi-
nis noſtris.Eſt enim inductum ex cõiunctione dictorũ iuriũ.
l.2.C.de conſor.eiuſ.lit.& clem.religioſus. ꝙ religioſus habi
litetur rationi conſortis, & ꝙ non ſit opus mandato. Tertio
reſpondet idem Felyn.hanc regulam , ꝙ ſpecialia concurre-
re non poſſint , non procedere , quando conſequẽter vnum
86 pendet ab altero: † tunc enim non repugnet , ꝙ concurrant
duo ſpecialia,vt per Bal.in l.1.C.de dot.prom.Quod etiam
dicimus in duabus fictionibus, vt per Bart.vbi ſupra,verſic.
Aut ſunt duæ fictiones . & per Anton.Neguſan.poſt Bal.
Nouel.de pignor.& hypoth.in 5.membro par.1.ante nume.
87 37. vbi ꝙ tunc impeditur concurſus † duarum fictionum in
eodem actu , quando duæ fictiones concurrunt circa idem ,
& veniunt ęquè principaliter:ſecus ſi circa diuerſa,tanquam
vna ſit ſequela ad alteram : tunc enim non improbatur con-
curſus duarum fictionum, per not.in l.ſingularia.ff.ſi cer.pe
ta.& in l.4.§.vlt.ff.de donat.inter vir.& vxor.& per tex.in §.
ſed ſi ab hoſtibus. Inſtit.quib.mod.patr.poteſt.ſolui. iuncto
tex.in l.cum duæ, in princ. ff.de capti.& poſtlim.reuer. & in
l.ſub conditione. ff.de ſolut. & ita declarat Franc.Aret.con-
ſil.164.in 2.dub.verſus fin.

Ad tertium obiectum Ripæ,quòd conſors teneatur caue
re de rato, iuxta præalleg.tex.in l.2. C.de conſort.eiuſd.lit.
quod in monaco procedere nõ poſſit, cum nihil habeat, nec
poſſit monaſterium obligare , reſponderi poteſt tripliciter :
primo negando,ꝙ non poſſit prouidere de rato,vel fideiuſſo
res dare,vt hic per Felyn.num.24.Secundo reſpondendo,ꝙ
ſit habilitatus ad omnia conſecutiua,vel acceſſoria ad gloſſ.
communiter approbatam.in c.quia intantum.in verſ.plures
eccleſias.circa med.de pręb.vt etiam dicimus in materia ſtri
cta,ꝙ diſpenſatus ad plura incompatibilia , cenſeatur etiam
diſpenſatus circa reſidentiam,licet hoc non exprimatur.glo.
in c.ſi quis in clero.in verſ.ſolennibus.7.q.1.Præter id,quod
ſi ſupponimus cautionem de rato , neceſſario præſtandam
eſſe, ſequitur,ꝙ conſequenti poſito,ſeu conceſſo,& ſic con-
ceſſo per dictam clemen.religioſus , ꝙ is pro conſorte agere
poſſit, cõceſſum etiam dicimus, quòd poſſit cauere de rato,
quia hoc antecedens ſit neceſſarium ad conſequens , prout
concludunt Legiſtę in l.2.ff.de iuriſd.omn.iud.& Canoniſtę
in c.præterea,de offi.deleg.& hanc communem affirmat Pa-
riſ.con.omne ius.ante nu.27.vol.4. Tertio reſponderi etiam
poteſt,ꝙ non poſſent ſeruari omnia requiſita cõtenta in l.2.
& ibi per Doct. C.de conſor.eiuſ.lit. ſeruantur quę poſſunt,
prout ponderaui etiam ante num.81.

Ad quartum de excommunicato,quòd habilitetur ſolum
ad ſe defendendum,non etiam ad defendendum conſortem,
reſpondet hic D.meus,num.42.& ſequẽ.fatendo,quod non
88 poſſit † excommunicatus litis conſortem defendere : ſed il-
lud eſſe,quia limitatè habilitatur,vt poſſit eſſe in iudicio pro
ſua defenſione neceſſaria: prout voluit Ant.de Butr.in cap.
poſt ceſſionem,in fi.de probat. Secus autem ſit inhabilitatio
ſimpliciter ad iudicium,iuxta terminos dictæ cle.religioſus.

Secunda concluſio , quam elicit Do. meus ex dictis Abb.
89 hic eſt, quòd† coniunctus non admittatur,vbi requiritur ſpe
ciale mandatum, vt ordinatè procedamus, conſtituamus re
90 gulam generalem, quæ ſit † coniuncta perſona,pro coniun-
cta admittitur ſine mandato, cum promiſſione tamen de ra
to, iuxta tex.in l.ſed & hæ,& in l.Pomponius.§.vlt.ff.de pro
cur.in l.exigendi.vbi Bal.& alij. C.eo.& in c.nonnulli, ad fi.
de reſcrip.Rot.676.nota quòd coniuncta.& 730.nota quod
ſi aliqua coniuncta perſona.in antiq.glo.1.in c.cum pridem,
de pactis. Duas tamen differentias inter procuratorem , &
coniunctam perſonam affert Pau.Caſtren.in l.3.§.1. ff.iudi.
ſolu. Vos tertiam differentiam elicite ex tex. in l.patri, cum
l.ſequen.& ex ijs, quæ notat ibi Bart.ff.de minor. Limitatur
dicta regula non procedere in cauſis,ſeu caſibus requirenti-
bus ſpeciale mandatum, vt per Abb.hic,num.19.per text.in
allega.l.patri.& in l.illud.ff.de minor. vbi quod reſtitutio in
integrum peti non poteſt pro coniuncto. Ratio eſt, quia re-
ſtitutio in integrum requirit ſpeciale mandatum , d. l. illud.
pro quibus adduci poteſt dictum Bal.in l.nec filius.C.de re-
bus credi.& Abb.in c.conſtitutus,de in integ.reſtit.Et infert
glo:in l.vero procuratori.ff.de ſol. quam ibi ſequuntur Bar.
& Alex.in alleg.l.exigendi,in 3.not.C.de procur.quòd con-
iuncta perſona non poteſt petere,vt ſibi ſolutio fiat, ſed be-
ne agere,vt ſoluatur, ſeu pecunia deponatur , vt ſingulariter
voluit Bal.poſt Iac.de Are.in l.ſi autem, in prin. ff.de nego.
geſt.quod dictum pro ſingul. extollunt Alex.& Iaſ.in l.3. in
primo notab. ff.ſolu.matri. Ad exigendum enim requiritur
ſpeciale mandatum,adeo quod etiam patri ſolutio fieri non
poſſit, iuxta tex.not.in l.qui hominem.§.ſi gener.ff.de ſolut.
Et quòd ad exigendum requiratur ſpeciale mandatum , nec
coniuncta perſona exigere poſſit, probatur etiam ex text.in
l.non ſolum.ff.ſolu.matrimo.& in l.qui aliena,§.quanquam,
ff.de nego.geſt.& probat Alex.conſil.4.col.2.lib.2. & conſi.
91 37.lib.3. Soci.in alleg.l.non ſolum.colum.2.†Hinc inferunt
coniunctam perſonam in ſpiritualibus, & bẽneficialibus, ex
quo requirunt ſpeciale mandatum , non admitti. Specul.de
coniun.perſo.§.1.verſ. Item quid dicit,quòd coniuncta per-
ſona non admittitur. ſequitur Lap.alleg.70. ſæpe vidi, nu.6.
Rot.142.in cauſa,in no. Idem voluerunt Rom.ſing.613. Ab
bas,& Fely.in c.coram,de offic.deleg.Samen.in c.ſi annum,
num.34.de iud.lib.6.Pet.Duc.reg.123.in verſi.coniunctus.
Videatur Alex.in alleg.l.exigendi,C.de procur.vbi ponit re
gulam cum 12.fallent. Vos ibidem videatis Iaſ.col.2.& ſeq.
qui refert eaſdẽ limit.Alex.& ipſe addit alias ſex.Solus Dec.
hic impugnat hanc concluſionem,& limitationem commu-
nem,videlicet,ꝙ coniuncta perſona nõ admittatur in requi-
rentibus ſpeciale mandatum: Contrariũ enim ipſe affirmat,
& ſubtiliter probare conatur, ꝙ coniuncta perſona etiã poſ-
ſit pro cõiuncta illa , in quibus requiritur ſpeciale mandatũ:
ad quod adducit tex.in pręalle.c.nonnulli.§.1.vbi ſtatuitur,
ꝙ ſpeciale mandatum requiratur in impetratione reſcripti ,
& tamen permittitur coniunctis,ꝙ impetrare poſſint,reſpõ-
dens etiam ad contraria per Doct.adducta.Verum quia hęc
videntur aliqualiter extra materiam noſtri tex. & quia om-
nium ſententia,& veritas ipſa eſt cõtra D.meum,cum com-
muni reſideo.Et argumentis Dec.reſpondet hic plenè Ioan.
Fran.Rip.poſt num.60.verſ.ſed iſtis non obſtantibus.& ante
ipſum Io.Crot.in repet.l.ſi conſtante,col.63.ff.ſol.matr.

Ad vnum tamen aduertendum eſt, ne quis decipiatur,in
quantum Docto.adducunt tex.in alleg.c.nonnulli.§.ſunt.&
alij, de reſcrip.ad probandum,quòd reſcriptorum ad lites im
petratio requirat ſpeciale mandatum , hoc ſit intelligen-
dum, prout declaraui in 39.quæſtio.Regu.de Anna. nume-
ro 2.& ſequen.

Quæſitum fuit in Rota Romana coram Veſtano in cauſa

Hiſpalen.Matrimonij an fratres Marchioniſſæ ſint admittē-
di ad cauſam pro ſuo prætenſo intereſſe:ſupponebatur Mar
chionem,& Marchioniſſam de tariffa cõiuges agere ad diſ-
ſolutionem matrimonij, Marchioniſſa fratres oolulis fami-
liæ de Leon (quorum ego eram aduocatus,)pro ſubſiſtentia
ac defenſione matrimonij, & conſequenter pro honnris eo-
rum Ill.familiæ defenſione ad euitandum dedecus ſororis
petebãt ſe admitti inuitis ꝯiugib⁹,quod obſtare videbat cõ-
iunctis perſonis ad ea,ꝗ voluerunt Hoſt.in tit.de ꝯiu.pſo.in
ver.Ego Petrus,ac Specu.eo.tit. verſ.item quòd agit contra
voluntatem principalis.Et quia iſti nobiles non ſolum venie
bant tamquam coniunctæ perſonæ pro intereſſe alterius ad
defenſionem matrimonij, quo caſu audiri debebant,etiam
ſi veniſſent tamquam vnus de populo.c.videtur. qui matri.
accuſ.poſ. Fel.in c.tenor.nu.7.de re iud.verum veniebant ꝑ
honore,& intereſſe proprio & ſic admiſſi fuerũt,prout Dec.
Achil.291.incipien.fratres volebant.

Tertia principalis concluſio D.mei quam elicit ex dictis
92 Abb.& ex glo.hic,eſt quod † canonicus pro canonico age-
re non poteſt, qui Abb. ſe remittit ad ea, quæ dicet infra
in c.nonnulli.de reſcrip.vbi tamen de hoc non tractat. Idem
quod Abb.hic tenuerunt Spec.Io.And.in addi.ad ipſum in
§.rõne quoque impetrantis.verſ.ſed nunquid canonicus.tit.
de reſcr.præſentæ.Hoſt.in ſum.de reſcri.§.quę poſſunt.ver.
Et nunquid pro cannnicis.Idem Abb.in c.coram. de offi.de
leg.col.2.& ibidem Feli.poſt gl.in ver.abſque literis.nu.3. &
eſt communis opin.Qui hunc articulum latius videre volue
rit,videat Alex.ad partes diſcutientem.in addi. ad Bart.in l.
non ſolum.§.qui alie.no.in apoſtil.magna.ff.de procura.

Contrarium tenuerunt plures gloſſæ hic per Feli.& latè,
& etiam ipſe D.meus nu.57. vbi ponderat, & exquirit quæ
nam ſit cauſa,ꝙ coniunctus pro cnniuncto agere poſſit? illã
adducit,quam vnicam ſupponit,quaſi inferat, quòd illa pro
expreſſa haberi debeat.ad l.2.ff.de liber.& poſthu. l.milites
agrum.ff.de milit.teſtam.Bald.in l.maximũ vitium.col.3.C.
de liber.præte. Propter affectionem admittitur coniunctus
pro coniuncto,& non ex alia cauſa, vt ipſe Dec.cnnſiderat,
ex qua tacita voluntas ipſius abſentis coniuncti arguitur:
non enim admittitur contra voluntatem ipſius coniuncti.l.
Pomponius.§.vlt.ff.de procu.vt ſupra etiam per omnes hic
ꝓbatum fuit.Ratio hæc pariter militat inter coniunctos con
iunctione ſpirituali, qui eadem dilectione amandi ſunt,
qua carnales.c.1.& c.pietatium.30.q.3.c.qualis.2.q.7. Et tã-
tũ faciunt iura amicitiam, & dilectionem inter coniunctos
ſpirituales,vt decreuerint iuſtum eſſe cauſam ſuſpicionis re
cuſandi concanonicum in iudicem. c.cum R. canonicus. de
offi.dele.Ratio eſt,quia inter concanonicos præſumitur ma-
gna amicitia.Licet D.meus ſubtiliter arguat, non eſt a com-
muni opin.recedendum: ius enim argumenta tolluntur per
glo.vlt.in alle.c.pietatium.per Feli.in c.coram.nu.3. de offi.
dele.& per eundem Feli.hic nu.25.& ſeq. ac Rip.nu.61. vbi
optimè diſtinguunt,videlicet,aut loquimur quo ad ius re-
93 uerentiale,& coniunctio † ſpiritualis idem operetur,quod cõ
iunctio ſanguinis,vel etiam plus, vt omnes hic fatẽtur & vo
luit Iaſ.in l.adoptiu.§.ait prætor.ff.de in ius vocan.& ijs ꝓ-
cederet argumentum Dec. Aut loquimur quo ad effectum
noſtrum,& alios regulariter,& tunc aliud dicendum ſit. Et
illam rationem D.mei hic de præſumpta voluntate coniun
cti Ripa hic negat, vt latius per eum poſt nume.61. verſicu.
Tu non recedas. Et ante ipſum, quòd inter canonicos non
præſumatur eſſe maxima familiaritas, & dilectio probat hic
Barbar.colum.4.verſicu.Tu pondera, vbi etiam arguit vt ſi,
de quo magis,videlicet, inter Papam, & Cardinales, qui di
94 cuntur eſſe † vnum corpus, videlicet caput, & membra.
ad text.in cap.fœlicis.vbi etiam Archi.& Ioan.And.de pœn.
lib.6.& nota.in cap.1.de offic.lega.eod.lib. quod etiam vo-
luit Ioan.de Ligna.in cap.2.de cleri.non reſi.& Cardi.in cle.
ne Romani.de electio.& ad nota.in cap.antiqua.de priuile.
vbi etiam notat Hoſtien.quòd licet omnes prælati iurent fi-
delitatem Papæ.cap.ego,N.de iureiuran.tamen, quòd Car-
dinales non iurent eidem ſummo Pontifici fidelitatem, quia
ſunt pars corporis, & membra non debent diſcedere a capi-
te.cap.non liceat. de præſcript. Et tamen non præſumatur
ſpecialis dilectio inter eos.cap.niſi ſpecialis dilectio tua. de
offic.lega.multo minus inter canonicos. Verum iſtud ſup-
poſitum.Barbat.quòd inter Cardinales, & ſummum Ponti-
ficem non præſumatur ſpecialis, & magna dilectio, ego
non probo, immo contrarium teneo, tunc ex illa ratione,
quia ſint vnum corpus, tunc ex alia, quia dicantur creatu-
ræ Papæ, qui illos ad tantam dignitatem promouit, & illius
ſucceſſorum, qui ſint promoti, quaſi noui homines effecti,
nouam quaſi naturam aſſumunt: Et propter ſtatus mutu-
95 tionem, quis iuris interpretatione nouus homo † dicitur:
prout ſeruus factos liber, & contra.l.qui res.§.aream.ff.de
ſolutio.l.ſi ſeruus legatus.in fi.ibi, Nouus enim homo vide-
tur eſſe.ff.de adi.lega.l.quod quis eum ſeruus.cum ibi nota.
per D. meum Phil. Dec. ff.de regul.iur. Cum autem crea-
tura ordinetur ad Creatorem, vt per diuum Thomam q.
13.articu.7.par.1.a ſummo Pontifice omnino, ab illiuſque
voluntate pendere debent, & pendere præſumuntur: ergo
inter illos maxima dilectio: & ſic contra Andr. Barbat.
Cum ipſo tamen resideo, in hoc, quòd inter canonicos
non præſumatur eſſe magna affectio, & dilectio. Immo ad
oculum ſæpè contrarium videmus. Sufficiat adducere ada-
gium illud philoſophorum principis, Figulus figulo inui-
det,Faber fabro.

Suppoſita pro vera concluſione præmiſſa, quòd coniun-
ctus coniunctione ſpirituali, pro ſimiliter coniuncto agere
non poſſit abſque mandato, duplex limitatio datur per om
nes Modernos hic, quarum prima eſt, Niſi canonicus pro
96 canonico † abſolutionem petat ab excommunicatione.
prout voluerunt etiam Innocen.in cap.Romana. de ſenten.
excommu.lib.6.& Rot. 36.in nou.ſub titu.de procurat.quæ
iuxta alium ordinem eſt 426. & incipit, ſi decanus. & fa-
cit ibi, verſicu.Præterea licet canonicus non excommuni-
catus poſſit pro concanonico ſuo petere beneficium ab-
ſolutionis ab excommunicationis ſententia, etiam ſine mã-
dato, &c. idem etiam voluit Felin. in cap.nonnulli. §.ſunt
& alij. de reſcrip.ante nom.50. verſicu.Adde etiam dictis,
quòd canonicus poteſt impetrare abſolutionem ab excom
municatione. Ab hac limitatione, quam firmauerunt In-
nocen. Rota Romana Felin. & D. meus non eſt receden-
dendum, quamquam illam impugnare conetur Ioan. Fran.
Rip.hic,q tñ Dec.illã Rotæ (vt ipſe fateť)inuenire neſciuit.

Altero mõ limitãt principalẽ ꝯclõnẽ p̃latã, non ꝓcedere
in p̃lato,ꝙ ꝑ capitulo admittiť ſine mandato: inter capitulũ
97 enim,& † p̃latũ maior coniunctio vř,quàm inter concanoni-
cos,iuxta tex.in c.requiſiſti.ver.Qm̃ non eſt tanta cõio.inter
capellas,& c.de teſta.Ant.de But.in c.edoceri.col.3. ver.Al-
ter verò ꝑ altero.de reſcr.Quod tñ ꝓcedere vř tm̃ in bonis
cõibus epi,& capituli:nõ aũt diuiſis,vt ibi ſentire vř Abb.&
Feli.nu.11.ac idem Feli.in alle.c.nonnulli.§.ſunt & alij, poſt
nu.49.& Rip.hic.Licet aliud ſenſerit Dñe⁹,cui⁹ tñ opi.nõ
vř ꝓbabilis,put ex ijs,quæ tradunt Feli.& Rip.colligitur.

Abb.ſup gl.3.dicit: vos in ver.duas,nõ eſt.n.tertia,ſed vl
terior,dat qnq; ſolones ad illud ꝯñium,de quo in gl.ꝯcludẽs
tenẽdã eſſe primã ſolutionẽ,vel tertiã,ſeu quartã. Et oĩa hęc
reſpiciũt illud dubiũ, an p̃benda vna poſsit duos canonicos
hře,ſeu p̃benda diuidi poſsit? Cõtrariũ de quo in gl. eſt cõci-
98 lium Turonen.ꝓhibens † ſectionẽ p̃bendarũ,vt in c.maiorib.
99 & in c.tuæ.de pb.In hoc oẽs ꝯcordare vñr,ꝙ † duo ad eundẽ
p̃bẽdã recipi poſsint,qñ redditꝰ ꝑ duob.ſufficiũt. de quo eſt
tex.in c.vacãte.eo.tit.de pb.vbi ꝙ de vna p̃bẽda vacãte pñt
fieri duæ,ſi eius ſuppetant facultates,alias diuidẽs integrare
teneť.Inquantũ Abb.hic circa quintã ſolutionem ꝯ Ant.de
But.dicit eẽ verũ,quod voluit Ant.de But.qñ expreſſè fieret
diuiſio,ſecus ſi tacitè,Cum.n. p̃benda in reb.tpalib. cõſiſtat,
oportet,ꝙ actualis diuiſio interueniat.iuxta no.ꝑ Inno.in al
100 le.c.maiorib.quẽ ſequiť ibi Abb.de pb.vñ i † diuiſione rei ꝯſi
ſtens in facto nõ ſufficit ſola mens,ſed reqrať ẽr factũ, & ſic
actualis ſeparatio.iuxta gl.in l.qđ i rerũ.§.2.ff.de leg.1. & in
l.q duas.ff.cõia pdi.Pro ſaluãdo Ant.de But.rñdet ad obie-
ctũ Abb.ꝙ quãtũ ad effectꝰ iuris,vt receptio valeat, ſufficit,
ꝙ appareat de aĩo,& volũtate capli,qđ vnã p̃bẽdã in duas di
uidere voluerit.Et ita Hoſt.in alle.c.vacãte.exponebat, ꝯſti
tuẽs.i.ꝯſtituere intẽdens.Pro qbꝰ, & alijs ꝯcernẽtib. dictã
gl.in ver.duas,& ſolones Abb.videre poteritis Dec. & Rip.
ſup eadẽ gl.ſup qbꝰ amplius immorãdũ nõ eſt, pleriq;.n.ex
vobis proteſtanť ad ꝓteſtationũ materiã deueniẽdum eſſe,
quã curſim in voce expedimus,ea reaſſumẽdo,ꝗ p Doct.hic
trãslata ſunt:interimq; calamus & veſter,& meꝰ qeſcet, do-
nec ad nõnullas qõnes ſat vtiles, & vobis nõ iniucũdas dſcẽ
damꝰ:quas vos ſolito currẽti calamo deſcribere nõ pigebit.

Primò quæro,recuſato iudice,ſi corã eo poſtea recuſans
101 compareat, ꝓteſtans nolle in eum conſentire, an † proceſ-
ſus poſtea factꝰ ſit nullus? Ardua, ac inextricabilis ꝯcluſio in

vtroque

vtroque iure ante deciſionem noſtri quęſiti diſſoluenda ve-
102 niet, videlicet, † an proceſſus per iudicem recuſatus ſit ipſo
iure nullus? Concordantes opiniones affirmatiuam proce-
dere de iure ciuili: negatiuam vero, videlicet, ꝙ non ſit ipſo
iure nullus, procedere de iure canonico inquiunt: prout Bal.
in c.cum ſpeciali, col.pen.ac Fran.etiam col.pen.verſ.vel po-
teſt dici.& D.meus, col.vlt.ver.& probabilior, de app. Ita ẽt
concordat vterq; Imo.in l.quia poterat, ff.ad Treb.& Ioã.de
Imo.in l.quia conſulebant, col.7.ff.de re iudi.Ego ad omnes
fluctus tollendos, & omne dubium remouendum, ſuppono
hodie veriorem, & magis receptam opin.eſſe pro affirmati-
ua,& vltra Lap.alleg.1.& per me ibi citatos, in 1.addit.hanc
opin.affirmatiuam nulla facta diſtinctione, & ſic contra Inn.
tenuiſſe, affirmo glo.in c.quoties.2.q.6.& in c.quia ſuſpecti.
3.q.5.glo.in c.iudex.in verſ.opponat, in fi.& ibi Anch.& Ge
min.de offi.deleg.lib.6.Hoſt.in ſum.de appell.§.quis ſit effe-
ctus.Idem Hoſt.in c.cum ſpeciali.col.3.verſ.illud autem.eo.
Oldr.conſ.106.Bar.in alleg.l.quia poterat.nu.3.Pau.Caſtrẽ.
conſ.121.Alex.conſ.89.diligenter.num.2.li.1.D.meus, hãc
veriorem inquiens, conſ.175.in cauſa, num.3.Ruy.hanc cõ-
munem atteſtans.conſ.8.de validitate.nu.5.vol.4. Caſſ.con
ſil.30.viſa.num.21.Maran.in ſuo Spec.in 17.diſt.iudi.nu.4.
in 4.par.Bertran.conſ.115.col.1.conſ.122.col.2.verſ. Et ꝙ
proceſſus.ac conſ.130.col.2.& ſeq. verſic.fuit præterea.vbi
hanc dicit eſſe magis communem opin.in nouis. Ioã.Ceph.
conſ.241.in cauſa.num.19.lib.2. Alc.conſ.11.incip. Langra-
uij.num.33.lib.5. Rebuff.in tract.recuſ.ar.6.glo.vnica, nu.2.
Et hanc opinionem ſequutam fuiſſe Rotam poſt Alexan. in
l.non ſolum.§.morte.ff.de no.ope.nun. atteſtantem de com
muni affirmat Thom.de Thanis, deciſ.101. incip.proceſſus.
Ad primum quæſitum redeo, & ſic diſtinguo. Aut compa-
rens poſt recuſationem, in quolibet actu, proteſtatur in eum
conſentire nolle: & tunc quia per hoc renunciatum non cen
ſetur recuſationi factæ, proceſſus factus erit ipſo iure nul-
lus, propter huiuſmodi proteſtationem, non obſtante com-
paritione, vt per Franc.poſt Innoc.in alleg.in c.cum ſpecia-
le, de app.& poſt Franc. vbi ſupra tenuit Ro.7.Aprilis 1559.
vt in recollect.Paleotti, deciſ.157.incipiet. propoſui in vna
Fauentin. Quod etiam cauetur deciſio.Mohed.44. Ex quo
103 proteſtatio † reſeruat ius docendi de ſuſpicione ſuis loco, &
tempore. Vt etiam voluit Felyn.in c.inter monaſterium. nu
me.8.de re iudica. Et ꝙ proteſtatio conſeruet exceptionem
recuſationis, probat Cantiun.conſil.27.num.107. Et gene-
104 raliter dicimus, quòd proteſtatio conſeruat ius, † ſeu reſer-
uat, l.ſi fideiuſſores.1.ff.qui ſatiſd.cogan.l.1.& ibi Bar. C.de
ijs, qui ſpon.mune.publ.ſub.lib.10.Rom.conſ.25.num.5.ac
ſing.189.Felyn.in c.cum acceſſiſſent.nu.51.Gozad.conſ.23.
num.7.Alc.de præſumpt.reg.2.præſump.28.num.4.& ſeq.
Cephal.conſ.154.num.18.lib.2. Aut in prima comparitio-
ne, non autem in aliis ſucceſſiuis fit dicta proteſtatio, & tunc
procedant deciſ.Put.41.licet proceſſus.& 44.proceſſus.licet
reddatur nullus, ſub tit.de iudic. vbi quòd Rota in Placenti.
caſtri concluſit non obſtante proteſtatione in prima compa-
ritione, etiam cum clauſula, ꝙ per quemcunq; actum non in-
tendebat conſentire, ſi ad alios actus proceſſum fuerit, ꝙ pro
ceſſus eſſet validus. Pro hoc adduco etiam deciſ.Mohed.2.
ſub eod.tit.de iudi.in hæc verba. Fuit determinatum per do
minos de Ro.de anno 1545.26.Ianuarij, in cauſa Placent.ca-
ſtri, coram R.P.D.Ioã.Paulo, ꝙ licet in extraiudicialibus, ad
conſeruandum ius cuiuslibet ſufficiat vna proteſtatio, vt te-
net Bar.in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori. ff.de no.ope.nũ
ciat.in iudicialibus tamen in quolibet actu requiritur prote-
ſtatio: aliàs non proteſtans videtur ſibi nocere, & renuncia-
re iuri ſuo, per doctr.Alex.quam tenuerunt pro communi,
in l.non ſolum.§.morte.verſic.vnde dici poteſt. ff.eod.& te-
net Imo.in c.Cumana, de elect.
105 Secundo quæro, † an proteſtatio, ꝙ non intendit renun-
ciare appellationi, releuet? Præmittenda eſt iuris regula, ꝙ
106 ſi appellans ad iudicem † a quo, ad eundem redeat, renuncia
re dicatur ſuæ appellationi, c.gratum.de off.dele.c. ſolicitu-
dinem, de appell.Inn.in c.quęſtionem.& in c.qua fronte.eo.
Amplio etiam, ſi iudex nihil fecerit, ſed pars tantũ appellans
coram illo comparuerit, prout voluerũt Inn.in c.quo ad con
ſultationem.circa prin.in glo.in ver.recipiens.& ibidem Fel.
col.4.de re iud.Idem Fel.in c.cum ſit Romana.col.4.de app.
Gemin.in c.concertationi.col.vlt.verſ.ſed pone.eo.lib.6.ſic
comparens vtatur proteſtatione præmiſſa, rñ in tuto erit, iu
xta tex.in alleg.c.ſolicitudinem.in fi.& ibi glo.ac Hoſtien.&
Phil.Fran.col.6.verſ.& ſubdit.Cyn.in l.ad ſolutionem.C.de
re iudi.Hoſt.in c.ſignificauerunt.col.3.verſ.quid ſi iudex.de
teſti.& ibidem Io.And.col.2.verſ.quæro hic.Hypp.de Mar-
ſil.in l.vnius.§.cuſtodiæ.poſt num.33. verſ. Facit quod in ſi-
mili dicitur.ff.de quęſt.idẽ voluit Apoſtil.ad dec.Thol.193.
& licet dentur nonnulli caſus, in quibus appellans rediẽs ad
107 iudicẽ: puta ſi comparet † pro reuocatione grauaminis.glo.
in c.ſi a iudice.de appell.lib.6.Rot.in no.287.ad fi. Abb.in c.
gratum.col.2.ver.hæc limita, de offi.& in alleg.c.quo ad con
ſultationem.col.4.verſ.Antonius.de re iudi. Ac in c.cum ve
niſſent.col.3.ver.vel ſolue vltra omnes.de eo, qui mit.in poſ.
cau.rei ſeruan.Franc.in c.cum teneamur, in vlt.no.de app.&
in alleg.c.ſolicitudinem, in 4.limit.Rom.ſing.791.Feli.in c.
cum veniſſent.col.2.verſ.idem ſi actus tenderet.de reſt.ſpo.
Bero.quęſt.familia.131.latis pluribus.num.5.Hypp.& add.
ad deciſ.Tholoſ.vbi ſupra.Soc.reg.25. in vlt.fall.ac conſ.21.
col.2.vol.4. vbi hanc communem affirmat. Ad omne dubiũ
tollendum expedit proteſtatione præmiſſa.
108 Tertio quæro, † quæ ſit formula proteſtationis in ſuſpen-
ſione petitorij, & quid operetur proteſtatio huiuſmodi? Pro
teſtationis p̃dictę formula, quę in calce articulorũ poſſeſſo-
rũ concernẽtium ſubijci poterit, hęc erit, Et qm̃ cauſæ ſpolij
ſit ante omnia reſtõnis remedio ſuccurrẽdum, ideo procura-
tor Meuij petitoriũ in hac cauſa, tam pro ſe, q̃ contra eũ quo
modolibet intentatũ ſuſpendit, & pro ſuſpenſo haberi vult.
Et petit proteſtando, ꝙ in ſolo poſſeſſorio procedatur: & qd̃
per quemcunq; actum, quem in futurum fieri ꝯtingat, nõ in-
tendit ab hmõi ſuſpenſione recedere. Sciendũ eſt, ꝙ ſimplici
109 ter (vt communiter fieri ſolet) commiſſa cauſa, † ſiue propha
na, ſeu beneficiaria, vel ſpirituali venit tam petitorium, q̃ poſ
ſeſſorium.c.1.circa med.de ſeque.poſſ.not.396.ſi committa
tur.in no.Cald.conſ.5.ſub ti.de prę̃b.Fel.ſuper rub.de reſcr.
col.3.verſ.cęterum, qñ ſit ſimplex commiſſio.Amplio etiam
commiſſa cauſa iactationũ, & moleſtationũ.not. Caſſad.9.
de cau.poſſ.& propr.num.5.& 8.ac deci.6.de reſcr. Affl.dec.
Neap.239.poſt num.4.Rſ̃ commiſſa cauſa, & terminis ſub-
ſtantialibus ſeruatis in nota.vel extra Ro.Cu.in cauſis ordi-
nariis dato libello, & conteſtata lite ſolet ad articulorũ (quos
in partibus capitula vocant) productionẽ deueniri. Et quia
nonnunquam tam petitoriũ, q̃ poſſeſſoriũ: vel ſi poſſeſſoriũ
tm̃ dubitari poſſet, qñ quis tm̃ ſuper poſſeſſorio procedere
intendit, an etiam aliquo modo petitoriũ deductum, vel in-
tentatum cenſeri poſſit, ideo deueniẽ ad hanc, vel ſimilem pe
titorij ſuſpenſionem, cũ premiſſa proteſtatione, quę iuri cõ-
110 formis eſt, cũ cauſa † poſſeſſorij prius terminari debeat.l.or-
111 dinarij.C.de rei vendic.ſiue ſimus in poſſeſſorio † recuperã
dæ, quod vulgatũ eſt, etiam omni exceptione poſtpoſita.l.ſi
quis ad ſe fundum. C.ad l.Iul.de vi publ.c.nullus.2.q.2.c.in
112 literis.& c.conquerente.de reſt.ſpol.ſiue in poſſeſſorio † adi-
piſcendę.c.paſtoralis.vbi Imo.nu.6.eo.ti.de reſt.ſpol.Goza.
113 conſ.109.num.22.ſiue etiam ſimus † in poſſeſſorio retinẽde.
c.2.& c.cum dilectus.cum ibi no.de cau.poſſ.& propr.l.1.&
ibi Bar.ff.vti poſſ.Bar.& cęteri in l.naturaliter.§.nihil cõmu
ne.ff.de acq.poſſ.Aug.Bero.q.famil.71.incip.cũ quidã, nu.1.
114 Suſpenſio autem † petitorij qñcũq; fieri poteſt vſq; ad cauſę
concluſionẽ.c.paſtoralis.de cau.poſſ.& propr.cle.1.eo.no.5.
in cauſa applõnis, de cau.poſ.& propr.aliàs 101.in no.Alex.
in alleg.§.nihil cõmune.char.pen. Aduertatis tñ, ꝙ licet p̃all.
deciſ.205.in no. videatur aliter ſentire, quo ad cauſam pro-
phanam Capit. tamẽ deciſ.Neap.28.incip.in cauſa, p̃ſertim.
circa fi. concludit, ꝙ etiam in cauſa prophana in ſecunda in-
ſtantia poſſit fieri ſuſpẽſio petitorij, & ibidem num.3. inquit
eandem deciſ.ab aliquibus reprobari, ſubdens in vltimis ver
bis, ꝙ per omnes de cõſilio fuit in illa cauſa deciſum, ꝙ ſuſpẽ
ſio petitorij locum haberet, ea ratione, quia concluſione in
cauſa in prima inſtantia facta, per appellationem dicitur ſu-
ſpenſa. Ex præmiſſis etiam elicitur effectus huiuſmodi ſuſpẽ
ſionis, cũ ꝓteſtatione videlicet, vt nullo modo cognoſci poſ
ſit ſuper petitorio, vt etiam per Aug.Bero. præall.quęſt.fa-
mil.71.num.1.verſ.quę proteſtatio operatur.
115 Quarto quęro, an † proteſtatio facta per feudatarium, ſeu
emphyteutam alienãtem feudum, vel rem emphyteuticam
cum hac clauſula, videlicet, ſaluo, & reſeruato cõſenſu dñi,
alienantem iuuet? Pro negatiua in vtroque caſu videtur cõ-
116 cludendum, pariſicãdo eoſdem, & de feudo, † ad emphyteu-
ſim arguendo, & contra: ad no.per Spec.in ti.de feudo.verſ.
quinto quæro, infeudatio. per Rom.conſil.103. viſo propo-
ſitę quęſtionis themate. per Iaſ.in l.1. col.11.& ſeq. C.de iu.

emphy. Quòd hæc proteſtatio non proſit alienanti decidit
Bal.in c.1.§.denique.nu.5.ver.ſed pone.quæ fue.pri.cau.be
ne.amit. Cum Bal.concludit Calcan.conſi.51.num.11.& D.
meus Phil.Dec.conſi.160.nu.4.hanc communem affirmãs,
Et conſenſum hmõi ab initio in ipſo actu requiri affirmat,
Soci.conſi.77.nu.114.lib.1. Idem in emphyteuta dicamus.
Et in ſpecie, q̃ a iure ſuo cadat proteſtatione non obſtante
voluit Bald.in l.vni.col.vlt.in 16.q. C.de iis, quæ pœ. nomi.
Idem Bal.in c.1.§.vlt.col.vlt.verſ.ſed pone. in titu.quæ fue.
pri.cau.bene.amit.quia cum non fuerit denunciatum Dño,
vr̃ clam fieri,& ſic vr̃ Dñs contemni. Contrariam opi.tenen
117 tes,& in mitiorem partem inclinantes negant † conſenſum
domini directi ab initio requiri,imò ſ'm veriorẽ,& crebrio
rem ſnĩam affirmant,conſenſum hmõi poſt alienationem fa
ctam ſequi poſſe, prout voluerunt Iſer n.& Aluarot.in c.im
perialem.§.callidis.de prohi.ſeu.alie.per Feder. Afflic.deciſ.
Neapo.286.col.1.Zaſ.in Epiro.ſeud.par.9.nu.32.Goza.cõ
ſi.26.col.2.& Rolan.a Valle conſ.97.nu.33.lib.1.Et cũ actus
ſit factus cum proteſtatione ſi Dñi directi conſenſus acce
det conſenſus ſi poſtea ſuperueniat, retrotrahi debebit, ac
operari,ac ſi ab initio interueniſſet.ad text.in l.vlti.§.1.& ibi
Ange.& Alex.ff.de vulg. D.meus in l.pecuniam.in 2.not.ff.
ſi cer.pet.ac Tiraq.de vt.retra.§.1.Glo.2.nu.27. Et q̃ clauſu
la præmiſſa in proteſtatione, videlicet ſaluo, & reſeruato
beneplacito Dñi directi, & ſic ſimplex proteſtatio excuſet
emphyteutam,ſeu feudatarium,voluit Rip. lib.1. reſpon. c.
a.nu.20. Apparet,q̃ hæc noſtra quæſtio ſat diſputabilis eſt,
& vtraque pars ſuſtineri poſſet: Et propterea nonnulli ad
hibẽt cautelam,vt vltra clauſulam,de qua ſupra,addatur, Et
non alias,aliter,nec alio modo,vt per Bar.in alle.c.1.§.deni
que.nu.5.quæ fue.pri.cau.bene.amit.per alios ſupra relatos.
& per Rip.hic,nu.80. Cautelas in hmõi alienationib. ponũt
Bartho.Cepol.in ſuis cautelis,vbi nouem modos artificioſè
colligit. Iaſ.in l.vlt.col.pen.& vlt.C.de iu.emph. quem citat
Fel.in c.inter monaſterium.col.2.de re iud. Ex omnibus cau
telis datis,vt concludit Catel. Cot.in ſuis Memoria. in verſ.
emphyteota alienans irrequiſito domino.col.vlt. verſic. Ex
quibus omnibus,tutior illa videtur,& hac in praxi vti pote
rimus,vt dicamus in alienatione rei feudalis,vel emphyteu
118 ticæ † uendo, vel concedo fructus,vel ipſam fructuum per
ceptionem ſub hac conditione,ſi domino placuerit, & ipſe
contractum approbauerit:vel ſi dominus non reuocauerit.
Et ſic ſaluo,& reſeruato omni iure, & honor, ac conſenſu
domini:Et ſi de iure poſſum,& non aliter, nec alio modo: ſi
autem domino non placuerit,vel ipſe non conſenſerit, vel
reuocauerit,vel de iure oon poſſim,res ſit inempta.& vendi
tio,ſeu alienatio ſit irrita,& ipſo iure nulla,& in tali caſu nul
lum dominium,vel poſſeſſio tranſlata ſit,ſubdit,modo tñ in
recuperatione non fiat deterior conditio domini,vt cõſide
rat Feli.in c.quæ in eccleſiarum.col.35. verſ.ſecundus caſus
eſt.hoc tit.noſtro.ſub hac longa verborum ſerie, vult ille ꝓ
teſtationem fiere debere. Ego autem nonnulla reſecari poſ
ſe putarem. Rurſus conſiderens, q̃ non videtur plenè ſa
tisfieri emptori per illa verba, vendo, vel concedo fructus,
vel ipſam perceptionem fructuum.

119 Quinto quæro, † qua proteſtatione circa fidem vti debeãt
Doctores legentes,ſcribentes in iure,ſeu diſputantes, ac cõ
cionatores verbi Diuini? Primò videndum eſt, quid ſit ꝓte
ſtatio circa fidem,quæ nihil cõe habet cũ definitione ꝓteſta
tionis,de qua Doct.hic.& in l.nõ ſolũ.§.morte.ff.de no.ope.
120 nun.† Eſt ergo ꝓteſtatio hæc,ꝓfeſſio,ſeu ɔfeſſio fidei exte
rius facta,ad oſtendendum quid interius de fide ſentiat ꝓte
ſtans,iuxta illud ad Rom.10. Corde creditũ ad iuſtitiam: ore
aũt fit confeſſio ad ſalutem. ac Matth.c.10. Qui me ɔfeſſus
fuerit coram hoĩbus: ɔfitebor & ego corã patre. Ad fidei.n.
veritatem non ſolum pertinet ipſa credulitas cordis:ſed etiã
exterior ꝓteſtatio,quę fit ex verbis, quib. aliquis confitetur
fidem,ſed & factis, quibus quis fidem ſe habere oſtendit. iux
ta illud Iacob.c.2. Ego oſtendam tibi ex operib. fidem meã.
Contra eos,qui primum membrum nõ ꝓfitentur,inuehitur.
Apoſto.ad Tit.c.1.in hæc verba, Confitentur ſe noſſe Deũ,
factis aũt negant,vt ẽt per diuum Tho.2.2.q.24.art.5. Ad ſa
lutem igitur neceſſaria eſt credulitas interior,ac exterior ꝓ
teſtatio. Proteſtatio iuxta terminos noſtros,ita concipi põt.
Ego proteſtor,q̃ nihil intendo dicere:nec puto dixiſſe ɔ fi
dem:& ſi oppoſitum ɔtingeret,vel cõtigiſſet, illud ex nunc
reuoco,& retracto,ac ſubmitto me, & mea oĩa correctioni,
& determinationi S.Rom.eccleſiæ. Proteſtatio hmõi ex per

ſonarum,& errorum qualitate pl⁹,minuſve ꝓdeſſe poterit,
nunquam aũt nocebit,q̃a nihil pooit improbũ,vel ſuſpectũ,
vt dixit Io.Gerſõ de ꝓteſtatio.ɔſide.2.& 12. Quòd ſi loqua
121 mur in ruſtico,vel alius idiota,in eo ſufficiet † fides implici
ta, hoc eſt, vt credat eſſe verum quicquid credit eccleſia,vt
voluerũt gl.in c.cum Chrs.in fi.de hæreti. Bal.& alij ſup rub.
122 C.de ſum.Trin.& fi.cath. Verum ſi loquamur de Ꝑlatis † quo
rum officium,& onus eſt alios docere.c.inter cętera. de offi.
ordi.diuus Grego.in 2.Moral.diu⁹ Tho.2.2.q.4.art.6. De q
bus Hiere.c.13. Vbi eſt grex,qui datus eſt tibi, pecus inclitũ
tuum?& Eccleſiaſt.c.18. Qui miſericordiam habet,docet,&
erudit quaſi paſtor gregem ſuum congregat,& cuſtodit: ali
ter inquam dicendum erit: ꝓut etiam aliter ſi loquamur de
Theologis,præſertim verbi diuini concionatorib. ſeu præ
clariſsimis canoniſtis,qui ẽt alios docẽt,præfatis nõ ſufficiet
fides implicita,ſed explicita requiritur. Iſti ſi errarent in iis,
q̃ explicitè ſcire tenent̃,nõ facilè ſola ꝓteſtatione iuuarent̃,
arg.tex.in l.2.§.Seruius aũt Sulpitius.ff.de ori.iu. l.ab ea par
te.ff.de ꝓba.l.ꝓfeſſio.C.de mune.patrimo.lib.10. Niſi eſſe
mus in valde ambiguis,& difficillimis,in quib. multum ꝓde
123 rit ꝓteſtatio. Viri.n.Doct.† ſubtilia, & difficilia non nõnun
quam ignorant. ꝓut nota.gl.in ver.ideo vr̃.Inſtit.de oblig.q̃
ex quaſi deli.naſcũ.in prin.ac Fel.in c.1.de re iudi.parati aũt
eſſe debent corrigi:nec errores ſuos defendunt,iuxta tex.in
c.hæc eſt fides.ibi,emendare.24.q.1.& in c.dixit Apoſtolus.
24.q.3.ſub iis verbis, Qui ſnĩam ſuam quamuis falſam,atque
peruerſam,nulla pertinaci animoſitate defendũt, præſertim
quam non audacia ſuæ ꝑſumptionis peperit, ſed a ſeductis,
atq; in errorem lapſis parentib. acceperunt: quærunt aũt cau
ta ſolicitudine veritatẽ,corrigi parat,cũ inuenerint,nequa
quã ſunt inter hæreticos deputandi.& gl.in ver.leui. arg.l.2.
C.de hæret.& poſt Inno.Anto.de But.Cardi.Abb. & alij in
rub.de ſum.Trin.Io.de Anan.in c.firmiſsimè eo.tit.Card.in
cle.j.§.vlt.q.2.in fi.de vſur. Proteſtationis formula,quã facit
124 † Aduocatus defendens cãm illius,qui inquiſitus eſt, vel ac
cuſat⁹ de hęreſi,hæc erit. Ego N.ſuſcipio defenſionẽ Mœuij,
quatenus catholicus eſt. Alioqui incideret in fautoriã hęre
ticorũ.c.ſi aduerſus.de hæreti. Alberi.de Roſa.in 3.par.ſtatu
to.q.32.incip. Item quęrit ipſe Gandi. Reliqua circa pręmiſ
ſa,& ꝓ præmiſsis videnda erunt,q̃ ſcribunt̃ p Io.Gerſon,ac
poſt eũ Arnal.Alber.epm Pactẽ.de agnoſcẽ.aſſert.cath.q.11.

Sexto quæro,quis habet facultatem propria authoritate,
ſeu via facti poſſeſsionem capere, ſeu recuperare: exemplũ
in domino habente facultatem in certos euentus emphyteu
tam ꝓpria authoritate expellendi, & poſſeſsionem ingrediẽ
di,vt per Aret.conſ.21.diligẽs.& per Iaſ.in l.a.nu.105. alios
125 referentem. C.de iu.emphyte.an aliqua proteſtatione † vti
poſsit,vt idem iudicem adiens,ſibi non præiudicet,ne ad viã
facti amplius recurrere, & ꝓpria authoritate poſſeſsionem
ingredi poſsit:ſupponendum eſt,q̃ habens facultatem hmõi
126 ſi iudicem † adeat, amplius ad viam facti redire non poſsit.
Bal.in l.2.col.5.in 10.q.C.de ſeruit.& aqua.& in l.adem.col.
3.verſ. Tertio quæro.C.loca. Idem Bal.in l.1.cir.prin.verſic.
Item nota.ibi, Quia dum aſſumit via.C.de exe.rei iudi.Ang.
in l.neruo carcerem.poſt med.verſ.item an poſsit capi.C.de
exacto.tribu.lib.11. Aret.in §.actionũ.col.7.verſ. Nec obſt.ſi
dicat̃.Inſti.de actio. D.me⁹ in l.vlt.nu.31.ver. Et ratio vi.C.
de edi.di.Adri.tollen.ac conſi.146.col.3.verſ. Tertio conſi
derandum eſt.& conſi.400.col.vlti.verſ. Quarto reſpondet.
Aret.in l.clam poſsidere.nu.13.verſ.primo niſi.ff.de acquir.
poſ.Grat.conſi.90.nu.3.verſ.præterea nõ eſt vſus.lib.1. Rip.
in l.ſi de pupillo.§.meminiſſe.num.7.ff.de no. oper. nuncia.
Bertran.conſi.31.colũ.vlt.lib.1.in primis. Tiraq.de conſtitu.
par.1.nu.38. Et de dño habente præmiſſam facultatem ſup
re emphyteutica,q̃ ſi iudicem adeat pro expellendo emphy
teuta,eumq; deſuper conuenerit, q̃ non poſsit vlterius lite
pendente vti facultate illa,ꝓpria authoritate in illa ingredi,
127 ex illa regula,q̃ † via,quam quis elegit ſibi pateat; l.quod in
hæredem.§.eligat.ff.de tributo.l.in delictis.ff.de noxa.l.vlti.
C.de codicil. Inno.in c.cum ex officij,verſ.item ex hoc loco
not.de præſcri. Bar.in l.ſi ſocietatẽ.§.in arbitrorũ.col.3.ver.
Quid ſi incępit ꝓſequi.ff.ꝓ ſoc. Bal.in l.3.ver. Dicit Inno.ff.
de mili.teſta. Alex.cõſ.105. Magnifice ꝑor. nu.25. poſt Bal.
& alios per eũ citatos.lib.3.ac ɔſ.130.nu.15. vol.4. Iaſ.in alle.
l.a.nu.114.C.de iu.emph. Capit.deciſ.Neap.119.nu.9. Rui.
ɔſ.57.circa.p totũ.vol.4. Hubert.Zucard.in repet. l.vlti.nu.
122.ver.ſit tñ cautus.C.de edi.di. Adri.tollẽ. Aug.Bero.ɔſ.
54.ɔcludendum.lib.3. Natta conſi.430.in cauſa.num.23.lib.

2.pro-

2. Proteſtatio ſi dum iudex adltur fiat, reſeruata ſibi facultate facti, ſeu facultaté propria auctoritate ingrediendi, preſeruabit illam facultaté, & authoritatem, vt voluerunt Alex. præalleg. conſi. 130. in cauſa ſtrazaro. nu. 15. vol. 4. Iaſ. in d. l. 2. nu. 114. ver. iſtud limita. C. de iu. emphy. Capit. dicta Dec. 119. nu. 9. Bero. præalleg. conſi. 54. nu. 15. lib. 3. D. meus cóſi. 460. nu. 9. verſi. ſed interueniente. Rip. in alleg. l. de pupillo. §. meminiſſe. col. 4. verſic. Is autem qui poteſt. ff. de nou. ope. nunc. Rui. in præalleg. conſi. 57. num. 3. vol. 4. Tiraq. in dicto Tracta. de conſtitu. par. 1. nu. 41.

128 Septimo quæro an † impeditus facto iudicis ſuper expeditione cauſæ excuſandus veniat non facta per impeditum
129 † proteſtatione? Pro opin. negatiua videtur text. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. & ibi Alex. col. 3. verſi. Item no. ff. de nou. ope. nunc. in l. cum quidam. ff. de appel. in l. 1. ff. de libel. dimiſſo. in l. 2. & ibi glo. C. de ijs quę met. cau. in l. vt perfectius. C. de anna. exceptio. in c. placuit. verſi. Is autem. 16. q. 3. in c. paſtoralis. in ti. de offi. ordi. glo. magna. in c. 1. verſic. Si vero ponimus. de reſcrip. glo. in c. cupientes. §. quòd ſi per viginti. in verſic. propoſita. & ibi Ancha. Gemini. & Philip. Fran. de electio. lib. 6. Abb. in c. ſuſcitatus. de reſcrip. Fely. in c. ex tranſmiſſa. col. 2. de præſcri. & in c. ex ratione: col. 11. de appel. Cardi. Alex. in c. 1. colum. 3. verſi. In hoc articulo. quo tempo. mili. vel vaſal. in vſi. feud. Cótrariam opi. tenuit Rota in Hiſpalen. ſcholaſticæ, coram Aragonia, voluit enim proteſtationem eſſe ad cautelam, non autem eſſe neceſſariam: & ſufficere, quòd aliunde conſtet de diligentia, & per eum non ſtetiſſe, ſed per iudicem. Quam etiam opin. plures Doct. tenuerunt tanquam æquiorem, & humaniorem. prout per Iaſ. & alios ab eo citatos in alleg. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prætori. ff. de no. ope. nunc. & in l. 2. §. quo diximus. ff. ſi quis cautio. colum. vlt. verſi. ſubijcit ſucceſſiue Bar.

REPETITIO
IN RVBRICA DE RESCRIPT.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripti definitio.*
2 *Re, particula, quid ſignificet?*
3 *Subiecta materia interpretationi præualet.*
4 *Reſcriptum quotuplex?*
5 *Reſcriptum pro paupere beneficiando mixtum dici.*
Signatura, Fiat vt petitur, omnia petita concedit.
6 *Reſcripta inter partes faciunt ius.*
7 *Reſcripta ſunt communia inter partes.*
8 *Perſonaliter comparere debet, ad id aliquem citari faciens.*
9 *Moratoria dilatione ſi debitor vtatur, an eius etiam debitores eadem vti poſſint?*
10 *Debitor abſque mora ſoluere debet.*
11 *Dolum committit debitor non ſoluens, vel non reſtituens in tempore.*
12 *Formula moratoriæ dilationis.*
13 *Reſcripta qualem interpretationem recipiunt?*
14 *Reſcripta ſunt ſtricti iuris.*
15 *Reſcripta ad iuris communis diſpoſitionem reducenda.*
16 *Reſcriptum conſiderandum iuxta intentionem concedentis.*
17 *Reſcriptum iuſtitiæ, nihil aliud continere deberet, quam ius.*
18 *Reſcriptum emanat ad obſeruantiam iuris communis.*
19 *Reſcripto iudex omnino parere debet.*

INter materias in iure noſtro pontificio optimè diſcuſſas, ac vtiles, & quotidianas, illa præcipua eſt, quæ nobis ſe ſe offert, de Reſcrip. Hæc reſcripta Romæ adeo frequétiſſima ſunt, vt nulla dies tranſeat ſine linea: nullaque diſtranſeat, quin infinita porrigantur ſummo Pontifici, eiuſque Dominis Referendarijs, ac alijs officiarijs deputatis. Nullaque demum dies ſit, qua Papa, Datarius, & alij illa non ſubſignent: Indieſque contingit ſuper illis diſputari tam ante illorum conceſſionem, quam poſt pro illorum etiam interpretatione, ac vero ſenſu habendo. Tuſciæ etiam reſcriptorum vſus frequés eſt, & ego in Rota Florétina exiſtens, eorum plura formaui: reformanda reſcripſi Formata, & reformata executioni demandanda decreui, ac iuſſi.

Hæc rubri. ad præcedentem ita per Abb. continuatur, viſo de conſtitutionibus, videndum eſt de miniſtris, qui illas executioni demandent, vt plurimi per reſcripta dantur. Hæc continuatio per D. meum Philip. Deci. hic, & per Rip. impugnatur, & bene, vt per ipſos. Melior continuatio hæc mihi videtur. Tractatum fuit ſupra de conſtitutionibus, & generalibus, & particularibus, quæ generales ab omnibus, particulares veró ab illis, qui illis ligantur, ſeruandæ ſunt (vt plené oſtendimus ſupra in c. 1. de conſtit.) nunc tractandum eſt de reſcriptis, quæ inter partes ipſas, & quædam inter omnes ius conſtituunt, & quibus conſtitutiones ſæpe declarantur, & obſeruari decernuntur, & mandantur. Hæc ex infra tractandis clariora apparebunt, & continuatio huiuſmodi vera, & congrua apparebit. Vel etiam & breuius, vt per D. meum hic continuari poteſt ſupra dictum fuit de conſtitutionibus, & ſic de iure ſcripto (dicite vos in genere, ac etiam in ſpecie) nunc tractandum eſt de reſcriptis, & ſic de quadam ſpecie iuris ſcripti.

1 Reſcriptum † definiemus eſſe id genus epiſtolæ, quo ſummi Pontifices, aut Imperatores, ſeu alij domini ſe ſe conſulentibus, vel ſibi ſupplicantibus reſpondent, cuiuſmodi ſunt decretales. Hæc reſcripti deſcriptio non eſt abſimilis a tradita per Hoſti. in ſum. hoc titu. & per Abb. hic, qui dixerunt reſcriptum eſſe illud, quod ab Apoſtolico, id eſt, a Papa, ſeu a Principe ad alterius conſultationem emanat. De hoc reſcripto ſenſit Vlpian. in l. 1. ff. de appel. quæſitum eſt an aduerſus reſcriptum principis prouocari poſſit. De hoc reſcripto habemus etiam in iure ciuili titulum. C. de diuer. reſcrip. Et reſcribo verbum generaliter ſumptũ grecè ἀντιγράφω interpretamur. i. ſcripto reſpondeo. Vel etiam reſcriptũ deſcribere poſſumus, eſſe ſupplicem libellum a parte porrectũ, & a Principe ſubſignatum.

Nec probo deſcriptionem, & alluſionem, de quibus Rip.
hic num. 10. vbi deſcribit reſcriptum eſſe ius bis, ſeu iterum
2 ſcriptum: Ponderat enim particulam † re, quam dicit notare multiplicationem, ſecundum Bar. in rub. ff. ſolu. matri. nu. 11. & ſequen. de quo etiam per eundem Bar. ac Alex. in l. 1. §. ſi quis ædificium. ff. de no. ope. nunc. Pro quo etiam cito illud carmen 7. Aeneid. Et vina reponite menſis. vbi exponunt. Iterum ponite, & multipliciter ſuper ponite vina méſis.
3 ſubiecta materia † ſemper præualere debet in quauis interpretatione. argu. text. in l. ſi vno. in princ. ff. loca. l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. l. vlt. C. de non nume. pecu. l. non videntur data cum glo. j. poſt medium. ff. de regu. iur. l. damni infecti quidam. in prin. ff. de dam. infe. & ibi Ange. not. & eſt text. in cle. 1. iun. gl. in ver. exoramur. de teſtib. & voluerunt Anch. conſi. 297. num. 9. ac D. meus in l. 1. in vlt. lectu. ff. ſi cer. peta. ſubiecta inquam materia non admittit hanc interpretationem, ſeu alluſionem Ripæ, ſed potius illam, quam præmiſi videlicet. Reſcriptum, id eſt, reſponſum in ſcriptis petitioni exhibitæ, prout ſunt infinitæ decretales pontificiæ. Nec interpretatio noſtra hæc, eſt a latino ſermone diſſona, vt ſupra probaui. Et quòd reſcribere ſit in ſcriptis reſpondere, probat etiam illud carmen Ouidij, Nil mihi reſcribas. Et aduertendum eſt, quòd dictio, re, non ſolum eam, quam Rip. hic ſupponit, ſed alias diuerſas habet ſignificationes, prout oſtédi in 1. q. 10. Reg. cancel. num. 3. Et ibi dictis addo, quòd hæc particula, de, aliquando ſimplicem ſignificationem non immutat, & non ſemper importat iterationem. Aliquando cótrarietatem ſignificat, vt quoties verbis additur, quæ clauſuram connotant, vt claudo, & recludo: texo, & retexo: Velo, & reuelo, quæ contraria ſunt, vt Aeneid. lib. 9. ſimul enſe recluſo ibat in Eurialum, & per expoſitores ſuper epigrammate Virgiliano, Vir bonus, & prudens qualem vix reperit vnum, vbi declarant reperit, non eſſe ibi ſecundo inuenit, ſed inuenit dumtaxat. Nunnunquam denotat longe, vt 3. Aeneid. Italiam petere, & terras tentare repoſtas. Seruius exponit repoſtas, idem longe poſitas. Quandoque reciprocationem deſignat, vt redamo.

Pro faciliori cognitione eorum, quæ tractant hic Abb. & cęteri, & pro clariori terminatione materiæ, de qua tracta-
4 mus, vltra omnes perquiremus quotuplex ſit † reſcriptum, de quo in hoc titu. tractatur, Doctores enim dum hic dicũt, aut illud eſſe iuſtitiæ, aut continere etiam priuilegium, vel iuriſdictionis confirmationem, vel excitationem. Et tunc proprié dicetur reſcriptum, quando ius continebit, vel iuri conſonum erit. iuxta text. in l. falſo. ibi Ad ius reſcribuntur.

prout

prout etiam per Bal.ibi.C.de diuer.reſcrip.Prima diſtinctio per me faciẽda ſit quo ad perſonas reſcribentium, Aut enim reſcribit Papa: aut Imperator: aut inferior. Secunda diſtinctio, ſi inferior, aut eſt talis; qui nõ recognoſcit ſuperiorem: aut recognoſcit: iuxta ſecundum membrum, ſi recognoſcit ſuperiorem, aut eſt recognitio, quo ad quid, ſeu in quibuſdã, aut in omnibus recognoſcit, puta vaſallus. Secunda principalis diſtinctio ſit, quo ad ſubſtantiam, & materiam ipſius reſcripti, ſine qua materia ſpecies eſſe non poteſt, iuxta tex.clarũ in l.adeo.§.cum quis.ff.de acqui.re.domi. quæ diſtinctio ſit trimembris, aut enim eſt reſcriptũ gratię: aut iuſtitię: aut mixtum, De quibus omnibus his tribus ſpeciebus tractatur hoc titu.de reſcri. prout apparebit per ſingula illius capita. ſi gratiæ, aut circa temporalia: aut circa ſpiritualia, vel beneficiaria: ſi iuſtitiæ, aut circa obſeruantiam iuris, vel iuris executionem, ſeu iudicis deputationem, vel (vt præmiſi) circa iuriſdictionis confirmationem, vel excitationem. ſi reſcriptũ ſit mixtum partim ſapiet iuſtitiam, partim gratiam.

Quo ad capita primæ diſtinctionis principalis ſciendum eſt, ꝙ Papæ, ac Imperatoris, & aliorum principum reſcripta emanarunt, & emanãt vel ad iudicum, ſeu perſonarum publicarum, vel officiariorum petitionem, vel ipſarum partiũ, ſeu alicuius ipſarum petitionem, poſtulationem, ſupplicationem, ſeu ad alicuius caſus contingentis decîſionem, qui ad aures principis vndecunque peruenerit ſuper quo reſcribere deceat, vel oporteat. De primo habetis tex.in c.viſis.16.q.2. vbi Ioãnes Papa reſcribit Siracuſano Epiſcopo, eum conſulente, presbyteros in eccleſijs monaſterij per Abbates.inſtituendos.in c.ex parte.de conſtitu. vbi Honorius III. ad relationem Epiſcopi Eduen.reſcribit, non potuiſſe canonicos Eduen. reſtringere numerum canonicorum, & præbendarum. Reſcribit Alexander III. ad quęſitum Archiepiſcopi Senonen.prout in c.1.hoc titu.noſtro.de reſcrip. vbi tractatur quando reſcriptum ſpeciale deroget priuilegio generali, & an alius a Papa cauſam appellatione remota committere poſſit? Idem etiam videmus in alijs cap.ſubſequen. De ijs reſcriptis ad cõſultationem diuerſorum patrum, quę decretales epiſtolæ dicuntur, melior tex.in iure eſt in c.ſi Romanorum.19.diſt.ibi, Decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diuerſis temporibus ab vrbe Romana pro diuerſorũ patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas decernimus, vbi etiam de validitate hmõi reſcriptorum. De ſecundo videlicet ad partium petitionem, ſeu ſupplicationẽ habemus tex.in c.ſua nobis.de appel.in c.ſua nobis.de ſimo. in c.ſignificauit.hoc titu. de reſcrip. cũ alijs. & in l. precibus tuis manifeſtius exprimere debueras. C.de impube. De tertio, videlicet quando caſus contingentia vndecunque ad principem defertur, habemus text.in c.cum omnes. & in c. quæ in eccleſiarum.de conſtitu.vbi Inno. III. audita conſtitutione canonicorum Trecen.in damnum aliquorum: Rurſus ſtatuto laicorum Taruiſinorum in præiudicium eccleſię, ambas conſtitutiones huiuſmodi inualidas reſcribit. Habemus etiam text.in c.peruenit ad nos.de arbit. in c.peruenit. 1.& 2.de teſtib.cogen.& alibi ſæpè.

Qualiter Papa reſcribat circa continentia gratiam, latè tractaui ſuper ſigna.Gratiæ, ponens ibi nonnullas formulas ſupplicationum, cum ſuis clauſulis, ac ſignaturis, quæ a ſummo Pontifice, ipſiuſque officiarijs emanare ſolent. Reſcriptorum iuſtitiæ ipſius ſummi Pontificis 25. formulas, cum ſuis clauſulis in iure diſcuſſis poſui in meo libello commiſſionum, iuxta 2. editionem.

5 Reſcriptum † mixtum, quod ex duobus ſimplicibus componitur.l.maritus.& l.cum paſſa.ff.de adult. Docto.in l.2.ff.de verbo.obli.dici poteſt illud, pro paupere beneficiãdo, quod dicitur in forma communi: In forma ſpeciali, quæ incipit, Dignum arbitramur, vt per Mil.in Reper.in ver.Gratia qñ. Poteſt notari etiam in forma ſecundum Apoſtolum, qui altari ſeruit de altari viuere debet. c.cum ſecundum Apoſtolum.de præb.in c.accepimus.de æta.& quali.præfici.Nec miles ſuis ſtipendijs militare debet. Et ſciẽdũ eſt, ꝙ ſummi Pontifices nõ ſolebãt olim grauare, ordinarios in collatione bñficiorũ, ſed ſcribebãt ꝫ ordinatores, vt ipſi ꝓuiderẽt illis, qb⁹ ordines contulerant.c.2.& c.epiſcopus. de pręb. quod nouiſſimè per con.Triden.innouatum, & comprobatum fuit, ac deſuper prouide prouiſum, & ſtatutum. Et cum ordinarius teneatur prouidere de beneficio pauperi, nullum aliud beneficium habenti ſi, & in hoc ſola iuſtitia conſiderari poteſt, non autem gratiæ, quæ tunc dicitur quando gratis, ac ſpontè datur. cap.gratia, & ibi Archi.1.q.1. In neceſſitatibus autem nemo liberalis dici poteſt.l.donare videtur.ff.de donatio.l.ſi quis pro vxori: ibi, non enim donat, qui neceſſarijs honoribus ſuccurrit.ff.de dona.inter vir.& vxo.l.rem legatam in ſi.ff.de adi.lega.& pro præmiſſis facit tex.in c.poſtulaſti.in princ.hoc titu.de reſcrip.& ibi Abb.in 2.no.declarat, quare huiuſmodi literæ appellentur modis de quibus ſupra. Facit not.in antiq.462. Nota quòd gratiæ in forma pauperum. & in no.106. Gratię in forma. Caſſad.deciſ.8. de conceſ.præben.& Staphi.de lite.Gratiæ, & iuſtitiæ. Poteſt etiã dici gratia, cum magis vni, quàm alteri beneficium concedatur, ſeu concedi mandetur.iuxta glo.vlt.in c.relatum.cir.medium.verſi.Liberalius eſt, vt prouideat.de præben.& glo. in c.vlt.in verſi.libera.de offi.vica.lib.6.ac glo.in c.quamuis. in ver.impenſione.de præb.eo.lib.

Quæ autem, & qualia ſint reſcripta iuſtitiæ, reſcripta gratiæ, & reſcripta mixta Imperatoris, Regum, principum non recognoſcentium ſuperiorem, ac Dominorum ſuperiorem recognoſcentium declaro vobis in voce, vnum tamen non omitto, ne quis decipiatur ex verbis Ripę in Romana Curia parum verſati, & conſequenter ſignaturæ Romanæ, & illius praxis inexperti, imò etiam ſuper ijs, quæ ſubijciemus, contra iura loquentis. Dicit ipſe poſt num.17.ſi in ſupplicatione petantur plura, quorum aliqua ſint ſecundum ius, aliqua contra ius, & ſuperior ſubſignet Fiat vt petetur, ſolum intelligitur conceſſiſſe ea ſecundum ius. Contra ius loquitur, & contra ſtilum, vt præmiſſi.ſimul enim omnia concedit dicendo Fiat, vel aliter ſignando. Rot.377. Nota quòd ſi petatur.in anti.& 77.ſi petitur.in nou. Roma.conſi.80. Confirmanda.num.2. Alex conſi.84.in cauſa vertente.num.7.lib. 1.& conſi.94.in cauſa.num.3.lib.2. Idem Alex.in Additio. ad Bart.in l.filiusfa.in addi.magna.verſi.Vnum nota perpetuo.ſequitur Augu. Bero.in c.1.nu.9.de offi.deleg. Et quòd verbum fiat, reſpicere debeat omnia petita iuxta ſuas qualitates concludit Caro.Ruy.conſi.165. Arbitror abſque.poſt princ.volu.5.optimè Abb.in c.cum pro cauſa.col.fi.verſi. Primo membro. de ſenten.excommu.ſi tertius læditur, & dubitari poſſet an Papa omnia, an aliqua concedere voluerit, aliter fortè dicendum eſſet.ad text.in l.2.§.ſi quis a Principe.& §.meritò.ff.ne quid in lo.publi.c.ex tuarum.de autho.& vſu pal.c.mandatum.in fi.hoc titu.de reſcrip.intelligo de præiudicio, quod veniret principaliter, non autem cõſequenter, & acceſſoriè.glo.vlt.in c.quamuis.& ibi Gemini. col.6.de pact.lib.6.ſequitur Iaſ.in l.ne quicquam.§.vbi decretum.nu.35.ff.de offi.procon.& in l.decem.10.colum.ff. de verbo.obliga.ac Aimo de Antiqui.tempo.par.4.nu.243. Et ſi accipiendo propriè verba reſcripti præiudicaretur alicui: ſecus vero ſumendo impropriè: Impropriè inquam ſumenda erunt, ne cui præiudicetur Roma.conſi.334.circa primum. Iaſ.in l.ex facto.in 4.not. ff.de vulga.& pupilla.D. meus conſi.11.colum.5. Idem Iaſ.in l.vlt.§.in computatione.colum.vlt.poſt glo.Bart.& alios.C.de iu.delibe. Amplio etiam ſi reſcriptum emanaret in fauorem piæ cauſæ. Iaſ.in l. vlt.col.6.ff.de conſti.princi.

Reſcriptum Roberti Regis Neapolitani ſuper iactationibus extenſe poſitum videre poteris in deciſio.Neapol. Matthęi de Aflit 264. Quidam baro, de quo reſcripto (quòd prouiſionem vocant) loquitur etiam Capit.dec.205.in cauſa.pen.col.verſus fi.quod quidem reſcriptum fundatur ſuper tex.in l.diffamari.C.de inge.manumiſ.

Notant hic Fely.D.meus, ac Rip.ex præmiſſa continua-
6 tione Hoſti.quòd † reſcripta inter partes ſint communia, & ſic inter ipſas partes faciant ius.& habeant vim conſtitutionis.c.prudentiam.de mut. petitio. vbi modus procedendi datus in cauſa conuentionis, cenſetur repetitus in cauſa reconuentionis.& ad text.in l.3.& toto titu.ff.quod quis.iur.
7 Et quod † reſcripta ſint communia inter partes voluerunt Innoc.in c.ex conqueſtione.poſt princ.verſic. Melius poteſt dici.& verſic. Alij dicunt, quòd iudices poſſunt eos cogere exhibere ſuas literas, vt ſint communes & c.de reſtit.ſpolia. Rot.402.ſi actor.ante num.3.verſi.Item commiſſiones ſunt communes.in no.ac Biſigne.2.de do.& contu.in antiquio. Samen.ſuper Reg.de Anna. q.4.num.2. Staphi.ſuper ſigna. fol.143.iuxta primam impreſſio.verſic. Et dato reus citatus proſequatur litem. Intelligite vos, quòd reſcriptum ſit commune inter partes, poſt illius præſentationem ad nota.per Bal.in l.ſi quis.in 1.lectu.§.ſed ſi impetrauerit verſi.Item in argumentum.ff.quod quis.iur.& per Iaſ.in l.ſi arrogator.

num.55.

num.55.ff. de adoptio. ſiquantū ſupponunt aliqui iudices compellere poſſe habentem reſcriptum, vt illud producat adhoc vt illud efficiatur commune, videtur contrariari dicto Bald.in l.1.C.vt li.penden.ac Maria.Soci.in c.vlt.de crimi.fal.& Doct.io alleg.c.de conqueſtione.de reſtit.ſpolia.& Fely.ſuper rub.de reſcrip.col.2.vbi quod imperrans reſcripto renunciare poteſt, illoquè obtento non vti.declarando hoc procedere antequàm impetrās illud produxerit, vt per Ant.de But.in c.ex parte decani.in 1.not.de reſcri.per Abb. in alleg.c.ex conqueſtione.& per Aret.conſi.33.conſultatio præmiſſa. Vel iuxta aliam opin.quòd emanaſſet citatio ad inſtantiam impetrantis reſcriptum, videlicet ad dicendū contra,& videndum mandari iuxta formam commiſſionis, ſeu reſcripti ſuper Abb.in d.c.ex conqueſtione.& per Roma.conſi.343.ex themate.& per Soci.Regu.428.incipien. Reſcripto renunciari.in 3.& 4.fallen.

Hinc pulchre, & vtiliter inferunt, quòd obtinens reſcri-
8 ptum per quod datur facultas cogendi reum † ad perſonaliter comparendum contra regulam l.vlt.C.de iudi.& c.1. eo.lib.6.etiam ipſe perſonaliter comparere debebit In terminis concludit Rot.Biſign.in antiquio.2.de dolo & contu. Gemini.in c.1.col.1.verſi.Quid ſi actor.eo.titu.lib.6.Fely. hic.col.1.verſi.Et adde Rotam.D.meus etiam hic, poſt nu. 4.verſi.Et ideo, quod dicitur in reſcripto.Idem Fely.in c.2. in princ.de inut.petitio.& in proce.Decre.in verſi.Gregorius.col.2.verſic.vnde dicit ac Rebuff.in tracta.Nomina.in 19.q.ptin.nu.14.verſi.Vltimo dico.Pro ijs adduci poteſt ratio illa generalis,quòd actoris,& rei eadem eſt conditio. Et prouiſio circa vnum, procedat quo ad alterum.l.vlt.C.de fruct.& lit.expen.Et voluit glo.in l.per interuallum.ff.de iudi.& Crot.qui alios ad id citat in repet.l.omnes populi.nu. 114.verſi.Hinc eſt,quòd lex.ff.de iuſti.& iur.

Hęc tamen concluſio, vt ſuſtineri poſſit multum reſtringenda eſt,videlicet,vt ſolum procedat quando is, qui procurauit,vt aduerſarius perſonaliter compareret id obtinuit in caſibus a iure non permiſſis, alioqui ipſe perſonaliter cōparere nō tenebitur, niſi aduerſarius ex alia ſimili cauſa hoc idem peteret,vt declarat Mari.Soci.in tracta. Citatio.art. 20.q.15.col.4.verſi.ſed quæro circa prædicta.

Infert etiam hic Ioan. Franc. Rip.num.4.quòd ſi debitor
9 † vtatur moratoria dilatione eius etiam debitores poterunt eadem dilatione vti contra eundem, ſecundum Hoſtien.in ſum.hoc tit.de reſcrip.§.poteſt.in princ.glo.magna cum qua Docto.communiter tranſeunt.in l.1.ff.quod quis.iur.

Hæc illatio ex triplici capite mihi periculoſa, vel futilis videtur, primo quia moratoriæ dilationis conceſſio priuilegium quoddam particulare cenſeri debet, cum ius omne,
10 omniſque ratio ſuadeat † debitorem ſoluere debere ſpontè, & abſque aliqua mora, alioqui ad id cogendus ſit,prout Pſal.36.Mutuabitur peccator, & nō ſoluet.Eccleſiaſtici.29. Et in tempore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tedij,& murmurationum,& tempus cauſabitur, ſi autem potuerit reddere aduerſabitur, ſolidi vix reddet dimidium, & computabit illud quaſi inuentionem. Et dicit Philoſophus Ethico.lib.9.c.2.Debitum ſimpliciter reddendum eſſe.& eſt tex.in l.debitor intelligitur is,ff.de verb.ſignifi.Et
11 † dolum committere dicitur debitor, ſi non ſoluat, vel non reſtituat tempore conuento,vel tempore debito.l.ſi procuratorem.§.dolo. & l.dolus.ff.manda. Et contra delegatum debitorem habemus tex.in l.ſi ſeruos.ff.de pigno.actio. Cōtra hunc Horatius ſic inuehitur Effugiet tamen ſceleratus vincula Protheus Cum rapies in iura malis gaudentem alienis Fiet aper, modo auis. & cum volet arbor. Et dixit diuus Tho.2.2.q.106.art.5.Ad iuſtitiam pertinet quando recompenſatio habet rationem debiti legalis,ſicut in mutuo,& huiuſmodi idem Thom.ſecunda ſecundæ.q.25.art.3.Probato igitur, quòd dilatio moratoria huiuſmodi iuſtitiam non ſapit, ſequetur, quòd id quod princeps alicui ob gratiam indulxit, in conſequentiam trahi non debeat. vulga.l.quod princeps.ff.de legib.cum alijs.

Secundo quando poteſt dari ratio diuerſitatis in conceſſione vni facta, quòd magis vni conueniat, quam alteri, ſeu illi potius facienda fuerit,quàm alijs,tūc etiam, quòd ſimus in correlatis, diſpoſitum in vno, non cenſetur diſpoſitum in altero,prout declarant,& limitant Bar.in l.legem Iuliam, quæ eſt vlt.C.de indi.vidu.tollen.verſic.prædicta vera,niſi diuerſa ſit ratio.& ibidem Ange.in fi.Sali.in prin.& Iaſ.col. 3.in 3.conclu.Capra conſi.1. colum.2. Nell.de Banni.in 2. par.a.tempo.q.40.Aret.in c.iurauit.verſi.Et per hoc patet. de probatio.Fely.in proce. Decre.in verſi.Gregorius.col.3. in 2.limi.Rui.conſi.174.col.4.verſi.ſed iſtis non obſtan.lib. 1.Cur.Fur.conſi.6.num.8.Idem Rip.ſuper rub.ff.de acqui. poſſeſ.num.7.Ioan.Crot.in repet.l.omnes populi.num.115. verſi. Limitatur hæc concluſio quando eſt eadem ratio in vtroque correlatiuorum. Quod autem a communiter accidentibus non ſoleat eſſe eadem ratio apparebit ex formula moratoriæ dilationis,quam infra ſubijciam.

Tertio habemus regulam iuris, de qua in l.quod fauore quorundam conſtitutum eſt quibuſdam caſibus, ad læſionem & c.C.de legib.l.non eo minus.C.de procur.At ſæpiſſimè accideret, quòd obtenens huiuſmodi moratoriam dilationem, præſertim mercator, vel negociator, ſicut habet plures creditores, ita & plures debitores, & in notabilioribus ſummis habere reperiretur,& ſic conceſſio in eius fauorem facta, in eius odium retorqueretur.

12 Formula huius dilationis † moratoriæ a ſummo Pontifice obtineri ſolitæ, quæ nōnnullis immutatis coram quocunque Principe inſeruire poterit hæc erit. Beatiſſime pater. Quia deuotus S.V.orator N.non poteſt ſuis creditoribus, quibus in diuerſis ſummis obligatus exiſtit propter eius inopiam,& quia vxore, ac tribus filijs maſculis infantibus,ac quatuor filiabus in ætate nubili exiſtentibus,& ſic inutili fāmilia grauatus reperitur ſatisfacere, ne contingat ad illorum,ſeu aliquorum inſtantiam, qui nedum ad bona, ſed & ad ſanguinem anhelantes, quęrunt ipſum carceribus mācipari facere, in quibus eum facilè mori poſſe contingeret propter extremam paupertatem, & inopiam in qua reperitur, ſupplicat S.V.idem orator,quatenus more pij patris ſibi compatiendo,& prouidendo eidem,moratoriam dilationem ad annum,infra quem poſſit ſe cum dictis ſuis creditoribus concordare, data per eum cautione de ſoluendo, vel ſatisfaciendo infra dictum vnum proximè futurum, concedere, & indulgere dignemini. Ac committere, & mandāre omnibus,& ſingulis officiarijs vrbis,ad quos ſpectat, quatenus dicta moratoria durante præfatum oratorem nullatenus inquietent, neque moleſtent,neque inquietari, vel moleſtari faciant,vel permittant in perſona,vel bonis. Et quòd præſentis ſupplicationis ſola ſignatura ſufficiat. An Cautio iuratoria ſufficiat Roma.conſi.439.in vlt.dub.Et pro affirmatiua adduci poteſt,vt in c.Odoardus.cum glo.in ver.idonea.de ſolutio. Clericis debitoribus, debita ſua ſoluere non valentibus prouiſum eſt per diſpoſitionem prælleg.text.in c.Odoardus, & ſolet deſuper interpretari reſcriptum, quod cōmmuniter vocatur c.Odoardus. Si verò clericus ſit obligatus vt fideiuſſor,ſeruatur diſpoſitio c.peruenit.de fideiuſ. vt fructus beneficiorum aſſignentur creditoribus, reſeruato vnde viuere poſſit. Et ſimiliter impetrari conſueuit reſcriptum a Papa, quod pariter c.peruenit nuncupari ſolet.

Ex præmiſſa formula, & ſimilibus facilè colligi poteſt, quòd diuerſæ qualitates,& circunſtantię iuxta diuerſitatem caſuum emanantes operari debeant diuerſitatem rationis, quare magis vni, quàm alteri reſcripta huiuſmodi ſuffragari debeant.Et quia præmiſſæ,vel aliæ qualitates raro,vel nunquam in pluribus perſonis reperiuntur, effectus priuilegij, vel conceſſionis deficere omnino debebit.ad text.in l.2.§. perſonis.& l.ſemper.§.negociatores.ff.de iu.immu.l.Neratius.ff.de reg.iur.l.cui corum.§.affinitatis.ff.de poſtul.l.vlt. §.ait lex.ff.de diuort.Et in ſumma hoc iure vtimur, ne alij eiuſdem debitores illo reſcripto contra eundem vti poſſint, & ſic corruit Rip.illatio,& concluſio pręmiſſa Qui Ripa ſentiens contraria vrgere, quę ſit via limitationum, ſeu diſtinctionum difficultates effugere.Vos autem indiſtinctè teneatis, quod dixi.

13 Quærunt hic Doct.qualem † interpretationem recipiant reſcripta? ego puto reſpondendum, quòd iuxta ſua genera interpretationem recipere deberent, & diuersè quidē iuxta illorum diuerſitatem, ac iuxta illorum ſubiectam materiā, ex nonnunquam largè interpretanda vt per Roma. conſi. 600.regulariter autem dicimus reſcripta ſtricti iuris eſſe. c.
14 cam re.iuxta vnum intellectum.de reſcrip.c.G. & P.de offi. delega.Inn.Ioan.And.& Comp.in c.ſuper literis.de reſcrip. Rot.396.ſi committantur.num.3.in no.Roma.conſi.383.In caſu.poſt num.4.verſi.Breuiter videtur dicendum. Mil.in Repert.in verſi.Reſcripta ſunt ſtricti iuris.Et quòd reſcripta, ſeu commiſſiones ſint ſtricti, & limitati iuris concludit nouiſſimè Sarnen.in 15.q.Reg.de Anna.poſt num.4.Hinc forte

tè

tè euenit, quòd reſcriptum ſuper vna re, non trahitur ad
aliam quoquo mō diuerſam,& ſeparatam,etiam connexam,
& coniunctam, ac vni poteſtati ſubiectam. c.Rodulphus.
cum glo.de reſcrip.c.requiſiuiſti.de teſtib.Beto.conſi.148.
15 viſis literis.num.1.lib.3. Dicemus etiam † reſcripta ad iuris
communis diſpoſitionem reducenda eſſe inquantum fieri
poteſt.l.ſi quando.in princ.C.de inoffi.teſta.c.cauſam quæ.
de reſcrip.Inno.quem ibi ſequuntur Ioan.And.Ant.de But.
& alij in c.dudum.de deci. Bald.in l.bonorum.C.qui admit.
D.meus Philip.Deci.conſi.124.& pro tenui.num.3.verſic.
Confirmatur hoc. Vt igitur perſpicere poteſtis, non poteſt
certa regula dari ſuper omnium reſcriptorum interpreta-
tione, ſed ſuis in locis materia hæc diſtinctius tractanda ve-
16 niet.Interim ſciatis † reſcriptum conſiderari,& accipi debe-
re iuxta mentem, ac intentionem concedentis, ſiue ſimus in
reſcripto gratiæ,ſiue iuſtitiæ.c.ex multiplici.ver. Vnde quia
non fuit noſtræ intentionis.de deci.c.2.de appel.c.vlt.ver-
ſus fi.de præb.c.dilecto.de verbo.ſignifi.c.mandatum.in fi.
de reſcrip.pulchrè per Innoc.in c.cum eccleſiaſticæ.vbi latè
Fely.& D.meus in fi.de exceptio.Bal.in l.reſcripta.col.pen.
C.ſi cont.ius,vel vti.publi.

Omiſſis nonnullis,quæ hic moderni ferè omnes tractant,
quid ſit beneficium, quid veniat beneficij appellatione, &
an penſio, an præſtimonia, quæ quidem hic diſputandi non
videtur mihi locus congruus, & de quibus, & alijs ſimilibus
ego tractaui in meis commentarijs Regularum Cancellariæ
Pro terminanda autem hac rub.hæc ſatis vtilia quin & ne-
ceſſaria pro intellectu reſcriptorum,& illorum materię ſub-
17 ijcio † reſcripta iuſtitiæ nihil continere ſolere,vel ſaltem de-
bere quam ius:Signantur enim, & impetrare debent, vt iu-
ſtitia miniſtretur.præalleg.l.falſo.C.de diuer. reſcr. Et re-
ſcriptum, ſeu commiſsio dicitur iuſtitia mera.Fely.in c.po-
18 ſtulaſti.de reſcrip.glo.ſuper rub.hoc tit.lib.6.vbi notat † re-
ſcriptum emanare ad obſeruantiam iuris communis, cum
quis conqueritur iudici, quòd aliquis facit contra iura, ſup-
plicans,vt Princeps det ſibi iudicem delegatum,qui ius com
mune obſeruari faciat,& ibidem omnes.ac Barto.in repet.l.
Cæſar.ante num.24.ff.de publica.Gemini.& Fran.in c.1.de
de conſti.lib.6.Barba.in c.cauſam quæ.col.2.num.8.hoc titu.
de reſcrip.D.meus hic.& in c.prudentiam.§.ſe.etiam 2.not.
de offi.deleg.ac conſi.209.in caſu propoſito ante nu.5.

19 Sciendum item eſt reſcripto † per iudicem omnino pa-
rendum eſſe, eiuſque formam ad vnguem ſeruandam, licet
dura videretur.c.cum dilectæ de reſcrip. Ant.de But.in c.ex
parte 2.ſuper glo.1.de fo.compe.D.meus Philip.Dec.conſi.
32.viſo puncto.colum.2.ante medium.verſi. Primo ex quo
conſtat de mente Summi Pontificis.

REPETITIO
IN CAP. SVPER LITERIS. DE RESCRIPT.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Cap.ſuper literis.eſt clauis titu.de reſcrip.*
2 *Interpretari legem illius eſt,qui eam condidit.*
3 *Declarat voluntatem prædeceſſoris ſucceſſor.*
Ius canonicum attendi vbique debet, quando quid non eſt de iure ciuili perfectè deciſum.
4 *Subreptio, & obreptio an inter ſe differant?*
5 *Subreptio qualiter accipiatur.*
6 *Obrepere quid ſit?*
7 *Subreptio doloſa reſcriptum vitiat in totum.*
Subreptio facilius vitiat beneficiaria,& gratioſa.
8 *Feudali ſuper re Papa ſe non intromittit.*
9 *Rigor iuris quot modis ſumatur?*
10 *Aequitas rigori præponenda.*
11 *Delegatus per reſcriptum ſubreptitium, eſt iudex competens quo ad articulum ſubreptionis.*
12 *Iudex cauſę pręparatę,debet eſſe iudex pręparantis.*
13 *Mendax pręcator impetratis penitus carere debet.*
14 *Si preces veritate nitantur,clauſula in quolibet reſcripto ſubintelligitur.*
15 *Conditionalis conceſſio ſub contraria conditione.*
16 *Canoniſtarum cum alijs erroribus, errorem diſtinctionis, de quo in tex. hoc tranſire debere impudens dictum Cyni.*
17 *Dolus ex propoſito, & dolus re ipſa.*
18 *Mendacium pariter ex propoſito, item re ipſa.*
19 *Conditio propria eſt de futuro.*
20 *Intellectus plures ſi lex habeat,omnes dubij, & periculoſi ſunt.*
Legem plures intellectus habentem non ſeruans,non punitur.
21 *Theologorum opiniones ſi ſint varię, faciens contra pręceptum non peccat.*
22 *Bonarum eſt mentium culpas ſuas cognoſcere, vbi culpa non eſt.*
23 *Reſcripta ad lites ſunt ſtricti iuris.*
24 *Reſcriptum non extenditur ad alias perſonas, res, & cauſas, quam nominatas.*
25 *Rei appellatio latiſſima eſt.*

1 CLauem † huius titu.de reſcrip.nuncu-
pauit Canoniſtarum princeps
Abb.Panor.hoc ſubtile.c.ſuper literis. Hac
inquam claue Innoc.III. ſummus Pontifex
aperuit ſcrinium iurium cum imperialium,
tum pontificum, vtens etiam ſua authorita-
te ſuarum,& Sanctæ Romanæ Eccleſiæ clauium. Claue ea-
dem plura celauit ijs, qui iuris Cæſarij tātū periti ſunt, Ape-
ruit autem illis, qui vtrumque ius norunt.claue hac caute,
& prudenter vtendum eſt, vt illius conſeruationi locus ſit:
Quam hactenus infractam, illæſam, integram præclariſſimi
iuris Pontificij antiqui profeſſores cuſtodierunt,& ſeruarūt.
Verum ni clauium Romanorum Fratri optimi auxilium im-
ploremus, nobiſque aditum, & viam paremus, vana, inuti-
lis,muta,lubrica,ſterilis, infructuoſa erit noſtra lectio: Inſu-
dandumque nobis erit,ac totis,vt aiunt neruis,inſiſtendum,
vt plura grauiſſima, ac ardua, Romæque non verſatis inco-
gnita plana,facilia,ac lucida reddamus. Noua, & vtilia plu-
ra habebitis perſpicatiſſimi, ac nobiles ſcholares. Vos ſolito
more attenta,ac placida euidentia mihi fauete. Vobis verò
præclariſſimi Doctores,ac præſtantiſſimi Milites,qui hono-
ris mei gratia huc acceſsiſtis,gratias quas poſſum refero tā-
to fauoris mihi præſtiti.

Summatur communiter iſte text.Doloſa ſubreptio, vel
obreptio vitiat in totum reſcriptum:ſi verò ex ſimplicitate,
vel ignorantia proceſſerit, ſi fuit ſubſtantiæ reſcriptæ redu-
ctiua,pariter illud in totum vitiat: Aliàs ſi ſolius formæ ſpe-
cificæ,illam tollit, ſed non reſcripti ſubſtantiam quo ad for-
mam communem.Diuiditur in tres partes per Ant.de But.
& Abb.cumquibus moderni tranſeunt. In prima recitatur
facti ſpecies,in quo antiquitus dubitabatur.In ſecunda,quæ
eſt ibi Nos igitur per diſtinctionem bimembrem opiniones
contrariæ præmiſſæ per bimembrem diſtinctionem ad con
cordiam reducuntur.In tertia ibi,niſi forſan,iuxta diuiſionē
Ant.de But.vel ibi,vt ſic,iuxta diuiſionem Abb.quæ (vt in-
fra oſtendam) ad idem tendunt,datur regula doctrinalis,ſeu
magiſtralis. Caſus figuratio, quia in ipſo tex.ponitur facti
ſpecies: Inſuper ex quo dantur,conſtituuntur, ac declarātur
regulæ nonnullæ,non videtur neceſſaria, prout dicere ſole-
mus tam iure ciuili, quàm canonico, dum ponuntur tituli
de reg.iur.& de verb.ſigni.ſuper illis legibus, conſtitutioni-
bus,vel canonibus non eſt ſolitum caſus figurare. Qui autē
caſus figurationem videre voluerit, videat hic per Anto.de
But.& Abb.cum quibus etiam Moder.tranſeunt.

Pro tex.noſtri intelligentia præmittit hic Bero. & ante ip
2 ſum Ant.de But.ꝙ diſpoſitio huius tex. † emanauit pro con-
cordia opinionum diuerſarum Doctorum antiquorum legi
ſtarum ſuper intellectu duarum legū,ꝗ ꝯrię videri poterant,
ꝗ ſunt hę,videlicet l.ꝑſcriptione.& altera,videlicet l.& ſi le-
gib.ꝯſentaneū.C.ſi con.ius,vel vtil.publi. ꝗ qdē poſitę ſunt
25.q.2.in c.dicenti ſacras iuſsiones.in §.ꝑſcriptione. & in §.
& ſi legib. Videns Inn.III. ꝯrietates Doctorum ꝓcedētes a
dictarum legū interpretatione,intelligensq; diuerſos diuer-
ſa ſentire,put dr̄ in hoc tex.ſtatuit diſtinguendo,& declarā-
do vt hic. Ex quo inferunt per hunc tex.Ant.de But.Imo.&
D.meus hic, ꝙ pro dubijs legiſtarum ad Papam recurritur.

Cōtra hāc illationē vltra oēs hic,arguo,ꝙ imò hæc decla-
ratio,& diſtinctio nō ſpectaret ad Inn.III. huius canonis ꝯdi
torē,cū ipſemet Inn.alibi regulā ꝯſtituerit, vſ ius ꝓdijt, in-
3 terpretationē † illius ꝓcedere debere,ex qua regula motus,
illiq; innitens declarat dubia, ꝗ emanauerāt occaſione rñſio-
nis a ſe aliàs datę, vt hēm⁹ i tex.c.inter alia.de ſent.excō. Ad
idē,ꝙ ad ꝯditorē legis interpretatio illi⁹ ſpectet eſt text.in l.
vlt.C.de legib.& voluit gl.in Cle.1.in ver.ſepelire.in princ.
de ſepult. Et etiā Inn.III. allegari poſſet illud Catonis,Pa-

tere

tere legẽ,quã tu ipſe tuleris.Sic & Greg.IX.declarat conſti-
tutionẽ, quam ipſe iam ediderat. ꝑut in tex.c.vlt.de conſti.
Et ſi quis reſponderet, Imperatores illarum duarum le-
gum conditores iam diu obierant vnde ab alio interpreta-
tio requirenda erat,reſponderem illum alium eſſe debere il-
lorum defunctorum in Imperio, & dignitate ſucceſſorem:
ſic hæres declarat voluntatem, & diſpoſitionem dubiam te-
ſtatoris.iuxta tex.in l.ſi quis a filio.§.ſi qs plures ſtichos, vbi
hęres declarat de quo ſticho teſtator ſenſerit,Et magis ad rẽ
noſtram videmus ſucceſſorem in dignitate, officio,ſeu præ-
4 latura † declarare voluntatem prædeceſſoris. Dyn.in regula
ratum.num.16.verſic.Item quæri poteſt,an ſucceſſor præla-
tus.lib.6.Bart.in l.bonorum.num.5.ff.rem rat.habe.Lap.Al-
le.113.Franciſcus ad fi.vbi eam rationem ſubdit, quia di-
gnitas eſt immortalis.c.ſi gratioſè.de reſcrip.lib.6.cap.quo-
niam Abbas.de offi.deleg.Sic etiam declaratur epiſtola cle.
Papæ I.a Clemente miſſa Iacobo, iuxta vnum intellectum,
vel a Petro miſſa Clemẽte iuxta alterum.de qua in c.te qui-
dem.12.q.1.&declaratio ponitur in c.clericus nullum.§.Il-
lud autem,quod in epiſtola clementis.12.q.3.Et idem Inno.
III. priuilegia a ſede Apoſtolica conceſſa, ab ipſa tantum
interpretanda,& diſcutienda eſſe ſtatuit.in c.cum veniſſent.
de iudi.
Reſponſio duplex colligi poteſt ex dictis D.mei hic, Pri-
ma,quòd Papa decidat,ſeu declaret hoc dubium inter cano-
niſtas, apud quos etiam erat ambiguum ante hanc declara-
tionem Innoc.III. & deciſio huiuſmodi concernit res ſpi-
rituales,& eccleſiaſticas,puta qualiter interpretandæ ſint li-
teræ ipſius Papæ, vel ſedis Apoſtolicæ, quæ interpretatio
propriè ad ipſum ſummum Pontificem pertinet.præalleg.c.
c.cum veniſſent.de iudi.& per alia ſupra adducta.
Secunda reſponſio eſt iuxta eundem Deci.quòd hæc de-
ciſio etiam attendi debeat inter legiſtas,ex quo aliter de iu-
re ciuili deciſum non reperit̃,ſupplete vos,vel deciſio eſt ob
ſcura,vel ambigua,ſeu non perfecta. ꝓ quo citat. Abb.in c.
licet ex ſuſcepto.in 14.caſu.de fo.cõpe.pro quo eſt tex.in c.
ſæpè.& ibi not.28.q.1.eſt tex.in c.1.de no.ope.nũc.leges.n.
ſacros canones ſequi dedignari nõ debent:Sic vt eↄ̃. ad tex.
in c.Raynutius.de teſta.circa illud dubium, an filius ꝑ fidei-
commiſſum grauatus, poſſit detrahere duas quartas legiti-
mas,an verò vnam.& in c.per venerabilem.q fil.ſint legi.in
c.ſi in adiutorium.& in c.ſeq.10.diſt.
In tex.ibi diuerſos intelleximus diuerſa ſentire. Declarat
D.meus Dec.diuerſa,i.aduerſa,& ↄ̃ria.per l.vlt.C. de edẽ.&
per alia,de quib.per ipſum.Subdit ꝓpriè loquendo diuerſa,
& aduerſa differunt,ꝓbat text.in l.ſed & ipſis. ibi Diuerſis,
vel ↄ̃rijs.ff.vt lega.nomi.caue.ſupponendo, ꝙ dictio,vel,in-
ter diuerſa,& nõnunquã inter oppoſita ponat̃,ꝑut Deut.17.
in fi.Neq; declinet in partẽ dextram,vel ſiniſtram,l.filiæ.vbi
Bald.in j.oppoſ.C.de collat.Bart.in l.ſi is,q ducenta.§.vtrũ.
in 6.oppo.ff.de reb.dub.cle.1.ibi,In apoſtolicarũ.vbi Cardi.
nu.7.in 9.not.de iudi.Adducit ẽt tex.in c.cũ apoſtolica.ibi,
Licet ſint diuerſę, non tñ aduerſæ ſunt.de ijs,qui fi.a prælat.
Quod ẽt ꝓbat̃ ex verbis M.Tullij 4.Acade.certa igit̃ cũ illo,
quia te totus diuerſus.ex tex.in l.duo iudices.ff.de re iud. in
l.lecta.verſ.Sed cum fortis.ff.ſi cer.pet.& in l.ſcripturæ diuer
ſæ.ff.de fi.inſtr.Quot aũt modis diuerſus,ac diuerſũ accipiat̃
latè declaro in gl.facul.§.volẽtes.in ver.diuerſorum.
In tex.ibi,In forma cõi,D.meus hic ꝓ declaratione text.
aduertit,ꝙ in caſu noſtri tex.in forma cõi non dñr literæ gra
tioſæ ad bñficia,vt Abb.tradit in c.poſtulaſti.ĩ.eo.in 3.nota.
Facilè quis ex verbis Dec.decipi poterit,ſi attendat id,quod
eius verba ſonant,imò eius aĩaduerſio adhunc tex.vana, qñ
& periculoſa apparebit.Dicere.n.ꝙ in forma cõi non dicant̃
literæ gratioſæ ad beneficia,nõ facit ad materiã noſtri tex.&
Abb.ꝑ eum adductus alio tendit. Et quãtũ attinet ad verita
tem iſtius ↄclõnis,an in forma cõi,vel ſpãli dicant̃ literæ gra
tiæ,vel iuſtitiæ,an potius mixtæ,videri poterunt,q̃ ſcripſi ſ.
hac rub.nu.5.ver.reſcriptum mixtum.Aduertite,ꝙ intentio
D.mei(cuius mos nõ eſt vagandi,& extra rẽ loquẽdi)fuit de
clarare,non debere hic fieri interpretationem de forma cõi,
ſub qua literæ ad bñficia nonnũquã dant̃, de qbus nos tracta
uimus ſuꝑ rub.d.nu.5.ſimiliter ſubdit nõ eſſe ẽt interpreta-
tionẽ faciendam hic de forma cõi,ſub qua ↄcedunt̃ regl̃r cõ
firmationes ꝑut in text.c.qa diuerſitatẽ: vbi Abb.& alij.de
con.præb.in c.1.& in c.porrecta.de ↄfir.vti.vel inuti. & ego
tracto ſuꝑ ſigna.Grã.titu.de ↄfir. vbi ẽt declaro qd differat
inter ↄfirmationes in forma cõi,& ex certa ſciẽtia. Hic con-
cludamus accipi debere illa verba,In forma cõi,i.via ordina
ria,& cõi,ac ab ipſo iure conceſſa,quam reſcriptum,id eſt re-
ſcripti ſubſtantia nullo modo immutare habeat.
5 Pro intellectu noſtri tex.& eius materiæ q̃ro† an ſubrep-
tio,& obreptio inter ſe differant?Pro opi. negatiua adducit̃
tex.in l.1.C.ſi nup.ex reſcrip.petat.vbi in eodem caſu reſcri
ptũ appellat̃ ſubreptitium, & obreptitium.& ibi illum text.
ad hoc not.Bal.Bal.itẽ in alle.l.ꝓſcriptione.col.4.C.ſi cõ.ius
vel vti.pub.Imo.in c.cũ dilecta.ĩ.hoc tit.de reſcri. & ibidem
Abb.poſt nu.7.patet hanc dñiam in iure non ꝓbari: Imò ꝙ
leges ꝓmiſcuè vtantur ijs verbis,idem Imol.in c.ad audien-
tiã.ĩ.eo.col.4.ac D.meus Phil.Dec.in c.cęterũ.poſt nu.28.ſ.
hoc tit.& hic nu.4.hanc veram opin.affirmans.Hanc opi.te-
net ẽt hic Cardi.ſuꝑ gl.in ver.fides.Iaſ.in alle.l.ꝓſcriptione.
nu.1.C.ſi con.ius,vel vti.publi.affirmans ijs noĩb⁹ antiquos,
& nouos pure ↄſultos abuti, idem ſenſiſſe vñr Io.de Turre
Crema.in c.dicenti.25.q.2.Rui.con.73.nu.15.lib.3.glo.in l.
ſed ſi hac.§.patrẽ.in ver.obreptionẽ.ff.de in ius vocã. q̃ de-
clarat obreptionẽ eſſe mendacium in fraudẽ tacendi, quod
ẽt voluit Bal.in l.1.C.ſi nup.ex reſcrip.petã.ĩ illo tex. ĩ prin.
Conſictus ↄſenſus obreptio nũcupat̃,Deinde in §.1.ſubrep-
tio appellat̃,& ſic termini hmõi ↄfundunt̃. ꝑut ẽt in ꝓalle.l.
ſed ſi hac.§.ꝑſonũ.ff.de in ius voc.vbi arrogatio ꝑ obreptio
nem ſupponit̃ qñ celat̃ ↄditio,& ſic ſubreptio, obreptio vo-
cat̃. Contrariã opin.& ſic affirmatiuã, ꝙ imò inter ſe diffe-
rant tenuit Inn.in alle.c.cum dilecta,quẽ ẽt referũt ibi Imo.
& Abb.qd̃ & voluit hanc cõem affirmãs Bero.hic poſt prin.
qui tñ (mea quidẽ ſnĩa) nec legib.nec rõnib.ſuam opi. ꝓbat.
Et poſtea fatet̃ vtramq; opin.defendi poſſe, diuerſimode ca
piẽdo hoc verbũ ſubreptio,videlicet, vt genus, & vt ſpeciẽ,
ꝑut ẽt cognatio & adoptio vtroque mõ ſumit̃.l.inter agna-
tos.ff.vñ legiti.l.iurecõ.§.nomẽ.ff.de gradi.l.j.ff. de adoptio.
& Inſti.eo.§.1.Et licet in 2.lect.nu.3.rñdere conet̃ ad ꝓalle.l.
1.C.ſi nup.ex reſcrip.petan.eius tñ rñſio non eſt ↄcludens.
Ego cũ D.meo reſideo,ꝙ in effectu non det̃ dña ſpecifica,
imò ꝙ iſti termini ↄfundant̃,& vnum ꝓ altero capiat̃.Et hãc
affirmat cõem Mar.Soci.Iun.ↄſ.77.nu.86.lib.1.ſimilis eſt ẽt
ſignificatus verborũ ſubrepo, ſeu ſubripio,a quo ſubreptio,
6 ac obrepo, a quo obreptio, † ſubrepo.n.latenter repo,intro
eo,accedo.Sic apud Columel.ad calcem c.1.lib.9. de re ru-
ſti.qui de quibuſdã paruis aĩalib.loquẽs,inquit. Si qdem ꝑꝑ
exiguitatẽ corporis facilè claũs ſubrepunt.Et per metapho
ram apud Quintil.lib.4.c.j.Inſinuatio ſit,ſi ſubrepat animis,
maximè vbi frons cauſæ nõ ſatis honeſta eſt. Et ſubreptitiæ
literæ dicunt̃,q̃ ad falſam alicuius ſuggeſtionẽ conceſſę ſunt.
c.cum dilecta.ibi,literas per ſubreptionẽ obtentas ĩ.hoc tit.
6 de reſcr.l.fi.C.ſi nup.ex reſcrip.ſic & † obrepo (latenter ad-
uenio,vt ꝑmiſſi) ſumptum eſt ab animalibus pedib.carenti-
bus,quæ greſſu tacito gradiunt̃.Et obrepere dr̃,quicquid ſen
ſum fallit,Hinc Horat.de Arte poeti. Opere in longo fas eſt
Obrepere ſomnum.Iuuen.Saty.9.Obrepit non intellecta ſe-
nectus.Irrepere,vel obrepere per metaphoram ꝓ clãculũ ſe
ſe inſinuare nimirum a ſerpentib. & id genus alijs vermibus
ſumptũ vſurpamus,qui nobis ſæpènumero antequã aduer-
tamus irrepunt.ſic Plin.lib.10.de Gallis nocte homines exci
tantib.Nec patiunt̃ in cauſis diem obrepere. verbũ obrepſe-
rit habemus in l.vlti.ff.de in ius vocan.ver.Pꝫonũ appellam⁹
ẽt ſi capite minut⁹ ſit dũ arroget̃ per obreptionem. in l.ſi qs
obrepſerit,& in l.1.§.tutores.ff.ad leg. Corn.de falſ.
7 Venio ad primũ no.Abb.ꝙ†ſubreptio doloſa vitiet reſcri
ptum in totũ,licet nõ fuerit cauſa totius reſcripti,dato etiã,
ꝙ ſubreptio fuiſſet cauſa ſpecialis formę,vt hic in tex.ibi, In
ſuæ peruerſitatis pęnã nullũ ex illis literis cõmodũ ↄſequat̃.
Rõ eſt odiũ ipſius doloſi.Et ita delegat⁹ nec de cauſa cogno
ſcere poterit ſ̃m ſpãlem,vel fauorabilẽ formã traditã in lite
ris,puta vt ſummariè,ac ſimpl̃r ꝓcedat̃.Nec ẽt iuxta iuris or
dinẽ.Hinc ſumpta occaſione Moderni hic latè inſiſtũt circa
dictum Anto.de But.in c.exhibita.ad fi.de iudi.an plurib.in
reſcripto narratis,quorum aliqua ſunt vera, nonnulla falſa,
corruat totũ reſcriptũ,vel ſolum illa pars,in qua falſa narran
tur?ſolet cõiter recurri ad alleg.Lap.33.quæ incipit, limitat
decreta.ſolitæ.nu.6.Ibi in mea vlt.addit.recenſeo ſuper ijs
tractantes,& refero Rotæ Romanæ limitationes, & intelle-
ctus ad alle.Lap.Hęc,& alia ibi videre poterunt.
Ampliant Abb.hic,& alij etiam ſi ſumus in literis, ſeu re-
ſcriptis gratiæ,vt ꝑꝑ ſubreptionem,ſeu obreptionem dolo-
ſam in totum,& in omnibus ſuis partibus corruant,ꝑꝑ ſub-
reptionẽ doloſam in vna parte.Rõ eſt, qa ſubreptio facilius

inficit

inficit reſcripta beneficiaria,& gratioſa,quam illa ad lites,il-
la enim ipſo iure, hæc verò ad lites regulariter ope exce-
ptionis.c.ſi aũi.& c.plerunq;.hoc tit.de reſcri. Rot.Bellame.
485.incip.ꝓceſſus factus.Inno.But.& Abb.in c.cęterum.de
reſcr.Abb.& Ianus Feli.in c.ad audientiam.2.nu.17.in verſ.
literæ ad lites. eo.Caſſad.dec.1.dicto titu. Pariſ.conſ.124.
ſententia.nu.17.ac 21.& poſt num.22.verſ.Nec habet prędi
ctis.vbi teſtatur de communi.vol.4.

Secundo notat Abb.hic,ſeu ponit ſm regulã,ꝙ ſubreptio
ex ſimplicitate,vel ignorantia catenus vitiat reſcriptũ, qua-
tenus fuit cauſa conceſſionis,ponit Abb.hic, & ante ipſum
Bal.in l.pręſcriptione.C.ſi con.ius.vel vti.publi.exẽplum in
creditore impetrante reſcriptũ ꝯ debitorem, narrando ꝙ ex
ſtatuto,ſeu conſuetudine p̃riæ cauſæ tractari ſimpliciter, &
de plano & c.ponamus,ꝙ hæc expreſſio ſit falſa,cum verè in
illa patria cauſæ tractent via ordinaria,non aũt ſummaria,ac
priuilegiatiua.& quæ tollat plura ſubſtantialia iudicij. iuxta
tex.in cle.ſæpè.de verb.ſign.in cle.diſpendioſam.de iudi.per
Bar.in extra.ad reprimen.in ver.ſummariè. Rot.378. Nota,
ꝙ ſi in commiſsione.verſ.Præterea ad ſummarium ꝓceſsũ,
per quem tolluntur aliqua acta ſubſtantialia iudicij,in antiq.
& per Rom.conſ.20.viſo pacto.nu.8.hoc caſu ꝯcludit Abb.
ꝙ ignorantia,ſeu ſimplicitas impetrantis narrando hmõi cõ
ſuetudinem fuit cauſa,ꝙ princeps commiſit cauſam ſumma
riè,ſimpliciter,& de plano cognoſcendam:& ſic duo fecit Pa
pa,vnum,quod quidem feciſſet etiam abſque tali narratio-
ne:Alterum verò tali narratione motus,videlicet,conceden
do illas clauſulas inſolitas: Erit igitur perinde,ac ſi cauſa ſim
pliciter commiſſa fuiſſet abſque illis clauſulis. Iudex igitur
delegatus vigore huius reſcripti ſibi præſentari nõ admittet
ꝓceſſum ſummarium ,& extraordinarium , ſed ordinarium
tantum,& ſeruabitur ordo iuris,interuenientibus libello, iu
ramento calumniæ,litis conteſtatione,publicatione , & alijs
ſolemnitatibus a iure requiſitis,de quibus in l.1. ac auth.of-
feratur. C. de lit. conte.in l.prolatam.vbi glo.Bar.& alij. C.
de ſenten.in c.qm̃ ꝯ.de probat.per Roma.ſingu.405. incipi:
ſcis duas regulas.in princ. Quibus ſolemnitatibus omiſsis iu
dicium redditur nullũ.ad ſupra adducta. Et ſic reiicietur for-
ma reſcripti contra tex.in c.cum dilecta.hoc titu.de reſcr. &
in c.ad audientiam.de deci.Et hoc admittitur vt reſpondet
hic D.meus,quia id ſit authoritate iuris : regulariter autem
(vt iam dixi)forma reſcripti ad vngem ſeruari deberet.dicto
c.cum dilecta,cum alijs,quæ ibi congerit Felyn. Exemplum
quando in totum vitietur reſcriptum propter ſubreptionẽ,
vel obreptionem ex ignorantia,vel ſimplicitate poni poteſt,
ſi impetretur reſcriptum commiſsionis cauſæ ab ipſo Papa
ſuper re feudali,non facta mentione,ꝙ ſit feudalis,quia tunc
8 Papa veriſimiliter ſe non intromiſiſſet ſuper re feudali, niſi
fortè in defectum non ſeruatæ iuſtitiæ , ex quo ad Dominũ
feudi cognitio ſpectabat ꝓut in conſtitutione Federici.Hac
edictali.§.preterea.c.cęterum.& c.nouit.de iudi.c.ex tranſ-
miſſa.& c.ſeq.de fo.compe. Vnde quia hæc ſubreptio,vel ta
citurnitas fuit cauſa totius conceſsionis , tota corruit , licet
ignorantia,vel ſimplicitas , non autem dolus interuenerit:
vtroque enim caſu reſcriptum pariter vitiatur.Et licet dolus
præponderet ſimplicitati,& ignorantiæ,tamen idem erit ef-
fectus , quando ſubreptio fuit cauſa conceſsionis totius re-
ſcripti,licet ſecus eſſet quando ſubreptio vnam partem tan-
tum reſcripti concerneret,tunc enim vt dixi , diſtinguitur ,
aut ex ſimplicitate,vel ignorantia id euenit , & non corruit
totum reſcriptum:Aut ex dolo.& totum corruit. Et elicitũ ẽt
ex 3.nota.Abb.quod ex præmiſsis expeditum ſit.

Quarto notat Abb.quòd rigor iuris ponitur quandoque
9 pro ordine iuris.Et tribus modis † rigorem iuris ſumi oſten
dit,primo pro iuris ordine,vt hic in tex.noſtro.Ponderat.n.
Abb.quod id.quod Papa prius rigorem iuris appellauerat ,
poſtea iuris ordinem vocat , ex quo idem ſit rigor iuris , qđ
iuris regula,& ordo.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de v. ob. oblig.
D.meus hic,& in c.ex ratione.nu.36.de appell. Et ſic iuxta
terminos noſtros ſi Papa concedit reſcriptum, per quod mã
det procedi ſummariè,ſimpliciter,& de plano,dando ſpãlem
formam , iuris ordo regularis dicetur rigoroſus, vt Abb.hic
infert.Et vt tex.& dicta per Abb.intelligamus,ſupponendæ
ſunt duæ qualitates huius reſcripti , altera eſt ſpecialis,acci-
dentalis , ac fauorabilis per illas clauſulas ſummariè,ſimpli-
citer,& c.inducta:Altera verò eſt propria,naturalis, & ordi-
naria,& hæc (vt præmiſſi) dicitur rigoroſa , & a iuris rigore
procedẽs.Altero modo dicit ipſe Abb.rigorem iuris accipi,
pro quadam iuris auſteritate,ſeu aſperitate.l.reſpiciendum.
in prin.& §.1.ff.de pen.gl.magna in c.vt conſtitueretur. ver.
Et ꝙ aliud eſt rigor,aliud eſt ius,ſic accepit Plin.epiſt.74.ſen
tentiam inquit Macri,vt rigidam duramq; reprehenderunt:
Tertio dicit Abb.rigorem ſumi pro ſubtilitate iuris,ſupplete
vos,videlicet,ciuilis,ad differentiam iuris canonici.per text.
in c.in literis.ibi,Quia prædo ẽt eſt ſm rigorem iuris reſtituẽ
dus,i.ſm ſubtilitatem iuris ciuilis,ac c.ſæpe.ibi,Non obſtan
te iuris ciuilis rigore.de reſti.ſpol.c.1.de do.& coniu.ver.ad
quod dicimus,ꝙ in eccleſiaſticis perſonis, & negocijs rigor,
& diſtrictio iuris non requiritur.Quod ẽt voluit pręalle. gl.
magna in c.vt conſtitueremur.50.diſt.uer. Quãdoque tamẽ
rigor eſt idem,quod ſubtilitas iuris.Põt ẽt ſumi in locis vbi
ꝓximè pro ſubtilitate indiſtinctè,& ſic tam iuris ciuilis , quã
canonici,ad d̃iam æquitatis.ad l.leges.C.de legib. l.placuit.
C.de iudi.Et de rigore,& ſeueritate iuris canonici,qñ oppo
nitur æquitati eiuſdem iuris canonici habemus tex.in c.vlt.
10 de tranſact. vbi ꝙ † æquitas rigori , vel ſeueritati præponen-
da ſit.Et qñ æquitas rigori præferenda ſit , vel ꝯ , tractat D.
meus in l.in omnib.quidem.ff.de reg.iur. Demum ſciendum
eſt,rigorem qñq; accipi pro iure ſcripto,ad d̃iam iuris non
ſcripti,& conſuetudinarij,vt in c.ſi duobus.verſ.Denique.&
ibi D.meus.de appel.Hinc nouiſſimè inferri põt ad inſtrã , ꝙ
hic Piſis , & in alijs partibus Etrurię fiunt, in quib.dr̃ Dñicæ
Incarnationis anno 1570.indictione,& c.ſtilo Florentino.&
1571.ſtilo Piſano, ꝙ hoc dicatur ius cõſuetudinarium,& ſic
non ſcriptum : Ius verò ſcriptum , quod rigorem in hac ſi-
gnificatione nuncupamus erit illud , de quo tractamus ĩter
caſus annales,poſt num.22.vbi de anno a Natiuitate , & ab
incarnatione computando.

11 Quinto notat hic Abb.ꝙ † delegatus per reſcriptum ſub-
repticium,eſt iudex competens,quo ad articulum ſubreptio
nis,& ſic eſt iudex competens ſuper incidenti, licet non ſup
principali.per tex.noſtrum ibi,Niſi forſan eatenus,In alijs ẽt
terminis videmus,ꝙ quis eſt iudex incidentis qõnis , & non
principalis cauſæ,ꝙ incidens prius terminari debeat per tex.
& ibi gl.magnam in c.pen.de ordi.cogni. Regulariter autem
habemus in iure,ꝙ iudex cauſæ principalis,eſt iudex incidẽ-
tium,emergentium,ac annexorum:l.quoties. C.de iudi. Et
12 † iudex cauſæ præparatæ,debet eſſe iudex cauſæ pręparãtis.
l.ordinarij.C.de rei vindica.Rip.ſuper rub.de iudi. & reſpõ.
109.aliàs a.ſub tit.de iudi.& fo.compe. Quod incipit iudex
cauſæ principalis.Sic & iuxta cõem ſñiam , de qua Cur.Iun.
conſi.122.in princip.& num.9.dicimus iudicem iudicij præ-
parantes,eſſe iudicem iudicij præparati.

Vltimo no.Abb.ꝙ delegatus debet ſe regulare iuxta volũ
tatem delegantis,cuius vice fungitur.c.ſanè.2.& glo. rub.de
offi.deleg.c.vlt.93.diſt.l.& ſi prætor.ff.de offi.eius.

Notabilibus expeditis Abb.neglectis gloſſis,tanquam in-
vtilib.tranſit ad oppoſitiones ꝯ diſtinctionem huius text.Et
primo opponit de illa regula in materia ſubreptionis , quòd
13 † mendax præcator impetratis penitus carere debeat , & ſic
nulla facta diſtinctione.l.& ſi legibus. C.ſi con.ius vel vti.pu
bli.cap.ſedes.de reſcrip.Secundo arguẽs a ſimili opponit de
regula.l.quamuis.& l.magis puto.§.pen.ff.de reb. eo. vbi de
decreto,quod in rebus minoris interponitur propter obrep
tionem in totum vitiatur,& ſic pariter abſque diſtinctione.
14 Tertio de clauſula,ſi preces veritate nitantur,† tacitè ſubin-
tellecta in quolibet reſcripto.l.vlt.C.de diuer.reſcr.l.& ſi nõ
cognitio.C.ſi con.ius vel vti.publi.c.2.hoc titu.de reſcri.D.
meus Phi.Dec.conſ.142.col.4.Taciti autem, & expreſſi ea-
dem eſt virtus.l.cum quid.ff.ſi cer.pet.l.ſi cui.ff.de ſeruitu. l.
res.ff.de in.dot.immo ſi tacitum exprimatur,nihil vltra ope
rabitur.l.3. ff.de legat.1. Et non ſolum in reſcriptis iuſtitiæ
hæc clauſula ſi preces veritate nitantur : ſed etiam & fortius
in literis Gratiæ appoſita ſubintelligi debet , vt per Doct.in
d.c.2.de reſcrip.Hinc voluit Ioan.And.ꝙ impetrans benefi-
cium , narrata in gratia ſua probare teneatur . in c.1. de lit.
conteſt.lib.6.quæ doctrina Ioan.And.communiter tenetur.
vt per D.meum conſi.403.quamuis in caſu.num.17.& con-
ſi.695. num.24. Pariſ.conſi.138.poſt prin.vol.4. Deficiente
ergo conditione in reſcripto,corruit reſcriptum.l.item quia.
ff.de pact. Et quia reſcriptum conceſſum eſt ſub conditione
15 † ſub contraria conditione dicitur non conceſſum.ad tex.in
l.pecuniam.ff.ſi cer.peta.l.neceſſario.ff.de peric. & commo.
rei vendi.glo.in vet.aſſenſus.in c.ſi pro te.de reſcrip.lib.6.&
ibidem Archi.Ioan.And.verſus fi.Gemi.& Fran.ſuper dicta
gl.Quarto ex capite diuerſo opponit de alle.l.pręſcriptione.

C.ſi

C.ſi con.ius,vel vtil.publi.vbi tex.loquitur de reſcripto im
petrato per mendacium,& non annullat reſcriptum in totũ,
cum tamen dolus interueniat,ſuppoſito,ꝙ mendacium ſine
dolo non conſiſtat,cum ex ſententia diui Auguſtini menda
cium ſit falſa vocis ſignificatio cum intẽtione fallendi.iuxta
tex.in c.beatus.§.illi ergo.22.diſt.2. Et ſcribitur Sapien. c.1.
Os enim,quod mentitur occidit animam. Antequam Abb.
deueniat ad ſolutionem dictarum oppoſitionum, extollens
diſtinctionem Inno.Papæ, de qua in tex.noſtro, inuehit,&
meritò contra Cy.qui in alle.l.præſcriptione neſciens ſcru-
tari,& attingere vim,mentem, & finem huius pulcherrimę
diſtinctionis pontificiæ,iactabundè,ac temerè dixerat,hunc
16 errorem † tranſire debere cum alijs erroribus canoniſtarum.
Imprudens,& imprudens homo, qui dum propriam ignorã
tiam in iure canonico regere conaretur, ſummum legiſtam,
ſummum canoniſtam,ſummum Pontificem,quia & canoni-
ſtas omnes ignauos,& ineruditos iuris ciuilis, & in quo ver-
ſantur eſtingit,Quanti ſe ipſum homo iſte longus facit?pu-
tat ne,ꝙ homo longus ſit magis homo? an neſcit ex ſenten-
tia Philoſophi triangulum nullum triangulo magis & mi-
nus triangulo dici? Dicebat ꝓpoſitionem illam raro lõgus
ſapiens,fallere in ſeipſo Cyno,hic ipſe in ſe ipſo aliud oſten
dit.Non ſolum autem Cyn.reprehenditur a iuris pontificij
Doctorib.ſed ẽt (vt Abb.vbi ſ.ſubdit) a Doctorib. iuris ciui
lis,Idem ẽt Cy.ab eodem Abb.in alijs terminis notatur,tan
quam malè, & infidè recitet opiniones canoniſtarum.in c.
1.poſt nume.9. ver.Cyn.aliter,& malè.de præſcript. Con-
cludit Abb.hodie non eſſe immorandum in opinionibus,
diuerſis,ſeu contrarijs antiquorum Doctorum,cum habea-
mus tex.clarum. Quaſi dicat ideo glo.vel vlteriori decla-
ratione non indigemus.l.ancillæ.vbi Bal.& alij. C.de furt.l.
illam.C.de collatio.Bald.conſi.174.caſus eſt talis. in fin.lib.
2.Cui inquã text.noſtro acquieſcere debere inquit legiſtas.
per nota.in c.per venerabilem.qui fil.ſint legiti. vbi ꝙ qñ qđ
de iure ciuili non eſt perfectè deciſum,ius canonicum vbiq;
ſeruari debet,prout probaui ſupra poſt nu.3.

Ex deductis per Abb.circa primam ſolutionem colligit,
17 ꝙ ſicut eſt dare dolum † ex propoſito, & dolum re ipſa,vt in
l.ſi quis cum aliter.ff.de verbo.oblig.in l.2.§.arca.ff.de doli
excep.gl.& Doct.in c.cum dilecti.de empt.& vend.Et quòd
inter ſe differunt oſtendunt iuxta cõem ſniam. Alex.conſi.
42.col.pen.lib.1.& D.meus Phil.Dec.conſi.180.col.5.ver-
18 ſus fi.verſ.Non obſtat,ꝙ ꝯ Pet.Ita in reſcriptis eſt dare † men
dacium ex propoſito,& mendacium re ipſa. De primo loq-
tur Auguſtinus ſ.citatus.& tex.in c.beatus.§.illi ergo.22.q.
2. De eodem habemus Prouerbio. c.20. Suauis eſt homini
panis mendacij.& c.21. Qui congregat theſauros lingua mẽ
dacij vanus,& excors eſt, & impinguatur ad laqueos mor-
tis.ac c.24. Quia rapinas meditatur mens eorum,& fraudes
labia eorum loquuntur,& 1.ad Teſſalonen.c.4. Nemo circũ
ueniat in negocio fratrem ſuum. De quo mendacio ex ꝓpo
ſito, & doloſo loquitur etiam tex.noſter hic. Mendacium
verò re ipſa qñ ignoranter, vel ex ſimplicitate prouenit do-
lum,ſeu fraudem in ſe non continet:Et de hoc mendacio re
ipſa tractatur,etiam in hoc tex.noſtro.Et de omnibus gene-
ribus mendaciorum habemus text.in c.primum eſt capitale
mendacium,& alijs per Abb.hic citatis præalleg.22. q.2. de
quo etiam in l.cum qui.§.vlt.& ibi Ange.ff.de iniur. glo. &
Ang.in l.at qui natura.§.cũ me abſente.ff. de neg.geſt. Tolli-
tur igitur prima oppoſitio,quæ procederet tantum quando
eſſemus in mẽdacio doloſo,quo caſu clarè deciditur in tex.
noſtro,ꝙ impetrato omnino excludatur.

Ad ſecundam oppoſitionem de decreto, quòd propter
obreptionem in totum vitiatur, primo rñdet Abb.quod id
procedit ꝓp maius præiudicium, quo infertur ex decreto
deciſiuo, quàm ex reſcripto delegatorio, illud.n.ſententia
eſt,ſeu vim ſententiæ habet toto tit.de decre.ab ordi.faci.l.
decreta.& ibi gl.& Imo.ff.de re iudi.reſcriptum verò ad li-
tes emanat,ſeu emanare conſueuit pro iudice dando,vel ad
obſeruantiam iuris cõis.l.falſo.C.de diuer.reſcr.gl.ſuꝑ rub.
de reſcrip.lib.6.& ibi per oẽs.Bar.in repet.l.Cæſar.ante nu.
24.ff.de publica.Gemi.& Fran.in c.1.de conſti.lib.6. Barb.
in c.cauſam,quæ.col.2.nu.8.de reſcri.Fel.in c.poſtulaſti. eo.
D.meus in c.prudentiam.§.ſexta.in 2.not.de offic. deleg. &
conſi.209.in caſu ante nu.5.Immo ꝯ reſcripta præiudicium
alicui inferentia habemus regulam Cancellariæ 17. in ordi-
ne ſub rub.De non tollen.inquiſi.per quãcunq; commiſſio-
nem,ſuper qua ſcripſi.Alia ẽt via ſuccurrit, vt videlicet. re-
formet reſcriptũ præiudiciale,& petat reduci ad viam iuris.
Hæ rñſiones ſatis ad rẽ faciunt,& magis cõcludunt,quã illę,
ꝙ decretum hmõi fuiſſet obreptitium,& doloſum ex ꝓpoſi-
to:vel ꝙ obreptio in illo fuiſſet cauſa totius decreti, vel ſub
ſtantiæ ipſius decreti:non enim carent diuinatione.

Ad tertiam oppoſitionẽ de cõa ſubintellecta, ſi ꝑces veri-
tate nitant,verior ſolutio mihi vr,ꝙ non contineat ꝓpriam,
19 & verã ꝯdõnem,† cum non ſit de futuro,ſed de pñti,nec tra
ctum de futuro habeat.ad tex.in l.ſine ꝯdõnib.§.1.& l.ſi no-
minatim.§.vlt.& Bar.in l.1.ff.de cõdi. & demõ. l.itaq;. cum
duab.ꝑceden.ff.ſi cer.pet.l.2.iun.gl.in ver.ineſſe.& gl.ſeq. in
ver.putat.ff.de hęre.inſti.ac §.condõnes.Inſti.de ver.obl.Et
rõ eſt,quia conditio propria eſt,ꝗ põt eſſe, & non eſſe:ꝗ eſt
de ꝑterito,vel de pñti nõ põt eſſe,vel nõ eſſe,qa aut eſt, aut
nõ eſt,ergo &c. ꝓut ẽt ꝑ Iaſ.in l.cũ ad pñs.in 2.nota. ff.ſi cer.
peta.& ꝑ Rip.in l.Stichũ,q meus.nu.3.& ſeq.ff.de leg.1.

Ad quartã oppoſitionẽ de tex.in l.præſcriptione.C.ſi cõ.
ius,vel vti.pub.rñſio ſumit ex ſ.adductis,negando,ꝙ mẽda-
cium ſit ſemꝑ cũ dolo,& fraude, ſed diſtinguendũ eſt, vt ſ.
20 Præter id quod,vt Abb.dixit,† illa lex habet plures intelle-
ctus,vñ oẽs dubij erunt,ac periculoſi.l.in ambiguo.vbi Bar.
nu.2.ff.de reg.iur.ſequit Alex.in l.ſtipulatio hoc.modo. §.al
teri.nu.18.verſ.item facit,quia negari nõ põt.ff.de ver.obli.
Idem dixit Bal.in l.2.col.2.C.quã.ꝓuo.nõ eſt neceſ. & in c.
fi.de conſti.pulchrè Io.de Ana.in c.petens.col.1. de homici.
vbi quod qñ lex ꝑcipit,ſi habet plures intellectus, faciens ꝯ
eam non peccat. Qood quidem dictum maximę eſt ſubſtan
tiæ:Ex quo nouiſſimè ego infero ad quaſdam leges Tuſciæ,
quæ diuerſos intellectus habere videntur,vt propter earum
non obſeruationem quis puniri non debeat,hic non tracto,
maiorem enim diſcuſſionem requireretur.Amplio ad legẽ
diuinam. ad nota.per Io. And.& Abb.in c.capellanus. per
illum tex.de fer.ſequitur Iaſ.in l.admonẽdi.in 1.lect. nu.69.
21 ff.de iureiur. vbi ꝙ qñ † Theologorum opiniones ſunt va-
rię,faciens contra præceptum non peccat. Caueãt tñ oẽs,ne
ſe periculo peccandi exponant,hoc ſub clipeo, ꝙ pręceptum
22 diuinum,vel alicuius principis habeat plures intellectus † Bo
narum eſt enim mentium timere, & culpas ſuas agnoſcere
vbi culpa non eſt.c.vlt.ad fi.diſtin.5.Maria. Soci. in c.ad au-
dientiam.col.3.ad fi.de homici.

Regula illa principalis,ꝗ colligit ex hoc ti.ꝙ qñ ſubreptio
nõ ſuit doloſa nõ vitiet ſubſtãtiã reſcripti,ſed illius formam
ſpãlẽ, vñ iudex iuxta formã iuris ſubreptione nõ obſtãte ꝓ-
cedere poſſit,limitat ſm Abb.poſt Inn.ꝙ ꝓcedat qñ intẽtio
impetrãtis põt ĩcludi ſub verbis reſcripti: ſecus ſi includi nõ
poſſit,ẽt ꝓcedẽdo iuxta iuris ordinẽ.Exẽplũ ipſe ponit,ſi qs
narrauit in reſcripto Titiũ ſibi obligatum occaſione mutui,
quare petit cõmitti,& mãdari(ſupple vos) ꝓcedẽdo ſumma
riè,ſimplr,& đ plano &c.& ſic ĩ forma ſpãli, vt ꝯdẽnet,& co
gat ad pecuniã debitã ꝑſoluẽdã,& poſtea ĩpetrãs agere vel-
let ꝯ eũdẽ Titiũ ex tit.donationis, emptionis, vel alio iuris
ordine ſeruato,videbat dicẽdũ, ꝙ ex quo ſubreptio nõ ſup-
ponit doloſa,ꝙ iuxta regulã,de qua in hoc tex.poſſet vti re-
ſcripto nõ quo ad formã ſpãlẽ,ſed quo ad formam cõem, &
ſubſtantia ipſius reſcripti ſubſiſteret:Declarat Abb.impetrã
tẽ nõ poſſe illo reſcripto ad hoc vti,ex quo cã hæc ſuꝑ dona
tione,vẽditione,vel alio tit.quã ex mutuo, de quo in reſcri-
pto,nõ poſſit ĩcludi,ſeu reꝑhendi ſub verbis reſcripti: Et ſic
nõ poterit iudex delegat9 ꝓcedere ẽt ſm iuris ordinẽ.Rõ ẽ,
23 qa reſcripta ad lites ſunt ſtricti iuris,& ſtrictè interp̃tãda.c.
ſignificãte.c.ſedes.c.Rodulph9.hoc tit.de reſcr.Matth.Mat-
teſi.ſyng.95.ĩcip.No.mirabilẽ regulã. Et ad terminos nr̃os,
24 ꝙ reſcriptũ † nõ extẽdat ad alias ꝑſonas,vel alias res, & cãs,
quã noiatas,& exp̃ſſas ꝓbãt tex.ĩ c.P.& G.de off.dele.ĩ c.cũ
te.iuxta vnũ ĩtellm.hoc ti.de reſcr.Rot.103.ſi A.ĩpetret. in
no.gl.ĩ c.cũ ĩ multis.ĩ ver.quorũdã.ĩ fi.de reſcr.li.6. Rom.ꝯſ.
388.ĩ caſu.poſt nu.4.ver.Br̃ dicẽdũ. Ampliari poſſet hęc li-
mitatio Abb.& aliorũ,ẽt ſi ĩ reſcripto adeſſent illa verba,vi-
delicet.Rebuſq; alijs ĩ actis cãe,& cãſu hmõi lati9 deductis,&
25 deducẽdis.Licet.n.rei † applõ latiſſima ſit ꝯprehẽdẽs ẽt iura,
actiones,& alia de qb9 ĩ mea Gl.Facult.§.ac tã. ĩ ver.reb9.ad
tex.ĩ l.rei applõ.& ĩ l.rei applone.ff.de ver.ſig.ac Inſt.de reb.
corpo.& ĩcor.& ĩfinita alia ibi adducta. In hmõi tñ reſcriptis
ĩterpretatio facienda eſt de reb. ſimilib. expreſſis. ꝓut ꝓbo
in 1.forma.cõmiſ.in ver.Rebuſq; alijs,& in ver.latius dedu-
cendis. Cęterũ huc ſpectantia tractaui ſuper 33.formulis cõ
miſſionũ. De reſcriptis verò gratioſis, illorũq; clauſulis tra-
ctaui ſuꝑ ſigna.Gẽr,ad ibi vtrobiq, dicta vos remitto, ne ca-
dem

dem repetam. Nec vos pigeat illa videre: ante hac.n. ſuper reſcriptis Grẽ,& Iuſtitię praxim, & theoriam ſimul connectendo nemo ita inſudauit.

REPETITIO
IN RVBRICA DE OFFIC. DELEG.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus an habeat iuriſdictionem ordinariam?*
2 *Archipresbyter an iuriſdictionem ordinariam habeat?*
3 *Plebanus, idem qui archipresbyter.*
4 *Ordinarij propriè epiſcopi dicuntur.*
Iuriſdictio voluntaria quæ & quę contentioſa?
Archidiaconus in adminiſtratione maior archipresbytero, contra verò in diuinis.
Archidiaconus de iure non habet vocem in capitulo.
5 *Rubricarum ſituatio arbitraria eſt.*
6 *Delegatus a principe an ſit dignior ordinario?*
7 *Ordinaria iuriſdictio delegata fauorabilior.*
Delegati iuriſdictio eſt extraordinaria.
8 *Ordinaria collatio, extraordinaria fauorabilior.*
9 *Pluribus qui præeſt maior, & dignior habetur.*
10 *Ordinarij iuriſdictio firmior, quàm delegati.*
11 *Ordinarius habet proprietatem iuriſdictionis.*
12 *Delegatus habet vſum alienæ iuriſdictionis.*
Confirmat ſuperior, non par, vel minor.
13 *Abſolutè aduerbium qualiter accipiatur.*
14 *Delegatus quis dicatur?*
15 *Diffinitio debet abſolutam rei naturam perfectè explicare.*
16 *Superfluitas a iure damnatur.*
17 *Præpoſteratio an vitiet?*
18 *Cognitione cauſæ commiſſa, ad cauſæ deciſionem perueniri poteſt?*
19 *Deſcribuntur potius, quàm diffiniantur mutuum, & dos.*
20 *Deffinitio quid rei, & quid nominis differant.*
Præpoſteratio figura.
21 *Et, copula inter diuerſa ponitur.*
22 *Et, pro id eſt,*
23 *Et, dictione decem modis vtimur.*
24 *Officium quomodo accipiatur?*
25 *Poteſtas in hoc tit. de offi. & pote. iu. deleg. quomodo accipiatur?*
26 *Officialis Papæ an dicatur eius delegatus?*
27 *Ordinarij contra Papæ officiarios procedere non poſſunt.*
28 *Speciali nota dignos conſtitutio generalis non comprehendit.*
29 *Officialium Papę beneficia ſunt reſeruanda.*
30 *Argumentum a deriuatiuis, ſeu coniugatis.*
31 *Deriuati in cognitionem deuenitur cognito eo, a quo deriuatur.*

LErneam Hydram hanc noſtram materiam iuriſdictionum iure optimo nuncupauit elegãtiſſimus Iurecon. And. Alcia. paradox. lib. 2. cap. 1. Igitur nunc opus erit animis, nunc pectore firmo: Et ſi hanc Lerneam Hydram ſuperare confidimus, inuictiſſimi Herculis perſonam induemus, quo fiet, vt ferro, & face nobis vtendum ſit.

Rubricæ huius de offic. & pote. iudi. dele. ad præcedentes titulos continuatio, quæ communiter comprobata eſt, ſupra in præcedentibus titulis, & prę ſertim in proęmio, tractatum fuit de ijs, qui vices alienas gerunt in diuinis officijs, & in iuriſdictione ordinaria, ſubnectitur hæc rubri. de ijs, qui vices alienas gerunt in iuriſdictione contentioſa, vt ſunt delegati: l. 1. §. qui mandatum. ff. de offi. eius. l. ſolet. ff. de iuriſdi. omn. iudi. dum citaui proximum titu. de offi. vica. ad probandum, quod in illo titu. tractatur de offic. eius, qui vices alienas gerit in diuinis officijs, non autem in contentioſa iuriſdictione, cauendum eſt ne quis putet vicarium epiſcopi vices alienas non gerere, etiam in iuriſdictione contentioſa. quippè qui ordinariam iuriſdictionem habere dicitur, & in nonnullis locis nuncupatur officialis, prout in Hiſpanijs, & etiam in iure, prout in c. 1. de appel. & in c. 1. §. fin. de offi. ordi. lib. 6. Et quod vicarius, ſeu officialis habeat iuriſdictionem contentioſam probat text. in c. licet. & in c. fi. de offi. vica. lib. 6. Item Vicarius Papæ in vrbe iuriſdictionem ordinariam habet, prout in c. penul. titu. proximè præceden. vnde non recte videtur allegatus tit. proximè præcedens. Reſpondendum eſt, quòd in illo titu. communiter tractatur de vicarijs, qui ſeruiunt in diuinis, licet aliter factum ſit eod. titu. lib. 6. Vnde congruè dictus titu. proximè præcedens citatus fuit, & continuatio eſt bona. Hanc tamen continuationem impugnat Barba. hic ea ratione, quia etiam in titulis præceden
1 tibus tractatum fuit de offi. archidia. qui iuriſdictionem † ordinariam habet c. perlectis. 25. diſt. cum glo. in ver. iurgia. & ibidem Archidi. late c. ad hæc. & ibi glo. in eo. ver. iurgia. de de offic. archid. c. Romana. §. 1. vbi a ſententijs archidiaconi appellatur ad epiſcopum, ergo archidiaconus cauſas cognoſcit, decidit, & ſententias profert, de appel. lib. 6. c. cum in dictis. §. inferiora. & ibi gl. in ver. archidiaconatum. ac Doct. & electio. & habet ſub ſe archipresbyterum, quo in iuriſdictione maior eſt, ac in adminiſtratione. glo. in c. in nouo. 21. diſt. Gondiſal. Villadio. in tracta. de lega. q. 9. nu. 54. vbi etiam, quòd circunſcripta conſuetudine, archidiaconatus eſt maior dignitas poſt pontificatum. Item tractat, de offic. archi-
2 presbyteri, † qui pariter ordinariam iuriſdictionem habere videtur præalle. c. perlectis. ver. Archipresbyter, verò c. officium. de offi. archipreſ. c. 3. de offi. ordi. vbi quòd ſententiam archipresbyteri ſeruare debet epiſcopus. Eſt etiam text. in c. 1. verſ. Nunc quæſtio prima reuixit, & iurauerunt duo corã archipresbytero pl̄ſbarolæ. de ꝯſan. & affi. & ſupra collegi,
3 ꝙ idẽ eſt plebanus, † qui & archipresbyter: archipresbyter. n. plebi pæſt. c. in plebibus. & c. fi. de offi. archipreſ. c. ſi in plebib. archipresbyteri obierint. 63. diſt. ſi hi duo archidiaconus, archipresbyter, & ſimiles iuriſdictionem habent, ergo iure ꝓprio, & non alieno vtuntur. l. 1. §. qui mandatam. ff. eo. & pręalle. l. ſolet. ff. de iuriſd. om. iudi.

Reſpondetur, quòd præfati archidiaconus, archipresbyter, & alij de quibus iam tractatum fuit, nõ dicuntur primo, ſeu principaliter, & ꝓpriè iuriſdictionem habere, ſed eorum officium potiſſimè in adminiſtratione diuinorum conſiſtit, vt etiam aduertit D. meus Phi. Dec. ſuper rub. ff. de offi. eius, ante nu. 5. ver. & quia tituli. & Rota Romana concluſit in Salmarin. pręeminentiarum. 20. Februarij 1546. ꝓut Dec. Put. 377. lib. 2. archipresbyteratum etiam in oppido inſigni puta in Hiſpanijs in Medina eſſe dignitatem ruralem, cum enim non eſſet dignitas in cathedrali, non poterat dici dignitas ciuitatenſis, ſeu archipresbyteratus ciuitatenſis pręalle. cap. officium. de offic. archipresb. Et dixit Iacob. de Nigris ſuper rubr. præalleg. ff. eo. num. 5. quòd ibi eſt glo. not. ad hoc, ꝙ ſatis ſit in rubrica conſiderare id, quod principaliter tractatur in Nigro inſuper archidiacono, archipresbytero, præpoſito, vel decano prohibitum eſt, beneficia, vel officia tribuere, & animarũ cura epiſcopi iudicio reſeruata eſt: & ſi quis quæ ad epiſcopum pertinent, vindicare præſumpſerit, ab eccleſia arceatur. c. nullus animo archidiaconus. 16. q. 7. & ibi gl. in c. fi. de offi. archipreſ. & in c. perlectis. 25. diſtin. quæ videntur velle in diocęſi ſolum epiſcopum eſſe ordina-
4 rium, & propriè epiſcopi † ordinarij dicuntur. c. omnes baſilicæ. & c. ſeq. 16. q. 7. c. de perſona. ibi, Doceat prius. 11. q. 1. c. 1. de offi. ordi. ac extra. execrabilis. §. cęterum ordinarios intelligimus. Io. 22. ſub titu. de præben. Cardi. in cle. 1. q. 14. in fi. vt lit. penden. prælati autem qui dicantur, poſui ſuper 6. q. Reg. cancel. 26. nu. 4. cum alijs ſeq.

Vel põt rñderi, ꝙ præfati habeant iuriſdictionem voluntariam, quæ in volentes exercetur, non aũt contentioſam, quę in inuitum redditur. l. fi. cũ ibi not. ff. de iuriſ. omn. iud. & melius. l. 2. cum ſua gl. ff. de offi. ꝓcon. & lega. l. inter ſtipulãtẽ. §. 1. ff. de ver. obli. & Inſti. de liberti. §. ſerui verò Iaſ. in repet. l. cunctos populos. nu. 83. ver. Et volũtarię iuriſdictionis dñr. C. de ſum. Tri. & aduertite, ꝙ ipſe ꝑ errorẽ citat glo. in l. 2. C. d. tit. de offi. ꝓcon. quæ nihil facit, dicite vos. ff.

Vel ẽt rñderi põt, ꝙ p̄ſati aliquib. in locis iuriſdictionẽ habeãt ẽt ꝯtẽtioſam a ꝯſuetudine, pariter, vt excõicare poſſint, ꝓut ꝑ Abb. in c. licet. in vlt. not. de pen. in repet. c. ſi qs ꝯ clericũ. col. antep. de fo. cõpe. & in c. 1. de eo. q. furti. ordi. ſuſce. & idẽ Abb. in c. cũ in cunctis. §. cũ verò, ac ibidẽ D. meus. nu. 13. ꝯcludũt archidiaconũ nõ hr̃e iuriſdictionẽ, & ꝓpterea nõ poſſe excõicare, niſi ꝯſuetudo illã ſibi facultatẽ in aliquib. locis tribuat. de elect. Et nõ ſolũ ꝯſuetudo circa iuriſdictionẽ in ijs varia eſt, ſed ẽt quo ad ptãtẽ, & p̄lationẽ, licet. n. iuxta diſtinctionẽ Doct. archidiaconus in adminiſtratione maior ſit archipresbytero, & illi p̄ponat̃, & rõne diuinorũ minor eo ſit, eiq; poſtponat̃. c. 1. & ibi oẽs, & c. officiũ, de offi. archid. & arg. tex. in l. 1. C. de offi. vica. Rot. 4. de elect. in no. Fel. in rub. de maio.

de maio.& obe.nu.10.Purpurat.in l.1.nu.200.ff.de offi.eius. Boe.in tracta.de autho.magni conſi.nu.74.Rip.lib.1.reſpon. c.23.n.14.in quibuſdã nñ locis,prout Patauij, archipresbyter primã poſt pontificalẽ obtinet dignitatẽ,& in quẽ oĩa, q̃ de iure,& virtute priuilegiorũ apoſtolicorũ, ſpectant ad archidiaconum,& virtute ſtatutorum Eccleſiæ,transfuſæ ſunt in archipresbyterum Patauinum, teſte Alexand.conſil.142. volum. 6. Ampliant concluſionem præfatam ad alios prælatos habentes ſimilem iuriſdictionem.Bero. verò hic nu.4. tribus modis reſpondet,quos videre poteſtis.

Dato autem,ꝙ archidiaconus de iure aliquã iuriſdictionẽ haberet,haberet illam limitatam , videlicet ad cauſas ciuiles leues,ꝙ probatur ex alle.c.perlectis.25.diſt.ibi,Et iurgia ſingulorum audire debet,iun.tex.in c.fotus.cum gl.in ver. iurgia.de ver.ſigni.ꝙ & probari vr̃ ex tex.in c.licet, de pœn.vbi ꝙ archidiaconus punire poteſt clericos ſibi ſubditos pœna eccleſiaſtica,& ſpirituali . An autem Archidiaconus de iure habeat vocem in cap. Ioã.de Sylua. concluſit pro negatiua. par.2.q.16.nu.17. Idem concluſit Rot.in Cartaginẽ.Archidiacon.de anno 1556.ꝑut Dec.Paleot.1.& 2.& clarius Dec. 7.incipien.petebatur à Gaſpare.Archipresbiter item abſente epiſcopi miſſas ſolemnes, celebrandi poteſtatẽ habet,quã Vicarius alterare non poteſt. c. perlectis. §. Archipresbyter vero.25.diſt.c. 1.de offi.Archipresb.D.meus Phi. Dec.conſ. 664.Viſa eleganti.in princ.conſiderat & Iaſ.in rub.ff.eo.videlicet.de offi.eius,vltra omnes,vt ipſe dicit quæ tamen cõſideratio fuit Bulgari ibidem ꝙ ordo ſummi Pontificis hic, nõ diſcrepat ab ordine iuriſcon.ſuper alle.rub.ff.de off.eius. Sicut enim ibi ante illum titu.de offic.eius ponuntur plures tituli de ordinarijs habentibus ſpeciale nomen, à titu.de ſenatoribus,vſq; ad titu.de offi.eius,poſt dictũ verò tit. ponitur de iuris.omn.iudi. ita hic ante hunc titulũ proponuntur ſpeciales ordinarij,habentes ſpeciale nomen , poſt noſtrum titu.de offi.dele.ponitur de offi.ordi.vbi tractatur de ijs,quę cõmunia ſunt oĩbus ordinarijs:Et ſic idẽ eſt ordo. ff.qui decretalium,ſi teneremus archidiaconum, archipresbyterum , & alios de quibus in præcedentibus titulis, iuriſdictionẽ ordinariã habere,facile ſuſtinere poſſemus cõſiderationẽ præmiſſam Bulgari, & Iaſ.alioqui non ſubſiſtet premiſſa cõſideratio, vt per D.meũ Phi.Dec.ſuper dicta rub. ff.de offi.eius. ante nu.5.Qui tñ Dec.hic ante nu.6.ver.non omitto, ſentit hunc ordinẽ hic ſeruatũ,non differre ab illo ff.pręſertim quo ad ſequentes titulos, ibi enim , de iuriſdictione omnium iudicum,& ſic de omnibus iudicibus ordinarijs : & hic pariter de offi.iudi.ordi.Reſidet ipſe Dec.tam hic , quã in alle.rubr. ff.de offi.eius in prima opinione ꝯ illã cõſiderationẽ : Cõſi-
5 deratio melior eiuſdem D.mei eſt , ꝙ iſta † ex arbitrio ſummi Pontificis procedant , de quibus ratio reddi non poteſt. argu.tex.in l.nõ poſſunt. ff.de legib. & propterea non expedit circa huiuſmodi multum temporis conſumere , prout & dixit Alex.in rub.ff.de no.ope.nun.& & concludit Bero hic nu.30.eo quia hæc ſunt merę voluntatis, à mera voluntate conditoris canonũ pendentia , vnde ſufficit dicere , Sic placuit.Et ꝙ ſituationes titulorũ , ſeu rubricarum ſint de arbitrijs voluerunt Barba.in rub. C.qui admit. & Mar.Soci.ſen. ſuper rub.de dilatio. Et ꝙ in ſituationibus titulorum multũ poſſit arbitrium compilatoris,ponunt Iaſ.ſuper rub.de mili. teſta.& Repeten.ſuper rub.ff.de lega.1.

Quærunt hic Docto.quare titulus.hic de offi.dele. ponatur ante titulum.de offi.ord.Ioã. And.in 1.q.& Ant.de But. reſpondent,ꝙ ea ratione,quia in hoc tit.principaliter tracta-
6 tur de offi.delega.a principe,qui † dr̃ dignior,& maior ordinario,iuxta text.in c.ſanè 2.circa prin.ibi vñ in cauſa illa ſuperior eſt , & maior illis,quorum cauſam ſuſcepit terminandam. de offi.deleg.cap.ſtuduiſti. Vbi ꝙ legatus non poteſt ſe intromittere in cauſã alicui per Papã delegata. c.paſtoralis. de offi.ordi.ibi Ad qđ dicimus,ꝙ cũ delegatus quantum ad illud ſit maior ordinario gl.& Doct.ſuper rub.ff.de offi.eius. Specu.titu.de offic.delega. Alexan.conſi. 79. circa primum. colum.3.verſi.Quis igitur.lib.1.

Contra hanc cõcluſionẽ, & ſic, ꝙ immò ordinarius ſit dignior,& potẽtior,ac fauorabilior delegato ad vnam cauſam
7 arguitur primo,quia † ordinaria iuriſdictio delegata,dignior eſt extraordinaria.c.de cętero.iun.gl.in ver.extraordinariũ. 1.delegatũ.de trãſactio.c.inducię.verſ.Et aũt.3.q.4.Hyppo. de Marſi.ſingu.296.incipien. Alias practicani.ver.& dicit, ꝙ ratio,Igitur dignior,& fauorabilior cenſeri debet cle.ſi. in 2. reſpon.quę facit in ratione ſui,& ibi gl.pen.in ver.volumus,

per Doct.ibi cõiter approbata.de offi.ordi.glo. in c.1.in ver. proceſſus,verſus fi.ver.Item iuriſdictio ordinaria fauorabilis.de reſcr.lib.6. Abb.in c.penul.verſi.Quæro an vicarius de offi.vica. Alex.ſuper rub.ff.de iuriſ. om.iu. Phi.Fran. in c.vt debitus.in 5.not.de appel.Marſil.præalle.ſing.296.ante medium. Mar.Soci.iun.conſi.26.lib.2. Hinc dicimus ordinariã
8 † collationem fauorabiliorem eſſe extraordinaria. c.peruenit.in fi.11.q.1.c.ad hæc.ver.Sicq; fit.de reſcr.Rot.Bellamc. 116.ſi petens,circa medium.verſi.Vel exponitur canonicè. Caſſa.Dec.6.nu.9.de præb.D.meus Phi.Dec.conſ.128.licet in caſu.col.1.ver.Tertio facit.

Secundo iuriſdictio ordinarij eſt latior,capacior,ſeu amplior,illa delegati coharctata , ac limitata , vnde illa potior , maior , & præſtantior iudicanda eſt. pro quo adduco illud Prouerbio.c.14.in fi. In multitudine populi dignitas Regis .
9 Et ſic qui pluribus pręeſt † maior,& dignior habetur.gl.in c. in nouo.21.diſt.vt & per Gramma.conſi.ciu.169.nu.11.Ad quod adduco & Alle.Lapi.133.ĩcip.Cũ Matthæus.ante nu. 3.vbi ꝙ officiarij põtificij plurib.diocęſibus prępoſiti,maiores ſunt illis, qui paucioribus præſunt. Idem & videmus in re militari,& in pleriſq; alijs,ſub ſe plures habentem, pręferri.Hinc ego pro præcedentia potentiſſimi,ac catholici Regis Hiſpaniarum inter alia conſiderabam , ꝙ ipſe infinita regna habet,quod etiã ponderabã pro Sereniſſimo Duce Etruriæ.
10 Tertio firmior eſt iuriſdictio † ordinarij,quã delegati.Archi. in cap.ſi epiſcopus.2.quæſt.6.ſequitur Bald.in l. ſi vt proponis.columna ſecunda.C.quomodo,& quan.iud.Alex. ſuper rub.ff.de offi.eius.Dec.conſi.224.& in cap.ad hęc.1.numero 11.de appel.
11 Quarto ordinarius † habet proprietatẽ iuriſdictionis , & ſic ex ſe ipſo,& iure ſuo illam exequitur.l.more maiorum.ff.de iuriſ.om.iudi. Maran.in 5.prin.diſt. Iudiciorum. nu.20.in 2.
12 differen. Delegatus verò habet vſum † & ſic habet iuriſdictionẽ iure alieno, & nihil habet proprium præalle.l.1.§.qui mandatum.& l.& ſi prætor.ff.de offi.eius.l.ſolet. cum dit. ff. de iuriſ.om.iud.& Maran.vbi ſupra.

Plura alia pro hac opin.per Doct.adducuntur tã hic , quã ſuper rub.ff.de offi.eius.Et ad deducta pro ꝯria opi. reſponderi poteſt,primo ad c.ſanè 2.hoc titu.ibi,Vnde in cauſa illa ſuperior eſt,& maior illis,quorum cauſam ſuſcepit terminãdã,ꝙ illis verbis non infertur delegatũ eſſe maiorem ordinario,ſed bene eſſe maiorem illis,quorũ ipſe delegatus cauſam cognoſcit,& ſi illorum aliquis ſit eps , qui quidem aliàs in magna dignitate,& pręeminentia cõſtitutus eſt,& dicetur oculus Dei.c.oues.6.q.1.& ſm̃ locum gubernaculorũ in eccleſia Dei habere noſcitur. c.ante nĩa. ad ti. 40.diſt.Epiſcopi etiã Angeli, & Dei vocantur c.ſacerdotibus 12.q.1. cum ex iniuncto.de hæret.& iſti locum Apoſtolorum tenent , illorumque vices gerunt. cap. in nouo. 21.diſtin.cap. videntes. 2.quæſt.prima.

Ad tex.in c.ſtuduiſti.de offi.lega.nõ dr̃ ibi,ꝙ delegatus ſit maior,ſed ſolum ꝙ legatus in illa cauſa non poteſt ſe intromittere,ergo eſt minor,negatur.Immo ex illo tex. vr̃ maior legatus , quippe qui ſententiam delegati confirmare poteſt confirmat autem ſuperior,non autem par, vel inferior toto titu.de confir.vti.vel inut.& Abb.& alij ſuper illa rub. & eſt tex.in c.venerabilem.de electio.

Ad tex.in c.paſtoralis.de offi.ordi.ibi, Quantum ad illud ſit maior ordinario,reſponderi poſſet,ꝙ petitio , erat an ordinarius poſſet abſoluere excõicatũ a delegato data cautione,ſeu poſſet reſtituere poſſeſſionẽ facta ſolutione, dicit̃ ibi Quantũ ad illud ſit maior ordinario , ergo quantum ad omnia alia id negatur. Immò arguendo à ſpeciali ad l.qđ verò. & l.ius ſingulare.ff.de legibus. l.1.ff.ad munici. c. qđ alicui. & capitu. quæ a iure communi. de regulis iuris libro ſexto exceptis igitur caſibus ibi ſpecificatis , & ſic regulariter ordinarius maior erit delegato,& ſic ille text.probare videtur contra communem.Et ſic reſponſum fuit ad iura , quæ pro contraria opi.magis vrgebant.

Verior , & magis communis opinio , quam ſequor , eſt, quòd delegatus principis in illa cauſa ſibi commiſſa , maior , & dignior ſit , in alijs ſecus,in quibus habetur loco priuati,vt per Imol.in capitulo ſi quando . hoc titu.noſtro , & ſic inferior ordinario in alijs . Vt etiam per Aegid. Boſſ. in ſua praxi.crimi.titu.de principe,& priui.eius.nu.91.

Difficultas adhuc remanet nõ parua, quæ elicitur ex verbis D.mei hic, & ſuper rub.ff.de offic.eius.vbi ꝯ Barba. ipſe cõcludit,ꝙ delegatus ſit maior,& dignior abſolutè ipſo ordi-

13 nario: Si idem intellexit † abſolute, id eſt indiſtincte, & in oĩ-
bus, ac ex toto, iux. text. in c. ben. fi i m. de regula. lib. 6. vbi
exponitur abſolute, id eſt ex toto: prout ẽt ſic accepiſſe vř M.
Tullius 3. de finib. inquiens, Neceſſariò ſequitur oẽs ſapiẽ-
tes ſemper fœliciter, abſolute, fortunate viuere. Et glo. fi. in c.
vt ſuper. §. poſſeſſiones. de reb. eccle. non alie. iuxta primum
intellectũ ɔ̃riũ de tex. in c. terrulas. 3. q. 3. ſoluit, ꝙ ibi minus
vtiles terras intelligamus ſimpliciter, & abſolute, hæc decla-
ro ſuper 11. Corn. in ver. grauitatẽ ſummę Dñi mei opi. fal-
ſa erit, & ɔ̃ oẽs, & patet ad ſenſum, ꝙ ſimplices canonici, qui
vere dignitatẽ, & pręeminentiã nõ habent, vt in c. ſtatutũ, &
ibi oẽs. de reſc. lib. 6. extra cauſas ſibi cõmiſſas deferendi eſ-
ſent epis, & ſuperioribus, qui proprie ordinarij ſunt, vt iam
probaui. Qui Dec. defendere vellet, ſupponere deberet, ſtã-
te firma, & valida cõcluſione illa magis cõi, ꝙ quo ad cauſam
ſibi cõmiſſam dignior ſit delegatus, q̃ opi. ſenſit ẽt ipſe Dec.
dũ tñ inquit, ꝙ delegatus abſolute ſit dignior, dici poſſet, ꝙ
idem ſenſerit, ꝙ in abſtracto munus iudicandi delegati ſit di-
gnius ipſo munere iudicandi ordinarij, qualiter autem acci-
piantur hæc verba in abſtracto, & in concreto declaraui ſu-
per rub. de proba. numero 5.

14 Quæro cum Abb. ſuper hac rub. quis dicatur † delegatus?
licet iſte terminus ſit æquiuocus, ac pluribus, ac diuerſis mo-
dis accipi poſſit, vt per eandem Abb. & alios hic. loquendo
iuxta terminos noſtros ipſe Abb. refert tres definitiones, pri
mã Goffre. alterã Hoſt. tertiã Specu. concludens, ꝙ oẽs illæ
definitiones ſuſtineri poſſunt. Illa Goffr. eſt, ꝙ delegatus, eſt
is, cui à Papa, vel ab alio ordinario, ſeu principis delegato cã
cognoſcẽda, & decidenda cõmittitur. Contra hanc diffini-
tionẽ, quam, vt præmiſi, Abb. defendi poſſe affirmat arguo
15 ſic, † Diffinitio debet euacuare diffinitũ ꝑ in genus, & ſubſtã-
tiales dñas, ac abſolutam rei materiã perfecte explicare, & ꝙ
quid eſt ſignificare prout per philoſoph. 1. Topico. c. 4. & 2.
poſterio. voluerũt Bar. in l. 1. ff. de teſta. ac in l. 1. ff. de appel.
& Abb. ſuper rub. de ſenten. excom. Hæc non eſt talis, ergo,
Minorẽ probo, nam hic potius ponitur demonſtratio ipſius
nominis, q̃ eſſentiæ: Rurſus potius eſt accidentiũ, & qualita-
tũ, q̃ quidditatis demonſtratiua, non enim quid ſit, ſed qua-
lis ſit delegatus oſtenditur, ergo non eſt bona diſpoſitio. ad
tradi. per Ariſto. & Docto. vbi ſupra. & ad text. in l. omnis
diffinitio. cum ibi nota. ff. de reg. iur. & per Bal. ſuper proœ.
Decreta. ac Aret. in l. 2. ff. de vulga.

Secundo contra eandem diffinitionem Goffr. inſurgit D.
meus ea præcipua ratione, ꝙ mãca ſit dicta eius diffinitio, ex
quo nõ ꝑtinet delegatos a lege mortua, videlicet a canone,
de quibus in c. irrefragabili. §. cęterum. infra de offi. ord. & in
c. ad abolendam. de hæreti. Ipſe Dec. poſtea conatur defen-
dere illam diffinitionem ab impugnationibus per eum dedu
ctis: primo quia in diffinitione non erãt neceſſario exprimẽ-
dæ, quæ delegare poſſent, abundãs igitur expreſſio non de-
bet nocere. l. ſolent. ff. de reg. iur. Itẽ, ꝙ gratia exempli. Gof-
fre. expreſſit quaſdam perſonas, exempla autem non arctãt.
l. damni infecti. 2. in fi. ff. de dam. infe. Tertio facta mentione
de Papa, qui eſt canon animatus, videtur mentio facta de ca
none Bero. dictas reſponſiones impugnat.

Tertio, & vltimo, ex illis verbis eiuſdẽ diffinitonis Goffr.
videlicet cauſa decidenda, & cognoſcenda committitur, vl-
tra impugnationem. D. mei, quæ eſt non debebant copula-
tiuè poni illa verba, ex quo habẽs ſolã cognitionem delega-
tus eſſe poteſt c. ſi delegatus. in fi. de offi. dele. lib. 6. Ego im-
pugno propter ſuperfluitatem, rurſus propter præpoſtera-
16 rionem. ſuperfluitas † a iure dãnatur l. ſi quando. in princ. ff.
de lega. 1. l. hæc ſtipulatio. in fi. ff. vt lega. nomi. ca. & §. qbus
in 1. conſti. C. qđ præſertim procedit in diffinitione, quę ni-
hil ſuperfluum, nihil mancum continere debet, vt in l. om-
17 nis diffinitio. ff. de reg. iur. Præpoſteratio, † ꝙ vitiet proba-
tur ex tex. in l. ambiguitates, & ibi Bal. in ẽ. not. verſi. ſed prę-
poſteratio. C. de teſta. in l. 2. §. prius & ibi omnes. ff. de vulg.
& pupill. Hinc videmus præpoſteram petitionem non pro-
cedere. l. vt debitum. C. de hæredi. actio. pro quibus adduci
etiam poſſunt tex. in c. cum dilecta. de reſcri. in ca. Piſanis. de
reſti. ſpoli. in c. venerabili. de offi. lega. in l. prolatam. vbi glo.
Bar. Bal. & cęteri. C. de ſenten. & interlo. om. iudi. Quòd hic
ſit ſuperfluitas probatur ſufficiebat enim dicere cognoſcen-
18 da, cui enim committitur † cognitio cauſæ, illam decidere
idem poteſt. Specu. & Ioan. And. in addi. ad illum titu. de iu-
di. dele. §. ſequitur. verſic. Et nota, ꝙ ſimpliciter. numero 13.
glo. verb. cognoſcunt. in c. 2. de appel. lib. 6. & Bar. in l. à diuo
Pio. nu. 11. verſi. Specu. tenet contra. ff. de re iudi. glo. & Bar.
in l. 2. C. ſi con. ius, vel vti. publi. Et opinionem Bar. affirmat
communem laſte. Dec. 322. quæ incipit Si princeps. facit
tex. in l. de qua re cognouerit iudex, de ea quoque pronun-
tiare cogendus erit. ff. de iudi. & in c. cum epiſcopus. ibi cau-
ſas ad eccleſiaſticũ forum ſpectantes audire. iun. ibi not. per
Archidia. & Gemini. num. 8. de offic. ordi. lib. 6. voluit Lap.
Alle. 65. nunquid eccleſia. num. 2. & Alle. ſeq. num. 7. Rurſus
ſufficiebat dicere decidenda, commiſſo enim conſequenti,
venit etiam neceſſarium antecedens. prout communiter vo-
lunt legiſtæ in l. 2. §. inſpecto. ff. quemad. teſta. ape. & in l. 2. ff.
de iuriſ. om. iudi. ac canoniſtæ in c. pręterea hoc titu. de offi.
dele. Bald. in l. conuenticulam. colum. 4. C. de epi. & cler. &
hanc communem affirmat Pariſ. conſ. 21. omne ius. ante nu-
merum 27. vol. 4. Et ſic cognitio cauſæ demandata erit. Bar.
in alle. l. à diuo Pio. ante nu. 5. Abb. in c. venerabilis. ac Aug.
Bero. & alij per eum relati. nu. 6. de iudi. Præpoſteratio item,
ꝙ hic adeſt, apparet ad oculum, cum in dicta diffinitione di-
catur cauſa decidenda, & cognoſcenda, prius enim cogno-
ſcitur, poſtea deciditur, iuxta tex. in c. cauſam matrimonij. in
fi. ibi. cauſam audiatis, & fine canonico terminetis. hoc titu.
de offi. deleg. & cognitio eſt præambulum deciſionis. Bar. in
alle. l. à diuo Pio. nu. 5. & alij ſupra citati.

Ad primũ contrarium reſpondetur, ꝙ illa non eſt diffini-
tio, ſed deſcriptio, prout ſunt plerũq; ſimiles, quas diffinitio-
nes in iure vocamus. ad præalle. tex. l. omnis diffinitio, cum
19 ibi nota. ff. de reg. iur. Et patet in mutuo, † quòd potius de-
ſcribitur, quàm diffiniatur. in l. 2. §. appellata. ff. ſi cer. peta. In
dote. l. 1. ff. ſolut. matri. & per D. meum Phi. Dec. ſuper rub.
C. qui admit. col. 8. vbi etiam Riminal. col. 13.

Secundo reſpondeo, ꝙ dato, & non conceſſo, ꝙ illa diffini-
20 tio dici poſſet eadem † eſſet quid nominis, nõ autẽ quid rei,
in qua quid nominis, ſufficit dare diffinitionẽ per genus, &
accidentia, vel effectus: Vnde philoſoph. 2. phiſicorum na-
turã deſcripſit per motum, & quietem, & ſic per illius effe-
ctus, & accidentia, & præmiſſa affirmat diuus Tho. ſuper. 2.
poſterio. lectio. 8. vt ẽt nouiſſimè per Hiero. Cagno. in alle. l.
oĩs diffinitio. Et ꝙ ſit quod nominis, ex facie ipſius apparet.
Rurſus põdero, ꝙ Abb. quærit quis dicař delegatus, dici aũt
eſt quid nominis, non autẽ quid rei, nec eſſentiam, vel ſub-
ſtantiam denotat, vt probatur in l. 1. §. 1. iun. glo. in ver. dicẽ-
tur, quæ ſupplet, & erunt. ff. de dolo l. 1. ff. ſi quadru. pau. fe-
cis. dica. vbi glo. in ver. dicatur, ſupplet, & verum ſit. c. conſe-
quens. ver. Quoniam domus Dei, domus orationis & eſſe, &
dici debet. 88. diſtin.

Ad ſecundũ contrarium vltra reſponſiones Dec. quarum
aliquæ ſuſtineri poſſent, verę videnť ſolutiones, ꝙ illi dele-
gati a lege non propriè tales dicuntur, ſed quodã largo mo-
do, & per ſimilitudinem delegati. Itẽ iſte eſt caſus rarus, quẽ
lex non reſpicit. l. nam ad ea. ff. de legib. l. quæ raro. ff. de reg.
iur. l. iuſto. 1. reſpon. in fi. ff. de vſuca. glo. pen. in c. literas, quę
dat concordan. de deſpon. impu. Duo autem ſunt caſus horũ
delegatorũ à lege, ſeu canone, vt in c. irrefragabili. §. cęterum
& ibi per glo. & Docto. de offi. ordi. & in c. ad abolendam:
de hæreti. de quibus per Bero. hic nu. 56. & ſeq.

Item reſponderi poteſt, ꝙ diffinitio, ſeu deſcriptio Goffr.
accommodatur titulo noſtro, & quòad delegatum a lege vi-
ua: ſub titu. vero de offic. ordi. in illo. c. irrefragabili. §. cęterũ
ponitur ſpecies delegatorum a canone, & ſic diuerſa a no-
ſtra, & ibi (vt pręmiſi) largè, & impropriè tales delegati di-
cuntur, quippe qui potius ordinarij appellandi ſunt, & hoc
ſenſit Cur. iun. in l. 1. nu. 41. ff. de offi. eius.

Ad tertiũ ɔ̃riũ rñderi põt, ꝙ nulla illarũ expreſſionum ſit
ſuperflua, non. n. defuerũt, ẽt magnę authoritatis viri, qui te-
nuerint cognitione cõmiſſa nõ venire deciſionẽ, & ſic ɔ̃, vt
in locis ꝑ me ſ. citatis, iõ diſtinxerũt, bonũ igiť fuit vtrũquè
verbũ exprimere ad oẽm difficultatẽ tollendã, abũdãs autẽ
cautela non nocet. l. ſi pupilli. §. 1. ver. Quid tñ. ff. nego. geſto.
l. teſtiũ nõ iõ. in fi. C. de teſta. l. fi. C. de nouatio. l. nõ ſolet. ff.
de reg. iur. & quatenus etiam aliqua ſuperfluitas, vel imper-
tinentia ſupponi poſſet in alle. diffinitione, qđ negat, adhuc
illa non vitiaret. ad tex. in l. q̃ extrinſecus. & in l. ſi mihi. 1. rñ.
ff. de ver. obl. & in l. ſi is, q Stichũ. ff. de acceptilatio. & ibi gl. j.

Ad vltimũ de ꝓpoſteratione rñderi põt, ꝙ nõ ſit locus prę
poſterationi, ex quo ẽt qñ cã deciditur, adhuc cognoſcitur:
Immò poſt ipſam deciſionẽ cauſę, ſeu poſt ſentẽtiam poteſt
ɔſiderari cognitio, ẽt in diſcutiẽdo, an appellatio admittẽda
veniat, an nõ, qualiter illi rñdẽdũ ſit, quales itẽ apoſtoli dãdi.

Rurſus ſi ſit locus executioni poſt ipſam deciſionem, etiã co-
gnitioni locus erit in nonnullis caſibus,& tunc executio erit
de dependentibus,& annexis ſententię, vt voluit Ange. in l.
qui procuratorem.ff.de procura. Et quatenus & prepoſte-
ratio ſupponi poſſet, defendi adhuc poſſet pręalle. diffinitio,
ſeu deſcriptio per figurã Iſteron proteron, iuxta illud Virgil.
Moriamur, & media arma ruamur. & Imperator illa viſus
fuit in §.littorom quoq;,ibi ſicut retia ſiccare, & ex mari de-
ducere, prius.n.retia deducitur ex mari,& poſtea ſiccantur.
Inſti.de re. diui. Et q̃ prępoſteratio non vitiet probatur ex
tex.in l.præpoſteri.C.de teſta.& ibi gloſſ.& Docto. & verſi.
ſed cum Leo. Inſti.de inu.ſtipu.

Aliæ definitiones Hoſt. videlicet ac Spe.eodẽ tẽdũt,& pa
rũ in effectu ab illa Goffre. diſtãt, ꝓpterea nõ expedit ſuper
illis immorari, in tp̃s in ijs, quæ ſcholariũ vtilitatẽ nõ ꝯcer-
nũt, conteramus. Videri poterũt Alex.& Repetẽ.in l.1.ff.eo-
titu. Magis expedita,& ſuccincta deſcriptio dari poſſet,& di-
camus quo ad terminos noſtros, Delegatus is dr̃, q a princi-
pe, vel iudice loco ſui iudicaturus ſufficitur.arg.tex. in l.dele
gare.ff.de nouatio. Et q a noſtra eſt differẽs materia à dele-
gatione, de qua d.l.delegare. ꝓpterea addidi, a principe vel
iudice,& iudicaturus. Et in tit.noſtro dr̃ de offi.iud.delegati,
& ſic titulus noſter tractat de iudicibus delegatis, nõ autem
de oĩbus delegatis. prout ẽt tex.in l.ꝑcipimus.ver. Hæc ſi ap-
pell.C.de appel.& tot⁹ titulus.ff.de off.eius. Bellon.li.j. ſup-
puta.iuris.c.11.inquit, Delegat⁹ is ẽ, cui mãdata iuriſdict.eſt.

Vltimo q̃rit Abb.hic, q̃ differẽtia ſit inter officiũ, & pote-
ſtatẽ: r̃ñdet hæc ſepè ęquiuocè poni, & ſic diuerſa ſignificãt,
vt infra oſtendã.& latiſſimè per Ioã.Frã.Paui.in tract.de off.
& pote.c.ſe.vacã. a quo oẽs moderni habuerunt, q̃ circa hæc
ſcribũt. Cũ hic adſit copula.&, videlicet de offi.& poteſtate,
ſequitur, q̃ hęc inter ſe diuerſa ſint, Cũ hæc copula inter di-
uerſa ponaẽ † l.ſi is, q ducẽta.in prin.& ibi Bar.ff.de reb.dub.
l.hmõi.§.Si Titio.ff.de leg.1.l.1.ibi Boni,& ęqui, cũ gl.in ve-
rius, poſt mediũ. vbi Bar.& alij.ff.de iuſti.& iu.gl.Bar.& Bal.
ſuꝑ rub.ff.de iur.& fa.igno. Abb. reſidet, q̃ coppula, &, hic
22 expoſitiue accipienda ſit,& ſic † pro ideſt, ex quo inter duo
ſubſtãtiua idẽ ſignificãtia iuxta tex.in l.1.ff.de pact.in c.mo-
naſteria.in fi.de vi.& hone.cleri.Bar.& Ial.in l.1.ff.de iuſt.&
iu.Bar.in alle.l.ſi is, q ducẽta.§.vtrũ.ff.de reb.du. Fel. in c.ex
parte.2.nu.32.in ver.copula.de reſcri.late Io.Frã.Paui. in ꝓ-
alle.tract.de offi.& pot.cap.ſe.vac.ſub rub. de virtute,& im-
por.copulæ. Illis addo,& hoc oĩno ſcire debetis, q̃ dictione,
23 † &, decẽ modis vtimur, primo vt ponaẽ inter ꝯ̃ria: ſecũdo
inter ea, quæ ſunt ſic, vt vnũ inſit alteri. tertio inter ea, quorũ
vnũ ſit ſpecies, alterũ eius, ſpeciei indiuiduom: Quarto inter
ea, quorũ vnũ genus ſit, alterũ eius ſpecies: Quinto inter di-
uerſa, ita q̃ ſint ſubſtantiæ, ſeu corpora copolata: Sexto inter
diuerſa appellatiua, nõ reſpectu alicuius ſubſtantię: Septimo
inter diuerſa reſpectu alicuius ſubſtãtiæ: Octauo inter plures
orationes reſpectiuas inuicẽ, per modũ accidentis: Nono in-
ter plures principaliter,& nõ reſpectiuas: Decimo inter adie
ctiuum,& ſubſtantiũ, ſeu ſubiectũ, vel ſubſtãtiuũ, & appella-
tiuum, pro quibus videte Luc.de Pen. in l.1.columna tertia.
C.de caſtren.pecu.mili.libro 12.

Redeo ad argũ Abb.in quod ita formatur, Et copula, ex-
poſitiue ponitur,& ſic pro ideſt, qñ ponitur inter duo ſubſtã
tiua idẽ ſignificãtia, ergo &c. Ego reſponderẽ negãdo mino-
rem, negãdo inquã hęc duo ſubſtãtiua, videlicet officinm, &
poteſtatem idem ſignificare: & ſic argumentum, ſeu conclu-
ſio Abb.corrueret, Vere enim officium, & poteſtas inter ſe
diuerſa ſunt, ſeu diuerſa ſignificant, prout ſentiunt Bald. &
dominus meus hic.& Docto. ſuper rub.ff.eo.ac Ioan.Franc.
Paui.in dicto tracta.in 2.pręlud.

Quo ad illa verba, de officin, & poteſtate qũo accipienda
ſint, vr̃ concludendũ, q̃ per dictionẽ † officiũ, deſignetur noo
24 ſolum exercitium, ſeu iura,& nu.c.4. Hoc eſt officiũ familiæ
Gerſonitarũ, vt ponerent cortinas tabernaculi.& l.diuus.in fi.
de offic.ꝓſi.ſed & ius faciendi ea, q̃ ſibi delegato, vt delegato
facienda incumbunt, vt in ſimi.voluit Bar. in l.1.nu.10.ver.
Sed officium iudicis.ff.de iuriſ.om. iudi. Comprehendet ẽt
munus,& opus, quod quiſq; efficere debet, deſcribemusque
officium eſſe, coogruũ actũ vniuſcuiuſq; perſonę, obſeruata
locorum, temporũ,& perſonarũ ratione: Sic dicimus officiũ
tutoris, officiũ aduocati.l.inter officium aduocationis. ff.de
25 rei vendi. † Poteſtas verò, quia de iudicibus tractamus, iuriſ-
dictionem denotabit.l.j.& l.ſolent.iun.glo.in ver.poteſtatẽ.
ff.de offi.procon.l.vni.poſt prin.ff.de offic.præfe.præto.l.1.
iun.glo.in ver.poteſtatem.ff.de conſti.princi. l.imperium. ff.
de iuriſdi.om. iudi.l. poteſtatis verbo, plura ſignificantur, in
perſona magiſtratuum imperium, in perſona liberorum pa-
tria poteſtas &c. quæ eſt 255.ff.de ver.ſigni. Et ſic diuerſimo
dè accipitur, iuxta ſubiectam materiam. Pro facultate etiam
hic accipi poteſt, prout etiam in l.nec ei, verſi. Ne eſſet in po
teſtate tutorum.ff.de adoptio.& per Bellaper.§.rurſus. Inſti-
tut.de actio. Circa poteſtatis ſignificatum videatur omnino
Ioan.Fran.Paui.in tract.de offi.& pote.c.ſede vacan. & ante
ipſum Alberi.de Roſa.in dictio.in ver.poteſtas. Poteſtas hęc
publica dici põt iudicãdi,& decidendi, quę aut determinata,
aut indeterminata nũcupaẽ vt ꝑ Philo.circa prin.3.li. Polit.

Pro ſubtili diſpoſitione in circulis ad probandum, q̃ idem
ſint poteſtas,& officium, ſeu pro eodem ſumãtur, ſic arguẽ-
dum erit, Quæ vni tertio ſunt ęqualia,& inter ſe erunt ęqua-
lia ex communi animi conceptione per Euclidem: poteſtas
ęquiualet iuriſdictioni, ſeu idem eſt quod iuriſdictio: Iuriſdi-
ctio enim eſt poteſtas de iure publico introducta &c.gloſſ.&
Bar.nu.3.in l.1.ff.de iuriſ.om.iudi. Et poteſtas eſt iuriſdictio
l.poteſtas verbo, quæ eſt 215.ff.de verb.ſigni. ibi. In perſona
magiſtratuum imperium. Item officium idem eſt, q̃ iuriſdi-
ctio, patet quia tractato in ff. de officio diuerſorum magi-
ſtratuum, ſeu iudicum, ponitur poſtea de iuriſd.omn.iudi.&
ſic officium,& iuriſdictio pro eodem ponuntur. Idem etiam
probo arguendo à rubro, ſeu nigri declaratione, à rubro
ſumendo, ad gl.in c.bonę.de confir.vti.vel inuti.& ibi. Abb.
verſus fi.glo.in c.cum monaſterium.& ibi Ioan. And. Imol.
Abb.& cęteri.de electio.in rub.ff.dicit de iuriſ.om. iudi.in l.
1.dicitur Ius.dicentis officium latiſſimom eſt, ergo concor-
dent, iuriſdictio,& officium idem erant.

Poſtremò ſubijciam pulchram,& vtilem quæſtionem vi-
26 delicet, An delegatus Papæ dicaẽ † officialis Papæ? D.meus
Phi.Dec.eã tractat ſuꝑ rub.ff.de offi.eius.nu.8. Effectus hu-
ius quæſiti maximus erit, ad ſciẽdũ an ordinarius ꝯ̃ delega-
27 tũ Papæ ꝓcedere poſſit, habemus.n. q̃ † ordinarij ꝯ̃ Papę of-
ficiarios ꝓcedere nõ poſſunt, in extra. Cũ Matheus. Ioã. 22.
ſic citat D.meus hic nu.9. Vos aũt dicatis inter cõmu. nõ aũt
Io.22.& eſt Benedi.11.ſub titu.de hęreti. vbi inter alia ſunt
hęc verba. Inhibemus,& mãdamus expreſsè ne ꝯ̃ noſtros,&
Apoſtolicę ſedis officiales, vel notarios, aut ipſorũ aliquem,
quauis occaſione, vel cauſa, abſq; noſtra,& Apoſtolicę ſedis
licẽtia ſpeciali &c. ꝓcedere quoquo modo pręſumant aut in
eos excõis,& c. Ad idẽ ẽt adducit tex.in extra. Diuina Euge
nij IIII. quæ eſt ſub titu.de priuile. pariter inter cõmu. & eſt
c.3. vbi cauetur, q̃ ordinarij, nõ poſſint deuenire ad cenſuras
in ſuos ſubditos, ꝓ ſuis negocijs Romã eũtes, ibi manentes,
aut ab ea recedẽtes, nec illos beneficijs priuare. Verũ Conci-
liũ Triden.ſeſſio.c.....ordinarię iuriſdictioni fauẽs, ac priuile-
gia,& immunitates officialiũ, & curialiũ in nonnullis mode-
rãs, coarctãs, limitãs taliter ſtatuit, vt effectus præmiſſus non
ita locũ ſibi vindicare poſſit, ſicut tp̃e D.mei Phi.Dec. q flo-
ruit,& in humanis fuit ante hoc Cõciliũ. Tridẽ. Ne aũt penè
fruſtratoria ſit eiuſdẽ Dec.& pręſens noſtra diſcuſſio, effectũ
alterũ magni q̃dẽ momẽti conſiderari poſſe, affirmo, videli-
cet q̃ officiarij Papæ ſunt ẽt exẽpti, & immunes, ac nunquã
cõpręhenſi a cõibus regulis prout in pagina. Sãctio. ſub titu.
de cauſis.§.Romanę & ibi late per gl.in ver.comprehendi. Si
igitur delegatos Papæ, illius officiarios affirmabimus, affir-
mabimus pariter eos nõ cõpręhẽdi ſub cõibus regulis, & ſic
cõſtitutio Papæ gñraliter ſtatuẽs de illis ſpecifica mentione
28 nõ facta, eos nõ cõpręhẽdet, tanq̃ ſpeciali nota † dignos, arg.
tex.in l.itẽ apud Labeonẽ.§.hoc edictũ.ibi, ea enim, quæ no-
tabiliter fiunt &c.ff.de iniur.c.ne aliqui.de priuile.lib.6.c.q a
periculoſum.in fi.de ſenten.excom.eo.lib. l.ap. Alle. 88. cõe
Florentię nu.5. D.meus Phi.Dec.cõſ.271.in caſu tranſmiſſo
in Addi.num.15. Pariſ.conſi.112.in hac materia.in fi.vol.4.
Multò minus officiarii ligabunẽ cõſtitutionibus, ſtatutis, bã-
nis, decretis ĩferiorũ ẽt ex defectu poteſtatis ipſorũ ĩferiorũ.

Alius ẽt erit effectus,& q̃dẽ maximus, quẽ ego cõſidero,
29 Officialiũ eñ † Papæ beneficia ſunt reſeruata, vel oĩum, vt
cõcludũt Card.conſ.32.in prin.lite in Ro.cu. ante ou.5.ver.
Itẽ cũ ſit officialis Papæ. Gaſp.de Peruſ.in tract. Reſerua. dũ
q̃rit, quę beneficia reſeruẽtur.nu.13.ver. Bñficia officialium
Papæ.& Pet.Rebuſ.in praxi bñficiaria, de reſeruatio. tracta.
nu.3. vel ſaltẽ illorũ officialiũ nominatorũ, & deſcriptorũ in
extra. Ad regimẽ Bñ.12.ſub.ti.de ꝓb. ĩter cõmu.& iuxta reg.
cãcel. primã, ſuꝑ qua ſcripſi: quo fit, vt delegatorũ Papę bñfi-
cia (ſi eos officiarios ꝓp dicam⁹) reſeruata aſſereẽ debebim⁹.

Plura pro vtraque parte adduci poſſent, & illud maximè pro affirmatiua, quod cum delegatus Papæ habeat officium à Papa, vt hac rub. & toto hoc titu. & officialis dicatur, qui aliquod officiũ exercet, vel exequitur, prout in l. officiales. iun. glo. 1. C. de epi. & cle. & in c. cum deputati. de iudi. ergo hic Papę officialis nominandus, & habendus erit. Quòd etiam 30 corroboro arguendo † à deriuatiuis, ſeu coniugatis, quæ. n. deriuatiua nũcupamus. M. Tullius, ac Boetius in Topicis cõiugata vocát, quippe quę cũ eiuſdẽ ſunt generis, ipſa vocis ſimilitudine ſub vnũ ſunt iugũ deuincta, vt ſub iuſtitia, iuſtus, iuſtũ, iuſtè: ſub homine humanus, humanitas, humanum, vnde apud Terẽ. Homo ſum, humani a me nihil alienum puto.

31 Sic officialis ab officio deriuatur, cognito igitur eo, à quo † deriuatur, ſtatim in cognitionem deriuati deducimur, vt ſi cognoſcamus quid ſit iuſtitia, ſtatim cognoſcemus quis iuſtus, quid iuſtũ, & quid iuſtè fiat. Cum igitur noſter titulus ſit de offi. delegan, & ſic etiam Papæ, vt in pleriſque c. huius titu. ergo de officialibus Papæ hic tractatur. Verum quia, vt ipſe Dec. ſubdit, hic non agitur de re ſpectante ad Papam, quando cauſa inter partes priuatas committitur, ergo illius delegati, non poterunt Papæ officiarij dici. Reſpõſio D. mei non videtur efficax, ſeu concludens, negari enim poſſet eius ſuppoſitum, quod hic non agatur de ſpectante ad Papam, immo contrarium probo, quod hæc ſit res, ſeu negocium Papæ, quippe qui manum ſuper aliqua re, vel negocio apponendo, illud negocium ſuum dicitur, adeo quod ſi negociũ aliquod deleget, vel ad ſe aduocauerit, etiam quod intereſſe ſit aliorum omnium inferiorum, manus quo ad negocium illud ligatę erunt. cap. multum ſtupeo. 3. q. 6. c. cum veniſſent. cum glo. in fi. de iud. c. vt noſtrum de appel. c. quod tranſlatum. de offi. lega. Rot. 181. in no. Et quod ſit negocium ſedis Apoſtolicæ probatur etiã ex illa clauſula, & noſtris, immo verius &c. Melior ſolotio erit, quod iſti Papæ delegati non ſunt nominati, vel deſcripti in alle. extra. Ad regimen, vel in Regulis cancellariæ, ſeu in alijs conſtitutiõnibus, in quibus nominantũ, & deſcribũtur Papæ officiarij, officiarij igitur Papæ dicendi non erũt, prout in ſimi. habemus 2. Eſdræ c. 7. verſus fi. ſub ijs verbis hi quæſierunt ſcripturã ſuã in cenſu, & non inuenerunt, & eiecti ſunt de ſacerdotio. Rurſus 3. Eſdrę c. 5. Et horum quęſita eſt generis ſcripta, in padatura, & non eſt inuenta, & prohibiti ſunt ſacerdotio fungi, Hæc ego adducebam contra quendam, qui ſe clericũ, & ſubdiaconum affirmabat. Sic etiam probamus aliquẽ non eſſe de collegio, aliquem non ſoluiſſe gabellam, prout per Bar. in l. fi. in 1. not. C. de reb. cred. & in l. 3. C. de agen. in rub. lib. 11. pro quibus Fely. in c. illud. ante num. 8. de præſumpt. Tandem viſus Rom. cu. interpretatus fuit ne delegatus inter Papæ, & ſedis Apoſtolicæ officiales connumeretur, vt etiam ſupponit D. meus tam hic, quàm in alle. rub. ff. de offi. eius & ita Romæ paſſim ſeruatur, Mutanda igitur non erunt, quæ in certam inter præfatiònem receperunt. l. minimè ſunt mutanda. ff. de legib. l. quia aſſidua. ff. de ædili. edi. Lap. alleg. 78. numero 11.

Reliqua, quę ſuper hac rub. tanguntur, vel parui ſunt momenti, vel aliunde huc deducta, meritò omittenda videtur.

REPETITIO IN CAP. PRIMO.

DE OFFIC. DELEG.

Celeberrimi I. V. C. D. Quintiliani Mandosij.

SVMMARIVM.

1 *Noſtris immò verius immo Apoſtolicis firmiter obedire mandatis clauſula,*
Sedes Apoſtolica offenditur, ſi offendatur eius delegatus.
2 *Remedium ordinarium vbi datur, non eſt recurrendum ad extraordinarium.*
3 *Ordinarius in ſuo territorio inter ſubditos cognoſcit omnes cauſas.*
4 *Delegatus non cognoſcit inter perſonas, & de rebus, de quibus in reſcripto non fit mentio,*
Delegatus an mulctam imponere poſſit?
5 *Attemptata reuocat iudex cuius maieſtas offenſa fuit.*
6 *Cauſarum continentia non diuidenda.*
7 *Intellectus amplectendus, qui rubrica magis conſonant.*
8 *Intellectus magis dubitabilis eligendus erit, ſi iura habeant plures intellectus.*
9 *Præcipimus iuſtitiam miniſtrari ſi ſcribatur alicui ſub ijs verbis, ille delegatus erit.*
10 *Ordinario ſi Papa aliquid mandet, non facit eum delegatum.*
11 *Stilus reſcribendi, ſeu cancellariæ pro lege ſeruari debet.*
12 *Contradictores auctoritate Apoſtolica compeſcentes clauſula.*
13 *Contradictores diſtrictione eccleſiaſtica clauſula.*
14 *Argumenta reſcripto ad libellum.*
15 *Reſcriptum pro genere epiſtolæ, quo princeps ſeſe conſulentibus, vel ſupplicantibus reſponderit.*
16 *Contradictarum literæ Apoſtolicæ dicuntur.*
17 *Clauſula in fine libelli, Peto mihi ius, & iuſtitiam miniſtrari.*
18 *Actionem omnem venire ſub clauſula, petens ſibi ius, & iuſtitiam miniſtrari.*
19 *Contraria deducens actor audiri non debet,*
20 *Minæ, & terror an differant?*
21 *Terror in atrocitate facti conſiſtit.*
22 *Metum iuſtum inducunt minæ, & terror potentum.*
23 *Metus iuſtus qualiter probandus.*
24 *Metui reuerentiali an locus ſit ſi concurrant Minæ.*
25 *Scriptura ſacra an allegari poſſit ad deciſionem cauſarum?*
26 *Agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur.*
27 *Sanctorum authoritates an pro deciſionibus cauſarum adduci poſſint?*
28 *Qualitas accidentalis cum perſona non naſcitur.*
29 *Pœna duplici quis affici non debet ex eodem delicto. & nu. 32.*
30 *Priuatio rei ſuæ grauis pœna eſt.*
31 *Priuationis pœna inuncta nõ præſumitur, niſi in caſibus a iure expreſſis.*
33 *Pœna noua tollit antiquam.*
34 *Delicto obuiare quis de iure ciuili non tenetur, ſecus de iure canonico numero 41.*
35 *Defenſio proprij corporis, quàm alieni magis conceditur.*
36 *Charitas ordinata incipit à ſeipſo.*
37 *Superior ſubditum delinquere volentem prohibere debet.*
38 *Delicti grauioris committendi conſcius non reuelans, qua pœna puniatur?*
Conſcius parricidij committendi quis dicatur?
39 *Tractatum contra principem non reuelans, an capite plectendus veniat?*
40 *Reuelare nõ tenetur conſpiratione in principem illam probare non valẽs.*
42 *Modo non eſt curandum habito effectu.*
43 *Præſumptio, & fictio ceſſant in foro conſcientię.*
44 *Conſulens delictum alias facturo, vel non facturo an ſit puniendus?*
45 *Opem pręſtare delinquenti qualiter quis dicatur?*
46 *Auxilium quot modis quis delinquenti pręſtare dicatur?*
Pœna ſi a iure imponatur, & non ſit declarata, arbitrio iudicis remiſſa cenſetur.
47 *Authoritatem pręſtanti in delicto, dictumque defendenti maior pœna an imponenda, quam principali delinquenti?*
48 *Papa quod approbat, vel reprobat, omnes comprobare, vel reprobare debent.*
49 *Delegatus Papę poteſt procedere contra omnes ſuam iuriſdictionem turbantes.*
Ampliatur ad delegatum inferioris à Principe.
Delicti ratione cenſetur prorogata iuriſdictio etiam delegati.
Inquiſitor procedere poteſt contra impedientes eius iuriſdictionem.
Delegatus punire poteſt ordinarium ſuam iuriſdictionem turbantem, vel ſuam ſententiam executioni non demandantem.
Delegatus an collegam impedientem ſuam iuriſdictionem punire poſſit?
50 *Coniecturas, & pręſumptiones eandemtem probationem facere.*
51 *Delicti corpus in furto coniecturis probari poteſt.*
52 *Debiti quantitas coniecturis probari poteſt.*

QVIA QVAESITVM Iſte text. communiter in duas partes diuiditur. In prima ponitur quæſitum, in ſecunda ibi. Sic tibi, datur reſponſio.

Iuxta communem intellectum ſic ſummatur per Anto. de But. Imol. & Abb. Delegatus Papæ habet poteſtatem non ſolum inter litigantes, ſed in quoſcunque alios iuriſdictionem ſuam turbantes, & impedientes. Et licet in text. ſolum dicatur de eluſione mãdati Apoſtolici, non autem de impedimento iuriſdictionis ipſius delegati, & hęc inter ſe diuerſa videantur, primum enim ipſam ſedem Apoſtolicam immediatè reſpicit, alterum verò perſonam ipſius delegati, & grauius ſit in ſedem Apoſtolicã venire, quàm in perſonam ab ea delegatam, prout in ſimi. dicimus, quod offendens vicarium, videtur ipſum epiſcopũ offendere. Bal. in l. ſed ſi hac. in 1. lectu. in fi. ff. de in ius vocan. tamẽ cum loquutus fuerit per verbum videtur, improprietatem, ſeu fictionem deſignauit. ad tex. in l. re coniuncti videntur. ff. de lega. 3. cũ alijs, & ſic verè grauius eſt offendere epiſcopum, quàm eius vicarium, Verum quia eo ipſo, quod delegatus impeditũ, & eluditũ, ipſa ſedes Apl'ica impediri, & eludi vĩ maxime appoſita ſolita cl'a, quod nõ ſubijciũ, ideo relicto communi

moni intellecta, ſummarium præmiſſum defendi poteſt.
Clauſula autem in citationibus, inhibitionibus, ac man-
datis,& præceptis per delegatum Apoſtolicum circa princi-
pium,poſt verba ſalutem in Domino, apponi & inſeri ſolita
1 hęc † eſt videlicet. Et noſtris:imo verius Apoſtolicis, firmi-
ter obedire mãdatis.& merito poſſunt dici hęc mãdata Apo
ſtolica,quia omnia noſtra facimus, quibus authoritatem no
ſtrã impartimur.l.1.C.de vete.iur.enucle.c.ſi Apoſtolicę.&
c.hi qui.de pręb. lib.6. & in ſimi. Lap.alleg.133.Cum Mat-
thęus.poſt numero 2.verſi. At prædicti vices Papæ gerunt.
Et hunc ſtilum huius clauſulæ. Et noſtris,immo verius Apo
ſtolicis comprobat. Abb.in c.cum in iure peritus.in 3.nota.
hoc tit. Quibus nos etiam,& eorum cuilibet tenore pręſen-
tium inhibemus,ne ipſi,ſeu eorum alter in cauſa, ſeu cauſis
huiuſmodi per ſe,vel alium,ſeu alios publicè,vel occultè,di-
rectè,vel indirectè,quouis queſito colore, vel ingenio in li-
tis pendentiæ,& iuriſdictionis noſtræ,Immo verius Apoſto
licæ ſedis vilipendium, & contemptum &c. lite. &c.coram
nobis indeciſa pendente quicquam innouare, ſeu attempta-
re præſumant,ſeu præſumat.

Facti ſpecies iuxta eundem communem intellectum per
Bernard.poſito per Abb.hic refertur,quàm videre poteſtis.

Rationes dubitandi eodem communi intellectu retento
plures adduci poſſent, nos tres ſubijcimus, prima erit, vbi
2 datur remedium † ordinarium, non eſt recurrendum ad ex-
traordinarium.l.in cauſæ.2.in t.reſpon.ff.de mino.l.quædã.
in prin.ff. de eden.l.cum fine, in princ.ff.de carbo. edi. Rota
446.ſi lata.col.1.ver.Ex quo enim habet hoc remedium. in
no.Hic turbans,vel impediens iuriſdictionem alicuius,a ſuo
iudice ordinario,prout pro alijs delictis commiſſis punien-
dus veniet, ergo altera prouiſio extraordinaria locum ſibi
vendicare non debebit.

Secunda ratio dubitandi erit,per hanc prouiſionem ſi de-
legatus ſuper præmiſſis,cognoſcere poſſet diminueretur iu-
riſdictio,ac authoritas iudicis ordinarij, & quodammodo
ſibi iniuria fieret, quaſi inſufficiens eſſet circa contingentia,
& reſpicientia ſuam ordinariam iuriſdictionem in homines
ſuæ iuriſdictionis animaduertere, Delegatuſque in meſ-
3 ſem alienam falcem immitteret, † ordinarius enim in ſuo
territorio inter ſibi ſubditos cognoſcit omnes cauſas. l.fin.
ff. de iuriſdictione omnium iudicum & ibi Bartol. & alij
Idem Bar.in tracta.iuriſdiction. Et videmus ordinariam iu-
riſdictionem tanquam fauorabilem, & naturalem illæſam
ſemper cuſtodiri,& ſeruari. Contra verò illam delegati in-
tra ſuos limites, & inter perſonas in reſcripto comprehen-
4 ſas locum habere,non autem † extra illos extendi ſe, nec ad
alias res,vel negocia,quam de quibus in reſcripto.c.cam te.
iuxta vnum intellectum.de reſc.c.ap.P.& G.hoc titu.noſtro.
Bald. in l. præſcriptione. columna 9. verſiculo. ex præmiſ-
ſis.C.ſi con.ius,vel vtili.publi.Rot.103.ſi A.impetret.in no.
gloſſ.in capitu.cum in multis.in verſi.quorum.in fi.de reſcr.
lib.6.Rom.conſilio 388.in caſu.poſt numerum 4.verſi.Bre-
uiter dicendum.Abb.in c.ſuper literis.colum.3.verſic.Nunc
autem vult agere contra eundem & ibidem dominus meus
nume.14.de reſcript.

Tertio erit quod delegatus mulctam imponere non poſ-
ſit,niſi hæc poteſtas ſit ſibi conceſſa à delegante per text.in
l.2.§.fi.ff.de iudi.glo.& Barto.in l.ſi qua pœna. ff.de verbo.
ſigni.glo.in l.eos.C.de mulct. Archi. in cap. illud 99. diſtin.

Aliter deciditur in text. noſtro iuxta crebriorem ſenten-
tiam interpretato,quòd in mo hæc cognitio ſolum inter ip-
ſos litigantes,ſed & in quoſcunque alios impedientes,& tur
bantes procedere poſſit ipſe delegatus Papę,ac punire illos.
Et ratio decidendi poteſt ſumi ex verbis noſtri text. Quòd
ſicut agentes,& conſentientes pari pœna puniuntur,ſic tam
eos,qui trahantur in cauſam, quàm principales eorum fau-
tores &c. eccleſiaſtica diſtinctione poteris coercere, & ſic
prout agentes,& fautores ſunt pares,& æquales,quo ad pę-
nam,ita pariter ſint quo ad iuriſdictionem, ſubiectionemq́;
Adæquatis enim duobus omnes qualitates, quæ ſunt in vna
diſpoſitione,& ijdem effectus,concurrere,& ſequi debent in
altera. l.1.& ibi Barto. & alij. ff.de lega.1.Rui. conſiliu 43.
circa primum.numero 1.vol.5.Pariſ. conſilio 17. numero 3.
& 4.vol.4.Amplio nõ ſolum ad res, ſed etiam ad tempus,&
modum Rui.conſi.61.numero 35.vol.5.Iaſ.in alle.l.1.n. 16.
ff.de lega.1.Et in ſimili videmus in materia attemptaturũ,
quod iudex,cuius maieſtas per quencunque offenſa ſeu de-
5 luſa fuit, † attemptata reuocat.l.ſi cui.§.ſed & ſi quid aliud.
ff.de appella.reci.l.chirographis.§.1.& ibi Barto.in 2.not. ff.
de admi.tuto. capitulo ſolicitudinem. verſiculo. Nam ad
officium eius.de appella.capitulo non ſolum, poſt princ.ibi,
Per appellationis iudicem,cum ibi nota.per Ioan.And. Ge-
mi.& Fran.eod.libro 16.Videmus etiam in l.1. ff. ſi quis iuſ-
di.non obtemp. ibi, omnibus magiſtratibus iuriſdictionem
defendere.& capitulo quod generaliter conceditur defen-
ſio ſuæ iuriſdictionis,& ſic etiam contra quoſcunque, & ra-
tio, & diſpoſitio illa non minus militat in delegatis. Habe-
mus etiam l.addictos. C.de epi. audien. vbi quod magiſtra-
tus, ſeu curia delinquentes punire volens poteſt omnes ibi
reſiſtentes reprimere, ac debitis afficere pęnis, quod ſi non
fecerit,ipſe magiſtratus punietur. Cur igitur non dicamus
bene prouiſum eſſe delegatos, præſertim principis contra
omnes iniurias inferentes,ſeu reſiſtentiam eius iuriſdictioni
facientes,vel eorum officium impedientes poſſe, & debere
procedere,illoſq́ue reprimere,ac punire?

Ad primam rationem dubitandi,quod remedium ordina
rium ceſſare faciat extraordinarium, negari poteſt, quod
iuxta terminos communis intellectus huius text. adeſſet re-
medium aliquod ordinarium, & quod hoc ſit extraordina-
rium. Rurſus eo conceſſo,attento,quod hoc(& ſi extra or-
dinarium eſſet) magis expediret, ac propter honorem ſedis
Apoſtolicæ,eiuſque delegati,vtrumque concurrere poſſet,
vel extraordinarium ſi magis expediat præponderabit.l.a.
cum gloſſ. C. de dolo. l.in prouinciali. §.1.& ibi Barto.nu-
mero 2.& ſequen.ff.de nou.oper.nunc. Alcia.in tracta. præ-
ſumpt.in 3.regu.princ.præſumpt. 36.numero 3. verſicu. ſed
etiam iſta ratio.

Ad ſecundam rationem reſponderi poteſt, quòd hæc iu-
riſdictio potius ſpectare debet ad delegatũ, quam ad ipſum
ordinarium, tum per conſiderationes,de quibus ſupra,dum
oſtendi text.noſtrum cum alijs iuribus conformitatem ha-
6 bere,tum quia eſſet quaſi diuidere † cauſarum continentias
ſeu articulos.contra text.in l.prima.ff.qui reb. ad eum. iudi.
ea.in l.cognitio.& in l.ſequen.& ibi glo.in verſiculo ad eun-
dem iudicem.ff.de lib.cau. ad quod adduco text. ad hoc ci-
tari non ſolitum in l.prima. §. fina. C. de aſſertio.tollen. eſt
etiam tex.in capitulo primo de ſequeſt. poſſeſſ. in capitulo
ſecundo de reſcript.libro ſexto & voluit glo. fina. in l.ante-
penult.ff.de vi,& vi arma.Inſuper eſſet quodammodo inci-
tare homines, & dare viam alteri litigantium ad incitan-
dum, & impellendum aliquos, vt impediant delegati iuriſ-
dictionem,ſi ipſe delegatus per ſe punire non poſſet, & ad
alium iudicem eundum ſit. Nec verè inquam vlla iniuria
per hoc fit iudici ordinario,tum ex quo iuriſdictiones ſunt
diuiſæ,tum quia hæc punitio potius delegato conuenire vi-
detur,propter offenſam in eum,eiuſq́ue iuriſdictionem fa-
ctam,vt ſupra oſtendi.

Ad tertiam rationem reſpondeo,quod in delegato Papæ
communis,& vera opinio eſt,quòd is mulctare poſſit.gloſſa
antepenult. iñ capitulo paſtoralis. de officio delegati. Abb.
& alij communiter in capitulo de cauſis. eodem titulo vbi
dominus meus numern 84. de communi atteſtatur. Idem
etiam voluit Iaſ. in l. prima. poſt numerũ 20. ff. ſi quis iuſdi.
non obtemp.

Quę hactenus diximus concernunt intellectum commu-
nem,cui in quam non obſtantibus ijs,quæ contra illum obij-
ciuntur omnino acquieſcendum eſt,& ſupponendum,quod
text.huius capitulo primo loquatur de delegato principis,
qui hoc modo acceptus ad titulum noſtrum faciet, quod
7 maxime cauendum eſt, intellectus enim † is amplectendus
eſt,qui rubricæ conſonet. l.Imperator. ibi & credo Impera-
torem ſenſiſſe.ff.de in di.adic.notant gloſſ.3. & Ioan. Andr.
ac alij in capitulo cum monaſterium. de electio. gloſſa. fina.
ac Barto. ad fin. in l. ius emphiteutici. C.de fund. patrimo.
libro 11.ac Iaſ.ſuper rub.Inſtitu.de actio.columna ſexta an-
te numerum 15.
8 Inſuper ſi iura habeant plures intellectus, † ille præua-
lebit, qui eſt magis dubitabilis. l.prima ad fin. ff.ad munici.
l.quod Labeo.ff.de carbo.edi. Abb. in capitulo ſuper quæ-
ſtionum.§.ſi vero.nu.7.hoc noſtro titu.Grat.conſi.1.nu.32.
libro primo. Sed hic intellectus cadit ſuper caſu magis du-
bitabili, ergo eum ſequi debemus. Et quod ſit magis du-
bitabilis in delegato, quàm ordinario oſtendo, quia in de-
legato huiuſmodi deciſionem de qua in text. hactenus non
habebamus, ſed bene quo ad ordinarium, vt totu titu. ff.ne
quis eum,qui in ius voc.iu.exi. & ff.de eo,per quem fac.erit.

in l. 1. C. ne lice. potentio. in c. decernimus. in fi. de iudi. vbi
quod iudices eccleſiaſtici exercere debent iuriſdictionem
ſuam contra prohibitiones quorumcunq; ſęcularium, etiam
iudicum.

Tertio nnnnulla verba huius text. valde conueniunt præ-
miſſo intellectui, prout illa, Præcipimus alicui iuſtitiam mi-
9 niſtrari, quod verbum præcipimus, † delegatum aliquem
oſtendit gloſſ. in cap. cum aliquibus. de reſcript. lib. 6. ac gloſ.
in cle. paſtoralis. de re iudi. & Boe. Dec. 151. hanc communem
nem affirmat. Delegatum etiam oſtendunt illa verba, &
ſic mandatum noſtrum eluditur ad text. in l. 1. §. qui man-
datum. ff. de offic. eius. l. ſolet. & l. ſequi. ff. de iuriſdi. om. iud.
10 Quarto, licet quando Papa aliquid mandat † ordinario,
illum delegatum non faciat, ſed tantum eius iuriſdictionem
excitare videatur. iuxta tex. in terminis in capitulo licet, &
in capit. penul. de officio ordi. & præallega. cap. cum aliqui-
bus. de reſcrip. libro 6. Barto. in l. & quia. ff. de iuriſ. om. iudi.
Roma. in l. cum mulier. numero 84. ff. ſoluto matrimo. do-
minus meus Phi. Dec. conſilio 404. Viſo eleganti. column. 3.
& conſilio 483. pro reſolutione. ante numerū 3. Negare ta-
men poſſumus, quod hic epiſcopus Londonen. cui Papa re-
ſcribit, eſſet ordinarius huius cauſæ, de qua in noſtro text. id
enim hic non narratur, nec quod cauſa, & perſonæ litigantes
eſſent de illius epiſcopi iuriſdictione, quo caſu effectus fuit
omnino delegatus. l. 3. & ita illam declarant gloſſ. & Docto.
ff. de offi. eius.

Ex præmiſſis colligi poteſt, quod ſecundus intellectus vi-
delicet hunc tex. loqui de ordinario, nō de delegato, nō ſub-
ſiſtat: Tum quia non faceret ad titulum: Tum quia non con-
ſtat illum epiſcopum fuiſſe ordinarium in illa cauſa: Tum ſi
id conſtaret, ex verbis pręcipimus, & alis de quibus ſupra ef-
fectus fuiſſet delegatus: Tum etiam quia non valet conſe-
quentia, Papa reſcribit alicui epiſcopo ſuper aliqua cauſa,
ergo ſequitur, quod neceſſario ſupponendum ſit illum eſſe
ordinarium in illa cauſa, ad ſupra ponderata. Quod quidem
clarius apparebit ex ſtilo Roma. curię ſeu cancellariæ, qui
eſt, vt quotieſcunque committitur aliqua cauſa, negotium,
ſeu executio vni, vel pluribus, ſi ille vnus, vel ex pluribus ali-
quis ſit epiſcopus, non habita ratione an cauſa illa, ſeu nego-
cium illud ſit ſub iuriſdictione illius epiſcopi an non, indi-
ſtinctè dicit. Venerabili fratri noſtro epiſcopo N. & capitulo
& ſi committatur pluribus epiſcopis, dicitur Venerabilibus
fratribus noſtris Bononienſi, & Ceſenatenſi epiſcopis, nec
non dilecto filio præpoſito Ariminenſi, & eorum alteri &c.
Et de commiſſione facta duobus epiſcopis loquitur text. in
capitulo cauſam matrimonij, ibi Foroliuienſi, & Vapicenſi
epiſcopis nos meminimus commiſiſſe, hoc titu. de offic. de-
legati. Vnde illud argumentum, quod efficacius videtur
pro hoc ſecundo intellectu, omnino corruit ponderato
11 pręmiſſo reſcribendi, & cancellariæ ſtilo, † qui pro lege ſer-
uari debet capitulo porrecta. ibi Cum igitur à Cancellaria
noſtra huiuſmodi literas emanaſſe non credamus. de confir.
vti. vel inuti. capitulo quam graui. de crimi. fal. Gemini. con-
ſilio 120. quia in facto numero 7. Roma. conſilio 376. quæſt.
eſt numero 12. verſiculo ſecunda ratio prouin. in 2. parte
prin. verſicu. Et nota in primis, quod ſtilus cancellarię. Abb.
& Fely. in c. ex parte 1. de reſcrip. Domi. de Vital. in clem. ad
compeſcendas. nu. 48. de ſeq. poſ.

Nec intellectus præmiſſus communiter reprobatus ſub-
ſtinetur ex illis verbis in fin. noſtri text. diſtinctione eccle-
ſiaſtica poteris coercere, de quibus hic per Bero. ante nu-
me. primum inferentem, quod deſignent iure proprio, &
non alterius, hoc enim non ſequitur, immo potius contra-
rium innuitur, præſertim ſuppoſito, quòd non conſtat (vt
dixi) quòd epiſcopus eſſet ordinarius in illa cauſa: & ſi epi-
ſcopus hanc facultatem à ſe ipſo habuiſſet, puta quia ordi-
narius in illa cauſa eſſet, fruſtra Papa dixiſſet, Diſtrictione
eccleſiaſtica poteris coercere. argumen. text. in l. vni. & ibi
Barto. in 3. not. C. de theſau. libro 10. l. 1. in fin. ff. ad munici.
capitulo quia in cauſis. §. licet de procur. Immo ſimilis clau-
ſula huic in literis Apoſtolicis tam iuſtitiæ, quàm gratię in-
12 diſtinctè apponi ſolet, videlicet † Contradictores, & impe-
dientes quoſcunque authoritate Apoſtolica compeſcendo,
iuxta tex. in c. 1. de maledi. ibi, ipſum à temeritate ſua cōpe-
ſcas de qua clauſula loquuntur Rui. conſi. 27. nu. 10. volū. 5.
& Cagno. in l. factam ſuum. §. non videtur. ff. de regu. iuris.
13 Et per hanc eandem clauſulam, de qua hic † Contradicto-
res diſtrictione eccleſiaſtica compeſcens, de qua in capitulo
pro illorum, & ibi gloſſ. in verſiculo contradictores. de prę-
bend. videmus, quòd datur iuriſdictio, eam alias non haben-
ti, vt in executiuis, & in is, quæ ſunt nudi miniſterij, vt ſup-
ponit gl. ibi, & Abb. numero 9. vbi notat per hanc clauſulam
dari iuriſdictionem inter partes, & contra extraneos. quem
ſequitur. Felyn. in capitulo ſuper eo. columna ſecunda. hoc
titu. de officio delegati. Et hæc eſt communis opin. vt affir-
mat Bero. de hac clauſula tractans conſilio ſecūdo. In cauſa.
numero 6. & ſequenti. libro 3. de qua etiam clauſula loqui-
tur Roma. conſilio 482. Immo quod plus eſt ex illo text. col-
ligitur, quòd cum Papa mandauerit Archiepiſcopo Burde-
galenſi, quòd eccleſiaſtica diſtrictione contradictores com-
peſceret, ſequitur in text. quòd ipſe Archiepiſcopus aucto-
ritate Papę mandauit, & ſic conſtat, quòd per clauſulam no-
ſtri tex. delegatus effectus fuit: Quod etiam oſtenditur ex
ſequentibus verbis, Archiepiſcopus cognouit illos in elu-
ſionem mandati noſtri &c. Rurſus ex ſequentibus verbis,
Auctoritate noſtra prouide factum eſt. De cenſura eccleſia-
ſtica, & ſeueritate eccleſiaſtica tractant Abb. & D. meus in c.
præterea. infra eo. Diſtrictio eccleſiaſtica ſecundum Abb. in
c. nuncios. de decim. importat etiam mulctam. pro declara-
tione horum verborum, & clauſularum videatur etiam D.
meus infra num. 91. & ſequen.

Tertius intellectus, qui fuit Barba. quod text. noſter lo-
quatur de vtroque, videlicet de ordinario, ac delegato, ex
quo verba proferuntur vtrumque reſpicientia, pariter re-
probatur, vt per Bero. hic poſt nume. 1. verſiculo. Quare
dominus And. Barba. & quod hic text. non loquatur de or-
dinario, ſed ſolum de delegato probatum fuit ſupra, & ſi re-
ſcriptum ordinario directum ſupponeremus, potius debuiſ-
ſet hoc cap. collocari ſub titu. de offi. ordi.

Quartus intellectus datus hic per Bero. quod text. noſter
loquatur in ordinario tantum, eo modo, quo ipſe deducit,
ſubuertitur ex duobus motiuis, contra dictum intellectum
per eundem factis, quibus poſtea non congruè reſponſum
videtur. Et tollitur etiam ex ijs, quæ ſupra ponderauimus:
Et iſte tex. ſic interpretatus minus faceret ad titulum, quam
ille primus communis. Tenendus igitur erit ille primus, qui
etiam (vt præmiſi) conformis eſt ſtilo reſcribendi cum il-
la clauſula contradictores, & inobediētes quoſcunq; aucto-
ritate noſtra cōpeſcentes. Rurſus ex eodem ſtilo videmus, q
delegatus Apoſtolicus omnibus infraſcriptis mādat, & pręc-
cipit, quod citent partes ad comparendum coram ipſo de-
legato, ſub hac forma Vniuerſis, & ſingulis Dominis Abba-
tibus, prioribus, præpoſitis, decanis, archidiaconis, ſcholaſti-
cis, cātoribus, cuſtodibus, theſaurarijs, ſuccētoribus, ſacriſtis
tam cathedralium quàm collegiatarum canonicis, parochia-
lium eccleſiarum rectoribus, ſeu locatenentibus eorundem
&c. Cęteriſque presbyteris, clericis, notarijs, & tabellioni-
bus publicis quibuſcunque &c. Salutem, & noſtris, immo ve-
rius Apoſtolicis firmiter obedire mandatis. Noueritis quod
nuper Sanctiſſimus Dominus Noſter &c. quandam com-
miſſionem nobis præſentari fecit huiuſmodi ſub tenore &c.
Auctoritate Apoſtolica nobis commiſſa &c. Vos omnes, &
eorum quemlibet monemus &c. ac vobis committimus in
virtute ſanctæ obedientiæ ſub excōmunicationis pœna &c.
peremptorie citare curetis &c. Inhibeatis &c.

Ex primo notab. Abba. hic ſuper illis verbis Præcipimus
alicui iuſtitiam miniſtrari, duæ concluſiones eliciuntur, pri-
ma eſt, quod per iſta verba fit concluſio in reſcripto: Si in-
terpretabimur, & accipiemus reſcriptum, prout communi-
ter illud accipere ſolent, pro ſupplici libello à parte porrecto
à principe ſubſignato (quem vulgo ante. vel poſt ſubſigna-
tionem, commiſſionē vocant) prout de illo ſenſiſſe videtur
14 Abb. cū † arguat de eo, ad libellū, qui à parte, ideſt ab actore
in iudicio producit, pro quo argumēto adduco tex. in c. prę-
terea, & ibi Hoſt. & Ab. añ n. 3. de dilatio. Inn. ī c. ſup literis.
nu. 3. de reſcr. & in c. cū olim Abbas, ibi iura de libello loquē-
tia, ad reſcriptū extenduntur, vt per eoſdem, & per Fely. ibi-
dem ante n. 7. hoc tit. noſtro, Tūc oot. hoc ſubſiſtere non vi-
debitur, concluſio enim reſcripti, ſeu cōmiſſionis hmōi eſt,
quod Papa dignetur committere alicui Rotæ auditori, ſeu
prælato in Roma. Curia (ſi cauſa deleganda, Romæ cogno-
ſcenda, vel decidenda erit, ſi vero extra Roma. Curia. alicui
ordinario, vel in dignitate eccleſiaſtica conſtituto, ſeu cano-
nico cathedralis eccleſiæ iuxta text. in capitulo ſtatutum. de
reſcript. libro ſexto) audiendam, cognoſcendam, deciden-
dam, fineque debitu terminandam, ſummarie. &c. & aliàs
prout

proùt in meis formulis commiſſionum. Si vero reſcriptum
15 † accipimus pro eo genere epiſtolæ,quo ſummi Pontifices,
aut Imperatores, vel alij principes ſeſe conſulentibus, vel
ſupplicantibus reſpondent, cuiuſmodi ſunt hæc noſtra,
quam interpretamur, & plerique aliæ decretales, & reſcri-
ptum iuxta hos terminos deſcribitur per Hoſtien.in ſumma
ſub titu.de reſcript.& per Abb.ſuper rub. eo. titu. qui dixe-
runt eſſe illud, quod ab Apoſtolico, ideſt Papa, ſeu à Prin-
cipe ad alterius conſultationem,ſeu relationem emanat. De
hoc reſcripto intelligit Vlpia. in l.1.ff.de appell. Quæſitum
eſt an aduerſus reſcriptum Principis appellari poſſit.de quo
etiam habemus titulum ſupra de reſcript.& C. de diuer. re-
ſcrip.Sic etiam interpretamur verbum reſcribo, grecè ἀντι-
γράφω. ideſt ſcripto reſpondeo. Et ſic Abb.ad ſignaturam
ſe retuliſſe videtur: Si inquam de illa Cardinalis ad ſignan-
da reſcripta iuſtitiæ præfecti intellexit, pariter eius conſi-
deratio vera reddi non poſſe videtur: Signatura enim illius
regulariter eſſe ſolet, placet D. N. PP. N. Cardinalis Sfor-
tia, prout etiam annotauit Samen.ſuper 16.quæſt.Regu.de
Non Iudi.iux.for.ſuppli.in Compen.vt.Signa. numero 22.
Neceſſe eſt igitur ſi Abba.defendere volumus, vt dicamus,
quod retulerit ſe ad ſignaturam Regentis Cancellariæ, quæ
eſt de mandato D. N. Papæ Audiat magiſter N.citet, inhi-
beat vt petitur, & iuſtitiam faciat. Et hic modus ſignandi
per viceregentem vltra quod ſit ſecundum ſtilum Romanę
curię.notiſſimum, non eſt à iure communi extraneus, ſic
enim reſcriptum videmus per ipſum Papam in capitul. cau-
ſam matrimonij in fin.infra hoc titu.noſtro, ſub ijs verbis,
cauſam audiatis, & fine canonico terminetis. Vel ipſum
Abb.intellexiſſe affirmemus de reſcripto expedito per offi-
16 cium contradictarum, quæ quidem literæ † contradicta-
rum literę Apoſtolicæ dicuntur,iuxta tex.in cle.1.ibi,literis
noſtris,& ibi Imo.Abb.anti.& Hoſtien.in verſiculo noſtras.
& in verſiculo.deputati.de crimi.fal. & ibi gloſſ.Docto. præ-
ſertim Boni.de Vitall.numero 3.de proba.capit.dura. & hæ
literæ contradictarum, vt plurimum iuſtitiam concernunt,
& dantur ſub plumbo,& dicuntur literę bullatæ, ſeu bullæ:
Dantur in forma ſignificauit iuxta text. in capitulo ſignifi-
cantem.& in c.ſignificauit.de reſcr.in c. ſignificauit. de offic.
ordi.in forma ſua nobis iuxta tex.in c.ſua nobis.de appell.c.
ſua nobis.de confir.vti.vel inu.in forma conqueſtus, c.con-
queſtus.de ferijs.c.conqueſtus de fo.compe.c. conquerente
de offi.ordi.& ſub alijs modis. De Auditore contradicta-
rum tractant glo.in c.auditor.de reſc.Hoſtien.in ſum.de off.
ordi.§.quis poſſit eſſe ordinarius.& Archid.in c.experientię
poſt medium.11.q.1. Sic defendi poteſt illario Abba.prima
in dicto primo not.& non alias:mea quidem ſententia.

Alia illatio ex eodem not. eſt, quod communiter in fine
libelli apponitur,& apponi debet clauſula, & circa prędicta
17 † peto mihi ius, & iuſtitiam exhiberi, quæ quidam hodiè
ſalutaris appellatur: Addi conſueuit, Non tantum eo mo-
do,quo petit,ſed omni alio meliori.de qua clauſula, & illius
notabilibus effectibus tractant Abb.in cap. 2. de ordi.cogni.
Dec.Capit.Neapo.10.numero 22.& ſequen.Corn.conſilio
138.lib.1.Bolognet.in l.1.numero 20. in 2. fallen.& ibidem
Iacob.de Nigr.colum.4.in 3.fallen.Guid.Papæ. conſilio 24.
Iaſ.Inſtitutio.de actio.ad fi.prin.

In quantum Abb.in eodem not.1.vult.per illam clauſulã
18 † petens ſibi ius,& iuſtitiam miniſtrari,venire omnem actio-
nem,vera videtur eius concluſio,limitãdo tamen eam,vt in-
fra,omnis enim actio in libello deducta cenſetur,prout con-
cludunt Maria.Soci.in cap.2.columna 48. verſiculo primus
effectus.de libel.obla.Alexan.conſilio 117.colum. 1.verſic.
Actio benefacit.libro ſecundo.& conſilio 6.colum. 3.verſic.
Hoc etiam comprobatur.lib.3.Calcan.conſilio 36. numero
24.verſicu.& in fine ſit clauſula.conſilio 75.colum.3. verſic.
Item debet intelligi.ac conſilio 76.numero 24.verſicu.Item
pro hoc facit Corn.conſi.8.colum.fi.verſic.Inſuper dato.li-
bro primo Soci.conſilio.160.colum.penul.verſi.Tertio hoc
idem Ange. in §.omnium Inſtitu.de actio.numero 45.verſi.
Et per ſupradicta.Idem Iaſ.in l.petens. poſt numero 6.verſi.
Tertio circa hanc clauſulam.& ibidem dominus meus.col.j.
verſicu.Subijcit etiam.ac Cur.iun.etiam colum.1.verſiculo
poſtremo nota.C.de pact.Bertran.conſilio 87.colum.primi
ad fin.verſic.Quoniam dico libro ſecundo. in ſecundis. Ma-
ria.Soci.iun.conſilio 128.num. 10.libro ſecundo.Ratio prę-
miſſorum ea eſt, quia per hanc clauſulam dicitur intẽtatum
illud, quod fauorabilius eſt actori, vt dixit Alexan.conſil.6.
columna 3.lib.3.& conſilio 209. columna antepenult. verſi.
Ex prædictis.libro ſecundo ac conſilio 137. numero.3. verſi.
6.Brun.in tracta.de ſtatuto fęmi.exclu.ver.fi.dominus meus
conſilio 187.column.prima.verſiculo.Et intentio agentis.ac
conſilio 445.numero 22.Iaſ.in allega.§.omnium. num.147.
Inſtitu.de actio.

Limito primo præmiſſam concluſionem procedere tan-
tùm quando actio,cauſa,ſeu remediũ,ex narratis colligi po-
teſt.aliàs ſecus dicendum ſit,præſertim vbi alia actio ſpecifi-
cè deducta fuit,vt voluerunt Alexan. conſilio 121.col. pen.
verſicu.Prætcrea vt dicunt.libro primo.& conſil.43. ac 117.
lib.2.Aret.conſilio 17.colum.3.in fin.verſic. Vnde ſicut illa
clauſula.Corn.prąalle.conſilio 8.colum.fi.verſic.Et inſuper
dato.lib.1.& conſilio 46.numero 4.verſicu. Et cum ex nar-
ratis.lib.3.Soci.conſilio 39.colum.penult.verſiculo. Verum
licet articulus.& conſilio 95.colum.penul.verſi.Pręterea di-
cta clauſula.lib.3.Rui.conſilio 19.colum.3.verſic. Item cum
vol.4.dominus meus in alle.l.petens.col.j.ad fi.ver. ſimiliter
talis clauſula.vbi etiam Cur.iun.colum.2. verſic. Limita ta-
men.C.de pact.Idem Dec.conſi.62.colum. 2.Aimo. conſil.
151.colum.1.in fin.verſicu.Nec releuat.Boe.Dec.42. num.
17.ac Dec.74.Cappel.Tholo.Dec.232.Goza.conſ.93.n.15.
Natta.conſi.188.col.fi.

Secundo limito procedere tantum actore volente, aliàs
ſecus,vt concludit Neuiza.conſilio 79.numero 4.& ſequen.
Et ratio huius limitationis ea eſt, quia cum libellus propter
dictam clauſulam interpretandus veniat eo modo, quo fa-
uorabilius iuuari poſſit intentio actoris: Et omnis clauſula
omne decretum, omneque priuilegium interpretari de-
beat,ſi is in cuius fauorem emanauit eo vti voluerit ad text.
in l.& eleganter.§.1.cum gloſſ.in ver. nullum. ff.de dolo.c.j.
§.ſubiectum.cum glo.in ver.referri.de con. præb.lib. 6.

Tertio limito,niſi actor in proſecutione cauſæ,puta in ex-
hibendo,& examinari faciendo teſtes,iura producendo, ſeu
alios actus faciendo reſtrinxerit ſe ad vnum remedium tan-
tum,quo caſu dicta clauſula in alia operari non poterit.Imo.
in c.cum dilectus.col.1.verſi.Quid dicemus.& Hoſtien. col.
1.ad fi.verſic.Qualis erit finis. de ordi. cogni. Specu. titu. de
libell.concep.§.Iam nunc videndum.verſi. Item talis.Et ge-
neraliter dicimus,quòd vbi diuerſa eſt petitio à probationi-
nibus,vel à natura cauſæ,talis clauſula non operatur, prout
declarat Mar.Soci.in c.2.colum. 48. verſiculo. Sed aduerte.
de libel.obla.& alter Soci.conſi.39.colum. penult. verſiculo.
Verum licet articulus.lib.1.

Quarto limitant, ſeu declarant nonnulli, quod ſi plures
actiones ex narratis competere poſſint, illa duntaxat inten-
tata cenſeatur,quæ minorem condemnationem contineret,
videntur voluiſſe Inno.in alle.c.cum dilectus. col.1.verſicu.
Quomodo dicemus.& Hoſtien.ibidem.col.1.ac Ioan. And.
etiam col.1.verſi.Iuſtitia.& Specu. loco ſupra citato. Alex.
prąalle.conſi.117.col.1.ver. Ad hoc benefacit.lib.2.

Quinto limito, niſi agenti competerent plures actiones,
ſeu remedia contrarię,vel cõtraria,tunc enim omnes actio-
19 nes non dicerentur intentatæ ne † agens contrarius dice-
retur,qui audiri non deberet. l.vbi repugnantia. ff. de regu.
iuris l.prima. C.de furt.l.1.C.ſi ſer.extr.l.ſcripturæ.C.de fi.
inſtrumentorum.capitulo ſecundo.vt lit.non conteſt.Vnde
non obſtante illa clauſula,ſolum intentata videtur illa actio,
quæ aptior,pinguior,& vtilior eſſet agenti, vt per Bero. hic
columna ſexta.verſiculo Hoc intelligas.vbi ſubdit, Vel illa,
quæ ex proceſſu colligeretur, argum. eorum, quæ tradit
Barto.in l.ſi quis intentione ambigua. ff. de iudi. pro præ-
miſſa limitatione adduci poſſunt Bald. in l.1.C. de proba.
verſicu.In inquiſitione autem. Alexan. conſilio 121. colum.
penultima libro primo conſilio 96.columna fina. verſiculo
Secundo reſpondeo.volum.5.& conſilio 110. colum. prima
verſiculo.Nec releuari.eo volu.Soci.conſilio 122.cir. princ.
verſiculo.Nec obſtat clauſula.volum.4.Rui. conſilio 32. co-
lumna ſexta. verſicul.Nec obſtat dicta clauſula libro primo.
Fely.in capitulo auditis.columna ſecunda. verſiculo Vnde
libellus.de præſcript.Paris.conſilio 7.numero 22. lib.1.Rip.
in l.naturaliter.§.nihil commne.nu.178.ff.de acqui.poſ.ver.
Amplia etiam in libello.

Contrarium voluerunt Maria.Soci. in cap.2.colum. 49.
verſiculo.Notandum eſt,quòd quidam.de libel. obla. & So-
ci.conſilio 128.columna prima verſiculo. Prima concluſio.
ac Grat. conſilio 156.columna 4. verſiculo. Præterea dico.
libro ſecundo.

Prima opinio communiter tenetur, quæ tamen duobus modis limitanda venit, & ſic opiniones concordari poſſunt, limito igitur primo illam primam procedere tantum, quando eſt perſeueratum in contrarijs remedijs, ſecus ſi non ſit perſeueratum, licet fuiſſent contraria in eodem libello, vt per Grat. conſilio 70. colum. penul. verſicul. Vltimo dico. lib. 2.

Secundo limitat dictam primam opin. Grat. præallega. conſilio 116. numero 24. libro ſecundo procedere tantum quando contrarietas reſultaret ex verbis libelli diſpoſitiuis, non autem narratiuis, licet enim in narratiuis eſſet contrarietas, non in diſpoſitiuis, propter illam clauſulam ſalutarem libellus, & iudicium ſubſiſterent. Reliquos effectus dictæ clauſulæ hic non proſequor, quippe qui extra materiam noſtram ſunt, de illis videre poteritis per Docto. quos ſupra citaui. nu. 17. & ſeq.

Notat ſecundo Abb. ex illis verbis minis, ac terroribus conquerentes ſilere compellunt, quòd minæ, & terror in-
20 ter ſe differunt, Minæ † enim verbis (ſuppleo ſignis, vel nutibus, ſeu literis miſſiuis) fiunt l. metum. iun. gloſſ. C. quod met. cau. & ſimi. gloſſ. in capitulo primo in verſiculo aut reclamantem, ſupplet voce, vel ſigno. 74. diſtinct. & M. Tullius inquit, Cæſar minaces, & acerbas literas ad Senatum
21 miſit. At terror † in atrocitate facti conſiſtit, & dicitur timoris incuſſio. Cice. 3. Tuſcula. Terrorem (inquit) metum concitantem. Ouidius. Metamorph. Tonitruque, & fulgure terruit orbem. Hinc dicimus Terrorem armorum, vt in l. 3. §. qui armati. ff. de vi, & vi arma. Verum vt ſubdit Abb. vnum pro altero ſæpe ponitur, prout in l. 3. & in l. fi. ibi Terrore verborum, & ſic minis per verba. ff. quod met. cau. Virgil. 8. Aeneid. Neu belli terrere minis. Aduertendum ante omnia eſt, quòd litera in diuerſis libris diuerſa eſt, prout etiam Docto. diuerſimode legunt, legit ipſe Abb. Minis, aut terroribus, & ſic alternatiuè D. meus in ſecundo not. legit Minis, & terroribus, prout etiam Bero. hic, Aliqui legunt Minis ac terroribus, quod eſt ferè idem lectum D. mei. Melior lectura videtur Minis, aut terroribus, & ſic ꝙ hoc vnum ſufficiat, iuxta terminos noſtri text. & ſic ſufficient, vel minæ, vel terrores. ad l. ſi quis ita. vbi Alexan. & alij. ff. de verborum obligationib. Bal. in l. ea lege. numero 19. verſiculo. Vltimo quæritur circa alternatiuam C. de condi. ob. cau. c. cum plures. vbi plurium delegatorum in ſolidum quilibet cognoſcit. & ibi glo. verſiculo. Vnde non ſunt iſtę alternatiuę ordinis. de offic. delega. libro 6. Si legeremus Minæ, & terrores. exponere poſſemus, Minæ terrentes, ſeu quæ terreant, & eſſet figura endiadis iuxta illud Virgilij. Pateris libabat, & auro. i. pateris aureis. & ſic vnum ſubſtantiuum pro adiectiuo. ad l. obſeruare. iun. glo. in ver. ratio. ff. de offic. proconſ. l. Deo nobis, ibi legitime, vel ex pacto legitimo. C. de epiſ. & cle.

Subdit Abb. notandum eſſe ex hoc text. minas, & terro-
22 res potentum inducere iuſtum metum † quod quidem optime probat Ancha. conſilio 299. incipien. viſa ſupradicta numero primo. vbi de iuſto metu propter terrorem crudelis tiranni in Parma, & alijs ciuitatibus Lombardiæ, cuius voluntati non ſolum parendum erat, ſed etiam oſtendendum, quod ſponte, & libero animo ei parebatur, ad illius ſęuitiam effugiendam, & quia idem erat ſolitas minas executioni demandare, terroremque concutere, & ſęuire, merito iuſtus metus colligebatur, attenta etiam qualitate, & conditione minantis & terrentis prout per Barto. in l. ad inuidiam, & per eundem, ac gloſſ. in l. metum. C. quod met. cau.

Quia per ſcribentes hic tractatur qualiter iuſtus metus
23 † probandus ſit, & concludunt non ſufficere ſolas minas, vt ex dictis iuribus colligitur, videlicet ex allega. l. ad inuidiam, ibi Vnde intelligis, quòd ad metum arguendum per quem dicis initum eſſe contractum Senatoris dignitas aduerſarij tui ſola non eſt idonea. & ex dicta l. metum, ibi Sed atrocitate facti probari conuenit. præallega. titu. C. quod met. cau. & l. metum non vani hominis. ff. eodem. l. metus autem. verſiculo. Sed non ſufficit quolibet terrore adductum timuiſſe. ff. qui. ex cau. maio. l. interpoſitas. & l. tranſactionem. C. de tranſactio. capitulo Abbas. & capitu. ad audientiam. de his, quæ vi, metusve cau. fi. Calder. conſilio primo eod. titu. Vera concluſio eſt, quòd iudicis arbitrio committitur, an metus probatus ſit, vel ne. eſt text. nota. in præallega. l. metus. in fi. ibi Sed huius rei diſquiſitio iudicis eſt. ff. ex qui. cau. maio. & voluerunt Imol. Anto. de Butr. Abb. & alij in capitulo cum dilectus. quod met. cau. & Bal. in l. ſecunda C. de his, qui per met. non appella. Calder. præalle. conſilio primo ſub titu. quod met. cau. Bald. Alexan. & cæteri in dicta l. interpoſitas. dominus meus Philippus Decius plures ad id referens. conſilio 219. Viſo puncto numero 3. & hanc communem teſtatur. Pariſ. conſilio 60. agitur in pręſenti. nu. 25. ver. & ideo concluditur vol. 4.

Nunquid autem minę, vel terrores mariti, prælati, ſeu patris inducant iuſtum, metum in vxore, ſubdito, vel filio, ve-
24 rior videtur opinio pro affirmatiua, & ſic, quod metus † reuerentiali locus ſit, ſi concurrant minæ, vel verbera, ſeu (vt nonnulli voluerunt) auſterus vultus illius, qui minas executioni demandare ſolitus eſt, vt per Bart. in l. 1. §. quę onerandæ. ff. qua. rer. actio non dat. iun. ijs, quæ ponit Imo. in c. ſicut. de ſimo. & in cap. cauſam. de offi. dele. Bar. & Cur. iun. nu. 15. in l. interpoſitas. C. de tranſactio. Abb. in cap. cum virum. poſt nu. 8. verſi. Niſi præceſſerint minæ, vel verbera. de regula. At Bero. hic ponit quatuor caſus, & nonnullas conſiderationes, & declarationes num. 18. cum alijs duobus ſeq. quas videre poteritis, ſunt enim in praxi vtiles.

Non ſolum autem conſideranda eſt qualitas metum inferentis, ſed etiam eius, cui metus infertur, & circa hunc metum communis regula datur, quod metus debeat eſſe talis, qui cadat in conſtantem virum, vt habetur in l. 3. §. metum. ff. quod met. cau. & cum allega. l. interpoſitas. C. de tranſactio. Et ſi tractenus de metu mulieris, quod ſit talis, qui cadat in conſtantem mulierem iuxta gloſſ. in capitulo quod locum. de ſponſalibus. quam citat Anto. de Butr. in capitulo conſultationi. quod met. cau. Idem voluit Ioan. de Ana. in capitulo tertio columna ſexta. de homicid. Iuxta terminos noſtri text. non putarem requiri metum, qui cadat in conſtantem virum, & ſic nec minas, quæ terreant, ſed quales quales, prout in ſimi. ponderat Hyppo. de Marſi. in repet. rub. C. de proba. numero 190. verſiculo. Tamen in caſu iſto vbi quod in minis illatis teſtibus, ad hoc, vt quis perdat cauſam non requirantur minæ, quæ cadant in conſtantem virum, ſed quales quales ſufficiant, vt etiam voluit Barthol. Belenci. olim Rotæ Roma. Auditor præclarus in capitulo. ſuper eo. de teſti. cogen. In terminis noſtri text. concurrunt audacia illius, qui vult impedire iudicem eccleſiaſticum, & mandatum Apoſtolicum eludere: Odium requirentis hoc auxilium minarum, ſeu terroris: Item effectus ſi actor deſiſtat, & ſileat.

Notabili tertio Abb. de conſentientibus delicto, infra (vt ipſe dicit) cum glo. tractando pro nunc omiſſo, ad quartum deuenio, ſuper illis verbis ſcripturæ teſtimonio, quòd vide-
25 licet ſcriptura † ſacra allegari poſſit in deciſionibus cauſarũ, & in modo puniendi, vt habemus in cap. certificari. de ſepul. vbi ex ſententia diui Hieronymi dicitur, ꝙ vnaquæque prouincia abundat in ſenſu ſuo. Sic citatur ſcriptura ſacra in c. cum Apoſtolica, & ibi notat Abb. de his, quæ fiunt a præla. ſi. con. capi. Super hoc videri poterunt ea, quæ ſcripſi in c. 1. num. 42. & ante. de conſtitu. De ijs etiam tractant omnes in l. 1. ff. ſi certum peta. Sed videtur, ꝙ hoc notabile non poſſit elici ex tex. noſtro, ibi, ſcripturæ teſtimonio, ꝙ videlicet neceſſario intelligendus ſit iſte tex. de ſcriptura ſacra, ex quo Paulus cap. 1. ad Roma. dicit: Digni ſunt morte non ſolum,
26 qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus † hæc regula probatur etiam in iure ciuili, in l. qui vas. §. qui furem. ff. de furt. in l. 2. §. lenocinij. & in l. mariti lenocinium. §. plectitur. & §. ſequen. ff. de adulte. cum alijs. Vnde non incongruè dicendo ſcriptura, interpretatio fieri poſſet de ſcriptura in iure ciuili, quo ſummi Pontifices, & Canones iuuantur iuxta tex. in cap. 1. de nou. ope. nun. Rurſus poſſumus intelligere de ſcriptura iuris canonici. iux. tex. in cap. quemadmodum. verſicu. cum ſcriptura teſtetur. de iureiuran. & in cap. ſi vir ſciens. de adult. in cap. facientis. verſi. ſcriptura quippe eſt non ſolum qui faciunt. 86. diſtin. ac iuxta tex. in cap. notum. 2. quæſt. 1. & nonnulla ex iuribus præmiſſis glo. hic citat, forte ſentiens, ꝙ Papa de illis iuribus hic ſentiret. Verum non inconuenit interpretari ſcripturæ. i. ſacræ per antonomaſiam. i. vice nominis, poſitionem. ad tex. in §. ſed ius quidem. Inſtitu. de iure natu. gen. l. 1. iuncta glo. in ver. in vrbe. ff. de colle. illici. l. 2. ff. de verbo. ſignifi. Et cum hoc verbum ſcriptura prolatum ſit a Vicario Chriſti, facilè putandum eſt eum ſenſiſſe de ſcriptura ſacra, prout etiam ſenſit ipſe Chriſtus (cuius hic vices gerit in terris) dum dixit Perſcrutamini ſcri-

ni ſcripturis? Rurſus, ſcriptum eſt enim: Non tentabis do-
minum Deum tuū,& alijs in locis infinitis, ſenſit enim ſem-
per de ſcripturis diuinis.

Dum Abb. hic ſubdit, q; potius ſtandum ſit canonibus,
quam dictis ſanctorum in deciſionibus cauſarum, quando
27 ſcriptura contradicit canonibus, Doct.hic quærunt an † di-
cta, ſeu auctoritates ſanctorum pro deciſionibus cauſarum
adduci poſſint? Pro affirmatiua videtur tex.per Abb.hic ad-
ductus.20.diſtin.in princip.ibi,in cauſis vero diffiniendis ſe-
cundum poſt eos locum merentur,& ſic ſancti poſt ſummos
Pontifices ibi, conſtituuntur: in cap.vero.de libellis, quod
ibi ſequitur, dicitur retinenda, & proponenda eſſe ſcripta
Hieronymi, Auguſtini.vel cæterorum ſimiliter ſanctorum.
Super hac quæſtione plura ſcribunt Docto.in l.1. ff.ſi cer.pe
ta.& Decius in cap.ne innitaris. in 2.lectura. nu.8. affirmat
communem eſſe opin.q; in dictis ſanctorum generaliter ex-
preſſum reperitur,q; habeant auctoritatem iuris.

Contra hanc opin.communem arguo ſic: In quocunque
actu humano requiruntur ſcientia,poteſtas,& volūtas. Phi-
loſo.6.Ethicor. & l.cum teſtamentum.iuncta glo. & ibi Bal.
qui Ariſtotelis ſententiam comprobat. C.de iu.& fac.igno.
clemen.2.§.vt autem.ibi, Qui ſciant,velint,& valeant.de re-
lig.domi.regulariter ſancti non ſunt doctores,& periti circa
iura, immo ſcriptum eſt in ſacra pagina indocti rapiunt cœ-
lum. Rurſus alibi,ſapientia huius mundi ſtultitia eſt.Iterum
Et vitam eorum reputabant inſaniā:& ſic in ſanctis loquen-
do a communiter accidētibus deficit ſcientia circa iudiciā-
ria.Et ſcientia alicuius profeſſionis non præſumitur,cum ſit
28 † qualitas accidentalis,quę cum perſona non naſcatur. Inno.
in cap.ſuper his.ante num.12.de accuſa. Alexan.poſt Angel.
in l.ſi prius.nume.38.ff.de no.ope.nunci.Abb.in cap.bonæ.
1.colum.penult.de electio.Rip.in cap.decernimus.nume.4.
de iudi.inferens ad clericatum,q; non præſumatur, ſed pro-
bandus ſit.Ergo cum veriſimiliter deficiat ſcientia legalis, &
canonica,& quæuis alia,quæ ad deciſionem cauſarum faciat
non poſſunt ſanctorum dicta pro legibus, vel canonibus ad
deciſionem cauſarum adduci.

Rurſus deficit poteſtas, ſeu auctoritas decidendi cauſas,
iudicandi,vel de iure reſpondendi, & leges,vel canones cō-
dendi,quippe quę ſanctis conceſſa non reperitur,etiam exi-
ſtentibus doctoribus, ſed bene Imperatori, & Regibus, &
præcipue Petro, & eius ſucceſſoribus. capit.in nouo.22.di-
ſtinct.capit.tranſlato.vbi omnes.de conſtitu.capit.ſolitæ.de
maio.& obedien.

Ad contraria reſpondeo,& primo ad ſummam diſtin.20.
ibi, In cauſis vero diffiniendis ſecūdum poſt eos locum me-
rentur, quòd ille ſit tex.Gratiani, ergo pro lege, ſeu cano-
ne non habendus.

Secundo reſpondeo, q; interpretatio facienda ſit de illis
duobus ſanctis,de quibus ſermo habitus fuerat, vt declara-
tio ſequentium capiatur à præcedentibus.iuxta theo.Bar.in
l.quiſquis.nume.1.ff.de lega.3.communiter approbatam.vt
per Fulgo.Pau.Caſtren.& Iaſ.in l.1.C.de libe.præter.& per
Curt.iun.conſi.14.num.1.

Tertio quatenus illi ſancti, vel ſimiles allegari poſſent ad
deciſionem cauſarum id eſſet, quia eorum opiniones ſunt
citatæ a canone, & valet conſequentia talis liber per legem,
vel canonem citatur,ergo comprobatus eſt. Hoſtiē.& Ioan.
And.in c.conſuluit.de ſeru.non ordi.

Ad c.de libellis,prælle.20.diſtin.q; retinēda ſint, ac pro-
ponenda ſcripta Hieronymi,Auguſtini,vel cæterorum ſimi
liter ſanctorum reſpondetur, quod non ſimpliciter dicitur.
ſanctorum,ſed additur doctorum,& ſic ſit reſtrictio ratione
adiuncti.ad l.fin.§.cui dulcia.ff.de vin.& oleo lega.l.pedicu-
lis.& ibi glo.in ver.non videri.ff.de aur.& argen.lega. Inſu-
per dictio,cęterorum infert ſimilitudinem cum expreſſis,ad
l.cætera quoque,quæ eſt 44. & l.cæterorum, quæ eſt 160.cū
ibi not.ff.de verb.ſignifi.

Nec obſtare videtur,ſi dicatur, ſtare debemus auctoritati
Pauli in omnibus,etiam quo ad iudicialia,quia hoc ſuppoſi-
tum ita generaliter forte negari poſſet.

Secundo quatenus ei in omnibus ſtandum eſſet, id eue-
niret, quia eius opiniones comprobatæ ſunt a canonibus,
ſeu concilijs.

Tertio ſi ſtatur ei, hoc eſt etiam quia adiunctus ſint Pe-
tro,& eſt doctor gentium,ergo non cęteris ſanctis doctorib.
multo minus ſanctis non doctoribus.

Notat hic Abb.quinto, & vltimo, quod iudex delegatus
ſuam iuriſdictionem exercere poteſt non ſolum contra par-
tes, ſed etiam contra quoſcunque ſuam iuriſdictionem tur-
bantes,de hoc dicit infra ſe plenius tractaturum, quod qui-
dem facit colum.fi. num.6.vbi plures quæſtiones ſuſcitat,
ibi videnda, ac reaſſumenda erunt,quæ Abb.tractat, & D.
meus hic.Glo.in ver.compellunt, in duas partes diuidi po-
teſt, in prima iuxta vnum intellectum explicat, qua pœna
puniendus veniat reus, qui inducit, ſeu aduocat poteſtates
turbantes,& ſilere facientes actores. Altero modo iuxta al-
terum intellectum allegat ſimile concordans cum hoc text.
In 2. quæ eſt ibi & iudex, monet iudicem delegatum quid
facere debeat.

Iuxta primam partem glo.quæritur an rei potentes auxi-
lium a potentioribus, ac inducentes turbantes huiuſmodi
affici,ac puniri debeant iactura, ſeu amiſſione cauſæ? gloſſ.
pro affirmatiua concludit, ex quo aduocaunt auxilium po-
tentiorum.iuxta tex.in l.1. C.ne lice.potentio.& c.2.de alie.
iudi.mutan.cau.fac.vbi quòd iactura cauſæ afficiuntur illi,
qui ſibi aduocant patrocinium potentiorum, & propterea
prohibetur clericus ceſſionem a laico recipere cauſa iudi-
cium mutandi.

Contra gloſ.concludunt Anton.de Butr. Abb. & Barba.
hic, ex quo pœna dictæ l.1. C.nę lice.potentio.non proce-
dit hoc caſu,cū loquatur tantum in alienatione,extra quam
nos ſumus.

Secundo pro Abb.contra glo.pondero, quia hic tex.no-
ſter contentus eſt pœna coertionis,ergo non debet alia pę-
29 na addi, videlicet amiſſio cauſæ,pœna enim duplici † ex eo-
dem delicto quis puniri non debet. l. ſanctio legum.ad fi.ff.
de pœn.l.diuus.ff.de offic.præſi.c.cum percuſſio. 7.quæſt.2.
c.at ſi clerici.§.1.de iudi.

Tertio quia iura per glo. citata loquuntur in actore, qui
tranſtulit rem,aut iura ſua in potentiorem, vt apparet ex d.
l.1.ac 2.C.ne lice.potentio.& ita intelligit illam l. 1.glo. in
ver.tenebitur.in l.1.ff.de alien.iud. mutan. cau.fac. Nos au-
tem ſumus in reo conuento.

30 Quarto priuatio rei ſuę,vel dominij ſui † grauis pęna eſt.
l.teſtamento centurio.ff.de manu.teſt.l.mons. & l.aut dam-
31 num.ff.de pœn.c.2.de biga.Priuationis autem † pœna nun-
quam iniuncta cenſeri debet, niſi in caſibus a iure expreſſis.
l.& ſi quis.§.idem Labeo.in fin.ibi, Pœna tamen in eum ſta-
tuta non eſt.ff.de reli.& ſump.fune.& eſt melior tex.in iure.
in §.cum igitur.verſi.ſin autem.ibi, Nec qualibet eſt lex ali-
quid tale dicens.in Authen.de non eli.ſecun.nuben.c.is qui
reſpon.1.in fi.de ſenten.excom.lib.6. & ibi Prob.nu.8.gloſ.
in c.cum vos.de offi.ord. Bal.in authen.ex teſtamento. col.
fi.ver.Iſta allegatio fundatur in materia priuatiua. C.de ſe-
cun.nup.glo.in c.fi.de iur.patro.

Quinto pęnę eſſent contrariæ, illa enim, q; quis cauſam
perdat finem iudicio imponit,hæc noſtri tex.ſupponit iudi-
cij proſecutionem,& ad hunc effectum eccleſiaſticus cenſu-
ris eccleſiaſticis vti debet:Contrarietates autem iura abhor
rent.l.vbi repugnantia.ff.de reg.iur.l.1. C.de furt.l. ſcriptu-
ras.C.de fi.inſtru.c.2.vt li.non conteſt.

Sexto iura in contrarium adducta loquuntur quādo agi-
tur coram ordinario,at tex.noſter quando coram delegato:
ordinaria autem iuriſdictio potentior eſt, ac fauorabilior de
legata,quę eſt extraordinaria,odioſa ac coarctanda.c.de cę-
tero.iun.glo.in ver. extraordinariam. de tranſactio. c. indu-
cię.ver.Et autem.3.q.4.& ad alia,quę adduximus ſuper rub.
nu.7.cum alijs ſeq.

Dominus meus Phi.Dec.hic num.25.& ſi q.ac Bero. poſt
nu.44.defendunt gl. concludentes contra Abba.ponderant
præallega.tex.l.j.ac 2.& rubrum ipſum.C.ne lice.potentio-
ribus patrocinium litigantibus præſtare, vel actiones in ſe
transferre,vbi non ſolum comprehenduntur illi, qui quęrūt.
per viam alienationis,aut ceſſionis aduerſario, potentiores
conſtituere,ſed & quicunque quomodocūque doloſè que-
rentes impedire iudicia & iuriſdictionem iudicum, & ſic in
terminis noſtri tex.vt etiam per Bar.in dicta l.1. Ad illud q;
l.1.prçalle.loquatur de actore reſpondent, q; tam verba il-
lius rubricæ,quàm illa l.1.videlicet iactura cauſę afficerētur,
hi,qui ſibi patrocinium potentum aduocaſſent, quæ quidē
cum ſint generalia non minus reis,quàm actionibus conue-
niunt.prout per Bart.in dicta l.1.Et illam l.1.de vtriſque lo-
qui communem affirmant.Nec ratio differentię adduci po-
teſt quare magis diſpoſitio illius l.j.conueniat reo,quā acto-
ri:Immo ſecūdum iuris regulas actoris, & rei eadem eſt cō-
ditio.

dicto.l.non debet actori.ff.de reg.iur.cap.nouit ille,ibi,Qui-
cunque videlicet litem habens ſiue petitor fuerit, ſiue reus.
de iudi.cap.prudentiam.ver. Nos vero.de mut.petitio. Nec
obſtare dicunt,ꝙ quis non debeat duplici pœna affici,reſpō-
dent enim diuerſis reſpectibus a iuribus reperiri duplicem
32 † pœnam impoſitam, prout in terminis noſtris. & ad tex.in
l.ſi quis maior. C.de tranſactio.capit.in archiepiſcopatu. de
rapto.cap.quicquid inuiſibelis,vbi clericus deponitur,& ex-
communicatur.1.quæſt.1. cap.fœlicis. de pœn. libro ſexto.
Rurſus in diuerſis foris imponi quandoque conſueuit diuer
ſas pœnas,& vna non tollit alteram, vt per Abb.in cap.tuæ
de procura.& in cap.cum ſit generale.de foro competen. Et
ſic tollitur illud obiectum contrarietatis iudiciorum, & pœ-
narum. Vel etiam reſponderi poſſet,ꝙ iudex altera pęna cō-
tentus erit, quam arbitrio ſuo iniunget. iuxta tex. in c.quo-
niam.in fin.vt lit.non conteſt.& ad tex. in cap.in cauſis.hoc
tit. Ad illud,quod tex.noſter loquatur de delegato, iura ve-
ro adducta in ordinario reſpondetur, quod ſic dicere eſſet
potius ponere diuerſitatem facti,quàm rationis,cum eadem
ratio militet in vtroque. Et cum ratio præalleg.l.1.ſit fauor
publicus,& quidem iure diuino conformis,non eſt dubium
quin etiam ad delegatum Papæ extendatur. arg.tex. in l.hoc
modo.in fi.ff.de condi.& demonſt.

Verum quia negari non poteſt quin diuerſi ſint termini
dictæ l.1.a terminis noſtri tex.& caſus diuerſi, diuerſosq́; fi-
nes habeant: & ius ciuile vnam pœnam imponat principali,
alteram,& quidem diuerſam auxilium præſtanti: hic autem
pari pœna, & diuerſa ab illa iuris ciuilis omnes puniantur:
& hic præcipuè conſideretur deluſio mandati apoſtolici nō
eſſet difficile defendere opi. Abb. communem & veriorem.

Et ſi conſideremus,ꝙ idem caſus eſſet huius tex.noſtri cū
33 præfata l.1.adhuc ſuſtineri poſſet,ꝙ hæc pœna noua † tolle-
ret illam antiquam,prout voluit Bald.in l.2.in fin.C.de reb.
cred.& in l.data opera,colum.6.verſi. Item nota. C.qui ac-
cuſa.& idem in l.qui ſepulchra.in fi.ac Salyc. colum.5.verſi.
Quæro tunc.C.de ſepul.vio.Ange.in §.quadrupli.colum.6.
verſic.Tene contrarium Inſtitu.de actio. ac D. meus Philip.
Decius in cap.de cauſis.poſt num.86.verſi. ſed breuiter hoc
titu.de offi.deleg.

Poſſet etiam conſiderari, ꝙ hæc de qua in tex.noſtro non
ſit propriè pœna per tex.in cap.cum medicinalis ſit excom-
municatio,non mortalis,diſciplinans, non eradicans. & eſt
cap.1.de ſenten.excom.lib.6.

Gloſ.2.in 3. par. diuidi poteſt: In prima allegat duo iura
concordantia: In ſecunda quæ eſt ibi,argumentum contra,
adducit duo contraria: In tertia ibi, ad hoc nota, ſoluit di-
ſtinguendo,ponens quadruplicem conſenſum, videlicet ne-
gligentiæ,conſilij,cooperationis,auctoritatis.

Primum membrum,ſeu dubium Abb.eſt, an quis ex con
ſenſu negligentiæ teneatur, ex cuius verbis elicitur prima
34 concluſio,quæ eſt, quòd de iure ciuili regulariter quis † ob-
uiare delicto non tenetur,etiam ſi id abſque ſuo periculo fa-
cere poſſit. adducunt text. in l. metum autem præſentem.§.
ſed licet.ff.quod met.cau.vbi pecunia recepta quis defende-
re tenetur,ergo nō aliàs. Et ſi aliàs teneretur,pecuniam pro
defenſione turpiter acciperet,ac ſtante turpitudine ex parte
ſolius accipientis datur repetitio.l.penul.ff.de condi.ob tur.
cau. at in dicto §. ſed licet. deciditur repetitionem non dari
ad hoc eſt etiam glo.in cap.non inferenda.23.quæſt.3.& vo-
luerunt Barto.in l.1.§.ſed in eo.ff.ad Sillania.glo.& Felyn.&
Dec.in l.vt vim.& ibidem Iaſ.num.31.ac Claud.Sciſel.colū.
penul.ff.de iuſti.& iur.glo. & idem Dec.ac Cagno.num.10.
in l.culpa caret.ff.de regu.iur.hanc communem affirmantes.

Pro hac communi opin.ita etiam arguitur. Magis permiſ-
35 ſa cenſeri debet † defenſio proprij corporis, quàm alieni, &
rerum ſuarum,quàm alienarum. præalleg.l.vt vim.argumē.
cap.ſi non licet.33.quæſt.5.cap.dilecto.& ibi nota.de ſenten.
36 excommun.lib.6.Et ordinata charitas † incipit a ſeipſo.Phi-
loſo.Ethic.lib.9.cap.8.Seipſos omnes natura diligunt. & M.
Tullius 4.de Finib. inquit, omnis natura eſt cōſeruatrix ſui.
& 5.de finib. omne animal ſimul atque eſt ortum applicatur
ad ſe diligendum,eſtque in ſe cōſeruando occupatum. & eſt
tex.in l.præſes.& ibi glo.fin.C.de ſerui.& aqua.& in cap.qui
vult ordinatè dare eleemoſynam,a ſeipſo debet incipere. de
pęn.diſt.3. & quiſque regulam diligendi proximum a ſeipſo
accipit.cap.ſi non licet.33.quæſt.5.capit.ſanè cauendum. de
pœniten.diſtin.3. l.ſi quis a fumo. ff. ad legem Aquil. diuus
Bernar.ſcribens ad Eugen. Papam in lib.de conſid.inquit, in

acquiſitione ſalutis tuæ, nemo tibi carior: & Socrates dice-
bat, Ita proſis amico,ne tibi noceas.Hinc regulam illam pu-
blicam vtilitatem præferri priuatæ limitant procedere,in le-
giſlatore, ac iudice,non in priuato. glo.in c.bonæ.1.de po-
ſtu.præla. & in cap. licet. de regula. ſequitur dominus meus
in cap.3.in 2.not.de præben. Hinc etiam dicimus,ꝙ licet bo
na eccleſiaſtica ſint omnibus communicanda.dicto cap.3.de
præbend.tamen primò debet beneficiatus ſibi ſubuenire, &
ſibi ipſi conſulere, etiam ſi ipſa eccleſia reparatione indige-
ret.eſt tex.ſingu.in cap.de his.vt ibi dicit Abb.de eccle.ædi-
fic.Et fuit dictum vrbanum Bald. conſil.312.viſis. volum.4.
Quòd charitas ordinata plus amat ſe in vngue pedis, quam
alium in tota perſona, At quis non cogitur ſe, & ſuas res de-
fendere,quamuis poſſit ſi vult,alium etiam offendēdo.præ-
alleg.l.vt vim.& l.1.C.vnde vi.in c.2.& ſequen.de homicid.
Nec iure aliquo cauetur, ꝙ quis ſeipſum defendat, immo ꝙ
propriam defenſionem dimittere poſſit habemus text.in l.
non tantum.ff.de appella. Et in euangelio dicitur ſi quis pe-
tat a te pallium,da & tunicam.Rurſus ſi quis percuſſerit te in
maxilla,præbe ei alteram.Igitur minus quis extraneum, aut
extranei res ab offenſione alicuius defendere cogetur. Hinc
dixit Sapiens Eccleſiaſti.cap.14. Qui ſibi nequam eſt,cui alij
bonus erit? & iurecon.in l.fin.ff.de bon.eo.qui ante ſenten.
mor. ſibi conſci. inquit, Qui enim ſibi non pepercit, multo
minus alijs parcet.

Contra præmiſſam communē opin. in circulis ſic argue-
bam.primo ratione qua homo omnibus prodeſſe debemus.
Philoſop.8.Ethico. & l.ſeruus.verſi. cum beneficio affici in-
terſit hominis.ff.de ſeru.exportan gl.in l.culpa eſt vbi quòd
officium homo homini debet.ff.de reg.iur.& habemus ada-
gium homo homini Deus.

Secundo arguebam per text. in l. culpa caret qui ſcit, ſed
prohibere non poteſt: ergo qui ſcit, & prohibere poteſt in
culpa eſt, & malè facit arguendo a contrario ſenſu. ad l.1.§.
huius rei.ff.de offic.eius.

Fallit primo concluſio præmiſſa, quòd quis non teneatur
alium defendere ex Felyn.hic, niſi agatur de damno ſubditi,
dominus enim eum iuuare tenetur. gloſ. in dicta l. culpa ca-
ret.ff.de regu.iur.& Cagno.ibi num.10.ſequitur hanc Fely.
fallen.Et ſcribitur.1.ad Timot.cap.5. Si quis autem ſuorum,
& maximè domeſticorum curam non habet,fidem negauit,
& eſt infideli deterior.

Fallit ſecundo ſecundum eundem Fely. in ſubdito offen-
dendi, ſubditus enim ſuperiori, ſeu ei cuius eſt ſubditus au-
xiliari debet.eſt tex.in l.fin. C.de his, qui.indi.in l.1.§.ſi ſer-
uus.& tota illa l.ff.ad Sillania.in l. lege Cornelia. in fin.prin.
ff.de fal.vin.l.fin.C.de fal.mone. voluit Barto.in l.vtrum.ff.
ad leg.Pompe.de parrici. Hoc ſenſit hic Abb. dum dixit vel
niſi delictum ſit committendum in perſonam illius, cui ego
ſum ſubiectus. Sic limitare videtur etiam glo. in alleg. l.cul-
pa caret.Dyn.in cap.non eſt ſine culpa. de regu.iur.lib.6.In-
telligo autem ſubditum, ſiue ſubiectio prouenit ratione pa
triæ poteſtatis,vel dominicæ, ſeu ratione iuriſdictionis, ſeu
feudi,vel vt dicunt vaſallagij.

Fallit tertio in ſuperiore non prohibente ſuum ſubditum
37 delinquere † volentem,quo caſu eadē pœna tenebitur. Hoc
voluit Abb. hic dum dixit, niſi delinquens ſit ſibi ſubiectus
vt ſeruus.& c.ad hoc adducitur tex.iun.ibi nota.per Abb.in
cap.1.de reſtit.ſpol.vbi dominus,& ſuperior, tenetur de de-
licto ſubditi,quando ſciuit,& prohibere potuit.eſt tex.in l.1.
§.familiæ. ff.de publica. & ibi Barto. & præſumitur ſubditus
committere delictum ſciente, & volente domino,quādo ex
tali delicto aliquid ſibi,vel lucri,vel commodi accedit,argu.
tex.in cap.conſtitutis.i.ibi, Quia veriſimilè non videtur, vt
eo inuito talia fierent,& ob hoc non caret ſcrupulo ſocieta-
tis occultæ,eo quod ſi voluerit,potuerit prohibere.de teſti.
Superior ſubditos ſuos corrigere,emendare,ad bonum mo-
nere,ac incitare debet,ac a vitijs,& inſolentijs retrahere:cu-
rabitq́; ne ſubditos indiſciplinatos habeat iuxta illud ad Ti-
moth.1.cap.3.ac §.neceſſe.47.diſtin. & per Luc. de Pen.in l.
quicunque.colum.1.C.de re milita.lib.12.

Quarto fallit in criminibus atrocioribus, in quibus non
obuians,qui poteſt punitur,prout per Bal.hic.& per Fely.in
3.fallen.& alios per tex.in alleg.l.vtrum.ff.ad leg.Pompe.de
parri.& in §.alia deinde.Inſtitu.de publi.iudi.

Hinc ſumpta occaſione Abb.hic,& alij quærunt, an con-
38 ſcius delicti grauioris † committēdi ſubditus, vel extraneus
non reuelans eadem pœna,qua delinquēs teneatur,vel alia,
& qua.

& qua. Fely.hic. & in cap.quantæ. de ſenten.excommuni.& Cagno.in alleg.l.culpa caret.poſt num.10.verſic. ſi quis autem obuiare quæſierit cum poſſet, dicunt non obuiantem in atrocioribus non puniri pœna, qua punitur delinquens, ſed minori,& extraordinaria.

Pro opin.ꝙ conſcius parricidij committẽdi, etiam extraneus non obuians, vel non reuelans teneatur eadem pœna adducuntur a Doct.dicti tex.in l.vtrum. & in §. alia deinde. Inſtit.de publi.iudi.quibus tamen reſpondet dominus meus hic poſt nu.33.& conſcios non ſimpliciter accipit pro ſcientibus, ſed & pro participibus, ſeu coniuratis, iuxta gloſ. in dicta l. vtrum.

Et quòd conſcius accipi debeat pro participe, non autem pro ſimplici ſciente, probat etiam Bernardi.& Zandri.in addi.ad Ang.de malefi.in ver. (che hai tradito,) quæ incipit, Si talis ſcientia.colum.6.Poſtea ipſe Dec. quærit defendere, & concordare glo.& Barto.in alleg.l.vtrum.Nonnulli verbum de extraneo interpretantur de filio non exiſtẽte in poteſtate.argumen.tex.in §.1.& in §.extranei. Inſtit.de hære.quali.& diffe.& in l.fin. C.de patri.pote.

Quæſtio alta, difficilis, ac magni momenti per Docto.hic
39 tractatur, videlicet an non reuelans tractatum † contra principem capite plectendus veniat? Pro opin. affirmatiua habemus tex.in l.quiſquis.§.id quod. & ibi Bald. Saly. & communiter alij.C.ad leg.Iul.maie.voluit Bart.in alleg.l.vtrum. ff.ad leg.Pompe.de parri.Barto. Ange. & Roma.in l.1. §.occiſorum.ff.ad Senatuſcon.Sillania.Saly.in l.1.colum.1.verſ. ad contrarium reſtat. C.de rapto.virg. Abb.in cap.1.colum. fin.de reſti.ſpol.Hyppo.de Marſil.ſingu.164.incipiẽ. Nemo debet ſe ſummittere.in princ. Catellin.Cotta alios referens in ſuis memorial.in ver.ſcientia ſola punitur.

Limitant id eſſe verum quando ſcientia eſt probabilis, ſecus verò ſi ſciens cõſpirationem in principem ſecretè ſciret, adeo vt illam probare non poſſet, tunc enim non tene-
40 retur † reuelare,& tormentis, ſeu quæſtionibus ſe ſubmittere, vel etiam carceribus, prout referunt voluiſſe Bal.in quodam ſuo conſ.incipien. Quamquam allegata ſint multa, illud referentes vltra alios ſunt Ang. Aret.in tracta.malefi.in ver. (che hai tradito.) colum.4.verſi.quod crimen.ac Hyppo.de Marſil.præalleg.ſingu.164.poſt princ. Idem voluerunt Angel.in l.2.& idem Hyppo.ff.ad legem Pompe.de parric.Roma.in alle.l.1.§.occiſorum.ff.ad Sillania.Ioan.de Ana.in rub. de his, qui fil.occi.colum.fin.verſic.ad prædicta. Alexand.in apoſtilla ad Barto.in alleg.l.vtrum. Socin.conſi.275.Fely.in cap.de cætero.colum.fin. de re iudi. & in alleg. cap.quanto. de ſenten.excommun.ac in cap.2.de hæret.dom.meus Phil. Dec.in alleg.l.culpa caret.colum.2.verſic.Similiter in crimine. Alcia.in l.4.§.Caro.in 1.nota. ff.de verbo. obliga. & in l. bona fides.nume.20. ff.depoſi. hanc communem affirmans. Idem contra Barto.tenentes voluerunt Felyn.& Dec.hic.& Claud.Seiſel.in repet.l.vt vim.ff.de iuſti. & iur.colum.antepenult.verſi. ſed ſuccedit. & in l.qui accuſare.in princ.C.de eden.& ibi pro hac opin.adducit tex. in clemen. 2.cum glo. in ver.valeat.de hæreti.Catelli. Cotta in dicto verſi.ſcientia ſola.verſi.Sed tenendo opin.Bart. in quam iudices criminalium ſolent inclinare, vt morem gerant principibus.

Contrarium, ꝙ immo indiſtinctè puniatur ſciens tractatũ contra principem,& non reuelans illum poſt habita dicta diſtin.an probare id poſſit, an ne tenuerunt ipſe Bart.in præalleg.l.vtrum.ff.ad leg.Pompe.de parri.Angel. in §.publica.ad fin.verſ.& ſingulariter tene menti.vbi dicit iſtam opin.communiter ſeruari in practica.Inſtit.de pub.iudi.Idem Ang.in tracta.malefi.in ver.(che hai tradito la tua patria.) vbi pariter dicit hanc opin.ſeruari in practica, licet ipſe contrariam opin.teneat.& Augu.Ariminen.ibi in addi. expreſsè concludit contra præmiſſam limitationem, dicens, ꝙ opin.Bat.ſeruatur in practica,& fuit ſeruatum Senis contra quendã Donatum, qui fuit decapitatus, quia non reuelauit coniurationem factam contra rempub.etiam ꝙ non haberet teſtes. Idẽ voluit Saly.in alleg.l.quiſquis.C.ad leg.Iul.maie.& in l.propter inſidias.num.3.C.qui accuſa.non poſſ. Calcan.conſi.2. colum.2.Marti.Lauden.in tracta.de crimi.læſæ maieſt.q.13. Felyn.& dominus meus hic, dicentes ſeruari in praxi.Barth. Caſſen. in conſue.Burgun. verſic.Item tenetur. vbi ꝙ hodie paſſim ſeruatur opin.Barto. Idem vult Afflict.in cap. 1.§.& bona committentium.nume.103.titu.quæ ſint rega.Iaſ.in l. vt vim.num.32.& ibidem Curt.iun.num.60. ff.de iuſt.& iu. Carrer. in praxi crimi. §. circa quartum. nume.63. Cotta in memoria.in ver.ſcientia ſola. Et ſic videtur ꝙ hodie opinio Bart. contra præmiſſam limitationem ſit magis communis, & in praxi recepta. Videatis etiam Afflic. tit.quę ſit pri.cau. bene.amit.in §.prętérea ſi vaſallus.colum.1.& ſeq.& Aegid. Boſſ.titu.de crimi.læſæ maieſt.num.46.& ſeq.

Concordant fœdere diſtinctionis opiniones præmiſſas contrarias Alcia.in alleg.l.4.§. Caro.num.25. ff.de verb.obliga.& Cagno.in alleg.l.culpa caret.poſt num.12. verſi. Ego autem fœdere diſtinctionis.ff.de regu.iur. vt prima opin. & ſic dicta limit.procedat in accuſatione, quam inſtituere non teneatur, etiam in crimine læſæ maieſtatis, ille qui poſtmodum probare non poſſet. Secunda vero opin. Barto. in ſimplici denunciatione, ſeu admonitione facienda, ad hoc vt princeps ſibi præcauere poſſit.

Hæc concordia, ſeu cautela hodie non releuat princeps enim ipſe, contra quem tractatus molitur, de cauſa criminis læſæ maieſtatis cognoſcit, ille, qui reuelat delinquentibus negantibus (qui quidem ſemper negabunt) & carceribus, & quæſtionibus ſe ſubiturum exiſtimet.

De iure verò canonico communem affirmant Abb.hic.&
41 Felyn.nume.5.& alij † ꝙ delicto quis obuiare teneatur, & ſi non obuiet puniendus veniat. Dyn.in cap. non eſt ſine culpa. nume.4. de iure canonico dicit eſſe planum, ꝙ teneatur de reg.iur.lib.6.Abb.ad hoc adducit text.in c.ſicut dignum. §.illi etiam. de homicid. vbi ꝙ non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare: & qui hominem a morte liberare potuit, & non liberauit, eum occidiſſe dicitur. Adduxit etiam 23.quæſtio.3.quaſi per totam. Dicitur ibi in cap. inferenda, ꝙ lex virtutis eſt depellere iniuriam a ſocio, & qui ſecus facit quando poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille, qui facit. Et ibidem in cap.qui poteſt.& cap. fin.dicitur, ꝙ mali ſunt a malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Ad hoc etiam adducitur tex.in cap. quantæ temeritatis.de ſenten.excommu.vbi inter alia dicitur, eos delinquentibus fauere interpretamur, qui cum poſſint, manifeſto facinori deſinunt obuiare. De hoc etiam habemus text.in c.dilecto.de ſenten.excom.lib.6.ibi, immo ſi poteſt, & negligit, videatur iniuriam fouere, ac eſſe particeps eius culpæ. Idem etiam voluit glo.in alleg. l.culpa caret. & ibidem do. meus. num.20.verſi.Venio ad ſecundum.& Cagno.num.12.verſi. de iure verò canonico.ff.de reg.iur.

Contrarium tenuerunt Anto.de Butr.in cap.quantæ. de ſenten.excommu.Abb.in cap.1.de reſti.ſpolia.& Barba.hic, dicentes hanc glo. & iura ſupra adducta in contrarium procedere tantum in foro poli, ſeu conſcientiæ: quod etiam voluit Grat.conſi.50.num.40.lib.1. Et hanc opin.communem modernorum affirmat Dec.hic.poſt num.38.verſic. Et licet iſta videatur communis opin.modernorum.

Ipſe Dec. tandem impugnat hanc conſiderationem, ſeu reſponſionem Barba.& aliorum, ponderans, ꝙ in contrariũ adducta loquantur in foro fori, cum enim illa iura ſimpliciter loquantur, debent (vt idem dicit) in foro contentioſo, prout communiter iura canonica diſponere ſolent, quando enim iura canonica aliter ſtatuere volunt in foro conſcientiæ, quàm contentioſo hoc exprimere ſolent, prout videmus in cap. quicunque 2. ibi, in poteſtate habebat epiſcopus non reddere, ſed iure fori, non iure poli.17.quæſt.4. tex. etiam optimum, ad oſtendendum, ꝙ quando ius canonicum vult aliquid procedere iuxta forum conſciẽtiæ, id exprimat habemus in cap.fin.ad ſi.de ſimo. Hanc domini mei reſponſionem Bero.hic non admittit, ea ratione motus, quòd adſint plura iura canonica, in foro poli.ſeu conſcientiæ procedentia, quæ tamen id non exprimant, vt Dec.exprimẽdum eſſe ſupponit: habemus enim tex. in c. iuramenti. 22. quæſtio. 5.qui procedit in foro poli, & tamen id ibi apertis verbis non exprimitur.prout etiam nec in cap. apud miſericordem.32.quæſt.1.vbi quòd non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo reuertitur. Ad idem oſtendendum Bero.adducit cap.tua nobis.de ſponſa. Verum defendi poteſt Dec. quòd loquatur a communiter accidentibus. argumen.tex.in l.ideo.cum glo.in princi.ff.de legib. in l.quod ſi nolit.§.qui aſſidua.ff.de ædil.edic.capit.1.& ibi Imo.Abb. & alij.de cleric.non reſiden. Communiter enim id exprimi ſolet, licet nonnunquam talis expreſſio omittatur. Item reſponderi poteſt, quòd etſi non ita apertè in iuribus proximè citatis id exprimatur: tamen ex ſpecie facti narrati,& deciſionis ſubſecutæ idem facilè colligi poterit: vnde cum effe-
42 ctus idem ſit, non eſt iurandum de modo. † l. ſi mulier. ff.de condi.

condi.cau.da.l.Iulianus ait,iun.glo.ff.de condi.& demonſt. l.ſi mater.cum glo.ſi.C.de inſti.& ſubſtit.

Quod autem iura prius adducta ad probandum, ꝙ de iure canonico quis delicto obuiare teneatur, loquatur in foro fori probat Bero.quia diſpoſitiones dictorum canonum.videlicet c.quantæ.de ſenten.excom.& aliorum,de quibus ſupra fundatæ ſunt in præſumptione,iuris interpretatione, ac fictione,ergo non loquuntur in foro cõſcientiæ,in quo præſumptio,aut iuriſdictio non attenditur, † ſed ſola veritas,ad quæ Bero. citat tex. in cap. tua nos. de ſponſa. & ibi Abb. & eundem Abb.in cap.1.de conſtit. ac Inno. in c.quia pleriſq. de immunita.eccle.

Inſuper iura pro prima opin.adducta.videlicet.c.quantę. c.negligere.2.q.7.& c.qui poteſt,loquuntur, vt idem dicit & do.meus hic de his, qui manifeſto facinori obuiare poſſunt, differentia autem hęc manifeſti,& nõ manifeſti in foro conſcientiæ non fit.neque procedit, quo ad forum animæ, ſed tantum quo ad forum iudicialem, Deo enim animarum iudici omnia ſunt aperta.c.nouit.de iudi.

Verum ſi quis tenere voluerit, ꝙ tam in foro fori de iure canonico,quàm in foro poli quis delicto obuiare non teneat̃ arguere ſic poterit,qñ de iure canonico aliquid cautum non eſt,vel de iure canonico dubium eſt, tunc ius ciuile & in foro canonico ſeruandum eſt.c.1.de no.ope.nun. & ibi omnes c.1. vbi etiam omnes. de conſtitu. de iure canonico non eſt cautum,vel non clarè cautum, vt quis delicto perpetrando obuiare teneatur,ergo ius ciuile vbiq; ſeruandum erit.

Rurſus ſic argui põt non minus quo ad forum fori,quàm quo ad forum poli omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio cap.in nomo.21.diſtin.1.Deus omnipotens.verſi. Deus.ibi, cuius exemplo monemur.2.quæſt.1. Chriſtus, qui poterat ſeruata hominis libertate non obuiauit enormiſſimo delicto Iude,de quo ſcriptum eſt.Melius eſſet ſi natus nõ fuiſſet homo ille,immo ꝙ plus eſt eidem Scarioti dixit dominus noſter,quod facturus es,fac cito: ergo nec nos delicto committendo obuiare teneamur.

In ſumma verior opin. videtur, ꝙ de iure canonico & in foro poli,& in foro fori,quis delicto obuiare teneatur, quoties abſq; ſuo periculo id facere poſſit,& in iure canonico ex iuribus ſupra adductis ſat probata videtur hæc concluſio. Nec illud, quod Chriſtus delicto perpetrando obuiare noluerit obſtat, quia eius iudicia nobis occulta ſunt, & ex illo facto ſalus mundi ſequi debebat, & ſubſecuta eſt Actuum c.13.vt etiam ex meliori ſenſu verborum Caiphæ eliciebat̃, dum prophetauit dicens,Melius eſt enim,vt vnus homo moriatur pro populo,ne tota gens pereat.

Quinetiam dici poteſt,ꝙ idẽ obuiauerit, toties cum ante ſcelus cõmiſſum monens,cũ dixit, Vnus veſtrum me proditurus eſt. Item qui intingit manum &c. Rurſus & vos mũdi eſtis,ſed non omnes. Inſuper ſed veh homini illi,per quem ſcandala veniunt. Iterũ, Amice ad quid veniſti? prout Matthę.cap.26. & alias alijs modis: verum ille nunquam reſipiſcens in ſua obſtinatione permanſit.

Iuxta ſecundum membrum gloſ. quando quis conſentit dando conſilium, Abb.& alij hic inſiſtunt, plura adducẽtes, perſtringendo hanc materiam ſic diſtinguendũ erit,aut quis
44 conſulit delictum aliàs omnino facturo, † aut alius nõ facturo,in primo caſu,iuxta opin.aliquorum nullo modo teneat̃, vel iuxta aliam opinionem, de qua infra, mitius puniendus veniat. In ſecũdo pari pęna,qua delinquens,ſed ꝙ in vtroq; caſu,ſeu indiſtinctè non teneatur adduco tex.Inſtit.de obli. quæ ex deli.naſcun. §.pater dum quoq; verſi. certè qui nullam opem ad furtum faciendum adhibuit,ſed tantum conſilium dedit,atq; hortatus eſt ad furtum faciendum, nõ tenetur furti.Nec obſtare videtur tex.in l.1.§.ſi quis.ff.de ſer.corrup.cum ſim.quia ibi eſt caſus ſpecialis, ergo in contrariũ eſt ius commune arguendo a ſpeciali. ad l.ius ſingulare.cũ vulga. ff.de legib. Inſuper ibi vltra conſilium concurrebat ſollicitatio, & incitatio ad text.in l.2.ibi, quia nemo ex conſilio obligatur etiam ſi non expediat ei cui datur.ff.manda.& Inſtit.eo.ibi,& ob id non eſt obligatorium, & ad tex.in l.ſæpe. iun.glo.in ver.condici.ff.de verbo.ſign.

Ad illum tex.in verſi.certè. Inſtitu. de oblig. quæ ex deli. reſponderi poteſt,vt per gloſ.ibi, quòd loquatur in conſilio præſtito aliàs facturo,& ſic etiam ad alia iura ſimilia. Inſuper reſponderi poteſt, quòd non tenetur furti, ſeu ad eandem pœnam delicti prout ipſe delinquens,ſed mitius puniri debeat,vt modo dicam.

Altera fuit opin.recepta eadem diſtin. ꝙ in delicto conſilium præſtans alias facturo puniatur, ſed mitius, quàm ipſe delictum committens,ſi verò non aliàs facturo, ꝙ pari pęna puniatur.iuxta tex. in l.non ſolum. §.ſi mandato.ibi, ſi perſuaſerim alicui aliàs nolenti.ff.de iniur. c. ſicut dignum. ibi, ſed non ita ſeuerè.de homici. & hæc eſt communis opin. legiſtarum,& canoniſtarum. Videantur etiam pro hac diſtinc. Phil.Franc.in c.nullus ex conſilio.de reg.iur.lib.6.do.meus, ac Cagno.in l.conſilij non fraudulenti.ff.eod. Felyn.Dec.& alij hic pro eadem communi concludentes.Hyppo.de Marſil.ſingu.665.incipien.niſi me.num.5.ac Pau.Ghirlan.in tracta.de pœn.omni fa.coit.quæſt.10. nu.12. vbi poſtea nu.14. quærit,quid ſi conſilium ſit reuocatum. Ampliationes,& limitationes pro huiuſmodi concluſione videre poteritis per Fely.hic,& in allega.c.ſicut dignum.de homici.

Addo circa illud,quòd tangunt hic Felyn.ac dom.meus. num.10.de eo,qui re integra reuocauit conſilium,vt puniri non debet,pro quo etiam Boſſius in tracta. crimi.tit.de mãda.ad homic.nu.59.aduertendum eſſe,ꝙ non ſufficeret ſimplex reuocatio,quemadmodum in mandato, ſed requiritur vehemens, & efficax ſuaſio contraria priori conſilio. iuxta tradi.per Ange.Areti.in tracta,malefic.in ver.mandatorem. ad fi.& per Saly.in l.1.in 4.q.C.de rapt.virgi.qui adducit rationem differentię reuocationis mandati,a terminis noſtris. Immo voluit Fely.in c.ſicut dignum.nu.14.de homici.hunc qui conſilium reuocat,ſeu contrarium nunc ſuadet, debere notum facere illi,qui erat offendendus.

Tertium membrum glo.& Abb.eſt ſuper cõſenſu cooperationis,vnde inferunt eius,qui conſentit cooperãdo, & delinquentis par eſſe delictũ,ergo & par debet eſſe pęna. Abb. autem hic ſic diſtinguit,aut quis cooperatur principaliter,& tunc non ſit dubium,quia is principalis ſit in delicto: aut co-
45 operatur præſtando opem † delinquenti,veluti ſi enſem cõmodauit,vt certum delictum ꝯmitteret, vel eum aſſociauit, ne ab aliquo impediretur exercere, ſeu executioni demandare delictum,vel quid ſimile fecit,non apponendo manum in delicto,ſed opẽ delinquenti præſtando,& hunc caſum dicit valde dubitabilem,& a Canoniſtis non tractatum, ſed a legiſtis ponentibus varias opin.de quibus per Bar.in l.is qui opem. nu.2. & ſeq.& in l.in furti.§.ope.ff.de furt.& in l. non ſolũ §.ſi mandato.ff.de iniur. Concludit Abb.ꝙ Bar.in locis allegatis exquiſitè pertractat, & non ſolum materiam tam in auxiliante,quàm opem ferente,& mandante, & regulam ponere videtur ipſe Barto. ꝙ opem præſtans debet regulariter puniri,vt faciens per prædicta iura.

46 Videndum ante omnia eſt quot modis quis † auxiliũ, ſeu opem delinquenti præſtare dicatur? Reſpondeo, ꝙ tribus modis.primo ad ipſum crimen ordinandum,vt ſi quis domũ commodet,vbi tractetur qñ,& qualiter homicidium, & per quos committendum ſit,& ibi permaneant aliquem interficere volentes,donec illac pertranſeat, qui interficiẽdus erit; vel ex illa domo in vicinam eant,qui furtum committãt,vel ferramenta pro hoſtio frangendo,ac furto faciendo quis cõmodet ipſi furi furtum committendum ſciens, vt per Ange. de malefi.in ver. Andream auxiliatorem verſic.quod quæro quot modis dicatur quis præſtare opem. pro quibus eſt tex. in l.ſi pignore.§.qui ferramenta.ff.de fur. in l.qui domum.ff. de adulte.Iſti opem ſeu auxilium dantes tenentur,vt principales delinquentes per ſupra adducta, & eſt tex.in l.vtrum. ff.de parrici.in l.nihil intereſt vtrum occidat quis,an cauſam mortis præbeat, & ibi glo. & communiter Docto. ff.ad leg. Corn.eſt tex.in l.prætor ait. 2.§.ſi cum ſeruum. ff.vi bon.rapto.in l.is,cuius ope.ff.de adulte.in l.1.§.incidit.ff.ad Turpil. in l.ſi ſciẽte.ff.ad leg.Pompe.de parrici. & in §.interdum Inſtit.de oblig.quæ ex deli.naſcun.& voluit Sal. in l.vni.col.6. C.de rapto.virgi.& in iure canonico eſt tex.in c.notũ.2.q.1. in c.ſicut dignum.§.illi autem & §.ſeq.de homici. & vbique communiter Docto.& eſt pulchra glo. in c.qui aliorum. 34. q.3.vbi contra commodantẽ ferramenta, vel ſcalas pro furto faciendo. Idem etiam voluerunt Marſil. in l.ſi in rixa.nu. 29.ff.de ſicar.Boc.Dec.167.Boſſ.in tractatu crimi.tit.de homici.nu.33.Limitantur pulchrè præmiſſa procedere tantum qñ ſcienter auxilium huiuſmodi præſtitum fuit, non autem ſi ignoranter, & hoc omnes fateri puto,vt per Bald.in l.quicunq;.nu.12.C.de ſer.fugi.per Ancha.conſi.126. ad fin.per Barba.conſi.51.col.3.lib.3.& Hyppo.de Marſi. in praxi crimi.§.conſtante.num.55.Quid autem ſi ſimus in dubio,puta quis cõmodauit arma alicui, qui deinde aliquem interfecit,

reſpon-

reſpondit Bal.in alleg.l.quicunq;.col.penul.C.de ſer.fugi.& M.Mant.hic nu.38.in dubio non præſumi arma commodata pro delicto perpetrando,prout nec præſumi, quem ſcienter aſſociaſſe aliquem ad delinquendum, ſed præſumi caſu, & fortuito illum affuiſſe,quod etiam voluit Ange.de maleſic.in ver.aſtitit.col.ſi.Fel.in alleg.c.ſicut dignum,de homic. Boſſi.eo.tit.in tracta.crimi.nu.21.& 25.ponunt exemplum in commodante equos, & arma alicui aſſerenti velle iter facere,qui acceſſit deinde ad delictum perpetrandum, vetum conſiderandas eſſe putarem qualitates, & circũſtantias perſonarum,tam commodatarij,puta ſi ſit rixoſus, & in illo inſtanti verba altercatoria cum aliquo habuerit, vel ſit inimicus alicuius,& id genus.Contra verò ſi commodãs equum, & arma ſit perſona,quæ iurgia,rixas, & diſcordias ſuſcitare, & fouere ſoleat,vel partialis,bonorum virorum,& pacis inſectator,ac malæ opinionis,vel famæ.

Sciatis itẽ, ꝙ in inquiſitione formanda in parte reſpiciente auxiliatorem, docent pragmatici criminales apponi expedire,quòd auxilium fuit præſtitum,vt facilius delictum cõmittatur,& hanc praxim docuit Bar.in l.qui ſeruo.ff.de furt. quem ſequuti ſunt Felyn.in alleg.c.ſicut dignum.poſt nu.2. de homici.ac Hyppo.de Marſil.in alleg.§.conſtante.nu.57. in ſua praxi crimi.

Secundo modo quis opem, ſeu auxilium præſtare dicitur in ipſo actu criminis,puta ſiquis aſſociauerit aliquem,& aſſiſtat maleficio armatus,qui pariter, vt principalis punitur,vt voluerunt Bal.& Saly.in præalle.l.vni.C.de rapt.virgi. & in l.ſi quis non dicam rapere.C.de epiſc.& cler. & probatur ex tex.in l.vtrum, & l.ſeq.ff.ad leg.Pompe. de parrici.in l.1.C. de crimi.pecula.in l.1.verſi.ſin verò, ibi, qui ad hoc miniſterium præbuerunt cum eo, qui fecit ſupplicio capitali plectẽdus.in c.ſicut dignum.§.illi.de homici.& in §.opem.Inſti.de oblig.quæ ex deli.naſcun.in clemen.1.de pœn. & ibi cõmuniter glo.& Docto.in c.fœlicis, vbi etiam communiter Docto.eo.titu.lib.6.per Ange. in l.1. C. de nili agge.non rumpen.per Marſil.in praxi crimi.§.conſtante.nume.56.& conſil.24.nume.13.Boe.dec.167.nume.3. Blanc. in praxi crimi. in ver.poſtquam vidimus.num.4.& ille dicitur auxiliari,per quem inſultatus redditur timidior, & inſultãs audacior.Bal. in l.non ideo minus. colum.vlti. verſ. item quæro. C. de accuſa.Barto.in l.2.§.1.ff.de vi,& vi arma. Angel.de maleſi. in ver.Dictus Andreas armatus.& in ver. Dicto maleficio ſemper aſtitit.

Addo vtiliter ad hoc, vt auxiliator puniri pòſſit neceſſe eſt,quod probatio talis præcedat,vt conſtet plenè,& verè de delicto principalis,nec enim ſufficeret principalem per contumaciam condemnatum eſſe, vt per Bart. in l.is qui rem.§. ru Titium.ad fi.ff.de furt.Fely.in alleg.c.ſicut. num.3.Marſi. in alleg.§.conſtante.num.53.Iul.Clar.lib.5.ſenten.iuris.§.fi. quæſt.90.ſubdunt Felyn.& Marſil.vbi ſupra,ꝙ nec confeſſio delinquentis,nec ſententia cõtra eum lata nocet illi, qui auxilium præſtitiſſe dicitur,& ſic proceſſus fabricandus venit, tam contra principalem, quàm contra auxiliatorem. vt per Bat.in alleg.§.ru Titium.in l.is qui rem.ff.de furt.Hinc Boſſ. in tracta.cau.crimi.tit.de delic.nume.36.& 38.poſt Bald.& Alexan.inquit,teſtimonium nihil nocere mandanti, niſi de eo expreſsè deponat.

Quid autem ſi principalis immunis ſit à pœna, an etiam auxiliator immunis erit? Puta impunè adulterum filius interficit,vel maritus vxorem, ſaltem ſtatuto id permittente, auxiliator pariter immunis erit, vt poſt Ancha. conſil.217. Reſponderunt Hyppol.de Marſi.conſi.24.num.23. Neuiza. in Syl.nuptia.lib.1.num.10. Pariſ.conſ.154.nume.21. de eo tractans,qui auxilium præſtitit marito occidenti vxorem.

Tertio modo nõnulli dicunt aliquem præſtare opem, ſeu auxilium, quando curat, ſeu operatur poſt ipſum delictum commiſſum, vt delinquens euadat, vel fuit illius receptator in domo,prędio,vel alio loco,vel refugium dedit pro defenſione perſonæ,ne caperetur, hic tamen vltimo membro contentus non punietur de auxilio, ſed pœna.l.1.& fi.C.de his, qui latro.vt per Bart.in l.3.§.ſi quiſquam.ff.ad Sena.conſult. Syllania.& per eundem in l.in furti.§.ope.ff.de fur. Ang.vbi ſupra. ver.poſt verò maleficium.&c.vel dici poteſt,ꝙ teneatr pœna extraordinaria iudicis arbitrio.iuxta tex.in l.cõgruit. ff.de offi.præſi.vbi ꝙ p.m tar, ſed cum non ſit declarata pęna,arbitrio iudicis relicta cenſeri debet.argu.tex.in l.1.verſ. idcirco.ff.de effracto.in l.hodie.ff.de pœn.ad tex.in l.ſanctio legum.eo.titu.in l.2.C.de crim.ſtellio.in l.lex Iulia.§.hodie. ff.ad leg. Iul. repetun. Et quòd hic opem ferens poſt delictũ commiſſum extraordinariè puniatur arbitrio iudicis, non autem pœna,qua principalis voluerunt in ſpecie.Curt.Sen. conſilio 41.ſuper proceſſu in fin.Boe.deciſ.numero 4.Placa. lib.1.Epito.delicto.cap.16.numero 5.ex tex.l.congruit.ff.de offi.præſid.& in l.1.& 2.ff.de receptato.pro quibus videatur Aegid.Boſſ.vbi ſupra tit.de homici.nume.34.vbi ita ſeruari affirmat in Senatu Mediolanen.indicente pœnam exilij,vel pecuniariam. Dum autem præfati Doct. diſcutiunt qua pęna plectendus veniat opem, vel auxilium præſtans, de quo etiam Barto.& alios in l.is qui opem.ff.de furtis. per Cępol. conſi.27.requiſitis.colum.vlti.& Angel.de maleſi.in ver.dicto maleficio ſemper aſtitit, intelligi debere de præſtante opem ad id delictum patrandũ:quia quęlibet aſſiſtentia non comprehenderetur,vt declarat Bald.l.1.ff.de ſer.corrupt.& addi.ad Ange.de maleſi. in ver.dictus Andreas armatus circa princ. citat Bald.dicentem, ꝙ aſſiſtentia non præſumatur ad id,niſi aliter de voluntate aſſiſtentis appareat,quòd iudicis arbitrio relinquitur.Idem Bald.in l.ob hæc verba, ad fin. ff.de his,qui notan. infa.dicebat, quòd non dicitur præſtare auxilium ille,qui ſuperuenit, vel ſtetit a remotis, licet eſſet armatus,ſecus ſi fuit propinquus,tunc enim videtur ſtare ad id, vt talis delinquens ſecurius peragat intentum ſuum: & ſtatutum,conſtitutio,vel bannum contra præſtantes opem, auxilium vel fauorem,intelligi debeat quando ad id præſtatur,conſuluerunt Bartho.de Saly. Gaſpar Calde.& Ancha. prout videre eſt in conſ.ipſius Ancha.216.Nos Bartho.verſus fin.quòd etiam neceſſe ſit adhoc,vt dicantur ſocij, & auxiliatores, quòd ſint ad id delictum committendum principaliter coadunati, alràs habeantur pro principalibus, & ſic prout deliquerunt veniant puniendi iuxta nota. in l. ſi in rixa.ff. de ſica. per Alex.conſi.2.viſo proceſſu.colum.2.verſi. Et ſubdit.lib.7.& Hyppo.de Marſi.in l.nihil intereſt.colum. penulti.ff. de ſica. & conſilio 66.columna prima.ac conſilio 67.columna 5.

Proximè dicta limita, niſi aſſiſtens haberet ratum homicidium patratum,vt voluerunt Bald.in allega. l. data opera. columna penult.C.qui accuſa.& Hyppol.de Marſil.conſ.34. columna prima.

Limito, & declaro proximè dicta nõ procedere cum iam præceſſiſſet tractatus de auxilio poſt delictum perpetrandũ præſtando,puta inter hos actum erat, vt delictum committeretur,quia eo perpetrato eidem auxilium pręſtaretur,hoc enim caſu opem poſtea ferens eadem pœna,qua principalis puniri debet, ita reſpondi dum eſſem deſtinatus commiſſarius illuſtriſſimorum Dominorum Conſeruatorum vrbis cũ omnimoda auctoritate,ac poteſtate ad oppidũ Coræ, quod eſt ſub ditione populi Romani, pro quo citabam Bart.in l. in furti.§.ope.num.6.ff.de fur. Ange.in tracta.maleſi.in ver. Andream.nume.8.Pariſ.conſi.164. nume.13.volum.4. Iul. Clar.ſenten.iuris.lib.5.§.fi.poſt num.5. licet ipſe exemplum ponat in eo,qui aſſociauit poſt delictum commiſſum, ſuper quo aliter,& melius ſentiunt Barto. in alleg. §.ope. nume.3. & 4.& in l.ſi quis in graui.§.ſi quiſquam. ff. ad Senatuſconſ. Sylla.Bal.in l.non ideo minus.num.27. C.de accuſa.qui vult eum teneri,vt receptatorem Bartho.Caſſen.conſi.58.nu.21. Boe.alleg.deciſ.167.num.4.Aduertatis, quòd ea,quæ ſuper præmiſſis ſcribit hic do.meus Phil.Dec. ſumpſiſſe videtur a Fely.in alleg.c.ſicut dignum. de homici.

Quantum ad illud,quod ſubdit Abb. quòd qualitas principalis delinquentis inſpici debeat, non autem opem ferentis,hoc regulariter procedere aſſerimus, vnde ſi delinquens ſit filius in patrem,opem verò ferẽs ſit extraneus,extraneus inquam vt parricida punietur ad tex.cum ibi not.per Barto. in l.vtrum.& ad tex.in l.ſi ſciẽte.ff.de parrici.ad tex.in l.alia. ff.de publi.iudi.& per Barto.in l.is qui opem. ff.de furt.& ſic magis,ſeu grauius punietur ille extraneus opem ferens, quã ſi ipſe interfuiſſet,quo caſu teneretur homicidij, at quia opẽ tulit incidit in parricidium propter qualitatẽ filiationis ipſius principalis delinquentis.

Limito, & declaro,niſi talis præſtans opem ignoret illam qualitatem aggrauantem.ita Ange.in alleg.l.1.C.de nili agge.non rumpen.quem ſequuntur Anan.in alleg.cap.ſicut.de homici.licet Felyn.ibi columna 1.& hic.colum.7.dicat modernos tenere contrarium,pro qua contraria opin. poteſt ẽt adduci illa ratio, quòd ſicut tenetur ſe informare de qualitate eius,cum quo contrahit,fortius de qualitate eius in quẽ delinquens intendit, quod ſi non facit ſibi imputet.argumẽ. tex.

tex.in l.quod te.ff.ſi cer.peta. Infert Abb.ad ſtatutum magis puniens nobiles, quàm populares, ꝙ ſi popularis præſtet opẽ nobili, puniri debeat pœna, qua punitur nobilis, non autem pœna, qua punitur popularis, vt dicit notatum eſſe iuribus ſupra adductis.

Quartum membrum principale glo. & Abb.eo tendit, vt
47 oſtendant in conſenſu † auctoritatis, & defenſionis pœnam maiorem imponi ipſi auctoritatẽ præſtanti, ac defendenti, quam ipſi principali delinquenti. Ratio eſt ſecundum Abb. quia is, qui prẹſtat auctoritatẽ, ſeu defendit errorem alterius non ſolum ipſe peccat, ac errat, ſed & confirmat alterius errorem, alijsq́; materiam delinquẽdi præſtat. Hæc ſunt verba tex. in c.qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior eſt illis, qui errant, ſed & alijs offendicula erroris ꝑparat, & confirmat, vnde qui magiſter erroris eſt, non tantũ hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt. 24.q.3. glo.ẽt noſtra ad idem adducit tex. 11.q.3. qui conſentit peccatoribus, & defendit alium delinquentem maledictus erit apud Deum, & homines &c. eſt etiam tex.in clemen.1.ad fi. C.de nili agge.non rumpen.

Abb.ex ſentẽtia Hoſt. quam communiter teneri affirmat reſtringit dictum gl. tenentis in conſenſu auctoritatis, & defenſionis pœnam maiorem imponi, quàm principali delinquenti ad crimen hæreſis, & in maioribus criminibus, nõ intelligatis vos maioribus hæreſi, hæreſi enim nullum eſt delictum maius, nec etiam crimen læſæ maieſtatis, ꝙ de iure ciuili, & omni alio maximum eſt, hæreſim verò ſemper excipimus, quippe quæ crimẽ eſt læſæ maieſtatis diuinæ, quæ in modum leprẹ nedum ſuam poſteritatem, immo circũſtantes inficit. argu. text. in c.vergens. in c.excommunicamus. §. credentes. de hæreti. & in c.reſecandæ. 24.q.3. & hæreticus ſermo ſicut cancer ſerpit. 1.ad Timot.2. Hinc eſt, ꝙ ſciens aliquem hæreticum eſſe, debet reuelare. Diuus Tho. 2.2.q.70. art.1. Ad ſecundum. Dicite igitur in maioribus criminibus, reſpectu aliorum criminum, non autẽ hæreſis. Vel afferamus illud verbum abſolutè poſitum. Vel affirmemus cõparatiuũ poſitum pro poſitiuo. iuxta text.in l.vni.iun. glo.in ver. pleniore. ff.de offic.præfec.præto. in l.benignius. ff.de legib. in l. Gallus. §.ꝙ ſi is. cum glo. in ver. melius. ff.de libe. & poſthu. & ſic exponamus maioribus criminibus, ideſt magnis, ſeu maximis, quorum omnium peſſimum eſt hæreſis.

Subdit Abb.aliàs in ciuilibus, vel minoribus criminibus eſt par pœna vt in tex.hic vbi, ꝙ iſti fautores principales pari pẹna cum agentibus puniendi ſunt. Contra hanc concluſionem, ſeu declarationem Abb. ſubtiliter ſic argui poſſet, ſi dicimus veram eius opin. ꝙ in delictis minoribus iuxta terminos noſtros imponatur par pœna, ergo delicta de quibus in tex.noſtro non erunt de maioribus, ſed de minoribus: ſi dicamus hæc delicta de quibus hic eſſe de maioribus, ergo ſtãte vera cõcluſione Abb.malè diceret Papa, ꝙ iſti, de quibus in eo tex. pari pœna puniri debeant, cum ſimus in conſenſu auctoritatis, & defenſionis, vt ſupponit idem tex. noſter iuxta eundem Abb.hanc cõem opi. affirmantem. Quod autem male, vel impertinẽter loquutus fuerit Papa, qui omnia iura in ſcrinio pectoris habet. c.1.de conſtit.lib.6. cum alijs, dicere non poſſumus, reſtat vt ſi probemus delicta, de quibus in noſtro text.eſſe de maioribus, opin. Abb.quæ communiter tenetur (vt ipſe dicit) facile ſubuerti poſſit. Quod crimina, de quibus in text. noſtro ſint de maioribus, ſeu grauioribus ex illo probari videtur, duo enim hic ſupponunt delicta grauiſſima, videlicet deluſio mandati Papæ, rurſus impedimentum, ſeu ſubuerſio iuſtitiæ, vtrunq; horum continetur in illo carmine Virgiliano. lib.6. Aeneid. Diſcite iuſtitiam moniti, & non tendere diuos. Qui eludit, vel ſpernit Papam, vel eius mandatum, Deum ipſum ſpernere videtur, cum Papa Dei locum in terris teneat. c.Conſtantinus. 2. circa princ. 96.diſt. c.vni. verſic. quoniam & ſi locum Dei teneamus in terris. vt eccle.bene. ſi.dimi. c.vbi periculum. §. cæterum. & c. fundamenta. §.decet. de electio. lib.6. & cuius geſta ab alio, quam ipſo Deo iudicari non poſſunt, ſed bene ipſe omnes iudicat. iuxta tex. in c.ſi Papa. 40.diſtin. Quod aliter euenit in Imperatore, a cuius ſententia ad Papam appellari poteſt, & ipſe Papa Imperatorem deponit. c.ad apoſtolicæ. de re iud. lib.6.
48 Et quod † Papa decernit, mandat, approbat, vel reprobat, id omnes ſequi, approbare, vel reprobare debeat. c.ſi Romanorum. in prin. 19.diſtin. c.1. 22.diſtin. in fin. vbi Ambroſius ſe in omnibus ſanctam Ro. Eccleſiam, vti magiſtrã ſequi velle profitetur. c.ſi illi. in fi. 50.diſtin. & ſi præcepto, vel mandato Ducis, ſeu Imperatoris omnino ad vnguem parendum eſt, imminente alioqui pœna capitis. l.3.§.in bello. & l.omne. §. contumacia. ff.de re mili. quanto magis prẹcepta, & mandata ſummi Pontificis ſeruari, & cuſtodiri debebunt, quæ nullo modo a quocunq; ſperni debebunt.

Alterum delictum maximũ hic in text.noſtro ſupponitur videlicet impedimentum iuſtitiæ, iuſtitiæ ſubuerſio, ſubuerſio iudiciorũ, iudiciariæ ſedis Apoſtolicæ poteſtatis perturbatio, ac eluſio. Quis neſcit iuſtitiam perfectã eſſe virtutem omnem virtutem in ſe continentem ? teſte etiã philoſopho Ethico. lib.5.c.1. & ante ipſum id nos monet ſapiẽs Prouer. cap.15. inquiens in abundanti iuſtitia virtus maxima. Eandemq; nõ partem virtutis, ſed totam eſſe virtutem affirmauit. M.Tullius. 2.officio. & quòd iuſtitiæ ſe opponere, vel illam impedire ſit crimen publicum, & nequiſſimum, ẽt probatur ex ſententia philoſophi in politicis, vbi inquit, ſine iuſtitia impoſſibile eſt habitare ciuitatem. & in terminis noſtris eſt text.in cap.quatuor modis humanum iudicium peruertitur, timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pertimeſcimus. 11.quæſt.3.

Quòd (vt ſupponunt Abb.hic, & alij) in crimine hæreſis magis peccet, magisq́; puniri debeat auctoritatem præſtans, defenſor hæreſis, & hæreticorum, probatum fuit ſupra per text.in alleg. c.qui aliorum 24.q.3. & per alia iura ſcribitur item Paralip. cap.19. Impio præbes auxilium, & ijs qui oderunt dominum amicitia iungeris? idcirco iram domini mereris. Addo, ꝙ tanto odio proſequimur hoc deteſtandum crimen, vt concludẽdum etiam ſit, quòd ſola cogitatione quis in hoc infœliciſſimum crimen incidat iuxta Pſal. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus. & iuxta tex.in cap.ad abolendam. in princ. ibi, aliter ſentire. de hæreti. glo.in c.cogitationis. de pœn. diſtin.1.

49 Ex glo.fi.& Abb.hic colligitur, † ꝙ delegatus Papæ procedere poteſt contra omnes turbantes ſuam iuriſdictionem, non ſolum ſi ſint partes, ſed etiam alij, qui de facto, & iniuſtè contradicant, ſeu perturbent. c.pro illorum. cum glo.in ver. contradictores. & ibi Abb. de præben. quod etiam probatur ex tex.in c.ſignificaſti. & ibi Bal. Anto. de But. Imo. & Abb. ac dom.meus vterq;. in vlt.not. hoc eo. titu. pro ijs etiam facit ratio tex.in cap.præterea. infra hoc eo. titu. verſi. Quia ex eo, quòd cauſa ſibi committitur ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcũtur plenariam recipit poteſtatem: ſed ad cauſam, illiusq́; expeditionem ſpectat reprimere fautores, ac turbantes, & impedientes huiuſmodi, ergo contra omnes delegatos Papæ procedere poterit. Et ꝙ contra omnes procedere poſſit voluerunt etiam Ruin. conſi.27.nu.10. vol.5. & Cagno. in l.factum ſuum. §.non videt. ff.de reg.iur.

Amplio ad delegatum inferioris a principe, vt voluerunt Inno. Bal. Anto. de But. & alij plures hic. Qui tamen reſtringunt vt contra illos delegatos inferioris procedere poſſit, ꝙ ſunt de iuriſdictione illius inferioris delegantis, at delegatus principis omnes indiſtinctè impedientes punire poſſit. Nullam autem differentiam eſſe inter delegatum a principe, vel ab inferiore voluerunt do.meus hic nu.6. & Riminal. in l.1. §.is videtur. nu.7. verſ.aduerte. ff.ſi quis ius di.non obtemp. Ratione enim delicti illius impedientis, prorogata cenſeri debet iuriſdictio delegati. ad c.fi. de fo.compet. ac c.1. de rapto. & per tex.in authẽ. qua in prouincia. C.vbi de crimi.agi opor. & in terminis noſtris eſt tex.in cap.ſignificaſti. ibi, & ſi qui reſtiterint. iun.glo.fi. vbi ꝙ propter impedimẽtum præſtitum illi efficiuntur de iuriſdictione, hoc noſtro titu.

Ampliatur ad inquiſitorem hæreticæ prauitatis, & ſic ad delegatum impropriè, vt per Albet. de Roſa. in trac.ſtatuto. par.3.quæſt.18.verſic. eſt tamen aduerten. & per do.meum hic nu.6. poſt Card.in clem.2.de hæret. & in ſpecie eſt tex.in c.vt officium. in §.deniq;. de hẹret. lib.6. & illa conſtitutio eſt Clemen. 4. & apertè hoc decidit in fauorem officij Inquiſitorum, immo in fauorem fidei. Quod officium Inquiſitorũ ſanctum dicitur, & ab omni impedimento liberum, & immune eſſe debet, quod & varijs priuilegijs plurium ſummorum Pontificum decoratum, & munitum eſſe perſpicimus, & ſi iſti Inquiſitores non poſſent punire impedientes, iam non poſſent ſuum officium explicare, omnia ergo ſibi demandata cenſeri debent, ſine quibus officium huiuſmodi explicari non poſſet. l.2. ff.de iuriſdi.omn.iudi. c.præterea. & c.paſtoralis. hoc noſtro titu. & ex quo Inquiſitor habet iuriſdictionem, illam tueri debet pœnali iudicio, l.obſeruandum. ff.de offic.præſid. & l.1. ff.ſi quis ius dicen.non obtempe. pro præ-

miſſis videantur Vgoli.Zanchin.cap.31.cum addirio.de hæreti.& omnino Repert. Inquiſito.verſi.ſed nunc quæritur.& Vmbort.Locat.Epiſco.in ſuo iudicia.Inquiſiro. in verſi.impedientes. qui ad literam refert omnia, quæ in dicto reperto.vbi ſupra.

Amplio tertio vt delegatus punire etiam poſſit ordinarium ſuam iuriſdictionem turbantem, vel ſuam ſententiam executioni demãdare recuſantem.c.ſignificaſti. hoc tit.iun. glo.in ver.non vult.& voluit Calcan.conſi.68.nu.9. & cũ ſit iudex punire oẽs poterit delinquentes in eius officium.nullum.C.de teſtib.l.moris.ff.de pen.c.præterea.hoc noſtro tit.

Limito niſi impediens ſit collega, vt per Fely. hic poſt nu. 14.& per D.meum. nu.86. delegatus enim non punit cõdelegatum impedientem iuriſdictionem ita dixerunt Barto.in l.1.§.is videtur.nu.7.verſ.Sed quæro ꝙ ſi duo ſint collegæ.& ibidem Iaſ.ad fi. ff.ſi quis ius dicen. non obtemp. glo.magna circa mediũ.verſi. Item qualiter poſſunt duo citare hoc noſtro tit.Archi.& Cardi. Alexan.in c.ſtudeat. 50.diſtin.precipua ratio eſt,quia par in parem non habet imperium.Sublimito hanc limi. quando eſſent duo delegati non ſimpliciter dati,ſed cum clauſula,ꝙ ſi ambo non poterunt procedere,& exequi, ſeu cum clauſula, quòd ſi non omnes &c.tunc ſi requiſitus a collega dixiſſet nolle procedere, ſeu procedere recuſet,& poſtea impediat collegam, alter procedere poterit, & impediẽtem illum punire. Ita Ioan.And.& Gemin. in c.ſi contra vnum.de offi.deleg.lib.6. D.meus hic nu.14.verſ.retenta.Riminal.in alleg.§.is videtur.num.8.dicens, ꝙ ex quo turbat condelegatum in iuriſdictione ſua efficitur inferior. l.fi.C.vbi Sena.vel claris. Similem conſideratioñe facit Anto.Capit.Dec.Neap.27.nu.11. poſt Bal.in l.vni.col.fi.q.12. C.quan.non peten.par. & idem dicendum eſt, ſecundũ Riminal.vbi ſ.ſi adſit clauſula,vos,vel alter veſtrum &c. & eorum alter præoccupet iuriſdictionem.Hęc conferunt 6.& 8. quæſtioni in tracta.meo de inhibirio. videri etiam poterunt quæ ibi ſcripſi.& circa illam concluſionem, ꝙ par pari inhibere non poſſit,quam pariter tracto in 4.quæſt.de inhibitio. affero illam pulchram limitationem,quę eſt,ꝙ collega alteri iudici in iuriſdictione æquali inhibere poſſit, ſi eum in cauſæ cognitione præuenerit,vt poſt Alexan.conſi.9. concluſit Aug.Bero.conſi.117.incip.ex vltima.nu.4.lib.3.

Vltimo Abb. quærit ad hoc vt locus ſit diſpoſitioni noſtri tex. coertionem per diſtinctionem eccleſiaſticam qualiter conſtare debeat de delicto turbationis,de qua in tex.noſtro? Tres opin.per eum adducuntur, prima eſt quando ſumus in notorio,& tunc ceſſat omne dubium, omnes enim fatentur,& colligitur ex text.noſtro, ꝙ eo caſu delegatus turbantes huiuſmodi cenſuris eccleſiaſticis coercere poteſt.

Secundum membrũ eſt,quando adſunt coniecturæ, circa impedimenta,an huiuſmodi coniecturæ ſufficiant,ad hoc vt deueniri poſſit per delegatum ad fulminationem cenſurarũ? dom.meus dicit Abb. tenere non ſufficere id ex coniecturis conſtare,cõtrarium affirmat tenere Imo.hic, videlicet quòd
50 ſufficiat probatio † per coniecturas,vel præſumptiones,quę quidem facient euidentem,vel ſaltem ſufficientem, ac legitimam probationem. ad tex.in l.licet Imperator.ff.de leg.1. vbi, ꝙ euidens voluntas teſtatoris dicitur, quæ coniecturis elicitur.l.ſi quis locuplex.ff.de manu.teſta.l.ſi creditor.C.de pigno.actio.l.ſi tutor.C.de peri.tuto. c.1. & ibi etiam Abb. in 2.not.de cleri.non reſi.c.cum in dioceſi.de vſur.c.non ſolum.ibi,aut euidenter conſtet illum vitam voluiſſe mutare, quod tamen non præſumitur,niſi clara probatione,vel competentibus inditijs oſtendatur,& ibi glo.in ver.inditijs, dat exemplum pro colligendis coniecturis, ſeu præſumptionib. de regula.lib.6.Idem colligitur ex Bart.& Alexan.ac Corn. in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prori.ff.de no.ope.nun.& Corn. vbi ſupra,ac conſi.202.lib.3.declarat,coniecturas procedere debere a iure,non ab homine.Verum contrarietas,quã Dec. hic ſupponit inter Imol.& Abb.mihi non apparet, & multo minus, ꝙ Abb.ſenſerit ſtantibus coniecturis non eſſe locum deciſioni,ac prouiſioni noſtri tex. Immo contrarium tenere videtur Abb.eius,quod hic do.meus affirmat, dũ ipſe Abb. dicit,aut non eſt notorium,ſed ſunt aliquæ coniecturæ. cõtra turbationem,& poteſt procedere. Vnde concludo,quòd ſolæ coniecturæ,vel præſumptiones a iure procedentes:ſufficiant ad procedendum contra turbantes, & impedientes: & ſi aliter diceremus ferè nunquam eſſet locus deciſioni noſtri tex.& ſæpiſſimè fraus huic legi fieret,immo videmus cõiecturis non ſolum a lege,ſed & ab homine procedẽtibus in
51 furto ad probandum corpus † delicti ſufficere coniecturas, vt voluit Hyppo.de Marſi.in praxi crimi. colum.2.verſi.ſed circa iſtam concluſionem.ſequitur Grãma.conſi.60.in prin.
52 ſic & vbi probanda eſt † quantitas debiti, & nõnullis alijs in rebus coniecturis iudex moueri debet. Bart.in l.admonendi. nume.40.& ibidem Alexan.colum.penult. ac Iaſ.in 1.lectu. num.97.ff.de iureiur. Idem Barto. & Bald.in l.ſi traditio. C. de actio.emp.Barto.& Iaſ.in l.ſi quando. C.vnde vi.ille.colum.vlti.hic nume.8. Abb.in c.vlti. quod met.cau.verſic.ſed quia. Idem Bar.in l.certi cõdictio.§.quoniam.& ibi Alex.ff. ſi cer.peta.Aret.conſi.83.colum.4.verſi.præterea.Corn.cõſil.221.colum.7.lib.2. Ioan.de Anan. conſi.3. in fin. Roma. conſi.271.in fin.

Circa tertium & vltimum membrum, ꝙ delictum turbationis ſi ſit occultum, an poſſit deueniri ad ꝓbationes, quibus habitis delegatus vti poſſit diſtrictione eccleſiaſtica? duæ ſunt opiniones,vna Innoc. pro affirmatiua,altera Spec. in tit.de legato.§.ſequitur verſ. Item ad eius officium. Abb. ſequitur Inno. dicens non obſtare verbum manifeſtè poſitũ in tex.quia poteſt referri ad verbũ,cognoueris, vt dicamus, ſi manifeſtè cognoueris:& ſic,ꝙ delegatus nõ exerceat diſtrictionem eccleſiaſticã,niſi manifeſtè cognouerit aliquos impedire ſuam iuriſdictionem: at per hoc nõ negat,quin ſummariè inquirere poſſit, vtrum adſit tale impedimentum. ad quod Abb.citat glo.in ſimi.in c.1.hoc tit.de offi.deleg.lib.6. quæ glo. eſt prima, & ibi ad rem facit verſi. Dic ꝙ bene probationes recipiet conſeruator,an factum ſit notorium, vt ſic videat,an ſua ſit iuriſdictio.Ad quod eſt dictũ Ange....nu.7. ad hoc ꝙ ſi iuriſdictio cũ qualitate data eſt, illa qualitas probari debeat. Et pro Inno.opinione facit,quod voluerũt Archid.& Ioan.And.in c.pia.de excep.lib.6.quod quando requiritur plena probatio,ſatis eſt,quod illa probetur.

REPETITIO
IN CAP. SI PRO DEBILITATE.

Celeberrimi I.V.C. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papę impeditus,cauſam ſubdelegare poteſt,quæ ſine ipſo commodè terminari poteſt.*
2 *Pro,ideſt propter.*
3 *Delegatus principis an impedimento ceſſante ſubdelegari poſſit?*
4 *Delegatus principis poteſtatem ſubdelegandi habet a lege.*
5 *Priuilegia an ſtrictè interpretari debeant?*
6 *Priuilegium interpretari debet vt aliquid operetur.*
7 *Noua iura intelligenda iuxta antiqua.*
8 *Correctio antiquorum iurium vitanda.*
9 *Argumentum a contrario ſenſu non procedit ſi correctio iuris reſultaret.*
10 *Priuilegio legitimandi ſpurios, & inceſtuoſos poteſt legitimari vtranque qualitatem habens.*
11 *Delegatus Papæ non poteſt cuicunque ſubdelegare.*
Illiteratus poteſt eſſe iudex.
12 *Delegatus diſpenſatus non poteſt non habenti qualitates a iure requiſitas ſubdelegare.*
13 *Subrogatum ſapit naturam eius,in cuius locum ſubrogatur.*
14 *Subrogatus iudex poteſt omnia, quæ primus.*
15 *Inſtantia ſubrogata aſſumit naturam illius, in cuius locum ſubrogata eſt.*
16 *Naturam primordialem,non accidentalem ſubrogatum ſapit.*
17 *Actio ſubrogata in locum legis Aquiliæ datur ad ſimplum, non ad duplũ.*
18 *Diſpenſatio perſonalis perſonam egredi non debet.*
19 *Cauſæ graues ſubdelegari non poſſunt.*
20 *Ita dictio,quando,quando augeat.*
21 *Niſi,dictionis natura.*
22 *Graues cauſæ dicuntur quando eſt electa induſtria perſonæ.*
23 *Induſtria perſona electa delegatus non ſubdelegat.*
Collector redditũm debitorũ cameræ Apoſtolicæ an ſubdelegare poſſit?
Negotiorum geſtor an ſubſtituere poſsit?
24 *Grauia negotia quare dicantur?*
25 *Matrimoniales cauſæ dicuntur graues.*
26 *Probationes imperfectas non coniungi in cauſis matrimonialĩ.*
27 *Cauſæ,quæ graues,quæ maiores dicantur arbitrio iudicis remittitur.*
28 *Arbitrio iudicis remittuntur,quæ non ſunt a iure determinata.*
29 *Liberum tibi ſit verba,operantur ut ſubdelegatio fiat abſque alicuius conſenſu.*

30 *Pro-*

30 *Procurator cum libera poteſt omnia, quæ dominus.*
Procurator cum libera an dicatur inſolidum conſtitutus?
31 *Conſiliarius in cauſis nullam habet iuriſdictionem.*
32 *Subdelegantis ſententia conſilio delegati non requiſito ſi reſeruatum fuit inualida eſt.*
33 *Conſilium requirere tantum quando ſufficiat?*
34 *Articuli, qui probati non relenarent, reyciuntur.*
35 *Licentia petita, licet non obtenta, clauſula.*
36 *Pronunciamus vt in conſilio ſapientis clauſula.*
37 *Conſilio ſapientis non præſentato quando iuxta illud pronunciari poſſit.*
38 *Compromiſſum non valere, ꝙ arbiter pronunciet iuxta conſilium alterius.*
39 *Placet, verbum deſignat liberam voluntatem.*
40 *Arbitratu filij, id eſt arbitrio boni viri.*
41 *Arbiter & iudex differunt.*
42 *Placet, quando denotet arbitrium boni viri.*
43 *Arbitria, & iudicia ſunt æquiparata.*
44 *Mulier poteſt eſſe arbitratrix in cauſis, in quibus iudicare poteſt.*
45 *Conſilium ſapientis an ſuſpendat iudicis iuriſdictionem?*
46 *Statutum quod conſilium ſapientis acquiratur.*
47 *Cauſe remiſſio ad conſilium ſapientis calumnioſe petita reuocari poteſt.*
48 *Conſilium ſapientis dum expectatur iuriſdictio iudicis ſuſpenditur.*

SI pro debilitate. Tex. iſte ſic ſummarur per Abb.
1 quem alij ſequuntur. Delegatus † Papæ impeditus ſubdelegare poteſt cauſam, quæ ſine ipſo commode terminari poteſt.

Diuiditur iſte tex. ſecundum Abb. eundem, cum quo alij tranſeunt in 3. par. In prima ponitur dictum. In ſecuoda, quę eſt ibi, ita tamen, ipſius dicti determinatio. In tertia, ibi, niſi fortè, ponitur generalis exceptio. Ego in duas partes priocipales diuido, vt in prima ponatur dictum & eius deciſio. In ſecunda quæ eſt ibi, niſi fortè, ponatur exceptio. Rurſus prima pars in duas ſubdiuiditur, in prima enim ponitur propoſiti facti deciſio. In ſecunda quæ eſt ibi, ita tamen, ponitur limitatio, ſeu declaratio præcedētis deciſionis. Pro pręmiſſis, & intellectu huius noſtri text. videatis omnino Fel. in c. non poteſt. de re iudi. col. 6. poſt nu. 7. verſ. Quinto adduci poteſt tex. in c. ſi pro debilitate. vbi Fely. ad probandum, ꝙ præſentia differat a conſilio, citat hunc tex. ad hoc ꝙ delegatus vices ſuas ſubdelegare poſſit reſeruato ſibi conſilio, niſi ſit cauſa adeo grauis, ꝙ requiratur eius præſentia, vtq; exceptio aliquid operetur, ſubdit ipſe, ꝙ conſilium videtur a præſentia differre: & dicit ipſe, ꝙ præſentia poteſt referri ad primū dictum, videlicet vt innuat, ꝙ vbi requiritur præſentia nō poſſit ſubdelegari, & ſic primo dicit tex. de reſeruatione cōſilij, poſtea ſi eius præſentia requiritur, ceſſat reſeruatio conſilij, & ipſa ſubdelegatio, & ſic magis ad rē facere videtur diſtinctio mea, etiam ex mente. Ioan. And. & Fely. vbi ſupra, facti ſpecies per Bernar. hic ponitur, quam refert Abb.

In tex. ibi, Si pro debilitate, declaro, id eſt ſi propter debi-
2 litatem, pro enim hic exponi debet. i. propter † ſic exponūt illud Exo. cap. 32. in fin. Percuſſit autem Dominus populum pro reatu vituli. i. propter reatum, & text. in l. Dominus Titio, vbi glo. in ver. pro quibus, & glo. ſeq. ff. de pecu. lega. ad idem eſt glo. in l. 1. §. ſi ex dodrante. ff. de colla. bono.

3 Notat Abb. primo, quòd † delegatus principis poteſt alteri ſubdelegare, ſubdit, neceſſitate, vel alia incōmoditate inſtante, ampliat tex. vt ceſſante ēt qualibet neceſſitate, cum id habeat ex iuris priuilegio: Neceſſitas autem in hoc cōſideretur, vt ſubdelegatum cogere poſſit ad acceptandū, & ſic diſtingui pōt, aut delegatus principis ſubdelegat abſq; neceſſitate, vel impedimento, & ſubdelegatus ſubdelegationē acceptare non cogetur: aut impeditus, vel ex quauis neceſſitate ſubdelegat, & tūc ſubdelegatus acceptare cogitur, pro qbus ipſe Abb. citat nota. in c. paſtoralis. ȷ. hoc tit. vbi gl. in ver. renitentem, & glo. præcedens, & Abb. ibidē tractat. nu. 6. verſ. Sed concludo poſt Iun. Idem Abb. ſic ibi diſtinguit. aut vult ſubdelegare iuſta cauſa, & hoc eſt indubitabile. per tex. noſtrū, aut nulla ſubeſt cauſa iuſta, & tunc aut non facit in fraudem alicuius, ſed nolens fortè ſe in litigijs immiſcere, & poterit ſubdelegare, & ſubdelegatum cogere ad ſubdelegatio-
4 nem acceptandam, habet enim poteſtatem † ſubdelegandi a lege. l. vni. C. qui pro ſua iuriſdic. l. a iudice. & ibi Pet. de Bellaper. & Cyn. C. de iudi. Bar. in l. & quia. ff. de iuriſd. om. iud. d. c. paſtoralis. in prin. & c. ſi. hoc titu. de offi. deleg. aut (ſubdit idem) vult malitioſe ſubdelegare, & ſubdelegatio valebit, ſed renitente compellere non poterit.

Dominus meus hic verſ. Sed vlterius aduertendū, contra Abb. & cōter Doct. dicit probabiliter teneri poſſe delegatū principis ſine cauſa ſubdelegare non poſſe, mouetur per hūc tex. & tex. in alleg. c. paſtoralis. in prin. hoc eo. titu. Cū igitur hæc duo iura loquantur (vt idem ſubdit) exigente neceſſitate, & ſic ex cauſa, alia iura ſimpliciter loquentia, ſic declarari debent, hęc enim cauſam requirentia ſunt magis ſpecialia, ergo alijs derogare videntur. iuxta tex. in cap. generi per ſpeciem. de regu. iur. libro 6.

5 Secundum argumentum eiuſdem Dec. eſt † priuilegia debent ſtrictè interpretari, & ſufficit, ꝙ aliquid operentur. c. ſanè, de priuil. eſt ēt tex. in l. 2. §. merito. ff. ne quid in loc. publ. in l. ſi qn̄. in prin. C. de inoff. teſta. & per eundē Dec. cōſ. 32. nu. 5. vbi ꝙ priuilegium eſt contra ius, ideo ſtrictā interpretationem recipere debet. Idem voluit Boni. de Vitali. loquens de priuilegijs in cle. 1. nu. 88. & ſeq. verſ. & hic cōclude de regula. Hoc priuilegium cōceſſum delegatis principis ſatis operatur in hoc, ꝙ cum delegati inferiorum etiā ex cauſa ſubdelegare non poſſunt, hi ex cauſa poſſint, at nō aliter. Pro hac dn̄i mei ponderatione in ſimi. adduco pulchrū text. in c. in ijs. in fi. de priuile. vbi ꝙ ſatis eſt, ꝙ priuilegiati aliquam ex indulgentia Papæ videantur in hoc gratiam cōſecuti. Senſit
6 ipſe Dec. quod priuilegium delegatis huiuſmodi cōceſſum taliter interpretandū eſſet, vt aliquid operaretur, vt prænuttitur in d. c. in ijs. & eſt tex. in l. 1. in fi. ff. ad munic. & in l. vni. C. de theſau. lib. 10. ac in c. paſtoralis. t. reſpon. de appel. voluerunt Bal. in auth. habita. in 4. oot. C. ne fil. pro pat. Pet. de Ancha. conſi. 186. pro parte eccleſiæ. col. 2. ver. itē in themate præſupponitur, quod ex ſpeciali priuilegio apoſtolico. ac Fel. in c. 1. nu. 4. de reſcri. in ver. priuilegiū continens. Vt igit do. meus hoc contrarium euitaret. ſuppoſuit (vt præmiſi) ꝙ hic facta ſtricta interpretatione, adhuc priuilegiū aliqd operabatur. Quibus tamen eius argumentis non obſtātibus cōtrarium tenendum eſt: & iura præalleg. ad hoc clara videntur, nec in aliqua ſui parte correcta, vel immutata, nec illis hactenus derogatum inuenimus.

Ad primum arg. Dec. rn̄deo, quòd ex diſtinctione de qua ſ. eius argumentum tolli vr̄, ſed ſpecificè rn̄dendo, dico tex. hunc noſtrum non reſtringere ſed ad neceſſitatem, ſeu impedimēta, vt ex hoc excludat ſubdelegationem fieri poſſe, niſi imminente impedimento, cum iam deciſum eſſet, vt ſ. probaui, nec Dec. id negat, delegatum principis indiſtinctè ſubdelegare poſſe, nec poteſt hic argm̄ colligi, quod cū fiat mentio de impedimentis corrigantur, ſeu reſtringantur alia iura generaliter, & indiſtinctè loquentia, immo cōtra, ꝙ iura noua, ēt ſi eſſemus in odioſis (quod nego) intelligi † deberent,
7 ac ampliari iuxta iura antiqua, & hoc probo per ea, quæ voluit Bar. in l. ſi conſtante. in 7. q. 1. q. princ. nu. 20. & ſeq. ff. ſol. mat. Idem Bar. in l. 1. ff. de coniun. cum emanci. libe. qd̄ ampliat, ēt ſi lex antiqua ſit correcta, vt ēt idem dicit in l. ſed & poſteriores. ff. de legib. Et ꝙ correctio aliarum legū iam editarum nullo modo hic cadere poſſit, probo tum quia de correctione nō apparet, tum quia illa præſumenda nō eſt: immo
8 maxime curare debemus, vt † correctionē antiquarū conſtitutionū euitemus. l. ſancimus. C. de teſta. l. præcipimus. in fi. C. de appel. vbi not. Bar. ꝙ antequam dicatur aliquid correctum oportet, ꝙ ſpecificè illud dicatur, adeo ꝙ etiam verba generalia non ſufficerent ad correctionē inducendam, vt voluit ēt Iaſ. conſ. 164. col. 1. ad fi. lib. 1. Cum aūt in hoc tex. vltra iura antiquiora tractentur etiā alij articuli, quàm in antiquioribus, ſufficit, quod inſeruiat circa illa iam non deciſa: ſic & in alleg. c. paſtoralis. tractatur, & deciditur, ſi quis malitioſè ſe exonerare velit: vnde nullibi correctio colligi pōt, vel reſtrictio, & limitatio iurium antiquorum: Nec iura hæc ſuperflua dici poſſunt cū aliquid operentur. Nec ex ijs † argumentum a cōtrario ſenſu, ſeu a ceſſante cauſa elici poteſt videlicet debilitate, vel alia cauſa, ſeu neceſſitate nō ſtantib. non liceat vices committere: tum quia (vt dixi) iura prædicta abſq; alijs argumentis aliquid operentur, tum quia non procederent vbi correctiones iurium, vel contrarietates inducerent. ad ſupra adducta. & ad tradi. per Bar. & alios in l. j. ff. de offi. eius l. conuenticulam, & ibi Bal. C. de epiſ. & cle. ac ad nota. in c. ſignificaſti. de fo. compe. & in c. quāto. de vſur. & per Dec. hic nu. 12. Reſponderi ēt poſſet, quod in hoc c. & in alle. c. paſtoralis. reſponſum fuit iuxta ſeries factorū propoſitorum nec per hoc cenſeri debet a prioribus deciſionibus iam factis iuxta aliàs factorum ſeries receſſum.

Ad ſecundum argumentum Dec. vltra ſolutiones, quę ex ſupra adductis ſumi poſſunt reſpondeo negando in primis, ꝙ priuilegia principis ſint odioſa, & ſtrictè interpretanda,

immo

immo ɔ̃rium pro1o, & quòd ſint fauorabilia, & latiſſimè in-
terpretanda per tex. in l. fi. ff. conſti. princi. voluit Bar. in l. fi.
nu. 4. ff. de ſeruit. lega. Idem Bar. in l. 2. nu. 2. ff. de verb. oblig.
10 vbi ꝙ ex † priuilegio legitimandi ſpurios, item inceſtuoſos,
pſſit legitimari habentes iſtas duas qualitates, & dicta legiti-
matio dr̃ fauorabilis. Dec. conſi. 76. licet in caſu. col. 2. verſic.
ſed tñ prædictis. & in fi. dicti conſi. vbi de cõi atteſtatur. Et
cõiter affirmat. Cur. iun. conſi. 75. nu. 8. & ɔ̃ria procedunt
in diſpenſatione. Verum quia, vt etiam ſupponit idem Dec.
iſtud priuilegium in fauorem delegatorum eſt inſertum in
corpore iuris cõis, fortius, & omnino immutabile, ac omni
fauore dignum cenſeri debet, ac ſpālem derogationem req-
rens. gl. & Doct. in l. hæres abſens. ff. de iudi. Pau. Caſtren. in
l. ſi mihi, & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. Neuiza. conſ. 1. nu. 7.

Ad aliud argumentum Dec. quod ſatis operabatur priui-
legium in eo ꝙ priuilegiati ſtante impedimento, facultas il-
la ſubdelegandi remaneret, & talis, quæ non competit de-
legatis ab inferioribus, vnde hoc ſufficere debeat reſpondeo
ex ſ. adductis, ꝙ non ſumus in ſimplici priuilegio, non in pri
uilegio ſtrictè interpretando, ſed in priuilegio in corpore iu
ris clauſo, quia & in diſpoſitione ipſius iuris cõis, vnde nil pe
nitus delegatis principis ſublatum cenſeri debet, niſi expreſ
sè, & in indiuiduo iuribus antiquioribus derogatum, vel de-
tractum eſſe apertiſſime doceatur ad ſupra adducta.

Secundo notat Abb. ꝙ delegatus principis nõ poteſt cui-
11 cunque † ſubdelegare, ſed ſolum perſonis diſcretis, & ido-
neis, quæ ſunt illæ, de quib. in c. ſtatutum. in princi. de reſcri.
lib. 6. videlicet, in dignitate eccleſiaſtica conſtitutę, vel perſo
natum obtinentes, ſeu canonici cathedralis eccleſiæ. vt etiã
(quo ad terminos noſtros) perſonæ idoneæ dicantur, reqrit̃
vt ſupplet hic D. meus, vt in illis adſint ſcientia, & cõſciẽtia.
ꝓ quo adducit Bal. in l. hac lege. col. fi. ver. ſcias tñ. C. de ſen-
ten. ex breui. reci. Pro eadẽ ſuppletione Dec. illud Platonis,
afferri põt lib. 16. qui inſcribitur Ciuilis, vel de Regno, vbi
inquit, Diffiderent hoĩes virum talem reperiri aliqñ poſſe tã
to imperio dignũ, qui & poſſit & velit virtute, & ſcientia im-
perans ſanctè, & iuſtè ſuum cuiq; ius tribuere. De hoc habe-
mus tex. in c. 1. diſt. 6. ver. Caueat ſpũalis iudex & in c. ſum-
mopere 11. q. 3. & alijs pluribus in locis. Et hæc opinio Dñi
mei vera eſt, ac rõnabilis, & omni iuri conformis. Verũ ad-
uertendum eſt, ꝙ hæc idoneitas, vel qualitas, quam hic Dec.
requirit, iuxta materiam noſtram non ita ſubſtantialis vide-
tur, ſicut illa dictis ſtatutum: Nec ſi delegatus vel ſubdelega-
tus principis hac qualitate ſcientiæ (non dico etiam conſciẽ-
tiæ, quia illa inuiſibilis eſt, niſi dicamus, ꝙ per quædam exte
riora probari poſſet) careat proceſſus, vel ſententia nullita-
tis intro ſubiacebit: Et nemo eſt, qui in dies non videat cau
ſas, etiam graues delegari perſonis in dignitate eccleſiaſti
ca conſtitutis, ſeu canonicis eccleſiæ cathedralis non multũ
in ſcientijs verſatis, nonnunquam etiam quibuſdam protho
notarijs a legatis, vel nuncijs apoſtolicis creatis, quorum ali-
qui nec legibus, nec canonibus operam vnquam dederunt,
non nego, quia plures ex ijs reperiantur qui ſcientijs polleãt,
& dignas habeant qualitates. Poſſumus etiam dicere, ꝙ p̃ſa-
ta ſuppletio ad tex. nr̃um nõ fuerit originalis Dec. ſed ipſius
Abb. dum citauit not. in c. ſciſcitatos. de reſcr. vbi glo. in ver.
impedimento, dat exemplũ impedimenti in delegato, qñ vi-
delicet, eſt illiteratus, ſubdens, ꝙ iudex debet eſſe perit⁹, nec
quærere debet ab alio quid loquatur. ad tex. in Auth. de iudi.
in prin. & in c. 1. in fi. de conſan. & affi. vbi ꝙ cauſæ matrimo
niales non ſunt committendę ſtatuta canonum ignorantib⁹.
Verum rñderi põt iuxta prælle. gl. in c. ſciſcitatus, ꝙ ſufficit
hr̃e conſuetudinem iudicandi. Ad tex. verò in d. c. 1. in fi. de
conſan. & affi. dici poſſit illum loqui in cauſis matrimoniali-
bus, & ſic grauiorib. vnde arguendo a ſpeciali aliter regula-
riter dicendum ſit. In ſumma negandum non eſt, q̃ cauſæ cõ
mitti, ac delegari, & ſubdelegari debeãt, vel illas delegari, &
ſubdelegari ɔueniat pſonis literatis, at ſi aliàs fiat, nõ ex hoc
delegatio, ſubdelegatio ꝓceſſus, & ſn̄iæ nullitatis vitio ſub-
iacebũt. Aduertite ꝙ ipſe Dec. ꝟ. nu. 71. ſibi ipſi ɔ̃rius vr̃ dũ
dicit, & melius, ꝙ peritia de neceſſitate non requiritur in iu-
dice. & ꝙ illiteratus iudex eſſe poſſit probat̃ ex tex. in l. ex ꝑ-
tes. & ibi per Bar. C. de decu. lib. 10. gl. & cõiter Docto. in c.
ſciſcitatus. de reſcr. gl. & Doct. in l. fi. C. de ſent. ex breui. re-
ci. Bal. in proœ. Inſti. in §. omnes verò populi. in fi. Ang. in l.
quidam conſulebant. ff. de re iudi.

Modo quæritur cum prælle. text. in cap. ſtatutum. de de-
legatis principis loquens procedat etiam in ſubdelegatis,
prout in eo. c. §. in nullo. ibi, Et perſonis duntaxat deſignã-
tis ſuperius, committere quomodolibet vices ſuas, an ſi Pa
pa ex certa ſcientia committat alicui ſimplici presbytero,
ſeu alij non habenti qualitates, de quibus in alle. cap. ſtatu-
tum, pro caſu videtur ſecum diſpenſare, vt per glo. in verſ.
literarum. in d. c. ſtatutum, poſſit cauſam ipſe delegatus alij
12 † non habenti qualitates a iure requiſitas, ſuper quibus di-
ctus delegatus diſpenſatus tacite fuit ſubdelegare? pro opi.
affirmatiua Feli. hic nonnulla adducit, quæ Dec. reaſſumit,
illiſque vterque reſpondet: Demum idem Feli. aliqua fun-
damenta facit pro opin. negatiua, pro qua ipſe concludit, q-
bus etiam reſpondet Dec. diſtinguens poſtea, vt infra.

Primum argu. Felin. pro parte affirmatiua erat, ſubroga-
13 tum ſapit † naturam eius in cuius locum ſubrogatur, per ea,
quæ idem adducit, & hæc eſt vtilis, & vulgata regula. l. ſi cũ.
§. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. & ibi gl. in ver. danda poſt
medium. ac Alberi. Bar. Bald. Ang. vni. §. 1. & ibi Cyn.
Bald. Sali. & alij. C. de rei vxo. actio. l. filiæ. §. fi. & ibi Docto.
ff. de condi. & demon. Hinc dicimus ſubrogatum in officio,
vel collegio loco alterius, iure illius vti debere in cuius lo-
cum ſubrogatur, tam quo ad commoda, quàm incommo-
da, & prout aliàs habuiſſet, ſeu ſubſtinuiſſet ille, in cuius lo-
cum ſubrogatus fuit ſi translatio facta non fuiſſet. l. vni. C.
de collegia. & chartopa. & ibi Ioan. de Plate. & alij. lib. 11.
Hinc dicimus epiſcopum ſubrogatum in locum executoris
teſtamentarij intra annum vltimam voluntatem teſtatoris
exequi debentis. l. nulli. C. de epi. & cleri. c. ſi hæredes. c. Ioã-
nes. & c. nos quidẽ. de teſta. Card. in cle. 1. poſt nu. 14. eo. tit.
debere ſeruare formam datam a teſtatore executori. Bal. in
l. fi. C. ſi mãci. ita fue. alienat. vt manumit. Sic etiam dicimus,
quod emens gabellam a fiſco, & in fiſci locum ſubrogatus,
põt non ſoluentes capere, & eorum bona ſubaſtare, ſicut po
terat fiſcus, in cuius locũ ſucceſſit. eſt pulcher tex. in l. credi-
tor. in prin. & ibi Bar. & Pau. Caſtren. notant. ff. de acti. emp.
& in l. nemo carcerem. C. de exacto. tribut. lib. 10. & in ſimi.
voluit Io. de Plat. in l. miſſi opinatores. verſus fi. eo. tit. C. de
14 exacto. tribut. Et ꝙ iudex † ſubrogatus poſſit omnia, q̃ pote-
rat primus voluit Rot. Bellam. 41. & 328. & ſeq. ac Rot. Biſ-
gnc. in antiquio. to. ſub titu. de reſcr. & Caſſado. Dec. 8. eod.
15 tit. Sic & inſtantia † ſubrogata a ſtatuto in locum inſtantię iu
ris cõmunis, illius aſſumit naturam, vt voluerunt Imo. in l. 4.
ff. de dam. infe. & alter Imo. conſi. 42. col. 2. lib. 3. Fel. in c. il-
lud. col. 1. de pręſcr. Iaſ. in l. properandum. in princi. col. pen.
verſ. contrarium. D. meus in cap. de cauſis. num. 10. hoc nt.
de offic. deleg. Natta in clem. ſępè. in princi. in 5. not. verſicu.
Circa ſecundum. de verb. ſigni.

Ad hoc primum argumentum reſpondet idem Fel. quod
ſubrogatum debet ſapere naturam eius, in cuius locum ſub-
16 rogatur † primordialem, non autem accidentalem, de qua
(vt ipſe ſubijcit) agimus. prout per Ant. de But. in Eccleſ. 1.
vt lit. penden. Ad idem eſt gl. nota. in l. certi ɔdictio. in prin.
& eſt gl. 1. in fi. & ibi Bar. & alij. ff. ſi cer. pet. & voluit Ant. de
But. in c. eccleſia. 1. vt lit. penden. Hæc rñſio Felin. (licet a D.
meo impugnetur, & alia ſolutio, ſeu rñſio detur ab ipſo, quã
videatis) mihi non diſplicet, & limitatio illius regulæ ſubro-
gatum ſapere naturam illius, in cuius locum ſubrogatũ eſt,
ꝙ interpretanda ſit quo ad naturam primordialem, non aũt
17 † accidentalem ſatis ſupra probata eſt, & clarior apparebit
ex infra adducendis, & ante omnia ad oculũ hæc vobis oſtẽ-
do, exemplum ſubijciens. Actio legis Aquiliæ ex ſui natura
datur ad ſimplum, ac ꝑ ꝑ inficiationẽ accidentaliter creſcit
in duplum. l. ɔ̃ negantem. C. ad leg. Aql. Actio ſubrogata in
locum legis Aqlię non ſapit hanc naturam incrementi, q̃ ac-
cidẽtalis eſt, ea rõne q̃a illud incrementũ non ineſt actioni
legis Aquilię ex ſua primordiali natura. ita dicit gl. in alle. l.
certi cõdictio. in ver. ex omni cauſa, verſus fi. & ibi Bar. Sali.
Alex. & alij gl. illã multũ cõmendant. & eãdẽ gl. ſingularem
dicit Bal. i l. vni. §. 1. C. de rei vxo. actio. & Iaſ. in §. fuerat. col.
3. & in §. actionũ. col. 8. & ſeq. Inſtit. de actio. Pro quibus eſt
etiam tex. in l. item veniunt. §. cum prædiximus. ff. de peti. hę
re. Idem voluerunt Alberi. de Roſa. & Bar. in alle. l. ſi cũ quẽ.
§. iniuriarum. ff. ſi quis cautio. & ibidẽ Iaſ. col. 1. Idẽ Bar. cõſ.
14. in prin. Soc. Regu. 383. in 1. fallen. Ange. in alle. l. item ve-
niunt. §. cum prædiximus. per illum text. ff. de peti. hære.
Iaſ. in l. poſt dotem. nu. 28. ff. ſolu. matri. & in l. ſi conuenerit.
col. 3. verſic. Vltimo facit. ff. de iuriſd. omn. iudi. Gomeſ. qui
hanc communem affirmat, licet ipſe contrarium teneat in
alleg. §. fuerat. num. 11. Inſtitu. de actio.

Secundum argumentum Fel. pro eadē opin. affirmatiua erat
de tex. in c. ex literis. de inte. reſti. vbi præpoſitus ſubdelega-
uit decano partes ſuas in cauſa matrimoniali, quæ non niſi
epiſcopo committitur. c. accidentibus. vbi quòd audire cau-
ſas matrimoniales eſt dignitatis epiſcopalis. de exceſ. præla.
Et ſic ſupponēdum eſt, quòd præpoſitus habilitatus fuiſſet,
& ſubdelegatio tenuit facta in non habentem qualitates iu-
ris. Ad hoc reſpondetur negando, quod cauſæ matrimonia-
les non poſſint committi etiā non epiſcopis licet de ſtilo Cu.
non ſolebant aliis committi, præſertim hodie ſtante conci-
lio Tridentino, tamen non per hoc ſequitur quin aliquan-
do aliis commiſſæ fuerint, vt etiam apparet ex tex. in c. pro-
poſuiſti. de proba. in c. 1. de eo, qui dux. in matri. & in c. 1. de
conſang. & affin. Rurſus decanus erat collega, & a principio
etiam ipſe cum propoſito habilitatus fuerat, vnde tenuit
ſubdelegatio per alterum collegam in ipſum decanum iam
habilitatum facta.

Tertium argumentum pro dicta opin. affirmatiua per Fe-
li. adductum tale eſt concludit Bar. in l. 5. ff. de iuris om. iud.
cauſam meri imperii indelegabilem, per principem delega-
tam ex certa ſcientia, poſſe ſubdelegari, ex quo delegabilis
effecta ſit, argu. tex. in l. cum pater filium. §. quindecim. ff. de
legat. 3. Sic in terminis noſtris ſubdelegatio tenuerit arguen
do de re ad perſonam. Ad hoc reſpondent, quòd contra Bar
to. tenent Doct. & Dec. hic dicit magis communem eſſe con
tra Bar. & ad dictam l. pater filium. §. quindecim, reſpondet
Paul. Caſtren. in l. voluntas. in fi. C. de fideicom. & Alex. in
l. 1. ff. de offi. eius, ac Dec. conſ. 88. in fi.

Pro opin. negatiua concludit idem Fel. tribus fundamen-
tis, & quidem incōuincibilibus, licet D. meus hic ſtudio for-
tè contradicendi illis reſpōdeat, & frigidè inquam (mea qui-
dem ſentētia.) Ad illud enim primum, quòd habilitatio, ſeu
18 diſpenſatio præmiſſa perſonalis eſſet, & ſic † perſonam egre
di non potuerit arg. l. quia tale beneficium perſonale. ff. ſolu.
matri. c. priuilegium. de reg. iur. lib. 6. l. cum patronus. in fi. ff.
de legat. 2. l. in omnibus cauſis. & l. priuilegia. ff. de reg. iur. re
ſpondet Dec. quòd ſufficit diſpenſatio in perſona delegati,
& quòd Papa ſciebat delegatum poſſe ſubdelegare, & ſic di-
ſpenſando cum principali viſus fuit diſpenſare cum ſubdele
gando. hæc rñſio (vt præmiſi) non cōcludit, imò nec eſt per-
ſuaſiua, vel apparens, & econtra præfatam regulam priuile-
gia perſonalia, perſonam non tranſgredi, & contra alia, quæ
ſupra adduximus reſpondendo ad contraria adducta pro o-
pi. affirmatiua. Item replicari poteſt, quòd Papa ſciebat ſub-
delegationem fieri non poſſe, niſi in habentem qualitates iu
ris, & cogitare debuit, quòd ſi hic ſubdelegare vellet, ſecun-
dum iuris regulas id facere deberet. & ſi aliud voluiſſet, ex-
preſſiſſet. Et tanto magis excluditur mētio Dec. cum ſimus
in priuilegio diſpenſatiuo, in quo ſtricta, & limitata interpre
tatio facienda eſt. ad l. 2. §. meritò. ff. ne quid in lo. publi. l. ſi
quando. in prin. C. de inoſ. teſta. c. dudum. & c. vt priuilegia.
in prin. de priuil. & per ipſum Dec. conſ. 32. nu. 5. vbi ꝙ priui
legium eſt contra ius, ideo ſtrictè interpretandum. Non pro
ſequor alia fundamenta Fel. ac reſponſiones ad illa D. mei,
quia eo ferè tendunt, & per præmiſſa ſublata videntur om-
nia per eundem D. meum contra Fel. adducta, & ſic ſuppoſi
ta illa pulchra ſententia amicus Socrates, amicus Plato, ſed
magis amica veritas, contra præceptorem meum conclu-
do, fretus etiam carmine illo Horatiano, Nullius addictus
iurare in verba magiſtri.

19 Tertio notat Abb. quòd cauſæ † graues non poſſunt per
delegatum Apoſtolicum ſubdelegari. D. meus hic pulchrè,
& ſubtiliter aduertit hoc nota. non probari ſimpliciter hic,
vt Abb. loquitur. tex. n. noſter non dicit ſimpliciter de cauſis
grauibus, ſed ponderat qualitatem grauitatis, per illa verba,
niſi fortè ita graues ſint, prout in ſimil. dicit loqui text. in c.
quanto. de iudi. ibi, Cauſa verò patronatus ita cōiuncta eſt,
& connexa. Sic etiam loquitur tex. in c. Oſius epiſcopus di-
xit, Si quis ita temerarius extiterit. de electio. vbi illa dictio
20 ita † auget, ſeu demonſtrat qualitatem temeritatis in ſupre-
mo gradu. Sic & dictio præfata in §. 1. ibi, & hoc ita parendū
ſiebat. Inſti. p quas perſ. no. acqui. deſignat plenitudinē dñis.
Ex iis inferri poſſet non oēs cauſas graues ſubdelegari pro-
hibitas eſſe, ſed ſolum valde graues, vel graues ſimpliciter il
las, quæ a iure ſubdelegari poſſe inhibitū eſt, vel fortè ēt gra
ues ſimplr, quas a iure ſubdelegari poſſe cautum non ſit.

Verū retenta opin. Abb. quæ cōis vr̄, ꝙ cauſæ graues ſub-
delegari non poſſint: vel ſ'm D. meum cauſæ valde graues:
ampliat ipſe vt ēt ſubſiſtente cauſa ſubdelegari non poſſint,
quod probari affirmat hic in alleg. verſ. niſi fortè cauſæ, quæ
21 dictio, † niſi, exceptionem inducit a dicto præcedenti affirma
tiuo, ꝙ ex cauſa ſubdelegatio fieri poſſit. ad tex. in l. ſi duo. ad
fi. ff. de arbit. in c. præterea. 2. & ibi D. meus poſt prin. verſ. Ex
natura huius dictionis. de appe. & ad alia, quæ adduco in 31.
q. in tract. monitor. vbi de clauſula, excommunico te, niſi in
fra tres. Et ibidem tracto qñ præcedit affirmatiua propoſi-
tio, qñ negatiua, & quot modis accipiatur dictio hæc, niſi.

Quærit Abb. quę dicantur cauſæ graues? ex cuius dictis re
ſponderi pōt, ꝙ grauitas cauſæ conſideratur qñ eſt electa in-
22 duſtria perſonæ. † ad tex. in c. vlt. infra eo. & in c. is cui. eo. ti.
lib. 6. ad quę ſe remittit idem Abb. in quo tex. in d. c. fi. in §. is
qui. deciditur, & diſponitur in tribus caſib. non poſſe delega
tum Apoſtolicū ſubdelegare, videlicet qñ demādatur inqui
ſitio facienda. Qñ mādatur prouiſio faciēda de prælatis. Qñ
mādatur ſimilis prouiſio pro eccleſiis de aliis miniſtris. Sub-
ditur ibidem ratio circa oēs illos caſus, quare ſubdelegatio-
ni locus eſſe non debeat, quæ eſt, ꝙ in oibus iis caſibus indu-
ſtriam, & fidem perſonæ, cui Papa committit, ipſe eligere vi
deatur. in c. is cui. eo. tit. lib. 5. deciditur delegatum ad prouı
dendum eccleſiæ de perſona non expreſſa, alteri vices ſuas
demandare non poſſe, quia circa eligendam perſonam indu
ſtria vr̄ electa. Idem Abb. in alleg. §. is autem notat. num. 3. re
gulam tertiam ex illo §. ꝙ vbi Papa in cōmiſſione tacitè, vel
23 expreſſè eligit † induſtriam perſonæ, non poteſt commiſſa-
rius alium ſubdelegare. Rurſus notat, ꝙ eligendo induſtriam
alicuius, tacitè vr̄ inhibita ſubrogatio. Abb. ibidē diſtinguit,
an committatur cauſæ cognitio, an alicuius nudi facti execu
tio, & per quæ verba. Et quia etiam ibi alii Doct. hæc plenè
tractant, vbi fortè & nos ibidem diſcutiemus, hic non puta-
uimus amplius inſiſtere, ſed nouum quæſitum, & vobis (vt
putamus incognitum) proponemus.

Proponebatur in Rota Romana an collector (videlicet
fructuum, & prouentuum Cameræ Apoſtolicæ debitorum)
non data ei pñtāte aliàs ſubſtituendi, poſſit ſub collectorum
ſubſtituere, maximè quia in collectoria erant hæc verba, cō-
fidentes, ꝙ ea, quæ tibi iniungemus fideliter exequeris, quo
caſu vr̄ electa induſtria perſonæ, vnde ſubdelegationi locus
eſſe non pōt. ad ſupra adducta, & ita per hāc rationem vr̄ te-
nere Bartho. Belenci. in tract. de chari. ſubſti. in vlti. q. ꝑpter
verba, confidentes de fide tua. præterea collectori vr̄ datum
eſſe nudum miniſteriū ſine iuriſdictione, quo caſu ceſſat pñs
ſubdelegandi. c. vlt. §. cæterum. hoc tit. quem tex. ibi Bal. di-
cit ſingu. Et not. ēt in d. tex. in cle. 1. hoc eo. tit. & voluit Iaſ.
in l. a iudice. col. vlt. ī 12. limi. C. de iudi. Nec obſtare vr̄ clau-
ſula, ꝯdictores cōpeſcendo, per quam licet detur iuriſdictio,
vt oſtendi ſupra in c. 5. nu. 13. hoc tit. ſ'm tñ Abb. poſt Inno.
non facit, vt ad hoc miniſterium, quod eſt delegatum, poſ-
ſit ſubdelegare, vt in c. ex literis. hoc tit. prout ēt quis dr̄ ha-
bere iuriſdictionem ad effectū iuſtitiæ adminiſtrandę, at nō
abſolutè, vt oñdit D. Phil. Deci. in c. in lr̄is. hoc titu. Et licet
Rot. 265. in no. teneat, ꝙ ex eo, quia collector dr̄ negociorū
geſtor Camerę Apoſtolicę poſſit de iure ſubſtituere. ad c. 1.
de procu. lib. 6. Abb. in c. qm̄. §. cæterum. poſt nu. 4. ī. hoc tit.
tñ ſ'm Bart. in l. in vſucapione. §. acceſſio. in fi. ff. de diuer. &
tem. præſcrip. ēt negociorum geſtor per illum tex. qñ eſt ele
cta induſtria perſonę, non pōt ſubſtituere. per tex. in c. is cui.
2. rñ. hoc tit. lib. 6. His nō obſtantib. maior pars Dñorū Aud.
Rotæ voluit collectorē poſſe ſubſtituere. ꝑp dictum Dec. &
rationem ibi poſitam, quia cum eſſet collector deputatus in
vna prouincia, ſi non poſſet alium ſubſtituere, nimis nego-
cium differretur, ac retardaretur, & conti- gente infirmitate
vel alio impedimento impediretur. Et hoc in vna Aſten. ca-
no. & præben. coram Ludouico Gomeſ. vti Dec. creſcen. 66.
aliàs 1. ſub tit. de offi. dele. incipien. An collector.

Secundum membrum Abb. hic eſt, cauſas matrimoniales
graues eſſe, illasq; ſubdelegari non poſſe. ſi ad veritatem ip-
ſam peruenire volumus, ante oīa perquirere debemus quo-
modo grauitas in cauſis matrimonialibus, & aliis conſidere
tur. Graue qđ, & grauitas quot modis accipi poſſit latè tra-
ctaui in gl. facul. §. conſiderantes. in ver. grauitatem. Quan-
24 tum ad rem noſtram attinet † graues cauſas, & grauia nego-
cia propterea ſic nuncupari affirmare poſſumus, eo quod
grauent, & moleſtent illas, & illa tractantes, cognoſcen-
tes, decidentes, & executioni demandantes, iuxta illud M.
Tullii ſecundo, de natu. Deor. Tanta (inquit) grauita-
tis, & ponderum, & cætera. & cap. grauis illa querimo-
nia vſque

ſſa vſq; ad ſuper depoſito tuo, tibi hactenus denegato. per-
ueniir de depoſi c. grauis. de reſti. ſpolia. ſic dicimus graue ſa-
xum, grauem ſarcinam, quòd grauent nos in ferendo, & quod
egrè, & cum moleſtia ferantur. De cauſis grauibus, magnis,
ac maioribus videri poterunt Hoſti. in c. vlt. & ibi Anan. in
4. col. de crimi. falſ. Specu. de iuriſdi. omni. iudi. ad fi. verſi. Et
breuiter nota. Cardi. in clem. non poteſt. in 2. q. de procura.
Lap. Alleg. 70. & Moder. Bononien. in c. cum omnes. nu. 44.
& 83. de conſti.
25 Quòd cauſæ matrimoniales † dicantur abſolutè greues
fatentur omnes, & Dec. etiam hic nu. 35. inſerens, quod propter
illarum grauitatem, ſuper illis non defertur iuramentum in
ſupplementum probationis, vt ipſe probat. Et hanc com-
munem teſtantur, moti ea ratione, quia agatur de ſtatu ho-
minis, & illius ſeruitute. idē D. meus conſi. 133. nu. 2. & conſ.
263. col. 5. ac Zaſ. conſi. 9. nu. 37. Hinc etiam dicimus in cauſa
matrimoniali † non cōiungi plures interfectas probationes.
26 prout voluerunt Alex. conſi. 143. lib. 2. Dec. præalleg. conſi.
133. col. 1. in fi. & cōſi. 310. col. 1. ac in c. cum cauſam. verſus
fi. de prob. in 2. limi. Gramma. cōſi. 26. col. vlt. Zaſ. cōſi. 3. col.
pen. lib. 2. Hyppo. de Marſi. in l. de minori. §. plurimū. col. 12.
ff. de quæſtio. Io. de Selu. in tracta. de iureiur. q. vlt. 3. par. nu.
3. Gramma. conſi. 38. col. 4. lib. 2.
Verum ipſe Dec. reſidet in ea opinione, quod licet cauſa ma-
trimonialis dicatur cauſa grauis, non tamen ita grauis, quin
ſubdelegari poſſit, aſſerens exemplum Abb. in cauſa matri-
moniali non eſſe bonum, cum videamus etiam cauſas ma-
trimoniales aliquando ſubdelegatas fuiſſe, & illas cauſa cō-
miſſas alijs, quā ēpis. prout in ſpalle. c. ex literis. de in inte. reſti.
& ad alias ſupra adducta rñdens ad ſtilū Ro. cu. quod ſi ille pba-
ret ſeruandus eſſet, per c. quā grau. de crimi. falſ. at in ꝯtrium
ſit ius cōe. Replicari pōt, quod ſtilus ſit clarus, & illum oēs fatent
hic: & hanc cauſam matrimonialem ſubdelegari non poſſe
concludunt prout etiam Io. And. & Fely. hic. Et hodie, præ-
ſertim poſt concilium Tridentinum nemo dubitat cōmunē
obſeruantiam eſſe, cauſas matrimoniales nō committi alijs,
quàm ēpis: nec illas ſubdelegari poſſe. Et hoc iure vtimur.
Tandem hic cōcludunt omnes, quod ad cognoſcendum, quæ
27 dicant † cauſæ graues, q̄ magnæ, q̄ maiores, q̄ arduæ, id arbi-
trio iudicis cōmittet, vt p Ant. de But. in c. vlt. §. is aūt. ī. hoc
tit. & p eundem in c. vlt. de iureiur. per D. meum in c. de ap-
pellationibus. ī. de appel. & per plures alios ex ſ. citatis. Et
eſt cōis regula, quod quæ non ſunt a iure determinata, iudicis
28 arbitrio remittantur. † l. 1. in fi. & ibi Bal. ff. de iu. delibe. c. in
cauſis. & ibi Abb. & alij infra hoc tit. D. meus in c. ſedes. nu.
24. & ſeq. de reſcrip.
Glo. in ver. liberum tibi ſit, declarat, ſeu ampliat, ēt parti-
bus inuitis. Cum hæc poteſtas delegato principis a lege con-
cedatur. l. a iudice. C. de iudi. c. vlt. ibi cum delegato a prin-
cipe id concedatur a iure. hoc tit. Idem dixit Bar. in l. & quia.
ff. de iuriſ. om. iudi. Hoc dictum gl. comprobat Abb. hic, in-
29 ferens pp illud verbum liberum, † delegatum ſubdelegando
non teneri alicuius cōſenſum requirere. ad text. in c. de mul-
ta. ibi Illud poſt receptionem alterius liberè conferat. de pb.
& in c. licet epiſcopus. eo. lib. 6. ſubdit Abb. & tene in hoc mē
ti glo. iun. tex. & vide quod dixi. ſ. eod. c. ſuper qōnum. Lege-
rem quod dicat. ī. in c. ſuper qōnum. Et ſi legendum eſſet,
quod dixi, ſupponendum eſſe, quod prius ſcripſiſſet ſuper illo c.
vlt. quam ſuper hoc, quod nonnūquam accidit, vt quis prius
ſuper poſteriori lege, vel canone ſcribat, deinde ſuper præce-
denti omnino tñ legendum eſt. ī. non ſ. & puto, quod remiſerit
ſe ad dicenda per eum in §. eius ergo, qui eſt §. vlt. vbi primo
notat, quod delegatus Papæ poteſt cauſam ſubdelegare, ēt pro
parte, partium conſenſu minime requiſito Quòd dictio præ-
miſſa liberum, operetur, quod nullius requiſitio ſit neceſſaria &
inuito quolibet actus fieri poſſit, habemus text. & ibi glo. &
Doc. in cle. vlt. in ver. liberè. de iu. pat. per Abb. in c. cum ceſ-
ſante. nu. 6. de appel. per Calca. conſi. 3. nu. 18. per Alex. cōſi.
14. nu. 3. lib. 2. vbi quod liberè accipitur pro ſine impedimento,
vel ꝯdictione, quod ēt voluit Soci. conſi. 170. in pſenti. nu. 8.
lib. 2. Crauet. cōſi. 122. nu. 5. Sic accipi debet illud Artaxerſis
Regis Perſarum, de quo 1. Eſdræ. c. 7. in hæc verba Et oē ar-
gentū, & aurum quodcunq; inueneris liberè accipe. & poſt
ſed & imperitos docere liberè. ac Hiere. c. 73. Hieremias aūt
liberè ambulabat. Nec dicimus eū aliqua re liberè vti, q. im-
pedimentū aliquod patit. vel pati pōt. Bar. in l. centurio. ff. de
vulg. & pup. Ru. conſi. 219. col. 3. lib. 1. Et dictio liberè tantū
vim habet, vt ex illis verbis in teſtō poſitis, Liberè deuenire
voluit, fideicommiſſarius hæreditatem, & poſſeſſionē ppria
authoritate apprehendere poſſit. Iaſ. hanc opi. veriorē aſſe-
rens in l. nemo poteſt. nu. 38. & in Repetio. nu. 54. ff. de leg. 1.
Raph. Cuma. cōſi. 3. quod incipit teſtator. ante nu. 2. In mā-
dato ēt, qđ ſtrictè interpretandū eſt, & ad vnguē ſeruandū. l.
ſpterea. cū duabus ſeq. ff. manda. c. cū dilecta. de reſcrip. & hęc
eſt cōis regula, vt p D. meū cōſ. 77. viſo puncto. nu. 1. ſi pcu-
30 rator † cōſtituatur cū libera, pot erit oīa, q̄ ipſe dñs, ēt q̄ ſape-
rent alienationem, dummodo non donationem. l. pcurator
cui gñaliter. ff. de procu. iun. l. filius. ff. de donatio. & hanc ēt
dixit communem regulam Curt. Iun. conſi. 108. num. 19. &
conſi. 109. num. 12.
Præmiſſa corroborare videntur concluſionem Bal. ſuper
rub. C. de exercito. q. pen. vbi dixit, quod ſi quis conſtituat duos
procuratores abſq; clauſula inſolidum, ſed cum clauſula Cū
plena, & libera poteſtate quilibet eorum cenſetur inſolidum
conſtitutus, cum idem ſit dicere cum libera, ſeu liberè, quod
nemine requiſito. ad ea, quæ ſ. adduximus, & alias mandatū
non eſſet liberum Contrarium tenuit reprobans Bal. Are. in
l. eandem. col. pen. verſ. Tu aūt aduerte ad primū. ff. de duob.
reis. & idem Are. conſi. 66. col. 4. ver. Vnde ipſe & vtrq; rñ-
det ad argumenta Bal. Et cum eodem Are. cōcludit D. meus
in c. prudentiam. nu. 83. hoc tit. verſi. Et prædicta concluſio
limitatur per Bal. Et hanc opi. ſequuta eſt Rota cōtra Bal. in
Vlex bonen. cōtractus emphyteutici coram Thoma de Tha-
nis bis cauſa propoſita, videlicet ſub die 31. Ianuarij 1541.
deinde ſub die 4. Februarij.
Glo. in ver. conſulere, ac Bal. & Abb. hic, & alij concludūt
delegatum principis ſubdelegando totam cauſam deſinere
eſſe iudicem: & ſi appellandum ſit a ſubdelegato, non ad de-
legatum, ſed ad delegantem appellandū fore. iuxta tex. in c.
ſuper qōnū. §. porrò. ī. hoc tit. vbi ſi ſubdelegauit alicui aliqs
articulus in medio cauſæ, q. non ſit iuriſdictionis, ille ſubde-
legatus dr̄ conſiliarius, ſeu auditor, non iudex. Et ſic ꝯſilium
reſeruatum vr̄ ſubdeleganti, vt bono viro. Et quod conſiliarius
31 nullam habeat iuriſdictionem, non ſecus ac aſſeſſor, q. conſi-
liarius dr̄. l. conſiliarijs. ff. de offi. aſſeſ. l. cōſiliarios. C. eo. Bal.
in l. nemini. C. de aduoca. diuer. iud. Bar. in l. 1. ff. de offi. aſſeſ.
D. meus conſi. 8. viſo punctu.
Extra glo. Abb. concludit, quod ſnīa lata per ſubdelegatum
32 † non requiſito conſilio ſubdelegantis, ſibi illud reſeruantis
inualida ſit, iuxta gl. vlt. in c. non eſt. de conſuc. lib. 6. voluit
Bar. in l. 1. §. plures. col. 8. in 4. q. ff. de exercito. vbi de ſtatuto,
quod iudex teneatur ferre ſnīam ad conſilium ſapientis, quod ſnīa
conſilio non requiſito, non teneat, pro quo Fulg. conſi. 140.
ſuppoſitis duobus ſtatutis. & Cum. conſi. 15. duo habentes.
Roma. conſi. 228. pro plena. Abb. in c. ex parte. de conſtitu.
& in c. ad apoſtolicā. verſus fi. de regula Fely. & D. meus hic.
& idem Deci. in c. ex parte. col. 2. verſi. poſtremò. de reſcrip.
Altera concluſio Abb. eſt, quod licet ſubdelegatus, vel alius ſi
ſit conſilium reſeruatum ipſi ſubdeleganti, vel alteri, illud
33 requirere teneatur, non tñ illud † ſequi cogatur. Ad hoc eſt
tex. in l. quidam decedens. §. Papinianus. ff. de admi. tut. in l.
vlt. C. de iu. emph. in l. 1. ff. vbi pupil. edu. debe. in c. cū ulim.
de arbit. vbi qui ex forma cōpromiſſi, ſeu arbitrij eligere te-
netur cum aliquorum conſilio, illud requirere tenetur, non
aūt ſequi. & c. cum in veteri. iun. gl. in ver. in tractatu, vbi quod
oium, de qbus ibi, cōſilium requirendum eſt tpe debito, ſed
nō neceſſariū ſequendū. & ibi latè Ant. de But. & alij. Quod
etiam voluerunt Inno. hic per Abb. citatus. Ang. conſi. 271.
cir. princ. Idem Ange. ac Bart. in l. ſi conuenerit. ff. de re iudi.
Bar. in l. 1. §. ſi plures. nu. 7. in 1. q. verſi. Aut non eſt particeps
officij, & tunc ſufficit, quod requiratur. ff. de exerci. actio. Soci.
conſi. 14. viſis diligenter. verſi. Et quia vt dixi. lib. 1. Pro qui-
bus videre etiam poteritis Catel. Cott. in ſuis Memoria. in
verſi. ſtatuto Mediolani diſponitur, & quaſi vbique, quòd
quilibet iudex teneatur ad petitionem partium.
Verum fruſtratorium vr̄ conſilium alicuius requirere, qđ
qs ſequi non teneat, at ſuperflua, & impertinentia reijciunt.
ad tex. in l. q̄ extrinſecus. & in l. ſi mihi. 1. reſpon. ff. de ver. ob.
34 Hinc videmus, quod † articuli, q. admiſſi, & pbati nō releuarent
reijciunt. l. ad pbationem. & ibi Bar. & alij. C. de pba. Spe. de
teſte. §. 3. poſt prin. Et hanc cōem affirmat Pariſ. conſi. 67. nu.
12. & 15. vol. 4. ſciaris, quod vltra alias rōnes quare cōſilium pe-
tendum ſit, & ſi nū ſit neceſſariū ſequendum, illa pcipua eſt,
quia tale conſiliū poſſet eſſe vtile ad impellendū, vel tr ahē-
dum aliquē ad aliquid faciendū, vel non faciendū arg. tex. in
c. Nicena. 31. diſt. vbi Pannucius cōfeſſor conſuluit, ne ꝯcilū

(penes quod erat ſumma poteſtas) procederet ad promulga
tionem cuiuſdam canonis, parteſq; omnes in ſuam ſentētiá
traxit, ab eorumq́; opinione retraxit, pro quibus eſt glo.ma.
not.in c.cum olim. verſ.ſed videtur, ꝙ ſuperfluum ſit petere
conſilium. de arbit. Simile etiam videmus quoſdam eſſe ca-
ſus, in quibus cogitur aliquis licētiam a ſuperiore petere, nec
tamen illi imputandum ſit, vel obeſſe debeat, ſi illam non ob
tineat: & licet videat̄ hic actus ſuperfluus, vel inanis, tñ hoc
ſatis expedit, ac operatur ad hoc vt legi, vel canoni id iuben
ti pareatur: & hoc fiat in ſignum reuerentiæ, & obedientiæ.
ad clem.dudum.§.ſi verò.de ſepul. Hinc ego ſuper illa cła pe
35 tita, † licet nō obtenta licentia plura ad rem ſuper ſigna. Gra
tiæ adducebam, de quibus etiam per Luc.de Pen.in l.1.C.de
comm.lib.12. Et aſſerebam monialem in notorio vitæ diſcri
mine conſtitutam aetis mutādi, vel alterius remedij neceſſa-
rij cauſa, licentia petita, licet non obtenta clauſtra monaſte-
rij exire poſſe. Verum a tali actu pręcauendum maximè eſt,
propterea ſinita pericula illi ſexui, monialiumq; virginitati
imminentia: & propterea hodie conſulendus eſſet proprius
Antiſtes, non autem ex abrupto ad hunc actum deuenien-
dum eſſet.

Tangunt hic Doct. an qñ neceſſariò pronunciandum eſt
iuxta conſilium ſapientis, vel ex forma ſtatutorum, vel prin-
cipe id mādante, ſeu aliàs ſufficiat ſic pronunciare, videlicet,
36 † Condemnamus te, ſi fueris condemnatus in conſilio ſapiē-
tis, vel ſic, abſoluimus, ſeu pronūciamus, vt in ɔſilio ſapiētis
& in ɔſilio dicat̄, Talem condemnandum, vel talem abſoluē
dum. Hic mos, vel ſimilis ita pronunciandi in Rota Florenti
na, in qua ego fui Auditor, frequens eſt. Pro opin.negatiua
vſr concludere Io.An.in addit.ad Spec.in tit.de excep.§.vi
ſo.verſ.porrò in Italia. Bar.in l.1.verſ.facit ad qōnem conſul
tor aſſumptus. C.ſi aduer.lib. Ant.de Bu.in c.cum venerabi-
lis.col.pen.de excep.& in c.conſtitutus.col.j.ad fi. de reli.do.
Pau.Caſtren.in l.2.§.biduum.col.3.ff.quan.appell.ſit. Abb.
in c.illud præpoſitorū.in fi.de accuſ. vbi ꝙ ſñia debet eſſe cer
ta ex ſe, vel poſſit certificari ex aliqua parte actorū, inferens
ꝙ ſi iudex pronunciat ſecundū conſilium talis ſapientis non
valet ſñia. Pro opi. affirmatiua, & ſic ꝓ validitate hmōi ſñiæ
ſenſit Fed.de Se.conſ.204. pro qua ēt concluſerunt Pet.Cy.
Alber.Bal.Ang.Sal.col.vlt.Pau.Caſt.ad fi.in alle.l.j. C.ſi ad-
uer.lib.Bar.in l.fundus qui.in fi.ff.de reſcin.vendi.Bal.in l.te
ſtamento.ff.de hær.inſt.& in c.cum eccleſia Sutrina.col.2.in
fi.de cau.poſſ.& propri. Idem Bal.& Sal.in fi.in l.cum iudex.
C.de ſenten.& interlo.Iac.But.in l.fi.C.apud quem.Ang.&
Pau.Caſt.in l.qui ſe dicit.ff.de iudi.Imo.in l.ſi conuenerit.ff.
de re iud.& in l.j.§.ſi quis ita.col.2.& ibi Alex.col.pen.Ro-
ma.col.j.Aret.col.2.& Clau.Seiſel.col.j.ff.de verb.ob.Abb.
in c.cum venerabilis.§.quia verò. col.pe. hanc communem
affirmans, quam etiam communem ibidem aſſerit D.meus
Phil.Dec.col.pen.de excep. Idem voluerunt Ang.Aret.in l.
2.in fi.ff.de appell.Soci.cōſ.124.col.44.lib.j. ac Iaſ.qui teſta
tur hanc communem in §.curare.nu.37.Inſti.de actio.

Amplius ſciendum eſt iuxta crebriorem ſñiam Doct. ſu-
pra citatorum, ꝙ cōſilium antequam iudex ſñiam proferat,
apud acta produci debet, rurſus per iudicē aperiri, ac legi, ad
hoc vt ſñia ſubſiſtat: verum ſi interim inſtantia periret, vide-
licet ante præſentationem conſilij, aperturam, ſeu lecturam,
iuxta quod pronunciare quis tenetur (prout nonnunquam
mihi accidit in dicta Rota Florentina Auditori exiſtēti) tūc
ne inſtantia pereat, iudex pronunciare pōt, referendo ſe ad
37 conſiliū futurū, † vt voluerunt Bal.in l.cum iudex.col.j.verſ.
quæro quid ſi iudex.C.de ſent.& interl. & D.meus in alle.c.
cum venerabilis.n.149. de excep.& nōnulli alij ex s̄.citaōs.

Vltima quæſtio Abb. quam ipſe alijs magis dubitabilem
aſſerit. Mihi a Doctorib.poſt eū magis dubia effecta vr̄. Hoc
quęſitum a Feli.aliter quam ab Abb.tractatum vr̄, & ēt a nō
nullis alijs, illudq́; penè indeciſum relictum. A Dec.verò idē
dubium altero mō tranſlatum, vel deductū perſpicio. Ne vo
bis, quorum vtilitati pro virili ſtudeo: ac officio meo deeſſe
videar, quæ præfatus ſum oñdere nitar. D.meus hic inquit,
38 vltimò cōcludit Abb. non valere † cōpromiſſum, ꝙ arbiter
pronunciet iuxta cōſilium alterius. per tex.in l.item ſi vnus.
§.idē Pōponius.ibi, vt Titio diſceptori placet. ff.de arbit.vbi
ꝙ non pōt cōpromitti in arbitrum, vt ferat ſñiam, ſm quod
39 alteri viſum fuerit, ſupponendo, ꝙ illud verbum, placet, † de-
ſignet liberam voluntatem freno carentem, quam Auerro.
3.de Anima tex.commen.50. appetitum vocat: ſecus autē,
40 ſi dicatur † arbitratu Plani, vel Titij, tūc.n.compromiſſum

valet, vt in eo.tex. ſubijcitur, ea ratione, vt per glo.& Doct.
ibi, quia intelligendum ſit de arbitrio boni viri, iuxta illud
Leuit.cap.3. Quicunq; igitur maculatus fuerit lepra, & ſepa-
ratus eſt ad arbitrium ſacerdotis, &c. Pro præmiſſis eſt text.
in l.fideicommiſſa.§.quamquam.ff.de leg.3. in l.hæc condi-
tio.ff.de contrah.emp.in l.ſi eum ca.& ibi Bal.C.de do.pro-
miſſ.in l.in lege.in prin.ff.loca.in l.in perſo.am.§.gñaliter.ff.
de reg.iur.& in c.dilectus.vbi Ant.de Bu.& Fel.de homicid.
Et hanc opi.negatiuam tenuit Bart.in alle.§.idem Pompo-
nius.ac ēt in l.j.§.ſi plures. in 6.q.ff. de exercito. quam ēt te-
nuerunt Bal.Ang.Imo.& alij relati hic per D.meum nu.74.
ac Lanfranc.de Oria.in tract.arbit. Iuxta prædicta colligunt
41 dñiam eſſe inter arbitrum, † & iudicem: arbiter.n.maiorem
habet ptātem, vt ēt dixit hic Hoſt.& Bar. in alleg.§.ſi plures.
in 7.q. Pro opin.verò affirmatiua, & ſic pro ſubſiſtentia com-
promiſſi concludit idem Dec. & ſic, ꝙ compromiſſum ēt in
arbitrum fieri poſſit, ꝙ is pronunciet iuxta cōſilium alterius,
ex quo intelligi debeat, ꝙ pronunciet iuxta arbitrium boni
viri, iuxta intellectum Oldr. quem refert Barto.in d.§.idem
Pomponius.& in d.§.ſi plures.in 6.q. ſecus ſi diceretur, pro-
ut voluerit, vel vt tali placuerit, tūc.n.(vt s̄.dictū fuit) verba
hæc inferrent liberā voluntatē, quo caſu cōpromiſſum non
valeret. d.§.idem Pōponius, licet Bar.in eo.§.idē Pōponius.
42 rñdendo ad intellectū Old. affirmet verbū, placet, † de quo
in d.§. idē Pōponius, denotare arbitriū boni viri. l.Thais.§.
ſorore.ff.de fideicom.lib.& idem Bar.in alleg.l.j. §.ſi plures.
in 6.q.ff.de exercito. vbi ad idem adducit ēt tex.in l.Lucius
Titius teſtamento. ff.de fideicom. lib. Quod ēt probat Bart.
ſic arguens, legatum libertatis collatum in liberam volunta-
tem hæredis non valet. l.fideicommiſſaria libertas.2.in 2.re-
ſpon.præalleg.tit.de fideicom.liber. tamen legatum liberta-
tis, factum, ſi placuerit hæredi valet, ergo verbum, placet,
non importat liberam voluntatem, ſed arbitrium boni viri,
& tenet Barto.in l.ſi ſic.ff.de lega.j.& in extra.ad regimen.in
vet.videbitur.ac in l.ſi quis arbitratu.col.3.ff. de verbo.obl.
Roma.conſ.60.incip. ſi volumus dicere.in princ. & hanc af-
firmat communem D.meus, ac omnium opin. quę tamen o-
pin. in puncto iuris vera non videatur, plura ſubijciens ad
probandum illam non eſſe veram: Et ꝙ verum ſit verbum,
placet, reſtringi ad arbitrium boni viri: immo concluden-
dum eſſe dicit, ꝙ deſignet liberam voluntatem, dicens non
obſtare tex.in alleg.l.Thais. §. ſorore. quia ibi conſtabat de
voluntate teſtatoris, ex quo Titius mentem ſuam ſorori ſi-
gnificauerat, vt ille ſeruus redditis rationibus liber eſſet, vt
ibi dicitur. Nec volūtas teſtatoris in eo ſuſpenſa erat, quod
hæredi placeret, vnde per illa verba ibi, ſi placeret hæredi,
non videbatur receſſum ab illa voluntate, de qua conſtabat.
Secundo dicit poſſe reſponderi, ibi eſſe ſpeciale fauore liber
tatis, quòd verbum de ſui natura liberam importans volun-
tatem, pro arbitrio boni viri accipiatur, quod probari dicit
in d.l.fideicommiſſaria libertas. in princip. Et eodem modo
reſponderi poſſe dicit ad text.in d.l. Lucius Titius teſtamen
to.ff.de fideicommiſſ.libert. ſucceſſiuè Dec. reſpondet ad ra-
tionem, ſeu argumentum Bart. videlicet, quòd verbum, pla-
cet, non importet liberam voluntatem, ſed arbitrium boni
viri, diſtinguit D.meus, quandoque omnino conſtat de vo-
luntate teſtatoris, quòd legatum libertatis in liberam volun
tatem hæredis poſuerit, & tunc non valet legatum, ex quo
ſumus in claris: & ita loqui dicit text.in alleg.l. fideicommiſ
ſaria libertas.in 2.reſpon.incipien. quòd ſi ita, dum inquit, le
gatum libertatis ſi hæres voluerit, ita demum non valet, ſi
totum in voluntate ſtetit hæredis. Quandoque verò non
conſtat de explorata voluntate teſtatoris, ſed teſtator vti-
tur verbis de ſui natura importantibus liberam volunta-
tem, vt quia dicat, ſi hæres voluerit, & hæc verba fauore li-
bertatis impropriantur, & valet legatum, quia illa verba in-
terpretamur, ideſt arbitrio boni viri, vt probatur in dicta l.
fideicommiſſaria libertas. in princip. Quod etiam dicit idem
eſſe in ver. placet, quod fauore pariter libertatis accipimus
pro arbitrio boni viri. Ab illa enim præſumptione, quæ
ex proprietate verborum colligitur de voluntate teſtatoris
præſumitur. prout in tex.in alleg. verſi. quid ſi ita ſcriptum,
dum ibi dicitur, ſi hæres voluerit ita demum non valet, ſi to
tum ſtat in voluntate hæredis. Et ſic dicit Dec. vitiatur lega
tum quando omnino conſtat de voluntate teſtatoris, ſeu e-
ius mente (dicite vos) ſi totum eſt poſitum in voluntate
hæredis. ſubdit Dec. ſed non vitiatur ex eo ſimpliciter, ꝙ te-
ſtator dicat, ſi hæres voluerit, quaſi ſi tunc (vt ſupra di-
ctum

ctum fuit) fauore libertatis interpretatio facienda ſit.t.Ar-
bitratu boni viri. Tandem Dec.ſuper ijs cogitandum relin-
quit,ex quo Docto.communiter aliter dicunt.
Quæ D.meus ſuper illa vlt.q̄ōne Abb.hic congeſſit. mihi
videntur ſatis extra eam,& (vt præmiſi) quæſitum Abb.ab
hoc D.mei,& in ſubſtantia,& in circunſtantijs ſat diuerſum
videtur,quod apparebit,ſi deueniens ad mētem ipſius Abb.
ac ad eiuſdem argumenta. Quærit ipſe Abb.an poſſit fieri
commiſſio,vt teneatur commiſſarius ſententiam iuxta con
ſilium ſapientis ferre ? Dum dicit poſſit fieri commiſſio, in-
telligi poſſe dupliciter affirmo vno modo,videlicet. An poſ
ſit committi delegato,& ſic primo,vel principali ad hæc de-
putato. Huic interpretationi conferunt verba M. Tullij pro
domo ſua,videlicet.Gn.Pompeo plurima bella extra ordi-
nem ſunt commiſſa. Ac ēt verba ſummi Pontificis in c.inter
R.ſeniorem.verſus fi.de elect.Ideo cauſam ipſam vobis du-
ximus committendam. Et ſic commiſſio cauſæ per Papam
facta fuit delegatis.Altero modo intelligere poſſumus,vide
licet.An poſſit cōmitti ſubdelegato.In illis verbis, vt teneat
commiſſarius,duplex adhuc interpretatio cadit, vna, quòd
commiſſarius ſit ille,cui cauſa committitur,& ſic commiſſa-
rius interpretari debebit.t.delegatus altero modo commiſ-
ſarius accipietur pro ſubdelegato.Licet in vtroque membro
rum præmiſſorum,vtraque interpretatio ſumi poſſe videa-
tur,mihi tamen(quantum ad rem noſtram attinet(in vtro-
que membro magis placet poſtea interpretatio,& ſic, quòd
Abb.loquatur de commiſſione.i.ſubdelegatione : ac com-
miſſario.i.ſubdelegato.Tum quia materia huius noſtri tex.
eſt circa ſubdelegatum : Tum arguendo, ſeu declarationem
ſumendo a præcedentibus, & ſubſequentibus. Supra enim
proximè Abb.quæſiuit nunquid commiſſarius teneatur q̄-
rere conſilium : poſtea quæſiuit an ſubdelegatus poſſet cō-
miſſarium reuocare, & ſic accepit commiſſarium pro ſub-
delegato : infra verò inquit, Ergo eodem modo poteſt ipſe
formandam alteri reſeruari : Et ſic loquitur quando dele-
gatus ſubdelegat, reſeruato alij, quòd ſententiam formet,
& ſic loquitur de ſubdelegato, qui conſilium alterius ſe-
qui debeat.
Sequitur ex præmiſſis, quòd dubium Abb.ſit, an ſubde-
legatus conſilium alterius ſequi debeat ? Duæ fuerunt opi-
niones,vna Innoc.pro negatiua,pro qua ſic arguitur Arbi-
43 tria, † & iudicia in omnibus æquiperata ſunt, eiſdemque
modis & terminis regulantur, niſi ſpecialiter contrarium a
Iure ſtatutum reperiatur.l.1.cum ibi nota.per glo.Alberi.de
Roſa.& alios.ff.de arbit.& per Specu.eo.tit.de Arbit. §.dif-
44 fert. Hinc dicimus,quòd † mulier in illis caſibus,in quibus
iudicare poteſt, poteſt etiam arbitrix eſſe, & contra.cap.di
lectu.eo.tit.& l.vlt.C.eod.cum vtrobique nota.& voluerunt
Imo. Abb.& alij in c.quintauallis.de iureiuran. Hinc etiam
aliàs dicebam, quòd ſicut iura prohibent iudicia ſecularia
apud eccleſias agi, ſeu exerceri.c.decet. de immun. eccleſ.
lib.6.& per Bar.in l.actus.C.de fer.Ita & arbitrio,prout vo-
luerunt Lap.Abb.& Ancha.in alleg.c.decet.ac Imo.& Abb.
in præalleg.c.quintauallis.ergo cum arbiter cogi non poſſit
conſilium alterius ſequi.iuxta text.in l.ſi vnus.§.idem Pom-
ponius.ff.de arbit.vbi quòd non poteſt in arbitrum compro
mitti,vt ferat ſententiam ſecundum,quod alteri viſum fue-
rit : ſic nec cogi poſſit iudex,vt pariter ſententiam iuxta al-
terius cōſilium proferre teneatur. Ad hoc reſpōderi poſſet,
quòd quantum ad rem noſtram attinet, ſententiam con-
ſtituunt inter arbitrum, & iudicem,vt ſupra dixi.nume.40.
Et in pluribus alijs differentiæ dantur inter ipſos arbitros
compromiſſarios,& arbitros iuris,vt per Imo.& alios,in al-
le.c.quintauallis.de iureiur.per Io.Bap.de San.Blaſio in ſuo
tracta.de arbitr.ac per Aret.in §.omnium. Inſtit.de actio. ſic
inter ipſa arbitria,& iudicia,vt per eoſdem. & per text.in c.
vlt.ad fi.de re iudi.& in c.2.de arbit.lib.6. Altera fuit opin.
quàm ſentire dicunt Hoſt.videlicet, quòd ſi iudex omnino
teneatur ſequi conſilium alterius,id decernente,ſeu mandā-
te principe,vel ſtatuto, vel pacto id exigente, ſeu alia ne-
ceſſitate ita ſententiandi imminente,cum Docto.hic,& ali-
bi multa ſuper ijs dicant, & nos deſuper aliqua tractaueri-
mus ſupra,vltra non eſſe procedendum arbitramur: conclu-
dentes hanc vltimam opin.non ſolum in Tuſcia, ſed vbique
in Italia ſeruari. Et illa rñſio Hoſt.de qua hic per Abb.videli
cet,q̄ iudex debeat conformare conſcientiā ſuā ſ̄m conſiliū
periti,mihi pulcherrima vr̄. Exciperem caſus, in quib. ꝯſiliū
eſſet ad occultum fatuū,vel ꝯ caſum legis,ad tex.in l.ancillę.
vbi Bal.& alij.C.de furt.l.illā.C.de collat.Corn.conſil.109
viſo infraſcripto.in fi.lib.1.D.meus conſi.45 2.viſa ante nu.
27.Immo ſi conſilium eſſet ꝯ caſum legis, & cauſa aliqua iu
ſta pro conſilio ſubeſſet,adhuc illud ſequi poſſemus in termi
nis noſtris : ꝑ.ut etiam ꝯ caſum legis pronunciauit Iaco.de
Arena.cum quo reſidere videtur Bar.in l.vlt.ff.quo.bon.
45 Quæro an † conſilium ſapientis ſuſpēdat iudicis iuriſdi-
ctionem? ſic diſtinguo,aut loquimur in petito tantum, non
autem decreto : & tunc ſubdiſtinguo : aut loquimur de iure
communi,puta qñ agitur ꝑ maiori animi ſui ſatisfactione,
& tunc iudex tenetur conſilium hmōi expectare:nec petito
hmōi iuriſdictionem ſuſpendit, vt voluerunt Ange.in l.ad
principem.per illum tex.ff.de appel.& Fran.in c.vt debitus.
nu.43.eo.Aut loquimur qñ petitur ex forma alicuius ſtatu-
46 ti,† & tūc ſubdiſtinguo:aut ſumus in caſu in iure dubio: aut
indubitabili:primo caſu ſuſpēdat:& ſtatutū ſperni nō poſſit.
in ſecundo caſu ita in effectu diſtinguendo ꝯcludūt Doct.in
l.1.C.de relatio.Alex.in ſpecie cōſ.62.viſa.col.2.ver.fortifi-
cat.lib.2.ac cōſ.145.viſo ꝓceſſu.col.vlt.verſi.Ex alio capite.
vol.5.Aut loquimur qñ eſt petitū, & per iudicē ꝯceſſū hoc
cōſilium ſapientis,& tūc ſi ſimus de iure cōi,ſi iudex, qui ꝓ-
nunciauerat remittendam eſſe cām ad conſilium ſapientis,
hmōi ꝓnunciam reuocaſſet,& ꝓcedat poſtquā reuocauerit,
ꝓceſſus validus erit,nec ſuſpenſio aliqua iuriſdictionis con-
ſiderari poterit,quippe q̄ per reuocationem ſublata erat, q̄
ex dicta remiſſione ꝓcedebat,ſeu cauſa erat,quæ reuocatio
iudici conceditur : & vltra iura cōia,cōemq; regulam tex.in
in l.quod iuſſit.cum alijs.ff.de re iudi.in ſpecie eſt text.in al-
le.l.ad principē,iun.ijs,quæ volunt ibi,Doct.ff.de app.vbi ēt
volunt,q̄ inuitis adhuc partib. reuocatio hmōi fieri poſſit,
ēt ſi ipſa remiſſio fuiſſet facta de conſenſu partium.l.ex illo.
vbi Bal.C.eo.ac Fran.in c.cum ceſſante.nu.13.in 4.limit.eo.
tit. Aut ſimus in ſtatuto,de quo ſ̄.& pariter ſubdiſtinguerē :
Aut.n.fuit conceſſa dicta remiſſio pro obſeruantia debita
ipſius ſtatuti,& tunc reuocatio fieri nō poterit: aut apparet,
47 q̄ † calumnioſè,& animo differendæ litis petita fuit hmōi re-
miſſio ad conſilium ſapientis, & reuocatio erit bona, & ſu-
ſpenſio iuriſdictionis remouebitur, & ꝓceſſus erit validus.
vt voluit Alex.præal.conſi.62.col.2.verſi.fortificatur.lib.2.
poſt Ang.conſ.33.Idem voluit Ang.in l.poſt rem. ff.de tran
ſactio.Calcan.conſ.83.quia in cauſa.num.5.& in ſimi.voluit
Lap.alle.52.an oporteat.nume.8.ac Rober.Maran. de ordi.
iudic.par.vlt.in 2.actu prin.nu.98.in 2.limit. Aut loquimur
48 qñ conſilium ſapientis † expectatur,& tunc ſiue ſimus in di-
ſpoſitione iuris cōis,ſiue ſtatutū, de quo ſupra ſupponatur,
iuriſdictio enim ſuſpenſa eſt,& quicquid agitur nullum, inua
lidum,& attentatum erit,vt poſt Bal.voluit Fran.in alleg.c.
vt debitus.nu.43.de app.Pau.Caſtren.conſi.87.Alex.conſi.
238.ponderatis.num.13.vol.6.Soc.conſi.10.nu.11.volu.4.
vbi ſubdit,q̄ etiam de iure communi nullitas proceſſus in-
ducitur,ſi conſilio ſpreto procedatur. Et paria ſunt cauſam
eſſe relatam ad principem, & eſſe conſilium ſapientis remiſ-
ſum, & vtroque caſu iudicis officium conquieſcet, & nihil
interim innouari debeat,vt poſt Bar.per Rui.conſi.72.circa
vol.4.nu.8.ac conſi.77.ad ea.in prin.volu.5. Et de relatione
ad principem tracto ſuper glo.facul.§.volentes.in ver.referre,ante medium.ver.Et de relatione principi facienda.

REPETITIO
IN CAP. IN LITERIS. DE OFFIC. DELEG.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio delegati quando expiret?*
2 *Delegatus ad certam cauſam dicitur iudex.*
3 *Differentia per plus, & minus non differunt ſpecie.*
4 *Opinio vltima preualet.*
5 *Adoptiuos non venire filiorum appellatione.*
6 *Delegatus principis poteſt per ſe ſuam ſententiam executioni demādare.*
7 *Authoritas, & iuriſdictio nonnunquam ſinonima.*
8 *Iuriſdictionem an delegatus habere dicatur.*
9 *Functus officio ſuo an iudex per ſententiam dicatur.*

10 *Functus officio ſuo quando iudex dicatur?*
11 *Sententiam validam iudex ordinarius, vel delegatus mutare non poteſt.*
12 *Declarare an iudex poſſit ſententiam ſuam?*
13 *Moderationem deſignare diminutionem, ac remiſſionem.*
14 *Arbitri an ſuas ſententias declarare poſſint?*
15 *Succeſſor in officio, an ſententiam prędeceſſoris declarare poſſit?*
16 *Sententia an ſub conditione ferri poſſit?*
17 *Conditione ſubreſolutiua, an ſententia ferri poſſit?*
18 *Sententia ſub conditione intrinſeca, an ſit ipſo iure nulla?*
19 *Condemno te in eo, quod actor probabit, ſententia an valeat?*
20 *Sententia ſub conditione intrinſeca, ſubſiſtente cauſa ſubſtinebitur.*
21 *Conditio propriè dicitur de futuro.*
Collatio beneficij ſub conditione, ſi vacat, tenet.
22 *Nulla exiſtente ſententia delegati, an idem poſſit denuo pronunciare.*
23 *Nullum pro nihilo habetur.*
24 *Iuramentum nulliter præſtitum pro non iuramento haberi.*
25 *Citatio nulla citatum non afficit.*
26 *Præuentio non inducitur ex citatione nulla.*
Iuriſdictionem non perpetuari per citationem nullam.
Acceptationem beneficij per procuratorem nulliter factam, non præiudicare domino.
27 *Præſcriptio non inducitur ex citatione, ſeu conteſtatione nulla.*
28 *Reſcripti inualidi non eſt neceſſaria mentio.*
29 *Sententia nulla non dicitur ſententia.*
30 *Requiſita a lege debent eſſe valida.*
31 *Primo actu nullo exiſtente, deuenitur ad ſecundum.*
Eligens nulliter alieno nomine, non poteſt iterum eligere.
Rotę Romanæ, Auditores habent ordinariam iuriſdictionem in cognoſcendo.
32 *Delegatus principis an ſuam ſententiam nullam reuocare poſſit?*
33 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, poteſt ſuam ſententiam nullam reuocare.*
34 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, an æquiparetur ordinario?*
35 *Delegatus iudicans contra formam mandati, poterit iterum ſententiare.*
36 *Forma non ſeruata nullitas reſultat.*
37 *Iuſtitiam facias, verba in ſignatura commiſſionum, non inducunt formam.*
38 *Reſcripta emanant ad effectum, vt iuſtitia miniſtretur.*
39 *Expreſſio eorum, quæ tacitè inſunt, nihil operatur.*
40 *Taciti, & expreſſi parem eſſe virtutem.*
41 *Priuilegium amittere debet eo abutens.*
42 *Citatio prima regulariter a principali incipere debet.*
43 *Sententia contra procuratorem ferri debet.*
44 *Errore facti ſententia nulla prolata, iudex an dicatur functus officio?*
45 *Feriato die actus iudiciarij exerceri prohibentur.*
46 *Tex. hic limitatur procedere in iuriſdictione delegata, ſecus in alia poteſtate alicui data.*
47 *Procurator ſubſtituens nulliter, iterum ſubſtituere poterit.*
48 *Procuratorem ſubſtituendi facultas reuocandi in mandato.*
49 *Subſtitutio procuratoris cum facultate illum reuocandi.*
50 *Subdelegatione ex defectu perſonæ nulla exiſtente, an poſſit alius ſubdelegari?*
51 *Eligens nulliter, an dicatur functus officio ſuo?*
52 *Electio non tribuit ius in re.*
53 *Ordinarius qui nulliter iudicauit, an dicatur functus officio ſuo?*
54 *Ordinarius, qui ſententiam nullam protulit, iterum iudicare poterit.*
55 *Nullitatis in cauſa quis iudex adeundus?*
56 *Appellationis iudex poteſt ſententiam, a qua appellatum fuit, etiam reformare.*
57 *Libello inepto exiſtente ſuperior non poteſt reformare ſententiam inferioris.*
58 *Archiepiſcopus non poteſt ſe impedire de cauſis ſui ſuffraganei, niſi per viam appellationis.*
59 *Archiepiſcopus adiri poteſt propter epiſcopi negligentiam.*
60 *Archiepiſcopus eſt iudex ordinarius epiſcopi.*

IN literis. Tex. hic communiter ſic ſummat. Poſt diffinitiuam executioni demandatam expirat delegati † iuriſdictio.
1 Diuidit Abb. hunc tex. in 2. par. In prima enim (vt ipſe inqt) ponit deciſa conſultatio. In ſecunda ibi, Conſultationi, ponitur rñſio. In prima parte (dum inquit Abb. ponit deciſa conſultatio, legendũ fortè eſſet, Deciſionis conſultatio. i. deciſio petitio: vel ſi ſic, vt legit Abb. vel aliter legendũ eſſet, ſupponendum eſt, q licet nos nõ habeamus, niſi hæc verba, videlicet in literis. & infra, quod vltimum verbum ſonat idem, quod & reſidua, ſeu & cętera, breuitatis cauſa verba petitionis in noſtris codicibus trãſcripta non fuerint, Sed Abb. & alios antiquiores illa vidiſſe in tex. originali huius cap. facilè credideri: Et fortè, vt ex dictis Doc. hic, & ex verbis, quæ hodie habemus, colligi põt, q in literis epi Brixię. Alexã. III. directis, ab ipſo quęreret, vſq; ad quod tps delegatus ſe interponere põt, vt ſtari deberet eius ſniæ, cui petitioni reſpõdet Papa, vt hic.

Licet cum diuiſione Abb. pręmiſſa Doc. cõiter tranſeant, mihi melior diuiſio vr pariter in ſecunda parte, vt prima ponat petitio, cum eius deciſione ſubſecuta. In ſecunda quæ eſt ibi, quia ſemel, aſſignetur ratio rñſionis, ſeu deciſionis. Vel ſi in tertia parte diuidere volumus, dicamus, q in prima ponat petitio epi Brixien. quam hodie non habemus: In ſecunda, quę eſt ibi, Conſultationi tuæ, ponitur (vt ſupra dixi) rñſio, & deciſio ipſius Papę: In tertia parte ibi, Quia ſemel, ſubiicit ratio rñſi pontificij: Facti ſpecies ex præmiſſis colligi poteſt.
2 Primò not. Abb. q delegatus ad certam cauſam dr iudex. ad tex. in c. forus. de verb. ſign. vbi dicit idem Abb. poni etymologiã huius verbi iudex. D. meus oppugnat, ex quo tex. ille non cõueniat huic delegato, cum ibi dãr hæc etymologia, Iudex dictus, quaſi ius dicens populo. Et idem dr in c. 1. 23. q. 2. Vnde ex hac etymologia ſumi debet reſolutio nominis in proprium ſignificatum. ad tex. in l. notionem. §. inſtrm. in l. quibus præcipua. in l. tugurij. in l. vt Alphenus. & in l. pupillus. §. territorium. cum not. vbiq; per glo. ff. de verb. ſig. Bart. in l. omnes populi. in 6. q. prin. ff. de iuſt. & iu. Ad hoc reſpondeci poteſt, q non minus eſt iudex, qui in vna cauſa iudicat,
3 quam qui in pluribus: dña † enim per plus, & minus, nec gñe, nec ſpecie differunt. l. fi. ibi. Etenim in mediocritate, non in gñe differunt. & ibi Bar. in prin. ff. de fun. inſtr. l. ſcriptũ. ff. de euict. Bar. in l. ita ſtipulatus. col. 2. verſ. Sed contra iſtam lect. ff. de verb. obl. Ariſt. Ethic. lib. 1. c. 6. inquiens: Bonum magis diuturnum non differre ſpecie a minus diuturno, veluti album vnius diei ab eo, quod per mille annos durauit. Et dixit Lap. alle. 133. incip. Matthæus, ante num. 3. q habentes iuriſdictionem pluribus in locis maiores officiales ſunt illis, habẽtibus in paucioribus locis, ſed non ſunt plus officiales.

Inſuper rñderi põt, q vera etymologia ſit, q iudex ſit dictus quaſi ius dicẽs, & ſic abſq; illo termino populo, q tñ dicto additũ ſit frequentioris vſus gratia, quia frequẽtius iudices populis ius dicunt, igitur non per hoc excluduntur illi iudices, qui non populo, ſed paucis ius dicunt. ad glo. in clem. 1. de reſcrip. in verſ. præſidentes. in fi. Iaſ. in l. 1. num. 15. ff. de legib. Corſet. in ſuis ſingul. in verſic. frequentia. Præter id, quod dicere poſſumus hunc iudicem delegatum populo ius dicere, ſi aliquibus de populo ius dicit, ſeu ius dicere poteſt.

Altero modo reſponderi poteſt, videlicet, q tam in alleg. c. 1. 23. q. 2. quàm in d. c. forus. datur altera etymologia iudicis, ibi, ſiue quod iure diſceptet. Iure autem diſceptare, eſt iuſtè iudicare: Hæc autem etymologia, ſeu dictio non minus conuenit iudici delegato, quã iudici ordinario. Et cũ tex. pdicti loquunt per dictionem, ſiue, & ſic alternatiuè. ſufficit vnã partem iudici delegato conuenire: arg. tex. in l. ſi heredi plures. ff. de cõd. inſti. l. ſi quis ita. & ibi Alex. & alij. ff. de ver. ob. Bar. in l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. poſt prin. ff. de reb. dub. Et tanto magis hæc procedunt, cum hæc etymologia, quæ non minus delegato, quàm ordinario cõuenit, & quę in delegato
4 omnino, & ex omni ſui parte vera reddit, ſit vltimo † loco poſita, quo caſu vltima opi. glo. vel Doct. cenſetur magis cõprobata, & opi. vltima pualet, argu. tex. in l. ſi idem cum eodem. §. ſi vna. vbi Iaſ. num. 3. & communiter Doct. de iuriſd. omn. iud. l. qui filium. §. Sabinus. iuncta glo. in ver. & alię. verſus fi. ff. ad Treb. Bar. in l. bona fides. num. 2. ff. depo. Bal. in auth. ex teſtamento. col. 2. verſ. ex quo vltimo. C. de collat. c. capellanus. verſ. Poſteriori ſententia. de fer. Alex. conſ. 72. nu. 4. ver. Iſta eſt vltima opin. lib. 1. Barbat. conſil. 1. num. 64. lib. 3.

Altera põderatio D. mei hic contra dictũ nota. eſt, q in tex. noſtro (ſupplete ius imò in toto hoc tit.) nõ appellat hic iudex ſimplr, ſed iudex delegatus: & ſic ſm quid, ſicut homo mortuus nõ dr homo, pro quo citat tex. in l. j. ff. de don. vbi q donatio non dr ppria, q non eſt pura donatio, quaſi inferat, verbũ iudex debere accipi, & intelligi naturaliter, & propriè, nõ aũt ſm quid, vel accidẽtaliter. ad l. fi. C. de his, qui ve. ęta. impet. l. 3. §. j. ff. de tute. l. 1. §. hoc interdictum, de ciſterna. & ibi no. Bar. in fi. ff. de fonte. & in l. ſi nu. 1. ff. de off. pcõ. Hinc dicimus in legatis, filiorũ applone non venire filios adoptiuos
5 † ex quo non ſint filij naturales, ſed ciuiles. l. ſi ita qs. §. fi. ff. de leg. 2. Neq; veniũt in fideicõmiſſis. l. fideicõmiſſum. ff. de cõd. & dem. Vbi ſi ſine liberis deceſſerit, intellr de natiuis, nõ adoptiuis: pulchrè per Curt. Iun. cõſ. 145. Facti connnentis, nu. 21. & 26. nec etiam veniunt in emphyteuſi facta pro ſe, & filiis. Spec. in tit. de loca. ſeu de emphyt. §. nunc aliqua. q. 88.

Ad pmiſſa oĩa rñderi põt, negãdo, q delegatus ad vnã cauſam nõ ſit ppriè iudex, imò affirmãdo illũ ppriè, & verè iudicem eſſe: alioqui malè, & ineptè, poneret tit. de off. iud. deleg.

Immo

Immo retorquendo argumentum D. mei, ſi vera eſſent
eius ſuppoſita, & iudex cum adiuncto aliquo diceretur im-
proprius, vti in exemplo Dec. vt homo cum adiuncto, vi-
delicet, homo mortuus, vel homo pictus, ſequeretur, quòd
iudex ordinarius eſſet impropriè iudex, & tamen habemus
titu. de offi. iudi. ordi. Immo cum iudex delegatus ſit maior,
& dignior iudice ordinario. c. ſane. 2. hoc titu. de offi. deleg.
c. ſtuduiſti. de offi. lega. c. paſtoralis. de offi. ordi. glo. rubr. ac
communiter. Docto. ff. de offi. eius. Alex. conſi. 79. circa pri-
mum. colum. 3. lib. 1. verſ. Quis igitur, concludendum eſſet,
cum denominatio facienda ſit a digniori, ſeu potentiori. l.
quæritur. ff. de ſtatu homi. §. ſi quis ex aliena tabula. verſ. Ridi-
culum eſt enim. Inſti. de re. diui. c. quod in dubijs. cum glo. in
ver. conſecratio. de conſe. eccle. vel alta. quòd potius delega-
tus, iudex dici mereatur, quam ordinarius, vel ſaltem ęquè
vterque propriè, & verè iudex dicatur. Plura alia pro opi-
nione Abb. adducere poſſem, verum hæc ſufficiant, vt ad
vltima deueniamus, affirmantes cum Abb. ſuper præmiſſis
reſidendum eſſe.

Secundo notat Abb. ibi Per ſe, vel per alium, hic eſſe
6 text. expreſſum, quòd delegatus † principis poteſt princi-
paliter per ſe ſuam ſententiam executioni mandare, vnde
non teneatur prius requirere ordinarium. Remittit ſe Abb.
ad ea, quæ dixit ſupra eo. in capit. ſignificaſti. Pro quo eſt
etiam text. in cap. quærenti. hoc eod. titu. vbi quòd delega-
tus Papæ vſque ad annum ſententiam ſuam exequi poteſt.
Et quòd delegatus Papæ per ſe, vel alium exequi poteſt
ſupponitur in text. cap. paſtoralis. §. præterea. eod. titu. De
quo etiam per eundem Abb. conſ. 87. incipien. Abbas. num.
2. lib. 1.

De iure autem ciuili, & ſic in locis vbi ius ciuile ſeruatur,
an delegatus principis ſuam ſententiam exequi poſſit nõ
parua eſt dubitatio, fatendum tamen eſt magis com-
munem ſententiam eſſe idem, quod de iure pontificio in
hoc ſtatutum eſt, & de iure Cæſareo procedere, & ſic vt
concludendum ſit etiam vbi ſeruatur ius ciuile, poſſe de-
legatum principis ſuam per ſeipſum ſententiam exequi.
hanc quæſtionem ad partes tractant, cum ſuis argumen-
tis, & reſponſionibus glo. & Barto. Ang. & Alexand. ac Iaſ.
in l. a diuo Pio. num. 6. & 10. ff. de re iudi. ac ibidem Vincen.
Herculan. Peruſin. col. 11. verſ. Ideo poteſt. & D. meus. in c.
ſignificaſti. in 3. not. num. 8. & ſeq. de offi. deleg. & Maran. de
ordi. iudici. par. 4. cap. 8. nu. 45. & ſeq.

Tertio notat Abb. ibi authoritas, & iuriſdictio, quòd
7 hæc verba † nonnunquam capiuntur, vt ſinonima, & idem
dixerat hic Anto. de Butr. Sinonima autem (quæ puto vos
non ignorare) dicuntur, quæ ſub diuerſis vocibus idem ſi-
gnificant, vt enſis, mucro, gladius. Contra quod nota.
opponit Andre. Barba. per iſtum text. vbi copula ponitur,
quæ arguit diuerſitatem, vt apparet in princ. Geneſ. Crea-
uit Deus cœlum, & terram. Item & diuidam diem ac noctẽ.
rurſus Maſculum, & fęminam creauit eos. In iure autem ha-
bemus text. in l. huiuſmodi. §. ſi Titio. ff. de legat. 1. in l. 1. ibi
Boni, & æqui, vbi glo. in ver. ius, poſt medium, ac Barto. &
alij notant, aliud eſſe bonum, aliud æquum. ff. de iuſti. &
iu. quod etiam colligitur ex rub. ff. de iur. & fa. igno. D. meus
hic probat & concludit aliud certè eſſe authoritatem, aliud
iuriſdictionem: Verum quo ad text. noſtrum authoritatem
iudicis, & iuriſdictionem iudicis idem dicit ſignificare: Si
cum Dec. tenemus, affirmare debebimus dictionem, &, po
ſitam hic inter duo idem ſignificantia, accipiendam eſſe ꝑ
ideſt. l. 1. ff. ſi quis cautio. l. filij. cum glo. ff. ad munici. l. 1. ibi
Placitum, & conſenſus. ff. de pact. c. cupientes. §. denique. &
ibi gl. in ver. aliqui. de euictio.

Quarto notat idem Abb. per eiſdem verbis Authoritas,
& iuriſdictio, quòd delegatus dicitur habere authoritatem,
& iuriſdictionem. iuxta text. in l. 2. ff. de iuriſd. omn. iudi. ibi,
Cui iuriſdictio mandata eſt, & poſtea, ſine quibus iuriſdi-
ctio explicari non potuit, ſupponendo, quòd iſte text. lo-
quatur etiam de delegato, vt per glo. ibi, Bar. & alios. & fa-
cit totus titu. ff. de offi. eius, cui manda. eſt iuriſdictio. Aduer
tit D. meus, quod hoc ſit verum ad effectum iuſtitiæ admini-
8 ſtrandæ, vt dicatur habere iuriſdictionem, † at non abſolu-
tè, ex quo iure proprio illam non habet, ſed iure alieno, &
nihil habet proprium. l. 1. §. qui mandatum. ff. de offi. eius. l.
more. & l. ſolet. ff. de iuriſd. omn. iudi. Et iuriſdictio delegati
dicitur extraordinaria. c. de cętero. iun. glo. in ver. extraordi
narium. 1. delegatum. de tranſactio. c. induciæ. ver. Ei autem.

3. q. 4. Hyppo. de Marſi. ſingu. 296. incipien. Aliàs practica-
ni. verſ. & dicit, quòd non.

Quinto & vltimo notat Abb. quòd per ſententiam non
9 dicitur iudex omnino functus † officio ſuo, ſed demum poſt
executionem factam: In hoc tamen dicatur officio ſuo fun-
ctus, ne poſſit ſe amplius impedire de cognitione cauſę. Pro
hoc vltimo citat tex. in l. iudex poſtquam ſemel dixit ſenten
tiam, poſtea iudex eſſe deſinit. & poſt, ſemel. n. ſiue malè, ſiue
benè functus eſt officio. ff. de re iudi. Et ſentiunt ibi text. illũ
loqui etiam de delegato. Ad idem, idem Abb. citat text. in l.
cum quęrebatur. ff. eod. vbi quod iudex malè iudicans, non
poteſt iterum iudicare, ratio eſt, quia (vt ſ. dictum fuit) non
poteſt iudex amplius in illa cauſa ſe impedire.

Glo. 1. vt illam hic declarat Abb. vult delegatum mandã-
do alteri executionem non dici functum officio ſuo, niſi ſit
paritum ſuo mandato. per tex. in c. ſignificaſti. ſ. hoc titu. vbi
delegatus Papæ reaſſumpſit iuriſdictionem, ordinario nolẽ-
te, vel non valente exequi. Abb. remittit ſe ad ea, quæ dixit ſu ꝯ
d. c. ſignificaſti, nonnulla hic addens, quę ĩ. tractãda venient.

Glo. 2. adducit duos tex. concordãtes, & ponit decẽ alios
caſus, quibus expirat iuriſdictio delegati. tex. primus concor
dans eſt in alle. l. iudex poſtquam. ff. de re iudi. de materia cu
ius text. iam aliquid ſupra tetigimus, & infra tangemus. Al-
ter text. per glo. adductus eſt, in c. venerabili. ad b. ibi, Et ar-
chiepiſcopus ipſe cum iam ſuo functus eſſet officio, dicto
abbati committendo & c. infra hoc tito. noſtro. Circa alios
caſus, quibus iuriſdictio expirat, Abb. hic remittit ſe ad Spe
cu. hoc eo. tit. §. reſtat videre. per totum. Vos videre ẽt pote-
ritis per Hoſt. in ſum. hoc ipſo tit. §. & qualiter finiatur.

10 Quærit Abb. quando iudex † dicatur functus officio ſuo?
Fũctus officio dici poterit, quando quis in officio, quod ſibi
incumbebat fecit omne id, quod ad ſe ſpectabat, cõpleuitq;
ſibi incumbentia, & finita eſt iuriſdictio, ſiue loquamur in or
dinario, ſiue in delegato, vt declarat etiam Fel. in c. qualiter,
& quando. 1. de accuſa. num. 23. ver. Et ratio eſt, quia iudex
per ſententiam diffinitiuam. Et fungi officio, eſt officium
exercere. Fungi præterea, ſeu magiſtratu, eſt ea facere,
quæ ſpectant ad præturam, ſeu magiſtratum. Sic & fungi
ſacerdotio. De ijs, & ſimilibus habemus Exod. cap. 20.
Vt ſacerdotio fungatur mihi Aaron. Deuteronom. 20. Et
alius homo eius fungatur officio, & apud M. Tullium 2.
Officio. Iuſtitiæ funguntur officio, qui adipiſci veram iu-
ſtitiæ gloriam volunt. habemus text. in l. ſed licet. ff. de offi.
prę ſi. in l. Barbatius. ff. de offi. præto. in l. obſeruare. in princ.
ff. de offi. procon. in l. quid enim prohibet legatum publi-
co munere fungi. ff. de iudi. in l. legatorum, in fi. ff. de le-
gat. 2.

Circa hoc quando iudex dicatur functus officio ſuo, cõ-
ſiderat principaliter Abb. duos caſus, vt aduertit hic D.
meus, primus eſt quando ſententia valuit: ſecundus eſt,
quando fuit nulla. In primo caſu concludunt, quòd nec or-
11 dinarius, nec delegatus mutare poteſt ſententiam, † quam
ſemel protulit, ſiue ſit æqua, ſiue iniqua, & quòd vterque
dicatur functus officio ſuo, quo ad cognitionem, & quo
ad ipſam ſententiam, vt in hoc text. & in alleg. l. iudex
poſtquam. & in l. Paulus. ff. de re iudic. ac l. quia arbiter. ff.
de arbitr. iun. glo. verſus fi. & l. 1. C. ſenten. reſcin. non poſſ.
l. moris. §. ſed damnare. verſic. Et ſi fortè. ff. de pœn. l. 1. ff. ad
Turpil. cap. quod ſemel. & ibi Dyn. in princ. de regu. iur. lib.
6. Rot. 16. in fi. de re iudica. in no. vbi quòd Rotæ Audito-
res eorum ſententias reuocare, vel immutare non poſſunt.
Roma. conſi. 362. quoad primum. in princ. Alexan. conſ. 71.
videtur. colum. 2. vol. 5. Cardi. conſ. 29. incipien. iudex. Abb.
conſi. 6. in quæſt. num. 4. verſic. Quia immo iudex, qui tulit
ſententiam. lib. 2.

Ampliant etiam ad cauſas criminales, per text. in alleg.
l. moris eſt. §. etſi fortè. & in l. diui fratres. & l. relegati. ff. de
pœn. l. 1. §. fina. ff. de quæſtio. vbi Barto. dicit notandum eſ-
ſe, quòd prætor non poteſt abſoluere condemnatum, etiã
ſi ſibi appareat de innocentia. Deberet tamen iudex con-
ſtito ſibi de innocentia ſuperſedere ab executione ſecũdùm
Bald. in l. addictos. C. de epiſco. audien. Imol. in l. a diuo Pio.
colum. antepenult. ff. de re iudica. Aret. plenè in cap. de his.
de accuſa. Feli. in c. conſanguinei. de re iudi. Et hanc conclu-
ſionem iam in cauſis ciuilibus, quàm criminalib. veriſſimã,
& indubitatam affirmat Abb. conſ. 92. incipien. contra ſentẽ
tiam. nume. 3. lib. 1. ac conſi. 6. in 2. dub. lib. 2. Et voluit idem
Abb. in c. ſuborta. col. penul. de re iudic.

Ampliat D.meus, vt iudex nec ſententiam, quam pro-
12 tulit † declarare poſſit, ad quod citat conſ. Calde.9. cir.fin.
ſub titu.de appel.dum allegat Bar.in l.ab executore.ff.de ap
pel.Bar.ibi num.6.concludit delegatum ſententiam a ſeipſo
latam declarare non poſſe. Verum diligentius hunc articu
lum tractemus,& regulam affirmatiuam conſtituemus,quæ
ſit,quòd licet iudex diffinitiuam ſententiam mutare nõ poſ-
ſit,vt ſupra probaui,eam tamen declarare poterit,vt volue-
runt glo.in l.ea quæ. C.commina.epiſto. & in l.ſed & ſi ex
vtriuſque.in ver.& ſic.ff.de euictio.glo.in ver.errorem.in §.
his itaque.35.q.9.l.ab executore.& ibi glo.Bar.Io. de Imol.
& alij ff.de appel.Io.And.in addi.ad Specu.in tit.de teſtam.
§.nunc videndum.verſ.Hoc etiam nota.Io.Fab.in l.1.verſus
fi. C.ſenten. reſcin. non poſ. Anto. de But. Card. Imo. Io.
de Ana.Calder.Abb. Maria. Soci. ac Feli. nu. 23. in c. qua-
liter,& quando.1.de accuſa.Bar.in l.hæredes palam.§.ſi qd.
col.1.verſ.item quæro an iudex. & ibidem Bald.in §.ſed ſi
notam.ac Imo.col.1.ver.Item quòd iudex.ff.de teſta. Idem
Bal.in l.a.C.de ſenten.ex breui.reci. & in l.ne in arbitris ad
fi.ac Saly.C.de arbit.Abb.& alij in c.cum a nobis. de teſtib.
Alex.in l.a.col.fi.ver.ſed videtur.ff. de libe. & poſthu. & in
l.actorum.verſ.Sed vbi eſſet.ff.de re iudi.ac conſ.3. viſo in-
ſtrumento.col.fi.ver.Super alio quæſito.lib.1.Calcan.conſ.
69.col.a.ver.Quarto quia.Feli.in c.ſuper quæſtionum. col.
1.verſ.Ego allego.infra hoc ipſo titu.D.meus in c.1.colũ.6.
verſ.Tertia eſt ſpecies.de poſtul.prælat. ac in l.in ambiguis
orationibus.cir.fi.ff.de reg.iur.Idem D.meus conſi.43.& ꝑ
tenui.col.fi.verſ.Ad propoſitum. dicit Lanfran.de Oria.in
repet.c.quoniam contra.in ver.interlocutoria.col.5. ver.Vl
terius dubitatur.de probat. Rebuff.in l.quod iuſſit. nu.153.
ac 155.ff.de re iud.& hæc eſt magis communis opin.

Amplio vt etiam appellatione pendente poſſit iudex a
quo ſuam ſententiam declarare,& ſic non obſtante,quòd ab
eo fuerit appellatum Gui.Papæ ſingu.349. ac in tracta. de
appella.quæſt.116.

Ampliat glo.in verſ.errorem.in præalleg.c.loci.§.ſi is ita.
25.q.9.vt iudex poſſit non ſolom ſuam ſententiam declara-
re,ſed etiam moderari.Sed aduertatur, quòd glo.illa loqui-
tur prius in interlocutoria, poſtea verò cum ſupponit ſen-
tentiam diffinitiuam validam,concedit moderationem, ſed
non correctionem,nihil autem dicit de declaratione, in fi.
verò dicta glo.admittit declarationem, ſeu interpretationẽ
ſententiæ præſidis,ſeu procuratoris,& ſatis,& ſic arguendo
a ſpeciali in aliorum ſententijs contrarium dicendum eſſet.
ſciatis autem moderationem deſignare diminutionem,redu
13 ctionem,ac remiſſionem,† l.cum filius.§.pater.verſ.Sed mo
derandæ portionis.ff.de lega.2.l.illicitas.§.præſes. ff.de offi.
præſi.l.1.ibi, Vt iudices moderentur. ff.de teſtib. c.cum ſit.
ibi,Receſſus tempus fuerit moderatus.vbi etiam D.meus in
in 4.not.de appel.c.fi.iun.glo.in ver.moderationis. de verb.
ſigni.c.procurationes.verſ. Hoc adhibito moderamine. de
cenſib.c.ſtatutum.iun.glo.in ver.moderandum.de reſcr.lib.
6.cle.1.iun.gl.in ver.moderationem.de iu.patro.

Ampliat Rebuff.in l.quod iuſſit,in 2.not.nume.160.ff.de
re iudi.ad Legatum Papæ,ratio adduci poteſt,quia ipſe lega
tus Papæ eſt ordinarius.c.ſi abbatem.§.huiuſmodi. de elect.
lib.6.& c.legatos.de offi.le.ga.eo.lib.Archidia.in c.fin.eo.tit.
& lib.nu.1.ibi,Quòd ſi hoc obtinet in legato,qui eſt ordina
rius. Et quòd legatus ſit maior, & præſtantior alijs ordina-
rijs,& illis pręferatur voluit Gemin.in alle.c.fin.in fi.& pro-
batur ex text.in cap.ſi a ſede apoſtolica.§.ſi verò.ibi, Vel le-
gatus.& C.de præben.lib.6.vbi quòd cęteris paribus, colla-
tio legati præfertur collationi ordinarij.

Amplio etiam ad arbitrum,vt declarare poſſit ſuam ſen-
tentiam: cum arbitria redacta ſint in omnibus ad ſimilitudi
nem iudiciorum,niſi contrarium expreſsè a iure cautum ſit.
l.1.cum ibi nota.per glo. Alberi. de Roſa. & alios. ff.de ar-
bit.& per Specu.eod.titu.de arbit.§.differt. Et quòd arbitri
14 † declarare poſſint ſuas ſententias, vel arbitramenta. vo-
luerunt Bald.in l.ne in arbitris.circa fin.C.de arbit. Calcan.
conſi.69.colum.2.verſ.Quarto quia.ac Lanfran. de Oria.in
tracta.de Arbit.q.27.par.7.

Verum quia præfati loquuntur, quando ſunt plures arbi-
tri, qui ſemel ſententiam protulerunt, non defuerunt, qui
dixerint idem concludendum eſſe ſi loquamur de vno arbi-
tro, vt poſſit eius arbitramentum declarare, vt voluerunt
Archid.in c.ſicut.11.q.1.verſ.in eadem glo.dum ſe remittit
ad nota.in alleg.l.ab executore.ff.de appel.Specu.in titu.de
arbitr.§.fi.colum.28. verſ.Sed nunquid verbum obſcurum.
in vltima opin.per eum recitata.& ibi per Ioan.And.in addi.
& Felin.in alleg.cap.qualiter, & quando.1.poſt num.28.ver
Tertio nota.de accuſa.qui etiam ad hoc citat Doct.in cap.
quintauallis.de iureiur.

Contrarium in hoc tenuerunt Bald. & Lanfran.in locis
ſupra citatis.& Ange.in l.1.in fi.verſ.In glo.dicunt.& ibi Ro
ma.num.28.verſ.Ex quo infert.ff.ſi cert.petat. Henri. Boic.
in c.cum olim.de arbit.Imol.in alle. c.quintauallis. de iure-
iuran.colum.2. verſi.an autem poſſit. Cardi.in cap.exhibi-
ta.in 6.q.de arbit. Alexan.in addit.ad Barto.in alleg.ab exe-
cutore.incipien.videmus. ff. de appel. Curt. iun. in l. ſi quis
tentione.colum.fin.ff.de iudi.

Ex dictis Henri.Boic.Alexan.in addit. ad Bart.vbi ſupra.
& Rebuff.in alleg.l.quod iuſſit.num.160. in 2.nota.ff.de re
iudi.conciliari poſſunt opin. contrariæ, quòd arbiter ſen-
tentiam ſuam, ſeu laudum, vel arbitramentum declarare
poſsit, dummodo incontinenti id faciat, ſecus ſi ex inter-
uallo. Et hanc conciliationem ſenſit Apoſtil. ad Felin.ſu-
pra citatum in dicto c. qualiter,& quando.poſt nume.28.in
ver.Tertio nota.

Ampliatur præmiſſa concluſio, vt non ſolum iudex, qui
ſententiam protulit, illam declarare poſsit, ſed etiam eius
15 In officio ſucceſſor, † ex quo videtur idem magiſtratus, &
idem officium.l.proponebatur.ff.de iudi.intelligẽdo de in-
terpretatione fienda ex veriſimilib.cõiecturis & ex actis,tũc
.n.talis interpretatio,ſeu declaratio cuicũq; iudici cõmittit.
l. volũtatis. & ibi not.C.de fideicom.l.in obſcuris.ff.de reg.
iur.& nota.in l.ſi ſeruus.§.fina.ff.de lega.1.voluit Imo.in al-
le.l.ab executore. in princip. ff.de appellat. & pro ijs latius
videatur apud Felin. contrarias opin. referentem, illaſque
concordantem in alleg.cap. qualiter & quando 1. nume.17.
& ante. de accuſa.Præmiſſa ego aliàs adducebam Romæ ꝑ
corroboratione Dec.Rotæ 88.Peregrini Fabij lib.1. ſub ijs
verbis In vna ſegobiẽ. n. parochialis coram D. Peregrino
Fabio 10. Ianuarij 1547. fuerat eidem D. Fabio præſenta-
tum regeſtum, in quo bo. me. Thomas de Tanis pronun-
ciauerat, vt ſubſcriberet ſententiam, quod petitum fuit a
Dominis à poſſ. & ſubſcribi ex commiſsione generali, ſi-
ue ſpeciali, dixerunt quòd ſic.

Limitatur principalis cõcluſio, vt locum habeat ſolum in
magiſtratibus maioribus, ſecus in alijs, quamuis ordina-
rijs, vt habetur in l.prædicta ab executore per glo. & Bart.
colum.2.verſ.Et hoc eſt verum.& Bald.in princip.verſi.Ve-
niam ad ſecundam partem.glo.in ver.executor. in l.ſi vt ꝓ-
ponis.verſicu.Modo quæro. C.de exe.rei iudi. glo.in l.1.in
ver.Corrigendi.& ibi Bald.colum.1.verſ.Quæro nunquid.
& Ange.colum.1.verſ.in glo.magna.C.de ſenten.ex breui.
reci. Idem Bald.in l.ea quæ.verſ.Quærit glo. C.commi. vel
epiſto.Idem Bald.in cap.1.colum.5.verſ.An autem iudex.
& ibi D.meus.colum.6.verſ.Tertia eſt ſpecies.de poſtu.pręla.
lat.Ang.in l.1.verſus fi.ff.ſi cer. petat.Henri.Boyc.in tex.no
ſtro,colum.fina.ſi quæris.Abb.in cap.ex parte.3. in fine.de
verbo.ſigni.Idem Abb.in alleg. cap. qualiter, & quando.1.
colum.2.verſic.Et ſi velit interpretari. & ibidem Felin.ante
num.25. verſi.Sed aduerte, quòd iſta fallen. limitatur qui-
buſdam modis, & primo,vt habeat locum in maioribus ma
giſtratibus. de accuſat. Rebuff.in l.quod iuſsit. num.161.
ff.de re iudi.

Limitatur etiam, vt iudex declarare poſsit ſuam ſen-
tentiam durante eius officio, non autem eo finito, vt vo-
luit Bald.in alleg. l.ea quæ. verſicu.quærit glo. C.commi.
epiſto.& in l.1.circa fin.ff.de conſti.princip. Ioan. And.in c.
ex parte.3.verſi.Nec puto, quòd iudex. & Abb. colum.fi.
verſicu. In glo.in verſ.interpretatione. de verbo.ſignificat.
Idem Abb.in cap.cum olim.colum.1. verſicu.Et argumen-
to huius text.de arbit. Vterque Imol.in l.ex facto. in 2.& 3.
not.ff.de vulga. & pupilla. Felin.in cap.per tuas.1.in 2.not.
de ſimon.Rebuff. in alleg.l.quod iuſsit.num.160.ac nu. 172.

Vltimo limito, vt concluſio præmiſſa procedat quando
verba ſententiæ ſunt dubia, non autem quando ſunt cla-
ra, vt voluerunt Bald.in l.voluntatis. colum.3. verſ.Quæ-
ro ſi ſtatutum. C.de fideicom. Pau.Caſtren.conſi.338.co-
lum.2.verſ.Pro declaratione.lib.1.& in l.hæredes palam.§.
ſi quid.verſ.Multæ rationes.ff.de teſtam. Gemini. conſi.33.
colum.fina.verſ.Præterea oſtenditur. D.meus in l.in ambi-
guis rationibus.num.4.ff.de regu.iur.conſi.56.col.pen. ver.
Non obſtat ergo.lib.3.

Hinc ſumpta occaſione Abb.& D.meus hic tractant, an
16 ſententia ſub conditione † ferri poſſit? pro parte negatiua,
& quòd ſic lata non teneat, hac addita declaratione, quòd
ſimus in cõditione extrinſeca, puta ſi nauis ex Aſia venerit,
eſt tex.in l.2.§.biduum.& ibi ſic declarat glo.in ver.ſub con-
ditione.ff.quan.appel.ſit.& in c.biduum & ibi Gemini.cir.
princ.& Præpoſi.2.q.6.& voluit glo.in l.cum iudex.& ibi
etiam Cy.& Bar.in 2.q.ac Pau.Caſt.C.de ſenten.& interlo.
Cyn.in l.non dubium in 5.oppo.C.de legib.Ange.in l.non
quemadmodum.ff.de iudi.Idem Ang.ac Pau.Caſt.in 1.no.
& Alex.col.6.& alter Imo.col.2.ac Faſ.poſt num.17.verſi.
Si autem eſt conditio extrinſeca in l.a diuo Pio.§.in vendi-
tione.ff.de re iudi.Bal.in l.admonendi.col.2.ff.de iureiuran.
Abb.in c.præterea.2.col.4.de appel.& in c.quod ad conſul-
tationem.in 2.not.de re iudi.Rebuff.in alleg.l.quod iuſſit.in
2.not.nu.306.D.meus in l.actus legitimi.in vltimis verbis.
ff.de reg.iur.Et licet nonnulli contrarium tenuerint, hæc ta-
men opin.eſt magis communis & tenenda. Et hanc opin.te-
nuit etiam Rota poſt Alex.in alleg.§.In venditione.nu.16.
& ſeq.ac Fely.in c.quoad conſultationem.de re iudi.prout
Deci.R.Paleot.360.incipien.Valerius.

Nunc deueniamus ad concluſionem Abb.quæ eſt, quòd
iudex non poteſt ferre ſententiam ſub conditione reſolu-
17 tiua †. Addo, quòd alioqui ſic lata nulla ſit ipſo iure. Vltra
relatos per D.meum hic pro hac opi.nu.10.vbi ponit exem-
plum huius conditionis reſolutiuæ, puta quòd ſi eſſet in
plus, quàm deberet condemnatus, quòd ſententiam ad de-
bitam ſummam reducit reperi idem voluiſſe Iacob.de Bel-
ui.in ſua diſputatione incipien. Cauetur iure municipali.
Bal.in l.quid ergo.§.poena grauior colum.6.verſi.Iuxta hoc
quæro.ff.de his, qui notan.infra.& in l.non dubium.in 5.op-
po.verſi.ſed iuxta hoc quæro.C.de legib.& in l.item labeo.
ff.fami.erci. Ange.in l.non quemadmodum.verſus fi.ff.de
iudi.Saly.in l.& quidem.col.12.verſ.Ex ijs collige.C.de ac-
cuſa.& Alex.conſi.90.col.3.lib.1.& conſi.118.lib.3.

Contrariam opin.tenuerunt relati per eundem Dec.Pro
ſecunda opin.inter quos Alex.in alleg.l.iudex poſtquam.
affirmans hanc de iure veriorem eſſe, adducens etiam ra-
tionem, quæ eſt, quia ſententia non habetur pro perfecta, &
abſoluta antequam totus tenor ſententiæ proferatur. D.
meus ſimpliciter tranſit, & ſic videtur in hac vltima opin.re-
manere, quem etiam ſequi videtur Fely.in c.cum contingat.
poſt nu.12.hoc titu.de offi.deleg.

Prima opin.eſt magis communis, quæ tamen limitari de-
bet procedere tantum quando conditio reſolutiua ponitur
poſt perfectam ſententiam, puta poſt verbum condemna-
mus, vel abſoluimus, ſecus ſi prius apponatur, tunc enim
conditio huiuſmodi operari poſſet.ita Bart.in alleg.l.iudex
poſtquam.verſi. Dic aut dicta verba ponuntur.ff.de re iudi.
cum quo alij tranſeunt.

Secundo limitari, ſeu declarari poteſt dicta prima opin.
quòd licet vitietur cõditio ipſa reſolutiua, tamen ſententia
remanet. Bal.in l.certi condictio.§.quoniam.colum.penul.
verſi.Octauus.ff.ſi cer.pet.& Abb.conſi.73.videt̃ primo.nu.
3.lib.1.vbi quòd licet iudex non poſſit ferre ſententiam ſub
conditione reſolutiua, non per hoc corruit lata ſententia,
ſed illa pars reſolutionis habetur pro non adiecta, & rema-
net ſententia pura.

18 Videamus † an ſententia lata ſub conditione intrinſeca,
puta ſi probauerit, ſit ipſo iure nulla? pro opin.affirmatiua
adducitur illa ratio, quòd incontinenti probatio ſequi non
poſſit, vt per glo.in l.cum iudex, quam ita declarat Bar.nu.3.
in 2.q.C.de ſenten.& interlo. Amplius ratio adduci poteſt,
quia ſententia refert ſe ad probationes futuras, quæ nõ ſunt
in eſſe, & ſic adeſt incertitudo.contra tex.in l.3.C.de ſenten.
quæ ſine cer.quanti.& §.curare Inſtit.de actio.Et pro hac af-
firmatiua concludunt Specu.in titu.de ſenten.prola.§.vide-
tur.verſi.Sed ecce. Sequitur Ancha.conſi.207.incipien.in q.
prædicta.poſt num.7.verſic.Sicut ſententia, qua iudex con-
demnauit reum, ſi actor probauerit quod intendit.Bald.in l.
admonendi.col.2.ff.de iureiur. Pau.Caſt.in l.continuus.ff.
de verb.obli.& in l.2.§.biduum.col.3.ff.quan.appel.ſit.Imo.
in l.quæ Romæ.§. Augerius, & ibidem Soci.& Iaſ.vterque
col.fi.ff.de verbo.oblig.Ant.de But.conſi.50.Alex.conſi.73.
ad fi.lib.3.Rui.conſi.38.col.1.& ſeq.ac conſi.133.num.11.&
13.vbi hanc veriorem, & magis communem opin.affirmat.
Idem etiam voluit Iaſ.in l.ait prætor.§.ſi iudex.nu.29.verſi.
Vnde adde ſecus eſſe ſi ſententia feratur ſub conditione in-
trinſeca, ſed de futuro.ff.de re iudi.

19 Contrariam opin.quòd imò valeat ſententia † condem-
no te in eo, quòd actor probabit: ſi enim valet ſententia ſub
conditione extrinſeca, puta ſi nauis ex Aſia venerit, licet ſic
ferri non debeat.l.2.§.biduum.ff.quan.appel.ſit, & ſupra ꝓ-
batum eſt, ſic valere debeat ſub conditione intrinſeca, licet
ſic ferri non deberet, vt etiam per Abb.in cap.in noſtra.poſt
nu.9.verſi. Nec obſtat, quòd ſententia ſit conditionalis.de
ſepul. Hanc opin.tenuerunt Specu.in alleg.titu.de ſenten.
prola.§.Iuxta verſi.Sed ecce.Bal.ſibi contrarius in l.non du-
bium.in 5.oppo.C.de legib.& in l.peremptorias.in 4.col.C.
ſenten.reſcin.non poſ.& alij relati per Iaſ.in alleg.§.ſi iudex.
nu.30.verſi.Contrariam opin.Idem etiam voluerunt Aret.
in l.continuus.in fi.princ.ff.de verb.oblig.& Fely.in c.quod
ad conſultationem.poſt prin.verſi.Tamen tenendum eſt va-
lere dictã ſententiam contemno ſi actor ꝓbauerit de re iudi.

Præcedens opin.eſt magis communis, & tenenda, quæ ta-
men declaranda eſt non procedere quando adeſt iuſta, vel
legitima cauſa ſic pronunciandi: puta ſi actor habeat inten-
tionem fundatam a iure, & reus excipiens dicat ſe habere
20 iura in partibus longinquis. tunc ſuſtinebitur † ſententia
præmiſſa ſub conditione intrinſeca, vt ſupra, vt voluerunt
Abb.in alleg.c.in noſtra.poſt num.9.verſi.Nec obſtat, quòd
hic recipiuntur probationes ſuper principali poſt ſenten-
tiam.de ſepul.Soci.in alleg.l.qui Romæ.§. Augerius.ad fi.ff.
de verbo.obliga.Fely.in alleg.cap.quo ad conſultationem.
colum.2.verſi.Et adde, quòd quando actor habet intentio-
nem fundatam.de re iudi.

Vt pleriſq; ex Dominis meis ſcholaribus morem geram,
qui per nonnullos dies ſcholas (vt ſoliti erant) non frequen-
tarunt cauſam edicto præſtantibus nonnullis immaniſſi-
mis, ac viliſſimis hominibus (ſi tamen homines vocari
merentur, procaciſſimi, infimi, ac infœlices ſatellites) qui
contra illam aureis literis ſcribendam authen.habita.C.ne
fil.pro pat. atrociſsimas iniurias ſine aliqua cauſa inferre
nõ erubuerunt quibuſdam Doctoribus, ac ſcholaribus quos
iam iam debitas pœnas luituros proſpicio, ac inuictis magni
Ducis Etruriæ triremibus eorum acceſſum, præſentiam ac
lacertorum robore miniſterio ingens incrementum allatu-
ros cerno. Repetendæ venient, & altiori quidem ſtilo non-
nullę Doct.concluſiones, quare aliquas curſim tractauimus,
fauete igitur auribus, & animis.

Poſtquam Abb.firmauit concluſionem, non valere ſen-
tentiam ſub conditione reſolutiua, ſentiens adeſſe nonnul-
la iura contraria huic ſuæ deciſioni, ad illa reſpondet, quòd
loquantur, & intelligi debeant de conditione ſuſpenſiua, &
ſic non reſolutiua.ad ea, quæ ſupra adduximus. Vel quòd il-
la iura loquantur de conditione relata ad tempus præſens,
vel præteritum, quæ non habet ſuſpendere, vel reſoluere,
21 per ea, quæ adducit.ratio eſt quia † conditio propriè dicitur
de futuro, non autem de præſenti, vel præterito.l.in condi-
tionibus.§.1.& l.ſi nominatim.§.fi.ff.de condi.& demon.l.ſi
ita ſtipulatus fuero hanc ſummam.ff.de verb.obliga.l.2.iun.
glo.in ver.in eſſe.& glo.ſeq.in ver.puta.ff.de hære.inſti.Pau.
Caſt.poſt glo.in l.1.ante nu.6.verſi.

Quod autem glo.dicit de conditione, procedit ſi apponi-
tur circa id, quod eſt de futuro & c.ff.de condi.& demon.&
Iaſ.in l.cum ad præſens.'per Abb.hic citata.in 1.not.num.4.
probat ratione, conditionem ſolam illam eſſe, quæ eſt de fu-
turo, arguens hoc modo, Conditio propriè illa dicitur, quæ
poteſt eſſe, & non eſſe: quia aut eſt, aut nõ eſt.ergo & c.Hinc
dicimus valere collationem beneficij factam ſub conditio-
ne, ſi vacat, ex quo eſt de præſente, vt voluerunt glo.&
Docto.in c.2.de electio.lib.6.Bal.in l.penul.ad fi.C.de ſen-
ten.quæ ſine cer.quanti.Roma.conſi.501.Alex.in alleg.l.iu-
dex poſtquam.ad fi.Fely.in c.cum contingat.nu.17.de offi.
deleg.Rip.in l.ſtichum, qui meus erit.nu.3.ff.de lega.1.quia
quid teneat D.meus in l.actus legitimi.num.13.verſi.Sed ta-
men ijs, & ſimilibus.ff.de reg.iur.

Inſtamus circa primum caſum Abb.quando ſententia,
valuit, vt tunc iudex ſiue ordinarius, ſiue delegatus ſenten-
tiam ſuam mutare non poſsit, & quod vterque dicatur fun-
ctus officio ſuo. Nunc ad ſecundum deueniendum eſt, vide-
22 licet quid ſi ſentẽtia fuerit nulla, † an delegatus dicatur fun-
ctus officio ſuo, & amplius ſe intromittere non poſsit, ſed ad
ſuperiorem recurrendum, qui delegatum dedit? Abb.pro
hoc adducit Inno.quòd delegatus non poſsit ſe intromitte-
re, quia ſiue benè, ſiue malè functus ſit officio ſuo.per text.
cum

cum glo.in l.ſicut proponis.1.C.quomo.& quando iud.&
idem dicit tenere legiſtas communiter,& Dyn.in c.quod ſe-
mel placuit.de reg.iur.lib.6.Idem voluerunt Alex.in alleg.l.
iudex.poſt num.12.ff.de re iudi. Boe.Deci.6.Tiraq.in l.Bo-
ues.§.hoc ſermone.in 1.limi.nu.40.Bello.lib.3.Supputa. iu-
ris.c.18.num.1.

Contra hanc communem concluſionem arguo.Nullum,
23 † ſeu inualidum non eſt in conſideratione, & pro nihilo ha-
betur ad text.in l.1.in fi.ff.quod quis.iur.l.2.§.1.ff.quemad.
teſta.aperi.l.2.cum duabus ſequen.ff.de optio. lega.c.illud.
de iu.patro.c.non præſtat impedimentum.de reg.iur.lib.6.
24 clem.2.§.fi.de re iudi. Hinc dicimus † iuramentum nulliter
præſtitum, pro non iuramento haben.l.qui per ſalutem.ff.
de iureiur.Ex quo Pau.Caſt.Syngu.26.infert ad teſtes non
25 bene examinatos. Sic & † citatio nulla non afficit citatum,
etiam vt teneatur venire ad allegandum priuilegium ſuum.
glo.magna,in fi.in l.placuit.15.q.4.Archid.in c.non ita.poſt
26 prin.2.q.6.ſic & † citatio nulla non inducit præuentionem.
c.propoſuiſti.ibi legitimè citatus.vbi Ioan. And.& But.de
fo.compet. Ludo. Roma.conſi.412.prohibenda.nu.5.quem
ſequuntur Fely.in c.illud.num.5.de præſcrip.& Bar.Caſſen.
conſi.1.in 4.præſuppo.nu.1.& Hyppo.de Marſi.in l.penult.
num.23.ff.de quæſtio.& quòd non perpetuetur iuriſdictio
per citationem nulliter factam,vel execu tam voluit Rot.Bi-
ſigne.vlt.de offi.vica.& 9.de do.& contu.aliàs 438.in antiq.
ac Bellam.699.Et quòd actus inualidus a principio non per-
petuet iuriſdictionem nota.in c.cum plures.de offi.dele.lib.
6.& per Anch.in conſi.16.viſo proceſſu.nu.5.

27 Præſcriptio † pariter non inducitur ex citatione,ſeu con-
teſtatione nulla, quam tamen ſola notitia malæfidei inter-
rumpit.Bal.in l.& poſt edictum.§.1.ver.Extra quæro vtrum
per iſtam citationem.ff.de iudi.glo.fina.in l.ſi pater.C.ne de
ſta.defun.glo.2.in fi.in c.vt debitus.de appel.Abb.in c.illud.
col.4.nu.14.de præſcrip.Ioan.Fran.Bald.in tracta.præſcrip.
28 in 4.q.princ.6.& vlt.par.De † reſcripto nullo quòd non ſit
neceſſariò facienda mentio,eſt glo.magna.in c.ex tenore.in
fi.de reſcrip.Et hanc communem teſtatur Cur.iun. conſi.
29 126.præſupponitur in facto.ante nu.9.Laudum † item nul-
lum,ſeu ſententia inualida, non dicitur laudum, nec ſenten-
tia. Corn.conſi.140.volu.4.Dec.conſi.475.col.fi.in princ.ac
conſi.399.col.4.Et quòd ſententia nulla, nullum producat
effectum, probat text.in l.4.§.condemnatum.ff.de re iudi.
Hinc dicimus per ſententiam nullam iudicem non facere li-
tem ſuam.glo.in l.fi.ff.de var.& extra.cogni.Ange.in l.3.§.
hæc verba.ff.quod quiſq; iur. Et generaliter, quòd in omni
30 materia,quando fit mentio a lege de aliquo requiſito,† quòd
intelligendum ſit de valido, & efficaci eſt text.in l.4.§.con-
demnatum.ff.de re iudi.in c.Cumana.de electio.Et etiam ge
neraliter in quacunque materia dicimus non factum, & nul-
liter factum paria eſſe.l.quoties.& l.de dic.§.1.& ibi Docto.
ff.qui ſati.cogan.& in proprijs terminis contra dictam com-
munem quòd imò iuriſdictio, non extinguatur per actum
nullum concludit Ancha.præalleg.conſi.16.nu.5.ibi Ita ip-
ſam non perimit,nec extinguit maximè ordinarij,dictio au-
tem maximè oſtendit quòd nec etiam delegati.ad tex.in l.1.
§.pater.verſi.Vel maximè.ff.de colla.bono.cum alijs.

31 Inſuper quòd ſtante actu primo nullo † deueniatur ad ſe-
cundum, ſaltem ex benignitate,limitando regulam l.boues.
§.hoc ſermone.ff.de verb.ſignifi.& l.dotis promiſſio.§.quod
vulgatum.ff.de iu.dot.ac.l.ſi ſocius pro filia.ff.ſolu.matri.&
c.non poteſt.§.1.de præben.lib.6.voluerunt Barto.in l.qui
per ſalutem.& ibidem Bal.Roma.& Iaſ.ff.de iureiur.Bald.in
c.olim ex literis.col.2.de reſcrip.& conſi.144.ver.Item quo-
ties primus actus.volu.4.Iaſ.in l.diuortio.§.quod in anno.in
fi.ff.ſolu.matri.Felyn.in c.2.col.3.in 1.limi.decre.& pac.D.
meus conſi.512.col.fi.Cur.iun.conſi.78.colum.fi.Gramma.
Deci.102.num.84.& ſequen.Tiraq.de vt.retra.pag.8.glo.7.
num.6.& ſequen.

Retenta communi opin.videlicet, quòd delegatus etiam
nulliter pronuncians dicatur functus officio ſuo, nec in cau-
ſa illa ſe amplius intromittere poſſit, reſponſiones ad con-
traria elici poſſunt quo ad terminos noſtros ex deductis per
Docto.hic, & ex ijs,quæ infra dicentur. Et ego vltra omnes
ſic reſpondeo ad omnia contraria, quòd quando quis vtitur
non iure proprio, ſed alieno, exemplum in delegato.l.1.§.
qui mandatam.ff.de offi.eius, & latius ſupra probaui, etiam
ſi actum inualide fecerit, non poteſt amplius in eo ſe intro-
mittere, quippe qui facultatem ſibi conceſſam conſumpſiſſe
dicatur, vt probatur ex text.iun.glo.in l.ſi vt proponis.C.
quomo.& quan.iud.& voluit glo.in l.iudex poſtquam.ff.de
re iudi.Rot.in nou.341.& plenè probat Mari.Soci.iun.poſt
alios,quos citat conſi.89.nu.24.& ſeq.lib.1.

Hinc aliàs dicebam legatum in reſeruatis Papæ, vel ſedis
apoſtolicæ non agere nomine proprie, ſeu iure proprio, ſed
nomine ſedis apoſtolicæ, quæ ſibi ſpecialem facultatem in
ijs indulxit.ita Philip.Franc.in c.ſi abbatē.de elect.lib.6.ver.
Quod tamen limita.c.quia contingat.iun.glo.in ver.apoſto-
licæ Sedis.de reli.domi.Ioan.And.in c.quod translationem.
de offi.lega.larè Gomeſ.in c.mulieres.colum.6.de iudi.lib.6.
concludebam, quòd ſi de beneficijs reſeruatis huiuſmodi
diſponebat nulliter, quod non poſſet amplius validè ſuper
illis ſe intromittere, vel de illis diſponere.c.ſi compromiſ-
ſarius.verſi.Si verò eligat.de electio.lib.6.Sic & qui poteſta-
tem eligendi habet ab alio, ſi ſemel eligit nulliter amplius
eligere non poteſt. Barto.in l.2.§.1.verſi.Vltimo Doct.ff.de
optio.leg.l.ſerui electione cum alijs cumulatis ibi per Alex.
col.fi.ff.de lega.1.

Ampliatur dicta cōcluſio ad illos, qui habent ordinariam
iuriſdictionem in cognoſcendo, & delegatam in diffinien-
do, prout ſunt Rotæ Romanæ Auditores Rot.341.in nou.
Rip.in l.quod iuſſit.num.63.ff.de re iudi.Ita intelligi, & de-
clarari debet Iaſ.in l.more maiorum.nu.52.dum dicit,quòd
Auditores Papæ cenſentur ordinarij, & non delegati, dicite
vos,quòd benè loquitur in cognoſcendo,at male in decidē-
do, ſeu ſententiando, tunc enim ſunt delegati.ad proximè
adducta. Si Iaſ.intellexiſſet de Auditore Cameræ, vel Au-
ditore contradictarum, de quibus per gl.& Doct.in cle.Au-
ditor.de reſcrip.benè loquutus fuiſſet indiſtinctè dicendo,
q. ſint ordinarij, prout per præalleg.gl.& Doct.in d.cle.Au-
ditor, & nos alibi latius oſtendimus.

32 Fallit dicta communis opin.in delegato † Principis, hic
enim reuocare poteſt ſententiam nullam a ſe latam,vt vo-
lunt Ange.in alleg.l.iudex poſtquam.cir.fi.de re iudi.Et eſt
ratio, quia hic æquiparatur iudici ordinario, qui ſuam ſen-
tentiam nullam reuocat.l.a iudice.C.de iudi.c.ſanè.& c.pa-
ſtoralis.in prin. infra hoc ipſo titu.Fely.hic. & D.meus.in 1.
fallen.Bello.lib.3.ſupputa.iuris c.18.& hanc opi.eſſe ęquam,
ac maiori quadam benignitate fulciri affirmatur. Boe.Deci.
6.nu.6.atteſtans illam in Burdegalen.conſilio ſeruatā fuiſſe.

Contrarium communiter concludunt, vt ſubdunt Fely.
& Deci.hic Idem voluit Bal.in alleg.l.ſi vt proponis.ac dicta
Deci.341.in no.& Rip.in præalleg.l.quod iuſſit.poſt nu.63.
in 2.amplia.vbi hanc communem, & veram ſententiam af-
firmat.ff.de re iudi.& hanc communem teſtatur Riminal.
præalleg.rub.ff.de offi.eius.nu.5.quam etiam tenere videtur
Fely.in c.qualiter & quando.1.nu.39.de accuſa.

33 Secundo fallit in delegato † ad vniuerſitatem cauſarum.
vt per glo.1.in cap.qualiter.1.ibi Erant generales ad omnes
cauſas. & ibi Anto.de But. qui dicit notandum q. c.hoc, in
literis non habet locum in delegato ad vniuerſitatem cauſa-
rum & ibidem Abb.& Fely.nu.40.de accuſa.Bal.in alleg.l.ſi
vt proponis.colum.2.verſi.Quid ſi eſt delegatus.vbi conſi-
derat, q. remanet ſibi iuriſdictio aliarum cauſarum.C.quo-
mo.& quan.iud.& q. poſſit, voluit ibidem Matthe.Mattheſi.
nu.61.verſi.Aut eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarum.
Idem voluit Ange.in l.2.colum.penul.ff.ſi quis in ius voca.
Idem Ang.& Alexan.col.3.in 2.fallen.in alleg.l.iudex poſt-
quam.ac glo.penul. Imo.& Abb.in c.cum cauſam.de appel.
Iaſ.in l.more.num.9.& D.meus in l.ſolet.in fi.ff.de iuris om.
iudi.Et ratio eſt, quia delegatus ad vniuerſitatem cauſarum
(vt dixi) non deſinit eſſe iudex quo ad vniuerſas cauſas,quę
contingunt ſuboriri,& conſequenter remanet iudex in cau-
ſa nullitatis ſi poſtea proponatur,vt per Felyn.hic, & per
34 alios vbi ſupra. Et eſt alia ratio,quia † delegatus ad vniuer-
ſitatem cauſarum in pluribus æquiparatur ordinario, & de
hoc iudicatur,vt de ordinario.glo.in l.fi.C.de iudi.glo.fi.in
c.cum cauſam.& ibi Abb.& alij.de appel.glo.& Docto.in l.
Pomponius.aliàs ſi vni.ff.de re iudi.verſi. Idem in delegatis
ad vniuerſitatem cauſarum.quæ glo.communiter compro-
batur,vt per Rui.conſi.5.habita.colum.4.verſus fi.& conſi.
60.num.12.volu.5.Idem voluit Hoſti.in c.quoniam abbas.
hoc titu.noſtro.Archid.in c.ſtatutum.de hæret.lib.6. Notat
Bald.in alleg.l.ſi vt proponis.colum.2.in dicto verſi. Quæro
quid ſi eſt delegatus.glo.in c.ſtatutum.§.inſuper.in ver.mo-
deratus, quæ illum ordinarium appellat.de reſcri.lib.6.Bar.
in l.more maiorum.colum.2.verſi.Venio ad fi.& ibidem Iaſ.

oum.

num.19.verſi. Contra iſtud nota.ff.de iuriſ.omni.iudi.And.
Barba.in c.cum ab eccleſiarum.de offi.ordi.Bero.conſi.109.
In cauſa.nu.3.hanc magis communem affirmans.lib.3.idem
Bero.in c.quoniam contra.ante nu.155.verſi. Quid ſunt.de
proba. Et caſus in quibus delegatus ad vniuerſitatem cau-
ſarum æquiparatur ordinario, Proſequitur Philip.Franc.in
alleg.c.cauſam.de appel.

Hæc opin.tanquam verior,& magis communis tenendo eſt
licet D.meus poſt Imo.& nonnullos alios tam hic, quàm in
alleg.c.cum cauſam ad fi.retorqueat argumentum æquipa-
rationis huius cum ordinario, dicens in pluribus eundem
delegatum ad vniuerſitatem cauſarum non æquiparari or-
dinario, ſed potius delegato ſimplici.Rurſus dicunt præalle.
Docto.eundem non remanere amplius iudicem in illa cau-
ſa,in qua nulliter pronunciauit. Pro præmiſſa noſtra limita-
tione concludit etiam Rip.alios ad idem citans, ac nonnul-
los caſus adducit,in quibus æquiperatio præfata procedit in
alleg.l.quod iuſſit.nu.64.in 1.fallen.ff.de re iudi.

Tertio fallit in delegato, qui iudicauit contra formam
mandati,vt cognoſcere poſſit de nullitate ſententiæ, & ite-
35 rum † pronunciare, cum data iuriſdictio conſumpta non
fuerit.hoc probat Abb.hic per tex.in l.quid tamen.in princ.
ff.de arbi.vbi arbiter iterum pronunciat ſi non ſeruauit for-
ma compromiſſi.Pro hac opin.concludunt Cy.Iac.But.Bal.
Matthe.de Matheſi.poſt num.8.verſi.Fallit quando ſenten-
tia eſſet nulla propter non ſeruatam formam expreſſam in
delegatione & alij communiter in l.ſi vt proponis.1.C.quo-
mo.& quan.iud.Ang.& vterque Imo.ac Rip.num.66.hanc
communem affirmans.ff.de re iudi.vbi ipſe Rip.a num.50.
verſi.Expedita prima parte, ſimul tractat materiam dictæ l.
quod iuſſit,ac l.iudex poſtquam eiuſdem tit.de re iudi.Idem
concludunt Alex.in alleg.l.iudex poſtquam.nu.14.Cappel.
Tholoſa. Deci.38.Riminal.ſuper rub.ff.de offi.eius nu.5.ac
Tiraq.in alle.l.boues.§.hoc ſermone.limi.1.nu.51.ff.de ver.
oblig.Rui.conſi.142.nu.1.vol.4.

Contrariam opin.tenuerunt Ioan.And.ac Ant.de But.in
c.qualiter & quando 1.de accuſa. Ancha.in cle.1.de re iudi.
Imo.& D.meus hic per tex.in alleg.l.ſi vt proponis.Et pon-
derat Imo.quòd hic tex.ſimpliciter loquitur,nec dicit,quòd
non fuerit ſeruata forma mandati & ad text.in alleg.l.quid
tamen, reſpondetur, quòd loquatur in arbitro prout etiam
per Ioan.Cald.in c.qualiter.1.de accuſa.at nos ſumus in de-
legato,& ratio differentiæ ſecundum D.meum eſt,quia ſen-
tentia arbitri videtur actus extraiudicialis, quæ tamen ratio
non videt bona, ex quo arbitria redacta ſunt ad inſtar iudi-
ciorum, Et illis ſimilia ſunt, niſi cõtrarium a iure cautum ſit.
l.1.ff.de arbit.& per Specu.eo.tit.§.differt. Aliam rationem
adducit idem Deci.quia arbiter videatur iure proprio iudi-
care,& magis æquiparetur ordinario,quàm delegato, quam
rationem impugnat Rip.in præalleg.l.quod iuſſit,affirmans
arbitrum magis accedere delegato,quàm ordinario,ex quo
arbitri poteſtas pendet ex forma compromiſſi.l.non diſtin-
guemus.§.de officio.ff.de arbit.ſicut poteſtas delegati pen-
det ex forma mandati.c.cum dilecta.de reſcri. Defendi poſ-
ſet D.meus, quia licet arbitri a compromiſſo, & a partibus
iuriſdictionem, ac facultatem, & modum procedendi reci-
piant, non tamen negari poteſt,quin arbitri huiuſmodi ma-
iorem conformitatem habent cũ iudicibus ordinarijs,quàm
cum delegatis.pręalleg.l.1.ff.de arbit.& per nota.ibi per glo.
Alberi.de Roſa.& alios.Et inter alias differentias inter arbi-
trum, & delegatum eſt hæc, quæ maxima eſt, quia ille iure
proprio cognoſcit, & decidit, vt ſupra dictum fuit,hic verò
iure alieno.l.1.§.qui mandatam.ff.de offi.eiuſ.cum alijs. Ter-
tia ratio Deci.eſt, quia ſi delegatus ſit functus officio ſuo ex
ſententia nulla, remanet delegans, qui cognoſcere poterit,
vel cauſam cognoſcendam delegare: At ſi poteſtas arbitri
expiret,non ita de facili redintegrabitur.Hæc ratio non mul
tum vrget,extincta enim poteſtate arbitri,iudex ordinarius
cognoſcere poterit,vt reſpondet Rip.vbi ſupra. Quarta ra-
tio colligitur ex dictis Fely.hic.videlicet.quòd ſi delegatus,
qui non iudicauit iuxta formam commiſſionis poſſet ite-
rum iudicare nunquam videretur functus officio ex ſenten-
tia iniuſta,quia forma reſcripti ſit, quòd delegatus iuſtitiam
faciat, vt colligitur ex ſtilo ſignandi reſcripta iuſtitię ſub hac
forma De mandato D.N.Papæ audiat magiter N.citet, in-
hibeat,procedat,vt petitur,& iuſtitiam faciat: Ergo ſenten-
tia iniuſta eſſet contra formam mandati, & conſequenter
36 † nulla.cap.dilecta.de reſcrip.Bald.in l.fin.§.& hæc.quidem.
C.de iu.delibe.D.meus conſi.10.viſo puncto.num.2.

Amplio vt nullitas proueniat non ſeruata forma etiam
in minima parte. Archid.in cap.ſi non ſanctificatur.de con-
ſe.diſtinct.4.Ant.de But.in cap.fina.num.7.de reſtit.ſpolia.
D.meus in cap.prudentiam.in 4.not.hoc titu.de offi.deleg.

Amplio,vt non ſolum vitietur actus quando agitur con-
tra formam, immo etiam quando citra,vel præter formam.
Ioan.And.in alle.c.prudentiam.in ver.citra.& Abb.in 4.no.
infra eod.Idem Abb.in c.fi.col.3.verſ.Nota geſta.de reſtit.
ſpol.Alberi.de Roſa.in l.conſtitutionibus.ff.ad municip. Et
maior eſt defectus formæ,quam materiæ, vt per glo.& Pau.
Caſtren.in l.ſi vnus.§.ſi acceptilatio.ff.de pact. & ad text.in
l.certa forma.& ibi lo.de Plat.C.de iu.fiſci.lib.10.

37 Ad ſignaturam reſcripti. videlicet. Et † iuſtitiam faciat,
reſpondent Imo.& Abb.in c.fin.de præb.& ipſe Feli.& Rip.
vbi ſupra poſt num.66.verſ.Sed ad iſtud reſpondet Feli.q.
clauſulam iuſtitiam faciat &c.quòd non ſit verum illa verba
formam inducere, ſed moninonem quandam. Et quia hæc
verba: iuſtitiam faciat, non appoſita ſubintelligerentur,ta-
citeque ineſſent,vt præalleg. ſupponunt: Nec ad aliud re-
38 ſcripta iuſtitiæ emanant, † quàm ad effectum,vt iuſtitia mi
niſtretur.l.falſo.& ibi Docto.C.de diuer.reſcr.gl.ſuper rub.
de reſcr.& ibi per omnes.lib.6.Bar.in repet.l.Cęſar.ante nu.
24.ff.de publica.Gemi.& Phil.Fran.in c.1.de conſtitu.lib.6.
Barba.in c.cauſam quæ.num.8.de reſcri.D.meus conſ.209.
in caſu ante num.5.Feli.in c.poſtulaſti.de reſcrip.Sarnen.in
compen.Signa.poſt num.24.verſ.Et commiſſiones nil aliud
39 continent quam ius.Vnde ſequitur, quòd expreſſio † eius,
quod tacitè ineſt, videlicet, vt iuſtitia fiat, nihil operabi-
tur.l.non rectè.C.de fideicom.l.3.ff.de lega.1. Abb.poſt gl.
in cap.ſignificaſti.num.6.de electio.vbi dicit hanc eſſe iuris
40 regulam. Et generaliter dicimus † taciti, & expreſſi parem
eſſe virtutem, idemque eſſe iudicium.l.ſicuti.ff.de ſeruitu.l.
cum quid.ff.ſi cer.pet.l.res.ff.de iu.dot.

Quinta ratio adducitur per Rip.vbi ſupra,quæ non vide
tur a iure aliena,dicit enim ipſe contra communem,Delega
tus iudicans contra formam mandati abutitur poteſtate,er-
go ſua poteſtas debet magis finiri per abuſum, quàm per
ſimplicem vſum, pro quo citat c.vt priuilegia. de priuil.vbi
41 † quòd priuilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi ab-
utitur poteſtate. Et facit illud,quòd fatuus non debet eſſę
melioris conditionis, quàm prudens.

Quarto fallit præalleg.communis opin. quæ fuit, quòd
exiſtente nulla eius ſententia ipſe delegatus dicatur functus
officio ſuo,nec poſſit denuo pronunciare,quando dominus
condemnatus fuit,qui nunquam fuit in iudicio, & ſic tunc
non procedat dicta communis opin.ad nota.per Bald.in al-
le.l.ſi vt proponis.in fi.C.quomo. & quan. iud. Vel quando
ſententia lata fuit ſine ſcriptis,quibus caſibus. Alexã.in l.iu-
dex. poſtquam num.16.in 5.fallen.ff.de iudi.& Feli.hic ſup
ponit hanc ſententiam non habere eſſentiam, ſeu figuram
ſententiæ. Et in eiſdem caſibus delegatum iterum iudicarę
poſſe,affirmat Bald.in addi.ad Specu.de ſenten.colum.1.Et
hanc fallen.ponunt Alex.vbi ſupra, & Feli.hic in 6.limit. ac
D.meus num.27.& ſeq. Verum hic ponuntur duo membra
ſatis diuerſa: Circa primum de condemnatione Domini,
qui non fuit in iudicio præfatos Docto.fortè non percipiẽt,
qui non guſtabunt ſuppoſita,quæ nunc ſubijciam.

Pro dilucidatione igitur primi membri, ſupponendum
42 eſt, quòd † prima citatio regulariter a principali incipere
debet: principaliſque, non autem procurator in principio
cauſæ citandus eſt, ſi inueniri poteſt.l.meminerint. vt ibi,
Cyn.& Bar.poſt num.4.verſ.Quarto dicitur hic dominos lo
corum.C.vnde vi.c.1.ibi,Sed literis tuis quæſitus. qui ma-
tri.accuſ.poſſ.c.cauſam quę.& ibi glo.magna.& c.fin.ibi,Te
peremptoriè citari procurent,& ſi non poteris inuenire, &
c.1.de do.& contu.& Albe.in l.4.§.prætor ait.col.1. verſ.Vidi
dubitari, dixit citationem ad domum debere præcedere
eam, quæ fit procuratori, ſubdens ſe ita obtinuiſſe. ff.de
dam.infe.Idem voluit Bar.in l.1.nu.3.C.de iu.Reipub.li.11.

Secundò ſupponendum eſt,quòd citato principali in pri-
mo actu ſi citatus procuratorem conſtituat, & cum procu-
ratore cauſa agitetur, ſeu tractetur, ſi ſententia ferenda ve
niat, de iure communi citari ad ſententiam debebit ipſe p-
43 curator, non autem principalis, ſententiaque † contra pro-
curatorem ferri, & dirigi debebit. alioqui inualida erit.l.1.
C.de ſentẽ.& interlo. Et ita ſeruamus Romæ in Curia Ca-
pitolina: & ita ſeruat i Rota Florẽtina,& pleriſq; alijs i locis.
Verum

Verum in Cu. Romana extra tribunal capitolinum, & vbicunque proceditur ſummariè, de plano, & ſine figura iudicij non refert an ad audiendam ſententiam citetur principalis, an procurator. Et in Ro. Cu. (non dico. Capitolina,) ex ſtilo antiquiſſimo dirigitur in principalem, qui modus procedendi, quando cauſa (vt præmiſi) ſummariè, & ſine figura iudicij cognoſcitur vt in Curia Romana, comprobatur etiam per Bar. in alleg. l. 1. C. de ſenten. & per eundem in extra. Ad reprimen. in ver. & figura.

De iure igitur loquendo, tractato iudicio cum procuratore, procuratore non citato ad ſententiam, ſententia nulla erit, ſententiæque formam (vt præmiſi) non habebit, quæritur an delegatus ſententia aſſerta huiuſmodi reiecta, poſſit iterum in eadem cauſa pronunciare? Et videtur quòd ſic, quia non dicatur functus officio ſuo, vt per Bald. vbi ſupra. Et in hac opin. videntur etiam reſidere Alex. & Fely. vbi ſupra. at Mathe. Mattheſi. in alleg. l. ſi vt proponis. c. ante. nu. 12. verſ. Vel quia eſt lata contra dominum, cum tamen lis fuerit agitata per procuratorem.

Idem etiam dicunt, & probant quo ad ſecundum membrum quando ſententia diffinitiua lata fuit non in ſcriptis, & ſic nulliter. toto titu. de ſenten. ex breui. reci. & c. fi. de re iudi. lib. 6.

Quintò fallit quando delegatus tulit ſententiam nullam
44 per errorem † facti expreſſum, tunc enim non dicitur functus officio ſuo, & poterit iterum iudicare, ne error facti cũ priuet iuriſdictione. arg. l. 1. & l. error facti nec maribus quidem in damnis, vel compendijs obeſt. ff. de iu. & fa. igno. Idẽ videtur voluiſſe Inn. in c. 1. de re iudi. vbi dicit, quòd datus erat delegatus ad conferendum beneficium vni quando vacabit, pone, quòd ille, qui expectabat falſo putans aliquem obijſſe, ex cuius perſona beneficium vacare credebat, de quo a delegato tanquam per obitum vacante, prouiſus fuerit, vtrum delegatus poſſit iterum cõferre? Inno. concludit, quòd ſic, quia fuit error facti. Sequitur Pau. Caſt. in l. cum quærebatur. ff. de re iudi. idem etiam voluit Cardi. conſi. 52. incipien. in deciſione, & elucidatione. Quod etiam voluit Bart. in alleg. l. iudex poſtquam. num. 3. verſi. Quòd intelligit Innoc. ac Alex. num. 15. in 4. fallen. ff. de re iudi. & Ancha. in cle. 1. eo. titu. Et pro hac opin. dicunt facere tex. in alleg. l. error. ff. de iur. & fac. igno.

Contrarium tenuit Ioan. de Imo. in allega. l. iudex poſtquam, qui dicebat ita tenere Innoc. in c. 1. de re iudi. Idem tenet Bal. in alleg. l. ſi vt proponis, dicens ibi de hoc eſſe text. vbi iudex putauit per errorem illum eſſe contumacem, cum non eſſet, ideo contra eum tulit ſententiam, quæ nulla fuit, & tamen functus fuit officio ſuo, vt ibi. Idem tenuit hic Ant. de But. & idem dicit Alex. vbi ſupra tenuiſſe Hoſti. Io. And. Abb. & communiter Doct. in alleg. c. 1. de re iudi.

Ad deciſionem Inno. reſpondet Imo. in alleg. l. quod iuſſit, quòd Inno. loquatur in executore dato ad prouidendum alicui de beneficio, & ſic in actu extraiudiciali, & conſequẽter non in iudice delegato: Vel ſi in delegato, non tamen pro cognitione, vel deciſione alicuius cauſæ, ſed ad prouidendũ de beneficio. Hinc defenditur Inno. in caſu, & exemplo ſuo poſito in d. c. 1. de re iudi. Alia ratio ſuadet, quòd poſſit iterum conferre ſi nulliter contulit, quia agitur de beneficio principis, in quo latior fit interpretatio. l. 1. ff. de conſti. prin. c. cum dilecti. de dona.

Ad dictam l. error. ff. de iur. & fa. igno. reſpondet Saly. in alleg. l. ſi vt proponis. in fi. quòd procedat quando agitur de damno, vel lucro errantis: Et quòd delegatus dicatur functus officio, non eſt ipſi delegato damnum, vel lucrum.

Ad præallega. l. ſi vt proponis reſpondet D. meus. primo. quòd tex. ille loquatur quando cum errore facti etiam error
45 iuris concurrit, qui fuit, quòd ille iudicauit in die feriato, † in quo actus iudiciarij exerceri prohibentur. l. 1. ff. de fer. l. fi. C. eo. & c. fi. vbi omnes. extra eo. At ſicut ſententia continens manifeſtum iuris errorem eſt ipſo iure nulla. iuxta tex. in l. 2. & ibi glo. in ver. Palam, & Bart. verſi. Hæc ſententia lata fuit. Bal. in 1. not. Ang. in Sum. & Saly. in 1. & 2. oppo. hanc communem affirmans. C. quando prouo. non eſt neceſ. ad tex. in l. 1. §. 1. ff. quæ ſenten. ſine appel. reſcin. c. cum inter. verſus fi. & ibi glo. in verſi. ius conſtitutionis Ant. de But. col. 1. verſi. Nota ſententiam. Imo. col. 1. verſi. No. quòd ſententia lata. & Abb. nu. 9. de re iudi. c. ei qui appellat. §. diffinitiua verſ. Si contra ius. & ibi Archid. col. 1. Gemini. verſi. duo ſunt. & ſuper glo. 1. ac Præpoſi. verſi. Item ſi ſententia. 2. q. 6. ſic & ſententia continens expreſſum errorẽ facti, cui etiam admixtus ſit iuris error ipſo iure nulla erit, vt voluerunt Bar. in l. ſi is ad quem. col. 1. verſi. ſecundo caſu. & ibidem Imo. colum. 1. Roma. col. 2. verſi. ſecundo caſu. ac Iaſ. num. 18. & ſequen. ff. de acqui. hæred. & Ant. de But. in c. in præſentia. de renunc. verſi. Oppono quòd ſi appareat. Inſuper error facti non erat probabilis reſpectu aſſertæ contumaciæ, ad officium enim iudicis ſpectabat perſcrutari veritatem. Subijcit Deci. quòd ex quo text. dictæ l. ſi vt proponis. eſt contra regulas iuris communis, intelligi debet in caſibus, in quibus loquitur, non autem ad alios extendi. Suppoſitum Deci. quòd ſit contra iuris regulas negari poteſt.

Tandem Fely. hic poſt alios poſt num. 2. verſi. Sed dicatis, concludit pro ſecunda opin. quòd ſit functus officio ſuo, & quòd non poſſit iterum pronunciare, & hanc dicit eſſe veriorem opi. Et ſic habemus, quòd hæc ſecunda opi. ſit communis, & verior, vnde in iudicando hæc ſeruanda eſſet. Videatur Tiraq. in l. boues. §. hoc ſermone. num. 41. ac 47. & ſequen. ff. de verb. ſignifi.

Sexto limitatur communis concluſio præmiſſa, ac text.
46 noſter, vt procedat in iuriſdictione alicui delegata † ſecus in alia poteſtate alicui data, Vnde Fely. hic in 8. limi. dixit hanc decre. habere locum in ſententijs delegati, ſecus in factis, & in actis extraiudicialibus, ita legendum eſt, licet litera in libro meo ſit mendoſa, cum dicat in actis iudicialibus. Rip. verò in alleg. l. quod iuſſit. dicit, quòd concluſio præmiſſa procedit in delegato ad actus iuriſdictionales, & iudiciarios, ſecus in delegato ad actus extraiudiciales, in quibus non dicitur functus officio ſuo in actu nullo. Adducunt omnes Inn. hic, quem communiter Docto. ſequuntur. In alia verò poteſtate extraiuditiali alicui data, dicunt illam non expirare, niſi res effectum ſortiatur, vt ſupra diximus, & probauimus, & voluerunt Oldra. conſi. 285. orta materia. ac Bald. ſequentes Inno. in l. fi. col. penul. in 4. q. C. de ędẽn. & in l. quod quis. cir. fi. C. de proc. Nunc deueniendum erit ad nonnullas quęſtiones ex dicta communi opi. Inno. procedentes.

Quærit Bal. in l. quod quis. verſus fi. C. de procura. Procurator, qui habet poteſtatem ſubſtituendi ex forma mandati, iuxta text. in c. 1. ibi vel a domino ſubſtituendi alium. cap. is qui. in princ. ac c. fi. ibi. Niſi hoc idem. de procu. lib. 6. ſubſtituit aliquem inhabilem, qui non poteſt eſſe procurator, facta iſta ſubſtitutione ſubſtituens dicit Erraui, volo alium
47 ſubſtituere † an id poſsit, & non dicatur functus officio ſuo? reſpondet Bal. vbi ſupra, quòd id poteſt, quia ille eſt actus ſine iuriſdictione, & ſic procurator, qui nulliter ſubſtituit, poteſt ſubſtitutum reuocare, quia actus non eſt iuriſdictionalis. pro quo citat Inno. hic, De quo etiam per Fely. hic in 8. limi. verſi. ſecundo videtur habere poteſtatem ſubſtituendi. Super hoc dubio non eſt hodie multum inſiſtendum, cum non ſolum exiſtente nulla ſubſtitutione, immo etiam exiſtente valida, ex forma conſtitutionum, ac ſubſtitutionum procuratorum, quæ hodie fiunt, præſertim iuxta ſtilum Ro. Cu. indiſtinctè, & ſemper ſubſtitutus reuocari poterit, formula enim conſtitutionis procuratoris hanc clauſulam paſ-
48 ſim continere conſueuit. videlicet. † Vnum quoque, vel plures procuratorem, ſeu procuratores loco ipſius, & cuiuslibet ipſorum cum ſimili, aut limitata poteſtate ſubſtituendum, eumque vel eos reuocandum, & onus procurationis huiuſmodi in ſe reaſſumendum toties, quoties opus fuerit, & ipſis, vel eorum alicui videbitur expedire, præſente procuratorio nihilominus in ſuo robore duraturo. In ſubſtitutione
49 † verò procuratoris ſic dicitur. Meuius habens poteſtatem vigore ſui mandati vnum, vel plures procuratorem, ſeu procuratores loco ſui ſubſtituendi, eumque, vel eos reuocandi, & onus procurationis huiuſmodi in ſe reaſſumendi toties, quoties ſibi placuerit, vel viſum fuerit expedire, idcirco Titium ſubſtituit & c. Nec clauſulæ huiuſmodi, ac ſtilus præmiſſus repugnant a iure communi, iuxta quod procurator poteſt ſibi reſeruare poteſtatem reuocandi ſubſtitutum. c. is qui. verſi. Niſi reuocandi poteſtas conceſſa fuiſſet eidem: Et notat glo. ibi in verſicu. reuocandi, quòd nunc non expirat mandatum, ex quo penes eum poteſtas remanet reuocandi. de procura. lib. 6.

Secundo quæro delegatus ignobilem, vel aliàs inhabilem
50 † ſubdelegauit, ſubdelegatusque procedere incœpit, an delegatus poſsit ſubdelegatum reuocare, & alium ſubdelegare? Bald. in præalleg. l. quod quis. verſus fi. C. de proca. citans Innoc. hic, concludit pro affirmatiua, quia is non ſit functus

officio

officio ſuo,& quòd ſubdelegatio nulliter facta reuocari poſ-
ſit etiam re non integra. Eundem Bald.refert hic Felin.in al-
leg.8.limit.verſic.Et Bald.idem ponit vnum aliud dictum.
Idem Felin.poſtea opponit contra dictum Innoc.per tex.
in cap.ſi compromiſſarius. §.1. de electio. lib.6. vbi ſi com-
promiſſarius etiam ignoranter eligat, electio reuertitur ad
51 eligentes, quia per electionem † nullam compromiſſarius
functus eſt officio ſuo. Cui text.Imol.Felin. & D. meus hic
pluribus modis reſpondent, reſidentes in prima opin. quæ
communis videtur, quam etiam ſequitur Rip.in alle.l.quod
iuſſit.ante num.68.adducens etiam rationem,quòd diſpoſi-
tio diſtic.ſi compromiſſarius, ſit in pœnam eligentis indi-
gnum, etiam ignoranter quando iure alieno, non autem
quando iure proprio: primo enim caſu offendit legem, &
eum,a quo habuit poteſtatem eligendi, ipſe tamen non per-
manet in illa ratione, ex quo tex. ille ſe fundat in alia ra-
tione,videlicet,quòd eligens indignum etiam ignoranter ſit
functus officio ſuo. Inter alias rationes, & ſolutiones ad il-
lum text.in cap.ſi compromiſſarius glo.ibi in ver.conſenti-
re.ad fi.refert,& ſequitur diſtinctionem illam, Aut datur po
teſtas prouidendi, aut eligendi: in primo caſu iterum poſſit
prouidere, quia non eſt prouiſum: In ſecundo non, quam
opin.ſatis æquam dicit, & illam glo.ſequuntur ibidem Ioan.
And.Gemini.ac Felin.hic. Adducunt rationem, quia in ſe-
cundo caſu non eſt data poteſtas exercendi totum negociū,
ex quo vltra electionem requiritur confirmatio pro perfe-
ctione actus, licet D.meus dicat prima facie reſponderi poſ-
ſe, quod debet fieri interpretatio de electione cum effectu,
& ſic confirmata, Ego ad hoc reſpondeo, non ſolum iſtud
in iure non probari, immo contrarium: ſunt enim diuerſi
termini electio, & confirmatio,& diuerſos pariunt effectus:
52 Nec electio † tribuit ius in re, ſed ad rem, iuxta veriorem,
& communem opin.vt per Cardi. Alexand.in cap.quanto.
63.diſt.& concludit tandem Felin.in c.cum Bertoldus.colū.
2.verſ.& caue quia attento.de re iudi. Et electus ante confir
mationem non dicitur adeptus beneficium, ſed agit de ob-
tinēdo.Innoc.in cap.2.nu.4. de in integ.reſtit.Rebuff. ſuper
concor.rub.de Annat.in ver.poſſeſſionem. verſi.Quanto ꝙ
electio. Immo ante confirmationem bona eccleſiæ admini-
ſtrans intruſus dicitur,& ipſo iure priuatus exiſtit.cap.qua-
liter.de electio.glo. & Docto. in cap.cum in cunctis. in cap.
noſti.& in cap.nihil eſt. eod.cap.cum iamdudum.iun.gloſ.in
ver.aliud.de præb.
Abſolutio iam primo caſu Abb. videlicet, quòd functus
dicat officio ſuo iudex tàm ordinarius, quàm delegatus va-
lidè ſententiam proferendo, ventum fuit ad ſecundum ca-
ſum principalem,cuius primam partem proſecuti ſumus,
videlicet, an delegatus dicatur functus officio ſuo per ſen-
tentiam nullam: Supereſt modo ſecunda pars huius ſecun
53 di caſus principalis,videlicet, an † ordinarius, qui nulliter
iudicauit dicatur functus officio ſuo, vel poſsit aliam ſen-
tentiam proferre? Quòd nū dicatur functus officio ſuo,& ꝙ
iterum pronunciare poſsit eſt text.in l.1.& ibi Matthe.Mat-
theſi.num.2.notat, ꝙ vbi ſententia eſt nulla poteſt ex eiſdē
54 actis iudicari, † per ordinarium, non autem per delegatum,
qui tulit ſententiam nullam.C.de ſenten. ex breui. reci. eſt
etiam tex.in l.ſi vt proponis.1.iun.declara.eiuſdem Mathe-
ſi.num.3.vbi notat, quod iudex ſi protulit ſententiam nul-
lam poſsit ex eiſdem actis, eademque inſtantia aliam ferre.
& in l.præſes.vbi idem ſupponit Mattheſi.num.12. in vlt.q.
ibi,Idem iudex iterum poteſt pronunciare ex eiſdem actis.
C.quomo.& quan.iud.Et voluerunt glo.fi. in fi. in alle.l.iu-
dex poſtquam.Bart.& Bal.in d.l.ſi vt proponis. 1.Cardin.in
clem.1.q.10.de re iudi.Idem voluerunt hic Abb. Feli. & D.
meus,qui alios ad idem citat.
Quærunt etiam an in caſibus, in quibus iudex ordinarius
55 poteſt cognoſcere de † nullitate ſuæ ſententiæ iudex maior
adiri poſsit? Diſtinguunt,aut loquimur quando nullitas in-
cidenter deducitur: aut quando principaliter. In primo ca-
ſu iudex inferior tantum adiri poſsit. per regulam text. in
l.acceptum.ff.de iudi.Et hoc fuit de mente Iaco.Bu.t.in alle.
l.ſi vt proponis.ac Bartho.Saly.& Matth.Mattheſi.nume.9.
in l.ſi præſes.C.quomo.& quan.iud.In ſecundo verò caſu,
quando principaliter deducitur nullitas, puta quia peto
ſententiam pronunciari nullam, & reformari, & tunc po-
teſt adiri ordinarius, qui pronunciauit, vel illius ſuperior,
eſt enim in optione mea quem iudicem velim adire,vel illū,
qui tulit ſententiam,vt in l.1.ff.quæ ſentē.ſine appel.reſcin.
Vel ſuperiorem,vt in l.abſentem.C.de accuſ. Qui ſuperior
poterit non ſolum pronunciare ſententiam nullam, ſed etiā
eam reformare,& ſic cognoſcere de cauſa principali, prout
contingit in remedio appellationis,iuxta tex.in c.Rainut°,
verſ.Cum autem coram G.diacono Cardinali.vbi iudex ap
pellationis in pluribus reformat ſententiam per primum iu-
dicem latam.Idem etiam vidimus in c.Rainaldus.verſ.A cu
ius ſententia cum ambæ partes.de teſta. Et ibi colligitur, ꝙ
appellatio deuoluit cauſam ad ſuperiorem,vt poſsit illam
56 † reformare, quod etiam docent Abb. & alij ſuper rubr.de
appel.Præfata omnia comprobantur per Bart.in l.ſi expreſ-
ſim.col.pen.ff.de appel.per eundem Bar.in alleg.l.ſi vt pro-
ponis.1.C.quomo.& quan.iud.vbi citat Inno.in c.cum con-
tingat.hoc ipſu rit.per Matth.de Mattheſi.in alle.l.ſi præſes.
nu.6.dicto titu.C.quomo.& quan.iud.per Abb.& alios hic.
per Rom.conſi.281. in præſenti. ac per Rip.in alleg. l.quod
iuſsit.poſt nu.69.vbi etiam teſtatur de communi. De nulli-
tate principaliter deducta,vel incidenter,ſeu per viam exce-
ptionis latè,& pulchrè tractat R.D.Dida. Couarru.in pra-
cti.quæſtio.cap.24.poſt.nu.6. verſi.Tandē in hac quæſtione.
Limitatur concluſio præmiſſa, quòd ſuperior ſententiam
57 nullam reformare poſſit, niſi † libellus fuiſſet ineptus, & ſic
proceſſus ex toto nullus extitiſſet, ex quo non reperiretur
fundamentum, ſuper quo ſententia poſſet reformari.ita cō-
cludunt Bald.in l.1.C.vt quæ deſunt aduo.& in l.2.in 14.q.
C.de reſcin.vendi.Ancha.& Abb.in c.3.poſt num.4.verſi.
Sed dic iſtum text.procedere.de emptio.& vendi. Alexan.
conſi.79.colum.2.lib.2.& voluerunt moderni omnes hic
prope fi.Et generaliter dicimus libellum ineptum nullius eſ-
ſe momenti, illumque iudicem ſpernere, & lacerare debe-
re, iuxta communem omnium ſententiam,vt per Cur.iun.
conſi.163.num.2.& Ioan.de Ami.de Venas.conſi.120.nu.
5.vbi etiam, quòd ſtante libello inepto reus ab obſeruatio-
ne iudicij abſolui debet.
Poſtremò Abb.hic ex præmiſſis affert limitationem ad
text.in cap.paſtoralis.in princ.ibi,ſi ab ipſis litigantibus ad
eos fuerit prouocatum.de ſenten.excommu.lib.6.vbi pro-
58 batur, quòd † archiepiſcopus non poteſt ſe impediri de cau-
ſis ſubditorum ſui ſuffraganei Lap. Alleg.102.non poteſt.
num.2.per text.in cap.ſi clericus.11.q.1.niſi per viam appel-
lationis,vt ſuppleri debeat,vel per aliud remediū æquipol-
lens, puta per viam nullitatis: Hoc dictum Abb.impugnant
Philip.Franc.in cap.dilecto.q.27.de appel.& Fely.hic ante
fi.ex quo ſi non ſimus in terminis appellationis, archiepi-
ſcopus adiri non poſſet.dictis.cap.paſtoralis.& cap.venera-
bilibus.ac cap.1.reſpon.1.ibi. Cum minimè appellatum ex-
titerit.de fo.compet.lib.6.& voluit ipſe Abb.in cap.ab ex-
communicato.num.13.de reſcrip.vbi quòd archiepiſcopus
non habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganei, niſi per
appellationem.ergo nec per viam nullitatis: paria enim ſunt
adire per viam nullitatis, vel querelæ,vt per glo.in cap.con-
certationi.in verſi.debitam.de appella.lib.6.& reſpondent
ad dictum Barto.in præalleg.l.ſi expreſſim.ff.de appel.quòd
procedat in ſuperiore non habente limitatam poteſtatem,
ſeu iuriſdictionem ad iura ſupra adducta.D.meus cum præ-
fatis reſidet.Verum aduertatis, licet communis opin.videa-
tur contra Abb. in terminis, in quibus loquimur, alias ta-
59 men in pluribus caſibus † exiſtente negligente epiſcopo ar-
chiepiſcopus adiri poteſt. Archiepiſcopusque negligentiam
epiſcopi ſupplet.cap.cum ſimus debitores.vbi Metropolita-
nus conſtituit æconomos epiſcopo negligente illos deputa-
re.9.q.3.& iuribus ſupra allega. Quod etiam voluit Abb.in
cap.cum Bertoldus.poſt num.10.verſi.Sed ſi epiſcopus diſ-
fert conſtituere de iu.patro.& in cap.ex parte Aſtenſis.nu.
17.verſi.Sed nihilominus teneo, quòd archiepiſcopus po-
teſt.de conceſ.præben. Pan.de Citadi.in tracta.Iuris patro.
par.6.q.7. Lamber. in eo.tracta.par.2.lib.1.q.8.artic.17. Et
quando archiepiſcopus ſupplere poſsit, vel nō, tractat idem
60 Lamber.ea.par.2.& lib.1.q.1.articu.20. Et quòd † archiepi-
ſcopus poſsit procedere ex officio, & ſit iudex ordinarius
epiſcopi, vt dixit Lap.præalleg.Alleg.102.poſt nume.2.ibi
quia tunc aditur Metropolitanus, qui eſt iudex ſuffraganei.
& voluit idem Abb.ſupponens etiam,quòd poſsit adire per
viam querelæ in alleg.cap.ab excommunicato.poſt num.13.
verſi.Secus vbi proceſsit ex officio.de reſcrip.pro præmiſsis
videre poteritis Ioan.Franc.Paui.in tracta. Viſitationis par.
1.q.10.num.51.& par.2.q.5.num.14.& ſequen.& per præ-
fatum D.meum Philip.Deci.in c. ſolicitudinem. in 5.nota.
num.9.

num.9.& ſeq.de app.Pro intellectu.c.1.de offi.ordi.lib.6. & ꝙ archiepiſcopus non poſſit in diœceſibus ſuffraganeorum ſuorum vicarios conſtituere pro cognoſcendis cauſis appellationum interponendarum ad eum,niſi de hoc ſit conſuetudo præſcripta per quadraginta annos habemus in ſpecie Dec.Rotæ Romanæ Ludo.Gomeſ.27.ſub nt.de offic. vica. lib.1.incipien.Cap.1.de offi.ordi.Sciatis etiam,ꝙ negligētia archiepiſcopis ſuppletur per epiſcopum glo.in alle.c.cum ſumus.9.q.3.in ver.epiſcopis,vbi inquit,ꝙ ſicut ſuperiores inferiore, ſic inferiores ſuperiorum ſuppleāt defectum. per tex.in c.volum⁹.89.diſt.& in c.nulla.de con.præb.pro quo, & pro præmiſſis videre etiam poteritis conſi.133. Bernar. de Plot.incipiens Hercules Gonzaga num.26.cum alijs ſequen.inter crimi.lib.1.

REPETITIO
IN CAP. CVM IN IVRE. DE OFFIC. DELEG.

Celeberrimi I. V. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Delegatum ſe aſſerentis mandato quis parere non tenetur. & nu.17.*
2 *Bonus quilibet præſumitur. Limitatur nu.4.*
3 *Mendacium non cadit in viro probo.*
4 *Bonum non præſumi quando agitur de præiudicio alterius.*
Cardinali aſſerenti ſe diſpenſare ex conceſſione Papæ an credatur?
5 *Accidentaliter quæ proueniunt, & non inſunt a natura homini, non præſumuntur.*
6 *Qualitates extrinſecæ in homine non præſumuntur.*
7 *Dubia de re debet eſſe conſultatio.*
8 *Facta non præſumuntur.*
9 *Delegatus præcipiendo vtitur clauſula authoritate qua fungor.*
10 *Sedes Apoſtolica, & Papa an inter ſe differant.*
11 *Singulari numero vtitur iudex de ſe loquendo.*
12 *Delegatus Papæ ordinario præcipere poteſt, vt exequatur factum ſuum.*
13 *Excommunicatio ex defectu iuriſdictionis non tenet.*
14 *Executor procedere an poſſit non viſo mandato aſſerti delegati?*
Epiſcopo ſoli credendum non eſt.
Literis ordinariorum non ſtatur, vbi ſubeſt cauſa ſuſpicionis contra Apoſtolicum.
15 *Delegatus, ſiue executor non recipit iuriſdictionem niſi receptis literis.*
16 *Subdelegatus debet eſſe certus de delegatione & ſubdelegatione.*
17 *Delegati ſententiæ non creditur, niſi oſtenſa commiſſione.*
18 *Delegati apoſtolici mandatum quomodo probandum?*
19 *Delegationis probatio per originale.*
Delegatio probari poteſt per exemplum ſumptum ab originali.
20 *Exemplatio ab originali per notarium rogatum non requirit ſolemnitates.*
21 *Originale ſi in actis exemplatum fuerit, probat.*
Citatio ad hoc fit, vt quis compareat, & præſens ſit actui gerendo.
22 *Iuriſdictio delegata, vel ordinaria qualiter præſumatur?*
23 *Mandatum non præſumi per mille annos.*
24 *Mandatum præſumitur interueniente ſcientia, & patientia principalis.*
25 *Argumentum a mandato procuratorio, ad mandatum iuriſdictionale.*
26 *Antiqua in ſententia delegatarum mandatum præſumitur.*
27 *Sententia antiqua habet pro ſe præſumptionem, licet non iuſtificetur legitimo proceſſu.*
28 *Ordinariam iuriſdictionem præſumi. fallit in ſpectantibus iure ſpeciali, & num.32.*
29 *Legatus Papæ habet ordinariam iuriſdictionem.*
30 *Legatus omnia exercere poteſt, quæ quilibet ordinarius.*
31 *Legatus habet maiorem poteſtatem quibuſcunque ordinarijs?*
33 *Legati, vel alij ordinarij facientes aliquid ex ſpeciali priuilegio improprij ordinarij dicuntur.*
34 *Legatum ſe aſſerenti credendum.*
35 *Perſonæ in iudicio legitimatio an præſumatur?*
36 *Tutor in iudicio comparens debet probare ſe inuentarium feciſſe.*
37 *Procuratorem ſe eſſe quis poſt litem conteſtatam probare an tenetur?*
38 *Excommunicatum ſemel, ſemper præſumi excommunicatum.*

1 SVmmatur Iſte text.ſic, Non tenetur quis parere † mandato aſſerentis ſe iudicem delegatum, niſi delegatio probetur.

Diuiditur hic tex.in duas par. in prima ponit quæſitum: In 2.quæ eſt ibi, Super quo ponitur reſpõſio, ſeu deciſio ipſius Papæ.

Facti ſpecies ſic eſtingui põt, Aliquis ſe delegatum aſſerens, mandat Mæuio ſub hac forma, authoritate, qua fungor iniungo tibi, vt Titium excommunicatum denuncies, Mæuius dubitat de iuriſdictione aſſerti delegati, cũ ei de delegatione fides non fiat, quærit̃ an Mæuius teneat̃ exequi mãdatũ ꝑdictum? Pro rõne dubitandi videbat̃ dicendũ, ꝙ ſic, quia vt hic nonulli ponderant, quilibet præſumit̃ † bonus, niſi malus ꝓbet̃.l.omni modo.ff.de inof.teſta.c.fi.de præſump. vbi is, ꝓ quo beneficiando ſcribit̃ cum clauſula, ſi idoneus fuerit, non tenet̃ ꝓbare ſe idoneum, cũ talis pſũmat̃.c.vnt.de ſcruti. in ordi.facien.vbi eſt tex.mirabilis.ibi, Cum illum, quem indignum eſſe non nouit, dignum debet exiſtimare. Subdit ibi Papa, ꝙ epiſcopus interrogatus ſuper idoneitate ordinandi, hmõi rñſione (videlicet, ꝙ ordinandus ſit idoneus) vti põt, niſi fortè de indignitate ſibi conſtiterit conſecrandi. Ad idẽ gl.in l.cum qdam.2.in ver.qui reum oſtenderit.in fi.ff.de lega.2.Spec.in tit.de ꝓba.ver.Reſtat Inno.in c.2.col.3. verſi. Item nota ꝙ licet.& ibidem Io.And.col.4.ver.Et quamuis. de in integ.reſti.Cum igit̃ iſte bonus præſumat̃; pſumendũ ẽt eſt, ꝙ bonus, & rectus veritatem ꝓfiteat̃, & a mendacijs ſe abſtineat, in homine.n.qui bonum, & rectum ſe ꝓfitetur, nõ
3 põt cadere † mendacium: ꝓut ẽ in improbo, & falſo non inuenit̃ veritas, ſed fallacia. prout Deuto.c.7. Quia ſeducet filium tuum, ne ſequat̃ me. 2.ad Ephe.c.2. Filij diaboli plena dolo. Et ipſe demon vocat̃ pr̃ mendacij. Hinc factum legimus, vt ſpiritus mendax, qui erat in ore multorum pſeudo prophetarum Achab Regis, illum ad pugnam (in qua obijt.) impulerit, illiq; mendaces detecti fuerint. 3.Reg. cap.22. Sic & deteſtabile mendacium illorum duorum presbyterorum, vel iudicium contra innocentem Suſannam illos improbos, ac falſos oſtendit, illiſq; mortem parauit. prout Daniel.c.13. Et legitur apud comicum Seruile eſt mentiri.

Amplio, ꝙ ad hoc, vt quis bonus præſumat̃ verba aliquo modo impropriari poſſint.gl.1.verſus fi. ver.Rñdeo, tacere põt.22.q.2.ſequitur Hyppo.de Marſi.conſi.2.nu.9.

Alteram rõnem validiorẽ dubitãdi, ac ferè in indiuiduo, & ad rem facientẽ adduco, q̃ eſt, Credit̃ aſſerenti ſibi aliqd cõmiſſum fuiſſe a Papa viuæ vocis oraculo, hic aſſerebat ſibi a Papa aliqd demandatũ, vel aliquam cãm cõmiſſam fuiſſe, ergo huic credendũ erat. Maiorẽ ꝓbo per alle.Lapi.32.incipiẽtẽ, an frater minor.nu.4.ver.An credat̃ de eo, quod dicit factũ viuæ vocis oraculo Papæ, vt credat̃ factum a Papa, dr̃, ꝙ ſic &c. Et Lap.ſequunt̃ Anan.in c.excõicam⁹.§.quia verò. nu.5.de elect.Rom.conſ.59.ad diſcutiendum.poſt num.6.& in l.ſciendum.nu.58.ff.de verb.obli.& alij cõiter, quos cito in addit.meis ad Lap.in ver. Viuæ vocis oraculo.

Contrarium.& meritò deciſum fuit in tex.noſtro, ꝙ imò non facta fide de mandato apoſtolico, quis nõ teneat̃ parere mandato aſſerti delegati. Rõ deciſionis fuit, quia non ſit credendũ aſſertioni alicuius, q̃ ꝑiudicium afferre poſſet: Rurſus ei, q aliquid dicit: ſeu ſuper aliquo ſe fundat incũbit onus ꝓbandi.l.ei, q, q̃ eſt 2.ff.de ꝓba.l.cũ te.C.eo.Archi.in c.ſto tpe.col.2.ver.Sed cui incũbit ꝓbatio.de reſcr.lib.6.Et dixit Sapiens, Qui cito credit, leuis eſt corde. Et quod non credat̃ delegato niſi mandatũ oſtendat voluit ẽt Inn.in c.venerabilis.de cenſib.Non ob.ꝯria, & quo ad primum de regula, ꝙ qs pſumat̃ bonus, rñdeo, ꝙ illa limitat̃ ꝓcedere tñ qñ non agit̃
4 de alterius præiudicio † Feli.hic cir.prin.adducens illud diui Thomæ 2.2.vbi, ꝙ ſi imminet periculum alterius, non eſt de quolibet pſumendũ bonum. Idẽ Feli.in c.fi.col.3.de pſump. D.me⁹ in c.ſuꝑ literis.nu.8.de reſcr.& in c.prudẽtiã. nu.93. ver.Et qa illa pſumptio.hoc tit.nſo. Goza.ꝯſil.66.col.2. de quo ẽt in tracta.pſump.q aſcribit̃ Alcia. regu.3. præſump.2.

Ad alle.Lapi.rñdeo, ꝙ imò ſumus in diuerſis terminis, ibi enim diſputat an credat̃ Cardinali, ꝓut nu.4.iun.prin.ipſius alleg.& ſic arguendo a ſpeciali ad tex.in l.ius ſingulare.ff.de legib.cum alijs, aliud in alijs dicendũ eſt, & prætor id, quod nec ẽt Cardinali aſſerenti ſe diſpenſare ex conceſſione ſummi Pontificis eidem facta viuæ vocis oraculo credendũ putet Rebuff.ſuper concor.tit.de mandato Apoſto. §.primus. in ver.literis.ver.ad ꝓbandum tñ, ꝙ ꝓcedit qñ adeſſe poteſt præiudicium alterius, dicens ita conſuluiſſe Iaſ. conſil.104. incip.circa.col.1.li.1.& ꝙ Cardinali aſſerẽti ſe delegatũ non credat̃ voluerũt Arch.& Card.Alex.i alle.c.nobiliſſim⁹.98. diſ.Fel.Iuc.Bero.ẽt ꝯſ.65.ĩcip.pluribus.nu.143.cũ alijs ſeq.li.1.

Contraria etiam omnia tollunt̃ ex reſponſione Abb.quæ
5 eſt, ꝙ ea, quæ † accidentaliter ꝓueniunt, & non inſunt homini a natura, nõ præſumunt̃, niſi ꝓbent̃.x.ſi fortè.ſũ.gl.in ver. ſcientiæ.

ſcientiæ.de electio.quæ diſtinguit inter qualitates intrinſe-
cas,cum quibus homo naſcitur,puta,quod quis ſit caſtus,pa
cificus, ſobrius : & hæ præſumuntur, niſi aliud probetur.
6 Aliæ ſunt † extrinſecæ, & quæ cum perſona non naſcuntur,
quæ quidem non præſumuntur, niſi contrarium probetur:
puta,ꝙ quis ſit doctus,ſit muſicus.prout etiã diſtinguit Abb.
in alle.c.ſi.de præſumptio.num.6.in vlt.nota.
Hinc etiam dicunt clericatum non præſumi, ea ratione,
quia nemo naſcitur clericus.prout per Inn.in c.ſuper his. in
fi.de accuſa.& per Abb.in c.bonæ.1.col.pen. de elect. ac per
Rip.in c.decernimus.nu.4.de iudi.De probatione autem cle
ricatus videri poterunt Io.And.in regula non licet.lib.6. ac
Lap.alle.138.nu.18.Bal.ac Feli.verſus fi.in c.licet vniuer.de
teſtib.Rot.Beſſam.113.& ſeq.ac Rebuf.de Noia.q.14.nu.32.
Altero modo reſponderi poteſt ex Abb.ſupponendo, ꝙ
delegare ſit quòd facti,facta autem non præſumuntur,vt in-
fra probabitur,ergo delegatio præſumi non debet.
7 Notat Abb.ex prin.text.iun.illius deciſione, quòd† con-
ſultatio debet eſſe de re dubia, alioqui reprehendi meretur
quærens, ſeu conſilium petens ſuper re non dubia in iu-
re,præſertim ſi is creditur iuriſperitus: ſubdit Abb.vnde Pa
pa reprehedit iſtum epiſcopum, qui dubitabat de iure non
dubitabili,potuit enim moueri ad dubitãdum quia quilibet
præſumitur bonus.& c.legerem, Potuit tñ ꝓ hoc ꝙ conſul-
tatio debeat eſſe de re dubia,adduco tex.in l.Domitius,iux-
ta opin.illorum,qui dicunt,ꝙ ibi reſpondebatur iuriſconſul
to,quem verecũdũ erat latere qõnem indubitabilem, vt per
Bar.ibi ver.Alij dicũt ff.de teſta.vnde tanto magis reprehen
ſibilis eſt hic epiſcopus doctor,in quo eminẽs peritia,& pru-
dẽtia requirit, & circa oĩa irreprehenſibilem ſe præſtare de-
bet.ad Timoth.c.3.c.cum in cunctis.vbi oẽs.de elect. & epi-
ſcopi dicuntur columnę fidei.cle.1.§.Nec ſuper hæc.de pen.
Huic epiſcopo fortè applaudent verba diui Hieronimi ꝯtra
epiſcopos inſultos,& inſipidos exclamãtis in hæc verba In-
fatuatum ſal ad nihilum prodeſt,niſi vt proijciatur.c.nõ om
nis,qui dixit.cum ſeq.2.q.7.
Secundo notat Abb.ex præmiſſa ſua reſponſione, & ex
8 hoc tex.ꝙ† facta non præſumuntur.l.quæcunq;. §.quia pu-
pillo.& ibi Bal.in ſum.ff.de publici.in rem actio.l.in bello.§.
factæ.ff.de capti.& poſt litem.l.ſi emancipati.C.de collatio.
gl.ordi.& Doct.cõiter in l.ſciendum.ff.de ver.obli.limitatur
prædicta regula,niſi ſint facta conſueta fieri.Bal.in rub.C.de
fideiuſ.col.3.per tex.nota.in l.fi.C.eo.Idem Bald.in l.incen-
dium.C.ſi cer.peta.Iaſ.in l.ſciendum.circa princ.ff.de verb.
obli.Secundo limitatur,niſi in inſtrõ ſit oppoſitum tale ver-
bum,quod de neceſſitate inducat illud factum.per tex.in al-
le.l.ſciendum.ff.de verb.obli.& in §.fi.Inſtit.de inut.ſtipu.ac
in l.1.C.de contra.& commit.ſtipu.& Iaſ.vbi ſ. In tex.autẽ
noſtro hoc ꝓbat ibi,Quòd niſi de mandato apoſtolico cer-
tus extiteris,ergo cum hoc ſit quid facti,an Sedes apoſtolica
conceſſerit mandatũ hmõi,vel ne,niſi de hoc facto quis cer-
tior reddatur,non tenebitur credere illud emanaſſe. & ꝙ ea
quæ ſunt facti probanda ſint cõem affirmat. Ioã.de Ami.de
Venat.conſi.42.nu.24. Amplio ad Papam,eiuſq; ſignanirã,
ac quemlibet & principem ſecularem, vt ea, quæ ſunt facti
veriſimiliter ignorent.c.vni.ver.Porro cum donatio fuiſſet
occulta.vt eccle.bene.c.1.de ꝯſti.li.6.gl.2.in fi.in c.cũ adeo.
de reſcr.Gl.pragma.de elect.c.licet.in ver.impediri. verſi.&
præſumit Papam oblitum fuiſſe.& ibi ꝓb.in addi.num.5.
Tertio notat Abb.practicam præcipiendi cum quis alte-
9 rius poteſtate vtit,dicat,† authoritate,qua fungor:quo fit vt
delegat⁹ Papæ ꝑcipiat authoritate apoſtolica,nõ aũt ꝓpria:
Rõ eſt,qa delegatus habet vſum iuriſdictionis,& nihil habet
ꝓpriũ.l.1.§.q mandatã.& l.& ſi ꝑtor.ff.de offi.eius.l.ſoler.&
l.more.ff.de iuriſ.omn.iud.Hinc eſt, ꝙ ſtilus t pe Abb.& qui
hodie viget eſt,vt delegatus in ſuis literis,pręceptis,manda-
tis,citationib.dicat,Noſtris, imò verius apoſtolicis firmiter
obedire mãdatis.De hac clauſula tractauimus ſ.in c.1.nu.r.
Verum ex verbis Abb. quòd delegatus Papæ præcipiat
authoritate Sedis apoſtolicæ, cum ij termini authoritate
Papæ,& authoritate ſedis apoſtolicæ inter ſe valde differãt;
non modica videtur enim difficultas. Videmus enim in cle.
1.de probatio.dum Papa ibi ſic loquatur,Collationi noſtrę,
vel Sedi Apoſtolicæ reſeruaſſe. ibi conſtitui dñiã inter reſer
10 uationem Papæ,† & ſedis apoſtolicæ,tũ ex dictione vel,q̃ &
ſiles dictiones ponunt inter diuerſa, & diuerſitatẽ deſignãt.
l.filiæ.& ibi Bald.in 1.oppo.C.de collatio.Bar.in l.is qui du-
centa.§.vtrum. in 6.oppo.ff.de reb.dub.& in terminis no-
ſtris eſt text.in cle.1.de iudi.ibi In apoſtolicarum audientia
publica literarum,vel in papali palatio.& ibi Card.in 9.no.
nu.7.Tum etiam ex ijs,quæ voluerunt glo.2.& Imo.in 1.no.
in d.cle.1.de proba.concludentes eſſe differentiam.an Papa
dicat,Reſeruamus diſpoſitioni noſtræ, an ſedi apoſtolicæ.&
ibidem per Card.in prin. Alia plura argumenta pro hac opi.
ꝙ inter ſe differant, congeſſi in 11.q.1.Regu. Cancel.iuxta
2. edition. vbi tandem concordo contrarias opin.& quo ad
terminos noſtros,ex ibi dictis apparebit,quòd Papa,& ſedes
apoſtolica pro eodem accipi debent.
Quarto noto ſecundum Abb.ibi iniungo,quòd iudex de
11 ſe loquitur in ſingulari, † licet hodie, vt idem ſubijcit ſecun-
dum Io.And.ex faſtigio,Dicite vos,ex faſtu loquatur in plu
rali.Faſtus enim teſte Plynio lib.9.c.33.ac lib.11.c.35.pro-
priè eſt indigna ſui ipſius per ſuperbiam exiſtimatio,cũ alio-
rum contempto. At faſtigium dicitur altitudo, & ſummitas
operis,quæ a latitudine ſurgure incipiens, paulatim tollitur
in acumen.Ponitur etiam ꝓ forma cuiuſcunq; rei, vti apud
Virgil.1. Aeneid.& faſtigia ſuſcipit vrbis. Infert igitur, ſeu
ſentit Abb.ex mente Io.And.quòd ex quadam ſuperbia, &
elatione iudices plurali numero vtuntur, vt cum quis ſolus
iudicat dicere ſoleat per hanc noſtram diffinitiuam ſenten-
tiam,quam de iuris peritorum cõſilio ferimus in ijs ſcriptis,
pronunciamus, decernimus, & declaramus &c. Idem Abb.
ad hæc citat nota in c.cum arbitro.de re iudi.lib.6.In tex.il-
lo deciditur,ꝙ ſententia a pluribus lata, ab vno ex i lis reci-
tata,numero plurali concipiatur.videlicet. Nos Meuius, &
Titius,iudices,vel arbitri &c.pronunciamus, laudamus, ar-
bitramur &c.Si autem vnus tantum ſit arbiter, vel iudex ſe-
quitur,quòd numero ſingulari & concepi,& recitari debeat
ſententia,ſeu laudum.Vos autem teneatis, ꝙ non referat, an
arbiter,vel iudex de ſe loquens vtatur numero ſingulari, an
plurali,& ſic an dicat Ego,ad Nos.vt voluerunt Spe.de ſen-
ten.§.Iuxta.poſt nu.13.verſi.Ego,vel Nos talis iudex.Bal.in
Marga.in ver.ſententia quibus verbis formari debeat. Et ſic
non videtur congrua obiectio Io.And.ac Abb.ꝙ iudex,vel
arbiter ſi ſolus pronunciet ex facto,ac ſuperbia numero plu-
rali vtatur,cum enim faciat lege,ac vſu permittente, non eſt
qd ei poſſit imputari.arg.text.in l.Graccus.C.de adult.Quo
aũt numero vtat Papa, Imperator, Rex, Iuriſconſultus de ſe
loquẽs,vel aliũ alloquẽs latè tracto in Gl.Facul.ĩ ver.Nos q̃.
12 Vltimo notat Abb.ꝙ Papæ delegatus † poteſt ordinario
præcipere, vt exequatur factum ſuum : Rationes duæ addu-
cuntur per Abb.quare hoc facere poſſit, prima eſt, quia de-
legatus in illa cauſa vices gerit alterius, videlicet Papæ:Papa
poteſt præcipere,ergo & eius vices gerens in cauſa,ſeu re ſi-
bi commiſſa: Maiorem probo per tex.in l.1.§.qui mandatã,
& l.ſi prætor.ff.de offi.eiuſ.l.ſolet.ff.de iuris om.iudi.Minor
patet, quia Papa omnes iudicat:omnibus præeſt : omnibus
præcipit : & vices Dei in terris gerit.c.vt noſtrum.vt eccle.
bene.c.ad Apoſtolicę.de re iudi.lib.6.c.cuncta per mundum.
9.q.3.c.ſolitæ.verſi.Ecce conſtitui te ſuper gentes, & regna.
& verſi.Quodcunque ligaueris.de maio.& obe.c.per vene-
rabilem.qui fil.ſint legi.cum alijs. Et in terminis quòd dele-
gatus in cauſa ſibi commiſſa a Papa poſſit mandare ordina-
rio,& is ſibi,ſicut Papæ parere teneatur,eſt tex.in c.ſanè.2.&
in c.cum contingat.& ibi Abb.in 1.not.hoc ipſo titu.
Altera ratio Abb.eſt, quia delegatus Papæ in cauſa ſibi
commiſſa maior, & dignior eſt quolibet ordinario.adducit
ipſe ad hoc probandum tex.in c.ſtuduiſti.de offi.deleg.vbi ꝙ
legatus nõ poteſt ſe intromittere in cauſa alicui per Papam
delegata.Ad idem eſt tex.in alleg.c.ſanè.2.cir.prin.verſi.Vn
de in cauſa illa ſuperior eſt,& maior illis, quorũ cauſam ſu-
ſcepit terminãdam hoc tit.de offi.deleg.c.paſtoralis.de offi.
ordi.ibi Ad quod dicimus, ꝙ cum delegatus quantum ad il-
lud ſit maior ordinario.& per gl.& Doct.ſuper rub.ff.de offi.
eius.Hęc ſecunda ratio Abb.ſicet eam nemo impugnet,quẽ
viderim,non videtur cõcludens, non valet enim conſequẽ-
tiæ Meuius eſt me maior in aliquibus,vel potẽtior,ergo po-
teſt mihi iubere,vel imperare, ergo teneor,vel debeo illi pa-
rere:Obedientia enim præſtanda eſt ſuperiori, ſuo principi,
ſuo prælato.ad Timoth.c.3.Admone illos principibus,& po
teſtatibus ſubditos eſſe.ad Hebr.13.obedite præpoſitis ve-
ſtris & ſubiacere eis.l.Imperator.verſi.ſcienter quoniam.ff.
de appel.cap.2.& cap.ſolitæ.de maio.& obedien.cap.1.93.
diſtinct.cap.regum.§.ipſis.& cap.ſequen.23.quæſt.5. Prima
igitur ratio Abb.tanquam melius concludens tenenda eſt.
Quærit Abb.qd ſi delegatus nolit fidem facere ordinario
de

de ſua delegatione, ſeu mandato, ſed cum parere nolentem excommunicet, an excommunicatio eum liget? Dicit Abb. Docto. negan uè reſpondere, & benè, rationem adducit, quæ eſt, quòd delegatus non habet iuriſdictionem ſuper ordinarium, niſi quando eſſet ſibi rebellis, vel inobediens. c. prætered. hoc tit. & per Fede. de Sen. conſi. 163. quod incipit ſuper inuocatione: Sed petendo ſibi fidem fieri de mandato prudenter facit, facit enim id, quod ſibi a iure permittitur, & quod ſibi expedit, ergo nulla rebellio.

13 At excommunicatio † ex defectu iuriſdictionis nõ tenet. c. per tuas. & ibi Doct. de ſenten. excom. Abb. poſt Inno. in c. cum contingat. nu. 8. verſi. Sed circa hoc. de reſcrip. & dixit Idem Innoc. in c. venerabili. de cenſib. geſta per delegatum, qui non docuit de mandato petito, eſſe ipſo iure nulla, & ſi excommunicet, excommunicationem non tenere. ſequitur Fely. hic poſt num. 3. verſi. Et ad hanc materiam. Et idem dicendum eſt de executore apoſtolico, non oſtendente ſuam poteſtatem. Rot. 15. de do. & contu. in no.

14 Secundo quærit Abb. quid ſi ordinarius non curat † certificari de mandato, an poſſit exequi? dicit Doc. tenere, ꝙ ſic, ex quo præſumit de mandato, adducit rationem, quia non dicit text. quòd non poſſit exequi, ſed ꝙ non cogatur, quaſi inferre velit Abb. ꝙ in arbitrio ipſius ordinarij relinquatur, an velit vel non. prout in ſimi. habemus in text. in c. duobus. de reſcrip. lib. 6. iun. gl. in ver. teneantur. vbi ſi tenentur executores alterum ex concurrentibus ſuper beneficio eligere, neceſſe id facere debent: at cum non cogantur magis vnum, quam alterum admittere, in eorum arbitrio remanet quem eligant. Sic & in c. per hoc. iun. glo. in ver. teneantur. Si ordinarius, ac inquiſitor in cauſa hereſis diuiſim procedant, coguntur proceſſum communicare, non enim ibi dicit poſſint, quia tunc remitteretur eorum arbitrio communicandi, vel nõ communicandi, & ſic aut quis a iure cogitur, aut non; primo caſu nõ adeſt arbitrium, ſed neceſſitas. Secundo vero caſu eſt in arbitrio. de hære. lib. 6. Sic in caſu noſtro cum quis nõ cogatur, & non adſit neceſſitas, erit in arbitrio executoris non exequi, vel exequi. Ratio hæc videtur bona, ſi verba tantum attendimus, at ſi mentem cõditoris canonis perſcrutari volumus, quam verbis præferre debemus, & illam magis, quam verba attendere. iuxta illud Sapientis prouerbio. c. 9. vbi inquit, Qui tantũ verba ſectatur, nihil habebit, qui autem poſſeſſor eſt mẽtis diligit animam ſuam. & ad tex. in l. ſi filiusfa. §. ſed ſi filio. ff. quod cum eo. Et dicit tex. in c. Marchion. 1. q. 1. ꝙ non cortex literæ, ſed medulla, & ſenſus perſpici, debẽt, Modo ſi conſideramus vnde motus ſit ſummus Pontifex ad iſta ſtatuendum, concludimus, ꝙ ea ratione, quia inſulſum, & fatuum ſit credere alicui aſſerenti ſe eſſe delegatum apoſtolicum, niſi oſtendat, vt ſupra diximus in rationibus decidẽdi: Amplio vt nec etiam epiſcopo ſoli credi debeat. iuxta tex. in c. ſi totũ epiſcopo. & c. ſeq. 2. q. 6. & c. ſi epiſcopus fortè. iun. glo. in ver. citò. & in ver. & aſperè. 11. q. 3. Abb. in cap. poſt ceſſionẽ. col. 9. ver. Moueor nõ minus, imò principaliter ꝓ hãc rõnẽ voci epi nõ credit̃ in ꝑiudicium alterius. de ꝓba.

Præter id, quod abſurdum maximum ſequi poſſet, ſi admitteremus executionẽ fieri poſſe abſq; alia certificatione, ſeu veritatis indagatione, quod ne ſequi poſſit cauendũ ſemper eſt. l. nam abſurdum. ff. de bon. liber. l. fi. poſt princ. C. de vſur. rei iudi. Alex. conſi. 83. num. 5. lib. 2. D. meus conſi. 19. col. 3. in fi. Et inductione ad abſurdum vtitur Apoſtolus 1. ad Corin. c. 15. Abſurdum autem ſequeretur, quia poſſet inferri præiudicium tertio, per præmiſſam executionem. Poſſet auferri poſſeſſio beneficij: Poſſent beneficiũ fructus extorqueri, vel res profana occupari ab aliquo non vocato, nõ audito, & dari, vel concedi alteri tumultuariè, irrationabiliter, iniuſtè: Vel fieret executio antequam quis conueniatur: Multaq; alia inordinatè, imò tirannicè fieri poſſent, etiam in eluſionem Papæ, & ſedis Apoſtolicæ. contra tex. in c. 1. ſupra hoc tit. Et hæc patent ad ſenſum. Et quòd iura omnia, ac iudiciorum regulæ, & obſeruationes, nec non tribunalium ritus vbiq; ac locorum, & in quibuſcunque rebus, & negocijs tam profanis, quàm beneficiarijs, ac ſpiritualibus poſſeſſio per iudicem, per executorem, per principem, vel alium, non ſit ab aliquo auferenda, neq; illa quis priuari debeat poſſeſſore non vocato, & cauſa cognita, ac ordine iudiciario præmiſſo, & ſeruatis ſeruãdis, probat tex. in l. extat. ff. quod met. cau. in l. meminerint. & in l. ſi quis in tantam. C. vn. vi. in l. fi. C. ſi per vim, vel al. mod. in c. 1. & fi. vt lit. penden. in c. volumus. 16. q. 4. pro præmiſſis eſt bonus tex. in c. licet epiſcopus.

in 2. reſpon. & ibi Gemi. nu. 5. Fran. nu. 3. & omnes. de præb. lib. 6. voluit Rot. Bellame. Deci. 85. ſi executor. in fi. & Oldr. conſi. 227. incipien. de toto. col. 1. & rurſus num. 11. vbi pulchrè ampliat etiam ad executorem merum, vt is licet conferre poſſit nemine citato, admiſſionem tamen in poſſeſſionem deuenire non poſſit, niſi poſſeſſore vocato, & reducuſa. Idem etiam voluit Gemini. poſt Innoc. & Hoſti. in c. 2. nu. 9. de conceſ. præb. & Cardi. conſi. 132. nu. 8. & ſeq.

Et ſi quis dicat, non eſt præſumendum, quòd epiſcopus ſtultè moueatur ad credendum delegato, vel quod ipſe, vel delegatus præſertim ſummi Pontificis mendacio, vel fallacia vtatur. reſpondeo negando, quod ille pro delegato haberi debeat, niſi de hoc conſtet: Rurſus quo ad vtrunq; præterid, quod dixi epiſcopo ſoli, vel ei ſimili credi non debere, pondero, quòd regulariter concurreret præiudicium tertij: Et dum aliquid machinari poſſe contingit, maximè contra prouiſum apoſtolicum, non adhibetur fides ordinarijs, pariter nec delegatis, prout habemus per Rot. 22. ac 341. incipi. Item voluerunt. vbi, quòd non ſtatur etiam literis ordinariorum, eorum ſigillo munitis abſque teſtibus, vbi ſubeſſe poſſet ſuſpitio fraudis: Ampliando ad omnes habentes poteſtatem conferendi, vel a Papa, vel a quocunque, vt ſunt executores, vel ſimiles, quorum literis ſigillatis tantum, non ſtabitur. Sequuntur Abb. in c. poſt ceſſionem. colum. 9. verſ. Pro hoc ponunt Domini de Rota: & Fely. poſt num. 8. verſi. Et dicunt Domini. de Rota. de proba. ſequitur ex præmiſſis, quòd deciſio Abb. vel non ſit vera, vel non videatur carere dubio: Dubium autem præcedenti non minus, & æquè difficilè ſubijciam.

15 Habemus in iure, quòd delegatus † ſiue executor non receptis, & viſis literis ſuæ facultatis non recipit iuriſdictionẽ. c. ſuper eo. 2. de appel. Archi. in c. ſi is cui in prin. ibi Sumpto argumento a contrario. de offi. delega. lib. 6. & in c. is qui. in princ. de procu. eo. lib. glo. in cle. 1. in ver. receptis. eo. titu. de procu. Bar. in l. multum. nu. 2. ff. de condi. & demon. Bal. in l. falſus. nu. 17. verſi. Sed poſt quòd cauſa. C. de furt. in l. mandatum. poſt nu. 19. C. manda. & in l. is. qui in prouincia. col. 3. verſi. Sed dubitatur. ff. ſi cer. peta. Rot. in no. 44. ver. Delegatus enim. ac 487. Maria. Soci. in tracta. Citatio. art. 29. in 6. q. prin. verſi. Et ſi delegatus. Caſſã. Deci. 8. nu. 12. de reſti. ſpol. Philip. Franc. in allega. c. ſuper eo. 2. col. 2. verſi. Vltimo tenementi. & ibi D. meus num. 12. de appel. quem text. ad hoc citat Lap. Alle. 81. incipien. non voluit. nu. 4. & ibidem in Addi. mea alios ad idem cito in ver. ſuper eo, oſtendens hanc eſſe communem opin. quam etiam communem affirmat Are. in l. ſed et ſi de ſua. colum. 1. verſi. Ex ijs inferunt. ff. de acqui. hæredi.

Verum aduertendum eſt ad diſtinctionem, quam facit Aegid. Bellam. videlicet, aut loquimor de delegato, & procedant ſupra adducta, vt iudex delegatus nõ viſa ſua facultate nulliter procedat: Aut loquimur in executore, & aliud dicendum ſit, vt Deci. ſua 359. & ratio eſt, quia in executione ſufficiat conſtare de veritate rei, licet illam ipſe ignoret. Rurſus aduertendum eſt ad Dec. Biſigne. 4. ſub tit. de conc. præb. vbi ꝙ valet proceſſus ante præſentationem literarum. Ad diſtinctionem præfatam reſpondeo, ꝙ illa non ſubſiſtat, ſed indiſtinctè concludendum ſit tam iudicem delegatum, quàm executorem iuriſdictionẽ exercere non poſſe ſi ignoret fundamentum ſuæ iuriſdictionis, vt per Rot. in no. 459. in anti. 704. Roma. conſi. 359. pariter non ſubſiſtit. Dec. 4. Biſigne. vt aduertit Caſſa. deci. 8. de reſti. ſpol. nu. 11.

Si igitur executor, vel delegatus non eſt certus de literis iuriſdictionem, ſeu facultatem ſibi concedentibus nullam iuriſdictionem, vel facultatem habere dici poteſt, & conſequenter procedere non debet: quia delegatus nõ viſis literis delegatorijs nullam habet iuriſdictionem, vel facultatem, & ꝓcedere prohibetur, vt probat & eſt tex. in c. vt debitus, ibi Prius quã delegato, fuerint aſſignatæ. de appel. pari, & eadẽ rõne ſubdelegatus nõ videns literas delegatorias, ac ſubdelegatorias, nullã facultatẽ, vel iuriſdictionẽ habere dr. Et ꝙ

16 ſubexecutor, & ſic † ſubdelegatus de literis facultatis delegati, & de ſua ſubdelegatione certus eſſe debeat ad validitatem actus a ſe gerendi ſupponitur per Rot. Roma. Creſcen. 87. aliàs 2. ſub hoc titu. de offi. dele. vbi ad id citatur hic tex. noſter, & concludit, ꝙ ſubexecutor viſo proceſſu fulminato, & ſic ſua ſubdelegatione, in quo proceſſu fulminato erant inſertæ literæ apoſtolicæ, & ſic viſa ẽt delegatione validè, & rectè proceſſit ad executionem mandati ſibi facti.

Glo.

Glo.in ver.Iniungo,in primis adducit contex.in cap.cum
contingat.de reſcrip.ibi,Vt partem aduerſam denuncies ex-
communicationis ſententiæ ſubiacere : & ſic idem manda-
tum continetur in dicto cap.cum contingat , quod hic : cir-
ca autem quæſitum,ac deciſionem diuerſi ſunt termini illius
text.a noſtro .

17 Subijcit glo.quòd delegati ſententiæ non creditur , † niſi
commiſſio oſtendatur : & ad hoc quod non credatur aſſe-
renti ſe eſſe delegatum citat in argumen. text. in cap. cum a
nobis. infra de teſtibus, vbi quòd iudicis verbo quantæcun-
que auctoritatis credi non debet. Ampliat glo.ad arbitrum,
vt nec illi credatur aſſerenti iuramentum a partibus inter-
poſitum,pro quo adducit text.in l.4.verſic.Si autem.C.de
arbit.& ibi Barto.diſtinguit numero 6.verſic.Tu dic clarius,
& voluit Alexand.conſilio 70. libro tertio. quòd iudex non
poſſit deponere ſuper validitate,& iuſtitia ſuæ ſententiæ.Et
dixit Bald.in c.cooquerente.verſus fin.de reſti. ſpolia. quòd
iudex non poteſt teſtificari de fundamento ſuæ iuriſdictio-
nis. Adducit etiam dicta glo. tex.in l.vni. C.de manda.prin-
cip. vbi quod non creditur aſſerenti ſe mandatum principis
habere.Pro quo eſt etiam text.in l.ita demum. C.de procur.
& voluit Bart.in l.licet.C.eo.

Ex dicta glo. præſertim in fin.Abb. affirmans illam valde
nota. elicit nonnullas concluſiones , ac conſtituit tria mem-
18 bra , quorum primum eſt , qualiter probetur † delegationis
mandatum? Reſpondet Abb.illud probari per originale.to-
to tit.infra de fide inſtrumen. Hoc eſt indubitabile, ideo ſu-
per eo non inſiſto : ſolum declarabo , quòd ſi loquamur de
legato ſedis Apoſtolicæ extra Romanam curiam exiſtente
ſuper aliqua cauſa cognoſcenda,& decidēda,probatio † per
19 originale,erit per literas iuſtitiæ plumbatas , & ſæpe per of-
ficium contradictarum expeditas,de quibus tract.in Glo.fa-
cul.in §.volentes.in ver. literarum noſtrarum , vel probatio
fiet per breue extenſum : ſeu per breue ſupplicatione intro-
cluſa prios ſignata , de qua loquitur Staphil. ſuper ſigna. fo-
lio 161.verſicu.Quando petitur commiſſio ad partes.& po-
ſtea verſic.Item committitur appellatio in partibus per bre-
ue . Si vero cauſa in curia Romana Rotæ Auditori, vel præ-
lato in eadem Romana curia , ſeu alij committitur , delega-
tionis originale erit ipſa commiſſio ſignata , & ſic ipſum re-
ſcriptum impetratum .

Alter modus probandi delegationem (vt Abb. ſubdit)
erit per exemplum ſolemniter ſumptum ex originali, ſerua-
ta forma.cap.penult. & vlti. de fide inſtrumen. vbi diſponi-
tur, quòd rectè extracta inſtruméta a ſuis originalibus can-
dem vim habebunt,quam ipſa originalia. Idem etiam caue-
tur in cap.ſignificaſti, & in cap. Albertus. de teſtibus. Sum-
ptum autem , vel tranſumptum , vt fidem faciat quæ requi-
rantur ponunt.idem Abb.& Felyn.in cap.cū P.tabellio.& in
cap.fi.de fide inſtrumen.Quando autem ipſe idem notarius,
20 qui rogatus fuerat ſumi exemplum † ab originali , non re-
quiruntur ſolemnitates,nec iudicis præſentia,quia illud,qđ
ſumitur ab eodem notario ex originali,dicitur publicum,&
authenticum , etiam ſi mille inſtrumenta ab eodem ſumeré-
tur.ad text. in l.vnum teſtamentum. & ibi glo. & Bald. ff.de
teſtamen.cap.dudum.t.de conuer.coniug. Specu.de inſtru.
edicio. §.poſtquam.& Bal.in l.in fraudem.§.neque.ff.de iur.
fiſci. Bald. in l.a. in 9.quæſtio. C.de teſtamen. & voluerunt
Barto.Bald.Saly.& communiter alij in authen. ſi quis in ali-
quo.C. de eden.

21 Probatio etiam fit ſecundum Abb. ſi originale † delega-
tionis fuit exemplatum , ſeu regiſtratum in actis , vt voluit
hic Innocen.& Hoſtien.Bal.& Ange.in dicta authen.ſi quis
in aliquo.C.de eden. Idem Bald.in l.chirographis. in princi.
ff.de admin.tuto. Rot.1.de fi. inſtrumen.in antiq.& pulchrè
Ancha.conſi.41.incipien.prima facie,poſt prin.verſic.Cum
ergo duæ productiones in actis ſint incorruptæ. Roma.in l.
ſciendum.ff.de verbo.oblig.& conſi.336.Et idem concludit
Cardin.in cap.fin.de fide inſtrum. inquiens Delegatus facit
ſcribi delegationem , & mandat adhiberi Papæ tuam fidem
citans ad hoc glo.& Docto.hic & ſequitur ibi Fel.ante nu.3.
Dum autem Abb.hic requirit præſentiam partium,vel con-
ſenſum in hac exemplatione originalis apud acta , ſupplete
vos,vel quòd pars ſit citata,vt probat Felyn.hic,citationem
etiam ſufficere.& in alleg.cap.fin.de fi.inſtrum. Et ratio eſt,
quia citatio ad hoc fit vt quis compareat , & actui gerendo
præſens ſit cap.cum dilecti.verſi.volentes tamen.& toto tit.
de dolo,& contuma.ac toto titu.ff.de in ius vocan. ff. ſi quis
in ius voca.non ier. & ff. in ius voca.vt eant.

22 Secundum membrum Abb.eſt qualiter præſumatur † iu-
riſdictio delegata , vel ordinaria ? diſtinguit poſt Imol. hic
quo ad delegatum,aut ſenten tia fuit lata præſente parte , &
nō appellante,& præſumatur iuriſdictio,ſecus igitur ſi parte
abſente,vel appellante. Hoc dictum Inno.ſequitur Lap.alle.
43.incip.Approbat opinionem Innoc.de offic.deleg.cum in
iure.Innoc.etiam ſequitur Abb.in c.quoniam contra.nu.19.
faciens ſimilem diſtin.iſti,per eum hic poſitæ . Et ꝙ ſentētia
delegati præſente parte lata, faciat præſumi pro mādato de-
legationis voluit Bald.in l.geſta.C.de re iudi.ſequitur Rom.
poſt Ange.in l.ſciendum.col.6.ff.de verb.obli.& voluerunt
praxis Papien.in ver. ſcientia. Viſaque litis conteſtatione.ac
Felyn.in c.ſicut ante.num.33.de re iudi.

23 Sic etiam dicimus , ꝙ licet † mandatum non præſumatur,
etiam per mille annos,vt voluerunt Barto. in l.Pomponius.
§.rati.in fin.ff.de procura. Bald.in l.a. C.ſi ex fal.inſtrumen.
& in l.1.in t.oppo.& ibi Saly.C.de rebus alien.non alienan.
Cepol.conſi.26.colum.5.Alexan. in l.qui aliena.colum.4.ff.
de acquiren.hære.dominus meus conſi.42.colum.6. & con-
ſil.215.colum.fin.Felyn.in cap.ſicut. colum.19.verſic.Sexto
aduerte.de re iudi. Dec.Neapo.Afflict.368.num.9. Gozza.
conſi.99.colum.penult.Maria.Soci.iun.conſi.56.nu.5.lib.1.
Loffre.conſi.20. num.8. & hæc eſt magis communis opin.li-
cet dictum Bald.Fran.Curt.impugnet.conſi.77. ſuper mori-
uis.colum.2.verſi.ſed præmiſſis.Et Iaſ.in l.1.num.12. C.qui
admit.poſtquam allegauerat Bald. pro corroboranda dicta
limit.ab eo recedat .

Fallit tamen quando interuenit ſcientia,& patiētia ipſius
24 principalis,tunc enim † mandatum præſumitur. Inno.hic &
in cap.ex parte decani, quem ibi communiter ſequuntur. &
in capit.nonnulli.de reſcript. Bald.in l.licet. C.de procurat.
Rot.454.in nou. Guid.Papæ. deciſ.40. Ruin.conſi.101.co-
lum.15.libro 1. Caſſa.deciſ.3.numero 5.de procura.Balb.in
tracta.præſcript.in 3.par. princip.colum.11. verſicu. Tertio
generaliter limita .

Hæc aptari poſſunt diſtin.noſtræ , de qua ſupra arguendo
25 † a mandato procuratorio ad mandatum iuriſdictionale , &
contra.per tex.in l.more.ibi,Sicut in reliquis cauſis.ff.de iu-
riſdi.omn.iud.per quem tex.ſic arguit Innoc.in c.cum olim.
Abb.in prin.hoc titu.de offi.deleg.Idem Inno.in c.in noſtra.
de procu.ſequuntur Ange.Pau.Caſtren. Alex.ac Iaſ.nu.20.
in dicta l. more. Pro quo etiam argumento videre poteritis.
Ioan.de Arno.in ſua Topica.cap.28.

Ampliat Abb. vt idem dicendum ſit , ꝙ delegatio præſu-
matur non ſolum quando præſente parte ſententia lata eſt,
ſed etiam quando pars aliquando comparuit ante litis con-
teſtationem, poſtquam non potuit allegare defectum iuriſ-
dictionis.ad hoc faciunt ſ̄.adducta,& Fel.hic nume.10.citat
Bal.in alleg.l.geſta.C.de re iudi.vbi inquit, ꝙ ſi is,qui eſt litē
conteſtatus opponit defectum iuriſdictionis , illam probare
debet,& ſic præſumptio eſt pro iuriſdictione,ſecus ſi abſens
non comparuit.per ea,quæ voluit Inno.in c.innotuit. de eo
qui furti.ordi.ſuſce.Adducit etiam Fely.Bal. alijs in locis,de
quibus hic per eum. Et dixit Innocē. in alleg.c.innotuit,ꝙ ſi
comparui coram iudice , tanquam coram delegato , & poſt
litem conteſtatam oppono, ꝙ ipſe non eſt delegatus , quòd
propter litem conteſtatam translatum eſt in me onus pro-
bandi.de quo etiam Felyn.in c.quoniam contra.poſt nu.53.
verſi.Benefacit.de proba.

26 Addo ꝙ mandatum † delegatorium in ſententia antiqua
præſumitur,de quo aliter non appareat. Inno.hic, & probat
in praxi Papien.vbi ſ̄.ac per Fel.in d.c.ſicut.de re iud.nu.32.
verſ.Si autem quæritur verum ſententia .

Et generaliter , ꝙ pro ſententia præſumatur ob eius anti-
27 quitatem † dato ꝙ non iuſtificetur legitimo proceſſu volue-
runt Cyn.Bal.& Sal.in l.emancipatione.C.de fi.inſtru.Bar.
in l.admonendi.col.10.verſ.Quid ſi reperiantur dicta teſtiū.
ff.de iureiuran.Bal.in c.1.col.3.ſi de mili.vaſal.verſ. Quæro
Anto.de But.col.15.ver.ſi eſt lata. & Imo.colum.6.verſ.ſed
alij,hoc ſecundo caſu.& Abb. col.14. verſ. an ſententia lata.
in c.quoniam contra.de proba.Roma.in l.ſciendum.col.15.
verſi.Tertia fuit opin.ff.de verb.oblig. Cepol.conſi.ciui.26.
colum.3.Alex.in l.de vnoquoque.col.1.in fi.ff.de re iudic.&
conſi 30.col.2.vbi hanc opin. communem affirmat. ac con-
ſi.105.volu.5.dom.meus conſi.375.Cur.ſen.conſi.77.col.2.
& ſeq. ac Curt. iun. hanc communem aſſerens in alleg.l.ad-
monendi.nu.250.ff.de iureiur.

28 Quantum attinet ad iuriſdictionem ordinariam, † pro
illa ſemper præſumi affirmat gloſ. magna hic, verſicu. ſen-
tentiæ verò ordinarii ſemper ſtatur, & pro ea præſumitur,
quia conſtat de iuriſdictione, & quòd non ſit opus probari
iuriſdictionem ordinariam, quia pro illa præſumatur, vo-
luit Bald. ſequens hanc glo. in l. prima, in fi. C. qui, & aduer.
quos. & in l. ſecunda, columna penultima. C. de ſenten.
Hinc inferunt Abb. & alii hic, quòd ſi fuerit lata ſenten-
tia a legato, ſufficit probare, quòd ille habebatur pro lega-
29 to, † legatus enim Papæ habet ordinariam iuriſdictionem in
prouincia ſibi commiſſa. cap. ſecundo. de offic. lega. libro ſe-
xto. cap. fin. de coniu. ſeruo. vbi legatus in prouincia ſibi de-
creta audit cauſas matrimoniales. & ibi notat Abb. quòd
concurrit cum epiſcopo. Idem voluit Specul. in titu. de le-
ga. §. supereſt. poſt numerum 2. vbi quòd legatus paſſim in
omnibus cauſis eccleſiaſticis, etiam ſuper ſeparatione ma-
trimonii cognoſcere poteſt. & dixit Specu. in eod. tit. §. nunc
30 oſtendendum. poſt num. 54. quòd legatus † omnia exercere
poteſt, quæ ſiue de iure, ſiue de conſuetudine quilibet or-
dinarius poſſet, ſiue ſit epiſcopus, ſiue abbas, ſiue archiepi-
ſcopus, primas, vel Patriarca, ſeu alius quicunque. ſubdens,
quòd ipſe ordinarius eſt in illa prouincia. & ſic tradit regu-
lam, quòd omnia, quæ prælatus facere poteſt in diœceſi
ſua, poteſt legatus in ſua legatione, cuius dicta reaſſumit
Abb. in cap. ſicut vnire. poſt numerum 5. de exceſſio. prælat.
ſequitur Ioann. de Sel. de benefic. in tertia quæſtio. ſecundæ
part. num. 2. verſicu. ſed ſic eſt, quod legatus. & in nona que-
ſtio. quartæ part. ante numerum 2. verſicu. ſed delegatus, &
epiſcopus in eorum prouincia pari paſſu ambulant. Immo
31 legatus † habet maiorem iuriſdictionem, poteſtatem, & au-
thoritatem quibuſuis ordinariis. cap. primo, de offic. lega. &
ibi Abb. & alii. cap. quod tranſlationem. eodem titu. cap. ſi
abbatem. in primo & ſecundo reſpon. de electio. libro ſexto.
Spec. de legato. §. ſupereſt. poſt numerum 2. & §. nunc oſten-
dendum. poſt numerum 53. Bertran. conſilio nono, ex the-
mate. num. 2. verſ. quo verò ad collationem. in nouis.
Limitatur præmiſſa concluſio, quod præſumatur iuriſdi-
ctio ordinaria, vt non prodat in ſpectantibus ad legatum, vel
32 alium ordinarium † non iure communi, ſed ſpeciali puta le-
gitimando. reſtituendo famæ, & priori ſtatui, vt voluit hic
Anton. de Butr. Imol. Abb. ac Felyn. & alii per eundem Fe-
lyn. relati. num. 12. Subdit ſecundum Ioann. Andr. in addit.
ad Specul. in titu. de legat. §. ſupereſt. verſicu. quòd ſi legati,
quòd communiter legati quando vtuntur iure ſpeciali, in-
33 ſerunt totum tenorem reſcripti. Addo, quòd tam † legati
Papæ, quàm alii ordinarii facientes aliquid ex ſpeciali in-
dulto, vel priuilegio ſedis Apoſtolicæ, quo ad id impropriè
ordinarii dicuntur, immo quaſi extraordinarii, & ſi ordina-
riam iuriſdictionem, ſeu poteſtatem habeant, habent enim
extraordinariam, ſeu extraordinariè ſuperinductam. gloſſ.
penult. in element. fin. de offic. ordin. Paul. Caſtrenſ. conſilio
tertio, in tertio dubio. Ioann. de Sel. de benefic. par. 4. quæſt.
nona. nume. 3. Rebuff. de nomina. quæſtio. octaua, verſicu.
præterea ſequitur, quòd legatis ſedis Apoſtolicæ, vel aliis
ordinariis in iis iure ſpeciali conceſſis non debeat credi, ſed
iuriſdictio, facultas, ſeu poteſtas probanda ſit.
34 Legatum verò ſe aſſerenti, † quòd credendum ſit, & pre-
ſumatur legationis commiſſio eo ipſo, quòd Cardinalis ac-
cedit ad aliquam prouinciam voluerunt glo. & Doctor. per
illum text. in cap. nobiliſſimus. 97. diſtinctio. Docto. hic, Ho-
ſtienſ. in ſum. de recuſat. iudic. deleg. §. fin. verſic. item lega-
to. Calderin. conſil. 1. an valeat, de offic. lega. Imol. & Abb.
in cap. quod ſuper iis. de fide inſtrum. Anton. de But. in cap.
ex literis. colum. 14. de in integr. reſtitut. Anchar. in clem. 1.
colum. 2. de probatio. Rot. 175. not. quòd legatus. in antiq.
Lapp. allegat. 15. incipien. idem eſt dicere. nume. 2. verſicu.
non eſt neceſſe probare quem eſſe legatum. Et Lap. ſequun-
tur Roman. conſi. 59. ad diſcutiendum. poſt numerum 6. ver
ſic. primò quia. Felyn. hic num. 12. & in allegat. cap. quod ſu-
per his num. 8. in ſecunda concluſ. de fide inſtrum. & ad hoc
adducit etiam alium Lappi allegat. 32. incipien. an frater mi-
nor. nume 4. verſic. an credatur. Et Lappum ibi ſequuntur
Anan. in cap. excommunicamus. §. quia verò. nume. 5. de ele
ctio. Roman. in l. ſciendum. nume. 50. ff. de verb. oblig. & alii,
quos cito in mea addit. ad dictam alle. 32. in ver. viuæ vocis.
35 Quærunt hic Doctor. an legitimatio perſonæ † in iudicio
comparentis præſumatur, vel probanda ſit, & per quem?
Imo. dixit, quòd ſi negetur quem fuiſſe procuratorem, vel
tutorem, cum quo iudicium agitatum fuit, & contra quem
ſententia lata ſit, quòd ſententia inualida erit, niſi pars, quæ
illam obtinuit probet illum, qui ſe pro procuratore gerebat
habuiſſe mandatum: pariter idem dicendum eſt, quòd pro-
betur is, qui ſe pro tutore gerebat, quòd talis eſſet. hoc pro-
ſequitur Abb. in 3. membro. nume. 9. Pro intellegentia ſup-
ponendum eſt, quòd in iudicio, etiam ſummario ante om-
nia perſona comparentis legitimari debet. gloſ. in l. 2. C. de
edi. diui Adria. tollen. vbi Bartol. colum. fin. ac Salyce. Ful-
goſ. Alexand. & Iaſ. nume. 4. Bald. in l. 3. §. ſed etiam. ff. ad exhi-
ben. Alexand. conſi. 72. colum. 4. vbi ampliat etiam ſi a prin-
cipio non ſit oppoſitum contra perſonam comparentis. Iaſ.
ſuper rubr. C. qui admit. Comparens igitur alieno nomine,
ſi tanquam procurator, debet probare ſe eſſe talem. & habe-
re ad cauſam ſufficiens mandatum, alioqui dicetur falſus
procurator. ad text. in l. ſi procuratori falſo. ff. de condi. ob
cauſ. l. licet. C. de procur. & ad text. & ibi Felyn. poſt alios in
cap. ex parte decani. de reſcript.
Si verò quis compareat tanquam tutor, ſi contra eum op
ponitur, non ſolum debet probare ſe tutorem, ſed etiam, quòd
36 inuentarium fecerit, † quamuis Bartol. in l. in illa. colum. fin.
ff. de verbo. obligatio. hunc articulum indeciſum reliquerit,
immo potius inclinet, quòd obiiciens probet negatiuam:
Contra Bartol. tamen eſt communis & verior opinio, quòd
is, qui ſe pro tutore gerit, probet: alioqui non audiatur. l. ſi.
C. arbit. tute. Bald. in l. 2, colum. 10. C. de iu. emphyt. Imol.
in l. in illa. colum. 2. Roman. num. 14. Alexand. colum. penul.
& Iaſ. in 4. limit. colum. penult. ff. de verb. oblig.
Redeo ad Abb. quando negatur aliquem eſſe procurato-
rem quis probabit, an dicens ſe procuratorem, an obiiciens?
Diſtinguendum eſt, aut ſumus ante litis conteſtationem, &
omnes concludunt procuratorem ſe aſſerentem probare
debere. Aut ſumus poſt litis conteſtationem, & ſunt diuer-
ſæ opiniones. Prima fuit, quòd talem ſe dicenti probandi o-
nus incumbat. per rationem l. actor. C. de probat. & l. aſſeue-
ratio. C. de non numer. pecun. cum ſit mera negatiua, & ſit
improbabilis. Hanc opinionem tenuit Inno. in cap. innotuit.
de eo, qui furti. ordi. ſuſce. ac Bartol. in l. licet. C. de procur.
& in hanc primam opinionem videtur potius inclinare Ab.
in cap. quoniam contra. colum. penult. verſic. ſi verò de hoc
nunquam cognitum. de probatio.
Secundam opinionem quando poſt litem conteſtatam, quòd
37 obiicienti, tu non es procurator † probandi onus incumbat,
tenuerunt hic Innoc. & Imol. Idem Innoc. in cap. 1. in ver.
abſentia. de electio. libro ſexto. ac glo. & Angel. in l. Pompo-
nius. §. rati. ff. de procurat. Fely. hic verſus fin. & alii per eum
citati, vbi hanc ſecundam opinionem veriorem affirmat.
Ratio adducitur, quia admiſſus vſque ad litis conteſtatio-
nem incluſiuè videtur poſitus in quaſi poſſeſſione officii,
ſeu miniſterii.
Et ſi quis dicat, quare magis hęc poſt litem conteſtatam,
quàm ante, reſponſio eſt in promptu, quia poſt litem con-
teſtatam, & non ante, dicitur vera lis, & verè, ac propriè li-
tem pendere. l. nemo. C. de iuriſdict. omn. iudic. l. placuit. C.
de peda. iudi. cum aliis, quæ adduco in cap. quoniam contra.
num. 185. & ſequen. de probatio. vbi etiam pono alios effe-
ctus litis conteſtationis.
Vnum notatu dignum non omittam, quòd procurator,
qui nunquam produxerat mandatum, & tamen obtinuerat
tres ſententias, poteſt in executione ſi opponitur de manda-
to, illud pro validitate ſententiarum producere: quandocun
que enim opponi poteſt de defectu mandati, ſemper poteſt
produci mandatum, vt voluit Bar. conſ. 122. Rom. conſ. 178.
Aymo. conſ. 108. & concluſit Rota Romana coram Nouaro
in vna nullius præpoſituræ contra Cardinalem Triuultium,
prout dec. Achil. de Graſſis 250. incipien. Procurator, qui
nunquam produxerat. Sublimitanda erit limitatio præmiſ-
ſa, ac Rotæ deciſ. quòd non procedat quando ante ſenten-
tiam fuiſſet contra procuratorem oppoſitum de defectu
mandati, & de illegitimitate perſonæ comparentis, vt per
ſupra citatos, & per Alexand. conſil. 72. nume. 10. volum. 5.
& in ſpecie eſt deciſ. Ioann. Baptiſ. Guidob. 127. incipiens,
Proponente R.D. Ant. Aug.
Poſtremo Abb. ex fin. glo. magnæ notat excommunica-
tum ſemel, ſemper præſumi excommunicatum, niſi doceа-
38 tur de abſolutione † gloſ. ad hoc citat cap. venerabilem. ſu-
pra de electio. Dicite vos verſ. Fuit quoque a prædeceſſore,
noſtro excommunicationis vinculo innodatus, &c. & parum

poſt dicitur; Vnde patet, quòd ipſe fuit excommunicatus electus. Canonis illius author fuit Innocentius III. qui vt ex illo tex.colligitur,& etiam ex hiſtorijs reiecit Philippum Imperatorem a nonnullis electoribus nominatum,etiam tãquam excommunicatum a Papa prædeceſſore, ſupponendo,quòd etiam tempore electionis regnante ipſo Inno. III. factæ,& ſic diu poſt excommunicationem emanatam a prædeceſſore ille excõmunicatus reperiretur,quod eo ipſo præſumi ſupponitur,ex quo de abſolutione non docetur.Omitto aliam præſumptionem,quæ concurrebat ex petitione abſolutionis ab oratoribus Philippi facta, quia etiam abſque hac petitione abſolutionis ſufficiebat illa præſumptio,quòd ſemel excommunicatus &c.

Adducit etiam tex.glo.noſtra in cap.propoſuit.verſi.Per teſtes verò magiſtri. de cleri.excommun.miniſt.vbi collatio beneficij facta fuit iam excommunicato,neceſſaria fuit probatio, quòd tempore collationis prouiſus reperiebatur abſolutus: & ſic infertur, quòd ſi non conſtitiſſet, quòd poſt excommunicationem in eum inflictam abſolutio ab illa ſuperueniſſet, collatio non ſubſiſteret, ex quo ſemper præſumi debuiſſet excommunicatus,prout etiam concludit ibi gl. in ver.de abſolutione.vbi etiam Abb.Idem voluit Rot.239. in anti.Ancha.conſi.63.incipien.motiua. numero 5.verſicu. In ijs enim.Abb.in cap.ſicut nobis.in 1.notab.de ſenten.excommun. Fely.in cap.ſcribam.colum.2.verſi. Et dicit,quòd ſemel excommunicatus.de præſump.dom.meus.in cap.poſt ceſſionem.nume.18.& in cap.in præſentia.colum.3.de probatio.ac in l.non hoc.num.8. C.vnde legi.

REPETITIO
IN RVBRICAM.
DE IN INTEG. RESTIT.

Celeberrimi I.V.C. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutionis in integ. tituli vtilitas euidens eſt.*
2 *Generis cognitio ad cognitionem ſpecierum præcedere debet.*
3 *Continuationes titulorum non admittuntur, regulariter in libro ſexto, & Clemen.*
4 *Reſtitutio in integrum quid ſit?*
5 *Reſtitutio an idem ſignificet, quod in integrum reſtitutio?*
6 *Superfluum in iure nihil eſſe debet.*
7 *Reſtitutio in integrum magnam cum appellatione conformitatem habet.*

1 VTILITAS huius tituli non † æget commendatione, ipſe enim ſe oſtendit, per hunc enim hominibus, vel lapſis, vel circunſcriptis ſubuenitur, ita exorditur Vulpia.in l.1.ff.eodem. Ex ſententia igitur iurecon.conſtat hunc titulum, eiuſque conſtitutiones maximam habere conformitatem cum iure ciuili, quin & naturali, vt etiam ex verbis M. Tullij Tuſculanarum quæſtio.lib.1.elicitur,dum inquit quę amplior in genere hominum natura, quàm eorum, qui ſe natos ad homines iuuandos, tutandos, conſeruandos arbitramur? Huc ſpectat eiuſdem M.Tullij ſententia Officio.libro primo. Qui non defendũt homines ab iniurijs cum poſſint,qui tam in culpa erunt, quàm is,qui patriam,vel parentes deſerit.Addo ego,quòd titulus hic iuri etiam diuino cõformis eſt, vt patet ad ſenſum, & probatur ex verbis Eccleſiaſtici. capit.29. Recupera proximum ſecundum virtutem tuam,& attende tibi ne incidas &c.quaſi dicat,Caue tibi ne incidas,& illum,qui cecidit recupera. ſcribitur etiam Eccleſiaſt.cap.4.Libera eum,qui iniuriam patitur de manu ſuperbi. Illum,qui iniurijs,vel damno affecto compatitur, hominemque defendere,ſubleuare, inſtaurare quærit, Sammaritano comparabimus, de quo Lucæ cap. 10. Sammatitanus autem iter faciens, & videns eum, miſericordia motus &c. Hæc materia in omnibus mundi partibus, ſed Romæ maximè, & in cauſis prophanis, ac beneficiarijs, & ſpiritualibus præcipua eſt,& in dies practicabilis, etiam quãdo cauſæ terminatæ ſunt per tres ſentẽtias cõformes,vt adagio illi locus ſit, res ad triarios redacta eſt. Rurſus & carmini Sulmonen. Poetæ Quoſque putas nunquam poſſe cadere,cadunt, nullus tandem titulus in toto corpore iuris mirabilis, miraculiſque plenus,vt iſte reperitur,eſt enim contra axioma illud philoſophicũ, a priuatione ad habitum non dari regreſſum. de quo etiam Sapien. capit.16. Et deducis vſque ad portas mortis, & reducis. Communis continuatio eſt,ſupra viſum eſt de quadam in integrum reſtitutione ſpeciali, quæ datur occaſione metus, at quia eſt etiam reſtitutio generalis, per quam ſubuenitur eccleſijs,& minoribus iure ſpeciali: maioribus verò ex clauſula generali, iuſta, videlicet cauſa ſuggerente, meritò poſt titulum præcedentem,de ijs,quæ vi, metuſve cauſa fiunt,ſubijcitur iſte, in quo tractatur generaliter de reſtitutione in integrum.

Contra hanc continuationem oppono primo, quòd genus præmitti debebat, non autem ſpecies: ad cognitionem
2 namque ſpecierum cognitio † generis præcedere debet. l.1. in princip. & ibi Bald. ff.de iuſti. & iur. l.1. & ibi notat idem Bald.ff.ſi cert.peta. dominus meus in l.1.nume.4. & ſequen. ff.de regu. iur. Hac ratione moti Iurecon. prius collocarunt titulum. ff. de ſeruitutibus, & ſic in genere: poſtea verò in ſpecie titu.ff.de ſerui. vrba. prædio. & titu. ff.de ſerui. ruſti. prædi. Idem videmus in titu. ff. de bono. poſſeſſ.poſt quem ſubnectuntur tituli ſpeciales. ff. de bono. poſſeſſ. infan. furio.&c. ff.de bono.poſſeſ.contratab. & ſic regulariter in alijs titulis præmittitur titulus generalis,& ſubſequuntur ſpeciales. Et in iure canonico pariter videmus ſumma rõne prius poſitam rubri. de probatio. & ſucceſſiuè titulos ſpeciales de teſtibus.de fide inſtrumen.de præſumptio.ſic etiam poſitam videmus rub.de reb.eccle.non alienan. poſtea verò de præcar.ſuper qua rub.de præcar.glo. iuxta ſecundam continuationem inquit, quia præcariæ ſunt quædam ſpecies alienationum,ideo poſt titu.præcedentem,ſubijcit hunc titulum. Iuxta autem præmiſſam continuationem, quam communiter ſequuntur contrarium ſeruatum videmus, ſpecies enim prius poſita aſſeritur, dum dicitur, viſum eſt de quadam in integrum reſtitutione ſpeciali, &c. poſtea verò genus poſtponitur videlicet hic titulus noſter de in integ.reſtit.

Secundo oppono,quòd vel rubrica hæc, vel illa in clem. eo.titu.peccet,ſeu malè ſituata ſit,ſupponendo, quòd inter ſe diuerſæ ſint: & ad diuerſos fines tendant, quod oſtendo. Continuatio rub.de in integ.reſti.in clemen.de qua per glo. ibi eſt, viſum eſt ſupra de procura. verum quia eccleſia aliquando litigat per procuratorem, per cuius negligentiam nonnunquã læditur,& tunc reſtitui debet: occaſione a procuratoribus ſumpta,Papa ponit titulum generalem de in integrum reſtitu.Videtis igitur,quam inter ſe differant hę duę continuationes,quarum prima,vt præmiſi,deducitur a titu. de ijs,quæ vi metuſve cauſ. Altera a titu. de procura. a quo titu.de procura.potius videbatur etiam hęc continuatio facienda: cum principaliter in hoc tit.noſtro, & in ſpecie tractetur de reſtitutione in integrum eccleſiæ læſæ propter negligentiam procuratoris,vt hoc titu.&c.

Ad primum obiectum reſponderi poteſt,quòd licet plerunque genus, ac conſequenter tituli generales præcedere debeant ſpecies,ſpecialeſque titulos, non tamen Doct.negant quin etiam ſubſequi poſſint,vt per glo.Ancha.& alios ſuper rubr.de regu.iur.libro ſexto, quod tamen magis admitti debet, quando occaſio ſeſe offert, vel ratio aliqua ſuadet, vt id fiat,vt per dom.meum,& Cagno.ſuper rub.ff.de reg.iur.

Ad ſecundum reſponderi poteſt, quòd hæc continuatio tituli noſtri attendi debeat,non autem illa in clemen.cum in
3 illo libro clemen.ac etiam in libro ſexto,regulariter † continuationes titulorum non admittantur: dicunt enim Doctores ſuper procem. libri ſexti. librum illum eſſe ſuppletiuum, & declaratiuum voluminis decretalium: & in eo non attendi ordinem titulorum.ſic etiam dicere poſſumus de libro Clemen.vnde ſufficit,quòd cõtinuatio facta fuerit in libro Decretalium,vbi ſeruatur ordo, non autem in libro 6.& clem. vbi inordinatè poſiti fuerunt tituli cauſa addendi, & declarandi,vt dixi: ac etiam minuendi,& limitandi: vnde continuatio fieri non poteſt. Rurſus ſuſtineri poſſet,quòd vtraq; continuatio ſit bona, cum vtraque poſſit dici actus ſucceſſiuus ad perfectionem eiuſdem materiæ tendens, prout eſſe debet continuatio.ad l.continuus. iuncta glo.2. ff.de verbo. obligation.per Rip.ſuper rubric.infra de iudic.nume.ſexto. verſicu. Nam continuatio nihil aliud eſt. Nec mirum, quòd idem titulus non cõtinuetur prout noſter, quia in illo libro clemen.non ponitur titulus de ijs,quæ vi,metuſve cau.

4 Quæro † quòd ſit reſtitutio in integrum? reſpondeo ex
mente Abb. quòd eſt repoſitio in priſtinum ſtatum. Addu-
cit tex. in l. 1. C. de ſenten. paſſ. & reſtitu. vbi dicitur, Reſtituo
te in integrum prouinciæ tuæ: vt autem ſcias, quid ſit in in-
tegrum reſtituere, honoribus, & ordini tuo, & omnibus cæ-
teris reſtitun. Idem etiam habemus in c. vlti. ad fi. 2. quæſt. 3.
vbi recitantur eadem verba Imperatoris: Ex quibus verbis
comprobatur, quod præfatus ſum, reſtitutionem in integrū
miraculi ſimilitudinem habere, ac cum reſtitutione in inte-
grum conformitatem: ſicut enim Deus contra omnes phi-
ſicas rationes, amiſſam reſtituit lucem. Tobiæ 18. ac Ioan. 9.
Et reſtitutus eſt, ita vt clarè videret omnia. Reſtituitque vi-
tam. Ioan. 11. Et ſtatim prodijt, qui fuerat mortuus. & infi-
nitis alijs in locis. Ita princeps, lex, vel magiſtratus ad nomē
deperditum: ad honores amiſſos, ad cauſas, & lites extin-
ctas ferè: ad actiones ſopitas, & ad alia infinita quaſi mira-
culosè reſtituit. Hoſtien. in ſum. hoc titu. in princi. quærens,
quid ſit in integrum reſtitutio, inquit, eſt prioris ſtatus, vel
iuris reintegratiu. Ad idem eſt text. iuncta glo. vlt. in cap. au-
ditis. hoc titu. noſtro. Et quia hæc deſcriptio magis conuenit
reſtitutioni in integrum generaliter ſumptæ, ſeu in genere,
illi deſcriptioni (vt inſeruiat titu. noſtro quo ad reſtitutio-
nem in ſpecie acceptam) addere poteritis ſecundum Bero.
hic verba hæc, videlicet ob enormem læſionem per iudicis
officium nobile. Et hęc addidit, vt hanc in integrum reſtitu-
tionis ſpeciem, de qua in hoc titu. noſtro tractatur differre
videatur ab alijs in integrum reſtitutionis in genere ſumptę
ſpeciebus.

Verum ſiue hāc definitionem, ſiue potius deſcriptionem
nuncupare vellemus, videtur tam per iura, quàm per Doct.
ſuperfluò additum eſſe verbum, in integrum: cum ſatisfuiſ-
5 ſet dicere † reſtitutio eſt in priſtinum ſtatum repoſitio, quod
probo, ex verbis Iuſtini, dum inquit, Hunc regno a patre
priuatum filius reſtituerat, ideſt reintegrauerat, vel in pri-
ſtinum ſtatum repoſuerat, ſic & apud Teren. in prologo He-
cyræ, Ita Poetam reſtitui in locum prope iam remotum in-
uidia aduerſarium pro aduerſariorum ab ſtudio, atque ab
labore, &c. Sic & in iure diuino legimus Tobiam ſeniorem
reſtitutum ad priſtinam lucem. Tobiæ prælleg. cap. 18. Sic
& alios reſtitutos legimus, & ſic ſimpliciter, vt Marci cap. 8.
Et reſtitutus eſt, ita vt clarè videret omnia. ac Ioan. cap. 19.
Et ſic ſola reſtitutio, abſque illo adiuncto, in integrum, idem
deſignat, reſtitutionem, videlicet in priſtinum ſtatum. In iu-
re noſtro habemus ad idem tex. in l. 1. verſic. ſi & pater, & fi-
lius deportati ſint, & ambo reſtituti. ff. de bon. poſſeſ. contra
tabu. in l. 2. §. reſtituas. prætor inquit, reſtituere videtur, qui
in priſtinum ſtatū reducit, quod fit, ſiue quis tollat id, quod
factum eſt, aut reponat id, quod ſublatum eſt. ff. ne quid in
loc. publi. Et in terminis noſtris, quòd idem ſit dicere, reſti-
tuo ſimpliciter, quod in integrum reſtituo, probatur ex tex.
in l. 1. verſ. De qua autem reſtitutione prætor loquatur &c.
Et prius dixerat Iurecon. qui ex omnibus his, qui ſupraſcri-
pti ſunt, in integrum reſtitutus non erit. ff. de poſtula. Addu-
co etiam text. in ſpecie in l. reſpub. minorum iure vti ſolet,
ideoque auxilium reſtitutionis implorare poteſt. C. qui. ex
cau. maio. perinde eſt enim ac ſi Imperator dixiſſet auxilium
6 reſtitutionis in integrum implorare poteſt. ſuperfluum † au-
tem in iure nihil eſſe debet, etiam quoad ſyllabam. §. quibus.
in princip. in prima conſtitu. C. glo. 1. in l. 1. ff. quod metus
cau. cap. ſi ſententia. ibi, ne ſententia effectu careat. de ſen-
tentia excommunicationis. libro ſexto. Bald. ſuper rubri. C.
de contrahen. empt. quæſtio. 9. dominus meus conſi. 69. viſis
duobus. num. 4.

Reſponderi poſſet, quòd non fruſtra illud verbum, in in-
tegrum additum fuerit ex quo plura, & diuerſa quidem in-
ter ſe ſunt genera reſtitutionum. Et propriè reſtituere, ſine
adiuncto, de quo ſupra, infert quod accepimus reddere ſe-
cundum Alcia. in l. reſtituere. ff. de verbo. ſign. Ad maiorem
cautelam, & pro maiori declaratione additum fuit in inte-
grum. Et ius canonicum in hoc ſecutum eſt ius ciuile, quod
in hac materia. hoc termino in integrum reſtitutio vtitur, vt
in toto titu. ff. de mino. vbi quando, & qualiter minores in
integrum reſtituendi veniant, ſic & in toto ſequen. titu. ff. ex
quib. cau. maio. 25. ann. in integ. reſtitu. & C. de in integ. re-
ſtitu. mino. ac C. in quib. cau. in integ. reſtitu. non eſt neceſſ.
& C. qui, & aduer. quos in integ. reſtitu. poſtu. & alibi. ſic &
primarij linguæ latinæ obſeruatores vſi ſunt hoc termino,
in integrum reſtitutione, & inter alios. Cæſar lib. 2. Belli ci-
ui. inquiens, quæ iudicia ſingulis diebus erant perfecta, in
integrum reſtituit.

Ad illud, quod terminus hic reſtitutio, idem ſignificet quod
reſtitutioni in integrum, id negari poteſt abſolutè loquēdo.
Nec obſtant adducta in contrarium, quia id euenit propter
ſubiectam materiam, iuxta quam non poterat aliter fieri in-
terpretatio de iſto termino reſtitutio, niſi de in integrum.
Rurſus reſpondetur, quòd leges ſine illo adiuncto in inte-
grum, poſitæ ſub titu. tractante de in integrum reſtitutione
non poterant aliter intelligi, vt titulo, ſeu rubro conueni-
rent, vt colligitur ex alleg. l. reſpub. C. quib. ex cauſ. maio. in
integ. reſtit. & in alijs iuribus ſupra adductis. Præter id, quod
ſi fateremur ex abundanti cautela additum eſſe in integrū,
in præalleg. deſcriptione, vel quauis diſpoſitione abundans
cautela damnanda non veniet. l. ſi pupilli. §. 1. verſ. Quid ta-
men. ff. de nego. geſt. l. teſtamentum non ideo. in fin. C. de te-
ſta. l. non ſolet. ff. de regu. iur.

Quot modis, & quibus ex cauſis in integrū reſtitutio pe-
tatur, ac concedatur, & quando via actionis, quando officio
iudicis nobilis, quando ex gratia principis, vel alio modo vi-
deatis Hoſtien. in ſum. hoc tit. præſertim. in §. ex quibus dan-
da. & lariſſimè ponit hic Bero. nume. 2. ver. reſtituitur enim.
Horum nonnulla tractanda venient in cap. 1. hoc titu. Inte-
7 rim ſciendum eſt reſtitutionem in integrum magnam † cum
appellatiune conformitatem habere, & quo ad hoc, vt om-
nia remaneant in veteri ſtatu æquiparantur, vt poſt Bald. in
authen. quæ ſupplicatio. C. de preci. impe. offe. voluit Vital.
in tracta. de clauſul. in clauſula nil noua. reſti. in inte. penden.
num. 7. Et ſicut appellatio, ita reſtitutio in integrum execu-
tionem impedit. Soci. conſ. 109. præſtantiſſimè. nu. 2. volu. 4.
Et reſtitutionem in integrum habere etiam effectum ſuſpē-
ſiuum dixit Bal. in tit. quan. mil. inueſti. pete. debe. cap. ſanci-
mus. num. 4. verſ. Et nota quòd tria.

REPETITIO
IN CAP. PRIMO. DE IN INTEG. RESTIT.

Præclariſſimi I. V. C. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſię enormiter læſę datur in integrum reſtitutio. & nu. 3.*
2 *Alienationem rei eccleſiaſticę in pręiudicium eccleſię nulla eſt.*
Melius eſt occurrere in tempore, quam poſt cauſam vulneratam remedium quęrere.
3 *Eccleſia reſtituitur aduerſus omnem contractum.*
4 *Indefinita legis ęquipollet vniuerſali.*
5 *Eccleſia minori ęquiparatur.*
Semper, ideſt omni caſu.
6 *Prælatus eccleſiæ æquiparatur tutori, vel curatori minoris.*
Eccleſia vt reſtituatur quę requirantur.
7 *Occaſio in hoc cap. 1. quomodo accipienda?*
8 *Documentum quid ſignificet?*
9 *Damni probatio an per iuramentum fieri poſſit?*
10 *Partis aſſertioni ſtandum non eſt.*
11 *Enormis læſio requiritur, vt minor, vel eccleſia reſtituatur.*
12 *Modico pro damno non datur reſtitutio.*
13 *Modicum non eſſe conſiderabile.*
14 *Negligentia punitur quando eſt notabilis.*
15 *Quadriennium datur ad petendum reſtitutionem in integrum.*
16 *Quadriennium reſtitutionis minori, quando currere incipiat?*
17 *Quadriennium quo ad eccleſiam, rempub. & minorem quando currere incipiat?*
Quadriennio durante aduerſus geſta an detur reſtitutio?
Speciale quid eſſe reſpondere, & non aſſignare rationem ſpecialitatis refugium eſſe miſerorum.
18 *Minori, an eius aduerſario incumbat onus probandi eſſe, vel non eſſe infra tempora.*
19 *Læſio enormiſſima operatur, vt reſtitutioni poſt quadriennium locus ſit.*
20 *Enormiſſima læſio non venit ſub generali diſpoſitione etiam facta mentione enormis læſionis.*
21 *Decreti iudicis pro iuſtitia, & cauſa præſumitur. fallit num. 22.*
23 *Compromiſſo, enormiſſimę læſioni renunciari non poteſt.*
Reſtitutio in integrum in beneficialibus poſt quadriennium an detur?
Argumentum de matrimonio carnali ad ſpirituale.
24 *Enormis læſio quæ dicatur?*

Sexta in parte læſus, an dicatur enormiter læſus?
25 *Enormiter læſio quæ.*
26 *Enormiſſima læſio quando dicatur?*
27 *Quadriennium non currit eccleſiæ viuente prælato, cuius facto læſa fuit.*
Quadriennium non currit ei, qui eſt in probabili ignorantia læſionis.
28 *Reſtitutio per eccleſiam petita, & alteri parti prodeſſe debet.*
29 *Reſtitutus in integrum, nec damnum, nec lucrum ſentire debet.*
30 *Melioramenta an ſoluenda ſint ei, contra quem ſit reſtitutio?*
31 *Melioramenta, ſeu laborem compenſari debere cum fructibus.*
32 *Retentione rei quando condemnatus ad reſtitutionem vti poſsit.*
Melioramentorum retentionis exceptio competit etiam in executiuis.
33 *Intellectus quatuor ad hunc tex.*
34 *Emphyteutici contractus natura eſt, vt ſoluatur quid modicum annuatim.*
35 *Reſtitutio in integrum non conceditur ei, qui vtitur iure communi.*
36 *Iniuria facta prælato, vel rectori, eccleſiæ facta dicitur.*
Iniuria facta filio, vel vxori, facta cenſetur patri, vel viro.
Fructuum beneficij ratione an eccleſiæ competat in integrum reſtitutio?
37 *Locatione ad modicum tempus non transferri dominium, & poſſeſsionem.*
Alienatio rei eccleſiaſticæ vltra triennium hodie prohibitæ.
Extra. ambitioſæ Pauli I I. fuit vſu recepta, & pro decretali habetur.
38 *Bona alienata ad ius, & proprietatem eccleſiæ reducens clauſula procedit etiam poſſeſsione alienata.*
39 *Alienata vt reducantur ad ius eccleſiæ dici poſſunt ſola poſſeſsione tranſlata.*
40 *Cenſus in quibus differat ab emphyteuſi?*
41 *Cenſus, non emphyteuſis in dubio præſumitur.*
42 *Emphyteuta præſumitur rem tanquam emphyteuta longo tempore tenẽs.*
43 *Prælatus in acquiſitis non poteſt facere conditionem eccleſiæ deteriorem.*
44 *Præſcribi contra eccleſiam per negligentiam prælati?*
45 *Eccleſia contra prælatum, ac prælati hæredes ad intereſſe, ſeu emendam damni paſſi agit.*
46 *Negligentia prælati punitur.*
47 *Prælatus poteſt facere conditionem eccleſiæ deteriorem in non acquirẽdo.*
48 *Vſucapio an currat contra eccleſiam?*
49 *Reſpub. Romana læſa in integrum reſtitui debet.*
Fiſcus propriè dicitur reſpub. Romana.
50 *Reſtitutio in integrum an competat caſtris, & villis læſis?*
51 *Pia loca an reſtitutionem in integrum petere poſſint?*
52 *Serenitas Imperatori, ac magno Duci Aethruriæ conuenit.*
53 *Capitula eccleſiarum in integrum reſtituuntur.*
54 *Hoſpitalia in integrum reſtituuntur.*
55 *Scolarium collegium an in integrum reſtituendum ſit?*
56 *Scolarium collegium an dicatur locus pius?*
57 *Confraternitates diſciplinatorum non dicuntur loca pia.*
58 *Prælati iuramentum an obſtet ne eccleſia reſtitutionem in integrum petere poſſit?*
59 *Iurat prælatus bona eccleſiæ non alienaturum.*
Publicè intereſt iura eccleſiæ defendere.
60 *Authen. ſacramenta puberum, non procedit ſi arguatur dolus.*
61 *Reſtitutio in integrum aduerſus præſcriptionem quibus competat?*
62 *Præſcriptio non currit contra minorem 14. annis.*
63 *Præſcriptio contra adultum hodie non currit.*
64 *Reſtitutio conceditur aduerſus præſcriptionem 30. annorum ex capite ignorantiæ.*
65 *Alienationis rei eccleſiaſticæ ad validitatem quæ requirantur?*
66 *Alienatio rei eccleſiaſticæ eccleſiæ vtilis ſine ſolemnitatibus an valeat?*
67 *Solemnitatibus ſine valet actus in fauorem eius, cuius contemplationem requiruntur.*
68 *Statuta, ſolemnitates, requirentia in contractibus minorum intelliguntur niſi illorum fauor accedat.*
69 *Reſtitutionem in integrum coram quo iudice eccleſia petere poſsit.*
70 *Actor forum rei ſequi debet.*
71 *Eccleſiaſtico coram iudice eccleſiam petere poſſe reſtit. in integrum.*

REQVISIVISTI. ſummari ſic poteſt. Aduerſus contractum, in quo ecclesia enormiter læ-
1 ditur datur † in integrum reſtitutio, nõ defraudato tamen eo, qui cum eccleſia cõtraxit, quo ad precium, & ſumptus. Quatuor intellectus dantur huic noſtro tex. Primus eſt, quod loquatur de cõtractu venditionis. Secundus, ꝙ de cõtractu locationis ad longum tempus. Tertius, quod etiam de contractu ad modicũ tempus. Quartus, ꝙ de conſenſu cenſuali, de quibus infra tractabimus, illosq; reaſſumemus. Diuiditur hic tex. in 2. parte. In prima ponitur quæſitum. In ſecũda quæ eſt ibi noueritis, ponitur reſponſio ipſius Papæ, ſeu deciſio.

Facti ſpecies ita effingi poteſt, Eccleſia alienauit quædam prædia pro modica pecunia nonnullis laicis, quæſitum fuit ab Alexan. I I I. quid agendum ſit, Papa reſpondet, ſi manifeſte conſtare poſſit de da nno eccleſiæ, quæ fungitur vice minoris, illa illæſa ſemper ſeruetur: alienataq; ad ius, & proprietatem eccleſiæ redeant, etiam ſi acceſſiſſet epiſcopi conſenſus, vel authoritas, quippe qui eccleſiæ conditionem deteriorem facere non poſſit: prouiſo ne cum eccleſia contrahentes ſumptibus, & expenſis factis defraudent.

Pro ratione dubitandi videbatur dicendum, quòd aliena-
2 tione † rerum eccleſiæ in eius præiudicium facta, non deberet eſſe locus in integrum reſtitutioni, ſed ipſo iure eccleſia præſeruaretur, & alienatio nulla eſſet per text. in l. iubemus nulli, cum ſim. authen. hoc ius porrectum. C. de ſacroſan. eccle. c. non liceat Papæ. c. ſine exceptione. & c. terrulas. a contrario ſenſu. 12. quæſt. 2. pro quibus vltra omnes pondero tex. ſingu. in l. vlti. verſi. ſinautem, vel minor. iun. glo. in ver. conſtitutus. C. de repu. hæred. in illo tex. deciditur, quod filius, qui hæreditatem paternam factus maior infra quadriẽtium repudiauerat poteſt poſtea infra triennium repudiationem reuocare, & hæreditatem adire, dicit glo. ibi, iure ipſo ſubuenitur, non per reſtitutionem: ſic videbatur dicendum iuxta terminos noſtros, quòd quia iure ipſo ſubuenitur, non ſit locus in integrum reſtitutioni. Melius eſt etiam intacta cuinſuis iura ſeruari, quàm poſt cauſam vulneratam remedium quærere, vt dixit Imperator in l. vlt. C. qui. in integ. reſtit. non eſt neceſ. & ibi notat Barto. poſt num. 8. & argumen. tex. in l. 1. C. quan. lice. vnicu. ſi. iudi. ſe vindi. verſic. Melius eſt enim occurrere in tempore, quàm poſt exitum vindicare. Ancha. conſ. 88. præmiſſa facti. num. 4. iuxta illud Terentij, Malo nos ante proſpicere, quàm vlciſci accepta iniuria. Idem conſ. 277. ex prædicta. nu. 12.

Inſuper reſtitutio in integrum eſt remedium ſubſidiariũ, & non datur quãdo competit ordinarium iuris communis, vt in l. in cauſæ. 2. in 1. reſpon. ff. de mino. Et generaliter dicimus remedium, ſeu auxilium ordinarium ceſſare facit extraordinarium. l. quædam. in princ. ff. de eden. l. cum ſine. in prin. ff. de carbo. edic. Rot. 446. ſi lata. colum. 1. verſ. Ex quo enim habet hoc remedium, non eſt ſibi concedendum extraordinarium. in nou. & domi. meus ſuper rub. de probatio. poſt num. 127.

Ratio decidendi fuit ne eccleſia lædatur, & propterea, ꝙd ſuum eſt, & inalienabile eſſe debet, alienatũ recuperare poſſe per in integrum reſtitutionem, inſtar minoris læſi, qui reſtituitur. Ad iura ciuilia in contrarium adducta reſpõdetur, ꝙ potius loquantur de ſolemnitatibus ſeruandis, quæ aliter a iure canonico conſiderantur, & pauciores ſunt. prout per Gemin. conſ. 48. & per Socin. conſ. 29. viſo quodam. num. 3. & 5. ac num. 16. & ſequen. lib. 1. Et aliter diſponit c. nõ liceat Papæ, quam hic caueatur, videlicet infamiam irrogando, ac excommunicando, ſic & c. ſine exceptione loquitur tantum in nonnullis caſibus, videlicet donationis, commutationis, venditionis. Inſuper non procedit irritando, ſicut ne etiam tex. in c. terrulas. Expediens fuit per hunc text. noſtrum expreſſè concedi reſtitutionem in integrum eccleſijs circa oẽs contractus quarumcunque alienationum, cum hactenus nõ eſſet clarè deciſum ſuper contentis in text. noſtro. Amplius expedit habere plura remedia circa idem. l. cum filius. §. varijs. ff. de lega. 2. Et quia remedium reſtitutionis in integrum eſt valde fauorabile, & poteſt magis expedire, ideo cũ quocunque alio concurrere poteſt. l. 2. cum glo. C. de dolo. l. in prouinciali. & ibi Bart. ff. de no. ope. nun. ad tex. in l. vlti. verſ. ſinautem maior. iun. glo. C. de repu. hæred. reſpondeo, quòd loquitur in caſu ſingulariſſimo, & habente rationem diuerſam, quia filius ad bona propria venite videbat, vt infra poſt nu. 17. plenius oſtendemus. Et ꝙ eccleſia læſa in aliquo contractu ſolemniter celebrato debeat petere directò in integrũ reſtitutionem contra illum contractum eſt tex. in c. vlt. & ibi hoc affirmat & glo. in ver. proponitur. poſt prin. de offi. iudi.

Noto primo ex hoc text. ſecundum glo. 1. & Abb. hic, ꝙ
3 † eccleſia reſtituitur in integrum aduerſus omnem contractum (ſupplete vos) omneque geſtum, per quos eccleſia læſa fuit. Hoc notabile quoad omnia præmiſſa non poteſt elici ex hoc tex. tantum, ſed quòd eccleſia reſtituatur aduerſus omnem contractum probabimus ex tex. noſtro iun. text. in c. 1. eo. titu. lib. 6. qui indefinitè loquitur de contractu, & ſic
4 cum ſit indefinita legis, † æquipollere debet vniuerſali. Anſcha. ſuper rub. de regu. iur. lib. 6. verſ. Nam prolata a lege ſine dubio æquipollet. dom. meus, & Cur. iun. nume. 7. in l. 1. ff. ſi cer. peta. Idem Dec. in l. 1. num. 12. & Cagnol. nume. 9. communem affirmans. ff. de regu. iur. Quo verò omne geſtum, elicere etiam poterimus dictum nota. ex hoc tex. ex quo hic
5 probatur, quòd eccleſia † æquiparatur minori, quæ æquiparatio ſit etiam infra hoc eo. titu. in cap. auditis. verſi. Nos attendentes, ꝙ vtraque eccleſia fungatur vice minoris. Adeo vt di-

vt diſpoſitum in fauorem minoris, cenſeri debeat & diſpoſi-
tum in fauorem eccleſiæ, ſi aliter cautum non reperiatur, vt
voluit glo. magna. in d. c. auditis. & etiam in c. tū literis. 3. eo.
Hinc Saly. in l. properandum. §. fi. C. de iudi. voluit diſpoſi-
tionem illius tex. habere locum in eccleſia, ſicut in minore.
Et ſicut minor aduerſus lapſum inſtantiæ reſtituitur in ſub-
ſidium, hoc eſt curatoribus ſuis ad lites non exiſtētibus ſol-
uendo, vel hæredibus eorum, idem erit in eccleſia. Hoſtiē. in
ſum. de in integ. reſti. Balb. in tracta. præſcript. in 4. par. prin.
col. 12. in 6. queſt. vbi q præſcriptiones iudiciales indiſtinctè
currunt cōtra eccleſiam & minorem, ſic etiam dicimus ſicut
minor ita eccleſia faciens contractum nullum, & ſic ſine ſo-
lemnitate electionem habet an ei ſtare, vel eum reſcindere
velit. glo. in c. 1. ne ſede vacan. in ver. ſede, poſt mediū. quam
ſequuntur Matthę. Matheſi. ſingu. 156. & Iaſ. in l. cum hi. §. eā
tranſactionem. ff. de tranſact. & in l. non eo minus. C. de pro-
cura. Minorem, & eccleſiam ęquiparat tex. in c. cū veniſſent.
de inſtitutio. ibi, Eccleſiæ vel minori beneficiū reſtitutionis
impartiri. Roma ſing. 456. Minor autem reſtituitur aduerſus
omne geſtum. l. 1. ff. de mino. iun. tex. in l. ait prætor. in prin.
ibi, geſtum ſic accipimus, qualitercunq; contrahitur, ſiue cō-
tractus ſit, ſiue quid aliud contingat, & tota illa l. eod. titu. de
mino. ergo eccleſia aduerſus omne geſtum non ſecus ac mi-
nor in integrum reſtitui debebit, etiam ex vi, ac diſpoſitione
huius tex. æquiparātis eccleſiam minori, arguendo ab ęqui-
paratis. ad glo. & Bart. in l. ſi quis ſeruo alieno ſtuprum fecerit. in fin.
C. de furt. gl. in l. quod verò contra. ff. de legib. Bar. in l. Mar-
cellus. in princ. ff. ad Trebel. glo. in c. quamuis. §. vlti. quæ etiā
loquitur in pœnalibus. & ibi Gemin. de elect. lib. 6.

Rurſus ſi ex hoc etiam tex. elicere velimus, q eccleſiæ ex
omni contractu, ex omni geſto, & in quocunq; caſu vbi lędi-
tur danda ſit in integrum reſtitutio ponderanda erit illa di-
ctio, ſemper, & exponenda, ac accipienda non pro quolibet
tempore, vel perpetuò, ſed ſine tēporis præfinitione (vt nō-
nulli hic ſupponunt,) videlicet Alanus, & G. Naſo, vt refert
hic glo. in ver. ſiue minoris. verſi. alij dixerunt. ſed in omni
caſu. iuxta tex. in l. ſemper. ff. quod vi aut clam, in l. 1. ff. ſolu.
matri. in c. decretum. in fi. 10. quæſt. 1. & per Rom. cōſi. 407.
cum pręſupponatur. nu. 4. & hanc dicit eſſe communem opi.
glo. hic. in præalleg. ver. iure minoris. & in fin. exponit. ideſt
in omni contractu, ſiue quandocunq; læditur.

Vltra Docto. hic circa æquiparationem eccleſiæ, & minoris,
videre poteritis apud Nic. Euerar. in locis Topicis iuris, vbi
adducit ſex ſimilitudines inter minorem, & eccleſiam. Circa
primam ſimilitudinem ex illatione Saly. in l. properandum.
§. vlti. C. de iudi. q ſicut minor aduerſus lapſum inſtantiæ re-
ſtituitur in ſubſidium, hoc eſt curatoribus ſuis ad lites, ſoluē-
do non exiſtentibus, vel hæredibus eorum, idem ſit in eccle
ſia. præter Alex. in d. §. vlti. idem tenentem, videatis Balb. de
præſcrip. 4. par. princ. col. 12. in 6. q. vbi concludit, q termini,
ſiue præſcriptiones iudiciales indiſtinctè currunt contra ec-
cleſiam, & minorem. Secunda ſimilitudo de fideiuſſore mi-
noris, & eccleſiæ per eundem Euerar. non videtur ſubſiſtere,
conſideratio enim, q minor ſit læſus ſui facilitate non cadit
in eccleſia. loco igitur illius ſimilitudinis libebit aliam addu-
cere, quam ponit Matthę. Matheſi. ſingu. 156. q ſi eccleſia fa-
cit contractum nullum, & ſic ſine ſolemnitate, habet electio-
nem, an velit ſtare ei, vel illum reſcindere, ſicut minor. Et pro
eccleſia adducitur gl. in c. 1. poſt medium. ne ſed. vac. & illam
glo. dicit ſingu. Iaſ. in l. cum hi. §. eam tranſactionem. verſ. li-
mita. ff. de tranſa. & in l. non eo minus. C. de procu. Tertiam
ſimilitudinem dat Soc. regu. 197. in ver. poſſidens. fallen. 1. &
2. vbi q tam eccleſia, quàm pupillus ſi ille per quem poſſidet
de poſſeſſione expellatur, ciuilem non perdit. Quarta ſimili-
tudo dari poteſt, q prælatus eccleſiæ æquiparatur tutori, vel
curatori minorum, iuxta tex. in §. vlt. in Auth. de eccleſiaſti.
tit. quem ad hoc citat glo. in præalleg. c. auditis. hoc tit. Idem
tenet Ange. conſi. 245. quia omne datum. col. 2. & eſt tex. &
ibi glo in c. quum ea. 3. q. 2. quæ arguit a remotione ſuſpecti
tutoris, vel curatoris, ad remotionem prelati. glo. ad idem in
c. ſimiliter. 16. q. 1. & in c. in literis. de pign. quas ſequitur Ma-
theſi. ſingu. 44. ac Abb. in c. contingit. de tranſac. ac in c. præ-
ſentium. de pigno. Quinta ſimilitudo ſit, q minor, & eccleſia
pariter patiantur ſecundum decretum. prout firmat Bald. in
auth. ei qui iurat. col. pen. C. de bon. autho. iudi. poſſi. Qua-
tuor alias ſimilitudines videre poteritis per Euerard. vbi ſ.

Secundo notat Abb. duo requiſita in hoc text. ad hoc vt
6 eccleſia conſequatur reſtitutionem † aduerſus contractum,
(ſupplete vos. vel quodcunq; geſtum,) Primo requiritur q
fuerit læſa occaſione illius contractus, (addendum vel illius
rei cuiuſcunq; geſtæ.) Secundo, q manifeſtè appareat de læ-
ſione. Addit poſtea duo alia requiſita, q̃ infra reaſſumemus.
Addo ego quo ad primum, dum dicit Abb. q eccleſia fuerit
læſa occaſione illius contractus, in iſtis terminis occaſionem
7 † ſumendam eſſe, pro eo, quod eſt cauſatiuum, ſeu inductiuū
alicuius effectus ſufficienter, & efficaciter, vt dicimus q oc-
caſio ſummerſionis nauis erit, q faceret foramen in naue ad
hoc, vt aqua intraret ad ſummergendū, idq; euenit, & dicit
occaſio directa, q̃ſi id intendit iuxta illud Deutero. cap. 22. Si
duxerit vir vxorem, & poſtea odio habuerit eā, quæſieritq;
occaſionem, quibus dimittat eam, obijciens ei nomen peſſi-
mum &c. Pro ijs habemus text. in l. qui occiderit. §. in hoc
quoque. ff. ad legem Aquil. & in c. vlti. de iniur. & damn. dat.
Et ita accepit Barto. in l. idem eſt. §. ſi quis authoritate. poſt
prin. ff. de vi, & vi arma.

Circa ſecundum requiſitum, q manifeſtè appareat de læ-
ſione iuxta hunc tex. ibi, & manifeſtè appareat detrimentū,
declarat Abb. q nō requiratur probatio notoria, ſed q̃d per
teſtes, vel alia legitima documenta probetur læſio, quod etiā
elici poteſt ex glo. in ver. manifeſtè in c. 1. & ibi Doct. eo. tit.
8 lib. 6. licet dictio, † documentum generalis ſit, cōprehendens
et inſtructionem, monitum, ſeu monitionē. vti apud M. Tul-
liū 6. Philip. Ex quo nos documentū capere fortuna voluit.
Hic tñ puto Abb. ſenſiſſe p teſtes, & documenta legitima, de
probationibus per ipſos teſtes, & per ſcripturas authenticas,
hæ. n. probationes parem vim habent, & æquiperantur. l. pa-
ctum, quod bona fide. C. de pac. l. in exercēdis. C. de fi. inſtr.
glo. in ver. tabularū. in c. forus. de ver. ſig. D. meus conſi. 169.
col. 1. ad fin. & col. ſeq. Et quo ad has duas ſpecies probatio-
num, q iuxta terminos noſtros illæ ſufficiant, nec eſt dubi-
tandum. Et q per documenta, ideſt inſtrumenta congrua ſit
expoſitio, probatur ex tex. in l. ait prætor. §. mihi autem. ibi,
ſe circumuentum doceat. ff. de mino. & ibi glo. & Docto.

9 An autē de læſione, ſeu damno probatio † fieri poſſit per
iuram prælati, ſiue minoris, vel illius curatoris, Abb. negatiuè
10 rñdet, & rō adduci pōt, quia † partis aſſertioni nullo modo
ſtandum ſit. c. indicas. ibi, Nos vni parti ad diſcrimē alterius
credere pculdubio non poſſumus. 3. q. 9. Alex. in addi. 1. ad
Bar. ppe fi. in l. ſi qñ. ibi, Et nota, q Papa. C. vnde vi. ſi verò
ſimus in violētia, ſeu maleficio, illis per teſtes, vel aliàs legiti-
mè probatis, taxatione iudicis præuia, damna, & intereſſe p
iuram partis probari poterunt. d. l. ſi qñ. & ibi Docto. ac c. in
primis. ibi, vel damnū pertuliſſe dato ſacro firmauerit. & ibi
glo. in ver. expendiſſe. 2. q. 1. c. vlti. & ibi glo. Abb. & alij, 3. de
ijs, quæ vi metuſve cau. c. dilecti filij. & ibi gl. in ver. cū iuſtis.
verſ. ſed qualiter probabuntur expenſę. de ſo. compe. Et re-
gulariter per totam Italiā ſuper probatione damni, vel illius
extimatione facienda per iuram adſunt ſtatuta. Dubium aūt
magnum eſt an cōtra huiuſmodi iuram admittatur probatio?
Ang. ſingulariter decidit pro affirmatiua in l. qui vas. in prin.
per illum tex. ff. de fur. & pro ſing. citat Iaſ. in l. ſi qñ. col. 4. C.
vnde vi. pro quibus bene facit pulchrum dictū Azo. in ſum.
C. ad leg. Aqui. col. antepen. vbi q probatio per euidentiam
oculorū nunquam excluſa intelligitur ēt a ſtatuto. ſequitur
Bal. in l. contra negantem. in fi. C. eo. & ſuper rub. C. de pro-
ba. col. 1. Alex. conſi. 166. viſis. col. penult. lib. 2. ac conſi. 116.
poſtea quam. ad fi. lib. 1. Idem Alex. conſi. 36. viſo. col. 2. ver.
Nunc capio. vol. 4. & alij relati per Catel. Cot. in ſuis memo
rial. in ver. damnum datum probatur.

11 Tertium requiſitū Abb. eſt, q læſio † ſit enormis, de quo
eſt tex. in l. 2. ibi, Si tñ magno detrimento afficiātur. C. ſi ad-
uer. vend. pign. l. ſi ex cā. ibi, ſi grande dānū. ff. de mino. l. ſcio.
ff. de in inte. reſti. c. ad noſtrā. ibi, inueneritis enorme diſpen-
dium incurriſſe. de reb. eccle. non alie. Quod ēt voluit Maria.
12 Soci. iun. conſ. 84. col. 7. lib. 2. nu. 42. & ſeq. Pariſ. conſ. 36. nu.
66. lib. 1. Pro modico. n. damno † non datur eccleſiæ, vel mi-
nori reſti. præalleg. l. ſcio. vbi q minor, qui parum læditur, nō
reſtituitur, & voluerunt ibi Dyn. Cyn. & Bal. propter modi-
cum damnum non recedi a iure cōi. ff. de in inte. reſti. Et ge-
13 neraliter dicimus mediū † non eſſe in conſideratione, immo
plerunq; pro nihilo haberi. l. ſi oleum. in fi. ff. de dolo. c. licet
cauſam. ibi, Modica, vel nulla. de proba. Pariſ. conſ. 4. nu. 31.
& latius conſ. 165. pſertim. nu. 14. vol. 4. vbi ēt, q modica fe-
bris, vulnuſculum, parua offenſa, & parua iniuria non ſunt
in conſideratione, ſic & modicum tempus, pro nō tempore
habetur. iuxta tex. in l. Titius. §. Lucius. vbi natus parum poſt
teſtamen-

teſtamentum, hi pro non nato. ff.de libe.& poſthu.& in l.ſi
debitori.ibi, neque enim magnum damnum eſt in mora mo
dici temporis.ff.de iudi.glo.penul.in cap.tenore.31. diſtinc.
vbi ꝙ duo dies nulli exiſtimantur propter paucitatem. De-
bitum etiam modicum non venit appellationi debiti.Bal.in
auth.ſed cum neceſſe.col.1.verſ.ſed pone, quod vir eſt debi-
tor. C.de dona.ante nupt. ſequitur,& pro ſingu.not.Roma.
ſingu.96.dic mihi tu habes, ſic etiam dicimus, ꝙ licet negli-
gentia pluriſariam † puniatur a iure.l.carceri.in fin.ff.de cu-
ſto.reo.& toto titu.extra de ſupplen.negli.præla.& latiſſimè
per Sarnen.poſt 28.quæſt.regu.de trien.ibi cumulantem vl-
tra 200.caſus negligētiū,limitantem tamen caſus illos pro-
cedere tantū quando negligentia eſt notabilis,ſecus ſi parua,
aut modica ſit. Idem voluerunt Abb.in c.ea quæ.colū.2.de
ſta.mona.& Fely.in c.irrefragabili. verſ.intelligitur fortè.
de offic.ordi. Redeundo ad principale quæſitum dico hanc
opin.pro modica læſione non competere reſtitutionem te-
nuiſſe etiam glo.2.hic in prin.Hoſt.Anto.de But.in 2.oppo.
Collecta.circa prin.Ancha.in 2.not.& Cardi.in 2.oppo.hu-
ius tex.noſtri.Innoc.in c.coram.infra eo.Hoſtiē.in c.tum ex
literis.& Ioan.And.vterq; hanc tenuit in princ.hoc eo.tit.ac
Cardi.& Abb.vterq, in 1.not.S,pec.hoc tit.de reſti.in integ.
§.1.colum.pen.Bal.in l.ſi in emptione.ff.de mino. Idem Bal.
in c.cum adeo.col.2.de reſcrip.Alex.in l.1.§.nūciatio.col.9.
in 2.limit.ff.de no.ope.nuncia.ac conſil.27.col.2.lib.1.Soci.
conſi.57.col.9.volum.4.Maria.alter Socin.in tracta.citatio.
colum.pen.Ruin.conſi.159. nu.14.vol.5. Iaſ.conſi.63.col.5.
& ſeq.lib.3.do.meus conſi.616.& in c.maioribus.in prin.hāc
communem affirmans.de præbē.& in c.de appellationibus.
nume.18.poſt Abb.ibi, vbi dicit Doct. hoc communiter te-
nere.de appel.Grat.conſi.4.col.vlti.lib.1.

Non defuerunt qui contrariam opin.tenuerint, vt etiam
pro modica læſione detur reſtitutio, videlicet Azo in ſum.
C.de præd.mino.verſus fi.Odofre.in alleg.l.ſcio.ac Albe.de
Roſa.ff.de in integ.reſti. Cyn.Bald.Angel.Ioan.Fab.Saly.&
Pau.Caſt.in l.1.C.ſi aduer. vend.pign. Rom. conſi. 90. col.
vlt. verſi. Item & quod dubi.ac Barba.conſi.34. col.5.vol.4.
Brun.conſi.41.colum.9. Alexan.conſi.67.colum.1. volu.5.
Claud.Seiſel.in l.2.§.nunciatio.col.vlti.ff.de no.oper.nunci.
& in l.ſi inſulam.col.9.in 3.limi. ff.de verb.oblig.

Quartum requiſitum, quod ponit Abb.hic,eſt vt eccleſia
ſit infra tempus reſtitutionis petendę.ſ.infra quadriennium
15 † continuum.ad tex.in c.1.& 2.hoc eo.titu.lib.6. & ad text.
in l.vlt.C.de tempo.in inte.reſti.l.vlt.verſ.ſui aūt vel minor.
ibi,Tunc poſt completum quadriennium quod ſpatium pro
vtili anno,qui reſtitutionibus dabatur præſtitū eſt. C.de re-
pu.hæred.de.vni.de in integ.reſti. ponunt Hoſt.in ſum.hoc
tit.§.quando minor.poſt prin.verſ. ſed momēto completo.
Ancha.conſ.136.incip.ex conſilijs.num.3. verſ.cæterum ex
capite læſionis enormis non videtur etiam poſſe venire per
viam reſtitutionis in integrum, quæ poſt quadriennium de-
negatur: & hanc dicit communem eſſe regulam reſtitutio-
nem in integrum intra quadriennium peti. dominus meus
Philip.Dec.conſi.346.num.8.

Circa hoc vltimum requiſitum per Abb. poſitum, quærit
16 Bero. hic quando currere incipiat † tempus petendæ reſti-
tutionis? & quo ad minorem,ꝙ ſtatim,ꝙ maior factus eſt,&
ſic perfecto anno 25. vel a die, quo lapſum eſt tēpus 25. an-
norum.iuxta tex.in l.vlti. C.de tempo.in integ.reſtit.Fel.&
ibi glo.ordi.in ver.illuxerit.Odofre.Pet.Cy.Alberi. de Ro-
ſa.Bar.Bal.Saly.Pau.Caſt. & Doct. communiter Hoſtien. in
ſum.hoc titu.§.quando minor.in prin.

17 Quo verò ad † eccleſiam, reipub. & maiorem, diuerſæ
fuerunt opin.Aliqui dixerunt quo ad eccleſiam,per infinita
ſecula illam reſtituendam, & ad hoc ponderant dictionem
ſemper,de qua in tex.noſtro.In republica idem nonnulli af-
firmarunt,vt per glo.vlti.iuxta vnam opin. in l. reſpub.qui.
ex cau.maio.ea ratione,quia reſpub.ſemper ſit pupilla. Alij
voluerunt quo ad eccleſiam,vt illa ponēda ſit in vltimo mo
mento 25.annorum tempore lęſionis,poſt quod tēpus infra
quadriennium reſtituatur. De ijs videndus erit Hoſt.in ſum.
hoc titu.in alleg.§.qñ minor. Abb.hic ſupponit,ꝙ quadrien-
nium currat eccleſiæ a die læſionis. Idem dico in repub. vel
maiore,vt omnibus ijs,videlicet eccleſiæ,reipubli.& maiori
quadriennium currat a die contractus, vel læſionis,quod ve
rius eſt.per tex.in c.1.hoc tit.de in inte.reſti.lib.6. & in cle.j.
eo.& ſequitur Bero.hic nu.9. Addo gl.vlti.in prælleg.l.reſ-
pub.iuxta vlt. & veram opin. C.qui.ex cau.maio.quam glo.

ibi ſequuntur Odofre.Cyn.Iac.But.Alber.de Roſa.Bar.Bal.
Pau.Caſt.& communiter Doct.Docto. item cōiter idem vo
luerunt in c.1.de in inte.reſti.lib.6.& in cle.1.eo.per illa iura.

Quæro quid in geſtis,ſeu factis in ipſo quadriēnio,an [illegible]
ſtea dabitur reſtitutio? pro opin.affirmatiua vr tex.in ſpe. te
in l.vlt.verſ.ſinautem vel minor eſt. C.de repu.hæred.vbi fi-
lius factus maior ſi repudiauit hæreditatem paternam, intra
quadriennium, poterit poſtea infra triennium computandū
poſt lapſum quadriēnij eam reuocare, & adire. Contrarium
concludendum eſt,quòd immo contra ea,quę fecerit in ipſo
quadriennio reſtitui non poſſit, ex quo ceſſat fundamētum
læſionis,& reſtitutionis,quod eſt minor ætas.iuxta tex.ſing.
in l.doli mali exceptio.verſ.Diuerſum eſt ſi iam exceſſit ęta-
tem.ff.de nouat. vbi ꝙ quis non reſtituitur in actu, vel con-
tractu facto poſt 25.annos,ēt infra tempus, intra quod poſ-
ſet reſtitui,quod de iure antiquo erat annus,hodie quadriē-
nium.& ibi tex.illū notant Albe.col.vlt.Bar.nu.4. Bal.Ang.
Imo.& Pau.Caſt.pro quo etiam eſt tex.in l.& alijs. C.ſi ma.
fact. Ad text.pro contraria opin.adductum rńdeo ex glo.ibi
in ver. conſtitutus. vbi ꝙ non remedio reſtitutionis. Altero
modo ex eadem glo.rńdeo,dum inquit,Et hoc eſt mirum,ꝙ
poſt 25.annū,quaſi inferat,ꝙ ibi ponatur caſus ſpecialis quo
ad hæreditatem paternam. Ratio aūt illa eſt,quia filius quaſi
ad bona propria venire videtur iuxta illud diui Pauli. Filius
ergo hæres,videte ibi poſt alios.Iaſ.nu.5. Et quia adducitur
ratio ipſius ſpecialitatis, ceſſabit illud obiectum gl.in l.filiū,
quē habentē. C.fam.erciſ.ac Iaſ.in l.vlt.nu.8.C.de ſacro.ec-
cle.videlicet ꝙ dicere aliquid eſſe ſpeciale, & nō aſſignare ra
tionem ſpecialitatis ſit refugium miſerorum. Ad quod ad-
uertite Dñi,quotieſcunq; enim dicetis ſpeciale eſt in tali ca-
ſu,in tali lege,in tali canone, rationē illius ſpecialitatis addu
catis.iuxta ea,quę voluerūt gl.& Doc.in l.ex facto.ff.de vul.
& pup.gl.in c.cupientes.§.Inſuper.ver.Nihilominus.de ele-
ctio.Io.Mon.in c.1.& Arch.in 6.not.de ſta.mona.li.6.Quæ-
18 ro cui incūbat onus,probādi † an minori facto minori ſe eſſe
infra tēpora petendę reſtitutionis in integrū,an aduerſario,
illū nō eſſe infra tēpora? Ant.de But.in c.cōſtitutus hoc tit.
concludit,ꝙ minori: Contrariū eſt tenendū,videlicet ꝙ ad-
uerſario probandi onus competat.de hoc eſt tex. in l.vlt.C.
de tēpo.in inte.reſt.in l.ſi minorē.ibi Et tēpora reſtitutionis
præſtituta exceſſiſſe ab aduerſario tuo cōprobatū nō fuerit.
C.de in inte.reſti.mino.& voluerūt Anch.cōſ.156.ex con-
ſilijs.nu.3.Imol.hoc c.noſtro.& in alle.c.cōſtitutus.Et ꝓ hac
opin.& contra Anto.de Butr.vbi ſupra concludunt Roma.
Alex. & Iaſ.num.206. atteſtans opin.Butr.cōiter reprobari
in §.ſi minor.in l.nā & poſtea,quam legerunt cum l. aut præ-
tor.ff.de iureiur.Videantur Corn.conſi.135.de plurib.lib.2.
& Apoſtil.de Alcia.in Reg.1.præſump.42. in trac.prēſump.

Concluſio prēmiſſa,ꝙ eccleſia nō audiatur poſt quadriē-
niū limitatur per Abb. hic, vt non procedat quando ſubeſt
legitima cauſa,propter quam audiri debeat etiam vltra qua-
19 driennium, puta quia læſio ſit enormiſſima † iuxta glo. vlt.
ſingu.& menti tenendam in c.1.de in integ.reſti.lib.6.in fin.
cum qua tranſit ibi Gemin.Eandem glo.ſequitur Fel.in c.1.
colū.penul.de præſcrip.Præmiſſam glo.ſequi debemus cum
non habeat contradictorem,quæ cōprobari poteſt, quia ſub
quacunq; generali diſpoſitione videtur exceptum enormiſ-
20 ſimum damnum,vel enormiſſima læſio, † etiam facta mētio-
ne de læſione enormi,prout notat Felyn.in c.1.col.penul.de
præſcrip.& citat glo.vlt.in c.1.de in integ.reſti. lib.6.& plu-
21 res Docto.Hinc habemus,ꝙ licet pro decreto † iudicis præ-
ſumatur,vt iuſtum cenſeatur, & ex iuſtis cauſis interpoſitū.
l.Herennius. §.Caia. ff.de euictio. l.ab ea parte. 2.reſpon.ff.
de probatio.l.manumiſſio per liberos.ff.de manu.vindi.Spe
cul.in tit.de emptio.& vendi.§.nunc dicendum. ver. Et bre-
uiter.Bal.in l.ſi præſes.colum.1.verſ.Quæro an prēſumatur.
& in l.vlti.verſi.Nunquid in dubio.C.de præd.mino.& in l.
iuriſgentium.§.quod ferè.colum.1.verſi.Sed nunquid in iu-
dicijs.ff.de pact.Alexan.conſi.80.colum.2.verſi.præſumitur
enim decretum.volu.5.& in addi.ad Barto.in l.actor.in ver.
præſumitur.ff.rem rat.habe.Idem Alexan.in l.ſciendum.co-
lum.6.verſi.Item fallit.ff.de verb.oblig.Alcia.in tracta.præ-
ſumptio.in 3.reg.in 10.præſumptio. in princ.vbi hanc opin.
22 communem affirmat. ſtante autem enormiſſima † læſione,
non præſumitur pro decreto iudicis: hæc enim præſumptio
potentior illam excludit,vt inquit Paul. Caſtren.conſi.164.
col.2.verſi.Nec obſtat,quòd decretū lib.1.Corn.conſi.124.
col.vlt.verſ.tū vbi.& conſi.252.col.4.verſi.ſed deueniendo.

lib.3.Ruin.conſi.103.nu.14.lib.1.ac conſi.180. col.pen. volum.4.Purpurat.in l.pacta noniſſima. col.vlti.verſic. Tertio licet.C.de pact.Pariſ.conſi.85.nu.49.lib.3.

23 Hinc etiam inferunt enormiſſimæ † læſioni in cõpromiſſo renunciari non poſſe.Oldra.conſi.156.Bar.in l.1.§.ſi quis ante.ff.qui.appel.non lice. & ibidem Raphael Cuma. Lãfrã. de Oria.in repe.c.quoniam contra.de proba.in ver.interlocutoria.verſ.Ex quibus omnibus. ac Iaſ.in l.quidam cum filium.col.7.hanc cõem affirmans.ff.de ver.obli.Huc ſpectant nonnulla adducta hic per Bero.nu.10. & ſeq. ad comprobationem huiuſmodi limitationis & glo.præmiſſę.de in integ. reſtit.lib.6.& ad oſtendendum contrahenti poſſe per minorem obligationi iuramento vallatæ ſtãte enormiſſima læſione.cui addo,& pro corroboratione glo.præfatæ, ꝙ ex enormiſſima læſione præſumitur dolus iuxta cõem ſentẽtiam, de qua Cur.iun.conſ.141.nu.16. Vnde nõ mirum ſi propter dolum præſumptum reſtitutio huiuſmodi qñcunq; conceditur: & a cõibus iuris regulis recedatur. Habemus Dec.Simonet.76.incip.An petenti reſtitutionem in integrũ aduerſus ſententiam,vel cõtractum obſtet lapſus quadriennij. vbi teſtatur in Meſſanen. Abbatiſſatus concluſum fuiſſe de ſtylo curiæ in cauſa huiuſmodi reſtitutionẽ in integrũ conceſſam fuiſſe remiſſoriam non obſtante dicto lapſu quadriennij, & re iudicata ad probandum metum electionis,& vim alterius Abbatiſſæ,quæ erat ſoror cuiuſdam Cardinalis, & probato metu ſecuta fuit reſtitutio.

Quæro an in beneficialibus poſt quadrienniũ detur reſtitutio in integrum? Hoc quæſitum eſt magni momenti,& in Rota Romana fuit pluries controuerſum, & fortè dici poſſet,ꝙ adhuc ſub iudice lis ſit. Pro opin.affirmatiua facit text. in alle.c.1.de in integ.reſti.lib.6.vbi ꝙ reſtitutio ex cauſa datur.& glo.exemplificat qñ eſt enormiſſima læſio:ac vbi conſtat de bono iure põt dici læſio in totũ, ergo læſio enormiſſima.Inſuper vbi eſt periculum animæ nunquã ſententia trãſit in rem iudicatam: & quãdocunq; poteſt quis reſtitutionẽ in integrũ petere,prout dicimus in matrimonio carnali. Anto.de But.in c.ex parte.col.7.de reſti.ſpol. Fel.in c.1.col.vlt. de pręſcrip.ergo idem dicendũ eſt in matrimonio ſpirituali. argu.tex.in c.vnaquęq;.21.q.2.c.quoniã frequenter. §. porro.in prin.de elect.c.inter corporalia.poſt princ.de translat. epiſc.Hoſt.in c.cum inter canonicos.col.penul.de elec.Lap. alleg.56.quidam vir.nu.3.Felyn.in c.lator.de re iudi.Tertio ſicut poſt quadriennium ex legitima cauſa eccleſię datur reſtitutio in integrum,vt probaui ſ.nu.19.ita & clericis, ſeu beneficiatis ex legitima cauſa pariter concedi debet:priuilegia enim eccleſiarum,clericis, vel beneficiatis competunt, vt ẽt probatur in c.non minus.ibi,de bonis eccleſiarũ, & clericorum,&c.aduerſus conſules,& rectores ciuitatũ, vel alios qui eccleſias,vel eccleſiaſticos viros,&c.de immu.eccle.Quarto reſtitutio huiuſmodi licet a iure non daretur in terminis d. c.1.cum glo.cum peti,& obtineri ſoleat per commiſſionem, ſeu reſcriptum a principe non vr̃,ꝙ magis negari debeat clerico,quàm eccleſiæ vel reipub.ẽt poſt quadrienniũ. Quinto non põt pars remittere alteri ius, qđ habet in beneficio ſine auctoritate ſuperioris.c.apoſtolica.8.qõ.j. c.ad hæc.de deci. Ioã.Mona.in c.2.vt lit.penden.Lap.alleg.89.ante nu.12.Pro opin.negatiua ponderari põt, ꝙ cum habeamus regulam, ꝙ nullus admitti debeat ad reſtitutionẽ in integrum poſt quadriennium,vt ſ.probauimus,& hanc eſſe cõem regulã teſtaẽ D.meus conſ.436.nu.8.regulę omnino inhærendum eſt,vbi limitationem regulæ non habemus. vulga.l.1. vbi oẽs. ff.de reg. iur. a iure limitatam videmus regulam in eccleſia ex cã. c.1.vbi gl.& omnes.de in integ.reſti.lib.6. non dicamus igiẽ limitatã in clericis, vel beneficiatis,cum id iure nõ caueatur, nec clericus ſit eiuſdem fauoris,cuius eſt eccleſia. Secũdo in d.c.1.de in inte.reſtit.lib.6.dr̃, ꝙ eccleſiæ competit reſtitutio in integrum poſt quadriennium ex rõnabili cauſa.gl.in.vlt.in ver.cauſa.in fi.quam communiter ſequuntur ſubdit, ꝙ propter enormiſſimum damnum reſtitutio ſibi concedenda veniet: at dato, ꝙ conſtaret de bono iure ſuper beneficio, non per hoc clericũ pati eminentiſſimum damnũ dicere poterimus: nec propter hoc enormiter,vel enormiſſimè læſum affirmabimus: ſed potius lucrũ eum amittere dicemus:quo fit vt pp hoc non debeamus a regulis iuris recedere. Et in beneficialibus non cadit,nec ꝯſideratur intereſſe.prout Rot.3. de procur.in no.Poſtremò pro hac opin.negatiua vr̃ concludendũ ex ijs,quæ voluerunt. Fel.in c.1.de præſcri.ac Caſſa. Dec.& hoc tit.de in integ.reſtit. & D.meus Phil. Dec.conſi. 436.nu.8. Ad contraria rñdetur, & primo ad primũ negãdo ſuper beneficio cadere poſſe enormiſſimam læſionẽ, vt in 2. fundamento pro parte negatiua deduxi.Ad ſecundum argũ a matrimonio carnali ad ſpirituale rñdeo,ꝙ nõ eſt generale, vt æquiparatio ſemper procedat, ſed in caſibus a iure æquiparatis,vt per l.ap.alleg.56.quidã vir.nu.3.& 11. & ibi alios ad idem cito.in ver.differentiæ.Et quoad periculum animæ præter id,ꝙ hoc ſit nimis generale,cum videamus ẽt in præſcriptionibus verſari præiudicium animarum,& tñ currunt, & locum ſibi vendicant ẽt in beneficiarijs.vt in reg.de anna. & trien. Et in omnem euentum poterit per viam ordinariã per ordinarium inquiri,ſeu procedi via denũciationis, & ſic ceſſabit remedium extraordinarium. Item illud,ꝙ qñ agitur de peccato cõſtitutio poſt quadriennium non detur, verum eſt quãdo vitium eſt remiſſibile per taciturnitatem partium ſecus ſi eſt remiſſibile.prout per Abb.conſi.60.lib.2. Ad tertium negatur clericũ in omnibus præſertim quo ad hanc reſtitutionem in integrum ita priuilegiatũ eſſe,prout eſt eccleſia. Ad quartum rñdetur,ꝙ reſcripta huiuſmodi reſtitutoria ſignari ſolent ac concedi prout de iure: & ita ẽt intelligi debent: immo omnia reſcripta quoad fieri põt ad ius cõe referri debent.l.ſi quando. in prin. C. de inoff.teſta.c.cauſam quæ.de reſcrip.Inno.quem ibi ſequuntur Ioan.And. Ant.de But. & alij cõiter in c. dudum. de deci. Non tamen negatur qn ſi vellet Papa de abſoluta poteſtate etiam in beneficialibus,in quibus eſt dñs abſolutus poſt quadriẽnium reſtituere non poſſit:at non ſolet,& non præſumitur velle vti plenitudine poteſtatis.Inno.in c.innotuit.ante nu.6.de elect.Bal.in l.ſi teſtm̃.poſt prin.C.de teſta.Caſtr.in l.ex imperfecto.nu.2. C.eo.Ang.in l.bene a Zenone.col.1.C.de quadrien.præſcri. Cur.ſen.conſi.65.ſuper præmiſſa.nu.12. Ad quintum rñdetur,ꝙ pars poteſt remittere quoad ſe,vel acquieſcere, & ſibi præiudicat: non aũt ſuperiori,qui ſuperior poterit inquirere,& prouidere,vt per Anton.de But. in c.ad audientiam.2. nu.19.de reſcrip.& per Abb.in c.cum dilecti.num.5.hoc noſtro tit. Et pro hac opio.negatiua tandem cõcluſit Rota Romana 29.Nouembris 1540.prout Dec.Gomeſ.30.incip.c.j. de reſtit.in integ.lib.6.eiuſdem Gomeſ.lib.1.deciſion.

Quæ dicatur enormis, quæ enormiſſimã læſio quærit hic Bero.& remittit ſe ad Bart.& alios in l. ſocietatẽ.§.arbitrorum.ff.pro ſocio,Imo.ac But.in c.quintauallis.de iureiuran.

24 Enormem † læſionẽ dicunt illam,quæ aſcendit ad ſextã partem veri pretij Ruin.conſi.81.col.2.lib.1. D.meus conſi.39. col.vlti.Cępol.hanc cõem affirmans conſi.ciui.29.num.12. quam etiam cõem aſſerit Curt.iun.conſi.79.in fi.Videantur Card.Zaba.conſi.141.col.2.verſi.principaliter. ac Soci.iun.

25 conſi.48.nu.22.ac conſi.144.num.14.lib.2.Enormior † verò læſio dr̃ illa, quæ eſt vltra dimidiam iuſti pretij. Gui. Papæ. deciſ.170.Calcan.conſi.84.col.6.Ruin.conſ.16.col.5.vol.4.

26 & Cępol.pręalleg.conſi.29.nu.12.Enormiſſimam † verò læſionem,illam dici volunt quãdo adeſt læſio in totum: vt puta ſi tota pecunia fuerit indebitè ſoluta. Cępol.vbi ſ. Ruin. cõſ.109.col.5.lib.1.conſi.11.col.vlt.ac conſi.16.col.3.vol.4.

Nonnulli verò in ijs arbitrio iudicis ſtandũ eſſe putãt, nõ attenta ſexta,vel maiori parte. prout Alexã.conſ.130.col.2. vol.7.Fel.in c.cum illorum.col.3.de ſent.excõ. Pariſ.cõſ.13. col.pen.& conſi.89.num.53.lib.1.Aymo conſi.192.col.4.ac Maria.Soci.iun.conſi.48.nu.22.lib.1.Rolan.a Valle.conſi.71. nu.54.& ſeq.lib.3. & per alios, quos citat doctus modernus Iaco.Menoc.in tract.de arbit.iud.lib.2.centu.1.caſũ 74.

Altera concluſio Abb.hic,& præalleg.glo.vlt.in c.1.de in integ.reſti.lib.6. verſi.vel vixit ille prælatus malè contrahẽs tanto tempore,vnde tunc non currit præſcriptio, eſt, ꝙ ec-

27 cleſiæ non currit † quadriennium ad petendam reſtitutionẽ viuente prælato,qui perperam alienauit, eſt etiam text.in c. tam ex literis.iun.ijs,quæ voluit ibi Inn.ſ.hoc eo.tit.ac Cardin.& Imo.in 4.col. Idem concludunt glo. in c.2. in ver.factorum.cir.prin.de præſcrip.quam notat ibi Bal. ad hoc. Idẽ Abb.in c.penul.circa medium.de reb.eccle.non alie. Roma. conſi.407. Alex.cõſi.9. viſo themate ſupraſcripto.in fi.lib.3. ac Felyn.in c.1.nu.10.verſ.Dic ergo, ꝙ viuente prælato,qui malè alienauit.de præſcript.Card.in cle.vni.q.26.de in inte. reſtit. Idem voluit Balb.hanc communem affirmans in trac. de pręſcrip.in 5.par.prin.col.10.verſi.ſed eſt notandum.vbi ſubdit ſuperfluum eſſe ſuper hoc dubitare ſtante vera concluſione illa,ꝙ viuo prælato,qui malè alienauit contra eccleſiam, præſcriptio non currat vnde impoſſibile ſit quadriennium contra eccleſiam viuente illo currere.

Scien-

Sciendum item eſt, ꝙ ſi ille cui reſtitutio in integrum cõpeteret eſſet in probabili ignorantia læſionis,quandiu ſic eſt non currit ſibi quadriennium.per ſingu.dictum Bal. in l.falſam.C.ſi ex falſ.inſtru.& per ea, quæ notat Cardin.in clem.vni.col.vlt.in 5.q.de in inte.reſti.quam Bal. ſententiam commendat,& ſequitur Alex.conſi.7 t.videtur 1.col. vlt. lib.1.& conſ.4.col.9.verſ.Nec obſt.ſi diceretur.l.2.& Abb. in c.1.ad ſi.de reſcript. dicens etiam , quòd tale quadriennium non incipit niſi poſt completam præſcriptionem,quia tunc læſio incipit. Et eandem Bal.ſententiam perpetuò cordi tenẽdam affirmat Iaſ. in authen.quas actiones.colum.10. C. de ſacroſ. eccle.ſequitur etiam Iacobus de ſan.Georg.in l.petendę. C. de tempo.in inte.reſti.peten.& Bal. in tracta. præſcrip. in 4. par.4.par.prin.quæſt.29.verſus ſi.alios ad idem citans.

Idem etiam dicendum erit ſi ſimus in grauamine habente cauſam ſucceſſiuam,vt tunc etiam poſt quadriennium reſtitutio in integrum peti poſſit,vt concludit Fely.in c.accepimus.col.2.de fi.inſtru.Et hanc differentiam inter actum momentaneum,& actum ſucceſſiuum., ſeu continuatum etiam in alijs caſibus conſtituunt,vt per Ancha.conſi.158. ex narratis.nu.12.& ſeq. vbi momentaneum vocat homicidium : ſucceſſiuum verò bellum,ſeu rebellionem. Idẽ Ancha.in cle.j. de penis.& ibidem Cardi.q.4.verſi.Ciuitas. ac Soci.in l.1.§. vlt.ff.de acqui.poſſ.& Fely.in c.cum omnes.in 6.declaratio. de conſtitu. ſic etiam dicimus , ꝙ a grauamine habente cauſam ſucceſſiuam,etiã vltra decem dies appellari poteſt. Phi. Fran.in c.& parte.1.col.2.de appel.Fely in c. accedens. 2.col. vt lit.non conteſt.timetur. videmus , ꝙ licet in libello accuſationis debeat poni locus,& tempus commiſſi delicti, ſecus ſit in delictis ſucceſſiuis, vt etiam voluit Purpurat.in l.edita. col.8.C.de eden.

Tertio notat Abb. ꝙ reſtitutio in integrum per eccleſiam pertita debet etiam alteri parti prodeſſe,ſeu communis eſſe.
28 † & ſic tam illi , qui reſtituitur , quàm ei contra quem datur reſtitutio: debet enim vtraque pars ad ſuum priorem ſtatũ reponi: Et ſicut eccleſiæ reſtituitur res diſtracta , vel locata ita(inquit Abb.)debet reddi contrahẽti ſecum precium, ſeu
29 pecunia ſoluta: Et ſic † reſtitutus in integrum nec damnum , nec lucrum ſentire debebit,& quilibet recuperat quod ſuum erat. Ita dicit glo.in verſi.per beneficium in c. 1.hoc titu.noſtro lib.6.quæ adhoc adducit tex.in l.ꝙ ſi minor ſua ſponte. ff.de mino.§.reſtitutio autem ita facienda eſt , vt vnuſquiſquis integrum ius ſuum recipiat.Citat etiam glo.illa, & glo. vlt.in hoc titu.noſtro tex.in l.vni. C.de reputa.quæ fi.in iudi.Et Bar.ſic ſummat illum tex. Reſtituto minore omnia reponuntur in priſtinum ſtatum, tam aduerſus minorem , quã aduerſus extraneum.Et in ſimi.habemus text.in l.cum autẽ. §.Iulianus ait iudicio reddibitorię actionis vtrunque.1.emptorem,& venditorem in integrum reſtituere debere. ff. de ædili.edi. Et ꝙ reſtituto minore reſtituatur etiam eius aduerſarius(intelligite vos in eodem capite,ſeu annexo, nõ autem ſuper diuerſo)ita declarat Alberi.in l.bonorum. in princ. rem rat.habe.

30 Melioramenta † autem an ſoluenda ſint ei , contra quem fit reſtitutio,& quæ? Docto.hic concludunt pro affirmatiua , ſi bona fide facta ſint circa rem, quã reſtituere tenetur : & hoc vult tex.noſter hic , quod etiam probari affirmant in l. intra vtile.in fi.ff.de mino. vbi Bal. ſic illum text. ſummar , Minor non reſtituitur ad rem,niſi poſſeſſori refundat impenſam factam bona fide .

Quæ autem melioramenta iuxta terminos noſtros ſint reficiẽnda,non parua eſt difficultas: videmus enim regulam eſſe in materia l.in fundo. ff. de rei vindica. attendi debere ſolum impenſam , quamuis reperiatur res plus valere propter melioramenta. & econtra tamen non attendi impenſam,ſi res non ſit aucta valore propter huiuſmodi melioramenta.prout per Corn.conſi.180.num.8.vol.4.Capit.Dec. Neapo.93.nu.9.Cagno.in l.2.nu.175.C.de pact.inter empt. Syluan.conſi. 49. nume.75.Bertran.conſilio 21.numero 15. lib.1.in primis.

In tex.noſtro vt etiam voluerunt Abb.& alij, & poſt omnes Bero.nu.23.& ſeq.habenda eſt ratio expenſarũ, & ſumptuum factorum.iuxta text. in l.ſumptus. ff.de rei vendi.ac laborum,ſeu operarum perſonaliũ. ad text.in c.ad noſtram. & in c.ad aures.de reb.eccle.non alie.ibi,ſuo,vel ſuorum parentum labore conſtituit extirpatas. Excluduntur autem incrementa naturalia , quæ aliunde proueniunt , ſeu ex re ipſa ex curſu,& qualitate temporum procederent .

Concludendum item erit melioramenta,ſeu laborẽ præ-
31 ſtitum cum fructibus † compenſari debere iuxta tex.in alle. l.ſumptus.ff.de rei vindi.in c.penul.ibi præſertim cum idem laicus primo anno de ipſius prouentibus vltra ſummã perceperit prætaxatam. & poſtea ibi cum ſibi fructus percepti ſufficere debeant pro labore.& ibidem glo.in ver. ſufficeret, de reb.eccle.non alien. Pro quibus videri poterunt Roma. conſi.276.Gui.Papæ Dec.496.ac Natta.conſi. 256. Et hanc communem affirmat.Cur.Iun.conſi.165.nu.15. Et pro meliorámentis detrahendis,ſeu compenſandis videantur vterque Raph.Fulgo.videlicet conſi.8.& Cuma. conſi. 56. Alex. conſil.106.lib.2.Rui.conſil.38.nu.25.lib.1.& conſi.165.nu. 6.vol.4.Boe.Dec.44.Crot.in l.frater. nu.77. ff.de condi. indebi.Corn.con.158.lib.3.Pariſ.conſi.55.lib.3.Grat.reſpon. 132.lib.2.Soci.Iun.conſi.182.nu.26.lib.2.

Notat Abb.poſt Inno.hic, ꝙ qui cum eccleſia contraxit, poterit etiam poſt reſtitutionem conceſſam, & ſic in executio-
32 ne , retentione † rei vti , donec ſibi ſatisfiat de precio , ſumptibus,& labore,quod etiam probatur ex text.in l.intra vtile.in fi.ff.de mino.ex text.in l.penul.ff.loca.& ex nota.in l.in fundo.& in alle.l.ſumptus.ff.de rei vindi.ac per Bart.in l.ſi is qui rem.ff.de furt. Idem voluit gloſſ.loquens de retentione per ſcriptorem facienda in l.ſi non ſortem.§.ſin autem. ff.de condi.inde. Tradita hic per Abb. & alios , & in alle.l.penult. ff.loca.Limitat Aug.Bero.conſi.102.quanior.ſinit. ad fi.lib. 1.procedere tantum in ſimplici colono , non autem in emphyteuta,citans Alex.poſt Barto.in l.colonus. ff.vnde vi ad probandum, ꝙ emphyteutę,vel eius hęredibus pro melioramentis non datur retentio .

Niſi diſtinctione vtantur infinita contraria circa materiã noſtram,& alias ſimiles apparebunt. ſic igitur diſtinguẽdum eſt. Aut allegantur melioramenta , & alia præmiſſa a parte , quæ reſtituere debet,& ad id condemnata fuit,& nulla facta fuit melioramentorum, & ſimilium probatio , ſed allegatio huiuſmodi ſit tantum verbo,& tũc indiſtinctè dicamus, nulla allegationis huiuſmodi ratione habita,vel ad omnem cautelam ſaluo iure melioramentorum,& ſimilium: vel etiam ſi aliqua præſumptio pro illis adſit, data cautione de illis probatis,& liquidatis reſtituendis: ſeu illorum valore perſoluẽdo,ad ipſam executionem peruenire debebit. Aut eſt facta probatio melioramentorum , & cœptum eſt illa liquidare. vel ad liquidationem faciendam aſſignatus eſt terminus , & tunc executio differenda erit pro quibus adduci poteſt Raphi.Cuma.conſi.103.quem refert Cagno.l.quatenus.in fin. vel probatis melioramentis , licèt non fuiſſet probata certa quantitas.ff.de regu.iur. Pro præmiſſis adduco Deciſionem Rotæ Romanæ in cauſa parmen. Vallium putei 12.ſub titu. de re iudi quæ incipit melioramentorum liquidatio impedit executionem,etiam ſi ſit in curia præfixus terminus ad liquidandum. Bero.hic nu. 33. & ita tractat hanc materiã retentionis occaſione melioramentorum,& quando illa in totum,vel in parte liquidanda non ſunt.pro quo etiam Barba. conſi.36.col.12.verſi.Et adduci poſſent. lib.2.& Alcia. in l. quod te : verſ.Aliqua iuſta cauſa.ff.ſi cer.peta. & Rebuff. in tracta. de Lite. obligat.ar.1.Glo.9.n.10. refert in ſimili materia arreſtum contra vti volentem retentione domus locatæ pro reparationibus , ꝙ eam domum vacuam relinqueret tutoribus actionibus ſibi ſaluis , & data cautione a tutorib. quia non dum reparationes erũt liquidę. & Maria.Soci.iun. conſi.62.nu.6.lib.j.concludit, ꝙ licet forte verum ſit aliquid eſſe erogatum vtiliter,& neceſſario,tamen quia quantum illud eſſet non conſtabat,nõ deberet retardari relaxatio, pręſertim ſi intra tempus ſtatutum quis non probaſſet,ne in lõgũ relaxatio protrahatur malitijs aduerſarij . Pro ijs videãtur Cagno.in l.1.nu.70.C.de ſenten.quæ pro eo. vbi de reſtitutione fideicommiſſi.& in l.2.C.de reſcin.vendi.nu.154. Ioan.de Ami.de Venat. conſil. 54.ac Natt.conſi.601.Et voluit Rot. prout annotatur in recollect. peregri.p.2.Dec.16. ſententiam regulariter non eſſe exequendam quando conſtat de melioramentis , & illa ſint liquida , vel parata ſit pars illa incontinenti liquidare : etiam ſi altera pars velit cauere de illis reficiendis. Amplio vt huiuſmodi retentionis exceptio procedat etiam in executiuis : & ſi aliter diceremus : & quis locupletaretur cum aliena iactura,pręſertim ſi expenſę, & melioramẽta,fuiſſent vtiles,& bona fide factę, vt nouiſſimè voluerunt Anto.Galles.ad for.came.in 4.parte.quæſtio 2.nu.12.& Menoch.de recuper.poſſeſ.Remed.15.quęſt.36. nu.449.cum pluribus alijs ſequen.vbi more ſuo hanc mate-

riam

riam melioramẽtorum pulchrè, & vtiliter tractat.ſciendum
eſt,ꝙ melioramenta rei deuolutę ad hæredes etiã extraneos
tranſeunt:ac donec effectualiter ſoluantur in eis inſiſti po-
teſt.Pariſ.cõſi.28.& 55.& nu.24.lib.3.Rolan.à Valle.conſi.
29.nu.28.& ſeq.lib.1.not.Bononien.Dec.77.in princ.Bero.
hic,& q.19.incipien.ſed & illud nu.3.ac conſi.73.nu.79.li.1.
Pinel.communem affirmans in l.2.part.2.c.3.nu.7.C.de re-
ſcin.vendi.De tribus generibus melioramentorum videli-
cet naturalium, induſtrialium,& ciuilium latè tractat in ma-
teria feudali Augu.Bero.q.96.

Ex glo.in fi.& Abb.hic Bero.elicit quatuor intellectus ad
hunc tex.quorum primus eſt,ꝙ loquatur de contractu ven-
ditionis,quem ipſe non comprobat ea ratione,ꝙ verba tex.
non conueniant emptioni, & venditioni. Ergo diſpoſitioni
huius tex.locus non debet.l.dies cautioni.§.toties.& ibi no-
tat Bar.ff.de dam infe.l.ita tamen.in prin.& ibi Bar.ff.de ad-
mi.tuto.c.indemnitatibus.§.penul.de electio.li.6. At in cõ-
tractu emptionis,non cenſus,de quo hic, ſed certum preciũ
ſoluitur.ad tex.in §.precium autem conſtitui oportet. Inſti.
de emptio.& vendi.& in l.2.ff.de contra.emptio.iun.ijs,quę
habentur in c.cõſtitutus.de reli. domi. vbi prælatus põt iura
epiſcopalia remittere retento cenſu ſic & in c.prohibemus.
de cenſib. ſuppunitur ſuper eccleſijs quibuſdã in caſibus cẽ-
ſus conſtitutos fuiſſe,ſuper quibus tamen,ac iuribus epiſco-
palibus,quæ ſunt ſpiritualia emptio, & venditio cadere non
poteſt.toto titu.de ſimo.Itẽ ſi Papa intellexiſſet de emptio-
ne,& venditione dixiſſet ſub modico precio, non autẽ ſub
modico cenſu.Rurſus contrahentes emptionem, & vendi-
tionem non nuncupantur coloni, qui hic exprimuntur, ſed
dicuntur venditores, ac emptores. At coloni (vt Bero.hic
ſubdit)dicuntur qui res ruſticas conducunt,vt titu.ff.loca.&
glo.in l.emptorem.C.eo.Non nulla etiam alia ad idem põ-
derat Bero.reſpondens ad ea,quæ pro dicto intellectu face-
re videntur, ſuper quo intellectu non inſiſto tanquam im-
probabili.

Aduertatis ne decipiamini,ꝙ licet fateantur omnes hunc in-
tellectum nõ conuenire huic tex.non per hoc ſequitur quin
ſuper contractu emptionis,& venditionis ſtante enormi lę-
ſione locus eſſe debeat in integrum reſtitutioni, non ex hoc
tex.ſed ex generalitate tex.in c.1.hoc eo.tit. lib.6. Pro ſimili
ponderatione ſeu declaratione videre poteritis quæ dicam
ex mente Abb.ſuper tertio intellectu.

Secundus intellectus,quem communiter ſequũtur eſt, quòd
tex.noſter loquatur de locatione ad longum tempus,aduer-
ſus quam in integrum reſtitutio petita ſit.In quantum Bero.
nu.47.& ſeq.contra Docto. poſt glo. qui ſupponunt per hũc.
tex.ꝙ conceſſio hic cum læſione eccleſiæ facta cenſeatur, ex
eo ꝙ facta fuerit ſub modico cenſu, conſiderat, ꝙ hic text.
hoc non probet,nec innuat,immò potius cõtrarium,vt pon-
derat verba tex.concludens,ꝙ ex ſola modicitate cenſus ec-
cleſia læſa non cenſeatur, ſed neceſſe ſit læſionem aliter pro-
bari,vel detrimentum eccleſiæ, puta ꝙ ex tali contractu trã-
ſlatum fuerit ius,& dominium in laicum,& res locari ſolita
non eſſet,& conceſſio ex cauſa non vera,nec conſueta ſic lo-
cari facta fuiſſet,& in ijs conſiſteret læſio,& damnum eccle-
ſiæ.De ijs etiam videbimus,dum de huiuſmodi alienationi-
34 bus tractabimus.Subdit idem Bero.ꝙ natura cõtractus † em-
phiteutici eſt, vt ſoluatur quid modicum annuum in reco-
gnitionem directi dominij,vt docet Bar.in l.1. C.de iu.em-
phy.& ibidem Iaſ.in prin.Alex.con.136.Viſo. col.2.li.1. At
illi,qui vtitur iure communi non datur in integrum reſtitu-
35 tio,† ex quo læſus non dicitur.l.vl.cum ſuni.C.de in inte.re-
ſti.mino.25.an.Ex eo igitur,ꝙ locatio ad longum tempus fa-
cta ſit,vel in emphyteuſim res data ſub modico cenſu,eccle-
ſia læſa non dicitur ſecundum eundem Bero.

Licet ponderationes Bero.ſatis vrgere videantur, conſi-
derabam pro communi Docto.ſententia, ꝙ illa verba noſtri
tex.videlicet pro modico cenſu,ac dicta Docto.hic,non de-
beant accipi abſolutè, vel ſine alterius ratione, vel (vt vtar
termino Ariſtotelis in prædicamento de quanto (per ſe ip-
ſum:ſed ad aliquid,ſeu reſpectiue, & eo ꝙ ad alterum refer-
tur:Declarando, pro modico cenſu, reſpectu illius cenſus,
ſub quo bona eccleſiaſtica concedi debuiſſent, puta ſi pro re
valoris mille, modicus cenſus conſtitui debuiſſet in annua
reſponſione aureorum quatuor,& cõſtitutus ſit in pari cap-
ponum.

Ad illud, quod dixit Bero, ꝙ locatio ad longus tempus
ſub modico cenſu lædat prælatum,non eccleſiam,& ideo ec-
cleſiæ non læſę non competat in integrum reſtitutio,reſpon-
deo,ꝙ eo ipſo,ꝙ prelatus læditur,& eccleſia lædi dr̃ propter
nimiam coniunctionem,quæ eſt inter prelatum,ſeu rectorẽ,
36 ac eccleſiam,prout in ſimili dicemus,ꝙ † iniuria facta prela-
to,vel rectori dicitur facta eccleſiæ,non ſecus ac iniuria facta
vxori,vel filio dicitur facta marito,vel patri.l.1.in fi.& l.eum
qui nocẽtem, in fi. & l.item apud.ff.de iniur.§. patitur.Inſti.
eo.glo.& Abb.nu.4.in c.parochianos.de ſenten.excom.cap.
cõtingit.ibi,Tamen iniurioſa videtur.& ibi,Sine iniuria cle-
ricali.vbi etiam Abb.nu.9.& ſeq.eod.titu.de ſenten.excom.
c.1.§.11.qui.mo.ſeu.amit.

Et in terminis noſtris,ꝙ diminutio fructuum, & redditus
non ſolum dicatur tendere in præiudicium prælati, vel re-
ctoris ad quem fructus pertinent, ſed etiam ipſius eccleſiæ,
probatur quia fructus non ſimpliciter dantur prælato vt li-
bere de illis diſponat,ſed vt capiat neceſſaria,& quod ſuper-
eſt in vtilitatem eccleſiæ conuertat.glo. & Docto.in c. pau-
perum.de præſc.& in c.2.de donatio. Abb.in c.vlt. de pecu.
cleri.Fructus enim dicuntur cõmunes prælato, pauperibus,
& eccleſiæ.ad nota.in c.vlt.6.q.1.Et fructus dicũtur eſſe pre-
lati quoad fidelem ſibi creditam eorum deſpẽſationẽ, adeo
ꝙ ſi ipſe læditur etiam, vel potius eccleſia læditur, in cuius
vtilitatem fructus diſpenſari debent: & conſequenter cauſa
prælati ſuper fructibus beneficij, vel illorũ alienatione præ-
iudiciali,non eſt ſeparata ab intereſſe ipſius eccleſiæ: & ideo
data enormi læſione in fructibus, reſtitutio indiſtinctè con-
cedenda videtur fauore eccleſię,licet concurrat etiam inter-
eſſe prælati.argum.text.in l.ſi communem.ff. quemad. ſerui
amittan.

Tertius intellectus eſt,vt tex.noſter procedat etiam ſi lo-
catio facta fuerit ad modicum tempus. Ex dictis gl. & Abb.
ſuper ea,nu.5.& aliorum hic concludendum in effectu vide-
tur hunc tex.non procedere in locatione ad modicum tem-
37 pus † per quam non transfertur dominium,vel poſſeſſio,ſed
ſolum detentatio. l.malè agitur.C.de præſcr.trigin.vel qua-
dra.an.Abb.in c.ex literis.poſt nu.5.ver.Et per hoc dico diſ-
poſitionem huius tex.non procedere ſi locatio fuiſſet facta
ad modicum tempus,quia tunc non trãſiret dominium vtile
nec poſſeſſio,ſed detentatio.de iu.patro. Sed bene per loca-
tionem ad longum tempus ideſt ad decennium, dominium
transfertur,& res alienari dicitur.glo.magna verſ.Et ideo in
eo colono,qui conduxit ad non modicum tempus. in l. ſi vt
certo.§.ſi duobus vehiculum. ff.commo. cle.1.verſi. Verbo
præmiſſa ad locationes.de reb.eccle.non alie.D.meus conſi.
204.col.1.vbi hanc opin.communem dicit, & ſeruari. Idem
voluit Bertran.conſi. 126.incipien. locatio perſpicua. lib.2.
& idem Dec.conſi. 292.colũ.1. dixit ex communi ſententia
per locationem ad decem annos transferri ius in re. ſubdit
Abb. ꝙ etiam ſi ſimus in locatione ad modicum tempus, &
probetur læſio enormis reſtitutioni in integrum locum eſſe:
& ſi non ex diſpoſitione huius tex. ex generalitate tamẽ tex.
in c.1.eo.lib.6.vbi ꝙ in quocunque contractu ſtante enormi
lęſione eccleſia reſtituitur:Superfluum igitur videtur diſpu-
tare,an ex hoc tex.idem ſtatutum dicendum ſit:Sat enim eſt
ꝙ hoc iure noſtro caueatur,& in hoc omnes concordant.

Vltra Abb. & omnes hic aduertendum eſt circa ea, quæ
ſuper alienationibus rerum eccleſiaſticarum dicta fuerunt,
ꝙ hodie de iure nouiſſimo, videlicet per extra. Ambitioſæ
Pauli II. ſub titu.de reb.eccle.nõ alie.inter commu.locatio,
& conductio,ſeu conceſſio ſuper rebus, & bonis eccleſiaſti-
cis vltra triennium,prohibita reperitur, & contrauenientes
excommunicantur.Et aduertatis,ꝙ ſi fieret locatio,vel alie-
natio rei eccleſiaſticæ ad ſex annos,hoc modo videlicet.Ad
annos tres cum renouatione ad aliud triennium, ex nunc,
prout ex tunc,& ecõtra, hæc locatio nõ valeret, vt per Car-
di.in cle.1.§.vlt.q.pe.de reb.eccle.non alie. Etiam ſi dictum
fuiſſet,ꝙ tot ſint,ſeu eſſe intelligantur locationes, quot ſunt
triennia,vt per Alber.Dec. 107.nu.2.Verum difficultas ma-
gna oritur retento themate de quo ſupra, ſi locatio ſit fa-
cta ad ſex annos, & ſic vltra triennium conceſſum, ad aliud
triennium non permiſſum,an tota locatio corruat, vel tan-
tum illa poſt primum triennium?poſſent hincinde plura ad-
duci ſuper illa regula vtile per inutile, de qua tracto in 9.q.
Reg.de Idioma. omiſſa omni diſputatione iuxta terminos
noſtros,puto alienationem totam inualidam eſſe,& præter
ea,quæ in ſimili voluerunt Iaſ. & alij in l. certi condictio. §.
quoniam.ff.ſi cet.peta. caſus noſter videtur decidi in ſimili,
& ex identitate rationis per Bart. in authen. qui rem. C.de
ſacro.

ſacro.eccle.per Areti.poſt Io.de Imol. in l.quod dicitur. col.
penul.verſi. Vltimo loco tangit.ac Alex.col.vlt.verſ.Tangit
vltimo.ff.de ver.obli.vbi concludunt, quicquid dixerit Bal.
ſibi contrarius,ꝙ quando res eccleſiaſtica conſueuit concedi
in emphyteuſim in tertiam generationem, ſi concedatur in
quartam,vitiatur conceſſio in totū.Et licet pro defendenda
opinione Bal.diſtinguant ibi nonnulli, Aut eſt vnica cōceſ-
ſio,vt dictum ſit Concedimus in quartā generationē,& tūc
tota ſit nulla: Aut dictū fuit, Concedimus in tertiā,& quartā
generationē, quaſi tunc duæ cenſeantur eſſe conceſſiones.
arg.tex.in l.ſcire debemus.in prin.ff.de ver.obl. & tunc vera
ſit opin.Bal. ꝙ conceſſio ſubſiſtat vſq; in tertiā generationē
nulla exiſtente illa in quartā generationē, vt ſic applicando
noſtro quæſito ſi dicatur, Concedimus in locationē ad ſex
annos,nulla ſit tota conceſſio,ſi verò conceſſio fiat ad trien-
nium,& illo finito ad aliud triennium:tamen quia vt ibi ſub-
dit Alex.quando conceſſio ſit lege prohibente, & reſiſtente
indiſtinctè tota conceſſio vitiatur. prout in terminis noſtris
vbi appoſitum eſt decretum irritans,& verba tex. annullati-
ua ſunt clara.Videre etiam poterunt,quę ſcripſi ſuper ſigna.
Gratiæ titu.de Indul.locan.verſ.Quęro an locatio ad modi-
cum tempus.

Scire item debetis,ꝙ hęc extra.eſt in viridi obſeruantia,&
in corpore iuris exiſtens,ac notoria: vnde plenam fidem fa-
cit,& obſeruāda eſt.ad tex.in c.paſtoralis.& ibi glo.& Doct.
de fi.inſtru.& per Doct.in c.1.de re iudi. Et ꝙ talis extra.in-
ter alias inſerta,& nota habeatur pro decretali colligitur etiā
ex dictis Bal.in l.2.poſt prin.ibi Erat dubium an eſſet conſti-
tutio,vel ne,quia erat extrauagans, quaſi inferat, ꝙ ſi extra-
uagans fuiſſet nota ſententia non tenuiſſet. C.quan. prouo.
nō eſt neceſ.Idem Bal.in l.leges ſacratiſſimę.nu.4.C.de legi.
ac Roma.conſi.260.in propoſito caſu nu.2.ver. Aut certum
eſt,& indubitatū. ac Paui.ſuper pręlud. extrauag. Et ꝙ huic
extra.ſtandū ſit concludit Aug. Bero. conſi.92.circa dubia.
nu.30.& ſeq.lib.1.ac conſi.8.in pręſenti. nu.12.& 41.ac ſeq.
lib.3.Verum mihi ſuper pręmiſſis occurrit hęc diſtinctio.vi-
delicet, ꝙ quo ad poenas intrinſecas dicta extra.dicatur vſu
recepta,vt probatum extitit.Quo verò ad pęnas extrinſecas
minimè,vt nunc probabo ſupponendo,ꝙ dicta extra. Ambi-
tioſę,quæ excommunicat omnes pręlatos,rectores &c. alie-
nantes,vel vltra triennium locantes,quo ad excommunica-
tionem,& priuationem,quod non fuerit vſu recepta, & ſic
quo ad poenas extrinſecas,vt dixi. Et hoc voluerunt Cardi.
Caetan.in ſua ſum.in ver.excommunicatio.cap.75.verſicu.
Nota ſecundo.Armilla.in eo.ver.excommunicatio 62.ſum.
ſilueſtrina.in ver.Alienatio.quæſt.15.Nauar.in ſuo Manua.
cap.27.§.22.num.129.vbi quòd habuit in praxi ſalmaticæ.

Clauſula de qua in noſtro text.& per Abb. hic videlicet
38 Bona † alienata ad ius,& proprietatem eccleſiæ reducas, de
qua etiam in c.ſi qua de rebus.ibi Placuit reſciſſo contractu
ad ius eccleſiaſticum reuocari.12.quæſt.2.operabitur etiam
ſi ſola poſſeſſio alienata ſit, immo etiam ſi quis tantummo-
do rerum eccleſiaſticarum detentor ſit, vt per Innoc.in cap.
epiſcopi.& eundem Abb.ibidem in 3.not.qui reſpondet ad
ea,quæ in contrarium adduci poſſent, & per Doct.communi-
ter de reb.eccle.non.alie.quicquid longo ſermone dicat hic
39 Bero.Et iuxta terminos dictæ clauſulæ † alienata dici poſſe
concludunt omnes, etiam ſi ſola poſſeſſio, abſque dominio
translata ſit,vel etiam ſi ſupponatur ſola detentatio penes
conductorem ad modicum tempus ad text.in l.malè agitur.
C.de præſcrip.trigin.vel qua.an.

Quartus intellectus eſt, vt text.noſter intelligi poſſit de
contractu cenſuali, vt hic per Abb.nu.7.vbi etiam notat res
eccleſiæ non ſolum in emphyteuſim, ſed etiam ad cenſum
concedi poſſe, conſtituens differentiam inter contractum
40 cenſualem,† & emphyteuticum iuxta pulchram glo.penult.
in cap.conſtitutus.de reli.domi. Vide etiam citatos per Ae-
gid. Boſſ. in ſua praxi crimi. titu.de Vectigal. num.6.per il-
lum enim omne ius,& poſſeſſio transfertur, per hunc vtile
dominium,& poſſeſſio.Iuxta illum quis non cadit a iure ſuo
per non ſolutionem infra biennium, vel trienuium, vel per
lōgum tempus: Nec in eu locū ſibi vendicat tex.in c.potuit.
loca.ſecus in hoc.In hoc aūt an euitetur pęna caducitatis di-
cti c.potuit.obtento in contrarium reſcripto,quia hoc quæ-
rere magni eſt momenti aduertite. Et pro opi. negatiua ad-
ducitur ſingu.dictum Bal.aſſerentis reſcriptū non valere. in
l.ſi a te.C.de pact.inter empto.& vēdi.comprobat Firma. in
tract.de Gabel.in 7.p.q.10.& Fran.Cremone. nota.106.in-
cipien.non valet. Verum aduertendū eſſet ad formā; & ver-
ba reſcripti. Et in contrarium facit cōſi. Abb.122. in 2.dub.
lib.1.vbi vult conſuetudinem valere,ꝙ emphyteuta eccleſię
non cadat,licet ceſſet in ſolutione canonis: eccleſiæ enim ſuc
curſum eſt,ex quo poteſt cogere eum ad penſionem,de quo
conſilio mentionem faciunt. Cardi. Alex.in c.1.in prin.col.8.
qui feu.da.poſ.Iaſ.in l.1.col.37.ver.ſimiliter ſecundum eum.
C.de iu.emphy.Soci.conſ.99.col.1.lib.1.ac Fel. in c. cū cau-
ſa.in 9.fallen.de re iudi.Videatur omnino Catel.Cot.in ſuis
Memoria.in ver.emphyteuta non ſoluendo canonem cadit.

Et quia in tex.noſtro,& in alijs, ac etiam in contractibus,
& conceſſionibus ſępè ponuntur verba, ſuper quibus dubi-
tari poteſt,an cenſus,an emphyteuſis cēſeri debeat, pro qui-
bus videnda eſſent fundamenta quæ ſiunt ad pares in Dec.
Rotæ Romanæ And.Gamba,53. incipien. in cauſa Imolen.
Bonorum cōcludendum eſt iuxta magis communem,& ve-
riorem opin.quicquid ſentiat hic Bero.qui multa profert,ꝙ
41 in dubio † cenſualis contractus, ſeu cenſualis conceſſio cen-
ſeri debeat per doctri. Alber.cōmuniter receptā in l.2.col.8.
ver.Quid de quæſtione a me quęſita.C.de iu.emphy.Ioā.de
Imol.in c.ad audientiam.col.2.de reb.eccle.non alie.Bart.&
alij in l. ſi certis annis. C. de pact.Iaſ.in authen.qui rem.col.
3.C.de ſacro.eccle.Soci.conſ.266.col.10.D.meus conſ.138.
& conſi.146.Rui. conſi.160.nu.5.lib.1.Afflit. Dec.29. nu.4.
ver.Non in veritate.Pariſ.con.84.nu.12.vol.4.Alcia.in tra-
cta.pręſump.in 3.pręſum.2.Regu.in fi.Et pro hac opin.con-
cluſit Rota in Roman.Vineę corā D. Raynaldo prout teſtaē
Creſcen.Dec.ſua 32.lib.2. incipien. Cenſualis in dubio po-
tius res præſumatur. Quæ quidem communis opin. limitari
poſſe videtur,ꝙ procedat in priuato, vt ſolutio illi facta cē-
ſeatur ex cauſa cenſus, & ita loquantur, & intelligi debeant
Alberi.& alij ſupra citati: ſi vero loquamur in eccleſia, illius
fauore præſumenda ſit emphyteuſis,& in hoc procedāt,quæ
adducit hic Bero.& clarius eiuſdem q.14.col.2.verſ.Aut ſu-
mus in priuato,& poſtea ver.Aut ſumus in eccleſia,cui fue-
rit ſolutum.arg.tex.in l.ſunt perſonæ.ff.de.reli. & ſump. fu-
ne.Et poſtea ſubijcit aliud membrum diſtinctionis, quando
coniecturę adſunt, & quādo fortiores in vno caſu, quàm al-
tero,vt fortiores coniecturę vincant.ad c.tuam. cum glo.de
ſponſa.per Bar.in l.cum de indebito.in princ.ff.de probatio.
Conſtituitur etiam differētia inter emphyteuſim ſolitā,quæ
datur ſub modica penſione,ſed magis ad oſtendēdum reco-
gnitionem dominij: & illam,quę in recompenſationem fru-
ctuum, puta taxato annuo ficto ad rationē quinque pro cē-
tum,pręſertim in hoc an propter ſterilitatem facienda ſit re-
miſſio,vt per Iaſ.in l.1.in vlt.nota.C.de iu.emphy. & Catel.
Cot.in ſuis memoria.in ver.emphyteotę regulariter.

Ne quis autem putet in omnibus cenſum ab emphyteuſi
differre,ſciat,quòd inter alia idem obſeruatur in cēſu, quod
in emphyteuſi circa ſoluentem, & recipientem, hoc modo
42 videlicet vt rem tanquam † emphyteuta longo tempore re-
nens,& pro illa canonem ſoluens,emphyteuta pręſumatur:
præſumaturq; emphyteuticus præceſſiſſe: Spec.in tit.de loc.
§.nunc aliqua.nu.64.ac 142.l.cum de in rē verſo. ff.de vſur.
iun.ijs,quæ voluerunt ibi Bart.in l.litibus.col.j.C.de agri.&
cenſi.lib.11.Ange.Cuma.& Imol. in l.qui in aliena. ff.de ac-
qui.here.Bal.in l.ſi certis annis. & ibi Iaſ.nu. 9.verſi.Quarto
facit.C.de pact.Fely.in c.ſicut.ante nu.30.de re iudi.Et licet
aliqui requirant ſpatium triginta annorum, aduerto quòd
tunc loquuntur in pręſcriptione non in pręſumptione. Et
quando requirantur triginta anni,vel ſufficiunt decē diſtin-
guit Balb.in tracta.præſcriptio.in 3.parte.nu.41.& ſeq.Et ꝙ
hæc præſumptio proſit & domino. & emphyteutę voluit
Rui.conſilio.115.colum.vlti.volum.5.Et quòd idem dicen-
dum ſit ſuper cenſu, vel alia annua poſitione in fauorem
ſoluentis,& eius cui ſoluitur,probatur ex ſupra adductis, &
per Gui.Papæ quæſt.408.ac per Pariſ.conſ.7.col.1. & conſi.
13.col.fi. vol.4. Pro pręmiſſis videre etiā poteſtis Dec.And.
Gāba.olim Rotę Romanę præſtātiſſimi Auditoris 33. incip.
In cauſa Imolen.Bonorum vbi ponuntur principales decla-
rationes ad cognoſcendum quando contractus cēſendus ſit
emphiteuticus quando cenſualis.

Super gloſſ.2.quærit Abb. quæ dicatur læſio magna, vel
parua,de ijs tractaui ſupra numero 24.dum quærebam quæ
dicatur læſio grauis,quæ grauior,quæ grauiſſima, vult Abb.
inſpici debere conditionem eccleſiæ, ſcilicet an ſit diues, an
pauper,vel tenuis,an dignitatem,vel perſonatū habeat, vel
præeminentiam. Inſpicienda eſt etiam quantitas contra-
ctus,

ctus,qualitas concedentis,& illius cui fit conceſſio, ac ſubie-
cta materia,quæ ſemper attendi debet.l.inſulam. & ibi Bart.
& Paul. Caſtren. notant.ff.de præſcrip.verb.domi.meus in
l.1.in vlt.lectu.num.2.ff.ſi cert.peta.& in l.bonorum nu.15.
C.qui admit.Cõſideranda etiam ſunt alia, de quibus hic per
Abb.& Bero.late nu.82.

Super glo.in ver.non liceat, Abb.ex mente Inno.& Ioan.
And.fundat nonnullas concluſiones valde vtiles,quarũ pri-
43 ma eſt,ꝙ prælatus † in acquiſitis non poſſit facere conditio-
nem eccleſiæ deteriorem.pro hoc habemus etiam tex. vltra
noſtrum in c.ſi epiſcopum.verſic.Quia delictum perſonæ in
damnum eccleſiæ non eſt conuertendum. 16.q.6.c. requiſi-
uit.de reſti.ſpolia.c.grauis.de depoſi.c.fraternitatem. de do-
natio.& in c.delictum perſonę.vbi latè Ioan.And.de reg. iu.
lib.6.Secus autẽ in omittendo,vel patiendo. Hinc dicit Ab.
44 per negligentiam † prelati præſcribi contra eccleſiam toto
titu.de præſumptio.& per Ioan.And.in dicta regula delictũ
45 perſonæ.Subdit notabiliter Abb. quòd cõtra prelatum † ex
eius negligentia, vel deſidia res eccleſiæ præſcripta fuit, ſeu
contra eius hęredes eccleſia poteſt agere ad intereſſe,vel dã-
ni emendationem,vt voluit gl.ſingu.in c.placuit 2. in verſic.
pertineant ad fin. 16.q.3. & ad text.in l. quicquid. C. arbit.
tute.vbi tutor tenetur quãdo eius culpa,& dolo pupillus reș
ſuas amiſit,ſeu cum poſſet tutor illi non acquiſiuit:& ſic tam
46 faciendo,quàm negligendo. Et ꝙ prælatus de ſimili † negli-
gentia conueniatur,ac puniatur voluit idem Abb.in c.2.poſt
nu.4.de præſc.& Cardi.in cle.2.de reli.domi.
47 Subdit Abb.ꝙ prelatus † poteſt eccleſiæ præiudicare in non
acquirendo,vbi acquirere poterat. Abb. ad id citat glo. in c.
vlt.§.ſi ergo.& eſt gl.vlt.16.q.6.inferens prælatum nõ agno-
ſcendo legatum,vel hęreditatem delatam eccleſiæ,præiudi-
care eccleſię,quod dicit tenuiſſe Fed.de Sen. in quodam ſuo
conſi.dicite vos conſi. 9.incipien. caſus talis eſt res aliqua.
Hoc conſi.Fede. aliqui idem Abb. ad idem nominatim citat
videlicet in c.contingit. ante nu. 12.ver. In contrariũ tamen
facit quod notat Federi.con.9.de ſentẽ.excom. De hoc cõ-
ſil.9.Fed.ſenſit Lap. Alle.25.diſputat hic primo.in fi.Et hoc
conſi.9.ad idem citat,& ſequitur Ancha.conſi.136.incipien.
ex conſilijs. col.1.ver. Item eſt aduertendum Et cum Fede.
reſidet tandem Gemini.in c.1.num.9.de reb.eccle.non alie.
lib.6.Quos Frede. & Lap.vbi ſupra refert, eorumq; opinio.
communem teſtatur Iaſ. alios ad id citans in l.legatum. nu-
mero 13.& 16.ac Rip.nu.9.ff.de lega.1.Et cum Fred.& Lap.
concludunt idem Abb.in c.1.nu.22.de dolo,& cõtu. ac Phi.
Fran.nu.27.& ante,de reb.eccle.non alie. lib.6. Ioan.Firma.
de Epiſco.par.4.q.10.nu.6.Soci.regu.110.in 6.Fallen. quo-
rum alter numerum conſi.Frede.non allegat,alter verò cor-
ruptè illud citat Fede.etiam,ac Lap. ſequitur Barba. cõſ.41.
col.7.nu.13.lib.1. Et eoſdem vbi ſupra citare voluit Ambr.
de Opizo.in Repet.l.filiusfa.§.diui. ff. de leg. 1.poſt nu.75.
verſi. Et pro eo quod dixi Huc ſpectat diſtinctio Damaſi in
Broccar. Regu. 32. vbi delictum prçlati conſiſtens in omit-
tẽdo, puta ſi is omittat interrumpere prçſcriptionem in dã-
num eccleſiæ redundare affirmat: ſecus verò ſi delictum
conſiſtit in faciendo, puta ſi occiderit hominem, vel ſimile
quid fecerit.

Super glo.in ver.iure minoris,ex verbis Inno.& Abb.hic
colligit Bero.ſeptẽ dicta,quæ ſigillatim diffusè examinat,vi-
deantur quę ipſe ſcribit, nos quæſtiones Abb.& nonnullas
48 alias reaſſumemus,& primo,an vſucapio † currat contra ec-
cleſiam,ſicut contra priuatum iuxta opin. Inno. quam Abb.
hic in puncto iuris veriorem, & magis communem aſſerit,
concluditur pro affirmatiua, ꝙ contra eccleſiam ſpatio triũ
annorum res mobiles vſucapi poſſint, vt per Dyn. in c.poſ-
ſeſſor.de reg.iur.lib.6.nu.8.ver.Res autem mobiles eccleſia-
rum.& ibi Addi.ac per Abb. hic poſt nu.11.quem refert, &
ſequi videtur Felyn.in c. ad audientiam.nu.26.in 4.limi. de
præſcrip.Hoſtien.verò pro negatiua concludit, ꝙ immò vſu
capio non currat contra eccleſiam, ea ratione,quia iure ca-
nonico non caueatur vſucapionem in rebus mobilibus ec-
cleſiæ locum,ſibi vendicare,ſi igitur lex canonica id non di-
cit, nec nos Canoniſtæ dicere debemus.arg.tex.in l.ſi verò.
§.de viro.ff.ſoluto matrimo.l.vni.§.ad deficientis. C. de ca-
du.tollen.Bald.in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. colum. pe-
nul.amplians ad ſtatuta,verſi.Vnde id,quod omittitur a ſta-
tuto.ff.de libe.& poſth.Inſuper opinio Hoſt.tanq̃ ęquior,&
eccleſijs fauorabilior ſequẽda vr̃,vt inquit Iurecon. in l.ſunt
perſonę.in fi.ff.de reli.& ſumpt.fune.ibi Nam ſummam eſſe
rationem, quæ pro religione facit. Hanc opin. Hoſtien. ſe-
quitur Imol.hic tanquam de iure veriorem, quamuis con-
trariam,magis communem opi.fateatur, cui quidem magis
commune,& ſic priori affirmatiuæ ego adhæreo: Sentio ta-
men vtramque opinionem ſuſtineri poſſe.

Circa ſecũdum dictum Abb.plures quæſtiones elici poſ-
49 ſent,prima ſit,ꝙ Reſpub.Romana † læſa in integrum reſtitui
debeat,ſicut minor,& eccleſia.eſt tex.clarus in l.reſpub. mi-
norum iure vti ſolet,ideoque auxilium reſtitutionis implo-
rare poteſt.C.qui.ex cau.maio. Cum tex. dicat Reſpub.per
antonomaſiam de Romana interprętatio facienda eſt. argu.
tex.in §.ſed ius quidem.Inſti.de iu.natu.gen.in l.j.iun.glo.in
uer. in Vrbe.ff.de colle.illici.l.2.ff.de verb.ſigni.cum ſimi.Et
pro dicta concluſione adduco etiam gl.in d.l.Reſpub. & idẽ
voluerunt Docto.& ibi,& hic.Et quòd reſpub.propriè dica-
tur Romanorum probat tex.in l. bona ciuitatis abuſiuè pu-
blica dicta ſunt,quæ eſt 15.& text.in l. ſeq. eum qui vectigal
populi Romani.ff.de ver.ſigni.

Sic etiam dicimus ſolam rempub. Romanam habere fi-
ſcum,& fiſcum propriè dici Reipub.Romanę, non autẽ alia-
rum ciuitatum.ad tex.in l.properandum cir.prin. & ibi gloſ.
C.de iudi.per Bar.in l.j. C.de bon.vac.lib.10.& in l. ſi is qui.
circa mediũ.ff.de iu.fiſci.& per Neguſan.de Pigno.in 4. mẽ-
bro 2.p.nu.114.verſ.Item intellige predicta in fiſco propriè
ſumpto.Et ꝙ ciuitates non dicãtur habere fiſcum, nec illius
priuilegia,niſi ex priuilegio,vel ex præſcriptione immemo-
rabili affirmat Ioan.de Platea ſuper rub.C.de iu.fiſci.colũ.2.
& 3.Bar.in l.2.ff.eo.& in l.1.C.de bon.vacan. Alex.con.14.
vol.8.Aegid.Boſſ.in praxi Crimini.titu.de fiſco columna 2.
numero 7.

Ampliatur concluſio præmiſſa,etiam ad alias reſpub. vl-
tra Romanam, vt reſtitui in integrum debeant præmiſſis
non obſtantibus,quippe quæ minoribus æquiparantur. l.rẽ-
pub.vt pupillam extra ordinem iuuari moris eſt.& ibi gl.C.
de iu.Reipub.lib.11.& illæ etiam reguntur per ſuos admini-
ſtratores,ſicut minores per ſuos tutores,vel curatores,& ec-
cleſiæ per œconomos, ac prælatos.vt per glo.in alle.l.reſpu.
C.qui. ex cau.maio.& in illis continentur etiam pupilli, vi-
duæ,ac miſerabiles perſonæ,vt per Docto. vbi ſupra, & hic.
Idem dixit Bal.in l.quamquam. in fi.C.de ſent.quæ ſine cer.
quanti.Et quòd etiam ad alias reſpub.extendatur probatur,
quia terminus iſte reſpub. conuenit etiam alijs ciuitatibus.
prout eſt tex.in l.ſed & hi. ibi, à Repub. cuiuſdã municipij.
ff.de publica.& eſt text.in l.ciuitates. ff.quod cuiuſq; vniuer.
nomi. Militat item eadem ratio circa præmiſſa quoad alias
ciuitates,quæ conſideratur in vrbe. Et hanc opin. probari
etiam affirmant Docto.hic ex tex.l.1.C.de offi. eius. qui vi.
alte.ger. vbi pręſes prouincię,qui ſolum in ſua prouincia iu-
riſdictionem habere dr̃,cognoſcit de reſtitutione in integrũ
reipub.& ſic reipub.ſuæ ciuitatis,vel prouincię, non autem
Reſpub.Romanæ.l.pręſes prouinciæ in ſuæ prouinciæ homi
nes tantum imperium habet.cum l.ſeq.ff.de offic.pręſi.quic-
quid dixerit (ille tex.diuinatiue reſpondendo, quòd cauſa
illa præſidi delegata fuiſſet) Iacob.But.in alle.l.Reſpub.nam
pręter id,quòd de hoc non conſtet,delegatio non præſumi-
tur.iuxta tex.in l.vni.C.de manda.princi.& in l. ita demum.
C.de procu.ac in c.cum iure peritus.ſupra de offi.dele.
50 Tertio quęrit Abb.an in integrum † reſtitutio competat ca-
ſtris,& villis lęſis? ſuper ijs Docto.multa ſcribunt,quæ vide-
re poteſtis. Verior opin. mihi videtur, quòd ſi caſtrum, vel
villa per adminiſtratores regatur,quòd non ſecus ac reſpub.
reſtitui debeat: pręſertim ſi in illis ſint multi homines,vt vo-
luerunt etiam Bar.in alle.l.reſpub.C.qui. ex cau. maio. Cu-
ma.conſi.158.verſus fi.primi dub.Roni.conſi.423. Soci.cõ-
ſi.299.in 2.dub.Verũ aduertatis,ꝙ caſtris,& villis reſtitutio
in integrum non datur ipſo iure, & ex priuilegio perſonali,
ſeu ſpeciali, ac iure minoris, ſed ex clauſula generali ſi qua
mihi iuſta cauſa &c.iuxta mentem Iacob.Butr.ac Barto. vbi
ſupra.& hanc dicit communem Soci.conſi.194.
51 Collegia item,& loca pia † reſtitutionem in integrum iu-
re minoris petere poſſunt,vt ſubdit, Abb.citãs ad hoc tex.in
l.omnia priuilegia,quę a retro principibus à noſtra ſerenita-
te &c.C.de epiſco.& cleri.vbi quòd hodie priuilegia omnia
conceſſa,& concedenda eccleſijs, extenduntur ad hoſpita-
lia,& alia loca pia,quem tex. notat ad hoc Bal. ibi cuius tex.
nunquam obliuiſcamini, præſertim vos Etruſci, etiam ad
alium finem: Videtis enim in illo tex.in prin. Quãtę ſit potẽ-
tię,ac dignitatis titulus ille ſereniſſimi,quo decoratus eſt, &

mentò

merito omnium principum conſenſu Magnus veſter,& po-
tentiſſimus Dux Tuſciæ.Serenitas enim ex illo text.ſoli Im-
52 peratori conuenit † quod etiam habeas in l.vlt. ibi Contra
prouidũ noſtrę ſerenitatis decretum.C.de poſtul.& in l.3.C.
de adno.diuer.iudicũ.Et in l.pen.C.de don.inter vi. & vxo.
Imperator Sereniſſimus nũcupatur. Ad rẽ noſtrã redeamus
concludentes,q loca pia,eorumq; bona reguntur, ac guber-
nari debent vt bona minorũ.l.orphanotrophos.C.de epiſ.&
cleri.cle.c.qa cõtingit.de reli.domi.Et propterea vt pręmiſ-
ſum eſt reſtitui in integrũ debent,vt per Ioan.And.in c.2.de
in integ.reſti.lib.6.& per eundem in Addi. ad Spec. eo.tit.§.
2.ver.Idem quoque.ac Imo.in c.niſi.de pręb.
53 Capitula item † eccleſiarum priuilegio pariter perſonæ,
non autem ex illa clauſula generali reſtitui debent,qñ eſſent
lęſa in rebus communibus, non autẽ ſingulorũ,vt per Inno.
in alle.c.niſi.de pręb.per Ioan.And.& Abb.& alios hic.
54 Hoſpitalia † q ẽt iure ſpeciali vti eccleſia reſtitutionem in
integrũ petere poſſint,ex quo ſint loca pia voluit Ioan.And.
in c.5.hoc eo.tit.li.6.& in c.requiſiuiſti. de teſta. ac Abb.hic
col.pen.ver.De hoſpitalibus.Intelligite vos de hoſpitalibus
ſuperioris authoritate conſtructis,aliàs ſecus: Sic loquitur,
& intelligi debent Anch.in c. auditis.col.2.7.hoc eo.tit. Bal.
conſi.465.lib.1.Anto.de But.conſi.40.Gemi. in c.2. in prin.
verſ.In hoc vlt.eo.titu.lib.6.Roma.conſi.407. Idem Abb. in
c.cũ ſit generale.in 4.not.de fo.comp.& in c.vlt.in 2.not. de
teſta.ac conſ.31.ad clarã.nu.2.lib.2.ver. Sed tamen hoſpita-
lia.Barba.in c.ex literis.col.2.de conſue.Fely.in c. de quarta
col.2.de præſcr.
55 Scholariũ † autẽ collegiũ an in integrũ reſtituẽdũ ſit ſpe-
ciali iure perſonæ Abb.col.pe.ver.Ex ijs infertur ad quęſtio-
nem,concludit pro affirmatiua,ea quidẽ ratione, quia in hu-
iuſmodi collegio ſoleant eſſe multi minores 25.annis, vnde
reſpectu minorũ ipſum collegiũ audiri dẽat,ſi reſtitutionem
in integrũ iure ſpeciali petat. Vr igitur ſentire Abb.q ſi pau-
ci,vel nulli minores in collegio ſcolariũ ſint, reſtitutio hmõi
danda non ſit:& ſic collegiũ hmõi nõ dicatur locus pius, qui
56 † abſque alia diſtinctione reſtitui deberet ſpeciali iure, & q
nõ poſſit dici locus pius probari vr,quia etiã cõgregationes,
in quibus pie viuitur,ac pietatis opera exercentur, non pro-
57 pterea dicũtur loca pia,† prout ſunt cõfraternitates diſcipli-
natorum, vel ſimilium perſonarũ. Quæ nec etiam epiſcopo
ſubſunt, & coram iudice ſeculari conueniũtur. vt dixit Bal.
in l.illud col.1.ver.Quid de eo.C.de ſacro. eccle. & in autẽ.
hoc ius porrectũ. col.2.& ibidẽ Pau.Caſt.ver.primã partem
C.eo.Imol.in c.officij.ver.Circa fm.de teſta.Corn.cõſ.119.
nu.27.lib.2.Cardi.conſi.13.Soci.conſi.82.col.pe.vol.4.Phi.
Fran.in c.1.de reb.eccle.non alie.li.6.Capra.conſ.20.Calcã.
conſi.21.col.2.Bal.in tract.præſcrip.in 1.p.5.p.prin. colũ.2.
Alex.conſi.102.in 1.dub.vol.7.Iaſ.conſ.218.col.1.lib.2.Pa-
riſ.conſ.50.col.pe.& vlt.lib.2.Tiraq. de priuile. pię cauſæ in
præfatio.in ver.Itẽ relictũ.ver.Contrariũ tñ.Fuller.in cõſti.
Regni de epi.& cleri.c.priuilegia.nu. 33.& ſeq. Dyon. pon-
tan.conſuetu.Bliſen.art.41. ver.Fraternitates.Et hæc eſt ma-
gis communis opi.Et q collegium ſcholarium nõ debeat cõ-
numerari inter loca pia concludit Pet.de Peruſ.in tracta. de
cano.epiſc.q.14.n.13.ac 24.Roc.de Curt.in tract.Iuris.part.
in ver.in eccleſia in 5.q.latẽ Aemiliam.conſ.153.per totum.
Qui contrarium tenere vellet,q inmn collegiũ ſcholariũ
ſit locus pius ad id probandũ adducere poſſet Reſolutionẽ
Rotæ Romanæ ſub die 28. Nouembris 1548. rurſus ſub die
28.Ianuarij 1549.in Conchen.Medietatis fructuum coram
Roſſanen. & ſic bis articulo diſcuſſo locus pius voluit Anc.
in c.auditis.in 11.q.infra hoc eo.titu.
58 Quærit Abb.q ſi prælatus † iurauerit nolle petere reſtitu-
tionem in integrum ſuper contractu,vel geſto,in quo eccle-
ſia lęſa fuerit,an illa reſtitutionem petere poſſit? Concludit
Abb.iuramentum non valere, & eo non obſtãte reſtitutio-
nem peti poſſe:ſecus dicit minore iurante.Pro ijs citat gl. in
ver.contractum.in c.1.eo. titu.de in inte.reſti. libro 6.quam
dicit mente tenendam, quæ glo.affirmant maius eſſe priui-
legium eccleſiæ, quàm minoris in hoc, quia ſi hic iurat non
contrauenire,non reſtituitur:iuramẽtum enim operatur vt
p maiore habeatur authẽ.ſacramẽta puberũ.C.ſi aduer.vẽ-
di. & ibi gl.& Doct.& in corpore vñ ſumit in noua cõſtitutio-
ne Federici,q eſt in vſibus feudo.ſub tit.de pace iura. firmã.
§.itẽ ſacramẽta. Si aũt prælatus iurat nõ repetere,vel nõ cõ-
trauenire,ſic iurãdo (inquit glo.) deierauit, ea quidem ratio-
59 ne,quia prælatus † iurat bona eccleſiaſtica inconſulto ſum-

mo Pontifice ſe non alienaturum. De quo iuramento de nõ
alienando habemus tex.in c.vt ſuper ibi cum ex ſacramento
fidelitatis tenearis. Apoſtolicæ ſedi nihil alienare. & ibi glo.
in ver.ſacramento,ac Ioan.And.& alij de reb.eccle. nõ alie.
Habemus etiam tex.in c.vlt.de eccle. ędifi. Simile iuramen-
tum de non alienando iura Regni, rurſus & aliud iuramẽtũ
idem cum noſtro, de non reuocandis alienationibus,ſeu de
non contraueniendo habemus in c.intellecto, & ibi per glo.
& Docto.de iureiur.
Reſidet gl.pręmiſſa,quod eccleſia eodẽ prælato, qui alie-
nauit inſtante, vel alio ſcilicet ſucceſſore in prælatura illius,
qui alienauit iudicis officio reſtituetur. Idem cõcludit Iaſ.in
authen. ſacramẽta puberum. in 6.limi.prin.nu.62.ac nu.64.
C.ſi aduer.vendi.Ad quod eadẽ gl.citat tex. in c.quod quis.
35.q.9.qui tex.iun.gl.probat,q illicita alienatio rei eccleſia-
ſticæ corrigenda venit. Adducit etiã tex.in c. ſi quis presby-
terorũ.de reb.eccle.nõ alie.vbi q alienatio nõ tenet, & alie-
natores excommunicãtur.Citat ẽt tex.in c.ſicut. dicite vos
2.de iureiur.vbi q iuramentũ contra vtilitatẽ eccleſiæ præ-
ſtitum non tenet:immò potius periuriũ nũcupari poteſt, ſeu
quid illicitũ,vt ẽt in pręalle.c.intellecto.verſ.Quia cũ tenea-
tur.Immò ſeruare volens iuramentũ de non contraueniẽdo
peccaret mortaliter.c.ſicut noſtris.dicto tit.de iureiur. Abb.
in alle.c.2.d.titu.Bero.conſi.8.in preſcri.nu.13.& ſeq.lib.3.
Ex publice intereſt iura eccleſiæ defendere.præalle. c.ſi quis
presbyterorum.de reb.eccle.non alie. c.ſic rector. 43.diſtin.
Augu.Bero.d.conſi.8.nu.16.Demum glo.præmiſſa ad idem
citat text.in c.cum veniſſent.de inſtitu.Ille text.ad rem facit
verſus fin.ibi Vel donec probatum fuerit eaſdem libertates
archidiaconum abiuraſſe, vbi iun.ẽt ijs,quę voluerunt ibidẽ
Abb.& alij concluditur, quòd ſi pręiudicium pręlati ſepara-
bile ſit à pręiudicio eccleſiæ iuramentum per prælatum prę-
ſtitum ſeruandũ ſit, vt nihil vtilitatis, vel honoris ad ipſum
prælatum perueniat: At dignitati non præiudicetur per iu-
ramentum prælati:
Circa id, quod diximus minori iuranti non dari in inte-
grum reſtitutionẽ propter authen.ſacramẽta puberum. C.ſi
60 aduer.vẽdi.cadit hæc limitatio,videlicet † niſi arguatur do-
lus,vt per gl.in l.1.illo titu.& per Docto.communiter in di-
cta authen.per Ancha.conſi.330.Viſa facti. num.9.358.Viſa
copia.ac conſi.375.In ſupradicta.nu.1.& ſeq. Et q illa autẽ.
tolli poſſit pręſumendo dolũ,communẽ affirmat Curt.Iun.
conſ.118.nu.7.Et ratio dictæ limitationis eſt, quia dolo de-
ceptus non conſentit:& ſic deficit vnum ex ſubſtantialibus.
vt ponderat Iaſ. in dicta authen. ſacramenta puberũ nu.29.
Quęrit Abb.an eccleſię detur in integrũ reſtitutio aduer-
ſus præſcriptionẽ?affirmatiuẽ reſpondet ex mente Inn.con-
61 cludens eccleſię,minori,ac Reipub.reſtitutionẽ in integrum
† competere aduerſus pręſcriptionem remittẽs ſe ad ea, quę
dixit in c.1.de pręſcrip.nu.9.vbi plene tractat. Nũnulli plu-
ra membra amplectendo ſic diſtinguũt: Aut loquimur quo-
ad minorem,& tunc, Aut ſupponimus illum impuberem, &
ſic minorem 14.annorũ, & tunc dicunt contra talem nullam
62 præſcriptionẽ,† vel vſucapionẽ currere,& conſequenter nõ
eſſe opus reſtitutione. iuxta tex.in l. bonęfidei. ff.de acqui.
re.domi.verſi.Nec intereſt. Aut loquimur de adulto videli-
cet de maiore quatuordecim annorum,& vſucapio rei mo-
bilis olim currebat, ſed concedebatur in integrũ reſtitutio.
iuxta tex.in l.vni.C.ſi aduer.vſuca. Hodie autẽ ipſo iure nõ
currit,vt l.fi.C.in qui.caſus in inte.reſti.nõ eſt neceſ.Si verò
63 loquimur de pręſcriptione,† & ſic rei immobilis, & illa tan-
quam magis præiudicialis nõ currat.Et quia res illa ſine de-
creto inalienabilis ſit.iuxta tex.in l.3.C.qui.non obijci.lon.
tempo.pręſcr. & ibi communiter Docto. Eccleſiam reſtitui
contra pręſcriptionem decurſam affirmãt.ac etiam Rui. cõſ.
13.nu.6.vol.4.& D.meus conſi.36.nu.9.
Præſcriptionẽ triginta, vel quadraginta annorũ ꝯ impu-
berem mero iure dicũt currere,ſed bene ꝯ adultum. Aduer-
64 ſus pręſcriptionẽ † triginta annorũ cõis eſt opin.in integrum
reſtitutionẽ concedi,ex capite ignorantię, ex illa clauſula ſi
qua mihi iuſta cauſa videbitur, vt voluerũt gl.in l.ſi patrem.
§.1.ver.Non vtendo.ff.quemad.ſerui.amit.Specu.in titu.de
pręſcrip.§.1.ver.Pone colonus.Bar.& alij.in l.cum filiusfa.§.
in hac.ff.de ver.obli.Bar.in l.1.§.ſi quis autem.ff.de iti.actu-
que priua.Ange.in l.vlt.C.de lon.tempo.pręſcrip.Roma.in
l.ſi vero.§.de viro in 5.t.fallen.ff.ſol.mat.Abb.conſi.34.li.1.
Abb.& Fely.in c.ſi vigilanti.col.1.vbi communem dicit. de
præſcrip.Alex.con.77.vol.6. & conſil.150.col.2.lib.7.Afflic.
Dec.

Dec.Neapo.37.Roma.conſi.149.Rui.conſi.44.nu.8.volſi.4.
Aimo de Anti.temp.p.4.nu.50. Maria. Soci.iun. communẽ
affirmans.conſi.228.nu.50.lib.1.q̃ ẽt opin.ſequitur idẽ Soci.
iun.in l.filiusfa. §.diui.nu.142.ff.de lega.1.vbi aliud dicit eſ-
ſe in pręſcriptione quadraginta annorum afferens magis cõ-
munem opin.eſſe,ꝙ illam quadraginta annorũ nõ dari reſti-
tionem in integrũ,quod quidem diſcutere nõ eſt hic locus.
65 Ex glo.pen.ad fi.colligit Abb.quæ requirantur ad validi-
tatem † alienationis rei eccleſiaſticę, concludẽdũ eſt rem ec-
cleſiaſticam non poſſe alienari,niſi in quatuor caſibus vide-
licet neceſſitatis,meliorationis,pietatis,& incõmoditatis.ex
cõi ſententia,de qua Cur.iun.conſi.130.nu.3. Vel ẽt dicere
poſſumus,eccleſiæ bona alienari non debere,niſi ex iuſta cã,
& cum ſolemnitatibus requiſitis, prout hanc opin. commu-
nẽ affirmat D.meus conſi.174.colũ.2.in prin. Et ꝙ in aliena-
tione rei eccleſiaſticę copulatiue requirantur forma, & iuſta
cauſa communem aſſerit idem Dec.con.282.col.3.
Hodie,vt alienatio ſubſiſtat ſeruari debet.extra.Ambitio
ſæ. Pauli 11.de reb.eccleſ.nõ alie.de qua loquutus fui ṡ.poſt
nu.37.Sola autẽ legitima alienandi cauſa, ſeu ſolæ ſolemni-
tates,neque ex forma paulinę,neque de iure antiquiori ſuf-
ficiunt pro ijs videre poteritis quæ ſcripſi ſuper ſigna.Gratię
titu.ſi In euiden.ver.Sola cauſa legitima & in illo titu. plura
hnc ſpectantia tracto,quæ hic non repeto.Et ex ibi dictis, &
ex pręalle.extra.Ambitioſæ, quæ ẽt ꝯ facientes excõmuni-
cat,conſtat,ꝙ hodie ceſſet dubium illud vltimo loco hic per
Abb.poſito,quod ẽt reaſſumit,& latè diſcutit Bero.nu.163.
& ſeq.videlicet An in foro conſcientiæ ſit tutus, qui in caſũ
licito non ſeruata forma,ſeu ſolemnitatibus requiſitis omiſ-
ſis rem eccleſiæ habet, negatiua enim opin. hodie indubita-
bilis eſt.Et pręter alia,quia dicta extra.Ambitioſę.vt dixi ir-
ritat oĩa in contrariũ facienda, niſi ſeruentur omnia de qui-
bus ibi,excommunicatq; non ſeruantes conſtitutionẽ illã.
66 Verum non modica difficultas adhuc remanet, videlicet
an alienatio † rei eccleſiaſticę abſq; ſolemnitatibus, eccleſiæ
tamen vtilis,ſubſiſtat?Pro opin.affirmatiua concludit glo.&
Bar.in l.cũ hi.§.eam trãſactionẽ,vbi de alienatione facta per
eccleſiã,vel minorẽ nõ ſeruatis ſolemnitatibus. ff.de tranſa-
ctio.Alberi.de Roſa.in authẽ.hoc ius porrectũ.col.vlt. C.de
ſacro.eccle.Bald.in l.quicunque. C.de bon.quæ libe.Roma.
conſi.316.Barba.conſi.39.col.7.& con.86.col.3.lib.3. prout
idem dicimus in minore adeunte hęreditatem, ſeu contra-
hente ſine ſolemnitatibus ad ſui fauorem, vt per Ang.conſi.
vlt.col.vlt.Matheſi.ſingu.116.per Ang. Aret.in §. ſui aũt ad
fi.Inſti.de hęre.quæ ab inte. Arguendo de minore ad eccle-
ſiam,vt in tex.noſtro.Idẽ dicemus vbi cõcurrit fauor,ſeu vti
litas eccleſię,vt actus abſq; ſolẽnitatibus valeat. Idem voluit
Alex.in Apoſtil.ad Bar.in l.cũ lege.in fin.ff.de fideiuſ. & in l.
mutũ.in fi.ver.Et ꝑ hoc.ff.de acqui.hęr.Et gñraliter dicim⁹,
67 ꝙ vbicũq; à lege,vel ſtatuto in aliquo actu requirit̃ certa † ſo-
lẽnitas fauore alicuius, valet actus ſine ſolẽnitate in eius fa-
uorẽ tẽdẽs.l.nõ eo minus.vbi Doc. eliciũt hãc not.regulam.
C.de ꝓcur.ac Rom.cõ.453.& D.meus ꝯſ.331. ꝓ reſolutiõe:
col.2.ver.ſecũdo principaliter.Hinc infero ad ſtatutũ noſtrũ
68 Romanũ † c.23.lib.4.ac c.19. in lib. Reforma.ſub tit. de pact.
nõ vali.ac ad ſtatutũ Florẽtinũ,& ferè ad oĩa ſtatuta Italię di
diſponẽtia ꝯtus minorũ,& mulierũ non valere ſine ꝑſentia
ꝓpinquorũ,& niſi ſeruent̃ quędã ſolẽnitates, ꝙ intelligi de-
beãt,ſi ꝯtus,ſeu actus ſint in dãnũ,vel pręiudiciũ mulierum
vel minorũ,nõ aũt ſi tẽdẽt ad eorũ cõmoditatẽ,vel vtilitatẽ.
ꝑ tex.in l.neq;.C.de ꝯ.& cõmit.ſtipu.Iaſ.latè in alle.l.nõ eo
minus.nu.3.vbi plura in terminis noſtris adducit ac D.meus
pręalle. ꝯſi.331.ꝓ reſolutiõe.col.2.ver.ſecũdo principaliter
Grat.conſi.46.col.vlti.lib.1.Pariſ.conſi.16.col.19.lib.2. Rui.
conſi.64.col.3.lib.1.Maria.Soci.iun.conſi.28.col.pen.lib.2.
Pro opin.verò negatiua reprehendentes glo.t.concludũt
Iaco.Butr. Alberi.Bar.Pau.Caſtren.Iaſ.& communiter Do-
cto.in alle.l.cum hi.§.eam tranſactionem. ff.de tranſact. Bal.
in l.vlt.§.neceſſitate.col.5.C.de bon.q̃ libe.& in c.1.de trãſa-
ctio Alex.ꝯſ.187.colũ.1.verſ.Quarto per id, quod hr̃.Soci.
cõſ.25.li.3.Fely.in c.de quarta.in prin.de pręſc.& in c.causã
col.5.de iudi.Iaſ.hanc cõmunem affirmans.in l. contra iuris.
num.9.verſi.Vltimo per iſtũ tex.ff. de pact. Brun.in tract.de
Forma.titu.de potentia,& effectu formæ in 9.Amplia.
Declarari,ſeu modificari poſſunt opiniones præfatæ, vt
eccleſia poſſit contractum, quamuis nullum, propter eius
vtilitatem ratificare,vt probat text.in cap. ſi qua de reb.ec-
cle.non alie.ver.In iudicio autem erit epiſcopi conſtitutum,
ſi precium debeat recipi, nec ne.12.q.2.ibi enim res eccleſię
abſente epiſcopo alienatę, ad ius eccleſiaſticum reuocãtur,
niſi epiſcopus malit contractui ſtare. Et voluit Inn.in c.1.de
ijs,quæ fi.a præla.& glo.in c.1.ne ſede vacan. Anto. de Butr.
in c.ſi quis præsbyterorum.col.1.de reb.eccle. non alie. Ab.
in c.cum cauſa.in fi.de re iu.Soci.conſi. 80.col.2.vol.4.Brũ.
vbi ſupra.Præpoſi.Alex.in c.1.qui ſeu.da.poſ.Rui.conſi.40.
col.vlt.lib.1.Rebuff. ſuper concor. titu.de collatio. §.ſi quis
vend.in ver.ipſo iure.Corſet.in ſuis ſing.in ver. pupillus.D.
meus in c.quæ in eccleſiarum.col.2.de conſtitu.
69 Supereſt pro complemento omniũ, quæ tractat Abb.hic
videre coram quo † iudice eccleſiam in integrũ reſtitutionẽ
petere poſſit. De iure communi habemus text.quo cauetur
reſtitutionem in integrũ coram iudice rei petendam eſſe.l.2.
C.vbi,& apud quem cogni.in inte.reſti.agen.ſit.Et item ge-
70 neralis regula,ꝙ actor † ſequi debeat forum rei. iuxta tex. in
l.iuris. C.de iur.om.iudi.l.actor. C.vbi in rem actio. c.ſi cle-
ricus laicũ.& c.cum ſit generale.de fo.comp. Reſtitutionem
in integrũ petens agere videtur, & actionem quodammo-
do mouere ergo coram iudice illius, contra quem reſtitu-
tionem petit comparere,ac inſtare debet.
Tenendo hanc opi.ad iura,quæ in contrarium adducun-
tur reſponderi poteſt vt per Bero.hic ante nu.163.verſic.Et
ſequendo hanc opin.Verior,& magis communis opi.eſt illa
71 Inno.in c.cum ſit generale.de fo.compe.vbi vult ẽ eccleſiam
petere poſſe reſtitutionẽ in integrum coram iudice eccleſia-
ſtico,quod Abb.hic dicit notandũ. Et hoc introductum eſt
fauore eccleſiæ, quæ in hoc priuilegiata eſt. Et ſic contraria
procederent,quando eſſemus extra eccleſiæ priuilegiũ ſpe-
ciale.Pro ijs Abb.citat gl.magnam ad fi. puto ibi Et per epi-
ſcopum ſuum poteſt quis implorare hãc reſtitutionem. Ve-
rum illa glo.duabus ex cauſis vitari poſſe videtur. Tum quia
de alia reſtitutione,quam hic tractatur ibi. Tum quia nõ eſt
eccleſia ibi,quæ inſtabat.Niſi quis reſpondeat ad primum,ꝙ
ſit eadem ratio in caſu noſtro, quæ ibi, vel maior hic, quam
ibi. Ad ſecundũ verò, ꝙ ſi ibi licet etiam laico adire epiſco-
pum,& ſic iudicem eccleſiaſticum:pariter,ſeu fortius licebit
eccleſiæ,vel pro ea agenti.

REPETITIO
IN RVBRIC.
DE PROBAT.

Celeberrimi I.V.C.D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Continuationem an requirat titulus hic de probatio.*
Continuationis deſcriptio.
Confeſſio partis optima probatio.
2 *Digniora præferenda.*
Argumentum ab ordine titulorum.
3 *Confeſſum contra nulla ſunt parte iudicis,niſi in exequendo.*
4 *Genus eſt vnicum,ſub ſe ſpecies omnes continens.*
5 *Abſtractum, & concretum qualiter accipiantur.*
6 *Genera eſſe incorporea, a corporibus ſeparata.*
7 *Definitio ante omnia exquirenda.*
8 *Argumentum quid ſit?*
9 *Probationis noua definitio.*
10 *Definitio verba propriyſſima habere debet.*
11 *Intelligi quod multipliciter poteſt,eius veritas offuſcatur.*
Inſtrumentum diuerſa ſignificat.
Probatio vnde dicatur?
12 *Confeſſio proprie an ſit probatio?*
13 *Præſumptionem contra iuris,& de iure non admittitur probatio.*
14 *Concluſum quando eſt in cauſa,nihil dici,produci,vel opponi poteſt.*
15 *Concluſio in cauſa,& ſententia æquiparantur.*
16 *Sententia fertur ex probationibus.*
17 *Statutum in materia odioſa de probatione loquens,non vindicat ſibi locum in confeſſione.*
18 *Epiſcopus non continetur ſub ſimplici nomine dignitatis.*
19 *Probationum facultas non eſt auferenda.*
20 *Interrogare poſſe iudicem vbi æquitas ſuadet.*
21 *Prohibita probatione per teſtes,non poterit probatio per confeſſionẽ a teſtibus probanda.*
22 *Iuramentum an propriè dicatur probatio?*
23 *Præſumptio transfert onus probandi in aduerſarium.*

24 *Perinde*

24 *Perinde, dictio improprietatem, & fictionem arguitur.*
Perinde, dictio, & ſimiles quando veritatem important.
21 *Actore probante reus condemnandus eſt.*
26 *Actoris intentio an iuramento probari poſſit?*
27 *Probationis in defectum ad iuramentum recurritur.*
28 *Probationes per teſtes, & per ſcripturam parem vim habent.*
29 *Exempla declarant, non arctant regulam.*
30 *Declaratur una lex ab altera.*
31 *Alius, dictio nonnunquã diuerſitatem in ſubſtantia, & qualitate denotat.*
32 *Iuramentum probatio dicitur in ſubſidium.*
33 *Auxilium extraordinarium in ſubſidium, non concurrit cum ordinario.*
34 *Ordinarium remedium facit ceſſare extraordinarium.*
35 *Fidem facere idem eſt, quod probare.*
36 *Damni dati extimatio quando per iuramentum probari non poſſit?*
37 *Damni extimatio contra delinquentem immediatum iuramento probatur.*
38 *Iuramenta aut iudicialia, aut extraiudicialia.*
39 *Donatio inter patrem, & filium inualida, iuramento firmatur.*
49 *Merita probanda.*
41 *Donatio inter virum, & vxorem inualida, iuramento firmatur.*
42 *Inſinuatio in donatione requiritur, iuramento tamen ſuppletur.*
43 *Tranſactio inualida quando iuramento firmetur?*
44 *Contractus pluribus defectibus laborans iuramento confirmatur.*
45 *Omnia, & ſingula vera eſſe iuramentum, excludit exceptionem ſimulationis.*
46 *Contractibus in innominatis iuratis non eſſe locum pœnitentiæ.*
47 *Iuramentum præciſè obligat ad factum.*
48 *Moram abſque interpellatione inducit iuramentum.*
49 *Interpellationis vim habet iuramentum.*
50 *Compromittentis iuramentum operatur, ne reductio peti poſſit.*
51 *Reductio ad arbitrium boni viri iuramento non obſtante peti poteſt propter enormiſſimam læſionem.*
52 *Omni meliori modo clauſulæ vim habet iuramentum.*
53 *Renunciationem ſimplicem iuri de futuro non valere: confirmari tamen iuramento.*
54 *Pactum de non ſuccedendo non valet, iuramento tamen firmatur.*
55 *Filia iuramento bonis paternis renunciare poteſt.*
56 *Filia cum iuramento renuncians, deſinit eſſe ſua.*
57 *Fideiuſſor niſi excuſſo principali conueniri non poteſt.*
58 *Fideiubens cum iuramento vt principalis conueniri poteſt.*
59 *Minorem iuramentum maiorem repreſentare.*
60 *Certioratio in minore vel muliere an ſuppleatur per iuramentum?*
61 *Teſtatoris voluntas ambulatoria vſque ad obitum.*
62 *Teſtamentum vltimum præcedentia reuocat.*
63 *Legem in vltimis voluntatibus, ne ab illa reſilire poſſit, quis ſibi imponere non poteſt.*
64 *Teſtamentum iuratum an per ſecundum reuocetur.*
65 *Iuramentum non venire ſub quacunque diſpoſitione, non facta ſpeciali mentione.*
66 *Codicillaris clauſula, & iuramentum æquiparantur.*
67 *Probationes regulariter in iudicio fiunt.*
68 *Perhorreſcentiæ iuramentum quod?*
69 *Calumniæ iuramenti formula.*
70 *Calumniæ iuramentum, calumniæ, & doli præſumptionem ceſſare facit.*
71 *Ignorantiæ probatio per iuramentum fieri poteſt.*
72 *Animus per proprium iuramentum probatur.*
73 *Teſtibus examinandis iuramentum præſtandum.*
74 *Citari debet pars ad videndum iurare teſtes.*
75 *Iuramentum in litem in quibuſdam caſibus præſtatur.*
76 *Iuramentum ſemiplene probanti defertur actori, quam reo.*
77 *Matrimoniali in cauſa an deferatur iuramentum in ſupplementum?*
78 *Beneficiarijs in cauſis an iuramentum in ſupplementum deferatur?*
79 *Monacatione in cauſa non deferri iuramentum in ſupplementum.*
80 *Citationis ad ſententiam in Ro.cu. formula.*

PROBATIONVM materia in iudicijs frequẽtiſſima eſt, & adeo ab omnibus in vtroq; iure ſcribentibus plene tractata, præſertim à duobus præſtantiſſimis viris in hoc eodem ſtudio Piſano celeberrimo legẽtibus, præceptore meo D.Phil.Dec. ac Felyno Sãdeo, vt mihi, ſi digna audiri, ac legi, vobis perſpicaciſſimi Auditores afferre velim, inſudandum valde profecto ſit: Deo tamen duce, ac laboribus meis continuis, ac indefeſſis fretus, hanc vtiliſſimam probationum materiam me nõ inutiliter explicaturum ſpero, & polliceor.

1 Rubrica hæc de probatio. † ꝙ continuationem aliquam non requirat, probari facile poſſet: nã per gl. ſuper rub. ff. eo. cõtinuatio fit hoc modo, Quia in cauſis, de quibus eſt dictũ, & etiam de quibus dicetur, neceſſariæ ſunt probationes, & præſumptiones, ideo de eis dicit. Similis gl. ſuper rub. C. eo. cũ qua tranſit, & ad eã ſe remittit Bart. ibi, ſic continuat. In prædictis, & infradicendis, opus eſt probationibus, ideo de ijs ponit. Aduertẽdũ eſt, ꝙ titulus ff. de prob. poſitus eſt poſt titu. de vſur. & de nauti. fœno. in C. verò poſt titu. de cõſti. pecu. vt igitur ad ſenſum patet nullã dependentiã, vel cõtinuitatẽ cum illis tit. & alijs præcedentibus habet titulus ille de proba. Et ſic cadere non poterat continuatio, quæ deſcribit eſſe actus ſucceſſiuus ad perfectionem eiuſdẽ materię tẽdẽs. l. continuus. cũ gl. 2. in ver. quominus. ff. de ver. obli. Rip. ſup rub. ſ. de iudi. nu. 6. ver. Nã continuatio nihil aliud eſt. Seneca item ſic eã deſcribit, Continuatio eſt partiũ inter ſe, non inter ſe mixta cõiunctio. & ad tex. in l. & ſi nunc te. ff. de præcar. Ancha. conſi. 4. Statuto cauetur. nu. 7. ver. Vel poteſt dici. Et ſic Iureçon. & Imperator ratione non habita ad aliquã continuationẽ, illũ titu. de proba. collocarunt: Et gloſſę præmiſſæ conſiderarunt in omni materia iudiciaria requiri probationẽ, & propterea ita continuarunt, nõ habita illa cõſideratione, quæ in cõtinuationibus aliorũ titulorũ haberi ſemper ſolita ſuit: ſic nos dicamus ſicut leges non dedignantur ſacros canones imitari: ſic & ſummũ Pontificẽ imitatũ fuiſſe legum latores in collocatione eiuſdẽ tit. nõ habito reſpectu ad aliquam cõtinuationẽ: cũ materia harũ probationũ, vnicuiq; materiæ iudiciarię proportionabiliter ſubijci, & ſubnecti poſſit.

Rurſus, ꝙ non referat, nec attendendũ, vel curandum ſit vbi collocetur hęc rubrica de probatio. demõſtratur ſic collocare libros, & titulos eſt iuris poſitiui, & ad placitũ legum conditorũ, vel Imperatorũ, vt colligitur ex text. in l. 2. C. de vete. iu. enucle. §. omnia igitur ſunt correcta. cũ nonnullis. §. ſequen. In ijs autem, quæ iuris poſitiui ſunt princeps ſupremus ad libitũ diſponit, & ſufficit pro ratione volunta. l. relegati. cum gl. vlt. ff. de pęn. & in l. 1. §. pueritiã. in ver. ratus. ff. de poſtul. c. innotuit. de electio. c. propoſuit. de con. præb. Et dixit Cur. iun. conſi. 18. & ſeq. communem, & veriorem opin. eſſe principem ſupremum habere liberam poteſtatem immutandi ea, quæ ſunt iuris poſitiui. potuit ergo canonum conditor vbi ſibi melius viſum fuerit hũc titulum de proba. collocare, nec ratio aliqua reddenda eſt, quare magis hic, quàm alibi poſuerit.

Inſuper etiã vltra omnes pondero, ꝙ licet in ff. & C. prius ponatur rub. de proba. poſtea de teſtib. prout etiã in noſtro iure põtificio. Imperator tñ in pręalle. l. 2. C. de vet. iu. enucl. inquit alius itaq; liber poſt duos primos nobis excogitatus eſt de vſuris, & traiectitijs pecunijs, & de inſtrumentis, & teſtibus, & probationibus &c. Vnde neceſſe eſt fateri, vel quod errauerit Imperator in dicta l. 2. ſic loquẽdo: Vel Imperatores, & Iurecõ. in titulis huiuſmodi ff. & C. Vel potius, ꝙ exiſtimauerint nihil referre quæ harũ rubricarũ præmitteretur, vel poſtponeretur. Ex quibus ſequitur, ꝙ qualibet cõtinuatio qualitercunque hic tradita toleranda ſit, cum hic neceſſaria non eſſet. argu. tex. in l. 1. C. de rei vxo. actio. gl. in verſ. in tranſitu. in §. ſerui verò. Inſti. de liberti. Rip. in rub. de iudi. num. 7.

Iuxta tamen mentẽ Abb. hæc rub. hoc modo continuari põt. In hoc ſecũdo libro tractatur de Iudicijs: & quia neruus iudiciorum conſiſtit in probationibus, ad quas ferè ſemper deuenitur, niſi confeſſio partis illis releuet, qua nulla melior eſt probatio: per illã enim pleniſſime veritas manifeſtatur: & omnium probationum ſuperlatiua dicitur l. publia. in fin. ff. depo. l. generaliter. C. de reb. credi. c. Lotharius. 30. q. 2. c. per tuas. hoc tit. de proba. Bal. in l. Deo nobis. col. 2. in 5. not. C. de epi. & cleri. Abb. conſi. vlt. colũ. vlti. lib. 2. & ſuper hac rub. noſtra de ꝓbatio. verſus fi. ver. Ego clarius dico, cũ quo omnes tranſeunt. Et confeſſio, ac ſententia a pari procedunt, & confeſſus pro condemnato habetur. l. 1. ff. & C. de confeſſ. Vnde cum ſummus Pontifex in hoc lib. 2. tractaret de iudicijs, pro quorum Iudiciorũ terminatione ad probationes deueniendũ erat, conueniens fuit, vt de confeſſis prius tractaret, & poſtea de probationibus in genere. Tũ quia confeſſio
2 (vt præmiſi) ſit potior, efficacior, & dignior: digniora † aũt, & præſtantiora præferenda ſint. l. 1. ff. de albo ſcribẽ. & in tit. vt dignit. ordo ſerue. lib. 12. C. & c. ſolitę. de maio. & obe. gl. in c. cum olim. de conſue. Hinc dicimus teſtamentariã tutelam legitimę, & legitimam datiuę præferri, & ratio quia in ff. C. & Inſtitutio titulus de teſta. tute. pręcedit titulũ de legi. tute. & hic illũ de datiua, vt arguit Bar. in l. ſi quis ſub cõditiõe. col. j. ff. de teſta. tute. Ex præmiſſis ſequitur, ꝙ valet argumentũ ab ordine rubricarũ, ſeu titulorum. Et ꝙ digniora præponenda ſint voluerunt etiam glo. vlt. Inſti. de iu. natu. gen. & ciui. & in ver. Aliã vero. Inſti. de bono. poſ. & vtrobiq; per Ioã. Fab. Pro quibus eſt etiã tex. in l. 2. ff. de ſta. homi. Tũ quia fruſtra

ad

ad probationes deueniretur, ſi haberemus partis confeſſio-
3 nem: In † cōfeſſum enim nullę ſunt partes iudicis, niſi in exe-
quendo. l. proinde ſi occiſus. in fi. ff. ad leg. Aqui. & ad text. &
ibi Doct. in c. Romana. §. ſi autē. poſt ſententiā. de appel. li. 6.
per Inno. in c. qualiter, & qñ 2. de accuſa. & per gl. in ver. ad-
monita. in c. ex literis. de diuort. Tractandū igiť prius erat de
partium confeſſionibus, quibus non exiſtētibus, vel non ta-
libus, quæ releuarēt, vel ſufficerent pro terminatione iudi-
cij, ad ordinarias probationes deueniri debet. Nec inconue-
nit, ꝙ dictę continuationes: ac continuatio ēt proximè præ-
cedentis rub. de confeſ. a ritu. de iudicijs fieri, ſeu deduci vi-
deatur, & ſic a remotis contra tex. in l. 2. ff. de ſta. homi. quia
ab vna materia ad ſimilem, vel congruā materiā, ēt diuerſis
titulis intermedijs inſertis fieri poteſt. ad tex. iun. gl. Inſti. de
lega. in prin. ac Inſti. de re. diui. in prin. & Inſti. de obl. quę ex
quaſi contra naſcun. Et voluit. Rip. in prælle. rub. de iudi.
parum poſt prin. & idem Rip. ſuper rub. ff. de lega. 1.

In quantum Abb. hic ad fi. ſuæ continuationis dicit, ꝙ Pa-
pa hic, ſicut ēt factū fuit in ff. & in C. præmittit genus, & po-
ſtea ſuas ſpecies, videlicet titulū de ꝓbatio. & poſtea titulos
de teſti. de fi. inſtr. & alios, & ſic ſubmittit ſpecies ipſius pro-
bationis ſumpta occaſione Docto. hic, & Barb. ſuper rub. C.
qui admit. arguūt ſummū Pontificē hic, & Imperatorē in li-
bris ff. & C. ꝙ malè ſituauerint hanc rub. in numero plurali
dicendo de probationibus, ſed quod ponere debuiſſent in
4 numero ſingulari, dicēdo de probatione. Genus † enim vnū
tm̄ eſt, oēs ſuas ſpecies ſub ſe continēs, prout docet Porphy.
in prædicabilib. dum de genere tractat. & ad tex. in l. genera-
liter. & ibi oēs. ff. de lega. 1. l. cum poſt. §. gener. ff. de iu. dot. l.
3. §. genera. cum ibi nota. ff. de acquir. poſ. Sic etiam videmus
diuinum Platonem tractate volentem de genere aliquo, in
ſingulari locutum fuiſſe prout lib. 4. de virtute. lib. 7. de Lege
lib. 11. de pulchro: & in genere generaliſſimo. li. 15. de Ente.
Quod ēt habemus in iure noſtro, puta de ſtatu hominū, de
officio iudicis, de inofficioſo teſtamento: de Dolo: & in infi-
nitis alijs titulis. Ad hæc D. meus plura adducit, qui poſtea
defendit Abb. qui ſenſerat poni hic rubricā in genere, & cō-
ſequenter poſtea probationē in genere definiri per eundem
Abb. & alijs. Augu. verò Bero. latius tractat ſubtiliter ꝯ Dec.
inſurgens, affirmans opinionem Abb. non ſolū ex traditis ꝑ
ipſum Dec. non defendi, immo oppugnari. Tandem adducit
nonnullas reſponſiones ad oppoſitiones Barba. in loco ſu-
pra citato, & plura ad rem noſtrā notatu digna adducit. Mi-
hi melior vř illa reſponſio, ꝙ nō ſit facienda vis, an in ſingu-
lari, an in plurali rubricę ponantur cū hoc ſit quid iuris po-
ſitiui, ad l. 2. C. de vete. iu. enucle. & §. 1. in conſt. C. Immò ſit
quid voluntarium, & ad placitū. Et probat idem Bero. in iu-
re noſtro id ſæpius factū, ſubnectens plures rubricas ēt genus
demonſtrantes, & præferentes tā in numero ſingulari, quàm
plurali poſitas puta ff. de vſucapionibus. ff. de ver. obli. & in-
finitæ aliæ ſunt aliæ ſunt limites rubricæ. Et habemus rubr.
Inſtitu. de bonorū poſſeſſione in ſingulari, & in ff. de bonorū
poſſeſſionibus in plurali. vnde hanc ſolutionē pro tutiori ſe-
quor. Vos autē aduertite in quātū Bero. pōderat. & affirmat
proximè citatarum rubricarū alterā videlicet Inſt. eſſe in ſin-
gulari: alterā in ff. eſſe in plurali, hoc aliter ſe habere ex inſpe
ctione infinitorum librorum, vtraque enim rub. tā in ff. quā
inſtitutio. eſt in numero plurali. Verum quicquid ſit, idē ego
probo per eundē Platonem, quē ſupra citaui in contrarium,
dixi enim ipſum de legibus tractaturum lib. 7. poſuiſſe titu-
lum de lege, ille enim liber 7. inſcribitur Minos. vel de lege:
Liber verò 34. inſcribitur de legibus, vel legumlatoribus.

Qui etiam percipere volunt tractata per Docto. hic, ſup-
ponere adhuc debent genus dici, vel conſiderari poſſe in ab-
ſtracto, rurſus in concreto: & hęc eſt materia adeo ēt philo-
ſophis abſtruſa, vt Plato lib. 9. in Parmenide, dū differeret an
ipſum pulchrū, & ipſum bonū ſit nobis incognitum ſic ſcri-
pſerit, Viri admodum ingenioſi percipete poſſe, quid nā ſit
5 ipſum per ſe cuiuſque genus, & ipſa ſ͂m ſe eſſentia. † Abſtra-
ctū logici dicunt, ꝙ deſignat formā aliquā cū excluſione ſu-
biecti, vt albedo: cōcretū verò, quod ſignificat eandē formā
cū herentibus ſubiecti, vt album. Abſtractum genus, eſt quid
diuiſum, & ſeparatū à ſpēbus: Concretū verò illis inhæret.
Hæreditas in abſtracto diffinitur, vt in l. aliud. ff. de ver. ſigni.
non prout capitur in concreto, vt hęreditas Sempronij. Sic
videmus dignitatē capi in abſtracto, & in concreto. Quæ eſt
in abſtracto prout in c. ſi gratioſè. de reſ. lib. 6. diffiniri poteſt,
prout etiam epiſcopatus diffiniri poteſt, non autē in concre-
to: Stat enim vt ſpecies, applicaturque certę rei, perſonę, vel
indiuiduo ac loco, vt epiſcopatus Bononien. vt per Bero. in
c. quoniā Abbas. nu. 87. de offi. dele. Pro ijs videre poteritis
Boetiū poſt prin. prædicabiliū Porphyrij: vbi videns ipſum
Porphyrium intactas reliquiſſe nōnullas quæſtiones arduas
huic noſtræ materiæ cōferentes, ipſe reaſſumpſit diſtinguēs,
6 & declarās genera † eſſe incorporea: & extra corpora intel-
ligi per ſemetipſa ſubſiſtentia, abſtracta, ſeparata, & diuiſa a
corporibus. Nonnullas ſubdit eſſe incorporea, quę tñ pręter
corpora eſſe nō poſſunt, prout ſunt ſingulæ qualitates, quas
tam & ſi corporeas affirmemus, ita tamē in corporibus ſunt,
vt ab ijs diuelli, aut ſeparari nequeant: aut ſi a corporibus
ſeparata ſint, nullo modo permaneant.
7 · Definitio † ante omnia ipſius probationis à nobis exqui-
renda erit, ſi ordinē Abb. ſequi velimus, quę multum nos oc-
cupatos detinebit, ſi ſententiæ Socratis inhęrebimus, à Pla-
tone comprobatæ lib. 21. qui inſcribitur Laches, vel de For-
titudine, in quo toto libro ad extremum laboratur pro per
qrēda vera definitione fortitudinis, fortè poſt lōgas, & ſub-
tiles diſputationes nō idoneè reperta. Monēt nos ſub ijs ver
bis, ſi id ipſum nobis ignotū eſſet, quid viſus, quid audit⁹ ſit,
nūquā idonei cōſultores medicinæ circa oculos, aureſve eſ-
ſemus, inueſtigantes quomodo optime quis viſum, auditum
ve reciperet: Sic nos, niſi ſciamus quid probatio ſit, fruſtra
inueſtigabimus quę, & quales probationes in iudicijs requi-
rantur, quęve ſint validæ, quæ plene, quę ſemiplenę, quę im-
perfectę. Verum quia in iure noſtro, vt dixit Iabolenus Iure-
con. definitio omnis periculoſa eſt, rarū eſt enim, vt nō ſub-
uerti poſſit, contenti erimus ex definitionibus pluribus ha-
ctenus a noſtris datis tutiorē, ac receptiorem eligere, eamq;
quam quiuis defendere poſſit, quæ erit illa Azo. in ſum. cod.
titu. de proba Accur. ſuper rub. C. eo. Bar. in l. 1. nu. 1. etiā C.
eo. ac Abb. hic. videlicet probatio eſt rei dubię per argumē-
ta oſtēſio. Et quia ab alijs comprobatur, & declaratur nō pu-
taui expedire ſuper ea tempus conterere. Et licèt hęc defini-
tio ſeu deſcriptio à Bal. ſuper rub. C. eo. & ibidē, & hic a nō-
nullis alijs impugnetur, hoc pręſertim prætextu, ꝙ argumē-
tum ſit terminus artiſtarū (vt inquiunt) & nō legiſtarum, vel
tabellionum, duxi aduertēdū, ꝙ eſſe, ꝙ hæc eſt frigida, & de-
bilis oppoſitio, ac indigna cuiusvis Doctoris, qui non minus
quā ipſi logici, vel dialectici ſcire debet quod ſit argumētum,
quę eius ſint partes, quę iuſtitia: qñ: & qualiter augmētus viē
dū ſit: & quibus, nō ſecus ac dialectici, & philoſophi. Quantū
8 ad terminos noſtros attinet † argumētū authore Quintiliano
eſt ratio probationē pręſtās, qua colligiť aliud per aliud: & q̇
qđ eſt dubiū per id, qđ dubium non eſt, confirmat. In libello
Definitionū nouiſſime addito operibus Platonis, argumen-
ti cōcluſio affirmatur eſſe ratio, quæ argumentando colligit
veritatē. Vel ratio ex rebus ante ꝑceptis aliquid demōſtrās.
Argumētum in iure noſtro dř inueſtigatio ad veritatē, & vt
diuerſum a probatione ponitur l. 2. ibi Argumētis cōuictus:
teſtibus ſuperatus: voce ēt propria confeſſus. C. quę appel.
nō reci. & in c. ſorus. ver. Cauſa argumento, aut probatione
cōſtat. de ver. ſigni. Et in Summa, vt oēs fatentur argumentū
ſumitur largè, & ſtrictè: Et qñ largè comprehendit oē, quod
cauſam inſtruit: & ſic ēt probationē, quę fit per ſcripturas pu
blicas, vel priuatas, per teſtes, & ꝑ alios modos, vt in l. 3. ver.
Quę argumenta. ff. de teſtib. & in c. inter quatuor. ibi. ꝑ ido-
nea argumenta. de cleri. peregri. l. 2. ibi Quæ ēt argumentis
liquidis. C. de in lit. iuran. Et cum hac diſtinctione text. ſu-
pracitatus præalleg. l. 2. ibi, Argumentis conuictus: teſtibus
ſuperatus &c. C. quæ appel. non reci. retorqueri poteſt, ſeu
induci, vt argumentum latè ſumptum pro ſpecie probatio-
nis accipiatur: quod clarius elicitur ex verbis, quæ in dicta l.
2. poſtea ſubijciuntur, videlicet Vt teſtibus productis, in-
ſtrumentis prolatis, alijsque argumentis præſtitis. l. cum vo-
luntate. cum gl. in verſ. argui debet. C. de reſcin. vēdi. l. de tu-
tela. cum gl. in ver. arguit. C. de in integ. reſtit. l. ad inuidiam.
cum gloſ. in ver. arguendum. C. quod met. cau. l. deſiderium.
cum gloſſ. in verſiculo arguit. C. de poſi. Argumentum item
ſumitur pro coniectura, vel indicijs, vt probatur in iuribus
ſupra adductis, & apud Marcum Tullium in Catyli. ſub ijs
verbis, Certiſſima argumenta: atque inditia ſceleris. Eſt
text. in cap. ad Apoſtolicæ. ibi Euidentibus argumentis, cum
ibi tradi. per Archidia. & Ioan. And. de re iudi. libro 6. In ca-
pitulo pro humani. ibi Probabilibus argumentis. de homici.
eo. lib. in l. qui filium. ad fi. ibi, Argumenta proterentibus. ff.
ad Trebel. Et pro cōiectura, ſeu ꝓbatione ſumiť apud Plato-
nem

nem in Cratylo, vel de recta nominum ratione, inquit enim,
Argumentum vero tolerantiæ Agamennonis apud † totam
tanto cum exercitu perduratio præbuit. Alibi aliter ſumi-
tur, puta pro materia alicuius operis, vnde M. Tullius, in-
quit, Quoniam nullum ſcribendi argumentum mihi reli-
ctum eſt. & in præalleg. libello, ſeu dialogo definitionũ ſubij-
citur, Argumentum principium non perfectè demonſtrans,
orationis collectio ſummatim facta. Qui hanc definitionem
probationis ꝓbare noluerit, illã Bal. ſequi poterit, videlicet.
Probatio eſt fides veri legitimis modis, & temporibus facta
cauſæ cognitori, poſſet dari alia definitio videlicet. Probatio
eſt rei dubię legitima demonſtratio. Et hæc eſt partim ſimilis
illi Goffredi, partim illi Hoſt. & Abb. de quibus hic per eun-
dem Abb. verſic. Dicit tamen, vt Goffredo ſatisfiat. Et hæc
non eſt etiam diſſimilis deſcriptioni indicij, quæ legitur in
præalleg. libello definitionum, qui aſcribitur Platoni, vbi di-
citur indicium rei latentis demonſtratio. Et dicitur legitima,
9 quia illa dicitur vera, & plena † probatio, quàm leges pro
tali habent, vt probatur in text. & ibi Docto. in l. non hoc.
C. vnde legi. in c. in præſentia. infra hoc titu. noſtro. & per
Bald. in 1. q. in l. admonendi. ff. de iureiuran. & probatur toto
hoc titu. noſtro, & titulis ſequen. & ff. ac C. eod. Tandem
Bero. hic poſt diſcuſſionem omnium definitionum ſuper ꝓ
batione per Docto. datarum nume. 59. ad tollendas omnes
obiectiones, adducit ſuam definitionem, quæ eſt, Probatio
eſt inſtructio litis, & cauſæ, per inſtrumenta facta, quàm de-
finitionem fundat ſuper l. 1. ff. de fi. inſtru. inferens, quòd cũ
dixerit per inſtrumenta, veniant omnia, quibus cauſa inſtrui
poſſit. Hæc Bero. definitio non eſt adeo tuta, quin turbari
poſſit: præſertim quia verba in definitione debent poni ꝓ-
10 prijſſima, † vt notatur in l. 1. ff. de teſta. l. 1. cum ibi nota. ff. de
vſufru. iun. l. 1. ff. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſu. c. vlt. cum
glo. de pigno. Et voluit Bart. in l. omnes populi. in 3. q. 6. qõ.
11 princ. ff. de iuſti. & iu. Ratio eſt, quia quod † multipliciter in-
telligi poteſt (vt exemplum ponere poſſumus in hoc voca-
bulo inſtrumentum) veritas eius offuſcatur, ſeu ignoratur
Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. Bald. in l. nequicquam. §.
vbi decretum. ff. de offic. procon. & lega. Bald. in l. precibus.
colum. 6. C. de impube. & alijs ſubſtit. & in l. data opera. col.
10. C. qui accu. non poſ. & in l. ſcire leges. ff. de legib. At quis
negabit inſtrumentum eſſe verbum æquiuocum, ſeu diuer
ſa ſignificans? aliter enim accipitur in dicta l. 1. & per totum
titu. ff. & C. de fi. inſtrum. Aliter in l. inſtrumenta fundi ea eſ-
ſe, quæ fructus quærendi, colligendi, conſeruandi gratia
parata ſunt. & toto titu. ff. de fun. inſtructo, & inſtru. lega. in
quo titu. tractatur de inſtrumento fundi, domus, horti, ta-
bernæ, cauponæ, baluei, villæ, paſtoris, piſcatoris, lanio-
nis, medici. Et arma inſtrumenta belli appellauit Cice. in
Academi. inquiens, Totius belli inſtrumentis, & apparatu.
Inſtrumentum pro ſupellectili habemus apud eundem Ci-
ce. in Verrem. Hæc omnia in inſtrumento, ac ſupellectili C.
Verris nuncupabantur. & apud Suetonium in Auguſto,
Alexandria capta nihil ſibi præter calicem ex inſtrumento
regio retinuit. Inſtrumentum pro monumento ſcriptura-
rum ad res geſtas pertinentium, quod repertorium, ſeu in-
uentarium vocant, vt per Sueto. in Veſpaſiano. Inſtrumen
tum Imperij pulcherrimum confecit. Item inſtrumentum
vocari poteſt omne id, quo quis inſtituitur, inſtruitur, do-
cetur: vnde inſtrumentum vetus, & nouum rectè vocabi-
mus legem Diuinam veterem, & nouam, quibus circa diui-
na, & in diuinis inſtruimur, & docemur.

Quærit ſubſequenter Abb. vnde dicatur probatio, tripli-
cem adducit deriuationem, videlicet, quòd a probè aduer-
bio ſecundùm Ioan. And. poſt Placentin. quòd probè faciat,
qui probat. Et hoc idem dixit glo. rub. C. eod. in fi. quæ cõ-
probat opin. Placent. Vel ſecundùm eundem Ioan. And. di-
catur probatio, quaſi propolatio, ideſt manifeſtatio eius,
quod eſt dubium. Vel tertio ſecundùm ipſum Abb. quaſi ꝓ-
ba actio: ſumendo actionem, non prout iuris eſt iuxta tex.
in l. nihil aliud eſt actio, quàm ius. ff. de actio. & obli. & Inſti.
eo. in princip. Sed prout ſonat in factum, prout capitur (vt
Abb. ſubdit) in illa oratione, Actiones noſtras quæſumus
Domine adiuuando proſequere &c. vt ſit ſenſus, ꝙ proba-
tio ſit qdã ꝓbus act⁹. Moder. Bonon. referũt dicta Abb. hic,
& ſimpliciter tranſeunt. Hę tres deriuationes, ſeu alluſiones
facilè ſubuerti poſſent, & non ſolum non probantur in iure:
verum nec etiam a bonarum literarum profeſſoribus ad-
mitterentur.

12 Quarto cum D. meo Phi. Dec. hic an † confeſſio ꝓpriè
ſit probatio, ita quòd propriè loquendo inter probationis
ſpecies connumerari poſſit? Pro negatiua citantur Io. And.
Anto. de But. Imol. & Abb. ac Fel. hic. Cyn. & Bal. in l. actor.
col. 3. C. eo. Idem Ioan. And. in c. ſacerdos. col. 1. de offi. ordi.
Bal. in cap. 1. §. vaſallus. col. 2. ſi de feu. fue. contro. inter do.
& agna. & in l. 2. §. quod obſeruari. C. de iura. calum. Inno. in
cap. in præſentia. colum. 2. de renun. pro qua opin. quam cõ-
munem affirmant adducitur text. in l. eum qui. in princip. ff.
de iureiuran. & in cap. 1. de confeſſ. lib. 6. vbi illud, quod
non eſt probabile, ſcilicet negatiua non coharctata loco,
& tempore, probatur per confeſſionem: ſequitur, quòd
confeſſio non eſt propriè probatio: & ſic concludunt, quòd
non ſit ſpecies probationis, ſed releuatio ab onere pro-
bandi.

Et quòd confeſsio non ſit propria probatio probatur, nã
13 contra † præſumptionem iuris, & de iure non admittitur
probatio in contrarium. l. vlt. C. arbi. tute. l. antiquæ. iun. glo.
in ver. eſſe credendum. C. ad Velleia. l. vlt. ff. quod met. cau.
c. is qui fidem. c. tua. & c. veniens. de ſponſa. glo. in l. ſi duo. ff.
de acqui. hære. Et tamen admittitur confeſsio partis. glo. eſt
ſingu. in §. aliud. in Authẽ. de æquali. dot. & in auth. ſed iã ne-
ceſſe. C. de dona. ante nup. eſt & alia gl. in l. in ꝯtractib. in §. nul-
lo modo. C. de non nume. pecu. vbi et Bal. & Azo in ſum. C. de
dona. ante nup. Cur. iun. coſ. 17. licet per nu. 12.

14 Idem etiam demonſtratur, nam quando † concluſum eſt
in cauſa, ſeu renunciatum probationibus, nihil dici, produci,
vel opponi poteſt. l. nec cauſas, vbi Bald. & alij. C. de appel. l.
2. C. de relatio. Bal. in l. error. col. 5. de iuris & fac. igno. Idem
Bal. in l. iudices, & in auth. iubem⁹. ac Ang. & Sali. C. de iudi.
c. auditis. & ibi Doct. de procur. c. auditis. de in integ. reſti. c.
paſtoralis. vbi Inn. & alij. de cau. poſ. & propri. c. dilectus. vbi
15 etiam Inno. nu. 2. & alij de fi. inſtru. Imò † concluſio in cauſa,
& ſententia æquiperantur, ſeu a pari procedunt. Inno. in al-
le. c. paſtoralis. & in c. auditis. de procura. Cyn. in l. alia. C. de
his, qui vt indig. Iaſ. in l. licet. num. 3. C. de procur. & in l. ad-
monendi. nu. 49. ac in repet. nu. 50. & 55. ff. de iureiur. Et cõ-
cluſio in cauſa nõ dicitur amplius iudiciũ. Abb. in c. 1. nu. 13.
de mutu. petitio. Tamen non intelligitur concluſum aduer
ſus confeſsiones, illiſque renunciatum: imò confeſsiones ad
mittuntur. l. vlt. §. in reſtitutorijs. cum glo. C. de appell. l. vbi-
cunque. ff. de interro. actio. c. iudicantem. 30. q. vlti. cap. cum
Ioannes. §. adhoc. de fi. inſtrum.

Poſtremò omiſsis alijs fundamentis, quę Doct. hic faciũt,
pro hac opi. illud ſatis vrgens vr, probatio, & confeſsio, vt
diuerſæ ponuntur in c. nos quemquã. 2. q. 1. in c. at ſi clerici.
in princ. de iudi. in cap. cum cauſa. de rapto. & in cle. ſæpè. §.
& quia poſitiones, vt etiam per Feli. hic poſt nu. 6.

Pro contraria opin. & ſic contra communem arguitur ſic
16 † ſententia fertur ex probationibus. glo. in c. eccleſiæ. de cõ-
ſtitu. l. prolatam. & ibi Doct. C. de ſenten. & tamen fertur in
confeſſum. præalle. c. nos in quemquam. 2. q. 1. l. qui ſenten-
tiam. C. de pœnis. Et pro hac opin. concludunt Hoſtien. in
ſum. de probat. §. vlt. Specu. eo. tit. §. videndum. ver. per con
feſsionem partium. Saly. & Aret. ſuper rub. C. eod. verſus fi.
Pro qua etiam opin. ponderari poteſt text. qui pro alia parte
adduci ſolet, & in contrarium retorqueri in cap. 1. de confeſ.
lib. 6. vbi quòd poſitiones negatiuę de ſui natura improbabi
les, per confeſsionem probantur, ergo confeſsio eſt proba-
tio, ſeu probationis ſpecies. Quod etiam probari videtur ex
tex. in l. 1. §. interrogatorijs. ibi, ſed tantummodo ad proba-
tiones litigatoribus ſufficiunt ea, quæ ab aduerſa parte ex-
preſſa fuerint apud iudices. ff. de interro. actio.

Rurſus quòd confeſsio dicatur probatio adducitur text.
in l. publia. verſus fi. ibi, Reſpondi ex epiſtola de quaquerit,
obligationem quidem nullam natam videri, ſed probationẽ
depoſitarum rerum impleri poſſe. ff. depo. per quem tex. Bar
to. in l. triticum. quæ eſt 94. ff. de verb. obli. firmat confeſsio-
nem non eſſe nouam diſpoſitionem, ſed probationem. pro
quo etiam eſt tex. ion. gl. in ver. alia probatio. in auth. ſi quis
in aliquo. C. de eden. Et facit regula illa, quam ſupra num. 1.
firmaui, nullam eſſe meliorem, & validiorem probationem,
quàm per confeſsionem partis. Et confeſsio non ſolum dici
tur probatio, ſed legitima, & efficax probatio. glo. in ver.
deprehenſi. in cap. ad abolendam. de hęreti. c. veſtra. & c. vlti.
de cohab. cler. & mulier.

Pro hac opin. ꝯ cõem Dec. hic adducit decem fundamen-
ta, quæ reaſſumunt, & diſcutiunt Moder. Bononien. hic.

Tandem ipſe Dec. primam opin. communem affirmat: hanc vero ſecundam ſibi veriorem videri aſſerit. In eadē ferè ſen tentia reſidet Bero. dicens hanc ſecundam opin. contra primam communem, ſemper ſibi magis placuiſſe, quia fortioribus nititur fundamentis. Demum diſtinguit, prout etiam in c. at ſi clerici. nu. 19. & ſeq. de iudi. Aut loquimur de confeſſione ſpōtanea, facta ante aliquam negationem, & procedat communis opin. vt non ſit propriè probatio. Aut de confeſſione timore probationum, vel metu tormentorum, & dicatur propriè probatio. per ea, quæ ibi adducit. præſertim per text. in l. qui ſententiam. & in l. cum maritus. C. de pœn. vbi de confeſſis, & conuictis probationibus.

Via diſputatiua, & in circulis pro defenſione communis opin. ſic ad omnia argumenta, & iura in contrarium adducta reſpondeo, quòd in quantum videntur inferre confeſſionem probationem inducere, id ſit quo ad effectus, non autē quo ad ſubſtātiam, & eſſentiam. prout etiam ſentit D. meus hic. Cum autem non propriè, & indifferenter confeſſio ſit probatio, non poterit dici cōtenta, & comprehēſa ſub probatione tanquam genere, cum genus omnes ſpecies ſub ſe indifferenter contineat. l. ſemper in generalibus. ff. de reg. iu. l. ſi quid earum. §. interemptum. & l. item legato. de legat. 3. cap. deliberatione. §. prohibemus. cum glo. in ver. ſpecie. & ibi Gemin. in 1. not. de offic. deleg. lib. 6.

Secundo ad omnia contraria reſpondeo, quòd loquendo iuxta terminos iuris confeſſio pro ſententia, ſeu iudicato accipitur. l. 1. ff. de confeſſ. l. vni. C. eo. ſententia non eſt ſpecies probationis, imò extranea, & diuerſiſſima ab illa, ergo non poterit dici illius ſpecies, cum ex propria natura probatio. tanquam genus illam comprehendere non poſſit. ad Bald. in l. 2. C. de iu. aure. anu. ſequitur Dominus meus in l. cū to ac pars. ff. de regulis iuris.

Tertio ad omnia contraria reſpondeo, ꝙ oīa iura, quæ de confeſſione loquuntur, volunt, & idem inferunt operari, vel plus confeſſionem, quod ſententia. dictis l. 1. & vni. ff. & C. de confeſſ. & aliis in locis: non dicunt autem, quòd confeſſio ſit probatio, vel probationis ſpecies, ergo non faciunt contra communem. Et licet de confeſſione loquerentur, vt de probatione, concordando iura iuribus. iuxta tex. in 1. conſtit. C. neceſſario concludendum eſſet, quòd impropriè confeſſio diceretur probatio: vnde ſpecies probationis dici nō poſſet. præalleg. l. ſi quid earum. §. interemptum. & l. item legato. ff. de legatis tertio.

Quarto ad omnia contraria reſpondeo, quòd iura, quæ contra communem citantur ſupponunt confeſſionem inducere actum per æquipollens: dum autem ſumus in ſubſtantia, vel in forma alicuius rei non ſufficit, nec conſideratur æquipollens. Bald. in l. minoribus. num. 4. C. de his, qui. vt indig. Angel. in l. 1. ff. de liber. & poſthum.

Quinto ad omnia contraria reſpondeo, quòd cui non cōpetit definitio, nec definitum. Ariſtot. 6. Topic. Hic non verificatur de quo nomen, & oratio. ad Bart. in l. ſi quis ſeruo. in 2. not. C. de furt. Felyn. in cap. querelam. ante num. 8. de iureiur. Confeſſio non eſt rei dubiæ per argumenta oſtenſio, ergo non erit probationis ſpecies.

Retenta communi opin. quòd propriè confeſſio non ſit
17 probatio. Abb. & Dec. hic inferunt † ad ſtatutum in materia odioſa de probatione loquens, quòd locum ſibi non vendicet in confeſſione. Sequuntur hanc opinionem Imo. & Felyn. hic, & Roman. in l. admonendi. fol. antepenult. verſ. quo ad ſecundum. ff. de iureiur. Fely. poſt alios ſuper hac rub. extra eod. ſequitur Aegid. Boſſ. in tit. de conuict. num. 8. Ratio eſt, quia in ſtatutis verba propriè accipi debent. l. 3. §. hęc verba. ff. neg. geſtis. l. 1. §. hoc interdictum. & ibi Bart. ff. de fonte. ſubdit hic Dec. hāc opinionem veriſſimam affirmare Bartholom. Socin. ſuper rubr. ff. de confeſſ. vbi ille conſiderat duos caſus. Aut ſtatutum admittit probationem, & ex maioritate rationis locum habebit in confeſſione: Aut prohibet, & excludit probationem, & non habebit locum in confeſſione. Adducit Socin. aliam rationem, nam eſto, ꝙ confeſſio verè eſſet probatio, habet tamen aliam qualitatem vltra probationem ſimplicem ratione maioris certitudinis: vnde ſub ſimplici probationis prohibitione non includitur confeſſio, ſicut ſub ſimplici nomine dignitatis non continetur
18 epiſcopatus. † c. inquiſitores. de hæreti. lib. 6. c. quia periculoſum. de ſentent. excommun. eod. lib. & dicto lib. c. 2. §. cum verò. iun. c. dilectus. de conc. præb. glo. in c. fœlicis. §. quod ſi quis. in ver. pontificalem. de pęn. eod. lib. 6. Rom. conſ. 340. circa primum. num. 4. qui loquitur in caſu non merè pœnali. Ampliat glo. pen. in præalle. c. inquiſitores, etiam ſi adeſſent verba generalia, puta contra quoſcunque, cuiuſcunq; dignitatis, &c. Et tamen epiſcopatus eſt dignitas propriè, & quidē culmen dignitatis. c. venerabilis. de præb. Hinc Summus Pōtifex epiſcopos, fratres appellat. c. cum olim frater epiſcope. de præſcrip. c. ex parte. 1. in prin. & poſtea ibi. Aliàs ad 1. e frater Eboracen. de offic. del. c. quam graui. verſ. cum ſcire debeas. de crim. fal. ſic etiam (vt ſubdit idem Soc.) parricidium eſt homicidium qualificatum, non comprehenſum regulariter appellatione homicidii. Ad rem noſtram, ſi tollitur facultas probandi ſimpliciter, non videtur remota probatio certiſſima, quæ per confeſſionem habetur, vt ſupra probatum fuit. ſubdit idem D. meus, ꝙ ſtatutum excluſiuum probatio-
19 num vīr odioſum. Et ꝙ † probationum facultas non auferenda, immo nec coarctanda ſit, probo ex tex. in l. quoniam. in fi. C. de hæretic. in l. nec omiſſa profeſſio. vbi ad veri examinationem omnis iure prodita probatio admitti debet. C. de liber. cau. c. quamquam. 14. queſt. 2. & per Specul. de probat. §. videndum reſtat. num. 4. ac Rot. 294. ſi ſuſpenſo. circa medium, in nou. Et in pleriſque celeritas, ac feſtinantia obeſſe, & ſiniſtros effectus parere ſolet. l. ſi ventri. §. vlt. & ibi Barto. ff. de priuileg. credit. cap. 1. 28. diſtinct. c. ad. ponderet. 50. diſt. cap. communis. 30. diſtin. c. cum apud. & c. illa. 11. q. 3.

Concluſionem prædictam, ꝙ prohibita probatione confeſſio admittatur, limitat D. meus hic, vt procedat qn̄ quis ſponte, & propria voluntate confitetur: at inuitus interrogari non poſſit, vt rn̄dere cogatur. per not. per Specu. in tit. de dilatio. §. vlt. col. 4. verſ. quid ſi elapſus ſit terminus datus ad probandum, ſicut termino lapſo excluditur a facultate probandi, ita etiam excludatur ab interrogatione partis: & ſic etiam confeſſio remoueatur, inſerens ipſe Dec. vt interrogatio ſit neceſſarium antecedens ad confeſſionem, quæ poſtea non ſponte emanat: vnde ſicut poſito antecedente, ſine quo conſequens ſtare non poteſt, conſequens poſitum cenſetur: & illo deſtructo ſublatum cenſeri debet. prout communiter volunt legiſtæ in l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. & canoniſtæ in c. pręterea. de off. del. ac Bal. in l. conuenticulā. col. 4. cir. medium. C. de epiſ. & cler. Adducit & D. meus hic Bald. in addi. ad Spec. vbi ſupra. qui Bal. citat tex. in l. in contractibus. §. illo. C. de non numer. pecun. vbi dicitur. Poſt terminum lapſum non eſſe manifeſtæ turpitudinis nolle iurare, vel iuramentum referre. Verum melius loqui videtur idem Dec. in cap. 1. de iudic. in 2. lectu. num. 23. & ſequen. vbi vult
20 iudicem † interrogare poſſe vbi æquitas ſuadet. per tex. in l. vbicunque. ff. de interrog. act. & ꝙ etiam poſt concluſum in cauſa ante ſententiæ probationem interrogationes huiuſmodi fieri poſſint, probat text. in c. cum Iohannes. §. penult. ibi, Non obſtante, quòd ipſa interrogatio facta fuerit poſtquam a partibus extitit in cauſa concluſum: cum iudex vſq; ad probationem ſententiæ debet vniuerſa rimari, poſſit interrogare, &c. de fide inſtru. Et hæc multomagis procedunt, & vera redduntur in Romana Curia in cauſis, quæ ſunt coram Summo Pontifice, vel eius Rota Romana, vbi potius ęquitati, & veritati, quàm ſuperſtitioſis ſubtilitatibus locus eſſe conſueuit: Et non ſolum confeſſiones, ſed & probationes poſt concluſum in cauſa recipiuntur, vt annotarunt etiā Hoſtien. in c. ad petitionem. de accuſa. & ibidem Io. And. ſuper ver. & infra. ac Felyn. olim Rotæ Auditor in c. cauſis. ante num. 2. de re iudic. Hęc quę proximè dixi, & plura alia adducebam iis diebus in fauorem D. Io. Baptiſtæ Bonchriſtiani, optimi cauſarum patroni Piſāni ad oſtendendum nullam penitus fuiſſe: & executionem non mereri quandam aſſertam ſententiam contra eum latam, non viſis, & non diſcuſſis iuribus, ante prætenſam ſententiam productis.

Secundo concluſionem præmiſſam, quòd prohibita probatione confeſſio admittatur limitat, & declarat D. meus, vt procedat quando confeſſio immediatè probatur, vt quia de illa in actis conſtet: ſecus ſi confeſſio allegetur, quæ teſtibus probanda veniat: talis. n. confeſſio non admittitur, ad quam mediante probatione peruenitur: nam huiuſmodi probatio obſtante ſtatuto fieri non poſſet. per nota. in ſpecie per Pet. de Anch. conſ. 36. dicite vos. conſ. 350. col. vlt. vbi concludit
21 ꝙ quando ſtatutum † prohibet debitum probari per teſtes, non poſſit fieri probatio per confeſſionem a teſtibus probandam, quia in effectu per indirectum, debitum teſtibus probaretur: Et quòd vna via prohibetur, altera permittetetur. contra textum in l. Athletas. §. ſed & qui tunc. ff. de

his, qui

bis, qui uotan.iuſam.l.2.C.de reb.alien.non alien.& ꝯ regu
lam, cum quid vna via.lib.6.præmiſſum conſi.Ancha.cõpro
bat Fel.in c.ſicut.j.eu.poſt num.12.ver.ſed tu conſidera.vbi
illud ſub alio numero citat, quod aſſerit eſſe Sal.ſubſcriptio
tñ conſilij aliud oſtendit.D.meus vbi ſ.nu.96.& ſeq.hæc re-
aſſumit, cum Anchar.concludens nonnulla ét ꝯria addu-
cens, quib.cõgrue rñdet. Ex quib. limitatio præmiſſa valida
remanet. Alias limitationes ſubijcit idem Dec.quas per vos
videre poteritis. Hyppo.etiam de Marſi.ſuper rubr.C.de ꝓ-
ba.nu.77.cum plurib.ſeq.enumerat, ac diſcutit requiſita ad
confeſſionem ad hoc vt probet, ac operetur, quæ ſingula ſi
non concurrunt, poſſunt tolli ferè omnia ꝯria, quæ obijciun
tur opinioni ꝯ cõem, reſpondendo, ꝙ talis nõ ſit vera ꝯfeſſio, ex
quo nõ hēt ſua reqſita: vñ nõ mirũ ſi non ſit vera probatio.

22 Aggredior aliud dubium an iuſiurãdum dicatur propriè proba
tio? Pro parte negatiua, quam communem affirmant om-
nes hic, & veriſſimam, & communem dicit Grat. reſpon.52.
nu.50.lib.2.adducunt tex.in l.eum qui.in prin.ff.de iureiur.
vbi quod per iuſiurãdum non inducitur probatio, ſed potius a pro
batione releuatio, vti illum text.ſic inducit hic D.meus nu.
105. Ad illum tamen tex.reſpõderi poteſt, ꝙ præter id, qđ di
uerſos intellectus habent, vt per glo.Bar.& alios ibi: quo ca-
ſu diſpoſitio legis diuerſos intellectus habẽtis euitari poteſt,
c.capellanus.de ferijs.l.admonendi.ff.de iureiur. & vtrobiq;
Docto.probare non videtur, cum non valeat conſequentia,
per iuſiurãdum quis releuatur ab ordine probandi: ergo iuramen-
tum non eſt probatio: per præſumptionem enim, quam quis
23 habet pro ſe, & etiam releuatur ab onere probandi † transf-
fert enim onus probandi in aduerſarium. l.generaliter.§.ſi
petitum.ff.de fideicõ.liber.l.non eſt veriſimile.ff.quod met.
cau.l.ſiue poſſideris.C.de probat.Abb.in c.is qui.de ſponſa.
Pariſ.conſi.160.num.27.verſ.nec damna.vol.4.& conſi.80.
num.14.& ſeq.vbi alios citat.lib.1.Et tñ præſumptio, proba
tio eſt.l.licet Imperator.ff.de lega.1.& per præſumptiones,
vel alias ſimiles probationes dicitur quis liquido probare.
vt notat Bald.per illum tex.cum glo.vlt.in fi.10 l.ſi tutor pe-
titus.C.de peri.tuto.Barba.in repet.l.cum acutiſſimi.in 7.&
8.col.C.de fideicom.& ita in ſimilib.terminis rñdet Fel.in c.
prudentia.§.ſexta.col.pen.ver.nõ obſtat verbum le. itẽ.
de offi.dele.ac D.meus conſi.18.viſo puncto.col.1.ſequitur.
Catel.Cot.Memoria.in ver.iuſiurãdum ꝓbat difficultatẽ ꝓbatio-
nis.ver.item quia per præſumptiones.& per Dec.hic nu.38.

Secundo pro cõi opin.adducuntur nonnulla iura, ex qui-
bus inferunt iuramentum fictam, vel impropriam probatio-
nem dici per tex.in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.vlt.ibi, perinde ha-
bere quod iuratum eſt, atque ſi probatum eſſet.ff.de iureiur.
24 quæ dictio † perinde improprietatem, & fictionem arguit.l.
ſed & ſi lege.§.perinde.& ibi Ange.ff.de peti.hæredi.l.1.iũ.
glo.1.ff.de te ceptato.Felin.in c.vltra tertiam.in fi.de teſtib.
Iaſ.in l.ſi is qui pro emptore.num.218.ff.de vſuca.Rui.conſ.
54.num.3.vol.5.Nec per omnia operatur.l.ſed & ſi reſtitua-
tur.ibi, Perinde autem habendum, ac ſi ipſe adijſſet hæredi-
tatem.iun.glo.in ver.perinde, quæ ſupplet, Quod ad hoc, vt
non poſſit conueniri, ſicut ſi ipſe adiuiſſet.ff.de iudi.Bart.in
extra.Ad reprimendum.in ver.perinde, qui ſubdit, Non tñ
per omnia.ꝓ quo etiam adduco text.in l.ſacrilegij.verſ.Is
autem.iun.glo.in ver.condemnatus.ver.Ad quod dic, quòd
perinde habetur.ff.ad leg.Iul.pecu.de quo etiã Iaſ.in l.filio
quem pater.nu.18.ff.de lib.& poſthu.Huc etiam ſpectat glo.
in c.ſi quis.in ver.abſoluendus.fi de inueſti.inter domi.& va
ſal.l.is oria.quæ vult per iuramentum dici quaſi probationẽ,
quam ſequitur ibi Bal.& idem Bal.in c.1.§.ſacram.de cõſue.
recti.ſeu.quod ẽt probat tex.in l.non erit.§.dato.ibi, Quaſi
ſatis probatum ſit iureiurando.ff.de iureiur. prout ẽt illum
tex.ad id ponderat hic D.meus.& Alex.in l.licet Imperator,
col.1.ff.de lega.1.Capit.Dec.Neapo.91.in cauſa.in fi.Ad
hæc rñderi poſſet, ꝙ ſit locus diſtinctioni huic, videlicet. Aut
loqmur in ijs, ꝗ ſunt iuris, & tunc dictio, perinde, & ſimiles
veritatem denotent: Aliàs regulariter fictionem deſignent.
vt per Alexan.in l.ſi quis ui.in prin.ff.de acqui.poſ.Aret.&
Rip.in l.rem quę nobis.ff.eo.Hyero.Cagno.in l.omnia ferè,
quæ eſt 154.ff.de reg.iur.

Tertio pro eadem communi opin.D.meus adducit text.
in l.ſi quando.C.vnde vi.vbi, quod ſi accuſator non poteſt
probare vim illatam, ſtabitur iuramento, ergo iuramen-
tum non eſt probatio, vel non eſt probationis ſpecies, cum
non veniat ſub nomine probationis, & ſic ſub illo genere,
quod tamen genus omnes ſuas ſpecies continere debet.l.ſi
quid earum.§.interemptum.& l.item legato.ff.de legat.3.l.
ſemper in generalibus.ff.de regul.iur.cap.deliberatione.§.
prohibemus.cum glo.in verſicu.ſpecie.de offic.delegat.
lib.6.

Quarto adducitur text.in cap.1.§.ſi quis.de manſo.in fi.
ibi, Non oportebit eum inueſtituram probare, ſed iurare.in
titu.ſi de inueſtitu.fue.contro. Ex quibus verbis ſequitur,
quòd iurare, & probare diuerſa ſunt, propter dictionem ad-
uerſatiuam, ſed, quæ præcedentibus aduerſatur. ad text.in l.
ſed & ſi lege.& ibi glo.& Bart.in princ.ff.de peti.hæredi.l.2.
verſ.ſed & fortius.iun.glo.ff.ne quis eum, qui in ius voca.
glo.& Bar.in l.patris, & filij.ff.de vulga.

25 Quinto actore probante † reus condemnari debet.l.pro-
perandum.§.1.C.de iudi.l.qui accuſare.C.de eden.a con-
trario ſenſu.cap.vlti.de iureiuran.cap.1.vt eccle.bene.glo.
magna in prin.in l.bonæ fidei.C.de reb.credi.& D.meus hic
26 num.107.Iuramento autem non ſufficit† intentionem acto-
ris probari.c.vlt.quod met.cau.vbi quòd violentia facta, ꝓ-
bari non poteſt per iuramentum, ſed per teſtes, vt per eundẽ
Dec.hic, qui ſubdit facere etiam iura, quæ dicunt in defectũ
27 †probationis, ad iuramentum recurri debere.præalle.l.in bo
næ fidei.C.de reb.credi.c.vlt.in fi.de iureiur.Reſponderi ad
hæc poſſet, ꝙ non valet conſequentia, violentia probari de-
bet per teſtes, & non per iuramentum, ergo iuramentum,
non eſt probatio: non ſecus ac ſi diceremus, per teſtes non
poſſunt probari illa, ſuper quibus ſcriptura confici ſolita eſt.
l.vni.C.de manda.princi.Innoc.in c.cum in iure.num.4.de
offic.delega.Rot.Bellam.432.capellania.& 611.ac Aene.de
Falco.in tract.Reſerua.in 2.q.prin.nu.16.ver.ſed ſi quis vel-
let probare per teſtes.& triginta tres caſus numerantur per
glo.in c.1.§.poſtquam.in ver.in ſcriptis.de cenſib.lib.6.in q-
bus requiritur ſcriptura: ergo probatio per teſtes non eſt
vera probatio regulariter, hoc falſum eſſet dicere, cum
28 † regulariter probationes per teſtes, & per ſcripturam parẽ
vim habeant, ac æquiparentur.l.pactum quod bona fide.C.
de pact.in l.in exercendis.C.de fi.inſtru.& gl.in ver.tabula-
rum.in c.forus.de verb.ſigni.ac Dec.conſi.169.col.1.ad fin.
& col.2. Hinc dicimus cõuentionem inter partes, quòd de-
bitum non poſſit probari, niſi per inſtrumentum, non autẽ
per teſtes, non valere.glo.eſt ſingu.in Authen.vt ſine prohi.
cred.in §.quia verò.in verſi.ſenatuſconſulto.poſt medium.
quam ibi ſequitur Ang.ac Imo.in c.ſi diligenti.col.3.de fo.
compe.Bal.Ang.& Pau.Caſtren.in l.pactum inter hæred.ff.
de pact.& illam gl.dicit nota.Hyppo.de Marſi.in rubr.C.de
proba.col.8.vbi alios ad id refert.& Iaſ.ſingu.dicit gl.illam.
in auth.iubemus.col.2.C.de iudi.vbi concluſionem hãc du-
pliciter limitat. Accedit, ꝙ imò ille text.in c.vlti.quod met.
cau.in contrarium retorqueri poſſet, ibi, Cum nõ iuſi ꝓprio
iuramento probauerit, ergo per iuramentum fit probatio,
ergo iuramentum eſt probationis ſpecies. Item pondero
verba ſubſequentia videlicet, verum poſtquam violentia
per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſius conſtiterit ſacramẽ-
tum &c. Et ſic verbum, conſtiterit, pluta determinabilia re-
ſpiciens, debet pariformiter illa determinare.l.nam hoc iu-
re.ff.de vulga.l.in teſtamento.C.de mili.teſta.l.quamuis.C.
de impu.& alijs ſubſti.Ita igitur quid conſtare dicitur per iu
ramentum, ſicut per teſtes. Conſtare autem ſupponit pro-
bationem.cap.ſi conſtiterit.vbi omnes.de accuſa.clem.2.&
ibi gl.in ver.conſtiterit.de pœn.gl.in cle.vni.de offi.dele.So-
ci.conſi.99.num.10.& 21.lib.3. Ad illam l.in bonæfidei.C.
de reb.cred.reſponderi ẽt poteſt, ꝙ dari poſſunt diuerſi in-
tellectus, ex quib.conſtabit, ꝙ ex illa non colligitur neceſſa-
riò, quòd iuſiurandum non ſit probatio, vel quòd ſit pro-
batio diminuta: vult enim ille text. ꝙ propter inopiam pro-
bationum, iudex deferat iuramentum: ergo iuramentum
non eſt probatio, non ſequitur: immo contrarium: cum
iuramento cauſa per iudicem decidi debeat. Minus etiam
obſtat text.in alleg.c.vlti.in fi.de iureiuran.quia per illam
delationem iuramenti, quæ fit reo, non infertur, quòd iu-
ramentum non ſit probatio.

Sexto arguendo a ſufficienti partium enumeratione. ad
tex.in l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui, vel ali.iur.l.ex ma
leficijs.§.hæres.ff.de actio.& oblig.l.ad inſtructionem itine-
rum.C.de ſacroſ.eccle.probatio fit, vel teſtibus, vel inſtris.c.
forus.de ver.ſign.ver.probatio autem.ergo non iuramento,
vt etiam per D.meum hic. Reſponſio facilis videtur ad oſtẽ-
dendum ꝙ argumentum prædictum non concludat ſi in di-
numeratione partiũ aliqđ omittatur. Bald.in l.conuenticulam.

col.2.verſ. item eſt argumentum à dinumeratione. C. de ſa-
croſ.eccl.& hoc eſt neceſſarium requiſitum, vt dictum argu-
mentum ſubſiſtat. At in d.c.forus, non ſunt dinumeratę om-
nes ſpecies probationum, non enim ibi fit mētio de præſum-
ptionibus, quæ etiam probationes ſunt. l.licet Imperator.ff.
de legat.1.& per Dec. hic nume.38. vel reſponderi poteſt, ꝙ
exempli cauſa ſpecificati ſint illi duo modi probandi.& tan-
quam principaliores,& fortè frequentiores: Exempla autē
29 declarant, non arctant † regulam, ad l.c. §.quod vulgo dici-
tur.ff.de vi,& vi arm.l.damni infecti.2.in fi. ff.de dam.infec.
l.ita vulneratus.ff.ad leg. Aquil.§.hactenus. Inſtit. de gradi.
cap.primo, ne cleric.vel monac.

Septimo pro communi opin.Hyppol.de Marſ.ſuper rub.
C.de prob.poſt nu.119. arguit ſic, legitima probatio dr̄ illa,
quæ fit per teſtes, vel propriam confeſſionem, & ſic non per
iuſm, ad quod citat text.iunc.glo.in c.ad abolendam.in ver.
deprehenſus.de hæret.& text.iunc.gl.in l.ꝯ negantem.C.de
lege Aquil.ac gl.in ver.duplicatur.in §. quadrupli.Inſtitu.de
actio. Reſponderi poſſet, ꝙ niſi expreſſum fuiſſet illam pro-
bationem per iuramentum fieri non poſſe, aliter, & contra-
rium fortè dici potuiſſet: imò illa deciſio opportuna nō fuiſ-
ſet, ſi ſub genere probationis non veniret iuramentum.

Octauo idem Marſ. pro communi adducit gl.in ver. cum
de indebito.in ver.legitimis dicite vos ff.de prob. vbi quòd
probatio legitima fieri debet teſtibus, vel inſtrumentis, non
autem iureiurando.& idem voluit Roma.ſuper rub.ff.de ar-
bit.col.5. Adducit idem Marſyl. tex. in c.at ſi clerici.iunc.gl.
in ver.legitima probatione, quæ ſupplet per teſtes omni ex-
ceptione maiores. Replicari poſſet, ꝙ illæ glo.facilè ſubuerti
poſſent. Rurſus dato, ꝙ ſubſiſterent, vterque caſus continet
in ſe ſpecialitatem: ille propter confeſſionem, vel negatiuā,
ac præſumptionem: hic verò quia in criminalibus, vt eadem
gl. ſubiicit. arguendo igitur a ſpeciali concludendum eſſet, ꝙ
aliter de iure reſpondendum fuiſſet.

Nono idem Marſyl. pro eadem opin. ꝙ iuramentum non
ſit probatio, dicit eſſe text. apertum in c.tuæ.de cleri.peregr.
vbi deciditur ordinationem illorum, qui ſunt ignoti proban
dam eſſe legitimè, ad hoc vt epiſcopus loci permittat illos
celebrare: & tex.ibi exponit, ſiue per literas, ſiue per teſtes.
Subdit idem, & ſic non per iuſm, quia incluſio vnius &c. ad
tex.cum materia in l.cum prætor.ff.de iudi. Hæc eius conſe-
quentia, vel illatio impugnari poſſet ex reſpōſionibus ſupra
datis, tum quia exempla non arctant, tum quia caſus ille, vt
celebrare quis poſſit eſt grauior aliis, & non facilè permittē-
dus. vnde vt ſupra pręmiſi retorqueri hęc poſſent arguendo
30 a ſpeciali. Tum & fortius capiendo † declarationem vnius le
gis ab altera, ad l.vt gradatim. ibi, ſecundum quod edictum
declaratur. ff.de mune.& hono.l.vlt. C.qui teſt.fac.poſſ. Pa-
ri.conſ.157.nobilis.n.39.vol.4. Ab immediato cap.præced.
declarationem ſumendo, prout etiam gloſſæ vtrobique ad-
uertunt interpretabimur, ſeu ſupplebimus, ſiue per literas,
ſiue per teſtes, vel per alia legitima argumenta, & ſic ceſſabit
argumentum Hyppoliti.

Decimo, & vltimo idem Marſyl. dicit eſſe text. apertum
pro eadem communi opin.in l.Lucius.ff.de cond. & demō.
vbi quòd ſi teſtator inſtituit Claudium, ſi ipſe probauerit ſe
filium teſtatoris, Claudius non poterit probare hoc per mo
dum conſiſtentem in poteſtate ſua, puta per iuramentum, di
cit ipſe, vnde ſubdit, ꝙ ille tex. optimè probat, ꝙ iuramentū
non ſit probatio, quem tex. pro ſingulari notare dicit Bal.in
l.hæc ſententia. C.de ſent. quæ ſine cer.quantit. Roman. &
Barbat.in locis per eundem citatis. Verum ex ratione text.
ſumitur ſolutio, ſeu reſponſio, quia non licet probare per
modum conſiſtentem in poteſtate cuiuſquam, quod qui-
dem regulare eſt, ne quis ſit teſtis in cauſa propria pro ſe ip-
ſo: prout etiam regulariter dicimus, quòd quis non debet eſ
ſe iudex in cauſa propria, iuxta tit. C.ne quis in ſua cau.iud.

Pro contraria opin. quòd immo iuramentum ſit ſpecies
probationis, & ſic contra pręmiſſam opinionem, quam com
munem aſſeruimus, adducitur ab omnibus Salyce.in rub.C.
eod. colum. vlt. verſ.tu dic. vbi concludit iuramentum eſſe
ſpeciem probationis. per text.in alleg.l. ſed & ſi poſſeſſori.§.
pēn.ff. de iureiur. Ad hoc reſpondet D. meus hic, quòd ille
text. potius contrarium probat, ex quo vtitur dictione, per-
inde. Circa quod replico, vt ſupra poſt nume.24. vbi oſten-
di, quando hæc, & ſimiles dictiones veritatem importent.

Secundo ſubdit Dec. Barthol. Belencinum hic in additio.
dicite vos ad Abb.in ver.confeſſio, verſ.an autem iuramen-
tum dicatur eſſe probatio allegare contra communem text.
in l.vlt.§.licentia.2. C.de iure deliber. ibi, vel per ſacramen-
tum illius, ſi aliæ probationes defecerint.& alia iura ad idem
31 citat idem Dominus meus. Sed illa † dictio, aliæ ſimilitudi-
nem, & idem in qualitate infert.l. ſi fugitiui. iuncta glo.vlt.
C.de ſeruis fugi.cap.ſedes.vbi omnes, de reſcript. glo.in l.1.
in ver.alio quocunque. ff.manda. glo.in clementi. Abbates.
in ver.alii.de reſcript. Bartol. in l. ſed & ſi quis. §.quæſitum,
nume.2.ff.ſi quis cautin. Cardin.conſil.126.vacauit, num.8.
verſic.ad idem. Rot.in antiq.838. Papa conceſſit, verſus fin.
Ergo ſequitur, quòd iuramentum probatio ſit. Reſpondet
Dominus meus, quòd non ſemper dictio, alius, ac ſimiles,
ſimilitudinem deſignant. Addo, quòd immo quandoque
diuerſitatem in ſubſtantia, & qualitate denotant, præalleg.
glo.in cap.ſedes. in ver.maiores, verſus fin. cum qua tranſit
Abb.ibi, in fi. Idem voluit glo.in l.non ſolum.in §.quæritur,
ff.de procurat.& glo.in l.in argumento. circa fin.ff.de auro,
& argen. legato. Altero modo reſpondet Dominus meus,
quòd in caſibus ſupradictis iuramentum admittitur in de-
fectum aliarum probationum: vnde tali caſu dictio, alius, nō
implicat ſimilitudinem, quia expreſſa colligitur diſſimilitu-
do, cum tale iuramentum in ſubſidium admittatur. ad quod
adducit text.in l.in cauſæ.in princip.ff.de mino.iunc.l.quod
ſi minori, §. vlt.eod.titu. & ita dicit defendi communem opi
nionem ab his, quæ in contrarium adducuntur. Ad tollen-
dum contraria, prædicta iura ſic inducenda ſunt. Dum prò
32 alia parte dicitur, & ſic contra communem, quòd † iuramen
tum dicitur probatio, ſeu probationem facit: interpretatio
facienda ſit, vt in ſubſidium, & in defectum probationum
verarum, & propriarum hoc accidat: & ſic non propriè, &
iure ordinario: vt etiam dicimus in actionibus, & remediis
extraordinariis, quæ competunt, & conceduntur in defe-
ctum remediorum ordinariorum, dicta l.in cauſæ.2. vbi au-
33 xilium † extraordinarium in ſubſidium introductum non
concurrit cum ordinario, & tunc non competit propria a-
ctio, dicta l.quòd ſi minor, §.vltimo. Et quòd remedium or-
34 dinarium, † extraordinarium ceſſare faciat, probo etiam per
text.in l.quædam, in princip.ff.de eden.in l.cum fine. in prin-
cip.ff.de carbo.ædi.& per Rot.446.ſi lata, colum.1.verſ.ego
quo enim habet hoc remedium, non eſt ſibi concedendum
extraordinarium, & c.in no.

Omiſſis argumentis, quę fiunt contra communem pręmiſ
ſam, de quibus per Moder.hic.& per Marſy.ſuper rub.C.eo.
nu.119.cum aliis ſequ. D.meus poſt nu.124. videns magnas
diſſenſiones Doctorum concludit veram eſſe opin.ꝯ cōem,
in caſibus, in quib.iuſm pro ſufficienti probatione recipitur.
Fundatur præcipuè ſuper tex.in c.ſtatutum.§.cum verò.ibi,
Fidem iudici faciat ſaltem per proprium iuſm, de reſcr.lib.6.
exponens fidem, ideſt probationem. clem. conſtitutionem.
§.inſuper. de electio. ibi, Dum tamen ipſa coram iudice fiat
fides. Adducit etiam clem.vni.de fi.inſtru.ibi, Cenſemus ſu-
per ſic narratis fidem plenariam adhibendam. Quod etiam
probant rubrum, & nigrū in auth.de inſtr.caute.& fide.præ-
ſertim ibi, in prin. Nouimus noſtras leges, quę volunt ex col
latione literarum fidem dari documētis. Ad quod & alia iu-
ra citat idem D.meus, quem tū mordere conatur Bero. hic,
conſiderans generalia magis eſſe verba fidem facere, q̄ pro-
bationem facere.ad tex.in l.illatæ.C.de fi.inſtr. per quem tā
tex. probari non vr̄ intentio, & ſuppoſitum ipſius Bero. ꝙ ſit
quid generalius fides, quàm probatio, imò potius, ꝙ ſint di-
uerſa: vel etiam, ꝙ vnum ſuccedat loco alterius, vel vnum al
terum ſuppleat. Reſponderi etiam poteſt, ꝙ ibi dictio hęc fi-
des aliter accipitur iuxta ſubiectam materiam, quam in ter-
minis noſtris: ibi enim dr̄, vt etiam Sal. declarat, ꝙ amiſſo in-
ſtrumento ſolutionis fiſco factæ, fiſcus debeat fidem, ideſt li
brum rationum oſtendere. Et ſic inquantum dixit Bero. ꝙ
facilis eſt reſponſio ad deducta hic per Deci. ego replico, ꝙ
imò facilis eſt reſpōſio ad eius impugnationem, difficillima
autem ad concluſionem D.mei hic. Et nō ſolum in iure eiuſ-
dem Dec. illatio, ſeu inductio, ac ponderatio probatur: verū
etiam apud primarios literarum bonarum authores, ꝙ fidē
35 † facere, idem ſit, quod certiorem aliquem reddere, vel pro-
bare: ſeu rem per inſtrumenta, argumenta, teſtes probare. p-
ut apud M.Tullium 2. de lege Agraria. Fac fidem (inquit) te
nihil populi vtilitatem quærere. prout etiam habere fidē te-
ſtibus, vel aliis eſt illis credere. Ter. in Andria. Propemodū
habeo iam tibi fidē. Redeo ad concluſionē D.mei, quæ mihi
optima vr̄, & conſequenter cauillatio eſſet illā impugnare.

Vbi iuramentum non ſufficit, quod regulare eſſe videtur, communis opi.procedat, ꝙ nõ dicatur propria, & vera probatio, probationiſq; ſpecies: ſecus in caſu præmiſſo, quando iuramentum pro ſufficienti probatione habetur, quo caſu leges ipſę, niſi violetur, vel cauilletur illarum litera, vel intellectus iuramenta huiuſmodi probationes nuncupant, vt in l. generaliter. C.de reb.credi.quicquid ibi dicant gloſſę, & Saly. Imperator enim iuramenta, probationes vocat. Tenendo diſtinctionem Deci.ad contraria patet reſponſio ex ijs, quæ ſupra diximus, & ipſe met Deci.ſigillatim reſpondet.

Aduertendum eſt ad optimum procedendi ordinem, quẽ tenuit Bero. Pro pleniori, ac meliori cognitione, & deciſione dubij præmiſſi ancipitis, & pęnè ineſtricabilis, vnde coactus fuit currenti calamo perquirere iuramentorum ſpecies, etiam per gl.in rub.ff. de iureiur.relatas. Tandem Bero.poſt omnes declarationes concludit, ꝙ ſimpliciter loquendo iuramentum nõ dicatur probatio: neq; propriè probationem faciat. Et ſic in effectu cum communi reſidet: nec a D.mei diſtinctione recedit, qui licet quo ad argumẽta, reſponſiones, & verba diſcordes videantur: quantum verò ad finem, & effectum, oculis linceis intuenti ambo concordes apparebũt.

Poſt diſtinctionem de qua ſupra idem Deci.ſubnectit no.
deciſionem Bal.in c.1.§.conuenticulas.col.2.verſi.ſed pone
36 ꝙ dominus territorij.de pace iura.firman.vbi ꝙ † damni ex-
timatio per iuramentum probari nõ poteſt per mercatores
depredatos, facta eis promiſſione de ſoluenda omni quanti-
tate, quę probaretur: contra eum enim qui promiſit ordina-
ria probatio requiritur: & contra eum, qui non deliquit iu-
ramentum non habetur pro idonea probatione, licet ſecus
37 eſſet contra ipſum† delinquentem immediatum, contra quẽ
ſufficit probatio per iuramẽtum ſuper extimatione damni:
non autem contra tertium.iuxta tex.in l.ſi quando.C.vnde
vi.& in c.vlt.quod met.cau. Quod etiam voluerunt Bar.in l.
1.ff.quan.ex fa.tuto.& in l.ſemper.§.vlt.ff.quod ui aut.clam.
& alij per D.meum hic citati, & omnes in d.l.ſi quando.vbi
hanc communem affirmant, & ibidem Io.Bap.Plot.§.2.nu.
32.verſi.ſecus ſit quando ſit contra principem, vel vniuerſi-
tatem: refert, & ſequitur D.meum hic.pro iuramẽto, de quo
in d.l.ſi quando.quando deferatur: & pro intellectu illius l.
videri poterit Rip.in l.admonendi.nu.68.& ſeq.ff.de iureiu.
& Hyppo.de Marſy.in d.rub.C.de proba.nu.134.& ſeq.

Reaſſumendo nonnullas ſpecies iuramentorum, ad hoc
præſertim vt facilius dignoſci poſſit circa quę iuramenta ca-
dere poſſit longa, & ardua illa diſcuſſio noſtra an iuramẽtum
ſit propriè probatio, vel ꝓbationis ſpecies: vtq; haberi poſſit
vera, ſuccincta, ac diſtincta cognitio plurium ſpecierum iura
mentorum inter ſe valde diuerſorum illorumq; effectuum,
ac potentiæ de quibus tractant Iaſ.& alij in l.admonendi.ff.
de iureiur.Hyppo.de Marſy.ſuper citata rub.C.de proba.ac
Bero.ſuper hac noſtra rub.deueniemus primo ad iuramen-
38 ta† extraiudicialia, ſucceſſiuè quo ad iudicialia aliqua adde-
mus vltra Bero.hic.

39 Donatio† inter patrem, & filium in poteſtate, licet de iure non valeat, vt in l.donationes.C.de dona.inter vi.& vxo.l.1.C.de inoffi.don.etiam appoſita clauſula propter benemerita, niſi illa probentur.Rot.177.in prin.in no.Doct.in l.frater a fratre.ff.de condi.inde.Iuramento tamen firmatur. Bal.in l.vlt.col.2.verſi.ſed quid ſi fuit inter patrẽ, & filium.C.de vſuca.ꝓ dona.& Bal.Nouel.qui rationes adducit ſuper rub.ff.de ver.obli.col.4.verſi. Ex quo infero.Abb.in c.cum contingat.de iureiur. Alex.conſi.8.& conſi.157.lib.1.vbi communem affirmat, Idem Alex.ac Roma.in l.ſi donatione.col.3.C.de collatio.& Roma.in repet.rub.ff.de iureiur.in 3.q. Aret.in l.placet.ff.de acqui.hære.Idem Are.cõſi.77.col.pen. D.meus Phili.Deci.conſi.239.col.1.Corn.conſi.306.col.2.lib.3.Et hanc communem affirmat Rui.conſi.121.col.1.lib.1.& magis cõmunem Grat.cõſi.7.nu.8.lib.2.Iaſ.in præalle.l.frater a fratre.verſus fi.Et certè hæc eſt magis communis, & verior, quicquid tenuerint Pau.Caſt.conſi.105.circa bona.col.2.verſi.Tertiò videtur.ac Fulgo.conſi.199.

40 Meritorum † probatio, ꝙ requiratur volunt Bal.in l.illud col.pen.C.de ſacro.eccle.Doct.in l.ſi donatione.C.de collatio. Gui.Papæ Syngu.375.Io.And.in Addi.ad Spec.rub.de reb.eccl.non alie.optimè Alex.conſi.101.viſis inſtrumentis.nu.6.lib.1.Rui.cõſi.60.lib.2.col.6.Capit.deci.ſ.Neapo.203.in fi.Et quòd confeſſio donantis ſuper meritis non ſufficiat voluerunt idem Gui.Papæ Syng.378.& 596.Alle.communem affirmans in alle.l.ſi donatione.nu.5.C.de collatio.Idẽ voluerunt Corn.conſi.144.lib.2.Soci.conſi.65.col.2.lib.1.Aimo.conſi.75.nu.2.Bertran.qui etiam communem dicit.conſi.138.nu.22.lib.2.in vltimis.Probationem tamen induci per iuramentum inter perſonas non prohibitas communem affirmat Cur.iun. conſi.67.nu.5.

41 Donatio † inter virum, & vxorem conſtante matrimonio facta inualida eſt, ea præſertim ratione ne mutuo amore ſe ſpolient.l.1.& 2.ff.de dona.inter vi.& vxo.l.donationes.C.eo.c.vlt.extra eo.tit.Iuramento tñ firmatur, & ſtatim valet.Bar.in l.Seius, & Augerius.verſus fi.verſ.Quęro quid in donatione.ff.de fideiuſ.Bal.in l.cum nulla.C.de don.ante nup. Abb.in c.vlt.col.2.in 3.q.de dona.inter vi.& vxo.Et hæc eſt communior, & verior opi.vt per D.meum Phil.Deci.conſi.202.col.1.& ſeq.& cõſi.231.col.3.Hanc etiam dicit communem Soci.conſi.77.num.15.lib.1. Non defuerunt tamen qui contrariam opi.tenuerint, ꝙ imò illa non firmetur iuramento.prout Bart.Fulg.& Saly.in l.1.ff.de dona.inter vi.& vxo. Bal.in l.ſi quis inquilinos.§.vlt.ff.de leg.1.Rui.conſi.130.col.2.lib.1.Cur.ſen.communem hanc affirmans.conſi.66.nu.3. Tenenda tamen eſt præcedens opin.tanquam verior, & magis communis.

42 Inſinuatio † in donatione requirebatur de iure antiquiſſimo in ſumma vltra 200.aureos: Ad quod ius antiquiſſimũ redactum eſt ſtatutum vrbis in nouis Reformationibus.c.18.ſub tit.de Donationibus inſinuandis. De iure antiquo vltra 300. De iure nouo vltra quingentos, qua non interueniẽte donatio nulla erit.l.ſancimus.in prin & l.penul.in fi.C.de donatio.Bart.in l.Modeſtinus.ff.eo.Iuramento tamen ſuppletur.Fede.conſi.28.Io.And.in Addi.ad Spec.tit.de inſtru.editio.§.porrò.verſi.Quid ſi renunciás Bal.& Abb.in c.cum cõtingat.de iureiur.ille col.4.hic col.10.Aret. Alex.& Clau.Seyſel.in l.nemo poteſt.ff.de leg.1.Roma.conſi.26.in 2.dub. Abb.conſi.107.in 2.dub.lib.2.Corn.conſi.221.communem affirmans.lib.1.& conſi.36.ſubdit lib.3.Iaſ.conſi.169.& D.meus conſi.239.nu.2.qui hanc magis communem affirmãt.

43 Tranſactio † nihilo dato, vel promiſſo, vel facta poſt rem iudicatam, & in pluribus alijs caſibus, licet non valeat.l.tranſactio.C.de tranſactio.nec vt pactum.l.ſi cauſa cognita.vbi communiter Doct.C.eo.l.ſuus hæres.& ibi Bar.C.de repu.hæred.ſi tamen iuramentum interuenerit, valebit, ſaltem vt pactum.Bar.in l.ſi quis maior.verſi.Item dico.C.de tranſac.per tex.in l.cum pater.§.filius matrem.ff.de leg.2.Ang.in alle.l.ſi cauſa cognita.C.de tranſact.& in l.ſi vnus.§.pen.ff.de pact.Bal.in repet.l.2.col.6.C.de reſcind.vendi.

44 Contractus † item quilibet pluribus defectibus laborans, quòd per iuramentum confirmetur voluerunt Deci. conſi.414.in fi.Pariſ.conſi.33.lib.3.& quòd ſi contractus non valeat, iuramentum operetur, vt valeat in vim pacti cõmunem affirmat Grat.reſpon.100.nu.31.par.2.

45 Iuramentum † omnia, & ſingula eſſe vera excludit exceptionem ſimulationis. Allegaret enim quilibet turpitudinẽ ſuam, vt voluerunt Ant.de But.in c.cum contingat.verſicu. Octauus caſus.de iureiur.& Imo.in l.nemo poteſt.colum.3.ff.de lega.1.Are.conſi.12.Et tale iuramentum excludere ſimulationem vult, & communem affirmat. Curt.iun.conſi.108.num.13.ac conſi.110.num.15.& Pariſ.conſi.111.num.13.volu.4.

46 Contractibus in † innominatis iuramentum operatur, vt non ſit locus pęnitentiæ.iuxta gl.in l.ſi pecuniam.ff.de condi.ob cau.per Rip.in c.1.nu.59.de iudi.

47 Iuramentum præciſè obligat † ad factum prout voluerũt.gl.in ver.neceſſe.ver.ſi pecuniam.& ibi Bal.col.1.ff.de condi.cau.dat.gl.in c.cum tempore.in ver.obſeruandum.de arbit.Bal.in l.ſed & hæ.§.prætor.verſi.vnde fallit.ff.de procur.& in prælud.feud.col.4.ver.In iuramento autem. Idem Bal.in l.vni.col.pen.ver. Modo quæritur de aliquibus.& ibidem Saly.col.10.verſi.Item fallit.C.de ſenten.quæ pro eo, quod inte. But.& Abb.in c.veniens.de iureiur.Iaſ.qui hanc communem affirmat.conſi.9.col.6.verſi.Iſtud idem.lib.1.Quam etiam communem teſtatur Grat.reſpon.86.nu.18.par.1.Et communem aſſerit, dicens in iudicando ab ea non recedendum.Alex.conſi.37.col.6.lib.2.

48 Iuſiurandum etiam conſtituit † in mora abſq; interpellatione, vt poſt
alios concludunt Iaſ.in l.quod te.col.8.verſi.Iuxta prædicta
quęro.D.meus nu.11.hãc cõem affirmans.ac Purpurat.col.
antepen.ver.Septimo exemplificatur.ff.ſi cer.peta.Et quòd
49 iuramentum habeat vim, & virtutem † interpellationis vo-
luerunt Spe.tit.de Aduocato.§.1.ver.ſed nunquid is qui iu-
rauit.

rauit. Ioan.And.Ant.de But.Imn.& Abb.in c.breui.de iu-
reiur.Cremen.dicens aureum dictum. Syng.122.Alex.in l.
2.verſus fi.ff.ſolu.matri.Aret.conſi.150.viſis diligenter.col.
4.Barba.in c.ex literis.col.19.de conſtitu.Claud.Seiſel in l.
non ſolum.§.morte.col.16.verſi. Aliam nota limitationem.
ff.de nn.ope.nunc. Fely.in c.ex reſcripto.col.penul.de iure-
iur.Afflit.deci. Neapol.174.nu.5.Goza.conſi.27.col.3.Go-
meſ. communem affirmans in §.item ſi quis poſtulante.col.
6.Inſti.de actio.Rip.reſpon.199.incipien.Iuſtè,& ſanctè.nu.
1.ſub tit.de Donatio.quæ ſub modo.verſi.primo quod iura-
mentum ipſius Roberti idem Rip.in l.4.§.Cato.nu.39.& in
l.inſulam.nu.91.ff.de verb.oblig.

50 Iuramentum † compromittentis operatur,vt non poſſit
peti reductio Pau.Caſt.conſi.73.viſo compromiſſo.vbi di-
cit ab hac opin.communi, & ſecuriore in conſulendo, & iu-
dicando non eſſe recedendum.Idem voluit Grat.communẽ
affirmans reſpon.30.nu.27.Fallit in enormiſſima læſione:iu-
rans enim non contrauenire laudo rõne alicuius læſionis nõ
51 præſumitur intellexiſſe de enormiſſima læſione.prout p An.
de But.col.23.verſi.Et hæc oĩa puto. Imo.col.14.in 23.dif-
ferentia.ac Abb.in c.quintauallis.de iureiur.& p Rip.in tra-
cta.peſtis.c.1.nu.100. Saly. in l.ſocietatem.§.arbitrorum.q.
13.ff.pro ſocio.Abb.in c.cum cõtingat.in 9.caſu.de iureiur.
Grat.cõſi.30.col.1.lib.1.videantur Doct.præſertim M.Ant.
Bauer.in l.ſi quis arbitratu.ff.de verb.oblig.

52 Iuramentum habet vim clauſulæ † omni meliori modo.l.
cum pater.§.filius matrem.ff.de leg.2.vbi Bart.& alij com-
muniter. Fran.Cremen.Syngu.41.Roma.Alex.& Rip.in l.1.
§.ſi quis ita.nu.27.ff.de ver.obli.Alex.& alij in l.eam quam.
C.de fideicom.D.meus in c.cum ſuper.col.5.de offi.deleg.

53 Renunciationem † ſimplicem iuri de futuro nõ valere p-
batur ex tex.in l.qui ſuperſtitis bona repudiat.ff.de acq.hæ-
re.& in l.1.§.decretalis.ff.de ſucceſ.edic.iuramentum tamen
habet vim ſpecialis renunciationis.c.ex reſcripto.cum gl.in
ver.& vxorem.ad fi.de iureiur. Rip.in l.ſi vnquam.nu.4.C.
de reun.dona.Et arguendo a iudicio, ad iuramentum, quæ
æquiperantur.l.qui iuraſſe.ff.de iureiur.videmus, q ſimplex
renunciatio iuri de futuro calore iudicij validatur. glo.in
verſi.ſi conditio.in l.1.ff.de cur.bon.dan.& glo.magna.in l.
1.C.de pact.

54 Pactum † de nõ ſuccedendo nõ valet.l.pactum.C.de col-
latio.l.pactum quod dotale.& l.vlt.& vtrobiq; Docto.C.de
pact.l.de fideicommiſſo.C.de tranſactio.l.ſi quando.§.illud.
C.de inoffi.teſta.Iuramento tñ firmatur, & validum reddit.
iuxta tex.in c.quamuis pactum.de pact.lib.6.vbi deciditur,
55 q ſi † filia dum nuptui traditur bonis paternis cum iuramẽto
renunciauerit,a paterna ſucceſſione excluditur. Amplio vt
filia,quæ renunciauit excludatur etiam ab alia ſorore nõ do-
tata.Pariſ.conſ.26.nu.51.& ſeq.lib.3.hanc magis cõem affir-
mans. Ampliatur vt idem etiam dicendum ſit qñ facta fuit
renunciatio cum iurõ antequam nuptui traderetur,vt per
eundem Pariſ.quia alios citat conſi.94.nu.17.lib.2.Et licet
gl.in ver.improbatur.in alleg.l.pactum.C.de collatio.& glo.
vlt.in l.qui ſuperſtitis.ff.de acqui.hæred.ɔ̃rium tenuerint,&
malè,inhærendum omnino eſt deciſioni tex.in d.c.quamuis.
pactum, & in foro ciuili, quia agitur de materia periurij. &
ſic peccati.ad nota.in c.1.de no.ope.nun.gl.1.in c.poſſeſſor
malæfidei.de reg.iur.lib.6.& p nota.in cle.diſpendioſam.de
56 iudi.Et talis filia † q cũ iurõ renunciauit,deſinit eſſe ſua.ſicut
filia p ſtatutũ excluſa,vt no.Bar.in l.1.§.ſciendum.circa fi.ff.
de ſuis,& legi.& ibi Alex.ac Bal.in l.vlt.cir.fi.C.de libe.pte.
Diſputant an dictum c.quamuis pcedat qñ renunciatio cõ-
tinet euidentẽ iniquitatẽ,vel iniuſtitiã, ſeu enormiſſimã læ-
ſionẽ,vt mulier tunc poſſit ɔ̃uenire, ſaltẽ petita abſolutione
a iurõ. Arch.& Io.And.in alleg.c.quamuis.ſentiũt, q adhuc
mulier non poſſit venire ɔ̃ iurm, p illum tex.qui indiſtinctè
decernit, q iurm ineuitabiliter obſeruetur. Quod & clarius
voluit ibi Imo.impugnans opi. Anch.de qua.ſ.in qua etiam
opi.reſidet ibi Gemi.col.pen.& Natta col.8.pro quo etiam
adducitur,quod voluit Ang.in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſ.
in prin.vbi quòd abſolutio a iuramento peti non poſſit, ex
quo iuramentum in ijs caſibus firmat contractum. Refert,&
ſequitur Alex.conſi.42.poſt nu.19.lib.1.Idem voluit Imo.
in c.quintauallis.& in c.cum contingat.de iureiur.vbi hanc
communem affirmat.Contrariam opin.ſequor, quam com-
munem affirmat Fely.in cap.in præſentia.poſt num.8.verſi.
Et quamuis inter illos ſint opiniones.de proba. Hanc opin.
tenuit Ancha.in capitu.1.colum.42.verſicu.Ego etiam con-

ſilui.de conſti.& in cap.acceſſorium.col.6. verſ.pro declara
tione.de regul.iur.lib.6.& conſi.39.colum.1. Iaſ.conſil.160.
colum.vlt.lib.2.& conſi.133.vbi colum.5. hanc magis com-
munem teſtatur. Et hanc dicunt æquam, & ſubſtantialem
opin.vt per D.meum conſi.379.ex fi.Cur.iun.conſi.53.nu.
13.Pariſ.conſi.12.num.83.lib.1.

57 Fideiuſſor † regulariter nõ poteſt niſi prius excuſſo prin-
cipali debitore. iuxta text.in authent.præſente. C.de fide-
iuſſ.Ampliat Alexan.conſi.31.in cauſa executionis. colum.
2.& ſeq.volum.4.etiam ſi renunciatum fuiſſet beneficio de
fideiuſſoribus. Ampliat Gui.Papæ.ſingu.604.etiam ſi fide-
iuſſor, qui promiſit, voluit teneri, vt principalis. Am-
pliant ad fideiuſſorem de iudicio ſiſti, & iudicatum ſoluen
do. Bald.in l.2.§.ſi quis ex his, & ibi Pau. Caſtren. Alexan.
Iaſ.& Iacobi. qui communem aſſerit.ff.qui ſatiſda. cogant.
Idem voluit Ioan.Fabri in §.ſed hodie.Inſtitu.de ſatiſda.fa-
cit text.in l.vlti.cum ibi nota. C.de vſur. rei iudic. & volun
idem Iacobus,in l.fideiuſſor.num.3.dicto titu.ff.qui ſatiſda.
cogant.Ampliatur etiam ſi fideiuſſor promiſerit pro alio ſe
ſoluturum liberè, & ſine vlla exceptione, vt per Roma.con
ſi.211.Hypo.de Marſi.ſingu.332. Felin.in cap.cauſam quæ.
58 num.22.de reſcrip. Fideiuſſor † tamen cum iuramento po-
terit,vt principalis conueniri. Cyn.in l.ſi ex cautione.C.de
non numera.pecun.Bald.Anchar. & Abb. in cap. ex reſcri-
pto.de iureiuran.Barto.in l.ſi quis pro eo. in 8. membro. ff.
de fideiuſſ.Alex.conſi.31.col.vlt.vol.4.& in l.vlti. col.4.ff.ſi
cer.peta.Dec. Tolo.130. Hyppo.de Marſ.rub. C.de fideiuſ.
col.2.Soci.Regu.134.limi.1.

59 Iuſiurandum præſtitum per † minorem puberem repre-
ſentat eum maiorem, adeo quòd auferat ſibi beneficium
reſtitutionis in integrum.glo.in verſ.iudicis.in l.2. C.de re-
ſcin.vendi.& aufert iuſdicendi contractum nullum ob defe-
ctũ ſolemnitatum de iure rõne ætatis requiſitarũ in alienatio-
ne rerum immobilium minorũ,vt in auth.ſacra puberũ.C.ſi
aduer.vend.c.1.§.ſacra.de pace iura.firman.in vſi.feud.An-
ge.conſi.160.D.Catherina.col.2.ver.ſuper tertio. Pau. Ca-
ſtren.cõſ.141.viſis,& ɔſideratis.col.pen.ver.ſed iurm. Abb.
in c.cum ɔtingat.verſus fi.de iureiur.Et q iurm ſuppleat de-
fectum ætatis,& tollat reſtõnem in integrum,cõem affirmat
Cur.iun.conſi.47.nume.2. Fallit concluſio præmiſſa ſtante
læſione enormiſſima,Pariſ.conſi.96.col.8. lib.1.& conſi.12.
col.8.& ſeq.lib.2.Maria.Soci.iun.conſi.48.col.5.conſi.53.&
144.col.2.lib.1.& vbi ẽ.hanc communem affirmant.

60 Certioratio † tàm in minore, quàm muliere an ſupplea-
tur, ſeu præſumatur iuramento appoſito: vel iuramentum
operetur abſque alia certificatione maxima eſt inter Docto-
res controuerſia.Dyn.conſuluit certificationem requiri, vt
refert, illius opinioni adhærens Cyn.in l.2.q.6.& Saly.q.10.
C.de reſcin.vendi.Alberi.de Roſa.in alleg.authen.ſacramen
ta puberum.C.ſi aduer.vendi.col.3.& ibidem Iaſ.in 3.limit.
prin. Idem voluerunt Bald.in l.ſi duo.§.idem Iulianus.in 1.
not.Rom.verſus fi.ac Aret.in 1.not.vbi hãc cõem affirmat ff.
de iu.iur.Io.And.in c.pen.verſus fi.Ant.de But. col.vlt. cõem
aſſerens.Cardin.colum.penult. & Imo.col.6. de emptio. &
vendit.Idem Imo.in l.ſciendum.colum.2.& alter Imol.co-
lum.9.ac Aret.colum.6.ff.de verbo.oblig. Gui. Papæ conſi.
130.in 2.dub.verſic.Nec obſtat, ac Cappel.Tholoſ.dec.49.
Tiraq.in l.ſi vnquam.num.146.alios referens.C.de reuo.do
na.Maria.Socin.iun. hanc veriorem, & magis communem
affirmans conſi.48. colum.7. & ſequẽ.lib.1.

Pro contraria opin.quòd imò. ſtante iuramento non ſit
neceſſaria alia certificatio conſuluit Bart.vt ipſe refert,dicẽs
hoc ſeruari in authen.ſacramenta puberum.poſt nu.16. ver.
Quæro vtrum per tale iuramentum. C.ſi aduer.vendi.Et in
praxi ita ſeruandum eſſe affirmat Imo.in c.cum contingat.
in 3.membro.de iure iurã.ſequitur alter Imo.idem conclu-
dens conſi.80.viſis.nu.15. vbi alios pro hac opin. citat vol.
5.Idem voluerunt Bar.in alle.l.ſi duo.§.idem Iulianus. colũ.
1.verſ.Item per hanc legem, Ange. Pau. Caſtren. colum.2.
& Roma.in fi.dicens, quòd de rigore iuris iſta pars eſt ve-
rior.& ibidem Alexan.colum.2.idem Barto.in alle. l.ſcien-
dum.colum.2.verſ.iuxta prædicta quæro.& ibidem Roma.
colum.6.verſ.ſed ſuccedit.& Alexã.col.7.in 1.fallent. & Iaſ.
col.19.ver.Iſtam gl.vbi hanc communem dicit.ff.de verbo.
obli.Idem voluerunt Archi.in alle.c.quamuis.col.1. ver.in-
telligenda ſunt eſſe vera.& ibi idem Io.And.in princ.ac Ge-
min.& Greg.Natta.col.13.ver.an autem.de pact. lib.6. Bal.
in l.1.in fi.C.de reb.credi.& in c.reſcripto.col.1.in vlt.nota.

ac Feli.col.5.de iureiur.Ange.in l.qui iure militari. in princ.
de mili.teſta. Anton.de But.in c.ſi diligenti.col.6. verſ.fallit
etiam quando eſt iuratum. Abb.col.4. verſ.& hoc intellige.
& ibi Feli.col.4.de ſo.compe.Abb.in c.penul. colum.penul.
de emptio.& vendi.Soc.conſi.103.colum.2.lib.3.Gui.Papę
dec.227.vbi teſtatur ita iudicatum in parlamento,dec.Nea-
po.Capit.150.in 5.dub.Alexã.conſil.27.viſo libello.num.3.
verſ.Nec vlla neceſſaria fuit certificatio.& poſtea.colum.3.
inquit hanc eſſe magis communem, & in iudicando ſeruan-
dam.& conſi.42.ſuper præmiſſo.num.10.verſ.& quia ibi in-
teruenerit iuramentum præſumitur certificata.lib.1. Idem
conſi.127.viſo proceſſu.verſus fi.verſ.nec dicam, ꝙ debuit
certificari: vbi ſubdit hanc opin.eſſe veriorem.lib.2.ac con-
ſi.222.viſa facti.nu.2.eo.lib.2.vbi dicit hanc eſſe communẽ
practicam, & obſeruantiam, a qua non ſit recedendum. Et
hanc communem, & in praxi ſeruandam affirmat Bertrau.
conſi.162.col.2.lib.1.& magis communem conſi.46. colũ.1.
lib.2.ac conſi.51.col.1.lib.3.vbi magis communem aſſerit,
& pariter in praxi ſeruari. Idem voluit Tiraq.in l.ſi vnquã.
nu.131.C.de reuo.dona.vbi latè more ſuo.Hæc ſecũda opi.
magis cõis vr. Ego præcedentem puto æquiorem,& tenẽdã
tã in ſcholis,ꝙ in iudicijs:ac in iure probabiliorem.

Tranſeundo ad vltimas voluntates ſuppono in iure cla-
61 rum eſſe teſtatoris† voluntatem ambulatoriam eſſe ad vlti-
mum ſpiritus exitum. Vnde qſcunque teſtamentum reuoca
ri poteſt.l.4.§.vlti.ff.de adi.lega.l.ſi quis Imperatorem. C.q
teſtam.face.poſ.l.3.C.de codicil.gl.ſuper rub.Inſtit.de adẽ-
ptio.lega.c.cum Marthæ.& ibi gl.in ver.non valet. de celeb.
62 miſſa. Quo fit vt vltimum teſtamentum † præcedens teſta-
mentum,vel omnia præcedentia teſtamenta reuocet ipſo iu
re.l.ſancimus.& l.hac conſultiſſima.§.ſi quis autem.C.de te-
ſta.& §.poſteriore.Inſti.qui.mo.teſta.infir. Bald.in l.vlt.col.
vlt.verſ.econtra.C.de codicil. Et ꝙ ipſo iure ſecundum te-
ſtamentum tollat primum, communem affirmat Curt.iun.
63 conſi.26.nu.4.Legem † enim in vltimis voluntatibus nõ po
teſt quis ſibi imponere, a qua reſilire non liceat, vt l.ſi qs in
prin.teſtamenti.rñ.1.ff.de leg.3.l.ſi fratres parentũ.§.idẽ rñ-
det.ff.p ſoc.l.pactũ quod dotali.iũ.l.vlt.C.de pact.& l.q. ſu-
64 pſtitis.ff.de acq.hęr.Sũt q tenuerint de iure canonico†teſtũ
primum,quod teſtator iurauit ſe nõ reuocaturũ,per ſ̃m non
reuocari,cum ſeruandũ ſit iuſm,quod ſeruari põt abſq; in-
teritu ſalutis æternæ, vt voluit Specu.tit.de inſtru.editio.§.
compendioſe.ver.Quid ſi quis iurauerit.& Oldra.conſ.127.
viſo inſtrumento pacti,vbi inquit, ꝙ ſi in primo teſtamento
fuerit iuratum illud non reuocare, ſecundum Canoniſtas
non valet teſtamentum poſtea factum.Idem tenuit Iac.But.
vt refert Bal.in c.item ſacramenta.col.5.verſ.Quæritur ſi fa-
ciens teſtamentum.de pace iura.firman.

Pro contraria opin. ꝙ immo etiam teſtamentum in quo
aderat iuramentum, per ſecundum teſtamentum reuocet,
communiter concludunt Bart.Bald.Floria.& alij in l.ſi quis
inquilinos.§.vlt.ff.de lega.1.Idem Bart.in l.ſi quis in princi-
pio teſtamenti.col.6.ver.Quid ſi teſtator.ff.de leg.3.Bald.in
alle.c.item ſacramenta.de pace iura.firman.Quod etiam vo
luit gl.in c.vltima voluntas.13.q.3.Alexã.in d.l.ſi fratres. §.
idem reſpondit.ff.pro ſocio.Iaſ.in l.ſi conuenerit.col.2. ver.
Limita iſtam legem.ff.de iuriſ.om.iud.Et quod teſtandi libe
ram facultatem nemo poſſit ſibi ipſi auferre, etiam cũ iuro
communẽ affirmat Grat.reſpon.19.nu.12.par.1.

Declaranda,& reſtringenda veniret concluſio præmiſſa,
vt ſecundum teſtamentum reuocet primum iuratum, quòd
procedat ſi pariter ſecundum iuramento vallatũ ſit,tum pp
regulam iuris, Nihil tam naturale eſt,quàm eodẽ gñe quod-
que diſſolui, quo colligatum eſt.l.prout quiſq;. ff.de ſolut.l.
quamuis ſaltus.ff.de acqui.poſ.cum alijs. Et dixit Philoſo-
phus 1.de Generatione,& corruptione,ꝙ ea,quæ ſunt prin-
cipia generandi,ſunt principia corrupendi.Et dixit Barto.in
auth.econtra ſi filij.C.de repud.& in l.actor.nu.8.ff.rem rat.
habe.ꝙ ea,quæ requiruntur ad conſtructionem actus,requi-
runtur ad deſtructionẽ.de quo per Bal.& alios in l.ſiue apud
acta.C.de tranſactio.Et quod iuramentum in ſecundo teſta-
mento,inducat reuocationem prioris teſtamenti iurati, vo
luit Bald.in l.ſancimus.colum.2. verſi.quærunt hic Docto.
C.de teſtamen.Vel ſi in vltimo teſtamẽto non adſit iura-
mentum,ad neceſſaria videtur intentio iuramenti appoſiti
in primo teſtamento.alioqui non ſufficiat clauſula generalis
videlicet, Reuocans omne aliud teſtamentum & c.quod vo
luiſſe videtur Barto.in allega.l.ſi quis in principio teſta-
menti.col.6.verſi.Quæro vtrum teſtamentum. Idem Bar.in
l.omnes populi.col.14.verſi.ſed an iuſm.ff.de iuſti.& iu.vbi
dicit idem tenuiſſe Io.And. Idem voluerunt Bald.in alleg.l.
ſancimus.C.de teſta.& Pau.Caſt.conſ.363.in facto præſenti
65 col.pen.& generale eſt iuramentum†non comprehendi,nec
venire ſub quauis diſpoſitione, niſi de illo facta ſpeciali mẽ-
tione:eſt tex.in c.conſtitutus.de reſcr.voluerunt Innoc.in c.
cum inter.in fi.de renun.gl.in c.cum non deceat.& ibi Ioan.
And.Gemi.& Phi.Fran.de elec.lib.6.Lap.Alleg.15.inci.Idẽ
eſt.nu.4.vbi plura addo. Amplio & ſi adeſſent verba gñalia,
adhuc & non cõciperent diſpoſitionem iuratam, de iuro nõ
facta mentione,vt per Alex.cõſi.137.col.3.vol.6.per Iaſ.cõſ.
133.col.pen.vol.4.Amplio ad diſpoſitionem ſummi Ponti-
ficis, vel Imperatoris.ita loquitur tex.in prealle.c.conſtitu-
tus.de reſcr.vbi Papæ diſpoſitio nõ refert ſe ad ea,in quibus
iuſm aderat.prout & per Io.And.in c.1.col.vlt.de fil.presb.
lib.6.Im.in c.dilecto.col.8.de præb.& in cle.dudum.§.hmõi.
col.15.de ſepul. Ant.de But.in c.1.col.vlt.ac Abb.col.1.&
Imo.c.10.& ſeq.de iis, quæ fi.a maio.par.capi.1.Roma.ſing.
7.& conſi.404.ad fi.ac con.436.col.3.ver.ſexta ratio Iaſ.in l.
quoties.col.1.C.de preci. Impe.offe.Qui hanc declarationẽ
ſubterfugere vellet, rñdere poſſet, ꝙ imò illud iuſm in præ-
cedenti teſtamento cõtentum nihil operari potuerit,nec im-
pedimentum præſtiterit futuræ reuocationi, quippe quod
ꝫ bonos mores vr,& contra omne ius,quod ſeruatum in pe-
diret liberam teſtandi voluntatem,ac facultatem, vt dictum
eſt.& probatur etiam ex tex.l.1.C.de ſacroſan.eccle. Et iuſm
hmõi ſi omnino ſubſiſteret, facilè votum captandæ mortis
induceret,& ſic ꝫ ius humanum,& diuinum.Hęres enim in-
ſtitutus cum certus eſſet teſtamentum hmõi iuratum immu-
tabile fore, conſpiraret fortè ꝫ teſtatorem: vt celerius bona
teſtatoris obtineret: ac talis de hæreditate viui ſolicitus im-
probus hr.l.2.§.interdum.ff.de vul.& pup.Hinc iura proui-
dent ne ſuper hæreditatibus viuorũ pacta fieri poſſint: ne ve
quis ad dignitates, ad ſacerdotia, ad beneficia viuorum am-
biat.l.vlt.C.de pact.c.Nouatianus epiſcopus.7.q.1.c.1. & 2.
de conceſ.præb.& ad alia, quæ adduco in 1.q.Regu.de Impe.
bene.viuen.

66 Clauſula codicillaris† puta ſi nõ valet iure teſtamenti va-
leat iure codicillorum,operatur,ꝙ ſi teſtamentum defectum
ſolemnitatis patiatur, valeat tanquam codicillus.l.1.& ibi
Bart.ff.de iu.codic.Bal.Saly.& cõiter Doct.in l.vlt.C.eo.Et
natura illius clauſulæ eſt,vt ſi valere poteſt,vt teſtamentum,
non deueniatur ad viam codicillorum: ſi non vt teſtamen-
tum,& tunc gradatim ad viam codicillorum deueniatur. Et
hanc communem affirmat Cur.iun.conſi.73.nu.23.Eodem
modo propter iuramentum appoſitum ſi non valet vt teſta-
mentum, valebit vt codicillus, & omni alio meliori modo.
Et ſic clauſula codicillaris,& iuramentum, quo ad hoc a pa-
ri procedunt ſeu iuramentum inducet clauſulam codicilla-
rem.ad tex.in d.c.cum pater.§.filius matrem.& ibi Bar.ff.de
leg.2.Idem Bar.in l.eam,quam.col.2.verſ.Ad vnum tamen.
ff.de iureiur.Iaſ.in l.verbis ciuilibus.col.4.verſi.pro amplio-
ri.ff.de vulg.& pupi.& in l.ſi conuenerit.ff.de iuriſ.om.iudi.
Roma.conſi.517.

Deueniendum eſſet ad iuramenta iudicialia firmata con-
cluſione, ꝙ iuramenta de quibus hactenus tractauimus, nec
veræ probationes, nec probationis ſpecies dici poſſint: præ-
67 ſertim quia non fiunt in iudicio † in quo probationes regu-
lariter fieri cõtingit, vt validiores habeantur.l.quinquagin-
ta.de proba.c.ex literis.hoc tit. Et ſupponunt Doct.in defi-
nitione,ſeu deſcriptione probationis. Verum quia Bero.hic
latè tractat de iuramentis iudicialibus, declarãdo in quibus
dubitatio cadere poſſit an iuramenta veræ probationes di-
ci poſſint,ad ipſum me remitto. Addam ſolum quædam cir-
ca hæc iuramenta iudicialia.

68 Iuramentum † per orreſcentiæ in Romana Curia fre-
quens eſt,quod præſtare debet, ex quo in reſcripto narrare-
tur, quòd actor propter aduerſarij potentiam per orreſce-
bat in partibus in aliqua ciuitate,vel oppido litigare, prout
quandocunque iurare paratus exiſtebat, in quacunque par-
te iudicij præſtari poteſt prout per Caſſa.deciſi.1.de iureiur.
Ampliatur per Deci.Achil.2. eo. tit.in cauſa Oſcen.coram
Capizucca, vt etiam præſtari poſſet poſt executoriales, vſ-
que ad bracchium ſeculare, quia lis ſemper durat. Ratio
etiam alias adducta fuit in eadem cauſa prout Deci.eiuſ-
dem ſub eo.titu.ſi in commiſſione, vt præmiſi dicatur, Pro-
ut iurare paratus eſt, etiam non appoſita illa dictione,quan-

docunque, quia illa verba, & illa oblatio per actorem facta
in reſcripto interpretari debent parte petente.ad nota.per
Iaſ.in l.vniuerſa.C.de preci.Impe.offe.Limitatur Rota pro-
ut in eiuſdem Deci.3.Achil. niſi in ſignatura reſcripti dice-
retur. Præſtito per orreſcentiæ iuramento, quia tunc eſſet
defectus iuriſdictionis. De hoc iuramento per orreſcentiæ
habemus tex.in c.ſtatutum.§.cum verò eiuſdem ciuitatis.de
reſcrip.lib.6.De iuramento per quod probatur ſuſpitio iu-
dicis tractat Hyppo.de Marſi.ſuper rub.C.de proba.num.
146.Et quòd iuramento probari poſſit ſuſpitio iudicis vo-
luit glo.in l.apertiſſimi.C.de iudi.quam ſequuntur ibi Bald.
Saly.dicentes, quòd illa glo.tenetur.videantur tamen Ang.
& Imo.in l.quia poterat.ff.ad Trebel.
69 Iuramentum calumniæ† cuius formulam habemus.in l.2.
& in authen.principales.C.de iura.calum.non dicitur pro-
batio, & præſtari poteſt in quacunq; parte iudicij, vt per Be-
ro.hic poſt nu.81.verſi.Iuramentum calumniæ. Addo Rot.
70 659.dic quod ſi aliquis.in anti.Iuramentum † calumniæ ceſ-
ſare facit præſumptiones doli, & calumniæ, & excuſatur liti-
gans propter huiuſmodi iuramentum, ne dicatur dolo, vel
fraude litigaſſe.§.oportet.in Authen.de iudi.glo.in c.frater-
nitatis.de do.& contu. Hoc tamen iuramentum non excu-
ſat a veritate: vnde nō excuſabitur quis ab expenſis, ſi teme-
rè litigauerit, quamuis vt præmiſi, a dolo excuſetur.prout
per Bart.in l.eum.quē temere.ff.de iudi.in l.1.§.1.ff.ad Tur-
pil.per Doct.in c.finem litibus.de do.& contu.
71 Ignorantiæ † probatio regulariter per iuramentum ad-
mittitur.c.ſi vero.2.verſi. Vel ſi hoc dubium fuerit.de ſent.
excom.c.in lectum.14.q.2.vbi de dormiente cum ſorore,
quam vxorem putabat.gl.in l.ſicut.§.eiſdem.& ibi Bart.ff.de
accuſa.glo.in c.innotuit.in ver.ignorantiam.de elect.glo.in
c.ſignificaſti.de homi.glo.in c.2.de tempo.ordi.lib.6.& in c.
vt circa.& c.nulli.de elect.eo.lib.glo.magna in l.vt qui natu-
ra.§.cum me abſente.ff.neg.geſt.Card.in cle.1.in 8.q.de con
ſan.& affi.Abb.& latius Fely.in c.quoſdam.nu.5.vſque ad fi.
de præſump.Lud.Roma.in l.admonendi.col.8.ff.de iureiur.
Alex.conſi.71.videtur prima conſi.col.vlti.lib.1.Rot.502.
nota exceptiones.in antiq.& 30.fuit dubitatum.in fi.in no.
Hyppo.de Marſi.ſuper rub.C.de proba.nu.124. Et princi-
palis, ſeu præcipua ratio adducitur, quia ignorātia eſt quod-
dam intrinſecum in animo conſiſtens, vnde probatio per iu-
ramentum admitti debet.
72 Animus igitur, † & intentio alicuius alijs incogniti pro-
bari debent per proprium iuramentum, non autem per pro-
bationes ordinarias.l.1.cum gl.vlt.verſus fi.ibi Et etiam iu-
ramentum.C.de ſicar.glo.magna ante medium.in ver.dicit.
in §.ſed iſte quidem.verſi.Namque ſi ciui.Inſti.de actio.glo.
magna cir.medium in l.vlt.C.de anna.excep.c.ſignificaſti.1.
cum glo.in verſi.ſi eſt ita.de homici. declarat Bart.in l.inter
omnes.§.rectè.verſi.quæro circa voluntatem.ff.de furt.Lap.
Alle.47.factum ita.col.vlt.D.meus conſ.256.in cauſa inqui-
ſitionis.nu.9.& conſ.452.viſa inſtructione.verſus fi.verſi.Et
ſi ignorantia deberet.Rui.conſi.1.nu.4.vol.5.Alex.cōſi.133.
viſo proceſſu.col.2.verſi.facit ad hoc.lib.1. Cardi.conſi.37.
ſuper infraſcriptis dubijs.col.2.Corn.conſi.1.col.pen.lib.1.
Iaſ.in l.penul.in prin.iu vlt.not.ff.de iuriſ.om.iudi.Limitari
hęc poſſent non procedere quando quis habet pręſumptio-
nem contra ſe, quo caſu non ſtabitur eius iuramento, prout
voluit Bart.in l.inter omnes.§.rectè.ff.de furt.Ioan.And.in
c.2.de conſti.Alex.in l.1.§.per procuratorem.ff.de acq.poſſ.
73 Teſtibus, † examinandis indifferenter iuramentum præ-
ſtandum eſt.prout in l.iuſiurandi.C.de teſtib.in c.tuis.& in
c.fraternitatis.extra eo.& per Bero.hic poſt nu.81. Amplio
ad cauſas quantuncunq; ſummarias, & in quibus proceditur
ſine figura iudicij, vt teſtes etiam iurare debeant. Bart.in ex-
tra.ad reprimen.in ver.Et figura verſi.An in dictis cauſis, in
quibus proceditur ſine figura. Idem Barto.in l.maritus.ff.de
74 quæſtio. Addo etiā, quòd pars aduerſa † citari debeat ad vi-
dendum iurare teſtes.c.2.de teſti.l.ſi quando.C.eo.Bart.in
dicta extra. Ad reprimen.in verſi.& figura.verſi.ſed an præ-
ſente parte. Idem Bart.in l.ſi finita.§.Iulianus.cir.princ.ff.de
dam.infect.& in l.conſentaneum.C.quomo.& quan.iudi.Et
ita inconcuſſe ſeruat̄ in Romana Curia.& in omnibus alijs
tribunalibus. Et alias dicebam praxim illam, quæ pluribus in
locis extra Roma.Cu.ſeruari conſueuit, vt teſtes citentur ad
ſubijciendum ſe examini, neceſſariam non eſſe, quando te-
ſtes parato ſunt ſe examini ſubijcere Bart.in l.poſt legatum.
§.is verò.ff.de ijs qui.vt indi. Bal.in authen.ſed nouo iure.in

2.not.C.ſi cer.peta.Abb.& D.meus Philip.Deci.in c.2.num
64.de teſtib.ſed ſolum neceſſaria eſt, vt dixi, citatio partis ad
videndum iurare teſtes. Et adeo neceſſaria eſt dicta citatio
ad videndum iurare teſtes, vt ex mente Ant.de But.in c.fra-
ternitatis.col.antepen.de teſtib.ſi notarius ſcripſit talis te-
ſtis iuratus depoſuit, non per hoc præſumatur partis citatio.
Non tamen irrationabilem putetis praxim, de qua ſupra ci-
tandi, vel monendi teſtes ad ſubijciendum ſe examini.quip-
pe qui teſtes citari non præſumuntur doloſè venire, ſicut
accuſatores, qui veniunt ſpontè, vt per Abb.in c.illa præpo-
ſitorum.poſt nu.52.verſi. Et iura in contrarium allegata lo-
quuntur de teſtibus, qui cum ſint citati & c.de accuſa.
75 Iuramentum † in litem ex diſpoſitione iuris in quibuſdam
caſibus præſtatur & dicitur etiam eſſe affectionis.vt per glo.
rub.ff.de in lit.iuran.& toto illo titu.& hoc videtur eſſe pro-
priè probatio.per text.in l.ſi quando.C.vnde vi.c.vlt.quod
met.cau.& per Bero.hic col.pen. Addo, quòd iuramentum
in litem defertur duobus concurrentibus: dolo videlicet, &
difficultate probandi.gloſſ.communiter approbata in l.in
actionibus.ff.de in lit.iuran. & hanc communem affirmat
Rui.conſi.29.nu.3.vol.5.& Iaſ.in d.l.in actionibus.col.8. Et
idem volunt canoniſtæ in c.vlt.quod met.cau.
76 Iuramentum † quod defertur ſemiplenè probanti, defer-
tur actore, vel reo, vt iudici videtur, & in ſupplementum
probationis.c.vlt.de iureiur.& per omnes in l.admonendi.
ff.eo.& per Bero.hic col.penul.verſic. Iuramentum neceſſa-
rium eſt illud, vbi etiam dicit, quòd per ſe non ſit probatio:
neque propriè probationem facere dicatur. Hinc dicimus
hoc iuramentum non deferri vbi diſpoſitio requirit proba-
tiones exactiſſimas, vel pleniſſimas, ſeu liquidas, dilucidas,
manifeſtas, veras, plenas, ſeu legitimas.glo.ſingu.in l.vlt.ff.
quod met.cau.Bal.in l.vlt.C.de ſecun.nup. Nota in cap.ſa-
cramentum.de conſue.recti feud.glo.in c.cupientes.in verſ.
plenam.de electio. Addo quòd præſtari non deberet hoc iu-
ramentum ſuper quantitate, ſeu ſuper cauſa magna. Et hanc
communem affirmat Grat.reſpon.100.num.22.par.2.Et q
non præſtetur in cauſa magna videtur velle glo.in l.admo-
nendi.ff.de iureiur.& in l.bonę fidei.C.eo.vbi etiam Cy.&
Bal.gl.in c.cum contingat.eo. Nec etiam defertur iuramen-
tum in cauſa criminali.glo.in l.3.§.1.ff.de iureiur. Specu.in
titu.de iura.delatio.Bart.in l.maritum.ff.de quæſtio.Bald.&
alij in alleg.l.in bonę fidei.C.de iureiur.& in l.vlt.C.de teſti.
Addo etiam, quòd ille cui præſtari debet hoc iuramen-
tum, debet eſſe omni exceptione maior, vt voluit Bald.in l.
qui accuſare.C.de eden.& in alleg.l.admonendi.ff.de iure-
iur.& iuxta communem opi.de qua Ioan.de Ami.de Venaf.
77 conſi.73.nu.4. An autem in cauſa † matrimoniali in ſupple-
mentum vberioris probationis ferri debeat iuramentum hu-
iuſmodi pro negatiua concludunt poſt glo.in l.3.§.1.& ibi
Pau.Caſt.verſi.ſed in neceſſario.& Alex.ff.de iureiur.glo.
in c.mulieri.extra eo.& hanc communem teſtantur, moti
etiam hac ratione, qua agitur de ſtatu hominis, & illius ſer-
uitute.D.meus Phi.Deci.conſi.133.nu.2.& conſi.163.col.
78 5.ac Za.conſi.9.nu.37.Sic in † cauſis beneficiarijs, quòd iu-
ramentum huiuſmodi non deferatur voluit Bal.in alleg.l.in
bonę fidei.C.de iureiur. Et hāc magis communem affirmat.
Phi.Fran.in c.vno.nu.9.de eo, qui mitti.in poſſeſ.rei ſeruan.
79 cau.lib.6. Et pro omnibus præmiſſis, & q etiam in cauſa † mo
nacationis, & alijs ſimilibus nō deferatur iuramentum hmōi
firmat Lap.Ale.86.in cauſa, & qōne.poſt nu.5.ver, De tertio
autem q dictum iuramentum deferri non debeat, vbi ego in
mea Additione alios cum Lapo tenentes cito. Et ſic pro opi.
negatiua, rurſus quoſdam, qui pro opi.affirmatiua cōcludūt.
Concludo ibi veriorem, & magis cōem opi.eſſe negatiuam,
& ſic illam Lapi. Verum pro veſtra, & cōi omnium vtilitate
iuxta morem meum, non tacebo in Rotę Romanæ tribunali
in omnibus cauſis, quantuncunq; grauibus, etiam matrimo-
80 nialibus, ac ſpiritualibus aduerſarium citari ſolere † ad ſniam
hoc modo Citetur N.&c.ad videndum abſolui infraſcriptū
inſtantem ad effectum & c.vidēdum reiterari omnes termi-
nos in iuim bellæ Inn.& c.deferri iuramentum in ſupplemē-
tum plenæ probationis, cōcludendum, & audiendum ſniam.
Et ſuper tali, vel ſimili citatione executa ſeruatur terminus,
& fertur ſententia. Et ſic ex ſtilo hmōi Romanæ Curiæ iam
diu ſeruato poſſet, vt puto ſuſtineri opi.affirmatiua Azo.in
ſum.C.de reb.credi.col.4.nu.16.verſi.Item quòd cauſa mo-
nacatus.& Archidia.in c.ſi quis presbyter.poſt princ.verſic.
Idem etiam dicit Azo.4.quæſt.4.ac Ludo.Roma.in reper.

l.admo-

l.admonendi. ante nu.107.verſic.in hoc tamen. Et aduertēdum ſuppoſui in citatione ad ſententiam prius dici deferri iuramentum in ſupplementum, quàm dicatur concludendum, ratio eſt, quia poſt concluſionem in cauſa non poteſt peti iuramentum huiuſmodi deferri, vt notauit Bal.in titu. de contro.inueſti.ac in alle.l.admonendi.ff.de iure iur.

REPETITIO IN CAP. PRIMO, DE PROBAT.

Celeberrimi I. V. C.D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Papa ſcribens præmittit nomen ſuum.*
2 *Excellentiæ titulus conuenit etiam Regi.*
Doctoribus excellentibus committi debent cauſæ grauiores, & in apicibus iuris conſiſtentes.
3 *Papa de ſe loquens vti poteſt numero ſingulari.*
4 *Princeps ex contractu cum ſubdito obligatur.*
5 *Hiſtoriarum libris in factis antiquis ſtandum.*
6 *Imperatori Deus non ſubiecit contractus.*
7 *Fides cuique, & per quemcunque ſeruanda.*
8 *Succeſſor in dignitate, an ligetur contractu anteceſſoris?*
9 *Argumentum de lege, vel contractu ad ſtatutum.*
10 *Papa obſeruat contractus etiam prædeceſſoris.*
11 *Succeſſor de æquitate, ac honeſtate factum anteceſſoris implet.*
12 *Inſtantia ad ſucceſſorem in dignitate tranſmittitur.*
13 *Ciuitatem inuitis hominibus an princeps alienare poſſit?*
14 *Imperij in tranſlatione populi conſenſus interuenit.*
15 *Feudum alienari non poteſt ſine conſenſu vaſalli.*
16 *Meticuloſus præſumitur conſenſus ſubditorũ in alienatione caſtri præſtitus.*
17 *Vaſalli inuiti alienari poſſunt ſtante conſuetudine.*
18 *Alienatio ſubditorũ in æquè idoneum dominum fieri permittitur.*
19 *Dominium quo ad vtile vaſalli alienari poſſunt.*
20 *Principis contractui continenti magnam diminutionem eius iuriſdictionis contrauenire poteſt.*
21 *Regalium conceſſioni ſucceſſor ſtare non tenetur.*
22 *Conclauis promiſſiones per Papam poſtea creatum an ſeruandæ?*
23 *Lucratiua ex cauſa conceſſio facta per principem an reuocari poſſit?*
24 *Liberalitas eſt proprium principis.*
25 *Imperator ab eius ſubdito coram Papa conueniri poteſt.*
26 *Papa eſt vnicus Chriſti vicarius, vtrumque gladium habens.*
27 *Imperator recognoſcit imperium immediatè à Papa.*
28 *Imperator mundi dominus.*
29 *Reges omnes Imperatori ſubſunt.*
30 *Principes oẽs temporales recognoſcunt Imperatorem in dominum.*
31 *Florentina Reſpub. Imperatorem, vel Regem aliquem non recognoſcit.*
Rex, ciuitas, vel dominus ſuperiorem aliquem non recognoſcens, dicitur Imperator in ſuo principatu, vel dominio.
32 *Regum, & principum iudex ordinarius eſt Papa.*
33 *Proferre in medium quid ſignificet?*
34 *Reus actori inſtrumenta an edere teneatur?*
Actori non licet ſumere arma de domo rei.
Ius canonicum fundatum eſt in æquitate iuris naturalis, vel gentium.
35 *Poſitionibus actoris reus reſpondere tenetur.*
36 *Credit, vel non credit per verba poſitionibus reſpondetur.*
37 *Aſſerere noſtrum non facit, quòd ita res ſe habeat.*
38 *Credit verbum in reſponſione ad poſitiones, æquipollet verbo veritatis.*
39 *Poſitiones ad quid fiant?*
40 *Poſitionibus non omnibus reſpondendum eſt.*
Poſitionibus iuris non eſt reſpondendum.
41 *Ponens confitetur.*
Confeſſio in capitulis, ſeu articulis non nocet.
42 *Rationes edere reum non teneri.*
43 *Argumentum à ſpeciali.*
44 *Fiſco reus edere debet, etiam ad eius intentionem fundandam.*
45 *Negatiua oratio nil noui inducit.*
46 *Argumentum operari non debent inducta ad diminutionem.*
47 *Negatiua quo ad formam verborum, affirmatiua cenſenda ſi quo ad effectum ponat, ſeu affirmet.*
48 *Fiſco non editur in cauſis criminalibus.*
49 *Criminalis cauſa dicitur quando pœna pecuniaria fiſco applicatur.*
50 *Capitalis pœna quæ?*
51 *Fiſco, ab alio fiſco editionem petenti an edendum ſit?*
52 *Priuilegiatus, contra pariter priuilegiatum, priuilegio non vtitur.*
53 *Argumentum à ſufficienti partium enumeratione.*
54 *Par in parem non habet imperium.*
55 *Coniunctim conſtituti pro vno habentur.*
56 *Hortans non iubet.*
57 *Gabellarum à fiſco emptoribus edendum eſt.*
58 *Gabellarum emptores in fiſci locum ſuccedunt.*
59 *Priuilegiatam actionem non cedi.*
60 *Edi debet eccleſiæ ad eius intentionem fundandam.*
61 *Eccleſia vt fiſcus priuilegiata eſt.*
62 *Priuilegium vni conceſſum, ad alios non extendi.*
63 *Fiſco priuilegium vt edatur, eſt contra iuris, & rationis æquitatẽ.*
64 *Vſurarius actori edere tenentur.*
65 *Iudæi rei, chriſtianis edere tenentur.*
66 *Iudæorum, & chriſtianorũ, quo ad iuris tramites differẽtia facienda nõ eſt.*
67 *Moram purgare poſſe etiam iudæos.*
68 *Præſcriptione contra chriſtianos, iudæos vti poſſe.*
69 *Iudæos ligari ſtatutis loci vbi degunt.*
70 *Nautæ, caupones, ſtabularij, ac publicani nõ ſecus ac vſurarij edere tenenẽ.*
71 *Cle.1.de vſur.an extendatur ad publicanos, nautas, caupones, ſtabularios?*
72 *Ratio vbi eadem, eadem etiam iuris diſpoſitio.*
73 *Cle.1.de vſur.eſt odioſa, & pœnalis.*
74 *Exorbitantibus etiam ex identitate rationis non fit extenſio.*
75 *Artifices facilè mentiuntur.*
76 *Rei vice fungitur actor in replicatione.*
77 *Replicanti ita fauetur, ſicut excipienti.*
78 *Actores ad intentionem coadiuuandam reus edere tenetur.*
79 *Aequitas eſt cauſa generalis cuiuslibet editionis.*
80 *Actus facilius coadiuuatur, quàm de nouo concedatur.*
81 *Confirmationem facilius concedi, quàm actus in eſſe productionem.*
82 *Actor an edere teneatur ad fundandam exceptionem rei?*
83 *Actor debet venire inſtructus.*
84 *Exceptio ſi non perimit æquitatem petitionis, editioni locus non eſt.*
85 *Exceptionibus pro quibus probandis edi debeat?*
86 *Plus & minus ſoluit, qui cito, vel tardè ſoluit.*
Crimino ſa pro exceptione probanda non debet edi.
87 *Turpitudinem ſuam detegere nemo cogendus eſt.*
88 *Poſitioni criminoſæ quis reſpondere non tenetur.*
89 *Actor non tenetur edere ad compenſationem probandam.*
90 *Excipiens de compenſatione dicitur agere.*
91 *Soluere, ac compenſare æquiparantur.*
92 *Soluere promittens cum iuramento, ſi compenſat non eſt periurus.*
93 *Compenſatio dicitur mutua petitio. & nu.94.*
95 *Exceptio præſcriptionis odioſa.*
96 *Præſcriptio odioſa.*
97 *Argumentum à ſimili non procedit in præſcriptione.*
98 *Præſcriptio non extenditur ad alios caſus, etiam eiuſdem ſpeciei.*
99 *Notarius an edere teneatur?*
100 *Originale apud notarium, vel alium edere debentem remanere debet.*
101 *Acta omnibus, quorum intereſt edi debent.*
102 *Notarius acta originalia retinere debet.*

EX Epiſtolæ. Conditor huius canonis Greg.IX. Inno.III. nepos, libri Decretalium compilator excelluit in condendis, reducendis, reformandiſque legibus pontificijs. Excelluit in tuenda fide, ac religione. Excelluit circa ius cuiq; reddendum, ſolum Deũ præ oculis habens: quo factum eſt, vt nec à Regibus, nec à principibus quauis occaſione huc, vel illuc impelli potuerit, vt oſtendũt Platina, & alij ĩ illius hiſtoria: & demonſtrãt deciſio, ac rõ noſtri tex. qui ſi cõiter ſummaẽ. Reus actori ſua ꝓpria inſtrã edere non teneẽ. Et qui text. in 2. par. diuiditur. prima enim ponitur petitio facta Papæ à Rege Vinceſtriæ. In ſecunda, q̃ eſt ibi, ſed ad hoc, ponitẽ, ſeu recenſetur excluſio, vel repulſio, ſeu denegatio, cum rationis redditione.

Facti ſpecies figuratur per Bernar. qua inuenietis apud Abb.io princip. huius cap. cum qua omnes pertranſeunt. Verum quia nonnulla ibi ſupponuntur, & etiam hic per Docto.in notabi.infra aduertam, an ſuppoſita per noſtrum tex. vel aliunde probentur.

Verum quia materia huius canonis ſubtilis, ac valde vtiiis eſt, tractans præcipuè de poteſtate, ac iuriſdictione Imperatoris, quin etiam ipſius ſummi Pontificis, & ſedis Apoſtolicæ: & ſic per Canoniſtas, melius quàm in iure ciuili tractatur tota materia editionis, ideo pleniori, & altiori ſtilo diſcurienda erunt per me omnia, & per vos memoriæ mandanda.

1 Noto primo ſuperſcriptionem eſſe ſimilem illi, †qua vtebatur conſul Romanus: ſicut.n.hic dr̃ Grego. IX. Tancredo Regi Vinceſtriæ: ita illa dicebat Lucius Cõſul Romanꝰ Ptolomeo Regi ſalutẽ. put habemꝰ 1.Machab.c.15. ſic ẽt & Rex ſcribebat, vt videre eſt eo.lib.1.Machab.c.10. vbi Alexãder Antiochi ſic ſcribit, Rex Alexander fratri Ionathæ. & ibidem Rex Demetrius Genti Iudæorum ſalutem. Et ꝙ Papa

ſcribens

ſcribens alijs, nomen ſuum præponit, vt hic factum eſt, etiam
iuxta tempora moderna, præter id quod habemus in proœ.
huius libri Decreta. vbi legimus, Gerontius epiſcopus &c. &
in proœ. lib. 6. Boni. epiſcopus &c. ac ſucceſſiue in proœ. clemen.
Iohannes epiſcopus &c. Idem videmus in pluribus extrauagan.
& hodie in omnibus literis Apoſtolicis. Et ego vidi
nonnullas epiſtolas principum Germaniæ, eorum familiaribus
directas, in quibus nomina principum præmittebãtur.
In primitiua vero eccleſia quandoq; Papa nomẽ ſuum poſtponebat,
vt videre eſt in ſuperſcriptione l. ſeu conſtitutionis
Inter claras. C. de ſum. trin. & fi. catho. ſub ijs verbis Glorioſiſſimo,
& clementiſſimo filio Iuſtiniano, Ioannes epiſcopus
vrbis Romę ſalutẽ. ſic & in c. dilectiſſimis fratrib. 12. q. 1.
No. ſecundo ſuper noſtro tex. ibi Tua excellentia. ꝙ titu-
2 lus † excellentiæ attribuitur etiam Regi, nec immeritò, quia
excellere eſt alios ſuperare, alijſque præferri. M. Tullius pro
Pom. Vt ijs, qui dignitate principibus excellit. Lactant. lib. 7.
Quæ omnes licet eloquentia excelluerint. Hinc ſcribitur 1.
Petri c. 2. ſiue Regi quaſi pręcellenti & c. vbi mandatur illi
parendum eſſe. Et ꝙ hic proprius ſit titulus Regis colligo ẽt
ex ſentẽtia philoſophorum principis 8. Ethico. vbi inquit Nõ
eſt rex, qui nõ eſt per ſe ſufficiens, & omnibus ſuper excellẽs
& c. Sequitur, ꝙ omnes Dñi temporales, rurſus & Doctores
quãtũcunq; pręſtantes, contenti eſſe debeant nuncupari excellentes:
Superbia autẽ, inanis gloria, ac intolerabilis faſtus
tantum hodie poſſunt, & quilibet doctorellus, vel doctor indoctus,
& quiuis dominus temporalis etiã cui cõueniat carmen
illud Virgilianũ Taurino quantum poſſit circundare
tergo. dedignetur hoc ſimplici titulo excellẽtiæ decorari, ac
nominari abſque alio adiũcto. Inter alias autem differẽtias,
quæ ſunt inter doctores excellentes, ac optimos, mediocres,
& infimos illa pręcipua eſt, vt illis tantũ, non iſtis cauſę graues,
& in iuris apicibus conſiſtens committi debeãt: iſque oĩs
fauor, & honor tribuendus ſit. ad text. in l. ſed & reprobari.
verſ. Valde tamen diſciplinatos. & ibi Bald. notat. ff. de executo.
Inno. in c. cum in cunctis. de electio. Bald. in l. vlt. in 16.
quæſt. per illum tex. C. de hęre. inſti. Iaſ. in l. ſtipulationũ quędam.
nu. 5. ff. de ver. obli. Idem Iaſ. in l. vbi autem non apparet.
ad fi. prin. eo. & in l. apertiſſimè col. 3. C. de iud. poſt Barba.
conſi. 43. col. 8. lib. 1. vbi ꝙ cauſæ magnæ ſunt cõmittẽdæ
ſubtilibus, & doctis Aduocatis iuxta dictum Bald. vbi ſupra
Alibi Regem Vngariæ illuſtrem vocat Papa in c. intellecto.
de iureiur. & Inno. III. in ſuperſcriptione. c. quanto. eod. tit.
ſic ſcribit illuſtri Regi Aragoniæ.
No. tertio ibi, vt imperatori ſcriberem. ꝙ Papa de loquẽ-
3 do vtitur † numero ſingulari, non plurali, quod an liceat videatur
ꝑ Bero. hic, qui in principio inquit ꝙ Abb. ex hoc tex.
primo colligit, ꝙ Papa de ſe loquendo verbis numeri ſingularis
vti poteſt, neque ex hoc reſcriptum vitietur, aut falſum
eſſe exiſtimetur: Hoc apud Abb. hic non inuenio, nec
verbum quidem, quod hoc annuat: fortè intelligit de Abb.
antiquo, qui apud paucos hodie eſt, Vtcunque ſit an notabile
procedat. & quid ſuper hoc concludendum ſit, ipſe Bero.
diſcutit, adducens tex. iun. glo. in c. quam graui. de crimi.
falſ. aliaque cõſiderat, quæ late ego tractaui in Gloſſa facult.
Regentis, in locum Aud. Camerę ſuffecti in §. Nos qui.
4 No. quarto ſecundum Abb. & alios, quòd † princeps ex
contractu etiam cum ſubdito obligatur ad illius obſeruantiam,
ſaltem iure naturali, vel gentium. Duo hic videnda
ſunt, primum erit, an hoc nota. ex hoc tex. colligi poſſit. Secundum
an nota. ipſum in ſe verum ſit? Redeo ad primum,
& quicquid hactenus Docto. ſenſerint, ego intrepidè teneo
nullo modo illud ex verbis, vel mente pręſumpta noſtri tex.
elici poſſe, vt etiam nouiſſimè hic ſenſit Augu. Bero. Et niſi
quis diuinando procedat, nihil aliud ex iſto text. colliget,
quam deciſionẽ illam, de qua in ſummario videlicet Reum
non teneri edere actori ſua inſtrumenta: Modo diuinare
quid illa pacta inita inter Iuſtinianum principem, & Regis
Tancredi antéceſſores continerent: hoc potius prophetæ,
quam iuriſconſulti munus eſſet, niſi aliunde. ab hiſtorijs puta,
id elicere liceret: Quibus hiſtoriarum libris, præſertim in
factis antiquis ſtandum eſt. ad glo. in c. dilectos. de fi. inſtru.
& voluerunt Archidia. in cap. ab eod. 11. diſtinctio. Floria.
in l. cenſus. ff. de proba. ac Gemini. in cap. quamuis. verſus fi.
12. diſtin.
Qui tamen tot præclariſſimos Doct. quos referemus, hic,
ac alibi ſuper hoc text. ſe fundantes pro quæſtionibus, de
quibus infra defendere vellet, ſupponere deberet, quòd in
hoc text. habemus, Iuſtinianum Imperatorem pacta iniſſe
cum prædeceſſoribus Regis Tancredi, & illa pacta in manibus,
ſeu archiuo Imperatoris exiſtentia, contra ipſum Imperatorem
facere: Hæc ex hac litera eliciuntur: Alterum ex
iuris diſpoſitione reſultat videlicet pacta inita cum anteceſſoribus
Regis Tancredi iudicanda ſunt inita fuiſſe cum
ſubditis, ex illa iuris regula, quòd Imperator ſit omnium, &
mundi dominus. l. deprecatio. ff. ad leg. Rodh. de iactu. c. in
apibus. 7. quæſt. 1.
Alterum eſt, vt videamus veritatem concluſionis ab om-
5 nibus hic diſcuſſæ, an princeps obligetur ex contractu, etiam
cum ſubdito inito? Communis diſtinctio videtur, ꝙ aut
loquimur de obligatione iuris naturalis, & affirmatiuè reſpondendum
ſit: & ab hac concluſione nemo diſſentit: ex
conſenſu enim principis oritur naturalis æquitas, & obligatio.
l. 1. ff. de pact. l. amplius. §. in natura debet. ff. de reg. iur. At
ius naturale immutabile eſt: ac princeps illo ligatur. cap. ſunt
quidam. 25. q. 1. & per omnes in c. quæ in eccleſiarum de cõſtitui
& §. vlt. Inſti. de iu. natu. gen. & ciui. Verum ex ſola naturali
obligatione regulariter quis efficaciter non obligatur.
l. iuriſgentium. ver. Igitur nuda pactio obligationem non parit.
ff. de pact.
Aut loquimur quo ad obligationem de iure ciuili, & cõmunis
eſt pro negatiua, vt per Ant. de But. hic in 2. nota. per
Abb. & clarius per Imol. in 3. not. & D. meum nu. 7. de communi
atteſtantem, quam etiã veriorẽ dicit Bero. ante nu. 29.
Affirmatiua ſemper mihi verior viſa fuit, ac ęquior, & in qua
reſidet Bald. in l. princeps. in prin. ff. de legib. quẽ ſequitr Barba.
conſi. poſito poſt omnia conſi. Alex. vol. 4. nu. 20. & Ang.
Aret. in §. eadẽ oratione. nu. 5. Inſti. qui. mo. teſta. infir. Fran.
Aret. hic col. 1. & Fely. nu. 5. ver. Modo aduerte. Idem voluit
Loffre. conſi. 38. colũ. pen. Et ꝙ princeps ex contractu etiam
ſubditis, & fidelibus teneatur de iuregẽtium, & ciuili voluit
Cyn. in l. digna vox. C. de legib. Et vbi ſupra ſubdunt, quod
ſi princeps non obligatur alijs: nec alij obligantur ipſi, ex regula
correlatiuorum. Hic enim terminus princeps eſt ad aliquid,
& ſic ſubditorum princeps: & correlatiuorum eſt idem
ius. l. 1. & ibi Bar. ff. quod met. cau. l. vbi etiam Bar. in vl. not.
ff. de acceptilatio. Et dixit Bald. in dicta l. princeps, ꝙ ſi princeps
ex contractu non obligaretur eſſet ſibi commerciũ interdictum,
& eſſet quaſi exul. & idem dixit in c. 1. de nauti.
6 fęno. ꝙ licet Deus ſummo † Imperatori ſubiecerit leges, nõ
tamen ſubiecit cõtractus, ex quibus obligatur. ſequitur Mar.
Soci. iun. conſi. 76. cum diebus. nu. 15. lib. 1. & conſ. 78. nu. 3.
eod. lib. 1. Adducitur etiam alia ratio, quæ eſt, ꝙ princeps in
contractibus cenſetur vti iure priuati. Pau. Caſt. in alle. l. digna
vox. C. de legib. Rom. conſi. 346. quod indultũ nu. 17. &
ſeq. Iaſ. poſt alios in l. traditionibus. C. de pact. D. meus con-
7 ſil. 286. nu. 6. Alia etiam ratio affertur, quæ eſt, ꝙ fides † perquemcunque
ſeruanda eſt, etiam hoſti. l. 1. §. 1. ff. de dolo. l. 1.
ff. de pact. l. 1. §. merito. ff. depoſi. l. 1. ff. de cõſti. pecu. & ſcriptũ
reliquit Plato in 1. de legib. Virum fidelem eſſe omni argẽto
atque auro meliorem. Exemplum M. Attilij Reguli fidem
proprię vitę pręferẽtis ſcitis omnes. Quod etiam affirmauit
Cice. lib. 1. & 3. Officio. volens etiam hoſti ſeruãdam eſſe fidem.
ac Grat. reſpon. 9. nu. 120. Et licet Bal. in l. pactiſci. in 1.
lectu. ff. de pact. tenuerit fidem hoſti ſeruandam quando eſt
publica, ſeu a publico data, puta a Ducibus, ſeu capitaneis
belli, vel Repub. puta bannito qui dr̃ hoſtis publicus, ſecus
ſit in fide eidem data a perſona priuata, quia tunc ſeruanda
non ſit, vt etiam per Marti. Lauden. de cõfedera. principum
not. 49. & voluit Corn. alios ad id citans conſi. 175. præſens
conſultatio. lib. 1. nu. 2. vbi voluit hoſti publico nõ poſſe pręſtari
fidem, mihi tamen quo ad Deum & quo ad honorem
aliud videtur. Tanto magis igitur fidem pręſtare debebit ipſe
princeps. Plura argumẽta ꝓ vtraq; parte adducit hic Bero
ꝗ videri põt. Et hãc opi. ꝙ princeps ↄ̃ctus ẽt cũ ſubditis initos
ſeruare teneatur, nõ ſolũ veriorẽ, & æquiorẽ: ſed & receptiorem
hodie exiſtimo. Et hãc opi. ꝙ princeps ↄ̃ctum cum
eo factum reuocare non poſſit vltra pręnominatos tenuerũt
ẽt Bar. in alle l. digna vox. ver. Quęro quid ſi Imperator facit
pactum cum aliqua ciuitate, & ibidem Pau. Caſtren. Idem
Bar. in l. quod ſemel. ff. de decre. ab ordi. faci. Anto. de But.
conſi. 59. Gemi. conſi. 74. colum. 1. Abb. conſ. 94. col. 3. verſ.
Quo ad tertiũ. lib. 2. Corn. cõ. 70. nu. 11. lib. 2. Barb. late conſil.
1. li. 1, Ale. conſ. 1. nu. 11. lib. 2. Iaſ. in l. ſi pecuniam. in prin.
ff. de condi. ob cau. in l. 1. colum. 1. ff. de pact. & in l. ex imperfecto.
verſus fin. C. de teſtam. Soci. conſi. 4. colum. 2. verſicu.

Alio

Alio inſuper fundamento.lib.3.Fel.in c. quę in eccleſiarum.
num.66.in 2.limit.de conſtit. poſt Abb.ibi. Imol.in c.1.co-
lum.3.verſ.& prædicta patet. eo. Abb.in c. nouit. nu.2.Bar-
bat.num.177.ac Fel.ibidem. de iudic. Anchar.conſ.2. nu.3.
vbi citat hunc tex.ad probandum,quòd pacta inita inter do
minum, & ſubditum ſeruāda ſint,rationem etiam etiam ad-
ducens,quia nihil eſt quod lumine clariore refulgeat, quàm
recta fides in principe , & poſtea reſpondet ad hunc text. ꝙ
loquatur in pactis, quæ violanda non ſunt . Idem etiam vo-
luit Ruin.conſ.123.viſa.poſt num.4. verſ.ſed ſi non ſit priui
legium,ſed conuentio. lib.3. Rom.conſ.126.colu.2.& con-
ſil.252.colum.1.ac in l.ſi verò.§.de viro.in 24.fallen. ff.ſolu.
matrim.Calcan.conſ.51.col.pen. Afflict.deciſ.23.verſus fin.
D.meus in c.relatum.de præb. vbi expreſsè dicit,quòd prin
ceps tenetur ſeruare promiſſa , & quòd ex contractu tene-
tur . Ad quod probandum adducit hunc text. Idem volue-
runt Grat.reſponſ.147.col.1.lib.2.Bertran.conſ.1.col.13.&
ſeq.lib.1.in primis.Gramma. conſ.ciuil.100. Alciat.de præ-
ſumpt.reg.3.præſump.8.Vincent.Paleot.conſ.54.viſo pun-
cto.num.13.& ſeq.inter conſ.Alex. volum.4. vbi citat hunc
tex.noſtrum.& pro hac opin.But.Abb.& alios,vt ibi. & per
hunc text.idem concludit , videlicet ſupremum principem
lege conuentionali ligari , & obligari , etiam erga ſubditos.
Io.Franc.Rip.reſpon.181.cap.13.incip. Allobrogum Dux.
num.7.ſub tit.de diuerſ.reſcript. Barbat. conſ.1.col.4.lib.2.
Pariſ.conſ.2.col.15.& ſeq.vol.4.Io.Ant.Alexand.conſ.138.
col.1.& ſeq. & conſ.146. col.3. Quod ſi ſupponamus in pa-
cto,vel contractu principis interueniſſe iuramentum (prout
hodie omnes contractus cum principe iuramentum conti-
nere ſolent)indubitati iuris videtur, quòd princeps omnino
teneatur: Iuramentum enim,& votum ſunt de iure diuino,
quibus etiam principes ſubiiciuntur. c.ſunt quidam. 25.q.j.
Rip.in terminis in alleg.reſpon.181.c.13.num.9.verſ.prete-
rea vbi contractus eſſet de ſui natura reuocabilis.

8 Aliud eſt dubium † an ſucceſſor in dignitate ligetur con-
9 tractu anteceſſoris ? Pro parte negatiua arguo † de lege, vel
ſtatuto ad contractum,vel pactum, & econtra.l.non impoſ-
ſibile.cum gl.vlt.in fi. & ibi Iaſ. & alii.ff.de pact. ad text.in l.
vlt.& ibi notant Bart.Bald.Sal.& alii. C.de fideiuſſ.gl.in l.nō
ſolum.§.vlt.in ver.hæredis.in princ.ff. de no. oper.nunci. &
gl.ſuper rubr.C.de decurio.lib.10. gl.in c.2. in ver.officiali.
in fi.de conſuet.lib.6.Soc.in l.certi condictio.§.quoniam. co
lum.2.ff.ſi cert.peta.& conſ.165.viſis.colum.9.verſ.decimo,
& vltimo ſucceſſor non ligatur lege anteceſſoris , ex quo
par in parem nō habet imperium.l.3.in fi.& l.nam magiſtra-
tus,& ibi gl.in ver.imperio. ff.de arbit.l.ille.§.tempeſtiuum.
& ibi gl.in ver.imperium.ff.ad Trebel.Et hanc opin.videtur
tenuiſſe Bald.in l.1.ff.de conſtit.princ.

Contraria opin.eſt verior, quòd imò ſucceſſor in dignita
te reuocare non poſſit contractum factum , & pacta firmata
cum anteceſſore,prout concludunt Cy. in alle.l.digna vox.
C.de legib.& ibi Alberic.de Roſ.col.2. verſ.aut contrahen-
do.Bald.verſ.modo iuxta hoc.& Paul.Caſtrenſ.verſ.vlt.per
iſtam legem.Idem Bald.in c.1.de natu.feud. & ibidem Alua
rot.not.2.Alber.in l.1.colu.vlti. verſ.item quæro ſi Impera-
tor.ff.de offic.procur.Cæſa.Ant.de But.conſ.58.Paul.Caſt.
in l.vlt.C.de tranſact.Cardin. & Abb. hic per hunc tex.in 1.
not.Aret.col.3.Fel.in 1.not.D.meus in 2.not.Oldr.conſ.94.
in fi.verſ.ſed quid in caſu præfati.Bart.in l.prohibere.§.pla-
nè.ff.quod vi,aut clam.& in l.ſi mihi, & Titio. vbi etiam alii.
ff.de leg.1.Et dixit Bal.in l.1.ff.de conſtit.princ.quòd ſucceſ
ſor tenetur habere ratum,quod fecit prædeceſſor ex natura
officij,ſicut eſt infeudare . Et quòd pacta prædeceſſoris ſuc-
ceſſor ſeruare,ac tueri teneatur,voluerunt etiam Loffre.cō-
ſil.38.col.6.Alber.Brun.conſ.2.& 10.col.7.& conſ.51.Igne.
in l.donationes quas diuus.colu.2.& ſeq. C.de donat. inter
vir.& vx.Ruin. conſ.36. in cauſa feudali.num.16. verſ.quia
princeps non poteſt a contractu diſcedere, nec etiam ſucceſ
ſor eiuſdem principis.ad quod adducit hunc text. per quem
10 etiam voluit conſ.91.num.3.† Papam debere obſeruare cō-
tractus etiam prædeceſſoris.lib.1. Boe.deciſi.204. num.41.
Grammat.conſ.ciuil.100. colu.8. & hanc affirmat veram,&
cōem Rebuff.ſuper concor.in ti.de collatio. verſi.item dicit
11 Bal.Et ꝙ ſaltem de æquitate,& honeſtate ſucceſſor † imple-
re debeat factum , & voluntatē prædeceſſoris, ſeu authoris,
probatur ex tex. in c.quia Iohannes. 12.q.5.in c.vlt.16.q.6.
in c.ſi ea deſtruerem. 25. q.2. vbi Papa de ſe ipſo loquitur, ꝙ
ſibi non liceat deſtruere , quæ eius anteceſſores ſtatuerunt.

Idem dixit Bal.conſ.271.D. Ferrandus Rex.num.1.lib.1.&
conſ.138.factum.num.6.vbi quòd filius Reginæ non poteſt
reuocare bene,& legitime facta ſui prædeceſſoris. volum.5.
Abb.in c.dilecti filii.num.2.de fo.compet.c. literis. cum glo.
vlt.in princ.de reſcrip.& ibi Abb.in vlt.not. ſubdens, ꝙ Pa-
pa ſaltem ex vrbanitate debet proſequi factum inchoatū a
prædeceſſore. Ad contrarium argumentum de lege ad con-
tractum , reſpondet hic D. meus num. 18. ꝙ non procedat
propter diuerſitatem rationis. Item licet ſucceſſor non lige-
tur lege legis , ligatur lege conuentionis, vt per Aret.hic, &
latè per Bero.num.28.vbi reſpondet ad contraria.

In pluralibus, vel fortioribus terminis concluſit Rota Ro
mana pro hac opin eorum R.P.D.Puteo xj.Februarii.1547.
in Caurien.pecuniaria,prout Dec.Pereg.Fabii 14.ſub tit.de
ſolutio. Quidam Doctor patrocinium præſtiterat epiſcopo
Caurien.carcerato,pro quo etiam,& pro eiuſdem neceſſita-
tibus pecunias expenderat fuit dictum ſucceſſorem teneri
adducebatur ad id Abb.in c.ex præſentium.nume.5. verſ.&
ex hoc potes notare.de pign.vbi ꝙ ſucceſſor in beneficio te-
netur ſoluere debita contracta a prædeceſſore pro neceſſita
te eccleſiæ,vel ſuæ perſonæ infirmæ . Et Abb.ibidem exten-
dit diſpoſitionem c. 1. de ſolutio. volentem ſucceſſorem in
beneficio teneri ad debita prædeceſſoris contracta pro ne-
ceſſitate eccleſiæ ad contracta pro neceſſitate propriæ per-
ſonæ.Quod etiam repetit idem Abb. in c. per tuas. nu. 2.de
dona.volens debita contracta pro ſuſtentatione prælati per
ſucceſſorem in beneficio perſoluenda eſſe . ex quo videntur
contracta propter neceſſitatem,ſeu vtilitatem eccleſiæ. Da-
maſ. in materia Brocar. regu. 83. ſic concordat , & ſoluit.
Quod bene fit a prędeceſſore,non debet ſucceſſor euertere:
Quod malè poteſt reuocare.

12 Amplio, † vt inſtantia, & iudicium meo ſtatu, in quo re-
peritur tranſmittatur ad ſucceſſorē nomine dignitatis . Rot.
deciſ.3.in antiq.Abb.poſt Innoc.in c.ſignificauit.de reſcrip.
c.dilecti.de fo.compet.c.quoniam Abbas.de offic.del. Abb.
& Dec.num.25.in c.quia V.de iudic.Ratio eſt,quia dignitas
non moritur.c.ſi gratioſè.de reſcrip. lib.6. & variatio in di-
gnitate non conſtituit variationem iudicii.d.c.quoniam ab-
bas. Et ideo ſi ſentētia lata nocebat principi anteceſſori, vel
nocebat eccleſiæ , nocebit cuilibet principi ſucceſſori : vel
cuilibet prælato in eccleſia ſuccedenti . ad l. exceptio. ff. de
excep.rei iudic.Innoc.in c.quamuis.de re iudic.Alex.in l.ſæ
pè.nu.69.ff.eo. Ex iis ego inferebam ad ſententiam per Ca-
rolum V.latam in fauorem Ducis Ferrarię contra Clemen.
VII. ſeu ſedem Apoſtolicam , ſuper cuius cauſæ meritis , ac
difficultatibus ex mandato fel.record.Pauli III.deinde Pau
li IIII.poſtremo Pii V.valde laboraui, ſudaui, & alxi.

13 Limitant,& declarant principalem concluſionem, vt † con
tractus principis inualidus ſit,& illi contrauenire poſſit, ſi a-
lienata fuerit ciuitas,vel caſtrum inuitis ciuibus, ſeu homini
bus loci.ita hic Fel.num.4.in 2.declarat.& D.meus num.27.
ac ſeq.& Bero.num.32.pro quo citant Hoſtien. Io.And.An
to.de But.in 8.not.Imo.& Abb.in 4.not.in c.dilecti.de ma-
ior.& obed.quod etiam voluit ibidem Fel.col.1. & idem Fe
lin.in c.ex parte.col.1. de accuſa. Quod etiam probari vide-
tur ex tex.in l.1.ff. de conſtit. princ. vbi ſenatus apud quem
14 erat † imperii poteſtas transfert imperium lege regia lata a
populo de illud transferendo.l.2.§.nouiſſimè.ff.de orig.iur.
& §.ſed quod principi.Inſtit.de iu.natu.gen. & ciuil.idem et
probari poteſt per text.in c.1.§.ex eadem.de lege Corra. le-
gitur ibi ex eadem lege deſcendit, ꝙ dominus ſine volunta-
15 te vaſalli † feudum alienare non poteſt. Idem etiam cauetur
in c.Imperialem.§.præterea. & §.ducatus. de prohi.feu.alie.
per Feder. ibi . Nec dominus feudum ſine voluntate vaſalli
ad alium transferat.Eſt etiam text.in l.inuitus.cum gl.1.com
muniter approbata.ff.de fideicom. libert. Præter ſupra cita-
tos idem voluerunt Cyn.in l.1.C.de nouatio.Io.And.in ad
dit.ad Spec.in §.quoniam.verſ.30.de feud. Old.conſ.231.in
fi.Bald.in §.in generali.in tit.ſi de feu.fue.controu. & in c.1.
§.ſi quis.verſ.adde dicit Hoſt.quo tem. mil. idem Bald.con-
ſil.427.col.2. verſ. vltimo antiqua eſt quæſtio.lib.1. Abb.in
c.auditis.col.4.verſ.nam vt dicit.de præſcript. Corn. conſi.
321.col.3.vol.4.Præpo.Alexand.in c.plerunque.verſ.tranſ
ferre autem.2.q.7.Iaſ.in §.item Seruiana.num.105.Inſtit.de
actio.& ibidem Gomeſ. nu.42. & ſeq. ac idem Iaſ.in l.filiuſ-
famil.§.diui.in 1.lectu.col.2.& ibidem Crot.col.12.ff.de le-
gat.1.Brun.conſ.12.col.21.& ſeq. Afflic.in prælud.conſtit.
Regni.q.24.verſus fin.Pariſ.conſ.22.col.9. verſ.& quamuis
prima.

prima.lib.1.Aimo.conſ.54.col.1.Aegid. Boſ.in ſua praxi cri
mi.titu.de princi.& priui.eius num.190. verſ.princeps non
poteſt alienare ſubditos. Et in Gallia adeſt lex regia, quæ Sa-
lia nuncupatur, interdicens regibus alienationem eorum, q
ſpectant ad regnum: & ita creduntur Reges iurare iura Re-
gni, & Coronæ illibata ſeruaturos, vt refert Ioan. Fran. Rip
reſpon.80.alias 3. ſub titu.de iuregen. quod incipit de fun-
cto nouiſſimè Carolo.num.49. Et de huiuſmodi iuramento
præſtari ſolito: de illibatis ſeruandis iuribus Regni, & hono
re Coronæ habemus tex.in c.intellecto. verſi.Quia cum te-
neatur, & in ſua coronatione iurauerit.de iureiurā. Et hanc
concluſionem, quòd alienatio in iuris ſubditis fieri non poſ-
ſit, teſtatur communem Cur.iun.conſi.174.num.17.& ſeq.
ac Grat.reſpon.147.num.7.lib.2. Quod maximè procedere
dicit ibi Grat.num.12.in caſu difficilis expugnationis.

Ampliatur conſenſus ſubditorum ad id præſtitus ad inſtā
16 tiam principis præſumatur† meticuloſus ita voluerunt Pau.
Caſtren.conſi.70.num.14.lib.1.ſequitur Brun.conſ.12.col.
22.& dictus Gomeſ.in alle.§.item Seruiana.col.16.Inſti.de
actio. Et dixit Iaſ.in l.iuriſgentium.§.ſed hodie.num.8.ff.de
pact.quòd per conſenſum maioris partis, non præiudicatur
minori parti non conſentienti, & minori parti ſtandum eſ-
ſet. Et voluerunt Cyn.in l.1.C.de nouatio.Bald.& alij in l.
2.§.vlt.ff.ſolut.matri. Et idem Iaſ.in l.debitorum.num.7.C.
de pact.& in l.ſi non fortem.§.libertus. num.27.ff.de condi.
indeb. vaſallos ſic alienatos non poſſe cogi præſtare iuramē-
tum fidelitatis.

17 Fallit concluſio præmiſſa ſtante † conſuetudine alienan-
nandi vaſallos, etiam inuitos. Henri.Boic.in c.vlti.in fi. de
feud.Abb.in c.audit.is.nu.21.de pſcrip.Felin.in alle.c.dilecti.
col.2.de maio.& obe. Guid. Papæ Dec.560. Lancel. Dec.in
alle.l.debitorum, qui dicit talem eſſe generalem conſuetudi
nem.C.de pact.Pariſ.conſi.22.num.77.& conſi.ſeq.nu.101.
lib.1.Maria.Soc.iun.conſi.94.col.vlt.lib.2.

18 Fallit etiam quando † alienatio fit in æquè idoneum, &
paratum eaſdem conditiones vaſallis facere. Bal.in c.1.§.ex
eadem lege.de lege Corra. Aret. & Alex. in l.2. colū.vlti.ff.
ſolu.matri. Hyppo.de Marſi.in l.1.§.cum quidam deponere.
col.2.de quæſtio.

19 Fallit tertio ſi fiat alienatio,† vtilis dominij duntaxat, re-
tenta fidelitate, & directo dominio, vt per Bal.in prælud.feu
do.col.7.ſequitur Rip.reſpon.80.aliàs 3. incipiē. Defuncto.
ſub titu.de iuregen.num.51.& ſeq.ex cuius dictis aliæ etiam
fallentiæ elici poterunt.

Limitant principalem concluſionem Feli.hic in 3. decla.
20 D.meus num.30. ac Bero.in 2.limi. vt contractu † principis
contraueniri poſſit continenti magnam diminutionem ſuæ
iuriſdictionis: etiam ſi in contractu iuramentum interue-
niſſet.per tex.in c.intellecto.de iureiur.vbi deciditur aliena
tionem per Regem Vngariæ factam in præiudicium Regni,
iuramento non obſtante reuocandam eſſe per ipſum Regē.
Et princeps in coronatione (vt præmiſi) iurat illæſa conſer-
uare iura principatus, ſeu Regni: Vnde ſi diminueretur iu-
riſdictio fieret contra primum iuramentum. Vltra Bart.in l.
prohibere.§.planè.ff.quod vi, aut clam.& Bal.per omnes hic
citatos, idem voluerunt Oldra.conſi.94.col.vlti.verſ.ſed qd
in caſu præſenti. Alberi.in l.1.col.vlt.ff.de offi.procu. Cęſa.
Aret.in c.nouit.col.9.& Felin.poſt num.9. in 1.limi. de iudi.
Calcan.conſ.66.col.6.Alex.conſi.24.ponderatis.col.vlt.nu.
22.vol.5.Rui.conſi.vlt.lib.1.poſt num.9.verſ.Nec obſtat, q
conceſſio talis valere non poſſit, quia tendit ad magnam
regni diminutionem. Idem Rui.conſi.25.viſo legato.nu.16.
lib.2.Rip.reſpon.80.de fundo nouiſſime ſub titu. de iuregē.
poſt num.51.verſ.ſecundo quia lex.Brun.conſi.10.col.13.&
conſi.12.col.9.Afflict.ſuper conſtu.Regni.titu.q nullus prę-
latus.num.14.Soc.conſi.7.num.5.& ſeq.lib.3.Cardi.Alexā.
in c.1.de natu.feu.& in c.1.col.6.verſ.ſed poſito.qui feu.da.
poſ.Anto.Corſet.de pote.regia.q.4. Aimo.conſi.54.col.1.
Bertran.conſi.42.col.1.lib.1.in primis.Maria.Soci.iun.cōſi.
7.col.13.& ſequ.lib.1. Grat.conſi.147.col.vlt.lib.2. Et hanc
communem affirmat Cur.in c.vlt.de conſue.fol.12.

Limitat etiam Feli.principalem concluſionem non pro-
cedere in contractibus factis ſuper regalibus, de quibus in
c.1.& ibi Bald.& alij in titu.quæ ſint regal. Regalia iura ſunt
imperij, principi, vel regi reſeruata. Bald.in c.3.de offi.deleg.
De regalijs tracto in Glo.Facul.§.ac tam. in ver.regalia.pro
quibus videatur Bald.in titu.de pace conſtan.in ver.Ampli⁹
21 dixit principem nec per contractum, nec alio modo † rega-
lia concedere poſſe. Felin.hic & in c.ad audientiam. num.5.
verſ. Dixit etiam Balb.de præſcript. intelligit in præiudiciū
ſucceſſorum. Dec. verò num.32.ſupponere videtur indiſtin-
ctè contractum ſuper regalibus non ſubſiſtere. Intellectus
Feli.melior mihi videtur. Et cum Feli.reſidere videt Aegid.
Boſ.in ſua praxi crimi.titu.de regalijs.nu.31.ibi, vel ſaltem
ſucceſſor poteſt illam reuocare. Et idem voluit circa ſucceſ-
ſorem, quòd non teneatur ſeruare contractum ſuper regali-
bus. Rui.conſ.90.viſa locatione. nu.14.& conſi.ſeq. col.pen.
verſ. Et ideo non potuit Alexander alienare hoc, quod eſt
de regalibus in præiudicium ſucceſſoris. lib.1. Quod etiam
voluerunt Brun.præalle.conſi.12.col.8. verſ.Non omitto.
Ioan.Ant.Alexā.conſi.50.col.3. Iaſ.in prælud. feud. col.29.
verſ.alibi.& conſi.227.col.5.lib.2.Soc.conſi.4.num.8.lib.3.
Rebuf.ſuper concor.titu. de collatio. verſ.Idem dicit Bald.
Afflict.in prælud.conſti.Regni.q.24.verſus fi.ac Goza.con-
ſi.8.colum.9.

Sublimito limitationem præmiſſam procedere in rega-
lijs ſolitis concedi per principes, vt per Claud.tit.qui feud.
da.poſ.col.3. Item quando conceſſio regalium non induce-
ret notabilem diminutionem principatus: vel principatus,
ſeu eccleſia non læditur enormiter. pro vt declarat Oldrad.
conſi.94.num.23.ver.ſed quid in caſu.Claud.in c.1.col.1.in
titu.qui feu.da.poſ.Rui.conſi.91.col.1.lib.1. Bertran.conſi.
42.col.1.lib.1.in primis.

Limitant pulchrè D.meus, & Bero.promiſſa etiam cum
iuramento ante electionem ad dignitatem ſeruari non debe
re ſi in præiudicium, vel diminutionem dignitatis tendant:
ex quo inferunt, vt promiſſiones etiam cum iuramento fa-
22 ctæ † in conclaui non ſint per Papam poſtea creatum ſeruan
dæ.per tex.& quod voluit ibi Abb.in nota.in c.in noſtris.de
iureiur. Et pro eadem opin.concludit Barbat.conſi.1.lib.1.
Contrarium tenuit Anto.de But.in c.1.col.2.ver.ex quibus
patet.de conſti.& ver. Et ſic Papa.vbi concludit, quòd Gre-
go.XII. qui iurauerat renunciare Papatui: & Cardinales
non creare, obligatus fuit, & ſeipſum abſoluere non pote-
rat: quia etiam debet eſſe diſtinctio perſonarum inter ab-
ſoluentem, & abſolutum.argu.tex.in c.vlt.de inſtitut.eandē
etiam tenuit ibidem Imo.col.3. Quid in ijs tenendum ſit re-
mitto me Apoſtolicæ ſedis deciſioni.

Poſtremo quærunt hic Aret.col.2. & D. meus num.33.
23 an conceſſio facta per principem † ex cauſa lucratiua reuo-
cari poſſit? Ipſe Aret.concludit pro affirmatiua, & ſic quòd
inefficax fuerit principis conceſſio. At D. meus oſtendit il-
lius opinionem non eſſe iuridicam, per rationes de quibus p
eum, inter quas pręcipua illa videtur à fortiori, q ſi priuatus
pacto nudo, & ex ſola obligatione contractum donationis
ſeruare debet.l.ſi quis argentum. C.de donatio. multo ma-
gis debet obligari princeps, cuius proprium, & præcipuum
24 eſt exercere † liberalitatem.ad tex.in c.1.de donatio. & in l.
2.§.vlt.iun.glo.in ver.cauſa.ff.eo. Et videmus in Dauide re-
ge, qui miſit dona de præda ſenioribus Iuda.Reg.1.cap.30.
Idem conceſſit menſam ſuam ſemper Mephiſobet: & totam
domum Saul dedit eidem.2.Reg.9. Regina Saba multa de-
dit Salamoni: & contra ille Reginæ. 3.Reg.10. Rex Aſſue-
rus pro nuptijs Eſther largitus eſt dona prouincijs iuxta ma
gnificentiam principis. Eſther cap.2. Magi item apertis the-
ſauris ſuis obtulerunt Domino noſtro aurum, & alia. Mat-
the.c.2. Quid dicam de Alexandro Magno, qui ciuitates do-
nabat? Quid de Cæſare, quid de Pompeio, quid de Mecena-
te, & infinitis alijs principib⁹ Romanis? De quib⁹ apud Val.
Maxi.de liberalitate.& apud cæteros ſcriptores. Cōtra Are.
& pro opinione Deci.concludit Rip.reſpon.81.aliàs 13.ſub
titu.de diuer.reſcrip.incipien. Allobrogum Dux. nu.8. pro
hac opin.facit conſ.Oldra.94.col.vlt.ver. ſed in caſu præſen
ti.Roma.conſi.288.col.2.verſ.cum nedum Imperator.Abb.
conſi.3.col.15.verſi.Præterea dico.lib.2.Brun.conſ.8.col.5.
Ioan. Ant. Alex.conſi.154.col.vlti.verſ.Difficultas ergo.&
Galiaul.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.num.67.ff.de libe.&
poſthum.

25 Noto quinto quòd † Imperator coram Papa a ſubdito ſuo
conueniri poteſt, vt hic per Abb.& alios. pro cuius dubij,
ac omnium illud reſpicientium vera deciſione primo ſuppo
26 nendum eſt, quòd † Papa Dei vices in terris gerit, & quòd
idem tribunal cum eo habet, vt omnes rectè ſentientes fatē-
tur: de quo etiam habemus tex.in c.vt noſtrum.vt eccle.be-
ne.in c.ad Apoſtolicę.de re iudi.li.6. Et ipſe eſt vnicus Chri
ſti vicarius, vtrumq; habens gladium ab ipſo Deo, ſpiritua-

lem

lem videlicet, ac temporalem: ſpiritualem quippe actu: temporalem vero habitu iuxta communem theologorum, & canoniſtarum opi. vt per Abb. & alios in c. nouit. de iud. Quod etiam voluit idem Abb. conſi. 82. cõpoſc. lib. 5. vbi in primis concludit, quòd ſummus Pontifex quantum ad iuriſdictionem, habet intentionem fundatam ſuper vrbe Romana, & toto territorio eccleſiæ in temporalibus, ac ſpiritualibus. ſequitur Rui. conſi. 22. viſis, & intellectis. col. 4. poſt num. 7. verſi. Et maximè cum dicti Principes ſint in poſſeſſione. li. j. pro quibus etiam Cardi. Alexan. in c. quoniam. 10. diſtin. Et quòd ſummus Pontifex, etiam actu indiſtinctè habeat vtrunque gladium in terris eccleſiæ probatur ex tex. in c. 2. iun. gl. vlti. ibi, Fortè quia habebat temporalem iuriſdictionem. de deli. pue. & iuxta tex. in c. ſolitæ. cũ ibi nota. de maio. & obe. c. Romana. §. debet autem ad eos. & ibi glo. in ver. temporalem. de appel. lib. 6. Idem etiam dicerem extra terras eccleſię in quibuſdam caſibus. puta ſi vacat Imperium iuxta tex. in c. ex ſuſcepto. ibi, Hęc præſertim tempore, quo vacante imperio ad iudicem ſecularem recurrere nequeat. de fo. compet. & in alijs caſibus, de quibus per glo. ibidem in verſi. vacante
27 imperio. Imò quòd ab ipſo Papa † Imperator immediatè recognoſcat imperium, & ſic Papæ tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus ſubijciatur, probatur etiá ex illis verbis Lucæ c. 22. Ecce duo gladij. iun. extra. vnam ſanctam Bouium ſub tit. de maio. & obed. inter commu. vbi verba hæc ſubijciuntur, vterque ergo eſt in poteſtate eccleſiæ ſpiritualis, ſcilicet gladius, & materialis, ſed his quidem pro eccleſia exercendus: ille ſacerdotis: is manu Regum, & militum: ſed ad nutum, & potentiam ſacerdotis: oportet autem gladium, eſſe ſub gladio, & temporalẽ authoritatẽ ſpirituali ſubijci poteſtati &c. Altius autem repetendo, oſtẽdam quòd ſummus Pontifex, & ipſa ſedes apoſtolica nõ ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus diſponere, decernere, ſtatuere, deliberare poſſit: in illisque omnibus alijs ipſe Papa præferendus ſit, quicquid dicant Legiſtæ, inter quos Guig. de Suza. in epiſto. ſeu l. inter claras. C. de ſum. Trini. Adducunt illi text. in Auth. quomo. opot. epiſc. § prin. & in c. nouit. de iudi. Ego cum Innoc. in c. licet ex ſuſcepto. de fo. compet. illud Geneſ. adduco. Deus in principio creauit cęlum, & terram, & omnia, quæ in eis ſunt Angelicam, & humanam naturam, ſpiritualiaque, ac temporalia, ipſaque per ſe ipſum rexit, & gubernauit, & omnes indiſtinctè iudicauit. Poſtea præpoſuit ipſe Deus gubernationi, & adminiſtrationi orbis Noe, Moyſen, item & Aaron, vt in Penthateuco. Deinde per Ioſue ſpiritualia, & temporalia adminiſtrata fuere, vt in Ioſue lib. Verum quia populus duræ ceruicis poſtulauit regem non obſtantibus monitionibus in contrarium: Deus tradidit regem habẽtem omnimodam poteſtatem, tamen inungi, coronari, dirigi, inſtrui, & conſuli voluit per ſacerdotes, vt habetur 1. Reg. cap. 1. Et ſic populus perſeuerauit vſque ad aduentum Chriſti. Et licet multa regna, & imperia vſurpata fuerint: illud ſolum, quod iure diuino fuerat inſtitutum reputabatur iuſtum regnum. Ipſe Chriſtus in hunc mundum veniens tanquam dominus vniuerſalis (licet non ab omnibus pro tali cognitus) vtramque iuriſdictionem & habuit, & exercuit ſpiritualem videlicet, & temporalem, & vtrumque gladium. cap. ſciens. 88. diſt. & 1. q. 3. ac c. accuſatio. 2. q. 7. Inſtruxit ſacerdotes, & omnes homines, & fuit in poſſeſſione, ſeu quaſi vniuerſalis iuriſdictionis tam ſpiritualis, quàm temporalis; conſtituitque Vicarium ſuum Petrum Principem Apoſtolorum, & in perſonam illius omnes ſucceſſores in Papatu. Vt etiam habetur in c. ſignificaſti. de electio. & in c. ſolitæ. de maio. & obed. Et ſic de primo ad vltimum etiam ſecundum Inno. in d. c. licèt ex ſuſcepto. de fo. competẽ. omnis poteſtas erat apud ſummum Pontificem, tam ſpiritualis, quàm temporalis, ſeu ſecularis. licet exercitium temporalis iuriſdictionis etiam exerceat per poteſtates ſeculares, præſertim per Imperatorẽ. Pro quo etiam c. Conſtantinus Imperator quarta die & alijs in locis. 96. diſtin. c. alius item. 15. q. 6. c. 1. & ca. profectò, & tota 8. q. 3. Et ipſe eſt ſupra concilium, vt probaui ſupra in c. 1. de conſti. num. 44. Et ipſe omnes iudicat, & a nemine iudicatur: Hæc ab Auguſto: nec a populo: nec a clero. Et ipſe Papa Reges, & Imperatores deponit, & excommunicat, vt oſtendi ſuper 2. formula Commiſſionum. in ver. eccleſiaſticis. Et licet regulariter ab Imperatoris ſententia non appelletur, etiam ad Papam, vt dixit glo. 10. diſtin. quoniam. cum ſit dominus mundi, vt dixi, tamen quando eſſet iniuſtitia manifeſta a ſententia cuiuſuis Regis, vel etiam ipſius Imperatoris appellari poſſet ad Papam: cum Papa ſit iudex cõpetens cõtra omnes non recognoſcentes ſuperiorem ratione iniuſtitiæ, ac peccati. vt in c. noui. & ibi Hoſt. & Io. And. de iudi. c. vlt. eo. ſecundum vnum intellectum. notat Inno. in c. ex ſuſcepto. de fo. compe. & in c. cum te. de re iudi. ſequitur Abb. ſuper rub. de appel. & in alleg. c. nouit. Poſſumus etiam dicere, quòd quatuor fuerunt imperia videlicet, Babilonis, in perſona Nabuch Donoſor. prout per Daniel. c. 5. in princ. & ꝙ iſte eſſet Rex, & Imperator vniuerſalis. & a Deo poteſtatem habuerit probari videtur Daniel. c. 2. vbi dicit Daniel Tu Rex regum es, & Deus coeli regnum, & fortitudinem, & Imperium, & gloriam dedit tibi vt omnia in quibus habitãt filij hominum, & beſtiæ agri, volucres quoque cęli dedit in manu tua: & ſub ditione tua vniuerſa conſtituit. Et iſtum vocauit caput aureum. Secundo fuit imperium, Perſarum, & Medorum. Tertio fuit Imperium Gręcorum. Quarto fuit imperium Romanorum. Quòd Imperium Romani virtutibus promeruerunt. prout 1. Machabeo. c. 8. vbi ſcribitur, Et audierunt prælia eorum, & virtutes bonas, quas fecerũt. Diuus Auguſti. de Ciuitate Dei cap. 15. & 15. idem ſenſit. De quo etiam in c. omnes deinceps. §. item cum dicitur. 28. q. 1. Imperium Romanorum Chriſto aduueniente Chriſti fuit, & ſic poſtea eius vicarij. vt per Barto. in extra. Ad reprimendum. in ver. Totius. pro quibus etiam videri poterunt Bald. conſi. 274. lib. 3. ac Marti. Laud. in tracta. de principib. in §. 46.

Et cum a Papa Imperator immediatè imperium recognoſcat conſequens eſt etiam, vt Romam perſonaliter accedat; ſupplexque ab ipſo ſummo Pontifice coronam petat, & obtineat auream videlicet, in Baſilica ſancti Petri in altari ſancti Mauritij, vt etiam habetur in libro nuncupato Prouinciale cir. prin. dum tractatur de electione Imperatoris. & per Boni. de Vitali. in cle. Romani. §. Nos itaque. nu. 61. de iureiur. Et quòd pro corona conſequenda perſonaliter accedere debeat voluit Bal. in §. ad hoc. col. pen. de pace iura. firman. ꝓ quo facit tex. in cle. 2. §. Nos itaque. verſus fi. de iureiur. quẽ ad hoc notat Aluarot. in c. 1. in prin. col. 5. titu. quis dica. dux; vel march. & in c. 1. §. vlt. col. 2. de pace iura. firman. Pro quibus Catel. Cot. in ſuis Memoria. in ver. Imperator debet perſonaliter ire Romam ad ſuſcipiendam coronam: ſubdens, ꝙ ipſe vidit coronationem Caroli V. Bononiæ factam a Clemen. VII. Sic etiam conſequens eſt, vt ipſe Papa Imperatores, & Reges deponat, & excommunicet iuſtis, & rationabilibus ſubſiſtentibus cauſis. exempla, vt dixi habetis in mea 2. formula commiſſ. in ver. eccleſiaſticis. Alias dum eſſem Venetijs reſpondi non poſſe Principes chriſtianos abſque ſummi Pontificis licentia inire pacem, vel longas inducias cum Turcharum Rege, vel alijs infidelibus Romani Pontificis, ac Romanæ, & Catholicæ eccleſiæ hoſtibus, cum non liceat inire pacem cum hoſtibus illius cui quis ſubeſt. iuxta l. j. & ſeq. ff. ad leg. Iul. maie. c. fęlicis. de pęn. lib. 6. Imò tenentur auxilium præſtare ad arcendum hoſtes eccleſiæ non ſolum Romanæ, ſed & cuiuſuis. c. adminiſtratores. 23. q. 5. Io. And. in c. vlt. de dilatio. & habemus in libro nuncupato Prouinciale fol. 40. iuxta primam impreſſionem, ver. An Imperator, vel aliquis Rex Chriſtianorũ, Intelligite vos, niſi immineat aliquod maximum periculum irreparabile prout accidit Sagũtinis Romę fidiſſimis, qui tum punicam vlterius arcere nequeuntes publico, & communi rogo ſemetipſos ſuperiecerunt vti apud Val. Maxi. lib. 6. titu. de fide publi. & apud diuũ Auguſti. de Ciui. Dei, c. 28. lib. 3. ſimile accidit Perſianis, qui Cartaginenſium gratiam renuentes in muris conſtituti expirauerunt. Val. Maxi. vbi ſupra.

Supponendum eſt etiam (vt ſupra dixi) Imperatorem eſſe
28 † orbis dominum præalleg. l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. de iactu. l. 1. ibi, Noſtri orbis regiones. C. de raptu. virgi. c. in apibus. 7. q. 1. Alex. in l. ſed ſi pars. in prin. ff. de rei vendi. Fely. in
29 c. non liceat. de præſcript. Et reges omnes † niſi exemptionem oſtendant ipſi Imperatori ſubſunt, vt concludunt Fran. in rub. de appel. col. 3. Iaſ. conſi. 70. col. 1. lib. 2. Pariſ. conſi. 1.
30 col. 2. lib. 2. Et omnes † principes tenentur Imperatorem in dominum recognoſcere. ad text. in c. Adrianus 2. 63. diſtin. licet de facto Reges Galliæ, & Hiſpaniarum, ac Angliæ neminem recognoſcant prout per Hoſti. Ant. de But. & Abb. nu. 37. in c. per venerabilem. qui fil. ſint legi. Non defuerunt autem, qui tenuerunt præfatos Reges etiam de iure non recognoſcere Imperatorem in ſuperiorem: quod voluerunt Oldra. conſi. 69. col. vlt. Caſſen. alios citans in tracta. Gloriæ mundi. par. 5. conſide. 28. videantur etiam Ioan. Igne. in ſua diſputa.

diſputa.an Rex Franciæ recognoſcat Imperatorem,col.1.& Anto.Corſet.in tract.de pote.regia.q.104.Idem etiam ego alibi probo in excelſa Repub.Florentina † vt Imperatorem, vel Regem aliquem non recognoſcat,nec recognouerit tẽpore, quo ſoluto precio ſex milium ducatorum Rodulpho Imperatori vindicauit ſe in libertatem , vt per Blond.8.li.2. Dec,& per D.meum Phil.Dec.conſi.357. col.2. Et libertatẽ huiuſmodi confirmauit Honorius IIII. vt per Platinam in Hiſtoria dicti Honorij. & per Feli.in alle.c.cum nõ liceat. col.vlti.nu.18.verſ.Quarto quidem.de reſcrip.& per eundẽ Fel.poſt Roma.in c.cum a nobis.in 3.not.ver.per quem tex. dicit Roma.de teſtib.Et quod ciuitas Florentiæ,vel ex dicta cauſa,vel ex alia ſuperiorem non recognoſceret firmat Bar. in l.hoſtes.colum.vlti.verſ.Quandoque eſt contentio inter duas ciuitates.ff.de capti.& poſtli.reuer. Abb.conſi.91.col. 3.ver.ſed iſtis non obſtantibus.lib.1.Corſet.in alle.tracta.de poteſt.Regia,q.101.nu.68.& D.meus Philip.Dec.conſ.557. poſt num.12. Hinc elicio,q Pariſ.conſi.10.col.pen.lib.2.malè ſenſerit volens Florentinos legibus imperialibus ligari. Rex autem , ciuitas, vel dominus ſuperiorem non recognoſcens,dicitur Imperator,& Monarca in ſuo regno,principatu,vel dominio,vt per Oldra.vbi ſupra.& conſi.291.Abb.in rub.de appel. Curt.ſen.conſi. 38.col.10.Prob.in c.ad Apoſtolicæ.num.22.de re iudi.lib.6.Alex.conſi.20.lib.1.Soc.conſi.67.lib.1.D.meus conſi.221.& 269.Hanc opin.communiter ſequuntur. Hinc etiam dicebam Rempub. Florentinam ſuperiorem non recognoſcentem iudicare poſſe ſecundum conſcientiam.ad ea,quæ voluit Bart.in l.Aemilius.ad fi.ff.de mino.& Fely.in c.paſtoralis.§.quia verò.col.penul.de offi.delega. Et ſicut princeps iudicat ſecundum conſcientiam vt per Cy. Bart.& alios in l.1.C.vt quæ deſ.aduo.& Iaſ.in l.ſiue noſtrum.ad fi.ff.de in lit.iuran. Ratio eſt,quia iudicat ſecundum quod Deus iudicaturus eſſet,vt dixit Bald.in l.vlt. in prin.C.de iu.delib. At iura loquentia de Imperatore habent locum in quocunque Principe non recognoſcente Imperatorem. Cagno.in proœ.ff.nu.43.in l.2.nu.25.ff.de orig.iur. Hinc etiam dicebam crimen læſæ maieſtatis in magnum Aetruriç ducem ſuperiorem non recognoſcentem committi,& ſucceſſiuè locum ſibi vindicare.l.quiſquis.C.ad leg.Iul. maie.punientem pœna capitis: ac bonis ſpoliantem conſpirantem in principem ſupremum.Quod etiam voluit Pręposi.in §.de perſona.2.q.1.Et contra quas ciuitates committatur dictum crimen tractat Bello.conſi.32.ſequitur,quòd iſte Rex Tancredus cum non reperiatur exemptus,quòd ſubditus eſſet Imperatoris.

Quæ cauſæ coram ſummo Pontifice tractandæ ſint,& quæ non diſcutio ſuper 4.commiſſione, in verſi.deuolutæ. cum gloſſis ſequen.quæ ibi dixi hic non repeto. Quantum ad præmiſſum nota.attinet , quod erat, Imperatorem a ſubdito coram Papa conueniri poſſe, mihi videtur illud ex hoc tex.elici non poſſe:ſi enim Papa voluiſſet id decidere , quod quidem momenti eſt,expreſſiſſet.argu.text.in l.vni.§.ſin autem ad deficientis.C.de cadu.tollen.c.ad audientiam.de deci.c.inter corporalia.de transla.præla. Inſuper (vt præmiſi) verba id non inferunt. Et preces,vel poſtulatio Regis,vt Papa ſcriberet , potius inferunt,vt ipſe Papa tanquam mediator,& amicus (ſi ita vocari poteſt) ſe intromitteret in negocio huiuſmodi placidè , ac concorditer tractando , vt etiam nonnulli Docto.hic aduertunt : quod etiam in dubio præſumendum eſt: cum malum ſic lites appetere , & exercere, contra verò laudabile , & viros probos decens illas execrari , prout prouerb.c.16.& ſeq.l.quidam exiſtimauerunt.ff.ſi cer.pet.l.minoribus 25.annis.ff.de mino.c.diſpendia.de reſcrip.lib.6.Et ſcribitur Matthe.c.5.quòd volente contendere, pallium dimittamus:vnde non eſt præſumendum , quòd iſte Regulus contra Imperatorem contẽdere vellet:ſed potius,quòd quęreret pacificè ſcire ad quid ipſe erga ſummum Principem teneretur.

Circa veritatem huius dubij , dato quòd nec ſuper hoc text.illud caderet,ego breuibus agens ſic diſtinguerem, Aut diſputamus de poteſtate Papæ , an cognoſcere poſſit inter vaſallum,ſeu ſubditum Imperatoris,& ipſum Imperatorem, non diſtinguendo an Imperator ſit actor,vel reus, an in prima inſtantia an vlteriori : an per viam appellationis : an reclamationis : an per viam denunciationis euangelicæ , vel aliam ordinariam , vel extraordinariam , & intrepidè concluderem pro affirmatiua , per ea , quæ ſupra ſuppoſui , & probaui. Et huc ſpectat exemplum Dauidis,quippe qui refugium erat omnibus,qui opprimebantur a potentiſſimo,& immaniſſimo Saule , vel alijs , aliaſque in anguſtijs poſitis. prout 1.Reg.cap.22.ſic & Papa refugium erit omnium oppreſſorum,vel ab Imperatore,vel a Regibus, ſeu ab alijs dominis , & principibus temporalibus , quorum oppreſſorum infinitus numerus eſſe ſolet : Et præcipua cura eſſe debet ſummi Pontificis ne innocentium iuſtitia lædatur : debilioresque iniuſtè , vel impiè vexantur , ac ſuffocentur, vt dicit text.infra hoc eo.titu.in c.quoniam contra.Et dicit tex.in c. ad Romanam.2.2.q.6. quòd ad Romanam ſedem recurrere debent oppreſſi,tanquam ad matrem,quę filium ſuum obliuiſci non poteſt Et dixit Aegid.Boſſ.de princi.& eius primi. in ſua praxi.crimi.num.62.Quòd ſummus Pontifex omnes Principes deponere poteſt ſi ſubditos ſuos grauent.Et quòd Papa propter grauiſſimas culpas Imperatorem deponere poſſit communem eſſe opi.affirmat Iul.Clar.ſentẽ.lib.5.§.fi. q.35.verſi.ſucceſſiue quæro quis ſit iudex . Et licet in c.Ad Apoſtolicæ.de re iudi.lib.6.Innocentius priuauerit Imperatorem cum concilio,potuiſſet,ac poſſet etiam ſine concilio. Aut quærimus in quibus caſibus, & inter quos , conſueuerit Papa,vel ſedes Apoſtolica cauſas audire, cognoſcere, & decidere, vel manus apponere, & remitto me ad Gloſſas meas ſuper præalleg.com.4. Concludens , quòd omnia obiecta in contrarium ceſſabunt concurrente voluntate Papæ . Iuribus igitur,authoritatibusque,ac inſtantijs omnibus,quæ adducuntur,quòd Papa non cognouit, non permiſit coram ſe litigari , vnico verbo reſponderi poteſt,videlicet , quia noluit:non autem quia non potuerit. Et vt aliàs dicebam,ſi regum,& regnorum cauſas populus Romanus , Romanusque conſul.audiebat , & terminabat , vt legitur apud Cæſarem lib.3.Belli ciuilis in hęc verba,Interim controuerſias Regum ad populum Romanum,& ad ſe,quòd conſul eſſet pertinere exiſtimans & c.quare non eodem modo nunc, & maiori ratione ad Romanum ſummum Pontificem, & Regum dominum illarum cognitionem,& deciſionem ſpectare non affirmabimus ? Cum etiam proprium illius ſit omnes iudicare , & a nemine iudicari.c. Conſtantinus.2.96.diſtinct.c.cuncta per mundum.1.& 2.& in alijs.9.q.3. Et cui omnis creatura ſubdita eſt.c.ſolitæ.de maio.& obed.Et quòd Papa ſit etiam
32 iudex ordinarius † Regum,& Principum probat tex.in c.nouit.de iudi.in c.per venerabilem.qui fil.ſint legi.in cap.quod translationem.de offi.delega.in c.vt debitus.in fi.& ibi per moder.de appel.in cle.2.§. Nos quoque Regis ordinarius.& §.noſtra ex ſuperioritate , ibi Etiam nihilominus ex ipſius plenitudine poteſtatis,quam Chriſtus Rex regum & c.de re iudi.& faciunt quæ voluit And.de Iſern.in c.Imperialis.§. vlt.verſi.præterea ſi inter.num.81.& ſequen.de prohi.feu. alie.per Fede.

Vltimo notat Abb.ex illis verbis in fi.In medium proferre , quòd iudicium dicitur medium , quia eſt medium inter actorem, & reum.ad quod adducit text.in l.nulli.C.de iudi. qui text.mihi nihil facit, nil enim aliud ibi deciditur , quàm quòd cauſarum continentiæ diuidi non debeant . Bero.volens Abb.defendere,vel potius Deci.offendere , ſentientem contra Abb.quòd ex hoc text.non poſſit elici tale nota.inquit,quòd alio modo exponi non poteſt tex.iſte,quàm pręmiſſo,vt neceſſario inferatur ex verbis huius tex.quòd petitio regis erat vt pacta, & ſcripturæ ſuper illis in archiuo Imperatoris exiſtentes,ab ipſo Imperatore in iudicium proferrentur , Hæc interpretatio non ſolum non eſt neceſſario facienda , imò potius tam hic , quàm in alijs iuribus adductis,
33 verior declaratio erit,vt † in medium proferre exponamus, ideſt in apertum.prout in illo c.bene quidem.96.diſtin.poſt princ.ibi Requirant , & referatur in medium , vt ex lectione cognoſcatis cuiuſmodi poſſit habere ſubſtantiam . Nihil ibi de lite aliqua:nihil de iudicio,vel tribunali.Text.item in l.filiæ dotem In medium ita demum conferre cogantur.C.de collatio.non recipit illam interpretationem vt ſit collatio iudicialis , ſed interpretabimur in medium conferre , ideſt cum alijs communicare.Eſt etiam ſimilis tex.ſimilem interpretationem recipiens.in l.pretor.§.Iulianus.ibi Nam ſi bona a patre relicta , & emancipatorum in medium conferantur & c.ff.de colla.bono. Quantum attinet ad text.in c.1.ibi Proferens in medium ordinationem quandam.de reb.eccle. non alie.cum.glo.quæ exponit ideſt iudicium , reſponderem iuxta intentionem Beroi præſupponere litem , & iudicium verum,non ex illis verbis dumtaxat , quæ ſunt præferens in medium , ſed potius ratione ſubiectæ materiæ , & propter

verba

verba præcedentia,& ſequentia, a quibus declaratio & mẽs
elicitur.ad l.qui filiabus.ff.de lega.2. Abb.conſi.36.ante nu,
4.lib.1.Cur.ſen.conſi.52.col.5.& ſeq.ex quibus ſupponi li-
tem colligitur, ac iudicium. prout etiam ſupponi videtur in
illis verbis M.Tu lij.Verri.7.Non agitanda refert, non in,
medium proferenda. Conſequentia autem non valet,In ꝓ-
ximo alle.tex.vel etiam in alijs conuenit expoſitos,& decla-
ratio dictorum verborum, In medium proferre.ideſt in iu-
dicium,ergo eadem declaratio fieri debeat in tex.noſtro, in
quo nulla mentio iudicis,vel litis:nullaque citatio in perſo-
nam Imperatoris hic enunciatur, vel ſupponitur,vnde nec
præſumenda erit:& ſi non interuenit citatio, ergo nec iudi-
cium cœptum dici poterit, quod quidem ab ipſa citatione
incipit,& non ante.§.vlt.& ibi omnes. Inſti.de pœna teme.li
tigan.gl.allc.rub.ff.de in ius vocan.Docto.in l.vbi cœptum.
ff.de iudi.Et quæ verba, in medium proferre, & ſimilia vbi
non fit mentio de lite,vel lis non ſupponitur ex eorum pro-
prio,& genuino ſignificatu(vt præmiſi) inferſit aliquid clau
ſum,incluſum,vel reconditum in lucem afferre,manifeſtare,
omnibus ea de re iudicandi poteſtatem facere,prodere, pa-
lam facere.ita accepit M.Tullius Verri.6. vnius etiam vrbis
omnium pulcherrimæ atque ornatiſſimę Siracuſarum dire-
ptionem commemorabo, & in medium proferam Iudices.
ac 1.de Natu.Deo.Ponam in medio ſentẽtias Philoſopho-
rum. Idem 1.officio. Omnes vtilitates in medium afferte.
Reliqua quæ tam ipſe Abb.quam alij de medio hic addu-
cunt extra rem ſunt, nec ſuper illis immorari expedit.

Editionis materia, quæ eſt propria huius cap.ſeſe of-
fert, quam tractant hic gloſſæ, Abb.& alij. Ego quo ad ea,
quæ mihi hic neceſſariò reaſſumenda, vel tractanda vide-
buntur, ſequar ordinem D.mei Phi.Dec.primo igitur quę-
34 ro an,& quando † reus actori edere teneatur? Communis
eſt concluſio, quæ ex hoc text.elicitur,quòd reus inſtrumẽ-
ta actori ad illius intentionem fundandam edere non tenea-
tur,nec aliquid facere cogi poſſit, etiam pro veritate inue-
nienda,quod ſibi præiudicare poſſit, vt eſt hic text.apertus
ibi,Quia nulli dicendum eſt ea,quæ contra te ſunt & c.Glo.
vlt.hic ad idem adducit tex.in l.nimis graue.C.de teſtib.vbi
quòd nemo contra ſe cogitur producere teſtes,& adiudica-
re aduerſarium ſuum.Ratio ſit,quia nec æquum,nec rationi
conſonum videatur, quem ſuis armis confodi, vt is dicere
poſſit Heu patior telis vulnera facta meis. & dicit text.in l.
qui accuſare.C.de eden.quòd nec iuris, nec æquitatis ratio
permittit,vt actori fieri debeat poteſtas aliena inſtrumenta
inſpiciendi. Et ratio,quæ communiter aſſignatur quare reus
actori edere non teneatur illa eſt,quia non licet actori de do
mo rei arma ſumere,vt in d.l.nimis graue.C.de teſtib.cap.2.
§.qui intendit.4.q.3.c.1.& 2.6.q.5.& per Cur.iun.in l.1.nu
me.3.C.de eden.Quę concluſio procedit tum ſecundum ri-
gorem,quàm æquitatem: vnde etiam de iure canonico ſer-
uatur,vt hic in tex.noſtro quod ius canonicum fundatum eſt
in mera æquitate iuris naturalis, vel gentium, vt in c.cum
dilecti.& ibi nota.de iudi. c.cum eſſes. & c.relatum. 1.de te-
ſta.Bald.in l.vlti.in princ.C.de iu.deli.dicens, quòd ſit con-
tra æquitatem iuris gentium fieri contra ius canonicum.

Contra rationes præmiſſas arguitur, quòd pariter reus
35 cogi non poſſet reſpondere poſitionibus actoris,† cuius cõ-
trarium deciditur in l.2.§.quod obſeruari. verſ.Tamẽ quod
quiſque credit,& exiſtimat hoc eſſe iurandum.C.de iureiu-
ran.in op.calum.præſti.c.2.de confeſ.lib.6. Et ſi quis contra
36 hoc argumentum opponat, quòd reſponſio quæ fit † poſi-
tionibus de iure,ad ea,quæ proximè adduximus, & de com
muni ſtilo omnium curiarum, etiam Romanæ ſolet eſſe per
37 verbum credit,vel non credit:at credere,vel † aſſerere nim,
non facit, nec operatur quòd aliquid verum ſit, vel falſum.
Ariſto.2.Perihermeniæ, ſeu de interpretatione.l.inter om-
nes.§.rectè.ff.de furt.vbi quòd meum credere non facit eſſe
delictum illud,quod non eſt.l.vlti.in fi.ff.de crimi. expi. hæ-
redi.Bart.& Bal.in l.Marcellus.ff.rem rat.habe.Ex quo pro-
ximis diebus inferebam ad legem Tuſciæ grauiter punien-
tem vulnerantem,vel offendentem ſatellitem, vel miniſtrũ
Iuſtitiæ,ꝙ ſi illũ offendat ignorans iuſta cauſa eſſe talem, nõ
incidiſſet in illas pęnas.vñ nec cuiquã præiudiciũ inferri ꝓ-
38 pterea debeat. Replicari poterit,ꝙ verbum,† credit in riſio-
ne ad poſitiones,æquipollet verbo, veritatis. voluerunt In-
nocen.in cap.1.de confeſ.lib.6. & Bald.in l.1.in fi. C.de fal.
cau.adie. Poſitionibus item tam in ciuilibus,quam crimina-
libus ſi ſint iuris quis reſpondere non tenetur:nec ad id cogi
poteſt. Bal.in alleg.§.quod obſeruari.& D.meus Phil.Deci.
in c.ſæpè.in prin.de appel.Iacob.Nig. in l.1.num.23.ff.ſi cer.
peta.Curt.in l.ſi ex falſis.C.de tranſactio.& in alleg.§.quod
obſeruari.num.18.Et rationem quare poſitioni iuris non ſit
reſpondendum, adducam infra in c.quoniam contra.poſt
39 num.215.hoc eo.titu. Et ad hoc fiunt † poſitiones, vt quis
ab onere probandi releuetur,inſtar interogatariarum actio-
num.ad tex.in l.2.& 3.ac 4.ff.de interro.actio.& per Io.And.
& alios in alleg.c.1.de confeſ.lib.6.vbi etiam dicunt, quod
hodie frequentius fiunt poſitiones,quam interrogationes,
quæ in hoc differunt,nam poſitiones fiunt aſſertiue, vel ne-
gatiuè:illę interogatiuè:poſitiones a parte:illę a Iudice,licet
nonnunquam ad partis ſuggeſtionem. Ad argumentum cõ-
trarium reſponderi poteſt, quòd diuerſa eſt ratio editionis
iurium per reum faciendæ, a reſponſione poſitionibus fa-
40 cienda per eundem. Et imprimis non omnibus † poſitioni-
bus reſpondendum eſt,vt per Bald.in l.2.§.quod obſeruari.
col.3.C.de iura.calum.Hyppo.de Marſi.in ſua praxi.Crimi.
in §.expedita.nu.66.vbi quod poſitioni criminali nemo re-
ſpondere tenetur.Et quòd in criminalibus non ſit poſitioni-
bus reſpondendum voluerunt Specu.in tit.de poſitio.§.ſe-
ptimo videndum in fi. Barto.in l.Marcellus §.1.ff.re.amot.
Abb.poſt Innoc.in c.2.de confeſ.num.16.Poſitionibus item
tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ſi ſint iuris nemo re-
ſpondere cogitur, vt probaui ſupra poſt num.38.Inſuper ex
productione inſtrumenti præiudicium euidens ſequi poteſt,
non ſic ex reſponſione poſitionibus facienda,quia erit in fa-
cultate rei negare contenta in poſitionibus, & ſic ponens in
caſſum laborabit. Rurſus quacunque conſcientia ſalua ſi in
aliqua parte poſitio vera non ſit, tota negari poterit ad ea,
quæ voluit Bartho.Belenci olim peritiſſimus Rotæ Roma-
næ Auditor in titu.de chari.ſubſi.fol.39.iuxta paruam im-
preſſio.num.4.Idem voluerunt glo.in c.2.in ver.rationabili
cauſa.verſi.Vel poterit ſimpliciter poſitionem negare.& ibi-
dem Gemini.col.3.verſi.Ibi ſigillatim.de confeſ.lib.6.glo.in
c.præſentium.in verſ.ſigillatim.de teſtib.eo.lib. Bal.in alleg.
l.2.in §.quod obſeruari.col.5.verſi.Sed quid ſi poſitio.C.de
iura.calum.& in l.ea,quæ.q.9.C.de condi.indeb. Idem Bal.
in c.dudum 2.num.30.verſi.Quæro pone.de electio.Alberi.
in l.quod ſæpè.in §.veneni.vbi dicit ita obtinuiſſe.ff.de con-
trah.emptio.praćti. Papien.in forma poſitionum actoris.in
glo.ponens. Et an reſpondendum ſit poſitionibus infinitis,
& quibus ſit reſpondendum & quibus non habemus Deci.
Paleot.394.incipien.productis iam temnſorijs.vbi in cauſa
caput aquẽn. penſion.Archiepiſcopus produxerat 250.po-
ſitiones, quarum nonnullæ videbãtur criminoſæ, nonnullæ
repetitiuæ.Aliquæ negatiuæ quædam captioſæ videbantur
Item agebatur executiuè.ibi videndum eſt. Et de ſtilo Ro.
Curiæ quando adeſt in poſitionibus aliquod non verum,vel
anceps,ſeu captioſum reſponderi conſueuit, Non credit,vt
ponitur, vt etiam per Specu.in titu.de Poſitio.§.7.verſi.11.
conſiderandum. Et ſic eluditur intentio ponentis, ſeu con-
41 feſſionem extorquere tentantis. Item † ponens non mini-
mo periculoſe exponit, omnia enim in poſitione contenta
fatetur.arg.tex.in l.de ætate.§.1.ff.de interro.actiu.in l.2.ver.
Cum ex ijs precibus. C.de inſti.& ſubſti.c.ſi.cum ibi nota.
de iureiur.lib.6.glo.in clem.1.§.porrò.in ver.poſitionem.de
ſum.Trini.Specu.in præalleg.tit.de poſitio.§.octauo.in prin.
& §.de cætero.ante num.3.Bart.in præalleg.l.2.num.19.C.
de iura.calum.Bal.in l.ſicut.poſt num.6.C.de repu.hæredi.
Lap. Alleg.119.Quæro pone.ante num.2.verſi.ſicut ille,qui
ponit fatetur contenta in poſitione.Rot.Bellam.691. Alex.
conſi.35.conſideratis.num.3.vol.7.

Limitari poſſunt proximè dicta procedere tantum in po-
ſitionibus iuratis, quæ quidem regulariter cum iuramento
dantur.glo.in c.1.in ver.non poſſunt.de confeſ.lib.6. Fran.
in c.2.in princ.eod.titu. & lib. Et propterea Rota 60. in no.
dum dicit,quòd poſitio reuocari non poteſt,loquitur de po
ſitione data cum iuramento.Hinc praxis Romana obſeruat,
quòd in citatione ad dicendum contra articulos, ſeu poſitio
nes facto datos, apponi conſueuerunt hæc verba.Et intime
tur eidem qualiter materiæ ſunt datæ, & ſpecificatæ medio
iuramento.Et ſi quis monitus,vel citatus fuerit ad reſpondẽ
dum poſitionibus, poterit inſtare,& proteſtari.quòd mate-
riæ ipſæ ſpecificentur medio iuramento.Capitulans autem,
ſeu articulos producens an fateri cenſeatur contenta in eis,
ſeu confeſſio in illis facta præiudicet. Pro negatiua conclu-
dunt Ioan.And.in c.vlti. de iureiur.lib.6. Anto.de But.in c.
quoniam

mãdata. Aut loquimur de duobus procuratoribus fiſcalibus
etiam in eadem ciuitate, vel oppido, vt vnus ſit in ciuilibus,
alter in criminalibus, prout accidit Romæ tempore Fed. Ro.
Pauli IIII. tunc eorum quilibet exercebat officium ſuum ab
altero diſtinctum, nec poterat eſſe locus huic editioni: & qñ
etiam eſſe potuiſſet, alter non potuiſſet alteri iubere, vel al-
terum ad aliquid faciendum cogere, vel fines ſuę iuriſdictio-
nis, ac poteſtatis trãſgredi, vel exercere, aut falcē in meſſem
alienam immittere: argu. tex. in l. præterea. & in l. diligenter.
ff. mãda. c. cum dilecta. cum mate. de reſcr. Et etiam aliter re-
ſponderi poterit prout in fi. proximè. Aut & tertio ſuppone-
re volumus, ꝙ ſint duo procuratores fiſcales inſolidũ, ac cũ
54 eadem poteſtate, & facultate: & tunc † par in parem non ha-
bebit imperium. l. nam magiſtratus. ff. de arbit. & ibi gloſſ. in
ver. Imperio. l. ille. §. tempeſtiuũ. ff. ad trebel. c. ſtudeat. & ibi
Gemi. in 4. not. 50. diſtin. capitulo, innotuit. ante medium. de
electio. Roma. ſingu. 454. Papa imponit. Barto. in l. vlti ff. de
re. diui. Alexan. in l. eſt receptum. numero. 2. ff. de iuriſdi.
omn. iudi. Rui. conſilio. 37. numero primo libro 1. & con-
ſilio 130. num. 4. volũ. 5. Capici. Dec. Neapo. 27. numero. 9.
Neque etiam par parem citare poteſt, glo. 1. in c. cum cauſa.
ver. Item qualiter poſſunt duo citare tertium, cum ſit par il-
lis de offi. deleg. Neq; par pari iubere, vel interdicere poteſt.
Bal. in l. 1. ad fi. C. quomo. & quã. iud. Afflic. Dec. Neapo. 30.
nu. 3. Hyppo. de Marſi. ſingu. 490. Quam rationem etiam qñ
fiſcales ſunt paris authoritatis conſiderat ēt hic D. meus vbi
ſupra. Et hoc axioma, ꝙ par in parem non habeat imperium,
applicari ēt poterit proximo precedenti membro diſtinctio-
nis, qñ videlicet vnus eſt ciuilis, ſeu ad ciuilia conſtitutus, al-
ter verò criminalis, ſeu in criminalibus. Aut & quarto ſup-
ponimus duos procuratores fiſci conſtitutos, vt coniunctim
55 procedant, † quo caſu omnes ſic conſtituti pro vno haben-
tur, nec vnus ſine altero admitti, vel exercere debebit: non
enim conſtituens, vel deputatus de vno tãtum confidit, ſed
de omnibus ſimul, ad tex. in c. prudentiam. §. 1. de offi. deleg.
vnde ambo fiſcales ſimul concordare debebunt, nec alter ab
altero diſcrepare: ꝙ ſi aliter eueniat, cõſulant eorum princi-
pem, vel Rempub. & eadem ratio de qua ſupra in iſtis mili-
tabit, quod videlicet alter in alterum imperium non habeat.
Aut & quinto ꝓcurator fiſcalis vnius principis, vel Reipub.
petet editionem a procuratore fiſcali alterius principis, vel
Reipub. & tunc etiam militabit ratio præmiſſa par in parem
non habet imperium: Hinc ſæpè videmus quando occurrit
caſus, quòd aliquis princeps, vel Reſp. ab altero, vel altera
circa depoſitiones teſtium, circa ſcripturarum extractiones
ac recognitiones, & alia in dies emergentia aliquid obtinere,
vel aſſequi deſiderat rogat, ſeu hortatur aliquem principem
Rempub. magiſtratum vt ſibi cõcedat, vel permittat, ſeu exe
cutioni demandare faciat, faueat, auxilium, & opem præſtet,
56 offerens ſe ad ſimilia, & maiora † Hortans autem vel ſuadēs
aliquid non dicitur iubere, vel mandare. l. ob hęc. iun. glo. in
ver. exhortatur. ff. de his, qui notan. inſa. Quod quidem verũ
eſt niſi princeps vel dominus, ſeu ſuperior hortetur, ſuadeat,
vel roget, iuxta tex. iun. glo. in ver. exhortamur. in cle. 1. de
teſtib. Et de verbis hortatiuis principis videri poterit Fel. in
c. præterea. poſt nu. 8. ver. Vnde dicit gl. de ſpõſa. Ex pręmiſ-
ſis mihi videtur ſublimitationem, & reſtrictionem præmiſ-
ſam futilem, & inutilem reddi, quæ tamen ſi in aliquo caſu
iuxta diſtinctiones præmiſſas, vel fortè alias probabilis reddi
poſſet, eo tantum caſu caderet hæſitatio, quando videlicet
eſſent duo procuratores fiſcales vnus in ciuilibus, alter in
criminalibus, tũc enim dubitari poſſe videretur, an viciſſim
ſibi edere tenerentur, quod tamen hic non diſcurio.
57 Ampliant concluſionem præmiſſam vt fiſco † edendũ ſit
ad fundandam eius intentionem, per tex. in alle. l. nec quiſq̃.
ff. de eden. quem hic adducit Abb. nu. 18. & Dec. nu. 57. refe-
rens illud Bald. in l. 1. §. editiones. col. vlt. ver. Iuxta prędicta.
ff. de eden. vt ſicut fiſco petenti gabellam ab aliquo, ab eodē
ſunt inſtrumenta edenda: Sic & a fiſco gabellas ementibus
58 edendum ſit: Gabellarum enim emptores in fiſci † locũ ſuc-
cedunt: eiuſque priuilegijs vtuntur vt dixit idem Bal. in l. 2.
C. de cond. ex lege. Cum Bal. concludit Euetar. in loco a vi
ſubrogationis. col. 5. ver. vigeſimo primo faciat ad hoc, qđ
dicit eſſe notandum. Iſtud vltimum reprobatur per Alex. in
alle. l. nec quiſquam. & in l. quia tale. col. 3. ff. ſol. mat. & Alex.
contra Bal. ſequuntur poſt Moder. in tracta. Gabella. part. 7.
col. 6. ver. Ex præmiſſis. D. meus hic poſt nu. 58. ac conſi. 48.
colum. 1. & in l. in omnibus. ff. de reg. iur. ac Rip. in l. j. nu. 12.

C. de eden. & reſpon. 2 a. lib. 3. colũ. pen. Rot. in anti. 876. ex
ratione, quia priuilegium fiſco ſpecialiter cõceſſum non vi-
detur in emptorem tranſire per nota. per Dy. & Bar. ac Pau.
Caſtren. in l. licitatio. §. vlt. ff. de publica. facit tex. in Authen.
vt exactio inſtan. dot. priui. poſt prin. ibi Non enim alijs de-
dimus dudum, & damus hoc priuilegium aut hęredibus, aut
creditoribus, ſed ſolis filijs. Et quòd emptor vectigalium, vel
redditũum alicuius priuilegiati non gaudeat priuilegio im-
munitatis, quo ipſe priuilegiatus gauderet voluerunt etiam
in titu. de immu. eccle. verſus fi. Bal. in l. 1. C. de naucular. li-
bro 11. & conſi. 496. col. 4. Imol. poſt glo. in cle. vlt. colũ. 1. de
cenſib. Gui. Papæ dec. 208. in prin. Iaſ. in authen. quas actio-
nes. col. pe. C. de ſacroſ. eccle. Fran. in c. quamquam. nu. 4. de
cenſib. lib. 6. Venaſ. conſi. 18. col. j. Et hanc communem affir-
59 mat Tiraq. de vtr. retra. §. 8. glo. 13. Hinc volunt † actionem
priuilegiatam non cedi, vt per Bart. & alios in l. poſt dotē. §.
pen. ff. ſolu. matri. licèt in contrarium adducatur text. in l. qđ
ſi §. Iulianus. & ibi glo. in ver. victus. ff. de peti. hæredi. vbi ꝙ
actiones etiam ex delicto cedi poſſunt. Hodie tam Romæ,
quam alibi, licet præmiſſa opin. Alex. communis ſit, contra-
rium ſeruatur propter ceſſiones pręgnãtes, & omnibus clau-
ſulis latiſſimis, & efficacibus vallatas, quæ fiunt in fauorem
ceſſionariorum Fiſci, ipſi vti poſſunt, & vtuntur eiſdem pri-
uilegijs, exēptionibus, immunitatibus, quibus vtitur, ac vti
poteſt ipſe fiſcus.
An autem econtra datarij, aut publicani edere teneantur
libros rationum ad fundandam intentionem actoris? Pro af-
firmatiua concluſit Bal. in l. ſi ſoluę. ver. Item ego. C. de cõ-
di. ex lege. quod pro ſingu. commendat, & ſequitur Fely. hic
col. 12. ver. Amplia iſtam fallen. Hoc etiam vult hic, & tan-
quam commune ſequitur D. meus col. 13. verſi. Circa tertiũ
dubiũ, reſpondens deductis in contrarium, qđ memorię cõ-
mendandum eſt ad extenſionem clem. 1. §. cęterum. de vſur.
Aduertit Catel. cot. in ſuis Memoria. in ver. editio inſtru-
mentorum. Ratio primi dicti principalis eſt, quia horum, &
ſimilium genus improbum eſſe conſueuit. Et contra hos in
dubio præſumendum eſt. l. quantę. & toto titu. ff. de publica.
Hyppo. de Marſi. poſt alios cõſi. crimi. 2. Altiſſimum. nu. 67.
lib. 1. Præfatum dictum Bal. pro ſingu. commendat Iaſ. in l. j.
col. pe. C. de eden. Verum aduertatis, ꝙ ipſe hoc dictum pu-
tat falſum, quo fit vt quæſtio hæc diſputabilis ſit.
60 Ampliatur ēt ad eccleſiam, † vt illi pariter ad intentionē
fundandam edendum ſit, quippe quæ fiſco æquiparetur, vt
per Bal. hic, & Abb. ante num. 20. verſi. Et credo, quòd etiam
poſſit excipi cauſa eccleſiæ. Pro quo adducit text. in l. vlt. C.
de ſacroſ. eccle. vbi cõcludunt omnes non minus priuilegia-
61 tam eſſe † eccleſiam, quam fiſcum, vel ciuitatem. Pro quo eſt
tex. in c. 1. iun. glo. in ver. iure minoris. de in inte. reſti. voluit
glo. vltim. in l. vſusfructus. ff. de vſufruc. gloſ. vlt. in fin. in l. ſi
vſusfructus municipibus. ff. de vſufru. legat. quæ remittit ſe
ad nota. in alle. l. an vſusfructus. & ſequitur Bar. in dicta l. an
vſusfructus. Cõtra præmiſſam ampliationem quæ commu-
niter tenetur, nonnulli non ineptè dicunt non ęquiparari
eccleſiam fiſco, vel ciuitati, niſi in caſibus expreſſis in iure, &
62 † priuilegium vni conceſſum etiam ex identitate rationis
non debere extendi ad alios. l. 1. ff. de conſtitu. princi. c. ſanè.
de priuile. c. priuilegium. de reg. iur. lib. 6. Bal. in l. 1. in princi.
C. de legib. Abb. in c. ſi diligenti. poſt n. 36. de præſcrip. & in
c. canonica. in 2. not. de ſenten. excom. Maria. Soci. in c. pru-
dētiam. nu. 6. de mut. petitio. Phi. Fran. in c. per exemptionē.
poſt num. 5. de priuile. lib. 6. Bertran. conſi. 281. circa proceſ-
ſum. numero 18. libro primo in ſecundis. Afflict. in capitulo
imperialem. in princip. in 12. not. de prohi. feu. alie. per Fe-
de. numero 6. Gramma. dec. 28. Magnificus, verſus fi. nu. 6.
Quæ tanto magis procederēt data diuerſitate rationis, qua-
re magis priuilegium de quo tractamus fiſco competere de-
beat, quam eccleſiæ. Arguitur etiam contra premiſſam cõ-
63 cluſionem, Fauor, & priuilegium fiſci † vt ſibi edatur a reo,
eſt contra iuris, & rationis æquitatem. l. qui accuſare. C. de
edend. l. nimis graue. C. de teſtib. & in text. noſtro. Et ſic
ſumus in materia exorbitanti, & valde odioſa, vnde non
debet fieri extenſio, & ampliatio. capitu. odia. de regulis
iuris libro ſexto. vbi gloſſ. dat concordan. In hac opinio.
contra communem videtur reſidere Bero. hic poſt nume-
rum 66. verſi. Sed contra hanc limitationem. qui etiam alias
rationes adducit, & inter alias, quòd eccleſia eſt altrix,
auctrix, & cultrix iuſtitiæ, vnde permittere non debet, quòd
aliquid fiat contra æquitatem, & iuris rationem in præiudi-

tium tertij, argu.tex.in c.nuper.de donatio.inter vi. & vxo.
c. ex tenore.de ſo.compet.c.1.§.ſed diuerſum. de alie. feud.
ſubdit poſtea idem Bero.ꝙ in materia editionis inſtrumento
rum eccleſia etiam quando conuenitur, iure communi vti-
tur. Verum idem Bero.poſtea ſententiam mutare videtur, at
tandem numero 70.& ante communem opin. & dicta Dec.
hic impugnat. Contra communem etiam ſentire videtur
Ioan.Fran.Rip.in l.1.num.13.ff.de eden.vbi etiam ſubdit,ꝙ
ſi eccleſia non meretur hunc fauorem, qui fiſco conceditur:
nec etiam merebuntur illum,qui pro dote, matrimonio, ali-
mentis,libertate,pia cauſa,& ſimilibus agunt. Hæc opi.con-
tra communem mihi vt ęquior,& fortè verior magis placet.
Secundo principaliter fallit regula noſtri text. quòd reus
edere non teneatur ad intentionem actoris fundandam, in
64 † vſurario,qui actori edere tenetur iuxta tex.in clemen.vni.
§.cęterum. de vſur. & in hoc omnes concordant, & ſic tam
Docto.in dicta cle.vni. quàm in l.1.C.de eden. quàm etiam
ſuper hoc tex.noſtro.Et hoc ſpeciale eſt in odium vſurarum
& fauorem animæ, vt per glo.in dicta cle. Et ſi loquimur in
vſurarijs publicè exercentibus vſuras,ac palàm iuxta tex. in
c.cum in diœceſi.de vſur.& ad nota.in c. quamquam eo.titu.
lib.6. Et iſti ex conſuetudine conficiunt rationes, & libros,
& tenentur ad illorum editionem,prout alij exercentes artē
ex conſuetudine libros conficiunt, & in publico habent: &
hoc caſu non ex iure communi,ſed de conſuetudine. Aut lo-
quimur in vſurarijs ſecretis, ſeu occultis, qui vix conuinci
poſſunt,& tunc procedat ius commune, & dicta clem.vni.de
vſur. & quod voluit hic Abb. Et ſic vſurarij iſti occulti ſub
pęna excommunicationis contra regulas iuris communis,in
odium illorum vſurariorū occultorum edere coguntur ex
diſpoſitione dictæ cle.vni.Declarat,& reſtringit Iaſ. in dicta
l.1.C.de eden. dummodo materia ſuper qua agitur ſuppo-
natur vſuraria, quæ declaratio mihi ſatis congrua videtur.
Et idem ſenſit Ancha.in alle.cle.1.de vſur.ac Are.hic. & Fe-
ly.poſt nu.21.ver.Facit quod notat Pet.ac D. meus nu.102.
verſ.Non ergo vſurarius ſimpliciter tenetur edere, ſed tunc
demum cū agitur de vſuris.& poſt nu.103.verſ.Vnde ſi vſu-
rarius pro alio dolo, vel fraude conueniretur, non tenere-
tur edere.
65 Ampliant præmiſſis in locis ad † iudęos exercentes vſu-
ras vt chriſtianis etiam actoribus edere teneātur. Pro ſubſi-
ſtentia huius ampliationis ſupponenda eſt regula,quòd quo
ad iudicia,& quoad tramites legum non ſit facienda diffe-
66 rentia inter † Iudęos,& chriſtianos, niſi expreſsè aliud in iu-
re caueatur: cum iura ſint etiam Iudeis communia. l.iudęi.
Romano communi iure vtentes. C.de iudi. Fely.in c.2.poſt
nu.5.verſ.Per quam non videtur eſſe differentia inter chri-
ſtianos.extra eo.Io.Fran.Rip.in l.ſi inſulam. nu.10.& ſeq.ff.
67 de ver.ob.vbi contra Iaſ.cōcludit etiam † iudęos morā pur-
68 gare poſſe.Sic etiam dicūt iudęos præſcriptionis † exceptio-
ne cōtra chriſtianos vti poſſe.gl.1.in c.porro.16.q.3. & Rip.
69 in alle.l.ſi inſulam.poſt nu.10. Hinc etiam dicimus † Iudęos
ligari legibus,& ſtatutis loci vbi habitant, vt voluerunt Bal.
in l.ſpadonem.ff.de excu.tutor.& in c.1.de no for.fideli. Ge-
mini.in c.ius quiritum.1.diſtin.Fely.in c.Iudęi.2.nu.4.verſi.
Subdit tamē hic de iudę.Soc.in l.1.col.6.ff.ſi cer.peta. & cō-
ſil.70.in pręſenti.ver.Secūdo quia lib.1.Rip.vbi ſupra.n.11.
Contra præmiſſam ampliationē D.meus Phi. Dec.tam hic,
quàm in l.1.C.de eden.poſt nu.13.ver.Et circa diſpoſitionē
dictæ cle.1.aliqua ſatis vrgentia adducit, quibus poſtea re-
ſpondet,& reſidet in prima opi.quæ cōmunis eſt,& tenēda,
Ampliant etiam ex mente Bald.in l.diſſolutę. verſus hibi
Idem etiam in ſimilibus C.de condi.ex lege.ad publicanos,
70 nautas.caupones,ſtabularios,† qui nō ſecus ac vſurarij ede-
re teneātur,propter eandē rationē. Et licet Iaſ.in l.1.col.pe.
C.de eden.dictū Bal.impugnet, tū Fely.hic col.12.in 2.am-
plia.pro opinione Bal.cōcludit,prout et D. meus col.5.verſ.
Circa tertiū dubiū, reſpondens adductis in ꝯriū. Quod etiā
voluit Catel.cot.in ſuis Memoria.ſin verſ.editio inſtrumen-
torum.& in ver.Nautę,caupones. Et ſic extendunt cle.1.de
71 vſur.† ad pręfatos.Rationis enim identitas operatur vt eadē
72 iuris diſpoſitio † eſſe debeat. l.qui poſtulauerit. §.ratio. ff.de
adulte.l.1.§.hoc interdictū eandem habet. & ibi notat Bart.
ff.de fonte.l.illud.cum glo.magiſtra.in ver.æſtimari,quę dat
concordan.ff.ad leg.aqui.c.translato.cum gl.vlt.de cōſti.Et
dixit Old.conſi.185.thema tale eſt Titius.in fi. qđ tunc non dī
lex extendi, ſed enucleari. & glo. in l.ſed & ſi lege.§.& puro
poſſe.in ver.habeatur.verſus fin.ff.de peti. hæredi.inuenit ꝯ

conſiderantes diuerſitatē caſuum ratione contempta. Et di-
xit Calde.conſ.1. an ſit licitum circa medium.ſub titu.de re-
gula. ꝙ ratio eſt lex cōis. Et cum Bal. in d.l.diſſolutę, tenent
Alex.Iaſ.ac D.meus poſt nu.15.verſi.ſecundo dicta cle.1.C.
de eden.ac Fely.hic nu.21.in 2.amplia. & idem Dec.n.103.
ver.Circa tertium.vbi etiam pro hac opi. adducit inter alia
tex.in l.1.ff.nau.caup.ſtabu.qui tex.pro Dec.duobus modis
ſat diuerſis induci poteſt:primo in fin.prin.vbi tales fraudu-
lenti deſcribuntur,prout etiam publicani,iuxta tex.per eun-
dem citatum in l. quantę audaciæ, quantęque temeritatis
ſint publicanorum factiones.ff.de publica. Vnde meritò in-
ſtar vſurariorum fraudibus pariter vtentium edere tenean-
tur. Altero modo induci poteſt ille tex. in l.1.ex illo ver. De
exercitoribus rationū,itē de lyntrarijs nihil cauetur, ſed ita
conſtitui oportet &c. ex quo infertur ad mentem Dñi mei,
ꝙ ſicut ibi propter identitatē rationis,& paritatem,ſeu ſimi-
litudinem perſonarū,vel exercitiorū illi rōnū exercitores,ac
lyntrarij in lege non expreſſi,cōpræhendi ēt debeant, ita in
terminis noſtris.licet in illa cle.1.vſurarij, non autē publica-
ni,nautę ac alij de quibus ſupra fit mentio nominentur, ta-
men ex paritate rationis, ex exercitiorum, ſimilitudine &
quia concurrit præſumptio fraudis in omnibus, etiam iſti
compręhenſi cenſeri debeant. Contra præmiſſam opin.Bal.
de qua ſupra cōmuniter receptā tenuit Ludo. Rom. in alle.l.
quantę.ff.de publica.ea ratione quia diſpoſitio dictę clem. 1.
73 de hæreti.† ſit odioſa,& pęnalis, vnde nullo mō extendēda.
l.ſi vero.§.de viro.ff.ſolu.mat.c.odia.de reg.iur.lib.6. Immò
diſpoſitio dictæ cle.1.exorbitans ab alijs iuribus dici poteſt,
74 † quo caſu etiam ex identitate rationis non fit extenſio, au-
thē.quas actiones.cum ibi nota. C.de ſacroſ.eccl. glo.in cle.
vt hi.in ver.in eaſdem,verſus fi.de ęta.& quali.Bar.in l.ſi cō-
ſtante.nu.38.& 43.ff.ſolu.mat. Rui.conſi.3.num.13.vol.5.&
Rom.ſequi videtur Aret.hic per rationes, de quibus per eū,
vt per D.meum poſt nu.103.& ſeq. Et licet ipſe Dec.tandē
reſideat cum prædicta communi, ex quo ſecūdum ipſum in
hac materia editionis procedendum ſit de ſimilibus ad ſimi-
lia.l.quædam.§.nummularios.& l.argentarius.§.1.ff. de edē.
& per alia, quæ ibi adducit, & ſimiles vſurarijs affirmet pu-
blicanos, nautas, & alios de quibus ſupra, de illis enim lex
multū ſuſpicatur, adeſtq; præſumptio reſpectu fraudis, vn-
de concludit cum Bal.reſpondens ad contraria. Et ad pōde-
rationes Roma.& Aret. hęc etiā repetit idem Dec.in l.j.poſt
nu.15.ff.de eden. Verum quia eius reſpōſiones mihi frigidæ
videntur,nec pro communi opi.iura aliqua adducuntur, vel
rationes vrgentes,ego contra illam cōcluderem duplici præ-
ſertim fundamento: Tum quia nulla lex eſt,quę id dicat,nul-
laque ratio afferatur, nec adſit probabilis rationis identitas,
& ſimus in odioſis,& pęnalibus, immò etiam exorbitātibus
ad ſupra citata. Tum quia etiam conceſſa ſimilitudine pro-
pter præſumptiones fraudum non ratione vſurarum iuxta
terminos dictæ cle.1. ſed ex alijs capitibus vt dictū fuit,puta
quòd iſti publicani, & alij ſupra ſpecificati extorſiones, &
fraudes committere ſoleant, & propterea pariter ipſi edere
teneantur:præter id,quòd conſequentia non eſſet bona, ad-
huc ſequeretur, quòd omnes illi contra quos aliqua ſiniſtra
præſumptio cadere poſſet in eorum officio, vel exercitio ſi-
militer prout vſurarij edere deberent,quod quidem nullibi
75 cauetur, & nullus hoc diceret: edere enim tenentur † ar-
tifices omnes,quorum nullum eſt virtutis opus, vt per phi-
loſophum 6.politico.c.4.cir.mediū.& hi omnes facilè men-
tiuntur.c.quoniā.§.de mēdacio.88.diſt.diuus Tho.2.2.q.77.
art.1.contra hos ſcribitur Deuter.25. Nō habebis in ſacculo
diuerſa pondera maius,& minus,cū ijs, quæ ſequuntur pro-
uerb.11. Statera doloſa abhominatio eſt apud Deū. Contra
hos l.pen.§.ſi venditor.ff.ad leg.Cor.de falſ.Quis autem eſt,
qui neſciuit laniones,molitores,ſarcinatores,& ſimiles, ac fe
re omnes artifices dolis, & fraudibus plenos eſſe? nunquid
dicemus artifices omnes reos edere teneri?
Tertio principaliter fallit regula noſtri tex. in mercatori-
bus noſtri temporis,qui quicquid ſit de iure cōi vt per Doc.
hic & in l.j.C.de eden.ac in l.argētarius.ff.eo. vbi circa mer-
catores antiqui tēporis negatiue cōiter reſpondebant, tū de
cōi obſeruantia concludūt mercatores hodie teneri edere,
etiam ad fraudandam intentionem actoris: quaſi eis tacite
demandatū ſit per cōtrahentes cum ipſis, ꝙ ſcribāt rationes.
Et quòd teneantur edere libros rationum ad fundandam
intentionem actoris voluit Bar.in l.quædam.in prin.ver.Et
ſic iſti mercatores. ff.de eden. & hæc eſt communis opinio,
vt

vt per D. meum hic poſt numerũ 3. & ſic communiter ob-
ſeruari teſtatur Rip.in l.1.nume. 8.verſi. Nota etiam merca-
torem noſtri temporis.ff.de eden. Et q mercator cõficere,&
edere libros teneatur, alioqui poſſit cõtra eos in litem iura-
ri,nec excuſentur ſi dicant illos non confeciſſe, vel factos
amiſiſſe,communem eſſe ſententiam affirmat Ioan.Baptiſta
Plot.in l.ſi quando. numero 753. in 54.amplia. Cauetur etiã
pluribus in locis,vbi mercatura plurimum exercetur, prout
Florentiæ,quòd mercatores edere teneantur,& quãdo, qui-
bus caſibus, & qualiter, vide infinita dubia, quæ hic in hac
materia, & alijs in locis per Docto. ſupra adductos fiunt,
ceſſare penitus videntur,nec ſuper illis commorari expedit,
licèt Dec.fimbrias dilatet, cuius oppoſitionibus cõtra com
munem reſpondet Bero.nu.50.& ſeq.

Quarto fallit præmiſſa regula in reo ad fundandã repli-
cationem vt edere teneatur,per tex.in l.penul.§.vl.ff.ad leg.
falci.l.j.& ibi Bar.nu.2.Iaſ.in vlt.limi.& communiter alij.C.
de eden. Idem concludunt hic Abb. poſt nu.14.verſicu. Aut
petit actor a reo ad replicationem ſuam fundandam. & D.
meus num.154.in 7.fallen.hanc communem affirmans. Et
licet Rip.in alle.l.vlt.num.17.& ſeq.C.de eden. plura conſi-
deret & contra hanc communem limi. illa tamen tenenda
eſt,præſertim propter illam rationem, quòd in replicatione
76 quis † fungitur vice rei,& ita fauetur replicanti, ſicut exci-
77 pienti.& † replicationis aliud eſt, quam exceptio exceptio-
nis.l.2.verſ.replicationes.ff.de exceptio.nota.in cap.a nobis.
extra eo.& per Abb.vbi ſupra,& Dec.poſt.nu.178.ver. Vn-
de actor reſpectu replicationis.& nu.ſeq.vbi etiam commu-
nem affirmat,dicens aliam opin.diſputatiuè ſuſtineri poſſe.

Præmiſſę fallentiæ ſimilis erit altera, & ſic quinta, videli-
78 cet vt ad coadiuuandam intentionem actoris † reus edere
teneat, eſt tex.in l.Titius heres.ff.de actio.emp.vbi venditor
conuentus tenetur actori inſtrumenta, per quæ iura fundi
declarantur, oſtendere. Ad idem eſt text.in l.creditor.ff.eo.
Exemplum ponitur,peto a te fundum titianum,quem mihi
vendidiſti : intentionem meam fundaui, dubium remanet
quantum ille fundus ſe extendat:ad hoc declarandum edere
teneris.Hoc voluerunt Bar.in alle.l.vlt. nu.2.verſ. plus dicit
ipſe.C.de eden.idem Bart.Bal.& Ange.in l.1.§.editiones.ff.
eo.Ioan.And.Anto.de But.Imol.Abb.nu.15.verſ. Aut non
eſt vſurus.in c.noſtro.& D.meus nu.150.in 6. fallen. Ratio-
nem adducit Bal.hic nu.4.quia vbi actor fundauit intẽtio-
nem ſuam,iudex de eo bene opinatur,ęquitas dictat,q acci-
piat probationem ex domo rei.Et idem Bal.hic & in l.diſſo-
79 lutę.C.de condi.ex lege.conſiderat,q † ęquitas ſit cauſa ge-
neralis cuiuslibet editionis, nulla ęquitas dictat edẽdum eſ-
ſe actori,qui nihil probauit:ſed cũ intẽtionem ſuam funda-
uit,quia tũc hẽt originẽ veritatis pro ſe,ęquũ eſt, q talis ve-
80 ritas coadiuuetur: facilius enim actus coadiuuatur, † quàm
de nouo concedatur.l.1.§.ſi quis ędificium.ibi,Hic enim nõ
nouum opus facit.ſed veteri ſubſiſtendo remedium facit.ff.
de no.ope.nunc.l.ſi donatę.§.vlt.ibi,quia tunc factam dona-
tionem confirmare videtur,non includere nouam.ff.de do-
81 na.inter vi.& vxo.Hinc notant facilius concedi † confirma-
tionem,quam actus in eſſe productionem, vt per Inno. in c.
cum clamor.de teſtib.per D.meum hic nu.152.& per Rip.in
alle.l.1.nu.18.C.de eden.

Contra verò quæritur,an ſicut reus iuxta communẽ ſen-
tentiam tenetur edere ad fundãdam replicationem actoris,
82 ita actor † edere teneatur ad fundandam exceptionem rei?
Licet varię ſint opiniones, & nonnulli diſtinguãt an loqua-
mur de editione inſtrumentorum,an verò rationum, & ad-
ducantur diuerſi intellectus ad l.non eſt. & l.ſeq.ac l.vlt. C.
de eden.ad l.diſſolutę.C.de condi.ex lege.& l.qui tabulas.ff.
de furt.& D.meus hic lan ſſiniè materiam hanc ad partes di-
ſcutiat,cuius dicta,& argumenta reaſſumit,& diſcutit Bero.
nu.57.cum alijs ſequen.verior, & communior opin.eſt pro
affirmatiua,& ſic, ut ſiue loquamur in editione inſtrumẽto-
rum,ſiue rationum actor reo edere teneatur, prout conclu-
dunt omnes poſt Bart.in dicta l.vlt.C.de eden. eius conclu-
ſionem ampliando.& Abb. hic nu.14.in vlt.membro princ.
qui citat iura prædicta ac tex.in c.accedens 2.vt lit. non cõ-
teſt.qui tamen ad rem non facit: & ſi fortè citare voluit cap.
accedens 1.in fin.ibi Vt eccleſiæ S.Mariæ inſtrumenta teſti-
tuat,& etiam vniuerſa, adhuc conſtabit illa verba non con-
cludere pro Abb. quia ibi non de editione iuxta terminos
noſtros facienda tractatur. Pro hac cõi opi.quatuor rationes
ſeu fundamẽta adducit Abb.videlicet q fauorabiliores ſunt

83 rei.l.fauorabiliores.ff.de reg.iur.cũ alijs. Itẽ q † actor põt,&
debet venire inſtructus.l.qui alterius. ff.de reg.iur.l.2.C.de
dilatio.gl. in c.G.perpetuus.de fi.inſtru.non ſic reus. Rurſus
quia actor impugnat, reus verò ſe defendit, & defenſio fa-
uorabilior eſt offenſione.l. Arrianus.ff.de actio. & ob.poſtre
mò a cõiter accidentibus ad tex. in l.certi condictio. §.ſi nũ-
mis.ff.ſi cer.pet.ſolent apud actorem eſſe inſtrumenta: vnde
magis,& frequentius actor edere cogitur. His rationibus re-
ſpondent hic Dec. & Bero. & plura adducunt, quæ videri
poſſunt,quę longum eſſet referre. nos cum Abb.& pro pre-
miſſa opin.magis communi concludimus.

Retenta communi opin. q actor reo ad exceptionem, &
reus actori ad replicationem probandas edere teneantur, &
84 ad id compelli poſſint, † limitat Bal.in alle.l.vlt.C.de eden.&
D.meus hic nu.182.in exceptione,quæ non perimit ęquita-
tem petitionis,vt eſt exceptio, Tu es excommunicatus: Tu es
bannitus: Tu non es procurator: & in alijs exceptionibus di-
85 latorijs, † quæ debitum non extinguunt. Secus dicendũ eſ-
ſet in exceptione dilatoria temporis,hæc enim ęquitatẽ pe-
86 titionis perimit. Dies enim † pars eſt ſummæ.l.1.ver.Nã dies
ſolutionis.ff.de eden.l.minus.ff.de ver.ſigni.§.tẽpore. Inſti-
tu.de act.Hinc prouerbiũ,qui cito dat, bis dat.præmiſſa cõ-
ꝓbat poſt alios D.meus in alle.l.vl.C.de eden.n.7.in 2.limi.

Secundo limitant non procedere in exceptione crimino-
ſa.Bal.in l.vlt.C.de eden.D.meus hic nu.158.ea ratione, q2
87 actor † non debet cogi turpitudinem ſuam oſtẽdere,ſeu de-
tegere.l.aliàs.iun.gloſſ.magna. ff.de iureiur.& D. meus Phi.
Dec.in l.ſi quis in conſcribendo.nu.11.C.de pact.Hinc dici-
88 mus † poſitioni criminoſę quem reſpondere non teneri.glo.
in ver. Reſpondeo reus non cogitur reſpondere iſtis quæ-
ſtionibus in l.qui iuraſſe.§.ſi pater.& ibi Iaſ.in fi.ff.eo. de iu-
reiur.Bar.in l.tranſactione finita.nu. 2.per illũ tex. C. de trã-
ſactio. & ad nota. in c.dudum 2.de electio. ac per Hyppo.de
Marſi. in praxi crimi.§. expedita. nu.66.deci. Tholo.241.&
372.Pro præmiſſis videantur Bar.& Bal.in l.Marcellus.ff.re.
amo.& Fely.q alios citat in c.cũ dilecti. in 3.not.ff.de accuſ.

89 Tertio fallit in exceptione † cõpenſationis,ad quam qui-
dem probandam actor edere non tenetur, quippe quæ non
merã defenſionem cõtineat, ſed habeat in ſe impugnationẽ,
ad tex.in l.amplius non peti.ff.rem rat.habe. vbi prohibitus
90 petere cõpenſare non poteſt: † excipiens enim de compẽſa-
tione dr̃ agere,ad not.per Bal.in l.vlt.& ibidem Fulg.& Ale.
in 2.limi.C.de eden.quod & voluit Pet.de Anch. in cle.1.§.
91 cęterũ.in 2.q.ad fi.de vſur.Et ſoluere,ac cõpenſare † ęquipa-
rantur.l.ſi debitor.in fi.ff.qui potio.in pigno.habe.l. ſi pecu-
liũ.§.1.ff.de ſta.libe.Pau. Caſt.conſ.328. Nannes, & Gorus.
92 lib.1.Hinc dicimus,q † ſoluere promittens cum iuramẽto,ſi
compenſat non eſt periurus, vt ſenſit Bart.in alle.l. amplius.
nu.8.ff.rem rat.habe.Idẽ voluit Ioan.Fab.in §.in bonę fidei.
Inſti.de actio. ꝓ quo adducit tex.in c.ex parte.2.vbi fictè re-
ſidẽs non dr̃ periurus,ſic in terminis eſto, q cõpẽſans poſſet
dici fictè ſoluens non debet in periuriũ incurrere.Cum Bar.
ẽt reſidet Abb.in c.ad noſtrã 1.nu.3.verſic.Sed ꝯtriũ reperio
ſenſiſſe Bart.de iureiur.Quod & voluerũt idẽ Abb.in c. cum
dilectus.colũ.12.de ordi.cogni.& Imol.in l.Iulianus.1.ff.de
93 condi.& demõ.Et cõpenſatio † dr̃ mutua petitio, quæ eſt re-
conuentio.l.neque.& ibi nota.C.de cõpen.c.1.& 2.de mut.
petitio.Hæc limitatio cõiter tenẽ,facilè tamẽ ſubuerti poſ-
ſet ſupponendo,q qui cõpenſat,nihil petat, ſed dicat ſe non
teneri,& ſe defendat retinendo.l.in reſtituenda. cũ glo.ff.de
peti.hęredi.& retentio,defenſio eſt.c.quo iure.9.diſt. Et qui
compenſat ſoluere dicitur.l.ſi peculium. ff.de ſta. libe.vnde
ad probandam hãc exceptionẽ ſolutionis ex ęquitate noſtri
tex.ac l.non eſt nouum.& l.iuſtum.C.de eden. edino faciẽ-
da eſt:pariter videtur compenſanti, & ſic reo edendum eſſe:
Et ad oia contraria tendentia ad oſtendendum, q compen-
ſans poſſit dici actor,reſponderi poteſt, q id impropriè pro-
cedat: Vel q quo ad quoſdam effectus, non autem ſimplici-
ter,& indiſtinctè. Qui hæc plenius videre voluerit perlegat
D.meum Phil. Dec.in c.cum inter. nu.57. cum alijs ſequen.
de exceptio.& eundem in l.vlt.nu.8.in 3.fallen. C.de eden.
Quantum verò ad illud,quod dicebam, attinet de obligato
94 † ſoluere cũ iuramẽto,ſi cõpenſet,an dicatur periurus? cõtra
Bar.vbi ſupra tenuit Bal.in c.quę in eccleſiarũ.col.6.de con-
ſti.& contra illam opin.eſt gloſſ.communiter approbata per
Docto.in alle.c.ad noſtram.1.de iureiur.per illum tex. iuxta
intellectum communem,prout per Alexan.conſilio 91.Viſis
actis.num.5.& ſequẽ.lib.2.Et hanc opin.contra Barto.com-

munem etiam affirmat Hiero. Gig. in tracta. penſio. q.89.
num.11.dicens etiam ex ſtilo Ro.cu.non admitti compenſa-
tionem ſtante iuramento.

95 Quarto fallit in exceptione † præſcriptinnis, talis enim
defenſio odioſa eſt.Bal.in l.inſtrumēta.in prin.ibi,ſecus for-
tè. C. de fideicom. inferens idem in qualibet exceptione
odioſa,puta in exceptione Macedoniani, quia in talibus ceſ-
ſat æquitas,quæ hic in reo conſideratur,non rigor,ad hoc vt
editioni locus ſit, vnde in exceptione præſcriptionis edi
non debet, quippe quæ ſit contra æquitatem naturalem. l.
nam hoc natura æquum eſt:neminem cum alterius detri-
mento fieri locupletiorem. ff.de condictio. indebi. Et quod
præſcriptio ſit contra naturalem æquitatem affirmat Bald.
96 in l. ancillę. colum.tertia. de furt.Et adeo † odioſa eſt vt ex-
tendi non poſſit.Hinc dicimus tantum præſcriptum, quan-
tum poſſeſſum, in c. audiris. in verſicu. interruptionem. de
præſcript.Innocen.in c.dilecto.colum.vlti.de offic. Archidi.
Archi.in cap.1.colum.1.de iu.patro.libro 6.Barto.in l.1.§.ſi
quis hoc interdicto.ff.de iti.actuque priua.in l.ſi publicanus.
§.vlti.in fi.ff.de publica.& in auth.qui rem.in fi. C.de ſacro-
ſanc.eccle.Alberi.de Roſa. in l.1.colum. vlti. ff.de offic.eius
Bald.in l.ſi quis diuturno. ff. ſi ſerui. vendi. l.de quibus. co-
lum.14.de legib. Federi.de ſen. conſi. 130.Abb. in cap. con-
ſuetudinis.ad fi.de conſue.in cap.licet ex ſuſcepto. ad fin.de
fo.compe.& in c.translationem.in vlt.not.de offi.leg.Cardi.
in clemen.t.in 7.quæſt.de renun.Roma.conſi.368. columna
penult. Felyn.in cap.auditis.column.6.de pręſcript.Balb. in
tracta.præſcrip.in 2.p.colum.3.& ſeq.Pariſ. conſi.114. colū.
penul.lib.1.

97 Ampliatio colligitur ex ſupra adductis † vt argumentum
a ſimili non procedat in præſcriptionibus, vt etiam volue-
runt Abb.in c.cum contingat.de deci.in vlt.not.Soci.conſi-
lio 275.colum.4.Balb.vbi ſupra colum.4.dominus meus in
cap.tranſlato.numero 47.in 1.lectu. & in 2.lectu. in vltimis
verbis.de conſtitu.& hoc quia vt dictum fuit præſcriptio eſt
odioſa.

98 Amplio † vt præſcriptio non extendatur ad alios caſus
ēt eiuſdem ſpeciei, vnde præſcribens poteſtatem inſtituen-
di,vel eligendi non cēſetur præſcribere, & poteſtatem deſti-
tuendi,vel priuandi prout notabiliter dixit Hoſtien.in cap.
ex iniuncto.de hęreti. vbi Abb. & alij communiter. Idem
Abb.in cap.accipe. verſus fi.de reſti. ſpolia.Gemini. in cap.
nemo.in fi.de electio.lib.6.Idem Gemini.conſi.45.Bellame.
dec.627. D. meus Phi. Dec.in c. dilectus num.6.de appel.&
in c.referente.num.3.Et ita concluſit Rota prout dec.Pat.4.
ſub titu.de præſcrip.quæ incipit præſcriptio non excluditur
de vno caſu.

99 Quærit hic D.meus nu. 103.& alijs ſequen.an † notarius
edere teneatur? Concludit pro affirmatiua, id enim facit
ratione ſui officij, & diſtinguit idem Dec. aut loquimur de
notario rogato de contractu:aut de notario actorum.primo
caſu quòd contractū edere teneatur adducit glo.ord.in ver.
abſimilis.in l.argētarius.in prin. quam ibi Bar. & cōmuniter
omnes ſequuntur.ff.de eden. Idem voluit Spec. in tit.de in-
ſtru.editio. §.videndum.col.2.ver.Et nota.Bal.in l.vlt. verſ.
In ſecundo caſu.C.de eden.ac Fede.de ſen.conſi.113.Titius
conſtituit. Notarius autem, & quiuis alius, qui inſtrumen-
100 ta edere tenetur † originalia apud ſe retineat, dando copiā,
vel exemplar iuxta text.in l.eos. §.ſuper ijs.ibi Et exempla
appellatoribus edita.& in l.a proconſulibus.ibi Pręb eat opi-
nionis exemplum. C.de appel.c.cum perſonę. ibi oſtendere,
ac ad legendum integraliter exhibere.de priui.lib.6.l.ſi lega-
tum.iuxta vnam lectu.gloſſ.& ibi Iaſ. num.11.in 4.not.ff.de
eden.De editione actorum facienda habemus text.in l.2.C.
de eden. & ibi omnes tractant de hac editione.quæ quidem
101 acta † omnibus edi debent.quorum intereſt. c.quoniam con-
tra.ver.Et omnia ſic conſcripta partibus tribuantur. hoc tit.
de proba.l.in fraudem.§.neque inſtrumenta, neque acta. ar-
guendo a ſpeciali.ff.de iu.fiſci.& præalle.l.is apud quem. C.
de eden.Bart.in l.1.§.editiones. nu.3.& Iaſ.nu.7.ff.eo.ac D.
102 meus hic nu.248.Et quòd acta † originalia dari non debeāt,
ſed remaneant penes notarium eſt tex.in alle.cap. quoniam
contra.ibi, ita quòd originalia penes ſcriptores remaneant.
ſubditur rō,vt ſi difficultas emerſerit, veritas declarari poſ-
ſit. Vltra Doct.in locis ſupra adductis idem concludit, hanc
opi.communem affirmās Io.de Ani.de Ven.conſ.206.nu.7.

Alia quę vltra Abb.& ceteros in materia editionis tracta-
ri hic potuiſſent videre poteritis per D.meum hic.

REPETITIO
IN C. QVONIAM CONTRA. DE PROBATIONIB.

Celeberrimi I. V. C. D. Quintiliani Mandoſij.

SVMMARIVM.

1 *Iudex iniquus, qui malè ſe habet in officio ſuo.*
2 *Aequitatem in iudice interpretamur iuſtitiam.*
3 *Iniquitas propriè in iudice, falſitas in teſte.*
4 *Negatiua vera, & non vera datur in iure.*
5 *Contrariorum eadem eſt diſciplina.*
6 *Negationis deſcriptio.*
7 *Negatiua triplex.*
8 *Negatiua facta indeterminata improbabilis ſecundum naturam.*
9 *Probatio per ſenſum corporis fit.*
10 *Teſtes aſſerentes negatiuam an criminaliter de falſo puniri debeant?*
11 *Falſi probatio neceſſariò concludere debet, vt teſtes criminaliter puniri debeant.*
12 *Affirmatiuam oppoſitam negatiuæ probando, probatur ipſa negatiua.*
13 *Poſſidere non poſſunt duo inſolidum.*
14 *Furioſum quem eſſe quomodo probetur?*
15 *Teſtes negatiuā probare poſſūt, quibus nō eſt occulta oppoſita affirmatiua.*
16 *Scriptura per inſpectionem negatiua probari poteſt.*
Actorum ex reproductione, ac inſpectione probatur libellum non porrectum, lite non conteſtata.
Viſo libello, viſa litis conteſtatione, & ſimilia verba nō ꝓbāt ea interueniſſe.
17 *Bona eiſi talia adeſſe ſiquis dicat, alter probare debebit adeſſe plura.*
18 *Inſpectione probari poteſt negatiua ſenſui conuincta.*
Oculorum per inſpectionem probationi nunquam cenſetur derogatum.
19 *Coarctato loco, & tempore negatiua probari poteſt.*
20 *Exploratorum per relationem probari poteſt negatiua.*
Qualitatum magis conuenientium negatiuę, quam affirmatiuæ per probationem negatiua probatur.
Occidendi, vel vulnerandi animum quem nō habuiſſe quomodo probetur?
Pauper quomodo quis probetur.
Idoneum quem non eſſe quomodo probetur?
Qualitatū in affirmatiua requiſitarū defectu probato, negatiua probabil.
Acceſſus non tutus quomodo probandus?
Appellationem quem proſequi non potuiſſe probatio.
Mercator non dicitur, qui ſemel negociatus eſt.
Temporis propter breuitatem, ſententia nulla.
Sententia perfunctoriè lata inualida.
Negatiuę iuris mixtæ facti exemplum.
Infantis legitimatio per comitem palatinum, ſi de infantibus in priuilegio non fiat mentio inualida erit.
Conſuetudinem non adeſſe qualiter probatur?
Deſuetuda per non actus an probetur?
Singulares per teſtes probari conſuetudinem, & deſuetudinem.
Singularitas teſtium ſuper prædicamentis remiſſiuè.
Doctori aſſerenti conſuetudinem eſſe, vel non eſſe an credatur?
Confeſſione probatur negatiua.
Fama publica probari poteſt negatiua.
21 *Fundanti ſe in negatiua probandi onus incumbit. Ampliatur tribus modis.*
Qualitas etiam eius, quod negatur probanda eſt.
Reus in exceptionibus dicitur actor in quinque amplia.
Probatio generalis non releuat.
Probatio concludere debet per neceſſe.
22 *Exceptionem non numeratę pecuniæ apponēti non incumbit onus probandi negatiuam.*
23 *Scripturam in ijs, quæ requirunt neganti non incumbit onus probandi.*
Scripturam requirentes plures ſunt caſus.
24 *Præſumptio ſi ſit pro negante, negatiua probanda non eſt.*
Priuilegiatam perſonam ſub regulaʳ, vel genere compręhendi.
25 *Negatiua oſtendens actorem non habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio probanda non eſt.*
26 *Inuentarium ſi tutor non fecit audiri non debet.*
27 *Perſona comparentis ante omnia legitimari debet.*
28 *Habilitates per beneficij poſſeſſorem probanda.*
29 *Negans tantummodo intentionem actoris non probatam, nihil probare tenetur.*
30 *Notoria negatiua probari non debet.*
In notorijs iudex ſe ex officio informare poteſt.
Declaratoriam requiri etiam vbi pœna ipſo iure imponitur.
Notorium allegari debet.
Notoria ex alijs allegare non oportet.
Rem non iuſtam a natura negans probare non tenetur.
Legitimum quem negans an probare debeat.
Appellatum eſſe infra decennium appellans probabit.
Notorio in crimine non requiri declaratoriam.

31 *Acta ſcribenda tam in ordinario iudicio, quam extraordinario.*
32 *Scriptura non requiritur in cauſis ciuilibus.*
Notarius quibuſdam in locis, idem qui iudex.
33 *Notarius dicitur publica perſona.*
34 *Notarius nulli partium ſuſpectus eſſe debet.*
35 *Notarius requiſitus recuſare non poteſt inſtrumentum facere.*
36 *Indiuiduum vnum plura nomina habere poteſt.*
37 *Tabellio quare ſic dictus?*
38 *Notario æquiparantur duo viri idonei ad ſcribenda acta deputati.*
39 *Duo viri ad ſcribenda acta deputati an iurare debeant.*
40 *Notarij pro actis ſcribendis electio ad iudicem ſpectat.*
41 *Papam obijſſe, renunciaſſe vel depoſitum fuiſſe pauca ſunt.*
42 *Suſpitio emergens poſt litem conteſtatam allegari poteſt.*
43 *Acta originalia penes notarium eſſe debent.*
Notarius extra territorium creatus an inſtrumenta conficere poſſit?
44 *Originali, ſeu matrici ſtandum.*
45 *Sententia diffinitiua an comprehendatur in hoc c. quoniam contra.*
46 *Concluſio in cauſa, & ſententia æquiparantur.*
47 *Proceſſu regulari ſententiam.*
Et cætera verba omnia comprehendunt.
48 *Conſtitutionis tranſgreſſor non incurrit in pœnam, ſi finis non violatur.*
49 *Ieiunij tranſgreſſio quando non inducat peccatum mortale?*
50 *Præceptiuè ſi lex loquatur parendum eſt.*
51 *Delegatum iudicium extraordinarium dici.*
52 *Iuriſdictionem delegati extraordinariam dici.*
53 *Delegata iuriſdictio odioſa.*
54 *Inquiſitionis iudicium extraordinarium eſſe.*
55 *Extraordinarium dici, quod fit contra regulas iuris.*
56 *Denunciationis euangelicæ iudicium extraordinarium dici.*
57 *Officio iudicis quando proceditur, dicitur iudicium extraordinarium.*
58 *Inquiſitionis via ex generali conſtitutione vbique procedi ſolet.*
59 *Scriptura notarij in extraiudicialibus abſque teſtibus non credi.*
60 *Actis iudicialibus abſque teſtibus credi.*
61 *Intellectus ad l. donationibus, C. de dona.*
62 *Ratio generalior dicto illud declarat, & ampliat.*
63 *Ratio quando eſt ſcripta, ex ea ad quemlibet caſum inferri poteſt.*
64 *Arbitria inſtar iudiciorum redacta ſunt.*
Argumentum à iudicijs ad arbitria.
Proceſſu etiam non appareate executoribus Apoſtolicis extraiudicialiter credi.
65 *Procuratoris conſtitutio apud acta abſque teſtibus inualida eſt.*
66 *Subſtitutus procurator non differt a procuratore conſtituto.*
67 *Argumentum a procuratore conſtituto ad ſubſtitutum valet.*
68 *Mandatum ſuperueniens lite pendente ratificationem geſtorum inducit.*
69 *Subſtitutio ſuperueniens ratificat geſta illius, qui vt ſubſtitutus comparuerat.*
70 *Sententia teſtes requirit.*
71 *Delegatio, & ſubdelegatio requirunt teſtes.*
72 *Præuenta iuriſdictio dicitur per ſolam citationem.*
73 *Perpetuatur iuriſdictio per citationem.*
74 *Delegati ad iuriſdictionem perpetuandam an citatio, vel actus ante citationem ſufficiat.*
75 *Citatio eſt fundamentum, ſeu baſis iudicij.*
76 *Citatio requiritur in quolibet actu præiudiciali.*
77 *Sententia in fauorem abſentis non citati non valet.*
78 *Sententia Papæ, vel Imperatoris citationem requirit.*
Citatio eſt de iure naturali, ac diuino.
Principis præſentia ſupplet defectus iuris poſitiui.
79 *Debitor ſtante pacto, abſque citatione capi poteſt.*
80 *Criminali in cauſa ſententia in fauorem non citati tenet.*
81 *Sententiam ad audiendam citatio requiritur pro forma, & ſolemnitate.*
82 *Citatio ad audiendam voluntatem vbi ius non ſufficit pro ſententia ferẽda.*
83 *Sententia vigore citationis ad audiendam voluntatem domini non valet.*
84 *Formula citationis ad ſententiam pro Ro. Cu.*
85 *Aduerſarius quis dicatur?*
86 *Sententia contra procuratorem ferenda.*
87 *Excommunicatus agere, & reſcriptum impetrare non poteſt.*
88 *Cautio certum diem continere debet.*
89 *Horam an citatio continere debeat?*
90 *Citatio ad ſententiam pro ſingulis diebus inualida eſt.*
91 *Inſtante parte quis citari, & ſententia proferri debet.*
92 *Hoc dictio indiuiduum denotat.*
93 *Nuncio aſſerenti ſe verberatum a citato an credi debeat?*
94 *Nuncio an magis credatur ſuper citatione, an parti neganti?*
95 *Nuncij officium vile.*
96 *Curſores in Ro. cu. habent officium honorabile.*
97 *Cuquus principis in dignitate eſſe dicitur.*
98 *Citare etiam poteſt notarius.*
99 *Formula citationis in Ro. Cu. obtentæ extra eam exequendæ.*
Notarius non clericus, vel clericus non notarius an poſſit in partibus citationes exequi in Ro. cu. decretas, remiſſiuè.
100 *Formula executionis citationis per notarium in partibus factæ.*
101 *Tenutam dantí ſuper bonis Titij creditur affirmanti alia eſſe bona Titij.*
102 *Bona nulla reperiſſe nuncio referenti, an credatur?*
103 *Mobilia non adeſſe quomodo probetur?*
104 *Nuncio referenti citatum ſibi reſpondiſſe nolo venire an credatur?*
105 *Contumax verus non eſt vlterius citandus.*
106 *Contumax verus non appellat.*
Dilatio data a lege, vel ſtatuto peremptoria eſt, miniſterium iudicis non requirens.
107 *Dilatio quid ſit?*
108 *Dilationum ſpecies.*
109 *Citatoria dilatio quæ?*
110 *Deliberatoriæ dilationes.*
111 *Reuocatoriæ dilationes.*
112 *Probatoriæ dilationes.*
113 *Feriales dilationes.*
114 *Appellandi dilatio decem dierum.*
115 *Apoſtolos ad petendos dilatio 30. dierum.*
116 *Proſecutoriæ dilationes.*
117 *Præceptoriæ dilationes.*
118 *Electoriæ dilationes.*
119 *Repreſentatoriæ dilationes.*
120 *Exceptoriæ dilationes.*
121 *Dilationes ad partes an concedendæ reis citatis in cauſis in Roma. cu. commiſſis?*
122 *Termini Ro. cu. ſunt peremptorij.*
123 *Peremptoria citatio.*
124 *Delegati citatio reſcripti copiam inſertam non habens inualida erit.*
125 *Reſcriptum eſt loco petitionis.*
126 *Peremptorium inducitur contra citatum ex illis verbis niſi compareat procedetur contra ipſum ad ſententiam &c.*
127 *Dilationes ad partes conceduntur citatis in Ro. cu.*
128 *Romæ omnes indiſtinctè citantur.*
129 *Terminus ad articulandum eſt primus quatuor ſubſtantialium.*
130 *Procurator inſtructus mitti debet.*
131 *Procuratori citato ſuper nouo iure dilationes ad partes concedi debent.*
Actoris, & rei eadem conditio eſſe debet.
Dilatio parti data, eſt communis alteri.
132 *Si neutri an inducat ius nouum, ita vt dilationes concedi debeant?*
133 *Si neutri gratia debet continere omnes expreſſiones, quas aliæ gratiæ.*
134 *Committenti cauſam venienti tertio in vim clauſulæ omneſque alios, an dilationes concedendæ.*
135 *Reus voluntarius, qui venit ad cauſam in vim clauſulæ reſcripti omniſque alius.*
136 *Actori dilatio concedi non debet.*
137 *Actori an dilationes concedi debeant ſi ceſſionarius rei ad cauſam veniat?*
138 *Mutationis perſonæ cauſa, ſiue iudicis, ſiue litigatoris dantur nouæ induciæ.*
139 *Dilatio ad partes, vel expectatoria an in qualibet inſtantia concedi debeat?*
140 *Procuratori monito ad docendum ſe paruiſſe literis reſeruationis penſionis an danda dilatio?*
141 *Dilationes an dari debeant citato ad dicendum contra iura producta, in termino non opponenti.*
142 *Terminus ad dicendum, ſeu opponendum contra iura producta excludit opponentem citatum, ne poſtea opponere poſſit.*
143 *Aduocati propter abſentiam an ſit danda dilatio?*
144 *Pendente dilatione an officium iudicis conquieſcat?*
145 *Argumentum a bello ad iudicium, ſeu ad lites.*
146 *Induciæ ſunt ceſſationes a bello intra certum tempus inter hoſtes pacta.*
147 *Dilatione pendente quando iudicium non conquieſcat.*
148 *Compulſoriales etiam dilatione data decernuntur.*
149 *Primum decretum requirit citationem peremptoriam.*
150 *Contumax in prima citatione puniatur in expenſis.*
151 *Contumax abſque noua citatione mulctari non poteſt.*
Contumax a iudicij limine repellitur, quandiu expenſas, & damna reficiat.
Aduocatus repetit litis expenſas, quas feciſſet ſi aduocatum conduxiſſet.
152 *Excommunicari an poſſit contumax abſque noua citatione.*
153 *Contumacia propter quam quis excommunicandus ſit duobus modis conſiderari poteſt.*
154 *Recuſationes in ſcriptis porrigendæ.*
155 *Argumentum ab appellatione ad recuſationem.*
156 *Delegatus propter ſuſpitionem an poſſit in totum recuſari?*
157 *Proceſſus an poſt recuſationem, & allegationem ſuſpitionum ſit ipſo iure nullus?*
158 *Suſpectum iudicẽ allegans, coram eodẽ poſtea litigans exceptioni renũciat.*
159 *Recuſatio iudicis quando proponenda?*
160 *Argumentum ab ordine maxime attendi.*
Pars vna diſpoſitionis alteram declarat.
Expreſſum vltra tacitum operari.
161 *Declaratoria fori ante alias exceptiones opponi debet.*
162 *Recuſationis cauſæ ſtatim exprimi debent.*
163 *Actus primus iudiciarius in ſummarijs æquipollet litis conteſtationi.*
164 *Exceptiones an in ſcriptis proponi debeant?*
165 *Libellus in ſcriptis porrigi debet.*
166 *Exceptio qualiter accipiatur?*
167 *Recuſatio quid ſit?*

168 Declinatoria exceptio ante recuſationem opponi debet.
169 Recuſatio iudicis ſupponit illum habere iuriſdictionem.
Recuſatio pro rege Neapolitano, omnia eius oppida recuſata cenſentur.
170 Excipiens an fateri videatur?
171 Exceptio oppoſita an per proceſſum ad vlteriora videatur reiecta?
172 Gabella non ſoluta, quòd inſtrumentum executioni non mandetur.
173 Petitio ad differat à libello?
174 Libellum continere debere claram actoris intentionem.
175 Clauſula ſalutaris in libello.
176 Sententia debet eſſe conformis libello.
177 Libelli confectionem partem inuito iudice remittere non poſſe.
178 Litis conteſtatio qualiter fiat.
179 Lex vna ab altera declaratur.
180 Nego narrata prout narrantur verba, litis conteſtationem inducunt.
181 Litis conteſtationis omiſſio proceſſum vitiat.
Lite non conteſtata ad diffinitiuam perueniri non poteſt.
182 Criminalibus in cauſis non eſt neceſſaria litis conteſtatio.
183 Beneficiarijs in cauſis non requiritur litis conteſtatio.
Litis conteſtatio an requiratur in iudicijs poſſeſſorijs?
184 Litis conteſtationis effectus.
185 Lis quando eſt conteſtata verè pendere dicitur.
186 Litis conteſtatio præcludit vias opponendi dilatorias.
187 Actio perpetuatur per litis conteſtationem.
188 Fructus quo ad lite conteſtata aduerſarius conſtituitur in mala fide.
Fructus deberi à tempore litis conteſtationis.
189 Litis conteſtatio conſtituit in mora.
190 Præſcriptio interrumpitur per litis conteſtationem.
191 Conteſtata lis habetur, ſi reus faciat ne conteſtetur.
192 Poſitio quid ſit?
193 Poſitiones an a lege, an a conſuetudine in mente fuerint?
194 Interrogationes, & poſitiones differunt.
195 Interrogatoria producuntur contra teſtes.
196 Articuli differunt ab interrogatorijs, interrogationibus, ac poſitionibus.
197 Articulus quis dicatur,
198 Poſitionum, & articulorum formula.
199 Citra onus ſuperfluę probationis verba, quid operentur?
200 Capitulum poſitiones, & articulos continet.
201 Tacere non eſt confiteri.
202 Tacens in onerofis pro contradicente habetur.
203 Non eſſe, & eſſe & non apparere paria ſunt.
204 Poſitionibus non reſpondens pro confeſſo habetur.
205 Contumax in non reſpondendo an pro confeſſo habendus?
206 Confeſſio deliberata an reuocari poſſit?
207 Confeſſionem principalis per procuratorem reuocari poſſe.
208 Procurator generalis poteſt ex cauſa quæ à principali ſunt ſpecialiter pro miſſa immutare.
209 Teſtium circa depoſitionem qui ſit ordo iudiciarius Ro. cu.
210 Formula citationis ad dicendum contra articulos, & vidēdū iurare teſtes.
211 Citanda eſt pars ad dicendum contra articulos.
212 Perdictio ante citationem ad dicendum contra, non releuat.
Termino ad dicendum contra pendente an aliquid fieri poſſit.
213 Articuli quando facto dantur.
214 Citanda pars ad videndum articulos admitti.
215 Articuli qui admittendi?
Poſitionem iuris non eſſe admittendam.
216 Citanda eſt pars ad videndum iurare teſtes.
Manus dicitur organus organorum.
217 Teſtes citandi ſtilus, ſutilis.
218 Teſtis rogatus ſe examini ſubijciens, non reddit ſe ſuſpectum.
219 Teſtes cogi poſſunt vt ſe examini ſubijciant.
220 Committi notario receptionem iuramentorum verba quare apponantur?
221 Teſtium iuramenta an notario demandari poſſint?
222 Egregiarum, & impeditarum perſonarum iuramentum committitur.
Doctor dicitur egregia perſona.
Committi poteſt notario receptio iurium, & actorum.
223 Teſtes in iudicio iurare debent.
224 Comparere debet citatus in loco ſolito ad ius reddendum.
225 Hora ſolita comparere debet citatus ſimpliciter.
Singulis horis ad videndum iurare teſtes citatio non valet.
226 Interrogatoria ad producentum an pars citanda ſit?
227 Stilus Ro. cu. pro lege habendus.
228 Mutatur qualiter accipiatur.
229 Specificatio articulorum quæ?
230 Articulis ſuper quibus teſtes recipi poſſunt.
231 Inſtrumenta produci poſſunt ante concluſionem in cauſa.
232 Productio inſtrumentorum an contra notario fieri poſſit?
233 Productio iurium in ſacculo admittitur.
234 Interlocutoria ſine ſcriptura proferri poteſt.
235 Sententia diffinitiua iudicem tranſit in rem iudicatam, niſi infra decendiū appellet.
236 Appellari debet infra decem dies ab interlocutoria.
237 Interlocutoria quæ ad iudicem non tranſit in rem iudicatam.
238 Appellari poteſt in continenti à diffinitiua abſque ſcriptura.
239 Appellandum ab interlocutoria ſemper in ſcriptis.
240 Concluſio in cauſa præcluſam eſſe viam probationibus in facto, & in iure.
241 Iuris allegationes nunquam ante ſententiam excluduntur.
Poſt concluſionem in cauſa iudex in multis cauſis procedere poteſt.
242 Locus inſtrumentis poni debet.
246 Tempus in actis, ſeu inſtrumentis apponi debet.
244 Negligentia iudicis qualiter puniatur?
245 Pœna an debeatur in foro conſcientiæ?
246 Pœnas legales tripli, vel quadrupli in foro conſcientiæ non deberi.
247 Præſumendum an ſit pro ſententia iuſtitia.
248 Sententia niſi habeat ſolennem proceſſum, non habet ſe præſumptionem.

QVoniam contra. Abba. & cæteri huius decretalis materiam vtilem, ac in praxi celeberrimam aſfirmāt. Ego vltra omnes praxim iudiciariā, præſertim Ro. cu. proprijs in locis patefaciam: eamque iuribus, rationibus, ac authoritatibus (quod hactenus à nemine factum vidi, minuſque audiui) comprobabo. Et ſi Eneus Flauius ſcriba, libertini cuiuſdam filius, qui Romanis ciuibus actiones nonnullas ab Appio Claudio ad formam redactas (ſi Pomponio Iurecon. originem Iuris narranti credimus) ſubreptas tradidit, tanto in honore habitus fuit, vt & ſenatoriā dignitate dotatus fuerit. Non me vos omnes nobiliſſimi; ac pręclari Auditores munus gratum exiſtimare debebitis, ſi ego Romanus omnem ferè praxim iudiciarium, maximè Romanam, pleriſque etiam Romanis, non ſolum exteris incognitam, vobis breui ſermone explanem, ac aperiam.

Diuiditur hic tex. per Abb. quem omnes ſequuntur in tres partes. In prima ponitur conſtitutionis cauſa. in 2. quæ eſt ibi ſtatuimus, ipſa conſtitutio. In. 3. ibi Iudex autem pœna infligitur.

Summatur tex. noſter per Abb. & alios hoc modo, iudex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui acta iudicij ſcribant: alias ſi quid difficultatis emerſerit per ſuperiorem punitur: nec ei ſuper proceſſu credetur, niſi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta conſtabit. Bero. hic pluribus ex partibus impugnat hoc ſummarium: primo propter illa verba ſummarij videlicet Iudex debet habere notariū, vel duos viros &c. dicit ipſe electio eſſet iudicis in aſſumēdo notariū, vel duos viros. In alternatiua enim canonis, electio eſt iudicis. c. a crapula. & ibi glo. vlt. & Abb. de vi. & hone. cleri. Abb. in c. per veſtras. col. vlti. de dona. inter vi. & vxo. Quod quidem falſum eſſet, quia cogitur pręciſè notarium adhibere: duos verò viros in ſubſidium, & ſic in defectum notarij, vt dicit expreſsè velle tex. Et ſimilē text. habemus in c. vt officiū. verſ. Verū quia. ibi, per publicam ſi commode poteſtis habere perſonam: aut per duos viros idoneos de hæreti. lib. 6. Hæc impugnatio Beroi, licet ſubtilis videatur, facilè tolli poteſt. Summarium enim præmiſſum non diſcrepat à tex. vt enim videre eſt litera ipſa alternatiuè poſita eſt: Vnde oppoſitio huiuſmodi contra tex. fieri debebat, nō contra ſummarium, verba tex. continens: Sed dato, ꝙ oppoſitio Beroi tenderet contra præmiſſum ſummarium, vt illud mancum, ſeu diminutū ſupponeret, ad hoc reſpōderi poſſet, ꝙ ſummarium non debet omnia verba text. continere, tunc enim non eſſet ſummariū, quod epitomen elegantius vocamus, breuiarium, vel compendiū, à verbo greco ἐπιτέμνω idest abbreuio. ſi quis autem dubitet ſuper ijs, quæ omiſſa putat in ſummario, ad ipſum text. recurrat, qui cū ſit clarus quo ad aſſumptionem notarij, & in eius defectum duorum virorū idoneorum, & nemo ſuper hoc dubitare poſſet, alia verba non requirebātur. Secūda oppoſitio eiuſdē Bero. eſt, ꝙ in fi. ſummarij dr̄, Per acta, vel legitima documenta. In text. verò noſtro ſolū fiat mentio de legitimis documētis, non autē de actis. Dicit poſtea, ꝙ infra tractabit an ſub legitimis documētis venāt acta. Tenēdo ꝙ veniāt, quod ēt nos ſuo loco oſtēdemus, reſpōderi pōt, ꝙ ad maiorem declarationē fuit facta mētio ēt de actis in ſummario, qđ quidē nō incōuenit. Vltimo opponit idem ꝯ eandē epitomē, ꝙ in ea nihil dicatur de eo, ſuper quo hic principaliter tractatur, videlicet ꝙ pro proceſſu iudicis non ſit præſumendum Reſpondeo, quòd id vel in ſummario exprimitur, vel ſupponitur ex illis verbis, Nec ei ſuper proceſſu credetur, niſi &c. ſi nō creditur iudici ſuper proceſſu, niſi conſiſto &c. ergo præſumptio non erit pro iudice, illiuſque proceſſu. Sequitur, ꝙ ſummarium præmiſſum Abb. & ſequacium ſubſiſtit. Illud vero, quod ſubijcit idē Bero. tanquam plenius, & melius: quo ad ſubſtantiam idem eſt cum pręmiſſo: verum illud non ſummarium (quod compendium quoddam, vt præmiſi eſſe debet (ſed quaſi verborum noſtri tex. tranſplantatio, ſeu immutatio, vel conuerſio videri debet. Super ijs ſatis ne tempus conteramus.

Facti

Facti ſpecie͂ ponit Bernar. quã inuenieris apud Abb. hic.
Ex glo.in ver. citationes colligi poteſt vna ratio dubitan-
di, rurſus & decidendi. Alias rationes & dubitandi, & deci-
dendi referam in voce.
1 Noto primo cum Abb. & alijs hic, q̃ iudex dicitur † ini-
quus cum male ſe habet in ſuo officio, quippe qui vti debeat
ęquitate. c. 14. q. 4. ibi, iudices autem debent vti ęquitate. Et
quòd ęquitatem ante oculos iudex habere debeat dicit tex.
in l. quod ſi Epheſi. ff. de eo, quòd cert. loco. Et ſcribitur Da-
niel. cap. 13. in princ. Quia egreſſa eſt iniquitas de Babilone
a ſenioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. Le-
uiti. cap. 19. Aequum iudicium ſit inter vos. Aequiſſimus in
corrupteque ſeueritatis fuiſſe fertur Rhadamantus, de quo
meminit Ariſto. Ethico. lib. 5. cap. 5. Hinc prouerbium Rha-
damanteo pollere iudicio. Similes illi Minos, quem Home-
rus nõ caſu Iouis familiarem vocat. Aeacus item, quem ide͂
Homerus Iouis filium affirmat Bocchius Rex Aſſiriorum,
ac Bias prienenſis, vnus ex ſeptem Gratiæ ſapientibus. Hos
omnes æquauit, (& ſi fas eſt dicere ſuperauit (ętate noſtra
integerrimus, ac æquiſſimus Laurentius Corbolus ſereniſſi-
mi, ac iuſtitiæ exe͂plaris Magni Ducis Etruriæ familiaris in-
timus: & in hoc feliciſſimo Tuſciæ Regno ſceleſtorum om-
2 nium extirpator. Aequitatem † iudice interpretamur ideſt
iuſtitiam, prout accipimus vbi ſupra, & in l. 1. ibi Aequũ, ab
iniquo ſeparantes. ff. de iuſt. & iur. & in Authen. iuſiuran. q̃d
præſta. verſ. Et æquus in cauſis vtrique parti, & in publicis
diſciplinis ero: nullique parti citra quam iuſtum eſt præſta-
bo: ſed exequar vniuerſa delicta: & omnem æquitatem ſer-
uabo: Et ſic vbi ſupra æquum, & iuſtum pro eode͂ accipitur,
& conſequenter iniuſtum, ſeu iniquum pro oppoſito æqui
prout etiam per D. meũ hic in 5. not. Et dñi Ioã. And. & mo-
3 derni hic dicunt, quod propriè † iniquitas dicitur eſſe in iu-
dice, ac falſitas in teſte iuxta præceptum Decalogi Exo. 20.
Nõ loqueris cõtra proximũ tuũ falſum teſtimoniũ. ac Deu-
tero. cap. 5. & prouerbio. cap. 6. ſed ſunt, quæ odit Dñs Teſte͂
fallacem &c. Matthęi c. 26. Nouiſſimè autem venerunt duo
falſi teſtes. l. 1. ff. ad leg. corn. de falſis. Ex quo inferunt Doct.
ad praxim, vt ſciatur quomodo opponendum, vel procede͂-
dum ſit contra iudicem: & quomodo contra teſtem. Aduer-
tendum eſt ad diſtinctionem Beroi, quòd in iudice, tanquam
iudice cadit ſemper iniquitas, ſeu iniuſtitia: in eodem verò
tanquam priuato cadit falſitas ponderando ad hoc text. no-
ſtrum. Pro hac diſtinctione adduco illud M. Tullij in oratio-
ne pro P. Quintio, quam æquum inquit & c. & Daniel. præ-
alle. cap. 13. circ. princ. Quia egreſſa eſt iniquitas à Babilone
a ſenioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. pro
altero membro diſtinctionis adduci poteſt id, quod poſtea
ſequitur in eo. cap. 13. Et dixerunt presbyteri, Cum de am-
bularemus. &c. iterum conſurrexerunt aduerſus duos præ-
sbyteros &c. vbi illi duo iudices ſe in teſtes ingerentes falſa-
rij pronũciati fuere: & vt tales vltimo ſupplicio traditi: Nõ-
nunquam etiam teſtes iniqui, vel iniuſti appellantur. prout
Pſalm. 26. ſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt ini-
quitas. Sic contra teſtes æqui nuncupantur. Marcus Tullius
in trunca oratione pro M. Fonteio. Nimirum illud, in quo ea
quæ dicuntur a teſtibus, quanta animi æquitate: quanto pu-
dore &c. Et vtrunque probari poteſt ex cap. 12. prouerbio.
Qui quod nouit loquitur iudex iuſtitiæ eſt: qui autem men-
titur teſtis eſt fraudulentus.
Noto ſecundo ibi. Veram negatiuam ſecundum Abb. &
4 cæteros hic, quòd ſicut datur in iure vera negatio, † ita dari
debet negatio non vera. Contrariorum enim eadem eſt di-
5 ſciplina † Ariſto. 2. Topico. in 2. & in 24. locis, cum duobus
ſequen. Et probatur ex tex. in l. 1. poſt prin. ff. de ijs, qui ſunt
ſui, vel alie. iur. & Inſtitutio. eo. §. 1. ac Inſti. de tute. poſt prin.
eſt tex. in l. penul. in fi. iun glo. vlt. ff. qui ſatis. cogan. volue-
runt Lap. Alleg. 54. factum ſuper. nu. 5. Bal. in l. errorem ante
num. 3. C. de teſta. vbi etiam, q̃ contrariorum eadem eſt re-
gula probandi. Dicimus etiam contrariorum eandem eſſe
diſpoſitionem. l. penul. C. de ſolutio. l. vlt. C. de fruct. & li. ex-
pen. Et dixit Plato. Dialog. 7. de legib. ſer. ſine ridiculis, &
omnino ſine contrarijs cõtraria cognoſcere impoſſibile eſſe.
Et dixit Bal. in alle. l. j. ff. de ijs, qui ſunt ſui, vel alie. iur. q̃ qui
cognoſcit vnum ꝯtriorũ cognoſcit & reliquum: & qui neſcit
vnũ, neſcit & reliquum. Qualis aũt ſit iſta negatiua non vera,
nemo hactenus (mea quide͂ ſententia) iuxta terminos noſtri
text. plenè declarauit. Verum ſi vltra procedamus, poteri-
mus etiam ſubtilius inſiſtere, & hoc notabile penè euertere,
ſi dicamus ſi datur in iure vera negatiò, ergo & negatio fal-
ſa: veri enim contrarium, ſeu oppoſitum eſt falſum: in termi-
nis autem noſtris quomodo conſiderari poterit negatio ve-
ra ad differentiam negationis non verę, ſeu falſę? ſi enim per
terminos rectos progrediamur, ſicut vera affirmatio illa di-
citur, quæ enunciat re͂, quæ eſt eſſe: falſa verò affirmans q̃d
non eſt eſſe, ſic vera negatio dicetur, quę quod non eſt, non
eſſe proponit pura nullus lapis animus eſt: falſa verò nega-
tio, quæ quod eſt non eſſe contendit: puta ſi quis dicat, nul-
lus homo animal eſt. vt docet Ariſto. lib. 1. de Interpretatio.
inquiens. Quoniam autem eſt enunciare, & quod eſt, nõ eſſe:
& quod non eſt eſſe &c. & ibi declarant Boet. & alij. Propte-
rea ſupponendum eſſe puto, q̃ conditor huius canonis, qui
fuit Inno. III. maximus iuriſta, ac ſcientijs fulgens dum ex-
preſſit negationem veram, veram acceperit pro ſimplici, pu-
ra, ac propria, & ſic cadere poteſt interpretatio Hoſt. de qua
hic per Abb. & omnis alia, dummodo perſiſtamus (vt præ-
miſi) in pura, ſimplici, naturali, ac mera negatiua, quę quidem
ſic definitur per Philoſophum prealle. libro 1. de Interpreta.
6 Negatio † eſt enũciatio alicuius ab aliquo, vt ſi dicamus ho-
mo lapis non eſt, lapidem ab homine deſungimus. Vel cum
Bal. in l. actor col. 2. C. de proba. dicemus, Negatiua eſt entis
negatio: affirmatiua verò entis propoſitio. Vt diſtinctè ſuper
hac materia negatiuæ procedamus, quæ latiſſima eſt, ac dif-
ficilis, & a Doctoribus varijs in locis variè tractata, omiſſis
alijs diſtinctionibus, quãtum ad rem noſtram attinet, tripli-
7 cem † dicimus eſſe negatiuam, quędam enim eſt facti, de qua
in tex. noſtro: quædam iuris: quædam formę, ſeu qualitatis.
iuxta glo. in l. 2. ver. Vt autem hæc plenè videas. ff. de proba.
in c. vlt. verſi. Et de ſecunda regula. 6. quæſt. 5. vbi ponuntur
exempla omnium membrorum dictę diſtinctionis. Idem vo-
lunt, & ſic declarant glo. in c. bonæ. 1. de electio. & Specu. in
titu. de probatio. §. 1. Negatiua iuris eſt illa, de qua in l. cum
pater. §. rogo. cum glo. in verſi. non offenderint. ff. de lega. 2.
& per glo. in l. 2. ff. de proba. Et ſuper negatiua iuris non de-
bent teſtes admitti, vt per Bar. in l. 1. ff. ſi cer. peta. argu. tex. in
l. ornamentorum. ff. de aur. & argen. lega. Subdit Barto. quod
cum ius ſit certum non indiget probatione. l. 2. ff. de iu. & fa.
igno. Negatiua qualitatis aliqua eſt intrinſeca naturalis, pu-
ta Tu non es ſanę mentis, de qua in l. nec codicillis. & ibi gl.
vlt. C. de codicil. Aliqua verò eſt extrinſeca, puta aliquem
non eſſe doctorem: non eſſe notorium: non eſſe clericum.
Tales qualitates extrinſecæ ſunt nec cum perſona naſcũtur.
Inno. in c. ſuper his. ad fi. de accuſa. ſequitur Abb. in c. bonæ.
8 1. col. 1. de electio. Negatiua † facti indeterminata, & ſic nul-
lo loci, vel temporis termino coharctata, ſeu negatiua pura
improbabilis eſt per rerum naturam, hoc eſt per cauſam na-
turalem, vt in text. noſtro. & in l. actor. C. de proba. l. aſſeue-
ratio. C. de non num. pecu. c. vlt. 9. quæſt. 5. cum eccleſia Su-
trina. de cau. poſ. & propr. in alle. c. bonæ. 1. de electio. & in c.
ſuper hoc. ver. Porrò licet negatiuis factũ. de renun. Ratio eſt
9 quia † probatio per ſenſum corporis fit. l. teſtiũ. C. de teſtib.
c. teſtes. 3. q. 9. & per D. meum Phi. Dec. conſi. 171. Viſo pro-
ceſſu. num. 3. At negatiua non ſe offert ſenſui. & vt dicit hic
Anto. de But. non habet quid palpabile, quod cedat cenſui.
Iuxta ſententiam autem philoſophi Quod eſt impoſſibile in
ſenſu, eſt etiam impoſſibile in intellectu. pro vera deciſione
totius huius materię duę regulę conſtituendæ erunt, vna eſt
quòd negatiua (vt probaui) de ſui natura improbabilis ſit.
Altera quòd fundanti ſe ſuper negatiua, quæcunque illa ſit
illam probandi onus incumbat.
Regula prima, quòd negatiua improbabilis ſit, ampliatur
a nonnullis, vt non ſolum probatio reijcie͂da ſit, immo teſtes
10 † illam aſſerentes tanquam periuri de falſo puniri poſſint cri
minaliter. Inno. & alij in c. cum eccleſia ſutrina. de cau. poſ. &
propri. Bar. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de iti. actuque priua. &
in l. 1. ff. ſi quis ius dicen. nõ obtem. Bal. in l. cum hi. §. 1. ff. de
tranſa. Ang. & Fulgo. in l. pen. §. docere. ff. ne quis eum, qui in
ius voca. Ange. in l. Lucius. ad fi. ff. de his, qui notan. infa. Et
monet Ange. quòd teſtis caueat tanquam ab igne ne depo-
net ſuper negatiua non coarctata loco, & te͂pore, quia inci-
dit in falſum. ad quod citat etiam Inn. in alle. c. cum eccleſia
Sutrina. Idem Ange. in l. Lucius. ad fi. ff. de his, qui notan. in-
fa. & in l. plagij. C. ad leg. Flau. de plagia. Alex. conſ. 65. col. 3.
libro 1. Cur. ſen. conſ. 56. in proceſſu. col. 9. Rip. in alle. c. cum
eccleſia Sutrina. nume. 58. Videatur omnino Catel. Cot. in
ſuis Memoria. in verſi. Teſtis cauere debet tanquã ab igne. &
Aegid. Boſſ. practi. Crimi. tit. de Defen. rei. Contrariũ puto

verius, quòd immo de falſo criminaliter puniri non poſſit, vt ſenſerunt Bald.in cap.ſi quis per triginta.ſi de feu.contra. inter domi. & agn. Idem Bald. & Abb. in alleg.cap. cum eccleſia Sutrina.& voluerunt Alexan.& Iaſ.num.13.in l.1.ff.ſi quis ius dicen.non obtempe. Ratio eſt, quia vt quis de falſo
11 † criminaliter puniri poſſit, requiritur, quòd probatio falſi neceſſario concludat.ad nota.per glo.in ver.approbatur. in l.iuriſgentium.§.quod ferè.& ibi Bald. ff.de pact.idem Bald. in l.Imperator.ff.de ſtat.homi. Salyc.in l.de tutela. C. de in integ.reſtitu.mino. Alexan. conſil.70. viſo proceſſu inquiſitionis.ante num.2.lib.1.Iaſ.in alleg.l.1.num.14. ff.ſi quis ius dicen.non obtemp.

Præmiſſa regula vera, & firma erit in negatiua vaga, ſeu in probatione directa, & non neceſſario concludente: vt in negatiua coarctata, vel in probatione indirecta, aut iuris præſumptione concludente, plures modi probandi per Docto. dātur, quorum octo recenſet Ioan.Franc.Rip.in dicto c.cum eccleſia Sutrina. de cau. poſſeſ.& propri.num. 20.& ſequen. quos quia valde vtile ſunt ſigillatim reaſſumemus, nonnullos alios addentes, quorum primus eſt, vt probetur oppoſi-
12 ta † affirmatiua, vt per Abb. in dicto cap.cum eccleſia Sutrina.nu.28.ibi, niſi deponat ſuper affirmatiua, ex qua ſequuntur probationes actiue: exemplum ſubijcit, Dico Mæuium non poſſediſſe per triginta annos, quia per hoc tempus vidi Sempronium poſſidere, vnde ſatis videtur probata negatiua, videlicet Mæuium non poſſediſſe, ex præſumptione iuris:
13 cum duo inſolidum eandem rem † poſſidere non poſſint eadem ſpecie poſſidendi.l.3.§.ex contrario. ff.de aquiren.poſſeſ.l. duo inſolidum.ff.de precar. c. licet cauſam. & ibi Docto.de proba.

Verum aduertatis, quòd in exemplo Abb. maxima difficultas videtur probandi hanc affirmatiuam Semproniū per illud tempus 30. annorum ſemper poſſediſſe: taliter enim probatio facienda eſt, vt affirmatiua contraria neceſſario inducat negatiuam, & quòd non cadat aliqua conciliatio inter negatiuam, & affirmatiuam, vt vtraq; ſtare poſſit. iuxta tex. in §.item verborum. Inſtit.de verbo.oblig.ibi, ipſo toto dic. & ibi manifeſtiſſimis probationibus. & per ea, quæ voluit Alexan.conſi.190.volum.6. Et ſi ad probandum inquiſitum non feciſſe homicidium teſtis deponat, tali hora, vel circa qua commiſſum fuit homicidium, inquiſitus fuit alibi ſemper mecum, illa negatiua non probaretur. Corn.conſil.179. colum.vltim.lib.3.& Aegid.Bellame. in praxi crimi.rubr.de defenſio.reo.numero 27.qui poſtea dixit neceſſe eſſe, quòd deponat, quod idem eadem hora ſemper ſecū fuit, & quòd nunquam receſſit, & quòd recedere non potuiſſet, quin ipſe vidiſſet.

Secundus modus probandi negatiuam erit, vt probetur
14 implicita affirmatiua, vt ſi volo probare quem † non eſſe ſanæ mentis, probabo q dicebat verba vana, & ridiculoſa, ipſiusq; perſonam non decentia: ex ſermone enim furor probatur.l.is qui.§.1.& ibi Barto. ff.de tuto. & cura.dat. ab his. l.ob quæ vitia. ff. de ædil. edict. vel ſi percutiat aliquos paſſim, & abſque aliqua cauſa. Alexan.conſi.92. volum.5.dom. meus conſi.489.in fin. vel lapides proijciat, & ſimilia faciat, l.ſi cum dotem.§.ſi maritus.cum glo.in ver.ferendus.ff.ſolu. matr.Bart.in l.muto.ff.de acqui.hæred. Ange.in §.furioſus. Inſti.qui da.tuto.poſſ.& in §.præterea.in h.Inſti.qui.non eſt permiſ.face.teſta. Alex.conſi.54.lib.1.

15 Tertius modus eſt, q † probetur negatiua per teſtes, quibus oppoſita affirmatiua veriſimiliter non poteſt eſſe occulta: puta quis vult probare quem non eſſe de collegio noſtro Piſano, probabit hoc per Doctores noſtri collegij. ad text. iun.ijs, quæ notat ibi Barto. in l.nemini licere. §.non aliter. C.de aduo.diuer.iudi. Abb.Felyn. & alij in cap.tertio loco. hoc titu. Per teſtes, qui non ſint de collegio, vel in eo collegio quotidie non conuerſantes, & ſic per extraneos ſimiles probationes fieri non poſſent, vt per Felyn. in alleg.c.tertio loco.colum.3.hoc titu.noſtro. Per teſtes etiam teſtamentarios probari poteſt nihil alicui in teſtamento relictum fuiſſe.Barto.& Bal.in l.vlti.verſi.alij dicunt etiam per teſtes. C. de reb.credi.Rip.in alleg.c.cum eccleſia Sutrina.nu.21.in 3. modo.Pau.Caſtren.conſi.2.citato per Alex.in addi.ad Bar. in d.l.vlt.C.de reb.credi.

16 Quartus modus erit per inſpectionem ſcripturæ, † exemplum ponunt in l.Titiæ textores.ff.de lega.1.& ibi Bar.in 2. not.num.2.& ibi Alex. & Iaſ. vbi quòd l ſi quis negat alij eſſe legatum, id probari poterit ex inſpectione ſcripturæ, in qua quidem non continetur illud legatum. Et idem dixit Barto. in prælleg.l.vlti.in 1.not. C.de reb.credi. ſic etiam per ſcripturam probatur aliquem non ſoluiſſe gabellam.Bal.in l.nō iuſtum.C.de eden.glo.vlt.& Bald. C.de iu.dot.dom.meus conſil.286.colum.1. Crauet.conſil.38. colum. 1.lib.1.Idem Dec.conſi.175.& conſi.256.Mathetil.ſing.54.Non eſſe matriculatum, & ſic non haberi quem pro ſcholari, vt ſcholaris priuilegijs gaudeat, vt eſt hic Piſis ex lege Ducali, vel etiam conſuetudine.argumen.tex.in l.ex eo tempore. ff.de milita. teſta.Barto.in prælleg.l.vlt.C.de reb.cred. Pariſ.conſ.159. ad fin.volum.4.Non eſſe de collegio, prout per Bart.vbi ſupra.& in l.3.C.de agen.in reb.lib.12.In hanc ſententiam adduco pulchrum tex.iuris diuini.2. Eſdræ.cap.3. verſus fi.vbi Neemias inquit, hi quæſierunt ſcripturam ſuam in cenſu, & non inuenerunt, & reiecti ſunt de ſacerdotio. De negatiua probanda per ſcripturam videantur Bal.in l.1. C.de exacto. tribut.Alexan.conſi.55.num.24.volum.4.dom.meus. conſil.424.483.& 561.num.8.Aymo.conſ.138.nu.5.lib.1.Tho. Gramma.Dec.59.nu.16.Pariſ.conſi.136.col.vlt.vol.4.Dec. Neapo.Afflict.324.agitur cauſa. nume.13. & Dec. Caſſa.5. num.4.& ſeq.ſuper reg.cancel.

Quintus modus a proximè poſito non diſſimilis eſt probandi negatiuam per inſpectionem, ſeu repetitionem actorum: omne enim, quod in actis ſcriptum nō eſt præſumitur non actum.l.vlti.C.de iu.& fact.igno. But.in l.2.C.de erro. aduo.Bald.in cap.ad noſtram.de reſtitu.ſpolia. Alexan.conſil.95.volum.4. in princi. Et probatur cauſam eſſe deſertam ob non appellationem, vel non proſecutionem exactorum reproductione inducitur. c. in noſtra. de proba. Ioan.And. ad Specu.titu.de ſenten.§.vt autem.Fely.hic num.55.& voluit Bald.in l.ſi contra. C.de appella. ſic & libellum non eſſe porrectum: poſitiones, & citationes non eſſe factas per repetitionem actorum, illorumque inſpectionem probari voluit dom.meus Philip.Dec.conſil.483.prout etiam litem nō eſſe conteſtatam.idem Dec.conſi.303.colū.2. & ante ipſum idem concludunt Abb.& Felyn.in cap.1. & in cap.inter cæteras. de fid.inſtrumen. Et hanc probationem in continenti fieri affirmat Alexan.conſi.33. colum. vlti. lib.1. ac conſi.2. colum.1.lib.3.Amplio etiam ſi in ſentētia adeſſent illæ clauſulæ apponi ſolitæ extra Roma. cu. paſſim, videlicet viſo libello: viſa litis conteſtatione, &c.non enim probatur illa interueniſſe, vt voluit Fel.hic nu.57. Et hanc eſſe magis communem opin.affirmat Alexan.conſi.42.volu.4.prout etiam in ſimili dicimus non ſufficere in inquiſitione ſcribi, fama, & legitimis indicijs præcedentibus, ijs remedijs nō ſtatur. Fulgo.conſi.107.colum.2.Signo.de Homod. conſi.156. colum. penult.Alexan.conſi.180.colum.vlt.lib.2. ac conſi.34.nu.1. & 138.num.12.volum.6.

Sextus modus traditus per glo.in l.cum de lege.ff.de proba.hic eſt. Dico in bonis defuncti non eſſe, niſi talia, & talia
17 bona, & † non plus, quod quidem probatur eo ipſo, q contrarium videlicet plura bona adeſſe non probatur.per text. in l.vlti. §.licentia.C.de iure deliberan. & glo.prædictam ſequitur Barto.in l.1.§.vſusfructus.verſus fin. ff.ad leg.Falcid. ac ſuper rub.ff.de nou.ope.nuncia.ac Bald.& Saly.in alleg.l. cum de lege.Ang.& vterque Imol.in l.mutum. & in l.neceſſarijs.ff.de acquiren.hæred. Imo. in l. cum ex cauſa.ff.de re iudi.Pau.Caſtren.in l.maritum.ff.ſolu.matrimo.Roma.conſil.276.ad fin.Alexan.Iaſ.& Crot.in l.ſi conſtante.colum.13. & ſequen.ff.ſolu.matri.Guid.Papæ dec.142.Alex.conſi.55. conſideratis.nu.6.lib.1.& conſi.41.viſo.nu.9.lib.3.Cur.ſen. conſ.27.colum.8.communem affirmans. Et hoc modo probatur principalem non eſſe ſoluendo. ſecundum Barto.in l. decem.ff.de verbo.oblig.& per alios ſupra citatos. ſic etiam bona mariti non ſufficere ad exactionem dotis.Bar.in alleg. l.ſi conſtante.col.1.ff.ſolu. matrimo. & alij ſupra relati idem affirmant. Et q in villa, ſeu caſtro tempore teſtamenti non fuerint reperti plures teſtes.Barto.in l.conficiuntur.§.codicilli.nume.4.verſi.certè eo ipſo, q quis dicit.ff.de iu.codicil. Et pro præmiſſis Iaſ.in dicta l.ſi conſtante.nume.121. & ſeq. Rip.in alleg.cap.cum eccleſia ſutrina.nume.23.& 84.de cau. poſſeſ.& proprie.Ruin.conſi.39.lib.3.& conſ.187.colum.2. lib.1.hanc communem aſſerens.& conſi.116. colū.5. & 149. colum. vlti.lib.2.Soci.conſi.104.ad fi.lib.3.dom.meus conſil.496.num.12.Dec.Neapo.Afflict.377.Alcia.in 3.regu.25. præſumpt.Curt.ſen.conſi.27.colum.8.verſic. ſed contra. ac Curt.iun.conſi.450. colum.5. Goza. conſi.94.col.7. Aymo conſi.218.col.1.lib.2.

Alter

Alter modus probandi talia bona adeſſe,& nō plura erit, ſi hæres producat inuentarium, & non plus eſſe in hæreditate affirmet: ei enim credetur iuxta communem ſententiā Docto.in alleg.l.vlt.§.licentia. C.de iu.delib.in authen.cum teſtator.C.ad leg.Falci.& in l.ſi conſtante.ff.ſolu.mat.Alex. conſi.70.vol.4.ac conſi.77.col.vlti.eo.lib.2.e conſi.16.in fin. vol.5.Curt.ſen.præalleg.conſi.27.Aimo conſi.226.col.vlti. lib.2. ac Goza. conſi. 94. col.7. Aduertite tamen, quòd allegari debebit præſumptio, quæ eſt pro inuentario. ad l. ſi adulterium cum inceſtu.§.idem Pollioni.ff.de adulte. & in l. cum quid.ff.ſi cer.peta.

18 Septimum modum tradunt † per inſpectionem ſubiecti, cuius qualitas negatur,ſi negatiua ſit ſenſui coniuncta, adeo quod cadat in ſenſum teſtis: puta ſi dicatur quis non habet oculos: non habet tegmen in capite: non eſt albus: ſeu hæc veſtis non eſt alba,quia eſt nigra, vt dicit text.in l.pediculis. §.Neratius.ibi,Ex inſpectu vaſorum.ff.de aur.& argen.lega. per Innocen.in alleg.cap.cum eccleſia.de cau. poſſ.& propr. & ibidem Rip.nume.84.Ioan.And.& Abb.in cap.bonæ.ſuper glo.in ver.præter numerum.de electio. Bald.in allega.l. vlti.C.de reb.credi.dominus meus hic num.69. Hanc materiam negatiuæ per aſpectum pluribus modis amplio, & per exempla declaro. Negans vulnus eſſe lætale, id per peritos aſſumendos probare poterit:& per inſpectionem ad text.in cap.ſignificaſti.2.de homici.per Abb.in cap.propoſuiſti.nume.11.hoc titu.de proba.per Iaſ.in repet. l.admunendi. nume.39.& ſequen.ff.de iureiuran.Negans defunctum eſſe gladio interfectum: negāſq; in illius corpore apparere percuſſionem,inſtabit vt iudex mandet cadauer exhumari, illudq; medicis,vel alijs oſtendat,vel ipſe iudex inſpiciat: & ſic veritas apparebit: etiam poſt ſententiam latam cōtra aliquem tanquam homicidam.iuxta text.in l. 1. §.ſi quis vltro. ff. de quæſtio.Bald.in l.ſi quis teſtibus. verſus fin. C.de teſtib. latè Roma.in l.ſi verò.§.de viro.in 4.fallen. nume.61. & ſequen. ff.ſolu.matrimo.Iaſ.in dicta repet.l.admonendi. nu.40. Rui. conſi.53.ex pluribus.ante nu.2.volum.5. Gramma. uot.24. Redemptoris gentium.num.7.& ſequen.Quem non eſſe ſanum per medicorum inſpectionem, & relationem probari poteſt.l.ſemel.& ibi Bart. C.de re mili.lib.12.Virginem aliquam non eſſe probatur etiam aſpectu, & opera matronarum.cap.cauſam matrimonij.in fin.& c.propoſuiſti. de proba.Lap.alleg.53.factum ſuper quo nume.5. Et hanc probationem optimam eſſe affirmat Bald. in l.Deo nobis. num.7. verſic.ſed ponamus.C.de epiſco.& cleric. Prægnantem non eſſe mulierem,etiam inſpectione obſtetricum probatur. l.1. §.1.& §.de inſpiciendo.ff.de ven.inſpic. Negans mulierē idoneam ad viriles amplexus: & propterea matrimonium ſeparandum ſit,per matronas inſpici faciat mulierem: verum hæc probatio non eſt adeo tuta, quin dubitari deinde poſſit iuxta tex.in cap. fraternitatis. de frigid. & maleſi. Et probatio per inſpectionem oculorum eſt adeo priuilegiata,vt nūquam ei derogatum cenſeatur. Bal.in l.contra negantem. ad fi.C.ad leg. Aquil.& in l.1.C.ſi aduer.liber. Cur.ſen.cōſi.69. nu.6.Alcia.de pręſumptio.reg.2.præſumptio.16. Hinc Horat.in Poeti.ſerius irritant animos demiſſa per aures, quàm quæ ſunt oculis commiſſa fidelibus.

Octauus modus probandi negatiuam frequētiſſimus eſt,
19 vt teſtes deponant ſuper negatiua perfectè † coarctata loco, & tempore.l.optimam.C.de contra. & commit.ſtipul. & ibi glo. communiter approbata. gl.in §.ſi verò abſunt.in Auth. de hære.& Falci.cap.tertio loco. hoc tit.noſtro. eſt optimus tex.ex quo elici poteſt praxis huiuſmodi coarctationis.in §. item verborum. verſi.niſi ijs, qui talibus vtitur improbis allegationibus,manifeſtiſſimis probationibus,vel per ſcripturam, vel per teſtes idoneos approbauerit ipſo toto die quo conficiebatur inſtrumentum ſeſe, vel aduerſarium ſuum in alijs locis fuiſſe.& ibi Chriſto.Port.in vlti.not.Inſti.de inut. ſtipu. Ad quod adduco etiam glo.in l. Pantonius.in ver. poteſt.ff.de acquiren.hæred.glo. in l.1. §. hoc interdicto. & ibi Barto.ff.de iti.actuq; priua.Bal.in l.1.C.de ſecun.tabu.Butr. & Bald.in l.actor.C.de proba.Floria.in l.2.ff.eod. Docto.in cap.cum eccleſia. de cau.poſſ.& proprie. & in cap.bonæ. de electio.& in cap.ſuper literis.de accuſa. Bart.in l.errores. C. de erro.aduo.Ea ratione quia vbicunq; negatiua ſit coarctata æquè cadit in ſenſum teſtis,ac affirmatiua,& Alexan.conſil.40.viſo proceſſu.num.2.verſi. circa ſecundum volu.6.ac Ioan.Franc.Rip. poſt alios in præalleg. l. in illa ſtipulatione. in fin.ff.de verbo.oblig.domi.meus conſi.424. ac Socin.iun. conſi.12.num.22.lib.2. Teſtes deponentes non ſolum coarctare debēt locum & tempus,ſed & totum locum, & totum tempus, & concludere iuxta identitatem perſonarum iuxta præalleg.tex.in §.item verborum.ibi, toto ipſo die.Inſtit.de verborum obliga.Et ſic teſtis dicens, non interfui rixæ o n probabit,ſed debebit dicere toti rixæ.Aimo conſi.2.in prin. libro 1.ac dominus meus Philippus Dec.conſi.101.Cardin. Pariſ. conſi.13. & 14. lib.3. Idem Pariſ.conſil.164. idem hermans.volum.4.

20 Nonus modus ſit per relationem † exploratorum,qui diligenter inquirere debent, & referre ſe tale quid non inueniſſe,vt per glo.in Authē. de exhiben.reis. §. ſi verò non adminiſtrat.in vet.examinet.per Barto.& alios in l.in illa.ff.de verbo.oblig. Barto.in l.ſi quis ex argentarijs.§.an verò. ff.de eden.Iaſ.in l.ſi conſtante.num.120.ff.ſol.matrimo. per Rip. in allega.c.cum eccleſia Sutrina.num.87.Et q negatiua probari poſſit per exploratores,quibus committitur, q faciant diligentiam de perquirendo,communem teſtatur Curtius. conſi.106.num. 10. Hic modus in aliquibus non eſt diſſimilis ſeptimo modo,quem præmiſimus.circa hunc modū probationis huius negatiuæ videri poterunt, quæ ſcripſi ſuper regu.cancel.27.de non iudi.vx.for. ſuppli. ac ſupra 12. formula commiſſion. literis repertis expeditis, illæ cenſeantur non expeditæ.

Decimus erit per probationem earum qualitatum, quæ magis conueniant negatiuæ, quàm affirmatiuæ, vt aliquem non habuiſſe animum occidendi probatur ex eo, q pugno, baculo, aliove leui, vel paruo, ſeu debili ligno percuſſit, vt per Docto.in l.1.§.diuus.ff.de ſicar. per Bald.in l. ſed ſi. §. ſi magiſter.ff.ad leg.Aquil.Pau.Caſtren.conſi.277.col.3.lib.2. Quidam tempore Pauli III. interfecerat patruum ſenem, & venerabilem curialem, narrauit, q cum petiolo ligni, & abſolutoriam obtinuit. In percutiente famulum funiculo,q non habuerit is animum illum vulnerandi concludit Alex. conſi.75.lib.3.ſic ex qualitate temporis. Alexan.conſi. 136. colum.3.libro 2. Et ex eo,q ignis extrinſecus originem habuerit ædes conductoris culpa non eſſe combuſtas. Bald. in l.ſi creditor. C.de pigno.actio.Alex.conſi.74.volum.6.Et ſi quis impræmeditatus caſu fortuito in rixa ſuperuenerit, ex animo non deliquiſſe probabitur.Aimo conſi.309.ad fin.libro 2. Ad probandum, q aliquis teſtari non potuit, quia prohibitus ex clamoribus,ex ſuggeſtione,ex blandis verbis ex non admiſſione teſtium,ex metu reuerentiali. Dec.Neapol.69.ac conſi.Pariſ.67.per totum. lib.3.

Vndecimus ad probandum aliquem non eſſe diuitē, immo eſſe pauperem, dicent teſtes eum non habere in bonis quinquaginta aureos: vel proprijs laboribus, & in ſudore vultus ſui viuere: propriam filiam dotare non poſſe: Non eſſe ſufficientem ad ſoluendum debitum,de quo agitur: Incedere malè indutū: Vel ceſſiſſe bonis: & ex alijs cauſis etiā arbitrio iudicis,vt per Imol.in l.ſi vero §. qui pro rei veritate.ff.qui ſatiſ. cogan. & in authen.preterea.C.vnde vir,& vx cor.vbi etiam D.meus & per Iaſ.in l.ſi conſtante. nu.144.ff. ſolu.matri.Sic & ex publica voce, & fama quis pauper probatur idem Dec.in l.1.nu.67.ff.ſi cer.peta.& Aimo. conſi.2. Ex qualitate etiam oneris, & perſonæ quis pauper dicitur. Alex.conſi.214.col.7.vol.6.Pauper etiā,vel non diues omnis dicetur vbicunque quis talis a iure communi habebitur Abb.in c.1.col.3.& Fely.nu.3.de accuſa.per Docto.in cap. Odoardus.de ſolutio. Item ille, cui præfixus ſit terminus ad exhibendum,ſeu manifeſtandum res ſuas,& in termino non exhibuerit.ſeu oſtenderit. Pariſ.conſil.109.Marti.de Fan.in tracta.de proban.negati.Qui etiam propter debitum ſe carcerari patitur,non diues, immo pauper exiſtimabitur. Pariſ. conſi.58.lib.1.Et qui non habet bona ſufficientia pro victu, & veſtitu pauper dicetur.Soci.conſi.30.col.1.lib.1.Sequitur Aimo conſi.199.col.1.libr.1.Et qui ſemel pauper fuit ſemper pauper præſumitur.Alcia.in tracta præſumptiu. Reg.3. præſumptio.27.

Duodecimus modus probandi quem nō idoneum, adeo generalis eſt, vt niſi diſtinguamus de qua identitate loquamur,in incerto vagari contingat, ſi dicamus aliquem nō eſſe idoneum facultatibus, id probabimus vt proximè oſtendimus,& docet Alex.conſi.109.col.vlt.vol.6.Si non idoneum probare velimus ob minorem ætatem: & ſic vt impuberes a teſtimonio excludamus, præſertim in criminalibus. vt per Alex.conſi.74.ad fi. vol.5.& per Pariſ.conſ.163.col.2.vol.4. & a contrahendo, & negotia tractando toto tit. ff.de mino. 25.ann.

25.ann.

25.ann.& alibi ſæpè. probabimus ætatem minorem vt latè oſtendimus ſuper 18.Regu.Cancel.dum circa probationem ætatis inſtetimus. Si ex alijs cauſis teſtem non idoneum dicam, probabo eum conſanguineum, vel affinem aduerſarij. c.1.3.quæſt.5.c.abſens 2.3.quæſt.9. Amicum intimum. cap. quoties.de teſtib.Barba.conſi.75.col.4.vol.4. Domeſticum, ſeu cohabitantem.Specu.de Teſte.§.opponitur.nu.11.& 18. Pariſ.conſi.59. col.2.vol.4.Vel alias habentem qualitates:de quibus per glo. in c.2.de teſtib. Et in ſumma iuxta diuerſas ſpecies idoneitatis,diuerſæ probationes requirentur, & plenè inquam quando præſumptio adeſt, ꝙ quilibet præſumatur idoneus iuxta tex. in c.cum de ſcruti. ab ordi. faci. & ad alia,quæ adduxi ſupra in c.cum in iure.de offi. deleg.num.2. Aliquando verò non idoneus præſumetur, & indiſtinctè ſi ſimus in quantitatibus extrinſecis,quæ a natura non inſunt, quo caſu nemo pręſumitur idoneus,& alia probatio non requireretur,vt voluerunt Abb.& Fely.in c.vlt.de præſumpt. & Alcia.in eo.tract.regu.3.præſumptio.3.& 19. Hinc infertur,ꝙ ſi contra electum opponatur,ꝙ nō ſit idoneus, ex quo non ſit clericus, nulla probatio huius negatiuæ requireretur, ex quo accipiens habet intētionem fundatam pro ſe: nemo enim clericus naſcitur: & ſic nō idoneus præſumetur ad beneficium,ad quod electus fuit, vt voluit Inno.in c.ſuper ijs. in fi.de accuſa.ſequitur Abb.in c.bonæ.1.col.pen.de elect.& in c.1.col.1.de lit.conteſt.Rip.in c.decernimus.nu.4. de iud. ſic ſi negetur quis literatus,ſeu doctor,vel muſicus.c.ſi fortè. cum glo.communiter approbata.in ver.ſcientiæ. de electio. Abb.in c.dudum.num.6. de præſump. & in alle.c.cum in iure.num.2.verſ.ſed hæc ratio.de offi.deleg.

Decimuſtertius modus probandi quamcunq; negatiuam dari poteſt per confeſſionem aduerſarij.c.dilectus. ibi, Tum quia ſine mandato Archiepiſcopi, vt ipſe confeſſus extitit, ad huiuſmodi ordinationem inordinatè proceſſit. de tēpo. ordi. Ad idem etiam pōderari poteſt idem tex. in illis verbis ſeq.iurando prius,ꝙ archiepiſcopus id pręceperat,& poſtea ꝙ illud non mandauerat in iudicio confitendo. Et per confeſſionem epiſcopi, ēt ad effectum illum deponendi ſumitur probatio negatiuæ videlicet illum non didiciſſe, nec legiſſe grammaticalia in c.vlt.de æta.& quali.præfi.ꝙ per cōfeſſionem negati vt probari poſſit eſt ēt tex.in c.1.de confeſſ.lib.6. cum ibi not.voluit Anch.conſi.70.ſubtiliter.nu.2.Bal.in l.2. C.de non num.pecu.& ibi addi.Barba.Abb.& Fel. ſuꝑ rub. noſtri tit.Aimo.conſi.170.in prin.& Pariſ.cōſ.75.col.1.lib.1.

Decimuſquartus modus probādi negatiuam erit per publicam vocem,& famam,quæ eſſet pro ipſo negante.c.vlt.6. q.5.Rot.488.in cauſa.& in ijs,quæ ſunt difficilis probationis a cōiter accidentibus admittitur probatio per publicam vocem,& famam,vt voluerunt Alex.conſi.66.col.vlti.lib.3.ac conſi.3.col.2.vol.6.& do.meus conſi.37.ac cōſi.652.vbi negatiuam quem non viuere,quia difficilis eſt probationis per publicam vocem, & famam probari affirmat iuxta communem opin. Et idem Dec. conſi.575. nu.7. affirmat cōem eſſe regulam,famam ad probationem ſufficere in ijs,quæ difficilis ſunt probationis a cōiter accedētibus. Et ꝙ obitus per famam probari poſſit, etiam qñ tractatur de commodo pecuniario,ſeu de hæreditate alicuius voluerunt glo.& Bart.in l. 2.§.ſed ſi dubitetur. ff.quemadmo.teſta. ape.idem in l. quoties. C.de naufra.lib.11.glo.in l.ſed ſi de ſua. ff.de acq.hære. glo.in c.quoniā frequenter.§.ſi verò.vt lit.non conte.Quod tamen ego limito ſi agatur de probanda morte alicuius a tēpore valde longinquo,vt per Cyn.Angel.& Saly.in l.ſi quidem.C.ſolu.matri.ac Imo.in alleg.§.ſi dubitet.

Et generaliter,ꝙ in ijs,quæ ſunt de antiquo,& ſic difficilis probationis fama plenè probet,dumtamen teſtes ſufficientē rationem reddant,voluerunt Hoſt.in c.inter dilectos.col.4. & Abb.col.4.nu.6.de fi.inſtru.Spec.in titu.de proba.§.nunc dicamus.col.pen.verſ.conſilium ergo.Ioā.And.& Abb.in c. licet ex quadam.vterq;.col.1.de teſtib. Bal.in l. cōuenticula. col.5.verſ.ex ijs inſero.C.de epiſ.& cler.& in l.cum ſemper. C.de rei vindi. Alex.conſi.109.nu.7.& cōſi.124.nu.4.lib.1. Alex.& Iaſ.in l.cum aliquis. C.de iu.delib.Marſi.ſingu.19.& in l.de minore.§.plurium.nu.72.ff.de quæſtio.

Ratione item difficilis probationis per famam etiam probari poteſt quem non prius inſultaſſe, ſed alium.Alex.conſil.24.col.vlti.lib.3.ſic & damnum non eſſe tolerabile ex cōmuni vulgi opinione probari poterit.Pariſ.conſi.38.colū.2. lib.1.per publicam etiam vocem, & famam probari poterit quem non eſſe collectus ſubiectum.Aimo conſi.111. colū.4. lib.1.& conſi.127.in fi. Alex.conſi.36.in princ.lib.1.& conſi. 24.col.1.lib.2.domi.meus conſi.42.& 638.nu.7.quæ omnia maximè procedent ad transferendum onus probādi in aduerſarium,vt per Saly.in l.non epiſtolis.in fi.C.de probatio. Soc.conſi.89.col.1.lib.1.Fel.in c.per tuas.col.2.de probe.D. meus conſi.54.Affic.dec.25.Quæ autem a cōiter accedentibus pᵢcantur difficilis probationis declarant Alex.cōſi.50. col.4.& conſi.64.lib.1.col.2.ac conſi.4.in fi. vol.5. & ſecundum diuerſitatem factorum, ſeu caſuum quid dici difficilis probationis oſtendit Aimo conſi.73.col.1.& conſ.178.lib.1. Nonnulla etiam pro hoc modo probandi ponit Bero. hic nu.12.verſi.addas alium caſum.

Decimuſquintus modus probandi negatiuam erit, ex ꝓbatione defectuum aliquarum qualitatum requiſitarum in affirmatiua,vt in exemplo proximè dato in teſte nō idoneo, non habente qualitates requiſitas in teſte idoneo.iuxta tex. glo.& Docto.in c.2.de teſtib. Hinc ad effectum citationis vigore commiſſionis habentes clauſulam, cū poteſtate citandi etiam per edictum publicum conſtito ſummariè,& extraiudicialiter de non tuto acceſſu,de qua in mea 4.formula commiſſio.ſi pro ſubſiſtentia commiſſionis probandus ſit nō tutus acceſſus,hanc negatiuam probabo iuxta terminos.c.1. de iudi.extra.Boniſa. VIII. rem non nouam. de dolo,& cōtu.inter commu.& ad ea,quæ voluit Bart. in extra.ad reprimendum,in ver.per edictum.& Rot.692.ver. Et nota,ꝙ aliquoties.& verſ.ſi autem petatur. in anti. Caſſa.deciſ.1.nu.2. de appel. Inter alios modos probandi non tutum acceſſum, vnum ponit Pariſ. conſi.28. col.1. volu.4. quia peſtilens ſit. Quid autē vigore dictæ clauſulæ in reſcripto contentæ probare debeant teſtes ſummariè examinandi pro citatione huiuſmodi per edictum ob non tutum acceſſum decernenda, poſui in 71.q.regu.de anna.nume.8. Et ſi locum non tutum probauerimus, probata erit negatiua aliquem non potuiſſe proſequi appellationem.Pariſ.conſi.102.vol.4.quod etiam probabimus ſi extremam paupertatē,vel alias cauſas de quibus per Docto.in c.ex ratione.de appel.probauerimus.Et ꝙ dicens proſequi nō potuiſſe appellationem probare debeat voluerunt Pariſ.conſi.108.col.1.vol.4. & Aimo conſil.140. lib.2. prout etiam dicēs appellationem coram honeſta perſona interpoſuiſſe,ex quo non habuit iudicis copiam, hanc negatiuam probare tenetur. Aimo conſ.240.lib.2.Sic & appellans lapſo tempore dicens per ſe non ſtetiſſe, hæc probare debet Alex.conſ.81.colum.2.lib.3.do.meus conſi.677. in prin.ſic mercatorem aliquem non eſſe probabimus ex eo,ꝙ ſemel tantum mercaturam exercuerit: vel ſemel negotiatus fuerit Bart.in l.legatis.ff.de lega.3.Gemin.in c.1. de cleri.nō reſid.lib.6.quę negatiua etiam probabitur ſi negotiatus fuerit alieno nomine,non ſuo.dom.meus conſ.258.colum.1.& Aimo conſi.100.in princ.ſententiam,vel decretum non valere apparebit probato,ꝙ cauſæ cognitio non interuenerit. Pariſ.cōſi.42.colum.5.lib.1. vel ꝙ perfunctoriè adhibita ſit, vt pulchrè dixit Bal.in l.quicunque.colum.2.C.de bon.quæ libe.ſequitur Corn.conſ.98.videtur prima.col.1.verſ. ſecūdo videtur.lib.1.Barba.conſ.123.ſcripſit Eccleſia.colum.2. verſ.quinimmo,inter conſ.Alex.vol.4.vbi etiam,ꝙ probata tꝑis breuitate decretum, vel ſententia nullitatis vitio ſubiacebit, quod etiā voluit Ancha.conſ.83. viſis diligenter poſt nu.2.verſi.ex qua temporis breuitate.Bald.in l.captatorias. col.2.verſi. Modo circa.C.de teſta.ſequitur Alex.conſ.218. viſis verbis.col.2.lib.2.de quo Iaſ. in l.nequicquā.§. vbi decretum.col.12.ff.de offic.proconſ. Et ſic releuatur ab onere probandi cauſæ cognitionem non interueniſſe, quod probare debuiſſet.Pariſ.conſ.79.in princ.lib.4.

Decimuſſextus modus erit probandi negatiuā iuris mixtam facto,probando cauſam ex qua reſultet neceſſariò negatiua iuris: vt ſi probare voluero contractum non valere, probē cauſam, quia factum a minore non ſeruata forma ſtatuti Romani.lib.4.cap.23.ſub tit.de pact. & dona. non vale. ac in lib.reformatio.eo.titu.cap.19. prohibentium mulieres, vel maſculos minores contrahere abſque conſenſu conſanguineorum, non ſeruata forma ibi data præſumendo iuramentum metu,aut dolo extortum: quod quidem per ſtatutum fieri poteſt,vt per Bal.in auth.ſacramēta puberum.C.ſi aduer.vendi.Ancha.conſ.330. viſis num.9. ac Pariſ.cōſi.96. nu.102. lib. 1. ſic etiam legitimationem infantis factam per comitem Palatinum nullam,& inualidā oſtendemus, ſi probabimus factam vigore priuilegij, ſeu facultatis legitimādi, nulla de infantibus mentione facta.iuxta communem opin.

quam

quam tenuerunt Bald.in l.iubemus.ad fi. C. de emanci.libe. Ancha.conſ.241.ex tenore.num.3.& ſeq. Ange.& Fulgo.in l.2.per illum text.ff.de his, qui ſunt ſui, vel alien.iur.Barba. conſi.34.præclare.colū.1.nu.2.hanc communem affirmans: do.meus conſ.367.in princ.& alij per me relati in tracta. de æta.mino.c.3.dum de infantia tracto.nu.19.vbi etiam ſubijcio rationem pręcipuam,quæ pro hac cōi ſententia adducit.

Decimuſſeptimus ſit in probando conſuetudinē non adeſſe, quod fiet ſi oſtendemus diuerſitatem actuū, vt per do. meū conſ.176.nu.15.& conſ.215.col.2. Item ſi contra affirmatiuam conſuetudinem per longum tps, hoc eſt decenniū ſaltem bis iudicatum fuerit,vt per Aimo.cōſ.56.col.vlt.vel ſi contra eandem affirmatiuam cōſuetudinem per idem tps coram multitudine perſonarū,ita vt ad notitiā maioris partis populi peruenerit factum,& obſeruatū ſit.Itē ſi caſus euenisset,ita faciendi iuxta conſuetudinem affirmatiuā, & factū non eſſet,cum eſſet petitum.Bal.in l.de quibus. col.24.verſ. ſed nunquid ex non actibus poſſit probari deſuetudo,ita legendum puto, non aūt conſuetudo, prout in lib.meo. ff.de legib. Et ꝙ ita legendum ſit videtur poſſe colligi ex ijs, quæ ſtatim ſubijcit: ſubijcit ēt parum poſt,quia negligentia formæ in actib. exercitus eſt deſuetudo.'de qua deſuetudine habemus tex.in præalle.l.de quibus.in vltimis verbis.Pro pręmiſſa cōcluſione adduco eundem Bal.& Ang.in l.male agit. C.de præſcript.10.vel 20.ann.do.meum conſ.402.col.pen. Aimo conſ.241.nu.2.& conſ.314.col.vlti.lib.2. Probatio ēt non conſuetudinis reſultabit coipſo,ꝙ probata fuerit cōtraria conſuetudo, quæ tollit præcedentem iuxta cōem ſententiam,de qua Cur.iun.conſ.26.nu.2.& ſeq. Et probatio fieri pōt per teſtes ſingulares tam conſuetudinis, quām deſuetudinis,ſeu nō conſuetudinis.Spe.in tit.de teſti.§.antepe.verſ. quid ſi plures.Et hanc quæſtionem mouet Bald.in alleg.l.de quibus.col.25.verſ.ſed an per teſtes ſingulares, & ibi plenè, & pulchrè diſcurrit ſuper omnibus decē pręcicamentis,ſubdens,ꝙ in quolibet pręcicamento teſtis poteſt addere rationem entis,& non entis,applicans cōgrua exempla, quem ſequitur Alex.plura circa teſtes ſingulares conſiderans conſil. 141.aliās pen.col.2.& ſeq.lib.1.qui ēt amplè tractat de teſtibus ſingularibus.conſ.72.eo.lib.1.Fely.in c.licet ex quadam de teſtib.& magis communem, & veram opin.affirmat Ioā. de Ami.de Vena.conſ.1.nu.61.& 66. teſtes ſingulares probare conſuetudinem ſi ſint ſingulares in numero factorum: in tempore,& in perſonis.

Conſuetudo aūt,& non conſuetudo,ſeu deſuetudo an ꝓprobata dicat ex aſſertione Doctoris excellentis de illa atteſtātis in ſuis operibus,varię fuerūt opiniones. Pro affirmatiua, ꝙ credat niſi ꝯriū probet cōcludit Bar.in repe.l.de qbus. nu.21.in 4.q.prin.ff.de legib.Bal.in c.cum dilectus. col.2.de conſue.Raph.Cuma.conſ.57.monaſterium. in fi.& cōſ.169. viſo teſtamento.cir.medium. Alex.in l.inter ſtipulātem. §.ſi Stichum.ff.de verb.oblig.Bartho.Cępol.conſ.58.Paulus Faber.col.3.Calcan.conſi.62.col.2.Lanfran.hic col.30.ver.rūſiones Barba.conſi.8.col.9.lib.1.& conſi.23.col.penul.lib.2. Soci.conſ.67.col.8.& conſ.118.col.1.lib.1. Gui.Papæ.deciſ. 139.ac conſ.12.ex facti. poſt nu.6.verſ. Et quæ conſuetudo. & conſ.18.ſuper caſu.poſt nu.8.verſ. & quæ conſuetudo nō eſt probāda cum Doctor famoſus de ea atteſtetur. do.meus Phil.Dec.in l.2.§.mutui datio.ff.ſi cer.pet.in 2.lectu.& conſil.420.in fi.ac conſ.540.559.691.col.2.& 694.col.1. quibus in locis hanc eſſe cōem opin.teſtatur, & Curt.iun.conſil.60. nu.5. hanc tutiorē dicit, & magis cōem. Rip.reſpon.3.lib.3. Soci.iun.conſil.60.lib.2.pro cōi atteſtans. Grat. reſpon.12. nu.59.lib.1. Negatiuam opin. ꝙ non credatur tenuerūt Bal. in l.ſi is qui.§.1.ff.de pigno.in l.cum quidā.§.quod dr.verſus fi.ff.de acqui.hæred.in l.conſentaneū.col.pen.in 5.oppo.C. qūo & qñ iud.& in l.vlti.col.pen. C.de fideicō. Imo.in l.1.§. nunciatio.col.3.ff.de no.ope.nun. Alex.in l.poſt dotē.ff.ſol. matr.& conſ.50.col.2.volu.5.Arer.conſ.132.in cauſa.col.2. Corn.conſ.83.circa primum.col.3.volu.4. Barba.conſi.43. nu.17.lib.1.do.meus Phil.Dec.conſ.472.nu.16.veriorē hāc dicens.Iaſ.in l.de quibus.col.penul.ff.de legib.Purpurat.in l. tranſigere.col.8.C.de tranſac.Ruin.conſi.111.col.vlt.vol.5. Roc.in c.vlt.de conſue.verſ.quinto quęro an Doctori.Hyppo.de Marſi.ſingu.42.nu.41.& ſeq.& in praxi crimi. §.conſtante.vol.4.Bertran.conſ.144.col.2.& conſi.181.cōem affirmans.vol.3.Grat.de cōi atteſtans conſ.4.col.5.lib.1. Maria.Soci.iun.conſ.60.lib.2.Loffre.conſ.42.colum.pen.Pariſ. cōem aſſerens.conſi.25.nu.3.& ſeq.& conſ.31. colū.2.lib.1. ac conſ.158.col.3.vol.4.Pro hac opin.negatiua Rota cōcluſit nemine diſcrepante in cauſa Parmen. Vallium. 20. Iunij 1539.& prius eodem menſe in Barchionen. hæreditatis. ꝑut Dec.Mohed.3.& 4.ſub tit.de conſue.quarū vna incipit Barchionen.Hæreditatis,altera licet Bar.ratio,quæ multum me mouet,eſt quia Doctori non datur facultas aſſerendi ea,quę ſunt facti,ſed interpretandi iura.§.rūſa prudentum. Inſtit.de iure natu.gen.& ciui.Neminiq; credendum ſit abſq; iurō: & conſuetudo eſt variabilis, & quod olim fuit pōt hodie non eſſe. In vno caſu ego defenderem priorem opin. & limitarē Rotæ Romanæ decretum, vt credatur Doctori excellēti atteſtanti de ſtylo,ſeu cōſuetudine alicuius tribunalis, vel curiæ, in qua ipſe diu verſatus fuerit, ad effectus transferendi onus probandi in aduerſarium, & vidi ad nōnullos aduocatos,ac procuratores Roma.cur.pro ijs,quæ ſtylum,& obſeruantiam illius curiæ concernunt, illorumq; cognitione, ac declaratione,etiam in negotijs grauioribus tanquā ad Apollinis oraculum recurri.Et pro hac limitatione,ac declaratione adduco cautē.35.de ſubſtit. illius de Gualdo.pro quibus etiam videatur Hiſpan.rubri.de donatio. inter vir.& vxo.§. Hodie tamen.de conſuetudine.nu.1.

21 Altera regula erit, ꝙ † fundāti ſe in negatiua,ſeu illam alleganti onus probādi incumbat,ſiue agat,ſiue excipiat. probatur per Inno.in c.propoſuit. ad fi.de cleri.excom.mini.in c.ſuper ijs.col.3.verſ.ſed quid dices.de accuſa.& ibidem per Hoſt.col.pen.ac Ioan.And.& Anto.de But.col.9.& Fel.nu. 16.eſt text.in l.ſi ita ſtipulatus.verſi. Quòd ſi ab initio. ff.de verb.obli.Bart.in l.in illa ſtipulatione calendis.verſ.vbicunq; negatio eſt cauſa inſertionis,quam legit cum l.hoc iure.& ibi Alex.col.pen.& Iaſ.nu.14.qui opin.Bart.cōiter teneri affirmant.ff.eo.Bar.in l.actor.col.2.verſ.nunc quæro. C. de proba.in l.ſi per alium.§.docere.nu.2.ibi,& ſic vides, ꝙ actor ꝓbat negatiuam.ff.ne quis eum,qui in ius voca.eſt. in l. itē ait prætor.ff.ex qui.cau.maio.& in l.ſi quis conſortium.& ibidē Ange.C.de fabrican.lib.11.c.1.& ibi per Gemin.in 3.not.de confeſ.lib.6.Bald.in l.ab eo.col.3. C.qūo, & qñ iud.& in l.2. col.10.C.de iu.emphy.Albe.de Roſa.in l.2.ad fi.ff.de prob. Rot.in nou.444.ad fi.ac Biſigne.6.de præbē.in antiq. Caſſa. dec.3.ſuper reg.cancel.num.2.Anch.conſ.254.ſuper primo. nu.3.Corn.conſ.123.& conſ.340.nu.3.verſ. licet ſit negatiua,ꝙ deceſſerit.lib.1. Idem voluerunt Imo. in l.ex facto.§.ſi quis autem.col.pen.ff.ad Trebel.Tiraquel.de vt.retra.§.32. glo.1.nu.94.ac Aimo conſ.2.col.vlt.lib.1.& conſ.221.lib.2. Alex.conſi.23.colum.1.conſi.29.& 34. in princi.lib.2. conſi.111.colum.1.127.col.2.& 132.col.2.vol.4.Abb.Lanfran. & do.meus hic.& idem Dec.conſ.78.in fi.& 483.col.1.

Ampliatur ſiue ſit negatiua facti,ſiue iuris. Inno.in alleg. c.ſuper ijs.glo.Albe.de Roſa.nu.6.in l.ei incumbit.& Saly.in alleg.l.2.ff.de proba.Iaſ.in dicta l.in illa ſtipulatione. nu.14. verſi.regula generalis eſt.ff.de verb.oblig.verum quoad negatiuam iuris, puta lex hoc non dicit in libro meo, videtur ſufficere producere librum illum, vt per Fulg.in l.ab ea parte.ff.de proba.& inter conſ.Alex.conſi.55. Perſpectis his.colum.16.verſ.cum ergo non probatur.vol.4.

Amplio etiam ad negatiuam qualitatis, vt per glo.& Sal. in alleg.l.2.ff.de probat.per Ioan. And. in regula infamibus, in 2.oppo.1.par.de reg.iur.lib.6.& per Anto.de But.in alle. c.ſuper his.col.10.verſ. Et hæc vera.de accuſa. Bart.in alleg. l.in illa.num.10.verſ.Pręcicta vera,ſiue ſit negatiua qualitatis,ſiue facti.ff.de verb.obl.Bal.in l.decem.q.vlt.& ibi Alex. & Iaſ.ff.eo.intellige in negatiua qualitatis naturalis,non accidentalis,vt per Alber.in alleg.l.2.num.7. ff.de proba.& voluit Lanfran.hic nu.15.& Soc.iun.conſi.7.col.2.lib.2.

Ampliant etiam ſi ſit negatiua improbabilis.Gemi.in c.1. in 3.not.de confeſ.libro 6.Inno.in alleg.l.in illa ſtipulatione. col.pen.verſ.& idē dicas ſi ſit negatiua.Pariſ.conſ.58.col.2. lib.3.& conſi.138.col.1.vol.4.Intelligatis ſi negatiua ſit improbabilis non impedimento naturæ, tunc enim impoſſibilis eſſet probatio: Impoſſibilium autem nulla eſt obligatio, l.impoſſibilium.cum vulga.ff.de reg.iur.

Amplio,vt regula hęc procedat ſiue actor neget,ſiue reus excipiens, in quibus exceptionibus efficitur actor.l.1.ff.de except. l.in exceptionibus. ff.de probatio. Aimo conſi.201. num.30.lib.2.

Ampliatur vt negans,ſiue excipiens negationem,ſiue exceptionem ſuam in ſpecie probare teneatur, non in genere: generalis enim,& vaga probatio non releuat.l.1.§.Labeo.ff. de flumi.l.Titiæ textores,vbi notat Iaſ.col.2.ff.de lega.1.c.in

prgſcri-

præſentia.& ibi omnes,de probatio. Ang.conſi.61.colum.1. do.meus conſ.134.col.3.& conſ.218.vbi limitat,& probatiõ vt releuet debet concludere per neceſſe,non per poſſet eſſe. l.non hoc.C.vnde legi.vbi Iaſ.ampliat,& limitat 11.modis, l.neq; natales.C.de proba. Bal.in l.ad probationẽ.poſt prin. C.eo.Lap.alleg.53.an oporteat.nu.2.& alleg.ſeq.verſ.Et ꝓbatio vera.do.meus in alleg.c.in præſentia.nu.16.in 13.not. Caſſan.conſ.19.nume.20.

Fallit regula præmiſſa, ꝙ fundanti ſe in negatiua incũbat
22 onus probandi,in opponente † exceptionem non numeratę pecuniæ:licet enim is confeſſus fuiſſet ſe habuiſſe pecuniam mutuo,& poſtea infra biennium negaſſet illam recepiſſe, nõ ſibi ſuper hac negatiua ſe fundanti probãdi onus incumbit, ſed mutuanti.gl.not.in l.in exceptionibus. in prin.ff.de probat.Bart.in alleg.l.in illa.col.2.verſ. fallit in exceptione non numeratæ pecuniæ. & ibi Rom.col.4.ver.præterea ſi ſpeciale eſt.& Iaſ.nu.15.in 1.falleu. Idem Iaſ. in l.qui pecuniam. in prin.ff.ſi cer.peta.Pau.Caſtren.in l.2.§.vlt.& ibi do.meus.ff. eo.& Doct.cõmuniter in c.ſi cautio.de fi.inſtru. Bal.in l.vlti. col.pen.C.commu.vtr.iudi.Angel.in l.ita ſtipulatus. §.Griſogonus.ff.de verb.obli.Alex.conſ.143.in prin. vol.5.dom. meus conſ.473.nu.24.ampliant, & ſublimitant Fely.in alle. c.ſi cautio.ac Iaſ.in dicta l.qui pecuniam, apud ipſos videre poteritis,& per Rip.in c.1.de iudi.

23 Secundo fallit qñ id,quod negatur de neceſſitate † ſcripturam requirit, tunc enim negans non tenetur probare,vt voluerunt Inno.in alleg.c.ſuper his.Ioan.And.col.4.Anto.de But.col.8.& Fely.col.pen.verſ.ſexta, & vltima concluſio.de accuſ.Abb.in c.ſicut.col.vlt.verſ.item videtur.de re iudi.idẽ Abb.in c.bonæ,1.col.pen.de elect.ſequitur Alex.conſi.219. ponderatis.poſt nu.25.vol.6.verſi. Alio modo ẽt rñdeo. vbi hoc ſublimitat ſi in contrarium adeſſet aliqua præſumptio. Idem Alex.conſ.58. vol.4.Idq; in negante vaſallum habere Inueſtituram (quod ad emphyteuſim quoq; trahere poſſumus,ex eorum opinione,qui tenent contractũ emphyteuſis requirere ſcripturam)voluit do.meus conſi.61.Et hæc ſecũda limitatio comprobatur ẽt per Iaſ.in alleg. l.in illa ſtipulatione.nu.16.in 5.limit.ff.de verb.obli.per Gramma.dec.59. nu.18.vbi cõiter concludunt, ꝙ qñ excipitur contra electũ, vel de beneficio prouiſum,ꝙ non ſit clericus: ꝙ abſq; literis dimiſſorijs ab alieno epiſcopo ordinatus ſit: vel ꝙ non eſſet ſubdiaconus,non ipſo opponente,ſed electo,vel prouiſo ꝓbandi onus incumbit: ex quo iura dicunt in ijs caſibus ſcriptuτam neceſſariam eſſe.c.legum.2.q.1.c.epiſcopus.61.diſt. Quod etiam procedet in alijs caſibus ſcripturã requirentib. quos enumerat glo.magiſtra in c.1.de cenſib.lib.6.cui addatis Spec.in tit.de inſtru.editio.§.reſtat. Bal.in l.geſta.C.de re iudi.& in l.quod bona fides.C.de pact.glo.& Doct.in c.rurſus.qui cler.vel vouen.Ioan.de Imo.in c.cum in iure.de offi. deleg.Abb.in c.quia propter.nu.6.de elec. & in c.ex tenore. in prin.de conceſ.præbẽ.Alex.conſ.50.col.2.vol.5. ac conſi. 219.col.vlti.vol.6. Et quinq; caſus poſt glo.ibi ponit Iaſ.in l. cum proponas.C.de pact.An aũt emphyteuſis de qua ſupra requirat ſcripturam tractant glo. vbi Iaſ.nume.94. in l.1. C. de iu.emphy. Alexan.præalleg.conſi.50.colum. 2. volu.5.ac Pariſ.conſi.77.col.2.lib.3.

Quæ quidem limitatio ſublimitari, & declarari poteſt,vt non procedat vbicunq; ex temporis diuturnitate, & continua poſſeſſione,vel quaſi qs toleratus fuiſſet ea gerere, quæ non niſi ab habentibus ea,quæ requirunt ſcripturã fieri conſueuere, vt volunt Doct.in c.illud.de præſumptio. Pau.Caſtren.conſi.202.colum. 2.lib.1.do.meus conſi.135. colum.1. Aimo conſi.93.col.1.lib.1.

24 Tertio limitatur niſi præſumptio, † ius commune,regula, aut aliquod aliud probabile argumẽtum,ſeu vniuerſalis,vel indefinita diſpoſitio, aut genus eſſet pro negante: quo caſu negans,negatiuam probare nõ tenetur.l.cum pater. §.rogo. ibi,non offenderit.ff.de lega.1.l.quicunq;.C.de apoc.publi. lib.10.notat gl.in ver.actore.in c.1.vt eccle.bene.& glo.magna in c.vlt.5.q.vlti.Habens pro ſe hæc generalia,dr̃ habere intentionem ſuam fundatam,iuxta not.in l.omnis diffinitio. ff.de reg.iur.Bar.in l.quoties.ff.qui ſatiſd.cog.Alex.conſ.24. in prin.lib.1.conſ.46.in fi.vol.4.conſi.92.in fi.vol.4. & conſ. 190.col.6.vol.6.idem Bar.in alleg.l.in illa.nu.10.verſ.prędicta vera,niſi ſit præſumptio iuris pro negante.& ibi Iaſ.in 3. fallen.Idem Bar.in l.actor.col.2. verſ. Nunc quæro qñ.C.de proba.Rot.556.in antiq.& in no.478.Anto.de But.in c.vlt. col.pen.verſ.quædam eſt negatiua alterius accidẽtis. de præſumpt.Roc.Cur.in tract.Iuriſpatro.in ver.honorifice. q.49. do.meus Phil.Dec.conſi.517.ad fi.Pariſ.cõſi.28.col.3.vol.4. Maria.Soci.iuu.cõſ.261.col.2.lib.2. Alcia.de præſum.reg.3. in 20.præſump.Roffre.conſi.32.col.7.Faciunt nota.per c.ad decimas. de reſtit.ſpol.per dom.meum conſi.152. Et de negantibus etiam exemptis ſe ſubiectos legato a latere tractat Pariſ.conſ.28.col.3.vol.4.

Amplio vt hæc limitatio nõ procedat in negante,qui pro eo quod negauit habet veriſimilitudinem pro ſe: puta in negante tpe peſtis potuiſſe plures teſtes inuenire, vt id probare teneaĩ.Corn.conſ.289.col.pen.& vlt.lib.1. conſ.174.col. pen.lib.2.Pariſ.conſ.33.col.2. & conſi.ſeq. ẽt col.2.lib.2. Et adeo veriſimilitudo operatur vt Bal. poſt Philoſophũ dixerit conſi.180.mortuo filio.cir.medium.lib.3. quod veriſimile non eſt, falſitatis habere imaginem, & veriſimilitudinem pro lege habendam dixerunt Oldra. conſi.13.cum quæſtio. verſus fin.& Aimo conſi.75.accuſator.nu.24.Pro ijs,& alijs de veriſimilitudine videre poteritis quæ ſcripſi in præſano. reg.cancel.de veriſi.& pro argumento a veriſimili videndus erit Euerar.in loco a veriſimili.

Amplio ſecundo etiam ſi id, quod negatur aliàs ſit priuilegiatum:non enim probare tenetur ẽt priuilegiatum regula non eſſe comprehenſum: regula enim,genuſve quaſcunque perſonas,ẽt priuilegiatas comprehendit. l.in fraudem.§.vlt. ff.de vulga.l.1.§.quod autem.ff.de mil.teſta.l.1. §.quod aũt. ff.de aleæ vſu,& aleato.l.ſine herede.§.Lucius.ff.de admi.tuto.c.conſtitutus.de in inte.reſti.Alex.conſ.49.col.2.lib.3.& conſi.254.vol.6.Tiraq.de vt.retra.§.1.glo.16.num.45.

25 Quarto limitatur qñ negatiua † oſtendit actorem non habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio,puta obijci com parenti, ꝙ non habet mandatum, & ſicut procurator audiri non debeat.Ang.Raph.Alex.& Iaſ.in l.in illa.ff.de verb.ob. Bar.& alij in l.1.C.de procu.& in l.ſi quis inficiatus.ff.depo. Bal.in l.non ignorat.C.qui accu.Alex.conſ.72.vol.4. & in l. ſi cautio.C.de procu.Tiraq.de vt.retra.§.1.glo. 10.nu.93.& agens vt filius,ſe filium probare debet.Ant.de But.in c.peruenit.colum.2.qui fil.ſint legi.ſequitur do.meus conſ.471.in
26 prin.Quid aũt ſi obijciatur tutori † agenti, ꝙ non fecerit inuentarium,& propterea non debeat audiri,an probare dẽat ille,qui dicit tutorem non eſſe audiẽdum, an verò ipſe tutor ſe inuentarium confeciſſe? Bar.in alleg.l.io illa.col.vlt. ff.de ver.obli.vr̃ articulum hunc indeciſum relinquere, & potius inclinare,ꝙ obijciens probet negatiuam. Contrariã opin.eſt cõis,& verior,ꝙ immo ipſe tutor probet,alioqui nõ audiat: regula.n.eſt,tutorem,qui inuentarium non fecit non habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio.l.vlt.C.arbit.tute. At
27 in quocunq; iudicio,ẽt ſummario ante perſonã † comparentis legitimari debet.gl.in l.2.C.de edi.di.Adri.tol.& ibi Bar. col.vlt.Idem Bar.in extra.ad reprimẽ.in ver.figura. Sal.Fulgo.Alex.& Iaſ.in alleg.l.2. Bald.in l.3.§.idem.ff.ad exhiben. Bart.in l.vlt.ff.pro ſuo. Iaſ.ſuper rub.C.qui admit.& ibi do. meus col.9.Idem Dec. in c.ex parte.col.4. & in c.prudentiã. §.6.col.1.de offi.deleg.ac Iaſ.in l.ait prætor.2.ff.de iureiurã. Hyppol.de Marſil.in l.ſi quis in quæſtio.nu.8. ff.de quæſtio. & Getar.ſingu.23.Alex.præalle. conſ.72.vol.4.vbi ampliat, ẽt ſi non ſit a principio oppoſitum contra perſonam comparentem. Et generaliter in omni legitimatione perſonarũ ꝓbanda ſcribit Aimo conſ.104.col.1.lib.1.vbi ẽt vult, ꝙ licet in reſcripto remoueantur omnes exceptiones: vel ſit appoſita clauſula ſupplẽtes,&c.hæc tñ exceptio,ꝙ non habeat legitimam perſonã ſtandi in iudicio non ſit excluſa,qa maior ſit,id enim probare debet ſicut quinis in ætate,ſine tempore ſe fundans,iuxta not.per Bar.in l.de ætate.col.antepen.ff.de mino.& declarat Alcia.reg.2.in 14.præſum.in prin. Pro hac limitatione,& ꝙ tutor probare teneatur ſe feciſſe inuentariũ concludunt Bal.in l.2.col.10. C.de iu.emphyt.Imo.in alleg. l.in illa.col.2.Rom.nu.14.Alex.col.pen. & Iaſ.ẽt col.pen.in 4. limit. Et ꝙ etiam in cauſis quantuncunq; ſummarijs legitimatio perſonæ facienda ſit probat Menoch. alios citãs de recupe.poſſeſ.Remed.15.q.24. nom.273.& etiam in executiuis, puta in proceſſu vigore obligationis guarentigiæ, ſeu in ampliori forma cameræ,ꝙ legitimatio perſonarum neceſſaria ſit oſtendit Galleſ.in tracta.ad for.came.in 3.par.princ. in c.de proceſſu ipſo.nu.11.Idem dicebam in cauſa ſpolij,& attentatorum ſuper 14.formula commiſſion.attenta.in ver. cauſam,& cauſas.col.3. videlicet ꝙ in illis perſonæ legitimatio requiratur,& in cauſa ſpolij id concludunt Doct.in l.naturaliter.§.nihil cõmune.& nouiſſimè ibidem ex noſtris Ro-

manus

manis Anto. de Matthe. qui reſtatur hanc eſſe communem opin.nu.48.in 15.fallen.ff.de acq.poſſ.Quod & voluit Sigiſmun.Loffre.conſ.45.Magnificus.nu.20.Quod item in cauſa attentatorum dicendum vr̃: tum quia in hoc non reperitur diuerſimodè cautum: nec rationis diuerſitas adduci poteſt: immo hoc ex ſupra citatis colligi poteſt ex Ioan.Neuiza.cõſil.18.ex Grato conſ.140.quoniam.nu.39.lib.1. & ex Alcia. conſ.127.circa primam. nu.2.vol.5. Et ꝙ in poſſeſſorio mero requiratur perſonæ cõparentis legitimatio cõcluſit Rota Romana prout dec. Puteí 277.incip.In vna Anagnina.lib.2.

Quinto limito quando ordinarius, vel iudex inquirit ſuper habilitate illius, qui beneficium poſſidet, & negat poſſeſ-
28 ſionem habere legitimas † qualitates: tunc enim non probat ordinarius, vel iudex negans, ſed beneficij poſſeſſor. Ant.de But.in c.vlt.verſ.Inquantum autem.de præſump.in c.bonę. colum.12.verſ.ſi autem non intenderet.de electio.Et quòd habilitates probandæ ſint per beneficiatum, & ſufficiant leues, & præſumptæ probationes, probo in 11.q.18.regu.cancel.de ætate pro canoni.poſt num.9.

29 Sexto limitatur † qñ reus negat tantum intentionẽ actoris non probatam, vt voluit Bal.in l.ſi ex cautione.in vlt.oppo.C.de non nume.pecu.& Anto.de But.in alleg.c.vlt.verſ. in alijs qualitatibus.de præſumpt.Idem voluit Alex.cõſi.46. in prin.conſ.72.col.1.ac 101.col.vlt.vol.5. ſic in negante inſtrumentum exequendũ eſſe ex ſtatuto, quia non ſit publicũ ſcripſit Bar.in l.diuus.ff.de mil.teſta.Alex.conſ.33.lib.1.do. meus conſi.356.col.pen. vel quia inſtrumentũ non ſit liquidum.do.meus conſ.323.col.vlti. & in negante agentem (cui abſenti donatum fuerat ante donationẽ, & traditionẽ alteri factam) ratificaſſe idem Bar.ſentit in l.pen.ff.de iureiu.Alex. conſi.131.col.2.vol.4.& conſ.74.volum.6. ſic & in negante vxorem poſt mortem mariti, ſeu aliàs matrimonium ſolutũ veſtes quæſiuiſſe.voluit Alex.conſ.42.vol.5.

30 Septimo limitatur in negatiua † notoria, quæ probari nõ debet.glo.Bart.& cõiter Doct.in l.decem.ff.de verb.obli. & in l.vlt.ff.ſi cer.peta.Iaſ.in l.ſi conſtante.nu.120.& a nu.131. vſq; ad nu.139.ff.ſol.mat.præſertim ibi, poſt nu.138. Quem non eſſe ſoluendo, & negatiua, ꝙ quis non eſt præſens &c. Pro præmiſſis faciunt etiam ea, quæ voluerũt Pariſ.conſ.50. col.antepe.ac cõſi.80.col.pen.lib.1.& conſ.109. nu.54.lib.3. Hyppo.de Marſi.ſuper rub.C.de proba.nu.163.& ſuper rub. de fideiuſ.nu.10. Et quod id, quod notorium eſt probari nõ debeat voluerunt glo.in l.ciues.C.de appel.glo.in cle.appellanti.eo.tit.Bar.in l.1.C.qui, & aduer.quos.& in l.emptorẽ. ff.de actio.emp.Alex.conſ.67.vol.7.Fel.in c.2.nu.9.vt lit.nõ conteſt.Iaſ.in l.ſi vero.§.qui pro rei qualitate. col.vlti. ff.qui ſatiſd.cogan.Soc.iun.conſ.34.nu.14.lib.1. immo in notorijs iudex ex officio ſe informare poteſt. Bart.in l.teſtium. C.de teſtib.Bal.in l.1.C.vt quæ deſ.aduo.Alex.conſi.14.in princ. vol.5.ac conſ.1.col.vlt.vol.6.Aret.conſ.127.col.2.Aimo latè conſ.104.col.pen.lib.1.Soci.iun.conſi.65.col.fin.lib.1.Et adeo priuilegiatum eſt notorium, vt licet aliàs vbi locũ hẽt poena ipſo iure ibi declaratoria requiratur. c.cum ſecundũ. verſus fi.de hæreti.lib.6.& ibi Ioan.And.& Gemi.Abb.in c. querelam.de iureiur. & in c.ſi diligenti.nu.20. de fo.compe. Bal.Alex.Iaſ.nu.25.in l.ſi quis maior. C.de tranſa.Alex.cõſi.103.nu.17.latè Fely.in c.Rodulphus.ver.ſed declaratoria ſententia requiritur.de reſcript.Hoc tamen non procedit in crimine notorio, prout declarat Abb.in c. cum non ab hoĩe. col.2.& in c.peruenit.1.de iudi.Rip.in c.1.nu.25.eo.tit.

Verum aduertatis, ꝙ licet notorium non ſit probandum, & plura alia priuilegia habeat, neceſſario tamen allegãdum, & proponendum veniet.glo.in cle.appellanti.in ver.iudicis. de appel.Abb.in c.vt debitus. col.1.eo.tit. quicquid dixerit glo.communiter reprobata in c.2.vt lit.non conteſt.Et ꝙ ſit allegandum voluit etiam Fely. in c.afferte.nu.8. vbi limitat nõ procedere in his, quæ notoria ſunt ex actis.de præſump. Iaſ.in l.ſi vnus.§.pactus ne peteret.num.25.ff.de pact.Socin. iun.conſi.65.col.pen.lib.1.

Octauo principaliter limitatr̃ regula pręmiſſa, vt non procedat in negante rem non inſitam a natura (de quo aliquid ſ.diximus) puta nego te eſſe clericum, nemo enim naſcitur clericus.Hinc dixit Inno.in c.ſuper his.de accuſa. in fi. ꝙ excipiens contra electum, ꝙ non ſit clericus, habet intentionẽ fundatam, ſequitur Abb.in c.bonæ.1.col.pen.de elec.Rip.in c.decernimus.nu.4.de iud.Nego te proſecutum appellationem, negatiuam probare nõ teneor. Alex.conſ.19.in 2.dub. libro 1. Nego te legitimum, vel legitimatum, nihil probabo. Alex.conſ.24.col.2.lib.1.ac conſ.25.col.vlt.vol.4.& cõſ.15. in prin.vol.5.Pariſ.conſ.10.col.4.lib.2.cõſi.95.in prin.vol.4. licet cõtrarium ſenſerit Aimo conſ.166. lib.1. de quo etiam per Fede.de Sen.conſ.215.verum Ioan.And.in c.infantibus. col.3.verſ.ſoluendo tamẽ. de reg.iur.lib.6.ſi opponatur electo, ꝙ non ſit legitimus ſic diſtinguit, aut id opponit quis electo vt caſſetur electio, & opponens probare debet electũ eſſe illegitimum: aut electus petit confirmationem, & electus ꝓbabit ſe legitimum, vt etiam voluit Ant.de But.in c.vlt. ver. ſi ergo petat.de pręſump.idem in negante aliquem doctorẽ, vt negans id probare nõ debeat.do.meus conſ.522.col.vlti. & in negante aliquem notarium idem concludit Aimo conſil.72.ac conſi.150.in princ.lib.1.

Hæc limitatio ſublimitatur, vt nõ procedat quando adeſſet aliqua præſumptio, ex qua inferri poſſet ineſſe qualitatẽ non inſitam a natura, vt in negante inſtrumentum antiquiſſimum a notario conſcriptum fuiſſe, vt id probare teneatur, vt voluit Bal.in l.vlt.& in auth.quas actiones.C.de ſacroſan. eccle.Alex.conſ.150.col.2.vol.6.Corn.conſ.24.col.5.vol.4. deciſ.Tholoſan.331.in fi.do.meus conſi.42.& 638. Alcia.in 3.reg.præſumpt.14.nu.15.Rub.conſi.9.in fin.

Nono limitatur, vt non procedat in negante appellatum eſſe infra decendium datum ad appellandum, iuxta tex.in c. Romana.§.ſi verò.de appel.lib.6.& per do.meum conſ.298. col.1.probare enim debet appellans, ꝙ infra decem dies appellauerit, ſententiamq́; & appellationem producere tenetr̃, vt voluerunt Cyn.in l.per hanc.q.1.C.de tẽpo.appel.& nos in c.cum ab eccleſia.vbi etiam Fely.de appel.Et hodie totus proceſſus per appellantẽ reproduci debet, vt nouiſſimè concilio Triden.cautum fuit, ſeſſio.24.in Decreto Refor. c.20. incip.cauſæ omnes.poſt medium.verſ.Pręterea ſi quis in caſibus. Et ꝙ probatio ſpectet ad appellantem, ꝙ infra decendium, & aliàs legitimè appellauerit, tenent Cyn. Bart.Bal.& Saly.in l.ne qui ad ciuilia. C.de appel.& in l.1.ff.ſi tut.vel cura.appel.Spec.in tit.de appel.in §.de officio. in fi. Io.And.in alleg.c.Romana.col.3.in ver.conſtiterit.& ibi Archid.col.3. in ver.proponet.ac Gemin.in §.ſi verò.colum.3.verſ.quaro quare.ac Franc.col.1.verſ.immo etiam.de appel.lib.6.Abb. in c.in præſentia.col.vlt.de renun.Rot.in no.190.deci.Tholoſ.341.Præpoſi.in c.vt dilectus.col.penul.& vlti. de appel. Franc.in c.dilecti.col.4.eo.Practi.Papien.titu.de for. appel.à diffini. in glo.in ver. Et in quantum. verſ. proinde quæritur. dom.meus conſi.295.col.1.

Plura alia de negatiua videre poteritis per Lanfranc. de Oria.hic in ver.teſtes.per Marti.de Fano in tract. (ſi ille tractatus ſuus eſt, citantur enim ibi Bar.& Bald. qui multo poſt floruerunt) qui tractatus inſcribitur de probanda negatiua, & per Ioan.Igneum in repet. l.neceſſarios. §.non aliàs. ff.ad Syllania.

31 Tertio notat Abb. acta ſcribenda † eſſe tam in iudicio ordinario, quàm extraordinario, quod ſupponunt Imperatores in illa l.is apud quem.C.de eden.ac glo.& Docto.omnes hic. Et ꝙ acta ſcribi debeant coram iudice, vel ſaltem de iudicis commiſſione cõcludit Bal. in auth. quæ ſupplicatio. poſt nu.1.C.de preci.impe.offe.& dixit Rip. in d.l.is apud quem. nume.9. acta de quibus ibi terminum eſſe generalem tam ad iudicialia, quàm extraiudicialia. Limitat Abb.hic, & in c.1. nu.17.de libel.obla.niſi ſit cauſa modica, ſeu vilis, tunc enim
32 † ſcriptura nõ requireretur, ſed ſufficeret ſimplex iudicis informatio, ſeu relatio. Abb.citat text.in authẽ.niſi breuiores. ibi, ſine ſcriptis in cauſis breuioribus iudex cognoſcat. C.de ſenten.ex breui.reci. & ibi Bart. & in corpore vnde ſumitur in Authen.de manda.prin.§.ſi tibi.ibi, Ex non ſcripto decedere, & iudicare, ac etiam tex.in Auth.vt iudi.ſine quoquo ſuffra.§.neceſſitatem. Adducit etiam glo.in c.ſi quis cũ clerico.in ver.ſine ſcriptura. 11.q.1. Ex quibus, & alijs hic per eundem Abb. adductis probari videtur dicta limitatio, quã cõmuniter Docto.hic ſequuntur, do.meus, & Bero.hic plura circa hanc limi.mouent, & diſcutiunt, quę videri poſſunt, quorum aliqua in voce referam. verum quicquid ipſi dicãt, ego tam de iure ciuili, & canonico, quam communi obſeruantia vbicunq; vigente in quibuſcunque cauſis, etiam modicis, ac leuibus ſcripturam qualemqualem requiri affirmo ea præſertim ratione ne in dies ſuper eiſdem rebus iteratæ, & nouæ lites ſuſcitentur contra rationem tex.in l.cauſas vel lites.C.de tranſact.& in c.finem litibus.de dol.& contu. Vnde in quibuſuis etiam vilibus cauſis altero de duobus modis ſcriptura requiri videtur: in ipſo videlicet principio, vt loco

libelli

libelli fiat,& ſcribatur apud acta per notariū , vel duos viros
vt hic, qualisqualis,ſeu ſimplex petitio,qui libellus,vel quę-
uis petitio in eius locum ſubrogata ſcripturam omnino re-
quirit.c.1.de libel.obla.In fine verò ipſius cognitionis noteť
quid concluſum,deciſum,vel decretum fuerit : vel loco ſen-
tentię decernatur,& ſcribatur mandatum executiuū,ſi actor
vicit:alioqui abſolutio in fauorem rei, & ſententia,decretū,
vel aliud in locum ſentētiæ ſubrogatum pariter ſcripturam
requiret ex hoc tex.& ex titu. C.de ſenten.ex breui.reci.vbi
requiritur ſcriptura, & vltra illam recitatio. Limito niſi par-
tes ſint præſentes , tunc enim cauſa leuis abſq; ſcriptura ex-
pediri poterit, vt ſentiunt hic Bal.& Felyn.ante num.12. Et
Romæ plures cauſas modicas abſq; ſcriptura a gubernatore
vrbis abſque ſcriptura expediri vidi.

Alter modus erit præſertim in aliquibus caſtris , vel villis
ex ꝯſuetudine,vt idem ſit ſcriba,vel notarius,& iudex,adeo
ꝙ ipſe iudex ſcribet petitiones,exceptiones,replicationes,&
omnia alia acta vſq; ad diffinitionem cauſæ incluſiuè.Dein-
de actus executionis pronūciæ prolatę , & nonnunquā ipſe-
met executionem decernet,ac exequetur : iudexq́, perſonā
notarij,ac executoris accipiet.de quo habemus tex.in l.iube-
mus.§.his quoq; iudicibus.iun.glo.C.de ſacroſ.eccle.Et fuit
dictum ſingu.Bal.in alleg.auth.niſi breuiores.C.de ſentē.ex
breui.reci.ſequitur Lanfran. in hoc c.quoniam cōtra.in ver.
petitionis.col.4.verſ.Item nota illud quod etiam in cauſa.&
Catel.Cot.in ſuis Memoria.in ver.libellus in multis.verſ.&
in talibus cauſis.Paris de Put.de ſindica.in ver.iudex.nu.11.
& 15. & in ver. officium nemo.nu.3. vbi ꝙ dictum illud ne-
minem fungi poſſe duplici officio, intelligi debet quādo of-
ficia ſunt penitus diuerſa, ſecus ſi non ſint diuerſa , ſed circa
idem tēdentia.Et ꝙ in cauſis breuioribus idem poſſit eſſe iu-
dex,& notarius pro ſingulari notat Matth.de Matheſ.ſing.1.
Et pro illa regula vnum duarum perſonarū vicem ſuſtinere
non poſſe, de qua in l.ſi plures. verſ.nam difficile eſt vt vnus
homo duorum vicem ſuſtineat , vbi glo.in ver.nam difficile
dat concordare.C.de pac.videre poteritis Damaſ. in Broc-
car.regu.40.

33 Quarto notat Abb.ibi publica perſona,ꝙ † notarius diciť
publica perſona , quippe qui publicum gerat officium.l.tex-
tores.2.ibi,ſub præſentia publicarum perſonarum.iuxta vl-
timum intellectum glo. infra citandæ.eſt text.in l.orphano-
trophos,ibi,& prę ſentibus publicis perſonis ideſt tabularijs,
& ibi glo.in ver.tabularijs.verſ.vel verius dic,ꝙ notarij erāt,
&c. C.de epiſco.& cleri.§.cum autem.ibi,vt caueat arroga-
tor perſonæ publicæ hoc eſt tabellioni.Inſtit.de adoptio. Et
quia notarius eſt perſona publica ſequitur ꝙ nulli partium
34 † ſuſpectus eſſe debeat.glo.in §.& quod ſępe.in ver.artificis.
in Auth. de trien. & ſemiſ. quam notāt hic pro ſingulari Bal.
& etiam Felyn.num.4.verſic. Et ſcias, ꝙ notarius ad euitan-
das ſuſpiciones,vel quia vnus contrahentium, vel litigantiū
magis faueat vni notario , alter alteri , ſeu ſtatuto id diſpo-
nente,vt per Abb.hic ante nu.33. verſi. Nota tamen ex pri-
mo dicto.vel alia ex cauſa nonnunquam duo notarij de eo-
dē inſtrumento,vel actu rogantur.& tunc dubitatur an prę-
ſumantur in ſolidum,an verò ſimul rogati? Hoc aliàs in Ro-
ta Romana diſputatum fuit,& tres caſus conſiderati fuerūt:
Quandoque enim duo notarij ſimul rogantur , & tunc pro-
cedat doctrina Bald.in l.iuriſiurandi. C.de teſtib.de qua per
dom.meum hic colum.24.& Anan.conſil.49. & ibi Bologn.
in additio. Quandoque in ſolidum rogantur, & tunc proce-
dat doctr.Bald.in l.vlti.§.cum igitur.colum.5. C.de iu.deli-
beran.& glo.vni.§.ſi me abſente.in Authen.de hære.& Falc.
Quandoque dubitatur an ſint ſimul,vel in ſolidum rogati,&
tunc in dubio videntur in ſolidum rogati, per doctri.Bart.in
l.1.§.ſi plures.col.2.verſ.vt igitur liqueat materia.ff.de exer
cito.actio. vbi quando mandatur idem officium duobus ha-
bētibus iuriſdictionem ordinariam ſi officium eſt publicum
authoritate,& vtilitate cenſetur in ſolidum. Et hanc opinio.
Barto.eſſe veriorem,& magis communem teſtatur Abb.qui
illius dicta reaſſumit in c.prudentiam.col.4.verſi. aut plures
ſunt deputati ad vnum officium,ſubdens exemplum ſi Papa
deputaret duos legatos in eadem prouincia , vel epiſcopus
duos vicarios in eodem loco, non diſtinguendo eorum offi-
cia.Quod etiā voluerunt Roma.conſi.244.ac Aret.conſ.36.
& do.meus conſi.36.non obſtante tex.in c.cauſam. de offic.
deleg.quia loquitur in iuriſdictione delegata.Hęc faciunt ad
ſtatutum noſtrum Romanum.lib.3.c.291.ſub titu. de nota-
rijs rogatis de inſtrumētis . quod incipit,item ꝙ notarius de
aliquo contractu.verſic.Et,idem fiat quando duo notarij de
eodem contractu. Nec etiam præmiſſis obſtat id , quod poſt
Inno.voluit Abb.in noſtro cap. nu.32. ꝙ ſtatuto requirente
in aliquo actu duos notarios , non ſufficiat vnum adhiberi .
Abb.enim loquitur in caſu claro , nos autem in dubio.Et vt
ſupra dictum fuit, aliàs cōcluſum in Rota erat coram Hiero.
Verallo die 21. Iunij 1540.in cauſa Romana reſtitutionis.
Pro quibus tamen videri poterūt Alex. conſi.124. viſo pro-
ceſſu.col.1.vol.7.& Prob.in c.ſi duo.de procur.lib.6.

35 Inferunt etiam, ꝙ notarius † requiſitus non poſſit recuſa-
re facere inſtrumentum,vel ſcribere acta, aliàs ab officio ſu-
ſpenditur.l.prouidendum.§.1.C.de poſtul. Hoſtien.in ſum.
de fide inſtrumen.§.ex quibus.Bald.ſuper rub. C. eod. Rip.
in l.1.num.23.C.de eden. facit text.a contrario ſenſu, ſeu in
ratione ſui,in l.filiusfam.§.inuitus.ff.de procura.& habemus
text.in l.2.in fin.ibi,ſeruum publicum apud prætorem ſtipu-
lari debere.ff.rem pupil.ſal.fo.ponderando dictionem debe-
re,quod verbum neceſſitatem deſignat.l.prætor. in princ.ff.
de eden.l.1.in princi.ff.quod quiſque iur.c.oblatæ.ibi poteſt
vtique,immo debet.de appel.& ꝙ cogi poſſit voluerunt etiā
Specu.in titu.de fid.inſtrumen.§.3. Abb.in c.ſicut. in fin. ne
cler.vel mona.Roma.ſingu.259.Tabellio.dom.meus in l.in-
uitus.num.4.de regu.iur.Card.in clemen.1. verſi.dudum.in
13.not.de iureiuran.ſubdit Abb.vbi ſupra, in dicto 4.not.ꝙ
36 quandoque vnum† indiuiduum habet plura nomina,exem-
plum ponit in notario , ſic nuncupato a notis , quippe qui in
notas redigat.c.monacus.iun.glo.in ver. vel notarius.77. di-
ſtin.Specu.de inſtru.editio.§.inſtrumentum ergo publicum.
num.26. De his ſenſit iurecon. in l.inter eos. §. eos qui notis
ſcribunt acta pręſidum reipu. cauſa non abeſſe certum eſſe.
ff.ex qui.cau.maio.Bud.in annota.in pandec. ſuper illa l.vbi
declarat quid ſit notis ſcribere , & notis excipere . Ibi etiam
docet qui eſſent actuarij, qui ſcribæ , qui exceptores , quive
37 ſubadiuuæ ? Dicitur etiam tabellio, † vel tabularius,vt idem
Abb.ſubdit,quod per iura probat , videlicet per rub.& nigr.
C.de tabularijs,ſcribis,&c. Probatur etiam per Auth. de ta-
bellio.& per tex.in c.cum P.tabellio.de fi. inſtrumen. ea for-
te ratione,quia antiquitus in tabulis ſcribebatur . Seruus itē
publicus nuncupatur , quia publicè ſeruit. l. magis puto. §.
exigit.ff.de rebus eo.l.non enim aliter. ff. de adoptio. l. 2. &
ibi glo.C.eod.

38 Quinto noto ibi,aut duos viros idoneos,ꝙ duo viri† ido-
nei quo ad actus de quibus hic,notario publico æquiparanť
Nulla aūt alia qualitas in illis duobus viris requiretur , præ-
ter hanc de qua hic ꝙ ſint idonei. Hoſti. & Ioan.And.ex hoc
inferunt,ꝙ iſti duo viri debent eſſe perſonæ honeſtæ , & bo-
næ famæ,de quibus non ſit veriſimile,ꝙ falſitatem commit-
tant, & verè dicuntur idonei , qui probitate morum prædit i
ſunt,iuxta tex.in l.1.ibi, idoneos probitate morū. C.de offi.
magi.offi.Rurſus ſi non erunt ignaui,& indocti, iuxta ſentē-
tiam Socratis , de qua apud Platonem lib.21.qui inſcribitur
Laches,vel de fortitudine in hæc verba:De omni virtute,ac
negotio quemlibet ad ea eſſe idoneum in quibus ſapit : non
idoneum,in quibus eſt indoctus . Qualitas autē hæc propte-
rea requiritur,quia nec ij iurant, nec eis officium hoc publi-
cum ſolita cum ſolemnitate iniungi conſueuit , & iuxta mē-
tem Hoſtien.iſti duo erūt perſonæ priuatæ , nec iurabunt in
aſſumptione officij , vt etiam dicebat Abb.antiq.Abb. verò
Panor.dixit non eſſe iure cautum,quòd iſti duo viri iurent :
cautius tamen eſſe,quòd iurent,& hoc ſibi magis placere: &
licet id expreſsè non caueatur in iure, videtur tamen eſſe de
mente iuris,cum iſti ſint quaſi teſtes,argumen. text.in l.Do-
mitius Labeo.ff.de teſtamen.Pro quibus Abb.in cap.propo
ſuiſti.hoc tit.& quia ij ſubrogantur in locum notarij,ad tex.
in l.ſi eum.§.qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio.& ibi gl.in ver.
damni.poſt medium.c.eccleſia.1. & ibi glo. & Abb.in 2.not.
vt lit.penden.domi.meus conſ.190. circa primum. colum.3.
Quæ tanto magis procedunt cum hæc ſit ſubrogatio legis,
ſeu a lege introducta , de qua ſubrogatione legis tractāt Cy.
in l.vni.§.omnes quidem.C.de rei vxo.actio. Ioan.Fab.in §.
fuerat.colum.vlti.Inſtitu.de actio.Albe.in præalleg.l.ſi eum.
§.qui iniuriarum.colum.2.Bald.in l.1.§.ſed ſi eum. C.de rei
vxo.actio.Tiraquel.de iure primoge.quæſt.40.nume.41. Et
39 quòd iſti duo viri † iurare teneantur ſicut notarius, videtur
etiam in iure probari poſſe, ſuppoſito , quòd notarius ante-
quam exercere poſſit officium ſuum , pro forma introductū
ſit,vt iurare debeat.cap.ad audientiam. verſi.nec credentes.
de præſcript.glo.ſingula.in l.quædam. §.nummularios. ff.de
eden.

eden.iſti ſubrogati in locum notarij,qui formam in iurando
ſeruare debebat ad obſeruantiam eiuſdem formæ ſubrogari
etiam cenſeri debent.Bal.in l.vlt.C.ſi mãci.ita fue.alie.Cal-
deri.conſi.14.ſub titu.de teſta.Barba.conſi.17.& Felyn.ante
num.8.in 7.amplia.in c.cum dilecta. de reſcript. Hyppol.de
Marſi.ſuper rub.C.de probatio.

Ampliatur not.præmiſſum, & tex.noſter etiam ad cauſas
hæreſis,vt in illis etiam in ſubſidium,& defectũ notarij poſ-
ſint duo idonei viri, ſeu duæ honeſtæ perſonæ deputari ad
conſcribẽdum acta,eſt tex.in c.vt officium. §.verum. ibi,per
publicam ſi commodè habere poteritis perſonam, aut per
duos viros idoneos fideliter eorũdem depoſitiones teſtium
deſcribantur.

40 Sexto noto ibi, iudex adhibeat.quòd † notarij pro actis
ſcribẽdis electio,ſeu deputatio ad iudicem ſpectat,& de epi-
ſcopo quòd in ſua curia de iure poſſit notarium ad ſcriben-
dum acta deputare, & ſucceſſor epiſcopus priorem deputa-
tum remouere poſſit, & nouum conſtituere habemus deciſ.
Ioan.Bapt.Guidob. 224. incipien. Fuit retentum in vna la-
ten. ſcribaniæ. Ampliant etiam ad iudicem delegatum. per
tex.in cap.ſtatutum.verſ.notarium verò, & ibi Gemin.in 2.
not.de reſcript.lib.6.dom.meus hic in 9.not.In Rota Roma-
na,in qua ſunt duodecim Auditores, ſunt etiam 48.Notarij,
& ſic quilibet Rotæ auditor habet ſub ſe continuò quatuor
notarios, & cauſa quæ ſecũdum turnum vni ex auditoribus
committitur, vni ex illis quatuor notarijs etiam iuxta turnũ
diſtribuitur, & ſic non cadit alia notarij deputatio, multoq́;
minus requiruntur illi duo viri idonei,de quibus hic.ſic etiã
in tribunalibus vicarij Papæ, Camerarij, Gubernatoris, Au-
ditoris cameræ, vrbiſq́; Senatoris adeſt notariorum nume-
rus præfixus:& actor adit vnum ex notarijs illius curiæ,quẽ
vult in cauſis ordinarijs: in cauſis verò delegatis fit diſtribu-
tio per turnum, vt dixi, niſi cauſa prius ordinaria efficiatur
delegata, tunc enim idem erit notarius cauſæ delegatæ, qui
prius erat cauſæ ordinariæ. Prælati verò Roma.cur. (qui ſic
nuncupantur) quibus nonnullæ cauſæ delegatę non grauio-
res committi ſolent,notarios ad libitum iuxta iuris ordinem
deputant in ſuis cauſis,ſeu ſibi commiſſis,remouent, ſeu im-
mutant.Regulariter autem nunquam fit mutatio notarij ſu-
per cauſa,in qua idem ſcribere incepit, niſi interueniat mors
naturalis, vel ciuilis illius notarij. Intelligo autem de ciuili
non ſolum quando notarius ille priuatur ob delictum, ſed
etiam quando officium alienat ei renunciando,vel aliàs:Pa-
ria enim ſunt vt quis naturaliter moriatur, ſeu priuetur,vel
deponatur, ſiue officiũ,vel quid ſimile renunciet.c.in apici-
bus.§.ecce in quibus.7.quæſt.1.clemen.1.iun.glo.in ver.mo-
ri.vt lit.penden.not.376. fuit dubitatum. in nou. Hinc dici-
41 mus paria eſſe † Papam obijſſe, renunciaſſe, vel depoſitum
fuiſſe.cap.1.de renun.libro ſexto. clemen. ne Romani. §. ſa-
nè.iun.glo.in ver.moriente.de electio. Gemin.conſi.93.vi-
detur primo.poſt nume.10.verſ.quod autem tempus. Et ſic
quo ad notarios Roma.cu.præmiſſos, præterquam prælato-
rum Roma.curiæ,(de quibus ſupra loquutus fui) & in non-
nullis alijs caſibus ceſſat diſputatio Docto. hic, etiam illa an
notarius in aliqua cauſa ad ſcribenda acta deputatus a iudi-
ce mutari poſſit. Mutari tamen poteſt, & mutari conſueuit
in Roma.cur.& extra eam quando allegatur,& probatur ſal-
tem per proprium iuramentum ſuſpicio aliqua in illo nota-
rio,quo caſu mutari debebit.glo.in ver.artificis.in §.& quod
ſæpè.in Authen. de trien. & ſemiſ.quam gl. pro ſingu.notãt
Bald. hic,& dom.meus nu. 42. Quod quidem intelligendum
eſt, quando in principio litis notarius ſuſpectus allegatur,
42 non ſi poſt litem conteſtatam, niſi noua ſuſpicionis † cauſa
ſuperuenerit: tunc enim noua ſuſpicionis cauſa emergente,
etiam poſt litem conteſtatam, ſiue iudex, ſiue notarius re-
mouebitur.cap.inſinuante.de offic.deleg. Roma. ſingu.352.
tu ſcis quando exceptio. Felyn.in cap.paſtoralis.colum.1.in
fi.& colum.ſequen.de exceptio. Lotre.deciſ.40. incipiẽ.ex-
ceptio dilatoria.hanc communem affirmans. In caſibus prę-
miſſis ſi de ſuſpicione erga præfatos notarios Roma.cur. lo-
quamur, de ſtylo ab antiquo tẽpe vſque in hodiernum diem
ſeruari ſolito fuit, ac eſt,ꝙ in locũ notarij,vt ſuſpecti remoti,
connotarius ſubſtituatur, & vt plurimum primus remotus,
vt ſuſpectus participat ẽt de emolumẽtis pro quadam rata,
Legitur in deciſ. Aquen. 322. par.1. de ſtylo Rotæ credi no-
tario atteſtanti de ſui ipſius deputatione, ſicut & nuncio re-
ferenti ſe citaſſe de commiſſione iudicis, quicquid ſecus ſit
de iure, vt per Docto.in capit.1.de iudi.& per Riminal.con-
ſilio 69.nume.8.volu.5.in Senagallien.caſtri Propozoni co-
ram Veſtano 22.Iunij 1552.Limitandus ſtylus iſte,vt proce
dat ſolum in Rotæ tribunali in notario ac curſore ipſius Ro-
tæ, vel alijs tribunalibus præcipuis, ac dignioribus vrbis,
notarij enim,ac curſores vrbis digniores, ac candidioris fi-
dei habere conſueuere: & ſi remiſſio iuris erga ipſos, ac ri-
goris relaxatio indulgetur, non debet cenſeri alijs per-
mitti.

Septimo noto quòd officium notarij ſcribẽris acta in tri-
bus præcipuè conſiſtit, de quibus per Abb.& alios hic.Iux-
43 ta tertium,quòd notarius penes ſe † acta originalia retineat,
vt ſi quid difficultatis poſtea emerſerit, ad ipſa habeatur re-
curſus. Hanc opinio.quòd acta remanere debeant penes no
tarium,non autem penes iudicem, vel alium concludunt Io.
And.& Abb.hic,& Imo.Abb.Felyn.& communiter alij in c.
vlti.circa princip. infra hoc eod. titu. Romæ hæc diſputatio
ceſſat: notarij enim cauſarum, de quibus ſupra loquuti ſui-
mus dietim acta conſcribunt truncatè, ac breuibus plerunq;
verbis in calce ſchedularum citationum,ſeu a tergo illarum,
deinde in quodam ordine ponuntur, & deſcribũtur: ſucceſ-
ſiuè per ſcriptores (quos copiſtas vocamus) ipſo notario
mandante, & diſponente conficiuntur extensè regeſta par-
ticularia in quauis cauſa iuxta formulas iam diu a Rom. cur.
comprobatas, & in margine paginarum, rubricæ quædam,
epitomæ, ſeu ſummaria apponuntur ad faciliorem, ſuccin-
ctam,ac diſtinctam cognitionem eorum,quæ in illis longio-
ribus ſcripturis regeſti continentur. Originalia acta ſemper
a proprio notario conſeruantur, & cuſtodiuntur; regeſtum
verò cauſæ cuiuſuis modo reperitur apud proprium nota-
rium,modo apud iudicem illius cauſę, modo apud alterum
ex colitigantibus, vel eorum procuratores, & iuxta hoc vl-
timum membrum ſciẽdum eſt,quod regeſtum nec partibus,
nec procuratoribus concedi, ac dari conſueuit niſi prius fa-
cta promiſſione, ſeu obligatione ipſi notario de illud repor-
tando, eoq́ue reſtituendo infra breue aliquod tempus non-
nullorum dierum. Lata prima ſententia regeſtũ idem ad no-
tarium iudicis ad quem tranſportatur remanentibus actis,&
ſcripturis originarijs penes primum notarium. In ſecũda in-
ſtantia vnus ex notarijs illius ſecundi iudicis ſimiliter acta
deſcribit eodem ordine, quem præmiſimus: ſententiaq́; ſe-
cunda lata ſiue cõfirmatoria, ſiue reuocatoria, vel reforma-
toria primæ remanentibus pariter originarijs actis,fit etiam
tranſportatio regeſti primi,fabricati a primo notario,quàm
ſecundi a ſecundo confecti,& ſic deinceps.

Tractant hic glo.& Docto.de notarijs, eorumq́; poteſta-
te,ac auctoritate,vnde mihi expediens viſum fuit diſcutere,
an notarius poſſit conficere inſtrumenta extra territorium
illius, qui eum notarium creauit? Pro opin. negatiua cõclu-
dunt Specu.in tit.de inſtru.editio.§.reſtat.verſi.Quid de his.
Barto.in l.cunctos populos.nume.34.in 7.quæſt. C.de ſum.
Trini.& fid.catho.& in l.2.ff.de offic.proconſ. Ioan. And.in
cap.Romana.colum.penult.de fo.compet.lib.6.Collecta.in
c.ſi cautio.ad fin.de fi.inſtrumen.Bald.in præalleg.l.cunctos
populos.col.antepen.verſi. nunc quæro circa hic alleg.Rot.
Bellame.212.& Rot.in no.279. Ant.de But.in c.cum P.ta-
bellio.col.2.verſ.Nunquid autem tabellio.& ibi Imol.col.3.
verſi.Aduerte tamen.& Abb.nu.9.qui tamen in quibuſdam
(vt infra aduertam) ab alijs diſſentit.de fi.inſtru.Idem Ant.
de But.in c.per venerabilem.col.2. verſ.poteſt tertio intel-
ligi.& ibidem Præpoſi.col.133.& ſequẽ.q.7. vbi hanc com-
munem affirmat.qui fil.ſint legi.Ruin.conſi.69.colũ.3.lib.3.
ac Boe.deciſ.242. Et rationem nonnulli adducunt, quia ille
notarius extra territorium creantis dicitur perſona priuata.
ad tex.in l.3.verſic. nam ſi exceſſerit priuatus eſt.ff.de offic.
præſid.Declaranda venit concluſio prædicta, quæ commu-
nis eſt,quòd licet extra territorium creantis notarius inſtru-
menta conficere non poſſit, confecta tamen in territorio ẽt
extra illud vbique fidem facient, illiſq́; ſtabitur.Spec.in tit.
de inſtru.editio.§.reſtat.verſi.quid de his. Bart.in alleg.l.cũ-
ctos populos.nu.36.verſi.credo tamen,ꝙ inſtrumenta.C.de
ſum.Trinit.Rot.291. in no. Anto.de But.in cap.per venera-
bilem.colum.21.ver.ſed eſt dubium.& ibi Præpo.in §.quod
autem.colum.132.qui fil.ſint legi.in 5.quæſt. Bald. in c.cum
dilectus.in prin.de fi.inſtrum. Imo.in alleg.cap.cum P.tabel-
lio.colum.3.verſi.Secundo aduerte.& Abb.nume.9. de fide
inſtrumen.Declara etiam,quòd notarius in territorio crean
tis poſſit conficere inſtrumenta inter non ſubditos illi, qui
eum creauit.Anto.de Butr.vbi ſupra verſic.Secundo poteſt
intel-

intelligi. & ibidem Præpoſi. col.133. verſic.ſecundò poteſt.
Abb.in alleg.c.cum P.tabellio.col.vlt.verſ.ſi verò.vbi reſide
re videtur, quòd ſtetur conſuetudini. Poſtremò an notarij
creati a Papa, vel Imperatore poſſint vbique,& inter quoſ-
cunque inſtrumenta conficere magna eſt altercatio, de qua
per Doct.vbi ſ.& per Abb.in c.ſicut.nu.12.ne cleri.vel mo-
na.& Felyn.in c.ad audientiam.col.4.verſ.fatetur tamen.de
præſcrip. Tamẽ quicquid tenuerint præfati,præſertim Abb.
in d.c.cum P.tabellio.nu.9.de fi.inſtru.conſuetudo ſeruat,ꝙ
notarius imperialis poſſit conficere inſtrumenta de partium
conſenſu in terris eccleſiæ, & cõtra Apoſtolicus in terris im-
perij,vt etiam reſtatur,& concludit Fel. in alleg.c.cum P.ta-
bellio.num.17.in 13.quæſt.de fid.inſtru.

Succeſſiuè colligunt hic Doct.omnes,ꝙ ſi exẽplar ab ori-
ginali diſcrepet, tunc originali ſtandum ſit. Ego hanc con-
cluſionem dilatans eam comprobo quo ad quamlibet ſcri-
pturam,ẽt ſi illa ſit inſtrũm publicum,ſi ab originali diſcrepet,
44 vt † originali, ſeu matrici ſtãdum ſit iuxta tex.in c.ieiunium
quarti.cum glo.in ver.de forte.in prin.76.diſt.voluerunt gl.
in c.vt veterum.in verb.greci.9.diſt.glo.in §.vlti.in ver.pro-
thocollũ. & ibidem Ang.in Auth.de tabellio. Bar.in l.Sem-
pronius.nu.3.ff.de leg.2.vbi ꝙ prothocollo potius, quam in
ſtrumento publico ſtatur. Bal.in l.noſtram,num.4.ver.ſi ta-
men eſſet aliqua diſſonantia. C.de teſt. Abb.in c.cum ex lite
ris,in pen.not.de in integ.reſt.Alex.& Iaſ.in l.ſi quis ex argẽ
tariis,§.prætor ait.ff.de eden.& idem Alex.conſ.105.in cau
ſa.lib.2.Corn.conſ.28.nu.2.lib.1.Soc.conſ.94.in prin.lib.1.
Fel.hic,num.10.D.meus poſt Bar.in l.librarius.ff.de reg.iur.
In Rota Romana fuit data fides cuidam comparationi, quę
non erat in regeſto,nec in manuali,ſed in quodam libellulo,
quem broliardum, ſeu baſtardellum vocant. ſuper quo ha-
bemus deciſ.Achil.1.ſub tit.de fi.inſtrum.

Octauò no.ibi concluſiones,& cætera,quæ occurrẽt, ꝙ in
45 hoc tex.compręhenduntur etiam ſnĩæ diffinitiuæ,† quod du
plici ratione oſtẽdam. Vel quia ſnĩa veniat applone actorũ:
vel ex mẽte,ſeu verbis huius tex. Et primò,quia communis,
& verior ſit opin.ꝙ actorum appellatione,vt præmiſi,ſnĩa ẽt
diffinitiua veniat,vt poſt longam diſcuſſionem concludunt
hic Docto.de communi atteſtantes, ac Alex.& alij in l.acta.
& in l.actorum.ff.de rei vendi.quorum argumenta, reſpon-
ſiones,ac replicationes referre ſuperfluum exiſtimaui. Alter
quia probari videtur concluſio præmiſſa in partem affirma-
tiuam ex illis verbis huius tex. Concluſiones & cætera, quę
occurrerint:ſub termino concluſiones poteſt compręhendi,
46 vel ſubintelligi ſnĩa: Tum quia idem iudicamus † de conclu-
ſione in cauſa,quod de ſnĩa,& idem operantur. c.auditis. de
in integ.reſt.c.auditis. & ibi Doct.de procur.c.paſtoralis, de
cau.poſſ.& propr.Io.Mo.Io.An.& Gemin.in c.2.de in inte.
reſt.lib.6.Bal.in l.incerti.C.de interd.Fel.in c.vlt.col.6.verſ.
conſiderabam,ꝙ opin.ſ.de conſtit. & latè in c.cum dilectus,
nu.1.cum pluribus ſeq.de fi.inſtru.Verum ſi dubium adhuc
remaneat, ꝙ in illo verbo concluſiones non compręhendatᷓ
ſententia, & illis verbis immediatè ſequen. Et cętera, omne
dubium tolli vr̃,& ad omne dubium tollẽdum affirmare de-
bemus illa verba appoſita fuiſſe. Et quia acta hic relata, ſeu
ſpecificata,ſunt omnia præparatoria ad ipſam ſentẽtiam, vt
etiam ponderat hic D.meus, num.59. & dixit Bal.in c.cum
ſuper,ad fi.de cau.poſ.& propr. ꝙ acta dĩr vehiculũ quoddã
ad ſnĩam.& Soc.conſ.181.num.79.li.2. Hinc etiam dicimus
47 † proceſſu regulari ſnĩam.l.hęc enim ff.de ſuſp.tut.no.in l.2.
§.ignobilis.ff.de his,qui no.infa.& per Signor.cõſ.103.nu.4.
Ideo illa clã generalis, & cætera,congruè etiam ad ſententiã
diffinitiuam refertur, ſeu illam cõpræhendit,vt per Dec.vbi
ſupra. & ad tex.in l.his ſolis.ibi,in dotem,cęteriſq; cauſis le-
gitimè alienata. C.de reuoc.donat.& §.1.cum glo.Inſti.qui.
mod.tolli.oblig.per Fely.hic,poſt num.7.verſ.Vnde iſtud.&
cætera compręhendit omnia acta. & per D.meum,num.66.
ac Bero.num.57.Quæ autem compręhendat dictio,& c.per
notarios, paſſim apponi ſolita? dicatis,ꝙ dependentia, & ac-
ceſſoria actus tantum, non autem quid diuerſum,vnde opor
tet primum apparere de intentione partis, quam poſtea no-
tarius extendet. Aymo conſ.34.proponitur in facto,num.7.
& ſeq.Ceph.conſ.88.originalis,num.1.

48 Vltimo not.Abb. quòd † conſtitutionis tranſgreſſor non
incurrit in pœnam, ſi finis ad quem tendit,conſtitutio non
violatur, quod ampliat etiam reſpectu peccati mortalis, ad-
ducit Archid.poſt diuum Thom.in ca.vtinam.76.diſt. vbi ꝙ
49 † ieiunij tranſgreſſio non inducit peccatum mortale, quan-
do non lęditur effectus, propter quem ieiunium inſtitutum
fuit: & quando non fieret ex contemptu. Quod etiam vo-
luit Cardin.in clem.ad noſtram. verſic.2.in penult.quæſt.de
hæret.ac Gemin.in c.generali,col.penult.de electio.lib.6. Et
hos ſequuntur Aret.hic,& Felyn.num.11.vbi alios ad idem
citat, ac D.meus,num.63.& ſeq.

Limitant niſi lex,vel conſtitutio,ſeu ſtatutum loquaᷓ præ
50 ceptiuè: tunc enim præcepto † omnino parendum eſſet, ad
tex.in §.vlt.14.q.1.in c.omnes.de maior.& obed.Et pro hac
limit.concludit Abb.ſuper rub.de obſer.ieiu.circa fi.

Glo.prima tractat materiam probationis negatiuę,remit
tens ſe ad dicta ſuper c.bonæ, de elect. vbi latè examinat. Et
quia hanc materiam ſupra latè tractauit, ad alias gl.tranſeo.

Glo.2.in verſi.extraordinario, primo interpretatur hunc
51 tex.loquentem etiam de iudicio † extraordinario,vt intelli-
gi debeat de delegato:& ſic exponit iudicio extraordinario,
i.delegato.ad quod addocit tex.in c.induciæ.§.ſpatiũ.3.q.3.
vbi ꝙ dilatio eſt deneganda ei, qui reſcriptum ad iudicẽ ex-
traneum deportauerit:exponendo,extraneum iudicem.i.de
legatum.& eſt tex.in iure ciuili,in l.2.quæ incipit,ſi quando
quis reſcriptum ad extraordinariũ iudicem reportauerit di-
latio penitus ei deneganda eſt. C.de dilat. Pro hoc primo in
52 tellectu gloſ.& ꝙ iuriſdictio delegati † dicatur extraordina-
ria, & ipſe delegatus non ordinarius, ſed extraordinarius iu
dex, qui nihil habet proprium, ſed alieno iure exercet, pro-
batur ex tex.in l.1.§.qui mandatam. & in l.& ſi prætor. ff.de
offic.eius,cui mand.eſt iuriſd.in c.præterea.& c.ſanè.de offi.
dele. Et quia iuriſdictio delegati dr̃ extraordinaria: ꝓõr etiã
53 † dr̃ odioſa: prout econtra illa ordinarij fauorabilis eſt.gl.in
c.1.in verſ.proceſſus.verſus fi.de reſcrip.li.6.voluit Alex.in
l.1.ff.de dam.infec.& in l.1.col.15.ff.de offi.eius.

Alter intellectus glo.eſt,ꝙ iudicium extraordinarium di-
54 catur inquiſitio,vel denunciatio. Et ꝙ iudicium † inquiſitio-
nis dicatur extraordinarium, non autem ordinarium proba
55 tur, quia extraordinarium id dr̃,† quod fit contra regulas iu-
ris communis.l.in cauſæ.2.verſ.Nam ſi communi auxilio.ff.
de minor.vigintiquinque anno.l.ſolent.ff.de offi.procon.&
lega. & ibi Bal. & idem Bal.in l.pecunia. C.de priui.fiſci. Et
dum ſubdit glo. noſtra, ꝙ tunc iudex non procedit in figura
iudicij,ſed ex officio ſuo in modum inquiſitionis,adduci po
teſt tex.in l.cum filiusfamilias.ff.ſi cer.pet.cum glo.in verſic.
extraordinario iudicio,quę exponit.i.officio iudicis.eſt tex.
in l.pecuniæ verbum.§.perſecutionis.ff.de verb.oblig. Iudi-
cium item via denunciationis Euangelicæ, quod extraordi-
narium dicatur,probatur ex tex.in c.nouit,de iudic.& in ca.
56 omni,de teſtib. Et in vtroq; † caſu inquiſitionis,& denũcia-
tionis conſiderari poteſt,ꝙ non interueniunt perſonę neceſ-
ſariæ,& ordinariæ in iudicio, videlicet, iudex,actor, & reus,
iuxta tex.in c.forus,de ver.ſigni.in c.1.4.q.4.quo fit, vt cum
deficiat perſona actoris,ſeu accuſatoris,iudicium dicatur ex-
traordinarium:vt contingit,quando ordinarius procedit cõ
tra aliquem ex officio per denũciationem Euangelicam, vel
per inquiſitionem, ad tex.in c.inquiſitionis. & in c.qualiter,
& quando.de accuſ.& alios per glo.hic citatos.& per Bar.in
l.2.§.ſi publico.ff.de adulte. vbi remedium inquiſitionis vo-
cat extraordinarium. Voluit etiam Innoc.iudicium inquiſi-
tionis dici extraordinarium in c.cum oporteat,de accuſa.Et
hæc eſt communis Legiſtarum poſt Bart. in l.maritus. §.fi.
autem exiens. ff. de adulter. Et voluerunt Bal. Ang.& Pau.
Caſtren.in l.1. C.de libert. & eor.libe. Eſt etiam communis
Canoniſtarum,vt poſt glo.hic, & Doc.Abb.& alij ſuper ru-
bri.de,iudic. Et quòd iudicium omne.in quo proceditur of-
57 ficio † iudicis dicatur extraordinarium, probatur etiam per
tex.in l.ſalarium, iuncta glo.ff.manda.in l.1. §.& hoc reſcri-
pto.ff.de ventre inſpic. & per Alex.latè in alleg.l.filiusfami-
lias.ff.ſi cer.pe. Ratio illa adduci poteſt, quia regulariter ne-
mo ſine actione experitur,l.pupilli.§.videamus. ff.de negot.
geſt. Ergo vbi agitur ex officio ſine actione,agitur contra re
gulas iuris: ergo iudicium vocabitur extraordinariũ. Quan-
tum ad iudicium inquiſitionis attinet, aduertendum eſt, ꝙ
Doct.plures,& hic,& ſuper rubr.de iudic.& alibi plura con-
tra illam communem opinio.adducunt,quæ videri poſſunt.
Ego præter alios contra communem, ſeu ad illius limitatio-
nem pondero, ꝙ hodie de generali conſuetudine in quocun
58 que caſu procedi poteſt, & procedi ſolet per † inquiſitionẽ,
vt dixit Gandi.in tracta.malefi.tit.quomo.de malef.cogno.
per inquiſit. col.1. verſic.ſed hodie. Alberic.in l.ea quidem,
col.2. verſ. de conſuetudine tamen. C.de accuſat.& Aret.in

tract.

tracta.maleſi.in ver.hæc eſt quædam inquiſitio.colu.5. & ibi
addentes ad ipſum.ac M.Ant.Blan.in tract.de indinjs. circa
princ.num.9. vbi etiam teſtatur de vniuerſali conſuetudine
Lombardię: Et dicit ſe credere etiam alibi id ſeruari:quo fit,
vt hodie hæc via inquiſitionis non extraordinaria, ſed ordi-
naria potius vbique videri debeat. Et pro hac mea noua li-
mitatione,ſeu declaratione adduco dictum Bart. illuſq; ra-
tionem in l.ſi maritus.§.ſi ante extraneus.num.3.ff.de adult.
vbi poſtquam oſtenderat ceſſare inquiſitionem inchoatam
ſuperueniente accuſatore,ea ratione, quia accuſationis iudi
cium eſt ordinarium, inquiſitionis verò extraordinarium:
tamen ſi ex forma ſtatuti iudex per inquiſitionem poteſt in
diſtinctè inquirere,& ſic inquiſitionis remedium, quod paſ-
ſim admittitur,efficitur ordinarium, cum ex lege municipa-
li regulariter concedatur, & conſequenter non ceſſabit illud
iudicium inquiſitionis ſuperueniente accuſatione. Sequun-
tur Bald.in c.ſuper literis.colum.penul.de reſcrip. & Ang.in
præalleg.§.ſi ante extraneus.& Aret.hic.

Ex gl.3.in 3.par.colligunt Abb.& alij communiter hic,ꝙ
59 licet ſcripturis notarij † in contractibus, & alijs extraiudicia
libus non ſit fides adhibenda,niſi habeant teſtes in eis deſcri
ptos,ad tex.in §.ſancimus.in Auth.de here. & falc.gl.in l.iu
rigentium.§.quod ferè.ff.de pact. Lap.alleg.81. non valuit.
col. 2. verſ. nec facit fidem inſtrumentum iconomatus pro-
ductum,quia ſine teſtibus, & ſolemnitatibus debitis,&c. A-
60 ctus † tamen notarij,ſeu ſcripturis acta iudicialia continenti-
bus abſq; teſtibus ſtatur,per text.in l.in donationibus. C.de
61 dona.† quam Bar.ſic ſummat,In actibus iudicialib.non ſunt
neceſſarij teſtes. Vel alio mō ſummatur illa lex: In donatio-
ne,ꝙ fit apud acta,non oportet teſtes adhiberi, &c. Alio mō
ſummari pōt, videlicet publicatio donationis apud acta fa-
cta nō requirit teſtes &c.Et ſic deciſio illius tex.pōt eſſe par
ticularis,ſingularis,ſeu ſpecifica,iuxta ſecundum & vltimum
ſummarium. Iuxta verò illud primum Bar.gn̄alius, ipſiuſq;
Bart.intellectum,quem cōem affirmat Abb. hic poſt num.7.
verſ.nota bene gn̄alem regulam,ſumere poterimus, videli-
cet non requiri priuatum teſtimonium,vbicūq; publica mo-
numēta habemus: quod ēt comprobat ex gn̄ali ratione, quā
Imperator ibi ſubijcit, videlicet. Nam ſuperfluū eſt priuatū
teſtimonium,cum publica monumenta ſufficiant:ex quibus
62 verbis probatur regula,quam ſupra deſcripſi.Ratio.n. † gn̄a
lior dicto,illud declarat, & ampliat. gl.in auth. caſſa.in ver.
per Italiam.C.de ſacroſ.eccl. not. in l.quod dictū. ff.de pac.
l.j.iun.gl.in ver.Illiricanas. C.a quib.mune.vel pręſt. nemi.li
ce.ſe excu.lib.10.gl.2.in fi.in l.in facto.ff.de condi. & demō.
gl.in cle.j.in ver.præſidentes.in fi.de reſcr.Sic contra,qn̄ di-
ctum eſt generalius,ꝙ ratio, per hanc illud reſtringitur. glo.
in l.vni.ff.de fonte.verſic.quandoq; tamen. Rurſus,quia(vt
63 pręmiſi)ratio hic eſt ſcripta† ex ea inferre poſſumus ad quē-
libet caſum:& in caſibus non expreſſis non diceretur exten-
ſio,ſed comprehenſio, quaſi tacitè ſit cautum.l.his ſolis.§.de
cæteris.ibi,Etiam tacitè cautum putamus. C.de reuoc.don.
quem text.ad hoc pro nota. ponderat Bald. in authen.quas
actiones.col.2.verſ.ſed ego dico quādo generalis ratio ſcri-
pta eſt in lege.C.de ſacroſ.eccl. & ſuper rub. C.de nauti.fœ-
no.Calder.conſ.j.an capitulum. in princ. in tit.vt li.penden.
D.meus conſ.284.colu.2. Et quòd actis abſq; teſtibus ſtan-
dum ſit,voluerunt Spec.in tit.de inſtru.editio.§.reſtat.verſ.
ſed cum literis. Bald.in l.geſta. verſ.quæro nunquid acta.C.
de re iudic.& hic Bal. Ant.de But. ac Abb.poſt nu.7. & Fel.
n.12.& alij. Et ꝙ actis curię ſtandū ſit,& illa ſine adminiculis
probent cōem affirmat Io.de Ami.de Venaſ. conſ.71.n.11.

Quid autem dicendum erit de actis factis coram arbitro,
64 an † illa ſine teſtib.probent? videtur idem dicendum,cum ar
bitria inſtar iudiciorum redacta ſint: Et quod diſpoſitum in
uenitur in iudicibus,idem in arbitris diſpoſitum eſſe cenſeri
debet,niſi contrarium caueatur expreſſe,iuxta tex.in l.j.iun.
gl.j.ff.de arbit. & in l.pen.§.pen. C.eod. ac in l.rem non no-
uam.ibi, Vel qui ex recepto.i.compromiſſo, quod iudicium
imitatur &c. C.de iudi. auth. offeratur ei,qui vocatur ad iu
dicium libellus.iunc. gl.in ver.ad iudicium, quæ ſupplet idē
ſi ad arbitriū: & ſic illum tex. qui requirit oblationem libelli
faciendam citato ad iudicium, ampliat ad citatum ad arbi-
trium:vt idem dicendum ſit in arbitrio,quod in iudicio. Idē
etiam voluit glo.in ver.conuentum. in alleg.l.pen.§.pen.C.
de arbit.Eſt etiam tex. in c.a iudicibus.2.q.6. vbi arbitri ve-
niunt appellatione iudicum, & dicuntur iudices arbitrarij.
Et voluit Abb.cōſ.33.quod incipit,quinque.nu.5.lib.2.Spe.
in ti.de arbi. §.differt. Hinc dicunt valere argm̄ a iudicijs ad
arbitria,& eꝯ,& a iudicibus ad arbitros. Vnde ſicut coram iu
dice offerri debet libellus; lis conteſtari: iurari de calumnia:
ſn̄ia in ſcriptis ferri ſedendo,non ſtādo: ſeruari debent feriæ
in honorem Dei introductæ: Et gn̄aliter ſeruari debet ordo
iudiciarius,vt in ti.de libel.obl.de lit.cont.in c.vlt.de re iud.
lib.6.in l.2.in fi.C.de ſent.ex breui. reci. in c.vlt. de fer. quæ
quidem nec a partib.remitti poſſunt.gl.in c.de cauſis. quam
ibi cōiter ſequuntur.de offi.del.ſic& coram arbitro,vt ēt di-
xi offerri debet libellus,lis conteſtari,iurari de calumnia:fer
ri arbitrium,ſeu laudum in ſcriptis ſedendo,non ſtando: ſer-
uari debent feriæ in honorem Dei: & gn̄aliter ſeruari debet
ordo iudiciarius. Aliàs arbitrium, ſeu laudum nullum erit,
vt voluerunt Inn.Hoſt. Io.And. Anto.de But. Anch.Imol.
Card.& Abb.in c.Quintauallis.de iureiu. Spec.in alle.§.dif-
fert.& in §.excipitur.Io.And.Imo. & Ab. in c.cum dilectus.
de arbit.& eſt tex.in c.cum antea.in fi.& ibi Bal.C.de arbi.in
l.2.§.ſed quia tenemur.C.de iura.calum.in l.j.iun.glo.C.de
ſent.ex breui.reci.in l.omnes. verſus fi. C.de ferijs.in l.feria-
tis.& ibi Bart.ff.eo.in c.cum ab vno.de re iud.lib.6.Contra-
rium, & ſic pro parte negatiua in terminis concludit Alex.
conſ.13.ex iis,quæ.num.8.verſ.& licet quandoq; in iudicijs.
lib.j.In quibus autem arbitria, & iudicia conueniant,& dif-
ferant,declarat Spec.in tit.de arbitro,& arbitrato.in alleg.§.
differt.nu.12.& ſeq.& Lud.Rom.in l.j.ff.de arbit.ac Euerar.
in loco a iudicijs ad arbitria.

Amplio ꝙ executoribus Apoſtolicis extraiudicialiter ꝓ-
cedentibus credatur ēt ſi non appareat de proceſſu per alle.
Lapi 60.per conſ.Pariſ.57.ſtante.num.50.vol.4.& concluſit
Rota Romana,prout dec.Put.144.incip. fuit dictum in vna
concor.lib.2.

Regula de qua ſupra,quod acta iudiciaria abſque teſtium
adminiculo ſubſiſtant, quæ vera eſt, & communiter recepta,
& illam communiter obſeruari affirmat Saly.in alle.l.in do-
nationibus.C.de donatio. & facit text. in l.ſancimus.ibi per
teſtes,vel inter acta.C.de teſt.voluit Bal.ſuper rub. C.de fi.
65 inſtr.col.2.ver. Sed dubitatur. Fallit in procuratoris † cōſti-
tutione apud acta facta, quę omnino teſtes requirit,vt con-
cludit Lap.alle.81.incipien.non valuit actus factus.colū.2.
verſ.Speciale eſt in actis iudicialibus.& poſtea verſ.Et tamē
ſi faciam procuratorem apud acta.quam Lapi alleg. ſub alio
numero Abb.hic citat,& comprobare videtur num.8. Et il-
lam concluſionem Lapi ſequitur,eam magis communem aſ-
ſerens Rui.conſ.126.ſuper dubio.nu.3.vbi alios citat vol.4.
Super illa addit.Lapi in meis apoſtil. in ver. quoniam con-
tra,& poſtea in ver. procuratorem. alios refero cū Lapo re-
ſidentes,& ibidem pro hac opi.adduco Rotæ Romanę deci-
ſionem Ptolom.104.hanc Lapi opi.ſequētem, rurſus diſtin-
guentem vbi ibi, Iuxta praxim Romanam quando conſti-
tuitur procurator apud acta, in calce annotationis huius
procuratoris conſtitutionis ſcribere ſolet notarius præſenti-
bus ſocijs.Vel præſentibus N.& O.Et qđ dictum eſt de con-
ſtitutione procuratoris, idem dicendum eſt de alterius pro-
curatoris ſubſtitutione: vt etiam in hac ſubſtitutione apud
acta teſtes requirantur, propter identitatē rationis: & quia
66 procurator † ſubſtitutus, non differt a procuratore conſti-
tuto,argum.tex.in l.1.ff.de vulga.& pupil. vbi hæredes ſub-
ſtituti,dicuntur ſecundo,vel vlteriori gradu inſtituti: Sic &
procurator ſubſtitutus dici poterit ſecundo loco conſtitu-
tus, ſed non ab ipſo principale (vti hæres ſubſtitutus) ſed
ab ipſo procuratore primo,de conſenſu tamen expreſſo ip-
67 ſius principalis conſtituentis,vel tacito.Et quod valeat† ar-
gumentum de procuratore conſtituto,ad ſubſtitutum, pro-
bo, nam ſicut mandatum ipſius principalis lite pendente ſu-
68 perueniens inducit ratificationem† prius geſtorum in iudi-
cio iuxta text.in l.licet ff.de iudi.& in l.Iulianus. ff.qui ſatiſ.
cogan.& ibi Bal.in 2.not.Ang.col.2.ver.Sed vbi actus.Pau.
Caſtren.col.1.verſi.Et nota.Fulgo.col.2.verſi.Ex hoc colli-
git Iaſ.poſt nu.2.verſ.ſecunda ſubtilior.Iacob.de S.Georg.
in 2.not.Cur.Iun.conſi.63.num.6.Pariſ.conſi.143.num.31.
vol.4.Ang.in l.non pōt.verſ.vlt.conclude. & ibi Pau.Caſtr.
nu.6.verſ.recolligendo.& Iac.verſ. in fi.gl.ff.de iudi. & hæc
69 eſt cōis ſn̄ia. Sic etiam mandatum † ipſius procuratoris prin-
cipalis, per quod ſubſtituitur ille, qui plura acta geſſit tan-
quam ſubſtitutus, cum non eſſet, operatur ratificationem
omnium antea geſtorum per ipſum ſubſtitutum.Rot.in no.
454. Anton.de Butr. in cap.ex parte decani. colum.quarta.
verſicu.& hanc concluſionem.de reſcript. Alex.conſil.146.

in cauſa.nu.10. verſ.& propterea Dñi de Rota.vol.5. Iaco-
bi.in alleg.l.Iulianus.col.1.verſ.addatis etiam. Aduertatis ta
men,quod ſi mandatum,ſeu ſubdelegatio fiant in præſentia
iudicis abſque teſtibus,ꝙ valebunt, vt poſt Aret. hic colu.5.
verſ.ſed reuocatur.& Felyn. col.6. concluſit Rota Romana,
prout teſtatur Puteus deciſ.26.incip.Fuit dictum in vna To
letani de Occagna. lib. 2. Ratio concluſionis huiuſmodi fuit
calor iudicis,& quia coram iudice præſumuntur multi adeſ-
ſe. Omitto adducere tertiam rationem, quam nunc non di-
ſcutio,videlicet, ꝙ iuxta tex.noſtrum æquiparatur notarius
duabus honeſtis perſonis, quare, & non multo magis iudex
non debeat æquiparari duobus teſtibus? Reſponderi poſſet,
quod illud cautum reperitur,hoc nō. Rurſus,ꝙ ſumus in di-
uerſis terminis illius primi dicti ab hoc ſecundo, ſeu ab hu-
iuſmodi illatione.

Secundo fallit regula præmiſſa in ſententia, ſiue tenea-
mus illam non eſſe de actis, quo caſu (vt firmauimus) in his,
quæ non ſunt de actis teſtes requiruntur, ſiue dicamus il-
lam eſſe de actis,ad ſupra adducta nu.45.& ſeq.quo caſu,vel
quia quodammodo impropriè de actis dici poſſit,vt per Do
cto.hic. Vel & ſi proprijſſimè,tamen propter grauitatem ip-
ſius ſententiæ,& propter magnum præiudicium,quod ex il-
la inferri contingit: & quia de iure alias diuerſas ſolemnita-
tes requirit ipſa ſententia diffinitiua,quàm cætera acta iudi-
cij,vt infra oſtendam,& inter alias, vt in ſcriptis proferatur,
& ex breuiculo recitetur, vt C.de ſent.ex breui.reci. Et ſen-
tentia diffinitiua immutabilis ſit. l.iudex poſtquam. ff.de re
iud.Et quia conſuetudo totius orbis eſt, ꝙ teſtes in ea adhi-
70 beantur, † & Romæ paſſim in ea adhiberi ſoleant, conclu-
dendum erit,ꝙ ſententia diffinitiua abſq; teſtibus inefficax,
& inualida ſit ſtantibus præmiſſis conſiderationibus & vni-
uerſali conſuetudine, ac communi obſeruantia, a quib.vera
interpretatio & deciſio ſumitur.l.ſi de interpretatione.ff.de
legib.l.hos a patre.& ibi glo.& Bart. C.ſolu.matr.c.dilectus.
poſt medium,cum gl.in vet.interpres. & Cardi. in 9.not.de
conſue.Ang.conſ.99.inci.Petrus de Vrbeueteri.col.3. verſ.
ſaluo niſi aliter interpretatum fuerit dictum ſtatutum in ci-
uitate Vrbeuetana temporibus retroactis. D.meus con.358.
Placet mihi.ante nu.3. Et ꝙ in ſententijs diffinitiuis commu
niter adhiberi ſoleāt teſtes præter Io.& alios hic, teſtať Lap.
dicta alleg.81.nu.4.verſ.vnde in ſententia diffinitiua,in litis
conteſtatione, & interlocutorijs cōmuniter apponuntur te-
ſtes.Quo ad interlocutorias Lap.defendi poteſt,ſi reſtringa-
mus ad habentes vim diffinitiuarum: quo verò ad litis cōte-
ſtationem,ꝙ in ea teſtes requirantur, nec in iure hoc inueni,
nec in praxi ſeruare vidi.

71 Tertio fallit regula pmiſſa in delegatione, † & ſubdelega-
tione,in quibus teſtes neceſſarij ſunt,præſertim cum non vi-
deantur eſſe de actis, vt concludit Lapp.dicta alleg.81. nu.4.
verſ.vnde delegatio, & ſubdelegatio non dicuntur acta iudi
cij,vnde non probantur ſine teſtibus. Hanc opin.tenuerunt
etiam Arch.Io.An. & Gemin.in c.ſi a ſubdelegato. nu.5.de
offi.del.lib.6.Anto.de But. hic nu.36. Abb.nu.8.verſ.& ad-
uerte,vbi ſic legendum eſt,vnde tenet Lap.alleg.81.ꝙ inſtru
mentum procurationis, vel delegationis non probetur, &c.
& Fel.etiam hic poſt nu.9. verſ.quid autem de ſubdelegatio
ne.ac Io.Bap.Ferret.conſ.penul.Aduertendum tamen eſt,ꝙ
præmiſſa de plano procedere videtur, vt delegatio non pro
bet abſq; teſtib.quando eſt facta ab ordinario, qui etiam de-
legare poteſt.l.more maiorum.& ibi gl.& Doct. ff.de iuriſd.
om.iud.c.cum epiſcopus.ibi,per ſe,vel per alium.de offi.or-
di.lib.6.At in delegatione principis, quæ fit per reſcripta,vt
toto tit.de reſcr.& de offi.deleg. aliud ſeruatur.

Gl.in vet.citationes, quærit primo quare citationes ſcribi
debeant? reſpōdet,ꝙ ad effectum,vt appareat præuenta,vel
72 perpetuata iuriſdictio,ſi id negetur.præuenta † iuriſdictio di
citur per ſolam citationem,per quam inducitur litis penden
tia.l.pe.ff.de iuriſd.om.iud.c.propoſuiſti. de fo.comp.cle.2.
vt li.pend.l.& quia.iun. gl.ff.de iuriſd.omn.iud. Inn.in c.vlt.
nu.2.& ibi Hoſt.& Abb.vt li.pend.not.425. nota vtrū poſt-
quam, in anti.Bellam.380. quæ incipit, ſi faciens committi.
Abb.in c.vlt.col.vlt.verſ.ſed ſi agitur.de offi.leg. Ant.de Bu.
poſt Io.And.in c. cauſam quæ.2. & ibi Abb. nu.5. de teſtib.
Et ꝙ iuriſdictio preueniatur per citationem tam delegata,q̃
ordinaria concludit Anch.conſ.16.viſo proceſſu.col.j.verſ.
præuenitur enim.Iaſ.in l.2.col.j.verſ.tu tamen caue. C.vt li.
pend.Loffr.deciſ.129. quę incipit,lis pendere.Gl.noſtra ad-
ducit tex.in c.gratum.de off.del.ad probandum, ꝙ citatione

73 perpetuatur † iuriſdictio.Idem ēt probatur per tex.in c.licet.
eo.ti.iun.gl.in ver.vti non ceperit, quæ ſupplet ſaltem per ci
tationem. Ad idem eſt tex.in cap.ſignificauit.iun.gl.vlt.in prin.
de reſcr.eſt tex.in l.pe.iun.gl.in ver. quod gñaliter. ff.de iu-
riſd.om.iud.& in l.ſi quis poſtea.ff.de iud. Concludit glo.ꝙ
reus citatus non poterit poſtea declinare forum transferen
do ſe ad alium locū, per d.l.ſi quis poſtea. quæ optimè ad rē
facit. Ad quod ēt citat c.propoſuiſti. de fo. comp. vbi quod
citatus non pōt declinare iuriſdictionem,ēt quod poſtea fo-
rum mutauerit. Et hæc eſt vera,& cōis opi. & de conſuetudi
ne ſeruatur,teſte Iaſ.in l.& quia,quam legit cū l.more maio-
rum.n.57.& ſeq.ff.de iuriſd.om.iu. Et licet in ꝯtrium ſit tex.
in d.l.& quia. & de iure canonico habeamus tex.in c.relatū.
de offi.del.vbi quod non ſufficit ſola citatio ad perpetuandā
iuriſdictionem, ſed requiratur litis conteſtatio, quod quidē
c.relatum.gl. dicit procedere iuxta ius ciuile, hodie conclu-
dendum eſt non ſolum de iure canonico, iuxta quod ſumus
in claris: verum etiam vbi ſeruatur ius ciuile, ſolam citatio-
nem ſufficere,per ea,quæ volunt Bart.Iaſ. & alij in alleg.l.&
quia, ſeu l.more maiorum.

Quæri ēt ſolet, an ad perpetuandam iuriſdictionem dele
74 gati † citatio,vel alius ēt actus ante citationem ſufficiat? Pro
affirmatiua adduco gl.in ver.proceſſum. in c.ſi a ſubdelega-
to.vbi ꝙ iuriſdictio perpetuatur per actū ſubdelegationis, &
ſic ante partis citationē.de off.dele.li.6. Idē voluit gl. in ver.
ad partē. in cle.2.vt li.pend.quod ēt per citationem nōdum
executioni demandatam perpetuetur iuriſdictio.& ibidem
Imol.col.vlt.Eſt ēt gl.in ver. vſus. in c.quamuis. de offi.del.
lib.6.ac gl.in ver.incępta.in c.ne aliqui.de hære.eo.lib.Idem
tenent Hoſt.in c.relatum.& in c.licet vndique.col.j. Io.An.
col.2.verſ.quæro.cū gl.ac Pet.de Anch.col.j.in j.q.& Card.
in 3.q.de offi.del.Bal.ſuper rub. C.de in ius voc. Rot.in an-
ti.439.& Biſigne.in antiquio.j.ſub tit.de offi.del.Ang.Aret.
in §.rectè.col.j.Inſti. manda. Fel.in cap.quia Gu.col.pen.de
iudi.Affl.ſuper conſtit.Regni,tit.de parti.proro.termi.nu.5.
Et hanc affirmāt cōem & veram legiſtarum, & canoniſtarū
Ant.de Bu.in alle.c.relatum.col.j.verſ.videtur. de offic.del.
& Purpura.poſt alios in alle.l.more.n.511.ff.de iuriſ.om.iu.

An autem citatio nulla inducat perpetuationem iuriſdi-
ctionis? pro affirmatiua concluſerunt Hoſt. in c. licet vndi-
que.de offi.del.col.j. Ant.de But.in c.venerabili.col.pen.eo.
Roma.conſ.335.col.2.Gomeſ.in c.j.verſ.ſed aduertendum.
de conſti.lib.6.Opi.negatiua eſt cōis,& verior,quam tenue-
runt Hoſt.ſibi ꝯtrius,in c.olim.in prin.de excep.Arch.in c.nō
ita.2.q.6.& in c.quamuis.de offi.del.lib.6. Gemin.in d.c.q̃-
uis.Anch.ac Phil.Fran.col.vlt.Io.And.in addi.ad Spec.in ti.
de libel.conceptio.§.nunc dicamus.Abb.in c.gratum.& Fel.
colum.2.de offic.deleg.& Iaſ.hanc communem affirmat cō-
tra Hoſt. in l.more. num.60. verſ. an autem per citationem
nullam. ff.de iuriſd.omn.iud.

Super hac glo.in ver.citationes. Abb.exorditur illam po-
nere aliquos effectus,ſed non meliores: mihi videtur, quòd
effectus ſint boni, & ſubſtantiales, videamus nunc effectus,
quos ponit ipſe Abb.& imprimis ſupponamus,quòd citatio
ſit in ius vocatio, vel inuitatio: In ius verò vocare ſit, iuris
experiundi cauſa vocare.l.j.ff.de in ius vocan. Primus effe-
75 ctus † citationis ab Abb.traditus eſt ille, quòd citatio ſit fun
damentum,ſeu baſis iudicij,ac iuris experiundi neceſſarium
antecedens,& principium,iuxta text.in l.j.ff. de in ius vocā.
& in §.vlt. verſicu. vtique enim imprimis aduerſarius in ius
vocandus eſt.Inſtit.de poena teme. liti. cap. omnia, quæ ad-
76 verſus abſentes.3.quæſt.9.Et generaliter dicimus,quòd † ci-
tatio requiritur in quolibet actu præiudiciali. l.de vnoquo-
que.ff.de re iudic.l.nam ita diuus.ff.de adoptio. l.ſi quando.
C.de teſtibus.cap.eccleſia ſanctæ Mariæ ad fin. de conſtitu.
cap.3.de cau.poſſ.& propriet.cap.inter quatuor.de maior.&
obedien.clement.paſtoralis.de re iudic.Hinc videmus ex or
dine titulorum circa materiam iudiciorum præmiſſum eſſe
titulum.ff. de in ius vocan. vt conſiderat Bartol.ſuper rubr.
ff.ne quis eum, qui in ius voca. Et quòd citatio ſit funda-
mentum ordinis iudiciarij, voluit etiam Specul. in titu. de
citatio. in princip. Ampliat dictam regulam vno modo, &
limitat ſeptem Zaſ. in eadem l. de vnoquoque. colum. 4.
cum alijs ſequentibus.

77 Secundus effectus per Abb.hic relatus eſt,quòd † ſenten-
tia lata in fauorem abſentis non citati, non valeat: pro quo
citat glo.nota.videlicet in ver.aduerſus, quæ ſupplet, Idem
& ſi pro cis.iun.l.ea quæ. C.quomo. & quā.iud. In illo enim

tex. vt

tex.vt in ſumma Bald.& Sal.deciditur ſententiam ferri non
poſſe contra abſentem ceſſante vera, vel ficta contumacia.
78 Ampliatur deciſio illius text.vt etiam in ſententijs, † quæ
procedunt a ſummo Pontifice,vel Imperatore citatio req-
ratur, alias eorum ſententiæ ſint nullæ.gl.in l.vlt. & ibi Bal.
& Pau.Caſtrē.C.de legib.Inn.& Hoſt.in c.in noſtra. de pro-
cur.Hoſt.& Ioan.And.Anto.de Butr.Imo.& Abb. in c.cum
olim.de re iudi.& ibi Felin.num.12.hanc communem affir-
mat,& communem etiam dicit Boe.deciſ.247. col.3. Idem
voluerunt Calcan.conſi.16.col.3.Rui.conſ.36.col.9.li.1.&
conſi.24.col.2.vol.4.D.meus conſi.603.col.vlt.& cōſi.606.
col.3.Grāma.dec.105.nu.4.& ſeq.& conſi.89.col.3.Et eſt ra
tio,quia princeps non pōt tollere ea, quæ ſunt iuris natura-
lis.& eſt tex.in §.ſed naturalia.Inſti.de iu.natu.gen.& ciui.&
in l.2.ff.de vſufru.ea.re.quæ vſu ꝯſum. & per Bald.cōſi.58.
lib.3.& Abb.in c.in cauſis.de re iud.Citatio aūt inuenta fuit
a iure naturali,confirmata a iure poſitiuo. cle.paſtoralis.de
re iudi.§.ceterum.Et ego aliàs probabam citationem eſſe a
iure diuino inuentam,iuxta illud Gen.3. Adam vbi es? no-
tat Bal.in l.cum fratrem.in fi.C.de his,qui.vt indig. ac Soci.
conſi.12.col.1,lib.1.Moneri ēt fecit Deus per Loth populū
Sodomiticum,antequam eum perdi, & perimi mandaret.
Geneſ.19.ac c.qualiter,& qñ.cir.prin.de accuſa.c.Deus om-
nipotens.2.q.1.Sed ꝯ vr̄,ꝙ immo princeps non teneatur in
ꝓcedendo ordinem iuris ſeruare, licet ex urbanitate aliquā
do ſequatur.l.digna vox.C.de legi.Quod procedit qñ ex iu
ſta cauſa illud faceret.Bald.in l.2.C.quomo.& quan.iud.ſed
iuſta cauſa ſemper in principe præſumitur. Cyn. & Bal.q.3.
in l.reſcripta.C.de preci.impe.offe. Anto.de But.& Imo.in
c.cum inter.de renunc.Abb.in c.cum olim.nu.23.de re iud.
Iaſ.in repet.l.quominus.nu.5.ff.de flumi.Idem Iaſ.hanc cō-
munem ſententiam affirmans tam Canoniſtarum, q̃ Legi-
ſtarum in l.ſi teſtō.col.1.C.de teſta.Bertran.conſ.192.col.5.
lib.2.& conſi.7.col.2.lib.3.Maria.Soc.iun.conſi.56.in fi.li.1.
Amplio,vt hæc ſit talis præſumptio,quæ non admittat ꝯtriā
probationem.Cyn.in alle.l.reſcripta.verſus fi.Ant.de Butr.
in c.quæ in eccleſiarum.col.pen.verſ.aut eſt dubium. & ibi
Imo.col.4.ver.ſi autem eſſet dubium.Abb.col.pen. ver.Qñ
dubitatur.Feli.col.22.ver.& ideo procedit.de conſtit.Alex.
conſi.2.col.vlt.lib.1.& conſi.87.col.12.lib.2.

Tenendo illam opin.ꝙ principis ſententia abſque citatio-
ne non ſubſiſtat,limito qñ princeps mandaret aliquid fieri,
puta aliquem puniri pro tali delicto per aliquem commiſſo,
licet enim princeps fortè malè faceret ſic iubere abſq; partis
citatione,& abſque cauſæ cognitione,inferior tñ,ſiue ſubdi
tus principi obedire tenetur,etiā ſine alia citatione,& abſq;
cauſæ cognitione,vt voluit Cyn.in l.reſcripta.C.de precib.
Imper.offer.Quod procedit quando princeps motu ꝓprio
ſcriberet,ſecus ſi ad alicuius inſtantiam: tunc enim deberet
de cauſa cognoſcere, & ſic partem citare. Cum ſubintelligi
debeat clauſula illa,ſi preces veritate nitantur,per id, quod
habetur in l.& ſi non cognitio.C.ſi con.ius,vel vtil.publi.&
in c.2.de reſcr.& ad text.in l.2.C.de diuer.reſcri.& D.meus
Phil.Dec.conſi.142.col.4.

Sublimito niſi is cui ſcribitur certus eſſet de innocentia il
lius: tunc enim ſuperſedere deberet,& principi reſcribere,&
expectare ſecundam viſionem: tunc in foro fori excuſaretᷓ
ſic obediendo principi,per id,quod hr̄ in c.ſi qñ. de reſcri.in
Auth.de defenſo.ciui.§.ſed hoc vero.& in l.2.de peti.bono.
ſublat.In foro tñ poli non excuſaretur,ſi ſibi conſtaret de in-
nocentia,potius enim mortem pati debet, quam peccato cō
ſentire,etiam parendo ſuo ſuperiori per id,quod habetur in
c.factis.quod met.cau.per Inno.in c.inquiſitioni.de ſenten.
excom.& in c.quanto.de conſue.

Secundo principaliter limito regulam illam negatiuam,
non valere principis ſententiam abſq; citatione, procedere
niſi ꝯ allegantem talem nullitatem ſententiæ principis pro-
pter omiſſam citationem,probaretur iuſtitia ſententię,& ſic
conſequenter,quòd illi non citato non fuit ſublata ipſa de-
fenſio,cum nulla ſibi competeret: & ſic ceſſaret dicta ratio
prohibitionis iuris naturalis, vel etiam diuini, prout voluit
Pau.de Elcaza.in clemen.paſtoralis. de re iudica. Et fuit de
mente Anton.de Butr.in alleg. cap.cum olim. eod.titu.de
re iudic.

Tertio principaliter limito niſi princeps aſſerat, & expri-
mat cauſam iuſtam,videlicet, talem, quæ vera ſit, iuſta, &
legitima reputetur: tunc enim non eſſet præſumptio, quòd
ipſe princeps ita id aſſerat contra veritatem, per id, quod
habetur in c.quæ in eccleſiarum.de conſtit.per Inno.& An-
to.de Butr.vnde propter talem præſumptionem valebit ſen
tentia principis ita exprimentis dictam cauſam iuſtam, li-
cet pars non fuerit citata.Talis tamen præſumptio non eſ-
ſet iuris, & de iure: immo contrarium probari poterit per
id, quod habetur in l.ſiue poſſidetis.C.de probatio.Alio au
tem non probato ſententia principis valida erit: & pro ipſa
præſumitur, vt dixi. Et ſic quo ad dictum effectum in prin-
cipe multum refert ad validandam huiuſmodi ſententiam
latam ſine citatione, an fuerit iuſta cauſa expreſſa, an non,
ad nota.in cap.ſicut.de re iudic.& ita intelligi debet dictum
Bald.in l.2.C.quomo.& quan.iud.

Quarto limito niſi ſolum tempore prolationis ſententiæ
principis fuerit omiſſa citatio, vbi a principio in proceſſu,
& in liquidatione cauſæ pars ipſa fuerit citata, quia citare
ad ſententiam audiendam eſt magis de iure poſitiuo, quàm
de iure naturali, quando in proceſſu fuit adhibita plena cau
ſæ cognitio, ex quo tunc non eſt amplius cognoſci, ſed co-
gnitum eſſe, & ſic talis citatio non fieret ad proponendam
aliquam defenſionem, ſed magis de iuris rigore: vnde tunc
principis præſentia ſuppleret talem defectum,ad ea,quæ ha-
bentur in c.1.de lit.conteſt.& per Hoſtiē. in c.in cauſis.de re
iudi.ac per Bald.in l.vlt.C.de legi.pro principali concluſio-
ne,ꝙ princeps citationem ad ſententiam omittere poſſit, li-
cet non ad accuſationem faciendam concluſerunt Soci. in l.
ſi quis arbitratu.colum.14.ff.de verbo.obliga.ac Lanfran.in
clem.ſæpè.§.ſed quia.colum.27.& ſeq.de verb.ſigni. & dec.
Neapo.1.in no.in 3.dub.

Quinto limito niſi ſententia principis ſit lata ſuper noto-
rio, quia licet in alijs inferioribus etiam ſuper notorijs re-
quiratur citatio, quamuis non in forma peremptorij, vt no
ta.in cap.tua.de cohab.cleri.& mulie.per Innocen.in cap.ad
noſtram.de iureiuran.tamen ſecus eſt in ſentētia principis.
& hoc voluit ſingulariter Anto.de Butr.per illum text.in al-
le.c.cum olim.de re iudi.Nonnullas alias limitationes quā-
do princeps poſſit procedere abſque citatione videre pote-
ritis per Soci.conſi.87.colū.9.& ſeq.conſi.120.col.6. & ſeq.
ac conſi.127.col.7.lib.3.per Zaſ.conſi.10.lib.2.per Pariſ.cō-
ſi.1.col.12.lib.2.ac conſi.5.col.14.vol.4.

Glo.præmiſſa in ver.aduerſus.in alleg.l.ea quæ.C.quom.
& quan.iud.ampliat text.illum, vt nec etiam ſententia ferri
poſſit in fauorem abſentium non citatorum, pro quo etiā
adducunt text. iun. ibi nota. in l. furioſo. ff.de re iudica. vbi
quòd etiam in fauorem furioſi ſententia ferri non poteſt,
quippe qui loco abſentis habetur. Quod etiam voluerunt
ibi Barto. Ange. Cuma.Pau.Caſtren.Imo.& Alex.qui col.1.
hanc communem affirmat,& Iaſ.num.3.vbi alios ad idem ci
tat, adducens etiam argumenta pro contraria opinione.tā-
dem concludit pro hac communi opin. Idem voluit glo.1.
in l.quæſitum.& ibi Barto.ff.de re iudi.Bald. Ange. Sali. col.
vlt.& Alex.col.2.qui etiam dicit communiter reprobari gl.
ibi contrarium tenentem,ac Iaſ.ibidem in fi.C.de iudi. Bar.
in extra.ad reprimen.in ver.figura.in fi.Rom.ſingu.90.Abb.
conſi.3.colum.17.lib.2.Alex.conſi.114.viſo proceſſu.nu.3.
ver.vnde dicit ſingulariter Barto.vol.6. & declarat Nicel.in
52.concor.Glo.in 19.fallen.Et hanc etiam communem re-
ſtatur Iaſ.in l.nequicquam. §.vbi decretum.num.48. in 19.
fallen.ff.de offi.procon.

Limito præmiſſam conclu.Abb.hic, & aliorum non pro-
cedere in ſententia interlocutoria, vt voluerunt Inno.in c.
audiris.de procura.Ange.in l.1.C.quib.non ob.long. temp.
præſcr.& Iaſ.in alle.§.vbi decretum.ante nu.49.ver.iſta cōis
concluſio.ſublimitat, & declarat Imo. hæc procedere tan-
tum in interlocutoria modici præiudicij, vt per Bero. hic
poſt num.90.

Limitatur ſecundo per Hyppo.de Marſi.in l.de vnoquo-
que.nu.81.& ſeq.ff.de re iud.qñ a reo data eſſet licentia iudi
ci ꝓcedendi ꝯ eum,ēt non citatum: exemplum darem hic in
Tuſcia in inſtr̄is guarentigiatis, ac Romæ in inſtr̄is in forma
Cameræ,in quib.præter alias pregnantes clauſulas,illa appo
79 nit,Quòd debitor 1 capi poſſit ad inſtantiam creditoris, ex
ſola oſtenſione inſtrumenti facta iudici: tunc enim abſq; ali-
qua citatione executio inſtr̄i per iudicem fieri poterit: &
debitor carcerari nulla præcedente citatione,ad ea, quæ no-
tant Ange.& vterq; Imo.in l.ſi ſic.ff.de leg.1.qui licet loqua
tur in ſtatuto,idem ſenſiſſe in pacto credendū eſt,ad tradi. p
Doct.in l.nō impoſſibile.ff.de pact.& ad gl.ſingu.ſup rub.C.
de decre.Decurio.lib.10.quæ æquiparat pactū, & ſtat- tum:

ſic etiam pactum, & lex æquiparantur.l.vlt. C.de reb.alien.
non ali.l.vlt.C.de fideiuſ.Pactum item,& conſuetudo,iuxta
tex.in c.ſacroſancta.iun.tex. in c.Meſſana.de elect.& ibi Io.
An.adducens rationem,quia conſuetudo eſt tacitum pactũ.
l.de quibus.& l.ſed & ea.ff.de legib.verũ quia ad hæc reſpõ-
deri poſſet,ꝙ licet valeat argumentũ de pacto ad legem, ſta-
tutum, vel conſuetudinem affirmatiuè, videlicet, quicquid
per pactum fieri poteſt,ergo & per legem, ſtatutum,vel con
ſuetudinem iuxta tex.ſing.in alle.l.vlt.C.de fideiuſ. & ibi no
tant Bar.Bal.Sal.& alij.eſt gl.in ver.hæredis,in prin.in l.non
ſolum,§.vlt.ff.de no.op.nunc.ac gl.in ver.officiali. in c.2.de
conſue.lib.6.Tñ argumentũ hoc negatiuè non procedit:niſi
qñ aliquid fieri non poteſt per pactum, quia ſit turpe, vel ꝯ
bonos mores:ea.n.ratione per legem, ſtatutum, vel conſue-
tudinem fieri non poterit:quia lex debet eſſe honeſta, & iu-
ſta.c.erit aũt lex.4.diſt. Et ꝙ multa fieri poſſint per legem,ſta
tutum,vel conſuetudinem, quæ non per pactũ declarat Bar.
in repet.l.oẽs populi.in 3.q.3.q.prin.ff.de iuſt.& iure.Bar.&
Pau.Caſtr.in l.non impoſſibile, ff.de pact. Bart.in repet.l.de
quibus,col.2.ff.de legib.Verumetiam vbi valet argũ de pa-
cto ad ſtatutum,non ſequitur,ꝙ valeat ecõtra. Vnde ad rem
noſtram in ſpecie in pacto citabo eos,qui pro opinione mea
concludunt,Matth. videlicet de Afflict. in conſtit.Neap.pa-
cis cultum.col.6.ac deci.326.& Ang.conſ.131.vol.4.
80 Limitatur tertio valde ſingulariter in cauſa † criminali,vt
ſi proferatur ſententia in fauorem abſentis, illa ſubſiſtat, ſe-
cundum Bald.in l.ſi accuſatoribus,colum. vlt.ff.de re iud.&
Alex.in alleg.l.furioſo,colum.2.ff.de re iudic.

Vltra Abb.hic Bero.ponit aliquos effectus citationis,quo
rum aliquos ſcire valde expedit: nonnullos principales re-
aſſumemus.De citationibus & plura ſcripſit hic Lauſ.de O-
ria.& Maria. Soc. edidit tractatum de citationibus ampliſſi-
mum: Nos inſiſtemus circa ea,quæ vtiliora videbuntur, &
aptiora pro intellectu noſtri tex. & materiæ, de qua hic glo.
Abb.& alij tractant,poſtquam ipſe Bero.hic nu.88.probauit
pro forma,& ſolemnitate requiri citationem ad audiendam
81 † ſententiam diffinitiuam.l.Labeo,& toto titu.C.quomo.&
quan.iud.cle.2.de re iud.ver.dicine etiam ſententia meruit.
ibi, In abſentem, nec citatum legitimè. Subdit idem Bero.
valde notabiliter,ꝙ non ſufficit quem ad ſentẽtiam citatum
fuiſſe ſimpliciter,vel ad audiendam voluntatem iudicis, ſed
82 præcisè debere fieri citationem † ad diffinitiuam ſentẽtiam.
præter illos,quos ipſe citat,idem voluit etiam Rot.342.quę
83 incipit,attento eodem,in no.quę concludit † ſententiam la-
tam vigore citationis ad audiendum volũtatem Auditoris,
cui plura commiſſa fuere,non valere.arg.tex.in l.qui inſulã,
ff.de verb.obl.facit gl.in clem.ſæpe,in ver.ad id, de verb.ſig.
Abb.in c.conſuluit.ac Fel.num.16.in 2.not.de offic.del. Io.
de Ana.col.pen. ac idem Fely.in c.ad petitionem,post nu.7.
de accuſ.Idem quod Rota voluit Rom.ſing.367.& facit tex.
in cap.2.& ibi Gemin.de do. & con.lib.6.
84 Citationis ad ſententiam † formula,quę in Rom.cur.ho-
die paſſim fit, & extra eam in iudicijs eccleſiaſticis ſeruanda
erit paucis immutatis, ſi proceſſuum,& ſententiarum validi
tas deſideretur hæc erit:Coram R.P.Dño N.Piſana canoni-
catus,& præben. citetur A. ex aduerſo principalis, ſeu B.ex
aduerſo procurator,ad videndum abſolui infraſcriptum in-
ſtantem ad effectũ &c.deferri iurã in ſupplemẽtum &c.Rei
terari oẽs terminos in vim bullæ Innocentianæ:concluden-
dum,& audiendum ſniam ad primam diem. Inſtante C.prin
cipali,ſeu eius procuratore.Præmittitur in ſchedula citatio-
nis præmiſſæ nomen,& cognomen iudicis citantis ſeu citari
mandantis,ac coram quo comparendũ eſt, qui ſit iudex cõ-
petens ordinarius, vel delegatus : Alioquin ſi incompetens
eſſet,nec eis citare poſſet, nec coram eo comparendũ eſſet.l.
vlt.& ibi Doct.ff.de iuriſd.om.iud.l.2.ff.ſi quis in ius vo.nõ
ier. Debet & conſtare,an iudex ſit ordinarius.an delegatus.
Spec.in ti.de ſent.§.qualiter,ad fi.& ipſe iudex dr̃ cauſa effi-
ciens,quippe qui ipſe ſniam cõponit, & in eſſe producit : &
dr̃ cauſa efficiens immediata, & proxima non ſecus ac faber
lignarius,vel murarius:in qua cauſa efficiente.i.in ipſo iudi-
ce citante ſi reperiretur aliquis defectus, ſnia nõ ſubſiſteret:
vt quia ſniam proferens eſſet mutus, infamis, excõicatus.l.
cum prætor,§.non aũt oẽs,ff.de iudi. & per Spec.in ti.de ſen
ten.§.iuxta. In eadem citatione exprimitur res ſuper qua li-
tigatur,& ſuper qua ſnia ferenda ſit,videlicet ſuper canoni-
catu,& præbenda,iuxta text.in l.ſi in rem, iun. gl.j. ff.de rei
vendi.Et hæc põt dici cauſa materialis ſnię deducta in iudi-
cium per libellum,vel petitionem, ſuper qua cauſa materia-
li totus proceſſus fabricatus eſt. Et hæc expreſſio fit ad cau-
telam,& vt ceſſent diſputationes, an in citationibus præter-
tim ad ſniam,debeat exprimi cauſa,vel articulus,puta dicen
do ſuper tali crimine (ſi ſimus in criminalibus) vel ſuper tali
domo,vel prædio(ſi ſimus in prophanis) vel ſuper canonica
tu Piſano(cũ ſimus in eccleſiaſticis) ad tex.in c.vlti.5. q.2.l.
cõſentaneum.& ibi no. C.quo & qñ iud. latè Bar.in extrau.
ad reprimendũ.in ver.ſuper dicto crimine.& dec.Neap 294.
Et non ſolum in ſnia & citatione pro ſnia ferenda res ſuper
qua litigatur exprimi debet, ſed & in reſcripto. c. olim.j.de
offi.del.Spec.de reſcr. præſen. §.rõne quoq; defectus. nu.4.
verſ.item ꝙ articulus ſuper quo. In libello & expreſſio rei ſu
per qua litigandũ eſt fieri debet. l.j.ff. de eden.l.edita, C.eo.
& vtrobiq; Doct.l.j.C.ſi a non comp.iud. Et præter illa ver-
ba Piſan. cano. & præben. non eſt neceſſaria alia expreſſio,
vt.ſ.addendũ ſit,In eccleſia Diuæ Mariæ, ſub cuius noĩe con
ſecrata eſt hæc eccleſia cathedralis,& metropolitana Piſana:
ſi.n.tractaretur ſuper aliquo alio beneficio, nomen Sãcti ex-
primendũ eſſet hoc mõ:Piſana Parrochialis S.Sixti,ſub qua
parrochia Piſis nunc exiſtens,dego. Et de expreſſione noĩs,
ſeu denoĩationis ſanctę eccleſiæ, ſuper qua litigat,habemus
tex.in c.dilectus filius.2.poſt prin.ibi,Super eccleſia S.Nico
lai Dumelien.de reſcrip.& in c.l̃ris,verſ.verum qñ.de do.&
cont. Qñ ſumus in canonicatu cathedralis eccleſiæ,nõ expri
mitur nomen ſancti,vt in terminis nřis: ſi verò eſſemus in ca
nonicatu collegiatę,nomen Sancti exprimendum eſſet,prout
videmus in tex.c.cũ parati.verſ.cumq; N.canonicus S.Iaco-
bi,de appel.dũ in eadem ſchedula dr̃: Citetur A.ex aduerſo
principalis,certiſſimi iuris eſſe affirmo nomen & cognomen
citandi exprimendũ eſſe ad incertitudinem vitandã.arg.tex.
in l.Pomponius,in fi.ff.de rei vind. & tradi. per Mar.Soc.in
tract.citatio.art.20.nu.14. in 9.q.prin. Et quia iſte principa-
lis aduerſarius ex ſnia ferenda lædi poterat, ad ſniam ipſam
neceſſariò citandus erat.l.de vnoquoque,ff.de re iud.cle.pa
ſtoralis.§.cæterum, extra eod.l.nam ita diuus,ff.de adoptio,
85 Et dr̃ ex aduerſo principalis, quippe qui is aduerſarius † eſt,
qui ſe opponit, qui reſiſtit, qui impugnat, qui emulatur. ſic
apud Teren. in Hecyra in prolo. Ita poetam reſtitui in locũ
prope iam remotum iniuria aduerſarium, pro aduerſario-
rum.l.nunquam temerè.ibi, Aduerſarium ſuum. ff.de iudic.
l.diui fratres.ibi, Electionem aduerſario deferent, ff.de libe.
cau.l.j.C.de eden.iunc.l.ſi aduerſarius. C.de fi.inſtru.c.3.de
reſcr.c.j. vbi latè D. meus in vtraq; lectu. & Rip. num.11.&
ſeq.de iudic.Hunc modum loquendi,Ex aduerſo principa-
lis,vel Ex aduerſo procurator,ſtylus omnium curiarum cõ-
probat, qui etiam a iure communi non abhorret, vt vide-
mus in cap.cum veniſſent. ibi, Donec probatum fuerit legi-
timè ex aduerſo, de inſtitutio. Illa verba ſiue B.ex aduerſo
procurator, demonſtrant, quòd in Rom.cur. non refert, an
ad ſententiam audiendam, & etiam ad alios actus citetur
principalis, vel procurator. Et licet de iure ſi cauſa agita-
ta ſit cum procuratore, cum eodem terminari debeat: &
procurator, non autem principalis citari debeat ad ſenten-
86 tiam, ſententiaq; † contra procuratorem ferri, ac dirigi de-
beat,non autem contra principalem, alioqui inualida ſit.l.j.
C. de ſentent. & interlocut. & pluribus in locis ſeruetur,
etiam Romæ in curia Capitolina, & in Rota Florentina(vbi
ego fui Auditor) vt ſententiæ concipiantur in perſonis
procuratorum, cum quibus actum fuit, iuxta iuris termi-
nos, vel eorundem, ac ſimul etiam eorum principalium.
Tamen in curia Romana, & vbicunque proceditur ſum-
mariè, ſine figura iudicij, de plano &c.non refert an ad ſen-
tentiam audiendam principalis, vel procurator citetur. Et
regulariter in curia Romana ſententia dirigitur in principa-
lem, nec in illa procurator nominatur, & hoc de ſtylo an-
tiquiſſimo, qui modus procedendi, quando ſine figura iu-
dicij proceditur optimus eſt. Bartol. in alleg.l.j. C. de ſen-
tent. & interloc. & ibi Apoſtil.ad eundem, per eundemque
Bartol.in alleg.extrauag. ad reprimendum, in ver.& figura.
Et pro eo, quod diximus non referre an citetur principa-
lis,an procurator,pondero,quod tam principalis ipſe,quam
illius procurator venit appellatione partis, vt per Doct. in
cap.ſuborta,de re iudic.notat Mil.in ſuo Repert.in ver.pars
appellatione. Sequitur Caſſad.deciſ.3. num.3. de reſcript.
vbi & recẽſet Rotã pluries tenuiſſe,ꝙ cõmiſſa alicui cã de ꝯ-
ſenſu partiũ,ſufficiat hoc caſu ꝯſenſus ꝓcuratoris: vñ rñ nõ
debet conſtitui dña an citetur principalis, an procurator:

& an

& an verba ſententiæ concipiantur in perſona principalis,
an illius procuratoris, & ita concluſum fuit in Rota Roma-
na, prout Dec. Ludo. Gomeſ. 61. lib. 1. incipiē. Dec. 21. in no.
Verba ad videndum abſolui infraſcriptum inſtantem ad
effectum & c. extenduntur, videlicet ad effectum validitatis
87 ſententiæ ferendæ. Supponendum eſt, quòd † excõicatus nõ
põt agere, nec ſñiam obtinere, nec reſcriptum impetrare. c.
cũ adeo. c. poſtulaſti. & c. ſi ꝓponente. de reſcr. c. 1. eod. lib. 6.
c. pia. de excep. d. lib. 6. c. cũ parati. & ibi D. meus Phil. Dec. in
1. not. de app. Neceſſaria eſt igiẽ clauſula præmiſſa. Et hæc li
mitata abſolutio ad effectũ validitatis ſententię ferendę. De
ſimili clauſula loquiẽ Alberi. de Roſa. in l. procedente. C. de
dilat. & D. me⁹ Phi. Dec. I c. apoſtolicæ. nu. 5. & ſeq. de excep.
Deferri iuſm petitur in ſupplementũ plenę probationis.
c. vlt. de iureiur. per omnes in l. admonendi. ff. eod. per Bero.
ſuper rub. de probat. col. pen. ver. iuſm neceſſarium. An autẽ
hoc iuſm in cauſis matrimonialib. beneficiarijs, & alijs ſpiri-
tualibus deferatur, & quid ſeruet Curia Romana tractaui-
mus ſuper rub. huius titu. num. 77. & ſeq.
De iteratione in vim Bullæ Innocentianæ, & quando re-
ſcriptum deſuper requiratur tractaui ſuper xvj. formula Cõ
miſſionis iterationæ terminorum. Illa verba, Reiterari oẽs
terminos in vim Bullę Innoc. non ponuntur, nec poni debẽt
in citatione pro ſñia extra Ro. Cu. ferenda, ſufficiet. n. ſerua-
re ea, de quib. in cle. ſæpè. & ibi Docto. de verb. ſigni.
Dr̃ ẽt in præalle. formula citationis, Ad concludẽdũ, & au
diendum ſñiam. Concluſio in cauſa præcedere debet ſñię ꝓ
lationem, ꝗ quidem excludit oẽm vlteriorem iurium ꝓdu-
ctionem, poſt eamq; nihil amplius opponi põt, nihilq; poſt
eam ſupereſt, niſi diffinitiuè pronunciare. l. nec cauſas, & ibi
Bal. & alij. C. de app. l. 2. C. de relatio. c. auditis. & ibi Doc. de
procura. c. paſtoralis. vbi Innoc. & alij. de cau. poſ. & propri.
Et concluſio in cauſa, & ſñia a pari procedunt. Iaſ. in l. licet.
nu. 3. C. de ꝓcu. & in l. admonendi. nu. 49. ac in Repe. nu. 50.
& 55. ff. de iureiur. Quo ad illa verba, ad cõcludendum, ſubij-
cio Rotæ Romanæ deciſ. 4. Creſcen. alias 59. ſub tit. de do. &
cõtu. in hæc verba, ſufficit citatio ad ſñiam, licet non dicatur
ad concludendũ, quia non reperiẽ, quòd hoc ſit in iure ne-
ceſſarium, licet ſtilus ſeruet ſemper apponi: ſuper qua dec.
poſſet valde dubitari, illi. n. aſſiſtit ius cõe ſ'm eum: At reſiſtit
Cu. Ro. ſtilus, qui pro iure hr̃. c. quam graui. de crimi. fal. cum
alijs. Quòd aũt citatio ad audiendam ſñiam pro forma, & ſo
lemnitate requiratur, & ꝙ non ſufficiat citare ad audien-
dam voluntatem Domini probaui ſupra.
Poſuimus in præal. citationis formula ad primã diẽ, & ita
vbiq; ſeruaẽ, vt citatio ad audiendam ſñiam fiat ad primam
88 diem iuridicã. Et tam citatio † ad ſñiam, quàm ad alios actus
certum diem, ſeu tp̃s comparendi continere debet, alioqui
inualida erit, & in illo termino ſñia ꝓferri debebit, vel aliàs
actus fieri. Bar. in l. liber homo. §. decem. ff. de verb. obli. Bal.
in l. vlt. col. 1. per illum tex. C. de iu. domi. impet. facit tex. in
l. aut q aliter. in prin. & in l. vlt. ff. quod vi, aut clã. & vtrobiq;
Bar. & ad tex. in l. cum non eo die. C. quan. prouo. non eſt ne
ceſ. ac per Doct. in c. conſuluit. de offic. deleg. Ita ſeruatur in
Ro. Cu. vt citatio ad ſñiam fiat (vt præmiſi) ad primam diẽ,
& in prima die iuridica feraẽ ſñia. Citatio ẽt Romæ ad ſñiam
fit per totam audientiam, & hr̃ pro legitima, pro qua ẽt ad-
duci põt præall. l. liber homo. §. decem. & ibi Bart. ff. de verb.
obli. Et cũ tp̃s ſit certum, non eſt ſuper tali citatione dubitã-
dum quin ſubſiſtat, & validè ſñia ferri poſſit. Nec breuitas
termini obſtare poterit, quin ſñia per totam audientiam fe-
renda ſubſiſtat argu. tex. in alle. l. vlt. in fi. ff. quod vi, aut clã.
vbi facta incontinenti ſubſiſtunt, dummodo aduerſarius fue
rit prius certificatus: Contra hunc. n. citatum adduci põt il-
lud in ſimi. Ideo dico vobis eſtote parati. Et ſimilitudo ẽt eli
ci põt, ſñia enim adeo plerunque facultates, animum, & ſta-
tum hominis ꝯ quem fertur, perturbat, ac ſubuertit, vt mor-
ti ſaltem ciuili non immerito comparari poſſit. An hic citat⁹
neſciebat aduerſarium nil aliud quærere, quàm ſñiam in ſui
fauorem reportare? An neſciebat dolos militares, militaria
ſtratagemata, & litium dolos parum inter ſe differre? An ne-
ſciebat dogma Socraticum, de quo Plato dialo. 9. de repub.
verſus fi. Laſſitudo, ac ſomnus diſciplinis aduerſi ſunt: Et li-
cet crẽditori inuigilare ad ſuum cõſequendum inquit Iute-
con. in l. ſumma. ff. de pecul. ad idem text. in l. qui autem. §.
ſciendum, & in l. pupillus. in fi. ff. quæ in fraud. credi. Non tñ
adeo concederem hos collitigantium dolos, vt admitterem
citationes ad ſententiam audiendam ad ſtatim, vt in alijs
pleriſque iudiciarijs actis in Romana Curia fit. Tunc enim
citatus ad ſententiam ad ſtatim, præſertim ſi ſit ipſe princi-
palis proteſtari poſſet ſibi aliquam dilationem concedi, vt
reſpirare poſſet ac conſulere procuratorem, ſeu aduocatũ,
& rei ſuę prouidere, ne ille ſtatim quaſi iuguletur, arg. tex. in
l. aut qui aliter. in prin. ibi, Vel tam ſero denunciat &c. ff. qđ
vi, aut clam. In pleriſque locis per ſtatuta regulantur citatio
nes, ẽt ad ſñiam: & per illa cauetur, qualiter, quando, contra
quos, ad quid, & ſub qua forma citationes faciendæ ſint. Et
Romæ pro Curia capitolina habemus ſtatuta lib. 1. c. 39. &
ſeq. & in lib. Reforma. c. 4. ſub tit. de citationibus, vbi etiam
deſcribitur formula citationis, non diſſimilis in ſubſtantia
89 illi, quam ſupra poſuimus. An autem opus ſit † horam adij-
cere in citatione, qua comparendum ſit in iudicio ad ſenten
tiam audiendam? Reſpondeo Romæ nõ apponi horam, nec
in tribunali Rotæ Florentinæ, in qua fui, quod & Venetijs
ſeruari vidi in tribunalibus eccleſiaſticis, & quod de iure ꝓ
cedere affirmo, iuxta tex. in l. cum non eo die, quo præſes ꝓ-
uinciæ præcepit iudex ab eo datus pronunciauerit. C. quan.
prouo. non eſt neceſ. vbi non hora, ſed tantum dies exprimi-
tur. Et ꝙ intelligi debeat citatio pro hora ſolita cauſarum vo
luerunt Inn. in c. cum nobis olim. de elect. Bald. in l. 1. & in l.
ſi vt proponis. verſ. quid ergo. C. quomo. & quan. iud. Barb.
in addit. ad Abb. in c. cum parati. & ibidem Phil. Fran. col. 6.
ac D. meus num. 20. de appel.
90 Quæſitum fuit in Rota Romana, an citatio † ad ſentẽtiam
pro die ſequenti, & deinde pro ſingulis diebus, & horis vali-
da eſſet? Reſponſum fuit, quo ad ſecundam partem, citatio
nem fuiſſe nullam: tum quia illa erat incerta, & vaga: tum
quia quandam ſpeciem ſeruitutis inducebat. ad nota. ꝑ Bal.
conſi. 268. lib. 1. aliàs conſi. 138. lib. 3. quod incipit factũ tale.
Ad quod ẽt Dñi de Rota citabant Abb. in c. vlt. de dilat. col.
3. in fi. ver. D. Cardinalis dicit. Plura alia adducebant, prout
deciſ. Creſcen. 286. aliàs 2. ſub tit. de citatio. Videri ẽt pote-
runt tradi. per Ang. de malefi. in ver. qui iudex dictos inqſi-
tos, & quẽlibet eorum monuit pro ſingulis diebus, & horis,
& per addentes ad ipſum Ang. occurrit mihi nouiſſimè pul-
chra dec. Putei 152. lib. 2. incipiens coram D. Aquen. in vna
Hiſpalen. Decimarum. vbi legitur fuiſſe reſolutum ꝙ citatio
ad primã diem, & ſequentes, ſi in prima non eſſet pronuncia
tum, ſed poſtea per decem dies, vel viginti, ſententia eſſet
nulla, tamquam vaga, & ſpeciem ſeruitutis inducẽs per ea, ꝗ
dicit Bal. conſi. 268. & Phi. Fran. in c. cum parati. col. 4. verſi.
Verum ſcriptum eſt. de app. Aduertite Dñi in quantũ Rota
reſpondit citationem hmõi vagam ſuſtineri ſi pronunciatũ
ſit in illa prima die hoc eſſe ſatis diſputabile, pręſertim inerã
do materiam an, & qñ vtile per inutile vitiẽ, videre poteri-
tis ꝗ ſcripſi in 9. q. Reg. Cancel. de idiomate. Et de citatione
ad videndum iurare teſtes ſingulis diebus, & horis, & ꝙ ſit
nulla, videri poterunt quæ ſcribam infra num. 225. verſ. nõ-
nulli in citatione dicunt.
Poſtremò illa vltima verba citationis, videlicet, Inſtante
C. principali, ſeu eius ꝓcuratore, neceſſaria ſunt in citationi
bus, ꝓſertim ad ſñiam: dũ. n. duo vel plures litigãt, nõ debet
citatio fieri motu ꝓprio, ſeu de volũtate ſolũ ipſius iudicis,
91 ſed partis ẽt inſtantia † requiriẽ, iuxta tex. in l. ad perempto-
riũ. ibi, Vt primo quis petat. ff. de iud. in c. ſignificaſti. ibi, Ad
petitionem. de fo. cõpe. & concludũt Spec. in tit. de citatio. §.
ſequiẽ. verſ. illud autem nota. Ange. conſi. 266. colũ. 2. vbi de
ſñia lata, ꝙ non valeat niſi appareat ad cuius inſtantiam lata
fuit: vñ ſñia ferri debet, niſi altera partiũ inſtantiam fecerit,
& aduerſarium citari curauerit ad ſñiam, aliàs ſñia non vale-
bit, prout etiam voluerũt Bar. in l. 1. C. vt quæ deſ. aduo. Pau.
Caſtren. in l. 1. C. de iudi. Imol. in l. de vnoquoque. ff. de re iu
di. Iaſ. in l. properandum. §. & ſi quidem. col. 1. C. de iudi. So-
ci. conſi. 96. col. 5. ver. 2. lib. 1. Feli. in c. 1. in 1. nota. de iudi. &
ibidem Rip. nu. 20. Lanfran. hic in verſ. citationes. colum. 3.
verſ. Item eſt notandum, ꝙ citatio ad inſtantiam partis. Et in
ſtantia partis eſt vnum ex quatuor requiſitis ad eſſentiam ci
tationis, de quibus quatuor requiſitis pro citationis validita
te, & de alijs in materia citationum tracto ſuper 35. qõ. Reg.
de Anna. & ſuper glo. Facul. §. & proprium. in ver. citationi-
bus, vbi etiam de citationibus Romæ exequendis, & extra
Ro. Cu. tranſmittẽdis. De citatione per edictum latè tracto
ſuper 4. commiſ. in ver. etiam per edictum publicum.
Redeundum mõ eſt ad argumenta, & oppoſitiones præal.
gl. i ver. citationis, ꝗ ſic arguit: Iudici credẽdũ eẽt, cũ crediẽ nũ
cio, & ſic a fortiori: ſeu ſi de quo min⁹. ad l. q. pignoris. & ibi-

Imol.ff.de acquir.poſſ.in l.pen.in fi.ff.ſi quis cautio. l.ſi non
ſinguli.C.ſi cert.pet.c.cum in cunctis.in princ.& ibi glo.Io.
And.& cæteri,de electio. Ad probandum, ꝙ nuncio creda-
tur,adducit text.in c.cum parati,de appell.vbi ꝙ ille Cardi-
nalis ligatus reijcit allegationes , ſeu exceptiones epiſcopi
Zamorenſis,ne comparere teneretur propter relationem cō
trariam nuncij ipſi Cardinali factam. Ad illum text.reſpon-
deri poteſt,ꝙ in d.c.cum parati,non ſit deciſio, ꝙ illi nuncio
eſſet credendum,vel non : ſed in illo tex.recenſentur allega-
tiones hinc inde factæ:tandem Papa auditis partium allega-
tionibus , indeciſo relicto illo articulo, an nuncio credendū
eſſet,mandat illi epiſcopo,vt coram ſe,ſi poteſt innocentiam
ſuam oſtendat. Adducit etiam glo.præmiſſa text.in l.magis
puto.verſ.ne tñ. ibi, Dareq; viatorem, qui ei renunciet,&c.
ff.de rebus cor.qui ſub tute.Si igitur mittitur nuncius,vt in-
ſtructus ſuper re ſibi demandata,poſtea quid inuenerit refe-
rat.ergo ſupponitur,ꝙ eius relationi faciendę fides ſit in du-
bia adhibenda , alioqui fruſtra mitteretur . Poſſet ad illum
textum elici reſponſio ex glo.ibi poſita,ꝙ in caſu illo,illi nū-
cio credendum ſit,ex quo etiam ſi verum non referret, cau-
tum tamen eſſet minori contra tutorem,vel curatorem:vn-
de arguendo a ſpeciali ad text. in l.ius ſingulare, ff.de legib.
quod dicitur in illo tex.non eſt regulare.Et pondero illa ver
ba,Et de hoc decernere,ex quibus apparet,quòd in illo ſpe-
ciali caſu,& ſuper illo indiuiduo tantum, Iureconſultus ſup
ponit viatori credendum fore : talis enim eſt pronominis
92 illius vis, † vt indiuiduū denotet : & genus ſubalternum,vel
ipſam ſpeciem ad indiuiduum reſtringat : vti apud Porphy-
rium in prædicabil. de ſpecie . vbi quod indiuiduum dicitur
non ſolum Socrates,ſed & hoc album : & ſic illa dictio,hoc,
addita dictioni album , quod vniuerſale erat , ſingulare red-
dit . Hinc dicimus valere inſtitutionem hæredis ſub iis ver-
bis,hic mihi hæres ſit,ſubintelligitur homo : ſubſiſtit inſtitu
tio,quia hæres certus eſt,& de indiuiduo conſtat.l.nemo du
bitat.ff. de hæred. inſtit. Idem ſi teſtator dicat , hoc animal
mihi hæres eſto : quòd conſtabit de indiuiduo per illam o-
ſtenſionem . pro quibus videatur etiam Barto. in l.Mæuius.
§.duobus.num.7.ff.de legat.2.Abb.& alij hic. & glo. & om-
nes in allega. cap. cum parati , de appellat. diſputant an , &
quando,& in quibus credendum ſit nuncio.Ex omnium di-
ctis vera,& communis concluſio elicitur,quòd nuncio iura-
to in officio,& circa illud,ac perſonam, & factum ſuum con
cernentia credendum ſit : puta ſi referat talem citaſſe : non
autem in ſibi non commiſſis,& non concernentibus factum,
ſeu officium ſuum , vt quia referat Titium vulneraſſe Mæ-
uium. Quod etiam voluerunt Bartol. in extrauag. ad repri-
mendum in ver.nuncium. Bald.in l.j.§.ſi quis neget. verſus
fin.ff.quemadm. teſtam.aper. Angel. in §.quadrupli.colu.6.
num.15.verſ.quæro an credatur nuncio.Inſtit.de actio. Ma-
rian.Soc.in tracta.citatio.artic.16. Tiraqu. de vt.retract.§.8.
glo.9. num.16. & ſequ. Et hanc magis communem affirmat
D.meus Philip.Dec.in alleg.c.cum parati, num.38. verſi.ex
quibus omnibus.Et quòd nuncio credatur in omnibus,quæ
veniunt in conſequentiam citationis tenuerunt nonnulli ſu
pra relati : & præter eos Alciat.in tract.præſumptio.in 3.re-
gu.in 14.præſumptio. in princ. & alij relati per Tiraq. in al-
leg.§.8.glo.9.num.18.de vt.retract. Abb. D.meus,& cæteri
tam in hoc cap.quoniam contra.quàm in alleg. c.cum para-
ti.circa hanc materiam an , & quando nuncio credēdum ſit,
pro concordia iurium , & opinionum Doctor. conſtituunt
nonnullos caſus , quos videre poteritis . Nos nonnullas
quæſtiones ſubijciemus .

93 Primo quęro , an credatur † nuncio publico dicenti ſe
fuiſſe a citato verberatum,vel aliàs iniuria affectum? Nega-
tiuè reſpondendum eſt , quia hæc non concernunt officium
ſuum,prout concludunt Paul.Caſtren.conſ.165.col.2.lib.2.
Io.And.in addit.ad Spec.tit.de citatio.§.j.in princ. Gemin.
in c.venerabilibus.§.ſecus, de ſent. excom. lib.6. Gui. Papæ
deciſ.628.Corn.conſ.79.col.3. Ang.Aret.in alleg.§.quadru
pli.num.15.Inſtit.de actio.Iaſ.in l.age cum Geminiano.nu-
me.11.C.de tranſactio.& in l.properandum,§.& ſi quidem,
poſt num.8.verſ.dicit etiam notabiliter Io.And.C. de iudi.
Hypp.de Marſ.ſing.560.Alci.in alle.tract.de præſump.nu.5.
Bertr.conſ.249.col.j.lib.j.Tiraq.de vt.retra.§.8. gl.9.nu.14.

94 Secundo quæro cui magis credatur,an † nuncio aſſerenti
aliquem citaſſe,an neganti ſe citatum ? Qui ex ſupra citatis,
& infra citandis tenent, ꝙ nuncio magis credatur,adducunt
inter alias rationes illas , ꝙ nuncius non tractat de intereſſe
ſuo,ſed bene pars,quæ negat:vnde meritò non ſit credendū
intereſſe habenti . ad l. nullus idoneus teſtis in re ſua intelli-
gitur.ff.de teſti.l.omnibus in re propria,C.eo.c.quoties.ex-
tra eo.Inſuper ipſa pars annullare quærens proceſſum intē-
tionem ſuam fundat in negatiua, ſe non citatum, ergo illam
probare tenetur.Inn.in c.propoſuit.ad fi.de cler.excom.mi-
ni.& in c.ſuper iis,col.3.verſ.ſed quid dices,de accuſ.& ibidē
Hoſt.col.pen.ac Io.And.Ant.de Bu.col.9.& Fel.num.16.&
alij,quos refero ſupra nu.21.Inſuper fruſtra nuncius eligere
tur,ac deputaretur ad citandum: Fruſtra hoc diceretur offi-
cium publicum vtile ac neceſſarium: Fruſtra item iuramen-
tum de fideliter officium exercendo nuncio pręſtaretur,niſi
ipſi in eius officio ſimpliciter , & indiſtinctè credēdum eſſet,
& niſi ſibi plena fides adhiberetur.Nec ratio,quæ in contra-
rium adduci poſſet multum obſtare videtur, ſcilicet,quod
tales nuncij ſint regulariter pauperes,viles,abiecti,ac nonnū
quam parum morigerati:& nonnulli guloſi, vinoſi, fallaces,
quin & ridiculi,quo caſu talium fides vacillat. ad tex.in l.ob
carmen,ff.de teſtib.& §.ſancimus,in Auth.eo.ti.Et hoc offi-
95 cium nuncij,† viatoris,baiuli,vel apparitoris viliſſimum eſſe
inquit Bal.in l.vlt.nu.47.C.de edi.di. Adr.tol. & Bar.in ex-
trau.ad reprimendū,in ver.per nuncium,in prin.Abb.conſi.
84.poſt nu.1.lib.2.& per Doct.hic,& in alle.c.cum parati,de
appel.Fel.in c.prudentiam,col.5.de offi.del. And. de Iſer.in
conſt.Regni citationes,col.2.Eſto enim,ꝙ nonnulli tales,&
fortè peiores reperiantur: in ciuitatibus tñ primarijs, prout
Romæ,Florentiæ,Venetijs,ac pluribus alijs magna cura ad-
hibetur in horum nunciorum electione: & Romæ curſores,
96 † qui & nuncij, & apparitores dici poſſunt, habent officium
honorabile,& ſunt familiares Summi Pontificis,& illi etiam
inſeruiunt:gaudentq; diuerſis fauoribus,immunitatibus, ac
priuilegijs,vt ex illorum facultatibus,ac priuilegijs apparet,
vt ēt per Rot.355.ſi executor,in fi.in anti.Et veh illi,qui hos
curſores verberaret,vel iniurijs afficeret:& ego vidi quendā
manu diminutum,quia curſorem in maxilla percuſſerat: Ha
bent ēt curſores veſtes,& habitus proprios, & diſtinctos, ac
inſignia decora valde. At nimirum ſi hi digni vñr,cum & co
97 quus † principis dicatur habere dignitatem. Bal.in c.j.de feu.
guard. Roman.ſingul.294. aliàs 666. incipien.nunquid eſſe
coquum.Barba.de præſtant. Cardi.in prima quæſtio.j. Ba-
ſili.num.40.verſi.tamen ſi eſt coquus principis. Luc.de Pen.
ſuper rubr.C.de primicer.lib.12.& Fely.ſuper rubr.de offic.
deleg.ante num.4. Poſt deuictum Antiocum ex vili miniſte
rio huiuſmodi exercitium ars haberi cœpta eſt , vt in Gn.
Manlij triumpho ſcribit Liuius lib. nono . Belli Macedo.ac
Catel.Cat.in ſuis memoria. in ver.coquus Imperatoris.Ve
rum,quia fides nuncij,viatoris, ſeu curſoris a ſuperiore com
probata eſt , etiam ab initio , & tempore aſſumptionis illius
ad officium,non eſt vlterius quęrendum. Communis igitur
regula conſtituenda erit, vt nuncio credatur ſuper citationi
bus,& executionibus,non autem ipſis partibus,vel litigato-
ribus,prout etiam per Bart.in l.j.§.cura.ff.de offic. præfe.vr.
per Abb.& alios in alleg.c.cum parati,de appel. & per Iaſ.in
alleg.§.quadrupli.col.3.& ſeq.Inſtit.de actio.

Limitare poſſemus hanc regulam non procedere , quan-
do perſona, quæ negat ſe vnquam citatam, eſt valde proba,
ac fide digna , & iuramento affirmaret ſe nunquam citatam
fuiſſe,quo caſu ſibi magis credendum eſſet.Spec.in tit.de ci-
tatio.§.ſequitur.verſ.ſed nunquid.& ibi plene Io.And.in ad
dit.pro hac opi.concludens,ac Saly.in l.tres,C.quomodo &
quando iud.Gui.Pap.deciſ.628. Fel.in c.inquiſitionis.§. lt.
col.9.de accuſ.Abb.in alle.c.cum parati,col.4.& Fran.col.6.
& ſeq.Iaſ.in l.properandum,§.& ſiquidem,in 6.not. C.de iu
di.Quæ tanto magis procederent quādo ille, qui affirmat ſe
citaſſe non eſſet nuncius publicus, ſed perſona priuata a iu-
dice electa,ad citādum in illa cauſa: & ad hæc famulus ipſius
iudicis eligi poteſt, vel alterius partis, cui cōmitti poteſt, vt
in aliqua cauſa citet,vt voluerūt Abb. in c.cum ſit Romana.
& Card.Alex.vterq; col.vlt.de appel.de quo etiam per Spe.
in tit.de citati.§.ſequitur,col.j. Poſſet etiam ſuſtineri opinio
Abb.ac Dec.& aliorum hic,& Hoſt. Io.Andr. & Abb.& D.
mei in alle.c.cum parati,de appel. & Archi.in c.propoſuiſti,
80.diſt.Saly.in l.tres denunciationes, C.qūo & quando iud.
Ang.Are.in §.quadrupli,Inſti.de actio.ac Iaſ.in l.properan-
dum,§.& ſi quidem,nu.10.C.de iudi.ꝙ relinquatur arbitrio
iudicis,an & qñ magis nūcio,vel ipſi parti credendū ſit ſuper
citatione facta,vel nō, ꝯſiderata qualitate facti, ac pſonarū.

Licet regulare ſit,& communis obſeruantia, ꝙ citationes

per

per nuncios,ſeu ſeruientes iuratos curiarum fiant,vt ꝑ Do-
cto.hic.& in alle.c.cum parati,in c.ſignificauit.de app. & per
Specu.in alle.titu.de citatio. §.ſequitur.col.2. poterit etiam
98 notarius,vel tabellio ſi iudicis commiſſionem habeat † cita-
re:prout regulariter fit in citationibus, quæ a Ro. Cu. ema-
nant,ac extra illam per notarios executioni demandantur,
partibus præſentantur,parteſque ꝑ notarios citantur: quib.
notarijs credit̃ ꝓp publicā fidē, quā habent, prout dixerunt
Spec.d.§.ſequitur.poſt prin.& Phil.Fran.ac Phil.Dec.in alle.
c.cum parati.per ea , quæ habentur in l.ſi quis decurio.in fi.
C.ad leg.Corn.de falſ.c.ad audientiam.ibi, Nec credens ip-
ſum ſcriniarium.de præſcrip.vt præmiſſa clariora reddātur:
& pro eorum,quæ diximus,& quæ dicemus faciliori intelli-
gentia ſubijcio formulam citationis a Ro. Cu. emanari ſoli-
99 tam,;& extra eam executioni demandandam,† quæ eſt, Pau
lus Aemilius Verallus & c.vniuerſis & ſingulis. & c.clericis,
notarijs,& tabellionibus publicis quibuſcunque per ciuita-
tem, & diœceſim Piſanam,ac aliàs vbilibet conſtitutis,& eo-
rum cuilibet inſolidum,ac illi,vel illis, ad quem, vel ad quos
præſentes noſtræ literæ peruenerint ſalutem in Domino: &
noſtris,immo verius apoſtolicis firmiter obedire mandatis .
Noueritis,ꝙ ouper ſanctiſſimus in Chriſto pater, & Dñs no
ſter & c.quandam commiſſionis,ſiue ſupplicationis cedulam
nobis per certum ſuum curſorem pręſentari fecit,quam nos
ea,qua decuit reuerētia recepimus hmōi ſub tenore,Beatiſſi
me pater & c. In fine verò dictę commiſſionis, ſiue ſupplica
tionis cedolæ ſcripta erant de alterius manus litera & c.poſt
cuius quidem commiſſionis,ſiue ſupplicationis cedulæ prę-
ſentationem,& receptionem nobis,& per nos, vt præmittit̃
factas,fuimus per hoorabilem virum N. principalem in ꝑ-
inſerta noīatum debita cum inſtantia requiſiti, quatenus ſi-
bi citationem legitimam,vnà cum inhibitione inſerta extra
Ro. Cu. & ad partes ꝰ, & aduerſus quendam P. ex aduerſo
principaliter noīatum,omneſq; alios,&c.iuxta,& ſm dictæ
nobis factæ,& præſentatæ commiſſionis vim,formam,& te-
norem in forma ſolita, & conſueta decernere , & concedere
dignaremur.Nos igitur &c. Attendentes requiſitionē hmōi
fore iuſtam &c. Idcirco auctoritate apoſtolica nobis cōmiſ-
ſa,& qua fungimur in hac parte vos oēs,& ſingulos ſupradi
ctos,& veſtrū quemlibet inſolidum tenore pñrium requiri-
mus,& monemus primo,ſecundo,tertio,& peremptoriè cō-
iunctim,vel diuiſim: Vobiſq; nihilominus,& veſtrum cuili-
bet in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excōicationis pęna,
& c.committimus,& mandamus,quatenus ĩ.ſex dierū ſpa-
cium poſt pñtationem, ſeu notificationem pñtiū vobis , vel
alteri veſtrum factas,& poſtquam pro parte dicti N. princi-
palis ſuper hoc vigore pñtium fueritis requiſiti,vel alter ve-
ſtrum fuerit requiſitus immediatè ſequentes : quorum & c.
Ita tñ,ꝙ in ijs exequendis vnus veſtrum alterum non expe-
ctet , nec vnus ꝓ alio , ſeu per alium ſe excuſet,præfatum P.
ex aduerſo principalem,oēſq; alios &c.in proprijs perſonis,
ſi ipſorum pñtiam commodè habere poteritis:alioqui in ho
ſpitijs,& c.peremptoriè citare curetis &c.quatenus ĩ.15.die-
rum & c.compareant & c.per ſe,vel procuratores ſuos ido-
neos ad cauſam, & cauſas hmōi ſufficiēter inſtructos cū om-
nibus,& ſingulis actis,literis,ſcripturis,inſtr̄is,ꝓceſſib. priui
legijs,alijſq; iurib.& munimentis cām,& eās hmōi tangenti-
bus,ſeu eam,& eas quomodolibet concernentib.&c. Certi-
ficātes nihilominus eoſdem ſic citatos, ꝙ ſiue in d.citationis
termino,vt præmiſſum eſt comparuerint, ſiue non &c. pro-
cedemus contumacia non obſtante &c.

Dum in principio dr̃ vniuerſis clericis, tabellionibus &c.
Notandum eſt,ꝙ delegatus Papæ cuiq; voluerit poteſt de-
mandare citationem faciendam, ſeu executioni cuilibet de-
mandare.& ibi Abb.in 3.nor.dicit, ꝙ non tenet̃ citare ꝑ nū-
cios publicos ordinarium : ſed committere poreſt cui vult
hanc citationem.c.ſanè.de offi.deleg.

Dum dr̃,Et veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obediētiæ
committimus & c.hoc io iure probatur,ꝙ delegatus princi-
pis poſſit hęc,& alia ꝓ expeditione cauſæ demandare,& nō
obedientes punire.c.ſanè.2.& c.paſtoralis.in 1.rñ. & in §.itē
cū totū.ac c.præterea.in fi.de off.dele.& Fede.de Sen.ↄſ.163.

Plures ex clīs ꝑmiſſis,& ĩ.ſubijciēdis in formula ſubſequē
ti diſcuſſas,& ꝑ iura cōprobatas reperietis ĩ.in verſ.dilatio-
nes,& alijs in locis.Circa illa verba in prin.Clericis,notarijs,
& tabellionib.an ↄiūctiuè,an diſiūctiuè intelligi dēant:& an
notarius nō clericus,vel clericus non notarius , iuxta termi-
nos noſtros citare poſſit : vel huiuſmodi citationem execu-
tioni demandare,videre poteritis, quæ ſcripſi in glo.Pacc
§.nos qui . in verſicu. & verſus finem .

Supereſt mō ſubijcere,executionis citationis ꝑ notarium
100 in partib.factæ † formulā , ꝗ eſt in noīe Dñi &c.vniuerſis, &
ſingulis pñs publicū inſtr̄m &c. inſpecturis pateat euidēter ,
& ſit notū,ꝙ anno & c.in mei,ac teſtiū & c.Cōſtitut⁹ N.prin
cipalis me in notariū publicū infraſcriptū requiſiuit,ac inter
pellauit,vt ad executionē retroſcriptarū literarū citatoriarū
& inhibitoriarum ꝓcederē,quas ego tanquā obedientiæ fi-
lius ad me recepi,ipſaſq; literas citatorias,& inhibitorias ci-
dē P.ex aduerſo principali in retroſcriptis literis citatorijs
principaliter noīato pñti inſinuaui,publicaui,notificaui &c.
Et earundem vigore eīdē P.citaui,quatenus poſt huius cita
cionis executionem per ſe,vel ꝓcuratorē &c.corā &c. iuxta
modum , formā , & tenorē earundē literarum citatoriarum
compareat,& c.copiam dictarum literarum eidem P.illā pe-
tenti tradidi. Actum & c.ſuper quibus,& c. præſentibus.&c.

Dixi,& oſtendi, ꝙ notario committi pōt, vt aliquē citet :
Addo,ꝙ actuario ēt committi poterit citatio, qui notatius ,
ſeu actuarius noīe ipſius iodicis committet nuncio,vt citet̃,
ſenſit Spec.in alle.§.ſequitur.in tit.de citatio.ver.Qñque.Et
hoc ſeruatur in praxi,vt etiam per Bero.hic num.130. verſ.
ſufficeret tamen ,quòd iudex.

Pulchrum dubium in Rota Romana ventilatum ſubijcio,
quod habemus Dec.Creſcen.8.ſub tit.de do. & contu.aliàs
204.ſub ijs verbis,Notarius atteſtabat̃ in Treueren.Canoni-
catus,& præbendæ coram Io.clerici, ꝙ volens exequi citatio
nem,citādus malioosè eū vocauit in poſtico, vbi, nullis exi-
ſtētib.teſtib.originalem citatioοem e maoibus eius arripuit.
& licet vicarius Epiſcopi fidem faceret de hoc pluries nota-
rium conqueſtum:tamen cum notario ſine teſtibus non cre-
datur,Anto.de Bot.in cap.cum parati.col.vlt.verſ.Nunquid
autem.vbi Imo.colum.vlt.verſicu.An autem crederetur . &
ibi Abb.nu.12.de appell.fuerunt oēs pro non deuolutione.

Tertio principaliter quæro an nuncio , cui commiſſum
fuit,ꝙ immittat Mæuium in poſſeſſione bonorum Titij,cre-
datur non ſolum ſuper immiſſione,ſed etiam ſuper eo,quòd
101 † ſint bona Titij ? pro affirmaoiua , & quòd etiam eidem cre
datur affirmanti bona eſſe Titij , niſi contrarium probetur
concludit glo.vlti.& Bal.in l.1.C.de procur.fiſci.Saly.in l.ob
matrimonium.colum.1.C.ne vxo.pro mari.Imo.in l.a diuo
Pio.§.ſic quoque.& alter Imol.io eadem l.a diuo pio. §.ſi ſu
per rebus.ff.de re iudica.D.meus Philip.Dec.in alleg.c.cum
parati.colum.vlti.num.46.de appella.Alcia.in 3.Regu. præ-
ſumptio.14.num.4. Et hanc communem affirmat Grat.re-
ſpon.30.ad fi.par.1.

Quarto quæro,an quando agitur ſuper diſcuſſione bono
102 rum alicuius,credatur nuncio † referenti nulla eius bona re-
periſſe ? Ex tex.noſtro videtur ſummario pro negatiua : iſta
enim relatio non reperiſſe , vel non adeſſe bona reſpicit , &
concernit probationem oegatiuę facti indeterminati , nullo
loci,vel temporis termino cohærctatæ:& ſic per rerum natu
ram improbabilis.ad l.actor.C.de proba.c.bonæ.1.de elect.
c.ſuper hoc.verſ.porrò negantis factum. de renun. & in tex.
noſtro. Et ſi duo,vel plures teſtes illam negatiuam probare
non poſſent,quia huic probationi ſenſus corporis aptari nō
poteſt.l.teſtium.C.de teſtib.cap.teſtes.3.qō.9. multo minus
videtur,quòd ſolus nuncius illam negaouam ſimplicem , &
indeterminatam probet. Contrarium concluſimus ſupra,
quòd immo hæc negatiua , vel huic ſimilis,de qua tractaui-
mus per exploratores probari poſsit , vt per glo.in Authen.
de exhi.reis.§.ſi verò non adminiſtrat.in ver.examinet.& ad
alia,ꝗ adduxi in 8.mō.nu.20. Et in terminis propoſiti ꝗſiti ,
ꝙ nuncio credatur concludunt Bar.in l.a diuo Pio.§.in ven-
ditione.nu.7.vbi poſt gl.dat duos modos ꝓbandi oon adeſ-
103 ſe † mobilia.& ibi Alex.col.8.& col.vlt.Idem Bar.in l.ſi ↄſtā
te.ff.ſol.mat.& in l.in illa.col.vlt.ac Aret.& Iaſ.col.pen. &
Alex.col.vlt.ff.de verb.obli.Idem Bart.in l.3.§.1.in 8.ꝗſt. ff.
de duo.reis. Alex.in l.exitus . col.1. ff.de acq.poſ. & in l.de-
cē.ff.de ver.obli.Signo.cōſ.47.ac Gui.Papæ dec.628.

Quinto,& vltimo omiſsis nonnullis quæſtionibus hic ꝑ
104 Doct.tractatis,& per me ſuper Regu.Cancel.quæro,an † nū-
cio referenti citatum ſibi reſponduſſe,nolo cōparere credat̃ ?
Quęſitū hoc eſt magni ponderis,citatus enim ſi rñdeat,nolo
venire , nolo comparere,dicitur verus , & non fictus contu-
105 max , † nec vlterius citandus erit.l.Fulcinius. iun.glo.vlti.in
princip.ff.qui.ex cau.in poſſeſſ.ea.glo. in verſicu.peremptο-
riò . verſus fin. verſicu.Item ſi reus ad citationem dicat ſe

nolle venire.in c.de illicita.24.q.3.gl.& Bart.in l.tres denun
ciationes.num.2.& Bald.Ang. Paul.Caſtrenſ.in l.vlt.ff.de in
integ.reſtit.Bart.in l.ſi finita.§.Iulianus. col.3.ff.de dam.infe.
Bart.& Io.de Imo. in l.ex conſenſu.§. eum qui.vbi plenè.ff.
de appel. & alter Imol.in l.properandum. §.ſin autem reus.
C.de iudic.gl.& Phil.Franc.in c.2.de do.& contu.lib.6.glo.
in c.de illicita.& ibi Archid.24.q.3. Bald.in Marg.in ver.ci-
tatio.verſ.citatus ſi expreſſè. Rot.in no.49. Mil.in Reper.in
ver.citatus ſi eſt perſonaliter. Alex.conſ.80.col.2.vol.4. Bar
thol.Caſſen.conſ.41.col.1. D.meus Philip.Dec.in c.conſu-
luit.num.74.de offi.del. Et dixit And.de Iſern.in c.1.colu.2.
de mili.vaſal. qui contu.eſt, quod vaſallus contumax verus,
qui citatus dixit nolo venire,perdit ſtatim feudum. Et con-
tumax ſecundum Iſid.dicitur a contemnendo: vel ſecũdum
Cardin.in clem.1.de do. & contum.dicitur a con,& tumeo,
& contumeſcit in ſe ipſo, & efficitur iudici iniurioſus. Et ꝙ
contumacia ſit graue delictum probatur ex tex. in l.omne
delictum.§.contumacia.ff.de re mil.per gl.in l.1.§.vlt. & ibi
per Alex.nume.17.& Iaſ.nu.39. ff.ſi quis ius dicen.non ob-
tempe.& per alios ſupra citatos.Pro opin.affirmatiua facere
videntur adducta in præcedentibus quęſtionibus,vbi proba
uimus nuncio, quo ad citationes, & executiones, illarumq;
circunſtantias plurimum credi. Et in terminis, ꝙ nuncio ſic
referenti credendum ſit voluerunt. Bart.in alle.l.tres denun
ciationes.num.3.verſ.& puto,ꝙ relationi nuncii. C.quomo
do & quan.iud.Imol.in l.ſi finita.§. Iulianus.ff.de dam.infe.
Cardin.in alle.clem.1.de do.& contum. col.9. verſ. ego pu-
to,ꝙ relationi. Io.de Ana. in c.ad petitionem.verſ.item ad-
de.Imol.nume.31.verſ.circa primum.& Fel.col.9.de accuſa.
Abb.Fran.col.6.verſ.vltimo quærit.Præpoſit.num.34.ver.
ſed pone.Fel.ac D.meus nu.44.in c.cum parati.de appel.Bo
er.deciſ.177.Tiraq.de vt.retra.§.8.Gl.9.nu.17.Alciat.in 14.
præſump.3.regu. Opin.negatiua magis communis videtur,
quam tenuerunt etiam Io.And.in addit. ad Spec.tit.de con
tuma.§.1.in addit.magna.Bald.in l.diuus.in 1.lectu.col.1. &
Ang.col.1.ff.de in integ.reſti.Paul.Caſtren. conſ.165.lib.2.
Anto.de But.col.vlt.& Imo.col.2.in alle.c.cum parati.de ap
pel.Imo.in clem.1.col.8.de do.& contum.verſ.quarto,& vl
timo.Corn.conſ.79.lib.3.num.7. Iaſ.in l.properandum.§.&
ſi quidem.col.3.C.de iudic.Bertran.hanc communem affir-
mans conſ.164.col.1.verſ.item quia.lib.3.in nouis. Hanc o-
pin. veram etiam ſuppoſuit iuxta terminos noſtros Lanfrã.
hic ſuper gl. præmiſſa. in fi. dum dixit limitando cum Ioan.
And.dictum gl. ꝙ nuncio credatur, verum eſſe quo ad effe-
ctum,vt ad ſententiam procedi poſſit, non autem ad hoc,vt
victus non poſſit appellare tanquam contumax, ſupplẽdum
eſt, tanquam contumax verus, quia dixerit, nolo compare-
106 re:quia tunc † appellare non poſſet. iuxta tex.in l.ex conſen
ſu.§.vlti.& ibi gl.Barto. & Imo.ff.de appel.l.1.C.quo.appel.
non reci.Alex.in l.properandum. §.ſin autem reus. C.de iu-
dic.& in l.ſæpe.ff.de re iud. Amplio etiam ſi ſimus in ſenten
tia, quæ nunquam tranſeat in rem iudicatam, verus enim
contumax non appellat etiam ab illa.prout concludunt An
to.de But.& Imo.in c.tenor.de re iudic.& Iaſ.in l.1.§.ſi pro-
curator.col.5.ff.ſi quis ius dicen. non obtempe. Iuxta men-
tem Abb.in alleg.c.cum parati.col.pen.de appel.& Tiraq.in
alleg.§.8.gl.9.num.19. de vt.retra. Concordari poſſent opi.
conntrariæ,quas præmiſimus,videlicet,ꝙ licet ex præfata re
latione nuncii non reſultet plena probatio:tamen ex illa prę
ſumptio eliciatur, quæ iuncta cum non comparitione citati
probet veram contumaciam. Vel quod licet relationi nuncii
præmiſſæ non omnino credatur, tamen non omnino plena
probatio ad oſtendendam veram contumaciam huiuſmodi
requiratur. Sciatis etiam Domini in Rota Romana conclu-
ſum fuiſſe cui ſori referenti Mæuium ſequeſtrum acceptaſſe
fidem pręſtitam fuiſſe per rationes,de quibus in deciſ.Putei
188.lib.3.incipien.In vna Romana ſequeſtri.

Glo.in ver.dilationes.adducit tres rationes,quare dilatio
nes per notarium apud acta deſcribendæ ſint. Prima eſt, vt
ſciatur quantum temporis ſpacium contineat dilatio quali-
bet conceſſa,conſiderata temporis,viarum (ſuppleo, & per-
ſonarum) qualitate. Ad quæ adducit text.in c.cum ſit Roma
na.ibi,ſecundum locorum diſtantiam,ac perſonarum,& ne-
gocii qualitatem reciſius tempus fuerit moderatus,de appel
lat.Ad quod etiam citat text.in l.nonnunquam.ibi.Pro con
ditione cauſæ,vel perſonæ,vel temporis.ff. de iudi.Secunda
ratio gl.eſt,vt diſcerni poſſit,an dilatio data fuerit perempto
ria,an non:& quatenus ſic,an cauſa concurreret, & quæ de-
cernendi dilationem primam fore peremptoriam:cum dila-
tio citatoria (inquit glo.) niſi ex cauſa peremptoria eſſe non
debeat. Ad quod citat tex.in c.1.de dilatio. vbi ꝙ appellatũ
fuerat,eo ꝙ ad primam citationem terminus nimis breuis &
peremptorius ſtatutus fuerat, quod quidem fieri non debet
(inquit Papa) niſi ex neceſſitate vrgente. Tertia ratio a gl.ad
ducitur,vt ſciri poſſit quando quis,vt contumax puniri poſ-
ſit,puta ſi quis citatus in tempore non compareat. Abb.hãc
glo.in aliquibus impugnat, vt hic per eum dicens glo. non
bene intellexiſſe hunc text.ꝙ loquatur de dilatione citato-
ria,de qua loquitur c.dilecti.quod eſt 1.de dilatio.quod glo.
citauit. Concludit Abb.ꝙ tex.noſter loquatur de dilationi-
bus deliberatoriis, vel probatoriis, quæ dantur poſt citatio-
nes factas.Rurſus redarguit gl.in eo,ꝙ illã ſupponat dilatio-
nem citatoriam nõ debere eſſe peremptoriam, niſi ex cauſa:
concludens ipſe, ꝙ dilatio citatoria etiam ſine cauſa poſſit eſ
ſe peremptoria, & non peremptoria arbitrio iudicis, niſi ſit
nimis breuis.pręalle.c.1.de dilatio.In hoc mihi videtur Ab.
rectè ſenſiſſe:circa primum verò ſecus:immo ꝙ bene dixerit
glo. ꝙ tex. noſter intelligendus ſit de dilationibus citatoriis,
vel deliberatoriis,& aliis. per rationes, & ponderationes,de
quibus hic per Bero.ante nu.133. verſ.ſed nunquid ipſe tex.
loquatur de dilationibus citatoriis.videantur rationes,& re
ſponſiones Beroi,quę mea quidem ſententia vrgent,& ↄclu
dunt? At dum ipſe dicit hic comprehẽdi omnes dilationes:
& conſequenter omnes dilationes,quæcunque illę ſint apud
acta per notarium deſcribi debere, limitare debemus, vt in-
terpretatio facienda ſit,de illis dilationibus, quæ conceden-
tur,& deſcribi poſſunt apud acta,& ſic in illis caſibus, in qui-
bus ſuppoſita locum habere poſſunt.ad theori.Iac.But.Ful-
goſ.& Salyc.in l.mancipia.C.de ſeru.fug. Rom.ſing.489. In
aliquibus enim caſibus,vt infra patebit dilationes non reſpi-
ciunt acta. Et ita credendum eſt ſenſiſſe etiam Bero.ſi eum
defendere velimus. Et dilationes non reſpicientes acta om-
nes illas dicemus, quæ conceduntur ab ipſo iure communi:
vel lege municipali: in quibus non eſt opus aliquo iudicis
miniſterio: Et regulariter dilatio data a lege,vel ſtatuto pe-
remptoria eſt, dictum miniſterium iudicis non requirens.l.
municipiorum.ff. de optio. lega.l.peremptorias. C.ſenten.
reſcin.non poſſ.Ang.in l.vlt.ff.de feriis.Pro faciliori præmiſ
ſorum, & infra dicendorum cognitione vidẽdum erit quid,
& quotuplex ſit dilatio.

107 Dilatio † ſecundum Bald.eſt tempus,quod habet certum
principium, & certum finem. Vel ſic, dilatio eſt tempus da-
tum a lege,vel a iudice partibus ad veniendum, comparen-
dum,vel aliud faciendum. Definitur etiam hoc modo, Dila-
108 rio eſt temporis in cauſa prorogatio. Dilationum † quinque
ſpecies ponit gl.in ſum.2.q.3.ſunt enim reſtitutoriæ:præpa-
ratoriæ, citatoriæ, deliberatoriæ, iudicatoriæ, ſeu executo-
riæ,vt etiam per Hoſtienſ.in ſum. titu.de dilatio. §.1. *Alias*
etiam addit Specu.eod.titu.§.primo.

109 Dilationum prima ſpecies erit citatoria, *quæ † datur* vo-
cato ad cauſam ad comparendum coram iudice citante in-
fra dies ſibi præfixos ad comparendum ad tex.in l.ad perem
ptorium.cum quinque ſeq.ff.de iudic. De hoc termino cita-
torio haberis exemplum ſupra poſt nu.99.in illa formula ci-
tationis,dum in ea dicitur. Quatenus infra terminũ xv.die-
110 rum &c.compareat &c. Aliæ ſunt dilationes † deliberatoriæ
xx. dierum ad plus, quæ conceduntur reis porrecto libello
ad deliberandum,cedere ne, an contendere velint. de quib.
in auth.offeratur. C.de lit. conteſt. quæ eſt canonizata in §.
offeratur.3.q.3.De iis in c.dilectus.& ibi gl.in ver.cedere.de
111 procu. Aliæ ſunt † reuocatoriæ, quæ dantur habentibus ius
reuocandi domum.de quibus in l.1.§.legatis.ff.de iudi. Alię
112 probatoriæ, † de quibus in l.1. C.de dilatio. in l.1.in fi.ff.de
fer.& in l.petendæ.C.de temp.in inte.reſtit.peten. Alię ſunt
113 † vacatoriæ,ſiue feriales,vt in l.1.ff.de feri. & 25.q.5.per to-
114 tum. Aliæ dantur ad appellandum, † quæ ſunt x.dierum.au-
then.hodie.C.de appel.c.cum dilectu.in fi. de electio.c.quod
ad conſultationem.de re iud.c.ſignificauerũt.de teſtib. Aliæ
115 ſunt † ad petendos apoſtolos xxx.dierum.l.in dibus.& l.in
eos.§.apoſtolos.& ibi no.C.de app.c.ſuper. & c.ab eo.eo.ti.
lib.6.cle.q̃uis.eo.ti.l.vni. iunc.gl.in ver.intra tp̃s xxx.dierũ.
116 ff.de libel.dimiſſo. Aliæ proſecutoriæ, † quæ dãtur ad appel
lationẽ proſequendã anni,vel ex cã biennii.de quib.in auth.
ei qui appellat.C.de temp.appe.c.cũ ſit Romana. & c.ex rõ-
117 ne.de appel.cle.ſicut.eo.tit. Quędã † præceptorię dñr: vt ſi
in hunc modum præcipiatur alicui, niſi infra decem dies
ſolueris

ſolueris Mutuo mille. te excommunicatum cognoſcas. iuxta
tex. in c. præterea. 2. de app. per Ioan. And. in c. P. & G. col. 1.
verſ. Sed contra ſi lata ſit. de offi. deleg. & per Lap. allega. 73.
prælatus regularis. col. 2. verſicu. vnde ſi petatur. Electoriæ
118 † quædam nuncupantur de quibus in c. ne pro defectu. de
elect. vbi negligentibus eligere prælatum infra tres menſes,
poteſtas eligendi illa vice ad ſuperiorem immediatum de-
uoluitur, cui pariter tres alij menſes conſtituuntur. Habem°
etiam tex. in c. ex publico. ibi, Quod vel ad religionem tran
ſire, vel ad virum ſuum redire, infra duorum menſium ſpa-
cium debeat. de conuer. coniu. Nonnullæ dicuntur experito
riæ, ſeu experientiæ faciendæ ad cognoſcendum an quis ſit
frigidus, vel maleficiatus. ad quod datur trienniū. iuxta tex.
in c. laudabilem. de frigi. & malefi. ſunt & repræſentatoriæ,
119 † de quibus habemus tex. in c. perſonas. in c. ſecundo requi-
ris. in c. ſæpè. de app. in c. dudum. 1. de elect. & in c. veniens.
120 de renun. Exceptoriæ † item ad proponēdas exceptiones cō-
ceſſæ. l. Titia. cū gl. in ver. diffinitum. ff. de accuſa. c. paſtoralis.
de except. Pro pluribus ex præmiſſis videri poterunt Hoſti.
in ſum. eo. tit. de dilatio. ac Spec. d. tit. §. 1. ac addentes ad ip-
ſum. Nunc deueniamus ad nonnullas vtiles quæſtiones.

121 Primo quæro † an dilationes ad partes ſint concedendæ
reis citatis in cauſis in Ro. Cu. commiſſis? Pro opin. negati-
ua pondero, q omnes, qui pro hmōi cauſis citantur, ſemper,
& vbiq; peremptoriè: ſi enim quis Romæ citatur, puta ad di
cendum ꝯ commiſſionem, & libellandum ad primam diē, &
122 hæc eſt prima citatio: Hæc, † & aliæ ſubſequentes perempto-
riæ erunt. Rot. 245. licet in cauſis. in no. ſequitur Feli. in c. cō
ſuluit. poſt nu. 12. in 10. fallen. de offi. dele. Idem Fel. in c. cau
ſam quæ. col. 2. de reſcr. ſi verò loquimur de citationibus ad
partes decretis, & in partibus executis, attento, q in illis po-
nitur & exprimitur illud aduerbium peremptoriè, vt videre
eſt ſupra in formula huius citationis, rurſus & relationis,
123 quas poſuimus nu. 99. & ſeq. peremptoria † erit illa citatio,
& idem operabitur ac ſi ter citatus ille fuiſſet. l. ad peremptorium
& l. nonnunquam. ff. de iudi. l. contumacia. ff. de re iud.
c. de illicita. 23. q. 4. l. conſentaneum. C. quomo. & quan. iud.
& nota. in cle. 1. de do. & contu. Bart. in l. ſi finita. §. Iulianus.
nu. 4. ver. Quādoque fit vna pro omnibus, & tunc eſt neceſ-
ſe, q ponatur peremptoriè. Bar. in extra. ad reprimen. in ver.
ſuper dicto. poſt medium. & in ver. in termino. Imo. Abb. Fe
li. nu. 7. & D. meus num. 8 t. in alle. c. conſuluit. de offi. deleg.
Maria. Soci. in tracta. citatio. artic. 27. in 7. q. in princi. & alter
Soci. per l. nonnunquam. ff. de iudi. in ſuis fallen. regu. ſi quā
ſolum limitat duobus modis: Tu autem vide Alex. qui quin-
que modis limitat. in l. contumacia. ff. de re iudi. col. 2. & ſeq.
Fallit in feudis: in illis. n. fieri non poteſt, vt vna citatio ꝓ tri
bus peremptoriè inſeruiat. gl. eſt ſingu. in c. 1. de mili. vaſal. q.
contu. eſt. & ibi Bald. ſequitur Caccialu. in c. 1. de feu. cogni.
in 13. differen. Nec ēt ſufficit peremptoria citatio, qn̄ tres ci
tationes requiruntur ꝓ forma. gl. in cle. 1. de vi. & hone. cle-
ri. Ant. de But. in c. ex tuæ. de cleri. non reſi. & in c. quoniam
frequenter. in 5. col. vt li. non conte. & præter Doct. ſupra ci
tatos voluit Hyppo. de Marſi. conſi. 29. nu. 13. lib. 1. Ergo in
vtroque caſu peremptorium excludere vr̄ omnem aliam di-
lationem: ac omnem citati tergiuerſationem. l. & tertium. in
fi. ff. de iudi. inſuper ambo iſti citati vel in curia, vel extra eā
poterunt illico videre reſcriptum, illæ Romæ apud notariū
præſentatum in actis: hic contentum, ſeu deſcriptum in ci-
tatione, illius vigore decreta, ac ſucceſſiuè præſentata parti,
iuxta tex. in c. 2. ibi, Et in literis citatorijs. de dilatio. alioqui
124 † delegati citatio copia reſcripti in ea non inſerta inualida
erit. iuxta magis cōem, veriorem, & q̄ in praxi ſeruat̄ opinio
nem. quam tenuerunt Inno. in c. præterea. de dilatio. Bar. in
l. 2. ff. ſi quis in ius vocan. non ier. col. 2. verſic. ſed iuxta hoc
quæro. & ipſum ibi cęteri ſequuntur. Idem voluit Anto. de
But. in c. ſuper literis. col. 22. de reſcrip. glo. in c. ſi epiſcopus.
in ver. conuocari. verſ. Item non valet ſi reſcriptum apoſto-
licum non inſeritur. 3. q. 2. pro quo citat text. in c. ex literis.
de offi. deleg. & in c. duobus. de appel. & idem voluit ibi Ar-
chidia. ac Bald. in authen. offeratur. col. 5. C. de li. conteſt. Et
hæc opin. tenenda eſt, quicquid dicat Fely. in c. cum in iure.
de offi. deleg. num. 5. verſi. fortius dicit, vbi tenet veritatem
eſſe in contrarium adducens pro opin. ſua Specu. Ioan. And.
Bart. & Anto. de But. qui in locis a Fely. citatis ipſe ad quod
ipſe eos adducit non probant: & ſic Felyn. ex ſuo capite, &
contra veras opiniones, ac communem obſeruantiam lo-
quitur.

Limito hanc communem opin. non procedere in primo
caſu, videlicet, quando citatio eſt facta, & executa in Roma.
Cu. in qua iudex eſt præſens, tunc enim in citatione non in-
ſeritur reſcriptum: illicò enim originale videri poteſt. Hæc
limitatio elicitur, & probatur ex dictis Ant. de But. & Abb.
col. 3. verſic. Aut agitur de leui præiudicio. in c. præterea. de
dilatio. ſequitur, quòd vterque iſtorum citatorum ſtatim vi-
dere poterit ipſum reſcriptum: & ſcire quorſum tendat ad-
uerſarij intentio: qd̄ petat: quidve prætendat: ac ſuper quo
125 litigandum ſit. Reſcriptum † enim loco libelli, ſeu petitionis
eſt. præalleg. c. præterea. & ibi Hoſti. & Abb. ante nu. 3. de di-
latio. Inno. in c. ſuper literis. poſt nu. 3. de reſcrip. c. olim Ab-
bas. vbi iura de libello loquentia ad reſcriptum extendun-
tur: & ibidem Fely. ante nu. 7. de offi. delega. Saly. in authen.
qui ſemel. num. 16. C. quomo. & quan. iud. ac D. meus conſi.
483. nu. 7. Certificati igitur de ſtatu ſuo, ſeu de ſtatu futuræ
controuerſiæ, vel qui illico certiores reddi potuerunt. argu.
text. in l. quod te. ff. ſi cert. peta. admittendi non videntur ad
aliquas dilationes ad partes: vel ad parandas ſibi ſcripturas,
vel defenſiones. Rurſus ſi loquamur de citatio extra Ro. Cu.
cum ille ſit citatus, requiſitus, ac monitus vt compareat per
ſe, vel procuratorem inſtructum cum omnibus ſcripturis &
c. Et quòd niſi compareat procedetur contra ipſum vſque
ad diffinitiuam ſententiam incluſiuè, vt in formulis citatio-
nis huiuſmodi, ac relationis, de quibus ſupra. num. 99. & ſeq.
126 quæ quidem verba inducunt † peremptorium, & inexcuſa-
bilem reddunt citatum non comparentem. Specu. in titu. de
citatio. §. viſo, verſi. ſed quid ſi lata. Bart. in alleg. l. ſi finita. §.
Iulianus. nu. 25. ff. de dam. infe. & ibidem Imo. Innoc. in c. ad
petitionem. de accuſa. ac Fely. in c. cōſuluit. poſt nu. 16. ver.
Tertio nota. de offi. deleg. Et pro illa clauſula certificantes,
q ſiue in dicto termino citationis comparuerint: ſiue non,
procedemus & c. Et quòd operetur ne noua citatio requi-
ratur voluerunt Bart. in l. 1. in prin. ff. ſi quis in ius voca. non
ier. Inno. in c. calumniam. de pœnis. Bal. in l. non ignorat. C.
de fruct. & lit. expen. Barto. in l. 3. §. ſi ad diem. & ibi Alex. in
Addi. ad ipſum. ff. de re mili. Ex præmiſſis verbis ceſſant di-
ſputationes, quas faciunt Docto. quærentes an in cauſis non
ſummarijs: vel ſummarijs tantum, non autem cum clauſula,
vltra illam ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, &
figura iudicij: Vel etiam cum omnibus iſtis clauſulis ante ſen
tentiam proferendam requiratur citatio peremptoria, vt
per Inno. & cæteros in c. cum nobis. de electio. Ang. & Cur.
iun. poſt num. 9. in l. ad peremptorium. ff. de iudi. Bald. in l. 2.
colum. penul. C. vbi in rem actio. Doct. in cle. ſæpè. §. ſenten-
tiam. de verbo. ſignifi. Fely. in c. conſuluit. nu. 8. de offi. deleg.
ac Barto. in extra. ad reprimen. num. 5. In Rota Romana ſer-
127 uatur, quòd dilationes † ad partes citatis in Ro. Cu. conce-
dantur ante terminum ad articulandum prout habemus in
Dec. 4. Creſcen. aliàs. 1. & Deci. Achi. 1. ſub titu. de dilatio.
vbi ampliatur hæc concluſio, ſeu ſtilus, etiam ſi per multos
menſes poſt citationem executam nihil factū fuiſſet: dum-
modo ſimus ante terminum ſeruatum ad articulandum: ex
quo non ſit quid reo imputari poſſit: & in terminis illius
Deci. Lapſi erant 27. menſes a die citationis factæ. Verum
ratio huius ſtili Romani videtur ſolum reſpicere inuentos,
& citatos Romæ: vbi duplici ex capite, etiam forenſes citari
128 poſſunt † tum quia omnes, quicunque ſint Romæ indiſtin-
ctè citantur, nec habent ius reuocādi domum: nec iudicium
ſubterfugere poſſunt: & ita paſſim ſeruatur. Rot. in terminis.
617. Dic quòd illi. in antiq. & ratio eſt, quia Roma eſt com-
munis patria. l. Roma communis patria. ff. ad municip. l. ſed
& reprobari. §. vlt. ff. de excu. tut. l. nec non. §. ſi cum prouin-
cia. & ibi Bart. ad hoc notat. ff. qui. ex cau. maio. l. 2. §. omnes.
& ibi Docto. ff. de iudi. c. vlt. de fo. compe. Tum etiam quia
in reſcriptis apponitur clauſula Cum poteſtate in curia, &
extra eam citandi. de qua clauſula tracto in 1. formula com-
miſſion. Quare autem Romæ dilatio ad partes concedatur
ante terminum ad articulandum, non autem poſt ratio red-
129 di poteſt, quia † terminus ad articulandum eſt vnus, ac pri-
mus ex illis quatuor veris, ac principalibus terminis ſub-
ſtantialibus, quorum omiſſio vitiat ſententiam ferendam.
Rot. 820. ſciendum eſt. in antiq. iun. Deci. Bellam. 27. Caſſa.
Deci. 8. nu. 6. de reſcrip. Inſuper articuli in cauſis, in quibus
proceditur ſummariè & c. tenent locum petitionis, & libel-
li, & illas obſeruationes requirunt, quas petitio, vt per Oldr.
conſi. 244. poſt princ. ſicut quis per libellum, vel petitionem
inſtrui poteſt, vnde ſibi dilationes deliberatoriæ poſtea con-
cedi

cedi non debent: ſic nec poſt terminum ſeruatum ad articu-
landum: primum probatur per glo. magnam in c. literæ. ver.
vnde non debuit eis dare tempus vlterius. de dilatio. Alte-
rum probatur ex dicta æquiparatione articulorum, & peti-
tionis. Item a fortiori, ſi enim poſt libellum induciæ ſimiles
excluduntur fortius poſt terminum ad articulandum: iuxta
enim ordinem iudiciarium prius ſeruatur terminus ad libel-
landum, quàm ad articulandum: articuloſque dari viden-
dum. Similem clauſulam reſtrictiuam, dummodo ante ter-
minum ad articulandum in alia materia habemus Dec. Caſſ.
3. num. 4. & Deci. 4. in prin. ſuper Regu. Cancel. Quòd com-
miſ. cau. lite. non expe. per Staphi. ſuper ſigna. fol. 142. in fi.
iuxta primam impreſſio. verſi. Imprimis igitur ſciendum. &
Sarnen. in Cõpen. vtri. ſigna. nu. 50. verſi. Reperta eſt. & nu.
56. ſtantibus clauſulis in præmiſſa formula citationis execu-
tæ in partibus, concludendum eſt, quòd dilationes ad partes
concedi non debeant. Amplio etiam ſi citatio non perſona-
liter, ſed aliàs legitimè executa fuiſſet, prout concluſum fuit
in Rota in cauſa Oxomen. parrochialis de Iazuar. coram Pu-
teo. Didacus quia perſonaliter inuentus non fuerat in ciui-
tate Oxomen. reſidebat enim in ciuitate Legionen. vbi erat
Canonicus Cathedralis, fuit citatus iuxta formam citatio-
nis in cathedrali Oxomen. & in parrochiali præmiſſa, ſuper
qua conueniebatur illius procurator generalis, qui conſtitu-
tus fuerat ante commiſſionem cauſæ, produxit mandatum,
& petijt dilationes ad partes, dicens principalem ſuum poſſe
ignorare citationem: & propterea dilationes decerni debe-
rent. c. dilectus. de procura. Rot. 295. in not. fuit concluſum,
quòd nõ darentur, ex quo erat bene executa citatio in par-
tibus: & cauſa legitimè deuoluta, licet non perſonaliter ille
citatus fuiſſet: ergo non deberentur dilationes quando cita-
tio in partibus executioni demandata fuit. Et ſi quis di-
xerit procuratori generali dilationes concedi ſolere, vt in
ſequen. quæſtione probabimus: vnde videtur, quòd illi pro-
curatori generali illas petenti, præmiſſæ dilationes denegari
non deberent: Reſponderem, quòd diuerſi erunt termini illi
de quibus in ſeq. quæſtione: In terminis enim noſtris cum
principalis in partibus citatus fuiſſet, & quidem perſonali-
ter, vt in præalleg. formulis citationis, ac relationis ſuppo-
ſuimus ſupra num. 99. & ſequ. & ibi expreſſum fuerit, quòd
citatus ſi per procuratorem comparere volebat, illum bene
inſtructum deſtinaret: quòd ſi monitus, & interpellatus id
non fecit, ſibi imputet: Immo etiam abſque alia interpella-
130 tione ſuper hoc facta procuratorem † mittere volens, bene
inſtructum mittere debet: alioqui ipſe procurator ſub præ-
textu, quòd inſtructus non venerit, dilationes non obtine-
bit. ad text. in l. properandum. §. & ſi quidem. ibi, Et nec per
ſe, neque per procuratorem inſtructũ, iunctis ijs, quæ tradit
ibi Iaſ. num. 12. in 8. not. C. de iudi. Et quòd quando citatus
fuit principalis ſpecialiter (vt in terminis noſtris) procura-
tori, qui dicit ſe non inſtructum dilationes ad partes conce-
di non debeant. concludit Bart. in l. non ſolum. num. 2. verſi.
Aut fuit citatus ſpecialiter, & tunc debuit mittere procura-
torem inſtructum. ff. de procura.

Citato autem in partibus principali per edictum an pro-
curatori ſint dandæ dilationes? fuit dubium hoc propoſitum
in Rota Romana de anno 1540. & allegabatur Rot. 391. in
no. & Caſſa. Deci. ſub titu. de dilatio. Didacus fuerat citatus
per edictum in partibus de Valdera in quadam cauſa parro-
chialis: Rota tunc nõ reſoluit: nec quid poſtea decidum fue-
rit percepi: ideo & ego ſubſiſto.

Secundo quæro, producitur ius nouum, citatur procura-
tor iam conſtitutus ad dicendum contra iura producta, &
re petita: ipſe procurator petit dilationes ad partes ad con-
ſulendum principalem ſuum, & ſe inſtruendum pro defen-
131 ſione cauſæ, an † dilationes huiuſmodi concedi debeant?
Concludendum eſt pro affirmatiua prout Deci. Caſſa. 1. nu.
4. ſub titu. de dilatio. & ad theo. Barto. in alleg. l. non ſolum.
num. 2. in 5. memb. diſtin. ff. de procura. Amplio quòd etiam
ipſi reo citato ſuper nouo iure concedendæ ſint dilationes,
vt per Rot. 320. ac 440. in no. & per Caſſa. Deci. 1. de dilatio.
Ampliauit Rota etiam ad actorem, vt illi dentur dilationes,
quando ſuperuenit ius lite pendente, prout Deci. put. 10. ſub
titu. de dilatio. in cauſa conchen. beneficij S. Michaelis. ſub
die 30. Maij 1541. vbi adducitur illa deci. Caſſa. 1. eo. titu. Et
pro hac Rotæ ampliatione adduci poteſt regula illa iuris quod
actoris, & rei vbi non datur ratio differentiæ, eadem debet
eſſe conditio. l. non debet actor. ff. de regu. iur. c. non licet
actori. vbi bona glo. eo. lib. 6. & c. nouit ille. verſi. nec ſi illud.
ibi Quicunque videlicet litem habens, ſiue petitor fuerit, ſi-
ue reus. de iudi. c. prudentia. verſi. nos verò. de mut. petitio.
Et in iudicijs æqualitas ſeruari debet. l. hos accuſare. §. ſi ſer-
uus. & poſtea verſi. ſed cum natura. ff. de accuſa. c. nullius. in
princ. 4. q. 4. c. cum inter. cir. medium. de exceptio. c. in iudi-
cijs. de reg. iur. lib. 6. Et in terminis noſtris, quòd dilatio da-
ta vni parti, ſit communis alteri, niſi altera pars renunciaue-
rit, vel tuſi vt prænuiſi differentiæ ratio reddi poſſit, quare
vni, & non alteri dilatio conueniat, prout probatur ex tex. in
l. perendæ. in fi. C. de tempo. in inte. reſtit. peten. vbi etiam
quòd actor conſequitur ex perſona rei quod ex ſe conſequi
non poſſet. vbi etiam illum text. ad hoc ponderat Felyn. in c.
de teſtibus. ante num. 13. verſi. et non eſt mirum. de teſtib.
Eſt etiam text. in l. iubemus. C. de iudi. & voluit Lanfran. hic
in verſi. dilationes. col. 2. verſi. ſed pone quòd data eſt accu-
ſato dilatio. D. meus Philip. Deci. in l. vlt. num. 8. C. qui ad-
mit. latè per Rip. in l. admonendi. num. 59. cum pluribus ſe-
quen. ff. de iureiuran.

132 Tertio quæro an ſi impetretur, & producatur gratia, † ſi
neutri dicatur superueniſſe ius nouum ita quòd dilationes
ad partes, vel expectatoriæ concedi debeant? Pro opin. af-
firmatiua adduci poteſt Rot. 238. Impetrans gratiam. in no.
ibi, Et nouus ex illo titulus acquiritur. Et videtur, quòd per
gratiam ſi neutri quaſi noua actio producatur, ſeu cumule-
tur: quo caſu nouæ induciæ dari debent, iuxta glo. magnam
in l. edita. verſi. An in noua actione. & ibi Purpurat. nu. 272.
verſi. Tertio principaliter regula declaratur, quòd cumula-
tur noua actio. C. de eden. Et quod vbi additur aliquid pe-
titioni, quod quidem immutet naturam negocij induciæ
dandæ ſint, voluit glo. magna verſus fi. in c. literæ. de dilatio.
133 Hinc videmus, quòd gratia † ſi neutri, & ſimiles debent de
qualitate beneficij mentionem facere, & de modo vacatio-
nis: ac ſi de nouo beneficium impetraretur: & cum ſit noua
gratia omnes illas expreſſiones continere debet, quæ fieri
debent in alijs gratijs beneficiarijs, aliàs vitiatur, vt volue-
runt glo. penul. in c. ſi apoſtolicæ. verſi. Multo fortius in lite-
ris, per quas ius nouum acquiritur acquiſitum auget, eius
immutando naturam, vbi etiam, quòd ſic ſeruat Curia. de
pręb. lib. 6. Rot. 274. licet in ſubrogatione. ac 239. Item quod
impetrans gratiam ſi neutri. in no. Milan Reper. in verſ. Gra-
tia ſi neutri ſemper cenſetur ſubreptitia. Roma. conſi. 362.
quo ad primum. num. 4. Felyn. in c. in noſtra. num. 27. in 15.
core. de reſcrip. Sarnen. in 28. q. Reg. de Anna. num. 2. Rebuff.
ſuper concor. in forma Manda. Apoſto. verſi. Aliud eſt re-
ſcriptum. Ioan. de Sel. de Benefi. par. 3. q. 12. nu. 72. Pro con-
traria opin. & ſic pro negatiua concluſum fuit in Rota Ro-
mana vt oſtendi ſuper ſigna. Gratię, dum dr̃ ſi neutri tracta-
ui. verſi. Quæro an ſi neutri dicatur ius nouum?

Quarto quæro, A. commiſit cauſam contra B. omneſque
alios intereſſe putantes. C. vigore illius clauſulæ venit ad
134 cauſam, † an A. qui cauſam commiſerat, dilationes concedi
debeant? pro opin. affirmatiua conſiderabat R. D. Achilles
de Graſſis Rotæ Romanæ Auditor, quòd ille tertius ad cau-
135 ſam veniens in vim illius clauſulæ erat reus † voluntarius,
non neceſſarius: & ſic loco actoris haberi debebat. ad ea,
quæ voluerunt Docto. in c. cum inter. de exceptio. Roma. in
l. de pupillo. poſt num. 14. & ibidem Iaſ. in §. ſeruo. colum. 2.
verſi. Limita prædictas. de no. oper. nunc. Et ille A. reſpectu
huius tertij non mouit litem: & ſic quo ad illum tertium nõ
venit ad cauſam inſtructus. Pro opin. verò negatiua eſt text.
in l. qui in alterius. verſi. Non etiam ſi agat, nam planè qui
agit certus eſſe debet, cum ſit in poteſtate eius, quando velit
experiri & c. ff. de regu. iur. Illi igitur, qui commiſerat cau-
136 ſam, & ſic actori † dilatio concedi non debet. c. præterea. &
ibi Abb. & alij. de dilatio. Rot. Caſſa. 1. eo. num. 2. Et hanc
opin. in proprijs terminis tenuit Rota in cauſa Salamantina.
prout Deci. Achil. 2. eo. tit. Nec obſtat quod dixi ſupra poſt
nu. 131. quòd actoris, & rei eadem debet eſſe conditio: quia
addidi niſi diuerſitas rationis concurrat: at hic actor poterat
quandocunque venire, & inſtructus venire, & inſtructus ſu-
per omnibus litem mouere, etiam cogitando, & præuiden-
do quid reus excipere poſſet, quidve ipſe actor replicare
debeat, prout Purpurat. licet in alijs terminis conſiderat in
l. & quæ a diuo. num. 6. verſi. ſed licet iſta ratio ceſſet, & mili-
tet alia, quòd actor potuit cogitare de modo replicationem
probandi ſi excipiatur. ff. de eden.

Quinto quæro an ſi tertius ceſſionarius rei veniat ad
cauſam

137 cauſam † actori dentur dilationes? Concludendum videtur
pro negatiua ex ijs, quæ proximè diximus, videlicet, dila-
tiones non eſſe concedendas actori. Et ceſſionarius rei iam
citati, quo ad illam cauſam idem videri debet, qui & reus, in
cuius locum, in cuius iuribus, & in cauſa ſucceſſit. Subroga-
tus enim vtitur iure ſui authoris: eis denique fauoribus, iu-
ribus, & vinculis iuuatur, & aſtringitur, quibus ille, in cuius
locum ſubrogatus fuit. l. qui in ius. & l. aliud. §. vlt. ff. de regu.
iur. c. is qui in ius, eo. lib. 6. Lap. alleg. 51. dicebatur. nu. 5. Pro
parte affirmatiua concluſit Rota Romana in Abulen. benefi-
cij, ſi ille tertius venit ad cauſam ex iure rei iam citan, & hoc
ratione nouæ perſonæ, prout Deci. Caſſa. 99. incipi. Da-
tur dilatio actori. aliàs. 10. ſub titu. de dilatio. Et quòd ratio-
138 ne † mutationis perſonæ, ſiue iudicis, ſiue litigatoris nouæ
dentur dilationes probo ex text. iun. glo. 1. verſi. ſed ſi mori-
tur litigator. in l. edictum. ff. de iudi. & ibidem Barto. ac Pau.
Caſt. & Bal. qui idem dicit in dilationibus expectatorijs. ac
idem Bald. in l. conſentaneum. in 6. not. C. quomo. & quan.
iud. Caſſad. deci. 1. de dilatio.
139 Sexto quæro † an dilatio ad partes, ſeu expectatoria con-
cedi debeat in qualibet inſtantia? Concludendum eſt pro
affirmatiua, quia iura, quæ dicunt dandam eſſe dilationem
quandocunque nouum aliquid emergit, quod procurator
præuidere non poteſt, indiſtinctè loquuntur, nec differen-
tiam conſtituunt, an in prima, an in vlteriori inſtantia. pro
quo etiã faciũt tradita per Ant. de But. in c. dilectus. de pro-
cu. & per Abb. cir. fi. ibi Niſi emerſerit aliquid nouum & c.
ac Dec. Caſſa. 1. præſertim. num. 4. de dilatio. Et eadem ratio
militat in ſecunda, & tertia inſtantia, quæ in prima videlicet,
quòd ſuper nouiter deductis requiratur noua inſtructio. gl.
in c. cupientes. in verſi. contra gentibus. & ibi etiam Gemini.
de electio. lib. 6. Pro præmiſſis videri etiam poterit Deci. pe-
regr. 9. ſub titu. de dilatio. quæ incipit In vna Barchionen. de
Pina, vbi quòd data fuit dilatio ad partes in tertia inſtantia,
poſt quam reus, contra quem latæ erant duæ ſententiæ do-
cuerat de iurepatronatus, & actor produxit nouam proui-
ſionem, cum dicti iurispatronatus derogatione.
140 Septimo quæro † an procuratori monito ad docẽdũ ſe pa-
ruiſſe literis apoſtolicis reſeruationis pẽſionis, ſi actor inſtet
declarari locum eſſe regreſſui, danda ſit dilatio ad partes ad
conſulendum principalem? Pro negatiua concluſi in tracta.
Monitorio. q. 28.
141 Octauo quæro † an dilationes dari debeant citato ad di-
cendum contra iura producta, in termino citationis non
opponenti contra illa, nec dilationem petenti? Pro negati-
ua concluſit Rota Roma 2. Maij 1541. coram Sarnen. inter
Petrum Garrati, & Ludouicum Torreſ. prout Deci. put. 11.
ſub titu. de dilatio. pro qua deci. pondero, quòd poſt termi-
142 num † citationis ad dicendum, & opponendum contra iura
producta, vel contra certa acta, pars vlterius audiri non de-
bet, vt amplius opponere poſſit. Ang. in l. peremptorias. col.
vlt. C. ſenten. reſcin. non poſ. Purpurat. in l. 2. num. 78. in 3. li-
mi. C. de eden. Amplio vt contumax etiam refectis expenſis
poſt terminum ad opponendum, opponere non poſſit. Spec.
in tit. de appel. §. qualiter. verſi. ſed pone, quòd proceſſum.
glo. in c. 1. in §. ſed ſi pars. in verſi. abſentia. de elect. lib. 6. Iaſ.
in l. ſancimus. nu. 19. in 7. q. Duæ limitationes dari poſſent,
quas alibi diſcutiam: prima eſt ſi in termino dictum ſit Ge-
neralia contra. Altera, ſi res ſit integra.
143 Nono quæro an † dilatio concedi debeat propter abſen-
tiam aduocati? Diſtingue primo, aut quis habet plures ad-
uocatos: & negatiuè reſponderem, ſi alius ſit ſufficiens, ido
neus, ac bene inſtructus. Ange. in l. idcirco. per illum text. ff.
de iudi. Inno. & Feli. poſt eum in c. 1. verſ. ſuas etiã. vt li. non
conteſt. Aut is habet vnum aduocatum ſolum: vel vnum ex
cellentem, alios non: vel vnum inſtructum, alios ſtatus, &
meritorum cauſæ ignaros: Et hic vnus aduocatus, aut eſt
cito reuerſurus, aut non: primo caſu danda eſt dilatio: alte-
ro non, argu. tex. in l. ſi longius. & ibi Ang. in prin. ff. de iudę.
& voluerunt Bar. in l. ait prætor. num. 2. per illum text. ff. ex
qui. cau. maio. Idem Bar. in l. ſed ſi vnius. §. quod autem. ff. de
iniur. Innoc. & Felin. in princ. in alle. c. 1. vt lit. non conteſta.
Ioan. Andr. in addit. ad Specu. quæ incipit in prædictis. titu.
d; dilatio.
144 Decimo quæro † an pendente dilatione officium iudicis
conquieſcere debeat? Pro affirmatiua eſt text. in l. ſiue pars,
ſiue integra dilatio fuerit data, euſque iudicis officium cõ
quieſcat, donec petiti temporis defluxerint curricula. C. de
dilatio. eſt etiam text. in c. ſignificante. de appel. quod & vo-
luit glo. in c. commiſſa. & in c. vbi periculum. de electio. lib. 6.
ac in clem. ſæpè. in ver. poſt dationem. de verb. ſigni. glo. in l.
1. in ver. nullus. ff. de ferijs. Ancha. conſi. 36. viſa quadam. nu.
6. vbi quòd dilatione pendente adeo iudicis officium con-
quieſcit, vt non valeat ipſo iure, quod fit in præiudicium
dilationis. Inno. Abb. & alij in c. 2. de procur. Barto. & Bald.
in l. penul. C. quomo. & quan. iud. Bart. in l. ſeruum. §. publi-
cè. in fi. ff. de procu. Bar. in l. quæſitum. ff. de re iudic. & in l. 2.
§. ſi quis in iudicio. & ibi Iaſ. hanc communem affirmans. ff.
ſi quis cautio. Idem voluit Rot. 37. Nota q̃ ſi iudex. nume. 2.
de appel. aliàs 406. in ant. Mil. in Reper. in verſ. iuriſdictio ſi-
cot. Fran. in alle. c. ſignificante. num. 15. de appell. Et proceſ-
ſus factus poſt dilationem eſt ipſo iure nullus, ſicut poſt ap-
pellationem, vel recuſationem, vt cauetur dec. Tho. de Tha-
nis in Recollectis 108. incipien. In eadem. & voluit Prob. in
Addi. ad Ioan. Mona. rubr. vt li. penden. lib. 6. Immo dicunt
ſententiam latam pendente termino adeo eſſe ipſo iure nul-
lam, vt illa conſenſu partium ratificari non poſſit, prout pér
Bald. in l. penul. col. vlt. ver. Et illud, quod dico. C. de arbitr.
Cy. & Bal. in alle. l. ſiue pars. C. de dilatio. Fran. in c. perſonas.
num. 16. de appel. ſequitur Iaſ. conſi. 44. col. 1. lib. 3. & in l. 2.
145 col. vlt. ff. de re iudi. Inſuper arguendo a bello † ad iudicium,
ſeu ad lites, ad tex. in l. fori. ibi, Ad exemplum militum. & l.
aduocati. ibi, Non minus prouident humano generi, quàm
ſi prælijs, atque vulneribus patriam, parentesque ſaluarent,
cum ijs, quæ ſequuntur. C. de aduo. diuer. iudicio. Videmus
146 quòd † induciæ, quas ceſſationem a bello in certum tempus
inter hoſtes pactam deſcribere poſſumus, interim a pugnan-
do otium præbent. Cice. lib. 1. Officio. Cum triginta (inquit)
dierum eſſent pactæ cum hoſte induciæ, noctu populabãtur
agros, quod dierum eſſent pactæ, nõ noctium induciæ. Et ſic
regula præmiſſa, quòd dilatione pendente nihil fiat, amplia-
tur ad dilationem conditionalem, ſeu ex pacto, vt ſentire
etiam videtur Franc. in alleg. c. ſignificante. num. 21. de app.
ac ad dilationem militarem, ſeu bellicam. ad ſupra adducta.
Ampliatur etiam ad dilationem iuris, vt quemadmodum
quod fit dilatione hominis pendente nullum eſt, ita quod
fit dilatione iuris pendente. Lap. alleg. 2. num. 7. & præalleg.
Dec. Rotæ 406. nota quòd ſi iudex. nu. 2. in antiq.
147 Limitationes 11. ad hanc † regulam quòd dilatione pen-
dente iudicis officium conquieſcat ponit Franc. in alleg. c. ſi-
gnificante. de appel. & xxij. Soci. Regu. 127. in ver. dilatione
pendente. Generalior, & verior declaratio ad dictam regulã
eſt, quòd illa procedat, niſi ſimus in penitus diuerſis, vel in
non repugnantibus dilationi. ad l. generaliter. §. nullo. & ibi
Bar. ad fi. verſ. Nota quinto. C. de reb. credi. Rot. 128. Iudex.
in 1. addi. poſt medium. ver. illud autem quod in termino. in
no. in c. ſignificante. verſ. & hæc eſt ratio, Imo. col. 3. in 3. fal-
len. Abb. num. 9. & Franc. in 8. limi. de appel. Et præmiſſa fa-
ciunt ad corroborationem Deci. Rotæ Romanæ, quòd con-
ceſſa dilatione ad partes apprehenſo in Curia Auditor poſ-
148 ſit decernere † compulſoriales, & facere alios actus dilationi
non repugnantes. prout Deci. accoram. 30. incipien. penden
te dilatione. ſub titu. de dilatio. ac Putei. 12. & pereg. 10. eod.
titu. pro qua concluſione adducitur etiam Georg. Natta in
cle. ſæpè. col. 3. de verb. ſigni. Et præmiſſam cõcluſionem de-
clarat etiam Lap. alle. 82. In cauſa matrimoniali. num. 6. con
cludens verum eſſe dilatione pendente iudicis officium con
quieſcere circa ea, quæ impedirent, turbarent, vel implica-
rent actum comprehenſum in dilatione, ſed non alia extra-
nea. Inferens quòd ſi iudex aſſignet terminum partibus ad
probandum in cauſa, & dilatione pendente altera partium
aliquid attentauerit in præiudicium litis, vel partis alterius,
nulli dubium, quod iudex poterit officium ſuum impendere
circa reuocationem attentatorum, non obſtante dilatione
aſſignata. Pro præmiſſa declaratione, & limitatione Lapi vi-
deri poterũt, quæ ſcripſi ſuper 14. formula cõmiſſion. in 5. q.
Sciendum item eſt, quòd ſi data ſit dilatio ad probanda
ea, quæ ſunt de articulis iuris, ea pendente iudex, qui ex in-
ſpectione librorũ poteſt ſe informare, procedere poteſt, ac
ſententiam ferre, vt ſenſit poſt Bart. & Bal. in l. cum pater. §.
curatoris. ff. de leg. 2. & Iaſ. in l. 2. ff. de re iudi. Grat. conſi. 77.
duo principaliter. num. 20. ver. præterea dico. lib. 2.
Ex præalle. glo. in ver. dilationes. Abb. & alij nonnullas cõ
149 cluſiones eliciunt, quarum prima eſt, quòd † miſſio in poſ-
ſeſſionem fieri non poſſit, niſi pendente citatione perempto
ria, ad quod adducitur glo. in l. ſi finita. §. Iulianus. quæ glo.

magna, eſt clauis totius materiæ primi, & ſecundi decreti,
quæ glo.poſt princ.inquit, quòd quando peruenitur ad pri-
mum decretum citatur aliquis peremptoriè, & ſi nec venit,
nec mittit, tunc aduerſarius inmittitur in poſſeſſionem bo-
norum, licet aliter olim, aliter hodie. Et quod citatio perem-
ptoria requiratur vt miſſio in poſſeſſionem prædicta fieri
poſſit, adducitur text.in l.præſenti.§.cum autem.C.de his,
qui ad eccle.confu.qui text.generaliter loquitur, & ſic non
reſtringendus ad ſecundum decretum tantum, vt nonnulli
voluerunt. Et hanc communem affirmat Alex.in d.§.Iulia-
nus.cum quo poſt ſubtiles conſiderationes contra dictam
communem, tandem reſidet hic D.meus poſt num.90.verſi.
Non tamen recedendum.

Secunda concluſio, quæ ex dicta gl.& nota.per Abb.col-
150 ligitur eſt, quòd † contumax in prima citatione punitur in
expenſis. vt etiam voluit Bar.in l.contumacia.& ibi Alex.ff.
de re iudi.& in l.ſancimus.& ibi Bart.C.de iudi.Idem Bar.in
authen.qui ſemel.C.quomo.& quan.iudi.c.querelam.& ibi
glo.& Abb.de procu.c.cum dilecti.de do.& contu. Et con-
tumax tam diu a iudicij limine repellitur, quandiu expen-
ſas, & damna ob ipſam contumaciam illam refecerit.l.ſanci-
mus.C.de iudi.cum authen.ibi poſita. Et iudicis æſtimatio-
ne iſtæ expenſæ enumerari ſolent, vt dicit text.in d.l.ſanci-
mus.& ibi Iaſ.nu.8. Et licet ibi velint etiam expenſas factas
in hoſpitijs, & itineribus reficiendas eſſe, vt etiam per Iaſ.in
l.properandum.§.ſin autem alterutra. num.14.C.eo.titu.de
iudi.quod intelligit deducto eo, quod domi exiſtens ex-
pendiſſet, quod probat Plotus in l.ſi quando.num.674.C.
vnde vi.quod tamen Gui.Papæ q.625.ex ſtilo in curijs Del-
phinatus aliter obſeruari affirmat: Romæ tamen hoc non
ſeruamus, ſeruari tamen vidi, & in cauſa propria obtinui eas
litis expenſas, quas aliàs feciſſem ſi aduocatum conduxiſ-
ſem: ea præcipua ratione quia occupatus, & continuè vexa-
tus in mea cauſa penſionis, plures clientelas dimittere iura-
ueram. pro ijs plura adducit Boe.deciſi.210.num.3. Contu-
max item quas expenſas acceſſorias reficere debeat ponunt
Purpurat.in l.edita.num.305.C.de eden. ac Neuiza.conſi.
151 17.num.16. An autem † contumax abſque noua citatione
mulctari poſſit, cõmunior, & verior opin.eſt pro negatiua,
per tex.in l.2.ibi Ex cauſa competenti iudici mulcta pro iu-
riſdictione iudicis damnabitur.& ibi Bart.num.17.ff.ſi quis
in ius voca.non ier.& per omnes in l.2.ff.ſi quis ius di.non
obtem.per Maria.Soci.in c.veniens.num.9.in vlt.not.de ac-
cuſa.per Aret.poſt alios in c.1.num.6.ac Rip.num.80.in 2.
conclu.hanc communem affirmantem.de iudi.
152 Tertio dubitatur hic per ſcribẽ.an † excommunicari poſ-
ſit contumax abſque noua citatione? Et pro negatiua vide-
tur verior, & tutior opi.ex quo ad excommunicationis ful-
minationem deueniri non debeat niſi ex magna cauſa, &
omni cum moderatione.c.ſacroſan.de ſenten.excom.c.1.
153 vbi omnes.de iudi. Et contumacia † propter quam quis ex-
communicandus venit duobus modis conſiderari poteſt,
vel quia contumacia ſit in non comparendo, iuxta text.in c.
quoniam frequenter ad fi.vt li.non conteſt.in c.ex parte.1.
ibi Ad intelligendam.de verbo.ſignifi.in c.venerabilibus.§.
porrò.de ſenten.excommu.lib.6. Altero modo contumacia
huiuſmodi conſiderari poteſt, videlicet in non parendo, vel
in contraueniendo præcepto facto.præallega.c.ex parte.ibi
Quia videlicet iuſſus noluit maleficium emendare.c.excel-
lentiſſimus.ad fi.11.q.3.Docto.in c.1.de iudi.ſtilum Roma-
num circa excommunicationes fulminandas latè proſequu-
tus fui in tracta.Monitorio.q.31.ideo multa huc ſpectantia,
ibi poſita, hic non repeto.

Glo.in verſi.recuſationes.in 3.par.diuiditur. In prima in-
fert recuſationes in ſcriptis redigendas. In 2.quæ eſt ibi Et
recuſatione.infert recuſationem impedire proceſſum faciẽ-
dum ſuper negocio principali. In 3.ibi Quid iuris.quærit, &
remittit ſe. Illatio, quæ elicitur ex prima par.glo.in ſe vera
eſt, & probatur ex tex.ac glo.in l.apertiſſimi.& in l.vlt.C.de
iudi.vbi glo.docet qualiter hæc recuſatio proponenda ſit.
Quod etiam voluit Spec.in tit.de recuſa.§.vlt.verſi. ad hoc.
Negat autem Abb.hic illationem præmiſſam ex hoc tex.eli-
ci poſſe, in quo ſolum cauetur, vt acta redigantur in ſcriptis
per notarium cauſæ, non autem quid pars facere debeat.
Verum quia parui refert ſcire an etiam ex hoc text.idem,
quod alias de iure ſtatutum erat diſponatur, cum ſat ſit no-
uiſſe & iure ciuili, & iure Pontificio id cautum eſſe, vt præ-
alleg.l.apertiſſimi.& ibi omnes, & alijs in locis ſupra citatis,
154 vbi probatur † recuſationes in ſcriptis per ipſas partes por-
rigendas eſſe, quod etiam voluit Soci.regu.169.in verſi.ex-
ceptio in actis redigenda eſt, in 1.fallen. Ideo ſuper præmiſſa
Abb.oppoſitione amplius nobis immorandum non erit.
Cauſas autem propter quas recuſationis libellus in ſcriptis
porrigi debeat, tres adducit Bero.hic poſt num.148.verſi.
Cur autem ſit porrigendus in ſcriptis. Illa ratio videtur va-
lidior, vt inſtar appellationis ab interlocutoria, requirentis
expreſſionem cauſarum deſcriptarum apparere poſſit an
ſint legitimæ, efficaces, & admittendæ.cap.1.de appel.lib.6.
Idem dicendum ſit in ſchedula, ſeu libello recuſationum.d.
l.apertiſſimi.& l.vlt.vbi etiam glo.C.de iudi. Aequiparatio-
nem etiam appellationis ab interlocutoria, & recuſationis
habemus in c.cum ſpeciali.ibi, fruſtratoriæ recuſationis.de
155 appella. Ex quo text.ſumi poteſt argumentum † ab appella-
tione, ad recuſationem. Hinc dixit Mil.in ſuo Reper. Iuriſdi-
ctio ſicut ſuſpenditur per appellationem, ita per recuſatio-
nem. Quod etiam voluit Vitali.ſuper clauſu.Nil noua.recu-
ſa.iudi.penden. Et pro hoc argumento videatur alle.1.Lapi
in princ.vbi quòd appellatio, recuſatio, & relatio ſimul inti-
tulantur, & ibi nonnulla addo in ver.appellatio.

Pro intellectu 2.par.glo.& infra ſubijciendorum præmit-
156 to, quòd de iure ciuili † delegatus, vel ſubdelegatus propter
ſuſpitionem poteſt in totum recuſari, & vt ſuſpectus remo-
ueri, ordinarius verò non recuſatur in totum, ſed ei datur
adiunctus, præallega. l.apertiſſimi. iun. ſua authen. C. de
iudi.vbi etiam Barto.& alij Aduertendum tamen eſt, quòd
id quod dicitur in dicta authen.de epiſcopo, de conſuetudi-
ne non ſeruatur, ſufficit enim, quòd alius aſſocietur ſecun-
dum Guil. de Cun.Bald.Saly.& Pau.Caſt.ibi Quod etiam
voluit Alex.conſi.12.viſo proceſſu.volu.6. De iure vero ca-
nonico tam ordinarius, quàm delegatus in totum recuſari
poteſt.c.ſi quis contra clericum.vbi Abb.& alij.de fo.comp.
præalleg.c.cum ſpeciali.vbi Abb.in 1.not.de appel. Roma.
ſingu.455.Bart.in differen.iuris ciuilis, & canonici.differen.
27. Ego Romæ vtrunque ſeruari vidi: vidi enim ordinarijs
dari adiunctos: vidi rurſus illos in totum recuſari ſtantibus
vrgentibus ſuppoſitionibus.

Super dicta 2.par.glo.in verſi.recuſationis.quærunt hic
157 an † poſt recuſationem, & allegationem ſuſpitionum pro-
ceſſus ſit ipſo iure nullus? Quinque fuerunt opin.quas re-
fert Roma.in l.quia poterat.num.12.ff.ad Trebel.& conſi.
220.circa primum.num.3.& ſeq. Innoc.in c.cum ſpeciali.de
appella.voluit proceſſum non eſſe nullum.& ibidem idem
voluit Ant.de But.Candi.& alij relati per Alexan.in alleg.l.
quia poterat.num.6. In hac opin.reſidet Lanfran.ſuper dicta
glo.in ver.recuſationes.verſ.vos autem teneatis ſententiam
Inno.idem concludit D.meus Phili.Deci.conſi.175.in cau-
ſa.poſt num.2.verſi.& licet nonnulli.vbi hanc veriorem di-
cit. Contrariam opin.quòd immo talis proceſſus ſit ipſo iu-
re nullus tenuerunt Hoſtien.in alleg.c.cum ſpeciali. Bart.in
allega.l.quia poterat.num.3.verſi.ſed quæro quid ſi recuſa-
tus vt ſuſpectus. Lap.allega.1.in princ.vbi alios idem tenere
refero in 1.addi. Et hanc opin. eſſe magis communem tam
de iure ciuili, quam canonico atteſtatur Claud.Seyſel.in d.l.
quia poterat.col.2. Et quia ſuper hoc articulo latè ſcripſi in
d.1.addi.ad 1.alleg.Lapi, ad ibi dicta me remitto.
158 Ibi tamen dictis addo, quòd ſi is, † qui ſuſpectum allega-
uit iudicem, & poſtea coram eodem litigauit ſuper negocio
principali: ſibi omnino præiudicauit, & illi exceptioni, ſeu
oppoſitioni renunciare viſus fuit, argu.text.in c.ſollicitudi-
nem.de appel.& in c.gratum.vbi glo.vlti.dat concordan.de
offi.deleg. Et in proprijs terminis concludit glo.in ver.in di-
latorijs.poſt prin.de exceptio.verſ.& qui illam omittit tran-
ſeundo ad alias. Abb.in c.inter monaſterium.in 3.not.poſt
num.3.verſi.& ex prædictis, & ex text.infero, quòd ſi quis
poſt propoſitam recuſationem.de re iudi. Hoc etiam voluit
Alex.in l.non ſolum.§.morte. col.4.vbi dicit eſſe commu-
nem opi.q ſi reuocans poſtea coram eodem iudice compa-
reat & non repellit ſententia valeat.

Secundo quæro quando proponenda ſit exceptio recu-
159 ſationis † iudicis? Repondeo, quòd a principio: & ſic ante
160 alias exceptiones, quod ꝓbo † arguendo ab ordine, qui ma-
ximè attendi debet, videmus enim præpoſteram petitionẽ,
& commu.ordinem reijci.l.fundum.& l.fundi.ff.de except.
l.indebitum.C.de hæredi.actio. Et dixit Bald.con.Schuſina.
poſito in rub.C.ſi quis ali.teſta.prohi. ſcire quid facias, ne-
ſcire autem quo ordine facias, nõ eſſe perfectæ cognitionis.

Ex

Et ex ordine præſumitur,& colligitur mens, & voluntas di-
ſponẽtis.l.quoties.in prin.ff.de vſufru.vbi vſusfructus alter-
nis annis duobus relicto,illum prius nominatus incipiet ha-
bere. Facit tex.in l.Gallus.§.quidam rectè.iun.glo.in ver.nõ
exprimatur.ff.de libe.& poſthu.eſt tex.in l.generaliter.§.qd
ergo.ff.de fideicom.liber.in l.qui ſoluendo.2.ff.de hære.in-
ſti.in c.mandato.de præb.lib.6. Et per illos tex.Ange.& Ioã.
de Imo.in d.l.qui ſoluendo. dicunt, q ex ordine verborum
deſignatur ordo intellectus,& inducitur prælatio in his,quæ
applicari non poſſunt niſi vni ex nominatis.Quod etiam vo
luit Bald.in l.1.C.de edi.di.Adri.tollen.Hinc lepidum dictũ
refert Felin.in c.cum dilecta. de reſcr.poſt nu.4. ver. & ideo.
refert Angel.in d.l.generaliter.§.ſi quidem. quòd cum Papa
Vrbanus dixiſſet fratribus minoribus, vt darent ei in ſcri-
ptis nomina trium religioſorum, quorum vnum promoue-
ret ad Cardinalatum : Illis ſcripſerunt tria nomina in forma
ſpherica, ne ex ordine ſcripturæ apparere poſſet, quem di-
gniorem exiſtimarent, quo viſo reſpondit Vrbanus, Ordi-
nem peruertiſtis, ordinem peruertam, & illorum nemmem
Cardinalem creauit. Credendum eſt igitur Inno. I I I.huius
canonis conditorem,qui (vt iam dixi) fuit magnus iuriſta,
rurſus magnus Canoniſta,non ex abrupto,confusè, & abſq;
ordine verba hic collocaſſe,immo illa vbi maximè cadebant
diſpoſuiſſe. Quæ tanto magis præſumi debent,cum hæc cõ
ſtitutio,vt ipſius ex inſcriptione apparet,ſit conciliaris. Po-
ſtremò pars vna diſpoſitionis teſtamenti,iuramẽti, legitima
tionis,ſtatuti alteram declarat.l.qui filiabus.in prin.ff.de leg.
1.l.cum proponebatur.ff.de lega.2. Abb.conſi.36.colũ.vlti.
lib.1.Grat.reſpon.1.nu.25.lib.1.Infra autem dicitur, q om-
nia competenti ordine conſcribantur. Et ex ponderatione
eorundem verborum infertur etiam, quòd licet tacitè ineſ-
ſet, quòd ordo ſeruandus eſſet in deſcribendo, & ordinatè
verba, & alia collocando, propter expreſſionem eorum, q
tacitè inerant, concludendum eſt, expreſſum vltra tacitum
operari debere.l.vlt.C.de nouatio.l.a Titio.ff.de furt. vbi ſi
res expreſsè legatur, dominium in legatarium tranſit : ſecus
in tacito relicto.Bar.in l.emptor.§.ancilla.ff. de rei uendica.
verſ.ex quo nota.& in l.ſeruum filij.§.vlt.in fi.ff.de lega.1 &
facit regula,expreſſa nocent, non expreſſa non nocent.ff.de
regu.iur.vbi notant Scriben.q expreſſa plus nócent ad an-
nullandum actum.l.nonnunquam,vbi glo.& Doct. ff.de cõ-
di.& demon. Alex.in l.cum quid.ff.ſi cer.pet. Et cum hic mã-
detur iudicis recuſationem,deinde alias exceptiones deſcri
bi debere:conſequens eſt,vt dicamus illam in principio litis,
& ante alias exceptiones,vel oppoſitiones proferri,& dedu-
ci debere.Quod ẽt ꝓbo, quia oppoſitio recuſationis iudicis
161 eſt declaratoria fori,at exceptio † declinatoria fori ante alias
exceptiones opponi debet,iuxta tex.in l.præſcriptiones fori
in principio a litigatoribus opponendas eſſe legum decreuit
authoritas.C.de excep.ſimulis eſt tex.in c.cũ inter monaſte-
162 riũ.vbi ẽt Abb.nu.3.& alij.de re iudi.Et q recuſationis † cau
ſæ ſtatim exprimi debeãt ↄcludũt gl.ĩ ver.dilatorijs. cir.prin.
in c.exceptionem.per hunc tex.de exceptio.D.meus Philip.
Deci.poſt alios in c.cum ſpeciali.num.9.de appel.& Bero.
hic.num.162.ibi, De quibus in principio ante omnes alias
exceptiones cognoſcendum eſt.Idem Bero.conſi.16.nu.15.
& 27.lib.3. Maran.de ordi.iudi.par.6.nu.25.Practi.Papien.
in forma declination.iudicis.in verſ.iudicem ſuſpectum nu.
7.& communem affirmat Natta conſi.151.num.9.lib.1.Vi-
deri poterunt quæ dicam infra ſuper 2.par.glo.in verſi.ex-
ceptiones.num.168. Et pro his adduco deci. Achil.1.ſubtit.
de recuſa. iudi. quæ incipit proceſſus per iudicem.verſus fi.
in hæc verba.In quam etiam dixerunt eſſe aduertendum ſi a
principio non fuerat oppoſita, quia poſt primum actum,
qui habet effectum litis conteſtationis in ſummarijs.l.nulla,
per Bart.de procura.quia tunc vbi ex noua cauſa poteſt re-
cuſari. Declaro illa verba præmiſſæ deci. quæ magni ſunt
ponderis, ſed ſatis quidem dubia. Infertur ex illis, quòd re-
gulariter ante litis conteſtationem, non autem poſt opponi
poſſit exceptio recuſationis iudicis : Et hæc procedunt in
cauſis,quæ ordinariè tractantur. At ſi ſumus in ſummarijs,&
in ijs,quæ tractantur de plano,ſine ſtrepitu,& figura iudicij,
in quibus non requiritur litis conteſtatio, immo primus
163 actus † iudiciarius æquipollet litis conteſtationi, pro quo ad
ductus fuit Bart.in alleg.l.nulla.de procur.dicite vos.C.vet.
quicquid eſt in cauſis,in quibus non conteſtatur lis : & hoc
caſu Rota ſenſit, quòd in primo actu iudiciario opponi, &
ſpecificari debeat cauſa ſuſpicionis iudicis. Alibi dicunt actũ
primum,qui fieri poteſt poſt litem conteſtatam, æquipolle-
re litis conteſtationi, vbicunque lis non conteſtatur. glo.in
ver.abſentia.in c.1.de electio.lib.6.Inn.Ant.de But.& Abb.
in c.ſi duobus.de appel.Fely.in alleg.c.inſinuante.nume.16.
de offi.dele. Tandem ex vltimis verbis dictæ dec.& ex dictis
Doct.in alleg.c.cum ſpeciali.de appel.& in hoc c.noſtro cõ-
cludendum eſt,quòd etiam poſt litis conteſtationem, & in
quacunque parte iudicij ſi ſuſpitio erga iudicem de nouo
oriatur,vel de nouo detegatur,validè deduci, ac proponi, &
probari poſſit,& admitti debeat. Exempla, quando ſuſpicio
de nouo oritur,vel diu celata apparet aliquando,pluribus in
locis habemus,puta iudex coram quo litigo,ſiue ordinarius
ſit,ſiue delegatus accepit in vxorem Calphurniam contra
quam litigo,vel lite pendente,vel diu ante: ſed non prius id
ſcitur,quam in lite plures actus facti ſint. Iuxta hos, & alios
terminos l.qui iuriſdictioni.& ibi per omnes.ff.de iuriſ.om.
iudi.& per Abb.& alios in c.cauſam quæ.de offi.deleg. Con
ſtituenda eſt igitur regula ex ſupra dictis,quòd recuſatio nõ
ſolum ante litem conteſtatam, ſed & ante omnes dilatorias
exceptiones opponi debeat.l.ſed & ſi ſuſceperit. in princ. ff.
de iudi.præalleg.l.vlt. C.de except. glo. & Docto.in c.inter
monaſterium.de re iudi.Lanfran.in præalleg. verſic.recuſa-
tiones.in princ.Et pro concordia glo.& Bart.ac aliorum in l.
quidam conſulebant.ff.de re iudic.& in l.ſi conuenerit. ff.de
iuriſd.om.iudi.ac pro faciliori intelligentia dicendorum ſu-
per proxima,& alijs ſequen.gloſſis ſuper præmiſſis diſtingui
ẽt poſſet hoc modo, Aut quis opponit aliam exceptionem
dilatoriam ante litem conteſtatam, & tunc videtur prouoca
re iudicem,vt ſuper ea pronunciet,& cenſetur eo ipſo in iu-
dicem conſentire. Innoc.in c.inter monaſterium. de re iudi.
Lanfran.in dicto verſi.recuſationis.in princ. verſi. & aduer-
tendum eſt, q exceptio recuſationis.Si verò non opponitur
aliqua exceptio, & requiritur litis conteſtatio, cadit etiam
alia diſtinctio,videlicet, Aut ante litem conteſtatam appare-
bat cauſa ſuſpicionis,ſeu apparere poterat, quòd eſſet locus
exceptioni cuiuſuis dilatoriç, & procedat regula præmiſſa.
Aut(vt præmiſi) nuper emergit ſuſpicio,ſeu poſt litem con-
teſtatam quæ ui alia exceptio dilatoria apparet, & tunc quã
docunq; opponi poterit.l.non diſtinguemus.§.cum quidam.
ff.de arbit.l.Iulianus.ff.de iudi. Ange.in l.vlt. C.de iuriſ.om.
iudi.c.inſinuante.ff.de offi.dele.Rom.ſing.362. Tu ſcis quã-
do exceptio.Fely.poſt alios in c.paſtoralis. de except. Idem
Fely.in alleg.c.inſinuante.num.15.vbi q hanc veriorem pu-
tat.de offic.deleg. Et hanc cõmunem affirmat Loffre.deciſ.
40.quæ incipit exceptio dilatoria. Et quòd ſuperueniente
ſuſpicione ipſo tempore concluſionis cauſæ, vel etiam poſt
cauſæ concluſionem,vel notitiã ipſius ſuſpicionis poſſit iu-
dex recuſari,& exceptio huiuſmodi admitti debeat eſt text.
in l.2.C.de conſor.eiuſ.lit.in alleg.c.paſtoralis. de exceptio.
voluit glo.in c.cum ſpeciali.de app.Bar.& alij in l.vlti. C.de
ſenten. Ange.Sali.& Pau.Caſtren.in l.apertiſſimi.C.de iudi.
Idem Ange. & Imo. in alleg. l.quia poterat. ff.ad Trebel. Et
cauſam ſuſpitionis de nouo ſuperueniſſe, etiam ſolo iura-
mento probari poſſe voluerunt Ange.in l.nemo carcerem.
C.de exa.tribu.lib.10.& vterque Imo.in l.2.in princi.ff.ſolu.
matrimo.

Glo.in ver.exceptiones. diuiditur in 4.par. per Bero.
hic.In prima infert vnum ex text.In ſecunda, quæ eſt ibi, Et
hic propriè quæritur de quibus exceptionibus tex.hic loqui
tur.In tertia ibi propoſita exceptione, quæritur an ſimul co-
gnoſci poſſit de dilatorijs cum negocio principali.In quarta
ibi,Et ex ordine,quæritur quo ordine ſint proponendæ re-
cuſationes,& aliæ exceptiones.Ex prima parte gl.colligitur,
164 vt etiam per Abb.& alios hic,q exceptio † porrigenda eſt in
ſcriptis,& redigenda in actis poſtea per notarium,quod etiã
ſentire videtur glo.vlt.in fi.quæ eſt Ioan.Andr.in c.appella-
tio.de appel.lib.6. Primum fatentur omnes falſum eſſe,ſiue
loquamur de iure antiquo,ſiue poſteriori : De iure enim ff.
non ſolum cautum non erat, quòd exceptiones in ſcriptis
dari deberent,immo nec etiam q actoris petitiones.l.1. iun.
glo.in ver.edete.& ibi Bart.num.4.ff.de eden. De iure verò
poſteriori,videlicet ex tex.in authen.offeratur. cum glo.C.
de lit.conte.in c.inducię.§.offeratur.3.q.3. & in c.1.de libel.
165 obla. decernitur † libellum in ſcriptis eſſe dandum. Et dixit
Bart.in l.in ſacris 3.num.3.C.de proxi.ſacro.ſcrinio.lib.12.
quòd non ſufficit ire ad banchum iuris,& dicere,quòd nota-
rius ſcribat ſuam petitionẽ : & ibi Alex.in ſua addi.alios ad
idem citat vbi ſupra : nihil autem vbi ſupra de exceptioni-
bus,

bus,quòd in ſcriptis produci debeant,& ſic caſus iſte per ius
nouum immutatus non fuit, vnde remanſit in diſpoſitione
iuris communis.l.commodiſſimè.ff.de liber. & poſthu.l.ſi
cum dotem.in princ.ff.ſol.matri.Vera,& communis eſt con-
cluſio, ꝙ exceptionis productio non requirat ſcripturam
nec exceptio in ſcriptis neceſſariò danda ſit: Quod & vo-
luerunt Abb.hic poſt Hoſti.Bart.in alleg.l.1.poſt princ.ff.de
eden.& ibidem Ange.in princ.& Alex.idem Bart. in l.1.nu.
4.in 1.q.ff.de exceptio.Bal.in l.ne cauſas.C.de appel.Anto.
de But.in c.1.de li.conte.Et in hoc reſident hic D.meus Phi.
Deci.nu.102.& Bero.nu.163.qui ita acerbe inſurgunt con-
tra Lanfran.hic,contrariam opin.ſuſtinere præſeferentem,
vt nimis in eum ſæuire videantur Lanfran.argumenta con-
tra communem, rurſus congruas ad illa D.mei, & Beroi re-
ſponſiones per vos videre poteſtis, ſed aduertatis, ꝙ ante-
quam Lanfran.deueniſſet ad illa argumenta,iam in cōmuni
opin.pedes fixerat,dum ſic locutus fuiſſet,videlicet ſimiliter
exceptio eſt de actis,nam exceptionem non eſt neceſſe fieri
in ſcriptis,ſed ſufficit oreten⁹ exprimere,vt deinde illa apud
acta redigatur,iſte eſt text.in l.ſcire oportet.ff.de excu.tuto.
Dicite vos in §.oportet.vbi excuſatio tutoris poteſt nō mi-
nus viua voce, quam in ſcriptis coram iudice proponi.Sub-
dit idē Lanfran. Hoc tenet expreſsè Bar.in l.1.ff.de acceptila.
& ita tenendum eſt in iudicando . Hæc ſunt verba Lanfran.
qui cum reſideat cum Bar.in d.l.1.Dicite vos de exceptio.&
tandem concludat in iudicando nō eſſe recedendum ab hac
opi. Mihi videtur,ꝙ quicquid poſtea dixerit id fuerit diſpu-
tandi cauſa, vel potius vt ingenij acumen oſtenderet. Et di-
xit infra in verſi.exceptiones ad fi.in praxi ſeruari exceptio-
nem propoſitam in modum exceptionis non requirere ſcri-
pturam.

Ex 2.par.Glo.Abb.notat, quòd illa eſt propriè exceptio,
quæ contra aduerſarium, vel contra reſcriptum opponitur,
recuſatio verò contra iudicem, & ſic reſpondet ad oppoſi-
tionem de ſuperfluitate, quòd immo non ſuperfluè poſt re-
cuſationes,exceptiones hic exprimantur,tanquam diuerſę,
videamus qualiter accipiatur exceptio, qualiter recuſatio.
166 Exceptio † iuxta terminos noſtros dicitur rei defenſio ad-
uerſus actoris petitionem. Sic apud M.Tullium 2.de Inuen-
tione.Prætorijs exceptionibus multę excluduntur actiones.
l.1.& 2.ff.de exceptio. vbi etiam, ꝙ exceptio dicta eſt quaſi
quædam excluſio, quæ interponi actioni cuiuſque rei ſolet.
Pro quibus Azo in ſum.C.eo.titu. Et hoc modo ſtrictè, &
propriè accipiemus exceptionem pro illa defenſione quæ
competit reo contra actionem competentem in eum. Et ſic
exceptio propriè,actionis excluſio erit,prout etiam per glo.
167 in verſi.irritari.ad fi.in c.dudum.de electio.2.Recuſatio †(vt
iam diximus)eſt iuriſdictionis,vel audientiæ cauſa ſuſpitio-
nis propoſitę declinatio.vt l.apertiſſimi.& ibi nota.C.de iu-
di.c.ſecundo requiris.de appel.& per Specu. titu.de recuſa-
tio. Recuſationem pro defenſione, & ſic pro exceptione
vſurpauit M.Tullius 1.de legib.in hæc verba, pœna violatæ
religionis iuſtam recuſationem non habet.propriè igitur lo-
quendo recuſatio non dicitur exceptio,ſed impropriè,& ſic
ſtatutum imponens pœnam excipienti, non comprehendet
recuſantem iudicem vt voluit Abb. hic, quod verius eſt
quicquid dixerit Soci.in l.2.num.4.ff.de exceptio.Ratio eſt
quia ſtatutorum verba ſunt propriè, non impropriè, vel fi-
ctè accipienda.l.3.§.hæc verba, cum glo.in verſi.hæredita-
tem.ff.de nego. geſt. l.hæres quandocunque.cum glo.& ibi
Bart.ff.de acqui.hære.Tanquam igitur inter ſe diuerſæ, po-
ſitæ hic fuerunt recuſationes, & exceptiones,prout probat
hic Bero.num.166.qui poſtea num.173.concludit,& rectè,
168 prius proponi debere † declinatorias exceptiones,quam re-
cuſationem iudicis, per declinatorias enim quis non con-
ſentit in iudice,nec fatetur illum contra quem declinatorias
proponit iudicem eſſe.l.2.verſic. eadem æquitas. ff.ne quis
eum,qui in ius voca.eſt.l.non videtur.cum duabus ſeq.ff.de
169 iudi.l.1.& toto titu.C.ſi a non compe.iudi. At is qui † recu-
ſatur,iudex ſupponitur,& iuriſdictionem habere.l.apertiſſi-
mi.& l.vlti.C.de iudi.c.ſecundo requiris.§.tertio.& c.cum
ſpeciali.de appel.ſi igitur prius iudex recuſatus fuiſſet, non
potuiſſet poſtea eius iuriſdictio declinari.At poſtquam con-
ſtat aliquem eſſe iudicem,tunc ille ſuſpectus allegari poteſt,
& tanquam ſuſpectus recuſari,ad ſupra adducta. Et ex ijs
pridiè dixi, & ita fieri debere obtinui in collegio noſtro Pi-
ſano in lite, & cauſa mota per Magnificum D.Rectorem,
huius præceſſorem, ſuper præcedentia annali coram mo-

derno D.Rectore hoc ordine procedendum eſſe, vt prius
obijciamus declinatorias exceptiones, videlicet quòd ipſe
non ſit iudex ordinarius collegij noſtri,& quatenus eſſet, ex
quo proceſſit vti ſubdelegatus, ſeu potius procedere velle
comminatus eſt,prius diſcutiendum eſſe ſuper delegatione,
ac reſcripto, deſuper ſubdelegatione, & an ſubdelegatio ſit
ſup vno articulo tantum,non autem ad totam cauſam:Qui-
bus diſcuſſis quatenus ipſe D. Rector iuriſdictionem habe-
ret,tunc ſuſpectus allegaretur,ea præſertim ratione,quia ſua
intererat pronunciari in fauorem annalis præcedentiæ: bre-
ui enim futurum erat,vt futuro eius officio,eodem annali pri
uilegio ipſe vſurus eſſet, & ſic vel eſſet iudex in cauſa pro-
pria contra text.in l.vni.C.ne quis in ſua cau.iudi.vel ſtatim
ad litem hanc admittendus veniret.

Poſtremò in materia recuſationis vnum nouum ſubij-
ciam,cuius nūquam obliuiſcamini,Dux Albæ Prorex Nea-
politanus ſuſpectus allegatus fuit. & recuſabatur,quæreba-
tur an omnia oppida in Regno Neapolitano, quæ ſub ipſo
erant cenſerentur allegata ſuſpecta, & recuſato capite alicu-
ius Regni tanquam ſuſpecto,omnes alij iudices eiuſdem Re-
gni cenſerentur recuſati, & conſequenter a iudicando abſti-
nere deberent? in ſpecie conſuluit,& pro affirmatiua ꝯcluſit
nouiſſimè Port.Imo.conſi.91.inci. Inter Illuſtriſſimum.nu.
14.& per totum conſi.lib.2. Idem voluit Brun.conſi.31.nu.
9.dicens vbi ſuperior eſt ſuſpectus eius officiales etiam ſu-
ſpecti erunt.

Quæro cū Lanfran.hic in ver.exceptiones.ver.illud quoq;
170 eſt notandum, an excipiens † fateri videatur? Negatiuè re-
ſpondendum eſt,per tex.in l.nemo prohibetur.ff.de except.
& in l.nemo ex his.ff.de reg.iu.in c.nullus pluribus.eo.lib.6.
Lap.alle.119.verſi.quarto pone.ante nu.5.Abb.in c.cum ve-
nerabilis.de exceptio. Et ꝙ excipiens ſimpliciter nunquam
fateri videatur, ſed conditionaliter, hoc eſt ſi actor ſuam in-
tentionem probauerit, cōem affirmat Io.de Ami.de Venaſ.
49.num.6.Limito concluſionem, & regulam præmiſſam niſi
ſimpliciter, & explicitè aliquid in exceptionibus dicatur, vt
poſt Fely.in alle.c.cum venerabilis. voluerunt Domini Ro-
tę Romanæ deciſ. 26. Acco. incip.Diximus ſupra ſuper Re-
gu.de publican.acceptatio.
171 Secundo quæro an † exceptio appoſita per proceſſum ad
vlteriora videatur reiecta? Pro opi.negatiua eſt glo.in verſi.
quorum.in fi.& ibi Gemini.ad hoc notat in c.2.de reſcri.lib.
6.eſt etiam glo.in c.diſpendia.in ver.proceſſus.eo.tit.& lib.
Idem voluit Ant.de But.in c.ſuper literis.col.21.de reſcri.ac
Pau.Caſt.in l.2.nu.10.in 3.& vlt.no.& Iaſ.nu.46.ff.ſi quis in
ius voca.non ier. Hyppo.de Marſi.in l.ſi quis de quæſtione.
col.18.ff.de quæſtio. Calcan.conſi.114.in fi.Alex.conſi.83.
ad fi.vol.4.Aret.conſi.106.col.2.Rui.conſi.114.col.vlt.hanc
communem affirmans.& conſi.164.col.6.vol.5.

Pro opi.affirmatiua, ꝙ imò per ꝓceſſum ad vlteriora ex-
ceptio oppoſita reiecta videatur probat tex.in c.ex parte, 2.
de appel.& ibi Bal.col.2.ver.item no. Anch.in 3.not.Cardi.
in 1.Imo.in vlt.Abb.in 4.Phi. Fran.in 5.& D.meus in 4.not.
nu.8.Idem voluerunt gl.in c.ſuborta.in ver.reprobaſſe.de re
iud.glo.2.& ibi Abb.ac D.meus nu.28.in c.cū ſuper.de offi.
dele.Io.And.in c.dilecto.col.1.de appel.& in cle.cū a repul-
ſione.in gl.1.in prin.de appel.Spe.in tit.de except.§.1.ver.&
nota ſm Vber.Bar.in l.a procedēte. C.de dila.& in l.eius q.
in 1.no.de appel.reci.Idem Bar.in l.vlt.§.ſinautē.ff.neg.geſt.
Bal.in l.1.col.penul.C.de ordi.cogni.& in l.pactum.2.C.de
pact.Ang.poſt gl.in l.2.§.ſi dubitet.ff.de iudi.Imo.in c.exhi-
bita.col.2.Aret.col.pen.& Fely.col.3.de iudi.Doct.in l.pro-
latam.C.de ſent.Rot.595.in anti.Roma.conſi.220.col.pen.
verſi.tertiò iſta concluſio confirmatur. Alex.conſi.37.col.3.
lib.2.Rui.conſi.61.col.13.vol.5.Rip.in l.4.§.condemnatum.
nu.25.ff.de re iud.Grat.conſi.37.col.4.lib.1. Hæc opin.vera
eſt,& tenenda: At procedit in eo,qui iuriſdictionem habet,
ſed elidibilem per exceptionem:Contraria verò procedit in
eo, qui nullam habet iuriſdictionem ipſo iure, vt eſt delega-
tus,in quo requiritur expreſſa declaratio,& non ſufficit taci-
ta,vt voluit Ant.de But.in alleg.c.ſuper literis.col.13.ver.&
conclude.Fely.in c.ſuborta.in 4.limi.in 3.caſu.de re iudi.

Inſuper ex dictis Ant.de But.vbi ſupra col.20.vbi plures
gloſſas ad hoc citat,colligitur, quòd vt per proceſſum ad vl-
teriora intelligatur tacitè reiecta exceptio oppoſita, requi-
ritur,quòd abſit fundamentum iuriſdictionis,at vbi deficit,
proceſſus, qui poſtea fit, nullus eſt, & ex proceſſu inualido
non poteſt intelligi exceptio reprobata. Infert ad ſtatutum
Peruſij,

172 Peruſij, ego ad ſtatutum Florentinum, quòd † gabella non
ſoluta inſtrumentum executioni nõ mandetur, alioqui pro-
ceſſus nullus ſit, opponitur non ſolutio gabellæ cõtra ipſum
inſtrumentum, iudex non obſtante tali exceptione procedit
ad vlteriora, an per hoc intelligatur talem exceptionem re-
iecisse? concludit pro negatiua. Idem voluit Alex.conſi.84.
conſideratis his.cir.fi.volu.4. ſequitur Iaſ.in alleg.l.2.nu.46.
ff.ſi quis in ius voca.non ier.ſubdens, quòd dicta regula, ꝙ
per proceſſum ad vlteriora exceptio excluſa videtur, intelli-
gitur, & procedit quando ſuper tali exceptione propoſita
plene cognitum, & diſcuſſum fuit. pro quo citat Io.And.in
addi.ad Spe.tit.de ſenten.in ver.item eſt ſciendum, & etiam
alios ad id refert. Quod etiam voluerunt præter relatos a
Iaſ.vbi ſupra idem Io.And.in c.inter monaſterium.col.pen.
de re iudi.Bart.& Ange.in l.a procedente.C.de dilatio.Pau.
Caſt.in l.nam & poſtea.§.ſi damnetur.num.2.ff.de iureiur.
Roma.conſi.241.colum.2. Aret.conſi.106.colum.6.verſic.
& hoc eſt verum.

Contrarium tenuerunt Corn.conſi.85.col.3.vol.4.Phili.
Franc.in c.ex parte, col.3.de appel.ac Fely.in c.ſuborta.in t.
limi.de re iudi. Concordant præfati Fran.& Fely.quòd non
ſit neceſſe vt conſtet iudicem cognouiſſe, ſed ſufficiat tan-
tum temporis ſpacium interueniſſe, vt de hac exceptione ip
ſe cognoſcere potuerit, ex hoc enim præſumitur exceptio-
nem huiuſmodi vidiſſe, & cognouiſſe. Et hanc magis com-
munem affirmat Hiero. Grat.reſpon.37.nu.35.lib.1.

Glo.in verſi.petitiones, vult, & bene libellum ab actore in
ſcriptis porrigendum eſſe, iuxta text.cum glo.in authen.of-
feratur. C.de li.conte.in c.1.de libel.obla. & probaui ſupra
num.165. Verum hoc non poteſt colligi ex text.noſtro, ſed
tantum, quòd notarius petitiones in ſcriptis redigat. An au-
173 tem differentia ſit inter † petitionem, & libellum, nemo hic,
quem viderim tangit. Ioan.Fran.Rip.in l.edita.num.1.C.de
eden.oſtendit libellum eſſe nomen æquiuocum plura ſigni-
ficans, poſtea num.3.libellum iuxta terminos noſtros ſum-
ptũ, in tribus a petitione differre affirmat, primo differt (in-
quit ipſe) in ſcriptura, libellus enim ſcripturam requirit.c.1.
de libel.obla.& ſupra probaui. petitio verò non, quippe quæ
ſimplici verbo fieri poteſt. Hanc differentiam inuenietis
etiam apud Lanfran.de Oria.in repet.cle.ſæpè.de verbo.ſi-
gnifi.in verſi.libellus.poſt princ.verſi.ſecunda concluſio. Si
vera eſſet hæc differentia incongruè in text.noſtro petitio-
nes pro libellis expreſſæ fuiſſent. Vnde dicendum erit hanc
differentiam iuxta terminos noſtros veram non eſſe, & in
iure non probari, vel adeo limitandam eſſe, vt petitio de
qua Rip.hic ſenſit, ſit quædam informis, & ſimpliciſſima, ac
nuda intentionis actoris explicatio. Quod etiam ſentire vi-
detur Lanfran.in dicta cle.ſæpè. in ver.libellus.verſi.peti-
tio verò oretenus fieri poteſt, & iſtam vocare poterimus
qualemqualem petitionem. Secunda differentia ſecundum
eundem Rip.in hoc conſiſtit vt libellus ita concipiatur, vt
174 ſuam formam habeat & intentionem † clarè explicet, prout
per Inno.in c.examinata, de re iudi.Bal.in l.edita.col.8.C.de
eden. Et libellum cõtinere debere claram intentionem acto
ris, & idem etiam dicendum eſſe in exceptione rei commu-
nem affirmat Cur.iun.conſi.149.nu.6. Et adeo clarus debet
eſſe libellus, vt reus poſſit ex eo deliberare, an velit cedere,
vel contendere.l.1.in princi.ff.de eden.authen.offeratur.C.
de lit.conteſt.Bart.in l.ſi in rem.ff.de rei vendi. petitio verò
inquit Rip.defenditur quoquo modo intentionem peten-
tis demonſtret. Tertio ait Rip.differunt effectu quo ad re-
ſponſionem, & ſententiam ferendam. In ſumma negari nõ
poteſt, quin inter ſe differant: Verum iuxta terminos no-
ſtri text.& ex ijs, quæ ſupponunt hic Docto.petitiones, de
quibus hic debent accipi vt libellorum vicem (vt præmiſi)
obtineant. Et hodie ſufficit libellum narrare factum, & tali
ter concludere, quòd qualitas actionis colligatur iuxta com
munem ſententiam, de qua Curt.in cap.vlti.de conſue. fol.
175 56.præſertim ſtante clauſula † poni ſolita, quam ſalutarem
appellant, videlicet, Ius, & iuſtitiam miniſtrari, non tantum
eo modo, quo petit, ſed omni alio meliori, vt per Bal.in c.
cum veniſſent.colum.penult.de teſtib. Iaſ.Inſtitu. de actio.
ad fi.princip.Abb.in cap.2. de ordin. cognit. Corne.conſi.
138.lib.1.& conſi.18.lib.3. Gui.Papæ conſ.24.& conſi.47.
Ceſſan. tracta. clauſu. clauſula in ver.ius, & iuſtitiam mi-
niſtrari.deciſio.Neapo. Cap.10.num.22.& ſequen.Bologn.
in l.1.num.20.in 2.fallen.ff.de offic. aſſeſ. & ibidem Iaco.de
Nig.col.4.verſic.tertio fallit, quando in libello eſſet adiecta.

Ampliat Hyppo.de Marſi.ad inquiſitionem, vt hæc clauſu-
la ſalutaris in inquiſitione poſita multum operetur cõſi.75.
clementiſſime.nu.20.ver.nec iſtis. Sic etiam dicimus per hãc
clauſulam venire petitorium, & poſſeſſorium, facta mentio-
ne de vtroque in narratione, licet non in concluſione. Alex.
conſi.42.col.3.vol.4. Aret.conſi.17.col.4.Rip.in l.naturali-
ter.§.nihil commune.ad fi.ff.de acqui.poſ. & nonnulli ſupra
citati, & hæc eſt communis opin. Quando illa clauſula ſalu-
taris non operetur, vel tantum in aliquibus proſit, non om
nibus, declarat Marſi.dicto conſi.alios ad id citans, nu.21.
& ſeq. videatis dictum conſi.75.

Abb.notat ex hac glo.colligi, ꝙ non ſolum intereſt partis
libellum offerre, ſed etiam iudicis, qui ſententiam formare
176 debet, † iuxta formam libelli, de quo eſt tex.in c.licet Heli.
de ſimo.eſt tex.in l.vt fundus.ff.commu.diui.in l.1. C.vt in
poſſeſ.lega.Soc.regu.442.in ver.ſententia ad hoc vt valeat li-
bello, conformis eſſe debet, & ſecundum illum intelligi, vbi
ſubdit pluret fallen.& facit glo.in c.dudum.de deci. Et adeo
ſententia conformis eſſe debet libello, ꝙ licet ex tex.§.non
videri.in l.cohæredi.ff.de vulga.iuxta primum intellectum
Bar.ſuper §.illo habeamus, quòd ſubſtitutus in partem ad-
mittatur in totum niſi reperiatur alius, tñ concluſum fuit in
Rota Romana, ꝙ quia in libello Bernardini vigore fideicõ-
miſſi petita fuerat rata, ſeu tertia pars cuiuſdam caſalis, &
dicebat ipſum Bernardinum ſolum venire ad fideicommiſ-
ſum, & non alium, & propterea licet in libello fuiſſet di-
ctum pro rata venire tamen totum, ex quo nullus alius in
dicto fideicommiſſo prætendere poſſet. Rota tamen contra
rium concluſit, propter præmiſſa, & quia abſona, & impro-
prijſſima eſſet interpretatio, vt appellatione partis veniret
totum, vt Docto. Creſcen.133.lib.1. incipien.Bernardinus
de Bubalis.

Infert Abb.partem inuito iudice non poſſe remittere cõ-
177 fectionem † libelli, ratio eſt, quia libellus eſt de ſubſtantia iu
dicij, præalle.authen.offeratur.C.de lit.conteſt.& 3.q.3.of-
feratur.c.1.vbi omnes.de libel.obla.clem. ſæpè.cum glo.de
verb.ſignifi.glo.in c.de cauſis.in ver.conſenſus.ad fi.vbi hæc
dicit de ſubſtantia iudicis, videlicet libelli oblationem, litis
conteſtationem, & quòd ſententia feratur in ſcriptis.de offi.
deleg.Bar.in d.auth.offeratur.nu.13.verſicu. Vltimo quæro
vtrũ productioni libelli poſſit renunciari, veram putat opi.
negatiuam, ex quo illa ſolennitas non requiritur ad vtilita-
tem partium tantum, ſed etiam iudicis, argu.text.in l.nemo
poteſt.ff.de leg.1.& in l.ius publicum.ff.de pact. Contra ve
rò ꝙ imò libellus de conſenſu partium omitti poſſit, non au
tem qualisqualis petitio voluerunt Iaco.But.& Bal.in dicta
authen.offeratur.ac Lanfran.in clem.ſæpè.in ver.libellus.in
princip.de verbo.ſigni.verſ.& omiſſis opinionibus.vbi ſub-
dit qualemqualem petitionem, quæ continet nudam inten
tionem, eſſe de iure naturali, ſeu gentium, & propterea
omitti non poſſe. Et propter ſententiam ferendam eſſe ne-
ceſſariam qualemqualem petitionem, qua non data iudex
ſententiam formare non poſſet.

In tanta opinionum varietate, quarum nonnullas refert,
& diſcutit Abb.poſt glo.& Anton.de But.in cap.1.de libel.
obla.num.9. cum alijs ſequen. & ibi addentes ad Abb.plu-
ra congerunt, quæ videri poſſunt, verior videtur in iure
opinio quòd in cauſis ordinarijs, & iuxta terminot iuris tra-
ctandis libelli porrectioni per partes renunciari non poſſit.
Verum hodie tum ex forma ſtatutorum vbique ferè vigen-
tium: Tum quia per principes, & alios iuriſdictio datur, vt
procedatur ſummariè, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, quo ca-
ſu libellus non requiritur: ſed tantum qualisqualis petitio,
& ſufficit ſeruare ſolemnitates iuris gentium. Lanfran.in al-
leg.clem.ſæpè.in ver.& figura. & in ver.libellus. de verb.ſi-
gnifica.per Barto. in extra.ad reprimen. in ver.de plano. &
per text. & omnes in alleg.cle.ſæpè. Oldra.conſi.115. Corn.
conſi.54.colum.2.verſicu.illa enim verba.lib.2. Et in cauſis
breuioribus non requiritur etiam libellus, nec aliæ ſolem-
nitates iudiciariæ. authen.niſi breuiores.& ibi Barto.& alij.
C.de ſentẽ.ex breui.reci. & in corpore vnde ſumitur in Au-
then.de manda.princi.§.ſi tibi. Et omnes cauſæ eccleſiaſti-
cæ, beneficiariæ, & ſpirituales terminandæ veniunt ſimplici-
ter, de plano, ac ſine iuris ſolemnitatibus, clem.diſpendio-
ſam.de iudi. Ideo in illis pariter libellus non requiritur. Et ſic
hodie in cauſis vel nullus libellus requiretur, vel ſimplex fa-
cti narratio ſufficiet.

Glo.in ver.reſponſiones, & Doct. ſuper ea d.ſcutiunt, de
quibus

quibus reſponſionibus interpretatio facienda ſit? Vera mihi
videtur interpretatio, vt intelligamus de reſponſionibus,
quæ fiunt per reos petitionibus actorum. Et cum immedia-
tè Papa loquutus fuerit de petitionibus, merito ſtatim ſe-
quitur loqui de reſponſionibus, quę fiunt ipſis petitionibus,
178 negando, vel concedendo, & ſic litem conteſtando, † litis
enim conteſtatio fit per reſponſionem narrationi, vel peti-
tioni.l.2. ibi, niſi poſt narrationem, & reſponſionem, & ibi
glo.C.de iura.calum.l.rem non nouam.§.patroni.ibi cum
lis fuerit conteſtata poſt narrationem propoſitam, & con-
tradictionem obiectam.C.de iudi.c.prout nobis. verſi.tan-
dem actore inſtante reſpondit. de do.& contu.c.vni.ibi,ſed
per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſequu-
tam, litis conteſtatio fuit. de lit.conteſt. c.dudum. 2. verſic.
tandem Archidiaconus electionem ex præmiſſa cauſa petiit
irritari, electo reſpondēte prædicto, quòd non erat eius ele-
ctio irritanda. de electio. & ibi glo. in ver. electo. Et ex verbis
dictorum iurium ſumitur declaratio noſtri tex. ſicut enim
ibi præmittitur petitio actoris, & poſtea ſubijcitur conteſta-
tio litis, per reſponſionem rei, vt etiam per Barto. in l.is qui
reus.num.4.ibi, Cum conteſtatio debeat fieri per interroga
tionem, & reſponſionem vtriuſque partis.ff.de publi. iudi.
Ita hic facta mentione petitionum, cum poſtea reſpōſiones
exprimantur, pariter interpretatio faciēda eſt, vt de illis re-
ſponſionibus intelligamus, per quas lis conteſtatur. Lex
179 † enim vna ab altera declarationem, interpretationem, & li-
mitationē ſumit.l.vt gradatim.ibi, Et ita reſcripto diui Mar-
ci continetur, ſecundum quod edictum declaratur, & regu-
latur municipalis lex.ff.de mune.& hono.l.vlt. C.qui teſta.
face.poſ.Pariſ.conſi.157.nobilis.nu.39.vol.4. Circa litis cō-
teſtationem ſciatis, ꝙ hodie ex cōi praxi ſeruatur, vt reus li-
180 tem conteſtando, vel reſpondendo † libello, ſeu petitioni di-
cat, Nego narrata prout narrantur, & petita prout petūtur
vera fuiſſe, & eſſe, ſaluis iuribus & defenſionibus ſuis loco,
& tempore deducendis, ac probandis. Et reus ſic reſpon-
dens non incurrit pœnam negantium, de qua in l.1.ff.de rei
vendi. & in l.ꝯ negātem. C.ad leg. Aquil. pro quibus Bar. in
l.ſi dubitetur.§.ita demum.quem ibi ſequuntur Io.de Imo.
& Pau.Caſtren.num.4.ff.de fideiuſ.ac Iaſ.in l.eum qui. poſt
nu.14.in 4.limi.& num.ſeq.ff.de iureiur. Et de negante eſſe
feudum, vel ſe feudum poſſidere tracto. de ingratitu. vaſal.
ad do.nu.67.& ſeq.incipien. Mendacis. Et ibidem qñ nega-
tio fuit per verba, Nego narrata, prout narrantur.

Glo. præmiſſa in 2.par.ibi, Qua omiſſa, concludit iudi-
cium non valere omiſſa litis conteſtatione, etiam ſi poſitio-
nes factæ fuiſſent, & illis reſponſum eſſet per dicta iura, vi-
delicet, c.vni.de lit.conteſt. & c.dudum.2.de electio. Et di-
xit Bald.in d.c.vni.col.1.quòd litis conteſtatio eſt lapis an-
gularis totius iudicij. Et quòd litis conteſtatio ſit vnum de
181 ſubſtantialibus iudicij, adeo quòd ſi omittatur † totum pro-
ceſſum vitiet: vltra gl.hanc, & in alleg.c.dudum.2.de electio.
voluerunt Bart.& alij in l.prolatam. C.de ſenten. eſt text.in
Authen.de exhi.reis.§.ſi verò etiam quidam iurent.ibi Iudi-
ce aliquid facere non valente &c.& toto titu.vt lite non con
teſt.Soci.conſi.47.col.1.vol.4. Cardi.in clem.ſæpè.in princ.
in 4.oppo.de verbo.ſigni. Et lite non conteſtata regulariter
ad ſententiam diffinitiuam perueniri non poteſt, vt nota.in
l.vlt.§.illud.C.de tempo.appel. & per Bal.in authen.qui ſe-
mel.col.3.C.quomo.& quan.iud.c.quoniam frequenter. &
ibi Bald.& alij, vt li.non conteſt.Soci.Regu.297. incipien.li-
te non conteſtata ad ſententiam. Fallit regula præmiſſa præ
182 ſertim in duobus caſibus. primus eſt † in cauſis criminali-
bus, in quibus procedi poteſt etiam ad ſententiam abſque
litis conteſtatione. glo.ſingu. in l.abſentem. ff.de pœn.licet
cōtrarium ſenſerit Azo in ſum.C.de requi.reis. Cuius opi.
veriorem affirmat Soci.in 6.fallen.vbi ſupra. Vos autem te-
nearis primam opinio.nam reſponſio rei habetur: & ita ſer-
uatur in praxi. Barto.in l.is qui reus.num.4.ff.de publi.iudi.
Iul.Clar.ſenten.lib.5.quæſt.45.num.2. Secundo fallit in cau
ſis beneficiarijs, & ſpiritualibus, in quibus non requiritur
183 † litis conteſtatio. cap.vni. de eo qui mit. in poſſeſ. cau. rei
ſeruan.lib.6.clemen.diſpendioſam.de iudi. iun.clemē.ſæpè.
de verbo.ſignifi.& vtrobique Docto. ac dec.Tholoſ.226. &
ibi Aufre.in additio.

An autē in iudicijs poſſeſſorijs litis conteſtatio requira-
tur, dubium non modicum eſt, & pro affirmatiua adduci-
tur text.in l.vlti.cum glo.ff.quo.lega. vbi de interdicto adi-
piſcendæ. & tex.in §.hodie.Inſtit.de interdi. qui loquitur in

interdicto retinendæ. & in l.vlt.ad fi. cum glo.C.ſi per vim,
vel alio mo. vbi de interdicto recuperandæ. Et quòd in om-
ni poſſeſſorio litis conteſtatio requiratur videtur text.in l.
properandum.in princ.C.de iudi.& l.interdictis. iun.glo.ff.
de interdi.& in c.accedens. vt li.non conteſt.glo.& Bart.in l.
1.C.ſi de momen.poſſeſ.glo. Ioan. And. Bald. & Abb. & alij
in c.conſultationibus.de offi.deleg. & ita communiter affir-
mat teneri Saly.in l.vlt.C.ſi per vim, vel alio modo. Et ean-
dem communem affirmat Alex.in l.naturaliter.§.nihil com
mune.col.penul.alios citans.ff.de acqui.poſſeſ. Ratio etiam
adduci poteſt, quæ eſt, quòd ſententia lata in poſſeſſorio
eſt diffinitiua ſecundùm Bart.in l.quod iuſſit.ff.de re iudic.
& Fel.in rub.extra eo. ergo neceſſaria eſt litis conteſtatio ad
validitatem ſententiæ diffinitiuæ, vt etiam voluit glo.in l.p-
latam. C.de ſenten.& interlo.om. iudi. Ampliant etiam ad
interdicta exhibitoria.l.4.§.penult.ff.de lib.homi.exhi.Rip.
in alle.§.nihil commune.num.183. Ampliant etiam ſi agatur
remedio.c.reintegranda.3.q.1.prout per Archid.ibi, Alexā.
conſi.2.lib.3. quem ſequuntur Iaſ.in dicto §.nihil commu-
ne.& Rip.ibidem poſt num.183. Limitatur dicta communis
concluſio primo in poſſeſſorio recuperandæ, in quo delega
ta ſit iuriſdictio iudici ad certum tempus limitatum: tunc
enim procedi poſſet contra reum etiam ad diffinitiuam ſen-
tentiā lite non conteſtata. Io. And.in c.conſultationibus.de
offi.deleg. Alex.in alle.§.nihil cōe.col.pen. Bologn.in repe.
dicti §.nihil cōe.col.pen.& ibidem Rip.poſt num.185.vbi tñ
fallen.hanc communiter reprobari affirmat. Secundo limita
tur quando periculum eſt in mora, tunc enim litis conteſta-
tio non requiritur, vt voluit Bald.in l.certi.q.13.C.de inter-
di.quam tñ fallen.impugnat Alex.cuius Alex.fundamenta
rñdet Iaſ.vbi ſ.cum quo reſidet Rip.ibidem ante nu.186.vi-
deaſ ibi, ibidem Bologn. Alias fallen.& alia huc ſpectantia vi
dere poteritis per Alex. Iaſ. Rip. & Bologn. in d.§.nihil cōe.

Tandem quero quis erit effectus harum reſponſionum
184 petitionibus actoris, & conſequenter † litis conteſtationū?
rñdeo quòd inter alios erit, quia tunc verè, & propriè diceſ
185 † lis pendere.l.nemo. C.de iuriſ.om.iudi. l.placuit. C.de pe-
da.iudi.l.amplius nō peti.iun.gl.in ver.iudicium.ff.rem rat.
hab.§.oēm.& §.ſi verò.in Auth.de litigio. c.ſuper qōnum.§.
1.de offi.dele.c.ex parte.2.vbi gl.vlti.diſtinguit, & declarat.
186 de ver.ſig. Alter effect⁹ erit, quia † litis ꝯteſtatio ꝑcludet viā
opponēdi dilatorias.l.Pōponius.§.rati.ff.de ꝓcu. c.inter mo
187 naſteriū.de re iudi. Tertius effectus eſt, vt litis ꝯteſtatio † p-
petuet actionē, & ſic ꝑ eā actio, q̄ anno durabat, lite ī annū
ꝯteſtata, ꝑpetuò durabit, iuxta tex.in l.vlti.C.de ꝑſcri.xxx.
ann.& in l.1.C.de lon.tēpo.ꝑſcrip.iun.not.p Matth.Mathe-
ſi.in l.litigator.poſt nu.3.ver.nos poſſum⁹ cōſiderare in hoc
articulo.C.de fruct.& lit.expē.& eſt tex.in l.ordinata.ī prin.
ff.de lib.cau.voluit gl.in l.in honorarijs.ī ver.ſed reddiſ. ver.
ſed niſi lis ſuꝑ ea cōteſteſ.ff.de act.& obli.glo.in ver.finiēdā.
ad fi.ibi, Sed pōt ꝑpetuari litis cōteſtatione. C.de tempo.in
inte.reſti.gl.vlt.l.vlt.C.de dolo. Alex.in l.ſi cū.§.q iniuriarū.
188 ff.ſi quis cautio. Quarto litis † ꝯteſtatio ꝯſtituit aduerſariū in
mala fideſ, quo ad fructus.l.certū. & l.mora.C.de rei vendi.
Bar.in l.litigator.C.de fruct & lit.expē.ꝗcꝗd dicat gl.2.ibi,
q̄ reprobaſ per Pet.Cyn.& eūdē Bar.ibi, ꝗ voluit fructus de
beri a die litis ꝯteſtationis, ꝑut ēt ꝯcludit ibidē Matthę.de
189 Matheſi.nu.3.ſuꝑ illa gl.in fi. Quinto † litis ꝯteſtatio ꝯſtituit
in mora. Alex.ꝯſ.48.col.vl.vol.4.maximè in his, q̄ debentur
officio iudicis.l.cū poſtulaſſem.ff.de dam.infe. Sexto operaſ
190 interruptionē † præſcriptionis, vt præalle. l.mora. C.de rei
vendi.l.ſicut.& ibi Bal. C.de ꝑſcr.xxx.vel xl.anno.& no.in l.
naturalr.ff.de vſuca. Limitant niſi litis ꝯteſtatio ſit facta ſuꝑ
inepto libello, quo caſu illa ꝑſcriptio nō interrūpit, ad tex.in
l.accuſaturus.ff.de adult.gl.in auth.offeraſ.C.de lit.ꝯte. Ni-
co.Boe.in ſuis ſingu.in ver.litis ꝯteſtatio.nu.4. Septimo ope
raſ, vt ad ſñiam diffinitiuā ꝓcedi poſſit de iure cōi, ad quam
ſine ea ꝓcedi non pōt, vt in §.ſi verò etiam.in Auth.de exhi-
ben.reis.& ad alia, q̄ adduxi ſ.nu.181. Eſt tñ aduertendum,
191 ꝙ ſi reus faciat ne lis cōteſteſ, † pro conteſtata habebitur.l.ſi
cum.in fi.ff.ſi quis cautio. Et illum text. ꝓ ſingu. notat Bald.
in 6.not.Lud.Roma.& Iaſ.vterq; in vlt.not. Et licet Iaſ.poſt
nu.9.ſubdat, ꝙ videtur verus intellectus ad illum tex.& con
tradicat: tamen poſtea num.11.verſi.tenendo tamen, dicit
hanc eſſe communem cōcluſionem. Idem etiam voluit Bal.
in l.vlt.in prin.& Iaſ.nu.14.verſ.Nam debes ſcire. ff.de eo, p
quem fac.er. Alex.in l.inſulam.col.3.poſt num.12.verſi.vno
tamen caſu. Ioan. Franc. Balb.in tracta.præſcrip.in 4.quæſt.
prin.

prin.6.par.in 3.ſpecie preſcrip.poſt numerũ 32.in 2.amplia.
Alios effectus litis conteſtationis inuenietis apud Spec. tit.
de lit.conte.§.penul.& vlt.
Glo.in verſiculo interrogationes.diuiditur in 2.partes:in
prima exponit idest poſitiones.ſentiens,quòd idem ſit inte-
rogatio,quod poſitio.In 2.quæ eſt ibi,vel propriè, oſtendit
hic interrogationes propriè poni: & ſic poſitiones, & inter-
rogationes diuerſæ erunt. Videamus quid ſit poſitio,& di-
192 camus,† poſitio eſt breuis narratio factum continens,ad eli-
ciendam veritatem concepta. vt per gloſ. & Ioan.And.in
capitulo primo, de confeſſ. libro ſexto. per Bartol. in l.2.§.
quod obſeruari.in fin.numero 25.in fin.C.de iura. calumn.
& per Maria.Soci.in repet.cap.fraternitatis.colum.ſecunda,
verſiculo Poſitio verò, de teſtib. Vel ſecũdum eundem Bal.
in l.generaliter.§.ſed iuſſo.C.de rebus credi.Poſitio eſt pars
intentionis,continens id ſuper quo quis petit ab aduerſario
reſponderi. Vel ſecundum Archi.& Ioan.And.in alle.c.1.de
confeſſ. libro ſexto. Poſitio eſt aſſertio alicuius facti, quo
per reſponſionem ad ipſam pertinentem obligatur reus, &
actor onere probandi releuatur.Ioan.Mona.inquit, poſitio
eſt narratio facti non dum probati, ad experientis intentum
directè,vel indirectè ſpectantis, quod intẽditur probari per
reſponſionem aduerſarij: Specu. verò in titu.de poſitio.in
prin.inquit, Poſitio eſt dictum loco interrogationis poſitũ:
vel eſt breuis verborũ formula mentẽ proponentis cõtinens
ad veritatem eliciendam concepta,prout per Docto. in alle.
capitulo primo,de confeſ.libro 6. & per Maria. Soci. vbi ſu-
pra.Vincen.doctor antiquus ſic diffiniebat, poſitio eſt aſſer-
tio alicuius dicti, vel facti, vt ad ipſum reſpondeamus.Iaco.
de Aret.in alle.l.2.C.de iura.calum.numero 4.dicebat,poſi-
tio eſt alicuius ſubſtãtialis, vel adminicularis articuli in iure
facta expreſſio.Barto.verò ibidem numero 20. ſic diffiniuit,
poſitio eſt alicuius particularis rei ad cauſam pertinentis aſ-
ſertio. Idem Barto.in repet.l.vbicunque.ff.de interro.actio.
comprobat tantum definitionem Domini ſui, quæ erat, po-
ſitio eſt quid poſitum ad cauſam pertinẽs, probationis loco
ſuccedens,habens interrogationẽ annexam. Plures aliæ aſ-
feruntur definitiones, vtrum potius dicendæ erunt deſcri-
ptiones, & effectus demonſtrantes. Et dixit Specu.in titu.
de poſitio.illas originem traxiſſe a iure ſcripto, & non ſcri-
pto. Et q̀ a iure ſcripto, adducit ad id tex.in l.Offilius. ff.de
lega.3.verſiculo, ex diuerſo.de quo etiam per glo.1.& Abb.
numero 22.in capitulo cum cauſam. de iura.calum. Aduer-
tendum tamen eſt,q̀ dicta l.Offilius.non probat id, ad quod
adducitur, Imperator enim ibi interrogauit partem legata-
rij quærendi cauſa, pone inquit in credito centum &c. Ex
193 illis verbis non probatur, quod poſitiones † huiuſmodi ab
illa,vel alia lege inuentæ fuerint: Et Imperator ibi interro-
gauit de iure,non de facto, prout concludit Cyn. in dicta l.
Offilius. & in allega.l.2.C.de iura.calum.Et hanc opinio.vi-
delicet quòd ab antiqua conſuetudine ſit introducta poſi-
tio, communem affirmat Curt. Iun. in dicta l.2.§.quod ob-
ſeruari.numero 43.Eſt bene verum, quod interrogationes,
quæ fiunt ante litem conteſtatam ex titu. ff.de interroga.
actio.verè a iure emanuentę ſunt, ſecus diximus in poſitioni-
bus,quæ poſt litem conteſtatam fieri conſueuere. Differen-
194 tia † igitur conſtituẽda erit inter interrogationes, de quibus
in alleg.titu.ff.de interrog.actio.& ipſas poſitiones, illæ pa-
rum ſunt in vſu, & in Rota Romana ferè nunquam fieri
conſueuere: hæ frequentiſſimæ vbique ſunt: Illas faciens,
nec ponit,nec negat, ſed interroga. In iſtis, qui poſitiones
dat fatetur, vel negat, vt per Barto.in allega.§.quod obſer-
uati. Interrogationes fiunt ante litis conteſtationem regu-
lariter,immò ante libellum: poſitiones poſt litem conteſta-
tam, vt per Spec.in titu.de poſitio.§.3.& per Ioan.de Blan-
das. Docto. antiquum in princi.tracta. de actio. Habemus
195 etiã interrogationes.ſeu interrogatoria,† quæ fiunt,ſeu pro-
ducuntur contra teſtes, ad effectum faciendi illos variare
ſuper aliquo ex illis decem prædicamentis, quæ ponit Bald.
in l.teſtium.C.de teſtib.& ẽt fiunt ad ſubuertẽdum vel offu-
ſcandum finem, ſeu intentionem articulantis. De quibus
interrogatoris per Specu. in titu. de teſtib. alias de interro-
gato.& ad tex.in cap.præſentium.de teſtib.& ibi glo.& om-
nes. Et interrogatoria poſtquam producta, & admiſſa ſunt
dicuntur de actis.Bald. in l.generaliter.§. ſed iuramento. C.
de reb.credi.Nec parti aduerſe,nec teſtibus examinandis in-
terrogatoriorum copia dari debet ad euitandam ſuborna-
tionem: & ne teſtes ad falſum inſtruantur: & hæc eſt vera
opinio,& vera ratio, & voluerunt Bald.in Marga.in verbo,
interrogatoria 1. Alexã.dominus meus numero 14.& alij in
l.2.C.de eden. Innocen.Abb.& Felyn.in cap.per tuas.de te-
ſtibus. De interrogatorijs tractabo etiam infra nume. 226.
196 Articuli † verò,ſeu capitula differunt ab interrogatorijs,in-
terrogationibus,ac poſitionibus: ſunt enim pars intẽtionis,
continentes id, quod actor,vel reus intendit probare, vt in-
quit Bald.in l.generaliter.§.ſed ſi iura.C.de reb.credi.Rima-
nal.in l.1.ff.ſi cert.peta.Curt.in alleg.l.2.§.quod obſeruari.
C.de iura.calum. Et quoties pars negat contenta in poſitio-
nibus,tunc formantur articuli, ſeu capitula,ſuper quibus te-
ſtes examinantur, vt per Spec.in titu.de teſte. §.nunc dicen-
dum eſt a nobis de articulis.
Oſtendimus quorſum tendãt poſitiones, & interrogato-
ria,& in quibus inter ſe differant: & quia etiam loquuti ſu-
mus de articulis, & capitulis, ſupereſt vt horum eſſentiam,
vel ſaltem effectus declaremus. Ordo eſt,vt prius fiant poſi-
tiones,de quibus ſupra tractauimus:& ſi aduerſarius illis re-
197 ſpondens eas negauerit,tunc ad articulos deueniatur. † Ar-
ticulus (vt præmiſi) pars dicitur intentionis, continens id,
quod quis probare intendit,vt dixerunt Specu.in titu.de te-
ſte.§.nunc videndum.colum.1.verſ.ſciendum eſt igitur. Bal.
in alleg.l.generaliter. §.ſed iuramento.C.de reb.credit.glo.
in ver.articulis. ac Docto.in cap.præſentium. de teſtibus.li-
bro ſexto. Cardi.in clemen. ſæpe. §.& quia.in 3.not.de ver-
bo.ſignifica.ac Maria. Soci. in alleg.repet.capitulo,fraterni-
tatis.colum.2.verſic.Circa primum dicendum eſt, quòd ar-
ticulus multipliciter ſumitur. Et articuli ſũt per verba pro-
bare intendit,& reſpiciunt probationes faciendas.Pro poſi-
tionibus faciendis aiunt dari debere terminum: poſtea alte-
rum terminum aſſignari debere ad producendum articulos,
vt per Specu.in alleg.§. nunc videndum. per Cardi.in alleg.
clemen.ſæpe.§.& quia.& per Alex. in l.inter ſtipulantem.in
princip.ff.de verbo.oblig. In Romana curia aliter ſeruatur,
idem enim terminus inſeruit poſitionibus, & articulis dan-
dis, & licet nonnunquam producantur ſimplices poſitiones
illis per aduerſarium reſponſo, ſtatim producuntur articuli.
Verum ex communi ſtylo, & obſeruantia plerunq; dantur
ſimul, & in eadẽ ſcriptura poſitiones, & articuli hoc modo,
198 & ſub hac formula, † Poſitiones, & articulos infraſcriptos,
ac contẽta, & deſcripta in eiſdem dat,& facit procurator, &
eo nomine, ac pro parte D.Męuij &c. q̀bus ſingulariter ſin-
gulis ex aduerſo medio iuramento per verbum credit, vel
non credit ſufficienter reſponderi,& vbi negentur,onusq́ue
probandi ſibi incumbat, ſe dictamque partem ſuam ad illos
199 probandum admitti petit, † circa onus ſuperfluæ probatio-
nis,de quo proteſtatur expreſsè.Hæc vltima verba apponũ-
tur,ne quis probare teneatur,niſi ea,ad quæ aſtrictus eſt: Et
ne in ſe videatur vltro ſuſcepiſſe ꝓbationis onus,iuxta text.
in l.circa.verſic.ſi quis autem fiducia. ff.de proba.l.diuus. &
ibi Barto.poſt num.5.verſi.Et aduocati præcipuè in fine po-
ſitionum.ff.de re iudi.l.1.§.item quæſitum.& ibi Barto.ff.de
aqua quotid.& æſti.cap.licet. & ibi glo.in ver.ſe aſtrinxit. de
probatio.Felyn.in cap.2.numero 38.de reſcript. Capitulum
200 † verò (quo termino Romæ non vtimur) eſt nomen magis
generale,aptum compræhendere poſitiones, & articulos,vt
per Bald.in alleg.l.generaliter. §.ſed iuramento. C.de rebus
cred.vbi vult terminum datum ad articulandum cenſeri da-
tum ad ponendum,& articulandum, nõ autem econtra. De
iſtis capitulis loquitur text. in cap.per tuas. ibi, Interrogari
ſuper certis capitulis.de teſtib.& ibi Abb.& alij, & per dictũ
tex.in cap.per tuas.in cap. cauſam. ac in dicto cap. fraterni-
tatis. probatur quòd capitulum ſynonimè accipitur pro ar-
ticulo,& poſitione vt ponderat Maria.Soc.in dicto cap.fra-
ternitatis.colum.3. verſi. Item capitulum quandoque ſyno-
nime.vbi etiam,quòd capitulum dicitur,quod diſtinguit ar-
ticulum ab articulo, prout in ſimili dicimus quando diſtin-
guit clauſulam a clauſula vt in cap.olim. de verbo. ſignifica.
vel materiam a materia,vt in cap.inter alia.& in cap.quod in
dubijs.de ſenten.excom.& quomodo diſtinguantur articuli
a poſitionibus tractat dominus meus in l. 2. ante nume. 10.
C.de inſti.& ſubſti.& parum ante de confeſſionibus in poſi-
tionibus, & articulis. Et quot ſint ſpecies articulorũ tractat
Barto.in l.per hanc. C.de tempo.appel.dicens eſſe quinque.
Idem etiam voluit idem Barto.in authen.at qui ſemel. C.de
proba.& clarius Maria.Socin.in allega.repet. c.fraternitatis.
colum.3.verſi.circa ſecundum articulum principalem.de te-
ſtibus.ſigillatim omnes illas ſpecies diſcutiens, & declarans.

Et quot modis ſumatur articulus videri poterit Claud. Sei-
ſel.in l.non poſſunt.nu.a.& ſeq.ff.de legib.

Glo.in ver.Confeſſiones.in duas partes diuiditur. In pri-
ma ampliat diſpoſitionem noſtri tex.In ſecunda,quæ eſt ibi,
& huiuſmodi,tractat de confeſſionis reuocatione. Circa pri
mam par.glo.conſidero, ꝗ cum tex. noſter confeſſiones de-
ſcribi mādet per notarium actuariū , dubitari poterat an ſi
quis tacet,ſeu reſpondere renuit,puta poſitionibus, a iudice
reſpōdere iuſſus,illa taciturnitas deſcribi debeat ? videbatur
201 negatiuè reſpondendum eſſe , quia † tacere non eſt confite-
ri.l.qui tacet non vtique fatetur.ff.de regu.iur.cap.is qui ta-
cet non fatetur.eo.libro ſexto.Et in ſui præiudicium non di-
202 citur quis tacendo conſentire:& in oneroſis † tacens pro cō-
tradicente habetur.l.qui tacuit. ff.de interro.actio.l.qui vas.
§.vetare.cum glo.ff.de furt.l.filiusfam.§.inuitus.ff.de procu.
cap.non iuſtè.vbi Cardin.poſt glo.quæſt.5.extra eod. Bart.
& alij in l.cum alienū. C.de lega. not. in l.qui patitur.ff.man
da.& hanc communem affirmat Curt.iun. conſi.29.num.3.
& iſtam dicit eſſe communem regulam dominus meus con-
ſilio 98. numero 3. Rurſus hic mandatur deſcribi per no-
tarium actuarium confeſſiones , & acta : taciturnitates non
ſunt confeſſiones : non ſunt acta iudicialia , vel extraiudi-
cialia : qui enim tacet , nihil facit : ergo non entium nullæ
erunt partes,in nullaque conſideratione haberi debebunt.l.
quidam referunt.poſt princ.verſi.Nullius enim momenti,&
§.1.ibi,Quia hæres ad quem ſermonem cōferat in rebus hu-
manis non eſt.ff.de iu.codicil.l.mulier quæ duobus.§.ſed et.
ff.ad Trebel.cap.bonæ.1. verſi.contra verò legati. cum gloſ.
de electio. Immo ſi quid fortè taciturnitas dici poſſit , erit
203 quid non apparens , & omnino latens. At † non eſſe, & eſſe,
& non apparere paria ſunt , l.Rutilia polla. & l. in lege. ff.de
contrahen. emptio. vbi in venditione non veniunt non exi-
ſtentia tunc: vel tunc non apparentia.Lap.alleg.89.ante nu-
me.3.Signo.de Homod.conſi.1.poſt nume.3. Sic & traditio
ſicut non reſpicit tunc non exiſtentia,ita nec tunc non appa
rentia.l.cum Aquiliana.& l.qui cum tutore. ff.de tranſactio.
l.tres fratres.ff.de pact.ſic etiam dicimus, quantitates appa-
rentes , non autem non apparentes (etiam ſi exiſtant) eſſe
conſiderabiles. Ancha.conſi.141. ſuper prædicto.poſt nu.5.
verſic. At quantitates .'Et dixit Bald.in cap.cum cauſam.de
probatio.quem ſequitur Alexan.in l.rem quę. num.15.ff.de
acquiren.poſſeſ.paria eſſe,rem eſſe in nullius bonis,& eſſe in
alicuius bonis , & id non apparere. ſentiens fortè glo.noſtra
hæc & ſimilia contraria dum ampliat hunc tex.de confeſſio-
nibus per actuarium conſcribendis loquẽtem ad deſcriptio-
nem , & annotationem apud acta faciendam etiam ſuper ta-
citurnitate : puta ſi quis interrogatus ab ipſo iudice , vel iu-
dicis iuſſu noluerit reſpondere,& tacuerit : adducit rationē,
omnia,quæ adduci poſſent ſubuertentem , quæ eſt quòd ta-
lis taciturnitas pro confeſſione habenda ſit . Ad quod citat
tex.in pręalleg.l.de ætate.§.nihil intereſt.ff.de interro.actio.
vbi æquiparantur negare,tacere,& obſcurè reſpondere. Ve-
rum ex illo tex.in §.nihil intereſt,& alijs iuribus hic a glo.ad
idem citatis non probatur , quòd taciturnitas ſcribenda ſit :
minus etiam.ꝗ tacens pro cōfeſſo habeatur. Hoc tamen vl-
timum probari videtur ex tex.in cap.a.de confeſ.libro 6.vbi
204 non reſpondens† poſitionibus iuſſu iudicis præcedente pro
confeſſo habetur. & glo.ibi in ver.pro confeſſo.poſt mediū
dicit,quòd ipſo iure : eſt tex.& glo.in cap.ſi poſt præſtitum.
de iureiuran.eo.libro 6.notat Bald. in l.vlti.§.quod ſi actor.
C.de iuramen.calum.ac Franc. Curt.in tracta.poſitio. & in-
terrogatio.colum.4.quod etiam voluit Gemin.in alleg.c.a.
de confeſſ. lib.6. primum verò dictum glo.in dicto ver. pro
confeſſo. quòd taciturnitas per notarium actuarium ſcribē-
da ſit , & etiam negatio, tenent hic Ioan.And.& Abb.an au-
205 tem omnis contumax † in non reſpondendo pro confeſſo
haberi debeat? Bal.ſic diſtinguit in l.a.§.quòd ſi actori. C.de
iura.calum. Aut ſumus in interrogatione litis præparatoria,
& tunc contumax non reſpondendo pro confeſſo habeatur .
præalleg.l.de ætate.ff.de interrog.actio.aut loquimur de in-
terrogatione,quæ ſit ad litis conteſtationem,& tunc contu-
max non habetur pro confeſſo,per id , quod voluit Iaco.de
Are.in l.1.§.ex hoc reſcripto.ff.de ven.inſpici. Aut ſumus in
interrogatione poſt litem conteſtatam , de qua ſupra , vt in
reſpondente poſitionibus,& is pro cōfeſſo habetur , vt pro-
bauimus . Et hanc diſtinctio. Bald.ſequitur etiam hic Bero.
numero 196.

In 2.par.glo. habemus confeſſionem poſt litis cōteſtatio-
nem emanatam reuocari poſſe,docto de errore , per text. in
cap.vlti. de confeſ. vbi quòd confeſſio docto de errore re-
uocatur ante negotium finitum: Abb.notat hanc glo.remit-
tens ſe ad ea , quæ dixit ipſe in alleg.c.vlti.de confeſ.Barto.
hanc materiam plenè tractat in l. non fatetur. ff. de confeſſ.
Lanfran.hic colum.5.verſic. Capio glo.ſuper ver.confeſſio-
nes.& poſtea latius in ver.confeſſiones.Socin.regu.90.regu-
lam cōſtituens,quæ eſt , Cōfeſſio prætextu erroris facta(ego
legerem facti) reuocari poteſt , ſubdit poſtea ſeptem fallen.
ſequitur poſtea regu.91.quæ eſt , confeſſio prætextu erroris
iuris reuocari non poteſt, vt per Bart.in dicta l.non fatetur,
ponuntur ibidem quatuor fallen. quia hæc alibi tractantur
proprijs in locis, non cenſui hic omnia reaſſumere : ſed ne-
ſcio (vt aiunt) pede pertranſire videar , nonnulla hic ſubij-
ciam , quæ vel noua , vel nondum plenè digeſta mihi viſa
fuerint .

206 Confeſſionem † deliberatè factam irreuocabilem affir-
mant glo.in cap.ex literis.in ver.admonita. ad fin.verſic.ſed
ſi fiat ex deliberatione.de diuort.glo.in cap.vlt.in ver.iuxta,
de regu.iur.lib.6.& ibi Archidia.colum.1.verſic.vnde dixit,
ac Gemin.verſus fin.verſi.In eo autem quod quis.Innocen.
in cap.cum olim.de cenſibus. Bal.in cap.dudum. a.num.34.
verſi.ſed nunquid.de electio.& in l.ſi quidem.in fi. C.de ex-
ceptio.Bar.in l.cum ſcimus.in fin.C.de agric.& cenſi.lib.11.
Anto.de But.in cap.vlti.colum.12.verſic.ſi confeſſio eſt. de
confeſ.Roma.conſi.346.in hanc cauſam. colum.2.verſic.Se-
cundo idem probatur.Barba.conſi.18.colum.14.verſi.Facit
ſimile.lib.2.Cępol.caut.69.& 162. Aret. in §. ſi minor. poſt
num. 21.verſi.ſicut in ſimili dicimus, quòd ſi reſponſio deli-
berata.Inſtit.de actio.Aimo conſi.112.nume.9.verſic. Ideo
confeſſio.Bertran.conſi.53.nume.5.lib.2.in primis. Partem
verò affirmatiuam,& ſic quòd confeſſio huiuſmodi reuoca-
ri poſſit tenuerunt Specu.in titu.de poſitio. §.vltim. num.8.
vbi quòd docto de errore deliberata confeſſio reuocari po-
teſt. Barto.in l.error.colum.2. & ibidem Iaſ. poſt nume.28.
verſi.Tene in prædictis contrarium, vbi alios citat. C.de iur.
& fac.ignoran.& ibidem Bal.ſibi contrarius colum.vlti.ver.
Tertij dicunt.Idem Bald.in cap.vlti.num.16.verſi. Tertium
verbum.de confeſ. Roma. ſibi etiam contrarius conſil.356.
in propoſita.colum.1.& in l.ſi verò. §.de viro.num.59. ff.ſo-
lut.matrimo.Franc.in cap.1.in 3.limit.de accuſa.libro ſexto.
Socin.conſi.97.colum.3.volum.4. Iaſ.in l.1. colum.2.verſi.
Tertio ſubtilius. & dominus meus Philip.Dec. nume.7. vbi
hanc communem affirmant. C.de erro. calcu. Idem volue-
runt Ruin.conſi.10.colum.penulti.verſi.Nec obſtat.libro 3.
ac Gramma.con.ciui.24.colum.1.verſi. in primis. Concor-
dari poſſent dictæ opin.hoc modo , vt dicamus hanc ſecun-
dam opin.veriorem eſſe,& magis communem. at confeſſio-
nem huiuſmodi deliberatè emanatam eſſe difficilioris reuo
cationis,& ita procedere,& declarandam ac limitandam eſ-
ſe primam opin.prout colligi poteſt ex dictis Imol.in c.vni.
vt eccle.benefi.ſi.dimi.colum.10.Gemini.in cap.vlti.de iu-
reiurand.libro ſexto. & Felyn.in cap.cum venerabilis.nu.5.
verſ.dum tangit Abb.de except.

207 Confeſſionem principalis † poſſe reuocari per procura-
torem generalem etiam factam coram principe , docto de
errore cōſuluit Rota Roma. in Legionen.parro. de Matiga
coram Put.anno 1541.prout deciſ.ipſius Put.2.ſub titu. de
confeſ. Ratio deciſionis eſt, quia in mandato generali eſt, ꝗ
hic procurator poſſit facere vtilia,pro quo adduco pulchrū
208 text.in l.ſi hominem.ff.manda.vbi procurator generalis † ex
cauſa immutare poteſt etiam ea, quæ a principali ſpecialiter
ſunt prouiſa. Adducebat Rota pro præfato decreto dictum
Bald.in l.error.ad fin.C.de iur.& ſac.ignoran. ac Fely. in ca-
pitu.1.de conſtitu.dicite vos poſt num.49.verſi. Et pro iſto
dicto allegatur text.nota.in l.ſi hominem. & poſtea verſicu.
Per illum tex.dicit Bald.in l.ſicut proponis.quod etiam uo-
luit Iaſ.in l.non ſolum.§.morte. in 5.conclu. nume.37. ff.de
nou.ope.nuncia.

In tex.ibi,teſtium depoſitiones, miror ꝗ ſuper ijs uer.nul
lam gl.habeamus,nec Docto.hic ſuper illis inſiſtant , niſi ſo-
lus Lanfran.qui plura hic congerit,quorum nonnulla reaſſu
209 memus,ordinemq́; iudiciarium Romanæ curiæ circa † teſtiū
depoſitiones percurremus,qui eſt ut productis articulis qui
(ut iam diximus)id continent,quod quis probare intendit ,
ut per Spec.in tit.de teſti.§.uidēdum.uer. ſciendum eſt igit.
c.præſentiū.ubi glo.in uer.articulis,& Docto.de teſtib.lib.6.
Et qui in cauſis, in quibus proceditur ſummariè , locum te-

nent petition*s,vt per Oldra.conſil.244. poſt princ. Citatur
210 pars † ad dicendum contra articulos facto datos,& videndũ
illos ad probandum admitti: Iurare teſtes: Committi nota-
rio receptionem iuramentorum egregiarum, & impeditarũ
perſonarum ad primam diem: Et poſtquã commiſſum fue-
rit videndum illos iurare in eorum, vel notarij domibus ab-
hora 20. vſque ad 22.illius, & ſequentis dierum: Et interim
ad dandum interrogatoria. Et intimetur eidem qualiter ma-
teriæ ſunt ſpecificatæ medio iuramento: & examinabitur
ſuper omnibus,inſtante N. principali,ſiue eius procuratore.
211 Diximus citandam eſſe partem † ad dicendum contra ar-
212 ticulos,ante quam citationem, ſola † productio non releuat
prout indiſtinctè dicimus,ſiue ſimus in productione articu-
lorum,ſiue inſtrumentorum, vel quorumcunque iurium vt
per Oldr.conſ.j.Rot.15.ſi teſtes.ſub titu.de teſtib. aliàs 172.
& dec.1.alias 10.nu.3.ſub titu.de ſi.inſtru.in no.Bart. io ex-
tra.ad reprimendum.in ver.de plano. ibi, Quia per hoc ſolũ
ꝙ exhiberet coram iudice non fieret probatio. & Rip.reſpõ.
24.ſub titu.de reſcrip.aliàs 17. quod incipit litem acceptãs.
nu.2.lib.1.Siue in productione reſcripti ad proprium com-
modum impetrati,vt per Bal.in l.poſtquam liti. col.vl.C.de
pact.& in l.mandatum.col.pe.C.manda.per Anto. de Butr.
& Abb.nu.10.verſic.Hinc ſumpta. in c.conqueſtione.de re-
ſti.ſpoli.& Fely.ſuper tub.de reſcript.num.3. & ſeq.ac Iaſ.in
l.3.numero 12.in 3.not.ff.quod quiſque iur.

An autem pendente termino ad dicendum contra poſſet
aliquid fieri,puta citatur Meuius ad dicendum contra com-
miſſionem,& videndum decerni mandatum executiuum ad
primam diem. Rota in ſpecie ita decidit ſi pars nihil oppo-
nit per dec.785.in antiq.poſt ſeruatum terminum ad dicen-
dum contra commiſſionem obſeruabitur terminus ad vidẽ-
dum decerni mandatum executiuum, & ſuppoſuit Rot.hoc
caſu ſi ſumus in non requirentibus cauſæ cognitionem, vt
deciſ. Put. 484. lib. 2.incipien.Rota Romana. coram Audi-
re cameræ,& alijs tribunalibus extra Rotam paſſim fiunt, &
admittuntur proteſtationes ꝙ pendente termino ad dicen-
dum contra nihil fiat.

213 Addimus in citatione præfata † facto datos ad differen-
tiam terminorum ſubſtantialium ad articulandum, & dicẽ-
dum contra articulos, de quibus terminis ſubſtantialibus
habemus per Rot.805.ſciendum eſt.in anti.Bellame.27.Ter
mini palatij.& Caſſa.8.de reſcrip.In quibus terminis ſubſtã-
tialibus & in aliquibus alijs caſibus non producuntur,neque
dantur articuli facto,ſed verbo tantum.Et an verbo an facto
dentur valde differt vt de ſe patet, vt probatur differentia
etiam ex dec.17.alias 607.ſubditur, de exceptio.in antiq.

214 Poſuimus † in citatione ad videndum illos ad probãdum
admitti:& hic eſt ſtylus tritiſſimus Ro.cur.prout dec.1.aliàs
10.incipien.fuit dubitatum vtrum inſtrumenta. nu.4.in no.
Et ex eo ceſſat diſputatio, de qua dec.90.incip. Item iudex.
in no.Et ꝙ citatio requiratur voluerũt Anto.de Butr.Imol.
Aret.& Fely.nu.32.in 5.q.in c.2.de teſtib.licet aliter ibidem
ſentire videatur Abb.nu.16.verſ.Forma hic.& videtur ſup-
ponere Rot.10.de exceptio.aliàs 446.in antiq. quæ incipit,
Nota ſi Auditor admittat articulos. ac deciſ. Guidobal.72.
quę incipit,concluſum fuit (quæ tamen pro contraria opin.
retorqueri poſſet. Quæ Abb. opin.procedere forſan poſſet
in tribunalibus extra Ro.cu. in quibus pars citari conſueuit
ad videndũ productionẽ nonnullorum capitulorũ, ſeu ar-
ticulorũ & c.Nos meliorẽ praxim hanc aſſerimus vt pars ẽt
citeẽ ad vidẽdũ admitti articulos, Verũ.n.articuli admittẽdi
215 ſint,vel nõ,ſępè cõtendi conſueuit. † Et niſi ſint ſuper inue-
riſimili,vel nõ releuẽt,vel nõ cõcludãt,quo caſo reijciuntur,
D.meos poſt alios in c.in pręſentia. nu.16.& ſeq.hoc titu. Et
pro articulis impertinentibus repellẽdis videaẽ Abb.in alle.
c.fraternitatis. de teſtib.& D.meus cõſ.162.alias admittunẽ.
Et ſi ſimus in dubio an articuli releuent, an non,admitti de-
bẽt. Rot.629.articuli.& 644.Dñi de Rota.in anti.Alex. in l.
ſi duo §.idẽ Iulianus.ff.de iureiur.dominus meus Phili.Dec.
conſil.84. Excellens. verſus fi.& conſi.162. in caſu.nume.1.
Pariſ.conſi.67.capitulum. num.11.cum alijs ſeq.volum.4.

Aduertendum eſt,ꝙ ſi fiãt poſitiones,ſeu articuli, qui ſint
iuris,admitti non debent,nec poſitioni iuris reſpondendum
eſt,quia ius ſcriptum eſt probatum,non probandum,& ideo
de eo non debet fieri,nec admitti poſitio, vt in l. ornamẽto-
rum.& ibi Bald.ff.de au.& argent.lega.in c.ſopitę.& ibi An-
to.de But.de cenſib.Bart.in l.1.nu.12.& ſeq.ff.ſi cer.peta. ac
per Mari.Soc.in c.1.de re iud.& in alleg.c.fraternitatis. ver-
ſus ſi.2. memb.prin.quando variatur inſtantia. verſi. ſi verò
diceretur de nullitate reſpectu eorum,quæ concernunt me-
rita.de teſtib.& probaui ſ.c.1.poſt num.40. hoc noſtro titu.
vbi tracto quibus poſitionibus non ſit reſpondendum.

216 Citandam † etiam diximus eſſe partem ad videndum iu-
rare teſtes iuxta tex.in l.ſi quando.C.de teſti.& in l.iudices,
iun.glo.in ver.diſpoſitionibus.i.iuramentis. C.de fi.inſtr. in
c.2.ibi,venire,& audire teſtes.iun.gloſſę expoſitione,cũ qua
Abb.Fel.& alij communiter tranſeunt.de teſtib. authen. ſed
& ſi quis.cum gl.in ver.atteſtationes. iuxta primum intelle-
ctum.C.eod.Lanfran. hic in verſicu. teſtium depoſitiones.
in 6.quæſt.

Amplio etiam ad teſtes in cauſis criminalibus vt reus pa-
riter citandus ſit.Bar.in l.vlt.in ſi.ff.de quæſtio.Ang. de ma-
leſi.in ver.fama publica.ver.Quæro qualiter probetur.Hyp-
po.de Marſi.conſ.18.nu.9.& conſ.46.nu.4.Contrariũ tamẽ
ſępè ſeruatur.Et penes me dubium redditur dictũ illud Ale-
xan.conſ.65.colum.penult.lib.1.quod ſequitur Aegid.Boſſ.
in praxi crimi.titu.de oppoſitio. contra teſtes nume.3.quòd
valeat ſtatutum,vel conſuetudo,vt teſtes abſque partis cita-
tione recipi poſſint.Et quod dentur plures caſus, in quibus
valeat examinatio teſtium parte non citata oſtendit Ludo.
Roma.ſingu.366.incip. Vnus ex vobis. Sequitur Marſi.con-
ſil.8. in cauſa magiſtri. nu.36.lib.1. Regulariter autem in il-
lis caſibus non valet receptio teſtium nõ citata parte ad vi-
dendum illos iurare.

Amplio vt teſtes ſic recepti non faciant etiam ſemiplenã
probationem, immò nec indicium.vt voluit Barto.in l.vlt.
verſus fi.ff.de quæſtio.Bal.in l.iubemus.col.3.ver.Item dixi.
C.de proba. Abb.in c.bonę.1.col.4.poſt Inno.ibi de electio.
Hyppo.de Marſi. qui alios refert præalle. conſi.8.nu.21.

Amplio vt ſicut teſtes non probant contra, ita non pro-
bent pro non citato.Bonifa.de Vitali. in cle.2.nu.91. de te-
ſtib.& concluſit Rota prout dec.370.Achil.de Graſ.incipiẽ.
Teſtes parte non citata.

In citatione huiuſmodi ſupponitur, ꝙ teſtis examinãdus
neceſſario iurare debeat,vt probat text. in l. iuriſiurandi. C.
de teſtib. in cap. 2. extra eod. & probatur alijs in locis ſupra
adductis.

Amplio vt teſtis neceſſariò iurare debeat, alioqui eius
depoſitio non ſubſiſtat,etiam vbi agitur ſummariè,ſimplici-
ter,& de plano, vt rectè voluit Bart.in extra.ad reprimẽdũ.
in ver.& figura.poſt medium.Sequitur Ale. in l.milites. col.
penult.C.de milit.teſtam.pro quo Matthæ.Matheſi. not.38.
incipien.nota,quòd in cauſa ſummaria.Et hoc paſſim in iu-
dicijs ſeruamus.

An aũt Papa diſpenſare poſſit, ꝙ credatur teſti abſq; iurã,
in iudicio? Aug. Anconitan. in tract.de pote.eccle.q.55.arti.
vlt.pro parte negatiua cõcludit, quam doctrinã ſtupendã, &
incognitã affirmat illãq; ſequiẽ Fel.in c.ↄſtitutus. col.9.in 2.
fallen.de reſcr.Obſtare vr huic cõcluſioni ampla, & maxima
poteſtas,quę eſt in ſummo Põtifice, de qua per oẽs in c.1.vbi
latè Fel.in 2.not.& col.8.& ſeq.& in c.quæ in eccleſiarũ. vbi
ẽt plenè Fel.col.6.de cõſtitu.& Iaſ.poſt Bal. in l.pe.col.1.C.
de preci.impe.offe. & in l. quoties.col.3.C.de rei vẽdi. & in.
c.1.col.j.ad fi.qui feu.da.poſ.Pro opin. ẽt affirmatiua adduci
põt Bal.in c.cõſanguinei. ad fi.de iud.vbi vult, ꝙ iuramẽtum
teſtis ſit de ordine,nõ de ſubſtãna iudicij,inferẽs ꝙ ſi data ſit
poteſtas arbitro,vel iudici ꝓcedẽdi de facto, ſed ſentẽtiandi
de iure tñ,ꝙ poterit iudex, vel arbiter credere teſtibus non
iuratis,quod dictum commendat Iaſ.in repe. l. admonendi.
nu.226.ff.de iureiur.Videre poteritis quæ dicit Iaſ. in dicta
repet.nume.20.cum pluribus ſequen.& Catel.Cott.in Me-
moria.in ver.Teſti non iurato.

Et an cardinalibus, & alijs perſonis in ſumma dignitate
conſtitutis ſine iuramento credendum ſit,tractant Ale. con-
ſilio 178.columna 3.libro 2.& Felyn.in cap. tuis.in 1.not.de
teſtib. ad quos ſe remittit Aegid. Boſſ. in allega. titu.de op-
poſi.contra teſtes. ante nume. 83.verſiculo, & an perſonis.
Et dixit gl. in c.cum olim. 1.in ver.fratrum.de priuile.quam,
ibi Docto.ſequuntur, ꝙ Cardinales abſq; iuramẽto nõ pro-
bẽt, licet facere videantur aliquam præſumptionẽ veritatis
ꝑꝑ excellentiã dignitatis. quam gl. pro ſing. cõmendat Ale.
cõſi.180.in cauſa Angelorũ.col.2.li.2.& Fel. in c.cũ dilecta.
col.8.in 4. ſigno.de reſcrip. Ego in praxi ſeruari vidi, quod
Cardinales,& alij prælati non iurent tactis ſacroſanctis ſcri-
pturis prout communiter reliqui teſtes iurare debent vt per
Aret.in alleg.c.tuis.colum.6.& ibidem Fely.colum.3. de te-

ſtib. Sed iſti iurant in pectore ſuo ſacro: & hic eſt mos anti-
quus prælatorum, illorumque priuilegium: vt etiam dixit
Aret.in cap.nuper.colum.2.eod.titu. de teſtib. pro quò ad-
duco tex.& ibi Docto.in authen. ſed iudex. C. de epiſco. &
cleri. Aliud etiam ſeruari vidi, quòd Cardinales non exami-
nentur ſuper interrogatorijs generalibus, qui ſtylus in eui-
denti ratione fundari videtur, quaſi non ſit quærendum de
qualitatibus,& circunſtantijs perſonæ ipſius Cardinalis: &
in ipſo non procedat glo.illa in verſi. viliſſimi, cum ſuo car-
mine in ca.2.de teſtib. Nec mirum, cum Cardinales ſint in
omni actu plus alijs priuilegiati.c.1.in 2.reſpon. de offic.le-
ga.libro 6.Et hæc omnibus ſunt notiſſima.
Diximus regulariter teſtes iurare manu tactis ſcripturis,
quod quidem generale eſt in omni iuramento, & per quoſ-
cunque præſtando.l.1.C.ſi aduer.vendi.& in Authen.iuſiu-
ran.quod præſta.ab his.in princ.l.ſi alterius. in fi.C.ſi min.ſe
maio.dixc. Bart. in authen.ſacramenta puberum.præallega.
titu.C.ſi aduer.vendi.vbi dicitur corporaliter præſtandum
eſſe iuramentum tactis euangelijs. De quo etiam eſt text.
in cap.ego Berengharius. ibi, Et per hæc ſacroſancta Chriſti
euangelia. de conſecra.diſtin.2.& in c. ego N.in fi.de iureiu.
Sciatis, quòd licet videretur neceſſario ſeruandam eſſe for-
mam huiuſmodi vt tactis ſacroſanctis euangelijs iuraretur,
ex qua ſit forma, aliàs actus vitiari deberet.l.qui Romæ.§.
Flauius.ff.de verbo.obliga.cap.quia propter de electio. cap.
cum dilecta.de reſcript.& ſenſit gloſſ.in c.1.in §. item ſacra-
menta puberum.de pace tenen. aliud tamen ſeruat conſue-
tudo vniuerſalis totius orbis vt ſufficiat tangere aliquam
ſcripturam. Ipſe Imperator, qui iurare tenetur ſe futurum
defenſorem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenetur ſuper libro
Euangeliorum iurare iuxta tex. in clemen. 1.§.porrò. de in-
reiur.Et manu tangenda eſt ſcriptura per eum qui iurat, non
autem alio membro, tum quia ita iure cautum eſt, tum
quia manus digniſſimum membrum eſt,& dicitur organum
organorum, vt ſcripſit Ariſto.in 3.de Anima. Et manus da-
tas eſſe homini tanquam excellentiori omnium animalium
dixit Aegid.de Regimi.princi.lib.2.cap.1.
217 Illum autem ſtylum citandi † teſtes ipſos ad iurandum,&
ſubijciendum ſe examini, de quo per Hyppo.de Marſi. con-
ſilio 95.in cauſa inquiſitionis.numero 39.libr.primo. ſi ſpon-
te illi veniant, vanum, & futilem iudico, & a Romana curia
exulantem, etiam tanquam veri non conformem: quic-
quid dicat Marſi.vbi ſupra.qui pro ſua opinio. citat Bart. in
l.vxori.§.qui ſe filio.ff.de falſ.qui tantum dicit, quòd dictum
teſtis, qui vltro ſe offert non valet: & ſic intelligendus iuxta
opin.meam non probat pro Hyppo. Floria. item ab eo ad-
ductus nihil de hoc. Et ſic Marſi. loquitur ex capite ſuo & ſi-
ne lege,& ratione. Aut enim (vt præmiſi) teſtes voluntarie
veniunt a parte rogati, & illorum teſtium citatio ſuperflua
218 erit: quippe qui non propterea ſuſpecti habendi ſint, † prout
concludunt Bar.in l.poſt legatum.§.his verò circa medium.
verſicu.Dic ergo ſic.ff.de his quib.vt indi.Bal.in authen.ſed
nouo iure.in 2.not.C.ſi cert.pet.Alex.conſilio 68. Viſo. co-
lum.3.lib.2.Lanfran.hic in verſicu.depoſitiones.in 5. quæſt.
qui dicit imperitos tenere cõtrariam opinio. Rot.357. Item
fuit dubitatum.in no.Abb.in cap.in tua.in princ.de ſponſa.
dominus meus Phi.Dec.in cap.1.numero 17.de teſtib.& in
cap.2.numero 64.co.& ibidem Abb.column.6. numero 15.
verſicu.extra glo. ac Fely.numero 25. verſicu. Secundo ca-
ſu.Nec illi, qui præmiſſo funli ſtylo innituntur negant quin
ſi teſtis fortè reperiatur in iudicio ex alia cauſa tempore il-
lius productionis, vel depoſitionis faciendæ, vel illac per-
tranſiens abſque alia eius citatione (alijs tamen ſeruatis ſer-
uandis) recipi poſſit: tunc enim citationem illius teſtis ne-
ceſſariam non putant. Ita Ioan.And.in cap.vlt.de electio.li-
bro ſexto. Barto.in l.furioſo.ff.de re iudi.& ſuper rub. ff. de
in ius vocan.ac Præpo.in cap.ſi debitum.3.quæſt.9. Aut te-
219 ſtes renuunt † vel ſubterfugiunt ſe examini ſubijcere: & tũc
de iure communi habemus remedium tex.in l.locum. verſi.
& ſi fortè non obtemperent teſtes, Labeo ſcribit coherceri
eos a prætore debere.ff.de tabu.exhi.& glo.ibi in verſic. co-
herceri. ſupplet, Captis pignoribus, vel mulctis.l.cũ ab ini-
tio.& ibi glo.ff. quemad. teſta. aperi.l.ſi quando inuitos te-
ſtes.C.de teſtib.Iuxta verò ius canonicum teſtes pro exami-
ne faciendo cogentur per cenſuram eccleſiaſticam. c. ſtatu-
tum.iun.glo.in ver. ad teſtimonium. 2.quæſt.6.cap.1.in fin.
ibi, Eccleſiaſtica diſtrictione compellas.& c.2.& toto tit. de
teſtib.cogen.

220 Committi † notario receptionem iuramentorum egre-
giarum,& impeditarum perſonarum verba, apponuntur ad
euitandum dubium illud, an iudex poſſit notario, vel alteri
delegare iuramentum deferendum teſti nomine ſuo? Et vi-
debatur negatiuè reſpondendum eſſe iuxta glo.ſing. in ver.
depoſitiones, vbi quòd iudex debet recipere iuramenta te-
221 ſtium † non tabellio.in l.hac conſultiſſima. §. ſi quis autem
teſtamento.& ibidem glo.in ver.depoſitiones.ac Ang.C.de
teſta.gl.in l.iubemus.1.C.de libe.cau. Bal. in l.ſi qui teſtium.
C.de teſtib.Bellame.dec.81.& notat Abb. hic poſt num.35.
verſic.prima ratio eſt quia tabellio non habet authoritatem
in teſte. & in c.cum Bertoldus.de re iudi.Lanfran.hic in ver.
Teſtium depoſitiones. in 10.quæſt.ad quæ tres limitationes
dat Fely.in c.cauſam quæ inter.colum. penult. de teſtib. Ve-
rum concordant omnes, quòd ex cauſa, & propter multorũ
negociorum cumulum, vel propter multitudinem occupa-
tionum: vel accedente partium conſenſu conceditur iudici
in ciuilibus, quin & in criminalibus delegare, & committere
receptionem iuramentorum, & examen teſtium. §.illud ẽt.
in Authẽ. vt defun.ſeu func.eo.per Lanfran. vbi ſupra 12.q.
Alex.in præalle.l.hac conſultiſſima.§.ſi quis autem. C.de te-
ſta.Idem Alex.conſi.70.numero 13.lib.3.Claud. Seyſel. in l.
2.ff.de iuriſ.om.iudi.Barto. & addentes ad ipſum in authen.
apud eloquentiſſimum.in vtraque lectu.& in l.iudices.C.de
fi.inſtru.Nemo autem eſt qui neſciat iudices Romanę curiæ
præſertim Rotæ Auditores, Auditoremque cameræ Apo-
ſtolicæ, ipſiusque locum tenentem multitudine, & magni-
tudine negociorum premi. Et in dubio commiſſio receptio-
nis teſtium præſumitur facta ex cauſa ſecundum Sali. in au-
tem.ſed iudex, quam legit cum l.nec honore. C.de epiſco.&
cleric. Et hic ſtylus in Roma.cu.committendi iuramenta,&
examen teſtium notario eſt omnibus notus, & indubita-
222 tus, qui præcipuè obtinet ſi ſimus in egregijs, † & impeditis
perſonis.l.ad perſonas egregias. ff.de iureiurand. l.inuiti. ff.
de teſtib.authen.ſed iudex. C.de epiſco. & cleric.cap.ſi qui.
cum glo.1.de teſtib.glo.in ver.coram.in cap.vlt.14.quæſt.2.
eſt tex.in c.2.de iudi.lib.6.pro quibus Bald. conſi.165.lib.2.
Hyppo.de Marſi.conſi.70.numero 25.Tiraq. in legib.Con-
nubia.9.Roma.ſingu.172.Tu audiſti, & ſingu. ſeq. ac ſingu.
789.communiter dicunt.
Aduertite Domini ad praxim in contingẽtia facti in mea
cauſa propria: licet ſemper a litibus proprijs abhorruerim,
exiſtimans fęlices dies ſine lite, caſu euenit, quòd per excel-
lentem Doctorem D. Aſcanium Fuccium mota mihi fuerit
lis ſuper penſione domus coram R. D. Auditore Cameræ:
eundem illicò citari curaui coram primo collaterali Capi-
tolino ad dicendum contra motum proprium populo Ro-
mano conceſſum: & in vim illius videndum reaſſumi cau-
ſam ad primam diem,& videndum ſibi inhiberi ad ſtatim, &
ſic cũ ſim in Romanus cauſa introducta fuit in curia capito-
lina, in qua obtento per aduerſarium monitorio & contra
me executo, illud tempore debito negaui, ad viamque iuris
reduci obtinui, Dedit ille poſitiones, & vt illis reſponderem
monitus fui, monitis non parebam: mirabatur & ipſe, & iu-
dex, ac notarius quare ſic differrẽ, meq; contumacẽ & dicere
& declarare minabãtur. Dumq; per plures dies diſtuliſſem,
tandem ab eiſdem petij, An in curia capitolina iura ciuilia,
& ſucceſſiuè canonica ſeruarentur? Id faſſi ſunt, quod & ne-
gare non poterant etiam propter ſtatutum vrbis in lib. Re-
forma.cap.37.rub. Quòd ſeruetur ius commune. Interroga-
ui eoſdem an ſcirent me doctorem? Id ſe, & alios ſcire affir-
marunt. Interrogaui tandem non ne ipſi Doctores ſcirent
Doctores dici egregias perſonas? Ad egregiasque perſonas
examinandas, ſeu interrogandas a iudice tranſmittendũ eſſe
notarium? Subdebam, niſi notariũ cum poſitionibus ad do-
mum meam tranſmiſiſſent nunquam me reſpõſurum, quod
quidem ſubſecutum fuit. Ad rem redeo, vidiſtis ad egregias
perſonas pro iuramento,& examine tranſmitti debere: Re-
ſtabat videre quæ ſint egregię perſonę. Quod Cardinales,&
epiſcopi dicantur,& ſint egregię perſonæ nemo dubitat, &
hoc apertè omnes fatẽtur propter eorum maximam digni-
tatem, vt per And. Barba.in illo tracta. de præſtan.Cardi. &
per Gundiſal.de pote.Cardi.per Roma ſingu.169.Ioan.Fir-
ma. in tract.de epiſ.& nouiſſimè per Illuſtriſſimum, & nun-
quam ſatis laudatum Cardinalẽ Albanũ in ſuo pulcherrimo
tract. Card. Nemo ẽt dubitabit niſi lippus, aut obtuſi ingenij
q̃n Rotę Rom.Florẽtinę, Bon.Ianuẽ. & id genus Auditores
verè dicanẽ egregię pſonę. Et licet de auditoribus Rotę Ro-

manæ

mane idem affirment, Fely.in c.ſi quis teſtium. numero 6.de teſtib.& Sarnen. in cap.2.numero 45.de iudi. lib.6.qui fuerunt Rotæ Romanę Auditores: non per hoc excludunt alios aliarum Rotarum Auditores. Pro ſpecie facti præfati dicebam Doctores non ignauos dici egregias perſonas, & in dignitate exiſtentes.c.quanto.& ibi Abb.de magi. Barto. in l.1.colum.4.C.de no.Codi.compo. numero 10. Idem Bart. dicens etiam Aduocatum depoſito officio egregiam perſonam dici, in l.1.C.de aduo.diuer.iudi. Bald. in l.1.col.vlt.ff. de iuſti.& iur. & per alios, quos cito in 16. quæſt.16. Regu. Cancel.poſt nu.7.

Sic pariter videmus committi per iudicem, etiam ex generali conſuetudine receptionem iurium, ſeu actorum: pro quo ponderant, & ita declarant text.in l.præcipimus. verſic. Noſtri autem libellenſes, quæ apud arbitros geſta ſunt, ſuſcipiant.cognitiones inducant, & ea, quæ geruntur ſuſcipiant, &c. C.de appel.& voluerunt Fulgo. in l.hac conſultiſſima. C.de teſta.per nota.per gloſſ.in l.ſi quis ex ſignatoribus. ad fin.C.quemad.teſta.aperi.& Felyn.hic, qui alios ad id citat poſt num.40.verſi.Secundo limita niſi notarius.

Super iuramentis, & examine commiſſis notario per iudicem Remiſſorem in partibus executioni demandandæ a Rotæ Romanæ Auditore deputatum hęc facti ſpecies in eadem Rota propoſita fuit, Iudices Remiſſorię decretę in ciuitate Tarraconen. pro examine quorundam teſtium impeditorum exiſtentium Barchione, quos pars examinare volebat, partem aduerſam citauerunt pro certis die, & loco ad videndum iurare teſtes in ciuitate Barchionen. in manibus notarij, & dandum interrogatoria: qui ſucceſſiuè in termino & loco aſſignato iurarunt in manibus notarij ad dictam ciuitatem traſmiſſi: Succeſſiuè fuerũt examinati, dubitabatur per R.P. D.Montisflaſconen.in Barchionen. impoſitionum canonicos, & beneficiatos quia commiſſum iuramentum, & examen teſtium notario, & non perſonæ iuxta diſpoſitionem c. ſtatutum de reſcrip.libr.6.concluſum fuit pro validitate probationum prout dec.Ioan. Baptiſtæ Guidob. 156. incipien.Iudices remiſſoriæ: Contraria enim procederent ſi notario commiſſus fuiſſet articulus iuriſdictionis, at hic fuit commiſſum nudum factum quod potuit. Pro quo adducebatur deci.Aegid.Bellame.43.

Verba illos iurare in eorum, vel notarij domibus: ponun-
223 tur, quia teſtes † in iudicio iurare & examinari debent, &
non in alio loco.glo.in verſi. Sabino. in l.3.ff.de teſtib. Lanfran.hic in præalle.ver.teſtium depoſitiones.in 9. quæſt. De
mandato tamen iudicis vbique (dummodo in loco honeſto)
teſtibus iuramentum præſtari poteſt, vt poſt Abb. declarat
hic dominus meus numero 197. Et neceſſe erat exprimere
locum vbi iurare debeant teſtes: alioqui loco non expreſſo,
intelligi debebat in loco iudicij, vbi (vt probaui) regulariter
teſtes iurare debent, prout in ſimili dicimus, quòd ſi quis citetur ad comparendum coram aliquo iudice, intelligi debet
224 † (niſi aliud exprimatur) in loco conſueto. l. conſentaneum.
C.de ſenten.l.ſi locus.ff.de iudi. Barto. in l. ſi vt proponis 2.
C.quomo. & quando iud.dominus meus conſ.163.in cauſa
matrimoniali.columna ſexta, & in c.cum parati.numero 19.
de appel.

Dictum fuit ab hora 20. vſque ad 22. illius, & ſequentis
dierum, licet regulariter in citatione non ſit neceſſaria ex-
225 preſſio † horæ, in qua quis comparere debeat: ex quo intel-
ligi debeat de hora conſueta ad comparendum: & ſic citatus comparere debeat hora, qua Iudex reſidere conſueuit. Bald. in c.1.colum.4.verſic.Quæro verum. de mili. vaſal.qui contu.eſt.& in alle.l.ſi vt proponis.verſicu.Quid ergo.Abb.in c. conſuluit.in 5.not.de offi.delega.dominus meus Phi.Dec.in c.cum parati.numero 20.de appel.Felyn.in c.cum M.Ferrarien.numero 6.verſi.Et citatus ſimpliciter non expreſſa hora. & ibidem Rip.poſt num.43.verſi.Sexto adde, quòd citatus vt compareat tali die.de conſtitu. Quia tamen iſte actus producendi teſtes ad iurandum ſæpiſſime fit alia hora, quàm conſueta, vel ſtatuta ad aliàs comparendum in iudicio: & plerumq; etiam fit extra iudicium vt dictum fuit, propterea oportet horam exprimere qua teſtes iurare debeant: Nonnulli in citatione dicunt Ad videndum iurare ſingulis horis illius, & ſequentis dierum: Vel ſingulis horis illius, & trium, vel quatuor dierum ſequentium. Mihi citatio, vel intimatio illorum nimis generalis, vaga, incerta, ac periculoſa videtur, vt per Docto. vbi ſupra. Et eſſet ſpecies ſeruitutis, quòd quis teneretur ſingulis horis diuerſorum dierum adeſſe ad videndum an teſtis aliquis iurare tunc vellet: vt in ſimi. ponderat Bald. conſilio 268. libro primo, aliàs conſilio 138.libro tertio. Et huc pertinent quæ in ſimi. dixi ſupra numero 90. Et in terminis noſtris, quòd citatio ad videndum iurare teſtes ſingulis diebus, & horis inualida ſit conclusit Rota prout deciſ.Ptolomæ.170.ſub titu.de teſtib. quæ incipit per dominos comites de Corregio, in qua dicitur, Item fuit dictum, quòd citatio pro ſingulis diebus, & horis ſit nulla. Et Rota ſequuta eſt dictum conſi.Bald. 178. incipiens factum tale. Et quòd huiuſmodi citatio ſit nulla addo Rui.conſilio 149.numero 19.& ſequen.volum.5. Rurſus plerumque ſic citatus proteſtari cõſueuit, quòd declaretur, & ſtatuatur hora certa pro iuramento a teſte ſubeundo, præſertim vt teſtis videri, & cognoſci poſſit: vnde noua citatio, vel intimatio poſt proteſtationem factam requireretur.

226 Ad dandum etiam interrogatoria † pars citatur pro veritate indaganda. De interrogatorijs aliqua dixi ſupra numero 195.& pro illorum fabricatione habemus text. in cap. cum cauſam. ibi, Et de ſingulis circunſtantijs ſubtiliter inquiris.& ibi per dominum meum in 8.not. numero 52. hoc titu.de proba.& habemus gloſſ. optimam in capitulo præſentium.in verſiculo interrogatoria. eod.libro ſexto. Quod examen ſit nullum quando teſtes non ſunt examinati ſuper omnibus interrogatorijs voluit Curt.in tract.teſtium.quæſtione 53.cuius opinio. comprobauit Rota Romana prout deciſ. Put.13. ſub titu. de teſtib. Et eadem Rota concluſit, quòd teſtes examinati non dato termino ad dandum interrogatoria non probent, prout dec. eiuſdem Put.10. eo.titu. Ad quod citabantur Ioan. And.in allega. cap. cum cauſam. columna ſecunda verſiculo, Et propterea hoc.& Ancha.columna ſecunda, Cardi.columna prima. & Barba. col.3.eod. titu.de teſtib. Ego hactenus non puto in iure clarè deciſum an quis neceſſario citandus, vel monendus ſit ad dandum interrogatoria, alioqui teſtium examen ſit nullum: An potius examen inualidum ſit ſolum quando pars dedit interrogatoria, vel petijt ſibi aſſignari terminum ad illa dandum, & ſibi conceſſus non ſit, vel infra terminum ad illa producendum aſſignatum: ſeu interrogatorijs apud notarium exiſtentibus abſque illis teſtes examinati fuerint. In hac materia nouiſſimè habemus dictas duas deciſion. Putei de quibus ſupra: Rurſus aliam valdè notabilem Accoramb. ſub eod.titu.quam ſubijcio, Fuerunt examinati teſtes, ſed non fuerunt interrogati ſuper interrogatorijs partis aduerſæ, vnde fuit dubitatum an valeret examen: & licèt magnus ſit Doctorum conflictus in capitu. per tuas. de teſtib. & de quodam rigore, & fortaſſe ſecundum magis communem opi.non deberet valere, tamen de quadam æquitate concluſerunt Domini examen valere: nam culpa examinatoris nõ noceret parti producenti iuxta not. per D. meum in c. licet cauſam. in 8.nota.hoc titu.de proba. Fuit tamen dictum, q debereut reperi coram Ioan. Paulo Ptolomęo in Burgen. matrim. ita fuit concluſum. Die tamen 19. Februarij 1554. concluſum fuit examen non valere in Pampilonen.coram Capizucca, Sed tamen in caſu illo erat proteſtatio partis aduerſæ de nullitate, & forma data a iudice. Et hodie in vna alia Pampilonen. Matrimonij coram me deciſum fuit examen valere, tamen teſtibus non eſſe adhibendam fidem niſi repetantur. Hactenus Accoramb. ſuper ipſo noſtro principali quæſito reperi quandam Rotæ modernam deciſionem Ioan.Bapt.Guidob.72.incipien. Concluſum fuit 17. Octobris 1552.in hęc verba: Et quia pars allegabat nullitatem ex eo, quòd non fuerat citata pars ad dandum interrogatoria, fuit dictum quòd hoc non faciebat nullum, quia iure cautum non reperitur, quòd pars ad hoc ſit citanda: Altera eiuſdem Guidob.deciſio.98.ſic ſcripta reperitur: Dixerunt Domini teſtes examinatos citata parte ad videndum illos iurare quamuis non fuerit citata ad dandum interrogatoria non eſſe nulliter ſed bene examinatos, quia iure cautum non reperitur partem de neceſſitate ad hunc actum citari debere, quod fuit tantum coram Veſtano in vna Toletan. parro. de Gallopagaz.inter Ludouicũ de Hæredia, & R.P.D.Ioannem Piglinum 16.Octob.1551. Item fuit tentum 16.Octob. 1552.in vna Capuan. reædificatione monaſterij coram D. Roſſanen.20.Super interrogatorijs dandis, & citatione ad illa producendum aliquibus in locis adſunt ſtatuta, prout etiam Romæ habemus ſtatutum in lib.Reformation. cap.6. ſub titu.de interrogatorijs ad teſtes dandis.

Intimatio fit in eadem citatione,ex antiquo Rom.cu. ſty-
lo, qualiter materiæ ſunt ſpecificatę medio iuramento, &
quod examinabitur ſuper omnibus. Hæc ab eodem ſtylo
Romano introducta ſunt potius, quam a iure ciuili, vel ca-
nonico: neminem vidi, qui hunc ſtylum declaret: & licet
227 † pro lege ſeruandus ſit.c.quam grauι.de ſ[illegible] Calderi.
conſilio 8.an exiſtens.numero 4.ſub titu.de reſcrip. Docto.
præſertim Fely.in cap.2.co.dominus [illegible] Dec. conſi-
lio 699.quod eſt penul.numero 5.verſiculo, Et quia ſtylus
Curię.Marſi.ſingu.118.quod incipit ſtylus Curię.Cur.Iun.
conſilio 170. numero 13. Et adeo ſtylus Romanus atten-
dendus eſt,vt licet de iure ſcientia principis reſcribentis, ſeu
diſponentis omnem inhabilitatem tollat iuxta text.in l.qui-
dam conſulebant.ibi Princeps enim, qui ei magiſtratum de-
dit (ſcilicet minori)omnia agere decreuit:& ſic pro diſpen-
ſatione ſufficit ſcientia Papæ diſponentis, ſeu decernentis:
tamen ſi Papa prouideat minori de beneficio, ſciens illum
minorem,non diſpenſans,vel derogans defectui ætatis, gra-
tia erit inualida propter ſtylum Ro.cu. qui habet, quòd in
defectu ętatis ſemper adijciantur in literis hæc verba, ſuper
quo tecum de vberioris dono gratiæ diſpenſamus. Ita in
ſpecie decidit Calde. prealle.conſil.8.ſub titu.de reſcript.
Tamen quid dle ſtylus, quem præmiſimus, & hæc intima-
tio velint,& quorſum tendant hic eſt facile percipere: Ma-
teria pluribus modis accipitur, vt latè declaraui ſuper 8.q.
Regu.Cancel.de Non iudi. iux.for.ſuppli. ad ſi.iuxta 2.edi-
tio.vbi tracto de ſubiecto,& materia.Ibi dictis addo, quòd
228 materia † eſt vnde quid conficitur: puta mętallum mate-
riam ſcyphi dicemus:calcem, ſaxa, ligna materiam ędificio-
rum vocabimus,iuxta tex.in l.ligni appellatione. ff.de leg.3.
l.quod ſi.verſi.materia empta.ff.de peri. & commo.rei vēdi.
Iuxta terminos noſtros materiæ accipiendæ erunt pro in-
tentione articulantis compręhenſa, ſeu contenta in ipſis ar-
ticulis:in illis enim conſiderari poſſe videtur materia,& for-
ma: vt materia ſit id quod articulans deducit,& probare in-
tendit:forma verò ſit ipſa articulorum compoſitio. Vel di-
camus quòd conceptus ipſius articulantis, pariter dicatur
materia:ipſi.verò articuli materiatum,ad tex. vbi gl.& Bald.
in l. ſi conuenerit. §. ſi quis. ff. de pigno. actio. & §. cum ex
aliena. Inſti.de re.diuiſi.Bal.in l.dictum.C.de condi.ob cau.
Et dixit Bal.in l.generaliter.C.de reb.credi.& Curt.in l.2.§.
quod obſeruari Ç. de iura. calum. articulos eſſe partem in-
tentionis, continentem id, quod actor vel reus probare in-
tendit.Et articulos ſpecificare idem videtur eſſe, quod illos
bene formare in materia, & forma, vt vtar verbis deciſ.30.
nota quod ſi aliquis.de reſcript.in anti. alias 736. Dicamus
igitur ꝙ materiæ in ipſis articulis cōtentę ſunt ſpecificatæ.i.
bene,& clarè diſpoſitæ, ſeu declaratę. Et in ſumma conclu-
229 damus, quod ipſi articuli † ſpecificantur medio iuramento:
& idē ſit dicere,materiæ ſunt ſpecificatæ, quod articuli ſunt
ſpecificati: de qua articulorum ſpecificatione, & quid ve-
niat in ipſa ſpecificatione videri poterit deciſ. Bellame. 46.
ſub titu.de reſcript. Et de ſpecificatione materiarum,ſeu ar-
ticulorum bona, vel mala loquuntur ēt, & tractant Rot.28.
ſciendū eſt,& 29.in anti.ſub en.titu.de reſcrip. Et de arti-
culis de bona materia,malè tamen ſpecificatis tractat Rot.1.
ſub titu. de ſequeſt. poſſeſ. alias iuxta alium ordinem 27. in
no. Et nota quòd ſi ſint concernentes actum alienum,ſuffi-
cit iurare, quòd credit illos eſſe veros, ſecus ſi de facto pro-
prio,quia tunc requiritur iuramentum veritatis, & ita intel-
ligi debet text.in cap.præſentium.de teſtibus. libro ſexto. &
voluit Caſtren.in l.2.§.quod obſeruari. colum. penulti. C.
de iuramen.calum. & eſt deciſ. Putei 274. lib.2. incipiens,
vna Hiſpalen. & eſt deciſ.211. incipiens Epiſcopus ſolis.
Inſuper idem articulans ſpecificat,& declarat, quòd examen
faciendum erit ſuper omnibus articulis, & ſuper quolibet
capite, ad differentium eius, quod præcipuè, & regulariter
fieri ſolet extra Romanam curiam quando examinari faciēs
producit quādam tabellam, ſeu ſchedulam in qua teſtes de-
ſignantur, qui puta ſuper primo, ſexto, & octauo articulis
tantum examinandi erunt: Rurſus qui ſuper ſecundo vſque
ad ſextum excluſiuè:alij verò ſuper nono vſq; ad decimum-
quintum incluſiuè examinari debeant, & quòd teſtis ſuper
230 quibuſdam articulis † productis, quibuſdam verò minimè
recipi,vel examinari poſſit, alter ſuper alijs,voluerunt Spec.
titu.de teſte.§.iam de interrogatorijs.verſi. In ſumma nota.
& Guid. Papæ ſingul.681. incipien. Teſtis debet dicere pro
vtraque parte.

Illa verba, & examinabitur ſuper omnibus. duplicem re-
cipiūt interpretationem, vnam videlicet ſuper omnibus ar-
ticulis,& ſic nullum articulum excludendo, ad text.in l.te-
toribus.& in l.Iulianus. ff.de lega. 1. glo. in cap. vt circa. in
ver.aliorum.de electio.libro ſexto.pro quo illud ſacræ pagi-
næ adducere ſoleo,videlicet Pſal.8. Omnia ſubiecisti ſub pe-
dibus eius. iunc. declaratione diui Pauli ad Hebræ.2. in hæc
verba,in eo enim, quod omnia ei ſubiecit, nihil dimiſit non
ſubiectum.Et ſic etiam ad differētiam ſtyli de partibus, iux-
ta quem (vt pręmiſi)ſit declaratio,ſuper quibus articulis ali-
qui teſtes examinandi ſint, & non ſuper reliquis. Altero
modo vt intelligamus, ſuper omnibus materijs cauſæ, ſeu
ſuper omnibus cauſam concernentibus: ſeu ſuper omnibus
rebus in cauſa deductis.

Vti etiam ſolemus ad eundem ferè effectum, altera clau-
ſula magis ſpecifica, & clarior poſt illa verba ad videndum
iurare teſtes (de quibus ſupra) videlicet ſuper illis. ſcilicet
articulis, & tota cauſa. Horum enim verborum ſenſus effi-
ciet, vt ſuper omnibus articulis teſtes interrogari, & exami-
nari,ac reſpondere debeant, & conſequenter propter huiuſ-
modi clauſulas teſtes interrogari,& reſpondere debebūt ſu-
per omnibus concernentibus ipſam cauſam in qua producti
ſunt articuli. Quo fit vt ſi teſtes deponant ſuper ijs,quæ pē-
dent ex ipſis articulis productis,bene deponant: exemplum
dari poteſt,articulus dicit de venditione,vel ſimili cōtractu,
& teſtes deponunt de conditione adiecta ad ipſum contra-
ctum,& ſic ſuper eo, quod non eſt incluſum in ipſis articulis
productis de neceſſitate iuris, & facti: Hæc depoſitio pro-
pter verba prædicta admittenda erit, prout etiam ſi articuli
producti ſint ſuper poſſeſſione, & teſtes reſpondeant etiam
ſuper titulo: ex quo teſtes iurarunt, & deponere potuerunt
ſuper tota cauſa,admittenda ſunt eorum dicta,& conſequē-
ter ceſſabit contentio, quæ erat inter Docto. in l. per hanc
C.de tempo.appella.in cap.fraternitatis.de teſtibus.& alibi.
prout per Maria.Socin.in alleg.cap.fraternitatis.colum.29.
verſicu. Sed iuxta prædicta quæro quid ſi teſtes fuerunt ſo-
lum producti ſuper articulis.vbi cōcludit, quòd ſi teſtes ſint
ſimpliciter producti,& examinati ſuper contentis in caſibus
ſupra poſitis, ſeu ſuper illis depoſuerint, quòd non obſta-
bunt nouo examini faciendo ſuper eiſdem articulis, vel di-
recto contrarijs: quia non fuerunt teſtes inducti ſuper con-
tentis in dictis exemplis: nec quid potuit parti inducēti im-
putari,quæ nec potuit,nec debuit diuinare,quòd extra arti-
culos eius teſtes deponerent, ſubdit poſtea idem Maria. Se-
cus ſi teſtes fuiſſent producti ſuper articulis, & tota cauſa:
ergo etiam fuerunt producti ſuper nouis articulis ſi facium
ad cauſam. Quod etiam voluerunt Ioan. And. Anto.de But.
& Ioan.de Imo.in dicto cap.fraternitatis.ac Barto. in allega.
l.per hanc. C.de tempo.appel.voluit etiam Anto. de But.in
alleg.capit.fraternitatis,quem ibi ſequitur Maria.vbi ſupra,
quòd ſi pars formauerit articulos,& teſtes produxerit:ſi te-
ſtes iurauerint dicere veritatem non ſolum ſuper articulis,
ſed etiam ſuper tota cauſa: quòd ſi tunc deponant extra ar-
ticulum,valeat eorum depoſitio. Et licet Ioan. de Imol. ibi
impugnet opin.Anto. de But. & bene dicat ſi teſtes ſimpli-
citer iurarunt. tamen opin. Anto.defenditur ibi per Maria.
ſi iuratum fuerit etiam ſuper tota cauſa. Et participat illos
duos caſus, quòd teſtes ſint producti ſimpliciter ſuper tota
cauſa abſque aliqua ſpecialium articulorum expreſſione:
ſiue aliqui articuli ſint ſpecificè producti, & petitū per par-
tem,quod teſtes producti examinentur non ſolum ſuper ar-
ticulis, ſed etiam ſuper tota cauſa: His enim duobus caſi-
bus pari ratione procedit hæc concluſio, quòd ſuper nouis
articulis non poterunt teſtes produci publicatis atteſtatio-
nibus: quod etiam tenet Angel.in alleg.l.per hanc. verſicu.
Adde vnum notabile. C.de tempo.appell. Limitanda & de-
claranda ſunt præmiſſa duobus modis, quos ſubijcit Maria.
vbi ſupra, qui poſtea ſubdit, & ex præmiſſis infertur, quòd
producere teſtes ſuper articulis, & tota cauſa reſpectu pro-
ducentis continet fauorem, & odium, quod ad oculum o-
ſtendit, vt ibi.

Glo.in verb.inſtrumentorum productiones.dicit ad hoc
illas ſcribendas eſſe, vt ſciatur an inſtrumenta in tempore
producta ſint: poſt concluſionem enim in cauſa illa produ-
ci non poſſe affirmat, ad tex.in cap. cum dilectus. de fide in-
ſtrumen. vbi quòd poſt publicatas atteſtationes ante con-
231 cluſionem in cauſa inſtrumenta † produci poſſunt. Ad idem
eſt text. in l.iubemus. vbi vſque ad ſententiam diffinitiuam
admit-

admittuntur probationes,prout etiam ibi nota. C.de iudic.
& voluit Rot.2. ſub tit. de probatio.quæ incipit, nota quod
poſt terminum.alias eſt 147.in antiq.Lanfran.de Oria.in re-
pet.clemen.ſæpe.de verbo.ſignifica.colum.penult.verſ.Pri-
ma concluſio ſi nullus terminus eſt datus ad producendum
inſtrumenta.ponit ſuper ijs plures concluſiones, & nonnul-
las etiam hic Doct.hanc, quam glo.& Abb.hic fundant pro
regula ponit Socin.ſub nume.230.ſub ver. inſtrumenta poſt
concluſionem in cauſa, vbi adducit quatuor ampliationes,
& decem limitationes. Et ratio concluſionis præmiſſæ euidens
videtur: quando enim renũciatum eſt probationibus,
ſeu in cauſa cõcluſum eſt, nihil produci, vel opponi poteſt.
l.nec cauſas. vbi Bald. & alij. C.de appella. l.ſecunda. C. de
relatio.capitulo,auditis. de in integrum reſtitu. Et concluſo
in cauſa non dicitur amplius iudicium. glo.in capitu.primo.
num.13.de mu.pet.

Præter dicta, & adducta per Docto. vbi ſupra, ſciendum
eſt, quòd Rota Romana poſt concluſionem in cauſa, immo
etiam poſt ſententiam ex æquitate tam in cauſis ſpirituali-
bus, quàm prophanis ſæpiſſimè admittit inſtrumentorum,
& iurium productionem, etiam non obſtante quocunque
lapſu termini, vt in ſpecie habemus Rot.2.ſub titu.de in in-
tegrum reſtitu.alias 165.latis tribus.verſi.ſi verò ſequeretur
ſententia.in no.Conſueuere inquam (& ego pluries vidi,&
obtinui) poſt concluſum in cauſa, & poſtquam Domini de
Rota pronunciauerunt prout in cedula, in quibuſuis cauſis
indiſtinctè, ſi altera partium affirmet ſe habere inſtrumen-
ta, vel iura releuantia, illa curſim videre, ac guſtare: & ſi
prima facie videantur ad rem facere, & producentem rele-
uare: nec tunc illa producenti negligentia, deſidia, cali-
ditas, vel calumnia imputari poſſit non obſtante concluſio-
ne in cauſa, ac pronuncia prout in cedula illa admittere. Et
quando pronunciatum eſt diffinitiuè prout in cedula (vt in
Ro.cu.indiſtinctè pronunciari ſolet) tunc iudex illam pro-
nunciam in interlocutoriam vertit ſub hac forma, videlicet
Chriſti nomine inuocato,in cauſa,& cauſis &c.pronuncia-
mus fore, & eſſe procedendum ad vlteriora omni meliori
modo &c. Et ſi fuerit habitus terminus pro ſeruato, prout
ſæpè fieri contingit in tribunali Auditoris cameræ, propter
iura releuantia e medio tolli conſueuit ille terminos ſer-
uatus.

Multa hic congerit Lanfran. ſuper hoc ver. Inſtrumen-
torum productiones.quæ licèt vtilia ſint, illorum tamen di-
ſcuſſio hic propriè non cadit: Nec meæ intentionis eſt ab or-
dine Abb.& dom.mei Phi.Dec. nimis deuiare. Cum Deo
232 igitur quæro † an productio inſtrumentorum coram nota-
rio fieri poſſit? Abb.pro affirmatiua concludere videtur ſu-
pra in verſi.Dilationes.cir.fin.per tex.in l.eos.§.ſuper ijs.ibi
Ad ſerinia quorum intereſt remittant.C.de appel.vbi gloſſ.
declarat ad ſerinia.i. ad ſcrinios, dicite vos ſcriniarios, ſeu
tabelliones: videlicet eorum iudicum ad quos eſt appella-
tum,vt glo.prædicta ſubijcit. Idem concludit ibi Barto. nu-
mero 3.& Bald.in fin.& idem Barto.in l.ſi finita.§. Iulianus.
numero 10.ff.de dam.inſec.& ibi Alex.dicit opin. Barto. in
praxi ſeruari. Idem voluerunt Saly.Pau.Caſtren. & alij re-
lati per Fely.numero 38. verſiculo expedita materia gloſſ.
Quod etiam voluit Abb.conſilio 112.libro 2.& Roma.con-
ſilio 498.Et opin.Barto.defendit hic dominus meus nume-
ro 116.verſiculo,Et quia tractatur: & dicit cum Bart. tenere
Ange.conſilio 249.colum.vltim.Contrariam opin.& ſic ne-
gatiuam, quòd productio inſtrumenti facta notario non
cenſeatur facta iudici:& ſic quod requiratur quòd fiat iudici
iuxta text.in l.quingenta.in fi.ff.de proba.ibi, Hæres ipſe id
probare iudici debet. Cui tamen text. reſponderi poſſet,
quòd ibi dicatur iudici ad differentiam partis. i. non partis
vt ex glo.ibi colligi poteſt. Adducitur etiam text. in c.3. ibi,
Vnde hinc inde teſtes produci poſſunt ad cognitionem iu-
dicis inſtruendam. Cui tamen, & alijs iuribus reſponderi
poſſet, præter id quod non loquantur in proprijs terminis
inſtrumentorum,non ſequitur Iudex eſt inſtruendus: ergo
coram eo tantum, vel coram eo præſente notario inſtru-
menta produci debent: Non autem prius ipſi notario pro-
ductio fieri poteſt.Et hanc opin. negatiuam reouerunt An-
ge.in l.omnem. verſus fi.C.de teſta.Quæ etiam probatur ex
definitione,quam dat Bald.ſuper rub. de proba.col.1.Alex.
in alle.§.Iulianus.colom.11.verſicul.Item in quantum Bart.
poſt Ange.& Roma.ibi. & hic Hoſtien.Ant.de But.& Imol.
ac Fely. vbi ſupra numero 39. vbi alios adid citat, dicens
hanc eſſe veriorem opin. Pro qua adducitur text. in l.ado-
ptio.C. de adoptio. vbi quod adoptio ſcribenda eſt a nota-
rio actuario eorum iudice. Ego primæ opin. a conſuetudine
comprobatæ inhærerem,quam etiam dum eſſem Rotæ Flo-
rentinæ Auditor ſeruari vidi: & quam etiam in Roma. cu.
ſemper obſeruatam perſpexi. Nec referre videtur produ-
ctionem iurium fieri penes notarium tantum, ante citatio-
nem enim partis aduerſæ ad dicendum contra,& terminum
ad id coram iudice tantum, iura, & inſtrumenta producta
non ſunt in conſideratione, prout per Barto.in extra. ad re-
primendum in ver.de plano, & per alios, quos ſupra citaui
numero 212.ſufficit igitur quod iudex de inſtrumentis, &
iuribus productis, illorum quæ tenore certior reddatur
quando terminus ad dicendum contra illa ſeruabitur. Im-
233 mo videmus,quod admittitur † productio inſtrumentorum
ſeu iurium in ſacculo,vel pera exiſtentium, prout per Ioan.
And.in addi.ad Specu.in titu.de inſtru.editio.§. videndum.
verſiculo.Item nota.per Rip.in l.2.numero 21.verſicul. Se-
cundo colligit. & ibidem per Cur.Iunio. numero 50.hanc
opin. communem affirmantem. C.de eden. Et hoc caſu vt
patet ad ſenſum non ſolum iudex non videt tempore pro-
ductionis inſtrumentorum in ſacculo exiſtentis, immo nec
etiam notarius ſed poſt: & tamen hæc productio non re-
probatur. Quatenus vero ſecunda opin. contra Bart. verior
eſſet, & conſuetudo non refragaretur aduertendum eſt,
quod omnes contra eum tenentes fatentur, quod ſaltem in
duobus caſibus opinio Barto. & ſequacium intrepidè pro-
cedit: primus eſt quando productio facta fuit notario in
præſentia iudicis:quia tunc ipſi iudici facta videtur. Specu.
in titu.de inſtru.editio. §.reſtat.circ.princ. Gui.de Cun.in l.
edita.C.de eden. Bald. in l.2.numero 2.C.eo. & ibidem Iaſ.
colum.2.& eſt de mente omnium ſecundum Alexã.in dicto
§.Iulianus.numero 35.Et dicamus, quod facta in præſentia
iudicis licet non in figura iudicij habeatur pro actu iudicia-
rio, Bald.in l.interrogatum. C. de libe.can. Secundus caſus
eſt quando notarius eſt deputatus ad ſcripturas recipiendũ:
tunc productio notario facta, iudici facta videtur, vt eſt de
mente omnium, vt per Alexan.in l.Iulianus.columna 11. &
Felyn. hic poſt numerum 40. limit.2. Demum ſciatis præte-
rea, quæ tracto in 2. mea apoſtil. ad Lap.allega.119.quæro
pone. quod licet Bald.num.5.& 6. ac Paul.Caſtren. in l.iu-
bemus. C. de iudic. dicant quòd pars producens iura poſſit
ipſorum productionem reuocare, hoc limitandum eſt niſi
pars ſit citata ad dicendum contra iura producta, & repeti-
ta,per dictam enim citationem iura effecta ſunt communia,
vnde pars, quæ produxit non poteſt productionem reuoca-
re: ita in ſpecie concluſum fuiſſe in Rota Romana teſtatur
Put.deciſ.ſua 270.libro ſecundo.incipien. Licet Bald. Addo
in ſimili.Felyn.ſuper rub.de reſcript. in 3.& 4.fallen. Decla-
ro vobis intelligendam eſſe deciſ. illam nõ ſolum ſi pars ad-
uerſa citata fuit ad dicendum contra iura, ſed quod etiam
ſeruatus ſit ille terminus ad dicendum contra.

Glo.in verbo,interlocutiones, & Abb.volunt interlocu-
torias per notarium actuarium ſcribendas eſſe: eas tamen
dum proferuntur non requirere ſcripturam, † & ſic verbo
234 tãtum illas proferri poſſe, quæ per notarium actuarium de-
ſcribantur. Quod etiam voluerunt Specu.in titu.de ſenten.
§.iuxta.colum.6.in princip.verſicu.Quid de interlocutoria.
glo. in l.fin. ff.de appella. & glo.1.in fin.ff.de appella.recipi.
glo.1 in cap.vlti.de re iudic.libro ſexto.quæ concordat cum
glo.noſtra.Barto.in l.2.verſus fin. C.de ſenten. ex breui.re-
ci.Bald.& Saly.in l.ſtatutis. C.eod.Idem Bald. in l.hac con-
ſultiſſima.colum.penult. C.qui teſtamen.face.poſſ. Iaſ.poſt
Barto.& alios, alios referens,& hanc communem affirmans
in l.nequicquam.§.vbi decretum.numero 59. ff.de offi.pro-
con.De interlocutoria mera,& ſtrictè accepta, ac interlocu-
toria habente vim diffinitiuæ tractaui in 17. formula com-
miſ.in ver.ſeu vim diffinitiuæ.

235 Ex glo. præmiſſa elicitur etiam, quòd ſententia † diffini-
tiua in rem tranſit iudicatam niſi infra decem dies ab ea ſit
appellatum,authen.hodie. C. de appella.cap.quod ad con-
ſultationem.de re iudica.cap.anteriorum.2.quæſt.6.Et non
ſufficit probare, quòd appellatum ſit, ſed debet etiam pro-
bari, quòd infra decem dies appellatum fuerit. Compoſtel.
in capit.cum dilectus.de appella.Rot.91.Nota quòd vbi ali-
quis.in fin.in antiq. & 316.ſi poſſeſſor. verſic. Fuit tamen.in
nou.ac Bellame.684.Quamquam de appellatione.verſus ſi.
verſic. Sed non placuit alijs. late Felyn. in cap.quod ad con-
ſultatio-

ſulcationem.numero 25. conclu.2. de re iudica. Sic & inter-
236 locutoria † niſi intra decẽdium ab ea ſit appellatum, in rem
tranſit iudicatam.cap.ſignificauerunt.ibi, & propter hoc in-
tra decem dies poſt interlocutoriam.de teſtibus. glo.in ver.
abſoluere.in cap.querelam.de procura.capit.venerabilibus.
§.ſed ſi iudex.& ibi glo.in verb.decendium.de ſententia ex-
communica.libro ſexto.capit.cum ceſſante. iuncta glo. ma-
gna circa medium. de appella.Quod quidem intelligendum
eſt quoad partem, non quo ad iudicem,qui quandocunque
237 etiam vſque ad concluſionem in cauſa, & poſt, † interlocu-
toriam ſuam reuocare poteſt tam expreſsè, quam tacitè. l.
quod iuſſit.vbi omnes.ff.de re iudica.præalleg. glo.in capit.
cum ceſſante.verſicu.poteſt dici, quòd licet tranſeat in rem
iudicatam.glo.vlti.in l.1. ff.de præto.ſtipula. glo.in l.dies. in
alleg.cap.ſignificauerunt.de teſtibus.glo.in pręalleg.cap.ve-
nerabilibus.in verbo,decendium.de ſenten. excommunica.
lib.6.latè Vincen.Hereulan.in alleg.l.quod iuſſit.colum.10.
verſi.Nunc aſſumo tertiam.

Glo.in verbo,appellationes,& Abb.ſuper ea concludunt
infra decem dies appellandum eſſe, vt probatum fuit ſuper
238 præcedenti gl.verum quia ſi appellatur incontinenti † a ſen-
tentia diffinitiua ſufficit appellare viua voce, & ſic non in
ſcriptis: vnde ſufficit, quòd grauatum ſe ſentiens dicat illi-
co appello,& faciat hoc per notarium ſcribi: ſi verò non in-
continenti a diffinitiua appelletur, tunc in ſcriptis appellan-
dum ſit: aliàs inualida ſit appellatio, prout hæc probantur
ex text.in l.1.in fin. & in l ſequen. ff.de appella.in l.litigato-
ribus.& ibi glo.& Barto. C.eod. in cap.vlti. §.litigatoribus.
2.quæſtio.6.voluerunt Specu.in titu. de appella. §.qualiter.
in princip. & Corn.conſil.95. viſo proceſſu.columna prima.
239 in fin.volum.4.ſi verò appelletur † ab interlocutoria ſiue ſta
tim, ſiue ex interuallo, ſemper appellandum eſt in ſcriptis:
alioqui appellatio non ſubſiſtit.capit.cordi.de appella.lib. 6.
Specu.in alleg.§.qualiter.poſt princip.in titu.de appel.Bart.
in l.eius.ff.de appel.recip.Bald.& Angel.in l.patris,& filij.ff.
de vulga.& pup.Ludo.Roma.conſi.41.Philip.Franc.in cap.
vt debitus.colum.7.verſic. Secundo quæritur. de appella.&
quando in ſcriptis appellandum eſt,non ſufficit dicere nota-
rio, ſcribe qualiter ego appello a tali ſententia, in tali cau-
ſa &c. etiam quòd illa verba notarius in ſcriptis redigat, nõ
per hoc dicetur appellatum in ſcriptis, ſed debet in ſcriptis
porrigi cedula appellationis, quam libellum appellatorium
vocant: alioqui lapſo decendio ſententia in rem tranſiret
iudicatam,tali appellatione non obſtante. pro quibus eſt gl.
& ibi Bart.in l.ſacris.C.de proxi.ſacro.ſcrini.lib.12.& volue
Angel.& Imo.in l.a ſententia.§.vlti. ff.de appel. Corn.in al-
leg.conſi.95.colum.1.& ſequen.volum.4.ac Philip. Fran.in
alleg.cap.vt debitus.in 3.quæſt.& Iaſ. in l.1.nume.10.verſic.
facit bonum ſimile. ff.de eden.

Dubitatum fuit in Rota Romana an ſententia abſoluto-
ria ab obſeruatione iudicij ob ineptitudinem libelli dicatur
ſententia diffinitiua, vel interlocutoria, ſeu vim diffinitiuæ
habeat, & ab ea appellati poſſit incontinenti viua voce, &
abſque ſcriptura? præter ea quæ dicunt Barto.in l.Titia. nu-
mero quarto & ſequen. ff.de accuſa.Abb.in capit.ad diſſol-
uendum.numero 2.de deſpon.impube. ac Felyn.ſuper rub.
de re iudica. columna penultima. Rota prædicta in vna Ge-
bennen.cõcluſit ſententiam huiuſmodi magis eſſe mixtam,
quàm merè interlocutoriam, & conſequenter quòd appel-
latio ab ea viua voce ſubſiſtat. non obſtan. capitu.cordi.de
appella. libro ſexto. quod loquitur in mera interlocutoria,
quod ad habentem mixturam cum diffinitiua extendi non
debet,ad nota.per Alexand.in l.imperium. in 3.columna.ff.
de iuriſdictione omnium iudicum. habemus in ſpecie deciſ.
Creſcen.132.libro 1. incipien. ſententia abſolutoria ab ob-
ſeruatione iudicij.

His præmiſſis dubitari poſſet an credatur, & ſtetur nota-
rio aſſerenti die tali Mæuium appellaſſe a tali ſententia &c.
prout in cedula, quam facto dedit, licet illa non appareat?
Pro opin.affirmatiua eſt deciſ. Rotæ Romanæ Puteí ſub tit.
de fide inſtrumen.17.quæ incipit creditur, & ſtatur notario.
Hęc ego plenè diſcuſſi ſuper 17.formula commiſſion.in ver.
interpoſitæ.quæſt.2.& ibidem in 1.quæſt.tracto,quid ſi non
conſtet de appellatione, pars autem aduerſa fateatur in re-
ſcripto appellatum? Hæc ibi videri poterunt.

Glo.in ver.renunciationes, contingit duo verba text.vi-
delicet renunciationes, & concluſiones, quaſi idem ſignifi-
cent: ſic etiam de his ſimul tractat Specul.in titu.de conclu-
ſio.& renunciatio. Quod etiam elici poſſe videtur ex text.
iun.glo.in ver.concluſum, quæ exponit, id eſt renunciatum
allegationibus, & omnibus aliis probationibus.in capitulo,
cum dilectus.de fide inſtrumẽtorum, per quas gloſſas Abb.
hic notat, quòd per concluſionem in cauſa excluditur via
non ſolum probationibus, ſed etiam allegationibus,quę cõ-
ſiſtunt in iure, & in facto. ſequitur hic dominus meus Phi-
240 lippus Decius numero 118. & ſequen. volens concluſo † in
cauſa præcluſam eſſe viam non ſolum probationibus in fa-
cto,ſed etiam in iure. & quòd quando concluſum eſt in cau-
ſa, ſeu renunciatum probationibus, nihil dici,produci, vel
opponi poſſit,probatur ex text.in l.nec cauſas.& ibi per Bal.
& alios.C.de appella.Bald.in l.an eandem.ff.de exceptio.rei
iudica.Roma.in l.ſi Titius.ff.de verborum obliga. & proba-
tur ſuper rub. huius titu. de probatio. numero 14. & ſequen.
241 Mihi verior videtur opin. quòd † allegationes iuris nunquã
ante ſententiam excludantur,prout voluerunt Cardin.con-
ſilio 72.Titius nunc ſunt.in 4.dub.vbi hoc declarat,dummo
do ad eas producendum dilatio non petatur. Rom.conſi.20.
viſo puncto, numero ſecundo. & conſilio 100. in præſenti.
verſus fin. dixit Bald.& in authen. iubemus.colum.vltimo.
C.de iudic.quòd licet poſt concluſionem in cauſa allegatio-
nes iuris non producantur apud acta, tamen claudi os non
poteſt, quin leges allegari poſſint.Et iuxta ſtylum Romanæ
curiæ non ſolum leges, & Doctores allegantur poſt conclu-
ſionem in cauſa, immo etiam poſtquam pronunciatum eſt,
prout in cedula,ante tamen cedulæ aperturam: multoties-
que dubia in iure dantur, & allegationes (quas informatio-
nes vocamus) iudicibus fiunt. Et nonnunquam iudex pro
ampliori inſtructione, vtque magis deliberatè ac conſul-
tius ſententiam proferat,vel prolatum,prout in cedula, ſub-
ſcribat, requirit ipſas partes,vt in iure ſcribi faciant, nego-
tiumque adhuc diſcutiatur.Ex pręmiſſis etiam patebit quòd
malè hic ſenſerit dominus meus Philippus Decius,qui poſt-
quam numero 118.dixerat,per concluſionem in cauſa præ-
cludi viam probationibus in facto, & in iure,ſubdit numero
120.quòd iudex ſupplere non poſſet quando eſt concluſum
in cauſa. Immo ex cauſa etiam poſt concluſum in cauſa ad-
mitti poſſunt exceptiones, & allegationes etiam facti,ad c.
ad petitionem.de accuſatio. Ludouicus Romanus in repeti.
rubri.de arbitr.colum.32. ac Hyppol. de Marſil.conſilio 39.
in præſenti.numero 20.& conſilio.73. Altiſſimum.num.28.
Et iudex in multis caſibus poſt concluſionem in cauſa pro-
cedere poteſt ex aliqua iuſta cauſa. Hinc dixit Roma. dicto
conſilio 20.viſo.in fin.& 176.iſtæ ſunt.colum.vltima. verſi.
oſtenditur hic,quòd poſt concluſionem poteſt iudex partes
interrogare, ac inſtrumenta de nouo admittere,quod etiam
voluit Natta conſilio 206.magnifice.numero 1.libro primo.
Admittit etiam teſtes poſt concluſionẽ in cauſa, vt poſt Fe-
lyn.in cap.cauſam.colum.14.in 11.limita.de proba.& Mar-
ſil.ſingu.110.incipien.communis.voluit Ioan. Neuiza.con-
ſilio 5.incipien.miſit.numero 27.& præſertim in his,quę re-
quirunt leuem probationem iudex poſt concluſum in cauſa
ſuum officium impartiri poteſt, Rot.2.aliàs 6.ſub titu.de te-
ſtibus.in no. Plura item circa renunciationes, ac concluſio-
nes,& an inter ſe differant, & quis ſit illarum effectus ponit,
& diſcutit Bero.hic numero 209. cum nonnullis ſequẽ. quæ
videri poſſunt. Verũ aduertatis,quòd dum ipſe Bero.prius
ſuper glo.in verbo,recuſationes. numero 162. verſic. conſi-
derandum eſt, ponderabat in text. noſtro bis poni eandem
dictionem,recuſationes, videlicet ibi, & hic ante verbum,
concluſiones, fruſtra de hoc dubitat: in ſulſumque eſt dice-
re,quòd hic repetatur eadem dictio,recuſationes, & hoc eſ-
ſet ſomnium. Ipſum tamen excuſarem, quòd fortè in ſuo li-
bro hic loco dictionis renunciationes, eſſet eadem dictio,
quæ in loco ſuperiori,niſi ipſe in vltimis verbis citaſſet hanc
glo.in verbo,renunciationes,quam glo.poſtea reaſſumit.nu
me.209. Hic aduerte,ne quis circa præmiſſa titubet,an poſt
concluſionem in cauſa inhibitio fieri poſſit, & ſoleat,proſe-
quor in tracta.inhibitio.q.108.

Ex glo.in verbo,tempora.elicitur concluſio,quòd acta,&
242 inſtrumenta continere debent locum, † in quo facta ſunt.ſi-
milem glo.habemus in l.generali. §.præfatus. in verb. ſerui-
tuti.in 6.requiſito inſtrumenti.C.de tabul.lib. 10. Habemus
etiam glo.in cap. abbate ſanè.§.ex his enim.in ver.cenſere-
tur. verſicu. & nota per hanc literam,quòd tabellio, quæ gl.
hunc tex.noſtrum citat,ac alia iura. Idem voluit Ang.in Au
then. vt præpo. no. impe.Corn.conſi.216.colum.2.volu.4.

Lanfran.

Lanfran.hic in ver.inſtrumentorum productiones. verſicu.
Quod dictum eſt de loco, intellige non ſolum de generali.
& Docto. communiter declarant loci appoſitionem requi-
ri,non ſulum de conſuetudine,ſed etiam de iure, prout etiã
probatur in tex.noſtro ibi,loca deſignando.

Amplio vt etiam locus loci apponi debeat, & ſic non ſo-
lum ciuitas,vel oppidum, ſed etiam locus ciuitatis, vel op-
pidi, in quo inſtrumentum celebratur. Rot.738.in antiq.ac
dec.Accoramb.4. ſub tit. de fide inſtrumen. quæ incipit de-
ciſum fuit in vna Hiſpalen.ac deciſ.Put.7. eod. titu. quæ in-
cipit locus loci apponi debet.Subdit,ſed tamen ſi in loco eſt
contraria conſuetudo,ſeruanda eſt, vt dicit dec.5.de fid.in-
ſtrumen.in antiq.& ita concluſum fuiſſe dicit in eadem cau-
ſa Hiſpalen.11.Octobris 1542.Barto.autem pulchrè tractat
in repet.l.ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. ff. de eden. nu-
mero 26.& ſequen. an, & quando locus inſtrumenti conſe-
cti appoſitus in principio inſtrumenti,intelligatur in ſequen
tibus inſtrumentis repetitus: de quo videndum erit per ip-
ſum, & alios ſcriben. ibi.

243 Altera concluſio elicitur,vt tẽpus,† videlicet annus,men-
ſis,& dies apponatur in actis, ſeu inſtrumentis. De ijs habe-
mus per Barto.& alios in l.admonendi. ff.de iureiurand.per
Felyn.poſt alios in capit.1. numero 8. eodem titulo.de pro-
bationibus.Lanfran. hic in ver.inſtrumentorum productio-
nes. columna 11.verſi. Quæro dicitur circa iſtam,vbi etiam
pulchrè diſcutit, Quid ſi annus domini noſtri appoſitus ſit
in principio prothocolli, vel in primo inſtrumento: quid ſi
in medio libri, quid ſi in fine, an reſpiciat alia inſtrumenta,
ſeu inſtrumenta alia intelligantur eſſe ſub eodem anno. Et
quòd notarius ordinem ſeruare debeat in ſcribẽdo tempo-
ra,loca,coram quo,& a quibus, ac per quos acta, ſeu inſtru-
menta facta fuerint, vltra text. & glo. habetis hic per Bero.
numero 220. Circa alia de quibus in hac glo. videlicet circa
editionem actorum, & inſtrumentorum Abb.remittit ſe ad
ea,quæ ſupra dixit in capitulo primo,hoc eodem titulo, vbi
ipſe,& alij tractant materiam editionis,de qua hic in glo.

Glo.in verbo,negligentiam, ac Abb.& alij hic concludũt
244 propter negligentiam † iudicis reficiendum eſſe læſis dam-
num paſſum,per tex.in l.ſancimus.§.vlti.ibi, huiuſmodi de-
trimentum læſis reſarcire compellentur. C. de iudic. in l. ſi
quando.in fin.ibi,Parti læſæ omnem iacturam &c. C. de te-
ſtibus.Ad quod etiam glo.adducit text.in cap.ſacro.de ſen-
ten.excommunicatio. videlicet verſicu. Cumque aduerſus.
iun.glo.in ver.ad intereſſe. Et de pœna iudicis negligentis,
vel doloſi tractant Ange.in l.ſi vacantia. C.de bon.vacan.li-
bro 10.Barto.in l.vlti.& ibi Alexan.in 1.addi.ad ipſum.ff.de
var.& extraord.cogni. Plures caſus negligentiæ iudicum, &
qua pœna propterea illi puniendi ſint ſi per negligentiam,
vel dolum præiudicium, vel damnum intulerint proſequi-
tur Sarnen. poſt 28.quæſt.regu. de trien. in epilogo caſuum
negligentiæ.num.14.

245 Quærunt hic Abb. poſt numerum 18. & dominus meus
numero 128. an † pœna debeatur in foro conſcientiæ,vt il-
la exigi poſſit? Pro opin. negatiua concludendum eſt, pro
qua eſt glo.ſingul.in capit.fraternitatis.12.quæſtio.2.quam
communiter ſequuntur legiſtæ,& canoniſtæ: quicquid ſen-
tiat dominus meus,vbi ſupra, cuius motiuis, & argumentis
reſpondet hic Bero. numero 226. Et dictam glo.vt ſingu.&
nota.ſequuntur Matth.Matheſi.ſingu.23. Nunquid omnes.
numeru quarto.Anto.Corſet.ſingul.12.in ver. pœna. incip.
in foro conſcientiæ non exigitur pœna, & ibi alios idem te-
nentes refert. Quod etiam voluerunt Bal. in l.id quod pau-
peribus. columna quarta. verſic.ſed pone, & in l.data opera.
colum.15.verſi.Item ſi proprietas. C.qui accuſ.non poſſunt.
Anto.de But.in cap.vltimo.colum.2. verſic. Et quia in pœ-
nalibus.de præſcript. Ioan.Crot.in capitulo primo. §.ſtatu-
to.colum.6.de conſtit.libro ſexto. vbi hanc communem af-
firmat: quam etiam communem dicit Gomeſ.in §.ex male-
ficijs.numero 14. Inſtitu. de actio.Idem voluerunt Alexan.
conſilio 105.colum.2.in fin.verſic.Nec huic vltimæ rationi.
volum.5. Abb.in cap.ſi egreſſus.verſic. Quare forus animæ.
de iniur.& dam.dat.& in cap.audiuimus. verſi. An autem in
loco.de ſymo.& ibidem Felyn.colum.1.verſ. ſubdit hic ele-
ganter.ac Hyppol.de Marſil.in l.patre, vel marito.colum.2.
verſic.Et facit etiam.de quæſtio. Et per illam glo.in cap.fra-
246 ternitatis. concludunt pœnas † legales tripli, vel quadrupli
in foro conſcientiæ non eſſe debitas, & ideo furem quantũ-
cunque manifeſtum non teneri in foro conſcientię ad aliud,
quàm ad reſtitutionem rei. Bald.in l.poſt deciſionem. C.de
furt. Quod etiam pręter ſupra citatos voluit Angel. con-
ſilio 42. Fratres ſeruorum. in fin. vbi vult etiam ab eccleſia
pœnam peti poſſe quoties concurrit cum intereſſe: quod &
voluerunt Iaſ.& alij per ipſum relati in §. ſed iſtę.num.120.
verſic.Et pœnas legales. Inſtitu.de actio.prædictam gloſſ.in
cap.fraternitatis. ad multa induci per Docto. recenſet Fely.
in cap.1.numero 42. & ſequẽ. vbi etiam firmat opin.de qua
ſupra,aſſerens etiam quinque limitationes. Quando autem
pœna conuentionalis de iure canonico debeatur non pro-
bato intereſſe,ſi ſimus inter laicos magis communis opin.eſt
pro affirmatiua.Corn.conſilio 69.de duobus.numero 39.li-
bro 2. quod etiam firmauit idem conſil.28. viſa. numero 9.
eodem libro. quæ con. & alia citabam coram Reueren. Do.
Auditore Cameræ in cauſa mea Romanæ impreſſionis li-
brorum contra Amadorum.

Glo.vlti.ſecundum Abb.in duas partes diuiditur. In pri-
ma enim opponit, & duas ſolutiones dat, vnam in princip.
alteram prope fin. In ſecunda quæ eſt ibi,ſed pone,quærit,&
ſoluit. Bero. verò in ſex partes diuidit: vtraſque diuiſiones
per vos videte,vtraque enim diuiſio ſubſiſtere poteſt,& hęc
Bero.clarior videtur. Lanfran.hic ſuper hac glo.in fin.affir-
mat totum pondus eiuſdem glo. in hoc conſiſtere,videlicet,
vtrum pro ſententia iudicis præſumatur: & per omnes hic
duæ concluſiones diſcutiuntur,quarum altera eſt an ſenten-
tia diffiuitiua præſumatur iuſtè lata, & ſic pro ſententiæ iu-
ſtitia præſumendum ſit? altera an ſententia præſumatur ri-
tè lata,& ſic pro illius proceſſu præſumendum ſit?

Prima concluſio, quòd ſententia præſumatur iuſtè lata,
247 † & ſic quòd præſumendum ſit pro ſententię iuſtitia proba-
tur ex tex.in l.ſecunda.§.ſolet.verſi.ſi autem condemnatus.
ff.de hæredi.vel actio.vendi.in l.Herẽnius.§.Caio.ff.de eui-
ctio.in l.ab ea parte. 2.reſpon.ff.de proba.Quod & voluerũt
glo.in authen.generaliter.in ver. iniuſtè. C.de epiſco.& cle-
ric.Innocen.in cap.ſolet.colum.3.verſic. Nam ſententia. de
ſenten.excommunica.libro ſexto. Specu.in titu. de emptio.
& vendi. §.nunc dicendum. verſicu. & breuiter. Bald. in l.ſi
præſes.columna prima.verſic.Quæro an præſumatur.& in l.
vlti.verſic.nunquid in dubio. C.de præd.mino. ac in l.iuriſ-
gentium.§.quod ferè.columna prima.verſi. Sed nunquid in
iudicijs.ff.de pact.Fede.de ſen.conſilio 59. Roma.conſ.334.
ad finem.verſiculo,& ſi dicatur. Alexan.conſilio 80.colum-
na ſecunda.verſiculo,præſumitur enim.volumine quinto,&
in additio. ad Bartolum in l.actor. columna ſecunda. ſuper
ver.præſumitur.ff.rem rat.habe. & idem Alexan. in l.ſcien-
dum.columna ſexta.verſic.Item fallit dicta regula.ff.de ver-
borum obligatio.Corn.conſilio 109.columna prima.verſic.
Et pro decreto.libro tertio. Iaſ.conſil.219. columna prima.
verſiculo, Confirmo quod.libro primo. & in l. pacta nouiſ-
ſima.columna ſecunda.verſic. Confirma primo. C.de pact.
Imol.conſilio 98.columna prima. verſiculo, Sed certè, & in
capitulo,cum in iure peritus. columna vltima.de offic.de le-
ga.Socin.regu.448.in ver.ſententia in dubio iuſtè præſumi-
tur lata. Fulgoſ.conſilio 145. columna ſecunda. verſicu. Ad
tertium. Aret.hic columna penultima. verſicul. Dicit etiam
Barto.Felyn.in capitulo primo.columna vltima.verſic.Non
placet.de offic.ordina. Præpoſi.ſuper rub.de appella. nume-
ro 70. verſiculo, Secundus eſt effectus. & columna ſequen.
verſicul.Hoc autem quod præſumitur.vbi quòd magis præ-
ſumitur pro iuſtitia ſententiæ, quàm pro proceſſu. Rebuff.
in l. quod iuſſit. in ſecundo notabili. numero 311. ff. de re-
iudicata.

Secunda concluſio, quæ propriè elici videtur ex noſtro
248 text.eſt, quòd non præſumitur pro ſententia † niſi eius ſo-
lemnis proceſſus appareat ex actis, nec diſtinguit text.an a
ſententia ſit appellatum, vel ne: ſic & nos indiſtinctè in hoc
reſidemus. Et in ſpecie etiam quando non eſt appellatum,
vt non præſumatur pro ſententia voluit Barto. in l.4.§.con-
demnatum.in princ.ff.de re iudica. vbi quòd aſſerens ſe non
fuiſſe citatum,vel talem non fuiſſe ſuum procuratorem,exe
cutionem impedire poteſt: quem ibi ſequitur Imo.Et quòd
pro ſententia non præſumatur voluerunt Innocen. in capit.
cum in iure peritus.columna prima.in fin. & ad fi. illius cap.
de offic.delega.glo.vlti.hic, Specu.in titu.de ſenten.§.iuxta.
verſi.Sed pone,quòd atteſtationibus publicatis. Ioan.And.
in addi.ad eundem de ſenten.prola.§.vt autem. Fed.de Sen.
conſi.170.Barto.in authen.ſi quis in aliquo.in fin. & ibidem
Bald.columna ſecunda.verſi.Sed ſi ponam.& colum.penult.

verſic.

verſic.ſed quæritur. C.de eden. vbi dicit idem fore etiam ſi in ſententia enunciaretur partem citatam, vel litem conteſtatam fuiſſe, ad ea, quæ ſcripſi ſupra poſt numerum 16. vbi de clauſulis, viſo libello, viſa litis conteſtatione &c. & voluerunt Ange.& Imo. in l.ſi de vnoquoque. columna prima. de re iudicata. vbi concludunt, quòd etiam ſi ſolemnia iudicij enuncientur in ſententia tamen illa non pręſumantur interueniſſe, niſi ea tunc temporis interuenire, & perfici potuerint. Hanc etiam opin. ſequitur Abb. in cap. tenor. colum. 2. & ſequen. de re iudica.& conſi. 92. columna prima. ad fin. ac colum. ſequen. lib. primo. & quòd non præſumatur pro ſententia quo ad ordinem iudicij, niſi ex actis conſtet, inferunt ex illo tex. glo.& Barto. in l.ſi cum nulla. ff. de re iudica. Hæc concluſio etiam abſque alia diſtin. an ſit appellatum, vel non videtur verior, & magis communis.

Qui verò præter ea, quæ ex text. noſtro elici poſſunt, cum Abb. hic diſtinguere voluerit, an a ſententia ſit appellatum, & appellationis cauſa adhuc pendeat, aut non ſit appellatū, ſed adhuc tempus ad appellandum pendeat, aut decendium lapſum ſit, & ſic ſupponatur res iudicata: vel ſi eſſet appellatum, propter non proſecutionem appellatio eſſet deſerta, videre poterit hic per Felynum ſuper dicta gloſ. vltima. numero 21. cum pluribus ſequen.& per Bero. ſuper dicta gloſſ. numero 228.& ſequen.& per Innocentium in principio, Abb. numero ſexto. ac Felyn. numero nono.& ſequent. in allegato capitulo, cum in iure. de officio delegati.

Vltra progredi nunc mihi non licet: aduolante enim nūcio maximum Etruriæ principem natum, repentinæ feriæ indictæ ſunt.

Repetitionum in Iure Canonico Præclariſſimi I. V. C. D. Quintiliani Mandoſij, Explicit Tomus Sextus.

Regiſtrum.

A B C D E F G H I K L.

Omnes ſunt quaterniones, præter L, ternionem.

VENETIIS, Apud Iuntas. M D LXXXVI.